This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

C 608,521

Digitized by Google

PROPERTY OF
The University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS

NYOMTATVÁNYAI

*

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. XXII.

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1901. ÉVI OKTÓBER HÓ 24-ÉRE HIRDETETT

ORSZÁGGYÜLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA

*

HUSZONKETTEDIK KÖTET

HITELES KIADÁS

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA
1904

Digitized by Google

J
335
.K9
1901-1902
v.22

Digitized by Google

TARTALOM

Lap

378. országos ülés. 1904. évi január hó 18-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Molnár Jenő interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez, a pósta- és távirdatisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgős kiutalványozása tárgyában. — A kereskedelemügyi miniszter válasza 3

379. országos ülés. 1904. évi január hó 19-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Zárt ülés. — 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 27

380. országos ülés. 1904. évi január hó 20-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az állandó igazoló-bizottság jelentésének benyujtása Katona Mór, Sándor János, gr. Károlyi György és Draskóczy László képviselők megbizólevelei tárgyában. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Kovács Pál interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez, a földalatti villamosban és a fővárosi társaskocsikban még meg nem szüntetett állóhelyek tárgyában. — Gabányi Miklós interpellácziója a honvédelmi miniszterhez, a szükségtelenül berendelt póttartalékosok érdekében 45

381. országos ülés. 1904. évi január hó 21-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása 69

382. országos ülés. 1904. évi január hó 22-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A földmivelésügyi miniszter benyujtja jelentését az 1882: XXVI. t.-cz. 5-ik §-ában elrendelt tervezési munkálatokról és azok kiviteléről. — Napirend előtti felszólalás. — A mentelmi bizottság jelentése Lengyel Zoltán mentelmi ügyében. — Zárt ülés. — Makfalvay Géza képviselői megbizólevelének bemutatása 103

383. országos ülés. 1904. évi január hó 23-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Krajcsovics Ottó, a horvát-szlavon-dalmát országgyülés által kiküldött képviselő megbizólevelének bemutatása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Gróf Zichy Aladár interpellácziója a belügyminiszterhez, a népgyülésekre vonatkozólag kiadott belügyminiszteri rendelet tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza. — Okolicsányi László interpellácziója a pénzügyminiszterhez, a jászkiséri dohánybeváltó hivatalnál előfordult adóbehajtás tárgyában 120

Digitized by Google

Lap

384. országos ülés. 1904. évi január hó 25-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Elnök bejelenti Molnár József képviselő elhunytát ... 149

385. országos ülés. 1904. évi január hó 26-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A véderő-bizottság jelentéseinek benyujtása az ujonczjutalék mennyiségének az 1904. év végéig való fenntartásáról és az 1904. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslatok, valamint az utóbbival kapcsolatos jelentések tárgyában. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása ... 175

386. országos ülés. 1904. évi január hó 27-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Udvary Ferencz interpellációja a földmivelésügyi miniszterhez, a gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása tárgyában. — Artim Mihály interpellációja a honvédelmi miniszterhez, az 1889:VI. törvényczikk 33. §-a tárgyában. — Szederkényi Nándor interpellációja a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez, a kir. katholikus gimnáziumi tanárok pótléka tárgyában. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza ... 204

387. országos ülés. 1904. évi január hó 28-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Pichler Győző képviselő elhunytát és bemutatja Telecsky Kristóf megbizólevelét. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása ... 236

388. országos ülés. 1904. évi január hó 29-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — Napirend előtti felszólalások. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Lovászy Márton sürgős interpellációja a honvédelmi miniszterhez, a behivott póttartalékosokkal való bánásmód tárgyában. — A honvédelmi miniszter ideiglenes válasza ... 268

389. országos ülés. 1904. évi január hó 30-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az állandó igazoló-bizottság jelentése Makfalvay Géza, Telecsky Kristóf és Krajcsovics Ottó képviselők megbizólevelei tárgyában, s utóbb nevezett képviselő végleges igazolása. — Az inditvány- és interpellációs-könyvek felolvasása. — Smialovszky Valér inditványának indokolása a helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése iránt. — Az összeférhetlenségi állandó bizottság itéletének bemutatása Baross Károly képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az 1903. évre kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Lendl Adolf interpellációja a földmivelésügyi miniszterhez, a kiszetói vizimalmok és a gyertyámosi patak szabályozása tárgyában. — Rákosi Viktor interpellációja a belügyminiszterhez, a kolozsvári nemzeti szinház épitése tárgyában. — Szederkényi Nándor interpellációja a pénz- és földmivelésügyi miniszterekhez, a bánya- és erdőkincstári tanitók fizetési pótléka tárgyában. — Várady Károly interpellációja a bel- és igazságügyi miniszterekhez, a cselédtörvény reformja tárgyában. — A jegyzőkönyv hitelesitése ... 288

390. országos ülés. 1904. évi márczius hó 1-én.

Elnöki előterjesztések, ezek során Katona Mór, Sándor János, gr. Károlyi György, Draskóczy László, Makfalvay Géza és Telecsky Kristóf képviselők végleges igazolása; Székely György, Kristóffy József és Korodi Lajos képviselők lemondásának bejelentése, továbbá Györgypál Domokos és gr. Benyovszky Rezső megbizóleveleinek bemutatása. — Az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentéseinek előterjesztése gr. Khuen-Héderváry Károly és Wolfner Tivadar összeférhetlenségi ügyében. — A függőben lévő inditványok és interpellációk jegyzékének felolvasása. — A legközelebbi ülés napirendjének megállapitása. 316

Digitized by Google

Lap

391. országos ülés. 1904. évi márczius hó 2-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyaink rendezése czéljából megindítandó tárgyalásokról. továbbá bemutatja a központi statisztikai hivatal 1904. évi munkatervét; egy pótjelentést a satisztikai hivatal 1903. évi működéséről; egy jelentést Pozsony sz. kir. város területén a vasárnapokon való szabad elárusitás szabályozása tárgyában, végre a kaba—nádudvari h. é. vasut épitésére és üzemére vonatkozólag kiadott engedélyokirat némely határozmányainak módositására vonatkozó jelentését. — Az igazságügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a főudvarnagyi biráskodásról. — A földmivelésügyi miniszter jelentést nyujt be a polgárositott magyar határőrvidék tanulmányi alapja ügyeinek rendezéséről. — A honvédelmi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteiben magyar honos ifjak részére létesített 250 alapitványi helyről szóló 1897. évi XXII. t.-cz. módositásáról, illetve ezen alapitványi helyek további 1073 helylyel való szaporitásáról. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter törvényjavaslatot nyujt be a vármegyei alkalmazottak, továbbá a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról; az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. t.-cz. módositásáról; végül az országgyülési képviselőválasztók 1905. évre érvényes névjegyzéke kiigazitásának elhalasztása tárgyában. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalások. — Zárt ülés. — Vázsonyi Vilmos interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez, a szombathelyi üzletvezetőnek a vasutasok mozgalma tárgyában tanusitott helytelen eljárása miatt. — Szederkényi Nándor interpellácziója a földmivelésügyi miniszterhez, a báth-monostoriak panasza tárgyában szabályozási ügyből. — A földmivelésügyi miniszter ideiglenes válasza. — Rákosi Viktor interpellácziója a belügyminiszterhez, a kolozsvári Nemzeti Szinház épitése tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter ideiglenes válasza. — Krasznay Ferencz interpellácziója a miniszterelnökhöz, a választási reform tárgyában. — A miniszterelnök válasza 320

392. országos ülés. 1904. évi márczius hó 3-án.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalás. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Marjay Péter sürgős interpellácziója a miniszterelnökhöz, az 1848: XX. t.-cz. szellemében a protestáns egyház nagyobbmérvü segélyezése tárgyában. — A miniszterelnök válasza 345

393. országos ülés. 1904. évi márczius hó 4-én.

A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalás. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. 374

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1901—1906 ÉVI

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA

XXII KÖTET

Digitized by Google

Digitized by Google

378. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 18-án, hétfőn,

Jakabffy Imre, utóbb **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesítése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpelláczió bejelentése. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Molnár Jenő interpelláczió a kereskedelemügyi miniszterhez, a posta- és távirdatisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgős kiutalványozása tárgyában. — A kereskedelemügyi miniszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Daróczy Aladár jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, az azok ellen felszólalókat Trubinyi János jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt kérem, méltóztassék a mult ülés jegyzőkönyvét meghallgatni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1904. évi január hó 16-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyvre nézve? *(Nincs!)* Ha nincs, ugy azt hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Esztergom vármegye közönségének feliratát, a közsegélyekre szoruló hét éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901. évi XXI. t.-cz. módositása;

Győr vármegye közönségének feliratát, a képviselőház eredményes működésének helyreállitása;

Kis-Küküllő vármegye közönségének feliratát, a külföldön lakó magyar földbirtokosok külön megadóztatása, és

Somogy vármegye közönségének feliratát, a vármegyei alkalmazottak fizetésének javitása tárgyában; végre

Fekete Rozália köpeczi lakosnak Weisz Berthold képviselő által beadott kérvényét az iránt, hogy vizimalmát az eddigi feltételek mellett használhassa.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Jelentem a t. háznak, hogy Molnár Jenő képviselő ur sürgős interpellácziót jelentett be a kereskedelemügyi miniszter urhoz a posta- és távirdatisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgős kiutalványozása tárgyában. Ha a t. háznak nincsen észrevétele, akkor ezen interpelláczió előterjesztésének időpontjául háromnegyed három órát tüzöm ki. *(Helyeslés.)*

Következik az 1903. évi ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) tárgyalásának folytatása.

Trubinyi János jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T ház! *(Zaj.)* Mindenekelőtt ki kell jelentenem a magam és az országgyülési néppárt nevében, a melynek megbizásából felszólalok, hogy a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot még általánosságban sem fogadhatom el. *(Helyesles balfelől. Zaj. Elnök csenget.)* Mélyen sajnáljuk, hogy ezen álláspontunkat épen az ujonczmegajánlási törvényjavaslattal szemben kell elfoglalni, mert egyenesen az ország érdekében állónak tekintjük, hogy a hadsereg harczképességének emelése és a védelem biztositása szempontjából szükséges eszközöket az országnak rendelkezésére bocsássuk. *(Nagy zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, sziveskedjenek csendben lenni, nem vehetem ki a szónok szavait.

Buzáth Ferencz: Ha a t. képviselőház nem akar meghallgatni, én szivesen elállok a szótól.

Zboray Miklós: Függeszsze fel az ülést az elnök, ha nem tud rendet csinálni. *(Zaj a jobboldalon.)*

Bauer Antal: Ne gorombáskodjanak! Már mindent zsebre kell tenni!

Digitized by Google

Zboray Miklós: Ejnye de türelmetlen az ur! Ugyan, ugyan! (*Nagy zaj.*) Főispánjelöltség kell, vagy micsoda? Csikólegelőket bérlünk! (*Folytonos zaj.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek!

Buzáth Ferencz: Ezen álláspontot foglaltuk el a multban, és ha ezen változtatni vagyunk kénytelenek, annak magyarázata abban rejlik, hogy a politikai viszonyok megváltoztak és ennek következtében a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatot nem csupán katonai, hanem politikai szempontból is birálnunk kell, sőt mondhatjuk, hogy a kettő egymással oly szorosan összefügg, hogy el sem választható. Mert mig magának a javaslatnak megszavazása ellen kifogást tenni alig lehetne, politikai szempontok annak elfogadását ez időszerint lehetetlenné teszik.

Hogy, t. képviselőház, a politikai helyzet igy alakult, hogy nekünk ilyen álláspontot kellett elfoglalnunk, abban nekünk a legkisebb részünk sincs. (*Ellenmondás jobbfelől.*) És ha a javaslat elfogadása körül akadályok merültek fel, azt egyenesen a kormány hibájának, elsősorban pedig annak a szándékának lehet betudni, hogy minden elfogadható indok nélkül előterjesztette annak idején az ujonczlétszám felemeléséről szóló törvényjavaslatot, (*Ugy van! balfelől.*) a melyet mi az ország sulyos közgazdasági és pénzügyi helyzetére való tekintettel el nem fogadhattunk és ez ellen határozott ellenzéki álláspontot voltunk kénytelenek elfoglalni, (*Helyeslés a baloldalon.*) Igaz ugyan, hogy a kormány belátta tévedését és elállt ettől a szándékától, ezt azonban olyan időben tette, midőn az ellenzék az ellen már hónapokon keresztül kitartó küzdelmet folytatott és a midőn ezen küzdelemnek folyamán felmerültek és támasztattak az u. n. nemzeti követelések, (*Ugy van! a baloldalon.*) a melyeknek figyelembevétele nélkül ezen törvényjavaslatot nem lehetett elintézni. (*Helyeslés a baloldalon.*)

T. ház! Mi ezeket az u. n. nemzeti követeléseket nem kezdeményeztük, de nem azért, mintha szivünkben nem élne az a hazafias érzet, lelkünkben pedig a gondolat, hogy a hadsereg a nemzet hagyományainak teljesen megfelelő és olyan legyen, hogy ahhoz a nemzet dicsősége füződjék, (*Ugy van! balfelől.*) hogy legyen az a hadsereg, annak magyar része, ugy külső megjelenésében, mint nyelvében az ország közjogi helyzetének minden tekintetben megfelelő, hogy kidomborodjék általa az ország függetlensége és önállósága. (*Ugy van! balfelől.*)

Hogy ez jelenleg nincs igy, fájdalom, ezt el kell ismernünk, pedig az 1867. évi XII. törvényczikkben, a melynek alapján mi állunk, ezek a jogok biztositva vannak a nemzet számára. Elődeink gondoskodtak arról, hogy a nemzetnek ezt a jogát fel ne adják. Csak egyre nem gondoltak annak megalkotásánál, a minthogy nem is gondolhattak arra, hogy alakuljon Magyarországon olyan többség, a mely a törvény világos rendelkezését megtagadja azért, hogy a hatalomnak birtokában maradhasson. (*Ugy van! a baloldalon.*) Ezeket a sérelmeket mi a jelen alkalommal nem akartuk orvosolni és pediglen azért nem, mert azt az időt, a melyben ezt eszközöltük volna, erre nem tartottuk alkalmasnak, mert az a hazafias aggodalom élt bennünk, hogy azokat az akadályokat, a melyek ezeknek a nemzeti kivánságoknak teljesitését gátolják, el nem hárithatjuk. Nem akartunk tehát egy olyan küzdelembe belemenni, a mely esetleg meddő lehetne. Más oldalról azonban az időpontot sem tartottuk szerencsésen megválasztottnak erre a küzdelemre, nem pedig azért, mert az ország sulyos közgazdasági helyzetben van s igy elsősorban nekünk kötelességünk minden figyelmünket erre az irányra forditani. Minthogy pedig ugyanabban az időben terjesztettek elő a kormány által az ugynevezett kiegyezési és közgazdasági javaslatok, azon voltunk, hogy ezen javaslatokat lehetőleg letárgyaljuk és igy közgazdasági életünk fennállását és jövő fejlődését ezzel előmozditsuk. (*Ugy van! balfelől.*)

Hogy ezen czélunkat el nem érhettük, az nem rajtunk mult. Más oldalról pedig el kell ismerni, hogy ha az ellenzék már egyszer ezeket az u. n. nemzeti követeléseket felállitotta, ezek elől mi el nem zárkózhattunk. (*Helyeslés balfelől.*) Mi ezt a harczot nem kezdettük, hanem hogy ha már egyszer ez a harcz ezeknek a nemzeti követeléseknek és igényeknek kivivása végett megkezdetett, akkor kötelességünk volt sorakozni, hogy a nemzetnek legalább ebben a küzdelemben bizonyos eredményeket biztositsunk. (*Helyeslés balfelől.*) Hogy valami eredményeket mégis csak fogunk elérni, remélhettük már azért is, mert a szabadelvü párt, tehát a többség, a mely kezdetben elzárkózott ezen kivánalmak elől, később mégis némi hajlandóságot mutatott arra, hogy a nemzetnek ezen fontos érdekét legalább egy lépéssel előbbre vigye. Ezen irányban már az előző kormányok részéről történtek kisérletezések, azonban azok a propoziciók, a melyeket az előző kormányok tettek, oly időben tétettek, a mikor még a harcz melegében voltunk és a midőn még remélhettük azt is, hogy többet is fogunk elérni. Nagyon természetes dolog, hogy mi akkor ezen propoziciókat kielégitőknek nem tartottuk.

A t. miniszterelnök ur vállalkozott azután egy katonai programm alapján a kormány alakitására és arra, hogy a politikai helyzetet ezen programm alapján szanálni akarja. Mi ezt a programmot sem tartottuk kielégitőnek, mert ez a programm sem különbözik sokban az előző kormányok programmjától, a változás mindössze csak abban áll, hogy a miniszterelnök ur már akkor foglalta el ezen miniszterelnöki széket, a mikor ezen küzdelem folyamán egyik baj a másik után tornyosult és a mikor már az ellenzéket is hazafias aggodalom fogta el az iránt,

Digitized by Google

hogy ezen nemzeti vivmányokat talán még sem érhetjük el, tehát hajlandók voltunk kevesebbel is beérni. Ez azonban részünkről nem jelentette még azt, hogy mi azokkal meg vagyunk elégedve és azok bennünket kielégitenek. Megnyugvást inkább abban kerestünk és találtunk, hogy reményt tápláltunk a jövőre nézve abban az irányban, hogy a nemzeti erőnek fejlesztése és növelése által sikerülni fog azokat is kivivni, a miket ez időszerint elérni nem lehetett.

Kétségtelen továbbá az is, hogy ez a nagy küzdelem a nemzettől áldozatot is követelt, a mely nincs arányban az elért eredménynyel. És ha van eredmény, én azt inkább a nemzeti érzés erős fellendülésében és abban az önmegtagadásban, áldozatkészségben és támogatásban látom, a melyet a harcz hevében az ország részéről tapasztaltunk, *(Ugy van! a baloldalon.)* a mi azután megerősiti bennem azt a jövőbe vetett hitet, hogy a nemzet, a melynek osztályrészül többnyire a balsors jutott, még szegénységében és nyomorában is képes a haza oltárán feláldozni mindenét, csakhogy a nemzeti ügyet diadalra vigye, mert ez a nemzet élni akar és élni fog s elsepri utjából mindazokat, a kik önzésükkel és kishitüségükkel e nemzet nagy czéljai elérésének utjába állanak. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur az ő katonai programmját olyannak tüntette fel, mint a mely olyan eredményeket tartalmaz, a minőkről a harcz kezdetén még csak álmodni sem lehetett, tehát a t. miniszterelnök urban azon erős meggyőződés vert gyökeret, hogy ezen programmal a nemzeti ügyet nagy mértékben előre is viszszük. Midőn a miniszterelnök ur eredményekről beszél, akkor itt már tényekkel állunk szemben és ugyanazért azt a katonai programmot mi többé nem tekinthetjük a kormány programmjának, a melynek megvalósitása a jövőnek van fentartva, hanem egy olyan kormányigéretnek, a melynek a beváltása tekintetében semmi akadály sem áll utjában.

Zboray Miklós: Csak Bécs!

Buzáth Ferencz: Mi tehát a t. miniszterelnök ur katonai programmját és erre vonatkozó kijelentéseit nem tekintettük olyannak, a melynek biztositéka egy kormány fennállásához volna kötve. Ezen az alapon is biráltuk el a kérdést és reméltük, hogy a politikai helyzeten változtatni lehet és hogy a békét és nyugalmat helyre lehet állitani. Azonban nagy megdöbbenéssel kellett tapasztalnunk, hogy a mióta a t. miniszterelnök ur programmja itt e házban elhangzott, azóta osztrák részről ezen programm ellen igen erős támadásokat intéznek, ugy, hogy bennünk az az aggodalom támadt, hogy ezeket megvalósitani talán nem is leszünk képesek. Igy mindenekelőtt Körber osztrák miniszterelnök ur intézett az ellen támadásokat, a melyeket azután Pitreich hadügyminiszter ur folytatott. A miniszterelnök ur Körber közjogi támadásait erélyesen visszaverte ugyan, de épen olyan erélytelen volt Pitreich beszédével szemben, *(Ugy van! balfelől.)* és nemcsak hogy vissza nem utasitotta Pitreich felfogását, hanem egyenesen védelmébe vette az itt megtámadott hadügyminisztert és annak felfogásával a magáét teljesen egyezőnek mondta. *(Ugy van! balfelől.)* Pedig Pitreich hadügyminiszter sem követett el kisebb közjogi botlásokat, mint Körber, *(Ugy van! balfelől.)* sőt az ő helyreigazitó nyilatkozataiban is benne van a mi közjogunk félreismerése és a nemzet jogainak sérelme. Pitreich ezenkivül még többet is tett, mert ő megszabta azon kereteket, a melyekben ezen katonai reformokat, szerinte, megvalósitani lehet, és ha ezen keretekben fognak azon nagy vivmányok megvalósittatni, akkor annyira össze fognak zsugorodni, hogy végre semmi eredményt sem fogunk elérhetni. Ezt beszédem további folyamán tényekkel is fogom igazolni. *(Halljuk! balfelől.)*

A kormányelnök ur mindenekelőtt beköszöntő beszéde alkalmával a következő nyilatkozatot tette *(olvassa)*: ». . . hogy ezen kormány fentartja hivatalbeli elődjének azon álláspontját, hogy a hadseregben és általában a közös intézményeknél használt jelvények az ország közjogi helyzetének meg nem felelnek, kötelességének fogja tehát a kormány ismerni közreműködni a kérdés oly rendezésében, a mely az ország közjogi helyzetének megfelel«. Ezzel szemben Pitreich a hadsereget olyan közös intézménynek tünteti fel, a melyhez az ország közjogi helyzetének semmi köze sincs, mert szerinte a hadsereg néphadsereg, a mely sem német, sem magyar, sem cseh, sem lengyel, hanem az összes nemzeteknek közös hadserege, és miután a hadügyminiszter ur reparáló nyilatkozatában Magyarországnak közjogát csak annyiban ismerte el, hogy szerinte van Magyarországnak belkormányzati önállósága; másrészt pedig ő a hadsereget nemcsak közös intézménynek, hanem egyuttal egységesnek is hirdette: nyilvánvaló, hogy ezzel azt akarta kifejezni, hogy a hadsereg a nemzet önkormányzati önállósága keretébe nem tartozik, és igy ő Magyarország közjogát a hadsereg tekintetében elismerni egyáltalában nem akarja. *(Ugy van! balfelől.)*

Ilyen értéke van, t. ház, a tisztképzés kérdésének is. A miniszterelnök ur kilátásba helyezte egy felső katonai reáliskolának felállitását, a mely iskolában az előadási nyelv legalább a tantárgyak lényeges részében magyar lesz. Ezzel szemben Pitreich ur már nyilatkozott, és azt mondta, hogy az csak annyiban lesz magyar, hogy az első és második osztályban egyes tárgyak kivonatosan magyarul is fognak előadatni, és a harmadik és negyedik osztályban fognak azután egyes tantárgyak magyarul előadatni, de még e tekintetben nincsen semmiféle garanczia arra nézve, hogy legalább a lényeges tantárgyaknál fogják a magyar előadási

Digitized by Google

nyelvet alkalmazni. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A katonai büntető perrendtartás tekintetében pedig azt a meglepő nyilatkozatot teszi, hogy mig az osztrák kormány a hadügyminiszterium által benyujtott katonai tervezetre nézve a maga eszrevételeit megtette, addig a magyar kormány ezt mindeddig elmulasztotta, pedig az igen t. miniszterelnök ur beköszöntő beszédében azt mondotta, hogy ezen javaslat már meglehetősen az előkészités stádiumában van, de különben is ezen törvénynek megalkotását inkább magyar részről szorgalmazzuk és pedig azon egyszerü okból, mert — fájdalom — azt kellett tapasztalnunk, hogy a katonai büntetőtörvénynyel leginkább a magyar katonák jönnek összeütközésbe, a mint ezt a legujabb események is mutatják és pedig leginkább azért, mert abba az idegen szellembe nem tudnak beleszokni és mert az idegen tisztek faji érzületüknél fogva nem viseltetnek azzal a kimélettel a magyar katonák iránt, a melyet tőlük jogosan el lehetne várni. *(Ugy van! balfelől.)* E katonai büntetőtörvény szerint a mai nap is ki vannak téve ezek a szegény katonák a katonai önkénynek és elavult, ósdi igazságszolgáltatásnak. És nem részesülnek kellőleg az igazságszolgáltatás védő pajzsában. *(Ugy van! balfelől.)*

De nemcsak ezért sürgettük mi ennek a törvénynek megalkotását, hanem azért is, a mint azt a miniszterelnök ur egészen határozottan kinyilatkoztatta, hogy ezen javaslatban a szóbeliségre és nyilvánosságra fektetett eljárásban a magyar nyelv fog érvényesülni. Nagy aggodalmaink vannak nekünk abban az irányban, hogy a miniszterelnök ur ezen óhaját majd érvényesitheti; mert az igen t. hadügyminiszter ur a magyar nyelvnek a hadseregben való érvényesülési jogát legutóbbi beszédében egyszerüen konfiskálta. *(Ugy van! balfelől.)*

A magyar honos tisztek áthelyezésének kérdésére nézve a miniszterelnök ur akként nyilatkozott, hogy hivatalbeli elődje ez irányban vállalt kötelezettségének is meg fog felelni, és hogy abban az irányban is eleget kiván tenni, hogy a nemmagyar csapatoknál szolgáló magyar honos tisztek az 1868-ban kibocsátott felsőbb királyi rendelet értelmében lehetőleg mielőbb magyar csapatokhoz helyeztessenek át. Természetes dolog tehát, hogy ezen kötelezettséget a kormány a maga részéről átveszi és fentartja. Ezzel szemben a hadügyminister ur azt jelentette ki, hogy ez csak annyiban fog megtörténni, a mennyiben azt a szolgálat érdeke megkivánja. Eddig is ezen tisztek a szolgálat érdekében lettek ide vagy oda áthelyezve, ezután is igy lesz, vagyis ki vannak szolgáltatva a hadügyminiszter ur önkényének. *(Ugy van! balfelől.)* Pedig ez igen fontos nemzeti vivmánynak volt feltüntetve, a mint hogy lehet is annak tekinteni, mert hogy a magyar tisztek a hadsereg magyar részébe helyeztessenek át, ez igen fontos érdek.

Az igen t. miniszterelnök ur is elismerte ezt, midőn azon nyilatkozatot tette és azon meggyőződésének adott kifejezést, miszerint a hadsereg kérdésében és a hadsereggel kapcsolatosan felmerülő nemzeti törekvéseknek leglényegesebbje, legtartalmasabbja épen a magyar csapatoknak magyar tisztekkel való szaturálása. Épen ezen czélnak elérésére szolgált volna a magyar tiszteknek áthelyezése a hadsereg magyar részébe. E czélból van az a törekvés is, hogy a magyar tisztképző akadémiát felállitsuk. De hogyha annak vagyunk kitéve, t. ház, hogy ezen általunk külön, saját pénzünkön nevelt magyar ifjak nemcsak magyar, hanem osztrák ezredekbe is be lesznek osztva, akkor nincs annak egyáltalában semmi értelme, hogy mi ennek a külön katonai akadémiának a felállitására csak egy krajczárt is áldozzunk, mert a kitüzött czélt el nem érjük. *(Ugy van! balfelől.)*

Pontról-pontra kimutattam tehát, hogy mennyire lényeges eltérés van a felfogásban ezen kérdésekre nézve a hadügyminiszter ur és az igen t. miniszterelnök ur közt. A mi annyival inkább meglepő, mert nyilvános és tudvalevő, hogy ennek az u. n. katonai programmnak megállapitásában részt vettek Pitreich, a külügyminiszter, azonkivül Körber osztrák miniszterelnök ur is Bécsben, az ő beleegyezésükkel lett az megállapitva és igy előre tudták, hogy miben történt a megállapodás. Ha már mostan ezen kérdésekre nézve is merülnek fel különbségek, ez csak azt bizonyitja, hogy általánosságban történt megegyezés, a részletkérdés pedig további tárgyalásoknak van fentartva. De ha ez igy van, akkor kérdés, miben állanak azok az óriási eredmények, a melyekről a miniszterelnök ur szerint a harcz kezdetén álmodni sem lehetett? Talán az elvi kijelentésekben? Hiszen ezeket már 25 év óta hangoztatjuk, de mindig csak az elvi kijelentéseknél maradunk, ügyünket semmiképen sem tudjuk előrevinni. Aztán, t. ház, egy elv lehet helyes, azonban annak jósága attól függ, hogy a gyakorlatban miképen lesz kivive, a mikor aztán lehet hasznos is, de lehet káros is! *(Ugy van! balfelől.)* Annyi bizonyos, hogy osztrák részről ezeket az uj nemzeti eredményeket a minimumra redukálják és csak ugy tüntetik fel a magyar közmondással szólva, hogy: »nesze semmi, fogd meg jól!« Ezzel nem akarom azt mondani, hogy a miniszterelnök ur igéretét beváltani nem akarja, hanem hogy ezen igéretének beváltásáért még egy nagy harczot kell megvivnia, a melyben lehet győztes is, de lehet vesztes is. Mi azonban ilyen esélyeknek ezeket az u. n. nemzeti eredményeket ki nem szolgáltathatjuk azért, mert a miniszterelnök urnak politikai elődje ezeket egyenesen a korona nevében tette. Ugyanezt tette az igen t. miniszterelnök ur is, midőn kijelentette, hogy meg kell elégednünk azzal, hogy azon kérdések oldassanak meg, a melyeknek megoldása a korona és a nemzet teljes egyetértésével lehetséges. Ha a miniszterelnök ur fel volt jogositva ezen igéret

Digitized by Google

megtételére, akkor tessék azt be is váltani! *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ne hitegessen bennünket azzal, hogy majd a delegácziókban fognak ezek a kérdések tisztázódni! Itt, a képviselőházban kell azoknak tisztázódniok és a nemzeti engedményeknek itt kell beváltást nyerniök! A kérdés különben is olyan stádiumba jutott, hogy a nemzetet egy perczig sem lehet e felett bizonytalanságban hagyni.

Minden kétely eloszlatása végett felkérem tehát a t. miniszterelnök urat, hogy nyujtson garancziát arra nézve, hogy az igért katonai roformok ugy fognak végrehajtatni, a mint azokat kilátásba helyezte. Ha a t. miniszterelnök ur azokat a garancziákat képes megadni, a mint hiszem, hogy képes, mi hozzá fogunk járulni a parlamenti béke helyreállításához, ha azonban a t. miniszterelnök ur nem képes e garancziák megadására és azok biztositására, akkor kötelességünk e morzsa engedmények és eredmények elérése czéljából a küzdelem terére lépnünk. *(Helyeslés a baloldalon.)*

És a midőn ezt teszszük, egyrészt a korona tekintélyének megóvása végett is teszszük, mert nem engedhetjük, hogy a korona tekintélye, igéretei visszaélések czéljából használtassanak fel. *(Helyeslés a baloldalon.)* Itt a nemzet becsülete forog koczkán. Egy küzdelem inkább végződjék minden eredmény nélkül, semhogy oly eredmények éressenek csak el, a melyek a nemzeti jog kigunyolásával fognak járni. *(Igaz! a baloldalon.)* De különben sem akarhatjuk, hogy ország-világ gunykaczajának legyünk kitéve. A felhozott indokoknál fogva a tárgyalás alatt levő törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Trubinyi János jegyző: B. Kaas Ivor!

B. Kaas Ivor: T. képviselőház! Kihámozva az előttünk tárgyalt kérdést a részletekből, a melyek elhomályositani alkalmasak annak nagy fontosságát, azért is, mert ugy az előttem szólt t. képviselőtársam, pártomnak tagja, mint gróf Apponyi Albert és mások már ismételve kiterjeszkedtek mindezekre a kérdésekre, a melyeknek összetételéből áll e nagy katonai kérdés, most nem ezekre akarok kiterjeszkedni, hanem össze akarom foglalni azt az egész nagy ügyet, azt az egész nagy küzdelmet, a mely 12 hónap óta folyik immár ebben a házban. De nemcsak ebben a házban folyik, hanem a kormányok között is, folyik válságokkal, felizgatta az egész nemzetet, izgalmakat hozott létre Ausztriában is, szembeszegezte ezt a törvényhozást az ottani törvényhozással. Erre a nagy küzdelemre figyel egész Európa és ez okozza legnagyobb gondját a mi királyunknak.

Mi ez a kérdés? Nem egyéb, mint a hadsereg válsága. Hogy valóban az, hogy itt nem apró dolgokról, hanem a hadseregnek, mint intézménynek válságáról, reformjáról, vagy változatlan fentartásáról van szó, ki ne érezné? Ki ne érezné közülünk, hogy ez a kérdés veleje, és ha valaki ezt tagadná, hivatkozom a legilletékesebb faktorra, Pitreich osztrák-magyar közös — ha ugy tetszik — hadügyminiszterre.

Szederkényi Nándor: Osztrák, maradjunk annál, hogy osztrák.

B. Kaas Ivor: Osztrák állampolgár, tehát osztrák; német, tehát nem magyar; de hivatalában osztrák-magyar és közös.

Pitreich ur az ő sokszor emlitett nagy beszédének már a bevezetésében ugy állitja fel a kérdést: »Mi a hadügyi intézményekben nagyon is hátramaradtunk, nevezetesen az elégtelen ujonczjutalék és a véderő-törvények czélszerütlen intézkedéseihez való ragaszkodás következtében. A hadügyi kormányzat a viszonyok teljes méltatásával már a 90-es évek közepén elkészitette mindazokat a munkálatokat, a melyek a véderő-törvény reviziójában szükségesek és átadta azokat a két államnak.«

Ebből világosan kitünik az, hogy a hadügyi kormányzat már nyolcz esztendővel ezelőtt a hadsereg belső állapotait olyanoknak találta, a melyek revizióra szorulnak. Maga a miniszter használja ezt a szót, hogy az a véderő-törvény, a mely most is érvényben van, nem felel meg sem katonailag, sem politikailag, és főleg katonailag azoknak a szükségleteknek, a melyek egy hadsereg természetéből és feladatából következnek.

A nagy nehézségek, folytatja a miniszter ur, kényszeritettek, hogy ideiglenesen halaszszuk el az ujonczjutalék szükséges felemelését az uj véderőtörvények benyujtásának idejére. Midőn azonban felmerült az 1902-ik év tavaszán a delegácziók által is elismert szüksége annak, hogy a taraczkosztályok felállitására, valamint az ujonnan épitett hadihajók legénységgel való ellátására nézve intézkedés történjék, a hadügyi kormányzat az ehhez szükséges 6000 embert semmikép sem fedezhette, kénytelen volt annak felemelését kérni. Tudjuk, mi ez. Azt mondja, hogy ők kénytelenek voltak az ujonczlétszám felemelését kérni, mert ugy a hadsereg, mint a tengerészet kiterjesztette a reformok folytán kereteit. Folytatja *(olvassa)*: »A hadügyi kormánynak azonban e mellett kötelességszerüleg azt az álláspontot kellett képviselnie, hogy tekintettel az összes fegyvernemek keretében mutatkozó jelentékeny legénységhiányra, sürgősen szükséges oly számu legénységet kapni, a mely a létszámviszonyokban legalább a legnyomasztóbb bajokat elháritja.« Vagyis a taraczkágyukra, az uj hajókra kellett 6000 ember, de már akkor tudták, hogy ez korántsem elég, hogy az összes kereteket mindenütt pótolniok kell, hogy tervüket megvalósithassák; tehát nekik sokkal nagyobb létszámra volt szükségük. *(Olvassa)*: »Azért jött létre 1902-ben az első katonai javaslat, mely a póttartalékosokat akarta igénybevenni. Ez ellen számos aggodalom merült fel és a hadügyi kormánynak is czélszerübbnek látszott, hogy a véderőtörvény reviziójáig ujonczjutalék megszavazásához

Digitized by Google

jusson. Azért az első javaslatot visszavonták és egy másikkal helyettesitették.« Ismét visszatér tehát arra, hogy a véderőtörvénynek már akkor kontemplált revizióját szakaszonkint akarták megcsinálni. A taraczkágyukra kértek először 6000 embert, azután látták, hogy az nem lesz elég, tehát kérték a 21.000 embert. A póttartalékkal nem boldogultak, áttértek az ujoncz-létszámemelésre, általában csak egy esztendőre, de mint nagyon jól tudjuk, — hisz ez a vita kezdetén bőven ki volt fejtve — a háromévi szolgálat mellett ez 66.000 ember beállitását jelenti.

Ez volt Széll Kálmán tévedése, ki katonai ügyekkel nem nagyon foglalkozott, ki egészen el volt merülve a kiegyezési tárgyalásokba, s ezeket a katonai javaslatokat passzirozta, mondjuk elnézte. Mikor neki azzal jöttek, hogy itt 6000 ujoncz kell a póttartalékosokhoz, azt mondta: ám legyen a 6000 ujoncz behiva, hiszen abból Magyarországra csak 42 százalék esik, ezt még megbirjuk. Nem látott a dolog mélyére, más belelátott. Fejérváry nagyon jól tudta, hogy mi a terv. Mikor jöttek azután a nehézségek, hogy módositani kellett a dolgon és a 21.900 ujonczot kérték, akkor Széll Kálmán ismét bizonyos rövidlátást tanusitott. Ő azt hitte, hogy csak 21.000 ujonczról van szó és ezzel a katonai kérdés meg lesz oldva, talán hosszabb időre. Csodálkozva vette észre, de már akkor le volt kötve, hogy ezen 21.900 ujoncznak követelése mögött egy nagy-nagy katonai reform terve áll, itt sokkal többről van szó, ugy emberben, mint pénzben, hogy itten a katonai politika egy olyan ügyeskedéssel állott elénk, a mely ki akarta játszani a magyar kormánynak és a magyar törvényhozásnak az elővigyázatát. *(Ugy van! balfelől.)*

(Olvassa): »Ebben a második javaslatban, — ugymond Pitreich — az ujonczjutalék akkép volt kiszámitva, hogy nemcsak a keretek létszámviszonyaiban szüntek volna meg a legnyomasztóbb bajok és lehetővé tétetett volna a tényleges szolgálat teljesitésére vonatkozó kedvezmények sürgősen követelt kiterjesztése, hanem egyuttal biztositva lett volna az egész tüzérség reorganizáczójának több évre tervezett keresztülvitele.«

Ime, utólag, hónapokkal Széll Kálmán bukása után jön a bevallás, hogy ebben, a kormány s a honvédelmi miniszter által csekélynek feltüntetett reformban, a melyhez a szabadelvü párt szokott könnyelmüségével hozzájárult, egy nagyméretü reformtörekvés rejlett, a mely az összes létszámviszonyokat akarta megváltoztatni. Ha önök kételkednek ebben, mert az az önök régi felfogásával homlokegyenest ellenkezik, hát hivatkozom Pitreichra; az csak tudja, hogy mit akartak és tudja azt is, hogy mit akarnak.

(Olvassa): »Kitünt — igy folytatja a közös hadügyminiszter, — hogy megfelelő eredmény csak ugy érhető el, ha az uj véderőtörvényeknek nemcsak alapvonalait, hanem részleteit is megállapitják. Miután tehát a három katonai miniszterium az erre vonatkozó munkálatokat keresztülvitte, a magyar kormány azt a nyilatkozatot tette, hogy a felvetett kérdések emlitett része a véderőtörvény tárgyalásának tartandó fenn, mert csak akkor történhetik azoknak alapos tárgyalása.« Ebben mi válik ki, mi a nevezetes? Az, hogy mikor már a magyar kormány nagy későn tudatára ébredt annak, hogy itt milyen nagyméretü katonai intézkedések szándékoltatnak, az ellentállástól is megriadva, azzal a kéréssel fordult a közös hadügyi kormányhoz, hogy ezeket a kérdéseket most ne bolygassa, ne előzzük meg a véderőtörvényt, halaszszuk ezeket mind el a véderőtörvény tárgyalására, maradjunk meg a provizóriumoknál, gondoskodjunk apró módokról, hogy a jelenlegi státus fentartassék, nehogy azon a közös hadseregen valami csorba essék; és időközileg majd meglátjuk a taraczk-ágyuknál, itt-amott, a delegácziókban, hogyan tudunk segiteni azokon a bajokon és hiányokon, a melyek ezen hadsereg mostani állapotát katonailag is tarthatatlannak tüntetik fel.

(Olvassa): »Igy jutottunk azután odáig, hogy kormányválságból kormányválság lett, mig ismét uj kormány neveztetett ki; ez felhatalmaztatott, hogy a diskussziókban forgott legfontosabb katonai, hadügyi kérdésekről nyilatkozatokat tehessen«.

Hát ez a jelenlegi állapot. A kérdésnek ilyen fejlődése odavezetett, hogy a katonai reformot, a véderő revizióját igenis elhalasztották, — hiszen már a mult őszre lett igérve, — a szükségleteket apró, provizórikus intézkedésekkel, rendeletekkel, a póttartalékosok behivásával, a kiszolgált katonák visszatartásával igyekeztek valahogyan pótolni és helyreütni, de hogy megnyugtassák a magyar közvéleményt, hogy elaltassák a t. szabadelvü pártot és a függetlenségi pártot, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hát az uj kormánynak felhatalmazást adtak bizonyos nyilatkozatok megtételére. Ezekbe a nyilatkozatokba foglalták össze azt, hogy majdan ebben a véderőtörvényben mi lesz nemzeti szempontból vivmány. Ennek annyira megörültek a magyarok, hogy szinte belerészegedtek az örömbe. De a mámor elfoszlott, a nehézségek ujra feltüntek és Ausztriában a Körber, Pitreich és mások által tett nyilatkozatok felnyitották a nemzet szemeit, az önökéit is, mert ugyan ki van önök között olyan, a kit a miniszterelnöknek Pitreichéval azonos utolsó beszéde meggyőzött volna arról, hogy csakugyan és valóban az a politika, a melyet Pitreich kifejtett és részletezett, megfelelt akár az önök katonai programmjának, akár a nemzet jogos óhajtásainak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Senki sem fogja mondani, hogy igen. Legfeljebb a kényszerüség álláspontjára helyezkedhetnek, a midőn azokat megszavazzák és e kénytelenségnek elfogadása a lemondás politikája.

Digitized by Google

De hát csak a hadsereg válságával állunk-e mi szemben? Gr. Apponyi Albert minapi nagy beszédében rámutatott — a mint ő maga kifejezte — arra a milieure, a mely Ausztriában fejlődött ki akkor, a midőn ott a kormány képviselői az ő katonai programmjukat előadták, s a mely azután a Derschatta-féle határozatban, Schönborn volt igazságügyminiszternek a felségjogokról szóló jogi magyarázataiban és a többi szónokoknak a magyar álláspontokat és követeléseket visszautasító okoskodásaiban nyilvánult meg. Ez mind igy van. De ez nem meriti ki a helyzetnek komolyságát távolról sem. Minden gondolkodó fő tudja vagy érzi, hogy a válság, a mely mint erős láz egyik rázkódtatásból a másikba dönti ezt a nemzetet, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* nemcsak ezt, de Ausztriát is és az összes közigazgatási és kormányzati ágakat hazánkban, hogy ez a láz azoknak a beteg állapotoknak a következménye, melyek a két állam közti viszonyt zavarják. Mielőtt ezek a katonai kérdések felmerültek, az utolsó választások előtt nagy vita volt a gazdasági kérdés felett. Mindenki állást foglalt az önálló vagy a közös vámterület mellett, a Széll-féle formula alapján vagy ellenkező meggyőződésből, de abban egyetértettek, hogy Magyarország anyagi exisztenciáját csak egy olyan kiegyezéssel lehet biztositani, a mely munkájának jövedelmezőségét lehetővé teszi és nem engedi, hogy idegen kezek kotorászszanak Magyarország zsebében. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Hát a mikor ezek a kérdések voltak a Bánffy-kormány alatt napirenden és vezettek azután az ischli klauzulához, nem ugyanaz a politika nyilvánult-e meg akkor a gazdasági kérdésekben, mint a melyet most a katonai kérdésekben tapasztalunk? Beismerem, hogy a Bánffy-féle kiegyezés, a megbukott ischli klauzula nélkül, sokban javitott, különösen a bankkérdésben, az eddigi állapotokon. De ez ellen a kiegyezés ellen, a mely a két kormány közt létrejött, a melyhez a törvényhozás hozzájárult és a melyet a király szentesitett, micsoda milieu nyilatkozott meg a Reichsrathban? Nem foglalt-e a Reichsrath Magyarország és Ausztria gazdasági viszonyainak felségileg már jóváhagyott rendezésével szemben épugy állást, mint a hogyan most tüntet a jogos katonai követelések ellen? A Reichsrath nem tárgyalta akkor a kiegyezést; az a kiegyezés évről-évre áll csak fenn; mindig ujra és ujra terjesztetik be a Reichsrathba; a 14. §. alapján abszolut módon tartatik fenn. A gazdasági kiegyezés négy esztendő óta provizórium, a mely, a mint a Reichsrath felette dönt, a mint azt visszautasitja, azonnal romba dől. Ugyanazok az urak, a kik ekként jártak el a Bánffy-féle kiegyezéssel szemben, másképen cselekedtek-e, mikor a Széll-féle egyezség jött? Nem abszorbeálták-e Széll Kálmán összes gazdasági és pénzügyi tehetségét, egész nagy munkaerejét azok a gazdasági tárgyalások, azok a pénzügyi alkudozások, a melyeket 1899-től kezdve 1902. deczember utolsó pillanatáig folytonos huzavonával töltött el, mert a legilletékesebb osztrák kormánykörök nem engedték, hogy ezek a viszonyok Magyarországgal tisztáztassanak, gáncsot gáncs után vetettek nekünk, és mikor végre eredményt értek el, a melynek megbirálásától, mint a tárgyhoz nem tartozótól, ezuttal tartózkodom, az osztrák Reichsrath minden egyebet tett, csak a kiegyezési törvényeket nem vette tárgyalás alá. Tehát a katonai válsággal párhuzamos a gazdasági válság is.

De elég volt ez az osztrákoknak? Elég volt az, hogy a két legfontosabb intézmény, a hadsereg és a vámszövetség kérdésében maguknak foglalják le a hatalmat és letörjék Magyarország jogos érdekeit? Nem! Felvetették a fejedelmi abszolutizmus jogát mint követelést, a kiegyezésnek ilyen vagy amolyan magyarázatát, és pedig nem valamely másodrangu tényező, hanem maga az osztrák miniszterelnök vallotta illetékesnek magát arra, hogy a magyar törvényeket megbirálja. Egész sora a tekintélyes férfiaknak állott fel, hogy a felségjogoknak olyan magyarázatát adják, a mely Ausztriának részint mint szerződő félnek, részint pedig a fejedelmi jogok czimén olyan jogositványokat kölcsönözzön, a melyek megengedik a magyar belső dolgokba való beavatkozást. Magyarországnak megtiltották, hogy mozduljon: ez Körbernek, Pitreichnak, Schönbornnak, Welsersheimbnak, Derschattának és az egész osztrák delegációnak álláspontja.

És önök ezt sem veszik észre? Nem gondolják meg, hogy itt egy rendszeres osztrák neutralista támadás folyik a magyar nemzet, annak vagyona, joga, vére, nyelve és annak egész államisága ellen?

Önök beletévednek ezen vagy amazon részletkérdésbe, önök a béke kedveért feladják ezt a jogot és azt a jogot, önök okoskodnak, hogy mentsék ezt az eljárásukat a parlamentárizmus érdekével és elvével, mely Magyarországon az egyetlen fegyverünk; önök a többségre és annak okvetlenül tisztelendő jogaira hivatkoznak, s nem azt nézik, mi az igazság; önök támadnak és ócsárolnak bennünket, mint a kik a hazát rontjuk: akkor, a mikor ilyen galád osztrák politika, a mely Pitreich miniszter beszéde szerint a 90 es évek közepe óta, tehát immár nyolcz esztendő óta Magyarországot aláásni törekszik, vermet ás nekünk, a melybe egész államiságunkat és nemzeti létünket beletemethesse. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ezt védelmezzük mi, és ebben a védelemben megfogyatkozunk, mert önök, t. szabadelvüpárt, a kik a legális többséget képezik ebben a házban, a kiket illetne meg az, hogy Magyarország minden jogát és akaratát érvényesitsék ugy a kormányzatban, mint a törvényhozásban, a kiket tehát a védelem Ausztriával és minden idegen befolyással szemben kötelez, önök néha-néha egy-egy felszólalásban kifejezést

Digitized by Google

adnak hazafiságuknak, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* de azután elernyednek és a harczot nem az osztrákkal, nem az osztrák államférfiakkal szemben folytatják, hanem ellenünk. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

És önök, a függetlenségi pártnak harczedzett fiai, a kik nem fogadták el az 1867-iki kiegyezést, a kik elvül tüzték ki maguk elé Magyarország teljes függetlenségét, a kik követelték a magyar hadsereget, a kik a bihari pontok mellé állottak, a mellé, hogy nem kell közösügy, nem kell delegáczió, nem kell közös kormány, hanem kell magyar hadsereg, kell magyar nemzeti bank, és a kik ezen elvek mellett állottak . . .

Boda Vilmos: Most is állunk!

Holló Lajos: Odahaza! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: . . . állottak és állanak ma is, a kik ezeket az elveket három évtizednél tovább hirdetik, vallják, és a kik ezt a küzdelmet ezekért a nemzeti jogokért, de nem is ezekért, hanem kevesebbért, de ezen irányban felvették és a nemzet előtt képviselték, itt e házban nagy tüzzel vivták: önök ezt a harczot eredmény nélkül, sikertelenül abbahagyták, és igy ránk, egy csekély csoportra maradt nem a győzelemnek reménye, mert az nem tőlünk függ, hanem a kötelességnek teljesitése, hogy óvásunkkal *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* és a végsőig való küzdelmünkkel bizonyitsuk be, hogy a magyar jognak és Magyarország létének még mindig vannak hitvallói. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Visszatérek, t. képviselőház, arra a katonai politikára, a mely a kormány által helybenhagyott hadügyminiszteri programmban megnyilatkozik.

A hadügyminiszter maga a fősulyt a létszámemelésre helyezi és abban a beszédében, a melyet megnyugtatónak mondott a miniszterelnök ur, s a melyből a miniszterelnök ur a jogra vonatkozó tételt felolvasta a végből, hogy minket meggyőzzön arról, hogy nincsen elvi ellentét, sőt nincsen egyáltalában ellentét a Tisza-kormány politikája és a Pitreich politikája között: mondom a közös hadügyminiszter ebben a beszédében a következő programmot állitotta fel és ezekben összegezte a maga programmját *(olvassa)*: Az illető törvényjavaslatok már ki vannak dolgozva, mind a két kormánynak át vannak adva. A mi azoknak keresztülvitelét illeti, az különböző okokból rögtön nem eszközölhető. Különösen idetartozik az ujonczlétszám felemelése, hogy az állomány fentartható legyen, továbbá a tisztek szaporitásáról való gondoskodás, azután a tovább szolgáló altisztek ellátása. A kétévi katonai szolgálatot illetőleg a költség kérdését is tekintetbe kellett venni, és mivel hogy jelenleg a tüzérség reorganizácziója előtt állunk, a mely nagy költségeket fog okozni, ezért a kétévi katonai szolgálat behozatala csak fokozatosan lesz keresztülvihető. Mindenesetre több évre, az évek egész sorozatára van szükség, hogy a kétévi szolgálatet behozhassuk.

Tehát, t. képviselőház, elsősorban szükséges a létszámfelemelés, másodszor a tisztek szaporitása, harmadszor az altisztek szaporitása és jövő ellátásuk biztositása, negyedszer a tüzérségnek egész reorganizácziója, nemcsak az ágyuknak a beszerzése, hanem a mi azzal jár: a lóállomány, a szekerészet és általában az egész tüzérség reorganizácziója, és ez annyi költséget fog okozni, — hogy mennyit, azt nem mondja meg a miniszter ur, talán még nem is számitotta ki — hogy azt az egész könnyitést, a melyet a kétévi katonai szolgálat okoz, félre kell tolni és majd csak évek mulva, ha már az uj milliók meglesznek és az ujabb milliók még valahonnan előteremthetők, akkor fogják ezt a könnyitést megadni a népnek.

Itt milliók és milliók szavaztatnak meg a legnagyobb áldozatok árán, sőt a már tönkrement középosztálynak ezen, a deficzit szélén álló kincstárral szemben való mérhetetlen ujabb megterheltetését is készek elfogadni. Hiszen a multkor nem régen ez a ház megszavazta a tisztviselők fizetésemelését; ez csak 17 millió korona évenkint. Sokkal közelebb állanak hozzánk a magunk tisztviselői, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* mint az osztrák altisztek, az osztrák tisztek és azoknak penziói, mert bármennyire megérdemelték is azok azt a penziót, az mégis tény, hogy ezek a pénzek Bécsbe, Gráczba és nem tudom, hová vándorolnak ki, és azokat nem élvezik a magyar állam polgárai. Mi igenis fizessünk, a pénzt pedig megkapják mások, holott a mi tisztviselőink nekünk dolgoznak, s az ő tisztességes ellátásukról gondoskodni a mi kötelességünk. Ez azonban nem változtat azon semmit, hogy a 17 millió csakugyan 17 millió, és hogy azt csakugyan annak a szegény népnek kell kiizzadni. Azután jönnek a czivillista felemelésével. Két millió már a mult évre be van véve abba az utólagos költségvetésbe. *(Ugy van! balfelől.)*

Holló Lajos: Már folyósitották is!

B. Kaas Ivor: Alkalmasint már folyósitották is, és ha megszavazzák most, ugy megszavazzák jövőre is, és ebből lojalitási kérdést csinálnak. Nekem az a meggyőződésem, hogy ő Felsége személyére nézve ebből egy fillér sem szükséges, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* hanem hogy kik kapják ezt az ujabb két milliót, azt kérdezzék meg a bécsi főudvarmesteri hivataltól; kérdezzék meg az ottani főasztalnokmestertől és mindazoktól az udvari hivatalnokoktól, a kik az ottani osztrák vagy német cselédséget felfogadják, fizetik, elbocsátják; az osztrák szállitóktól, a kereskedőktől stb. Szóval: ezt a két milliót, a melyet mi már ki is fizettünk, a melyet már ki is utaltak, azt megint csak Magyarországnak Ausztria javára való megterheltetése czéljából viszik el.

Digitized by Google

Es a midőn igy a hadiköltségeket, valamint a tisztviselők fizetéseit is felemelik; a midőn felemelik a czivillistát és a midőn igy a leghatártalanabb költekezésbe merülnek: ugyanakkor felemelik a quótát és igy mindig nagyobbá válik az a teher, a mely már most is elviselhetetlen. *(Ugy van! balfelől.)* De önök ezt tudják és mégis keveset törődnek vele, hogy megakaszszák ezt a politikát, *(Ugy van! balfelől.)* hogy Ausztriával szemben bebizonyitsák azt, hogy Magyarország és annak képviselőháza vigyáz nemcsak jogaira, nemcsak közjogára, hanem a népek vérére, pénzére, anyagi egzisztenciájára is.

A kérdésnek legtöbbet vitatott része, — hogy megint a katonai ügyekre térjek vissza — a katonai nevelés. Én itt egy határozati javaslatot terjesztek be, a mely álláspontomat megvilágitja és a mely arra vonatkozik, hogy az összes, Magyarországon lévő katonai nevelőintézetek a magyar honvédelmi miniszter illetékessége alá adassanak, *(Helyeslés balfelől.)* mivelhogy azok a fiatal gyerekek, a kik a katonai nevelőintézetben vannak, még nem hadkötelesek, tehát a véderőtörvény keretébe nem valók, annál kevésbbé a közös hadügyminiszter illetékessége alá, továbbá, mert a közoktatásügy semmiképen sem képez közös ügyet, ez pedig nevelés- és közoktatásügy; azután, mert a Magyarország területén levő intézetek, épületek Magyarország tulajdonát képezik és nem az osztrák aerarium tulajdonát, tehát csak a magyar kormány fenhatósága alatt tarthatók és végül, mert a magyar katonai nevelésért a felelőséget nem bizhatjuk egy osztrák tábornokra, a ki Bécsben székel és a kit itt felelőségre nem vonhatunk. Ezen katonai nevelésügy kizárólag oly belügyünk, a melyért jogosan és méltányosan kizárólag a magyar honvédelmi miniszter lehet felelős. Joggal mutatott rá gróf Apponyi Albert, hogy a jelenlegi állapot bármennyire visszás, alappal bir az 1889-iki véderőtörvényben, mely a katonai nevelőintézetekről szól, tehát azokat a katonai nevelőintézeteket a közös hadügyminiszter illetékessége alá rendeli, a honnét azokat ki kell venni, mert most tényleg ott vannak. Mindazonáltal, hogyha arra az alapra, a gróf Apponyi Albert által vitatott alapra helyezkedünk. akkor is követelnünk kell a következőket: hogy az összes magyarországi katonai nevelőintézetekbe csak magyar honos fiuk vétessenenek fel; *(Helyeslés balfelől.)* aztán, hogy az állam által adományozott alapitványi helyeket a magyar királyi honvédelmi miniszter ur töltse be; s hogy a magyarországi katonai nevelőintézetekben kiképzett ifjak kizárólag magyar ezredekhez legyenek beoszthatók. Miért állitom én fel ezen három tételt? Mert, ha ezeket nem állitjuk oda, akkor soha — ez a szó most igen divatos — soha sem érhetjük el azt, hogy a magyar ezredekhez magyar tisztikart kapjunk teljes számban. Ha megengedtetik az, hogy ezekbe a magyar nevelőintézetekbe a közös hadügyminiszter tetszése szerint küldjön nem magyar honosságu fiukat, akkor, hogyha hozzá folyamodnak a morva, tiroli, stiriai és bécsi gyerekek, a kiket nem tud elhelyezni az osztrák katonai intézetekben, mert ott nincs elég hely, akkor azokat ide küldi nekünk, kinevelteti őket Kőszegen vagy Kismartonban vagy akárhol Budapesten, hiszen tele vannak ezek az intézetek most is osztrák fiukkal.

Molnár Jenő: Katonatisztek gyermekei!

B. Kaas Ivor: Azok megtanulnak ott egy keveset magyarul és ezt elégségesnek tartják és alkalmas fogásnak arra, hogy a magyarországi ezredekhez beoszszák őket. Ott magyarokká nem lesznek, hanem folytatják a germanizáczió munkáját. A kormány meg előáll itt azzal, hogy az ezrednyelveket tudják. Hiszen azt beszélte tegnapelőtt Pitreich ur, hogy az ezrednyelvek megtanulását szigorubban megköveteli. S ezzel talán port hintenek a mi szemünkbe is. Nagy nyereségnek és nemzeti vivmánynak tüntetik fel azt, hogyha ennyi meg ennyi osztrák, német vagy cseh, a ki itten nekünk parancsol, a mi fiainkat vezényli, hogy az ért magyarul. A halbrechts és halblinkset németül mondja ugyan, mert a kommandó megmarad németnek, hanem annak a szegény ujoncnak a betanitásánál, vagy ha elővezetteti a raportra, panaszánál megérti, hogy mit akar. Én nem mondom azt, hogy a jelenlegi siralmas, megalázó állapottal szemben ez is nem egy kis haladás. De csak arra való, hogy meggátolja a valóságos reformokat.

Holló Lajos: Ugy is meg volt!

B. Kaas Ivor: Tudom, hogy meg volt a Dienstreglementben, de valóságban nem.

Holló Lajos: Nem is lesz meg soha!

B. Kaas Ivor: Akár meglesz, akár nem lesz meg, haszon belőle nincs, mert csak rendszeresitése annak és alkalomadás, hogy az osztrák-német tisztek importja a magyarországi nevelőintézetek segitségével, sőt szaporitásával a magunk költségét emelje és a magunk kárára, a magunk ifjuságának kitolására folytattassék. Ha azonban ellenkezőleg, a mint én mondom, ezekbe az intézetekbe csak magyarországi ifjak vétetnek fel, ha a belőlük kikerült tisztek nem helyezhetők át a morva és felső-ausztriai ezredekbe, hanem kell, hogy a magyar ezredek az innen kikerült magyar honos fiukból kapjanak tisztikart, akkor van remény arra, hogy a magyar sereg megkapja a magyar hazafias nevelésben, a magyar gondolkozásban felnőtt tisztikart. Ezt azonban Pitreich ur megtagadja.

Gabányi Miklós: Magyarfaló Pitreich!

B. Kaas Ivor: Ez a hadügyi kormányzatnak olyan joga, a melyet okvetlenül kell, hogy önmagának fentartson, hogy a tiszteket a szolgálat érdekében hova dislokálja, hogy a tiszteknek kedvére engedje, hogy ide vagy oda helyeztessenek. És ebben is van egy bizonyos, hogy ugy mondjam, taktika. Mert ha arról van szó,

Digitized by Google

hogy valamely tiszt inkább tartózkodjék-e egy oláh faluban, Naszód vidékén, vagy a bécsi garnizonban mulasson, bárki melyiket választaná inkább? Naszódot választaná-e tartózkodási helyül inkább mint Bécset? De azért a naszódi kis helyőrségben is kell tisztnek lennie, oda is kirendelnek tiszteket, tehát nincs ott tiszthiány. Miért rendelik oda az osztrák-németet? Vajjon az a bécsi fiu nem szivesebben szolgál a bécsi garnizonban, mint a naszódiban? Nem látom be, miért ne lehetne a magyar tiszteket Magyarországon tartani. Azaz dehogy nem látom be! Azért nem lehet, mert nem akarják. Azért, mert a czél az, hogy a magyarokat Ausztriában germanizálják, a németekkel pedig germanizáltassák a magyarokat. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ezt nevezik ők a hadsereg egységének.

Holló Lajos: Hagyományának!

B. Kaas Ivor: Hagyományának és egységének.

Nem fogok most a nyelv kérdéséről beszélni. Beszéltek arról annyian és annyian fognak még róla beszélni, s oly világos mindnyájunk előtt a kérdés, hogy az most felesleges. Kifejtette ezt legutóbb gróf Apponyi Albert; hisz az egész vita e körül forog, hogy előbb-utóbb a nyelv kérdésének a magyar állam és nemzet érdekében kell megoldódnia, mert ha az nem történik, akkor veszve van Magyarország. *(Igaz! a baloldalon.)* Mondom, felesleges erről most fejtegetéseket mondani. Itt nem fejtegetések kellenek, itt a meggyőződésnek erős akarata szükséges, és ez az, a mi a t. miniszterelnök urban nincs meg, ebben a tekintetben kellő érzéke nincsen. *(Igaz! a baloldalon.)* Mert hiszen hallottuk tőle épen most legutóbb is, hogy a nyelv kérdésében nem ismeri el azt az álláspontot, nem fogadja el a szabadelvü párt programmjának azon magyarázatát, hogy a kérdés felett mi határozhatunk, hogy a nyelvet az 1867-iki törvény 11. §-a, akárhogy szól az a hires határozat, az ő magyarázata szerint felségjognak deklarálta és ennek folytán az a »niemals«, a melyet a kommandóra és vezényszóra legutóbb is kimondott a közös hadügyminiszter, a magyar miniszterelnök urnak, gróf Tisza Istvánnak is meggyőződése. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Valóban ugy van.

Ezzel a »niemals«-szal találkoztunk azelőtt is mindig, a mikor ez a dolog még akadémikus volt, ezzel a »niemals«-szal találkoztunk mindannyiszor, ha egy jelentkező magyar katona »hier« helyett azt mondta, hogy, »jelen«. Ezzel a »niemals«-szal találkoztunk a chlopyi hadi parancsban, találkoztunk vele a közös hadügyminiszter beszédében, az osztrák Reichsrathban, vagy delegációjának tüntetéseiben mindenütt ezzel a »niemals«-szal találkozunk; és hol vannak a magyar nyelv jogainak katonái?

Gróf Tisza István, a mikor ugy a jogok kérdésében, mint a nyelv kérdésében és mindazokra nézve, a miket Pitreich miniszter ur az ő programmjában előadott, azonositotta magát a közös hadügyminiszter urral, messze eltért a magyar hagyománytól. Nem azt a hagyományt beszélem én, a mely a Rákóczi idejében vagy az 1807-iki törvényben vagy az 1840-es években Deák Ferencz beszédeiben nyilvánul, nem ezen nemzeti óhajokról, követelésekről, és jogokról szólok most, hanem eszembe jut a magyar miniszterelnökök egész sorozata.

Az első felelős magyar kormányférfiu, a ki azt a széket betöltötte, gr. Batthyány Lajos volt. Nemcsak magyar miniszterelnök volt, honvédelmi miniszter is volt eleinte. A magyar honvédségnek, a magyar hadseregnek megszervezése István főherczeg segélyével az ő műve volt. Behozta a magyar ezredeket, szervezte és felállitotta a magyar hadsereget magyar zászlókkal, csatába vitte a magyar jog mellett a magyar hadsereget. A forradalomba nem ment bele, hü maradt mindhalálig, — meghalt a hazáért mint vértanu.

A második elődje gróf Tisza Istvánnak Andrássy Gyula volt. A fejedelem legkedvesebb miniszterelnöke, leghűbb, legmegbizhatóbb államférfia, a kire rábizta Magyarországot, a kire rábizta Ausztria és Magyarország külügyeinek vezetését, a kinek kezéből fogadta, vette át a koronát is, midőn az fejére tétetett. Andrássy szintén honvédelmi miniszter volt, az 1868 iki véderőtörvény már az ő műve. Nem tökéletes, de annak jogalapja tiszta marad, az még az 1867-iki paritásos kiegyezésnek nem vétett. Az az Andrássy, midőn a hadsereg azon szervezetét behozták, a mely abban a törvényben meg van állapitva, ugyanakkor állitotta fel ujra a magyar honvédséget magyar zászlóval és magyar vezényszóval. Az az Andrássy ifjabb éveiben Kossuth Lajosnak volt barátja, az az Andrássy a nemzeti jogok védelmére kelt egészen az akasztófáig, a hol az ő arczképét kiszögezték.

A harmadik elődje a miniszterelnök urnak Lónyay Menyhért volt. Ez is honvédelmi miniszter. Nem tett a katonai kérdésekben semmit, de 1848-ban a haza védelmére ott volt Debreczenben, a hazáért folytatott küzdelemben menekülnie kellett, de visszatérve, a hazáért dolgozott, sőt — nem titok — Tisza Kálmánnal egyetemben az Almássy-féle összeesküvésben — mondjuk annak — részes volt. Nem szeretem ezt a szót használni, de összebeszélésnek, összetartásnak, vagy mondjuk: a magyar nemzet jogai visszavivásának kisérletében részes volt. Vajjon ez a multja nem tette-e őt érdemessé arra, kogy királyának hüséges szolgája, megbizható minisztere legyen akkor, midőn egyszersmind hazájának jogait, érdekeit azon a téren, a hol működött, teljes erejével kötelességszerüen teljesitette? És Szlávy, a ki utána következett, nem hordott-e békókat a józsefstadti várfogságban, nem volt-e tehát a magyar szabadságért folytatott évtizedes küzdelmeknek egyik áldozata? És az a Deák-párt nem támogatta-e ezeket sorban és

Digitized by Google

a király nem bizott-e meg bennük? És Bittó, a ki képviselő volt Debreczenben 1848-ban, majd számüzetésbe ment és visszatért és az elnöki székbe ült, az igazságügyminiszteri székbe ült és a miniszterelnöki székbe ült, nem volt-e férfiu, a ki a magyar jog mellett megállott és tárczájáért nem adott fel meggyőződéséből semmit?

Hát ezek és utánuk Wenckheim, a gavallér, mit vétettek hazájuk ellen? Ki tehet nekik a miatt szemrehányást, hogy beadták volna derekukat, meggyőződésüket hazájuk érdekeinek feláldozásával holmi udvari taktikáknak alárendeltek volna? Nem ez volt akkor a hagyomány abban az időben, a melyben én a politikát mint fiatal ember tanultam.

És azután következett a miniszterelnök ur atyja, a közjogi ellenzéknek szintén atyja, a ki azon kezdte és azzal került a hatalomra, hogy hét évig háborut folytatott azok ellen, a kiket most emlitettem, hogy azután 15 esztendeig elveinek feladása árán, a bihari pontok megtagadásával az országot kormányozhassa. Ettől kezdve megindult a nemzeti decadence, a melynek a hadsereg kérdésében legfőbb bizonyitéka az a véderőtörvény, a melyet 1889-ben hoztak, *(Ugy van! balfelől.)* a melyet már megelőzött egynéhány becsempészett kifejezés a »közös hadseregről«, erről, amarról, de ebben az 1889-iki véderőtörvényben már le vannak fektetve és el vannak ismerve mindazok az intézkedések, a melyek Magyarországot megfosztották a saját hadserege felett való rendelkezéstől. Ebben a törvényben már megvolt a 14. §., a mely e nemzetnek alkotmányos jogát vonta kétségbe és akarta elvenni. Az ischlihez hasonló klauzula volt ez, mely Magyarországot az ujoncz-megajánlás jogaitól és feltételeinek megszabásától akarta megfosztani. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez ellen óvást tett Andrássy Gyula, Szilágyi Dezső, a kormánypártnak független része, és engedett a király, létrejött egy beteg kompromisszum, a mely a merényletnek fejét vette, de az ügyet elrontotta. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Paktum volt az is, s azok a paktumok rendesen betegek.

De védelmeznem kell Tisza Kálmánt, pedig ez nekem nem hagyományos szokásom. De Tisza Kálmánban volt magyar érzés. Én csak két dologra emlékeztetek. Az egyik csekélység, de az akkor feltornyosult nehézségek mellett mégis jelentékeny vivmánynak mondták és ez volt az »és« szócskának a behozatala. Miért mondják ezt akkor vivmánynak? Mert ugy értelmezték, hogy abban az »és« szócskában a paritásnak az elve jut kifejezésre. Hát mi most mit követelünk egyebet, mint a valóságos paritást, hogy az az »és« szócska valósággá váljék magában az intézményben; nemcsak a kaszárnyák feliratain, hanem magában a hadseregben legyen meg az az »és«. Ha akkor az Tisza Kálmánnak az elve volt, akkor örököse és fia vonja le abból a konzekvenciákat, valósitsa meg azt a paritást, a melyet ez a kis kötőszó kifejez. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

A másik, a mit meg kell emlitenem, Tisza Kálmánnak a Janszky-ügyben követett magatartása. *(Halljuk! Halljuk!)* Tudjuk azt, hogy Janszky tábornok Hentzi sirja mellett tüntetett nemcsak egyszerü kegyelettel, hanem kihivó beszéddel, a mely felháborodást keltett.

Szederkényi Nándor: Katona volt az is! nem volt közjogász, csak katona. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: ... és az erre felzudult közvélemény Tisza Kálmánban nem talált ellenzésre, Tisza Kálmán belátta, hogy a nemzeten és a közjogon esett sérelem, igazságot követelt és szinleg kapott; Janszky tábornok itteni állását elhagyni volt kénytelen, visszament oda, a honnan jött, Ausztriába. Hogy ott előmenetelben és kitüntetésben részesitették, az nem tartozik az elégtétel kérdéséhez, az elégtételt a nemzetnek Tisza Kálmán meghozta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Királyi kézirat jött és az áthelyezés!

B. Kaas Ivor: Igen és ez a kézirat nem párja annak, a melyet Chlopy után gróf Khuen hozott. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Tisza után Wekerle volt az elődje a miniszterelnök urnak.

Természetesen az én elvi álláspontommal Wekerle dicsérete homlokegyenest ellenkeznék, mert én klerikális vagyok. De most a nemzeti felfogásról beszélek. Tudjuk, hogy milyen lelkesedéssel fogadták a közelmultban Wekerle miniszterelnök-jelöltségét. Várták, hogy ő kapja majd kezébe a szabadelvü párt zászlaját. Mikor aztán ő Felsége megkérdezte, hajlandó-e elvállalni ujra a szabadelvü párt vezetését, hajlandó-e a magyar kormányszéket ujra elfoglalni, az a férfiu, a kinek ambiciójában senki sem kételkedik, a kinek szabadelvüségében a szabadelvüek mindnyájan hisznek, a ki szavainak kötelező, vagy nem kötelező voltát diplomácziai finomsággal tudja megfogalmazni, az a férfiu a katonai kérdésekben olyan feltételekhez kötötte kormányprogrammját, a melyek sem a chlopyi parancscsal, sem a mostani Pitreich-féle programmal nem egyeztethetők össze, hanem bizonyos tekintetben biztositották volna a nemzet jogos követeléseit. E nélkül még a pénzügyi tárczát sem akarta elvállalni: tehát ennek a katonai politikának a szolgálatára ez a Wekerle nem volt kapható. *(Ugy van! balfelől.)*

Szólnom kell még Szápáryról, a ki a Hentzi-szobor megkoszoruzása idejében volt miniszterelnök. Akkor leplezték le a Honvédszobrot és Ivánka Imre azt inditványozta, hogy a magyar kormány először jelenjék meg a magyar Honvédszobor leleplezésénél, a mely Budavár bevételét jelképezi, azután Hentzinél és igy adjon a paritásnak kifejezést. A miniszterelnök hozzá-

Digitized by Google

járult ehhez, azonban a közvélemény ellenzése következtében nem vihette keresztül, a minek a következése az volt, hogy Szápáry, a kinek magyar érzéseiben kételkedni nem lehet, bármennyire hajlott is különben az udvar és a király intenczióihoz, állását feláldozta. Tehát benne is megvolt a magyar érzés teljessége.

Azután jött báró Bánffy Dezső. Neki ép oly kevéssé vagyok dicsérője, mint gróf Tisza Istvánnak; előbb róttam meg az ischli klauzula miatt. De mikor kisült tévedése, a melyben Lukács László pénzügyminiszter is hibás volt és a mikor az ellenzék határozott küzdelmet inditott, a mikor a szabadelvü párt független elemei kimondották, hogy az ischli klauzulát támogatni nem hajlandók, akkor báró Bánffy Dezső nem azt mondotta: nekem többségem van, letörök mindenkit, a ki velem ellenkezik, hanem kijelentette, hogy ex-lexbe nem megy és beadja lemondását. Erre január elsején fogadalmat tett és azt be is váltotta.

Nem volt-e alkotmányosabb még Bánffy Dezső is a mostani miniszterelnök urnál? És ha nemzeti szempontból nézzük, hiszen b. Bánffy Dezső nemzeti érzelmeit senki kétségbe nem vonhatja, ő a magyar abszolutizmus és nem valamely idegen abszolutizmus hirdetője. És ha most tekintem b. Bánffy Dezső programmját, a hadsereg kérdésében nem hirdeti ugyan az önálló magyar hadsereget, beéri az önálló vámterület követelésével, de a magyar nemzet követeléseinek érvényesülését kivánja, erről szólnak czikkei és beszédei. Hát önök, a Bánffy Dezső hivei hol vannak most? Vallják most is az ő nemzeti politikáját, a melylyel kérkedtek akkor, a mikor a hatalom Bánffy Dezső kezében volt? Ha akkor kérkedtek vele, ha most ugyanazt megtagadják, hol van az önök konzekvenciája?

Azután Széll Kálmán következett. Nem szólok hibáiról, de alkotmányos érzésü volt, a magyar jogokhoz ragaszkodott; ékesen bizonyitja ezt, hogy tárczáját elhagyta, nem akart az erőszakos politikába belemenni, a melyet neki Tisza István és néhány barátja imputált, később pedig a szabadelvü párt programmjának azt a nemzetellenes magyarázatát, a melyet gróf Tisza István és az ő követői elfogadtak, nem fogadta el. Rátóton nézi, hogyan mentik meg önök a hazát Tisza István égisze alatt.

Ezen retrospektiv előadásomat megszakitom, ha megengedi a t. elnök ur, mert még jócskán van mondani valóm, tehát méltóztassék szünetet adni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. B. Kaas Ivor képviselő urat kérem beszédének folytatására. *(Felkiáltások balfelől: Nem vagyunk negyvenen! Zaj és mozgás.)*

Szederkényi Nándor: Nem vagyunk többen, mint harminczan, tessék megolvastatni.

Münnich Aurél előadó: Negyvenhárman vagyunk!

Elnök: Kérem a beszédet megkezdeni: konstatálom, hogy a ház tanácskozásképes.

B. Kaas Ivor: Visszatérek Pitreich hadügyminiszter ur beszédének egyik kijelentésére, a mely nem a multra, nem is a jelenre, hanem a jövőre vonatkozik. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Azt mondja, vonatkozással a minapi nagy expozé-szónoklatára, hogy ő nem akart alkotmányjogi fejtegetésekbe elegyedni, ő tartja a kiegyezési törvényt, mint közös miniszter, hanem ... *(Zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kérem, elég csend van, hogy a t. szónok ur szava a ház minden oldalán meghallható legyen. *(Nagy zaj és közbekiáltások a baloldalon.)* Ne méltóztassék az elnökkel vitatkozni. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Holló Lajos: Rendet kivánunk! *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek. Kérem Simonyi Semadam képviselő urat, ne méltóztassék az elnök jogkörébe avatkozni.

Simonyi-Semadam Sándor: De az elnök ne éljen vissza jogával. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Simonyi Semadam képviselő urat rendreutasitom. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Nem vagyok benne hibás, ha nem beszélhetek. *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

B. Kaas Ivor: Egy perczig sem beszéltem volna, de oly rég nem hallottak, hogy bizonyára nagyon vágyódnak utána. *(Zaj és ellenmondás a jobboldalon.)*

Hagyjuk ezeket és kérek annyi figyelmet, hogy fáradt hangommal az előadásomat befejezhessem.

Hegedüs Sándor: Nem muszáj beszélni. *(Igaz! a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Nem muszáj hallgatni. *(Zaj.)*

Nagy Sándor: De muszáj itt lenni!

B. Kaas Ivor: Nem akarom Hegedüs Sándor képviselő urat kapaczitálni és meggyőzni a nemzeti álláspontok mellett, mert nem vagyok miniszter.

Ballagi Géza: Nem is szorult rá Hegedüs. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, ne méltóztassanak magántársalgást folytatni és kérem a t. képviselő urat, méltóztassék beszédére térni.

B. Kaas Ivor: Sokkal nagyobb függetlenséget szerzett magának, semhogy miniszteri állásokra és fizetésekre szorulna. *(Nagy mozgás a jobboldalon.)*

Ballagi Géza: Hát ez mi?

B. Kaas Ivor: Tessék engem beszélni engedni

Digitized by Google

Pitreich miniszter ur a jövő véderőtörvényre való utalással mondja, hogy minapi expozéjában meg akarta jelölni azt a határvonalat, a mely ezután a közös hadsereg szilárd összefüggésének fentartása érdekében kell, hogy megtartassék. Az osztrák delegáczió biztositva lehet arról, hogy ő e határvonal megtartására a közös hadsereg érdekében a legnagyobb sulyt helyezi. Ezzel tehát az van mondva, hogy a mig ő miniszter, — mert hiszen ő kétségtelenül ragaszkodni fog az általa a delegácziókban mondottakhoz, sőt ehhez ragaszkodni kénytelen, mert ellenkező esetben azok az osztrák urak őt szaván fognák és katonatisztnek, tábornoknak, nyilvánosan elmondott szava önként értetődőleg becsületszó, mondom, ezzel az van mondva, hogy a mig ő miniszter, az a programm, a mit ő adott, változhatatlan, az csak akkor változhatnék, ha más kormány jönne oda, és — minthogy ez a kormány vele szolidaritást vállalt, — más kormány jönne ide. Nekünk tehát szegény nemzeti küzdőknek nagyon csekély reményünk lehet arra, hogy annyi hatalommal szemben, a mennyi a közös hadsereg és annak exponense, a közös hadügyminiszter, és annyi hatalommal szemben, a mennyi a magyar miniszterelnök, mint a közös hadügyminiszter exponense, és annyi hatalommal szemben, a mennyi itt a nagy többség, mely teljes szolidaritásban áll Pitreichhal és Tisza István gróffal, ezzel szemben azokat a határvonalakat, a melyeket a közös hadsereg jövőjére a revizió alá kerülő véderőtörvényjavaslat megvon, megváltoztassa.

Ezen körvonalak meg vannak huzva abban a hires beszédben, a melyben sorra megnyilatkozik a közös hadsereg hagyományos szelleme a közös hadsereg nyelvi egységéről, a felségjogoknak alkalmazhatóságáról, a vezényszóról és a szolgálati nyelvről, a melyekről kimondta azt, hogy e nyelvnek németnek és egységesnek kell maradnia mindvégig, kimondta a katonai intézetekre, a melyeket magamagának követel, hogy azokat ugy fogja intézni, hogy az nem biztositék a magyar katonai nevelésre, meghatározza az ezrednyelvekre vonatkozó rendeleteit, a melyek ismét egy határvonalat képeznek, a melyen túl ő menni nem szándékozik, azután nyilatkozik a katonai büntetőtörvénykönyvre is, de még nem kötelezőleg, azonban az osztrák kormány intenczióit ismerve, — nyilatkozik végül azokra a könnyebbitésekre is, a melyeket a honvédelmi minister illetékességébe utalni hajlandó, hogy azok csak igen korlátolt engedmények, a melyeknek nem katonai, hanem csupán adminisztrativ jelentőségük van, nyilatkozik még arra is, hogy a jelentkezéseknél bizonyos rendszabályok fognak tétetni, hogy a surlódás kevesebb legyen, de a diszcziplina szempontjából nem fogják megadni azt, hogy a nemzetiségek ezen az uton is betörhessenek a hadseregbe, mert annak egységesnek, tehát mint külön polgáriságnak az államban, mint külön katonai állampolgárságnak kell fenmaradnia.

Hogy ezt a beszédet helyeselni fogják-e önök majd a véderőjavaslatnál, azt itéljék meg önök majd akkor. Én a helyzetnek jelen stádiumában azt merem mondani a t. kormánynak és a t. kormánypártnak, hogy ezen az uton czélt érni nem fog. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Hogy az 1903. évre szóló ujonczokat előbb vagy utóbb, holnap vagy egy hét mulva, vagy két hét mulva megkapja, az iránt tisztában vagyunk, azt tartósan megakadályozni aligha lehet. Nekünk a feladatunk csak az, hogy teljes erőnkkel és erőnk végső kimerüléséig küzdjünk nem az ellen, hogy ujonczokat a hadsereg ne kapjon, hanem az ellen, hogy az a politika, mely a hadügyminiszter beszédében nyilvánul, a melyeket az imént ismét körvonalazott, hogy ez lesz az ő politikája a jövőre is, hogy ettől tágitani nem fog, hogy ezek azok a körvonalak, a melyeken belül lesz megvalósitva az általa javasolt, a kormány előtt ismert reviziója a katonai törvényeknek, hogy ez a politika ne érvényesülhessen: ez a czél, nem az, hogy a póttartalékosokat kinozzuk, — önök kinozzák, mert önök hivták be — *(Derültség jobbfelől.)* sem az, hogy a hadsereg megbontassék az ő rendes ujonczainak megtagadásával. Ismétlem: nem ez a czél, de azzal a mindent megtagadó osztrák politikával szemben mi egyéb fegyvere van a nemzetnek, mint az ujonczok megtagadása? A ki tud más fegyvert, mondja meg, de olyan fegyvert mondjon, a melynek hatálya is van, vagy lehet.

A meggyőzést, az érveknek hatását megkiséreltük. Sok-sok hónapon át a legjelesebb férfiak — nem az ellenzékről beszélek — a kormánypártban, a hadügyi bizottságban megkiséreltek, hogy módját keressék és ejtsék a katonai kérdések olyatén megoldásának, a melylyel összeegyeztethetik ezt az osztrák részről tarthatatlannak felismert, a közös hadügyminiszter által mindenképen módositandónak jelzett katonai törvényt és szervezetet, a magyar nemzet jogos kivánságaival. Itt mi kell? Egy uj kiegyezés a katonai kérdésekben. A mig ilyen uj kiegyezés nincs, addig nem áll szemben egymással egyéb, mint a mi részünkről egy jogos sérelem és e sérelem orvoslásának követelése, a másik részről pedig a merő tagadás, a hivatkozás arra a legfelsőbb hatalomra, a mely felségjogok czimén tagadja meg tőlünk azt, a mi a mi felfogásunk szerint bennünket törvényesen és jogosan megillet.

Ezen két felfogás egyike sem zárhatja ki a másikat: sem a felségjogokra appelláló hadügyi kormányzat és annak vezetője, a hadügyminiszter nem vetheti alá a nemzetet a maga önkényes akaratának, mert ily módon néphadsereget, — a mint ő elismeri, hogy van — a mely összeegyeztethető ennek a kettős és komplikált állami szervezetnek természetével, igényeivel, nem kap és nem kaphat puszta önkénynyel; viszont mi

Digitized by Google

sem állithatunk sereget magunknak, magyar hadsereget, a mint sokan szeretnék és óhajtanák, és a mint meg vagyok győződve, hogy a dinasztiának is érdekében volna.

Itt tehát két erős akarat, két erős tényező áll egymással szemben. Ne tessék azt gondolni, hogy hiszen az egyik tényező gyenge, t. i. önöknek a lemondása folytán a parlament nem létezik és a mi számunk csekélysége folytán csak egy maroknyi erő küzd. Nem az áll szemben egymással, hogy a Felség és mi, vagy a többség és mi, vagy a kormányok s mi, tizen vagy tizenketten. A dolog ugy áll, hogy a viszonyok, a hadsereg reorganizációjára vonatkozó nehézségek, követelések állanak szemben a nemzetnek erejével, anyagi, vérbeli erejével, a nemzet jogaival, *(Ugy van! balfelől.)* állanak szemben a nemzet követelményével és ezeket a nagy faktorokat tessék összeegyeztetni és akkor megtalálják a megoldást, a merev tagadásban semmi esetre. Annál kevésbbé, mert felvetem azt a kérdést, hogy tegyük fel — a mint feltehetnők — hogy az 1903. évre szóló ujonczokat megkapják, de ragaszkodnak az immár előttünk nem ismeretlen véderőtörvény reviziójához oly értelemben, a mint azt Pitreich elmondotta. Még a multkori beszédemben kérve-kértem a kormányt, hogy adjon nekünk több világosságot. Ugyanazt kérte Apponyi Albert is, azt mondván, fiat lux. Lássuk, hogy a hadügyi kérdésekben mi a kormány álláspontja, mi a kormány terve itt és Bécsben?

Az a nyilatkozat, a melyet a miniszterelnök ur kormányra lépése alkalmával tett, nem elégitett ki bennünket. Arra volt felhatalmazva, hogy jelezzen egyik-másik kérdést, a melyben majd a véderőtörvény reviziója alkalmával fogna határozat hozatni. De hogy micsoda határozat lesz az, micsoda tartalmu intézkedésekről van szó, azokról bölcsen hallgatott és a hányszor kérdeztük őt, vagy a hányszor felvilágositásért fordultunk a honvédelmi miniszter urhoz, mindannyiszor kitérő válaszokat kaptunk, a melyek olykor szépen hangzottak, de elhangzottak és világosságot nem hoztak. Most már a régi Pitreich-féle beszédre hivatkozom. Nem azt kell-e inkább mondanunk, hogy az sötétség, hogy egy sötét felhő az, mely Bécs felől borul Magyarországra? Egy fenyegető vész, a melynek czikázó villámainál láttuk meg azt, hogy micsoda állapotokban lesznek a mi fiaink és a mi véderőnk akkor, hogy ha azzal a programmal fognak idejönni a magyar törvényhozás elé, hogy ezt mi elfogadjuk és ezt terjeszsze fel kormányunk szentesités végett. Most már a mi küzdelmünk, a mely eddig csak gyanuk alapján harczolt, tökéletesen igazolva van. Pontról-pontra ki tudjuk mutatni, hogy nekünk e küzdelmet folytatnunk kell a végsőig. És ezzel szemben lássuk, hogy mik az önök kilátásai? Az, hogy önök most szavazásra hajtják a dolgot, azután felviszik a delegáczióba megszavazás végett. Ez olyan kápolnai győzelem, a melyet nemsokára követhet egy isaszagi vereség.

De ez még nem megoldás, t. képviselőház. Hiszen ezután jönnek az 1904. évre szóló ugyanazok a törvényjavaslatok: a folyó évre szükséges provizórium és a folyó évre szükséges ujonczok megszavazása, a mi szintén nem megoldás, mert akkor jönnek még mindenféle más egyebek, az u. n. állami szükségletek és jönnek őszre — mert csak nem akarnak folyton provizóriumokkal dolgozni, — jönnek őszre azzal a hires véderőtörvenyjavaslattal. Hát biztosithatják önök annak a véderőtörvényjavaslatnak már most, ugy a mint az fest, az ország hozzájárulását? A mi ellenkezésünk azzal szemben biztositva van, mindazoké, a kik akár anyagi szempontból, akár a kétéves szolgálati idő szempontjából, akár közjogi szempontból, akár a katonai kérdéseknek nemzetellenes megoldását felhoztuk, s a melyekre Bécsben kinyilvánittatott, hogy mindazok folytán, a mikben az osztrák delegácziő és törvényhozás homlokegyenest ellenkezik a magyar törvényhozás felfogásával, ez a háboru in infinitum fog folyni. A monarchia, a hadsereg épsége, harczképessége, joggal féltett fegyelme, annak benső szellemi ereje, a mely abból az egyetértésből folyik, a melynek tisztikar és legénység között kell fennállania és a melyre hivatkozik a hadügyminiszter, midőn azt mondja, hogy 300.000 embernek 45 millió között számos érintkezési pontja van, és hogy ezeknek egymással nem ellentétbe kell jönniök, hanem együtt kell működniök: mindezek a nagy és fontos dolgok lehetnek-e megoldva olyan módon, mint a hogy a kormány azt kontemplálja? Szerintem ennek a küzdelemnek nagyon komoly következményei vannak!

Annak a harcznak, a melyet Ausztria és annak a hadserege folytat a magyar nemzet ellen, üdvös következményei ránk csak ugy lehetnek, ha nem hagyunk fel jogaink védelmezésével. Letörni lehet ezt a nemzetet! Vállalkozik erre a kormány? Ha igen: nem tehet mást, mint hogyha ex-lexben vagy ex-lexen kivül hivatkozik a választásra. Ha a választók megnyilatkozása ezek felett a kérdések felett lehetséges, mi nem bánjuk, feltéve, hogy ez a megnyilatkozás szabad lesz, ha a miniszterelnök ur által annyira hangoztatott parlamentárizmus nem lesz megölve a választásoknál! Am történjék meg ez a választás ex-lexben, törvényellenesen, válaszszunk ma, holnap, holnapután, választasson a miniszterelnök ur tisztviselői visszaélésekkel, pénzzel, népgyülések eltiltásával, *(Zaj balfelől. Elnök csenget.)* korrupczióval és terrorizmussal, mindez nem fog használni! Voltak már Magyarországon nem is egyszer ilyen választások! Mi lett a következménye? Az a párt, a mely a kormánynyal egyetértésben ment a választásba, a melynek vezére Kossuth Ferencz, azoknál a választásoknál feleszámban került vissza! Számosan, ártatlanoknak tartatván, kerületüket megtarthatták, de mégis

Digitized by Google

ha sikerült az Ugron Gábor vezetése alatt álló függetlenségi pártot és az Apponyi Albert vezérlete alatt lévő nemzeti pártot összetörni, vajjon biztositotta-e ez a kormánynak a szabad uralkodást, biztotitotta-e ez Bánffynak az önkényt, és biztositotta-e azt, hogy ischli klauzuláját elfogadtassa? Nem, hanem épen ez a választási erőszak volt az oka politikai rendszere összeomlásának.

Azt hiszik az urak, hogy a magyar nemzetből már minden erő kiveszett? Nem látták a nyáron ennek a nemzetnek zugását, nem látták a tengert? Nem, mert behunyták szemeiket. Ha látják, ha hallják, akkor a választásoknál is tapasztalni fogják, hogy van még ebben a nemzetben erő és erkölcs, ha nem a fővárosban, hát künn, a jó vidéki népben, a melynek szive és erkölcse egyszerü, hazafisága kifogástalan, a melyhez nem fér hozzá a korrupczió és hogy abban a népben fel fog támadni a nemzeti önérzet, és fog magának képviselőket választani, ha nem százat, hát harminczat, ha nem harminczat, hát tizet, de az a tiz lélekben és az igazságban oly erős lesz, hogy ujra felkölti a harczot, a mely nem szünhet meg, csak akkor, ha Ausztriának és azoknak az államférfiaknak politikáját, a kik a beszédem elején vázolt magyarellenes politikát üzik, kivihetetlenné nem teszik és össze nem omlasztják. *(Ugy van! balfelől.)*

Sokszor hallottuk, hogy Magyarország csak korrupczióval kormányozható. Van is benne valami. Nem emlitek én régi dolgokat, fel voltak azok hozva. Nem emlitem a 16. és 17. században történteket. Nem emlitem a hazafiaktól elkobzott birtokok adományozását. Csak azt hozom fel, a mit a magam tapasztalásából tudok, hogy vásárolják meg egyfelől a választókat, másfelől a sajtót és hogyan férnek hozzá a képviselők érdekeihez is, nem pénzzel, hiszen vannak Magyarországon megüresedett főispánságok, közjegyzőségek és mindenféle egyéb dolgok, vannak kinevezhető főrendek, adományozható czimek és van egy pártkassza, a melyet meg kell tölteni, vannak üzletek, a melyekből egy rész csupa hazafiságból pártczélokra adatik. Mindezeket ismerjük. Engedjék tehát meg, hogy ne térjek a bizonyitás terére.

Azonban minden korrupczió sem volt képes ezt a nemzetet kivetkőztetni, századokon át üzve, a maga nemzeti érzéséből, hogy hazájának, jogának és szabadságának fentartásáért ne küzdjön, ujra és ujra ne küzdjön és fel ne adja azt, a mit nem mondhatok máskép, mint a magyarok égiszének. *(Ugy van! balfelől.)* Honnan ez a korrupczió? Ennek magyarázata igen egyszerü. Ha arról van szó, hogy magyar honi érdekből, magyar pártoknak magyar felfogása érvényesüljön igy vagy amugy, akkor korrupczióra szükség nincs, *(Ugy van! a baloldalon.)* akkor a meggyőzés ereje ugy a parlamentben, mint a parlamenten kivül, elég hatásos és alkotmányos eszköz arra, hogy a nemzeti akarat kialakuljon. De hogy ha idegen érdekek betörnek egy országba és követelik attól a nemzettől, hogy saját nemzeti létéről mondjon le, hogy azt egészben vagy részben vesse áldozatul egy idegen állam uralmának, akkor bekövetkezik az, a mit láttunk Lengyelországban, a mit láttunk Irhonban, hogy jönnek az aranyak, jön az idegen pénz, veszteget, jönnek az idegen generálisok — Varsó reá a példa — és a pénz csábitó erejéhez hozzácsatolják Brennus kardját, hogy ekkép sulyosabb legyen. Igy vagyunk-e már Magyarországon? Ha már Magyarországot annak a Pitreich-féle katonai politikának, annak a Call-féle gazdasági politikának, annak a Böhm-Bawerk-féle finánciális politikának, annak a gazdasági egységnek, annak a Derschatta-féle felségjogi elméletnek alá akarják vetni és nem érhetvén czélt, a választásokra appellálnak és azt mondják, hogy: ti pedig jertek és válaszszatok nekünk olyan képviselőket, a kik mindehhez hozzájárulnak, mindezt megszavazzák, akkor a korrupczió csakugyan nem nélkülözhető, *(Ugy van! balfelől.)* akkor azokat a választókat meg kell venni, hogy megvásárolható mandátumokat szolgáltassanak a nemzet törvényhozásának. Mindamellett én nem félek azoktól a választásoktól, mert meg vagyok róla győződve, hogy az egész nemzetet megvásárolni nem lehet. Mi igenis akarjuk szintén, mert belátjuk, a véderőnek reformját, mi akarjuk másképen, de nem a véderő harczképességének leszállitásával, *(Ugy van! a baloldalon.)* ellenkezőleg mi a véderő harczképességét nagyobbitani, szaporitani, fokozni és fejleszteni . . .

Szederkényi Nándor: Magyarrá tenni!

B. Kaas Ivor: . . . akarjuk nemcsak erkölcsileg, hanem számbelileg is, technikailag is. De nem akarjuk azután a közös hadsereg ezen voltaképen osztrák, intézményeiben, szellemében, nyelvében idegen hadsereg létszámának szaporitását, *(Helyeslés a baloldalon.)* erejének fokozását, a melyben mi mint elnyomottak érezzük magunkat. Nem akarjuk mi, már mint én, megbontani azt a hadsereget, annak taktikai egységét; nem akarjuk mi egy perczre sem az országot és a trónt a védelem hiányának kitenni; mi az országot nem bizhatjuk idegen államok kénye-kedvére, sem az olasznak, sem a németnek, sem az orosznak nem szolgáltathatjuk ki a mi hazánk függetlenségét. Nekünk igenis minél erősebb hadseregre van szükségünk és a mennyit anyagi erőben áldozhatunk, áldozzuk is a hadseregre, de természetesen csak akkor, ha ez a mi nemzetünkért, a mi trónunkért, a mi hazánkért történik. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Tessék tehát a véderőtörvény reviziója alkalmából egy olyan uj törvényt alkotni, hogy a nemzet megnyugvással viseltethessék az u. n. közös hadsereg iránt is; de ennek a közös hadseregnek, épen eddig tapasztalt hagyománya és épen a Pitreich hadügyminiszter beszédében ki-

Digitized by Google

fejtett elméletek folytán, semmi esetre sem adhatunk nagyobb létszámot, nem áldozhatunk rá több költséget, mint a mennyit az már is felemészt. A mi erőfeleslegünk van, azt a magunk hadseregének, a honvédségnek, mely az egész véderő kiegészitő részét képezi, fejlesztésére akarjuk szánni; *(Ugy van! a baloldalon.)* Mi nem vonjuk el fiainkat a harczmezőtől, nem vonjuk meg filléreinket a hadsereg szükségletétől, de ha Pitreich ur tud határt szabni, tudunk határt szabni mi is. *(Helyeslés a baloldalon.)* Pitreich hadügyminiszter ur beszédében megszabta azt a határt, a milyenné a hadsereget fejleszteni lehet. Mi is határt szabunk annak azzal, hogy a mostaninál többet, terhesebbet a közös hadsereg számára ne áldozzunk, mert ha már áldozatra hajlandók vagyunk, azt az áldozatot a magyar honvédség fejlesztésére fogjuk meghozni. Itt felemelhetjük a létszámot, uj intézményeket hozhatunk be, mert szivesen áldozunk annyit, a mennyi anyagi erőnktől netalán még telik. Itt bent akarunk uj intézeteket felállitani, itt az országban akarjuk elkölteni ezt a pénzt, nem pedig kidobni idegen vállalkozóknak és idegen tiszteknek. Ennyit a mi véderőpolitikánkról.

Iványka Oszkár: Jó volna talán egypár hallgatóról is gondoskodni! *(Zaj a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Egy cseppet sem szükséges!

Iványka Oszkár: Tizenöten vagyunk itt!

B. Kaas Ivor: Elég az nekem. Hiába beszélek ugyis, akár üresek azok a padok, akár nem. Ha üresek, legalább nem zavarnak. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Beszédem végéhez közeledem. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Velünk szemben a bécsi törvényhozás és a bécsi kormány valóságos szenvedélylyel és perfid számitással játszsza ki nap-nap után felséges urunk királyunk személyét. Minduntalan hivatkoznak a Felség jogaira, hizelegnek neki, mint abszolut uralkodónak és igyekeznek őt meggyőzni arról, hogy a német vezényleti nyelv, az összes intézményeknek németsége és osztráksága, szóval mindazon előnyök, a melyek Ausztriára a közös hadseregből hárulnak, ezek mind a dinasztia és a fejedelem érdekében állanak, és jogát képezik. Igaz-e ez?

A bécsi népnek császárhüsége, »die Kaisertreue der Kaiserstadt« nagyon különös világitásban tünik fel előttünk. Erre nézve egy szemtanu leirását szószerinti forditásban vagyok bátor felolvasni. Arra az időre vonatkozik ez, a midőn felséges urunk még egészen fiatal és tapasztalatlan volt. 1848 október 7-ike táján Ferdinánd császár — V. Ferdinánd királyunk — Schönbrunnt elhagyni és elmenekülni volt kénytelen. Október 22-én Bécs város kapui elé érkeztek Windischgrätz herczeg és Jellasich egyesitett seregeikkel, hogy a várost bombákkal szoritsák császárhüségre. Szeptember 6. és 22-ike közti időre esik ez a dolog. A nap nincsen pontosan meghatározva azon irásban, a melyből a most olvasandó szöveget leforditottam *(olvassa)*: »A lázadás Bécsben azt eredményezte, hogy a császári kir. udvar kénytelen volt Bécsből különböző utakon eltávozni. A Nordbahn vonatán, másodosztályu szakaszban menekült ő császári kir. fensége, Ferencz József koronaherczeg. Olmützbe vezette és kisérte őt Breida alezredes polgári ruhában. A 18 éves trónörökös ifju fejét a bécsi nemzetőrség sipkája fedte; zöld vadászkabát volt rajta vadászgombokkal; sárga selyem, nem elegáns nyakkendőt és Vatermördereket viselt; nemzetőrségi nadrágján vöröspaszomántos zsinórok voltak. Barna vadászgamasch-czipő képezte lábbelijeit. Breida alezredes egy kikölcsönzött zöld vadászkabátban és világosszürke tiroli kalapban utazott. Lundenburgban azt mondták, hogy Holicsra utaznak vadászatra, a császári uradalomba. Olmützbe kellett menekülniök, a hova Ferdinánd császár ő Felsége Klosterneuburgon át menekülve már megérkezett volt.«

Ez a kis leirása annak a szemtanunak ma annyiban érdekes, a mennyiben mutatja, hogy a Habsburg-dinasztia akkori uralkodója és trónjának örököse, Ferencz József nem nagyon épithettek »kedvelt Bécs városunknak« hűségére. Ha azon időben V. Ferdinánd királyunk és trónjának örököse utjokat nem Olmütznek vették volna, hanem Magyarországba, mint Mária Terézia és Ferencz királyunk tette, akkor teljes biztonságban lettek volna és Magyarországon nem lett volna forradalom. Ha ők akkor a magyar nemzeti eszmének élére állanak, ha ők akkor a magyar állam megerősödésében keresik trónjuknak erős alapját, ki kételkednék, hogy a Batthyány-miniszterium, a melyben Széchenyi és Deák Ferencz ültek, hogy megvédte volna őt, a dinasztiát, trónját és a trón örökösét, megvédelmezte volna minden ellenséggel szemben. Megtarthatta volna osztrák tartományait és olyan nagyhatalmi állást szerzett volna az a dinasztia, a minőt még azóta tényleg nem tudott elérni, s a melyet az osztrák hadsereg, a melynek szelleme akkor is a Windischgrätzek táborában volt, s most is ott van és a mely nem nyujthatott nekik védelmet akkor sem, azóta sem.

Ez 1848-ban történt. Mi történt 1866-ban? Mikor az a hadsereg hagyományos szellemében, régi szervezetében a csatamezőkön szerencsétlenül összetörött és jött az ellenség Bécs felé, talán a bécsiek trónjuk, hazájuk, városuk védelmére sánczokat emeltek? Nem! A hadvezetőség elrendelte Bécsnek megerősitését. A katonák kivonultak és azokat a pontokat, a melyek alkalmasak voltak, hogy megvédjék azt a várost, a mely annyi kegyét élvezte az udvarnak és a mely városban összehalmozva voltok a hadiszerek, a hol volt az arzenál és a hol megvolt minden, a mi a hadsereg fentartására és a háboru folytatására nélkülözhetetlenül szükséges, — az a város

Digitized by Google

feltámadt és azt mondta: ezt a nagy várost nem szabad kiszolgáltatni az ellenség bevonulásának, ezt nem szabad bombázásnak kitenni, le az erődítésekkel, ne védjék a mi városunkat, nyilt város legyen az ellenség előtt. Békét akarunk. És ezek a kedves osztrák németek kényszeritették Bécsben az udvart, hogy békét kössön.

Elnök: Kérnem kell a képviselő urat, méltóztassék a szőnyegen lévő törvényjavaslathoz szólani, mert ezek a dolgok talán még sem tartoznak az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslathoz.

Gabányi Miklós: Unja magát az elnök ur is!

Elnök: Kérem Gabányi képviselő urat, ne méltóztassék az elnöki enunciáczióval szemben nyilatkozni.

B. Kaas Ivor: És mikor a Reichsrathban az elnök a Badeni-kormány idejében a rendnek a németek obstrukcziója ellen való védelmét akarta eszközölni erővel és hatalommal, akkor az a hires bécsi német nép a Burg ellen vonult és azt kiáltotta Ferencz József császárnak: Abdanken! Abdanken! Ez a hűség, a mely ezeket a katonai javaslatokat és ezt a katonai politikát ránk akarja erőszakolni, a melyet a Reichsrathban az önök hadügyminisztere és azok az osztrák államférfiak és politikusok követeltek és a melylyel a mi miniszterelnökünk ebben a katonai vitában az ujonczlétszámról szóló vitában magát szolidárisnak jelentette ki. Midőn ezt felhozom, ezzel párhuzamosan és ellentétben megemlékezem arról a jelenetről, a mikor a vármegyeházában a fiatal 17 éves trónörökös megjelent és őt ott a nádorispán beiktatta, minő lelkesedéssel fogadta őt akkor Kossuth Lajos és a magyar nemzet és minő hűséget és lelkesedést tanusitott a magyar nemzet az ő királya mellett azon a napon, midőn az alkotmányt helyreállitva, magát megkoronáztatta. Legyen szabad azt a meggyőződésemet kifejezni, hogy királyunknak egész hosszu életében az 1867. év junius 8-ánál szebb napja nem volt, az ő dicsősége szebben, méltóságosabban soha nem ragyogott, mint a mikor az egész magyar nemzet osztatlanul sorakozott melléje és tette a koronát fejére. S azután jöttek a megpróbáltatások napjai; a véderő vita folyt 1889-ben, a legerősebb utczai tüntetések és zavargások voltak. Jött egy gyász, a mely a királyi családot érte, és elnémult a nemzet, sirt királyával és a királynéval együtt egy koporsó felett, és sirt később ismét egy koporsó felett, és mindig sirni fog e koporsó felett, mert a magyar nemzet érzülete olyan, a melyre a király és a dinasztia épithet, nem olyan, mint a bécsi német önző hűtlensége. Nem szólok tovább. Nem fogadom el a javaslatot. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Várady Károly!

Várady Károly: T. képviselőház! Mint minden olyan javaslatnál, a mely meggyőződésem szerint az országnak javára nem szolgál, fel szoktam a magam szerény szavát emelni, ugy most is indittatva érzem magam arra, hogy az 1903. évre szóló ujonczmegajánlási javaslatnál röviden elmondjam azokat az indokokat, a melyek engem e javaslat elvetésére birnak.

B. Kaas Ivor *(átad egy irást a terembiztosnak)*. Ezt felolvastam beszédemben.

Szederkényi Nándor: Felolvasta beszéde során!

Elnök: Hozzám határozati javaslatot nem adott be; most már nem fogadhatom el. Kérem Várady Károly képviselő urat, méltóztassék beszédét folytatni.

B. Kaas Ivor: Az egész házra hivatkozom, hogy felolvastam!

Szederkényi Nándor: Majd holnap beszélünk róla zárt ülésen!

Várady Károly: Én nem fogadom el a szőnyegen forgó javaslatot, és nem szavazom meg az 1903-ik évre a 44.076 ujonczot, még pedig azon kardinális álláspontomnál fogva, mert én az önálló magyar hadseregnek vagyok a hive. És miután a kormány nem az önálló magyar hadsereg számára kéri az ujonczokat, természetes dolog, hogy ezen kardinális programmpontnál fogva ezt a javaslatot nem szavazom meg.

Ugyde én nem találom azt sem helyesnek, hogy azok, a kik a 67-es törvénynek hivei, megszavazzák ezt a javaslatot, mert nekem az a véleményem, hogy harminczhat évnek keserü tapasztalata igazolta azt, hogy a 67-es törvény nem vált be, az ahhoz füzött remények teljesen füstbe mentek, azok a nemes törekvések, a melyek ezen törvénynek oly irányu végrehajtását óhajtották, hogy abban Magyarország közjoga és hadügyi önállósága megóvassék, czélhoz nem vezettek. Szóval: nekem az az alázatos véleményem, hogy a 67-iki törvény hivei nem mozditják elő az ország érdekeit, ha azon hadsereg számára, a mely nem létezik, a melyet ma ismerünk, az ujonczokat megszavazzák. Mert, t. képviselőház, a 67-es törvénynek a hadügyre vonatkozólag az volt a czélja, hogy a perszonális unióban lévő két önálló államnak együttes védelme egymás mellé helyezett két hadsereggel eszközöltessék, ezt a czélt pedig 38 évi politikai történetének biztonsága szerint el nem érte. Csak a legutóbbi napokban is láttuk, hogy a legfőbb czél igen erős katonai faktorok részéről ma is nem az egymás mellé helyezett két hadsereg fentartása, istápolása, kiépitése, erősitése, hanem a czél folytonosan a két hadseregnek egygyé gyurása. Az eredmény pedig az, hogy Magyarország 36 év alatt kénytelen volt ujabb 36 éves germanizácziót átszenvedni, s ott vagyunk ma is, a hol 1867-ben voltunk; az eredmény az, hogy a hadseregben Magyarországnak önállósága, állami nyelve, politikai egysége ma nem domborodik ki, abban a hadseregben Magyarországnak nyelve, zászlaja, jelvényei, czimere nem érvényesittettek, és a szoldateszka, a katonai osztályuralom paczkázása ma is ép

Digitized by Google

olyan élénk és eleven, mint a hogy azt 1867-ig tapasztaltuk. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Azok az eredmények tehát, t. ház, a melyeket, sajnosan, konstatálhatunk, nem bizonyitják, hogy az 1867-es törvény bevált. Hiszen mutatja ezt a mi küzdelmünk másfél esztendő óta, továbbá az ország megmozdulása, a melyet láttunk ezer meg ezer, az országgyüléshez beadott kérvényben, láttuk a 90—100 deputációban, a mikor az emberek sok ezrei jöttek, hogy véleményüket dokumentálják és láttuk a függetlenségi és a szabadelvü pártoknak megnyilatkozását a nemzeti kivánalmak mellett. Mindezeknek semmi különös eredményét nem tapasztaltuk, mindezeket semminek sem tekintik, mindezek daczára ma is elhangozhatnak oly beszédek, a melyek azt mutatják, hogy azok a felfogások, a melyekkel szemben állunk, szemben áll hadügyi vonatkozásokban az ország több száz esztendő óta, ma sem gyengültek, és a magyar nemzetnek, a magyar országgyülésnek nagy küzdelmet kell még kifejtenie, hogy ezeknek a velleitásoknak elejét vegye, és Magyarország hadügyi önállását akár kapcsolt hadsereg, akár önálló hadsereg formájában bármely irányban is kivivja.

Ma is látjuk, hogy a 67-es törvénynek 36 esztendős tárgyalása, vitatása és érvényben léte daczára magának a fejedelemnek felfogása is téves; látjuk, hogy az osztrák miniszterium felfogása téves, hiszen Körber minduntalan ugrál a maga beszédeivel; látjuk, hogy saját miniszteriumunk felfogása sem födi teljesen még azt a minimális követelést sem, a melyet az ország igaz és helyes közvéleménye követel, és a melyet kérvényekben, deputációkban, szabadelvüpárti megnyilatkozásokban a mult év folyamán tapasztaltunk.

De téves álláspontom van, t. képviselőház, az osztrák Reichsrath is, részben a magyar képviselőház is, a hadsereg is.

Igazán csodálatos dolog, hogy mikor a 67-es törvény meglehetősen preczizirozza azt a közjogi helyzetet, a melyben Magyarország hadseregének lennie kell, ezen világos törvény daczára, kezdve a legfelsőbb faktoroktól a további faktorokig, a tévedések egész lánczolatát látjuk. Ilyen körülmények között csakugyan azt kell mondanunk, hogy nem jutottunk egy szemernyivel sem előbbre, hanem a 67-es törvény örökös czivódás tárgya, olyan örökség, a mely felett az örökösök sohasem tudtak kiegyezni. Ennek élénk bizonyitéka, mint mondám, maga a chlopy-i hadiparancs, a mely egy zürzavaros, téves felfogást juttat kifejezésre. Hasonlókép bizonyitéka az a királyi kézirat, a mely Magyarország állami és hadügyi jogait szintén sérti és el nem ismeri, valamint bizonyitéka Körber osztrák miniszterelnöknek a megelőző hetekben elhangzott beszéde, a melyet kénytelenek voltunk többször visszautasitani, és bizonyitéka Pitreich lovagnak meglehetősen lovagiatlan legutóbbi beszédei, a melyek szintén igazolják, hogy a legnagyobb konfuzió — szándékosan vagy szándék nélkül — de tényleg a legnagyobb konfuzió az, a mely Magyarország közjogai tekintetében fennáll és egyeseket eltölt.

T. képviselőház, a chlopy-i hadiparancscsal, valamint ő Felségének további kéziratával, hasonlóképen Körber miniszterelnök urnak téves kirohanásaival már meglehetősen foglalkoztak; azok itt a ház plénuma előtt vita tárgyát képezték, ugy hogy én ezekre ma, habár szoros kapcsolatban állanak tárgyammal és megérdemelnék, hogy ujból és ujból vitassuk, és kimutassuk helytelenségét ezeknek a politikai eseményeknek, . . .

Molnár Jenő: Nem vagyunk határozatképesek!

Várady Károly: . . . nem akarok részletesen kitérni, hanem beszédemnek főképeni tárgyául Pitreich hadügyminiszternek, a magyar hadsereg hadügyminiszterének legutóbbi beszédeit választom.

Gabányi Miklós: 30-an vagyunk, elnök ur! Ezt nem veszi észre. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Kérem, más hangot tessék használni az elnökkel szemben, különben kénytelen leszek a házszabályokat alkalmazni.

Gabányi Miklós: Azt mondtam, hogy az elnök ur nem veszi ezt észre. Hogy mondjam ezt máskép?

Elnök: Kérem, tessék beszédét folytatni. Tanácskozásképes számban vagyunk jelen.

Várady Károly: T. képviselőház! A magyar hadseregnek Bécsben székelő hadügyminisztere január 12-én az osztrák Reichsrathban, a mint tudjuk, beszédet mondott, és méltóztassanak megengedni, hogy annak egy részét itt felolvashassam, nem az idő nyujtása okából, hanem azért, mert igy tudom a magam reflexióit ehhez a beszédhez hozzáfüzni és igy tudom előadni a magam kritikáját ezen beszédről.

A többi között a hadügyminiszter ur a következőket mondja: »Szólt a miniszter a hadseregről általában, a hadsereg hagyományos szelleméről.« A későbbiekben bátor leszek erre a hagyományos szellemre rátérni, most csak azért kivánom ezt röviden czitálni — ismétlem — hogy a t. háznak közvetlen emlékezetében legyen ezen beszédnek szövege. *(Olvassa)*: »Tehát beszél a hadsereg szelleméről. A heves, nyilvános szóvitákban — mondja — és az ahhoz füződő hirlapi polemiákban bőven történtek kisérletek, de azt lehet mondani, hogy eredmény nélkül, a melyek a hadsereg hagyományos szellemét bünbaknak tartják és olyannak, a mely a hadsereg és a lakosság jó egyetértését és az egyes nemzeteket nyomja és ezért a lehető leggyorsabban lemészárlandó.« A közös hadügyminiszter továbbá azt mondja: ezért elkerülhetetlen foglalkozni a lényegével annak, a mi egy hadseregben a tradiczió. A hagyomány első és legfontosabb részében a hadi történet, a másik lényeges része pedig a szolgálati szabályzat, a

Digitized by Google

melynek említése után azt mondja a miniszter ur, a mint különben ezt már többen is felemlitették, hogy »az osztrák-magyar hadsereg néphadsereg, de sem német, sem magyar, sem cseh, sem lengyel stb. hadsereg, hanem az összes nemzetek közös hadserege, a melyben kell, hogy mindnyájan egyformán védelemre találjanak. Erre tanitott bennünket a hagyomány, a melyet a katonai szolgálati szabályzat hirdet.«

A mint ebből a rövid czitátumból méltóztatnak látni, a hadügyminiszter ur hivatkozik előadásának indokolása és a hadsereg álláspontjának megvédelmezése végett a hadsereg hagyományaira, a hadsereg szolgálati szabályzatára, továbbá a hadsereg szellemére és történetére. Én ugy találom, hogy a t. hadügyminiszter ur eltévesztette azt a két alapot, a melylyel beszédét megindokolni kivánta és a melylyel a magyar közjogot ugyszólván elsikkasztani akarta. A hadseregnek a magyar történet és a magyar nemzeti felfogás szerint nagyon dicstelenek a hagyományai, valamint a szolgálati szabályzat egyenesen tagadása a magyar közjognak, a mint arra később rá fogok térni. A magyar történet a hadsereg hagyományai szempontjából, a melyről tudjuk, hogy az szájról-szájra menő történet, Lobkowitzokról, Caraffákról és Caprarákról emlékezik meg, és hasonlókép tartalmazza Strassaldonak, Heisternek, Windischgraetznek, Haynaunak, Jellasichnak, Hentzinek stb. a történetét, a kikről pedig a magyar történet megállapitja, hogy ezek, valamint igen sok más, a kik kisebb szerepet vittek, a magyar nemzeti szabadságnak és alkotmányosságnak leigázására mindig kész eszközök voltak. Én ugy tartom és ugy látom, — sajnálom, hogy konstatálnom kell — hogy a mai hadvezetőség, ugy Beck, mint Pitreich generális urak, hasonlókép hajlandók eszközül szolgálni a magyar nemzeti szabadság és a magyar alkotmányosság leigázására, mert azok a cselekedetek, melyek ismeretesek, azok a beszédek, melyeket olvasunk és hallunk, mind bizonyitják, hogy ők sem sokkal különbek azoknál, a kiket a magyar történelem meglehetős gyászos emlékkel övez.

A hagyományos szellemre hivatkozott a t. hadügyminiszter ur, holott mindenki előtt ismeretes, hogy ez a hagyomány a hadsereg német nyelvében összpontosul, hogy ez a hagyomány erkölcseiben kegyetlen, a mint épen voltam bátor és leszek bátor később is felemliteni, hogy ez hazafiságában, ha ugyan erről lehet beszélni, osztrák és császári, a maga fegyelmében pedig szabadságellenes. A miniszter ur tehát nem helyesen tette alapjául a beszédnek a katonai hagyományokat, mert ezek a magyar államisággal, a magyar társadalomnak egységével, a magyar czivilizáczióval, általában a magyarsággal ellentétben állanak. A hadseregnek szellemét és annak hagyományait a germanizáczió képezi és pedig közel 150 esztendő óta. Ez a hadsereg hazátlan, mert felhasználható a dinasztiának bármelyik népe ellen; mutatja ezt 1848, a mikor azt ellenünk lehetett felhasználni. Ez a hadsereg a magyar állam alkotmányát semmibe sem veszi, és azt hiszem, hogy ha esetleg egy más alkotmány nem tetszenék az uralkodó családnak, ez a hadsereg arra is hajlandó volna, hogy ezt a más alkotmányt se vegye semmibe.

Hajlandó ez a hadsereg és annak hagyománya és szelleme a nyilt erőszakot pártfogolni és pártfogolni az alattomos árványt, a mint ez kitetszik a közös hadügyminiszter legutóbbi beszédéből, a mely tényleg árványkodás Magyarország közjoga ellen. Ez a hadsereg, t. ház, gyülöli a magyarságot...

Ugron Gábor: Ez igaz!

Várady Károly: ... a minek egyik különös bizonyitéka az a furfang, a melylyel a magyar honvédséget különösen letörni igyekszik, a mikor a vezérkari tiszteket onnan kiszoritják és a mikor a legfőbb hadvezetőségben olyannak nem engednek helyet, magasabb helyre fel nem engedik, a ki esetleg magyar érzelmeiről tett tanuságot. De ha a történelemnek lapjait megnézzük a katonaság szempontjából, tele van a magyar történelem — ugy a közönséges, mint a politikai gonosztevőkre vonatkozólag — a katonaság által elrendelt statáriumokkal, ostromállapotokkal, golyóval, hóhérpallossal, akasztófával, tömlöczbe vetéssel, nehéz bilincsekkel, faggató eszközökkel, sőt a nők megbecstelenitésével, a mint példa erre, a mi egy Nádasdy feleségével történt, a kit, fájdalom, nyilvánosan megbecstelenitettek. Telve van, t. ház, a történelem — ezen hadsereg szellemét illetőleg — a magyar családok békéjének feldulásával. Mindezekre, t. ház, hozhatnék fel részletes bizonyitékokat. Felnyithatnám a magyar történelem lapjait, de nem kivánom tenni ezt ezuttal, nem fárasztom a házat egyes esetek felsorolásával, csak konstatálni akarom, hogy a hadügyminiszter igen, de igen rossz, helytelen alapon vetette meg beszédjét, a mikor a hadseregnek hagyományaira hivatkozott, mert ezen hadsereg hagyományával szemben ugy a magyar történelem, mint a magyar nemzet a leghangosabban tiltakozik. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* Jó lesz tehát, t. képviselőház, ha a hadügyminiszter ur a jövőben nem büszkélkedik ezekkel a hagyományokkal, mert a mikor csak előlép azokkal, mindenkor a szemébe fogjuk vágni a történelemnek igazságait, azokat, a melyeket a magyar történelem ezen hadsereg hagyományairól tartalmaz.

Hivatkozott a hadügyminiszter ur a katonai szolgálati szabályzatra is. Nem helyesen hivatkozott arra sem, mert az a szolgálati szabályzat részben megérttette volna vele, hogy, bár helytelenül, német nyelven, mégis bizonyos kinyomatát tartalmazza annak, hogy itt tulajdonképen két állam van; és igy a szolgálati szabályzat szempontjából sem volt helyes a miniszter urnak a beszéde. Ez a szolgálati szabályzat, az igaz, hogy az általunk is perhorreskált és helytelen-

Digitized by Google

nek tartott német nyelven, de czimében azt tartalmazza, hogy: »Dienstreglement für das Kaiserliche und königliche Heer.« Nem azt mondja, hogy itt van egy magyar hadsereg, vagy egyáltalában, hogy a magyar hadsereg lengyel volna, vagy azzal egyforma lenne, vagy cseh hadsereg volna, hanem egyenesen megkülönböztetést tesz a szolgálati szabályzat arra nézve, hogy császári és királyi hadsereg van.

Igaz, nem hazánk zengzetes nyelvén, hanem idegen nyelven van irva, de mégis láthatta volna a hadügyminiszter ur, hogy mikor arra hivatkozik, nem talál benne katonai indokokat, mert ez a szolgálati szabályzat is megemlékezik az apostoli királyról, sőt az esküről is, mert azt mondja, hogy valamennyi katona, még azok is, a kik nem magyarok, az apostoli királynak is hűséget esküsznek. E mellett fölemliti a szolgálati szabályzat »Magyarországot« is, igaz, tévesen, mert külön beszél Kroácziáról, Szlavoniáról, azután Galicziáról, Lodoméria s a végén beleveszi Erdélyt is. Vannak, igaz, olyan helyei is, a hol megint a »k. k.« hadseregről beszél az »und« nélkül. A hadügyminiszter urnak tehát, ha lojálisan akart volna hivatkozni a szolgálati szabályzatra, nem lett volna szabad elmondania azt, a mit elmondott, mert a szolgálati szabályzat is kétségtelen vonatkozásokat tartalmaz Magyarország közjogára.

A magam részéről különben, a mennyire egy helytelen beszédnek örülni lehet, örülök, hogy a hadügyminiszter ur a szolgálati szabályzatra terelte figyelmünket, a mely azokon kivül, a miket felemlitettem, annyi helytelen közjogi kijelentést tartalmaz, hogy erkölcsi kötelességünk vele behatóbban foglalkozni és odahatni, hogy mielőtt még a magyar hadsereg szolgálati nyelve magyarrá válnék, ez a szolgálati szabályzat magyar nyelven kiadassék és a benne levő közjogi helytelenségek kijavittassanak.

Mindjárt az első fejezet 11. §-ában egy olyan botrányos rendelkezés van, a mely egyenesen kihivja a kritikát. Nem tudom megérteni, hogy ebbe a szolgálati szabályzatba, a mely ő Felségének a királynak a rendeletét képezi, hogyan csuszhatott ez be és hogy tudja ez magát fentartani, a mikor semmiféle alkotmányjoggal — el fogja ezt ismerni mindenki, akár a kapcsolt, akár az önálló hadsereg hive legyen is — meg nem egyeztethető. Eltekintek most attól, hogy beszél a »monarchiáról«, továbbá »Vaterlandról«, »fejedelemről« a nélkül, hogy megmondaná, melyikről, a mit mind helyesbiteni kell, mert a magyar alkotmány csak Magyarországról, magyar királyról, magyar hazáról emlékezik meg. Most csak a 11. részről szólok, a mely — német nyelven olvasom fel, nehogy valaki azzal vádolhasson, hogy helytelenül mondtam el magyarul — a következőképen hangzik:

»Selbst berufen, das Ansehen des Gesetzes zu wahren, hat sich der Soldat den Anordnungen der mit der Aufrechthaltung der öffentlichen Ordnung betrauten Behörden bereitwillig zu fügen, insofern dies nicht mit seinen militärischen Pflichten oder mit besonderen Befehlen im Wiederspruche steht.«

T. képviselőház, ennek a passzusnak az az értelme, hogy a katonaság a törvények tekintélyét köteles előmozditani, de csak azon határig, a mig a katonai kötelességekkel vagy különös parancsokkal nem áll ellentétben. Mit jelent ez? Azt, hogy a törvényt, a mely az állam akarata, és a melyre az uralkodó is megesküszik, a katona csak akkor köteles megtartani, ha az katonai kötelességével és különös parancsokkal ellentétben nem áll. Ez teljes felforditása minden alkotmánynak. Ilyen szolgálati szabályzatot nem lehet türni és beszédem végén leszek is bátor erre vonatkozólag határozati javaslatot is beadni, de már most kérem a t. házat, hogy azt elfogadni méltóztassék. A szabályzat további helytelenségeire nem akarok kiterjeszkedni, mert ahhoz önálló beszéd volna szükséges, de azért is, mert ez a kérdés most nincs napirenden, hanem ennyit köteles voltam felemliteni azért, mert a hadügyminiszter ur beszédének alapjául vette. Hanem majd a közel jövőben kötelességünk lesz ezzel a kérdéssel, akár nekem, akár másnak, részletesen foglalkoznunk és provokálnunk a ház határozatát.

Ezek szerint nekem az a véleményem, hogy a hadügyminiszter ur, mikor Magyarország közjogi helyzetét teljesen figyelmen kivül hagyta, nem volt képes megvédelmezni a közös hadsereg álláspontját, mert annak sem a hagyomány, sem a szolgálati szabályzat alapjául nem szolgálhat, de ha szolgálhatnának is, az ilyen apró dolgok, mint a milyen a szolgálati szabályzat és a hagyomány, nem helyezhetik hatályon kivül az ország alapvető törvényeit.

De a hadügyminiszter ur eltévesztette a maga beszédét ott is, mikor a hadsereg jogi természetét definiálta. Gróf Apponyi Albert igen talpraesetten mutatta ki, mikor konstatálta, hogy a hadügyminiszter tényleg arra törekedett, hogy a hadsereg jogi természetét definiálja, s ez neki nem sikerült, nem sikerült legalább abban a tekintetben, hogy a magyar közjogot meg ne sértette volna; hanem kilyukadt arra a téves, helytelen és jogtalan álláspontra, a mely ellen mi folytonosan küzdöttünk, s ha még továbbtart, tovább is küzdeni fogunk, a mely az egységes hadsereg fogalmával és jelszavával jelölhető meg, s a mely tehát teljesen ellentétes a magyar közjoggal és az 1867-iki törvénynyel is.

Nem akarom, t. képviselőház, e tekintetben azt a tényleg remek érvelést felolvasni, a melyet Apponyi Albert t. képviselő ur, azt hiszem, január 4-én szives volt elmondani, azonban csak konstatálom, hogy a hadügyminiszter ur Magyarország közjogát teljesen félreértette, és félreismerte, vagy nem akarja ismerni, s egyáltalá-

Digitized by Google

ban teljesen azon a vágáson halad, a melyen elődei haladtak, s a mely mindig kiegyenlithetetlen ellenmondásban állott Magyarországnak a hadseregre vonatkozó jogaival, s a melyet mi itt, a meddig csak erőnk engedi, akár most, akár később, de mindig törni, zuzni, az ellen állást foglalni fogunk. *(Helyeslés balfelől.)* Mert lehetetlen az, hogy mikor Magyarország egész közjogi története, a hadseregre vonatkozó története, összes törvényeink, az 1867-iki törvény és megelőző törvényeink is, kétségtelenné teszik azt, hogy Magyarország hadügye önálló és Magyarországnak magyar hadserege van, hogy akkor akadhasson akár katona, akár miniszter, akármilyen miniszter és akármilyen katona, a ki ezzel szembeszáll.

A t. hadügyminiszter urról különben azt mondják, hogy eszes ember, jó katona. A magam részéről nem tudom ezt konczedálni, mert a ki 48 órán belül kénytelen a maga beszédét revokálni, kénytelen egy másik beszédet mondani, s abban sem találja el az igazságot, arról a miniszterről én tényleg nem ismerhetem el, hogy valami eszes ember, de azt sem ismerhetem el, hogy jó katona, mert hiszen a katonának elsőrangu kötelessége, hogy egyeneslelkü legyen, a tisztelt miniszter ur pedig ezzel a kifogásolt beszédével tényleg a legravaszabb kinai diplomatának bizonyult, s nem mutatta azt a katonai egyenességet, a melyet egy katonától megkövetelünk és a mely egy katonának tulajdonsága szokott lenni. Tehát a miniszter ur beszédének második részében sem volt szerencsésebb, mert itt meg már a magyar államnyelvvel kezd háborut.

A miniszter ur a nyelvkérdésre vonatkozó beszédének második részében azt mondja, hogy ha vizsgálja a nyelvkérdést, akkor a vezényleti és szolgálati nyelv között egyrészről s az ezrednyelvek között másrészről különbséget kell tenni. Az egységes vezérleti és szolgálati nyelv szerinte nemcsak czélszerü, hanem feltétlenül szükséges. Emliti a miniszter ur, hogy Deák és Andrássy hasonlóképen fényesen mutatták be ennek szükségességét. Hivatkozik azután a miniszter ur arra, hogy a nyelvegység a parancskiadás stb. szempontjából miért szükséges.

Hát, t. ház, távol áll tőlem, hogy a beszéd felolvasásával a t. ház figyelmét igénybe vegyem, mert ez egyrészt ismeretes is már, de másrészt nem is tartom szükségesnek, azonban tiltakoznom kell a hadügyminiszter urnak a magyar államnyelv ellen s egyáltalában a nyelvkérdésben mondott beszéde ellen is, mert a miniszter ur teljesen helytelenül disztingvál, a mikor szolgálati nyelvről beszél az ezred-nyelvvel ellentétben, s illetőleg, a mikor a kettő között kontradistinkcziót tesz, mert hiszen az legelső distinkczió: az állam- és ezred-nyelv közötti distinkczió. Ha ő a nyelvről beszélt, nem lett volna neki szabad hallgatással mellőzni Magyarország államnyelvét, még kevésbbé lett volna szabad Magyarország államnyelvét ezrednyelvvé degradálni. És minthogy ezt a miniszter ur mégis megtette, e tekintetben ő is azon szürke hagyomány további folytatójának bizonyult és kétségtelen, hogy ebben is a magyar közjogba ütközött. Bármennyire igyekezzék ugyanis a miniszter ur, vagy bárki is a mellett sikra szállani, hogy jogilag nem a magyar nyelvnek kellene a magyar hadsereg szolgálati és vezényleti nyelvének lenni, és bármennyire is igyekezzenek bebizonyitani, hogy ez a nyelv lehet más is, ezt az álláspontot sem azzal, hogy fejedelmi joggá teszszük a nyelvkérdést, sem máskép fentartani nem lehet, mert hiszen Magyarország államisága és egész történelme a legerősebb czáfolatot fogja képezni abban a tekintetben, hogy a magyar államnyelvet a hadseregben mellőzni lehetne, és mindig a mellett fog tanuskodni, hogy az az álláspont, mint hogyha a német nyelv jogosan alkalmaztatnék a közös hadsereg szolgálati nyelvéül, mindig helytelen volt és helytelen is marad. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. ház! Már többen felhozták, hogy a hadügyminiszter ur helytelenül érvelt Deák Ferencz és gr. Andrássy Gyula beszédeivel. Én is igy tudom, — bizonyára vannak nálamnál különb ismerői is ezen két államférfiu beszédének — hogy Deák Ferencz soha, Andrássy Gyula pedig egyszer: az 1889-iki véderővita alkalmával csak röviden és tisztán csak czélszerüségi szempontból érintette a szolgálati nyelvet, akkor is csak egy bizottságban. Nem igaz tehát az, a mit a hadügyminiszter ur mondott, hogy t. i. Magyarországnak két ilyen kiváló államférfia, mint a minő Deák Ferencz és Andrássy Gyula volt, német szolgálati nyelvnek valaha pártjára kelt volna; különösen pedig helytelen, — és ezt hangsulyozom a magam részéről — mintha ez a két férfiu a német nyelvet jogosnak ismerte volna el. Tisztán czélszerüségi szempontból volt szó, maga Andrássy is 1889-ben csak a czélszerüségi szempontról beszélt, és azt mondotta, hogy azért czélszerü a német szolgálati nyelv, mert két nyelvet tudni ma minden embernek helyes, az emeli a müveltséget, nem helytelen tehát, ha magyar ifju is megtanul egy másik nyelvet, és ha bizonyos kényszereszközök is alkalmazásba vétetnek a végből, hogy az ujonczok és egyáltalában a magyar hadsereg tagjai a német nyelvet megtanulják. De gr. Andrássy Gyula egy halvány jottával sem helyezkedett azon álláspontra, mint hogyha ez jogos vagy törvényes lenne, sőt ellenkezőleg — mint mondám — tisztán a czélszerüségi szempont lebegett előtte.

De azután, t. képviselőház, hogy maga az egységesség sem szükséges, annak bizonyságául egész röviden csak arra kivánok rámutatni, hogy volt olyan idő, a mikor az osztrák és a magyar hadseregben nem volt a szolgálati nyelv egységes. Ott volt például a II. József előtti kor-

Digitized by Google

szak, a mikor igen sok magyar ezrednek a szolgálati nyelve a magyar nyelv volt. Tulajdonképen csak II. Józseftől kezdve vették alkalmazásba a kizárólagos német nyelvet. Tehát már a pragmatika szankczió után, amikor már az együttes védelemre voltunk kötelezve, mutat a történelem egy egész hosszu időszakot, a mikor a szolgálati nyelv különböző volt és nem volt egységes. Ha tehát abban az időben a sokkal nagyobb Ausztria és Magyarország is meg tudott élni, — bár sokszor csatát vesztettek is — két különböző vezénynyelv mellett, mert, ismétlem, igen sok magyar ezred vezénynyelve a magyar volt: akkor, kérdem, miért nem élhetnének meg ezután is, és miért legyünk mi eszközei annak, hogy Magyarország nemzeti nyelve egyik intézményéből: hadseregünk intézményéből kiküszöböltessék és abban helyet ne foglalhasson?

A t. hadügyminiszter ur felhozta azt is, hogy a hadműveletek egysége és egyszerüsége is az egységes szolgálati nyelvet követeli. Erre a pontra nézve nem szükséges ugyan a magyar történelemre hivatkoznom, de hivatkozom rá, sőt hivatkozhatom az egész világ történetére, mert ha szemügyre veszszük akár az ó-, akár a középvagy ujkor egyes háboruit, ugy azt találjuk, hogy sok esetben a koalicziónak különböző nemzetek voltak a tagjai, és hogy nemcsak egyet, de egész csomó külön nyelv ismerete volt szükséges ahhoz, hogy a katona a maga hadműveleteit, a maga szolgálatát a háboru alatt elvégezhesse, a nélkül, hogy a nyelvkérdés, vagy kizárólag a nyelvkérdés okozta volna az akkori csaták győzelmeit, vagy vereségeit. Nem tarthatom tehát helyesnek a hadügyminiszter ur azon érvelését, hogy a hadműveletek egysége vagy egyszerüsége is azt követelné, hogy a magyar hadseregben német legyen a szolgálati nyelv.

A hadügyminiszter ur ezenkivül a parancsosztás nehézségeit is felemlitette. De hiszen a hadügyminiszter urnak tudnia kellene, hogy habár a parancsot német nyelven fogalmazzák meg és hozzák a katonák elé, de azért kiadják azt Magyarországon magyarul is.

Helyes dolog is, hogy a parancsosztás a német mellett magyarul is történik, — persze az volna a leghelyesebb, hogyha egyedül magyarul történnék — mert hiszen a katonaság legnagyobb része, azok a tősgyökeres magyar fiuk máskülönben nem értenék meg, hogy mit akarnak velük a t. hadsereg tisztjei. De, t. ház, a parancsosztás eredményessége és az a czél, hogy az hatályos és érthető legyen, nem a mellett szól, hogy a szolgálati nyelv a német legyen, hanem a mellett, hogy Magyarországon magyar legyen. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Megjegyezte a hadügyminiszter ur, hogy a parancskiadás könnyebb, ha azt a parancsot nem kell sokféle nyelvre forditani, hanem a felső katonai hatóságoktól egyszerüen leküldhetik az alsókhoz. De elfelejti a hadügyminiszter ur, hogy mi nem ismerhetjük el annak szükségét, hogy a kiadott parancsot sokféle nyelvre kellene leforditani, mert nézetünk szerint azt a parancsot a legmagasabb hadvezetőségnél csupán két nyelven: német és magyar nyelven kellene kiadni — ez felelne meg Magyarország közjogi állásának — és az egyiket Ausztriának, a másikat pedig Magyarországnak szánnák. Szóval: a legfelsőbb vezetőség tekintetében sem akadály a sokféle forditás, mert közjogi helyzetünk értelmében ezen forditásra nincs szükség.

Nem ugyan a magyar, de a német lapok közölték azt a bizalmas nyelvrendeletet, a melyet a hadügyminiszter ur az ezred nyelve tárgyában kiadott. Igaz, hogy ez Magyarország közjogi önállóságát és a hadügy tekintetében birt jogait sérti, de ha valaki elolvassa a rendeletet, ugy látja, hogy a hadügyminiszter ur maga is elismeri azt, hogy a nyelveknek ismerete, továbbá az, hogy a katonával azon nyelven beszéljenek, a melyet az megért, s a mely annak nemzeti nyelve, igen lényeges körülmény, mert ő maga is hosszas értelmezéseket és magyarázatokat füz ahhoz a tételhez, hogy mennyire fontos a nyelv kérdése a hadseregben, és hogy mennyire szükséges a katonával az általa értett nyelven beszélni. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Szóval: a hadügyminiszter ur maga szegődik a nyelvkérdés fontosságának lelkes védőjéül. De magából a rendeletből is, a mely, mint mondám, a hadseregnél ugy, mint minden más téren szintén sérti Magyarország közjogát, meg kell értenünk a magyar államnyelv fontosságát, mert, mondom, maga a hadügyminiszter ur is egész dithirambokat zeng a nyelv fontosságáról. Sajnálatos dolog, hogy a magyar nyelv fontosságát nem birja kellőleg kiemelni, sőt abban a rendeletben is mindenütt elsikkasztja a magyar állam nyelvét.

Én ez ellen a magam részéről is tiltakozom és innen is figyelmébe hozom a hadügyminiszter urnak, hogy hiábavaló az a törekvés, a mely megnyilvánult a chlopy-i hadiparancsban, kéziratokban és Körber-féle kirohanásokban, a melyekkel Magyarország közjogát elhalványitani és jogainkat sérteni akarják, ezzel nem fognak sokra menni, mert akárhányszor ismételjék meg ezt, mindig akadnak magyar emberek, a kik ennek helytelenségét, erőszakos voltát és a közjoggal meg nem egyező voltát ki fogják mutatni. Én hiszem, hogy a közelebbi vagy távoli jövőben el fog jönni a pillanat, a mikor be kell hogy lássa az uralkodó család, maga ő Felsége is, hogy ezeknek az állapotoknak véget kell vetni, Magyarország hadügyi jogait a magyar hadseregben el kell ismerni és meg kell valósitani. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ha ez nem történnék meg, bizonyos, hogy mi a kérdést mindig elő fogjuk hozni és ha most egy kissé fáradtak is vagyunk, de fáradságunkat kipihenve, ujult erővel fogunk ezen állapotok birálatába, és én hiszem, hogy miután a nemzet is megmozdult, miután az a lethargia meg-

Digitized by Google

szünt, a mely 35 éven át elfogta Magyarországot, a nemzetben erőt és ujabb istápolást fogunk találni, hogy végre ez a közjogi hazugság, a melyet azt hiszem, fájó szivvel, de a túloldalon mégis istápolnak, elmuljon és Magyarország hadügyi jogai ismét érvényesüljenek.

Az idő előrehaladt, nem kivánok hosszasabban foglalkozni e kérdéssel, pedig hosszasabban kellene foglalkoznom a hadügyminiszter ur beszédével. Itt volnának a tulajdonképeni konkrét kérdések, azok az igéretek, a melyek a kormánypárt programmjába be lettek foglalva, a melyet a kormányelnök ur mint kormányprogrammot előadott, a melyet Pitreich ur beszéde nagyon is érint. De, mondom, az idő előrehaladottságára való tekintettel nem kivánok ezekkel a kérdésekkel behatóan foglalkozni, csak megemlitem p. o. a jelvény kérdését. Itt van a kormánypárt programmja, nem akarom felolvasni. E tekintetben kimondta a t. kormánypárt, hogy ez a magyar közjoggal ellenkezik, azt rendezni kell. Hasonlóképen elismerte ezt a miniszterelnök ur is és mégis a hadügyminiszter ur beszédében — pedig én azt tartom, hogy az körül akarta fogni az összes igéretek terrénumát — nem találunk legcsekélyebb kijelentést sem e tekintetben, erről egyszerüen hallgat. A többiről megemlékszik, de a jelvény kérdéséről egyáltalában nem. Én ezt nem találom jó jelnek, sőt Magyarországra nézve sérelmes jelenségnek tartom. Ha a hadügyminiszter ur a magyar közjogi jelvényeket elismerte volna, hogyha ez ellen nem akarna működni, akkor beszédében meg kellett volna erről emlékeznie.

Itt van a tárgyalási nyelv kérdése a büntető perrendtartásban. Hiába mondják azt, én nem vagyok hajlandó konczedálni, hogy a magyar kormány a maga álláspontját még nem közölte, mert hiszen én világosan emlékszem: Plósz miniszter urat sokszor megkerestük a nyár folyamán és akkor mindig azt mondották, hogy most tárgyal a magyar kormány a nyelv kérdésében az osztrák kormány kiküldetteivel. Nem találom tehát valónak, igaznak, mint hogyha a magyar kormány a maga álláspontját nem közölte volna a tárgyalás alatt lévő kérdésben. Nem oly rettenetes dolog az, a t. kormány most már egy-két hónapnál régebben s azt megelőzőleg is tárgyalt, hogy ez a tárgyalási nyelv magyar legyen és mint ilyen érvényesittessék.

Én, t. ház, inkább csak olyan politikai indoknak tekintem, hogy azt mondják, a magyar kormány a maga álláspontját nem közölte. Az előző események az ellenkezőre vallanak. Itt van a tisztek áthelyezésének kérdése, ebben mondta a hadügyminiszter ur azt a »niemals« szót. Csakhogy nekünk is van egy közjogi »niemals«-unk, a mely szerint mindig követelni és mindig ostorozni fogjuk ezt a helyzetet a tisztek áthelyezésének kérdésében; mert az csakugyan áthágása a magyar közjognak, hogy a ki magyar honos, a ki Magyarország állampolgára, az azután egy osztrák hadseregnek katonatisztje legyen és osztrák ezredben szolgáljon. Ezt a közjogi »niemals« szót szembe szögezzük az ő »niemals«-ával. Sohasem fogunk beleegyezni abba, hogy ez az állapot, a melyet a hadügyminiszter ur egész tévesen és helytelenül kifejtett, igy maradjon, mindig ostorozni fogjuk ezt a helytelen felfogást és mindig küzdeni fogunk azért, a mi a magyar közjognak egy kardinális tétele, hogy minden magyar ember a magyar hadseregben szolgáljon és azt ne tudják, ne merjék kivinni az osztrák hadseregbe. Én is elismerem, hogy van egy-két kivétel, de nem az, hogy 3000 magyar honos legyen az osztrák ezredekben! Az már csakugyan nem kivétel, az az elvnek egyszerü agyonütése.

Igen sok mondanivalóm lenne az iskolák kérdésében, valamint a tannyelv kérdésében is, a melyről a hadügyminiszter ur szintén nyilatkozott; azonban az idő előrehaladottságára való tekintettel azokkal részletesen nem foglalkozom, hanem benyujtom határozati javaslatomat. *(Halljuk! balfelől.)*

A mint beszédem folyamán már voltam bátor erre hivatkozni, határozati javaslatom a szolgálati szabályzat hibáinak kikorrigálásáról szól. A mint emlitettem, ez a szolgálati szabályzat igen sok helytelen közjogi botlást tartalmaz, és ha már mindenről beszélünk, a mi a katonai téren közjogilag helytelen, elkerülhetetlenül szükségesnek tartom azt, hogy a szolgálati szabályzat hibáit is kijavitsuk. Ezért határozati javaslatom a következő *(olvassa)*: »A ház elhatározza, hogy mindaddig, mig a magyar hadsereg vezényletére, vezérletére és belső szervezetére vonatkozó összes királyi rendeletek magyar nemzeti nyelven kiadatnának, ő Felségéhez feliratot intéz az iránt, hogy a ma használt szolgálati szabályzatnak átvizsgálását és a magyar közjoggal összhangba hozatalát elrendelni kegyeskedjék.« Nem fogadom el a benyujtott határozati javaslatot, ajánlom az én határozati javaslatomat elfogadásra. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! Tekintettel az idő előrehaladottságára és a ház azon határozatára, hogy háromnegyed három órakor sürgős interpellációnak ad helyet, bátor vagyok a következő, legközelebbi ülés napirendjére vonatkozó előterjesztésemet megtenni. Inditványozom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, kedden d. e. 10 órakor tartsa meg és annak napirendjére az 1903-ik évre kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatását, valamint a törvényjavaslattal kapcsolatos jelentéseket tüzze ki. Hozzájárul a t. ház? *(Igen!)* Akkor ezt a ház határozataként kimondom.

Következik Molnár Jenő t. képviselő ur sürgős interpellációja.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa)*: »Molnár

Digitized by Google

Jenő interpellációja a posta- és távirda tisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgős kiutalványozása tárgyában, a kereskedelmi miniszterhez.«

Elnök: Kérem Molnár Jenő képviselő urat, szíveskedjék interpellációját előadni.

Molnár Jenő: Csak néhány szóval van szerencsém beadandó kérdésemet bevezetni. Tudtommal az állam összes tisztviselői a mult évre kiutalványozott pótlékot már megkapták, és épen azok, a kik rendkivül igénybe vannak véve és a kiknek fizetése amugy is mostoha a többiekéhez képest, nevezetesen a posta- és távirdai tisztviselők és alkalmazottak ez ideig pótlékukat meg nem kapták. Ugy tudom, hogy Tisza István miniszterelnök ur, illetve Lukács László pénzügyminiszter ur a pótlékokat már tavaly kiutalványozták. Nem tudom tehát megérteni, mi késlelteti a posta- és távirda tisztek és alkalmazottak fizetési pótlékának kiutalványozását.

Ennélfogva a következő sürgős kérdést vagyok bátor a t. kereskedelmügyi miniszter urhoz intézni *(olvassa)*:

»Van-e tudomása a t. miniszter urnak arról, hogy a posta és távirda tisztviselői és alkalmazottai fizetési pótlékaikat még eddig meg nem kapták?

Ha igen, ugy hajlandó-e a t. miniszter ur sürgősen intézkedni, hogy nevezettek mielőbb ahhoz hozzájussanak?« *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur kiván szólani.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: T. képviselőház! Az interpelláló képviselő ur beszédének bevezetésében hivatkozott arra, hogy a miniszterelnök ur mint belügyminiszter, és a pénzügyminiszter ur a tisztviselők fizetési pótlékát már kiutalványozta. Én is megtettem ezt a kereskedelmi tárcza körébe tartozó összes tisztviselőkre nézve, kivéve a posta- és távirdatisztviselőket. Ezekre vonatkozik az interpelláczió, a melynek első részében azt kérdi a t. képviselő ur, hogy van-e erről a dologról tudomásom. Azt hiszem, felelnem sem kell, hogy igenis van tudomásom. A mi pedig a másik pontot illeti, hogy hajlandó vagyok-e a dolgot elintézni, erre nézve az a válaszom, hogy igenis hajlandó vagyok. Eddig nem lehetett kiutalványozni a posta- és távirdatisztek pótlékát a következő okokból:

A képviselőház által az állami alkalmazottaknak engedélyezendő pótlékokról elfogadott törvényjavaslat első szakaszának egy bekezdésében igy intézkedik: »Felhatalmaztatik a kormány, hogy egyes, nem törvényen, vagy törvényes intézkedésen alapuló illetményeket beszüntethessen, illetőleg, a jelen törvény alapján engedélyezendő pótlék összegébe beszámithasson.«

Már most a postatisztviselőknél az a sajátságos eset forgott fenn, hogy volt nagyon sok működési pótlék eddig, és pedig részint működési pótlék czimen, részint részjutalék czimén. Az utóbbinak azonban csak a neve volt részjutalék, mert tulajdonképen fix összegben megállapitott pótlék volt ez is. Minthogy pedig összesen 10.000 egyénről van szó és ezek mindegyikénél meg kellett állapitani, hogy vajjon az a pótlék, a melyet eddig élveztek, a törvény ezen határozmánya alá tartozik-e vagy nem, mert némelyik alája tartozik, némelyik nem, — továbbá minden tisztviselőnél meg kellett állapitani szolgálati idejét, és igy egyénenkint kellett kiszámitani mindegyikre nézve, hogy mi a személyes pótléka, és ismétlem, 10.000 tisztviselőről van szó, ez a munka részint az előbb emlitett princzipális kérdések tisztázása, részint a munka halmaza miatt eddig nem volt teljesithető. E hét végén azonban mindenkinek személyes pótléka ki lesz utalványozva.

Kérem a t. házat, hogy ezt a feleletet méltóztassék tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Molnár Jenő képviselő ur kiván nyilatkozni.

Molnár Jenő: T. képviselőház! Bár tudomásul veszem a t. miniszter ur válaszát, mégis van szerencsém figyelmeztetni, hogy a posta- és távirda-tisztviselők közül már eddig kétszázan, a kik a számvevőségban vannak, megkapták ezt a jutalékot, tehát ez is indokolja, hogy nem mindenkire áll az, hogy a működési pótlékot be kell tudni. Épen ezért arra kérem a t. miniszter urat, hogy azoknak az illetményeit, a kiknél a működési pótlék beszámitására nincs szükség, utalványozza ki, a többiekét hagyja későbbre. Egyebekben tudomásul veszem a választ. *(Helyeslés.)*

Elnök: Az interpelláló képviselő ur a választ tudomásul vevén, a ház is tudomásul veszi a kereskedelemügyi miniszter ur válaszát.

A legközelebbi ülés ideje és napirendje meglévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés d. u. 2 óra 55 perczkor végződik.)

Digitized by Google

379. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 19-én, kedden,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Zárt ülés. — Az 1903. évben kiállitandó ujoncok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Daróczy Aladár, a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György, az azok ellen felszólalókat Trubinyi János jegyző jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi január hó 18-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: B. Kaas Ivor képviselő ur a jegyzőkönyvhöz kiván szólani.

B. Kaas Ivor: T. ház! A jegyzőkönyv a történteknek teljes képét kell, hogy adja. Megesett tegnap rajtam, hogy határozati javaslatot terjesztettem be, a mely nincs felvéve sem a napirendről kiosztott nyomtatványban, a hol a határozati javaslatok sorban közöltetnek, sem a jegyzőkönyvben, a melyet most hallottunk. Nem vétetett fel daczára annak, hogy tegnap expressis verbis kértem, hogy ne mondjam, követeltem. A naplóra kell hivatkoznom és azokra a tanukra, a kik jelen voltak és idefigyeltek. Remélem, hogy a t. alelnök ur, Jakabffy Imre, a ki akkor az elnöki széken ült, ha ugyan idenézett, szavaim teljes valódiságát bizonyithatja, a mint sajnálom, hogy a honvédelmi miniszter ur nincsen jelen, a ki egyenesen figyelemmel kisérte akkor a történteket. A napló 8. lapján e szavak olvashatók az én beszédemben alul, a második kolumnában *(olvassa)*: »Én itt egy határozati javaslatot terjesztek be, a mely álláspontomat megvilágitja« stb. Következik szóbeli megindokolása a határozati javaslatnak; azután, a mikor ezt az indokolást megtettem, a kilenczedik lapon jön ez: »Mindazonáltal, hogyha arra az alapra, a gr. Apponyi Albert által vitatott alapra helyezkedünk, akkor is követelnünk kell a következőket: hogy az összes magyarországi katonai nevelőintézetekbe csak magyarhonos fiuk vétessenek fel; aztán, hogy az állam által adományozott alapitványi helyeket a magyar királyi honvédelmi minisztrer ur töltse be; s hogy a magyarországi katonai nevelőintézetekben kiképzett ifjak kizárólag magyar ezredekhez legyenek beoszthatók.« Ez a három pont képezi az én irásba foglalt, itt felolvasott határozati javaslatomat. Ezt a határozati javaslatot már akkor be akartam nyujtani, de a terembiztos nem volt itt s Szederkényi Nándor t. barátom azt mondta: »Hiszen ráérsz erre«, a mire én a határozati javaslatot letettem. A beszédem végén azután az üdvözlések közben elfelejtettem a határozati javaslatot rögtön benyujtani, Várady Károly képviselőtársam elkezdette beszédét, a mint itt látszik, csak egy pár szóval, s akkor. én az irást a terembiztosnak átadtam; s a napló erről ezt mondja: B. Kaas Ivor (átad egy irást a terembiztosnak). Ezt felolvastam beszédemben.

»Szederkényi Nándor: Felolvasta beszéde során.«

Ez a magyarázat azért volt szükséges, mert a túloldalon valami ellenmondás hallatszott, olyasmi, hogy: »Most már nem járja«. Erre az elnök a napló szerint ezt mondotta *(olvassa)*:

»Hozzám határozati javaslatot nem adott be; most már nem fogadhatom el. Kérem Várady Károly képviselő urat, méltóztassék beszédét folytatni.« *(Tovább olvassa)*:

»B. Kaas Ivor: Az egész házra hivatkozom, hogy felolvastam.«

Ennyiből áll az inczidens és annak történeti megvilágitása. Ezután nem marad más

Digitized by Google

hátra, mint hogy az elnök a házszabályok szerint járjon el, a melyeknek 216. §-a akként szól *(olvassa)*: »Inditványt, elleninditványt és módositványt mindig irásba foglalva kell beadni s azok kinyomatása iránt a ház vita nélkül, egyszerü szavazással határoz.«

Az, hogy valamely inditványt a szónok beszéde elején, közepén vagy végén nyujt-e be, jelent-e be, vagy olvas-e fel, közönbös; az eddigi praxis szerint a dolog természeténél fogva — akár méltányosságnak, akár másnak nevezzük azt — soha ilyen kifogást nem tettek, mert száz és száz eset van rá, hogy felhivatott a következő szónok és a határozati javaslat vagy inditvány a közben küldetett fel az elnökhöz és vétetett át. De az ilyen eljárás, a minő velem szemben követtetett, a szónokokra nézve a házszabályoknak nem szigoru, de helytelen alkalmazását tartalmazza, ez nem a tanácskozási rend fentartását, hanem ellenkezőleg, annak megzavarását vonja maga után; ezt bátran mindenkinek a tapasztalatára és megitélésére bizom. Én most azzal a kéréssel fordulok a t. elnökséghez, hogy azt a határozati javaslatot, a melynek szövegét én itt felolvastam és a melynek eredetije az elnökség kezében van, Trubinyi János jegyző ur által sziveskedjék felolvastatni, hogy az egész ház győződjék meg arról, hogy ezen három pont foglaltatik-e azon iratban, a melyet benyujtottam, vagyis hogy tévedés ezen dologban nincs.

Másik kérésem, hogy a jegyzőkönyv e tekintetben helyreigazittassék. Ha az elnök ur ily értelmü kijelentést tesz, ugy a sérelem elesvén, minden további eljárásnak oka is megszünik. Azon esetben pedig, ha a ház t. elnöke ezt talán nem volna hajlandó ilyen módon megtenni, proponálom és talán a ház hozzájárulna ahhoz, hogy ezen inditvány a mai ülés folyamán vétessék fel a napirend sorrendjébe.

A mi engem illet, kijelenthetem, hogy azt a czélt, a melyet Feilitzsch Arthur alelnök ur határozati javaslatom visszautasitásával el akart érni, a legkevésbbé sem éri el, *(Ugy van! balfelől.)* mert ha én ehhez a határozati javaslathoz ragaszkodom, nekem még van módom a jelenlegi vita folyamán e határozati javaslatot ismételve benyujtani, *(Egy hang jobbfelől: Hogyne!)* hogy a ház dönthessen a felett, vajjon a katonai intézetek kérdésének ilyetén rendezését akarja-e vagy nem?

Ha pedig arról van szó, hogy szólhatok-e még vagy sem, bár én nem tudom, hogy mit fogok tenni, de hogy szólási jogom a czimnél, valamint az 1. és 2. szakasznál ismételten van: ez, azt hiszem, kétségtelen. Én tehát ezt az eljárást egy olyan okvetetlenkendő eljárásnak tartom . . . *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Élénk ellenmondások jobbfelől.)*

Szerb György: Miféle beszéd ez? Igy nem beszélhet az alelnök urról! *(Zaj. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: . . . a melynek semmi előnyét sem az elnökségre, sem a ház többségére, sem a szólásszabadság jogosultságára nézve nem látom. *(Ugy van! balfelől.)* Ezért kérem annak helyreigazitását. *(Helyeslés balfelől.)*

Jakabffy Imre: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután b. Kaas Ivor képviselő ur beszédének első része alatt én elnökösködtem, és miután a képviselő ur, mint tanura, én rám hivatkozik: méltóztassék megengedni, hogy egy pár szóval röviden válaszoljak arra, a miket b. Kaas Ivor képviselő ur az imént elmondani jónak látott. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenekelőtt megjegyzem, hogy élénk figyelemmel kisértem az ő egész beszédét, — és hogy igy van, azt igazolhatom azzal, hogy a szünet alatt egy pár képviselőtársammal beszélgetvén, azok kérdezősködtek tőlem, hogy mit mondott Kaas képviselő ur, és én igen sok részletet elmondtam nekik — de azt, hogy a t. képviselő ur határozati javaslatát felolvasta volna, nem láttam és nem hallottam.

B. Kaas Ivor: Lehet, hogy nem nézett ide!

Jakabffy Imre: Nem láttam és nem hallottam ezt azért, mert b. Kaas Ivor t. képviselő ur igen sokszor vette elő jegyzeteit és nézett azokba bele, minélfogva nem tudhattam, hogy mikor olvassa a határozati javaslatra vonatkozó részt és mikor mást. Különben is megjegyzem, hogy az »Országgyülési Értesitő« 8-ik lapján b. Kaas Ivor képviselő ur azt mondja *(olvassa)*: »A kérdésnek legtöbbet vitatott része, hogy megint a katonai ügyekre térjek vissza, a katonai nevelés. Én itt egy határozati javaslatot terjesztek be, a mely álláspontomat megvilágitja és a mely arra vonatkozik, hogy az összes, Magyarországon levő katonai nevelőintézetek a magyar honvédelmi miniszter illetékessége alá adassanak.« Ez tehát a határozati javaslat; legalább igy mondja az »Országgyülési Értesitő« *(Ugy van! jobbfelől. Mozgás a baloldalon.)* Ezzel szemben azonban a napló 9-ik lapján — a mire a t. képviselő ur hivatkozik azért, hogy ő azt olvasta fel — már nem az ő határozati javaslatáról van szó, hanem a gróf Apponyi Albert képviselő ur által vitatott alapról, melyet hogyha elfogad is, akkor is követelnie kell, nem azt, hogy a katonai nevelőintézetek a magyar honvédelmi miniszter illetékessége alá adassanak, hanem azt, *(olvassa)*: »Hogy az összes magyarországi katonai nevelőintézetekbe csak magyar honos fiuk vétessenek fel; aztán, hogy az állam által adományozott alapitványi helyeket a magyar királyi honvédelmi miniszter ur töltse be és hogy a magyarországi katonai nevelőintézetekben kiképezett ifjak kizárólag magyar ezredekhez legyenek beoszthatók.« Itt azonban egy szó sincsen a tulajdonképeni határozati javaslatról, a mi a 8. oldalon van.

Én tehát az elnöki széken, miután, a mint elmondtam, a képviselő ur nagyon sokszor nézett jegyzeteibe, nem voltam képes megállapitani,

Digitized by Google

hogy mi volt a határozati javaslat és mit olvasott fel a képviselő ur, mint határozati javaslatot. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Személyes kérdésben és félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazitása végett kérek szót. Az igaz, hogy sokszor néztem jegyzeteimbe és meglehet, sőt elhiszem, hogy az elnök ur nem tudhatta, midőn felolvastam azt a bizonyos határozati javaslatot, hogy valósággal határozati javaslat-e az, vagy pedig jegyzet, de, a mint mondám, a honvédelmi miniszter ur is látta, hogy egy papirosból olvastam fel és igy az a kérdés, hogy mit olvastam fel? A tárgyi bizonyiték határoz. Ezt a tárgyi bizonyitékot megadja maga az az irás, mert ha a tiz tag által aláirott határozati javaslat megfelel a 9. lapon felsorolt három pontnak, akkor nem szenvedhet kétséget, hogy az volt az a papiros, a melyet felolvastam, a mely a határozati javaslatomat tartalmazta és a melynek beterjesztését jeleztem. *(Ugy van! balfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, valóban ennél a kérdésnél senkit sem vezethet más szempont és más érdek, mint a mindnyájunkra nézve egyaránt fontos érdek, hogy a házszabályok preczize alkalmaztassanak, mert teljesen igaza van Kaas Ivor t. képviselőtársamnak, hogy neki lesz még alkalma ezt a határozati javaslatot benyujtani. Ennek folytán czélt sem érnénk, még ha akarnánk is a tekintetben, hogy őt ettől az alkalomtól megfoszszuk.

Én kérem a szemben ülő t. képviselő urakat, hogy vegyük ezt a kérdést higgadtan, objektive, tisztán abból a szempontból, hogy a házszabályok preczize hajtassanak végre. Ha ebből a szempontból vizsgáljuk a kérdést, azt hiszem, hogy a tényállás most már tisztán fekszik előttünk és konstatálhatjuk először azt, hogy t. képviselőtársam beszéde folyamán vagy beszéde befejeztével határozati javaslatát elfeledte átadni. *(Ugy van! jobbfelől.)*

De konstatálhatunk még egy lényegesebb tényt, t. i. azt, hogy t. képviselőtársam utalt ugyan határozati javaslatra beszéde folyamán, azt azonban olyan modorban fel nem olvasta, hogy bárki is tudomást szerezhetett volna arról, hogy most határozati javaslatának szövegét olvassa fel, *(Halljuk! Halljuk!)* nemcsak azért, mert a felolvasott passzusok beleolvadnak egy okoskodásba, hanem azért is, mert akkor, a mikor jelzi a határozati javaslat benyujtását, a határozati javaslat tartalmául azt jelöli meg, hogy »az összes Magyarországon lévő katonai nevelőintézetek a magyar honvédelmi miniszter illetékessége alá adassanak.« Pedig az ő határozati javaslatában valami egészen más van és erről egy szó sem foglaltatik benne. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Engedjen meg nekem a t. képviselő ur, de ilyen körülmények között azt, hogy ő kijelentette, hogy fog be adni egy határozati javaslatot, azonban egészen más tárgyban, mint a melyre ez a határozati javaslat vonatkozik; és azután azt, hogy beszéde folyamán más helyen a tényleg átadott határozati javaslatból egyes passzusokat felolvasott, a határozati javaslat benyujtásának tekinteni nem lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Legyen meggyőződve róla, tudjuk mi nagyon jól, hogy még ha akarnánk sem érhetnénk el ezzel semmi czélt a vita megröviditése szempontjából, de miután a házszabályok konkrét alkalmazása mellett máskép eljárni nem lehet, én ugy gondolom, itt további intézkedésnek szüksége és lehetősége nem forog fenn és kérem, méltóztassék ebbe belenyugodni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Feilitzsch Arthur képviselő ur, mint a ki a tegnapi ülésen akkor az elnöklésben soron volt, kiván szólni.

B. Feilitzsch Arthur: T. ház! Azok után, a mik eddig elhangzottak, az én feladatom nagyon könnyü és csakis annak megállapitására kell szoritkoznom, hogy a képviselő ur tévedett abban a kijelentésében, a melyet velem szemben tett, mert határozati javaslatát csak azután nyujtotta át a terembiztosnak, mikor már nekem mutogatta és személyesen akarta átadni, de én annak elfogadását megtagadtam. *(Ugy van! jobbfelől.)* Akkor Várady Károly t. képviselő ur beszédét már megkezdette és folytatta. Én meglehetős ideig vártam a képviselő ur beszéde után az üdvözlések elmultáig, a mig Várady Károly képviselő urat szólásra hivtam fel. A képviselő ur azzal ült le, hogy a »törvényjavaslatot nem fogadom el« és csak akkor, amikor már az üdvözlések véget értek, Várady Károly képviselő ur pedig beszédét megkezdte és beszélt, jutott csak az eszébe a képviselő urnak, hogy egy irást és határozati javaslatot nyujtson át. *(Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a baloldalon.)* Hivatkozom az akkor itt a házban jelenvolt képviselő urakra, hogy a tiszta, száraz igazságot adom elő. *(Ugy van! jobbfelől.)* Én a gyorsirói feljegyzésekből azonnal igyekeztem megállapitani a valóságot és ezekből szereztem magamnak azt a meggyőződést, hogy a képviselő ur határozati javaslatát a házban nem olvasta fel. *(Ugy van! jobbfelől.)* A képviselő ur beszéde közben sokszor olvasott. Méltóztassék a naplóból meggyőződést szerezni bárkinek is, hogy valahányszor olvasott, azt a napló megörökiti azzal a kifejezéssel, hogy »olvassa«. De határozati javaslatát sehol nem olvasta, hanem — a mint ezt a mélyen t. miniszterelnök ur is idézte — beszélt egy határozati javaslat beterjesztéséről, a mely arra vonatkozik, hogy »az összes katonai nevelőintézetek a magyar honvédelmi miniszter illetékessége alá adassanak«. Irásbeli határozati javaslatában azonban erről egy árva szó sincs. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Digitized by Google

Én nekem azzal a váddal szemben, hogy azzal a czéllal, a melyet én elérni akartam, a képviselő ur nem törődik és az a képviselő urat nem érinti, csak az a rövid megjegyzésem van, hogy legyen nyugodt felőle a képviselő ur, hogy én a magam czéljait, melyeket az életben és hazám érdekében követtem és követek, sohasem fogom a képviselő ur czéljaival felcserélni. (*Helyeslés jobbfelől. Mozgás a baloldalon.*)

B. Kaas Ivor: Én sem, mert nem vagyok szabadkőmives nagymester!

B. Feilitzsch Arthur: Második megjegyzésem az, hogy azt a kifejezést, hogy én okvetetlenkedő eljárást követtem, a leghatározottabban visszautasitom. (*Élénk helyeslés jobbfelől.*)

Engem nem vezet ott az elnöki székben egyéb, mint az, hogy a ház tanácskozásainak méltóságát, a ház tanácskozásainak tekintélyét erélyesen és igazságosan a házszabályok keretén belül vezessem. (*Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől.*) Hozzátettem, hogy erélyesen és igazságosan és nem is fog tudni a képviselő ur egyetlenegy esetet sem rám olvasni, hogy igazságos ne lettem volna. (*Ugy van! jobbfelől.*) Legyen meggyőződve a képviselő ur, hogy én akkor, a mikor a képviselő urnak házszabályok ellenére benyujtani akart határozati javaslatát nem fogadtam el, tisztán és kizárólag a házszabályok rendelkezései alapján állottam. (*Ugy van! jobbfelől.*) Méltóztassék különben arról is meggyőződve lenni, hogy nem fog tudni a képviselő ur felmutatni egyetlenegy esetet sem 1867-től kezdődőleg, hogy valaki határozati javaslatát akkor adhatta volna be, a mikor beszédét már befejezte, azt a házban fel nem olvasta, annak beterjesztését egyáltalán nem eszközölte és más szónok már beszél. (*Ugy van! jobbfelől. Zaj balfelől.*) Én tehát nem vitatkozom tovább, mert nincs mit vitatkozni a dolog felett. (*Ugy van! jobbfelől.*) A képviselő ur tévedett és mert a képviselő ur feledékeny volt, és elfelejtett valamit, azt hiszem, sokkal helyesebb volna tévedését és feledékenységét beismerni, mint egy házszabályellenes dolgot kieszközölni akarni. (*Igaz! Ugy van! jobbfelől. Mozgás balfelől.*)

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! A házszabályokhoz kérek szót.

Mint a legközvetlenebb szemtanu, kötelességem a következőket elmondani. Én is azt akarom, hogy e házban a házszabályok pontosan megtartassanak. A házszabályok pontos megtartása azonban nem annyit tesz, hogy azok valami ürügygyel kijátszassanak. (*Igaz! a baloldalon. Ugy van! a jobboldalon.*)

B. Feilitzsch Arthur: Ugy van! Ne is tessék kijátszani!

Szederkényi Nándor: Határozati javaslatot a szónok beszédének bármely részében adhat elő.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezt senki sem vonja kétségbe.

Szederkényi Nándor: Kérdés, hogy megtörtént-e ez ebben az esetben?

B. Feilitzsch Arthur: Nem! (*Ugy van! a jobboldalon.*)

Szederkényi Nándor: Kérdés, hogy báró Kaas Ivor t. barátom beterjesztette-e határozati javaslatát? A naplót hivom fel tanuságul, a melyben ez van (*olvassa*): »Ezennel én itt egy határozati javaslatot terjesztek be«.

B. Feilitzsch Arthur: De mit mond azután!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tessék tovább olvasni.

Szederkényi Nándor: Engedelmet kérek, a t. miniszterelnök ur az ujabb időben igen igen fiskális modorban igyekezik eljárni. (*Élénk derültség és ellenmondás a jobboldalon.*) Itt a kérdés az, hogy a ház szine előtt elmondta-e azt báró Kaas Ivor, hogy határozati javaslatot terjeszt be? (*Felkiáltások a jobboldalon: Fog beterjeszteni!*) Ez megállapitott dolog a napló szerint is. Hogy már most a képviselő indokolja-e bővebben határozati javaslatát és mikép, az az ő dolga. Ez semmiképen sem alterálhatja azt a tényt, hogy határozati javaslatot mutatott be. (*Felkiáltások a jobboldalon: Akart benyujtani!*)

B. Feilitzsch Arthur: Elfelejtette beadni.

Szederkényi Nándor: Szerintem kétségtelen, hogy a határozati javaslatot fel is olvasta. (*Ellenmondás a jobboldalon.*)

B. Feilitzsch Arthur: Nem áll!

Szederkényi Nándor: Kérem, t. alelnök ur, azt . . .

B. Feilitzsch Arthur: Itt képviselő vagyok.

Szederkényi Nándor: . . . nem mondhatja, hogy nem áll, mert idebent sem volt akkor.

B. Feilitzsch Arthur: A napló bizonyitja és a tanuk. (*Felkiáltások a jobboldalon: Benne van a naplóban!*)

Szederkényi Nándor: Ha saját szavaira hivatkozik és azoknak hitelességet követel, akkor a szemtanu hitelességét se vonja kétségbe. (*Felkiáltások a jobboldalon: Más is volt itt!*) Én itt ültem. B. Kaas Ivor a határozati javaslatát felolvasta és azzal adta át nekem, hogy én nyujtsam be. Én arra azt mondtam: »Ne siess vele, erre még szükséged lehet«, és letettem ide erre a helyre.

Sréter Alfréd: Tehát két ember feledkezett meg tennivalójáról. (*Mozgás balfelől és derültség a jobboldalon.*)

Szederkényi Nándor: A mi házszabályainknak az a szerencsétlenségük, (*Felkiáltások a jobboldalon: Hogy vissza lehet éni velük!*) hogy a tanácskozást megengedik, ha negyvenen vannak együtt és a határozathozatalra száz képviselő jelenlétét követelik. Igy bejönnek határozni olyanok is, a kik jelen sem voltak, nem látták a dolgokat és készek most a szemtanu által előadott dolgokat mint általuk látott dolgokat

Digitized by Google

és megfigyelteket letagadni. *(Nagy zaj és ellenmondás a jobboldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: Micsoda beszéd ez?

Gr. Tisza István miniszterelnök: A napló hiteles, ez a tanuság!

B. Feilitzsch Arthur: Mi is a naplóra hivatkozunk. Ha az az egyik oldalra nézve igaz, a másikra is az!

Szederkényi Nándor: Itt egészen egyszerü kérdés forog fenn.

B. Feilitzsch Arthur: Elfelejtette beadni! *(Mozgás a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor: Oly egyszerü a kérdés, hogy bámulok rajta, hogy egyáltalán vitázni lehet róla. *(Mozgás a jobboldalon.)* Hogy miként magyarázza a határozati javaslatot a benyujtó képviselő, hogy az a képviselő az ő határozati javaslatát miként olvassa fel, erre nézve köztudomásu az az eljárás, hogy sokszor megtörténik, hogy az illető fel sem olvassa azt, hanem szóbelileg elmagyarázza és azután egyszerüen átadja. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: Ezt sem tette.

Szederkényi Nándor: Ez mindennapi dolog, és mikor az illető azután követeli, hogy határozati javaslata felolvastassék, az elnök urak azt szokták mondani, hogy miután az illető maga olvasta fel a határozati javaslatot, annak felolvasása felesleges és szükségtelen. *(Igaz! a baloldalon.)* Ez is nyilt gyakorlat és eljárása a háznak. Az tehát, hogy Kaas Ivor barátom egy egész vagy egy fél perczczel előbb vagy utóbb nyujtotta át az elnökségnek, ez többé azon tényt, hogy ő határozati javaslatot terjesztett be és olvasott fel, meg nem változtathatja. *(Helyeslés balfelől.)*

Ez tény, ehhez ragaszkodnunk, ezt elvitatni és elmagyarázni nem engedjük. Én tehát ragaszkodom ahhoz, — mint szemtanu is, a ki itt voltam és igazolom a történteket —, hogy a jegyzőkönyv igazittassék ki és Kaas Ivor t. képviselőtársam határozati javaslata vétessék fel. Ez felel meg a házszabályok követelményének, ez a valóság. *(Egy hang jobbfelől: Ne beszéljen!)*

Zboray Miklós: Miért ne beszéljen? Mi akar ez lenni? *(Zaj jobbfelől.)* Ne utasitsa rendre a szónokot. *(Zaj.)*

Elnök: Zboray képviselő urnak sincs joga senkit rendreutasitani!

Gabányi Miklós: Hát mameluknak szabad idekiabálni? *(Nagy zaj.)*

Elnök: Senkinek sem szabad közbeszólni. Tessék meghallgatni a szónokot!

Szederkényi Nándor: A naplóban a tény konstatálva van, hogy a határozati javaslat beterjesztetett, *(Ellenmondások jobbfelől.)* ennélfogva azt beterjesztettnek kell vennünk, ha a házszabályokat meg akarjuk tartani. Én pedig a házszabályokat meg akarom tartani. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, hogy a házszabályok értelmében inditványát a jegyzőkönyv módositására nézve, legyen szives irásban beadni. *(Helyeslés balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Csak egy igen rövid megjegyzést teszek. Konstatálom még egyszer azt, hogy b. Kaas Ivor t. képviselőtársam szóról-szóra ezt mondta: »Én itt egy határozati javaslatot terjesztek be, a mely álláspontomat megvilágitja és a mely arra vonatkozik, hogy az összes Magyarországon lévő katonai nevelőintézetek a magyar honvédelmi miniszter illetékessége alá adassanak.« Erről azonban a határozati javaslatban, a melyet utólag felküldött a képviselő ur, egy árva szó sincs, az egészen mást tartalmaz. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Engedelmet kérek, azt csakugyan nem lehet állitani, hogy azzal, hogy ez a passzus benfoglaltatik a t. képviselőtársam beszédében, beterjesztettnek tekinthetünk egy olyan határozati javaslatot, a melynek egészen más tartalma van.

Ezt a tényállás helyreigazitása végett szükségesnek tartottam ismételni. Különben, ha Szederkényi képviselő ur szememre veti, hogy ujabb időben nagy ügyességet mutatok a fiskális okoskodások terén: erre nekem egy szerény megjegyzésem van. *(Halljuk! Halljuk!)* Én kétféle fiskálist ismerek. Olyan fiskálist, a ki a jog hivatott védőjének tekinti magát és a ki egy képzett, kiélezett elmének összes fegyvereit az igazság felderitésére, a törvények helyes magyarázására és helyes értelmezésére forditja. A fiskálisok ezen tevékenységét igenis igyekszem eltanulni és bóknak veszem, ha valaki ezen értelemben használja a szót velem szemben. *(Helyeslés jobbfelől.)* Van azonban, t. ház, a fiskálisoknak egy másik fajtája is, *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* az, a ki, ha egy ügyről beszél és a tényállást akarja felderiteni, akkor felolvas a tényállásra vonatkozólag egyes kiszakitott passzusokat, de ismételt felhivás daczára sem hajlandó kiegésziteni ezt a felolvasát azzal, a mi a tényállás helyes megértését és objektiv megitélését előbbreviszi. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Erre a térre nem szándékozom az ilyen fiskális urakat követni és nem is hiszem, hogy az én magatartásom bármikor egy kalap alá legyen vonható az ilyenekkel. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. képviselőház! A t. miniszterelnök ur arra helyezi a sulyt, hogy báró Kaas Ivor képviselő ur határozati javaslata nem volt általa azon a helyen, a hol azt gondolja, hogy helye lett volna, szószerint felolvasva. Én ezt lényegtelen körülménynek tartom, mert lényeges körülmény a képviselő urnak az a kijelentése, hogy én itt egy határozati javaslatot terjesztek be. *(Ugy van! balfelől. Ellenmondások a jobboldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: De nem terjesztette be!

Digitized by Google

Holló Lajos: Ezzel szemben az illető képviselő a házszabályokban előirt azon kötelességének, hogy beszédével kapcsolatban akár elől, akár a közepen, akár a végén határozati javaslatot terjeszszen be, eleget tett és következnek az illető hivatalos személyeknek és közegeknek azon eljárása, hogy — a mint szintén a gyakorlat mutatja és igazolja — odamennek az illető képviselőhöz, átveszik a határozati javaslatot és felviszik az elnökhöz. Ez volt mindig az eljárás ebben a házban és az illető képviselő, midőn itt decidirten, a mint a naplóban is meg van örökitve, megmondotta, hogy én itt egy határozati javaslatot terjesztek be, az ő házszabályokban előirt kötelességének eleget tett. *(Ugy van! balfelől.)*

A kik jelen voltunk, a miniszterelnök ur álláspontjának még másik tévességét is láttuk és látjuk, t. i. azt, hogy az illető képviselő ur ezen kifejezés után, hogy én itt egy határozati javaslatot terjesztek be, rövid indokolást bocsátott előre, és akkor felolvasta határozati javaslatát, a midőn még a napló tanusága szerint is ezen szavak után: »akkor is követelnünk kell a következőket«, kettőspont következik és itt pontonkint fel vannak véve azok a kivánalmak, a melyek irásban is beadott határozati javaslatát képezik.

Ennek következtében, ha nem is azon kifejezés után, a hogy a miniszterelnök ur kivánta, egy határozati javaslatot terjesztett be és ha nem is rögtön, de némi, mondjuk néhány sornyi indokolás után olvasta azt fel. Tehát még a miniszterelnök ur kivánságának is eleget tett a képviselő ur, a mennyiben felolvasta szószerint a szöveget, és ha valaki meg akarja állapitani, ezen vita folyamán pedig meg kell állapitani, hogy az ilyen esetben tiz aláirással beterjesztett határozati javaslat megegyezik-e a szöveggel, konstatálhatja ez esetben, hogy ez a hiány is — már a miniszterelnök ur felfogása szerinti hiány, — ki van elégitve, de ez szerintem felesleges is.

Az alelnök ur fellépését és itteni előterjesztését is kell, hogy néhány szóval érintsem, mert sajnos, azt tapasztaljuk, hogy ezek az incidensek mindig az alelnök ur elnöklése alatt történnek. *(Ugy van! balfelől.)*

Gabányi Miklós: Bajszerző az alelnök ur.

Holló Lajos: Erre vonatkozólag a t. alelnök ur azt mondotta az előbb, hogy kötelességének tartja a házszabályokat erélyesen alkalmazni. Az ellen, hogy a házszabályok preczize, tehát erélyesen is alkalmaztassanak, nekünk sem most, sem más alkalommal semmiféle kifogásunk nem volt, de hogy a házszabályok pártpolitikai szenvedélyekkel és pártpolitikai szempontokból kezeltessenek, *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)* ez az, a mi nálunk épen az alelnök ur agilis természete miatt aggodalmat kelt. Mert ha egy minisztertől, a mint a mostani kivánalmak mutatják, a kormány nem is követeli meg a közjogi ismereteket — ámbár az egy országnak vagy államnak miniszteri székét, habár közös miniszteri székét tölti be, — de hogy az, a ki e ház elnöki székében ül, közjogi ismereteket és alkotmányos érzést arra a helyre ne vigyen, teljesen lehetetlen. Ellentétben áll ez azon tradiciókkal, a melyeket az elnöki álláshoz mindig füztünk, a mikor kivántuk és megköveteltük, — és ez mindig meg is tartatott, — hogy a kit odaállitunk arra az állásra, ne a pártszenvedélyek szemüvegén, a pártizgalmak látó szempotjából kezelje ezen dolgokat, hanem egyszerüen a tárgyilagosság, az igazság, a méltányosság és a házszabályok törvénye szerint járjon el. *(Helyeslések a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

A t. alelnök urnak intencióit nem akarom kétségbevonni. De látjuk, hogy egyik perczben ott azon a helyen *(a jobboldal felé mutat)* a duló szenvedélyek izgalmait és szavait röpiti a vele szemben ülő tulsó oldal felé és más felé, a másik perczben pedig fölmegy arra az elnöki székre és ott, ha akarná sem birná gyakorolni azt a tárgyilagosságot, a melyet azon a helyen gyakorolni szükséges. *(Helyeslések a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

A tegnapi napra lesz még két másik megjegyzésem is, a melyek a házban történtek a t. alelnök ur elnöklete alatt, és a melyeket nem a jelen esettel kapcsolatosan, hanem a házszabályok czimén leszek bátor szóvá tenni. Ezt most csak arra az egy kérdésre, a Szederkényi Nándor t. képviselőtársam által beterjesztett inditvány pártolása szempontjából hozom fel, hogy sokszor nem helyesen birálja meg az illető alelnök ur a dolgok lefolyását. Igy történt a tegnapi napon is; egy képviselő kijelentette, hogy egy határozati javaslatot terjeszt be, be is mutatta, fel is olvasta, és igy később sem volt az elnök urnak jogában azt visszautasitani.

Ajánlom tehát Szederkényi Nándor t. képviselőtársam inditványának elfogadását. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

B. Feilitzsch Arthur: Személyes kérdésben kérek szót, t. ház!

Elnök: B. Feilitzsch Arthur személyes kérdésben kért szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Feilitzsch Arthur: T. képviselőház! Nagyon rövid időre leszek bátor a t. képviselőház figyelmét igénybevenni és egész röviden reflektálni azon személyes támadásokra, a mikkel jónak látott a t. képviselőtársam engem itt a ház szine előtt illetni. *(Halljuk!)* *(Halljuk!* Azt állitja a t. képviselő ur, hogy én ott fenn az elnöki székben pártpolitikai szenvedélyeknek vagyok alávetve. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nem áll! Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Engedelmet kérek, t. ház, de én arra a térre, a melyen a t. képviselő ur, ugy látszik, állandóan szeret mozogni, hogy csak gyanusitsak, állitsak, de bizonyitani ne tudjak, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* nem lépek; *(Helyeslés a*

Digitized by Google

jobboldalon.) de méltóztassanak a t. képviselő urak igazán tárgyilagosan itélkezni, s akkor alig hiszem, hogy valaki is rám foghatná azt, hogy én ott fent nem pártatlanul és minden pártpolitikai szenvedélytől menten teljesitem kötelességemet. Nem egy eset volt, t. képviselőtársam, hogy a jobboldallal szemben is rendreutasitást vagy figyelmeztetést alkalmaztam, hogyha az illetők rászolgáltak. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Nekem ott fenn nincsen más kötelességem, nem is ismerhetek egyéb kötelességet, mint azt, a mit a ház többségének bizalma rám ruházott, *(Felkiáltások a néppárton: Ahá, a többség!)* a házszabályoknak pártatlan alkalmazását. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Hiába mondja a t. képviselő ur, hogy »ahá«, mert meggyőződhetett volna a szavazásoknál, hogy nemcsak szabadelvüpárti, de ellenzéki t. képviselő urak is megtiszteltek azzal, hogy rám szavaztak. Már pedig én a ház többségét emlitettem, nem pedig pártot.

Én tehát, t. ház, kijelentem és kérem a t. képviselőtársamat, méltóztassék ezt tudomásul venni, hogy én bennem ott fenn nem uralkodik szenvedély, és hogyha dúlna is keblemben szenvedély, műveltségemnél fogva is van bennem annyi önuralom, hogy a felett uralkodni tudjak, és uralkodtam felette mindig. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Elfoghat engem is ott fenn, mint embert, bizonyos keserüség, talán el is fog, de legyen meggyőződve arról igen t. képviselőtársam hogy nincsen a háznak egyetlenegy tagja sem, a kivel szemben lelkemben bármi tekintetben az ellenszenvnek még csak árnyékolt érzése is uralkodnék. Nem ismerem sem ezt, sem a gyülölködés érzését; ismerek talán egyet: a megvetés érzését; de legyen meggyőződve a képviselő ur, hogy ezt sem érzem a személyemmel kapcsolatos ügyekben, hanem legfeljebb hazám, magyar nemzetem érdekeivel kapcsolatban, és ha azt tapasztalom, hogy esetleg egyesek, a kik itt a Cato szerepét játszszák, hazám és nemzetem ártalmára vannak. De ezekkel szemben sem vezet engem szenvedély vagy gyülölködés. *(Helyeslés jobbfelől.)*

A mi t. képviselőtársam kifogását illeti, hogy nekem sem közjogi, sem alkotmányjogi tudásom nem elegendő arra, hogy azt az elnöki széket elfoglalhassam. *(Felkiáltások balfelől: Azt nem mondta!)* ... De igenis, mint követelményt állitotta oda, a követelmény odaállitásával pedig e nemleges alapon kétségbevonta, hogy bennem e képesség meg volna. Erre én nem felelek semmi egyébbel, mint hogy méltóztassék, ha akarja, ezt a fáradságot venni, s egész életem folyását, összes ténykedéseimet végigkutathatja, és ha ráakad egyetlenegy botlásra, tévedésre, a melyet Magyarország közjoga, alkotmányjoga ellen elkövettem, akár itt a házban, akár a házon kivül, akkor meg fogok hajlani a t. képviselő ur kifogása előtt és azt mondom, hogy igaza volt velem szemben, mikor engemet ott, az elnöki székben türni nem akar. Több válaszom nincs. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Trubinyi János jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. képviselőház! A kérdést vissza kell vinnünk oda, a honnan keletkezett, és akkor, gondolom, világosan fogunk látni. Mikor b. Kaas Ivor benyujtotta határozati javaslatát, az elnök azt mondja: »hozzám határozati javaslat nem adatott be, most már nem fogadhatom el!« A kiindulási pontban, a honnan a vita támadt, van a hiba. Az elnök urnak határozati javaslatot beadni senki sem tartozik! A háznak tartozik beadni, vagy a ház asztalára tartozik letenni a határozati javaslatot. *(Helyeslés balfelől.)* A tárgyalás alatt levő javaslatok egyes szakaszainál teendő inditványokra nézve, — miután más intézkedés nincs, — nem állhat fenn más magyarázat, mint az, a mely az önálló inditványokra nézve áll, hogy t, i. azok beirandók egy könyvbe, a mely a ház asztalán fekszik. De a képviselő a maga határozati javaslatát az elnökhöz benyujtani nem köteles: elég, ha a ház asztalára leteszi. Már most az a kérdés, hogy volt-e joga az elnök urnak tegnap azért nem fogadni el érvényesnek a határozati javaslat benyujtását, mert b. Kaas Ivor azt nem ő hozzá nyujtotta be? Az elnök urnak elfogadási joga nincs is! *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A felől majd akkor, a mikor szavazásra kerül a dolog, a házat kérdezik meg, Az elnök urnak, hogyha egy határozati javaslat felolvastatott és be is jelentetett, nem áll jogában azért, mert az neki nem adatott át. azt egyszerüen megsemmisiteni vagy kasszálni. Ne legyen ez senki előtt sem személyes kérdés.

Tévedni lehetséges volt, mert az elnök ur is a gyakorlathoz tartotta magát, a mely olyan utat használ, a mely nincs előirva, miután azt a házszabályok nem rendelik, és igy a kinek tetszik, követheti ezt az utat, de a kinek nem tetszik, az nem követi és határozati javaslatát egyszerüen leteheti a ház asztalára. *(Egy hang jobbról: Hát letette?)* Emlékszem az időre, midőn a képviselők határozati javaslatokat, vagy az általuk benyujtandó peticziót nem a ház elnökéhez viték és adták fel, hanem egyszerüen bejelentették és a ház asztalára tették le. A ház asztalára való letétel teljesen elégséges. *(Felkiáltások a jobboldalon: De nem tette le!)* Az ügy akként áll, hogy ha én egy határozati javaslatot egyszerüen bejelentek, vagy beküldök és a jegyző felolvassa, az érvényes; hát ha azt a határozati javaslatot én a beszéd közepette olvasom fel, akkor már nem érvényes? Ha én erre külön macskakörmöket a beszédemben nem rakok, vagy a gyorsirói feljegyzésből a macskakörmöket elhagyják, már nem érvényes? Ez a macskaköröm-bölcseség nem elégséges arra, hogy a képviselők jogai korlátoztassanak, mert a ház elnökének feladata nem az, hogy a képviselők

Digitized by Google

szólási és inditványozási szabadságát miként korlátozza, hanem az, hogy azok szabad lefolyásának utját miként biztositsa. Itt tévedésben tetszik lenni! Az elnöki hatalom a képviselők jogai gyakorlásának biztositására van. Ha kétely támad a felett, hogy mi legyen a helyes, mi legyen a jogos, minden egyes képviselőnek jogosultsága érdekéből kell, hogy az itélet eldöntessék, nem pedig hogy az egyesnek joga az összességnek azon egyes képviselőivel szemben való jogával, vagy az elnök jogával semmisittessék meg. Az elnökség mindnyájunk egyenkint való védelmére van hivatva, sőt ha maga a ház akarná azt megtámadni és korlátozni, neki kellene védelmeznie. Kérem azért a t. házat, méltóztassék Kaas Ivor kérésének, vagy akár Szederkényi Nándor inditványának eleget tenni, mert ez felel meg az igazságnak, a méltányosságnak, a házszabályoknak és a ház tagjai szabadságának. *(Helyeslés balfelől.)*

Rakovszky István: T. ház!

Elnök: Már négyen szóltak!

Rakovszky István: Tudom! A házszabályok 215. szakasza *c)* pontja értelmében kivánok a házszabályok 216. és 213. szakaszaihoz hozzászólani.

Én egészen mellékesnek tartom azon érvelést, vajjon a t. elnök ur elfogadta-e vagy nem a Kaas Ivor képviselőtársam által beterjesztett inditványt, mert én az okoskodás azon részét illetőleg, a mely arra vonatkozott, hogy az elnök urnak volt-e joga vagy nem azt visszautasitani, tökéletesen csatlakozom Ugron Gábor képviselő ur fejtegetéseihez.

De tovább megyek, és be fogom igazolni, hogy az elnök urnak a házszabályok 216. szakasza értelmében nem volt joga ezt visszautasitani. Mert a házszabályok 216. szakasza ekként szól *(olvassa)*: »Inditványt, elleninditványt és módositványt mindig irásba foglalva kell beadni és azok kinyomatása iránt a ház vita nélküli egyszerü szavazással határoz.« Tehát ezen szakasz, mely az inditványok beadásáról szól, csak azt követeli, hogy azok irásban adassanak be. Mikor adassék be, ha egy törvényjavaslat tárgyalás alatt van, az nincsen itt meghatározva. Következőleg b. Kaas Ivornak jogában áll ma is a ház asztalára letenni a törvényjavaslattal ellenkező elleninditványt, csak egy joga nincsen: hozzászólani, mert már tegnap beszélt. Hogy ez igy van, igazolja a 213. szakasz, a mely ekként szól *(olvassa)*: »A vita bezárása után szavazás előtt még egyszer szólhatnak a központi és különbizottságok, illetőleg a kisebbségi vagy különvélemény előadója, az inditványozó, ha az inditvány nem bizottságilag tárgyaltatott, az elleninditvány beadója, ha azt kivüle még kilenczen aláirták.«

T. képviselőház! Egyetlenegy képviselőtől sem lehet megvonni azt a jogot, hogy letegyen a ház asztalára egy elleninditványt kilencz aláirással a saját aláirásán kivül, de őt arra kényszeriteni, hogy abban a perczben, a mikor beadta azt az inditványt, azt indokolja a tárgyalás és a vita alatt, épenugy nem lehet, a mint nem lehet őt arra szoritani, hogy a zárszó jogával éljen.

Ha ez áll, akkor a t. elnök urnak jogában nem volt ezt az inditványt visszautasitani, mert közülünk bármelyiknek jogában áll egy inditványt beterjeszteni, a nélkül, hogy hozzászóljon. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! Kötelességemnek tartom az elnöki székről Rakovszky István t. képviselő urnak a házszabályok czimén tett mostani felszólalására egy észrevételt tenni, mert nem tartanám tanácsosnak, hogy az elnöki székből minden ellenvetés nélkül hagyassék a házszabályoknak ily téves magyarázata. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

A házszabályok értelmében inditványt kétfélekép lehet tenni: vagy nyitott vita során, vagy önállóan. Önálló inditványt csak az inditványkönyvbe való bejegyzés utján lehet tenni, a mely azután szerdán és szombaton felolvastatik. A többi inditvány, módositás vagy elleninditvány csak nyitott vita során tehető, tehát azon képviselő által, a ki szólásra fel van irva és szólásra jelentkezik; tehát olyan képviselő, a ki a vitában nem vesz részt, hanem a házszabályokhoz, vagy személyes kérdésben szól, inditványt nem adhat be. Továbbá akkor sem adható be inditvány, ha a vita be van zárva. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Hisz a minap fordult elő ilyen eset — maguk a t. képviselő urak kifogásolták — a miniszterelnök ur esete. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Tehát a 216. §. alapján inditványt mindig csak a 211. §. értelmében megnyitott általános vagy részletes vita során lehet beadni. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

A házszabályok 216. §-a még kettőre helyez sulyt: az egyik az, hogy az inditvány irásba foglaltassék, a másik pedig az, hogy azt be kell adni; világosan mondja a házszabály, hogy be kell adni. A beadás ismét kétféle uton történhetik: vagy a ház asztalára való letétel utján, vagy a ház bármely alkalmazottjának kezei által az elnökhöz való felküldés utján. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás balfelől.)*

Ez volt eddig a házszabályok állandó magyarázata. Ezt tartottam szükségesnek az elnöki székből megjegyezni. *(Helyeslés a jobboldalon; felkiáltások: Mindig igy volt a gyakorlat! Ellenmondások és zaj a baloldalon.)*

Zboray Miklós: T. képviselőház! A házszabályok 215. §-a alapján kivánok azoknak 216. § ához hozzászólani, annak helyes értelmezése tárgyában. Kétségtelen, hogy a házszabályok jogot adnak inditványok, elleninditványok, vagy módositások tételére. Miben áll ez? Abban, hogy bejelentem, hogy inditványnyal, elleninditványnyal, vagy módositással kivánok élni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* A jog perfektuálva

Digitized by Google

van, az igénybevételett abban a pillanatban, a midőn a ház tanácskozásai folyamán ezt én megteszem. A házszabályok igenis szabnak kötelezettséget bizonyos esetekben, a melyekre nézve előirják, hogy ezt irásban is meg kell tenni. Ilyen ez az inditvány is, a melyről a jelen esetben van szó, a báró Kaas Ivor képviselő ur által beadott inditvány.

Most mi történt a jelen esetben, a mely preczedensül szolgálhat arra nézve, hogy a házszabályok 216. §-át miként értelmezzük? Történt az, hogy t. képviselőtársam bejelenti szóval, hogy: »én itt egy határozati javaslatot terjesztek be.« *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Hogy ő azután miként értelmezi, miként magyarázza, hogy az a határozati javaslat *(Zaj a baloldalon.)* az irásban beadott határozati javaslat szövegének megfelel-e, hogy az a két szöveg fedi-e egymást, azt én most nem kutatom, azt mellékesnek tartom, az rám nem tartozik. Azonban szemeim előtt tiszta és világos az, hogy ő házszabályadta jogával élve, bejelentett egy határozati javaslatot. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Most mit kiván a házszabály? Kivánja azt, hogy ez a határozati javaslat irásba foglaltassék. A fenforgó esetben az én képviselőtársam határozati javaslata irásba foglalva nála készen állott. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Azt azonban nem irja elő a házszabály, hogy ő maga vigye fel az elnökhöz, hogy ott tartsa az asztalán, mig a szolga utána jön, vagy ő maga vigye oda a ház asztalára, vagy más valakit kérjen meg, hogy az közvetitse az átadást. Erre nézve nem intézkedik a házszabály. *(Zaj a jobboldalon.)* Ez formalizmus, a mely csak végrehajtása, tulajdonképeni effektuálása annak a jognak, a mely hatályba lép abban a pillanatban, midőn ő bejelenti, hogy: »egy határozati javaslatot terjesztek be.« *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Megtörténhetik, hogy elfeledkezik maga az elnök ur is, megtörténhetik — a mint megtörtént akárhányszor — hogy a teremőr ur nincs jelen és később viszi fel. *(Egy hang balfelől: Most is ugy volt!)* Megtörténhetik, hogy elfelejtik azt elkérni. Következhetik-e ebből az, hogy a képviselő inditvány, ellen-inditvány, vagy módositás beterjesztésének jogát elvesztette? Ebből csak az következik, hogy az elnök ur, ha észreveszi tévedését, azt mondja: »Kérem az ellen-inditványt felküldeni«, vagy a szolgát utasitja, hogy felhozza, vagy azt mondja: »Tessék irásban beadni«, mint a jelen esetben tette az elnök ur. De nem az következik ebből, hogy elkezdjük értelmezni; hogy azt mondjuk: »Uram, képviselő társam, ön mást akart beadni, mint a mit a szövegben elmondott«. Nem az következik, hogy mivel a képviselő nem szaladt fel az elnöki pulpitusra, és inditványát nem nyujtotta át, tehát elvesztette jogát. *(Ugy van! balfelől.)* Hiszen én most is adhatok be egy inditványt vagy ellen-inditványt és letehetem azt az asztalomra. Hol van az megirva, hogy nekem kell a teremőr után szaladnom, vagy felvinnem azt az elnöki emelvényre? Én egyszerüen azt mondom, hogy egyszerüen beterjesztem az ellen-inditványt és leteszem azt ide. Az elnök ur kötelessége aztán intézkedni, és azt annak rendje-módja szerint a ház tudomására juttatni. *(Élénk helyeslés balfelöl. Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)*

Ebből a szempontból indulok ki. Láthatja a t. ház, hogy én nem kritizálom az akkori elnök ur eljárását; teljes objektivitással fejtem ki nézetemet, és ugy vélem, hogy nem cselekedett helyesen az elnök ur, — tudván arról, hogy beterjesztetett egy határozati javaslat — a midőn nem figyelmeztette a képviselőt arra, hogy tessék beadni, hanem azt jelentette ki, hogy azt most már nem fogadja el. Ebben az értelemben kérem, hogy méltóztassék br. Kaas Ivor . . .

Elnök *(csenget)*: Bocsánatot kérek, t. képviselő ur, ez már nem házszabály; ez nem tartozik azon házszabály-paragrafus keretébe, a melynek czimén a t. képviselő ur szót kért. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj balfelől.)*

Zboray Miklós: Akkor ezt a részét felszólalásomnak inkább visszavonom, semhogy perpatvarba keveredjem. *(Helyeslés balfelől. Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: A jegyzőkönyv hitelesitésének kérdéséhez már négy képviselő szólott, következik tehát a határozathozatal. Kérdem: hitelesiti-e a ház a jegyzőkönyvet, szemben Szederkényi Nándor képviselő urnak következő ellen-inditványával.

Trubinyi János jegyző *(olvassa az ellen-inditványt)*.

Elnök: Felteszem a kérdést. A kérdés az: hitelesiti-e a ház a jegyzőkönyvet, ugy a mint az felolvastatott, szemben Szederkényi Nándor inditványával, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik a jegyzőkönyvet eredeti szövegében kivánják hitelesiteni, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Határozatképen kimondom, hogy a ház a jegyzőkönyvet hitelesitette.

T. ház! Bemutatom gr. Khuen-Héderváry Károly képviselő ur levelét, a melyben egészségi okokból hatheti szabadságot kér. Javaslom a t. háznak, hogy a kért szabadságot a nevezett képviselő urnak megadni méltóztassék. *(Helyeslés.)* A ház a kért szabadságot megadja.

Bemutatom a temesvári kereskedelmi és iparkamarának Seemayer János képviselő által beadott kérvényét a képviselőház eredményes működésének helyreállitása tárgyában.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

T. ház! Mielőtt a napirend során tovább haladunk, a ház tudomására kell hoznom, hogy Szederkényi Nándor és husznál több képviselőtársa zárt ülés tartását kérte. A házszabályok értelmében ezt kénytelen vagyok elrendelni. Ehhez képest felfüggesztem a nyilt ülést, és

Digitized by Google

felkérem a karzat t. közönségét, hogy a zárt ülés tartamára a karzatról eltávozzék.

(Zárt ülés után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Következik az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatása.

Trubinyi János: Udvary Ferencz. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Udvary Ferencz: T. ház! A mai helyzetben szinte természetesnek kell tartani, ha az ellenzék oldaláról a szőnyegen levő törvényjavaslattal szemben még oly ellenzéki képviselők is kifejtik nézetüket, a kik 67-es alapon állnak. A vita tárgya, a napirenden levő javaslat, az ujonczok megajánlásáról szól. Hogy én ennek elfogadásához szavazatommal nem járulhatok, azt megokolni tartozom és pedig két irányban *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Először is az általános politikai vonatkozásokkal, másodszor pedig szakkérdésekkel.

Hogy az ellenzék soraiból ezt a küzdelmet a hatalmon lévő kormánypárt sajnosan tapasztalhatja, ezt a többség tulajdonképen saját magának róhatja fel, mert például az előbbi inczidens, vagyis hogy a magyar törvényhozás tagjai bele vannak kényszeritve zárt ülés tartásába, miből indult ki? Egyszerüen abból, hogy egy formahiba miatt egyik képviselőtársunknak javaslata nem jutott az elnöki székbe. Ezzel én csak azt akarom indokolni, hogy a kormányon lévő párt akármily formában, akármily irányban és alakban törekszik is az ellenzék szavának elnémitására, akármily alakban akarja is az ellenzék megsemmisitését, ezt nem érheti el. Ezzel csak magának okoz kellemetlenséget.

Vegyük a dolgot praktikusan. A mai ülésben két ellenzéki szónok végezett volna és már eddig két ellenzéki szónok fejtette volna ki nézetét a törvényjavaslattal szemben. Ezzel pedig az áldatlannak hiresztelt obstrukczió, a mely azonban nem az, *(Élénk ellenmondás a jobboldalon.)* a mennyiben eljárásunk egyszerüen illedelmes, szerény, tiltakozás a javaslattal szemben, *(Ellenmondás a jobboldalon.)* két szónokkal megfogyott volna, holott igy a t. kormánypárt kénytelen tűrni, hogy az ellenzék padsoraiból ma csupán egy képviselő, habár lehetőleg röviden, de valószinüleg mégis kellő formában és tömören adja elő szerény nézetét.

A törvényjavaslattal szemben, azt hiszem, teljes jogom van indokaimat abban az irányban kifejteni, — és erre nézve tanubizonyságul hivom fel az egész országot — hogy miért van a tapasztalható ellenáramlat és hogy miért nyilatkoznak meg az ellenzéki szónokok akkor, mikor egy nemzet katonaság és hadsereg nélkül nem létezhetik? Hisz tudjuk nagyon jól, hogy nekünk fegyveres védelemre szükségünk van és hogy egy nemzetnek, a mely produktiv munkát képes kifejteni kulturális, gazdasági téren, annak védenie is kell magát. Természetes csakis az lenne, hogy örömmel szavazzuk meg a javaslatot, hogy a nemzetnek a diszét, a katonákat, mint a hogy ez külföldön szokott lenni, megajánljuk. Ez ma azért nem történik meg, mert a t. kormánypárt abban a tévhitben él, hogy kiindulási pontját annak a politikai erőnek, mely végeredménykép itt a képviselőház padsoraiban nyilatkozik meg az egyes képviselők személyében, künn a választásoknál lehetőleg megmásitsa és oly eredményt érjen el, a mely a kormányon levő erőnek fejlesztésére szükséges.

Ujonczokat adjunk mi a kormánynak? Tudomásom szerint a honvédség olyan fegyveres erő, a mely részben kifelé véd bennünket, részben e hazában kell, hogy védjen, mint a m. kir. csendőrség, a mely itt benn a közállapotok megvédésére, a polgári jogoknak és a magánvagyonnak védelmére ép olyan fegyver a hatalommal szemben, mint a másik. Mégis hogyan viseltessék a magyar nép szimpátiával a hadsereg iránt, mikor olyan tapasztalatokat kell szereznünk, hogy itt a képviselőházban kérdés tárgyát képezte a csendőrség három tagjának kitüntetése, a melyet micsoda vitézség árán szerzett? Talán megvédtek bennünket, megvédték magánvagyonunkat vagy jogainkat? Dehogy. A képviselőválasztáson, a hol, a mint nagyon jól tudjuk, mulatni is szoktak, a mint ez a magyar embernek — sajnos — természete, egyszerre a mulatozó tömeg közé lőtték összes patronukat, *(Nyiri Sándor honvédelmi miniszter tagadólag int.)* a mint ez Pinczehelyen a választásoknál történt. Ilyen katonai erényeknek elismerésére vonatkozó kitüntetés felülvizsgálatát a miniszter ur hatáskörébe utalták. Meg vagyok győződve, hogy a t. honvédelmi miniszter ur, ha azokat az aktákat végigolvassa, ismerve az ő igazán hazafias érzését, a melyet itt első bemutatkozásakor tanusitott, ismerve mély katonai tudását, a kitüntetéseket nem hagyja helyben.

Ilyen dolog nem kelthet szimpátiát az országban és ha a képviselőket, a kik alkotmányos uton a néptől nyerik mandátumaikat, megkérdezik, nem igen lehet kapni legalább az ellenzék részéről olyan férfiakat, a kik ezt megszavazzák.

Nem akarom hosszabb időre igénybevenni a t. ház türelmét, mert ha ezt akarnám, elmondanám ennek a kis manővernek összes részleteit. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Ezt azonban félre akarom tenni, akkorra, a mikor bátor leszek pár szót a szervezeti kérdésről megkoczkáztatni. Most csak azt emlitem meg, hogy a ki közülünk valaha katona volt, de ha nem is volt az, még sohasem látta, hogy egy ilyen kisded vitéz csapat kilövöldözzön hét patront a tánczoló gyermekek közé, a kik közül tizenöt ember sebesült meg, hét meg is halt és olyan eset is előfor-

Digitized by Google

dult, hogy egy fiatal szegény menyecske nemcsak egyedül mult ki. Ki kommandirozta ezeket? Talán a felebbvaló, talán az obstrukczió? Nem, hanem egy tanitó. Pedig annak nem volna szabad előfordulnia, hogy egy főszolgabiró átadja a kommandót a tanitónak, hogy az ilyen erővel befolyásolja a választás esélyeit.

Ennek az egy momentumnak olyan hatása van arra az egész vidékre, hogy még ha minden egyes katonát nemzetiségi ruhába öltöztetnének is és azok fizetnének nekünk, nem pedig a mi millióinkat vennék el, ott azon a vidéken a katonánkkal szemben szimpátiát kelteni hosszu időn át nem lesz lehetséges. *(Ugy van! balfelől.)* Ezt megemliteni szükségesnek tartottam annak indokolásául, hogy én, a ki természetesem belátom, hogy kell katona, olyan katonákat kivánok, a kik ezeréves multon alapuló hazafias érzelmeinkből kifolyólag a nemzeti érzelmeknek megfelelnek. Én, a ki ott jártam lent Baranyában és Tolnában, magam tapasztaltam és hallottam, hogy ez helyes kivánság. *(Ugy van! balfelől.)*

Áttérek most arra, hogy egy kissé megvilágitsam ennek a kérdésnek politikai részét is. *(Halljuk! Halljuk!)*

A miniszterelnök ur multkori beszédében megemliti, hogy nyilvános gyülekezéseknél micsoda irányban és micsoda módon van joga a hatóságnak közbelépni. A mi alkotmányos életünknek egyik legerősebb alapköve az, sőt ezen épült fel minden, hogy a szólásszabadság, a nép akaratának és nézetének megnyilvánulása, korlátozva ne legyen, mert ebből fejlődik ki a politikai meggyőződés, akármelyik irányban, akármelyik párton, a mely végre reasszumálódik a képviselőházban, a hol ezen javaslatot vagy megszavazzák, vagy pedig elvetik.

A miniszterelnök ur a legutóbbi napokban egyik beszédében kifejtette, hogy ott, a hol szocziális népgyülésekről van szó, illetve a hol ennek előizét a hatóság már érzi, az előbbeni rendszert megszünteti és egyszerüen egy ujabb rendszert állapit meg, vagy helyesebben mondva, azt a régi, a helytelen és a Bach-korszakba visszamenő rendszert lépteti életbe, hogy először bejelentendő a népgyülés és azután adható meg csak az engedély. Miért? Azért, hogy bizonyos vármegyékben, a hol talán 8—10 vagy 15 év előtt szocziális mozgalom ütötte fel fejét, a hol talán még a vagyonbiztonság sem volt egészen garantirozva, ilyen néplázitások ne történjenek. Azonban mit látunk? Azt, hogy ugyanezt a a formulát átviszik a képviselőválasztási campagnera is.

Igaz, t. képviselőház, hogy a t. miniszterelnök ur beszédének második részében — sajnálom, hogy nem találom meg, mert hogy egészen pontosan idézzek, szerettem volna szószerint felolvasni — mondom, beszédének második részében azt fejezi ki, hogy ezen intézkedés nem tévesztendő össze a képviselőválasztási campagne alatt megkivántató szólásszabadság irányitásával; sőt garanczíát nyujtott az ellenzéknek, hogy hiszen ez utóbbira nézve is van módjuk appellálni. Hát kérem az ilyen birtokon kivül való appellatórium, a mikor már a választást befolyásolták, semmit sem ér.

Aztán a miniszterelnök ur azt is mondotta, hogy az igazság megkivánja, hogy az ügyek ismerete nélkül korai birálatot ne mondjon, nehogy korán itélve, igazságtalan legyen. *(Egy hang a jobboldalon: Ugy is van!)* De, t. képviselőház, még sem helyes, hogy a mai politikai irányzat mellett a kormány ilyen utat mintegy már előre egyenget magának. Mert mire czéloz ezzel? Nem czéloz, t. képviselőház, másra, mint egyszerüen arra, hogy az a nép, a mely abban a fegyveres erőben igy is, ugy is valami felsőbb dolgot lát, mintegy megrettentessék. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen mi, a kiket, sajnos, a mai politikai viszonyok választásokba kergetnek, jól tudjuk, hogy menynyire túllépik a határt — hogy ugy fejezzem ki magamat — a szabályzatokat minden néven nevezendő módon ezek a jó fegyveres erők és mennyire másként élnek velük, mint élni szabad volna. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igy tehát ez az u. n. rendeletkikérés, engedélymegadás, appellátorium stb. szorosan összefügg azzal, hogy mi félünk a t. kormánynak olyan erőt megszavazni, a melylyel aztán künn a választási campagneban akarnak velünk szemben igazságtalanok lenni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Olyan körülmény ez, a melyről sokat lehetne beszélni. Nagyon lehetne ezt indokolni a legkisebb izében is a tapasztalat utján. De minek? Hisz ez köztudomásu dolog. Legutóbb is a t. ház abba a kellemetlen helyzetbe került, hogy egy választásról, a szerdahelyi vitézkedésről, távirati uton kellett ide jelentést küldetni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Miképen legyen tehát a népre bizalomkeltő, a mikor ilyet lát? Hogy lehet kivánni bizalmat ettől a néptől, mikor az antipátiát beléje csepegtetik, mint a jó borba az eczetet, és hogy lehessen megkivánni egy ellenzéki képviselőtől, habár az 67-es alapon áll is, hogy a mai viszonyok mellett ilyen törvényjavaslatot megszavazzon? *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, más kérdésekről van itt szó. A hadseregtől, a mely kell, hogy szeme, gyöngye és féltett kincse legyen a nemzetnek, sokat is kell elvárnunk. Egy nemzet, a mely száz milliókat áldoz, a melv véradót ad, mint a magyar nemzet, vár is attól a hadseregtől bizonyos rekompenzációt. Ez természetes dolog. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Mert ha a hadsereg és a nemzet között nem olyan czirkulativ viszony áll fenn a magyar állam nemzeti, gazdasági és kulturális viszonya tekintetében, mint a hogy az egyik csepp vér az emberi testben a másikkal van viszonyban, hanem hogyha oly viszony létezik,

Digitized by Google

mint midőn egy eret metszünk fel és mindig csak kifelé megy a vér, elvégre is el fog vérezni a nemzet. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Hova kell ezt visszavezetni? Most, mikor az ujoncz-megajánlásról szólok, birálatom tárgyává fogom tenni, az azzal összefüggő gazdasági kérdéseket, illetőleg egészen röviden át fogok térni a katonaság felszerelésére, a mely, bár külsőség, mégis igen fontos része a kérdésnek.

Mily sok százezer forint folyna vissza az adófizető magyar gazdák kezébe, ha a katonai gazdasági vezetőség foglalkoznék Bácskának és vidékének kendertermelésével! Annak a katonának először is kenyérzsákra, Brodsack-ra van szüksége, azután meg arra a sok fehér ruhára, nyári, kukoricza nadrágra, kitlire, a mivel az Augmentationsmagazinok tele vannak. Mennyi kendert emészt ez fel! Nem egy tősgyökeres magyar képviselő emlitette ezt fel legelőször, hanem maga József császár, a ki rájött, hogy Bácskában buza helyett négyszer értékesebb kendert tudnak termelni, a mely az orosz és olasz kenderrel egyenrangu kvalitásu. Igy vélte már József császár az adózóképességet emelhetni, mert világos, hogy az adókivető bizottság igy négyszer annyi adót vethetne ki. A mellett a katonák sokkal jobb minőséget kapnának, mint hogyha a külföldi olcsó zsákkendert használják fel. De hogy annak a vidéknek joga is volna e kérdés birálatát kivánni, azt bizonyitja, hogy a mikor József császár az emlitett körülményre rájött, egy internaczionális szakitási próbát rendelt el Fiumében, a melyre a világ minden néven nevezendő kendertermelői megjelentek, mert aspiráltak arra, hogy a katonai gazdasági kezelőségtől a hasznot lehetőleg megint ne Magyarország kapja. Az eredmény az volt, hogy a magyar kender kiállotta a versenyt a manilai kenderrel. A manilai kenderre ugyan ráfogják, hogy az, kereskedelmi nyelven szólva, prima primissima kvalitás, de ez nem igaz, hanem egyszerüen divat; a bácskai kender épen olyan jó, jobb mint az orosz és jobb, mint az olasz.

Sajnos azonban, a katonai felszerelésnek ez a fontos gazdasági kihatásu kérdése megbukott. Következtek a napoleoni háboruk, azok során elhanyagoltattak. Azt hiszem azonban, hogy a katonai gazdasági vezetőség, ha mi ilyen dolgokra figyelmeztetjük és ha a földmivelésügyi miniszter ur is foglalkozik ezzel a kérdéssel, meg fogja nekünk adni azt a rekompenzácziót, a melyre feltétlen jogunk van.

Itt van egy másik kérdés is. A dolgok tömkelegéből csak kettőt akarok kiemelni. A monarchia hadserege lóállományának ápolása természetszerüleg az ipar támogatásával jár, mert bizonyos orvosszerekre és gyógyszerekre van szükségünk. Itt van egy ilyféle világhirü gyár közel Pöstyénhez, de a hadsereg nem annak a gyártmányait szerezi be, hanem a Kwizda-féle fluidumot, holott a pöstyéni gyár Párisban, Londonban, mindenütt a világon aranyérmekkel tüntettetett ki. Ezért a fluidumért évente óriási összeg megy ki a külföldre. Pedig méltóztassék meggondolni, ha saját adófizető polgárainkat nem istápoljuk, hogy fizessék akkor azok az adót? Hiszen akkor hogy kivánhatjuk, hogy könnyen viselje el a vér- és pénzáldozatot? *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Ott van azután a hadsereg ellátása. Hány millió és millió pléhdobozban hever az osztrák-magyar monarchia ugy szárazföldi, mint tengeri haderejének raktáraiban a hus- és leveskonzerv?

Ha ezt birálat tárgyává méltóztatnak tenni, azt fogják látni, hogy ez a készitmény megint csak bécsi gyárakból kerül elő oroszlánrészében, holott épen saját hadfiaival szemben, a magyarral szemben kellene a katonaságnak igazságosan eljárnia. Ott van pl. Rohonczon egy hatalmas elsőrangu ilyen gyár, a mint tudom, magyar gyár; utána jártam a dolognak, s az nagyon minimális mértékben kapja a szállitást. Talán ártana annak a gyárnak, ha abban 300 magyar munkással több lenne? Artana az, ha 300 munkással több ember ott ehetne, ott költene, adót fizetne? Nem. Ez a pénz most oroszlánrészében kimegy Ausztriába, viszont a mi lakosaink kivonulnak Ausztriába, hogy kenyerüket ott keressék, igaz, de ott is költsék el.

T. képviselőház! Ezek olyan kérdések, hogy kötelességem, mint a véderőbizottság ez idő szerinti tagjának, mindezekkel foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Áttérek röviden arra a kérdésre, a mely ezt az országot tulajdonképen lángba boritotta. *(Halljuk! Halljuk!)* Hiszen minden zürzavarnak, a mely a politikai életben, a képviselőház tanácstermében, vagy künn előfordult, a nyelvkérdés az oka. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ez a tengelye annak a keréknek, a melyet mi, az ellenzék szivesen tolnánk, de ha a hatalmon lévő t. kormánypárt ezt a kereket négyszögletessé teszi, hogyan menjen az előre? Hogyan lehet képzelni azt, t. ház, hogy ha egy nemzetnek ősi joga megvan arra, hogy azzal a nyelvvel éljen fegyveres erejében is, mint a gazdasági életben, akkor ezt elérni ne tudja és erre még a jövőben se legyen garancziája? Legalább a törvénymagyarázatokból, a melyeket Pitreich ur a monarchia másik részében a delegáczióban elmondott, ez tünik ki. Hiszen, ha az ember figyelemmel kiséri a dolgokat, látja, hogy nálunk a képviselőházban az ellenzék egyes megnyilatkozásaira Tisza István miniszterelnök ur részben sikerülten, részben talán nem egészen kielégitően felelve, lehetőleg mindig azon az ügyes mesgyén mozog, hogy bennünket magyarokat megnyugtasson, hogy hiszen majd lesz, majd lesz, majd talán lesz. Hogy magyarázzák ezt Ausztriában?

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Digitized by Google

Hogy legyen meg a garantia, t. ház, a mi részünkre, a mikor a törvényhozás legelőkelőbbjének nyilatkozatát, melynek ránk nézve olyannak kellene lennie, hogy arra a magyar képviselőház minden tagja esküdni merjen, nyakatekert formában az osztrák delegáczió egészen másképen magyarázza? *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Az a bizonyos kilencz pont, a melyet a t. kormánypárt oly hosszu időn át megcsinált, kerete akart lenni bizonyos politikai garancziáknak, a melyek a zürzavaros, háborgó viszonyok közt a képviselőház munkaképessége tekintetében megnyugtatást szereznek és a nyelvkérdésre vonatkozólag megnyugtatást nyujtanak.

De ime, az igért nemzeti garancziáknak még ez az üres, ez a fátyolszerü takarója is meg lett változtatva; ezt is másképen magyarázza Ausztriának egy olyan hatalmas embere, a kinek kardmarkolatjában összpontosul a mi minden erőnk. A közös hadügyminiszter ur ugyanis olyan nyilatkozatot tett, a melyet mi el nem türhetünk és nem hagyhatunk szó nélkül, és ezért erre vonatkozólag kérdést intéztünk a magyar kormányhoz. Sajnosan azt kellett látnunk, hogy hiábavaló a mi minden hiedelmünk, hábavaló minden reményünk; mi a mostani viszonyok között ezen garancziák mellett, a melyeket valódi biztositékoknak nem is tekinthetünk, elérni semmit sem fogunk.

De nemcsak ez kelti bennünk ezt a szomoru érzést, nemcsak a chlopyi hadiparancs keltette bennünk ezt a szomoru tudatot, hanem az a körülmény is, hogy minden magyar ember tudja, hogy az a koronás király, a ki már egyszer kimondta a »soha« szót, azt visszavonni nem fogja.

Bartha Miklós: Dehogy nem!

Udvary Ferencz: Én ebben a nézetben vagyok, én most saját egyéni nézetemet fejezem ki.

Bartha Miklós: 1865-ben is azt mondta, hogy soha!

Udvary Ferencz: Nem bocsátkozom most ennek birálatába, hanem egész röviden csak azon részletkérdésekre térek át, a melyek a hadsereg egészének szellemére vonatkoznak, s a melyeknek szemmel tartása szükséges, a mikor mi a chlopyi hadiparancsot, vagy pedig Pitreich közös hadügyminiszter ur beszédét megbirálni akarjuk; mert hiszen ez a szellem az, a mely ugy a hadügyminiszter ur nyilatkozatára, mint általában az egész osztrák delegáczióra befolyást gyakorol. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Mindenesetre értekeznie kellett a t. miniszterelnök urnak Pitreich közös hadügyminiszter urral, mielőtt programmbeszédét itt megtartotta. Tudjuk, hogy a mi miniszterelnökünk hogyan magyarázza a katonai kérdéseket és azt is láttuk, hogy ő magyarázata mellett helytállt Körberrel szemben, Pitreich-chal szemben is próbált helytállani, azonban már ez neki nem sikerült. Pitreich egészen máskép nyilatkozott. Hiszen csak egy kérdést ragadjunk ki: a magyar katonai tisztképzés és nevelés kérdését, a melyben egy állitólagos garanczia foglaltatnék. Azt mondják, hogy kapunk majd kadétiskolákat és abban majd a lehetőség szerint magyar lesz a tannyelv. Ezen iskolák létesitésénél 243.000 koronáról van szó a delegáczióban, tehát olyan összegről, hogy mi három ágyulövegért adunk ki majdnem annyit; és ott mégis fontos személyiségek, mint gróf Schönborn, Kotulinszky, dr. Silvester és mások azon disputálnak, hogy ne Kőszegen vagy Vasváron létesitsék ezen iskolákat, hanem az ujabb iskolák is Ausztriában állittassanak fel. Sajnos, a dolog vége valószinüleg az lesz, hogy sem Kőszegen, sem Vasváron nem lesz, sem Körmenden nem lesz, daczára annak, hogy ott igazán kellene egy...

B. Kaas Ivor: Sem a Székelyföldön!

Udvary Ferencz: . . . pedig csak 243.000 koronáról van szó. Ebben a közös hadügyminiszter urnak egy rendkivül fontos, összes politikai viszonyainkat rendkivül befolyásoló nyilatkozata és állásfoglalása nyilvánul meg. Ennek eredményeképen a delegáczióban a magyar miniszterelnök nyilatkozataival homlokegyenest ellentétes módon már azon tárgyalnak, hogy ezt a csekélységet is, a mely igazán csak morzsának nevezhető, ne nekünk, hanem Ausztriának juttassák. Igaz, hogy ott is lehetne magyar nyelven tanitani azt a kadétot, de vajjon elképzelhető, hogy az a tanitás eredményes lesz és hogy annak a kis hadapródnak a szivébe igaz magyar érzést oltsanak be Ausztriában, a mely ránk nézve, ugy látszik, valóban külföld?

A másik fontos kérdés, a melyre kiterjeszkedni kivánok, arra vonatkozik, hogy még a a véderőtörvényben sem foglaltatik benne az, — ha végigolvassuk, meggyőzhetünk róla — hogy a közös hadsereg különféle fajokból áll, hogy cseh, horvát, tót, morva és hogy egy kicsit magyar is, hanem benne van ebben a törvényben expressis verbis az, hogy a közös hadsereg kiegészitő része a magyar hadsereg. A nyelvkérdés tekintetében Pitreich tábornok ur igen szép magyarázatot adott, de természetes, hogy nagyon rossz gyermek lenne az, a ki nem a papájával tart. A delegáczió tagjai szivesen segédkeztek neki, és ma az ujonczlétszám megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásakor azt látjuk, hogy Ausztriában bennünket az osztrák császárság akármelyik örökös tartományával egyforma szinvonalra helyeznek. *(Ugy van! balfelől.)*

Tekintsünk ezzel szemben egy kissé vissza a magyar hadsereg eredetére. Tudjuk, hogy hogyan nőtt ki a magyar hadsereg magából a nemzetből; azt is tudjuk, hogy hogyan származott az osztrák hadsereg. Kijelentem, hogy nem tartanám helyesnek, de nem is czélom, ennek a mostani hadseregnek kvalifikáczióját ez alka-

Digitized by Google

lommal talán komikus szinben feltüntetni akarni. Ha visszatekintek a történelemben a honfoglalás idejére, azt látom, hogy az akkori magyarok elsősorban katonák voltak, s egy egyöntetü hadsereget képeztek. De hogyan fejlődött ki mai formájára a magyar katonaság? Nem akarok a hadszervezet eredetével bővebben foglalkozni; mindenki tudja, hogy a régi hajdurendszerből hogyan fejlődött ki a mostani hadrendszer: hogy áldoztak rá az előkelőségek, a nemesek, később a bárósitott és más főpapok.

Viszont az osztrák mozaikszerüleg összeállitott államban hogy fejlődött ki a mai hadsereg? Tudjuk, hogy régebben zsoldos hadsereg volt. Abban pedig sem lehet enthuziazmus, valami magasabb, ideálisabb eszme, átérzése annak, hogy a föld, a melyen él, az egy állam, az az én hazám, azt az én őseim szerezték, itt akarok élni és meghalni. Igy gondolkoztak Ausztriában is évszázadokkal előbb. Ma pedig Pitreich tábornok ur meg akarja magyarázni, hogy nem kell nemzeti érzés a hadseregbe. Igenis kell és pedig azért, hogy a magyar király trónját, a kinek fején van az osztrák császári korona is, magyar nemzeti érzésü hadsereg védje meg. *(Helyeslés balfelöl.)* Pitreich tábornok urnak ezt a megnyilatkozását részemről helytelennek tartom és ha bármely körülmény, akár pártkötelék, akár más engem arra kényszeritene, hogy ezt a javaslatot megszavazzam, még akkor sem szavaznám meg, már csak ezért magáért sem. *(Helyeslés balfelöl.)*

Azon egyéb garancziákra, melyeket a miniszterelnök ur szavai szerint állitólag nyertünk volna, szintén rá kell térnem. A nagyon tisztelt honvédelmi miniszter ur előadta a kérdést egyik véderőbizottsági tárgyaláson, s kimeritően, tárgyilagosan és az ügyhöz méltó komolysággal nyilatkozott nekem tizenkét e tárgyban tett kérdésről. *(Halljuk! Halljuk!)* Én ezt itt a ház előtt ujból elmondani nem akarom. Azonban mégis azt félelmes jelenségnek tekintjük, ha az osztrák delegáczió ebben az irányban tárgyal. Tudnia kellene a képviselőház minden egyes tagjának ezt; az egyik résznek azért, hogy a saját lelkiismerete előtt indokolni tudja, hogy miért szavazza meg, a másik résznek pedig azért, hogy alapos indoka legyen miért megtagadni. *(Helyeslés balfelöl.)*

Vajjon hogy vélekedik a t. honvédelmi miniszter ur a kétéves katonai szolgálatra vonatkozólag? Ugy e, mint a hogy Kolossváry, t. elődje? Az akkori tárgyalások, a melyek a házban lefolytak és az akkori pourparlerek a véderő-bizottságban olyan világitást vetettek erre a témára, hogy bizony ma sem tudja az ember, hogy mi lesz. Ha Pitreich tábornok ur nem csinálna mindig egy kis Schwenkungot az ilyenekben, akkor nem kellene nekünk ideállani, és nem kellene untatni a t. kormányt ezzel, s nem kellene megakasztani a t. kormánynak és a képviselőháznak a munkásságát, mint a hogy a t. túloldalon ezt mondják. Hanem akkor azt mondanók, hogy bizalommal vagyunk, tessék megcsinálni, a hadsereghez ember is kell, pénz is kell, de maradjanak meg azon kereteken belül, a melyben a törvény, ez a valóban élő, nemcsak papiroson lévő törvény őket utasitja.

A kétéves katonai szolgálatra vonatkozólag megmagyarázta, hogy ez a lovasságnál nem lehet, mert ott két év kevés, azt a lovast tanitani kell sokáig, a lovat is, hogy igazán lovas alá való legyen. Erre vonatkozólag még azt is füzte hozzá, hogy a lovagló tüzérségnél ugyancsak ez az állapot. Én azt tapasztaltam, hogy ez nem egészen igy van. Felteszem, hogy a t. miniszter ur valószinüleg igy fog nyilatkozni annak idejében, hogy a lovasságnál is lehet kétéves katonai szolgálat; lehet a tüzérségnél is. Az egésznek a magyarázata és egyszerü kulcsa az, hogy, a mint egyszer már voltam bátor a ház előtt kifejteni, a sorozási munkálatot, annak a szervezetét, annak az irányitását méltóztassék a t. kormánynak oly módon megcsinálni, hogy ne a steier vagy salczburgi hegymászó népet ültessük a ló hátára. Abból bizony lovasgenerális soha nem lesz. Itt vannak a hajduk, a magyar fiuk, a kik már kis gyermek koruk óta a paripának puszta szőrén nyargalásznak. Ezt tegyék lovasnak, a másik meg legyen kitünő vadász.

A haditengerészetről nem nyilatkozhatom. Itt a négyévi szolgálatot mondotta ki a volt miniszter ur. Miután ezzel nem foglalkozhattam, nem is beszélhetek róla. A nyilatkozatnak veleje azonban az, hogy igenis behozható a kétéves katonai szolgálat. Természetes, hogy behozható; de meg kell ezt csinálni minél előbb, és ne veszödjünk provizóriumokkal, hanem tegyünk eleget a nemzeti aspirácziónak, hogy a képviselőház minél előbb jusson azon munkaerőhöz, hogy a ház előtt láthassuk az uj véderőreviziót, mely a mai kornak, a mai viszonyoknak és a felébredt nemzeti érzésnek megfelel. Hát miért kell annyira félni attól, hogy Magyarországon a nemzeti aspirácziók valami kis csekély formáját legalább, vagy — a mint igen helyesen mondta Rakovszky t. képviselőtársam — kézi zálogát nyujtsa a kormány? Akkor mindjárt meglesz a munkaképesség.

Hogy a magyar tiszteket áthelyezzék Magyarországba, erre vonatkozólag azt a nyilatkozatot kaptuk Kolossváry volt miniszter urtól, tehát tisztelettel vagyok bátor kérni a miniszter urat, hogy adandó alkalommal nyilatkozni sziveskedjék, hogy ezt milyen formában, milyen alakban kivánja csinálni, mondom, arra a kérdésre, hogy a magyar intézetekből kikerült magyar növendékek csak magyar ezredekbe osztassanak be, a volt miniszter urnak ez a nyilatkozata: 1901-ben, 1902 ben és 1903-ban 336 közös hadseregbeli, intézetet végzett magyar honos növendék kérte a beosztását nem magyar ezredbe.

Digitized by Google

Hát mi jelent ez, t. ház? Lehetséges-e, természetes-e, hogy az a magyar fiu, a ki magyar honos, saját maga kérje az áthelyezést nem magyar ezredbe? Hiszten ez már maga mutatja az abnormitását ennek a lelkiállapotnak. Miért van ez? Azért, mert abba a kis fiuba, aki a nevelőintézetben van, abba a magyar nemzeti aspirációk érzését nem oltják bele, az kozmopolita lesz, ugy gondolkozik, mint Pitreich, hogy itt nem nemzetről van szó, hanem különféle népfajokról. Kell, hogy a katonát valami lelkesitse, nem elég a gázsi, nem elég, hogy a Brotsackot ráakaszszák, a prófuntért nem áldozza fel senki sem az életét, eszmék kellenek, és eszmékért küzdünk mi is. Jól tenné a kormány, ha egy kis igérettel, de valami megfogható igérettel helyreállitaná a munkaképességet, ha valahogyan megegyezésre jutna erre nézve.

Szomoru körülménynek látom azt is, hogy a volt miniszter ur egy nyilatkozata igy szól: 167-et ezek közül kivánságuk ellenére mégis magyar ezredekhez osztotta be. *(Mozgás a baloldalon.)* Ha a hadsereg tisztjeit igy nevelik, ha az igy gondolkozik, igy vezettetik, akkor azt kell látnunk, hogy nemzetünk legkényesebb gyöngyét, az ország koronáját, ő Felségének trónját nem elég erős katonák védik.

Továbbá igy nyilatkozott a miniszter ur: A Ludovica Akadémiából és a honvéd-hadapródiskolából ugyancsak az emlitett három évben összesen 40 növendék kérte a közös hadseregbe való beosztását és pedig 10 osztrák, 30 pedig magyar csapatokhoz. A magyar honvédség részére kiképezendő itjak, a kik valószinüleg stipendiumos helyeken nyerték a fényes tiszti kardbojtot, ezt a közös hadseregbe viszik át, pedig nekünk szükségünk van arra, hogy a magyar honvédség nemcsak quantitative, de qualitative is magyar legyen és erős. *(Igaz! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Mikor penzióba küldik, megint visszatérnek a honvédséghez és nekünk esnek terhünkre! *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Holló Lajos: A rokkantakat áthelyezik!

Udvary Ferencz: A magyar jelvények kérdéséről azt halljuk, hogy megoldás előtt van. Zárt ajtók mögött tárgyalások folynak erre nézve. Talán már rajzolgatják is azt a furcsa czimert, a melyet a magyar közjog sohasem ismerhet el, mert a magyar czimert nem lehet megforditani. Nem oly egyszerü dolog az, hogy ily nemzetnek, ily királyságnak, mint a magyar, a czimerét, a mely szimbolum, át lehetne alakitani. Az nem olyan, mint a kaméleon, hogy ma ilyen, holnap olyan. Ezekre nézve is kell garanczia.

Szent hitem és meggyőződésem, hogy a kormánypárton ülő t. képviselő urak, ha ebben a kérdésben, ebben a mostani áldatlan politikai helyzetben egyszer levetnék a pártkötelék békóit: 48 óra alatt a politikai egyensuly helyreállna. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Hogyan vagyunk a magyar vezényszóval? Erre vonatkozólag már annyit mondtak, hogy itt ujat nem lehet produkálni. Én nem hiszem, hogy bármely parlamentnek lenne olyan szónoki művésze, a ki ezen a téren ujat tudna mondani. Ha annak a csecsemőnek, mert nem nevezhetem másnak, a mely nincs ugyan hatalmunkban, de a mi jogos gyermekünk, a magyar vezényszónak én nem tudom meggátolni azt a szerencsétlen mozdulatát, hogy a kutba ugorjék, akkor türnöm és látnom kell, hogy a viszonyok hogyan kényszeritik arra, hogy teljesen megsemmisüljön. És mi ennek a magyarázata? Az u. n. katonai egység. Én nem akarom ezt variálni, elülről elkezdeni, közepét elmondani, azután ujra kezdeni, de a vége mindig az, hogy magyar vezényszót hiába kérünk. *(Ellenmondás balfelől.)*

A katonai birálat az, hogy hiába, mert szerintük a katonaságot muszáj német nyelven kommandirozni. Hát hol van ez megirva? Melyik hadtörténelem ismeri ezt el, melyik olyan katonai mű, a hol komoly csatáknak igazságos leirása foglaltatik, bizonyitja azt, hogy csakis egynyelvü kommandó képes egy hadsereget akár expanziv, akár más katonai irányban harczképessé tenni. Erre vonatkozólag legyen szabad néhány szemelvényt rövid szavakkal vázolnom. Pl. V. Károly császár spanyol, olasz, vallon és német vezénylet alatt harczolt hadunk ellen, fellázadt német alattvalókkal, és a mindenesetre magyar vezényszóra, az Elbán éjjel átuszott Feidmann által Károlynak segitségül küldött sereg döntötte el a császári sereg diadalát. Wallenstein rettegve tartotta Habsburg zászlaját, és a szélrózsa minden irányából való anyanyelven vezette hadait a hősi diadalra. T. képviselőház! Itt ötféle nemzet háboruskodott gyönyörü taktikai egyenlőséggel. Mert kiknek kell megérteni egymást? A vezéreknek, de nem arra kell törekedni, hogy a legénység egyáltalában ne tudja megérteni, hogy mit akar a parancsnok. Ez természetellenes valami. Petneházy hajdui bizonyára nem a mostani szokásos hurrával mászták meg Lotharingiai Károly főparancsnokságával Budavárát és Nádasdy Hadikhuszárai sem német vezényszó mellett portyáztak egész Berlinig, mi által Mária Teréziának óriási védelmet adtak.

Vagy pedig hivatkozom arra a példára, melyet a napokban igazán szaktudással és komoly birálattal egy képviselőtársam elmondott. Ha katonai példára hivatkoznak, t. i. arra a bizonyos ködszerü valamire, hogy az egységes nyelv, a német nyelv okvetlenül szükségessége a katonai erő fentartásának, hát hiszen minden harczászatnak és minden taktikai munkának egyik, — hogy ugy mondjam — vezércsillaga azok a csatározások, a melyek a napoleoni háborukban történtek. Napoleonnak nagy tudá-

Digitized by Google

sát, taktikai zsenijét az egész művelt katonai világ elismeri, sőt tételeket állitanak fel. Mégis, ha ez igy van mintegy tankönyvszerüleg, akkor méltóztassék a közös hadügyminiszteriumban a bécsi tanácskozó uraknak átlapozni a hadi történelmet és meglátják, hogy Waterloonál olyan csapatok győzték le Napoleont, a melyek, ha akartak volna, sem tudtak volna egyik a másikával egy nyelven beszélni. Hiszen még a felvonulás a különféle etape-vonalakon, egész harczászati rendszerük olyan volt, hogy mind különkülön irányzatban, csapattesti formákban vonultak előre, támadásuk, előrevonulásuk, oldaltámadásuk és az a bizonyos csalóka hátravonulás, a mely alkalommal Napoleon derék csapatjának megadták azt a nagy csapást, a melynek következménye azután az Ilona-sziget lett, mindez egy hétnyelvü hadsereg műve volt, a mely egy egynyelven beszélő hadsereget vert meg. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Igaz, hogy mi csak szürke polgárok vagyunk, de van közöttünk pár ember, a ki katona is volt. Látjuk, tudjuk, hogy ez nem komoly indok, nem olyan indok, a melyet el lehetne fogadni arra nézve, hogy ha a magyar csapatoknak magyar nyelvü kommandója lenne, akkor ez a hadsereg erejét dekadenciába döntené, mert ez egy egyszerü régi czopfos példa. Olyan ez, mint a hogy a kis gyermeket ijesztgetik a mumussal. Az a gyerek mumust nem látott, előtte az ködszerü valami, de fél. Hát miért félnek Bécsben a magyar vezényszótól? miért kell erre kijelenteni Pitreich urnak és az ő táborkarának a delegáczió tárgyalása alkalmával, a hova a mi százmillióink mennek, hogy igenis »soha,« marad minden a régi rendszer szerint. Hiszen egy hadseregnek épen ugy kell fejlődnie, nemcsak az uj fegyverek beszerzésének a mohóságában, hanem egyéb szervezetében is, a hogy azt a modern világ megkivánja. Már pedig a mi közösnek nevezett hadseregünk sokkal erősebb lenne, ha az a morális kapocs füzné a mi fiainkat ehhez a földhöz, ennek a földnek magyar királyához. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Hol marad az erkölcsi buzditás, a mikor egy ős nemesi nevü magyar katonatiszt, ha az ember társaságban találkozik és beszél vele, mindent ismer, mindent tud, hanem azt nem tudja, hogy van Magyarország. Tehát nem is ismerheti azt a szerves lelki kapcsot, a melyet Magyarország minden egyes gyermekének, minden igaz hazafinak éreznie kell. Ez a levezetése, t. ház, ennek. Igenis az ujonczmegajánlástól óvakodni kell és meg kell mondanom azt, hogy ebben nagy hibát látok, olyan rendkivüli nagy hibát, a melyet a hatalmon levő kormánynak gyógyitani kötelessége.

Ezek után a magyar vezényszóra vonatkozólag még csak egy érdekes példát akarok felemliteni. *(Halljuk! Halljuk!)* 1849-ben, a mikor az osztrák hadsereg Magyarországon vitézkedett, ezt irja róla az ő hadi története *(olvassa)*: »Ha Paskievits nem jött volna ide segitségül, a ki valószinüleg hamarosan nem tanult meg német kommandót, hanem bizony oroszul adta ki parancsait, vajjon le tudta volna-e gyürni akkor a nemzeti akaratot?« *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ilyen mumussal, ilyen példával talán befolyásolni lehet a bécsi köröket, de ősi, anyagi, emberi erejét ennek a nemzetnek, t. ház, félrevezetni nem lehet. Olyan ez, t. ház, mint az igazi termőföldbe elhullott vagy elvetett mag. Le lehet azt kaszálni, akárhányszor akarják, de mégis csak kibujik a földből. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Ez a nemzeti aspiráczió Magyarországon ma minden magyar embernek, azt merem mondani, politikai különbség nélkül a szivében megvan; és pedig azért mondom, hogy politikai különbség nélkül, mert csak az az egyetlen indoka van a hatalmon lévő kormánypártnak is, hogy nem támogatja a nemzet túlnyomó részét, mert az neki egyelőre kellemetlen. Es ez a nemzeti aspiráczió, ez a nemzeti óhajtás ma még az a mag, a mely nem nőhetett ki a természetben fává, a mely — hogy ugy mondjam — ma még csak az ellenzék kertészkedő kezei közt van, a mely mindenkor lesi a pillanatot, hogy mikor ültetheti el azt gyümölcsözőleg. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

B. Kaas Ivor: Elöntötte a Tisza a vetést! *(Derültség a néppárton.)*

Holló Lajos: Meg az ecsedi láp!

Udvary Ferencz: Pedig ebből a magból olyan fa nőne ki, a melynek hatalmas törzse mellett és dús lombozata alatt nyugodtan pihenhetne meg minden magyar ember, a ki kell, hogy elsősorban a magyar érzéseket tisztelje. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A katonai biráskodásra vonatkozólag is kaptunk némi garanczikat, némely igéreteket a volt honvédelmi miniszter urtól.

Holló Lajos: Igéreteket!

Udvary Ferencz: Kaptunk bizonyos garancziákat, mert hiszen a politikai igéreteket garancziáknak kell vennünk normális viszonyok között. És mi történik itt, t. ház? A tapétán lévő katonai kérdéseknek talán egyik legfontosabb része a katonai biráskodás, a mely talán könnyen keresztülvihető lenne és talán a kormánynak is egy aranyhidat képezhetne, a melyen visszavonulhatna. De mi történik? Minden egyszerü polgári tárgyalásnál, a mikor jogok birálatáról van szó, egy alkotmányos államban azon elvek vannak, hogy ugymondjam czégérül kitüzve, a melyeket a mai miniszterelnök ur is magáévá tett, t. i.: jog, törvény, igazság, ott a nyilvánosság, szóbeliség, vagy legalább is az az eminens szükség forog fenn, hogy megértse az a deliquens, hogy miről beszélnek. Hogy lehessen annak a szerencsétlen közlegénynek magát védeni, mikor felette olyan nyelven itélkeznek, a melyet ő meg nem ért.

Azt mondja Kolossváry miniszter ur: »Az uj katonai bünvádi perrendtartás tervezete egé-

Digitized by Google

szen elkészült«. Tehát hol van? *(Ugy van! balfelől.)* »És még a jelen hó folyamán fog a magyar és osztrák kormánynak kellő tanulmányozás és tárgyalás végett megküldetni.«

Azt hiszem, még senki sem látta ezt a bünvádi perrendtartást itt Magyarországon. Ausztriában a közös hadügyminiszteriumban már nagyon is ismerik, sőt olyan kritikát mondanak róla, hogy az előreveti már a fényét, de szerintünk, sajnos, csak az árnyékát veti előre. *(Ugy van! balfelől.)*

Azt mondja továbbá: »Remélem, hogy a vonatkozó törvényjavaslat még a folyó évben benyujtható lesz.« Tudomásom szerint ma 1904. január 17-ike van! *(Élénk derültség jobbfelől. Felkiáltások: 19-ike!)* Hát 19-ike! Nekem is szabad egyszer lapsus linguaet csinálni, ha a miniszterelnök ur csinál! Igaz, hogy elhibáztam, de én csak két nappal maradtam a kalendárium mögött, de a t. kormány egy egész esztendővel elmaradt. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Továbbá: »Ebben a tervezetben a modern jogtudomány által a bünvádi perrendtartásra helyesnek elismert elvek: szóbeliség, közvetlenség, vád, védelem, nyilvánosság, felebbezés és semmiségi panasz érvényesülnek azon határokig, melyeken a katonai fegyelemnek és az igazságszolgáltatásnak a katonaságnál okvetlenül szükséges gyorsasága érdekében túlmenni nem lehet.«

Ehhez a ponthoz csak azt akarom hozzátenni, hogy igaz, hogy a katonai fegyelem bizonyos szigorubb formákat követel, mint a czivilis, de itt megint a kardinális kérdés a nyelv kérdése, mert hiába van ott a nyilvánosság, az a jelenlévő ember nem beszélhet bele a vádlott ügyébe, a ki, ha a nyelvet nem érti, nem is védheti magát. Nyilvánosságnál pedig elsősorban eminens kérdés az, hogy igazság legyen.

Azt mondja továbbá: »Egyelőre csak az alaki katonai büntetőjog, a katonai bünvádi eljárás áll közeli kilátásban.« Ez a közeli kilátás igen messzelátás volt, mert nem látunk belőle semmit. »Hogy az anyagi büntetőjog, a katonai büntetőtörvénykönyv is reformra szorul, ez igaz. Kétségtelen, hogy ennek előkészitésére is nagy suly leend fektetve. De előre jelzem, hogy ezen reform megvalósitása tekintetében nagy nehézséget képez az, hogy a magyar, horvát-szlavon és az osztrák polgári büntetőtörvénykönyvek is még az alapelvekre nézve is egymástól jelentékenyen elütők, holott a katonai büntetőtörvénynek a nem katonai bűncselekmények tekintetében egyeznie kellene a polgári törvényekkel.«

Az, hogy egy magyar katona milyen ezredben szolgál, nézetem szerint mellékes kell, hogy legyen, mert azt magyar illetőségétől senki meg nem foszthatja és igy tehát felette a magyar törvény szerint kell itéletet mondani.

A harmadik pont, az, a mi olyan nagyon sérelmes Bécsben. *(Olvassa):* »A katonai bíróságok tárgyalási nyelvére nézve az eddigi megállapodások szerint az czéloztatik, hogy az uj katonai büntető perrendtartásban az mondatik ki, miként a katonai bíróságok tárgyalási nyelve ugyanaz, mint a véderő illetőségének szolgálati nyelve.«

Ez nesze semmi, fogd meg jól. Fából csinált vaskarika. A miniszterelnök ur nyilatkozik, Körber ur kontranyilatkozik, a miniszterelnök ur kitanitja előkelően a magyar közjogra, és azután jön Pitreich: ha ezek történnek, akkor hiába czéloztatik ilyesmi, megmarad a régi módszer, hogy a szolgálati nyelven lesz a biráskodás és attól az embertől, a vádlottól, elvonják azt az egyszerü jogát is, hogy védekezzék, mert nem is érti a tárgyalást.

Nagyon sajnálom, hogy e rövid pár perczben nem tudtam mindazokat a fontos okokat kifejteni, a melyek talán a túloldalon ülő t. képviselőtársaimat is meggyőzhették volna, hogy bizony jó lenne, ha ezt a javaslatot ők sem szavaznák meg, mégis bátor vagyok a következő határozati javaslatot felolvasni és felolvasás után a főterembiztos urnak átadni. *(Olvassa):* »Határozati javaslat. Miután köztudomásu az, hogy tekintélyes nagyságu az az összeg, mely magyar családok, magyar hatóságok és magyar városok által adatott a katonai intézőség rendelkezésére, hogy azon összegből kizárólag magyar ifjak nyerjenek oktatást, és miután az előbbeni honvédelmi miniszter a véderő-bizottságot Udvary Ferenczne 1903 julius 8-án e bizottságban a magyar nevelőintézetek alapitványi helyeinek élvezetére tett kérdésére azzal nyugtatta meg, hogy a közös hadügyminiszterrel folytatott tárgyalások után megállapittatott, miszerint 35 alapitvány és pedig részint neveltetési, részint segélyezési és jutalmazási czélt szolgáló alapitványok, a melyeknek összértéke 2 millió koronára rug, a jövőben a magyar honvédelmi miniszter ur rendelkezése alá fognak bocsáttatni, ennélfogva utasitja a képviselőház a honvédelmi minisztert: terjesszze be a képviselőház elé azon módozatokat, a melyek mellett a magyar ifjak ezen 35 alapitványi hely élvezetéhez juthatnak.«

T. képviselőház! Ezt a határozati javaslatot kötelességszerüleg most azért terjesztem elő, mert nem akarom a t. ház türelmét tovább igénybevenni. Végül még csak azon kérdésekre nézve, a melyek tekintetében előbb a honvédelmi miniszter urat felkértem arra, hogy adandó alkalommal legyen szives azokra szintén nyilatkozni, és quasi az általa követendő irányzatot megjelölni s a melyekre a volt honvédelmi miniszter ur már nyilatkozott, hozzá kell fűznöm még azt is, hogy módom volt megtudni, miszerint még a XVIII. századból vannak olyan alapitványok, a melyeket magyar családok, magyar hatóságok és magyar városok tettek abból a czélból, hogy abban kizárólagosan magyar családok fiai részesüljenek, hogy, a mint itt irva van, abból ezek neveltessenek. A volt miniszter ur

Digitized by Google

is intézkedett, e tekintetben utánajárt és megtudta, hogy ez a két millióra rugó összeg 1903. julius elejéig a közös honvédelmi miniszter ur kezelése alatt volt.

Molecz Dani: Közös honvédelmi miniszter nincs! Ez közjogi botlás! *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Udvary Ferencz: T. képviselőház! Igen szivesen veszem Molecz Dániel t. barátom és képviselőtársam helyreigazitását, mert igaza van: ez közjogi botlás, pedig én nem szeretnék olyan közjogi botlást elkövetni, mint Pitreich ur. *(Derültség balfelől.)* Tehát kiigazitom, hogy a közös hadügyminiszter kezelte ezen alapitványokat; ma már pedig az csak nem tehető fel, hogy ha a közös hadügyminiszter ur rendelkezése alatt áll ez az összeg, akkor annak gyümölcseit magyar családok gyermekei élvezzék. Minden képviselőnek, legyen az akármilyen párti, eminens kötelessége az, hogy ha az ilyen dolgokról tudomást szerez, arról meg is győződjék, vagy legalább kisértse meg azt, hogy meggyőződést szerezhesen, mert ezek az alapitványok bennünket illetnek, a mi gyermekeinket illetik, azok nevelésére tették le azokat annak idején. Megnyugvással és örömmel vettük tudomásul az akkori véderőbizottsági ülésen a volt honvédelmi miniszter urnak ama nyilatkozatát, hogy megállapodás jött létre oly irányban, hogy jövendőben ezeket az alapitványokat már most kizárólag a magyar honvédelmi miniszter ur kezelése és rendelkezése alá fogják bocsátani.

Ez nagy garanczia minekünk és nagy előny azokra az elszegényedett magyar családokra nézve, hogyha a mai gazdasági viszonyokat veszszük tekintetbe, ezen két millió forint uzuális kamatai, a melyek 72.000 koronát tesznek ki, mert hány szegényebb uri család gyermekeit lehet abból kineveltetni a tiszti rangra. Azt kivánjuk természetesen, hogy azok olyan irányu nevelést nyerjenek, a milyent az alapitók céloztak. Mindenesetre nem azzal a czélzattal tették le ezt az alapitványt, hogy azt majdnem egy évszázadon át ne magyar fiuk élvezzék, ne magyar családok istápolását szolgálja, hanem osztrák családokét. *(Helyeslés balfelől. Felkiáltások a jobboldalon: Három óra. Elég!)* Tessék? *(Felkiáltások a jobboldalon: Elég. Már három óra!)* Azt hiszem t. ház, hogy ha az a közbeszóló t. képviselő ur, a ki nem tudom, hogy kicsoda, azt gondolja, hogy ez a magyar ifjak nevelésére elég, nagyon téved, mert sokkal több millionak kellene lennie, *(Derültség a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Félreértés! A beszédre értettük!)* hogy mi olyan generácziót neveljünk, a mely igazán megfelelhessen a maga hivatásának magyar nemzeti szempontból.

A határozati javaslatot ezennel — miután már előbb felolvastam — van szerencsém a főterembiztos urnak átadni és kérem azt az elnök urhoz juttatni. *(Derültség balfelől.)* A javaslatot pedig nem fogadom el. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladt, azért a tárgyalást most megszakitjuk.

A legközelebbi ülés napirendjét illetőleg óhajtok a háznak javaslatot tenni.

Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, szerdán d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki azon tárgyakat, a melyek a mai ülés napirendjére is kitüzve voltak. *(Helyeslés.)*

Hozzájárul a t. ház? *(Igen!)* Ha igen, akkor ezt a ház határozatként mondom ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

380. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 20-án, szerdán,

Perczel Dezső, közben **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az állandó igazoló-bizottság jelentésének benyujtása Katona Mor, Sándor János, gr. Károlyi György és Draskóczy László képviselők megbizólevelei tárgyában. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Kovács Pál interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez, a földalatti villamosban és a fővárosi társaskocsikban még meg nem szüntetett állóhelyek tárgyában. — Gabányi Miklós interpellácziója a honvédelmi miniszterhez, a szükségtelenül berendelt póttartalékosok érdekében.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Daróczy Aladár jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat Dedovics György jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a képviselőház 1904. évi január hó 19-én tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs, ugy a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom Bedőházy János képviselő ur levelét, a melyben a közoktatásügyi bizottságban viselt tagsági állásáról lemond. Javaslom a t. háznak, hogy a lemondást vegye tudomásul, a megüresedett állás betöltése iránt pedig majd a maga idejében fog a ház intézkedni. *(Helyeslés.)*

Bemutatom továbbá Békés vármegye közönségének feliratát, a gyógyszertárak adományozása körüli eljárás szabályozása tárgyában.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Daróczy Aladár jegyző: Belitska Béni, az igazoló állandó bizottság előadója!

Belitska Béni előadó: T. ház! Katona Mór Pozsony vármegye dunaszerdahelyi választókerületében ez évi január 7-én, Sándor János Ugocsa vármegye nagyszőllősi választókerületében ez évi január hó 11-ikén, gróf Károlyi György Szatmár vármegye nagykárolyi választókerületében ez évi január hó 13-ikán és Draskóczy László Gömör vármegye rimaszécsi választókerületében ez évi január hó 14-ikén megválasztott országgyülési képviselők megbizóleveleit az igazoló állandó bizottság megvizsgálta, és miután azt találta, hogy azok alaki tekintetben a szabályoknak és a törvénynek megfelelően vannak kiállitva, mind a négy képviselőt a kérvényezésre meghatározott 30 napi határidő fentartása mellett igazolt képviselőknek jelentette ki.

Van szerencsém az erre vonatkozó iratokat tisztelettel bemutatni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Az igazoló állandó bizottság jelentéséhez képest Katona Mór, Sándor János, gróf Károlyi György és Draskóczy László képviselő urak a kérvényezésre megszabott 30 napi határidő fentartása mellett igazolt képviselőknek jelentetnek ki.

Egyuttal, miután a képviselőház osztályai közül a 3., 4., 8. és 9-dik osztályban van kevesebb tag, mint a többiben, javaslom, hogy a négy képviselő közül egy a 3-dik, egy a 4-dik, egy a 8-dik és egy a 9-dik osztályba soroztassék. *(Helyeslés.)*

Ha a ház hozzájárul, meg fogom ejteni a sorshuzást. *(Megtörténik.)*

Digitized by Google

Ehhez képest Katona Mór a 3-dik osztályba, Sándor János a 4-dikbe, gróf Károly György a 9-dikbe és Draskóczy László a 8-dik osztályba soroztatik.

Következik az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Jelentem, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul szolgál.

Dedovics György jegyző: Az interpellációskönyvbe be van jegyezve: Január 19 éről Kovács Pál, a földalatti villamosban és a fővárosi társaskocsikban még meg nem szüntetett állóhelyek tárgyában a kereskedelemügyi miniszterhez;

Lengyel Zoltán, a közös hadseregbeli magyar tisztek elosztrákositása tárgyában a honvédelmi miniszterhez;

Holló Lajos, az alföldi tranzverzális müut épitése tárgyában a kereskedelemügyi miniszterhez;

Gabányi Miklós, a szükségtelenül berendelt póttartalékosok érdekében a honvédelmi miniszterhez;

b. Kaas Ivor, a népgyülésekre vonatkozólag kiadott rendelet tárgyában a belügyminiszterhez.

Elnök: T. ház! Tekintettel arra, hogy nagyobbszámu interpellácziő van bejegyezve, javaslom a t. háznak, hogy az interpellácziók megtételére d. u. 2 órakor térjünk át.

Gabányi Miklós: Félkettőkor! (*Felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Félkettőkor! Élénk ellenmondások jobbfelől.*)

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! (*Halljuk! Halljuk!*) A ház határozata értelmében az ülés d. u. 3 óráig tart. Méltóztattak a mult interpellácziós napon, szombaton tapasztalni, hogy majdnem d. u. 4 óráig tartott az interpellácziók befejezése. (*Ugy van! balfelől. Mozgás és zaj jobbfelől.*)

Münnich Aurél: Mást is tapasztaltunk; azt, hogy önök nem voltak itt. (*Zaj. Elnök csenget.*)

Szederkényi Nándor: Ne méltóztassék tehát az egyszer meghozott határozatot, hogy t. i. három óráig tartson az ülés, megmásitani az által, hogy az interpellácziók tárgyalása d. u. 4 óráig is eltart. (*Mozgás és ellenmondások a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől.*)

Elnök: Csendet kérek!

Szederkényi Nándor: Hiszen méltóztatnak majd a kérdés felett határozni; én csak előterjesztettem javaslatomat, és a méltányosságra hivatkozom. (*Zaj és felkiáltások jobbfelől: Önök nem beszélhetnek méltányosságról! Zaj a baloldalon. Elnök csenget.*) Megjegyzem, hogy az interpellácziók között igen fontosak is vannak, a melyekre valószinüleg válaszolni is fognak. De tegyük fel, hogy nem fognak válaszolni, akkor is idő szükséges négy-öt interpellácziő megtételére. Ennélfogva én azt kérem, hogy térjünk át d. u. fél két órakor az interpellácziókra, hogy azok még ma befejezhetők legyenek, és ne odáztassanak el más napra. (*Élénk helyeslés balfelől. Ellenmondások a jobboldalon.*)

Elnök: T. ház! Engem a legutóbbi tapasztalatok arra inditottak, hogy javasoljam, miszerint két óráig tárgyaljunk, és két órakor térjünk át az interpellácziók megtételére. (*Helyeslés jobbfelől.*) Méltóztassék az interpellációskönyv adataiból meggyőződni arról, hogy akárhányszor volt már öt interpellácziő bejelentve, és egy interpellácziót sem tettek meg, vagy elmondtak egy-két interpellácziót, de a többi interpelláló képviselő nem volt jelen, (*Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás és zaj a baloldalon.*) vagy ha jelen voltak is, már fél háromkor befejezték interpellácziójukat és szétmentünk. (*Ugy van! Ugy van! jobbfelől.*) Azt hiszem tehát, hogy teljesen a méltányosság szemelőttartásával jártam el, a midőn két órára kértem kitüzni az interpellácziók előterjesztését. (*Helyeslés a jobboldalon.*) Kérem tehát a t. házat, méltóztassanak javaslatomhoz hozzájárulni. (*Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.*)

Kovács Pál: Én a magam részéről hozzájárulok Szederkényi Nándor t. képviselőtársam inditványához. (*Felkiáltások jobbfelől: Ugyis tudjuk!*) Természetes, hogy tudhatják az urak.

Gabányi Miklós: Könnyen beszélnek azok, a kik egy órakor már mind hazamennek!

Elnök: Kérem Gabányi képviselő urat, ne tessék zavarni a szónokot!

Kovács Pál: Onök a helyes indokokat sohasem fogadják el, hanem csak azt az intranzigens álláspontot, a melyet a vezér önöknek diktált. (*Zajos ellenmondások a jobboldalon.*) Én azt hiszem, hogy ennyi méltányosságot kellene az önök részéről is tapasztalnunk, mert a közelmultban azt tapasztaltuk, hogy akkor, a mikor három interpellácziő terjesztetett elő, akkor is 4 óráig voltunk kénytelenek itt maradni. A mire az elnök ur hivatkozott, hogy több interpellácziő volt bejegyezve az interpellácziós-könyvbe, mint a mennyit elmondtak, ez egyszerüen azért történt, mert nem futotta ki az időből, (*Zajos ellenmondások jobbfelől. Halljuk! Halljuk! balfelől.*) és az illetők, a kik interpellácziójukat jogositva lettek volna elmondani, épen a házra való tekintettel, méltányosságból halasztották el azokat. Fordult elő egy eset az én tudomásommal, a mikor rendelkezésre állott volna hosszabb idő is, de egyetlen egy esetet nem lehet általánositani, (*Ugy van! Ugy van! balfelől.*) mert a tapasztalatból látjuk, hogy sokkal tovább tartanak ezek a tárgyalások, mint a mennyi a tárgyalásra szánt idő folytán rendelkezésre áll. Különben is tudtommal ma délutánra a választási reform ügyében ankét is van összehiva; (*Zaj jobbfelől.*) egy kis pihenésre mégis csak szükség van, hogy az ember legalább megebédelhessen, hogy azután térhessen át további munkára.

Digitized by Google

Az én interpellácziom is olyan tárgyban fog megtétetni, a mely eléggé fontos; hogy elég fontossággal bir, azt igazolja az a körülmény, hogy t. i. maga a kereskedelemügyi miniszter ur is és már az elődje is azt az álláspontot helyeselték és azokat az állóhelyeket megszüntették. *(Nagy zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Igy ha nekem hosszabb idő fog rendelkezésemre állani, akkor én azt az interpellácziót jobban meg fogom indokolhatni, és miután én azt hiszem, hogy nem üres szóbeszéd akar lenni az interpelláczió, *(Felkiáltások jobbfelől: Dehogy nem! Zaj.)* hanem épen arra szolgál, hogy meggyőzzük ezzel az illető miniszter urat arról, hogy ennek az interpellácziónak csakugyan van alapja: ennélfogva szükséges, hogy ezt bővebben ki is fejtsem, különben nem lehet őt meggyőzni arról. Ha pedig nem áll kellő idő rendelkezésre, akkor talán én is feszélyezve leszek az idő rövidsége által és azt az interpellácziót rövidebbre fogom szabni és igy a miniszter urat nem leszek képes meggyőzni álláspontom helyességéről. Ennélfogva én a magam részéről feltétlenül helyesnek tartom Szederkényi Nándor képviselőtársam inditványát és ahhoz csatlakozom.

Elnök: Miután az elnöki propoziczióval szemben Szederkényi és Kovács Pál képviselő urak részéről kifogás tétetett, sőt Szederkényi Nándor képviselő ur azt az inditványt tette, hogy a ház az interpellácziókra már félkettőkor térjen át, kénytelen vagyok a ház határozatát provokálni. Kérem tehát a t. házat, méltóztassék a felett dönteni, elfogadja-e az eredeti elnöki javaslatot, szemben Szederkényi Nándor képviselő ur inditványával? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)*

Kérem tehát azokat, a kik az elnöki javaslatot fogadják el, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A többség elfogadja. Ennélfogva határozatkép kimondom, hogy a ház az interpellácziókra két órakor tér át.

Következik az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatása. Szólásra következik?

Trubinyi János jegyző: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Három nap választ el bennünket attól az évfordulótól, hogy a katonai javaslatok felett a vita megindult. Ezen hosszu idő alatt odafejlődtek a viszonyok, hogy ma már nem a katonai javaslatok felett tárgyalunk, hanem a 67-es alap krizise felett tanácskozunk, a mely mint egy melléktünemény tünt fel a politikai láthatáron és most háttérbe szoritotta azt az inditó okot, vagyis a katonai javaslatokat, a melyek miatt megindult a vita. Én tehát nem is annyira magukkal a katonai javaslatokkal, nem is az ujonczmegajánlási törvényjavaslattal, hanem a 67-es alaptörvényekkel, a melyek összeköttetésben vannak ezen javaslatokkal, fogok foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hogy ezt helyesen tehessem meg, vissza kell mennem a krizis inditó okaira. A mikor az ujonczmegajánlási törvényjavaslat e házban be lett terjesztve, a politikai pártok háromféle álláspontot foglaltak el pártállásuk szerint. A legelső volt a t. függetlenségi párt álláspontja, a mely ezen katonai javaslatokat elfogadni nem akarta a nélkül, hogy az u. n. nemzeti vivmányokat el ne érje egyuttal. Én a nemzeti követelményeket jogosaknak, igazságosaknak és méltányosoknak, az 1867-ik törvény alapján megengedendőknek és megadandóknak vélem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Köztünk arra nézve volt eltérés, hogy mi nem akartuk a vivmányokat a kérdés mostani stádiumában elintézni, és nemcsak a katonai kérdésekre nézve, hanem ezen nemzeti követelményeknek mindegyikét, mint egy komplexumot önmagában akartuk megvalósitani, külön törvénynyel, a közös ügynek minden terén: a külügyi szolgálatban, a katonai szolgálatban, ugy, hogy az 1867 : XII. törvényczikkben kifejtett teljes paritásnak érvény szereztessék. *(Helyeslés balfelől.)*

A második álláspont a mienk volt, elvbarátaimé és csekélységemé. A néppártnak harczvonala az volt, hogy megtagad minden ujabb teherszaporitást, melyet a nemzet vállaira akarnak rakni. *(Helyeslés balfelől.)*

A harmadik álláspont volt a t. kormánypárté. Eredetileg ez odairányult, hogy megszavaz minden uj terhet, a nemzeti vivmányok elől elzárkózik, azokat meg nem adja, vagy pedig oly csekély mértékben és annyira szinleg adja meg, hogy annak semmi gyakorlati értéke nem lesz. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Ha már most én a harcz továbbfejlődését tekintem, azt látom, hogy az az álláspont, a melyet elvbarátaim és csekélységem fogadtunk el, volt a helyes, mert azt sikerült elérni, hogy a nemzetre ujabb terheket nem raktak. El kell ismernem az igazság kedvéért, hogy ugyanazon az állásponton volt a többi t. ellenzék is, bár, mondom, a t. ellenzék főindokára és főérvelésére nézve mégis csak a nemzeti vivmányok adták meg a vezérfonalat.

A t. függetlenségi és Kossuth-párt a harczot, a mint tudjuk, abbahagyta és igazat adott a mi állásfoglalásunknak azokkal a szavakkal, a miket illusztris vezére, Kossuth Ferencz kifejtett, a mikor azt mondta, hogy ő belátja, hogy jelenleg lehetetlen a nemzeti vivmányokat elérni, e miatt leteszi a harczot, de a jövőben ujra fog küzdeni. Én teljes szivből kivánom, hogy akkor több siker koronázza nemes felhevülését és fáradozását, mint most.

A kormánypárt, a mint kezdetben tagadólag foglalt állást mindkét követelmény ellenében, utoljára kénytelen volt mindkét követelmény tekintetében kompromisszumra lépni. Az az előadó ur, a ki és az a t. kormánypárt, a mely

Digitized by Google

folyton-folyvást hangoztatta, hogy ezen ujabb katonai terhek a monarchia biztonsága szempontjából elkerülhetetlenül szükségesek, *(Igaz! a baloldalon.)* hogy ezeket meg kell szavazni és ha megtagadjuk, nagy veszélyeknek teszszük ki az országot, gróf Khuen-Héderváry miniszterelnöksége alatt az ujabb terhek megszavazásától elállott ideiglenesen bár, és ezeket követelte.

A nemzeti követelmények terén is konczessziók tétettek.

Mindkettővel elkésett és ha tekintem ezen nemzeti vivmányok nagyon efemer értékét, különösen ha a kérdés mai állapotát vizsgálom közelebbről, konstatálom, hogy ugy, mint mindig, most is elkésett az engedmények terén, a mivel növelte a bajt, mert az által, hogy mindjárt kezdettől fogva nem foglalt el határozott állást, kételyeket engedett felmerülni a konczessziók őszintesége tekintetében, a melyeket később mégis kénytelen volt megadni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* A midőn pedig megadta, kifejlődött egy oly közjogi harcz, a mely eddigi fejlődésében és stádiumában a 67-es alapra nézve nem volt előnyös, azt semmiben sem erősitette meg, sőt gyöngitette, a mennyiben kételyeket, ellenmondásokat, kontroverziákat idézett fel, azonfelül — nézetem szerint — illetéktelen faktoroknak állásfoglalásra nyujtott alkalmat, a nélkül, hogy az előbbiek minden oldalt kielégitő módon eloszlattak volna, a nélkül, hogy az utóbbiak ellen részünkről kellő erővel, kétségbevonhatatlan és megingathatatlan hatálylyal szembe szállottunk volna. *(Igaz! a baloldalon.)* Ennek oka semmi másban nem rejlik, mint a szabadelvü párt u. n. katonai programmjában. *(Igaz! a baloldalon.)*

Erre a katonai programmra, bár elég későn jött, még sem alkalmazható rá az a közmondás: »mieux tard que jamais«

Én azt hiszem, jobb lett volna, ha az soha nem látott volna napvilágot, mint egy ilyen alakban, a mely a kételyeknek, kétértelmüségeknek és homályosságoknak egész tárházát képezi. Hogy milyen homályos ez a programm, csak a 7. pontra utalok, a mely minket közvetlenül is érdekel és ekként szól *(olvassa)*: »Számos és fontos kérdés a véderőtörvény reviziója keretén belül lesz megfontolás alá veendő. Ilyen mindenekelőtt a kétéves katonai szolgálat, figyelemmel az ország pénzügyi helyzetére, továbbá a békelétszám törvényhozási megállapitása és a póttartalék kontingentálása, valamint az egyéves önkéntesek esetleges második szolgálati évének törlése vagy szabályozása.« Hát az is eredmény, hogy ez megfontolás alá veendő? Állásfoglalás ez a magyar nemzetet mélyen érdeklő kérdésekben? Programm ez? Ebbe beleolvashatok mindent, de ha tetszik, kiolvashatok belőle semmit. A többi pontok — nem akarom untatni a t. képviselőházat — ép ily kétértelmüek.

Ennek következtében nagy közjogi differenciák keletkeztek ezen programm tartalmára és valódi értelmére nézve. Keletkeztek magában a szabadelvü pártban, keletkezett a szabadelvü párt és a függetlenségi párt között, a mely épen ezen igen értékes programmal szemben letette a fegyvereket, keletkezett az osztrák miniszterelnök között, keletkezett — és ezt fentartom a t. miniszterelnök urnak állitásaival szemben — a közös hadügyminiszter és az ő nézete között, keletkezett az osztrák delegáczió és az összes magyarországi képviselők között a 67-es törvény valódi értelme tekintetében.

Ezeket én rendre fogom venni. Mindjárt keletkezésében ezen programmnak egy differenczia állt elő igen t. képviselőtársam, gróf Apponyi Albert és a t. kormánypárt egy része között. Mi tudjuk, hogy gróf Apponyi Albert csak áldozat árán és azért, hogy a pártegységet akkoriban fentartsa, hozzájárult ezen programmhoz. Tudjuk, hogy a kilenczes bizottság programmja nincs előttünk az eredeti szövegben, hanem a t. miniszterelnök ur utólag változtatásokat vitt ezen a programmon keresztül. Tudjuk, hogy a programm tartalmára nézve legutóbb, január 15-én, itt a képviselőház szine előtt t. képviselőtársam, gróf Apponyi Albert és a t. miniszterelnök ur között igen lényeges különbség merült fel akkor, mikor a t. képviselőtársam azt mondta, hogy Pitreich közös hadügyminiszternek állásfoglalása, érvelése, álláspontja nem fedi magát azon állásponttal, a melyet a t. miniszterelnök ur ugyanazon kérdésben itt elfoglalt. Gróf Apponyi Albert ugyanis a szabadelvü programm utolsóelőtti bekezdésének ezen szavairól: »a szabadelvü párt az ország ezen jogait hangsulyozván, a vezér- és szolgálati nyelv kérdését programmjába nem veszi fel, mert ezt a nemzet nagy érdekeit érintő fontos politikai okokból kivánatosnak nem tartja«, — azt mondta, hogy sem a miniszterelnök urnak álláspontja nem fedi Pitreich álláspontját, sem ezen programm, mert ezen programmnak utolsóelőtti bekezdése opportunisztikus és halasztó természetü. Erre a t. miniszterelnök ur közbeszólt: »Opportunisztikus, de nem halasztó természetü. Gróf Apponyi Albert:« Akkor legalább merem állitani, hogy e tekintetben nincs egyértelmüség a a szabadelvü párt tagjainak felfogásában.«

Ha áll az, a mit a t. miniszterelnök ur itten állitott, hogy ez nem halasztó természetü, hanem opportunisztikus, a magam részéről kijelentem, hogy ha ezt a szöveget olvasom, ha nem ismerem e szöveg létrejöttének előzményeit, nyugodt lélekkel azt kell mondanom, hogy a t. miniszterelnök urnak van igaza és nem gróf Apponyi Albert t. képviselőtársamnak, mert ez az állásfoglalás itt tisztán opportunisztikus, nincs egyetlen szó sem abban, a mely arra enged következtetni, hogy a jog fenn van tartva, hogy itt egy későbbi időpontra halasztás történt. Ha tehát nem ismerem az előzményeket, a melyeket az én t. képviselőtársam mindenesetre jobban

Digitized by Google

ismer és ha ő itt ilyesmit mond, ennek mindenesetre megvan a komoly és való háttere, akkor — mondom — ha csak ezt olvasom, ugy látom, hogy egy nem halasztó álláspont, hanem opportunisztikus álláspont. Hogy mennyiben birt ez ellenértékkel a nyelvkérdés tekintetében, ennek megitélését a t. függetlenségi pártra bizom, ez nem tartozik én hozzám. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De nincsen egyetértés a t. miniszterelnök és a t. függetlenségi párt felfogása között sem. Csak arra kell emlékeztetnem a t. függetlenségi pártot, hogy mi játszódott itten le Polónyi Géza t. képviselő ur és a t. miniszterelnök között. Január 8-dikán a 8. pont körül, a hadsereg vezényleti és szolgálati nyelve tekintetében itt élénk differencia keletkezett gróf Tisza István és Polónyi között. Átolvastam a január 8-diki beszédeket és azt találtam, hogy Polónyi Géza t. képviselő ur ezen 8. pontban és a Holló Lajos t. képviselőtársam által benyujtott határozati javaslatban egészen mást látott és abból egészen mást olvasott ki, mint a t. miniszterelnök ur.

A t. miniszterelnök ur ezen határozati javaslatban egy, a magyar közjogunkban ismert, elfogadott és soha kétségbe nem vont tételnek ujabb reczitálását látta, Polónyi Géza t. képviselőtársam pedig abban egy demonstrácziót látott a chlopyi hadiparancs ellen. Vajjon Polónyi Géza t. képviselő urnak, vagy a t. miniszterelnök urnak van-e igaza, nem tudhatom, de konstatálom azt az egy tényt, a mely fontos ezen harcznak közjogi kifejlődésére nézve, a mely fontos és döntő a tekintetben, hogy itt a nyelvkérdésre nézve, a chlopyi hadiparancsra nézve, a melyet a t. függetlenségi párt oly nagyon sérelmesnek tartott a nemzetre, hogy azzal szemben reparácziót keresett, mondom, konstatálom azt a tényt, hogy az a reparáczió, a mely nyujtatott, nem reparáczió. Polónyi Géza t. képviselő ur az első napon erre fektette a fősulyt, a második napon pedig, a mikor azt mondotta, hogy ő a pártnak jelentést fog tenni erről, kijelentette, hogy ő az elvre fekteti a fősulyt, azon elvnek kimondására, a melyet Magyarországon soha senki, a ki csak egy kicsit ért a magyar közjoghoz, kétségbe nem vont, hogy Magyarországon minden jognak kutforrása a nemzeti akarat. *(Ugy van! balfelől.) Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Barta Ödön: Ha nem elég, akkor kár volt benyujtani és egyhangu határozatot provokálni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Önöknek kellett erősség. Önök nem voltak itt, hát be kellett nyujtani. *(Zaj.)*

Barta Ödön: Itt voltunk! Én itt voltam akkor is!

Elnök: Csendet kérek! Ne tessék most egy kis mellékvitát kezdeni. Rakovszky képviselő urat illeti a szó.

Rakovszky István: De ezzel még nem végeztem azon mélyreható differenciákkal, a melyek azon ár tekintetében, a melyek, politikailag beszélek, a függetlenségi pártnak a harcztól való elállás fejében nyujtattak, fenforognak. A t. függetlenségi párt a felségjogokra is kivánt biztositékokat. A felségjogokra nézve itt van a 8. szakasz, de január 8-án Polónyi Géza a következőket mondotta itt a házban *(olvassa)*: »Már most köztünk és a t. többség között az a véleménykülönbség forgott fenn, hogy az u. n. kilenczes bizottság elaborátuma alapján párthatározat enunciáltatott, a mely szerint a t. szabadelvü párt programmpontját képezi az, hogy abban a 11. §-ban a vezérleti és vezényleti nyelv felett való rendelkezés joga is bent foglaltatik, és ennek folytán a Felségnek annak megállapitásához joga van.

Azt akarom, hogy őriztessék meg Magyarország képviselőházának naplójában erre vonatkozólag a következő tényállás: Köztünk beszélgetés tárgyát képezte az ezen felségjogra vonatkozó szabadelvüpárti megállapodás és az első lépcsőfoka ennek a beszélgetésnek az volt, hogy mi azzal szemben, hogy a szabadelvü párt ezen álláspontját bármi módon verifikálni szándékozik, vivmánynak tekinthettük volna már azt is, hogyha igéret tétetik arra, hogy ezen megállapodásban promulgált szabadelvüpárti határozat ide a képviselőházba sem interpellácziora adott felelet alakjában, sem semmiféle határozat alakjában be nem hozatik, ugy, hogy a nemzet törvényhozása, illetőleg annak képviselőháza szankcionálja ezt a szabadelvüpárti programmpontot.

Már most igéretet kaptunk arra és ez tiszteletreméltólag be is váltatik, hogy t. i. a szabadelvü pártnak nem szándéka, annál kevésbbé szándéka a miniszterelnök urnak a törvényhozás termében ilyen határozatot provokálni és azzal mintegy szankcionálni a szabadelvü párt álláspontját. Már most, t. képviselőház, ezen tények után történt az, hogy köztünk és a szabadelvü párt közötti megbeszélések alapján és folytán mi lehetségesnek tartottuk azt, hogy a rendkivüli eszközökkel való küzdelem folytatásától bizonyos feltételek teljesitése esetén jó lélekkel, hazafias meggyőződéssel elálljunk.«

Hallott ilyesmit valaha valaki? Egy komoly párt pártprogrammot dolgoz ki annak okául, hogy bizonyos kételyeket, a melyek egy rég megalkotott törvény tartalma felett támadtak, eloszlasson, egész tisztaságában állitsa oda a törvényt és akkor azt a klarifikáló pontot, a melyet programmjába belevett, a t. függetlenségi párt tilalma ellenében nem meri ebbe a terembe hozni és mindig ki van téve annak a veszélynek, hogy egy jó humoru képviselő megtréfálja az urakat és ezt a szabadelvüpárti párthatározatot határozati javaslat alakjában a ház elé hozza, a hol a t. szabadelvü párt ezen megállapodása folytán kénytelen lesz a saját meg-

Digitized by Google

állapodását leszavazni. Komolyság ez? Klarifikációja ez a 67-es alapnak? Ilyen, minden kétértelmüséget kizáró módon kell eljárni, mikor egy fontos alaptörvényről van szó, a melynek a magyar nemzetet megillető jogai ellen ez ország határain belül kétely merül fel és az ország határain kivül ellene törnek? Ez sem a politikai komolyságnak, sem annak az egyenességnek nem felel meg, a melyre pedig minden politikus köteles. *(Ugy van! balfelől.)*

Én most a dilemma másik szarvát állitom fel, mert ha a szabadelvü párt ilyen programmpontot felállitott, a melynek beterjesztése vagy be nem terjesztése ma már nincs a szabadelvü párt kezében és ha a komolyságra sulyt fektet, a mit nem tudok, akkor az azon perczben, midőn ez beterjesztetik, vagy azon dilemma elé fog jutni, hogy vagy megtagadja a kötött megállapodásokat, a melyekről Polónyi Géza képviselő ur tud, vagy cserben hagyja saját programmját, a melylyel együtt cserben hagyja egyszersmind az 1867 : XII. törvényczikket is, a melynek tisztázására ezt a programmot kidolgozta. *(Ugy van! balfelől.)*

Ha már itt a szabadelvü párt körében magában kételyek merültek fel ezen fontos kérdésekre nézve, ha a t. függetlenségi párt és a t. kormány között is nézeteltérések forognak fenn...

B. Kaas Ivor: Nézeteltérés egyetértéssel?

Barta Ödön: Elvi alapon! *(Zaj.)*

Rakovszky István: ... nem terjeszkedem ki azon differencziákra, a melyek a t. miniszterelnök ur és Körber miniszterelnök között felmerültek, a melyek egy része itt a ház előtt játszódott le és a melyek tökéletesen kielégitőleg lettek itt elintézve, mert a t. miniszterelnök ur akkori állásfoglalása, ha azt fentartotta, korrekt volt. Sajnos, az eredmény nem volt kielégitő, mert a mint a t. miniszterelnök ur a maga nézete mellett megállott, ép oly határozottan tartotta fenn Körber miniszterelnök ur is a maga álláspontját.

Most jövök beszédemnek tulajdonképeni tárgyához: az osztrák delegáczióban történt megnyilatkozásokhoz. Ezen nyilatkozatok t. i. homlokegyenest ellenkeznek azon állásponttal, a melyet a t. miniszterelnök ur itt elfoglalt és a mely a szabadelvü párt programmja után itélve, a szabadelvü párt állásfoglalását képezi ezen kérdésben. Értem először Pitreich hadügyminiszternek nyilatkozatát, másodszor a u. n. Derschatta-féle deklarácziót, a mely főfontosságot az által nyer, hogy miután a t. miniszterelnök ur előttünk igazolta az ő és Pitreich nézeteinek teljes kongruencziáját, az osztrák delegáczióban a Pitreich-féle nyilatkozatokhoz és a Derschatta-féle rezoluczióhoz olyan kommentárokat füztek, a melyek Magyarország közjogi önállóságát és függetlenségét a legmélyebben érintik. Pitreich hadügyminiszter nyilatkozatokat tett és a t. miniszterelnök ur örömmel konstatálta, hogy nézeteik teljesen fedik egymást. Nem akarok a t. miniszterelnök urnak imputálni, de azt hiszem, oly gyorsan következtek egymás után ezek a nyilatkozatok, hogy ő nem olvashatta teljes szövegében Pitreich nyilatkozatát, mert ha olvasta volna, nem hiszem, hogy azt a nyilatkozatot tette volna, hogy az megegyezik az ő nézetével.

Mindenelőtt vizsgálnom kell azon érdekes jelenséget, hogy milyen körülmények között jutott Pitreich hadügyminiszter szóhoz az osztrák delegáczióban. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Folyt a katonai budget vitája, és egyszerre csak félbeszakitották, még pedig dr. Derschatta inditványára, a ki azt mondotta, hogy félbe kell szakitani ezt a vitát, *(olvassa)*: »mert mint ismeretes, egy vitát kell meginditani és bevégezni, mely a Magyarországnak tett konczessziókat tárgyalja, melyekre nézve a bizottság elnöke kérdéseket fog intézni és ezekre a hadügyminiszter kimeritő választ fog adni.« Tehát elő volt készitve minden, és ez a vita megindult, nem a katonai szempontok tekintetében, hanem közjogi szempontok tekintetében. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Nem a katonai szempont volt az inditó ok, hanem a közjogi szempont: hogy t. i. szerintök konczessziókat kapott Magyarország, holott nem kapott semmit, csak azt szorgalmazta, a mi a kiegyezési törvény értelmében őt megilleti.

Most nézzük, hogy folyt le maga a vita. Konstatálni kell azt, hogy ott, a hol a t. hadügyminiszter ur beszélt azon állitólagos és kétes értékü konczessziókról, a melyeket Magyarországnak adott, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* sehol sem mondotta, hogy ez pedig Magyarországot megilleti azon közjogi különállásánál fogva, a melyet ezer év óta elfoglal, hanem mindig ugy bókolt az osztrák delegácziónak, hogy ezen konczessziókat, mint katonai fontosságu konczessziókat, katonai szempontból, katonai érdekből magyarázta, indokolta és védte. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Nekem az ellen nem lenne szavam, hogyha a t. hadügyminiszter ur, mint katona, a közjogba nem akar belemélyedni és csak a katonai téren marad, bár azt hiszem, hogy egy közös hadügyminisztternek annyi közjogi tudással mégis kellene birnia, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* hogy a közjogi szempontokat megvédhesse tárczájára vonatkozólag és megkülönböztethesse, hogy hol van közjogi és hol van katonai érdek, hol kell egy ügyet csak katonai és hol csak közjogi szempontból kezelni, és hol együttesen mindkét szempontból. De midőn e beszéde után dr. Derschatta, gr. Schönborn és a háznak egyéb tekintélyes tagjai Magyarország alkotmányára, közjogára, állami önállóságára és függetlenségére nézve sértő kifejezést használtak, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* és konstatálták, mint később lesz szerencsém beigazolni, hogy az ő osztrák felfogásuk és a hadügyminiszter által kifejtettek között különbség nincsen, és ezt támadásokkal kötötték össze Magyarország alkotmá-

Digitized by Google

nyos jogai ellenében: akkor Pitreich visszabókolt, szépen megköszönte ezt és nem volt egyetlen szava sem neki, sem a többi közös miniszteremnek, sem az osztrák miniszteremnek, hogy ezt a támadást a kiegyezési törvény ellen visszaverjék, a helyzetet tisztázzák, klarifikálják, és a mi igazságos és valódi jogainkat és törvényeinket megvédjék ezen támadások ellen.

De most már a bizonyitás terére lépek arra nézve, hogy a t. miniszterelnök ur között és a t. szabadelvü párt között, valamint Pitreich közös hadügyminiszter felfogása között lehetetlen, hogy az egyértelmüség, egyöntetüség és teljes kongruencia meglegyen. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Mert Pitreich közös hadügyminiszter ur az 1867 : XII. t.-cz. 11. és 12. §-a ellen vét akkor, mikor a hadsereg tradicziójáról szól és azt mondja: a hadsereg tradicziója régi, szerencsés és szerencsétlen hosszu történet alapjából fejlődött ki, és kicsucsosodik, kidomborodik a Reglementben. S mikor arról szól, hogy a hadseregnek sem politikai, sem nemzetiségi tradicziókkal nem szabad birnia, azt mondja: *(olvassa.)* »Az osztrák hadsereg egy néphadsereg, sem német, sem magyar, sem cseh, sem lengyel stb., hanem közös hadsereg.«

T. képviselőház! Pitreich hadügyminiszter ur ezen vakmerő állitásával szemben a törvénykönyv van a kezemben. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Rakovszky István: Az 1867 : XII. törvényczikk 11. és 12. §-át olvasom fel. A 11. §. igy szól *(olvassa)*: »Ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi az egész hadseregnek és igy a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészitő részének egységes vezényletére, vezérletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el.« A 12. §. pedig igy szól *(olvassa)*: »De a magyar hadseregnek időnkinti kiegészitése« stb., tehát ismét magyar hadseregről szól egy szentesitett törvény. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És ezzel szemben azt mondja Pitreich hadügyminiszter, hogy nem létezik sem német, sem magyar, sem lengyel, sem cseh, hanem létezik egy közös hadsereg. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Nekem ahhoz semmi közöm, van-e német hadsereg, van-e cseh hadsereg, van-e lengyel hadsereg, de a mikor én a 67-es alapon állok, mikor ezt az alapot védem és látom ennek a 67-es törvénynek 11. és 12. §-ait, akkor én látok egy, maga ő Felsége által szentesitett olyan törvényt, a melyben a »magyar hadsereg« benfoglaltatik. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Gabányi Miklós: Csakhogy ez a törvény Pitreichnek smarn! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Meg a többségnek is! Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Rakovszky István: T. képviselőház! De Pitreich urnak felfogásai ellentétben állanak a szabadelvü párt programmjának 8. pontjával, a mely azt mondja, hogy *(olvassa)*: »a hadsereg vezérleti, vezényleti és szolgálati nyelvére nézve fennálló jelenlegi állapot ő Felségének 1867-ben elismert alkotmányos fejedelmi jogai alapján tartatott fenn.« Tehát alkotmányos jogok alapján tartatott fenn. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Alkotmányos jogokat fejleszteni, változtatni, megszüntetni, alkotmányos módon lehet. Tehát mindent alkotmányos módon kell tenni. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ezzel szemben Pitreich ur a következőleg nyilatkozik. Engedelmet kérek, németül olvasom fel szavait, hogy ne legyen legkevésbbé sem kétely a szavaknak kongruenciája és hitelessége tekintetében. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*: »Eine einheitliche Kommando- und Dienstsprache ist nicht nur zweckmässig, sondern absolut nothwendig.« Azaz egy egységes szolgálati és vezérleti nyelv nemcsak hasznos, hanem abszolute, feltétlenül, kizárólag szükséges is. Aztán tovább megy, és itten én már nem tudom, honnan veszi közjogi tudását; mert boldogult gr. Andrássy Gyula és Deák Ferencz beszédeiből olyan dolgokat állit, a melyeket azok legalaposabb ismerői tanusága szerint sem találtak benne, azt állitván, hogy mindakettő lándzsát tört az egységes szolgálati és vezérleti nyelv érdekében.

Azt mondja, hogy nagyon nehéz lenne, ha a véletlennek adatnék át a monarchia közös védelmének biztonsága, mikor a közös hadsereg a különféle szolgálati nyelvek folytán két vagy több seregre oszlanék. Tehát magyar hadseregre nem oszolhatik soha; a magyar hadsereg, a melyet az egész hadsereg kiegészitő részének nevez a törvény, nem exisztálhat soha; mert abban a perczben, melyben a magyar vezényleti nyelvet behoznák, a mely pedig legelső és legkönnyebben felismerhető ismerve annak, hogy magyar hadsereg létezik, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* abban a perczben ezen összes hadsereg nem léteznék, hanem lenne két hadsereg. A végén pedig azt mondja: akárhogy történik, s akármi történik, annak a katonatisztnek pedig a szolgálati nyelvet, hogyha katonatiszt akar lenni, okvetlenül meg kell tanulnia. Miután pedig az ő nézete szerint a szolgálati nyelv csak a német lehet, tehát a magyar nyelvre nézve hozott rezolucziók és elfogadott határozatok semmit sem érnek és az a megnyugvás, a mely a t. függetlenségi pártban uralkodik, most már tökéletesen felesleges és érthetetlen. *(Ugy van! Helyeslés balfelől.)*

Ellentétben van Pitreich hadügyminiszter urnak beszéde a szabadelvü párt katonai programmjának 4. pontjával. Azt mondom, ellentétben van, mert meg vagyok győződve róla, a t. szabadelvü párt komolyan veszi a programmját, meg is akarja védeni és érvényesiteni akarja

Digitized by Google

és nem olyan alkalmi csillapitó szernek tekinti, a milyet némelykor kellemetlen betegségeknél a betegeknek beadnak, és nem csupán csillapitani akart vele ama nagy és szép felbuzdulás után, a melynek itt tanui voltunk.

A negyedik pont a következőket mondja: »Régibb törvényeinkben is ismételten kifejezett törekvése és senkitől kétségbe nem vont joga a magyar nemzetnek, valamint a harczképesség lehető fokozása szempontjából eminens érdeke a hadseregnek is, hogy a magyar csapatok magyar tisztekkel láttassanak el és a nemzet fiai a hadsereg vezetésénél megfelelő mértékben érvényesüljenek. Szükségesnek látjuk ennél fogva, hogy az 1868. évi augusztus hó 11-én kelt legfelsőbb kézirat értelmében a nem magyar csapatoknál szolgáló magyar honos tisztek a magyar csapatokhoz helyeztessenek át.«

Hogy praktikus-e ez, vajjon helyes-e ez és hogy a harczászati képesség szempontjából beigazolható-e vagy nem, ezt a kérdést én nem akarom most bolygatni.

Én csak két állásfoglalással foglalkozom. Az egyik a szabadelvü párté, a mely azon álláspontra helyezkedik, hogy eminens érdek az, hogy a magyar honos tisztek magyarországi csapatokhoz helyeztessenek át. Erről már az 1807-iki törvény óta számos más törvény rendelkezik és ezt most a szabadelvü párt programmjában is sürgeti. Mit mond ezzel szemben Pitreich? *(Halljuk! Halljuk!)* Pitreich azt mondja: Azon elvet, miszerint a tisztek mintegy honosságuk szerint osztassanak be, a hadügyi kormányzat sohasem fogja és tudja megvalósitani.« Sohasem!

Barabás Béla: Kis Chlopy!

B. Kaas Ivor: Menjenek a delegáczióba Pitreichnak bizalmat szavazni. *(Zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Rakovszky István: T. képviselőház! Igazság szerint köteles vagyok azt a részt is felolvasni, a hol a hadügyminiszter ezen enyhit. Beszédének e felolvasott passzusát azzal indokolja, hogy minthogy territoriális rendszer van nálunk, nem akarja a tiszteket állandósitani egy és ugyanabban a városban, ugyanannak az ezrednek keretében. Ezen szempontból érvel és ennek alapján erőlködik az ellen, hogy a mit a magyarok kivánnak, keresztülvinni nem lehet. A fő elv, a melyet felállit, az, hogy honosságuk szerint beosztani a tiszteket és ott megtartani őket sohasem fogja. Hanem azután enyhitésül azt mondja: Igaz, hogy kérdik tőlem, miképen egyezik meg ez az 1868 augusztus 6-án kiadott legfelsőbb rendelettel; de erre azt mondom: igenis, abban a rendeletben csak az van, hogy »lehetőleg«, *(Derültség a baloldalon.)* ennek megitélését pedig a hadügyminiszter mindig magának tartja fenn. *(Derültség a baloldalon. Felkiáltások: Soha!)*

Magyarország parlamentjének vezető pártja mint eminens érdeket, mint teljesitendő feltételt állitja oda ezt a követelményt és csak mellékesen, álláspontjának erősitésére hivatkozik a legfelsőbb királyi kéziratra is; ezzel szemben pedig Pitreich azt mondja: Sohasem, erre pedig nem fogok vállalkozni, mert hiszen az a legfelsőbb kézirat is kibuvót engedett számomra, és a felett én fogok itélkezni, hogy mikor lehet ezt effektuálni, mily mérvben, vagy hogy egyáltalán lehet-e. *(Igaz! a baloldalon.)*

Ugron Gábor: Gyönyörü törvényhozási szuverénitás!

B. Kaas Ivor: Erre leszerelhetünk!

Horváth Gyula: Majd megvédelmezi Rákóczi, akarom mondani Rakovszky a nemzet jogát. *(Mozgás a baloldalon. Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Ez az, a mit specziálisan Pitreich hadügyminiszter ur álláspontjára nézve hoztam fel. Van egy nagyon érdekes nyilatkozata a legfelsőbb hadur jogairól és azok természetéről is, a melyet a Derschatta-féle rezoluczióval egybevetve fogok a t. ház tudomására hozni.

A mint beszédem bevezetésében mondottam, azt kell a miniszter ur e beszédének megitélésénél figyelembe venni, hogy mily körülmények között indult meg a vita, és most arra térek rá, mily körülmények között végződött.

Ez a beszéd január 13-án tartatott, Január 14-én Derschatta képviselő, delegátus ur ekként nyilatkozott: A mit a hadügyminiszter ur a vezényleti és vezérleti nyelvről, a szolgálati nyelvről mondott, azt mint teljesen kielégitőt kell, hogy elfogadjam. Ezen nyilatkozatok, hogy egy egységes szolgálati és vezényleti nyelv nemcsak hasznos, hanem kizárólagosan, feltétlenül, abszolute szükséges, és az a további megjegyzése, hogy az egységes vezényleti nyelv az első és feltétlen és jellegzetes jellege a közös hadseregnek, mindenkitől aláirható. Továbbá azt mondja: »Ki kell jelentenem azonban, *(Halljuk! a baloldalon.)* hogy a hadügyminiszter urnak kijelentései sohasem vágnak egybe azokkal a kivánalmakkal és követelményekkel, a melyek a magyar országgyülésen és különösen a gr. Tisza István miniszterelnök ur által elfogadott határozatban vannak letéve, a melyeket, mint a 9-es bizottságnak határozatait ismerünk. A mi a t. hadügyminiszter keresztül akar vinni, és azok az okok, a melyeket ő elmondott, semmi esetre sem egybevágók azon irányzattal, a mely a katonai kérdésekben a magyar országgyülésen követtetik.« Ezt Derschatta mondta.

Továbbá gr. Schönborn is az én nézetem szerint a legsulyosabb támadást intézte Magyarország közjoga ellen. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A következőket mondta *(olvassa)*: »A mi példának okáért az 1868-iki legfelsőbb kéziratnak keresztülvitelét illeti, ha ezt akként fogják fel és azzal indokolják, a mint ezt a hadügyminisz-

Digitized by Google

ter ur teszi, hogy t. i. a katonai állások a nyelvismereteik szerint is arra képes katonatisztekkel lesznek betöltve, ez egészen elfogadható. Hanem az nagyon veszedelmes lenne, hogyha ily módon egy politikailag és nemzetileg különvált katonatiszti kar alakittatnék. Hanem ha a magyar nyelvnek nagyobb tekintetbevétele mint közjogi posztulátum magyaráztatik és arra akarnák használni, hogy egy nemzeti állampolgárság vitessék be a hadseregbe, ez ellen tiltakozni kell.« Továbbá ezeket mondja *(olvassa)*: »A mi pedig a magyar nyelv nagyobb tekintetbevételét a katonai oktatásnál illeti, akkor, ha ugyanily elbánás a többi nyelvekre is alkalmaztatik, ez ellen semmi kifogásunk nem lehet; de leghatározottabban tagadásba kell vennem, hogy Magyarországnak közjogi állása a monarchiának keretében . . .

Ugron Gábor: Itt van a disznóság! *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Örökké használják ezt a gyülölt szót. *(Zaj.)*

Rakovszky István: . . . im Ramen der Monarchie, a monarchia keretében, ilyen nyelvi privilégiumok megadására katonai dolgokban feljogositana.« *(Zaj balfelől.)* Tehát szerinte Magyarország közjogi állása a monarchiában arra nem használtathatik fel, hogy a magyar nyelv iránt táplált kivánalmai, jogai, melyeket a törvény sehol sem rontott le, megadassanak. S most kérdem Polónyi Géza t. képviselő urat, megnyugszik-e azon nyilatkozatokban, állja-e a kongruenciát a t. miniszterelnök ur nyilatkozata és azon nézetek között, a melyeket az osztrák delegációban a hadügyminiszter hozzájárulásával, annak tiltakozása nélkül gr. Schönborn, Derschatta és maga a hadügyminiszter is hangoztatott? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

T. képviselőház! Most áttérek magára a Derschatta-féle rezoluczióra. Én magyar forditásban fogom felolvasni, bár kezeimnél van a német eredeti, de szó szerint leforditottam. Dr. Derschatta rezolucziója a következőleg szól *(olvassa)*: »A birodalmi tanács delegácziója azon jogi meggyőződésének ad kifejezést, hogy a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok alaptörvényeinek rendelkezései szerint minden kétely felett áll, hogy az összes hadsereg vezényletére, vezérletére és belszervezetére vonatkozó rendelkezések az uralkodót illető kizárólagos személyes felségjog, melyet a felelős kormány közreműködése nélkül érvényesit és melyre nézve azon általános elvek, melyek a törvényhozó tényezők közreműködésére vonatkoznak, alkalmazást nem nyernek.«

Ezzel szemben itt van az 1867:XII. törvényczikk 11. §-a, a mely ekként szól *(olvassa)*: »Ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi az egész hadseregnek és igy a magyar hadseregnek is, mint az összes hadsereg kiegészitő részének, egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, ő Felsége által intézendőnek ismertetik el.« Szemben Derschatta ur deklarácziójával, a melyet elfogadott az osztrák delegáczió, ismét itt állok szentesitett törvénynyel, a mely kimondja, hogy az összes hadseregre nézve a felségjog alkotmányos fejedelmi jog. De ha még ezt a tágabb magyarázatot nem fogadnám is el, akkor is minden kételyt kizáró dolog az, hogy a magyar hadseregre nézve, a mely az összes hadseregnek kiegészitő részét képezi, más felségjog, mint alkotmányos felségjog nincs. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Ugyanezen az álláspontón van a t. szabadelvü párt programmjának 8. pontja, a melyet, a mint mondottam, a szabadelvü pártnak ide behozni nem szabad.

Visontai Soma: Az Andrássy-féle inditvány!

Rakovszky István: Ez nem Andrássy-féle inditvány. De Derschatta polemizál a 8. pont ellen, a midőn felállitja azt az okoskodást, hogy a katonai felségjog két részre oszlik. Az első a főparancsnoki hatalom, a mely kizárólagos személyi hatalom, a melyben benne van az organizáczióra vonatkozó hatalom, a nyelvkérdésre vonatkozó hatalom, a vezérletre és vezényletre vonatkozó hatalom. A másik a kormányzati hatalom, a hadügyre nézve, az ujonczozás, a védtörvény stb., a melyre az alkotmányos kezelést megengedi. A főparancsnoki hatalmat, a melyben benne van az organizáczióra, a nyelvkérdésre, a vezényletre és vezérletre vonatkozó intézkedés, abszolute és kizárólag — mondja Derschatta — fenn kell tartani a hadsereg közössége érdekében egyesegyedül a fejedelemnek. Ezzel ellenkezik a t. miniszterelnök urnak november 18-iki beszéde, a hol ezen 8. pontnak magyarázatát adja, a hol egészen helyesen hivatkozik a 67-iki törvényre, és ezt a nézetét kifejti és ezt az álláspontot megvédi. Ilyen körülmények között hogy lehet azt állitani, hogy a t. miniszterelnök ur és Pitreich beszéde között megvan a teljes kongruenczia? Ezt én véges eszemmel felfogni nem tudom.

T. képviselőház! Nagyon különös, hogy mikor Derschatta ezt a rezolucziót beterjeszti, hivatkozik a t. hadügyminiszter urra is. A t. hadügyminiszter segitségére jött Derschattának, a midőn a legfelsőbb haduri jog tartalmáról és természetéről ekként nyilatkozik: »A háboru természete és művészete jogi respektálását követeli és nagyon ritkán maradna ezek megsértése büntetlenül. Ősrégi azon tapasztalat és arra, a mit én értek, megvan a találó kifejezés: legfelsőbb hadur. A háboruk természetében mélyen meg van indokolva a legfelsőbb hadur szerepe és senki se ámitsa magát azon veszedelmek felett, melyek felidéztetnek, ha ennek értelme és a mi abból a hadügyre vonatkozik, rázkódtatásoknak van kitéve.«

A mikor tehát Derschatta a felségjogokat, a haduri jogokat ekként formulázza, akkor Pitreich hadügyminiszter a hadur természetét akként klarifikálja és akként irja körül, hogy

Digitized by Google

azokhoz pedig nem szabad hozzányulni. Ezt az elvet megrázkódtatásoknak kitenni nem szabad, mert az igenis megboszulja magát, s akkor nem a magyar álláspontra helyezkedik, hanem dr. Derschatta ur bókolásait, gróf Schönborn bizonyitékait fogadja el, azok pártjára áll és nem áll a magyar közjognak álláspontjára. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Und der Kaiser absolut, wenn er unseren Willen thut *(Halljuk! Halljuk!)*

Rakovszky István: T. képviselőház! Én felveszem dr. Derschatta okoskodásaival a harczot, a midőn azt mondom, hogy ezen rezulucció nem csak Magyarországnak törvényeivel ellenkezik, a mit bizonyitani felesleges, de képes vagyok bizonyitani azt is, hogy az az osztrák kiegyezési törvény szellemével is ellenkezik. *(Halljuk! Halljuk!)*

Minket, t. ház, csak a magyar törvény irányithat és én könnyen lezárhatnám a vitát e tétel felállitásával dr. Derschatta ellenében. De én az 1867. deczember 21-iki törvénynyel és annak előzményeivel akarom bizonyitani, hogy mikor Ausztriában ezt a törvényt hozták, ott sem értették azt másként, mint mi értjük ezt Magyarországon. Legelőször azt kell konstatálnom, hogy a mi törvényünk sokkal korábbi keletü. Az osztrák alkotmány ezen törvény alapján garantáltatott, az osztrák alkotmány életbeléptetése mint előfeltételhez volt kötve, ahhoz, hogy a közös ügyeket közösen kezeljük, közöseknek deklaráljuk és azokat közösen intézzük el. Ezen törvény alapján indult meg Ausztriában a törvény kidolgozása, ezen törvényre történt hivatkozás, a mikor 1867-ben az osztrák kiegyezési törvény tárgyaltatott. A mi törvényünk egész határozottan megkivánja és kimondja azt, hogy teljes alkotmányosság fog létesülni Ausztriában is és csak alkotmányos Ausztriával fogunk érintkezésbe lépni. Mit értettek akkor Ausztriában teljes alkotmányosság alatt? Ez alatt Ausztriában azt értették, hogy legalább is olyan alkotmányosság, mint nálunk Magyarországon, mert a magyar törvény 25. §-a azt mondja *(olvassa)*: »A másik alapfeltétel az, hogy a teljes alkotmányosság ő Felsége többi országaiban és tartományaiban életbeléphjen, mert Magyarország azon országoknak csak alkotmányos képviseletével léphet bármi közös viszonyokra nézve érintkezésbe,«

Nem gondolhatott tehát a törvény a magyarnál kisebb mérvü alkotmányosságra akkor, a mikor a közös ügyek kezeléséről szól, kisebbre, mint a milyen Magyarországnak magának volt.

De ugyanezt gondolták Ausztriában is. Itt van az 1867 november 12-iki ülés naplója. Az előadó, dr. Brestl akkor a következőképen nyilatkozott *(olvassa)*: »A magyar alkotmány visszaállitásával egyszersmind ő Felsége a magyar országgyülés XII. törvényczikkét szentesitette, melyben az orsztrák országoknak bekövetkezendő konstituczionális hozzájárulásával a közös ügyek intéztetnek el.« És mikép intézendők ezen közös ügyek? Ebben a törvényczikkben bentlévő határozmányok mindenesetre a birodalmi tanács hozzájárulását követelik. Ezen törvény egészen ugyanazt tartalmazza, a mit a magyar törvényczikk tartalmaz abban, a mi a közös ügyekre vonatkozik. *(Olvassa)*: »So, dass das Gesetz, gleich dem ung. Gesetztartikel, alle auf die gemeinsamen Angelegenheiten bezughabenden Bestimmungen enthalte.«

Tehát a birodalomban lévő törvényjavaslat azonos a magyar törvényjavaslattal. Csupán ott van különbség, — ezt is mindjárt felfogom olvasni — a hol történelmi reminiszczenczikák vannak a törvényjavaslatban.

Azt mondja: »Der Ausschuss könnte jedoch nicht verkennen, dass bei der gegenwärtigen Sachlage von jeder Modifikation der einschlägigen Bestimmungen des ungarischen Gesetzartikels abgesehen werden müsse, soll anders der Ausgleich mit Ungarn und mit ihm so dringend nothwendige Ordnung unserer staatlichen Verhältnisse nicht gefährdet, oder mindestens auf eine lange Zeit hinausgeschoben werden.« Tehát a magyar törvénynek minden határozatainak tökéletesen egyezni kell az osztrák törvény határozataival, mert ha az osztrák törvényben eltérés lenne a magyartól, akkor ez a kiegyezés beláthatatlan időkre veszélyeztettetnék. *(Ugy van! balfelől.)*

Azt mondja továbbá: »Der Ausschuss hat sich daher in dem von ihm verfassten Gesetzentwurfe, dessen Annahme er einem hohen Hause empfiehlt, sachlich genau an die Bestimmungen des ungarischen Gesetzartikels XII, in soweit es sich um die Feststellung der gemeinsamen Angelegenheiten handelt, gehalten, und glaubte nur, was die Form betrifft, von der an vielen Stellen historische Anführungen und Motive erhaltenden Fassung des ungarischen Gesetzes abweichen zu wollen.«

Tehát egészen ahhoz tartotta magát a közös ügyekre nézve, a mit a magyar törvény mond. Igaz, hogy a felségjog nem közös jog, erre ez nem vonatkozik, de abból, hogy az osztrákok mindig hivatkoznak a magyar törvényre, hogy dr. Mende a 25. §-t magyarul czitálja, hogy t. i.: »A magyar alapfeltétel az, hogy a teljes alkotmányosság ő Felsége többi országaiban és tartományaiban is életbelépjen: mert Magyarország azon országoknak csak alkotmányos képviseletével léphet bármily közös viszonyokra nézve érintkezésbe.« Következik, hogy ha egy közös intézményre nézve az osztrák felségjog és a magyar felségjog közt ellentét merül fel, a magyar felségjognak kell döntőnek lenni. *(Helyeslés balfelől.)*

T. képviselőház! Beszédem végéhez közeledem. Előadtam azon kétértelmüségeket és bonyodalmakat, a melyek ezen hosszu katonai vita folyamán felmerültek és keresem a kibontakozást. *(Halljuk! balfelől.)* Mindazt, a mi eddig

Digitized by Google

történt, palliativ, kétes értékü dolognak tartom. Lehet, hogy a nehézségeknek elejét veszik, de ezeket nem fogják megsemmisiteni örökre. Én pedig a 67-es alap érdekében azt tartom, hogy azon kérdések tekintetében, a melyek olyan vitálisak, minden kételyt, minden kétértelmüséget ki kell küszöbölni, azokat teljes világosságukban kell odaállitani, nagy elővigyázattal, kitartással, elszántsággal, egyenességgel, minden melléktekintet nélkül kell megvédeni azt a jogot, (*Élénk helyeslés a baloldalon.*) a mely Magyarország számára e törvényben biztositva van, de életbeléptetve nincs. (*Ugy van! Ugy van! a baloldalon.*) Mert a mig ezt nem teszszük, addig a 67-es alapot megvédeni nem lehet. Ez az egyetlen kötelesség, a mely reánk háramlik és a mi jogaink ebben a törvényben megvannak, mert sohasem lehet feltételezni azon nagy emberekről, a kik ezt a törvényt alkották és a kik jól ismerték a közjogot, hogy olyas valamit vettek volna be a törvénybe, a mi Magyarország régi jogaival, törvényeivel, közjogával ellenkeznék. De ha ezt a kötelességünket nem teljesitjük, akkor ezt a törvényt nem védhetjük meg, akkor ez olyan mű lesz, a melyre talán azt lehetne mondani, hogy kevés előrelátással készült. De nem mondom ezt, mert bölcs férfiak voltak, a kik ezt a művet megalkották; ez a mű, a mig alkotóinak szemei nyugodtak rajta, biztos volt minden félremagyarázástól. Nem a mű gyarlósága, hanem a későbbi végrehajtás, azon jogoknak elferditése a melyek abban le vannak fektetve, okozták azt, hogy ez a törvény elhomályosult, hogy kételyek támadtak, a melyeket a mi ellenségeink azután felhasználnak arra, hogy közjogunkat aláássák és veszélyeztessék. (*Ugy van! Ugy van! a baloldalon.*)

T. képviselőház! Odaérkeztem ahhoz a ponthoz, hogy itt klarifikálni kell. Hiszen történtek klarifikációk, felelt itt a miniszterelnök ur, nyilatkozott a szabadelvü párt, nyilatkozott a függetlenségi párt. Én ezeknek a nyilatkozatoknak, bárminő becscsel birjanak is, nagyon csekély értéket tulajdonitok akkor, mikor látom, hogy Ausztriában következetesen, folyton és folyvást a mi jogos, méltányos, törvényes, igazságos álláspontunk ellen harcz és aknamunka folyik, akkor én ezeket efemer értékűeknek, gyengéknek, pillanatnyi hatás előidézésére valóknak tartom. (*Zaj a szélsöbaloldalon.*) Ezzel szemben voltam bátor a t. miniszterelnök urnak egy közbeszólásban azt mondani, hogy »kézi zálogot kérünk.« Igenis, kézi zálogot kérünk (*Zaj.*) és ez az, hogy mindazok a jogok, a melyek körül most kételyek forognak fenn, a melyeket most homály borit, klarifikáltassanak. Klarifikáljuk a 67-es törvényekben mindazokat a pontokat, a melyek körül kételyek támadtak, foglaljuk azt törvénybe, ő Felsége szentesitse és ha ez a törvény szentesitve van, akkor beszélhet nekem dr. Derschatta, beszélhet Pitreich ugy, a hogy akar, én, a mint most a törvénykönyvvel a kezemben kénytelen vagyok az okoskodás utján jogunkat megvédeni, akkor majd erősebb fegyverrel a kezemben rámutathatok erre a törvényre is magára, a melyet ő Felsége szentesitett. (*Helyeslés balfelől.*)

T. képviselőház, ez az egyetlen mód a kibontakozásra és az egyetlen mód arra nézve, hogy ezek a homályok . . . (*Zaj a szélsöbaloldalon. Egy hang a szélsöbaloldalon: El kell válni!*)

B. Kaas Ivor: . . . Elválni, lemondással?

Elnök (*csenget*): Csendet kérek!

Rakovszky István: Hiszen a t. képviselő urak a 67-es alapra helyezkedtek, hiszen ennek a végrehajtását követelték ujabban. Hát vagy akkor követték el a hibát, vagy most restellik. (*Egy hang a szélsöbaloldalon: Önök helyezkedtek a 48-as alapra!*)

Ne tessék a 67-es törvényből a 48-iki törvények javára olyasmit levonni, a mi rá nem illik, elég jót tett az a 48-as törvény, semhogy szüksége lenne arra, hogy 67-től kölcsönözzön valamit. Mi, a kik 67-es alapon állunk, nem akarjuk azonban emennek is nagy érdemeit kisebbiteni, a melyek abban tényleg benn vannak. (*Helyeslés balfelől.*)

Most végzem szavaimat, és bármennyire hozzájárulok is azokhoz közjogi tekintetben, a miket t. képviselőtársam, gróf Apponyi Albert igen helyesen a nála megszokott biztossággal elmondott, mégis sajnálatomra, beszédének végével nem érthetek egyet. Ő azt mondta, fiat lux. Én is ugyanazt mondom, hogy legyen világosság, de ha nekem, a lámpának, a villanyosnak a gombja kezemben van, mikor tőlem függ a világosságot felgyujtani, meginditani az áramot, a melyből világosság árad, akkor én a kezemet arról a gombról, arról a billentyüről nem veszem vissza. Nem én, hanem az ellenzék és a harczolók vagyunk abban a helyzetben, hogy ezen a billentyün tartjuk kezünket. (*Ugy van! Ugy van! balfelől.*) Tőlünk függ, hogy legyen világosság, vagy talán örök éj. (*Éljenzés és taps balfelől.*) Én a politikában egy előnyös állást, a melyben vagyok, semmiféle igéret kedveért a világon fel nem adok. A politika az elvek és az érdekek harcza, ott a sziv nem szól hozzá, ott a higgadt megfontolás, a megérlelt szándék és meggyőződés és annak végrehajtása képes egyedül sikert biztositani és én ezt akarom. (*Élénk helyeslés balfelől.*)

Én távoltartottam magamat a harcztól, de harczolni fogok, a mig a 67-es alap ellen támasztott támadások olyan hatálylyal, oly kétségbevonhatlan erővel visszaverve nem lesznek, hogy ahhoz többé szentségtörő kézzel senki — bárki legyen az — hozzá ne nyulhasson. (*Élénk helyeslés és taps balfelől.*) Én a harczot akarom, és folytatni fogom mindaddig, mig ezen dolgok reparáczióját nem élem meg, harczolni fogok ugy, a hogy tudok. Itt a ház szine előtt elismerem és bünbánóan be kell vallanom, hogy na-

Digitized by Google

gyon sokat vesztett az ellenzéki szónak ereje. Nem én voltam a hibás. Én latoltam szavaimat mindig, a mikor kimondottam, kerültem a hangzatos szónoklatokat, a melyek pillanatnyi sikerhez és tapshoz vezettek, de a melyeknek azután, ha a beváltás ideje eljött és nem tudták beváltani: a következménye a gúny, a kétely és a gyanusitás volt, és hogy az a hitel, a melylyel mindenkinek, a ki e teremben tekintélylyel akar fellépni, birnia kell, meg lett ingatva. De ha kimondom a nehéz szót, akkor annak végkonzekvenczáiit is levonom. De tizszer is meggondolom, mikor azt a nehéz szót kimondom, hogy akkor aztán annak konzekvencziáit is biztositsam. Igy vagyok én ma is, nincs semmi reményem arra, hogy Pitreich urral másutt leszámoljak, nincsen semmi reményem arra, hogy Derschatta urnak alkotmánysértő merényletével szemben máshol szembeszállhassak hatályosan, mert nem akarom magamat nevetség tárgyává tétetni, ha én a magyar delegáczióban Derschatta urral ellenkező inditványt hozok elő, még arról sem vagyok biztos, hogy vajjon ennek a szegény öt ellenzéki embernek együttes működését gunyosan le nem szavazzák-e? *(Helyeslés balfelől.)*

Nincs máshol reparáczió, mint itt, nincs más reparáczió, mint itt, nincs más protestáczió, mint a törvény. És addig, a mig ez meglesz, küzdök érte, nem tudom, képes leszek-e végig harczolni, de addig, a mig harczolni fognak ezért, itt vagyok én is, végig fogom küzdeni. *(Élénk éljenzés balfelől.)* És ez a szerep lehet, hogy hálátlan lesz; lehet, hogy osztályrészem épen azok részéről, a kik olyan hangosan hirdették a harczot, rám nézve hátrányos lesz; lehet, hogy megtámadtatásokkal fog járni az. De ez is egy rákfene ebben a parlamentben, hogy itt két monopólium keletkezett ezen vita alatt. Az egyik a kormánypárti monopólium, a mely azt mondja, hogy: »mi mindig uralkodunk«; a másik az önök monopóliuma, *(a szélsőbaloldalra mutat)* a kik azt hiszik, hogy csak önök az ellenzék, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* a kik kisajátitják az ellenzékieskedés egészét a maguk részére. *(Felkiáltások a baloldalon: Csak önök hazafiak! Mozgás és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Igenis önök sajátitják ki a hazafiságot, önök akarják irányitani és kényszeriteni a többi ellenzéket, hogy az önök minden akcziójához csatlakozzék csak azért, mert nyolczvanan vannak. *(Ugy van! balfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Cserben hagynak minket és árulásról beszélnek! *(Ugy van! balfelől. Zaj.)*

Rakovszky István: És ha ez az ellenzék azt látja, *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* mert előrelátóbb önöknél és tudja, hogy azt nem lehet elérni és félreáll, támadásoknak van kitéve; akkor pedig, a mikor egy uj fázis, egy uj momentum jön bele a harczba, a mikor mindenkinek az érdeke az lenne, hogy megállja a helyét, akkor önök félreállnak . . . . . *(Hosszantartó helyeslés a baloldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ez az árulás!)*

Holló Lajos: Tartsunk össze, magyar emberek és el lehet mindent érni! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon és a jobboldalon. Helyeslés balfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek. Rakovszky képviselő uré a szó; ne tessék a szónokot zavarni, mert különben kénytelen leszek az illető képviselő urakat megnevezni.

Rakovszky István: . . . és akkor az önök részéről az őszinte, a becsületes törekvés megtámadtatásoknak van kitéve és gyengittetik az akczió a kormánynyal szemben, mely pedig egy ily egyetértően vivott harczból, mely közjogunkért folyna, maga is erős támaszt, az ország pedig hasznot huzna.

A törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Hosszantartó éljenzés a baloldalon és a néppárton. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Molnár Jenő: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Még csak az imént tárgyaltuk le egyévi] vitatkozás után az ujonczmegállapitási törvényjavaslatot. Most ime ismét szőnyegen van egy ujabb törvény, az ujonczmegajánlási törvényjavaslat. Egyebet sem csinálunk, mint olyan törvényeket hozunk, a melyek az ország megterheltetését czélozzák. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Ugy látszik, mint hogy ha a hatalom szándékosan lökné közénk mindig ezt a közjogi harczot, hogy ne legyen erőnk a mi gazdasági megerősödésünkre és hogy itt egymással vitatkozva és egymással összeveszve és igy az országot gyengitve, annál könnyebben boldoguljon velünk a hatalom. Egy harczot folytatunk itt több mint egy esztendeje és azt mondják, hogy a siker reménye nélkül. Mi azt mondjuk, hogy lehetetlen az, hogy mi a harczban a siker reménye nélkül állanánk, mert egy oly kivánság, a melyet mi mindig hangoztattunk és a melyet meg nem szününk hangoztatni mindaddig, a mig az valóvá nem válik. A magyar nyelv érvényesülése a hadseregben, egy oly természetes és ősi joga az országnak, a melyet elvitatni nem lehet semmiféle hatalmi erővel, semmiféle pártpolitikával, semmiféle paktummal.

T. képviselőház! Találó az, hogy a mikor gróf Apponyi Albert tegnap szóvá tette a hadügyminiszter ur beszédét, azt mondotta, hogy feltünik neki, hogy a brüsszeli konvencziót is szóba került Ausztriában és kifogásolták azt, hogy mind Ausztriának, mind Magyarországnak külön képviselői voltak. Mit jelent ez? Azt, hogy azt a beolvasztási theoriát, a melyet Ausztriában mindig hangoztattak, és a melyet a hadsereg örökösen fentart, a gazdasági téren is ki akarják terjeszteni. Már rossz szemekkel nézik, hogy kissé igyekszünk a szárnyai alól kiszabadulni, már kifogásolják, hogy a brüsszeli konvenczió megkötése alkalmával Magyarország,

Digitized by Google

mint önálló állam volt képviselve. *(Igaz! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Hiszen harcz folyik itt, mert az osztrákok még jobban ki akarják terjeszteni a felségjogokat. És e házban is vannak olyanok, a kik kevésnek tartják most is ő Felsége jogait. Hiszen a monarchikus államforma az egész földkerekségen nem erősödött meg annyira, mint Ausztria-Magyarországon. Ha sorra veszszük az összes államokat, látjuk, hogy pl. Angliában a királynak csak formális joga van, pedig a király nemzeti király, ellenben a törvényhozásnak óriási nagy joga van a Felséggel szemben. Belgiumban a királyi hatalom már ugyszólván pictus masculus. Spanyolországban is gyöngül a monarchikus forma, Franczia országban eltörölték, szóval Ausztria-Magyarország 1867 óta a helyett, hogy az önállósághoz jutott volna közelebb, minden törvényes intézkedésével odairányul, hogy a királyi hatalmat, a királyi trónt erősitse. Minden intézkedésünk, a melyet erre vonatkozólag törvényhozásilag is hoztunk, erre törekszik, igy pl. a főrendiház összeállitása is.

Hogy van összeállitva a főrendiház? A kormánytól függő emberek neveztetnek ki oda, a Tisza-féle törvény biztositotta a kormánynak a nagy befolyást a törvényhozásban, pedig a főrendiházban azonkivül is a koronától függő emberek vannak, grófok, hitbizományok birtokosai stb., a püspökök, a kik a királyi adomány folytán jutnak állásukba, ezek mind függő helyzetben vannak a koronával szemben. Már most 35 éven keresztül mindig erősitjük a királyi hatalmat és a törvényhozásnak azt a másik faktorát a mi rovásunkra erősitjük; természetes, hogy a mikor ily nagy életbevágó kérdés lép előtérbe, gyengébbnek mutatkozik a nemzet, és minden hatalmat, a mely rendelkezésre áll, a törvényhozás másik faktora kezébe juttatnak.

T. képviselőház! A kérdés, a melyet most vitatunk, az, hogy ajánljuk meg az ujonczokat. Megajánlanám, hogyha ez a kontingens oly hadsereg számára kéretnék, a mely a mi nemzeti hadseregünk volna, a mely hadsereg hivatva volna a mi állami biztonságunkat, az állam tekintélyét a külfölddel szemben képviselni, vagy hogyha a hadsereg oly kormány vezetése alatt állana, a mely különösen birná bizalmunkat. De minthogy sem az egyik, sem a másik nincs meg, a kormány, a mely arra vállalkozott, hogy az ujonczok megajánlását a képviselőháztól kérje, nem birja bizalmunkat, magam részéről az ujoncz megajánlási törvényjavaslatot nem szavazom meg. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ha a mostani kormány kormányra jutásának történetét nézzük, látjuk, hogy a kormány a bukásának csiráját már akkor hordta magában, a mikor a miniszterelnök még miniszterelnök sem volt, hanem egyszerü képviselő. Akkor pedig, a mikor a túlsó oldalról tavaly februárban azt a beszédet tartotta, a melyre majd leszek szerencsés visszatérni, az a beszéd egy aulikus, nemzetietlen beszéd volt, melyben erős filippikával akarta megmagyarázni, hogy menynyire szükséges akkor az ujonczfelemelés, a mely az ország határainak és a nagyhatalmi állásnak megvédésére szükséges. A véderő-bizottságban az akkori honvédelmi miniszter ur sugdosással adta tudtára az ellenzéki képviselőknek, hogy nyilvánosan nem mondhatja meg, hogy mennyire szükséges az ujonczlétszámfelemelés, de meg kell adni, mert itt óriási veszedelem forog fenn. És mi történt? Nem adtuk meg a felemelt ujonczjutalékot, nem adtuk meg még a rendest sem, és azért az emberek ép ugy lélegzenek, mint azelőtt, a halak is ugy mozognak a vizben, azután az ország gazdaságilag sem pusztult el, szóval az, a mit az akkori honvédelmi miniszter ur sugdosott, minden lehetett, csak az nem, a mi arról győzhette volna meg a képviselőket, hogy tényleg szükség van az ujonczjutalék felemelésére.

Akkor a mostani miniszterelnök ur mint képviselő el akarta velünk minden áron hitetni, hogy ő is tudja, milyen imminens szükség van az ujonczjutalék felemelésére. Széll Kálmán akkori miniszterelnök a passziv rezisztenciát hangoztatta, pedig én egy beszédem alkalmával, melyet a tavaszszal mondtam, már akkor figyelmeztettem a t. miniszterelnök urat, hogy ne számitson arra, hogy ezen patikában — az ellenzékre mutatva — többé az ő sebeire irt vagy orvosságot talál. Arra számitott, hogy innen kapja az orvosságot, pedig mérget kapott, és ez okozta az ő bukását, a mint fogja minden miniszterelnök bukását okozni, mert lehetetlen az ellenzékkel együtt egy pártpolitikát csinálni és együtt kormányozni. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Mert lehet az ellenféllel békét kötni, azt én nem tagadom, de az ellenféllel győzelmet akarni aratni, ez lehetetlen, ezt én még sehol sem hallottam, ezt akarja Tisza István miniszterelnök ur megkisérelni, de a mint látszik, lehetetlent akar, a mit a politikában ugy hivnak, hogy macchiavellizmus. Ha nem fog czélt érni, ne rójja fel ezt az obstrukczionak, hanem annak a lehetetlen programmnak, a melylyel jött.

Milyen programmal jött ide a t. miniszterelnök ur? Azt mondta, hogy ő erőszakkal is rendet akar itt csinálni. Hallottam, hogy akasztófával, meg kötéllel is, de ezt nem ismételte itt a miniszterelnök ur. A mikor valaki ilyen programmal jön és arra vállalkozik, hogy az ellenzéket lehetetlenné tegye, akkor miért panaszkodik, hogy mi gáncsot vetünk neki és nem szavazzuk meg a javaslatot, hogy nem adunk neki módot arra, hogy igéretét beválthassa? Hát hiszen én elismerem, hogy már most nemcsak azért folyik a harcz, hogy a magyar nyelv érvényesülésére vonatkozólag nekünk intézményes biztositékaink legyenek, hanem kénytelenek vagyunk most már Tisza István miniszterelnök

Digitized by Google

ur kormányzása ellen is harczolni, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert Tisza István miniszterelnöksége nekünk a jövőt nagyon sötét szinben tárja elénk, mert sem a saját pártja támogatását nem viszonozta ugy, a hogy kell, sem a királynak tett igéretét be nem tartotta, sem azt a programmot nem tudja betartani, a melyet maga elé tüzött.

Nem tudja pedig betartani azért, mert, a mint mondottam az előbb is, mindjárt, mihelyt feltette magában, hogy keresztülviszi, lehetetlenre vállalkozott.

Pártjának támogatását nem hálálta meg, mert pártja vakon támogatta őt ez erőszak programmjában is, azt hivén, hogy talán ez a kiválasztott, az a nagyon okos, geniális ember, ki tudja miféle hatalma, miféle tudása van, a melylyel erőszakosan is rendet tud csinálni. Ez a támogatás azonban nem találkozott hálával a t. miniszterelnök ur részéről, mert abbahagyta az erőszak politikáját.

A királylyal is elhitette a t. miniszterelnök ur, hogy képes azzal a lefejezett programmal is bennünket meggyőzni és képes bizonyos határidőre az ujonczok megajánlását biztositani. De a királylyal szemben sem tudta megtartani igéretét.

A harmadik az, hogy neki nem kellett most ezekkel az uj főispáni kinevezésekkel a közigazgatást megjavitani. Hiszen a közigazgatás teljesen rendben volt, ő támogatta az előbbi kormányt, miért kellett tehát igy hirtelen megváltoznia mindennek és uj főispánokat kinevezni? Csak azért, hogy a maga képére rendezze be az országot. Ez azután megrenditette bennünk is a bizalmat és mondhatom, hogy megerősitette az ellentállást is a katonai javaslatokkal szemben. Tehát itt a királylyal szemben tett igéretét azért nem tudja beváltani, mert a belügyi kérdésekre vetette magát, a melyek pedig nem voltak sürgősek és a melyekkel ezeknek a javaslatoknak keresztülvitelét legalább is késleltette.

Ilyen helyzetben nem marad más hátra a t. miniszterelnök urnak, mint hogy mondjon le. *(Zaj és derültség a jobboldalon.)*

Bartha Miklós: Pedig meg lesz! *(Zaj.)*

Molnár Jenő: Mert le kell mondania, akár tudja az ujonczjavaslatokat törvényerőre emelni, akár nem. Ha az ujonczjavaslatokat törvényerőre emeli, akkor Bécsből kell menni, mert Körberrel szemben olyan álláspontot foglalt el, a mely a bécsi köröknek nem kedvező.

Werner Gyula: Azért buktatja a függetlenségi Molnár!

Gabányi Miklós: Nye krics! *(Zaj.)*

Molnár Jenő: Ha pedig nem hozza, azért kell megbuknia, mert nem hozza.

Elnök: Kérem Gabányi képviselő urat, tartsa szem előtt a parlament tekintélyét.

Gabányi Miklós: Képviselőtársam sem tartotta szem előtt, azért szóltam neki idegen nyelven! *(Zaj.)*

Molnár Jenő: Erre azt mondhatnák a tulsó oldalról, hogy miféle hazafiak vagyunk mi, hogy mikor egy magyar miniszterelnököt Bécsből akarnak lehetetlenné tenni, akkor nem fogunk össze és nem támogatjuk közösen. Hát kérdezte-e tőlünk akkor, mikor idejött, hogy beleegyezünk-e abba, hogy jöjjön? *(Derültség jobbfelől.)* A ki küldte, az tartsa meg magának. *(Ugy van!)*

Ebből legalább okulni fog a t. miniszterelnök ur, hogy nem elég csak a királyi kinevezés ahhoz, hogy valaki Magyarországon a hatalmat megtartsa. Annak a népben, a nemzetben is kell gyökerekkel birnia, mert ha a nemzetben nincs gyökere, épen olyan, mint egy ház, a melynek fundamentuma nincs a földbe eresztve, hanem csak homokra van épitve. Az ilyen ház egy gyenge szellőre is eldől. Ugy van ő is. Ő Bécsből jött ide, és a mint Bécsből egy kis szél fúj, őt is elfujja.

De nem támogathatjuk a miniszterelnök urat, daczára annak, hogy Bécsből akarták elejteni, azért sem, mert nem magyar nemzeti politikát követ, nem a mi politikánkat követi. Ha a mi politikánkat követné, akkor nagyon természetes, hogy együtt volna az egész ország.

De a mikor a miniszterelnök ur lehetetlenre vállalkozott az itteni hangulat ellenére, ne kivánja és ne követelje tőlünk, hogy őt támogassuk és Bécscsel szemben megvédjük.

A mi a miniszterelnök urnak az engedményekre vonatkozó igéreteit illeti, az olyan dolog, mint a mikor az egyszeri ember nagyon busult, a mikor férjhez akarta adni a leányát. Jön hozzá egy barátja s kérdi tőle: »Miért vagy olyan bús, kedves barátom?« »Hogyne búsulnék, mikor férjhez megy a leányom és nincsen meg csak a hozománynak a fele.« Azt mondja a másik erre: »Ne búsulj, hiszen jól tudod, hogy a másik felét el lehet tagadni.« »Igen ám, csak az a baj«, volt a válasz, »hogy az a fele van meg, a mit el lehet tagadni.« *(Derültség.)* Az igen t. miniszterelnök ur engedményeinek is csak az a része van meg, a mit egyezményileg össze lehet állitani. A mit azonban megigért és a minek meg kellene lenni, azt Bécsben nem adják meg. Ezekben az igéretekben mi, vagy legalább én a magam részéről nem bizhatok és azért várom, a mint Rakovszky István t. képviselőtársam magát kifejezte, azt a bizonyos kézizálogot, azokat a bizonyos intézményes biztositékokat. Mert még az ilyen intézményes biztositékok mellett is hová jutottunk?

Nincsen egyetlenegy törvényünk, a melyet az Ausztriával közös érdekü ügyekben hoztunk, a mely eddig meg lett tartva. Hát még hogyha csak puszta igéretekről van szó. Akkor ugy járunk, mint a 68-iki rendelettel, a melyről látjuk, hogy Pitreich miként magyarázza ezt.

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Digitized by Google

Van véderőtörvényünk, a mely azt mondja, hogy a katonákat három esztendőn túl nem lehet bentartani és bentartják. Itt van a póttartalékosokra vonatkozó törvény, a mely kimondja és biztositja a családapáknak, hogy nem kell bevonulniok és mégis behivják őket. Ezeket a törvényeket mind kijátszszák, hogyne játszanák ki hát az igéreteket, hogyan tartanák meg azokat, a mikor ezek az igéretek szerintem csak arra valók, hogy a kormány mielőbb abba a helyzetbe jusson, hogy az általa elvállalt kötelezettségeknek eleget tehessen.

Mindezekből csak azt látom, t. képviselőház, hogy az Ausztriával való közösséget feltétlenül fel kell bontani, még pedig minden téren, mert nem igaz az, hogy minket csak a hadügy közössége, az erre vonatkozó pénzügy és a külügy tart össze. Látjuk, hogy gazdasági érdekeinket is csak ugy tudjuk elintézni, hogy azok Ausztria érdekeivel ellentétbe ne jussanak. Ott van a czukorkonvenczió, az Olaszországgal kötött kereskedelmi szerződés, ezek mind olyan dolgok, a melyekből kiviláglik, hogy Ausztria-Magyarországot anyagilag és gazdaságilag nem akarja kibocsátani gyámsága alól, pedig addig, a mig gazdaságilag fel nem lendülünk, a mig mindig csak olyan erőnk lesz, mint ma, a mig szét lesz züllve az ország, a mig annak közélete fel van dulva és törvényhozása olyan képet fog nyujtani, mint most — és jól tudja az osztrák hatalom, hogy milyen uton-módon lehet minden embernek a lelkéhez hozzáférni és meggyőződését megváltoztatni — mindaddig, a mig gazdaságilag ezt az országot meg nem erősitjük, mindaddig a bécsi hatalommal szemben anyagi érdekeinket megvédelmezni nem leszünk képesek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Uj fázisba lépett ez a dolog a bécsi delegációkban elhangzott beszédek által. Bár az osztrák delegáczió nem az a testület, a hol ilyen nagy kérdések megvitathatók volnának, mégis megragadta Pitreich is az alkalmat erre, Pitreich, a ki nem ismer mást, csak közös hadsereget, a melynek mindenféle nemzetiségü tagja lehet, pedig a bankón láthatná, hogy csak két nagyhatalom van, az osztrák meg a magyar, a többi nemzetiségek azok csak kisebb betüvel vannak ráirva.

A hadsereget is a két állam tartja fenn a pénzén, de azért Pitreich szerint az sem az egyiké, sem a másiké, hanem az összes néptörzseké. Ilyen kijelentést tehet egy, az ország pénzén fentartott miniszter a magyar alkotmány ellen, értem a miniszterelnök urat, hogy nem ambicziónálja magának, hogy olyan államnak legyen miniszterelnöke, a mely nem az alantasától függ. De látszott is az arczán a kétségbeesés, a mikor meghallotta a Pitreich-féle hirohanást és mégis kénytelen volt neki igazat adni! Másnap aztán Pitreich módositotta ugyan nyilatkozatát, Tisza azonban megmaradt annál, a mit mondott, tehát Pitreich még különb ember, mint Tisza István! Pedig most lenne igazán szüksége Magyarországnak miniszterelnökre, a mikor, mióta a nádori hatalom megszünt, ugyszólván a királyt helyettesiti a miniszterelnök, a ki azonban nálunk olyan gyenge, hogy nem mer szembeszállni Bécs minisztereivel. De hiszen csodálkoznom is kellene azon, ha szembe merne szállni, mert a királyt Bécsben csupa német katonatiszt veszi körül, látja azt a hatalmas Bécset, azt az élénk forgalmat, mindennap nagy fene zeneszóval felmasirozik hozzá a várta és igy nem törődik azzal, hogy mi történik Magyarországon; ő csak azokat ismeri, a kikkel közvetlen érintkezésben van és nem azokat, a kik távol állanak a bécsi intrikától.

Ezeket, t. képviselőház, mi felhozzuk minden költségvetés alkalmával, de azt sem tudjuk elérni, hogy a király legalább rövid időre lejőjjön. A multkor is lejött egy temetésre, de már Budapesten meg sem hált. Pedig tudhatná, mennyire fáj ez a magyar nemzet minden hü fiának. Nagyon jól tennék a magyar tanácsadói a királynak, ha felvilágositanák a királyt és azt hiszem, igen sok ilyen kérdést tudnánk kedvező módon megoldani, a melyet most még makacssággal és erős harczczal sem tudunk megoldani.

Kérnék öt percz szünetet, t. elnök ur!

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Molnár Jenő képviselő ur folytatja beszédét.

Molnár Jenő: T. ház! Egy határozati javaslatot szándékozom benyujtani, a mely következőképen szól *(olvassa)*: »Utasittatik a honvédelmi m. kir. miniszter ur, hogy évenként tegyen jelentést a megszállott tartományokban, Boszniában és Herczegovinában, elhelyezett magyar csapatokból megszökött katonákról és az ott előforduló öngyilkossági esetekről.« Boszniában és Herczegovinában több magyar csapat van elhelyezve mint osztrák csapat; az arány ugy áll, hogy 70 százalék a magyar katona és 30 százalék az osztrák. Ismerjük Bosznia földrajzi és geologiai viszonyait, még tüzokádó hegyek is voltak ott. Óriási sziklák, járhatatlan utak vannak, és a mi hadügyi kormányzatunk ezen járhatatlan utakra, erdőségekre alföldi magyar fiukat visz oda, a kik a homokhoz vannak szokva és egész életviszonyuk ugy van berendezve, hogy azok sima talajon nőttek fel. A hadügyi kormány tiroli emberek helyett, a kik a hegyvidékekhez hozzá vannak szokva és ismerik a klimatikus viszonyokat oly országokból, a hol magas hegyek vannak, alföldi zömök embereket tesz oda és ennek a következése az, hogy ezek az emberek nem birják ki ezt a strapát. Épittetett pl. a hadügyi kormány bizonyos erődítéseket. Már most az egyik erődítésről a

Digitized by Google

másikba megy a csapat gyakorlatra. Ez van körülbelül 2—3 órányi távolságra, a hegyről le kell menni, amott pedig az erődítéshez fel kell menni. Nagyon természetes, hogy az alföldi magyar katonák, az ilyen hegymászásokhoz nem lévén szokva, beteggé lesznek és a boszniai kontigens nagy részét kórházba teszik, azokat pedig, a kik csak könnyebb betegek, a századszobába.

Tehát akkor, a mikor a hadügyi kormány fel akarja emelni az ujonczlétszámot, mert arra szüksége van, legalább praktikusabban és a védszervezetnek megfelelőbben kellene a katonaságot elhelyezni.

Hiszen még mikor mi fel sem emeltük az ujonczlétszámot, már Boszniában előre tudták, hogy az a felemelt ujonczlétszám nekik fog jutni. Mi tehát nem arra adjuk az ujonczot, mint a mire más állam adja: az ország megvédésére, a belbéke és a rend fentartására, hanem adjuk egy tőlünk teljesen idegen tartomány területének megvédésére, a mely területen, daczára, hogy a mi hozzájárulásunk és vérbeli áldozatunk által lett az osztrák és a magyar birodalomnak megszerezve, Magyarország államisága semmiféle téren, még a kulturális téren sincs a legcsekélyebb mérvben sem kidomboritva. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ha azt a tömérdek pénzt, a mit elköltünk ott a katonaság fentartására, itthon költhetnők el, egész más fokán lennénk a művelődésnek, mert sok olyan intézményünket tudnók megerősiteni, a melyeket most mostohán látunk el, mert a hadügyi költségek nap-nap után több pénzt követelnek tőlünk.

Határozati javaslatom azt czélozza, hogy a honvédelmi miniszter ur ezt a kimutatást nekünk évről évre adja be.

Ugy tudom, hogy azok a katonák, a kik ott el vannak helyezve, nem tudják kiállani azt az óriási strapát és igy igen nagy kontingens át szokott szökdösni Montenegróba, a hol azután bizonyos időig megtelepedik, a mig alkalma nyilik onnan is megszökni. Tehát a nélkül, hogy valami hasznunk volna, veszitünk, mert ez az ember Magyarországba többé vissza nem jön *(Ugy van! balfelől.)* és Magyarország őt egyszer és mindenkorra elvesztette. Pedig nekünk a munkaerőre nagy szükségünk van.

Az ujonczmegajánlás és az ujonczjutalék felemelése mind a magyar nemzeti állam és a magyarság rovására megy. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* Azért történik a nemzet rovására és azért kell nekünk különösen az ellen tiltakoznunk, hogy az ujonczlétszám felemeltessék, mert hiszen a határszéli vármegyékből, a hol a megélhetés oly nehéz, kivándorolnak az emberek és ha mi megajánljuk azt a kontingenst a törvényben, azt nekünk mindenáron ki is kell állitanunk. Mi következik ebből? Az, hogy azt a hiányt, a mely a határszéli vármegyékben előáll, nekünk, a magyar vidékeknek kell pótolni. *(Ugy van! balfelől.)* Elveszik azt a magyar fiut Csongrád, Csanád, Bihar stb. vármegyéből. Tehát nekünk kétszeres szolgálatot kell tenni, de kétszeres anyagi áldozatot is kell a szülőknek a hadsereg fentartásáért hozni.

És mikor mi olyan helyzetben vagyunk az ország lakosainak elhelyezése folytán, hogy minden teher ugyszólván a kizárólagosan magyar részre nehezedik, akkor még minket néptörzsekké akarnak leszállitani, hasonlóvá tenni olyan néptörzsekhez, a melyek mégis csak tulajdonképen a mi erős megterheltetésünkkel tudják magukat fentartani és tudják az állam fentartásához szükséges eszközöket szolgáltatni.

És ennek daczára azt a nyelvet nem akarják egyenrangu nyelvnek elismerni más államok nyelvével, mert azt mindig hangoztatták, hogy czélszerüségi szempont, de most már egészen máskép beszélnek, most már azt mondják, nem is czélszerüségi szempontból használják a német nyelvet, hanem azért, mert a magyar hadseregben a magyar nyelvet használni általában nem szabad, minthogy ő Felségének korlátlan, abszolut joga van meghatározni a nyelvet, már pedig ez a nyelv más nem lehet, mint a német.

T. képviselőház! Hisz ezt az abszurditást hónapokon keresztül megmagyarázták itt, de vannak kérdések, a melyeket nem lehet eléggé megmagyarázni és hangoztatni. Ime látjuk az ellenállást, egyrészt erről az oldalról a makacs harczot 14 hónapon keresztül, ott pedig mindent el fognak követni, visszatartják a régi katonákat, be fogják hivni a póttartalékosokat, és minden lehetőt megtesznek, csakhogy a magyar nyelvet ne adják meg. Mindenféle kibuvót fognak keresni, pedig oly egyszerü dolog ez. Könnyen le lehetne csendesiteni a harczot, megvan a módja, *(Zaj. Elnök csenget.)* de nem teszik meg, mert a hadsereg egységét féltik. Már pedig azt hiszem, hogy semmi a világon a hadsereg fegyelmének, szellemének és egységének nem ártott annyit, mint az a vita, a melyik itt folyik. De inkább kitették a hadsereget ennek a vitának, hogy itt minden fogyatkozását megbeszélés tárgyává tegyék, mintsem hogy megadják a magyar nyelvet. Ily szívós ellenállást nem lehet egyébnek mondani, mint rosszindulatnak. *(Igaz! a baloldalon.)* Ily rosszindulatu ellenállást fejtenek ki, családapákat feláldoznak, és a mint mondják, az országot anyagi romlásba sodorják, mert hiszen azt mondják, az obstrukczió anyagi károkkal jár, de mégsem akarják az országot az anyagi romlástól megmenteni, nem akarják megadni azt a csekély engedményt, a melyet a harcz fejében kivánunk, nem akarják megadni, a mi törvényben is biztositva van, inkább hagyják az országot, a mint mondják, elzülleni, benn tartják a családapákat, csakhogy megmentsék a hires közös szellemet, a tradicziót, a melyről Pitreich oly szép regényeket mesél, és a melyért a miniszterelnök ur is rajong. És nem vette ki

Digitized by Google

még azt az időszakot sem, a melyet ugy hivnak, hogy 1849. Pedig a hadsereg tradicziói-nak képviselői voltak 1849-ben is, a kik Magyarországnak hős vitéz tábornokait kötél általi halállal sujtották. Még ezt az időszakot sem vették ki, erre is azt mondják, hogy mindnyájunknak meg kell egyeznünk abban, hogy a hadsereg tradicziói tiszteletben kell tartani. Ezt ne kivánja. Ha fátyolt tud boritani e dolgokra, és nem látja őket, ne kivánja legalább azoktól, hogy ne lássák, a kiknek politikai programmja épen az ártatlanul elhullott emberek véréből nőtt ki.

Ilyen makacskodással szemben nagyon csekély a vigasz ránk harczolókra nézve. Mikor mi a harczot meginditottuk, teljes sikert reméltünk, és én ma is abban a meggyőződésben vagyok, hogy ha a harcz soraiban állnának azok most is, a kik akkor állottak, a mikor meginditottuk, az eredményt elértük volna. Mert ha figyelemmel kisérjük beszédét, látjuk, hogy Pitreich elárulta magát. Nevezetesen kétféle engedményt különböztetett meg. A mint látjuk, a »Pesti Hirlap«-ban, a mely ezt reprodukálja, azt mondja beszéde közben *(olvassa)*: »A felmerült kérdések egy részét illetőleg a kormány fel volt hatalmazva a megfelelő kijelentést megtenni. Más része tekintetében azonban még megegyezésre van szükség a hadügyi és a két honvédelmi miniszterium között. E közben nyomban kitünt, hogy megfelelő eredmény csak ugy érhető el, ha az uj véderőtörvényeknek nemcsak alapvonalait, hanem részleteit is megállapitják. Mialatt tehát a három katonai miniszterium az erre vonatkozó munkálatokat keresztülvitte, a magyar kormány azt a nyilatkozatott tette, hogy a felvetett kérdések emlitett része a véderőtörvény tárgyalására tartandó fenn, mert csak akkor történhetik azoknak alapos tárgyalása.«

Méltóztassék ezt megérteni. Tehát a harcz közepén már meg voltak állapitva az engedmények bizonyos részei, a melyekben mindnyájan megegyeztek. Közbejött egy kormánynak, azt hiszem, a Héderváry-kormánynak bukása, akkor aztán, ugy látszik, hogy Tisza miniszterelnök ur vállalkozott ezeket a fenélkül is keresztülvinni. Itt van a második része *(olvassa)*: »Más része tekintetében azonban még megegyezésre van szükség.« Tehát az első része az engedményeknek már el volt határozva, mielőtt Tisza jött, de Tisza vállalkozott arra, hogy majd a véderőtörvény alkalmával fogja ezeket az engedményeket megvalósitani, addig majd az igéretekre szoritkozik.

Ebből azt látom, hogy ha a harcz azzal a hévvel vivatott volna, a melylyel megkezdtük, legalább ezek az engedmények feltétlenül meg lettek volna, a másik részéről pedig beszéltünk volna. És most mi van? Kategorikus igéret. De csak igéretnek kategorikus, ellenben feltétlen engedménynek határozatlan. Széll Kálmán, a ki iránt pedig több bizalommal voltunk, még pedig joggal, szintén megtette ezeket az igéreteket. Tisza István vállalkozott, mint Pitreich mondja, daczára annak, hogy az engedmények egy része már meg volt beszélve, vállalkozott mint Olcsó János, hogy olcsóbban meg fogja csinálni ezt az üzletet, engedmény nélkül, puszta igérettel.

Azt hiszem tehát, hogy ha folytattuk volna ezt a harczot a megkezdett erővel azzal az erőszakos politikával szemben, a melyet neki soha nem lett volna alkalma gyakorolni, mert csak papirosou van az meg, akkor több sikert várhattunk volna ettől a küzdelemtől. De ha egyebet nem is, legalább azt megtanulta Tisza István miniszterelnök ur és megtanulták azok, a kik a jövőben jönni akarnak, hogy nem elég csak elolvasni egy jogi könyvből Pittnek, vagy egy másik miniszternek erélyes kormányzását és majd ezt alkalmazni akarni, hanem szükséges az élet viszonyainak ismerése is, szükséges az emberek és a politikai helyzetnek megismerése. Hisz a t. miniszterelnök ur nem rendelkezett a politikai előrelátásnak azon mértékével sem, hogy ha megcsinálja a megegyezést a Kossuth-párttal, vajjon akkor biztositva van-e a siker. Neki már tudnia kellett volna azt, hogy nem lehet paktumot kötni az ellenség egy részével, hanem a másikkal is . . . *(Élénk derültség a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ez mondja meg az igazat! Ez őszinte beszéd! *(Zaj balfelől.)*

Molnár Jenő: Majd megmagyarázom. Nem is hiszem, hogy félreértsenek, mert még ki sem magyaráztam. *(Derültség. Egy hang jobbfelől: Ez elszólta magát.)* Én azt mondtam, hogy nem rendelkezik a politikai előrelátásnak azon mértékével, a mely szükséges ahhoz, hogy valaki egy országot kormányozzon. Én nem mondtam azt, hogy velünk sikerült volna a paktum, *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* én csak azt mondtam, hogy próbálja megcsinálni mind a kettővel, ha tudja.

Polónyi Géza: Kiszaladt a száján az igazság.

Molnár Jenő: Én nem mondtam, t. képviselőház, hogy velünk is csináljon, csak azt mondtam beszédem elején, hogy erkölcsileg lehetetlen dolognak tartom általában, ha a kormány az ellenzékkel kormányoz. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Nem tetszett itt lenni a t. képviselő urnak, másként meghallotta volna, hogy én azt mondtam, hogy ez lehetetlen. Épen azért kell neki megbukni, és minden kormánynak meg kell bukni, t. ház, a mely nem a saját erejére, hanem az ellenzékre támaszkodik.

A mint mondtam, t. képviselőház, Pitreich maga kijelentette, hogy az engedményeknek egy bizonyos része már megvolt, hanem azt is mondtam, hogy akadt egy gróf Tisza István, a ki vállalkozott arra, hogy ezeket megcsinálja. Meg is csinálta volna, hogyha nem bizik annyira azokban, a kik neki ebben a tanácsot adták.

Digitized by Google

De nem akarom ezt a kérdést tovább firtatni, nem azért szólaltam fel, hogy az ellenzéket támadjam, *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* A mit tettek, bizonyára tiszta meggyőződésből tették, de épen az fáj nekem, hogy semmit sem kaptak érte és mégis elhallgattak. Ez fáj. Mert ha a nemzet kapott volna valami engedményt érte, tényleg valami intézményes biztositékot, nem szólanék és magam is bele nyugodnám a kevésbe. De azt sajnálom, hogy az önök jóhiszemü hazafias ténykedése ki lesz használva egy kormány által és önök hallgatnak és lekötött szavuk ime, mit eredményez? Hogy bevezetnek egy olyan kormányzást, a melynek megszüntetése ellen önök is, de valamennyien évtizedeken keresztül erős harczot folytattunk. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Még egyszer kiemelem, t. ház, hogy tudtommal a politikai helyzet nem a belügyi kérdések végett lett súlyos, mert hiszen Széll Kálmán belügyi kormányzása volt olyan, mint a mostani, nem ez volt tehát a kérdés, hanem a katonai kérdések okozták ezt a konfliktust a nemzet és a király között, és idézték fel ezt a parlamenti ellenállást, a melynek szemtanui vagyunk. Arra nem volt szükség, hogy a miniszterelnök ur idejöjjön, hogy elöszedje az ő konnexióit és főispánokat nevezzen ki, nem azért küldték őt ide, hogy a belügyi kormányzást hozza rendbe, hanem hogy a katonai téren csináljon rendet. Mihelyt ő ezt megcsinálni nem tudja, akkor az ő működése felülről nem állja ki a kritikát és helyzete tarthatatlan, alulról pedig már akkor bukott meg, a mikor idejött, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* mert nem a mi akaratunkkal jött ide és egy lehetetlenre vállalkozott. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nem mi fogjuk tehát őt megbuktatni, nyugodt lehet a t. miniszterelnök ur, hanem meg fog ő bukni, mint minden elődje, a mint nem fogja tudni teljesiteni azokat a szolgálatokat, a melyeket Bécsben tőle követelnek. Abban a perczben el fogják ejteni, és gr. Tisza István miniszterelnök is oda lesz téve a többi penzionált miniszterelnökök közé.

Polónyi Géza: Még nem járt le három esztendő, nem lehet penzionálni. *(Egy hang a baloldalon: Annyi ideig nem is lesz miniszterelnök.)*

Molnár Jenő: A határozati javaslatokban a boszniai viszonyokról is megemlékeztek és óhajtom is, hogy annak idején a t. honvédelmi miniszter ur nekünk erre vonatkozólag adatokat terjeszszen elő és csak örülni fogok annak, ha nem fognak valóvá válni azok a dolgok, a melyeket én valóknak képzelek. A jövőben is arra kérem a honvédelmi kormányt, hogy a hadcsapatok beosztásánál, elhelyezésénél legyen tekintettel Magyarország geográfiai és néprajzi viszonyaira; tudja meg pl., hogy az országban lakó népek közül melyik alkalmas gyalogsági, lovassági és tüzérszolgálatra. *(Helyeslés balfelől.)* Főképen pedig ne történjék meg az, hogy az ujonczok nagy részét elvezényelik tisztiszolgáknak, vagy pedig nadrágporoló intézetekbe és igy olyan czélokra használják fel, a melyek épen nem lebegtek szemünk előtt, a mikor az ujonczokat megajánlottuk.

Mélyen hallgat a hadügyi kormány a kétéves katonai szolgálatról is, a melyet annak idején megigért, a mikor nagynevü elődje a határozati javaslatot elfogadta, a melyet a véderőbizottságban beterjesztettek. Hát méltóztassék ezt a javaslatot előterjeszteni. Azt hiszem, azért nem terjesztik elő, mert az ujonczmennyiség felemelését akarták előbb keresztülvinni. Ha most kerek számban 300.000 emberre vehetem fel állandó hadseregünket, akkor egy esztendő katonai kontingense 100.000 főre vehető. Hogyha most már ezt a 300.000 főt két évre osztjuk fel, akkor egy esztendőre 150.000-et kell szolgáltatni. Ha pedig az ujonczlétszámot fel akarják emelni évenkint 24 ezerrel, akkor ez három évre 72 ezret tesz ki, a minek a fele 36 ezer és igy az évi ujonczjutalék 103 ezer helyett körülbelül 140 ezret tenne ki.

Csakhogy mi, a mikor a kétéves szolgálatot óhajtanók, nem igy gondolkodunk és nem azt mondjuk, hogy emeljük fel az ujonczokat, hogy ugyanannyi legyen a hadsereg, mint eddig volt, hanem inkább azt akarjuk, hogy kevesebb legyen az ujonczok száma. A keretek maradjanak meg, ellenben nem kell, hogy 102 gyalogezred legyen, hanem csak 80, 16 huszárezred helyett legyen 12, ugy, hogy ez a mostani 103 ezer ember elég legyen. Csakhogy ebbe a hadügyi kormány nem fog belemenni, mert a militarizmusnak nyiltan bevallott czélja, hogy mentül több emberből álljon a hadsereg. Ezt látjuk Francziaországban és Németországban is, csakhogy a franczia és a német hadseregnek megvan a magasztos czélja, a melyért érdemes azt a nagy hadsereget fentartani: a német egység és a franczia gloire! De mikor a magyar nemzetnek állami létét eltagadják saját hivatalnokai is, akkor, azt kivánni, hogy egy ilyen hadsereg megerősitésére felemeljük a létszámot, ez méltánytalan, ezt mi ilyen körülmények között soha megadni nem fogjuk.

A kétéves katonai szolgálati időhöz csak olyan feltétellel járulunk hozzá, ha az ország fiainak könnyebbségére szolgál és nem a létszám felemelésének czéljaira. Hiszen nyiltan bevallotta Kaltenburg-Stainau tábornok, mikor erről volt szó, hogy mi ennek a czélja. Azt mondja, hogy félreértés forog fenn a törvényhozás azon tagja és ő közötte, a ki proponálta — valami szoczialista képviselő volt — az előterjesztés czélja tekintetében. Az előterjesztés czélja a kétévi szolgálati idő életbeléptetése és egyebekben csak a kompenzáczióról és arról lehet szó, a miért a kétévi szolgálati idő kapható. A hadügyi kormányzat azonban mindig azon az álláspontón állott, és áll ma is, hogy a kétévi szolgálati idő életbeléptetése általában

Digitized by Google

csak eszköz volt arra, hogy a szervezet kialakulását, a véderő szaporitását pénzügyileg legkedvezőbb módon előidézze. Majd azt is hozzátette, hogy a kétévi szolgálati idő életbeléptetése ártalom nélkül ugy lehetséges, ha a mostani békeállomány lényegesen fokozódik.

Mi azonban a létszámemelésből nem kérünk, mert mi ma is a lehetőségig megfeszitjük erőinket, azért az államjogi kapcsolatért, a melyben Ausztriával vagyunk és a trón viselőjének közösségeért. De tovább ezen erők fokozásában nem mehetünk, különösen ha látjuk, hogy az ujonczmegajánlás feltételeit nem teljesiti a kormány.

Összevetve azokat, a mik itt a felségjogokról elhangzottak, sok tanulságot meritheténk. A mi mindenek előtt az osztrák delegácziőban elhangzott nyilatkozatokat illeti, ugy én az osztrák delegáczió kompetencziáját nemcsak hogy Magyarországot illetőleg nem ismerem el, hanem nem ismerem el még Ausztriára vonatkozólag sem ezekben a kérdésekben, mert az osztrák delegácziónak a czélja és feladata csak az, hogy közös kérdésekben, azokban a kérdésekben, a melyek Ausztriát Magyarországgal közösen érdeklik, a költségvetést megállapitsa. De hogy alkotmányjogi kérdéseket tárgyaljon, pláne olyanokat, a melyek kizárólag Magyarországot érdeklik, ahhoz joga nincs. Az, hogy meghatározzák, hogy Ausztriában milyen legyen a császár felségjoga, nem a mi dolgunk. Ám tegyék. Ha nekik kell a korbács, üttessék magukat, de nekem egy csepp kedvem sincs magamat az igába és békóba hajtatni. Az lesz a vége, hogy ebben az országban nem önálló független emberek, hanem szegények lesznek. Már pedig én ilyen dologra magamat oda nem adom. *(Helyeslés balfelől.)*

Derschatta ur mondhatja azt, a mi neki tetszik, meghatározhatja a felségjogokat ugy, a hogy neki tetszik; de a mi ügyeinkbe ne avatkozzék bele ezen a világon senki, azokat majd elintézzük mi magunk. Nagyon jól tudom, hogy a mi törvényhozásunk összeállitása mellett és a hatalmaknak egymáshoz való viszonya mellett, ebben az országban mi csak azt határozhatjuk el, a mi nekünk meg van engedve. Mi csak alkotmányosdit játszunk és azt hiszszük, hogy egy önálló ország független parlamentje vagyunk és ime kitünik, hogy még olyan dolgot se tudunk keresztülvinni, a melyre nézve meg vagyok győződve, hogy az önök lelkében is épen ugy él, mint az enyémben és azokéban, a kik itt küzdenek annak jogosultsága mellett. A helyett, hogy mi itt ezen czélok elérése végett összeállanánk és együtt küzdenénk, önök a többségen kénytelenek azt a kifogást felvetni, hogy mi itt a törvényhozásban nem vagyunk elég erősek a törvényhozás másik faktorával szemben ezt keresztülvinni. Lehet, hogy önöknek van igazuk, de a mi megerősödésünknek nem az a módja. Ezen törvényhozás függetlensége, ha más hatalommal szemben nem ugy lesz biztositva, a mint kell; ha hallgatunk, bezárkózunk és csak olyan dolgot cselekszünk, a mi Ausztriában meg van engedve, a helyett, hogy reá lépnénk a másik térre, a gazdasági különválás és megerősödés terére, hogy függetlenekké lehessünk és hogy azok, a kik e házba belépnek, szabadon nyilvánithassák véleményüket: szintén ellenkezéssel találkozik az önök részéről, akkor én elvesztem hitemet az iránt, hogy valaha abba a helyzetbe jussunk, hogy a bécsi hatalommal szemben mi léhessünk az erősebbek. *(Ugy van! balfelől.)*

Ha minden intézkedési jogot, ha a törvény kezdeményezési és szentesitési jogát, ha a hadseregre, az igazságszolgáltatásra és minden egyébre vonatkozó legfelsőbb jogokat a királyi hatalomra ruházunk át, akkor mi semmi sem vagyunk e parlamentben és e parlament semmit sem tehet, mert mihelyt felemeli vétóját valamely intézkedés ellen, vagy mihelyt akarata a másik törvényhozó faktor akaratába ütközik: akkor az feloszlatja a házat, mert joga van a házat bármikor és a hányszor neki tetszik feloszlatni. E tekintetben csak egy megszoritás van, hogy t. i. nem oszlathatja fel a házat akkor, a midőn a folyó évre vonatkozó költségvetés még nincs megállapitva. Nekünk tehát csak ez az egy fegyverünk van a királyi hatalommal és a felségjogokkal szemben. Ezt az egy fegyvert meg kell ragadnunk és ha sem a jelenlegi, sem az előbbi kormány nem rendelkezett az előrelátás azon mértékével, hogy az indemnitásról szóló javaslatot mindenekelőtt keresztülvigye, akkor nekünk fel kell használnunk ezt az alkalmat, a mely egy emberéletben egyszer kinálkozik és a mely lehetővé teszi ránk nézve, hogy a törvényhozást egy kényszerhelyzetbe szegezzük. *(Helyeslés a baloldalon.)* Hiszen már is gondoskodnak az ellenszerekről, már is meg akarják erőszakosan változtatni a házszabályokat oly czélból, hogy többé ilyen eset elő ne fordulhasson és a kormányzat a maihoz hasonló helyzetbe többé ne jöhessen. Nekünk tehát mindent el kell követnünk, hogy sikeresen használhassuk fel azt a csapdát, a melyet a kormány hiányos kormányzati politikájával önmagának felállitott. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

A mint már emlitettem, nagyobb sikerét reméltem volna a harcznak, de ha az be nem is következett, annak mégis igen sok a tanulsága. Lehetetlennek tartom pl., hogy a honvédelmi miniszter ur emlékezetében ne maradna meg egyik-másik azon számtalan döntő érv közül, a melyeket itt nap-nap után végig hallgat.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Hacsak minden századik eszmét használja is fel a honvédelmi miniszter ur azon üdvös eszmék közül, a melyek itt minduntalan felmerülnek és a melyek nemcsak a nemzetnek, hanem a hadseregnek is megerősödésére vezetnek, akkor mondhatom, hogy a mi küzdelmünk hasznos tanulságokban és eredményekben bővelkedik.

Digitized by Google

Üdvös eredménye és tanulsága küzdelmünknek az is, hogy ezentul aligha fog vállalkozni egy kormány Magyarországon komolyan a kormány alakitására a nemzet és a nemzeti politika ellen. Ezen tanulságot azonban már ismerhetjük küzdelmünkből, de mi többet akarunk és én most sem adom fel a reményt, hogy mi küzdelmünk valódi czélját ki fogjuk vivni. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Ha ez a remény nem táplálna minket, akkor vagy hülyék vagy gonoszak volnánk. Hülyék azért, hogy csak egy szót is vesztegetünk itt akkor, a midőn a sikert nem látjuk biztositva és gonoszak azért, mert beszédeinkkel megakasztanók a jóhiszemü politikusok érvényesülését és olyan engedmények megvalósitását, a melyeket némelyek vivmányoknak tartanak. Mindenki beláthatja, hogy én is a könnyebb végét foghatnám a dolognak, ha hazafiságom nem azt parancsolná, hony itt beszéljek és helyt álljak. *(Ugy van! balfelől.)* Ott ülhetnék a folyosón és végezhetném privát dolgaimat én is, de nem teszem, mert akkor nem teljesiteném kötelességemet, hanem mulasztást követnék el. *(Ugy van! balfelől.)*

Erős meggyőződésem, hogy a mit mi teszünk, az nem időpazarlás, hanem mind szükséges, szükséges pedig azért, mert az idő mindennek orvosa. *(Ugy van! balfelől.)* A Gondviselés akarata az, hogy ezen vita igy folyjék, mert a nemzet érdekében álló dolog, hogy a nemzet mutassa meg Bécscsel szemben is, hogy jogai mellett utolsó leheletéig kitart és igy meglát-hatják Bécsben is, hogy igazán nem lehet Magyarországon 24 óra alatt rendet csinálni és hogy itt nem elég, ha valaki az ostort vagy az akasztófát emlegeti. *(Ugy van! balfelől.)* Levágathatja a t. miniszterelnök ur a Bakony összes fáit, csináltathat belőlük akasztót, fonathat Magyarország minden kenderéből kötelet, de attól senki sem fog megijedni és mindig lesznek férfiak, a kik kötelességüket teljesiteni fogják és helytállanak azért, a mire vállalkoztak. *(Ugy van! balfelől.)* Ezért hiába való az az ijesztgetés, a melyet annak idején emlegettek, de a melynek valóságát elhinni lehetetlen, mert különben nem vállalkozott volna a t. miniszterelnök ur arra, hogy itt a kormányzást kezébe vegye. Hiszen megmondta tegnap Ugron Gábor t. képviselőtársam, hogy Magyarországon szép szóval könnyebben lehet boldogulni, mint puskatussal, vagy hetvenkedéssel, mert — hogy az ő primitiv példáját ismételjem — a mint egy legény bemegy a csárdába és azt mondja, hogy majd megmutatom én tinektek, hogy milyen legény vagyok, nyomban kidobják, még ki sem mondta a szót. Igy van ez itt is. Én azokat a hireszteléseket, a melyek ebben az irányban szárnyra keltek, nem vagyok képes elhinni, mert a t. miniszterelnök urat egyéb kvalitásai miatt teljesen alkalmasnak tartom arra, hogy vezető politikus legyen. Az őserő megvan a t. miniszterelnök urban. Épen csak azok a sajátságok és tulajdonságok nincsenek meg, a melyek pedig az emberi életben a legelsők. Ezek közé tartozik, ha emberi társaságban akarunk megélni, az emberekkel való bánásmód. Különben nincsen szerencsém ismerni a t. miniszterelnök urat, de a kik érintkeznek vele, ezt mondják róla.

Azon engedmények között, a melyekről a t. miniszterelnök ur beszélt, van egy végtelenül homályos pont is és ez a katonai büntetőtörvénykönyv megalkotása. Erre vonatkozólag a bécsi lapok azt a hirt bocsátották világgá, hogy itt egy nagy konfliktus támadt. A t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy dehogy van konfliktus, hiszen még csak nem is tudta az álláspontját közölni az osztrák miniszteriummal, még csak most folynak a miniszteriumban a tárgyalások az elvekre vonatkozólag. Tehát a magyar miniszterium kebelében a magyar nyelv érvényesülésére vonatkozólag elvek felett harczolnak? Hiszen lehet a magyar katonai büntetőtörvénykönyv elvei felett harczolni, megengedem, hogy bizonyos azonos elvek szerint kell berendezni az osztrák büntetőtörvényekkel, de azok a viszálykodások nem a magyar miniszterium kebelében kell, hogy fenforogjanak, hanem a magyar és osztrák miniszterek között, mert vannak elvek, a melyek vitásak lehetnek e tekintetben, pl. a cselekmény minősitésére vonatkozólag és a beszámitásra vonatkozólag, valamint az illetékességre vonatkozólag, a hol azonos elveknek kell lenni az osztrák büntetőtörvénynyel, de már a nyelvre vonatkozólag, azt hiszem, hogy nem kell semmiféle vitatkozás a magyar minisztérium kebelében, itt meg kell egyezni ebben a tekintetben, hiszen itt nem szabad egy vitatkozó szónak se esni arra vonatkozólag, hogy magyar legyen-e a büntető igazságszolgáltatás nyelve. Azért én gyanusnak tartom ezt a vitatkozást, és azt hiszem, hogy itt megint a bécsi kéz dolgozik. És mégis akad a magyar minisztérium kebelében egy vagy két miniszter, a ki a társait rá akarja birni megint, hogy a bécsi álláspont diadalmaskodjék. Rakovszky István t. képviselőtársam azt mondja, hogy neki zálog kell. Ez is arra vonatkozott, hogy ilyen kijelentések, a melyekkel a t. miniszterelnök ur az ő szénáját szárazra akarja vinni, az ő javaslatait meg akarja szavaztatni, ne törjénjenek. Ilyen kijelentésekkel, azt hiszem, hogy ez nem is fog sikerülni a t. miniszterelnök urnak. De ha talán most ezt a két javaslatot törvényre fogja is emelni, majd beáll a nehézség a véderőtörvény alkalmával, a melyeket már a bécsi kormány is mint olyanokat jelzett, hogy ott feltétlenül le kell számolni a kérdésekkel és ez is egy indok arra vonatkozólag hogy mi ezt a harczot ne odázzuk el a véderőtörvény megalkotásáig, mert hiszen a véderőtörvény megalkotására a t. hadügyi kormánynak 1899 óta volt ideje, nem tette, nem alkotta meg, hanem összekötötte a kérdést azzal a gazdasági konfliktussal, a mely köztünk és

Digitized by Google

Ausztria között volt, pedig nem tartozik oda, de ezzel is egy junktimot akartunk csinálni. Összekötöttük azzal a kérdéssel. Ausztriában a 14. §. alapján megcsinálták állandóan és évenkint, pedig benne van az 1867. évi XII. törvény 25. §-ában, a melyre ma is hivatkozott Rakovszky István t. képviselőtársam, hogy a másik államban is megkivánja a magyar állam a teljes alkotmányosságot. Abban a szóban, hogy teljes alkotmányosság, benne van az, hogy semmiféle Nothparagraf vagy szükségrendelet nem érvényes; mert az nem tekinthető teljesen alkotmányosnak. Ugyanazért én azt a négy esztendőt, a mit mi kénytelenek vagyunk eltölteni, provizóriumnak tekintem; mert Ausztriában nincs alkotmányosság és a 14. §. alapján határozzák meg azt, a mihez pedig a 67-ki törvények alapján joguk nincs. *(Ugy van! balfelöl.)* Mi tehát nem várunk a véderőtörvény megalkotásáig, mert annak nincs semmiféle határideje. Eddig sem tartottak még meg semmiféle határidőt. Csak azóta is, a mióta én képviselő vagyok, évenkint ugy a trónbeszédben, mint a hadügyminiszter beszédében is mindig meg volt igérve az, hogy ebben az esztendőben terjesztik elő a katonai büntetőtörvényt és még a mai napig is Pitreich beszéde szerint ugy áll a dolog, hogy arra nincs kilátás, mert még nincsenek készen vele. Ily körülmények közt ne méltóztassék előállani azzal, hogy a hadseregbe az ideiglenességet nem szabad behozni, hogy annak egyöntetüségére, egységességére vigyázni kell. Megdöntötték ezt az egységességet és egyöntetüséget Ausztriában, midőn külön önállólag hivták be ott az ujonczokat, mig minálunk csak a póttartalékosokat hivták be. Hogy többet vagy kevesebbet-e, azt nem tudjuk. Azután nálunk nem eresztik haza a hároméves katonákat még a kiszolgált három éven túl sem; odaát pedig hazaeresztették őket. Ennélfogva nem mi döntöttük meg az egységességet és az egyöntetüséget, hanem megdöntötte azt a hadügyi kormány, mert a hadügyi kormány képes inkább feláldozni a hadsereg egyöntetüségét és egységességét, de a magyar nyelv behozatalát nem engedi meg, hanem makacsul ellenzi azt. Ily körülmények közt ne méltóztassanak csodálkozni azon, hogy ha a másik részről is makacsságot tapasztalnak. *(Ugy van! balfelöl.)*

Midőn gróf Tisza István miniszterelnök ur a kilenczes bizottság programmja alapján elvállalta a kormányt, volt neki ideje megbeszélni a közös kormánynyal ezeket a dolgokat és meg lehetett volna strikte állapitani, fixirozni, sőt még törvénybe is lehetett volna iktatni ezeket a feltételeket és akkor nem állott volna elő az a helyzet, a melyben ma vagyunk. Hogyan kivánhatja a miniszterelnök ur, hogy mi minden biztositék nélkül higyjünk a hadügyi kormánynak, midőn még a 67-es törvényeket is máskép értelmezik Bécsben a hadügyi kormánynál, sőt még az osztrák delegáczióban is el akarják azt ferditeni. Hát ha most igy járnak el, midőn ezen katonai javaslatok nincsenek tető alatt, mi lesz akkor, mikor a javaslatok törvényerőre emelkednek? Az fog történni, a mi történt eddig.

Ugron Gábor: Semmit sem tettek 36 esztendő alatt!

Molnár Jenő: A mi a Boszniában lévő magyar csapatokban előforduló szökéseket és öngyilkosságokat illeti, ezekről határozati javaslatomban azért kértem egy külön kimutatás előterjesztését, hogy legyen valami kimutatás kezünkben egyrészt arról, hogy tényleg mennyi magyar csapat van Boszniában elhelyezve és hogy másrészről megtudjuk, vajjon a fegyelem szigorusága, vagy a terepviszonyok miatt fordul-e elő az a sok öngyilkosság és az a sok szökés? Magyarországon körülbelül tudjuk az itteni viszonyokat. Az a baka könnyebben viseli el itt helyzetét, mert idehaza van.

Mi nem fogjuk oly szigoru mértékkel mérni azt a kimutatást, de lesz nekünk és a honvédelmi miniszter urnak egy tájékoztató képünk arra nézve, hogy jövőre miként kellene a csapatokat Boszniában elhelyezni, hogy a lakosság mely rétegeiből kik alkalmasok arra, hogy helyőrségi szolgálatot teljesitsenek?

Az az óhaj, hogy a megajánlott ujoncz arra fordittassék, a mire megajánlottuk, hogy azok a költségek, a miket a quóta arányában fizetünk a hadsereg fentartására, valami módon visszajőjjenek országunkba, nem talál meghallgatásra. Azért a dolog megy a régi kerékvágásban és az ujonczokat, a melyeket a magyar állam biztonságának fentartására szavazunk meg, kivezénylik pl. az Ausztriában elhelyezett katonai iskolákba szolgáknak, csizmatisztitóknak, ugy, hogy egész légiója a katonáknak van Magyarország területén kivül teljesen alárendelt szolgálatban. Pedig azt még elszivlelhetnék, ha a magyar intelligenczia gyermekei Magyarországon magyar tisztektől tanulnának, itt még könnyebben szolgálnának, de ha teljesen idegen érdekben, idegen állam alattvalóinak a mi pénzünk egy részének felhasználásával tartunk fenn katonai iskolákat, ez nagyon helytelen. Adatokat mondhatok, hogy Ausztriában egyes fegyvernemek oktatására vannak iskolák, a melyekből Magyarországon egy sincs. Pedig ha Ausztriában egy iskolában egy ezred van oktatás alatt, legalább lenne Magyarországon egy zászlóalj. De a mint emlitettem, a korneuburgi vasuti ezredben — a milyen Magyarországon nincs — németül nevelnek és ebből Magyarországnak semmi előnye, gyermekeinket, a kik akarnának is ott szolgálni, nem látják szivesen. Már voltam szerencsés erre nézve a t. miniszter urhoz kérdést intézni, de nem kaptam választ arra, hogy igaz-e, hogy ott animozitással vannak a magyarok iránt?

Vegyük pl. a bécsi Terézia-Akadémiát. Ott el van helyezve 104 háziszolga, 63 közkatona, *(Halljuk! a baloldalon.)* 9 őrmester, 220 ember-

Digitized by Google

ből áll a legénység és 13 a havidijasok száma. Ebben benne van a tábornok, az őrnagy, az I. oszt. lovasszázados és főhadnagy, de nincs beszámitva egy alezredes, három őrnagy, három I. osztályu vezérkari százados, 16 I. osztályu százados, 8 II. oszt. százados, két nyugállományu százados, 3 főhadnagy, egy I. oszt. lelkésztanár, egy törzsorvos. Egyszóval 450 növendék van, és 220 ember áll ezek szolgálatára ugy, hogy körülbelül minden két növendékre jut egy szolga, azonkivül jönnek még a tanárok. Ilyen katonai intézet nincs Magyarországon. Itt van a kir. Ludovika, de az növendékeit a magyar honvédségben helyezi el és fentartására magyar alapitványok szolgálnak. De ilyen közös intézmény, mint ez a Terézia katonai akadémia, csak egy van, nevezetesen Bécsben.

Azután itt van még a katonai műszaki akadémia. Ilyen sincs egyáltalán Magyarországon. Ennek a felállitását is sürgetjük és a multkor, mikor Münnich Aurél t. előadó urral volt egy kis szóvitánk ebben a tekintetben, hallottuk, hogy a delegáczió már megbizta a hadügyminisztert, hogy állitson fel ilyent Magyarországon, de hát ez eddig nem sikerült.

Itt is 230 növendék mellett 166 legény és 13 havidijas van, tehát még két emberre sem jut egy növendék, hanem körülbelül egy és fél emberre jut egy szolga. Mikor igy pocsékolják a véderőt, akkor hiába ajánlunk mi akármennyi ujonczot, az mind kevés lesz.

Nem tudom, hogy a t. honvédelmi miniszter ur mit nehezményez ezen. Ez a 166 legény talán nem teljesit szolgálatot, vagy azért van ott, hogy exerciroztassa azokat a növendékeket? Nem tudom, mert erre vonatkozólag nem hallottam felvilágositást. Ha azért vannak odavezényelve, hogy a növendékekkel gyakorlatokat végezzenek, nagyon természetesen más elbirálás alá esik a dolog, mert akkor ezekre katonai szempontból szükség van. De ha a t. honvédelmi miniszter ur hallgat ezekre a dolgokra, igaznak kell vennünk ezeket. Ha azonban felvilágositja a házat, én is belenyugszom abba, hogy nekem nincs igazam, hanem a honvédelmi miniszter urnak van igaza, és akkor ezt az erős kritikát tényleg le kell szállitani. De hallgatással a dolog nincs megczáfolva.

Itt van a hadi iskola. Ez is olyan intézmény, a milyen nincs Magyarországon. Itt is 93 legény van, a növendékek száma azonban valamivel arányosabb. Itt van a műszaki és közigazgatási tanfolyam, a mely szintén Bécsben van elhelyezve, itt van az előléptetésre igényt tartó századosok elméleti ismereteit biráló bizottság, a mely tudtommal szintén nincs Magyarországon, hanem Bécsben van. Itt van a bécsi katonai lovagló tanári intézet. Tudtommal ez sincs Magyarországon. Nemhogy kettő volna, hanem csak egy van Bécsben. Ezek az intézmények mind az osztrák félnek érdekeit jobban istápolják, mint a magyar fél érdekeit.

De ha eltekintünk is ezektől a katonai intézetekben elhelyezett legényektől, hát az ország védelme talán egyformán van biztositva? A galicziai határokkal szemben pl. folytonosan óriási haderőt tartunk készenlétben. Azt mondják, hogy Oroszország inváziója ellen készen kell lennünk. A mikor azt látjuk, hogy Oroszország folyton keletre operál, hogy minden haderejét oda vonja, a mikor az orosznak eszeágában sincs most megtámadni, mi az orosz határon egy tekintélyes, nagyszámu haderőt tartunk, ugyszólván a levegővel szemben készenlétben, mert Oroszország nem hogy szaporitaná ott hadseregét, hanem folyton visszavonja és küldi keletre. Tehát az ország védelme sincsen egyformán biztositva. Ellenben nyitva hagyjuk összes erdélyi megyéinket. És mi értelme van annak, hogy Csehországban annyi katonai erő legyen elhelyezve? Hiszen Csehország Németországgal határos, már pedig Németország nekünk szövetségesünk, és épen ezért a szövetségért hozunk ennyi áldozatot. Nincsen tehát értelme annak, hogy a katonai készenlétet vele szemben még fokozottabb mértékben tartsuk fenn. Ezek mind olyan dolgok, t. képviselőház, a melyek indokolják azt, hogy ne menjünk csak ugy vakon bele az ujonczlétszám megajánlásába, vagy felemelésébe, hanem mérlegeljük az ország gazdasági, népességi viszonyait és mérlegeljük azt a feladatot, a melyet a világtörténelemben hivatva vagyunk betölteni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Miránk, t. képviselőház, nem az a hivatás vár, hogy megütközzünk valamikor egy modern hadsereggel, hogy világháboruba keveredjünk; mi örökkön örökké nem lehetünk egyebek, mint megbizottjai, végrehajtó közege egy alkalomszerüen megállapitott alliancenak. Nézetem szerint Magyarországnak csak ez lehet a politikája, jövendő politikáját csak ebben keresheti. A mi politikánk a Keleten van, ott kell nekünk megtalálnunk természetes határainkat. Ezzel nem azt mondtam, hogy ott terjeszkedjünk, de ott kell megtalálni természetes határainkat, ott kell annak idején majd Európa megbizásából, a mint látom, rendet csinálni; mert hiszen már most is uszitanak bennünket, előre elkészitenek a Maczedóniába való bevonulásra. Jó meggondoljuk tehát a dolgainkat, nehogy elpusztuljunk, mielőtt még a döntő ütközetre kerülne a sor. Ha meghozzuk a nagy gazdasági áldozatokat a hármas-szövetség fentartására, hát akkor legalább egy másik irányban takarékoskodjunk a hadsereg fentartásában; a mit itt meg tudunk takaritani, az jó lesz arra az időre, a midőn a döntő harcz ideje elérkezik. De helytelen dolog, hogy itt egy szövetség fentartása érdekében áldozzuk fel s kiszipolyozni engedjük magunkat, egy óriási hadsereget tartunk azért, mert Németország revanspolitikát folytat. Ez nem a mi viszonyainkhoz, nem a mi erőnkhöz való, ez nem a mi politikánk. Ez a politika el fogja sorvasztani élet-

Digitized by Google

erőnket, ugy, hogy nem fogjuk tudni majd teljesiteni azon kötelezettségeket, a melyeket évszázadokon keresztül a Kellettel szemben, a kultura fentartása érdekében, teljesitettünk. Ez a politika nem az, a melyet nekünk követnünk kell. Sajnálom, hogy a mostani kormány is épen azért sürgette ezeket a katonai javaslatokat, mintha bennünket valami keleti konflagráczió kell, hogy készenlétben találjon; azt mondják: ha Maczedóniában ki fog ütni a háboru, kell, hogy az minket készen találjon. Hát Maczedóniában nem kell nekünk rendet csinálni, sokkal nagyobb a baj idehaza, mint Maczedóniában. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* Tartsuk először rendben a mi országunkat, állitsuk itt be a mi kulturális intézményeinket; csak használjuk ki az országot ugy, a mint lehet itthon, ne hagyjuk parlagon heverni a nagy Alföldet, műveljük azt intenzivebben és akkor nem kell sehová mennünk, meg tudunk élni a magyar földből is. De hogyha itt elhanyagoljuk a saját ügyeinket és idegenbe megyünk, ha a lakosságnak nagy részét ki engedjük vándorolni, akkor hiába megyünk, t. képviselőház, Maczedóniába, az nem fogja nekünk pótolni azt, a mit itthon elveszitettünk.

De minden hiába van; a mig igy lesz összeállitva Magyarország törvényhozása, mig a közélet ilyen lesz, mig a szabadelvü párt éveken keresztül azt hirdeti magáról, hogy sohasem pusztul el, mert minden élő szervezet magában hordja a megsemmisülés csiráját, csak a szabadelvü párt élhet örökké! Itt van Montesquieu hires mondása, hogy a monarchia elvész, ha a fejedelem az államot fővárosa, a fővárost udvara és az udvart személye köré csoportositja. Nálunk is el kell pusztulni az olyan kormánynak, a mely ugy domboritja ki a királyi hatalmat, hogy minden hatalom onnan ered, és minden dicsőség oda megy vissza. Montesquieu szerint nem akkor van veszélyben az állam, a mikor mérsékelt kormányzást egy másik mérsékelt kormányzás vált fel, hanem mikor a mérsékelt kormányzásról rohamosan hanyatlik a kényuralom felé. A miniszterelnök ur vállalkozott arra, hogy itt rendet csinál, de a miniszterelnök urat, hiven az ő tradiczióihoz, hajlamai a kényuraság felé viszik. *(Ugy van! balfelől.)* A héten is, saját vallomása szerint, olyan rendeleteket bocsátott ki, a melyekben prejudikálni akar az ország legelső birószágának, a Curiának és megengedi a hivatalnokoknak, hogy korteskedjenek. Épen csak azt nem tette bele, hogy csak kormánypárti jelölt mellett szabad korteskedniök. De ezt, ugy látszik, ők maguktól is értik.

T. képviselőház! Kiterjeszkedtem azokra az okokra, melyek arra késztetnek, hogy ne fogadjam el az ujonczjavaslatot. Talán bővebben szóltam, mint máskor, de a politikai helyzet sem olyan most, mint máskor. Nem azért jött ide a miniszterelnök ur, hogy minket érvekkel meggyőzzön, hanem, hogy lebunkózzon. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* De mi ugy tettünk, mint a bibliában van megirva: a ki minket kővel dobott meg, azt mi kenyérrel hajigáltuk vissza. *(Derültség jobbról.)* A miniszterelnök ur egy kegyetlen feltevéssel jött ide, de mi szeliden, csak a szó tehetségével éltünk vele szemben. De ő, ha el tudná venni, bizonyára ezt is elvenné, mert nagy barátja a klotürnek és az olyan rendszabályoknak, a melyek szerint a képviselő csak akkor és arról beszélhet, a mikor és a mi a kormánynak tetszik. A magam részéről a leghatározottabban kijelentem, hogy a szőnyegen levő törvényjavaslatot nem fogadom el és kérem határozati javaslatom elfogadását. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Minthogy szólásra még többen vannak feljegyezve és az interpellácziókra kitüzött időhöz csak néhány percz hiányzik, javaslom a háznak, hogy a tanácskozást most ne folytassa. A legközelebbi ülés idejére vonatkozólag javaslom a háznak, hogy legközelebbi ülését holnap délelőtt 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki a ma napirenden volt törvényjavaslatot és az azzal kapcsolatos jelentéseket. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ugy ezt határozatkép kimondom.

Következnek az interpellácziók.

Trubinyi János jegyző: Kovács Pál!

Kovács Pál: T. ház! A kereskedelmi miniszter urhoz vagyok bátor interpellácziót intézni abból az alkalomból, hogy ez év január elsejétől kezdve a közuti vasut és a városi villamos vasuttársaság kocsijaiban az állóhelyek megszüntettettek. Ugyanakkor, mikor ez a helyes intézkedés életbelépett, felmerült az a kérdés, miért nem szüntették meg az állóhelyeket a Ferencz József földalatti villamos vasut és a fővárosi közlekedési társaság társaskocsijain is. Különösen az utóbbi vállalat kocsijain valóban botrányosak az állapotok és a közönség e kocsikon olyan kellemetlenségeknek van kitéve, a melyek eléggé nem ecsetelhetők. A kit a sors véletlenül omnibuszra juttatott, okosan teszi, ha végrendelkezik, mert megeshetik vele, hogy e kocsikban agyonnyomják. Különösen botrányosak az állapotok e kocsikon a Lánczhidnál, Pestről Budára, avagy Budáról Pestre menet, mert kivált zordon időjárás alkalmával a közönség, a melynek más olcsó közlekedési eszköz nem áll rendelkezésére, formálisan megrohanja ezeket a kocsikat. Daczára annak, hogy a megállóhelylyel szemben van a főkapitányság, a mely arra volna hivatva, hogy ellenőrizze ezeket a helytelen állapotokat, hogy az előirt számnál többet ne vehessenek fel a kocsikra, ez semmit sem tesz, ugy, hogy ezek a kocsik olyanok, mint a héringes hordók.

Tudom, hogy önök közt kevesen találkoznak olyanok, a kik ezt a közlekedési eszközt igénybe veszik, de mi nemcsak saját érdekünket vagyunk hivatva itt képviselni, hanem épen első sorban a közönség érdekét; és azért kötelességet

Digitized by Google

teljesitek, midőn azok nevében, kik e vállalat kocsijait kénytelenek használni, óvást emelek, hogy ezen botrányos állapotokon mentül hamarább segitsünk.

A földalatti villamosra vonatkozólag sem történt még intézkedés; ezt is eléggé helytelennek tartom a magam részéről és mindazok részéről, a kik ezeket az állapotokat objektive itélik meg. Mert ha már a föld felett haladó villamosokon megszüntette és igen helyesen szüntette meg a kereskedelemügyi miniszter ur az álló helyeket, akkor, azt hiszem, hogy sokkal indokoltabb ez a földalatti villamosoknál. Mert hiszen a közelmultból is olyan tapasztalataink vannak ezen a téren, hogy óriási szerencsétlenségek történtek az ilyen föld alatt haladó vasutakon. Hogyha az ilyen föld alatt haladó kocsik túl vannak zsufolva, akkor bizonnyal nagyobb számban is fog áldozatul esni a publikum azon végzetes eshetőségeknek, a melyek ott a föld alatt bekövetkezhetnek. Ha a föld felett helyesnek ismerjük el ezen intézkedést, akkor helyesnek kell tartanunk ezt a földalatti villamosokra nézve is. Azért bátor vagyok a következő interpellácziót intézni a kereskedelemügyi miniszter urhoz *(olvassa)*:

Interpelláczió a kereskedelemügyi m. kir. miniszter urhoz:

1. Van-e tudomása a t. miniszter urnak arról, hogy a Ferencz József földalatti villamos részvénytársaság és a fővárosi közlekedési részvénytársaság kocsijain igen gyakran tulzsufoltság, sőt az utóbbiakon a megállapitott állóhelyek számát jóval tulhaladottan tapasztalható?

2. Helyesli-e a t. miniszter ur ezen állapotokat?

3. Miért nem történt ezekre vonatkozólag mindezideig intézkedés?

4. Hajlandó-e és mikor a t. miniszter ur ezen botrányos állapotok megszüntetésére vonatkozólag intézkedni?

Elnök: Az interpelláczió kiadatik a kereskedelemügyi miniszter urnak.

Daróczy Aladár jegyző: Lengyel Zoltán! *(Nincs itt!)* Holló Lajos! *(Nincs itt!)* Gabányi Miklós!

Gabányi Miklós: T. képviselőház! Már a multkor volt szerencsém egy interpellácziót, még pedig sürgős alakban, benyujtani, a három éven túl törvénytelenül és szükségtelenül visszatartott katonák érdekében. Meg is kérdeztem a végén a miniszter urat, vajjon lesz-e kegyes rá válaszolni? A miniszter ur azt mondta, hogy neki a dolgot tanulmányoznia kell. Hát tanulmányozza már vagy hat hete, *(Derültség.)* de nem válaszol, ugy, hogy most kénytelen vagyok ismét a szinten szükségtelenül és törvénytelenül szolgálattételre és kiképzésre behivott póttartalékosok érdekében interpellálni.

Be fogom igazolni, hogy csakugyan ezeknek behivása és bentartása is szükségtelen, különösen most ujév után, a mikor 10.000-re megy azon ujonczoknak száma, a kik október, november és deczemberben kiképeztettek. Az a 10.000 előáll a Boszniában besorozottakból, az egyéves önkéntesekből, azután a szolgálatban visszamaradt altisztekből és a hazafias önkéntesekből, a kiknek száma körülbelül 7—8 ezerre tehető. Tehát 10.000-rel több kiképzett ujoncz tette most október, november és deczemberben a szolgálatot, mint a hány tette volna, ha az ujonczok bevonulnának és a hároméves katonák hazamennének. De még 14.440-nél több teszi a szolgálatot, t. i. azok számával, a kik október, november és deczember hóban, a mikor az ujonczok feljönnek, az ujonczképzéshez szoktak kommandirozva lenni. Ha október, november és deczemberben, a mikor az ujonczok feljönnek, e 14.440 ember hijával is, az egy- és kétéves katonák minden fennakadás nélkül végezhetik a szolgálatot, annál inkább teheti most azt ujév után, a mikor összesen 24.440-nél több ember teszi a szolgálatot most, mint rendes körülmények között.

Azért kérem a t. honvédelmi miniszter urat, hogy, miután ez abszolute nincs megindokolva, a szolgálat érdeke pedig nem kivánja, azután sem háboru, sem választások kilátásban nincsenek: méltóztassék intézkedni, hogy ezen családos embereket ne szekirozzák tovább azzal, hogy őket ok nélkül tovább is bentartják, a mi csak a költségek növekedését idézi elő.

Ezért én a honvédelmi miniszter urhoz ismét a következő régi interpellácziót intézem *(olvassa)*: »Hajlandó-e a honvédelmi miniszter ur a szükségtelenül és törvénytelenül berendelt családos póttartalékosokat azonnal haza engedni és rendelkezni a felett, hogy ezután több ne hivassék be?

Elnök: Az interpelláczió kiadatik a honvédelmi miniszter urnak.

Daróczy Aladár jegyző: B. Kaas Ivor! *(Felkiáltások: Nincs itt!)*

Elnök: Minthogy a többi interpelláló képviselő nincs jelen, a legközelebbi ülés napirendje pedig meg van állapitva ... *(Felkiáltások a jobboldalon: Még csak két óra van! Folytassuk a tanácskozást! Zaj a baloldalon.)* ... az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

381. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 21-én, csütörtökön,

Perczel Dezső, közben **báró Feilitzsch Arthur** és **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Daróczy Aladár jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György jegyző ur, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Trubinyi János jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa a képviselőház 1904. január hó 20-án tartott ülésének jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom a főrendiház elnökének átiratát, melylyel értesit, hogy a főrendiház f. é. január hó 20-án tartott ülésében az állami alkalmazottaknak engedélyezendő pótlékokról szóló törvényjavaslatot a képviselőház által megállapitott szerkezetben módositás nélkül elfogadta.

Tudomásul vétetik s a törvényjavaslat legfelsőbb szentesités végett ő Felségéhez fog felterjesztetni.

Ugron Gábor: Azt hiszem, hogy az elnöki kijelentést egy szóval meg kellene toldani: szerkezetben és szövegben. A »szerkezet« kifejezés mindig csak a törvényjavaslat konstrukczióját jelenti, de nem jelenti azt, hogy egyszersmind a szövegben is megegyezés jött létre. Azért méltóztassék a t. elnök urnak figyelembe venni kéréssemet és akként állapitani meg, hogy: »szerkezetben és szövegben«.

Elnök: T. ház! Ha ott nem lenne, hogy »módositás nélkül«, akkor talán birna némi alappal a képviselő ur felszólitása, de mikor ott van, hogy »módositás nélkül«, akkor ez annyit tesz, hogy a törvényjavaslaton egy jota, egy pont sem változott. Igy tehát feleslegesnek tartom a módositást, mert hogy a főrendiház valamit »módositás nélkül« fogad el, ez azt jelenti, hogy teljesen ugy fogadtatott el a törvényjavaslat, a mint ezt a képviselőház megállapitotta. Különben is az eddigi gyakorlatnak ez a forma felel meg, eddig az elnöki bejelentések igy történtek, e gyakorlat szellemét tartom tehát fenn enunczicziómban.

Bemutatom Turócz vármegye és Hódmezővásárhely város közönségének feliratait, a gyógyszertárügy rendezése;

Budapest székesfőváros feliratát, az elmegyógyintézetek szaporitása tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Áttérünk az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatására.

Trubinyi János jegyző: Uray Imre!

Uray Imre: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt katonai szempontból indokolnám ennek a békében mindig vitéz, háboruban pedig a retirálás művészetét oly magasra vivő hadseregnek birálatát, hogy miért nem viseltetem iránta bizalommal, *(Halljuk! Halljuk!)* kénytelen vagyok először is politikai szempontból elmondani bizalmatlanságomnak okát és akkor természetesen igazat adok a t. miniszterelnök urnak, hogy midőn mi most egy esztendeje itt az ujonczlétszám felemelése ellen a harczot megindittuk, akkor mi egyáltalán ilyen messzemenő törekvésekkel nem birtunk, a milyenekkel most küzdünk. Mi megelégedtünk volna azzal, hogy ha

Digitized by Google

a hatalom, szokása ellenére, nem ragaszkodik olyan görcsösen és mereven a javaslathoz; ha az ujonczlétszám felemeléséről szóló javaslatát visszavonja, akkor mi körülbelül leszereltünk volna. Azt hiszem, hogy talán a világ összes országainak nem is maradt a Lethe patakjából; mert hisz mi magyarok mind megittuk. Hisz egy nemzetet sem tudok, a mely oly szépen tudna felejteni, mint a magyar nemzet. *(Derültség balfelől.)* Ha pl. ujévtől kezdve a mai napig nézem a helyzetet, arra az eredményre kell jutnom, hogy még azokra sem emlékszünk, a mik szeptemberben történtek; ezt mi már teljesen elfeledtük, mintha misem történt volna. Azért meg méltóztatik nekem engedni a t. ház, ha én visszamegyek az e javaslat tárgyalása előtti időre, a deczemberi indemnitásra *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Az ellenzék deczemberben megobstruálta Széll Kálmánnak indemnitását. Váratlanul, meglepetésszerüleg, egyszerre csak arra ébredtünk fel, hogy egy reggel kijelentették, hogy az obstrukczió megszünt. Ez a tény, a mire talán senki sem gondolt, hogy sikerült az obstrukcziót akkor leszerelni, ez a tény volt Széll Kálmán bukásának a forrása és a kezdete. Mert a helyett, hogy a három hónapos indemnityt arra használta volna fel, hogy itt a költségvetést letárgyaltatta volna — ekkor sok mindent tehetett volna a kormány, az országgyülést is feloszlathatta volna — ezt elmulasztotta abban a reményben, hogy ép oly szépen fogja ő ezt az ujonczlétszám felemelése elleni obstrukcziót is megakadályozni és leszerelni, mint a hogy sikerült ez neki deczemberben. Épen azért a miniszterelnök urnak arra a kijelentésére, hogy az ellenzék maga sem a mai követelések szempontjából indult ki itt ebben a harczban, azt kell mondanom, hogy gradatim, mintegy lassan-lassan jutottunk a mai eredményre. Midőn észrevettük azt, hogy a kormány ugyszólván zsákutczába jutott és költségvetése nem lesz, nagyon természetes, hogy mi ellenzék lassan-lassan határoztuk el magunkat arra, hogy ebből a kelepczéből a kormányt kiengedni nem fogjuk. *(Ugy van! balfelől.)* De engem speczialiter a magam szempontjából még más is vezetett arra. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Az igaz, hogy sohasem emlékszem arra, hogy a 67-es alapot helyeseltem volna, ma sem helyeslem, semmi részem nem kivánja és hovatovább jobban megirtózom tőle, jobban-jobban meggyőződöm ennek a rendszernek a tarthatatlanságáról.

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

De épen ez vezetett engem legalább állásfoglalásomnál; politikából állottam reá, hogy a 67-es alapot védelmezzem, mert hiába beszéltem én a piaczon, országszerte, vagy itt a házban annak tarthatatlanságáról, nem volt annyi erőm, hogy be tudjam a nemzetnek bizonyitani, hogy ez az egész hatvanhetes rendszer nem egyéb egy nagy hazugságnál. *(Igaz! a baloldalon.)* És mi ráállottunk a hatvanhetes alapra, nem szóltunk az önálló hadseregről, elfogadtuk, jól van, mutassuk meg azt, hogy elsősorban a magyar vezényszót próbáljuk bevezetni. *(Igaz! a baloldalon.)* És mi történt? Az, hogy époly nehézségekbe ütközik a magyar vezényszónak behozatala, a mely pedig az 1867-iki törvényben megvan, *(Igaz! a baloldalon.)* mint a mennyi nehézségbe ütközik körülbelül a magyar önálló hadsereg felállitása. És volt még egy czél előttünk, az nevezetesen, hogy mi a nemzetnek be tudjuk bizonyitani, hogy a hatvanhetes alap nem ér semmit, mert ebből a független Magyarországot felállitani lehetetlenség, mert ebből a hatvanhetes alapból csak egy tanuság bizonyos, az, hogy gyönyörüen prosperál felfelé, de annál rosszabbul nekünk, a nemzetnek, lefelé. *(Igaz! a baloldalon)* Soha királynak kivánságára annyi katonát nem adott, soha hadseregre annyi milliárdot nem költött senki, mint a magyar nemzet ezen hosszu idő alatt. De, hogy a nemzetnek egyetlen óhaját, egyetlen kivánságát, a mely e törvényből megmagyarázható lett volna, teljesitették volna, ilyenre esetet nekem nem mutathatnak. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Pedig azt hihette a nemzet, hogy azért a legnagyobb odaadásáért, a majomszeretetért, a melylyel az iránt a család iránt viseltetett, lesz legalább annyi jutalma, ha már semmi mása nincs a világon, hogy legalább a nemzet nyelvét megbecsülik annyira, amennyire abban a törvényben is megvan, a melyet csak félremagyarázni lehet, de abból kimagyarázni nem. Hogy megkapja legalább azt a kicsiséget, a mi legelemibb joga a nemzetnek, hogy a nyelvét megbecsülik, akczeptálják és az érvényesül; de ezt sem tudtuk érvényesiteni és ezzel eljutottunk oda, hogy a 67-es alap iránt a nemzetben a hit és bizalom megrendült. *(Igaz! a baloldalon.)*

Az egész rendszernek gyengeségét senkisem illusztrálja jobban, mint maga a miniszterelnök ur, a mikor idejön elébünk és figyelmeztet minket, hogy vigyázzunk, csináljuk a mit fenn akarnak, a chlopyi hadiparancsot respektáljuk. Pitreicht respektáljuk. Miért? Mert különben nagy baj lesz. Sőt azt mondja: A mely perczben Magyarországon a normális helyzet helyreáll, Magyarország felett meghuzzák a halálharangot. *(Mozgás a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ki mondja?

Uray Imre: A miniszterelnök ur.

Holló Lajos: Beláthatatlan veszélyek . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én azt sohasem mondtam.

Uray Imre *(olvassa)*: A mely perczben e harcz normális lesz, azon perczben meghuzták a halálharangot a magyar alkotmány felett. *(Mozgás a baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Digitized by Google

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az obstrukcióra vonatkozik ez! *(Ugy van! jobbfelől.)*

Uray Imre: Helyes; ha egy ország odajutott, hogy egy rossz csengetyü kötelétől függ az egész ország helyzete, . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az obstrukció rossz csengetyü.

Uray Imre: . . . akkor ez a rendszer rosszabb, mint képzeltük és kötelességünk e rendszer ellen küzdeni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Jeleztem, hogy minden odaadásunk daczára a nemzet exisztencziája attól függ, hogy mi tetszik Bécsben. Függjön azonban egyszer attól is, hogy mi tetszik nekünk, a népnek. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Gabányi Miklós: Ne paklizzunk!

Holló Lajos: Nem birjuk elérni a nyelvünket a huszadik században.

Uray Imre: Azzal ijesztenek bennünket, hogy mindent elveszithetünk. Én erre nézve mondok egyet a t. miniszterelnök urnak. Engem ennek a harcznak a vitelére nemcsak az sarkal, hogy a 67-es alapból mutassam ki, hogy tarthatatlan a nép előtt, a mire nézve napról-napra mutathatok fel bizonyitékokat, hanem még az is vezet, hogy szeretném látni, hogy annak a hatalomnak, a mely Chlopyban azt mondja: soha, mi a végső czélja. Én ennek az alkotmánynak jóformán semmi más hasznát nem veszem, mint azt, hogy a szám szabadon beszélhet. Eladósodott alatta az egész ország, földönfutóvá lett a nép és Amerikába vándorol. Kiváncsi vagyok és szeretném, ha ezt az egész szindarabot lejátszanák. Azt mondják, volt idő, mikor vádoltak bennünket azzal is, hogy forradalomba viszszük a nemzetet. Ugyan kérem, méltóztassék nekem megmondani, hogy van-e olyan észbeli erő, olyan tehetség, a mely ma Magyarországon forradalmat tudna csinálni? Kivel? Mondjuk, hogy valahol olyan hallatlan az elkeseredés és a hazaszeretet oly módon nyilatkozik meg, hogy valaki forradalomra gondol; méltóztassék azonban nyugodt lenni, én is, társaim is a legelső vonattal ott teremnénk és mi figyelmeztetnők őket: Fiaim, ilyen bolondot ne csináljatok! *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Nem mi akarjuk a forradalmat, mindig azok a kormányok és uralkodók csinálják azt, a kik a nemzet jogait nem respektálják és a nemzetet elkeseritik. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Egy elégedett, vagy egy elnyomoritott nemzetnek, a milyen a magyar, normális viszonyok között eszeágában sincs forradalomra gondolni.

Volt nekem egy másik indokom is, a mi kitartásra ösztönzött. Eltekintve attól, hogy a magyar nemzetnek százados hire fellángolt, dicsősége beragyogja az egész világot, látjuk most azt, a mit 35 esztendő alatt nem látott senki, s láttuk fellángolását annak a hazaszeretetnek, mikor ezerszámra jöttek a deputáczionk. Azt mondják ugyan, hogy klerikális pénzzel hozták ide őket, *(Derültség balfelől.)* én azonban ezt nem tudom, mert sohasem vettem részt egynek a vezetésében sem, tőlem sem jött senki. Szóval: a hazaszeretet fennen lobogott ebben az országban. És mégis mit tapasztalunk? Az a hazaszeretet ma már megcsappant, pedig én óhajtottam volna látni a nemzet kitartási képességét. Hogyan is láthassam én annak kitartási képességét és hogy vegyem rossz néven a magyar nemzetnek azt a sajátosságát, hogy nincs kitartása, mikor vezető politikusainkban sincs kitartás, csak a kormánypártban, a mely sohasem csökken a nemzeti jogok odaadásában, vagy pedig azoknak devalválásában, miben a mi vezető politikusaink a kormánypárton mindig előljárnak. *(Ugy van! balfelől.)*

A miniszterelnök ur multkori beszédében kijelenti azt, hogy mikor már a Sipkaszorosban minden csendes és Magyarországon is már pihennek a nemzeti ideálok, csodálkozik azon, hogy van még 15, de kicsiny ember, a ki a nemzet ezen ideáljaiért, ezen jogaiért ilyen szerencsétlen körülmények és viszonyok mellett is, harczra készen áll. Köszönöm a miniszterelnök urnak a magam személyére nézve ezt a hallatlan nagy kitüntetését, azt hiszem, a többi is köszöni, mert legalább látja Magyarország népe azt, hogy elhallgathat mindent, de ez a 15 ember résen van, őrt áll és vigyáz a nemzet jogaira, képes érte el is pusztulni, de a nemzet igazait, a nemzet jogait cserbenhagyni nem fogja soha. *(Ugy van! balfelől.)*

Holló Lajos: Valamicskével többen is vannak, mint tizenöten!

Uray Imre: Azt mondja a nóta, hogy kicsiny vagyok én, majd megnövök én. *(Derültség balfelől.)* Engem is vigasztal az, hogy ennek a tizenöt embernek küzdelme előbb-utóbb a többiekben is felforrasztja a vért és előbb-utóbb ezek sem fogják nézni, hogy ez a tizenöt ember magában küzdjön. Különben is, t. miniszterelnök ur, ha Leonidas azt nézte volna, hogy hányad magával van a perzsa tábor ellen, akkor nem védelmezték volna abban a szorosban halálig az ország érdekeit. Igaz, egy volt a különbség ő köztük és mi köztünk, és ez az, hogy azok elpusztultak, itt pedig az urak pusztulnak el. *(Ugy van! balfelől.)*

Mindig a dolog öli meg a pártot. Kérnek, rimánkodnak nekünk, hogy hagyjuk őket munkálkodni, Ha én csak egy olyan munkájukat látnám, a mely a nemzetnek előnyére válik. abban a pillanatban leszerelnék. De minden munkájuk, a mit csinálnak, a nemzet romlására vezet. *(Ugy van! balfelől.)*

Előállanak azzal, hogy 67 óta mennyit haladt az ország. Igaz, csak az a kérdés, hogy milyen tekintetben. Pl. veszem, hogy 67-ben — én ugyan nem vagyok természettudós és nem tudom, milyen gyorsan halad a csiga — de mondjuk, hogy Halasról vagy Kecskemétről megindult volna egy csiga, akkor körülbelül már itt volna. *(Derültség balfelől.)* Egy nemzet,

Digitized by Google

a mely él, természetes, hogy haladt 1867 óta, mert hisz ha valaki él és mozog, annak haladnia is kell. De méltóztassék nekem megmondani, hogy Magyarország 1867 óta az eladósodás terén mekkorát haladt, akár mint állam, akár mint a privátosztályok összessége. *(Ugy van! balfelől.)* A nemzet gerincze, a nemesi osztály, ott ácsorog a miniszteri előszobákban, ott rimánkodik hivatalokért, ugy, hogy nem birnak már annyi állást kreálni, mint a mennyi a hivatalt kérő, mert a legcsekélyebb állásra is van 30—40 pályázó.

Okolicsányi László: Egypár száz!

Uray Imre: Már most ha veszem azt, hogy ez a párt, a mely minden létező kormányt, a mely jött, egyiket a másik után támogatta, csodálkozom azon a hallatlan meleg fogadtatáson, a melyben a miniszterelnök ur most másodszor részesült, mert megvallva az igazat, oroszlánnak képzeltem, legalább természetére nézve, csakhogy nem az, mert az oroszlánnak az a szokása van, hogy ha ő az áldozatára az első ugrást elhibázza, elszégyeli magát és hazamegy. *(Élénk derültség és taps a baloldalon.)*

Egyben mégis hasonlit a miniszterelnök ur, abban, hogy hazament Gesztre, de nem azért, mert elszégyelte magát, hanem azért, hogy pihenjen és gondolkozzék azon, hogy második ugrása sikerüljön. És ez sikerült is. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

És még máson is csodálkozom, t. képviselőház. Nekem, a ki a politikai pályán működöm, nem elég az, hogy valaki él, nem elég az, hogy valaki meghal, hanem azt kivánom, hogy egész életében és halálában ugy pihenjen, hogy nyugodt legyen minden kritika felől és ne érzékenykedjék. Ezért ne vegye pl. rossz néven tőlem a t. miniszterelnök ur, hogyha beszédemben egyszer-másszor kénytelen leszek boldogult édes atyjával is foglalkozni. Kettőjük között egy különbséget látok. Ez a különbség óriási, de nem azért, hogy a fiu nem hasonlit az apjához, hanem mert más tekintetben nem hasonlitanak egymáshoz. *(Halljuk! Halljuk!)* Az öregnek egy sajátsága volt: az, hogy hozzátapadt mindenki, minél jobban és minél többet érintkezett vele. Láttuk ezt a legnagyobb odaadást a legkétségesebb helyzetekben azoknál, a kik az ő gárdájához tartoztak és a kik elhullottak inkább, de meg nem adták magukat és mesterüket soha meg nem tagadták. Ez a tulajdonság a miniszterelnök urban nincs meg. Én, a mikor őt nézem, mindig a dobsinai jégbarlangban érzem magamat, olyan hideg, és ő nem is a szeretet melegével lánczolja le környezetét, ő megfagyasztja őket és ugy megfagyva faragja ki őket, a hogy neki épen konveniál, hogy minők legyenek. *(Derültség a néppárton és a szélsőbaloldalon. Egy hang a jobboldalon: Gyenge!)*

Én arra a szerepre, a melyet ma Magyarországon nemzeti szempontból egy miniszterelnöknek játszani kell, két embert tartok az országgyülésen, de az országban is alkalmatlannak. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyiknek találom Andrássy Gyulát, a másiknak a miniszterelnök urat, *(Halljuk! Halljuk!)* még pedig egy sajátságuknál fogva. Andrássy Gyulán még nem csodálkozom annyira, mert Andrássynak apja külügyminiszter lévén, sok idejét Bécsben töltötte, tehát közvetlenül abban a levegőben szedte magába azt a miazmás részt, a melyből Lueger, Derschatta, Körber és a többiek táplálkoznak, minélfogva magával hozta ezt a baczillust ide az életbe és nem tud tőle szabadulni. Ezt én természetes dolognak tartom. Hanem a miniszterelnök urat akár Stockholmban nevelték volna, akár Debreczenben, teljesen ugyanazt az eredményt érték volna el, a mennyiben ez már náluk nemzetséges betegség. És higyje meg a miniszterelnök ur, ő nem annyira az apjára hasonlit, hanem inkább a nagyapjára. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja beszédében a t. miniszterelnök ur, hogy van-e nekünk lelkünk, micsoda embertelenség tőlünk, hogy azokat a szegény katonákat továbbra is bent kell tartani. Csodálkozom, hogy az ellenzék eltürte azt, hogy embertelenség.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az is!

Kubik Béla: Mindig a miniszterelnök ur inzultál minket! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Uray Imre: Azt mondja, hogy embertelenség vagy nem is tudom, micsoda szóval van ez kifejezve, igen *(olvassa)*: »Embertelenség, hogy a vén katonákat deczemberig, a póttartalékosokat pedig januártól márcziusig benn kell tartani.« Hát ez tőlünk embertelenség? *(Felkiáltások a jobboldalon: Igen!)*

Kubik Béla: A törvényeket mi hágtuk át és nem mindig önök teszik ezt? *(Zaj. Elnök csenget.)*

Uray Imre: Ez épen olyan dolog, mint mikor a krokodilus könnyezik áldozata felett, a melyet épen ropogtat. *(Derültség.)* Én nem hivtam be egyet sem, a hadügyminiszter hivta be valamennyit. Ebből csak az a tanulság, hogy könnyeket hullatni tudnak, hanem aztán annak még jobban örülnek, ha otthon ezerannyi könny elhull a cselekedeteik miatt. Mert ha annyira fáj, hogy 40.000 családot szomoritottak meg, ha annyira fáj az, hogy azokat a szegény bakákat, a kik alig várják, hogy megszabaduljanak attól a bakancstól, a melyet nem bántak volna, ha sohasem huztak volna a lábukra: akkor, de csakis akkor méltóztassék nekem megmondani, micsoda szivü népek az urak ott a kormányon, hogy még ez sem inditja arra, hogy odamenjenek ő Felségéhez és azt mondják: »Felséges uram, adjátok meg már ezt a magyar szót, mert látjátok, itt nem bánják, ha az egész országot mundérba huzzátok is, de a miért ezek az emberek küzdenek, a mit maguk elé tüztek, abból engedni nem fognak.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Ha pl. azokat a hallatlan veszteségeket, a melyeket ez a nemzet állitólag közgazdasági téren szenvedett esztendő óta, azt a sok könnyet, sirást, azt a sok keserüséget, a mely a családokat érte, mind összeadják és még ez sem inditja meg önöket: akkor ez nem a mi rosszszivüségünket és nem azt jelenti, hogy mi vagyunk rosszindulattal, hanem ez az önök rosszindulatát jelzi.

Méltóztassék ezt is felvenni, hogy a miniszterelnök ur azt mondja, hogy nekünk a Balkánra ügyelnünk kell. Hogyne kellene? Ott van Maczedónia, arra fáj még a fogunk. Én nem tudom, igaz-e, de már ez hallatlan odakacsintás; persze, mert a muszka Japánnal dolgozik, hát könnyebben lehet bemasirozni. Mi szükségünk van nekünk a Balkánra? Hiszen Bosznia-Herczegovinában tartják az urak egy melegágyát az abszolutizmusnak, (*Ugy van! a baloldalon.*) a hol közköltségen, elmondhatjuk, hogy katonabandák uralkodnak. És szüksége van erre Magyarországnak? Beruházásokra, a legelemibb dolgokra nem telik, hanem arra, hogy Boszniában rendezzünk egy abszolutisztikus tartományt és egy gyürüvel többet, a mely bennünket majd alkalmilag agyonszoritson, arra van. És kapocsnak a hevederhez jó lesz Maczedónia. Ha semmi más nem volna, csak hogy ezeket a passziókat ne elégithessék ki, ez is elég volna az ellenzéknek, hogy ebben önöket megakadályozzuk. Nem azért kell önöknek ez a katonaság, én legalább nem hiszem, hogy benépesitsék az exerczirplatczokat, hanem azért, hogy Maczedóniába annál biztosabban bemasirozhassanak.

Én azt hiszem, a t. miniszterelnök ur most csak pihen. Legalább, a hogy én ismerem, ugy vagyok vele, mint azzal a matériával, a melynek két szine van, de a fonákja mindig szebb, mint az eredeti. Ez a fonákja nekem is jobban tetszik, mint az eredeti szin, hanem ha egyszer beülhet abba a székbe ugy, a mint ő szeretné, nyugodtan és megmutathatja majd a valóságos szinét, körmeit pedig, a melyeket most, mint a macska, visszahuzogat, majd kinyujthatja, akkor lesz itt Magyarországon lakadalom. (*Élénk derültség balfelől.*)

Semmiféle próféta-tehetséget nem fedeztem még fel magamban, de csodálatos, a mit egyszer mondtam, az majdnem mindig bevált. Emlékszem a miniszterelnök ur legelső politikai aktusára Debreczenben, mikor édes atyját védelmezte és azt mondta, hogy az ellenzék olyan, mint a kis iskolás gyerek: haragszik, ha nem nagy karéj kenyeret kap, hanem csak kicsit. Erre én körülbelül azt mondtam — mert én válaszoltam beszédére — uraim, méltóztassék megnézni ezt a sajátságos helyzetet; az édes atyja, a mikor ilyen korban volt, azon az állásponton állott, a melyet mi ma is elfoglalunk és 60 éves korában hova jutott?! Már most mit várhatunk attól a fiatal embertől, a ki 24 éves korában ott kezdi, a hol az atyja 60-on végezi! (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) Épen azért nem csalódtam és nem is fogok csalódni benne, mert meg vagyok győződve, hogy a mit Bécsben akarnak, annak ő mindig engedelmes eszköze tüzzel és vizzel. (*Ugy van! balfelől.*) Hiszen nem azért nem tartom alkalmasnak Magyarország miniszterelnöki székében sem Andrássyt, sem őt, mintha nem volna hozzá képességük, hanem, mert nem a mi gusztusunk szerint vannak nevelve. (*Élénk derültség jobbfelől.*) No, ha ez az önök gusztusa, akkor gratulálok hozzá!

Azért nem a mi gusztusunk szerint, mert ők ugy fejlődtek, hogy még azt is sokalják, a mit ő Felsége nekünk ad és képesek mindenre a világon, a mit felülről parancsolnak. Ez a szerencsétlensége ennek az országnak. (*Ugy van! balfelől.*)

Tegnap Rakovszky István t. képviselőtársam elővette a 67-es törvényt. Elővehette volna az 1790-es törvényt is, mert voltak itt szónokok, a kik órákon keresztül idéztek régi törvényeinkből, a melyek a nemzetet védelmezik, a melyek sarkpontját és fundamentumát képezik összes jogainknak és követeléseinknek; csak egyet nem tudnak megtalálni: a ki azt végre is hajtsa, és azt meg is tartsa. (*Ugy van! Ugy van! és derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Hisz van nekünk vaggon-számra törvényünk, (*Derültség.*) és hozzuk is még mindig azokat a törvényeket; csak egy szerencsétlenség van benne, hogy különböző pápaszemen vizsgálják azokat a törvényeket. (*Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Mi nemzeti szint látunk bennük, Bécsben azonban mind sárga-feketévé válik, a mi benne van. (*Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

És, t. ház, én ugy veszem észre, hogy a miniszterelnöki állás is csendesen kopik, devalválódik; mert máskép el sem tudom képzelni azt, hogy Magyarországnak miniszterelnöke, a ki olyan nagy, ideális, szép állást tölt be, a melyben rengeteg sokat lehetne keresztülvinni egészséges körülmények között, (*Felkiáltások balfelől: Bizony lehetne!*) miután már megsokalták tekintélyét odafenn Bécsben, ha sulylyal akar fellépni, felveszi magára a főhadnagyi uniformist, (*Felkiáltások balfelől: Már kapitány!*)

Gabányi Miklós: Már most büszke!

Kubik Béla: Nemsokára őrnagy lesz. (*Zaj.*)

Uray Imre: Azt ajánlanám a t. miniszterelnök urnak, hogy ne ezekkel az uniformisokkal igyekezzék tekintélyt szerezni ennek a nemzetnek, hanem igyekezzék arra az alapra állani, a melyen a nemzeti jogoknak érvényt szerezhet ott Bécsben. (*Ugy van! Ugy van! balfelől.*) Igaz, hogy a miniszterelnök ur nehéz helyzetben van; a miniszterelnök ur maga is próbálta már, igaz. De ha ezzel lép fel odafent, mindjárt árlejtésre kerül a dolog, s akad mindjárt egy másik, a ki olcsóbban ajánlkozik.

Kubik Béla: Ledegradálják!

Digitized by Google

Uray Imre: Az a másik szerencsétlensége épen Magyarországnak, hogy mindig akadnak emberek, a kik nem felfelé liczitálnak a nemzeti jogok kivivásáért, hanem árlejtést tartanak, és ennek mindig ez a szegény nyomorult nemzet az áldozata. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Mi, a kik már kissé régebben kisérjük figyelemmel a dolgokat, tudjuk azt, hogy a miniszterelnök ur második ugrásával, a mikor beleugrott a miniszterelnöki székbe, milyen ügyesen manövrirozott. Először szóba se állott vele a maga pártja sem, mi meg pláne nem, másodszor pedig, mintha mindenki zsibbadásba esett volna, nem volt senki ellene, mintha megfagyasztott volna minden vért, nem volt lüktetés. Az egyiket megnyerte ezzel, a másikat megnyerte azzal.

A kálvinista papságnak pl. az 1848 : XX. t.-cz. végrehajtását igérte. Ugy emlékszem, hogy mikor Széll Kálmán alatt itt az 1848 : XX. t.-cz. szóban volt s mi megszavaztuk, a miniszterelnök sehol sem volt. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mi most is akarjuk, de a miniszterelnök csak most akarja, mert ebből valami hasznot remél, hogy a választásoknál majd ezek az igéretek érvényesülnek.

És azon támadásokkal szemben, a melyeknek mi, a kik itt állunk, napról-napra ki vagyunk téve, különösen az én csekély személyem, a ki csak porszem vagyok az egészben, egész nyugodtan mondhatom azt, hogy én itt állok a két párt között, mint egy mesgyén, a ki sem az egyikhez, sem a másikhoz nem tartozom, klubokba nem járok azért, hogy egyéni függetlenségemet megőrizhessem. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* És a kik engem támadnak azért, hogy esetleg az Ugron-párthoz vagyok közelebb, azok nagyon nagy optikai csalódásban vannak, mert én mindig ezen a ponton állok; ha közeledik valaki, nem én közeledem, hanem vagy ez közeledik, vagy a másik közeledik én hozzám, és ha valamelyik távozik tőlem, arról én megint nem tehetek: én mindig fix-pont vagyok. Nem tehetek arról, hogy a Kossuth-párt most tőlem eltávozott. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

En ellenzéke voltam Tisza Kálmánnak, és a Tisza Kálmántól kezdve a mai napig létezett összes miniszereknek, és ellenzéke leszek, ha Isten még sokáig éltet, az ezután jövőknek is. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Engem a tapasztalat megtanitott arra, hogy nekünk, ellenzéknek soha sem szabad azt néznünk, hogy ki az ellenségünk, *(Uy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem azt kell néznünk, hogy hol az ellenség? *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És én megfogadtam magamban egyszer, a midőn szinte igen sajátságos helyzetben voltunk, hogy soha a magam elé tüzött czéltól semmiféle érdeknek, semmiféle embernek a kedvéért magamat el nem fogom térittetni. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ez akkor volt, a midőn az egyházpolitikai törvényjavaslatok tárgyalásakor ugyanazt a szerepet kellett játszanunk, a melyet most játszik itt az ellenzék; a vége az lett, hogy teljesen megtévesztettük eljárásunkkal a nemzetet, *(Ugy van! Ugy van! balfelől)*; kihalt a pártból az energia, pedig az ellenzéknek az a szerepe, a mi a viharnak: lehet, hogy pusztit és ront, de a miazmás levegőt is megtisztitja. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Az lett a vége, hogy a 110 tagból álló függetlenségi párt — igaz, hogy a nagyváradi kijelentés után, a mikor az öreg ur azt találta mondani, hogy a »kongruát pedig reménységbe helyezem« — 42-re devalválódott. És méltóztassék majd megnézni a jövő választásokat is: ha ez igy marad, mint a hogy most folytatják, akkor csak a »pazsurások« jönnek be a házba. *(Élénk derültség, taps és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon. Zaj. Halljuk!)*

Elnök: Csendet kérek!

Uray Imre: Az ellenzéknek és kiváltképen a függetlenségi pártnak Magyarországon nagy kötelességei vannak: ez a párt letéteményese a nemzet összes reményeinek; *(Igaz! Ugy van! balfelől és a szélsőbaloldalon.)* összes ideáljai, a melyek egy nemzetet nagygyá és hatalmassá tehetnek, mind az ő kezébe vannak letéve. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ügyelnie is kell magára annak a pártnak, mint egy szép nőnek, hogy olyan legyen, mint a tükör, a melyen még a lehelet is meglássék. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És én, a ki ezen párthoz tartozom, ha nem is a klubban, de elveimnél fogva, ugy állok itt ezen a mesgyén, mint egy dinnyecsősz, a ki Kossuth apánk dinnyéit őrzi, *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és a ki még a gazdájának sem engedi meg azt, hogy hozzányuljon a dinnyékhez addig, a mig meg nem értek és nem használhatók. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Én nem elégszem meg azzal, t. ház, a midőn olyan jelenségeket látok, hogy a lélek sir bennem, s a mikor minden jó magyar ember elszörnyedve kérdi, hogy mi lesz ezzel az országgal, *(Igaz! jobbfelől.)* ha már ellenzéke sincs olyan, a mely jogait követelné? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Én, a ki régi tagja vagyok ennek a pártnak, a ki egy életet áldoztam érte és küzdöttem érette, nem elégszem meg azzal, hogy ez egy olyan szentség, a melyhez nyulni nem lehet. Nekem az a hivatásom, hogy az a gép, a mely megrozsdásodik, megtisztuljon és funkczionáljon tovább, és néznem kell az okokat, a melyek a bajt előidézték és jogom van a felett kritikát gyakorolni, akár tetszik ez valakinek, akár nem. A kinek nem tetszik, állok elébe; ha meg tud győzni, én is leszerelek; de ha nem győz meg és azt látom, hogy a nemzeti jogokat én vagyok hivatva védelmezni, mert más ugy sincs, addig jogom van mindenkinek a tettét birálni és követelni: csinálja a dolgát ugy, hogy az birálat tárgyát ne képezhesse.

Digitized by Google

Az első kérdés az volt, hogy a parallel üléseket szüntessék be. Én hallottam e tekintetben, meg is mondhatnám kitől, egy igen jó hasonlatot: Ellenségeskedésben vagyok egy embertársammal, egy barátommal, és az, hogy megboszantson, egy nagy követ hengerget az ajtóm elé. Reggel ki akarok menni, nem tudok. Azt mondom neki, hogy hengergesd el azt a nagy követ, majd kibékülök veled. *(Derültség.)* Minek hengergette oda? Nem kértem én arra! Ki kérte arra a miniszterelnök urat, hogy nekünk parallel üléseket adjon? És ha azokat visszavonja, akkor kibéküljünk? Ha törvénytelenséget követ el valaki, csak lépjen a törvényesség terére, és mindjárt jó barátja legyek? Bocsánatot kérek, ez nem politika.

Most szólok azokhoz a politikai invalidusokhoz, a kik kiszolgálták talán nagy Napoleontól kezdve az összes kormányokat. Nem nekünk csinálták a parallel ülések visszavonását, hanem önöknek, hiszen négy nap alatt mind világgá szöktek volna. *(Derültség balfelől.)* Mind ki volt dőlve s azt mondta, hogy nem állott be napszámosnak, hogy itt üljön estélig. Azóta a miniszterelnök ur már hatszor megbukott volna, ha a parallel üléseket fentartotta volna! Nem Kossuthéknak tett ezzel szivességet, hanem magamagának. Először, mert igy kilábolt abból a dágványból, a melyben volt a törvénytelenség miatt, másodszor pedig felmentette ezeket az obsitosokat a szolgálat alól. *(Derültség balfelől.)*

A másik a választókerületek helyesebb beosztása. Ezt helyeslem, mert mégis abszurdumnak tartom, hogy az egyik kerületben van 50 ezer lélek 3—4 ezer választóval, az egyik városban van 30 ezer lakos egy képviselővel, a másikban szintén 30 ezer lakos két képviselővel. Debreczennek pl. van 60 ezer lakosa három képviselővel, Abrudbányának pedig van 160 szavazója egy képviselővel. Ez olyan abszurd dolog, hogy már csak ezért is segiteni kell ezen a türhetetlen állapoton. De ezt ugyis meg kellett volna csinálni. Nem akarok kiterjeszkedni a másik dologra, a választói jog kiterjesztésére. Én a magam szempontjából már nyolcz évvel ezelőtt, mikor felmerült az eszme, kijelentettem, hogy még azok egy részének is elvenném a jogát, a ki választ, nemhogy én még többnek adjak jogot. Én fegyvert csak olyan embernek adok a kezébe, a ki azt használni tudja, de a ki magát lövöldözi vele hasba, olyannak nem adok. Már pedig minden kerületben, a mely mondjuk, pl. 3000 választóból áll, van 500, 600 vagy ezer oly választó, a ki szivesen szavaz akárkikre, a kiket öt vagy tiz forinton szoktak megvenni. Már most, hogyha ilyen kerületben 2000 ilyen ember lesz, még csodálkozom rajta, hogy a miniszterelnök ur kézzel-lábbal nem kap ezen, mert mentül több választó fog bejönni, annál olcsóbb lesz neki a választás, mert öt hatosért megkaphatja őket. *(Mozgás jobbfelől. Felkiáltások: Nem áll!)* Kérem, vannak egyes vidékek, a hol ugy van; Magyarország legnagyobb részében legalább igy van. *(Mozgás.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gabányi Miklós: Hát Szatmáron 100 frtjával vették meg Hieronymi voksait! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem Gabányi t. képviselő urat, ne zavarja a szónokot!

Gabányi Miklós: Helyes; de ez igy van!

Madarász József: Meg kell vizsgálni a háznak!

Uray Imre: Én, t. ház, e tekintetben nemcsak hogy régi ember vagyok, de próbált ember is; sokat tapasztaltam, és én fenntartom, a mit mondok. Adja Isten, hogy ne ugy legyen, sajnálattal legyen mondva, hogy a magyarságnál is ugy van; de nemzetiségi szempontból véve a dolgot, azok értelmiség tekintetében erre a nagy jogra meg épen nincsenek megérve. De mondjuk, hogy megértek. Én, mint ellenzéki ember, itt is egész őszintén kimondom, hogy nekem az iránt a nagy vivmány iránt valami nagy reménységem nincsen. Legfeljebb a szociálistáknak lesz belőle hasznuk. De hát ez is mellékes kérdés. Valamint az is mellékes kérdés, hogy községenkinti szavazás legyen. *(Egy hang balról: Ez jó!)* En erre is azt mondom, hogy rossz; nem kérek belőle.

Ezzel végigmentem az engedményeken. Még a katonai iskolákat kell megemlitenem; mert ez a pont szintén a béke tárgyát képezi. Én, az igazat megvallva, azt a katonai iskolát is sokallom, a mi van. Ha nézem az eredményt, az eredmény az, hogy azok a katonai iskolák inficiálják a legjobban a magyarnak nevelt magyar gyermeket, ugy, hogy mikor kikerül a katonaságból, olyan az, mint az osztrák utmutató, fekete-sárga. Alig lehet őt felvilágositani arról, hogy az ő nézetén kivül még van más világ is, nemcsak az, a mit ő vall. Itt a magam pénzén ujabb iskolát állitsak, és nagyobb mennyiségben rontsam el azt a hazafias szellemet? Nem iskola kell nekem, magyar szellem kell, ezt pedig sem itt, sem ott el nem tudom érni. Mert ez a rendszer magához volna hűtelen, hogy ha nem ugy nevelné az ifjakat, mint a hogy nevelték idáig.

Én akkor, mikor idejutottam, olvasom azt, hogy a miniszterelnök ur részéről és itt ezen másik függetlenségi párt részéről *(a Kossuth-pártra mutat)* hangoztatják, hogy itt vannak a közgazdasági kérdések, ezeket kell elsősorban nekünk elővennünk, ezekre kell törekednünk, hogy mentül előbb érvényesüljenek. Micsoda naivitás ez! Hiszen Kossuth Ferencz képviselő ur erről évek óta szebbnél-szebb czikkeket irt az ujságokba; mindezek a közgazdasági czikkek gyönyörüen voltak megirva, és még egy nyáj verebet sem láttam, hogy felrepült volna arra a sok czikkre, nemhogy megnyert volna rajtunk kivül, a kik ugyis a mellett voltunk, más valakit is az önálló vámterület eszméjének. Magyarországot a közgazdasági dolgokkal szárnyra nem

Digitized by Google

tudjuk kelteni. Itt olyasmi kell, a mit mindenki érez.

Ha e katonai kérdésben czélt nem tudunk érni és a nemzet hevét lelohasztani engedjük, közgazdasági kérdésben nincs annyi léghajó, a mely a nemzetet ujra fel tudná emelni a kellő magaslatra. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

De nagy különbség van itt nézetem szerint; nevezetesen az a különbség, hogy itt két baj forog fenn: az egyik, hogy a nemzetnek lelkesedése lelohad, a másik pedig, hogy itt már katonai kérdésben megkaptuk a »sohát«, Pitreich csak ráduplázott. És ezt a sohát küldték Chlopyból. Nos, a közgazdasági kérdésben, ha az önálló vámterületről lesz szó, küldik majd Kremsből, Linzből, vagy máshonnan, de az is csak olyan lesz, hogy soha! *(Igaz! a baloldalon.)*

Gabányi Miklós: Ugyis azt mondta Széll Kálmánnak a király, hogy: »hát én akkor hiába éltem.« *(Zaj. Elnök csenget.)*

Uray Imre: Inkább egy király éljen hiába, mint egy nemzet! *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Madarász József: Inkább száz király!

Uray Imre: De minthogy nem akarom nagyon sokáig becses türelmüket igénybevenni, csak azt hozom fel, hogy én a magam szempontjából mindig egy dolgot szeretek elintézni, addig, a mig a kitüzött czélhoz el nem érek, attól el nem térek, és magamat félrevezettetni nem engedem. Közgazdasági kérdések vannak most napirenden? Nincsenek! Most katonai kérdések vannak napirenden, és itt kell czélt érnünk, közgazdasági kérdésekbe majd akkor megyek bele, ha itt lesznek előttünk. Most pedig ezekkel nem zavartatom magamat, és ettől az ügytől eltérni semmi körülmények közt hajlandó nem vagyok. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Erre nézve eszembe jut egy eset, nem valami szép hasonlat, de hiszen, sportszmanek vagyunk mindnyájan. Gyermekkoromban az atyámnak volt két kölyök agara. Kimentem velük egyszer a mezőre agarászni, és ott egy pozicziós nyulra akadtam. Kiváncsi voltam, mit tud a két agár. Hajtották a nyulat, és már-már elfogták. Akkor a nyul észrevette, hogy baj van, és nekiszaladt egy másik nyul vaczkának. Erre felugrott az a másik nyul, és igy már két nyul volt az agarak előtt. De nem azt hajtották, a mely fáradt volt, hanem az után szaladtak, a mely még friss erőben volt. A dolognak az lett a vége, hogy a két agár egy dombtetőn megmeredt, az első nyul is elszaladt, a másik is menekült és nézhetett utána a két agár és én is. *(Derültség a baloldalon.)*

Azt is jeleztem, hogy egy ellenzéki pártnak nem mindig az a hivatása, hogy glaszékeztyüben dolgozzék. Nekünk csak az a kötelességünk, hogy a nemzet jogait semmi körülmények közt ne hagyjuk és arra törekedjünk, hogy a helyzetet, a mennyire lehet, a nemzetre nézve kedvezőbbé tegyük. *(Helyeslés a baloldalon.)* Engedjenek meg, t. barátaim, tudják, hogy őszinte ember vagyok, ugy is halok meg, és hogyha haragusznak ezért, meg vagyok győződve, hogy pár nap mulva kibékülnek, mert be fogják látni, hogy nekem igazam van. És ha teszem, nem azért teszem, mintha iráutuk rossz szivvel volnék, hanem azért, mert nagyon is szeretem őket és szeretem a hazámat. De mikor azt látom, hogy ki-kitör belőlük a régi tüz, mint az iskolásgyermek, csak összekapja magát, mikor a rektor ránéz, és látom azt, hogy szeretnék azt csinálni, a mit más szabad ember csinál, de mind meg van babonázva: hát erre eszembe jut, hogy hallottam én egyszer, hogy Bécsben a Práterben egy állatszeliditő volt, a ki gyönyörüen tudta az uszkárokat produkálni. *(Derültség balfelől.)* Rettenetes sok publikuma volt, hanem nem sokáig tartott, mert jött egy másik, a melyik még nagyobb dolgot tudott csinálni.

Szatmári Mór: A néppártnak hogy tetszik, hogy szidod a barátaidat! *(Zaj balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Szellemes, azért tetszik, és találó, azért tetszik. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Uray Imre: Megengedi nekem Szatmári Mór barátom, én boldogabb volnék, ha nekem ő tetszene, de nekem az nem tetszik, a mit ő csinál. *(Helyeslés és taps balfelől.)*

Szatmári Mór: Elég baj!

B. Kaas Ivor: A szabadkőmüves!

Uray Imre: Engem sem szabadkőmüves, sem más ember nem dirigál. *(Helyeslés balfelől.)*

Szatmári Mór: Itt nincs szabadkőmüves, itt képviselők vannak!

Uray Imre: Bár ne volna egy se, de van elég. *(Zaj.)* Én látok ennél egy különb mutatványt. Mikor az oroszlán elorditja magát, az egész puszta remeg, minden élő lény meglapul; ott Bécsben pedig ez az állatszeliditő előáll vagy hat ilyen oroszlánnal és abroncsokon ugratja át az oroszlánokat. Ha látom itt ezt a pártot, a melytől félt Bécs, most itt karikákon ugrálni, hát szégyenlem magamat. *(Taps balfelől.)* Nekem azzal ne álljon elő senki, hogy a pártegység szent jegyében cselekszenek ők, mert addig fogják azt drótozni, mig szétzüllik ez a gyönyörü pártja Magyarországnak. Én ez ellen küzdöttem és küzdeni fogok ő ellenük is azért, hogy a helyes utra térjenek, hogy védelmezzük meg ezt a nyomorult országot, mikor nem védelmezi senki. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Hát szabad itt tétlenül nézni, hogy a testvérek mint küzdenek? Szabad azt nézni, hogy ez klerikális? Én csak azt nézem, hogy melyik megy a czél felé, és ha a klerikálisban lesz több hazafiság, a mellett állok, ha önökben, akkor önök mellett. Ez igy nem maradhat. Az urakat nem azért küldte ide a nemzet, hogy hallgassanak, hanem hogy küzdjenek. *(Helyeslés balfelől.)*

Az utolsó lengyel országgyülés jut eszembe. *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Nekünk is! Nagy zaj a baloldalon.)*

Lovászy Márton: Muszkák bérenczei voltak azok a lengyel követek. *(Nagy zaj.)*

Digitized by Google

Elnök: Csendet kérek a ház minden oldalán.

Uray Imre: Uraim, a mit mondtam, fenntartom a nagy helyeslések daczára is. Azon az országgyülésen határozták el először, hogy Lengyelország testéből egy darabot odaadjanak a muszkának s ekkor körülvette az orosz katonaság az országgyülést ugy, a mint önöket körülveszi az osztrák katonaság. Akkor Reiten Tádé lengyel nemes ingét feltépve az ajtóba állott, összetett kézzel kéri azokat, a kik az országgyülés határozatát akarták az orosz tábornoknak kézbesiteni, hogy ne adják el az országot: »Csak testemen keresztül gázolva tehetik ezt meg«; félredobták; Lengyelország végleg ezzel a tettel elveszett. És most, mikor a nemzeti jogokért kell küzdeni, odaállok az ajtóba én is, és testemet bocsátom rendelkezéstekre. Rajtam gázoljatok keresztül, de a nemzeti jogokat ne adjátok oda a németnek, mert ez a nemzet szinte elpusztul. *(Élénk helyeslés és éljenzés a baloldalon.)*

Nem fogadom el a javaslatot, hanem beadom a következő határozati javaslatot *(Zajos helyeslés és éljenzés a baloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: A beadott határozati javaslat fel fog olvastatni.

Trubinyi János jegyző *(olvassa)*: »Ellenindítvány. A tárgyalás alatt lévő ujonczmegajánlási javaslat visszautasításával felhivatik a kormány ujabb javaslat beadására, melybe a kétéves szolgálati idő mint feltétel megállapittatván, ennek tekintetbevételével a hadi költségvetés részletes megállapitása foglaltassék. Beadják: Uray Imre és társai.«

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Felszólalásomnak bizonyára nem lehet az a czélja, hogy reflektáljak a most elhangzott beszédre. De miután tegnap, a főrendiház ülésén lévén elfoglalva, nem lehettem jelen Rakovszky t. képviselőtársam beszéde alatt, és miután ezen beszéd tartalmazott olyan fejtegetéseket és állitásokat, a melyeket lehetetlen szó nélkül hagynom kötelességmulasztás nélkül, fel kivánom használni az első alkalmat arra, hogy ezen beszédre reflektáljak. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő ur a nála megszokott elmeéllel és ügyességgel játszik a politikai szituáczió egész klaviaturáján végig, hogy azután a hangoknak legmerészebb egybekapcsolása által hozza a disszonancziát létre, és igyekezzék felkavarni, összezavarni és összebonyolitani mindent, a mi egyáltalában csak felkavarható és összebonyolitható. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Én nem szándékozom behatóan foglalkozni t. képviselőtársamnak mindezen törekvéseivel és eliminálom mai felszólalásom keretéből mindazokat, a melyekre kiterjeszkednem vagy felesleges, mert a kérdés ismételten tisztába hozatott, vagy szükségtelen.

Tartózkodni fogok mindenekelőtt attól, hogy belemenjek mindazon fejtegetésekbe, melyek a szabadelvü párt programmjának keletkezésére és a kilenczes bizottság tárgyalásaira vonatkoznak. Legyen róla meggyőződve a t. ház, nem azért teszem ezt, mintha bárminő okom volna ezen kérdés fejtegetésétől tartózkodni. De nem teszem először azért, mert feleslegesnek tartom, miután utóvégre is a pártnak megszületett programmja az, a mely gyakorlati fontossággal, gyakorlati horderővel bir, a mely tehát a kritikának és a védelemnek jogosult bázisát képezi. *(Helyeslés jobbfelől.)* Tartózkodom másrészről azért is, mert a kilenczes bizottság ezen több hétig tartó bizalmas tanácskozásai alatt kétségtelenül e bizottság egyes tagjainak egyben-másban eltérő nézetei közt kerestük a kiegyenlitést, keresték minden oldalról és a bizottság minden tagja részéről, attól a hazafias és komoly meggyőződéstől áthatva, hogy azon komoly és válságosnak látszó időben, a melyben a bizottság tanácskozott, elsőrendü hazafias kötelesség megtalálni a teret a közreműködés számára azoknak is, a kiknek egyéni nézete talán nem minden részletben vág össze.

És én azt hiszem, visszatetsző dolog volna, nem válnék előnyére a közérdeknek ma sem, ha ezen nézeteltéréseknek utólagos fejtegetése által bárminő keserüség, bárminő rossz érzés vegyülne bele ezen tanácskozások emlékébe, a melyekre én a magam részéről, mint komoly hazafiak odaadó, hazafias munkájára, mindig a legnagyobb örömmel fogok visszagondolni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Én azt hiszem, hogy minden faktor részéről csak méltánylást és elismerést érdemel az a törekvés, a melyet akkor tanusitottunk a megegyezés keresése szempontjából. Az a sajnálatos körülmény, hogy azóta utjaink elváltak egymástól, nem lehet inditó ok arra nézve, hogy ezt a magában véve megnyugtató és felemelő érzést most bárminő utólagos kontroverziák által megzavarni engedjük. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

De nem szándékozom, t. képviselőház, foglalkozni még a beszéd azon részeivel sem, a melyekkel a kormánypárt és a függetlenségi párt között igyekszik t. képviselőtársam a konkolyt elhinteni. *(Mozgás balfelől.)* Egészen felesleges volna velük foglalkoznom, mert hiszen minden kérdés, a melyre a t. képviselő ur kiterjeszkedett, itt a házban lett nyiltan, világosan megbeszélve, megvitatva és tisztába hozva. Egyszerüen utalhatom a képviselő urat és utalhatok mindenkit, a ki érdeklődik a dolog iránt, azokra a nyilatkozatokra, a melyek itten nyilt szinen lefolytak és teljesen hü képét tárják fel a helyzetnek. Csakis azon egy megjegyzést kapcsolom hozzá, miután erre is ismételten tett czélzást a t. képviselő ur, hogy — a mint az ugy a függetlenségi párt vezetői, mint a kormány részéről ismételten kijelentetett, — hogy itt semmiféle paktumról,

Digitized by Google

semmiféle pártközi kötelezettség elvállalásáról szó nem volt, nincsen és azt hiszem, nem is lesz. Itt szó volt arról, hogy keressük a kibontakozás módját az által, hogy megbeszéljünk bizonyos kérdéseket, meggyőzzük egymást czélzatainknak helyes voltáról, hogy bebizonyosodjék az, hogy itt igen nagy tere van a közreműködésnek, a mint kell is, hogy magyar pártok között legyen mindig és azután ehhez képest tétettek nyilatkozatok ugy a függetlenségi párt tagjai, mint a kormány részéről, a mely nyilatkozatok azonban nem a pártokat kötik egymással szemben, — nem kértünk és nem vállaltunk oly természetü kötelezettséget — hanem igenis birnak ezek a nyilatkozatok azzal a kötelező erővel, a melylyel a tett kijelentések birnak minden becsületes emberre nézve. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És én, t. képviselőház, biztositathatom a háznak minden tagját, hogy minden eljárásban, a melyet e téren a függetlenségi párttal szemben követtem, semmi olyan nem foglaltatott és nem foglaltatik, a mit a ház bármilyen más tagjával szemben követni hajlandó ne lettem volna. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Akkor, midőn ő Felsége által kineveztettem, látogatást tettem minden politikai párt elnökénél, mintegy jelezve ez által azt, hogy én szivesen keresem az érintkezésre az alkalmat.

Készen állottam és készen állok minden érintkezésre és én mindig örülök rajta, hogyha azok, a kik politikai ellenfelek gyanánt küzdenek is egymással, azok nem zárkóznak el attól, hanem magánbeszélgetések terén is tisztázzák az eszméket. Mindig készen állottam erre és készen is állok rá. Nagyon természetesen itt sem azért, hogy bármely paktumszerü megállapodás jöjjön létre, a mit elvi okokból nem tartok helyesnek, hanem azért, hogy a nézetek kicserélése esetleg üdvös hatással lehessen a közügyek menetére. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Végül, t. képviselőház, nem akarok visszatérni azokra a nyilatkozatokra sem, a melyek egyrészről az osztrák miniszterelnök ur, másrészről én általam e házban tétettek. Nem akarok visszatérni, mert teljesen felesleges tüntetésszámba menne, ha ezekre a ma már teljesen tisztába hozott kérdésekre visszatérnék. Ez az epizód — gondolom — lejátszódott és be van fejezve, és a magam részéről, a mint, ha kényszerittetem rá, mindig meg fogom kisérleni a magyar álláspontnak teljes világitásba helyezését, másrészről parancsoló szükség nélkül mindig kerülni fogom az alkalmat arra, hogy a monarchia másik államának kormányával surlódásokat idézzek elő. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Molnár Jenő: A másik nem kerüli a surlódást soha! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezek után áttérhetek beszédem tulajdonképeni tárgyára, t. i. a t. képviselő ur azon fejtegetéseire, a melyekből arra a következtetésre jut, hogy a 67-es alap veszélyben forog. Itt abban a — fájdalom — nem gyakran előforduló szerencsés helyzetben vagyok, hogy kiindulási pontomban a t. képviselő urnak állitásával — ha nem is indokolásával — egyetértek. A t. képviselő ur t. i. azt mondja, hogy ha egy közös intézményre nézve az osztrák felségjog és a magyar felségjog közt ellentét merül fel, a magyar felségjognak kell döntőnek lenni. Az én nézetem is az, hogy konkrét esetben, a mennyiben a közös ügyek körére, vagy a felségjogok természetére nézve ellentét vagy eltérés volna az osztrák és a magyar törvény között, a magyar törvény kell, hogy irányadó legyen. *(Élénk helyeslés.)* Mindjárt meg is mondom, hogy miért. 1867-ben az osztrák alkotmányos élet beállta következtében szükségessé vált mintegy kodifikálása azon közös ügyeknek, a melyek a pragmatika szankcióban megállapitott elválaszthatatlan együttes birtoklásból és kölcsönös védelemből kifolyólag léteztek már 1867 előtt is.

Ugron Gábor: Az az ausztriai tartományokra vonatkozik, nem Magyarországra! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Tekintettel az Ausztriában lévő abszolutizmusra, a mely ott latens alakban létezett, ezt a magyar törvényhozás az osztrák császárral, hogy ugy fejezzem ki magamat, addig rövid uton intézte el. Most azonban beállott azon feladat, hogy mindkét államnak egymástól teljesen független és önálló törvényhozása szabja meg ezen közös intézmények körét és azon elveket, a melyek szerint a közös védelem intézményei szervezendők. Itt tehát két egészen külön, önálló faktor kellett, hogy az ügyeknek bizonyos körére dispozicziót állitson fel. Nagyon természetes, hogy közössé ügyek csak annyiban válhatnak, a mennyiben mindkét szuverén törvényhozás a maga határozataiban ezen közösséget elismerte. A hogy tehát erre nézve a két törvényhozás köre különböző, ott természetesen értéktelen azon nagyobb kör, a melyet a kisebb kör nem fedez, mert teljes jogi hatálylyal a közösség csak annyiban állhat fenn, a mennyiben azt mindkét törvényhozás határozta el. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ebből következik tehát, hogy minden oly esetben, midőn két ilyen önálló faktornak dispozicziói egymást nem fedik teljesen, ezen dispozicziónak csak azon része lép hatályba, a melyre nézve mindkét faktor megegyezett. Ennek folytán, miután Ausztria és Magyarország közt a magyar törvény az, a melyik szükebb kört állapitott meg, nagyon természetes, hogy a magyar törvény dispozicziói az irányadók. *(Helyeslés jobbfelől.)* Mert az, a mit a magyar törvény kimond, benfoglaltatik az osztrák törvényben is. *(Igaz! Ugy van!)* A plusz azonban, a mely esetleg az osztrák törvényben még bentfoglaltatnék, nem léphet hatályba, miután a magyar törvényben benne nincs. *(Helyeslés jobbról és a középen. Zaj balfelől.)* Bármennyire iparkodná-

Digitized by Google

nak is a képviselő urak ebben valami lólábat látni, nem hiszem, hogy láthatnának, mert azt hiszem, ez egészen kétségtelen. *(Helyeslés. Felkiáltások balfelől: Nem is keresünk!)*

Már most, t. ház, mi következik ebből az általános elméleti igazságból? Következik a gyakorlatban az, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy miután közösség csak arra nézve áll fenn és miután közösség csak annyiban létezik, a mennyiben az mind a két állam törvényeiben benne foglaltatik, azok a felfogások, melyek az egyik államban érvényesülnek, de nem birnak alappal mind a két állam törvényeiben, azok a felfogások döntő gyakorlati, fontossággal, nem birhatnak. *(Helyeslés a jobb- és a baloldalon.)*

Ezzel nem mondom, hogy közönyös jelenség az, hogy Ausztriában ez iránt széles körökben eltérnek a nézetek és a felfogások a magyarországitól; nem mondom, hogy nem sajnálatos körülmény ez, mert minden esetre óhajtandó volna és helyesebb volna, ha azok a tisztultabb alkotmányos felfogások, a melyek a magyar közéletet vezetik, túlsulyra vergődnének Ausztriában is. *(Helyeslés a jobboldalon.)* De hogy ez igy legyen, vagy sem, arról mi nem tehetünk. Ha ez nincsen igy, azt esetleg sajnálhatjuk, de az a magyar törvények érvényét, a magyar alkotmány sziklaszilárd erejét meg nem ingathatja, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* az Magyarországra nézve veszedelmet nem képez, arra Magyarországból épen, bizva a magyar törvény és alkotmány erejében, nézetem szerint semmi más választ adni nem szükséges, mint hidegvérrel, nyugodtan konstatálni azt, hogy a mi törvényeinkben hogyan áll a dolog, mert azon törvények erejét csak a magyar törvényhozás változtathathatja meg. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Épen ezért én, habár sajnálom is azon Derschatta-féle inditványt, a melyre a képviselő ur hivatkozott és bár sajnálom, hogy az azt kisérő egyes nyilatkozatok is tagadhatatlanul nagy eltérést mutatnak fel az ottani körök felfogása és a mi felfogásunk között, de ebben a magyar alkotmányra nézve veszedelmet nem láthatok, ezt kiindulási pontul bárminő politikai akczió megindítására el nem fogadhatom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Különben is, hogy az az inditvány el fog-e fogadtatni a delegácziók által vagy sem, azt utóvégre a jövő fogja megmutatni; de az az inditvány nemcsak a helyes alkotmányos felfogással, hanem az osztrák törvényhozótestület és az osztrák delegácziók eddigi gyakorlatával is ellenkezik. *(Ugy van! Ugy van! a bal és a szélsőbaloldalon.)* Hiszen láthattuk évről-évre, a dolog természeténél fogva nagyon helyesen . . .

Polónyi Géza: Semmi köze hozzá a delegácziónak! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . hogy az osztrák Reichsrath is foglalkozott katonai kérdésekkel abból a szempontból, hogy ott a kormány felelőségét érvényesitsék, az osztrák delegáczió is gyakorolta a katonai kérdésekben való parlamenti ellenőrzés és beavatkozás jogát, ugy, hogy én a gyakorlatban azt láttam, hogy az osztrák törvényhozótestület illető faktorai is ugyanazon elvek által vezettetik magukat, a melyeket mi állitunk és konstruálunk. Ily körülmények között ez az inditvány és a hozzáfüzött kijelentések vagy csak egyszerü tüntetés jellegével birnak, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* a melyet azonban, legalább a gyakorlatban, azután az életben maga az illető testület sem szándékozik követni és komolyan venni; vagy pedig egy olyan uj elvi álláspont, a melyet komolyan fog venni az osztrák Reichsrath és az osztrák delegáczió, de ebből ez esetben a mi szempontunkból csak az az egy gyakorlati fontos következés áll be, hogy az osztrák törvényhozás, ha ezen elvi álláspontot igazán és komolyan elfoglalja, örökre lemond arról, hogy beleszóljon az osztrák császárnak bárminő olyan intézkedésébe, a mely a közös hadseregre vonatkozik, *(Ugy van! Ugy van! Zajos helyeslés a jobboldalon.)* ugy, hogy az osztrák parlamenti faktorok ez által lemondanának arról a jogról, hogy a közös intézményeket illetőleg *(Ugy van! Ugy van! a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* bármi tekintetben feszélyezhessék az uralkodót abban, hogy a magyar törvényhozással tisztába jöjjön. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! A dolog akkor birna fontossággal, gyakorlati fontossággal, olyannal, a mely a magyar törvényhozást és a magyar kormányt tettre kellene, hogy felhivja, ha aggályos természetü közjogi nyilatkozatok történtek volna, vagy aggályos természetü közjogi elvek megvalósitása kiséreltetett volna meg a felelőséggel biró illetékes közegek részéről. *(Ugy van! a jobboldalon.)* És a t. képviselő ur a nála megszokott virtouzitással dobálja össze a közös hadügyminiszter urnak nyilatkozatait az egyes osztrák delegátusok nyilatkozataival, igyekezik egy kalap alá venni az egészet, igyekezik a hadügyminiszter felelőségét kiterjeszteni azokra a közjogi nyilatkozatokra is, melyek az osztrák delegáczió egyes tagjai részéről történtek. *(Mozgás balfelől.)* Itt pedig egy nagy tévedés forog fenn, igen nagy tévedés, a melyet jeleztem már első felszólalásomban, de a melyet sokkal nagyobb horderővel birónak jelezhetek ma, a hadügyminiszter ur második nyilatkozata után, mert hiszen most már ő jelentette ki a leghatározottabban azt, hogy ő semmiféle közjogi fejtegetésbe nem bocsátkozik, hogy ő a dolognak tisztán katonai szakszerüségi és czélszerüségi szempontjairól beszélt és beszél, a nélkül, hogy a közjogi kérdésekbe avatkozni akarna. Azt hiszem, az egyedüli korrekt álláspont a közös hadügyminiszter részéről, ha ő a közjogi kérdések elintézését a magyar

Digitized by Google

kormányra bizva, ha annak a fontos szolgálati ágnak intézésében, a melynek felelősen áll élén, tisztán a katonai czélszerüség és katonai szakszerüség szempontja által vezettetik. És én azt gondolom, ne kivánjuk épen mi magyarok azt, hogy olyan hadügyminiszter képviselje a delegácziókban a hadsereg intézményét, a ki a közjogi viták terére akarna lépni. (*Helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.*)

Rakovszky István: Védje meg, ha megtámadják!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én a közös hadügyminiszter urnak azt a magatartását, (*Zaj a baloldalon*; *felkiáltások jobbfelől*: *Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.*) a mely szerint ő az osztrák delegácziókban kifejtett közjogi diskussziókba egyáltalán bele nem avatkozott, a kérdés ezen részét sem expozéjában, sem később nem érintette, teljesen korrekt, teljesen helyes, az ő hatáskörének teljesen megfelelő álláspontnak ismerem el, ugy, hogy közjogi szempontból az utolsó hetekben, vagy az utolsó időpontban mint novumot a t. képviselő ur semmi egyebet nem hozhat fel, mint az osztrák delegácziókban az egyes delegátusok által tett nyilatkozatokat.

Polónyi Géza: Majd hozok én fel novumokat!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Már most a t. képviselő urnál, a ki tegnap világositott fel bennünket arról, hogy ő eddig nem obstruált, a mit bizonyosan nem tudtam, (*Derültség a jobboldalon.*) s egyuttal kijelentette nekünk, hogy jövőre obstruálni fog, a mit bizonyosan szintén nem tudok, (*Derültség jobbfelől.*) mert hiszen a t. képviselő urat eleven temperamentuma és élénk észjárása esetleg jobb belátásra is viheti még, de mondom, most állott be a t. képviselő urnál az a fordulat, a melynek indokául azon közjogi veszedelmeket állitja fel, melyek a legutolsó időben — ugyebár, mert hiszen most változtatta meg a t. képviselő ur határozatát — beállottak.

Hát én kérdem a képviselő urtól: az az inditvány, a melyet az osztrák delegáczió egy különben igen tiszteletreméltó tagja tett, s azon tény, hogy ezt az inditványt a delegácziónak egy-két, nagy egyéni sulylyal biró tagja is támogatta, hogy ez valóban olyan novum a képviselő urnak? Foglaltatott abban bárminő olyan nyilatkozat, vagy elv, a mely ujságot képezett volna reánk nézve? Nem tudtuk-e azt épen olyan jól négy héttel, sőt négy hónappal azelőtt, mint a hogy tudjuk ma, (*Ugy van! Ugy van! jobbfelől.*) hogy ezek a körök miként gondolkoznak? (*Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.*) Lehet-e bárminő tekintetben ezekre a közjogi momentumokra, ezekre az eseményekre, és illetőleg az állitólag ezekben rejlő közjogi veszedelemre alapitani egy olyan nagyhorderejü cselekedetnek a megindokolását, hogy valaki az alkotmányos, normális működés teréről lelépve, olyan extrém fegyvereket vesz a kezébe, a melyek alapjukban renditik meg magát az alkotmányos életet? (*Helyeslés a jobboldalon. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.*)

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedelmet kérek, t. képviselő ur, én ebben a közjogi veszedelemben, a mely egyáltalában nem létezik, mert veszedelmet ránk nem hozhat az osztrák delegácziónak bárminő állásfoglalása is, — de a mely, ha léteznék, létezett már hónapokkal ezelőtt, (*Ugy van! Ugy van! jobbfelől.*) mert épen olyan jól ismertük ezeket a tényeket akkor is, — engedelmet kérek, t. képviselő ur, ebben én mást, mint egy meglehetősen frivol ürügyet az obstrukczióhoz való visszatérésre nem látok. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Zajos ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.*) És ha a t. képviselő ur tovább megy, és azt állitja, (*Halljuk!*) hogy eltérések vannak a közös hadügyminiszter nyilatkozatai és a magyar kormány által bejelentett és képviselt reformok között tartalom tekintetében is, — a mire én most nem kivánok kiterjeszkedni, mert meg vagyok róla győződve, hogy igen rövid idő alatt tények fognak ebben a tekintetben is teljes világitást vetni a kérdésre, (*Felkiáltások balfelől: Már régen várjuk!*) mondom, ha a t. képviselő ur is osztja ezen aggályokat, ennek egyetlenegy gyakorlati konzekvencziája van: ne állja utját annak, hogy ezen aggályok a maguk helyén, az illető javaslatnál, (*Élénk helyeslés jobbfelől.*) az illető költségvetési tételeknél alaposan megvitattathassanak. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Zajos felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon*: *Akkor már későn lesz! Mozgás és zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mindaddig a mig a magyar parlamenti helyzet mai tehetetlen állapotából ki nem vezettetik; mindaddig, a mig itt teljesen meddő időfecsérlés veszi igénybe a parlamentnek és a kormánynak is idejét, (*Ugy van! Ugy van! jobbfelől.*) mindaddig lehetetlenség a kormányra nézve is, hogy e javaslatokkal teljesen elkészüljön, de hiányzik a tér is arra, hogy ezen javaslatok előterjeszthetők és bemutathatók legyenek. Adjanak a képviselő urak módot reá, hogy a közös hadügyminiszter a nevelésügy kérdésében a delegácziók előtt a legbehatóbb részletes felvilágositásokat megadja; ha nem lesznek vele megelégedve: száz módjuk van a harczot folytatni ott, a hol félbenhagyták. (*Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás és ellenmondás a baloldalon.*)

B. Kaas Ivor: Csak a delegáczióra áthárítani mindent!

Ugron Gábor: Itt is meg lehet tenni! (*Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

Gr. Tisza István miniszterelnök: Adjanak a kormánynak időt arra, hogy elkészülhessen az alapitványi helyekre vonatkozó javaslatával, a

Digitized by Google

melylyel el lehet készülni rövid idő alatt, csak egy kis nyugalom kell a kormány részére, hogy ezen nagyon fontos, beható átgondolást és gondos konstrukcziót kivánó kérdést megállapithassa. Meg vagyok róla győződve, hogy igen rövid idő alatt azon helyzetbe juthatna a kormány, hogy erre vonatkozó javaslatával léphessen a képviselőház elé. Akkor azután a reform legfontosabb kérdései lesznek azok, a melyekről már konkrét alapon, tényleges javaslatoknak ismerete mellett lehet beszélni, a melyekért felelőre lehet vonni a kormányt, és a melyek felett birálatot is lehet mondani, egyuttal azonban a nemzetnek azt a vágyát is teljesithetjük, hogy a katonai kérdések terén megtörténjék ezen lépés, hogy az alapitványi helyek mielőbb felállittassanak, és hogy már az 1904. tanév kezdetével tér nyiljék a magyar ifjaknak arra, hogy nagyobb számban léphessenek a katonai pályára. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Nem alapitvány, hanem magyar nyelv kell. *(Folylonos mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek! Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni és a szónokot ne zavarják. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... és az 1904. tanév kezdetétől fogva megvalósulhasson a nemzetnek az a jogos vágya és kivánsága, hogy a katonai nevelőintézetekben a magyar ifjak nevelése a magyar nyelvnek és szellemnek gondosabb ápolása mellett történjék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ezeket az eredményeket lehet keveselni, ráliczitálni mindenre nagyon könnyü, esetleg még az ellenzéknek hazafias hivatása is lehet, hogy ösztönzésül szolgáljon a további előhaladásra, de az azután, hogy megállitsa ezen reformoknak megvalósitását, utját állja annak és lehetetlenné tegye, hogy a hadsereg terén egy nagyon fontos, nagy horderejü lépés megtörténhessék, ez azután nem lehet hivatása semmiféle olyan ellenzéknek, a mely a magyar nemzeti politika jelszavát viseli ajkain. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Mit jelent a t. képviselő uraknak ez a magatartása és ez az állásfoglalása a katonai kérdések elintézése terén? A megfeneklést, a stagnácziót, a reformok akadályozását, a reformok megakasztását. Maguknak ezeknek a reformoknak ügye is azt kivánja, hogy az alkotmányos élet működése a normális mederbe térjen vissza, hogy a kormány jöjjön ide javaslataival, hogy ezek a javaslatok megvitathatók és, a mennyiben üdvösek, elfogadhatók legyenek. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Ezekben a komoly időkben, a melyekben most élünk, inkább mint valaha, döntő fontosságu követelménye a magyar nemzeti politikának, hogy tegyünk meg vállvetett erővel mindent, a mi ennek a nemzetnek presztizsét, politikai sulyát, alkotmányos intézményeinek tekintélyét és biztonságát emeli. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Nézzék meg, hogyan mozdulnak meg a magyar nemzet ellenségei, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Nagy zaj balfelől.)* mióta látják, hogy ez a nemzet saját magának köti meg kezeit, hogy ennek a nemzetnek közéletę tehetetlenül egy helyben zakatol ...

Ugron Gábor: Mert magyar hadsereget akar, azért! *(Ellenmondások és zaj jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nézzék meg, minő kárörömmel kisérik figyelemmel vergődésünket ennek az országnak ellenségei.

Kubik Béla: A Tisza vergődését. *(Zaj.)*

Ugron Gábor: Az osztrákok négy év óta vannak ex-lex-ben.

Sréter Alfréd: Az osztrákokra spekulálnak önök, az ő ballépéseikre.

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mikor Ausztriában ezek az abnormális viszonyok beállottak, minő kicsinylő mosolylyal néztük mi azokat, minő magaslaton képzeltük magunkat velük szemben, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* mennyire egyetértett akkor minden magyar ember abban, hogy akkor, a midőn Ausztriában ilyen tehetetlenné válnak az egymást ellensulyozó és egymást megkötő erőtényezők: akkor itt van az alkalom a magyar nemzetnek megmutatni azt, hogy ennek a monarchiának politikai vezetésére igazán ez a magyar nemzet hivatott. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)* Az a nemzeti politika, a mely a kellő pillanatban oda akarja vinni a nemzet egész szervezett erejét, a hol azután a magyar nemzet érdekeit képviselni, érvényesiteni és diadalra vinni kell, és nem az a nemzeti politika, a mely bárminő jelszavak ürügye alatt széjjelrongálja, széjjeltépi, leköti, tehetetlenségre kárhoztatja ezt a nemzeti erőt. *(Élénk helyeslés és taps jobbfelől. Mozgás a bal- és szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Magyar célokat kell követni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezek a nagy hazafias szempontok vezették volt az ellenzéknek túlnyomó nagy részét arra az elhatározásra, hogy az obstrukczió fegyverétől tartózkodjék. Ezek a nagy szempontok és a magyar nemzet nagy érdekeinek ezen megfontolása hozta magával azt az eredményt, hogy az obstrukczió terén egy nagyon kevés számu tagból álló csoport izolálva van. Ha ezen képviselőtársaim izolálva maradnak a jövőre is, akkor az eredmény ... *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak! A házszabályok azt követelik, hogy a szónokot csendben hallgassák meg,

Kubik Béla: Mikor innen beszélnek, akkor soha sincs ilyen elnökünk!

Digitized by Google

Elnök: Kubik Béla képviselő urat rendreutasitom! *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Nagyon helyes, de igaz, a mit mondtam; *(Nagy zaj jobbfelől)* Önök szolgálnak csak. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Megmondtam a magam nézetét az elnökségre és azt fentartom.

Elnök: Kubik Béla képviselő urat ezennel másodszor rendreutasitom, s ha folytatja ezen eljárást, kénytelen leszek vele szemben a házszabályok alapján eljárni! *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Miután az ellenzék túlnyomó nagy többsége is belátta, hogy az ő álláspontjukról is az obstrukciónak továbbfolytatása sokkal nagyobb veszedelmet hozhat az országra, mint a minő előnyökkel esetleg járhat a nemzetre nézve, a normális parlamenti küzdelem terére kivánt visszatérni. Ebben a helyzetben semmi kétség sem forogható fenn az iránt, hogy azon néhány képviselőtársunk, a ki egész kitartással folytatni kivánta az obstrukcziót, ezen a téren eredményt nem fog elérhetni. *(Felkiáltások a baloldalon: Majd meglátjuk!)* Egyszerüen a nyugodt és türelmes kitartás által lehetetlenné fog tétetni az obstrukczió ezen nemének folytatása. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Bartha Miklós: Ez a Széll Kálmán politikája! Ezért kár volt Széll Kálmánt megbuktatni! *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Széll Kálmán ezt már rég kitalálta! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A taktikának mindig a körülményekhez kell alkalmazkodnia. Ugyanaz a taktika 100 emberrel szemben lehet hatálytalan, a mely 10—12 emberrel szemben eredményre vezet. Én a parlamentárizmus lényege ellen törő ilyen merényletek leküzdését okvetlenül szükségesnek tartom, . . . *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Merényletek? *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . de a küzdelem terén egy hajszállal sem szabad erősebb eszközökhöz nyulni, mint a minőkre feltétlenül szükség van. El kell menni az eszközök megválasztásában addig a határig, a melynek megtartása a parlamentárizmus megmentése szempontjából feltétlenül szükséges, de nem szabad erősebb eszközökhöz nyulni oly körülmények közt, a mikor jogosult lehet az a remény, hogy enyhébb eszközökkel is lehet czélt érni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Hogy ez a remény fenmarad e a jövőben, igen vagy nem, azt én most meg nem itélhetem, az kizárólag attól függ, hogy ez a mármár végvonaglását élő obstrukczió *(Derültség a baloldalon. Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* kap-e ismét segédcsapatokat, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Már kapott!)* a melynek — engedjék meg, de a tegnapi indokoló beszéd után is mondhatom — arra, hogy az obstrukczió terére lépjenek, hogy ezt a rendkivüli, a nemzet érdekére nézve oly felette veszélyes akcziót ujabban megkezdjék és erősitsék és ezt a már lecsillapuló tüzet ismét lángra lobbantsák, frivol ürügyeken kivül egyéb nem áll rendelkezésükre. *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Zaj és ellenmondás a baloldalon. Elnök csenget.)*

Buzáth Ferencz: Az igéretek frivolok!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A t. képviselő urak egyről legyenek meggyőződve: én, a mikor e helyre léptem, át voltam hatva attól a meggyőződéstől, hogy Magyarország fenmaradására nézve, Magyarország jövőjének biztositására nézve a legnagyobb horderejü és kardinális feladat visszavezetni a magyar alkotmányos életet a maga szebb, tisztultabb utjára, *(Felkiáltások a baloldalon: Hova? Nagy zaj. Elnök ismét csenget.)* helyreállitani a magyar közéletnek azt a magas szinvonalát, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)* a mely valóban erőt, tekintélyt sugárzott ki magából, a mely becsületet, tiszteletet szerzett a magyar nemzetnek, a mely növelte a magyar nemzet erejét. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj balfelől.)*

Ugron Gábor: A franciákat elidegenitette. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Gr. Tisza István miniszterelnök: És ez egyaránt parancsoló kötelessége minden alkotmányosan gondolkozó magyar embernek. Mert ide bennünket nem azért küldtek, hogy széjjelrobbantsuk a magyar alkotmány épületét. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* A mi választóink különböző elvek alapján küldtek ide azzal az utasitással, hogy ezek mellett az elvek mellett küzdjünk, meggyőződésünkhöz képest, férfiasan.

Ugron Gábor: Megteszszük!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Küldtek azért, hogy ezt az intézményt növeljük, fejleszszük, de nem azért, hogy a sárba rántsuk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* Ezt a magasztos feladatot igyekezem megoldani, ugy, hogy e szent czél érdekében pártkülönbség nélkül egyesitsem minden párt jobb és komolyabb gondolkozásu elemeit. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Keserü csalódás lesz reám nézve, ha nem érhetem el ezt a czélt, de ez elhatározásomban meg nem ingat, politikai magatartásomat meg nem zavarhatja, és engem azon az uton, a melyen elindultam, és a melyen haladni fogok erőm végső kimerüléseig, meg nem állithat. *(Hosszantartó zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Elnök: Rakovszky István képviselő ur kiván személyes kérdésben szólani.

Rakovszky István: T. képviselőház! Én személyes megtámadtatás czimén kérek szót, és kérem egyszersmind a ház mélyen t. elnökét, hogy méltóztassék számomra az engedélyt kikérni arra nézve, hogy igen röviden egy nagy

Digitized by Google

közjogi félreértését a miniszterelnök urnak itt eloszlassam.

B. Dániel Ernő: Nem adjuk meg az engedélyt. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek a t. ház minden oldalán. Rakovszky István képviselő ur a háztól engedélyt kér arra, hogy a személyes kérdés keretén túl más tárgyról is szólhasson. Megadja a ház az engedélyt? *(Felkiáltások: Igen!)* A ház megadja az engedélyt.

Rakovszky István: T. képviselőház! Igen köszönöm e jogot és nagyon röviden fogok vele élni.

Én nem szolgáltam arra tegnapi beszédemmel és azon magatartással, a melylyel a t. miniszterelnök urral szemben tegnap voltam, hogy a t. miniszterelnök ur az én intencióimat meggyanusitsa azzal, hogy azt mondja, hogy én csak egy frivol ürügyet kerestem. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ha a t. miniszterelnök urnak a sok gondjai és munkája között hangulatának enyhitéséül szolgált az, hogy engemet ekként meggyanusitott, én ezen a téren nem fogom őt követni, és örülök, hogy neki a sok munka és gond között az én fellépésemnek megtámadása enyhülést szerzett.

A t. miniszterelnök urnak egy tévedésére vagyok bátor őt magát felvilágositani. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* A t. miniszterelnök ur beszédéből emlékezet szerint czitálok és kérem, ha tévednék, legyen kegyes helyreigazitani. Mikor a t. miniszterelnök ur Derschatta rezolucziójáról szólt, ezt egy sajnálatos eseménynek nevezte és azt mondta, hogy ennek kihatása Magyarországra jogilag semmi. Egyetértek vele. Azt mondta okoskodása fonalán, hogy utóvégre nekünk magyaroknak tökéletesen mindegy lehet, hogy mennyi alkotmányos jogot akarnak az osztrákok az ő császárjuknak adni. Helyesen czitáltam?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Körülbelül igy mondtam, nem ezen szavakkal.

Rakovszky István: Én a t. miniszterelnök urnak ezt az okoskodását is elfogadom, de itt egy igen nagy tévedés van, és a t. miniszterelnök urnak a figyelmét Derschatta rezolucziójában kikerülte egy körülmény, a melyre én most az ő figyelmét a ház szine előtt felhivom. Németül fogom felolvasni, hogy semmi eltérés ne legyen, és a magyar törvényből fogom beigazolni, hogy ez a mi alkotmányunk ellen volt irányitva. Derschatta inditványa a következőleg szólt *(olvassa)*: »Die Delegation des Reichsrathes drückt ihre Rechtsüberzeugung dahin aus, dass es nach den Bestimmungen der Staatsgrundgesetze der im Reichsrathe vertretenen Königsreiche und Länder ausser allem Zweifel steht, dass die Anordnungen im Betreffe der Leitung, Führung und innere Organisation der gesammte Armee *(Zaj jobbfelől.)* ein, dem Monarchen ausschliesslich zustehendes persönliches Herrscherrecht ist, welches ohne Mitwirkung der verantwortliche Regierung ausgeübt wird und im Bezug auf welches die allgemeinen Grundsetze bezüglich der Mitwirkung der gesetzgebenden Faktoren keine Anwendung finden.«

T. képviselőház! Az 1867:XII. törvényczikk 11. §-a ezt mondja *(olvassa)*: »Ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai folytán mindaz, a mi az egész hadseregnek« — gesammte Armee — »és igy a magyar hadseregnek is stb.« Tehát Derschatta itten egy delegáczionális határozatot provokált és promulgáltatott, a mely ugy, a hogy itt van, politikailag az egész hadseregre vonatkozik, tehát azon hadseregre, a mely az 1867:XII. törvényczikk 11. § ában fel van emlitve, a melynek integráns része egyszersmind a magyar hadsereg.

Vancsó Gyula: Jogilag nincs ránk hatálya! *(Zaj.)*

Rakovszky István: Hisz annyi közjogi tudomásom, mint a t. képviselő urnak, nekem is van és tudom, hogy ránk ennek jogilag semmi hatálya nincs, de gyakorlatilag igen és jogilag annyiban van hatálya, hogy ez merénylet és támadás a magyar közjog ellen, a melyet egyenesen vissza kell utasitani. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Vancsó Gyula: A miniszterelnök már visszautasitotta!

Rakovszky István: És én nagyon csodálkozom, hogy, ha én itt tisztázni akarok egészen tárgyilagosan egy kérdést, és azt kivánom, hogy innen egy erélyes visszautasitás történjék, ez Vancsó t. képviselő urnak nem tetszik.

Én ezt kivánom konstatálni és én abban látom a veszélyt, hogy ott már nem egyesek, hanem a parlament által kiküldött bizottság Magyarország jogai ellen támadást intéz.

A t. miniszterelnök ur felszólalásában egy reménynek adott kifejezést, a melyet én üdvözölnék, ha megvalósulna, és ez az volt, hogy a t. miniszterelnök ur azt mondotta: kérdés, vajjon ezen, az osztrák albizottság által elfogadott Derschatta-féle rezolucziót az osztrák delegáczió plénuma által el fog-e fogadtatni? Ha az osztrák delegáczió plénuma ezt a Derschatta-féle rezolucziót visszavetné, én már ebben is némi reparáczióját látnám az ügynek. De addig, a mig ott a parlamentnek kiküldött bizottsága, tekintélyes tagok istápolása, szószólása és védelme mellett hasonló rezolucziókat elfogad, engedje meg a t. képviselőház, méltánytalan a t. miniszterelnök ur részéről az a vád, a melylyel minket és engem illetett, hogy én frivol ürügyet keresek akkor, a mikor arra kivánom egyesiteni Magyarország parlamentjét, hogy teljes erővel, hatályosan és megdönthetetlen hatalommal utasitsuk vissza ezen merényletet. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! En azt hiszem, itt igen egyszerüen tisztába hozhatjuk a kérdést. Én sohasem állitottam azt, hogy

Digitized by Google

a Derschatta-féle inditvány tartalmát helyeslem, csak azt állitottam, hogy annak Magyarországra vonatkozólag semmi hatálya nem lehet, az nemzeti veszedelmet nem képezhet és azzal szemben semmi egyéb védekezésre szükség nincs, mint hogy pártkülönbség nélkül konstatáljuk, *(Helyeslés a jobboldalon.)* hogy egészen másképp fogjuk mi fel a helyzetet, és a magyar közjogot mi másképp interpretáljuk, másként gyakoroljuk, *(Helyeslés a jobboldalon.)* és abba semmi beleszólása másnak, mint a magyar állam illetékes tényezőinek nincs. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Én azt hiszem, ha a képviselő urat az a vágy vezette, hogy ilyen nyilatkozattal szemben, a mely — akár elfogadja azt a delegáczió plénuma, akár nem, hiszen ha el nem fogadja, az mindenesetre csak egy kellemes jelenség lesz ránk nézve — Magyarországra vonatkozólag valami nagyhorderejü eseménynyszámba nem mehet, az egész magyar képviselőháznak ellentétes álláspontja érvényesüljön, akkor a t. képviselő ur ezt a czélját teljesen elérte. Hát ha csak ezt akarta t. képviselőtársam, akkor mondjon le az obstrukcziónak folytatásáról. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Az ülést öt percze felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Dedovics György jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. képviselőház! Nem volt szándékom kényszeritő szükség nélkül felszólalni, nem, már csak azért sem, mert legkisebb vágyam sincs a hosszas tárgyalást szükség nélkül akár csak órákkal is meghosszabbitani, s másodszor azért sem volt szándékom, mert hiszen magát a szőnyegen levő törvényjavaslatot, mint véderőnk normális fentartásának elkerülhetetlen eszközét, elfogadom.

Madarász József: Ez már nem helyes. *(Zaj balfelől. Gabányi Miklós közbeszól.)*

Elnök: Kérem a képviselő urat, ne méltóztassék közbeszólni.

Sághy Gyula: Azonban bármennyire óhajtsam is, hogy parlamenti helyzetünk, a mely kizökkent rendes állapotából, minélelőbb a normális helyzetbe visszatérjen, ez a körülmény engem még sem kárhoztathat némaságra, *(Helyeslés a baloldalon.)* a strucz-politikának követésére *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* akkor, a mikor látok jelenségeket és tüneteket, a melyeket nem látni lehetetlenség, és a melyek akkor, mikor pedig a megnyugtatásra a legnagyobb szükség volna, a legnagyobb aggodalmakat és a legnagyobb nyugtalanságot képesek a nemzet széles rétegeiben és az egész parlamentben kelteni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Derültség a jobboldalon.)*

Nem hallgathatok akkor, a mikor magának annak a szükkeretü programmnak megfelelő, egész terjedelmében leendő megvalósitása is veszélyeztetettnek látszik, a mely programmot a szabadelvü párt és a mostani kormányelnök s a mostani kormány a maga részéről is elfogadott és a melyhez én a magam részéről is egyetlenegy pontnak kivételével — bár több irányban nem találtam azt kielégitőnek — hozzájárultam s abba belenyugodtam. Belenyugodtam azért, mert az abban jelzett reformokat én mégis egy hatalmas lépésnek láttam előre, és mert erős megalapozását láttam azokban azon reformiránynak, a melyet én a nemzeti szellemnek és jellegnek a hadseregben és az összes u. n. közös intézményekben való kidomboritása szempontjából mindig követtem s a mely nemzeti jelleg szükségképen folyik nemcsak a dualizmus lényegéből, hanem magából az 1867 : XII. t.-cz. egész tartalmából és szelleméből. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Holló Lajos: Majd tovább megyünk! A külügyek terén is megköveteljük a paritást! *(Halljuk! balfelől.)*

Sághy Gyula: T. ház! Felszólalásom czélja a kibontakozás keresése, *(Halljuk! balfelől.)* és e végből teljes világosságnak szerzése arra nézve, hogy a hadsereg intézményében legalább az előbb jelzett szükebb keretü programm teljes megvalósulást, teljes mértékben való érvényesülést fog-e nyerni *(Helyeslés balfelől.)* a maga egész kiterjedésében azon szellemben és azon jelleggel, a mely szellemben és a mely jelleggel a szabadelvü párt ahhoz hozzájárult.

S én azt hiszem, hogyha az e részben felmerült aggályok eloszlatására forditotta volna a t. miniszterelnök ur épen előbbi hosszabb, tüzes felszólalásában az ő energiáját, több hatást és eredményt ért volna el *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* a kedélyek megnyugtatása és a normális parlamenti viszonyok helyreállitása tekintetében, mintsem az ugyis izgatott hangulatot még jobban tüzelő beszéde által. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások balfelől: Olaj a tüzre! Modortalanság!)* Ennek a kibontakozásnak előmozditására, s ennek czéljából ezen világosság megszerzésére törekedni, azt hiszem, mindnyájunknak egyaránt kötelessége. S a mikor én a felmerült aggályok kifejtésébe és a t. miniszterelnök urnak ezekkel szemben eddig tanusitott magatartásának és nyilatkozatainak birálatába bocsátkozom, akkor én csak ezen hazafiui kötelességemet vélem teljesiteni; e kötelességet teljesitem akkor, a midőn neki módot és alkalmat akarok szolgáltatni arra, hogy nemcsak az u. n. harczoló ellenzék köreiben, hanem az egész parlamentben, az egész nemzetben támadt aggályokat eloszlatni is iparkodjék *(Helyeslés balfelől.)* s ebbeli elsőrangu kötelességét a nyugalom és a parlamenti rend helyreállitása érdekében teljesiteni.

Az előrebocsátottakban kitüzött feladatomnak iparkodni fogok, a mennyire csak lehetséges, röviden megfelelni. De kénytelen vagyok

Digitized by Google

már előre is jelezni, hogy ha én ezen feladatomnak kellően akarok megfelelni, akkor kénytelen vagyok mégis bővebb fejtegetésekbe bocsátkozni, *(Helyeslés balfelől.)* és különösen visszatérni a szabadelvü párt azon értekezletére, a mely a programm elfogadása kérdésével foglalkozott és ott történt egyes nyilatkozatokra és a programmnak egyes pontjaira, mint kiindulási pontokra. *(Halljuk! Halljuk!)* Mindenekelőtt meg kell azonban jegyeznem általánosságban, hogy mikor a t. miniszterelnök ur a szabadelvü párt értekezletén a kilenczes bizottság által kidolgozott programmal szemben a maga módositásait előterjesztette, ezen módositásokkal ezen programmot elfogadni hajlandónak nyilatkozott és egyuttal ki is jelentette, hogy ezen az alapon ő a deszignált miniszterelnök, ugy a dolog természetéből folyólag, mint összes nyilatkozatai alapján méltán fel lehetett tételezni, sőt feltételezni is kellett, hogy ő ezen programmja elveinek és főbb részleteinek tekintetében illetékes tényezőkkel, jelesül a koronával, ha mindjárt nem is minden kisebb részletekre kiterjedőleg, tisztába jött s azoknak teljes megvalósitására a felhatalmazást megnyerte. Mert különben mily jelentősége, mily értelme lett volna ezeknek a kijelentéseknek, hogy a korona a kilenczes bizottság programmjához csak a miniszterelnök által előadott módositásokkal hajlandó hozzájárulni és csak azon az alapon hajlandó a deszignált miniszterelnököt a kormány alakitásával véglegesen megbizni, hogyha ő előbb a helyzetet e tekintetben tisztába nem hozta, hogyha ő a legmesszebbmenőleg ezen szükebb programmnak teljes megvalósitására biztositást, illetve felhatalmazást nem nyert. S ezen feltevés nélkül alig hihető, hogy a szabadelvü párt a módositott programmhoz azon megnyugvással járult volna hozzá, a mint valójában hozzájárult. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

E tekintetben tehát nem mondom, hogy szándékosan, de legalább is szándék nélkül ugy a szabadelvüpárt, mint az egész parlament, az egész nemzeti közvélemény félre lett vezetve. Legalább erre kell következtetnünk Pitreich hadügyminiszter urnak a t. miniszterelnök ur által mindeddig meg nem cáfolt, sőt saját állitása szerint legtöbb tekintetben az ő álláspontjával kongruens nyilatkozataiból.

Mit mond e tekintetben Pitreich? Mi foglaltatik ez irányban az ő expozéjában? Hát semmi más, mint annak kijelentése, hogy a kilátásba helyezett reformok tekintetében még az utolsó szó nem volt kimondva, azok még további tárgyalások anyagát képezik, hogy mily tartalommal, mily szellemben, mily mértékben fognak azok a gyakorlati élet terén megvalósittatni és megvalósulhatni, és e tekintetben a miniszterelnök ur csakis bizonyos nyilatkozatok tételére nyerte meg a felhatalmazást. Már most, hogy ezek a reformok nem a szabadelvü párt által elfogadott programmnak megfelelő tartalommal és szellemben czéloztatnak a hadvezetőség részéről megvalósittatni, annak teljes bizonyságául szolgálnak azok a nyilatkozatok, a melyek a közös hadügyminiszter ur részéről az osztrák delegáczióban tétettek, mert hiszen ezek a nyilatkozatok fedhetik ugyan az igen t. miniszterelnök urnak felfogását, de semmi esetre sem fedik teljesen a szabadelvü pártnak programmját.

Ezt a nagy tátongó ürt, a mely a kettő között létezik, a személyes jóindulat a magyarsággal szemben és az a barátságos indulat, a melyet a t. miniszterelnök ur jelzett a közös hadügyminiszter részéről, még csak némileg sem alkalmas kitölteni, kipótolni. Puszta jóindulattal nem sokra mehetünk, ha egyszer államunk teljes szuverénitásának az 1867-iki XII. törvényczikkben garantirozott paritásnak megfelelő módon való elismerése ezen nyilatkozatokból teljesen hiányzik. Hiszen az igen t. hadügyminiszter ur még korrigáló nyilatkozatában is Magyarországnak csak belső, adminisztrativ önállóságát és tehát ennek megfelelőleg a magyar állam nyelvének is csak ezen kereten belül való jogosultságát ismerte el, a mely korrigálásban tehát a magyar állam szuverénitásának egy ujabb sérelme foglaltatik. És ha meg is engedem, hogy egy katonától nem lehet kivánni, hogy minden tekintetben, minden apró részletekre kiterjedő, minucziózus közjogi ismeretekkel birjon, azért, bocsánatot kérek, legyen bár az a közös hadügyminiszter katona, én elismerem, hogy igen kiváló katona, ha egyszer azon állásra vállalkozik és midőn ő mindkét államnak minisztere, akkor legalább annyit mégis méltán megkövetelhetünk, hogy szerezze meg mindkét állam közjoga alapelemeinek és legalább alapelveinek ismeretét, *(Élénk helyeslés balfelől.)* ne pedig csak az egyik országét a másik ország rovására és hátrányára. *(Helyeslés balfelől.)* Ez a legkevesebb, a mi nézetem szerint minden parlamentáris minisztertől méltán megkivánható.

És az igen t. miniszterelnök ur még ezen korrigáló, magában ujabb közjogi sérelmet foglaló nyilatkozatban egy nagyszerü elégtételt szemlél, azt nagy gaudiummal ilyennek hirdette, czáfolatába nem bocsátkozott; az igen t. szabadelvü párt pedig, a mely gr. Khuen-Héderváry volt miniszterelnököt nagy felbuzdulással és nagy felháborodással leszavazta, oly nyilatkozatokért, melyekben Körber közjogi felfogásának nem foglaltatott benn elég határozott és világos visszautasitása, de czáfolata mindenesetre benne foglaltatott, most a miniszterelnök urnak az övénél sokkal kevésbbé megnyugtató és sokkal kevésbbé kielégitő nyilatkozatával szemben, egyik részében, itt, hallgatott, másik részében, ott, ujjongva tapsolt. *(Ugy van! balfelől.)*

A részletekre áttérve, a katonai büntető perrendtartás tekintetében nem csak a közös hadügyminiszter nyilatkozata, hanem a miniszterelnök urnak saját beismerése szerint is még

Digitized by Google

eddig a magyar kormány előterjesztéseket sem tett, javaslatokat sem tett, sőt saját kebelében sem állapodott meg. Pedig a szabadelvü párt által elfogadott és a kormány által szintén elfogadott programmnak második pontjában e tekintetben a következők foglaltatnak *(olvassa)*:

»A katonai büntető eljárás minél előbb terjesztessék az országgyülés elé. A szóbeliségre és nyilvánosságra alapitott eljárásnál a magyar államnyelv érvényesitendő; ennek módozatait az előterjesztendő törvényjavaslat lesz hivatva megállapitani.«

Ezen pont alapján a magyar nyelv érvényesülésének terjedelme tekintetében a katonai büntető eljárásban a legkisebb kétség sem foroghat fenn, mert ha egyszer annak érvényesülnie kell, mint a magyar állam nyelvének, ez magában foglalja szükségképen, hogy ott a tárgyalás és itélet nyelve a magyar legyen.

Azt tehát nem függhet attól, vajjon a vádlott vagy védő birja-e a német nyelvet vagy sem, hanem e részben a magyar államnyelvnek feltétlenül érvényesülnie kell. A törvényjavaslatnak e szerint nem lehetett egyéb fentartva, mint a keresztülvitel módozatainak és a szükséges átmeneti intézkedéseknek megállapitása. És mégis most kiderül, hogy a t. miniszterelnök ur kormányrajutása előtt ezt a kérdést nem hozta tisztába, a programm ezen pontjának teljes megvalósitására nem nyert felhatalmazást. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

A tisztképzés tekintetében az épen előbb idézett programm 4. pontjának *c)* alpontjában, mely már a miniszterelnök ur módositásával lett a szabadelvü párt értekezletén elfogadva, a következő foglaltatik *(olvassa)*: »Ugyanezen célból szükséges továbbá az is, hogy a közös hadseregnek az ország területén elhelyezett tisztképző intézeteiben a tanterv akként módositassék, miszerint a tantárgyak jelentékeny részének tan- és vizsgálati nyelve magyar legyen, legalább oly mérvben, hogy az ezekbe belépő magyar ifjak előmenetelét a tannyelv ne akadályozza és az ezekben kiképzett növendékek a magyar nyelvet teljesen birják.«

Ezen pontnak kettős czélja van: egyrészről biztositani elegendő magyar tisztet megfelelő katonai kiképzéssel, másrészről az, hogy a magyar katonai oktatás, a Magyarországon elhelyezett tisztképző intézetekben olyan mérvet nyerjen, hogy ez által sem a felvétel a tisztképző intézetekbe ne legyen megnehezitve, sem pedig az előmenetelben a német nyelv nem tudása akadályt ne képezzen. Ebből az következik, hogy igy fogjuk fel a kérdést, a mint nem is lehet másképen a programm alapján, mert hiszen erre is áll az a latin közmondás, hogy: lege non distinguente nec nostrum est distinguere, hogy nemcsak, mint a közös hadügyminiszter ur kijelentette, a 3-ik és 4-ik évfolyamban, hanem már az elsőben és a másodikban még sokkal inkább kell a magyar nyelvnek érvényesülni, mert inkább itt fordul elő, hogy az ifjak a német nyelv nemtudása miatt nem haladhatnak előre a katonai tudományokban. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ha tehát különbséget megengedhetnénk is, a különbségnek megforditva kellene lenni, nem ugy, mint a hadügyminiszter ur állitotta. Mi fel is tételeztük, a mint feltételeznünk is kellett, hogy a t. miniszterelnök ur, mikor a szabadelvü párt értekezletén ezen általa módositott programmot előterjesztette, annak teljes mértékben való megvalósitására szintén megnyerte a felhatalmazást. Most mégis kiderül, hogy a t. hadügyminiszter urnak nyilatkozata a magyar oktatás ezen mérvének megvalósitásával homlokegyenest ellenkezik, az a programm ezen pontjának nem megvalósulását, hanem meghiusulását jelenti. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Az igen t. miniszterelnök urnak egyetlen szava sincs a hadügyminiszter ur ezen nyilatkozatával szemben, a mely által pedig a szabadelvü párt programmjának legsarkalatosabb pontja a megvalósulás tekintetében veszélyeztetve látszik lenni. Mindnyájan erre helyeztük a sulypontot, sőt a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi párt is a szabadelvü párt programmjában a legbecsesebb pontnak ezt tekintette, és igaza volt, mert ez a legalkalmasabb arra, hogy az összes hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadseregbe a tisztek utján a magyar szellem, a magyar jelleg minél mélyebben. erősebben behozassék. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ez egyuttal azon alap is, a melyből csakugyan később a magyar vezérleti és szolgálati nyelv megvalósitása is kifejlődhetik. Abból tehát teljes jogosultsággal azt kell következtetni, a mit a közös hadügyminiszter e részben kinyilatkoztatott, hogy a t. miniszterelnök ur programmjának e pontjával szemben sem jött tisztába az illetékes tényezőkkel, mielőtt a kormány alakitására vállalkozott volna, legfeljebb bizott abban, hogy utólag fogja kieszközölni, és igy ebben a tekintetben is megengedem, hogy egy jóhiszemü mentális rezerváczióval, és megengedem, talán nem szándékosan, félrevezette a közvéleményt. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ezt a jóhiszemüséget elismerem azért, mert az eddig hallott nyilatkozatok akár a házban, akár más alkalmakkor, midőn ezen tárgyról beszélgetések folytak, ugy a miniszterelnök ur, mint az igen t. honvédelmi miniszter ur részéről megnyugtatók voltak, és épen ő róla, a ki csakugyan, mint katona a politikai cselszövényekben nem lehet jártas és beavatott, a kiről eddig is minden alkalommal azt tapasztaltuk, hogy katonás őszinteséggel és nyiltsággal szokott nyilatkozni, félrevezető czélzatot csakugyan nem tételezhetek fel.

Én, t. miniszterelnök ur, nem akarok további részletekbe bocsátkozni, mert már az eddigiek is, kapcsolatban a magyar tiszteknek a magyar ezredekbe való visszahelyezésére vonatkozó közös hadügyminiszteri nyilatkozatokkal,

Digitized by Google

azt hiszem, elég világosan bizonyitják azt, hogy a miniszterelnök ur, — szeretnék enyhébb kifejezést használni, de megvallom, nem vagyok képes eljárására nézve ennél enyhébbet alkalmazni — legalább is ugyanolyan könnyelmüséggel vállalkozott a kormányalkotásra, mint a milyennel vállalkozott az első meghiusult kisérletére. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Mert mi egyéb az könnyelmüségnél, vagy legalább is előrelátás hiányánál, mikor valaki sulyos viszonyok közt, mikor még az is kétesnek látszik, hogy a 9-es bizottság programmjával szemben előterjesztett módositásokkal képes-e a kormány oly megnyugvást kelteni, hogy a parlamenti normális helyzetet és békét legalább a legszükségesebb állami teendők elvégzésére, helyreállitani lehessen, mikor az a tudata megvan annak, a ki kormányalakitásra ily nehéz viszonyok közt vállalkozik, hogy a mikor megbontotta a 9-es bizottsággal szemben a szolidaritást, ebben az országban nemcsak a 9-es bizottság tagjai közt, de merem állitani, ebben az országban nem akadt volna államférfiu, legalább számbavehető államférfiu nem, a ki kevesebbel, mint a 9-es bizottság programmjával vállalkozni merészkedett volna kormányalakitásra; *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mi egyéb az könnyelmüségnél, vagy legalább is előrelátás hiányánál, ha akkor a nélkül, hogy előre biztositotta volna programmjának a maga egészében való keresztülvihetőségét, erre a teljes felhatalmazást megkapta volna, mégis vállalkozott arra, hogy az állam ügyei vezetésének élére álljon, és nekimegy ezzel programmja megvalósithatásában a legteljesebb bizonytalanságnak.

Mindez a kormányzati előrelátásnak nagymérvü hiányát *(Ugy van! balfelől.)* és azt mutatja, hogy az igen t. miniszterelnök ur épen nem állott a helyzet magaslatán és a legkevésbbé alkalmas az összes magyar számbavehető államférfiak között a rendes és normális parlamenti viszonyok helyreállitására, *(Ugy van! balfelől.)* és legkevésbbé alkalmas arra, hogy az országot jelen sulyos helyzetéből kivezesse. *(Ugy van! balfelől.)*

Ez az első politikai és taktikai nagy hiba, a melyet a miniszterelnök ur elkövetett azzal, hogy nagy sietve vállalkozott kormány alakitására, mielőtt programmjának megvalósitását minden irányban biztositotta volna, mielőtt arra a meghatalmazást megnyerte volna, — mert hiszen erre és nem puszta nyilatkozatok megtételére van szükség, — mikor meg nem fontolta és nem mérlegelte ezen eljárásnak veszélyes következményeit, a melyek most egyszerre a t. közös hadügyminiszter urnak nyilatkozataiból kipattannak, a melyek bennünk és a nemzetnek széles rétegeiben igazán a legnagyobb aggodalmakat alkalmasak felkelteni.

Ilyen viszonyok között az a körülmény, hogy a t. miniszterelnök ur mult év október 30-án tartott szabadelvü párti értekezleten velem szemben tett nyilatkozatában az általa kilátásba helyezett reformoknak teljes mérvben való megvalósitásához egész politikai reputációjának latbavetését kötötte, vajmi kevés biztositék arra, hogy ezek a reformok teljes komolysággal, teljes valósággal kivitelre is kerülnek.

Fülöp Béla: Szószátyárság az egész!

Sághy Gyula: Ez csak arra lehet biztositék, hogy engem meggyőzzön arról, hogy erre komolyan törekszik, de már arra nem, hogy törekvését teljes siker is fogja koronázni. És mi haszna van abból az országnak, vagy akár a miniszterelnök urnak, — valószinüleg mind a kettőnek csak kára van — hogy ha az ő politikai reputációja teljesen tönkremegy, de a mellett teljesen tönkremennek ezek a tervezett reformok is, mielőtt a megvalósulás stádiumát elérték volna.

Eltekintve már most a párhuzamos üléseknek házszabályellenes módon forszirozott, elhibázott és különben is már teljesen meghiusult kisérletétől, a másik taktikai nagy hiba, a melyet a t. miniszterelnök ur már az eddigi rövid kormányzata alatt is elkövetett, az volt, hogy ha már egyszer ezen meghiusult kisérlet után vissza akart térni és visszatért a törvényesség és a házszabályszerüség álláspontjára, — a mit én részemről csak helyesléssel honorálhatok — a béke megvalósitása czéljából a harczoló, küzdő ellenzéknek csak egyik csoportjával lépett érintkezésbe . . .

B. Kass Ivor: Lojalitás!

Sághy Gyula: . . . csak egyik csoportjával folytatott tárgyalást, megengedem, hogy a hatalmasabbal, a nagyobbal és azzal lépett is megegyezésre, mig annak másik, kisebb csoportját teljesen ignorálta, magas lónak hátára ülve, rájuk kicsinyléssel és megvetéssel nézett le, pedig egy kis előrelátással előre tudhatta és láthatta volna, hogy akármilyen kicsiny, akármilyen kevésbbé hatalmasnak lássék is az a másik csoport, azt teljesen számitáson kivül hagyni még sem lehet, és hogy a békés kibontakozásnak utja és eszköze ez semmi esetre sem lehet. Nekem erős meggyőződésem, hogyha a t. miniszterelnök ur annak idején ilyen kivételt nem tesz, talán némi, nem épen teljesithetetlen garanczák mellett, sikerült volna neki a kibontakozás utját megtalálni. Talán hetekkel ezelőtt már beállott volna a parlamenti béke és nem volna, t. ház, a parlament Isten tudja meddig ebben a meddő, terméketlen kátyuban, az ország előrehaladásának nagy kárára. Megfoghatatlan előttem, hogy mi tarthatta vissza a t. miniszterelnök urat ezen eljárás megkisérlésétől.

Talán a paktum szó, a melyet ujabban ilyen megegyezésre alkalmazni szoktak és a melyet különösen a Széll Kálmán ellen ugy a parlamentben, mint a parlamenten kivül agyarkodók szeretnek mindenáron és minden módon diszkreditálni? Pedig egy olyan országban, minő a mienk, a hol a parlamentárizmusnak leg-

Digitized by Google

lényegesebb alkateleme, a pártok váltakozása teljesen hiányzik, a hol tehát ki van zárva az a tudat az uralkodó pártra nézve, hogy az ellenzék uralomrajutása bekövetkezhetik és akkor előáll reá nézve is a megtorlásnak időszaka, a hol tehát őt semmi sem tarthatja vissza a visszaélésektől, a túlkapásoktól és nem intheti józan önmérsékletre: ott, hacsak nem akarunk a korrupczió és az erőszak eszközeivel kormányozni, a nemzet összességét, nemcsak az egyes töredékeket, de a nemzet széles rétegeit kielégitő egészséges kormányzás egyedül csak tranzakczió, egyedül csak kompromisszumok révén jöhet létre.

B. Kaas Ivor: De akkor nem kell meghódolást követelni!

Sághy Gyula: Mert nálunk a pártok változásának hiányában csak igy lehetséges a szükséges egyensulyt a pártok között elérni és megakadályozni azt, hogy a nemzet egyik része a nemzet másik részével szemben ne folytasson elkeseredett harczot és ne törekedjék az egyik párt a másik párt teljes elnyomására. Nem kell tehát, t. ház, ettől a jelszótól, a melynek jelentőségét csak azok szeretik kigunyolni, a kik annak jelentőségével tisztába nincsenek, félni. Hiszen ime, a t. miniszterelnök urat magát is elérte a végzete. Kerülni akarta a paktumot, pedig mi egyéb az a megegyezés a dolog lényege szerint, mint paktum, a mely közte és a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi párt között létrejött. Nekem erős a hitem, hogyha a mostani miniszterelnöknek közvetetlen elődje, gróf Khuen-Héderváry a gunyolódók által nem engedte volna magát visszariasztatni egy formaszerü paktum megkötésétől, már ő alatta helyreállt volna a parlamenti béke, hogyha mindenki kötve érezte volna magát a megegyezés altal, különösen akkor, ha azt az előzékenységet, a melynek rövid kormányzása alatt annyi elismerésreméltó példáját adta, tovább is követte volna.

De talán még ma sincs késő, talán még ma is meg lehet kisérelni ezt az utját a parlamenti béke helyreállitásának, ha oly intenczióval kisérletik meg, hogy minden megalázkodás és megaláztatás mellőzésével, egyik oldal se érezze magát legyőzöttnek, hanem győző egyedül a nemzeti ügy, a nemzet érdeke legyen! *(Helyeslés balfelől.)* Azt hiszem, minden igaz hazafinak törekednie kell azon nehézségek elháritására, a melyek ennek még utjában állni látszanak, a melyek azonban kölcsönös jóakarattal épen nem elhárithatatlanok, mert éreznie kell, hogy ennek az áldatlan harcznak, a mely hasznot nem, hanem az országnak csak sulyos károkat okoz, végre valahára véget kell vetni ugy, hogy a parlament az alkotáshoz, a nemzeti állam kiépitésére szükséges eszközök megteremtéséhez láthasson. *(Helyeslés balfelől.)*

Eddig, t. képviselőház, e czél elérését tartván szem előtt, elég erős, de azért azt hiszem, tárgyilagos birálat tárgyává tettem a t. miniszterelnök ur magatartását.

Méltóztassanak most megengedni, hogy ugyanezen czél érdekében hazám sorsa feletti aggódásomból kifolyólag legjobb meggyőződésem szerint egyet-mást megszivlelésre ajánljak a t. ház ezen oldalán ülő ugynevezett küzdő, harczoló elemeknek. Meglehet, hogy politikai hattyudalom ez, a mibe, méltóztassanak elhinni, hogy egyénileg nagyon is könnyen bele tudnék nyugodni, hacsak ez által az igazság ellenállhatlan meggyőző erejével hatva szegény szenvedő hazámat mai válságos helyzetéből kimenteni segithetném.

Az obstrukczióval szemben azonban az én felfogásom egészen megfelel annak, a melynek t. barátom Szentiványi Árpád gróf Apponyi Alberthez intézett ujévi beszédében kifejezést adott. Elismerem, hogy az ellenzék egész vonalán folytatott obstrukczió nélkül a katonai kérdésekben még a szabadelvü párt programmja által kilátásba helyezett vivmányokhoz se jutottunk volna, azonban mégis meg kell jegyeznem, hogy az obstrukczió csak a legritkább esetekben érhet el pozitiv eredményt, mert az nem rendes parlamentáris fegyver és igy csak nagy erőszakosságok és alkotmánysértések ellenében alkalmazható és alkalmazandó mint ultima ratio. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Higyjék meg, hogy az obstrukczió pozitiv irányban most sem vezetett volna eredményhez, ha nem lettek volna a szabadelvü párt körében sokan olyanok, a kik ezeket a nemzeti követelményeket velünk együtt folyton sürgették és ha a szabadelvü párt végre el nem határozta volna magát ezen követelményeket programmjába belevenni és ez által azokat, mint az egész nemzet által sürgetett követelményeket feltüntetni illetékes helyen.

Én nem akarom ezzel az obstrukczió eredményét s ez irányu érdemét kétségbe vonni, hiszen kifejeztem azt, hogy e nélkül nehezen jutottunk volna oda, hogy a szabadelvü párt ezeket a követeléseket programmjába felvegye és a megvalósitás stádiumához közelebb hozza, az obstrukczionak ezt a közvetett hatását pozitiv irányban elismerem. De méltóztassék jól meggondolni: a valóságnak nem felelne meg, ha ennél messzebbmenő hatást tulajdonitanánk pozitiv irányban a mostani obstrukczionak.

Többet, akármennyire óhajtanók is, a nemzeti követelések terén ez idő szerint az obstrukczió folytatásával elérni nem lehet; *(Ellenmondás balfelől.)* nem, mert nincs kilátás arra, hogy a szabadelvü párt mai összetételében mostani programmját további követelések bevételével ez idő szerint kibővitse.

B. Kaas Ivor: Csak olyan miniszterelnöke legyen, a ki többet hoz, akkor meg lesz az is!

Sághy Gyula: Erős meggyőződésem, hogy ezt mostanában el nem érhetjük, nem csak, de sőt a dekadenczianak, az elernyedésnek nagyon is sajnos jelenségei mutatkoznak, a remények, a

Digitized by Google

kilátások nemcsak hogy nem emelkednek, hanem napról-napra csökkenek, különösen, miután a reménytelenséget a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi párt is átlátta és a rendkivüli eszközök alkalmazásától elállott. Azóta, azt hiszem, a legkisebb lehetősége sincsen meg annak, hogy a pártok ilyen továbbmenő követelések sürgetésére összehozhatók legyenek, de még csak arra sem, hogy az ellenzéki pártok ilyen czélu harczra konczentráltassanak. Ilyen körülmények közt hogyan lehessen kilátás arra, hogy a képviselőháznak az obstrukcziót folytató kis csoportja további eredményeket érhessen el ez irányban?

Gabányi Miklós: A jövő héten százra szaporodunk!

Sághy Gyula: Nem veszek észre ilyenféle jelenségeket!

Mikor a kishitüség, a csüggedés és az obstrukczió folytatása elleni elkeseredés nemcsak a kormánypárton terjed, a mely, ugy látszik, a nemzeti vivmányok melletti összes energiáját Khuen-Héderváry megbuktatásában kimeritvén, ezt csak az ellenkező irányban képes nyilvánitani, hanem ez a három dolog, a kishitüség, a csüggedés és az elkeseredés uralkodik a Kossuth Ferencz vezetése alatti párton is. *(Zaj.)*

Legalább erre mutatnak azok a jelenségek, hogy a függetlenségi párt egyeseinél már arra is mutatkozik hajlandóság, hogy a kormány részéről esetleges egyes törvénytelen és házszabályellenes intézkedések is eltüressenek, sőt szórványosan — hangsulyozom, szórványosan — ilyen törekvések támogatására is. *(Élénk ellenmondások és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ugyan ki részéről?)* Olvastam olyan interwiew-t — mert megkérdeztek, felelek — a mely az ex-lexben való feloszlatást is törvényesnek deklarálja, vagy legalább arra törvényes akadályt nem lát.

Barta Ödön: Nem igaz!

Sághy Gyula: Már pedig ha elismerték, hogy a törvény szerint a mult évben nem lehetett a házat feloszlatni, mivel nem volt az 1903-ik évi költségvetés letárgyalva, s az uj ház azt kellő időben nem tárgyalhatta volna: tehát még kevésbbé lehet a feloszlotás ex-lexben most, mikor még az 1903-ik évi költségvetés sincs megszavazva, mert ha a törvény tiltja a kevesebbet, annál inkább tiltja a többet is. Ez egy alapjogi elv.

Barta Ödön: Ki mondta ezt? *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Sághy Gyula: Én olvastam egy interwiew-t, a mely az ex-lexben való feloszlatásnak törvényes akadályát nem látja.

Barta Ödön: Ki mondta ezt?

Sághy Gyula: Az »Egyetértés«-ben olvastam.

Barta Ödön: Nem igaz! *(Felkiáltások balról: Czáfolja meg!)*

A ki mondja, annak kell bizonyitani; nemleges czáfolat nincs!

Sághy Gyula: Az »Egyetértés«-ben egy interwiewban olvastam, hogy egy képviselő . . .

Barta Ödön: Tessék megnevezni!

Sághy Gyula: . . . a Kossuth párt részéről kijelentette, hogy ő a feloszlatás elé akadályt nem gördit.

Barta Ödön: Tessék megnevezni azt a képviselőt.

Sághy Gyula: Nem vagyok köteles megnevezni azt a képviselőt.

Polónyi Géza: Akkor ez gyanusitás!

Sághy Gyula: Annál inkább, mert az »Egyetértés«-ben meg volt nevezve, tessék tehát ott elolvasni.

Polónyi Géza: Igy nem lehet egész pártokat gyanusitani!

Sághy Gyula: Bocsánat, én nem pártot gyanusitok, hanem én azt mondtam, hogy szórványosan . . . *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mi az a szórványosan?)*

Barta Ödön: Kik azok?

Sághy Gyula: Beniczky Arpád képviselő ur megtudja mondani, annak jelenlétében történt. Elég az hozzá, hogy az illető képviselő ezt nyilvánitotta ki, hogy a klotürt sem ellenzi.

B. Kaas Ivor: Nagyon érdekes! Klotür és ex-lex-feloszlatás?

Kovács Pál: Mind a szabadelvüség jegyében!

Barta Ödön: Csakhogy mind a kettő ráfogás!

Sághy Gyula: Tessék megczáfolni!

Barta Ödön: Tessék megnevezni!

Polónyi Géza: Mi nem védelmeztük a parallel üléseket, a volt nemzeti pártiak védelmezték! *(Folytontartó nagy zaj a baloldalon.)*

Gr. Batthyány Tivadar: Azt sem tudja vezér létére, hogy mit akar a párt! Kikérem magamnak! *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Én Hódossy Imréről beszélek, a ki igenis nemzeti párti volt!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, mert különben egyenkint rendre fogom utasitani a képviselő urakat. Nem lehet zsibvásárt csinálni a parlamentben! *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Tessék folytatni beszédjét, képviselő ur.

Sághy Gyula: T. képviselőház! Méltóztassanak meghallgatni!

Polónyi Géza: Nem önökről beszélek, hanem a nemzeti párt tagjairól, a kik nem léptek ki! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, ne méltóztassanak a tanácskozás rendjét folyton megzavarni!

Sághy Gyula: Én végtelenül sajnálom ezt az inczidenst, de oka nem vagyok, és nem akartam mélyebben belenyulni ebbe a kérdésbe; azonban hozzám kérdést intéztek, s arra felelni tartoztam. Sem intenczióimnak, sem czélomnak meg nem felel, és nem is szoktam gyanusitani senkit; mindig nyiltan szoktam a küzdőtérre

Digitized by Google

kilépni és felfogásomból titkot nem csinálok. Meglehet, hogy másoknak a nézeteit félreértettem, de erre nézve csak annyit mondhatok, hogy a ki ilyen félreértést tapasztalt, az nyilatkozzék e tekintetben.

Polónyi Géza: De ha nem nevezi meg az illetőt!

Sághy Gyula: Bocsánatot kérek, én minden felvilágositást szivesen megadok, de leleplezésekkel senkinek sem tartozom. Én csak azt jelentem ki, hogy egyes nyilatkozatokat igy fogtam fel. Ha valaki találva érzi magát, arról én nem tehetek. Én sem az egyik, sem a másik irányban nem akarok gyanusitani senkit. Nagyon sajnálom, hogy épen a képviselő ur idézte elő ezt az inczidenst, de én megnyugtatására kijelenthetem, hogy e nyilatkozatok tekintetében sem az egyik, sem a másik irányban nem ő reá gondoltam, miután ő ilyet nem is tett.

Uray Imre: Minek a mentegetés? Megilleti Katit a koszoru. Punktum! *(Derültség a balés a szélsőbaloldalon.)*

Sághy Gyula: Nagyon sajnálom, hogy talán olyan értelmet tulajdonitanak felszólalásomnak, a mely érinti — a nélkül, hogy jóhiszemüségét kétségbevonná — a t. függetlenségi pártnak azon nagyobb árnyalatát, a mely Kossuth Ferencz t. képviselőtársam vezetése alatt áll, mert én bántani sem egyeseket, sem azon pártot nem akartam, azokat, mint oly tüneményeket hoztam fel, melyek mind ez obstrukczió továbbfolytatása ellen szólnak.

Hiszen felszólalásomnak czélja az, hogy a rendelkezésemre álló szerény tehetségem szerint annak a felfogásnak, a melyet én a kibontakozás utjának megtalálására helyesnek és üdvösnek tartok, az urakat megnyerhessem. *(Halljuk! Halljuk!)* Az általam előbb emlitettek igazságának támogatására hoztam fel azt a körülményt is, hogy a midőn a kormánypártot több nemzeti követelmény sürgetésére ez idő szerint megnyerni nem lehet, és a mikor a közös hadügyminiszter ur az ő expozéjában a szabadelvü párt programmja egyes pontjainak szükitésére való törekvés nyilvánult meg, ezzel szemben semmiféle felháborodási visszhang vagy nyilatkozat nem támadt, hanem az néma hallgatással fogadtatott, és semmiféle nyilatkozatot erre nézve még eddig legalább nem hallottunk sem a kormánypártról, sem a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi párt részéről. *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Pichler Győző: Ez már nem áll! Nem méltóztatott a naplót olvasni!

Sághy Gyula: Bakonyi kivételével.

Polónyi Géza: Hát Tóth János?

Sághy Gyula: Tóth János Pitreich nyilatkozatával nem foglalkozott *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Hellebronth Géza: Tóth János nem is emlitette!

Polónyi Géza: Ma én is akartam beszélni róla, de nem hagytak szóhoz jutni! *(Egy hang balfelől: Várjuk a beszédét, azért ülünk itt!)*

Sághy Gyula: De annyi bizonyos, hogy legalább a sajtóban — az »Egyetértés«-re hivatkozom, — struczpolitikához illő indokolással arra történt ösztönzés, hogy a Kossuth Ferencz t. képviselő ur vezetése alatt álló függetlenségi párt ne sokat törődjék azzal, hogy a kormány programmja a katonai kérdésekben miként valósittatik meg, és mily mérvben, az tisztán és kizárólag a kormánynak és a kormánypártnak feladatát képezi. Pedig, bocsánatot kérek, felfogásom szerint, ha egyszer a függetlenségi párt, a mely a 48-as alapon áll, nézetem szerint helyesen, indittatva érezte magát arra, hogy ezen, a 67-es alapból kifolyó nemzeti követelményeket sürgesse, akkor legalább is eminens ellenzéki feladatot és kötelességet képez, ezeknek megvalósitását teljes mértékben ellenőrizni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Mindezek a jelenségek engem arra a meggyőződésre inditanak, hogy e rendkivüli harcz folytatása czéltalan és reménytelen. Sőt azt a nagyon alaposnak mutatkozó aggodalmat gerjesztik fel bennem, hogy e fegyvernek mostan való további alkalmazása annak szükségszerüleg bekövetkező elkopása folytán, annyira elhasználtatik, hogy nehéz lesz a jövőben nagy veszélyekkel szemben is sikerrel alkalmazni.

Még egytől félek, attól, hogy ez az eszköz — mert hisz nagy erre nézve a nizus — végleg kicsavartatik a magyar nemzet kezéből. Pedig mondhatom, annyira nem óhajtom a magyar nemzeti ellenzéktől e fegyver alkalmazhatásának lehetőségét a jövőre nézve kizárni, hogyha erre nézve kisérlet történnék, ezzel szemben engem is a küzdők sorában találnának. *(Helyeslés a baloldalon.)* És akkor azután nagy felelőség *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* terhelné az ellenzék harczoló részét arra nézve, hogyha ez az ultima ratio fegyvere kicsavartatik a nemzet kezéből, mert ez odavezethetne, hogy bármily zsarnok kormányra nézve lehetővé tétetik elmenni akár a magyar alkotmány konfiskálásáig, egészen az összbirodalomba való beolvasztásáig, a mitől isten óvja szegény hazánkat.

B. Kaas Ivor: Hát már ott tartunk?

Pichler Győző: Bárcsak ne fogadták volna el a chlopyi hadiparancsot; hol lennénk akkor, édes jó professzor ur! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Pichler Győző: Csak jöttek volna ide! Akkor eredményes lett volna a küzdelem, ha gróf Apponyi Albert akkor a nemzet élére áll! Most ezek bizony hiába obstruálnak! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Sághy Gyula képviselő urat illeti a szó! *(Nagy zaj.)* Ne tessék most vitákat kezdeni. Sághy képviselő uré a szó.

Pichler Győző: Ott maradtak és akkor vesztettük el a csatát!

Digitized by Google

Bartha Miklós: Nem kellett volna lerakni a fegyvert!

Elnök: Kérem Pichler képviselő urat, ne tessék beszédet tartani. Majd a maga során tessék; igy nem lehet.

Pichler Győző: Csak ne volnék rekedt!

Sághy Gyula: Én tehát nagyon komoly megfontolásra ajánlom, hogy nem látja-e a küzdő ellenzék elérkezettnek az időt, hogy abbahagyja az obstrukcziót, a mely ily körülmények közt hazánkra nézve üdvös eredménynyel nem járhat?

Józanul senki sem kivánhatja, hogy ejtsék el a magyar vezérleti és szolgálati nyelvnek jövőre való követelését. De hagyják ezt későbbre; most pedig tüzzék ki a küzdelem közvetlen czéljául, a kormány részéről megigért reformoknak a maguk teljes mérvében való megvalósitását, *(Zaj és mozgás.)* valamint a választás szabadságának és tisztaságának biztositását, és azt, hogy a jelen országgyülés tartama alatt a házszabályok csak a pártok közös megállapodásával módosittassanak.

Madarász József: A házszabályokhoz ne nyuljatok!

Sághy Gyula: Ezt tüzzék ki a küzdelem czéljául, ez fontosabb, mint czéltalan folytatása a küzdelemnek oly irányban, mint eddig, mert messzebbmenő eredményre ebben az irányban nem fog vezetni. *(Ellenmondás a baloldalon.)*

Ugron Gábor: Majd meglátjuk!

Hellebronth Géza: Tessék hozzánk állni. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Sághy Gyula: Bizonyos, hogy ebben a parlamentben nincs arra mód, hogy a küzdő ellenzék részéről hangoztatott törekvésekre a pártokat egyesiteni lehetne, holott abban az irányban a melyet én jelöltem meg, az összes pártokat, azoknak jobbjait egyesiteni lehetne. *(Mozgás.)* És azért felhivom a t. küzdő ellenzéket, jelentse ki, hogy minden kormánynyal szemben, a mely ebben az irányban biztositékokat kész nyujtani, hajlandó letenni az obstrukczió fegyverét.

Polónyi Géza: Milyen irányban?

Sághy Gyula: Most fejtettem ki. Leteszik az obstrukczió fegyverét olyan kormánynyal szemben, a mely megvalósitja azokat a katonai reformokat, a melyek a szabadelvü párt programmjában foglaltatnak, a mely továbbá a választások szabadságának és tisztaságának biztositékait nyujtja, további feltétel pedig, hogy a házszabályok csak ugy módosittassanak ezen az országgyülésen, a mint azt a pártok közös megállapodása hozza magával.

Gabányi Miklós: Megigérik, de nem adják meg. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Sághy Gyula: Minden olyan kormánynyal szemben, a mely erre nézve biztositékot nyujtani képes és kész is, tegye le az ellenzék az obstrukczió fegyverét. Erről szóltam.

Gabányi Miklós: A Tisza-kormány erre nem képes.

Sághy Gyula: Ez nemcsak elérhető czél, hanem erős meggyőződésem szerint a magyar vezényleti és szolgálati nyelv későbbi megvalósitása felé is egy hatalmas lépés. Mert mégis figyelembe kell venni azt, hogyha a katonai büntető eljárásnál a magyar nyelv, a katonai tisztképzésnél a magyar oktatás oly mérvben fog megvalósulni tényleg, a mint azt a szabadelvü párt programmjában kontemplálta: ez oly erős megalapozását képezi annak, hogy a jövőben előbb-utóbb a magyar szolgálati és vezényleti nyelvnek is érvényesülnie kell, hogy az szükségszerüleg okvetlenül be fog következni. Holott, ha ezek a reformok csak azon szellemben fognak megvalósulni, a mint az a közös hadügyminiszter ur nyilatkozataiból folyik, akkor megszüntek ezek a reformok oly nagyértéküek lenni, a minőknek azokat nemcsak én ismertem el, hanem mindnyájan elismerték és a Kossuth Ferencz vezérlete alatt küzdő függetlenségi párt is ilyenekül készségesen elismerte.

Pichler Győző: Akkor miért szid bennünket? *(Derültség jobbfelől.)*

Sághy Gyula: Akkor ezeknek a reformoknak értéke annyira devalválva lesz, hogy azokért alig volt érdemes ezt a nagy harczot megvivni, a melyből az országnak annyi politikai és gazdasági kára származott.

E mellett a hamisitatlan nemzeti akarat nyilvánitásának biztositásával a választásoknál, a házszabályok szabadelvü és a szólásszabadságot biztositó jellegének megőrzése mellett, oly hatalmas tényezőkkel fogunk birni az önálló magyar nemzeti állam kiépitésére, hogy azt minden körülmények között képesek leszünk biztositani.

Lengyel Zoltán: Igen, házszabálymódositással!

Sághy Gyula: Az nem nagy baj, ha valamely házszabálymódositás jön létre az összes pártok megegyezésével, mert ha nem tudunk megegyezni, akkor nem lesz belőle semmi. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Én csodálkozom, hogy olyan értelmes fő, mint Lengyel Zoltán, ezt nem tudja megérteni.

Ez nemcsak elérhető, hanem csakugyan méltó czélja lehetne egy olyan nemzeti küzdelemnek, a mely mellett az összes ellenzék tömörülhetne; és én azt hiszem, ez méltó czél arra, hogy az ellenzéknek ma még harczoló része rá térhessen; mert ezt megtehetné minden megaláztatás, prestizsének minden csorbitása nélkül. Mert a magyar nép elég értelmes és józan arra, hogy megértse, ha a t. képviselőtársaim megmagyarázzák neki, hogy hiszen küzdelmüknek ezen változása nem álláspontjuknak a megváltoztatása, hogy ezáltal álláspontjukat, elveiket egyáltalában cserben nem hagyták, hogy küzdöttek a végletekig, mindaddig, a mig csak némi kilátásuk és reményük volt arra, hogy czéljaikat megvalósithatják, és csak akkor hagyták abba eziránti küzdelmüket, a mikor már

Digitized by Google

semmi kilátás és remény nem volt arra, hogy czéljukat megvalósithassák. Akkor is abbahagyták nem végczéljuk, nem elveik elfelejtésével, hanem ezen elvek fentartásával, s csak azért, hogy azoknak jövőben való elérhetését annál jobban biztosithassák. Mert mi egyéb az, mint ezeknek biztositása a jövőre, hogy ha a most megigért és kilátásba helyezett reformok teljes mérvben megvalósittatnak? Mi egyéb ez, mint ezen czélnak előkészitése, hogy ha ezek a reformok, a melyekre mindannyian törekszünk és törekednünk kell, a magyar nemzeti állam méltóságának és szuverénitásának megfelelő módon meg fognak valósulni?

Meg kell keresni, t. ház, hazánk jelen összekuszált és már-már nemzeti s állami létét is veszélyeztető e sulyos helyzetéből a kibontakozást. Minden hazáját igazán szerető honfinak kötelessége egymással kezet fogva, tőle telhető módon ezen czélt szolgálni. Álljanak elő és lépjenek sorompóba pártkülönbség nélkül az összes pártok vezéregyéniségei, hazánknak összes nagyjai, áldozzák fel egyéni kényelmüket, egyéni érzékenységüket a haza javára. Jőjjenek össze, üljenek össze tanácskozni a felett, hogy miként kell megtalálni a módját ezen áldatlan helyzetből való kibontakozásnak, még pedig teljes törvényes uton, a házszabályok teljes megtartása mellett, a nemzet jogainak és érdekeinek teljes megvédésével. A haza vezérférfiainak, az ország igazi nagy embereinek, vezetőinek össze kell most tartani, és a nemzeti eszméktől lelkesitve és áthatva, a koronát fel kell világositaniok a helyzet veszélyeiről nyiltan és őszintén, és a korona és a nemzet érdekeinek egyaránt megfelelő elhatározásra kell birniok. Ez kötelessége valamennyiüknek.

Belőlem, t. ház, a közérzületnek tán csak egy gyönge, de igaz hangja szólal meg. De higyjék el, hogy a nemzet áldása fogja kisérni még haló poraikban is azokat a nagy embereket, a kik ennek a nagy feladatnak a megoldására tiszta, önzetlen hazafisággal vállalkoznak. A kezdeményezésnek, a szükséges tanácskozmányokhoz természetszerüleg a többség kebelében lévő vezérférfiak részéről kell kiindulni. A kik a haza iránti kötelességüket igazán komolyan veszik, és azokat teljesiteni akarják, azok nem gondolhatnak a procul negotiis kényelmes jelszavára és nem térhetnek ki ezen kisérlet elől, hazafiasan, még azon ürügygyel sem, hogy hiszen ugyis hiába, mert addig, a mig a komoly kisérlet erre nézve meg nem történik, addig senki sem tudhatja, senki sem állithatja biztosan, hogy az hiába való.

A kormány feszélyeztetésének ürügye sem lehet ok és akadály, hogy végre a kibontakozás ne kezdeményeztessék. Ezt meg kell tenni, akár tetszik a kormánynak, akár nem; és mi szivesen fogjuk követni őket, s támogatni hazafias önfeláldozással. Viszont az ellenzéknek époly hazafias kötelessége kijelenteni készségét, hogy ily irányu tárgyalásokba hajlandók bemenni, és mindennel, a mit önmegaláztatás nélkül megtenni lehet, egész tehetségével hajlandó a kibontakozást előmozditani.

Gabányi Miklós: Hock János már ezt elmondta a multkor könyv nélkül! *(Nagy derültség.)*

Sághy Gyula: Az lehet. Én nem tudhatom, hogy előttem egyik-másik szónok mit mondott el, de ha elmondták is, ez legföljebb csak azt igazolja, hogy igazság rejlik benne. *(Helyeslés balfelől.)*

T. ház! Részemről minden olyan politikát, a melyből hiányzik a nyiltság és őszinteség, károsnak tartok; azért teljes nyiltsággal és őszinteséggel kimondom azt, hogy az országnak érdeke végre is nem az, hogy X vagy Y legyen-e, vagy maradjon miniszterelnök, az országnak érdeke az, hogy ezen áldatlan helyzetből kimeneküljön, a szétzüllés örvényéből kiszabaduljon. Engem személyi okok, személyi érdekek sohasem vezéreltek, ma sem vezérelnek, hanem egyetlen vezércsillagom hazám féltett érdeke és jóléte. Azért, bár a t. miniszterelnök ur, a ki, noha előre jeleztem, hogy a kibontakozásra lesznek propoziczióim, nem tisztelt meg jelenlétével és igy bizonytalanságban vagyok, hogy hajlandó-e elfogadni, a mit mondok, de távollétében is elmondhatom, hogy a t. miniszterelnök ur kész magát elhatározni ezen utnak követésére, és érzi magában azt a hivatottságot és a képességet, hogy lehetőleg rövid idő alatt ilyen módon helyre tudja állittani a parlamenti békét, akkor álljon elő terveivel és javaslataival, és legyen meggyőződve, hogy én leszek a legelső, ha azon terveket és javaslatokat objektiv mérlegelés után czélravezetőknek és egyuttal törvényeseknek, a házszabályokba nem ütközőknek fogom találni, a ki készségesen siet támogatására ily irányu törekvéseinek, habár nem is azon oldalról, *(jobbra mutat)* mert politikai ellenkező irányok szétválasztanak, de erről az oldalról.

Viszont, ha a t. miniszterelnök ur objektiv önbirálat mellett átlátja, hogy ő ma nem a situáczió embere, hogy ő ma nem alkalmas az adott körülmények között a parlamenti békének helyreállitására, akkor mutasson ez irányban is valódi hazafias önmegtagadást, engedje át más, arra alkalmasabb államférfiaknak helyét, *(Felkiáltások jobbról: Ahá! Ez kell! Ez a födolog, ugy-e?)* olyanoknak, a kik ez idő szerint az adott viszonyok közt hivatottabbak és képesebbek *(Helyeslés balfelől.)* az országot ezen bonyolult helyzetből kivezetni, a rendes parlamentáris viszonyokat helyreállitani. Mert az csak kétségbevonhatatlan, — maga a szabadelvü párt fogja legkevésbbé kétségbevonhatni — hogy van abban a pártban számos más olyan államférfiu, a ki legalább is hasonló képesség mellett a mai viszonyok között sokkal alkalmasabb a kibonta-

Digitized by Google

kozás utját kellő tapintattal megtalálni. *(Ugy van! balfelől.)*

Higyje el nekem végül a t. miniszterelnök ur, hogy nemcsak az a hazafias tett és nemcsak az a hazafias önfeláldozás az országnak sulyos helyzetében vállalkozni a hatalom átvételére, hanem sokkal nagyobb lelki nagyság, sokkal nagyobb önfeláldozó hazafiság az, hogy ha valaki, akármilyen nagy tehetséggel legyen is különben megáldva, a kellő pillanatban önként és minden keserüség nélkül meg tud válni a hatalomtól, mikor hazájának azzal teheti a legnagyobb szolgálatot. Dixi et salvavi animam meam! *(Helyeslés a középen és a baloldalon.)*

Elnök: Barta Ödön képviselő ur személyes kérdésben kér szót!

Barta Ödön: Sághy t. képviselő ur egy gondosan megszerkesztett, kicsiny, de válogatott hallgatóság előtt előadott iménti beszédében, a melyet én is figyelemmel hallgattam, legalább abban az egy részében, a mely engem érdekelt, jónak látta, — bár ismételt felhivásra megnevezni nem akart — egy világos és félre nem érthető alluzióval olyan valamit imputálni nekem, a melynek ellenkezőjéről ő maga volt legjobban meggyőződve, azért — állitom, mert a tények a mellett bizonyitanak — mert beszédje le van irva és azt az elnök ur jóvoltából szó szerint olvasta. *(Zaj.)* Az a passzus tehát, a melyet nekem szóvá kell tennem, szintén le volt irva. A rögtönzésnek minden kellemetlenségétől megkiméltén állott tehát Sághy képviselő ur itt, midőn azt állitotta, hogy ő olvasta, hogy egy Kossuth párti képviselő egy interwiew alakjában az »Egyetértés«-ben, — körülirta tehát a helyet, csak a nevet nem mondta meg — a mellett foglalt állást, hogy az ex-lexben való feloszlatás törvényes. A mikor ő ezt állitotta, akkor én közbekiáltottam, hogy ez nem igaz.

Az »Egyetértés«-ben ez az interwiew megjelent és igy én abszolute nem akarok e felett a kérdés felett disszertáczióba bocsátkozni, csak annak a konstatálására fogok szoritkozni, hogy abban, a mit Sághy képviselő ur az »Egyetértés«-ben olvasott, abból, a mit ő levont, a mit nekem imputált, egy szó sincs. Az én közbeszólásom tehát teljesen jogosult volt, az ő támadása pedig teljesen jogosulatlan. Mert azt csak nem fogja valaki akarni, hogy Sághy képviselő urnak azt bizonyitsam, hogy ő nem értette meg ezt az interwiew-t; megértette, pedig épen az ellenkezőt állitotta mai beszédében, mint a mi abban irva van. Itt fekszik előttem, felolvasom a t. ház szives engedelmével szó szerint és nem is nyilatkoztatok ki egyebet.

1904 január 1-én kerületemben időzvén, kerületem egy küldöttsége felkeresett, politikai nyilatkozatot intéztek hozzám és politikai nyilatkozatot kértek tőlem. Szó volt arról is, van-e kilátás arra, hogy mostanában választás lesz, választás esetén a vármegyék egy része nem fog résztvenni a választásban és hogy ez helyes-e vagy nem. Az erre vonatkozó közlés megjelent a lapokban, az »Egyetértés«-ben is. Megjelent január 5-én, de olyan hézagos volt az a közlés, a szövegből, ugy látszik, kimaradt valami, hogy egészen értelmetlen mondatcsoport állott előttem, a melyet magam sem értettem. Az illetők, a kik érdeklődtek a dolog iránt, hozzám fordultak és igy az »Egyetértés«-nek alkalma volt egyenesen hozzám intézett kérdés alakjában megkapni tőlem az általam akczeptált szöveget. Természetes, hogy ez az a szöveg, a melyért helyt-állok, az, a melyet én adtam, de nem az, a melyet a lapok közöltek. Ez a szöveg pedig igy szól *(olvassa)*: »Barta Ödön az ex-lexben való képviselőválasztás lehetőségéről tett nyilatkozatára vonatkozólag, a melyet félremagyaráztak, lapunk munkatársa előtt a következőkben jelezte álláspontját:

Az aktuális kérdések között, melyek a közönséget nagy mértékben foglalkoztatják, egyik kérdés az is, hogy vajjon ex-lexben is feloszlatható-e a ház, és ha igen, helyesen járnak-e el a vármegyék, ha az ily módon elrendelt uj választásokat nem foganatositják?

A kérdésnek első része nem bir az aktualitás sulyával különösen azért, mert ha eltérők is a nézetek e tekintetben, hogy alkotmányunk helyes értelmezése szerint lehet-e a házat ex-lexben feloszlatni vagy nem, a politikai működő tényezők azt, hogy ex-lex daczára a ház feloszlattassék-e vagy sem, meg nem akadályozhatják, lévén a ház feloszlatásának joga a királyra ruházott jog.«

Ugron Gábor: Ez az, a mit Sághy mondott!

Barta Ödön: Hogy a képviselőház egyik vagy másik tagja igazat ad-e nekem, az vita kérdése lesz. Itt arról van szó, van-e csak egy szó is ebben a nyilatkozatban arról, hogy az ex-lexben való feloszlatás törvényes? *(Tovább olvassa)*: »Nem korlátlan joga ez neki, de preventive megakadályozni őt abban, hogy ezt a jogát valamikor gyakorolja, vagy ne gyakorolja, senkinek sem áll módjában.«

Ugron Gábor: Dehogy nem; a miniszter, a ki ellenjegyzi!

Barta Ödön: Én mirólunk beszéltem, a parlament tagjairól.

Bartha Miklós: Működő tényezők, politikai tényezők, tehát miniszterek is!

Barta Ödön: Majd a mikor vita lesz ebben a kérdésben, szivesen állok rendelkezésére!

Bartha Miklós: Most van a vita!

Barta Ödön: Most nincs vita, én felolvasom a szöveget annak igazolására, hogy az, a mit nekem imputáltak, nem áll. *(Tovább olvassa)*: »Aktualitással bir azonban igenis a kérdésnek azon második része, hogy tudniillik helyesen járnak-e el a vármegyék, ha ilyen ex-lexben történő feloszlatás esetén megtagadnák az uj választás kiirását. Erre a kérdésre én határozottan nemmel felelek. A választásoknak a vármegyék részéről való kiirása és foganatositása

Digitized by Google

egyenesen alkotmányjogi kötelesség, annak megtagadása alkotmányjogi mulasztás volna, mert minél sérelmesebb az alkotmányra nézve az ex-lexben való feloszlatás, annál sürgősebb feladata minden tényezőnek közrehatni arra, hogy ez az alkotmányjogi sérelem hatálytalanná tétessék, megszüntettessék, a mi pedig egyedül azon módon történik helyesen, ha a választások megejtetnek. Hiszen az alkotmány felfüggesztése esetén is az alkotmány helyreállítására vezető első lépés a választások kiirása, a parlament konstituálása, az alkotmányos képviselet működésének ujra felvétele, a mely alkotmányos képviselet van azután hivatva arra, hogy az alkotmányon ejtett sérelem reparációjáról gondoskodjék.« *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* »Ha ez nem igy volna, — mondotta Barta Ödön — akkor már II. József, I. Lipót alkotmányfosztó intézkedései után nem lehetett volna országgyülés, — vagy közelebbi eseményeket tekintve, 1861-ben és 1865 ben szintén nem lehetett volna módját találni az alkotmány helyreállitásának, hiszen akkor is az országgyülés egybehivása olyan időben történt, a mikor az egybehivást megelőzőleg az alkotmány ezen részében megsértetett, mégis az összes hazafiak egyetértettek abban, hogy . . .« *(Felkiáltások balfelől: Ez már kérdés!)* »daczára az alkotmányellenes előzményeknek, az országgyülés ujabb egybehivását rendelő királyi kéziratnak teljes készséggel meg kell felelni.«

Ez az az interwiew, a melyről itt szó volt. Én nem bocsátkozom semmi néven nevezendő vitatkvzásba, csak konstatálom, hogy ez az az interwiew, a mely itt megjelent. Ebben az, hogy az ex-lexben való feloszlatás törvényes, hogy tehát ennek propagandát csináltam volna, ez nincs benne.

Szentiványi Árpád: Az ellenkezője sincs benne!

Barta Ödön: Nem is kell, hogy benne legyen, nem nyilatkoztam ezen kérdésről, hanem azt distingváltam, hogy a kérdésnek mely része bir aktualitással. A mit pedig most itt mondottam, azt fentartom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Sághy Gyula képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Sághy Gyula: T. képviselőház! Engedelmet kérek, hogy a t. ház idejét személyes kérdésben igénybeveszem, de kénytelen vagyok reflektálni arra, a mit az előttem szóló t. képviselő ur ellenem személyes kérdésben felhozott. Arra nincs szükségem, hogy azon szemrehányásával, vádjával, vagy gyanusitásával szemben védekezzem, hogy beszédemet olvastam. Hisz mindenki láthatta, hogy ez tényleg nem történt, hanem voltak beszédemnek egyes részletei, a melyekre kiváló sulyt helyeztem, s ez volt az oka annak is, hogy én, a ki különben nem szoktam előre beszédemet kidolgozni, ezt ezuttal megtettem, mert voltak beszédemnek olyan részletei, melyeket nagyon megfontoltan kellett előadnom, beszédemnek minden szavát meg kellett gondolnom, s azért igenis ilyen helyeken az én irásomba belenéztem, hogy ne használjak esetleg olyan kifejezéseket, a melyeknek czélzatommal ellenkező értelmet adhatnának és a melyek alkalmasak lennének ellenkező czélzatok belemagyarázására. *(Helyeslés balfelől.)*

Én szeretem és szoktam magamat világosan kifejezni. Hogy igazoljam, hogy az sem áll, hogy az, a mit t. Barta Ödön képviselőtársamnak mondtam, irásban előre tervben meg lett volna, mert eszemágában sem volt, hogy e tárgyra kitérjek felszólalásomban; felolvasom, mi volt itt az én irásomban a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi pártról e tekintetben. Mikor én kapaczitálni óhajtottam a küzdő ellenzéket arra, hogy a küzdelem irányát és czélját változtassa meg, hogy az obstrukczió rendkivüli fegyverét tegye le, felhoztam mindazon jelenségeket, melyek arra indithatják, hogy belássák küzdelmük reménytelenségét és czéltalanságát ez irányban, tehát áttérjenek azon irányra, a melyet egyedül találok czélravezetőnek és a bonyolult helyzetből kivezető út megtalálhatása biztos irányitójának, akkor ezen szempontból, és nem sértés és bántás szándékával — legyenek róla meggyőződve, ezt Polónyi Géza képviselő ur maga is elismerte — ezeket mondottam *(olvassa)*: »De a Kossuth vezetése alatt álló függetlenségi pártban is mind mélyebbre hatolt a csüggedés, az a kishitüség és az obstrukczió elleni elkeseredés. Ezzel szemben — mondtam én — legalább arra mutatnak azok a jelenségek, a melyek a függetlenségi párt ezen köre egy részénél nagy hajlandóságot mutattak . . .« — egy részénél, mondottam, mert nem akartam általánosságban a pártra mondani — »a kormány részéről történő egyes törvény- vagy házszabályellenes intézkedések eltürésére, sőt szórványosan, nagyon szórványosan már ilyenek támogatására is.«

Azután a következőket mondtam: »Erre mutat a kormánypárt eljárása . . . stb.« — és itt áttérek a kormánypártra, arról kezdek beszélni, de akkor megszakitottak és igy én csak később térhettem át azok elmondására, a miket a kormánypártra vonatkozólag megjegyeztem.

Bartha Miklós: Mi volt az ex-lex-feloszlatással!

Sághy Gyula: Ezzel igazoltam azt, hogy az, a mit nekem Barta Ödön t. barátom imputál, egyáltalában nem volt irásba foglalva. Az meglehet, t. képviselőház, hogy épen abban a rögtönzésben, a melylyel az ő közbeszólására feleltem, talán nem találtam meg a kellő kifejezést azon gondolat nyilvánitására, a melyet az ő álláspontjával szemben kifejezésre juttatni akartam. De a dolog lényegében igenis igazam van, mert bocsánatot kérek, ha az ember a beszéd hevében az egyes közbeszólásokra adott feleletében nem találja meg mindig a megfelelő kifejezéseket, ebből még nem következik, hogy nincs igaza. Különben, a mikor irásban nyilatkozik

Digitized by Google

valaki, különösen olyan okos fő, mint Barta Ödön t. barátom, az megtalálhatná a módját annak, hogy azon irásos nyilatkozatában teljes világossággal és minden félreértést kizáró módon nyilatkozzék.

Barta Ödön t. képviselőtársam most felolvasta nyilatkozatát az »Egyetértés«-ből; nem az a lényeges, hogy interwiew alakjában jelent meg, hanem az a lényeges, hogy az »Egyetértés«-ben jelent meg; én esetleg tévedhettem, de, a mint ő most felolvasta, az ő nyilatkozata rám azt a benyomást tette, hogy t. barátom azt akarja kifejezni, hogy törvényes akadálya az ex-lex-feloszlatásnak nincsen. Ez az egész tenorja az ő nyilatkozatának, ez a czikknek az értelme; nem a szavakból következik, hanem annak egész tartalmából.

Barta Ödön: Hanem az emberekből!

Sághy Gyula: Bocsánatot kérek, kénytelen vagyok egy összehasonlitást tenni, hogy megértessem magamat. *(Mozgás és zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* A mint senki sem olvashatja ki Pitreich közös hadügyminiszter nyilatkozatából azt, hogy eltérés van közte és a szabadelvü párt programmja között, még sem hiszem, hogy t. barátom elfogadná valónak azt az állitást, hogy azok közt nincs különbség... *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Bartha Miklós: Halljuk! Nagy közjogi kétely eloszlatásáról van itt szó! *(Halljuk! a baloldalon.)*

Gajáry Géza: Három negyed három van mindjárt! *(Zaj a jobboldalon.)*

Sághy Gyula: T. képviselőház, nekem nincsen olyan erős torkom, hogy a lármát túlkiabálhassam, kénytelen vagyok megvárni azt, a mig ismét nyugodtan meghallgatnak képviselőtársaim. *(Halljuk! a baloldalon. Elnök csenget.)* Hát, mint mondom, t. képviselőház, Pitreich közös hadügyminiszter nyilatkozatai épen nem fedik minden tekintetben, sőt nagyon lényeges dolgokban nem fedik a szabadelvü párt katonai programmját.

Hát itt is azt lehet mondani, hogyha nincs is szó szerint t. barátom czikkében, vagy felolvasott nyilatkozatában az, hogy törvényes akadálya az ex-lexben való feloszlatásnak nincs, én nem tehetek róla, hogyha ő olyan homályosan fejezte ki magát, hogy nyilatkozatának ezt az értelmet lehetett tulajdonitani, sőt kénytelen vagyok most is azt igy értelmezni.

Mindenesetre igen örülök annak, hogy most utólag t. barátom rektifikálja nyilatkozatát és más értelmet tulajdonit nyilatkozatának, mint a hogy azt én értettem. Ez csak örvendetes jelenség, annál is inkább, mert azt hiszem, ez a rektifikáczió a nyilatkozatban előforduló más aggályos részek esetleges téves magyarázatának is akadályul szolgál. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Trubinyi János jegyző: Kovács Pál!

Kovács Pál: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! balfelől. Mozgás a jobboldalon.)* Én azon kéréssel járulok a t. ház elé... *(Zajos ellenmondások és felkiáltások jobbfelől: Halljuk ma! Ma beszéljen! Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Majd négy órakor nem lesz ám határozatképes a ház!

Kovács Pál: ... hogy tekintettel arra, hogy olyan anyagot kell a t. képviselőház előtt feltárnom és elmondanom, a melyből én a mai körülmények között semmit el nem hagyhatok, mert különben nem lesz meg beszédemnek az az értelme és az a hatása, a melyet azzal elérni óhajtanék: méltóztassék megengedni, tekintettel arra is, hogy csak 10 percz választ el azon időtől, a midőn ezt már joggal kérhetem, hogy beszédemet holnap tarthassam meg. *(Helyeslés balfelől. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: A házszabályok 212. §-a világosan megmondja, hogy ezt csak az a képviselő kérheti, »a kire az ülés meghatározott idejének vége előtt egy negyedórával kerül a sor«. Most a ház hiteles órái szerint még 25 percz van hátra az ülés végéig, tehát még több, mint egy negyedóra áll a képviselő ur rendelkezésére. Ha e 25 perczet megtoldjuk egy negyedórával, ugy a képviselő ur háromnegyed óra alatt elvégezheti mondanivalóját. A képviselő urnak ez a kérelme tehát a házszabályok értelmében nem teljesithető. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagg zaj és ellenmondások a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! balfelől. Zaj és felkiáltások jobbfelől: Uljön le! Nem beszélhet!)*

Elnök: Addig, a mig Kovács Pál képviselő ur beszédét be nem fejezte, nem adhatok a képviselő urnak szót. *(Helyeslés és felkiáltások jobbfelől: Üljön le Szederkényi! Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kovács Pál képviselő ur már megkezdte beszédét. *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Kovács Pálon van a sor! A szélsőbaloldalon: Nem kezdte meg beszédét, hanem azt kérte, hogy holnap tarthassa meg! Nagy zaj a ház minden oldalán. Elnök ismételten csenget.)*

Szederkényi Nándor: Kovács Pál képviselő ur egy kérést terjesztett elő és leült. *(Felkiáltások balfelől: A házszabályok alapján kérte!)*

Elnök: Kovács Pál képviselő ur nem a házszabályokhoz kért szót, hanem azért állt fel szólásra, mert a jegyző a szólásra jelentkezettek sorrendje szerint őt hivta fel szólásra.

Szederkényi Nándor: T. ház! Csak röviden... *(Felkiáltások jobbfelől: Üljön le! Házszabálysértés! Nem beszélhet! Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gajáry Géza: Milyen czimen beszél? *(Felkiáltások jobbfelől: Nincs joga beszélni! Eláll! Folytonos nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök: Egyes t. képviselő urak szigoruan őrködnek a házszabályok megtartása felett, és mindenben a házszabályok megsértését látják, de a maguk részéről viszont mindent elkövet-

Digitized by Google

nek arra, hogy az ő szempontjukból a házszabályokat kijátszszák. Én ezt olyan aggályos jelenségnek tartom, hogy az efféléhez az elnöki székből beleegyezésemet nem adhatom, mert látom, hogy a házszabályok igy hatálytalanokká lesznek; látom, hogy egyes képviselő urak a házszabályok hézagaival visszaélnek. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Erre száz és száz precedens van! Másfél esztendeig igy történt! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mindig igy volt! Zajos felkiáltások jobbfelől: Üljön le! Eláll!)* Mindig igy volt, más gyakorlatot nem engedünk! *(Nagy zaj. Elnök csenget. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk Kovácsot!)*

Szederkényi Nándor: T. ház! *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Eláll!)*

Elnök: A t. képviselő urnak nincs joga szólani, és a házszabályok értelmében nem adhatom meg neki a szót. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: De a házszabályokhoz igenis van joga szólani! Zajos felkiáltások jobbfelől: Üljön le!)*

Szederkényi Nándor: T. ház! *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Üljön le! Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ha Szederkényi Nándor képviselő ur tovább folytatja: én azt az elnökkel és a házzal szemben való renitenciának fogom tekinteni, és ahhoz képest fogok vele szemben eljárni. *(Helyeslés és zajos felkiáltások jobbfelől: Üljön le! Ki vele! Nagy zaj és felkiáltások balfelől: Halljuk Szederkényit!)*

Lengyel Zoltán: T. ház! A házszabályokhoz kérek szót! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Erőszakot nem türünk! *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Ez az erőszak! Önök erőszakoskodnak!)*

Elnök *(csenget)*: Egy esetben adhatnám meg a házszabályokhoz a szót a képviselő urnak: hogyha Kovács Pál képviselő ur, a ki a felszólalások során következik, beszédét meg nem kezdte volna és illetőleg ugy tekintetnék, hogy a mit mondott, az nem volt beszédének megkezdése. *(Nagy zaj. Élénk felkiáltások balfelől: Nem is kezdte meg! Csak a halasztást kérte! Felkiáltások jobbfelől: Nem volt joga kérni! Rajta van a sor! Megkezdte! Elnök ismételten csenget.)*

Lovászy Márton: Nem igaz!

Hellebronth Géza: Nem kezdte, nem igaz!

Ugron Gábor: Kérést intézett, hogy ne kezdje meg! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Gajáry Géza: Tessék bezárni a vitát. *(Nagy zaj. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az elnököt!)*

Lengyel Zoltán: Bocsánatot kérek... *(Nagy zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Tessék bezárni a vitát!)*

Elnök: A házszabályok értelmében nem adhatok szót Lengyel Zoltán képviselő urnak, erre nincs jogom. *(Nagy zaj. Felkiáltások a jobboldalon: Zárják be a vitát!)* Nem adhattam meg a szót Szederkényi Nándor képviselő urnak, époly kevéssé adhatom meg Lengyel Zoltán képviselő urnak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Ez erőszak!

Elnök: A házszabályok értelmében nem adhatom a szót senkinek, nem tehetek mást, mint a mit a házszabályok előirnak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: Nem függ az elnök urtól.... *(Nagy zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Ki vele!)*

Elnök: Nem adhatom meg a szót. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Kubinyi Géza: Mindennek van határa! *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat rendreutasitom. *(Felkiáltások a jobboldalon: Üljön le!)*

Lengyel Zoltán: Kérem szépen . . . *(Nagy zaj. Felkiáltások a jobboldalon: Rendre! Rendre! Ki kell vitetni!)*

Elnök: Figyelmeztetem Lengyel Zoltán képviselő urat, ha nem tesz eleget az elnök intézkedésének, kénytelen leszek másodszor rendreutasitani. *(Felkiáltások a baloldalon: Éljen Lengyel! Felkiáltások a jobboldalon: Üljön le! Ki vele!)* Minthogy Lengyel Zoltán képviselő ur kétszeri rendreutasitásom daczára is az engedetlenséget folytatja, ujból rendreutasitom és felteszem a kérdést. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zajos ellenmondás a baloldalon.)*

Ugron Gábor: Mire?

Elnök: Javaslom a t. háznak, hogy Lengyel Zoltán ügyét a mentelmi bizottsághoz utasitsa. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a baloldalon: Mire teszi fel a kérdést?)*

Lovászy Márton: Nem hallunk semmit.

Elnök: Kérem azokat a képviselő urakat, a kik javaslatomat elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Nagy zaj a baloldalon. Felkiáltások: Nem hallunk semmit!)* Többség. A ház határozataként kimondom, hogy a ház Lengyel Zoltán ügyét ismételt megintésem után a házszabályok 222. § a alapján a mentelmi bizottsághoz utasitja. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a baloldalon.)*

Visontai Soma: Nem hallunk semmit! Szót sem hallunk! Ez nem járja.

Elnök: Csendet kérek!

Ugron Gábor: Előbb csendet kell csinálni, akkor lehet a kérdést feltenni. Csak a gyorsirók hallják!

Bartha Miklós: Ez az ur a gyorsiróknak beszél, nem a háznak. *(Nagy zaj.)* A gyorsiróknak beszél az ur! *(Nagy zaj. Elnök hosszasan csenget.)*

Kubinyi Géza: Mindennek van határa!

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót. *(Nagy zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Nem lehet! Üljön le!)*

Az egész ház . . . *(Nagy zaj.)*

Digitized by Google

Elnök *(hosszasan csenget)*: T. ház! Miután most már . . .

Gr. Zichy Aladár: A házszabályokhoz kérek szót! *(Nagy zaj a jobboldalon. Felkiáltások: Nem lehet! Ki vele!)*

Nem fogunk engedni. Követeljük, hogy tudjuk, mire szavaztak. *(Nagy zaj.)*

Lengyel Zoltán: Én nem ülök le, ha tiz esztendeig is itt leszünk. Nekem jogom van a házszabályokhoz beszélni. Nincs joguk az uraknak, hogy engem megakadályozzanak ebben. *(Folytontartó nagy zaj.)* Nem engedjük a házszabályokat összetörni. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Olyan nincs és olyan nem lesz, mig magyar országgyülés lesz, senki kedvéért sem. *(Folytontartó nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek. A ház határozott és szavazott, a határozatot az elnök kimondta. *(Nagy zaj és felkiáltások a baloldalon: Nem hallottuk! Nem igaz!)*

Lengyel Zoltán: Hamisitani nem lehet! *(Folytonos nagy zaj.)*

Elnök: Most gróf Zichy Aladár képviselőnek adom a szót.

Lengyel Zoltán: Kérem alássan, én korábban kértem szót. *(Nagy zaj.)* Különben átadom a szót. *(Derültség jobbfelöl.)* Majd azután beszélek.

Gr. Zichy Aladár: Mindenekelőtt konstatálom . . . *(Felkiáltások jobbfelöl: Mi czimen beszél?)* A házszabályokhoz. Az elnök ur adta a szót, nem kérek önöktől semmit. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelöl.)*

Bartha Miklós: Minő kiváltság az, hogy Zichynek megadják a szót? *(Nagy zaj.)*

Elnök: Közben történt a háznak egy intézkedése Lengyel Zoltán szólási jogára vonatkozólag.

Bartha Miklós: Szederkényinek miért nem adta meg a szót?

Lengyel Zoltán: Igy bekebelezhetik Magyarországot Ausztriába, ilyen disznósággal. *(Nagy zaj jobbfelöl.)*

Gr. Zichy Aladár: A kérdés feltevését a házban nem hallotta senki, azt csakis bizalmas közlés utján tudtuk volna meg, azért ezen szavazás semmis. *(Helyeslés balfelöl. Zajos ellenmondás jobbfelöl.)* Tovább megyek. A házelnök elvonta Kovács Pál képviselőnek szólási jogát. *(Ellenmondás jobbfelöl.)* Ő beszédéből semmit el nem mondott, de kérte a házat, hogy holnapra halaszthassa a beszédét. Ezt megtagadhatta tőle az elnök ur, de a szólásszabadságát tőle meg nem tagadhatta. *(Ugy van! Ugy van! balfelöl. Nagy zaj a jobboldalon.)* Mivel még szólásra valaki fel van jegyezve, nem is lehetett ezen törvényjavaslat felett szavazni. *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelöl: Nem a felett szavaztak!)* Ez is mutatja, hogy nem tudjuk, mire szavaztunk. *(Ugy van! Ugy van! balfelöl.)*

Elnök: Teljesen téves gróf Zichy Aladár képviselő ur felszólalása, sőt én biztositani akartam Kovács Pálnak szólási jogát, szemben Szederkényi és Lengyel képviselő urakkal. De hogy Kovács Pálnak nincs joga szólani, ezt egy szóval sem mondottam. Közben a rendetlenkedők ellen jártam el a házszabályok értelmében. Most is Kovács Pál képviselő urnak van joga szólani.

Szederkényi Nándor: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Most szólhat a képviselő ur.

Lengyel Zoltán: Hát az renitenczia, ha az ember a házszabályokhoz szót kér? Majd elintézzük még! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Kovács Pál egy kérést terjesztett a ház elé, a melyben azt adta elő, hogy az idő előrehaladván, a ház engedélyezze neki azt, hogy beszédét holnap tarthassa meg. Ez egy kérés volt és erre Kovács Pál leült. Egy szót sem szólt többet, várván, hogy e felett az intézkedés meg fog történni.

Erre az elnök azt mondotta, hogy még tiz percz vagy öt percz hija van annak...

B. Dániel Tibor: 25 percz!

Szederkényi Nándor: Hát ha nem tiz percz, hanem 11 percz, az az előadott kérésre semmi befolyással nincs. *(Felkiáltások a jobboldalon: Joga sem volt kérni!)* Kérni mindig van joga az illetőnek. Ha aztán nem adják meg az engedélyt, ha nincs elég indoka a kérésnek, az az ő dolga. A ház elnöke megtévén észrevételét, hogy még nincs háromnegyed három, ennélfogva az ő nézete szerint a kérelemnek hely nem adható.

Elnök: A kérelem házszabályellenes volt.

Lengyel Zoltán: Az vita tárgyát képezheti. Nem római pápa az elnök ur, hogy csalhatatlan legyen. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor: Erre én a házszabályokhoz kértem szót, hogy szintén a házszabályokra való hivatkozással Kovács Pál kérelmét ajánljam a képviselőháznak. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nincs is joga kérni!)*

Gajáry Géza: Nincsen joga Kovács Pálnak ezt kérni a háztól! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Dehogy nincs!)*

Szederkényi Nándor: Itt, ugy látszik, már annyira megyünk, hogy még a kérési jogot is konfiskálják!

Sréter Alfréd: Tegnap négyen is interpellácziót jelentettek be, aztán elmentek, ellopták az időt; hát ez becsületes eljárás volt? Ez gyerekeknek való. *(Folytonos zaj a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor: Ne tessék olyan fenyegetőleg kezével felém inteni a t. képviselő urnak, mert azt tudja meg t. képviselőtársam, hogy a harag először megárt . . .

Sréter Alfréd: Nem harag ez, de igazság. Ez csalása az országnak! *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)*

Szederkényi Nándor: . . . másodszor pedig a fenyegetésre nem igen adok.

Digitized by Google

Szóval: utalni akartam a házszabályokra hivatkozással arra, hogy a ház nem egyszer, de többször gyakorolta már azt a méltányosságot, hogy teljesitette az illetőnek a kérelmét. De ha tetszik a háznak, megtagadhatja a kérelem előterjesztését, hanem akkor tessék az elnök urnak a kérdést feltenni a házhoz, hogy megadja-e az illetőnek a kérelmét, igen vagy nem? *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem is szabad neki kérni háromnegyed előtt!)*

Az elnök ur azonban, bár nem akarok erről ebben a pillanatban beszélni, majd találunk rá alkalmat, hogy az elnök ur eljárását ismét kellő birálat alá vegyük, *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez nem házszabály! Folytonos zaj.)* mondom, az elnök ur azonban ezen felszólalási jogomat megakadályozta, a t. túloldalnak nagyon lelkes lármája között, és végre, midőn én ismételve a házszabályokra hivatkozva jogomat követeltem, hogy elmondhassam, a mit elmondandó vagyok, a t. elnök ur jónak látta *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nagyon helyes volt!)*... jó, jó, az elnök ur jónak látta, hogy elnöki tekintélylyel, de nem házszabályszerüleg, *(Nagy zaj és ellenmondások és felkiáltások jobbfelől: Igaza volt!)* nagy tekintélylyel a házszabályok, nem tudom, melyik szakaszára hivatkozva, a túloldalnak zugása között nem birtam megérteni, hogy melyik volt, engem fenyegetéssel illetni. *(Ellenmondások és zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Én, t. képviselőház, semmiféle fenyegetéstől nem szoktam megijedni, azonban a t. házelnök urnak ezen házszabályellenes, ... *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem áll! Rendre! Igaza volt!)*

B. Feilitzsch Arthur: Csürés-csavarás! *(Folytonos nagy zaj. Elnök csenget.)*

Szederkényi Nándor: ... az elnök ur házszabályellenes, ... *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Nem igaz! Az elnöknek igaza volt!)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház, méltóztassék a szónokot kihallgatni, majd válaszolok.

Szederkényi Nándor: ... az elnök ur házszabályellenes fellépése folytán *(Nagy zaj jobbfelől.)* és a további kellemetlenséget a magam részéről nem akarván folytatni, azzal, hogy majd holnap találunk alkalmat arra, hogy a t. miniszterelnök ur viselkedését számonkérjük, azzal engedelmeskedtem és leültem. Csak annyit jegyzek meg, hogy egész eljárása házszabályellenes. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Élénk ellenmondás jobbfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! A házszabályok 212. §-a értelmében a szónoknak egy negyed órával a tanácskozásra szánt idő lefolyta előtt joga van vagy azt kérni, hogy másnapra halaszthassa beszédét vagy azt, hogy a ház nyujtsa meg a tanácskozásra szánt időt. Tehát az a kérelmi jog, a kérés előterjesztésének az a joga, a melyet a házszabály megállapit, világosan ahhoz a feltételhez van kötve, hogy legfeljebb egy negyed órával a tanácskozásra szánt idő eltelte előtt terjesztessék elő. Itt a házszabály kétségtelenül teljesen világos, ezt semmiféleképen elcsavarni nem lehet. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ennek folytán a szónoknak nincs joga háromnegyed előtt, beszédének megkezdése előtt ezt a kérdést felvetni és annak elintézését a ház részéről provokálni, hanem ha szólásra felszólittatott, és több van hátra, mint egy negyed óra, tartozik a házszabályok értelmében beszédét egyszerüen megkezdeni, *(Helyeslés jobbfelől)* És beszédének megkezdése előtt semmiféle előzetes házszabályvita nem lehetséges. Az, a kit a jegyző felszólitott, beszédét megkezdhette. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj balfelől.)*

Bartha Miklós: Nem kezdetett-e meg! Ebben van a sérelem. *(Ugy van! balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Olyankor, mikor előzetes kérés felvetésének lehetősége a házszabályok szerint nincs meg, ha a szónok neve felolvastatik, ha beszélni kiván, tartozik beszédét megkezdeni, ha pedig nem kezdi meg, az olybá veendő, hogy nem kiván a szólás jogával élni. *(Ugy van! jobbfelől. Ellenmondások balfelől.)* Egészen világos, hogy a ház mélyen t. elnöke a házszabályokat hűen, becsületesen és tisztán kezelte *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* akkor, mikor semmiféle előzetes diskussziót ezen a téren a szólásra felszólitott képviselő ur beszédének befejezte előtt megengedni nem akart. *(Zaj balfelől. Felkiáltások: Hányan szóltak már azóta!)* Ennek korántsem mond ellent az a tény, hogy egyszer-másszor a ház különös méltányosságból belement abba is, hogy a szólónak háromnegyed előtt is megengedte, hogy beszédét másnap mondhassa el. *(Zaj balfelől.)*

Lovászy Márton: A ház határoz, nem az elnök! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az elnöknek az a joga megvan, hogy a házat egy, a házszabályok keretén túlmenő kulanteria gyakorlására is felszólitsa; ha senki ellen nem mond, akkor a ház mehet messzebb, mint a házszabály, *(Zaj balfelől.)* de az az elnöktől függ, mert az elnöknek époly világos joga egyszerüen a házszabályokhoz tartani magát és a házszabályokat alkalmazni. Azt nekem nem fogja senki bebizonyitani, hogy a házszabályok világos értelme szerint nem ugy áll a kérdés, a hogy most előadtam.

Az 1848-diki törvény imperative mondja meg, hogy a ház szabályokat alkot és azokat elnöke által szigoruan végrehajtatja. Az elnök urnak nemcsak a házszabályok, hanem az 1848-iki törvények is parancsoló kötelességévé teszik, hogy a házszabályok szigoru végrehajtása felett őrködjék. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Maga is megtartsa.

Gr. Tisza István miniszterelnök: A képviselő uraknak, fájdalom, módjukban áll, mert a mi házszabályaink alkotmányt tisztelő emberek és pártok számára vannak szánva, *(Hosszantartó*

Digitized by Google

élénk helyeslés és taps a jobboldalon.) fájdalom, módjukban áll száz meg száz ürügyet felhasználni az időlopásra, az időtöltésre. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* De nekünk megvan a kötelességünk, hogy szemben ezzel a merénylettel a házszabályokat szigoruan tartsuk be, becsületesen hajtsuk végre és azokat az eszközöket, a melyeket a házszabály nekünk megad arra, hogy az ország parancsoló érdekeit igyekezzünk megóvni, megvédeni, a képviselő urakkal szemben felhasználjuk, azok mellett kitartsunk és a házszabályokkal paczkázni ne engedjünk. *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kértem szót.

Elnök: Én előbb kivánok szólani, azután pedig Ugron Gábor képviselő ur van felirva.

Lengyel Zoltán: Én előbb jelentkeztem.

Elnök: T. ház! A házszabályok 212. §-a egész világosan, minden kétértelmüséget kizáró módon előirja, hogy mikor éled fel egy képviselő azon joga, hogy kérhesse, hogy beszédét vagy másnapra halaszsza, vagy pedig hogy a ház tovább együtt maradjon. Világosan ki van mondva, hogy egy negyeddel az ülés vége előtt. Méltóztassék meggondolni, ha ezen az uton kiván a ház haladni, mint a hogy a képviselő urak óhajtják, hova jutunk? Ma fél háromkor kéri egy képviselő ur, holnap fél kettőkor, holnapután fél egykor ... *(Folytonos nagy zaj a baloldalon.)* Csendet kérek! *(Felkiáltások a baloldalon. Tessék leszavaztatni!)* ... akkor azután, még mielőtt a ház abba a helyzetbe jutna, hogy határozhasson, négy képviselő, a kik a kérelmet támogatják, mindegyik akár egy órát beszél és igy az ülés végének ideje elérkezik. Teljesen lehetlenné akarnak tenni minden tanácskozást? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Folytonos nagy zaj a baloldalon.)* Egy képviselőnek sincsen joga korábban, mint egy negyedórával az ülés vége előtt kérni beszéde elhalasztását, *(Folytonos nagy zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* ez a házszabályok szerint egészen világos. Én a házszabályokat egyformán alkalmazom mindenkivel szemben, én a házszabályok alapján állok, azoktól eltérni sohasem fogok s nem is engedem magamat azoktól egy hajszálnyira sem eltántorittatni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: Én arra kérem a t. képviselő urakat, mivel én az előbb minden animozitás nélkül akartam felszólalni, sziveskedjenek az én felszólalásomat is minden különösebb lárma nélkül meghallgatni. *(Mozgás a jobboldalon.)* Ha pedig a t. képviselő urak ezen kérésemet nem respektálnák, én többet nem tehetek. Elmondom a dolgot, ugy, a mint történt. *(Felkiáltások a jobboldalon: Itt voltunk!)* Én lehetőleg röviden akarok beszélni, de ha a képviselő urak folyton zavarnak, akkor tovább maradunk itt.

Kovács Pál képviselő ur egy kérést terjesztett a ház elé. *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem volt hozzá joga! Zaj és ellenmondások a baloldalon.)* Én meg fogom nyugtatni a t. képviselő urak háborgó lelkiismeretét egészen, csak hallgassanak meg.

Egy kérést terjesztett elő Kovács Pál t. képviselőtársam. Én nem mondtam azt, hogy ez a kérelem jogos-e vagy nem. *(Folytonos zaj a jobboldalon.)* Legyenek szivesek megvárni, mig megmondom. Kovács Pál képviselőtársam egy kérelmet terjesztett elő, s nem a beszédét kezdette meg, ez a konstatált tény ...

Gr. Tisza István miniszterelnök: Fel lett szólitva!

Lengyel Zoltán: ... jóllehet felszólittatott. Engedelmet kérek, midőn engem a jegyző felszólit szólásra, akkor nekem ...

Gajáry Géza: Mikor felszólitják, akkor kell beszélnie!

Lengyel Zoltán: ... a poszton álló katonára nézve van oly parancs, a melylyel szemben ellenmondásnak helye nincs, de itt a jegyző ur nem olyan hatalom, hogy ha valakit felszólit, azonnal meg kell kezdenie a beszédét. Ha ezt állitja a t. képviselőtársam, akkor nem tudja a házszabályokat. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Hát igenis, ha felszólitják az illető képviselőt szólásra, vagy elkezd beszélni, vagy egy kérést terjeszt elő, vagy személyes kérdésben, vagy a házszabályokhoz, vagy a határozatképesség, vagy pedig a tanácskozásképes számnak fenforgása tekintetében felszólalhat, mielőtt beszédét megkezdené, de nem kell neki azonnal megkezdeni, mint a hogy a lónak, ha elébe teszik az abrakot, azonnal zabálnia kell. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Bocsánatot kérek, a faktum az, hogy Kovács Pál képviselőtársam nem kezdette meg beszédét, hanem csak egy kérést terjesztett elő. *(Mozgás a jobboldalon.)* Már most, t. képviselőház, hogy kérése jogos-e vagy nem, van-e joga hozzá vagy nincs, lehet-e azt szavazás alá bocsátani vagy nem ... *(Felkiáltások jobbfelől: Nem!)* azt a házszabályok alapján az elnökségnek és a háznak van joga eldönteni. *(Zaj a jobboldalon.)* Ha az elnök ur megtagadja az ő kérésének teljesitését, ebben az esetben is ahhoz a ház minden tagjának joga van hozzászólani. *(Zajos ellenmondások jobbfelől.)*

Sréter Alfréd: Ez vagy értelmetlenség, vagy jezsuitizmus! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Joga van a képviselőnek a házszabályok 215. §-ának, azt hiszem, *c)* pontja alapján hozzászólani, a hol ki van mondva az, hogy a képviselő bármikor felszólalhat a házszabályok helyes alkalmazása czimén.

Elnök: Beszéd közben és szavazás közben nem!

Lengyel Zoltán: A milyen czimen most beszélhetek, — Kovács Pál képviselő azóta sem beszélt — lett volna jogom akkor is szólani. *(Zajos ellenmondások jobbfelől.)* Az elnök ur akkor, a mikor Szederkényi Nándor t. képviselő-

Digitized by Google

társam és én ezen intézkedésének házszabályszerinti volta tekintetében fel akartunk szólalni, elütött bennünket a szólás jogától azon a czimen, hogy azt mondotta, hogy Kovács Pál képviselő ur beszédét már megkezdette. Ez közönséges valótlanság. *(Nagy zaj a jobboldalon.)* És hogy valótlanság, az abból következik, hogy az elnök ur azóta Zichy Aladár, Szederkényi Nándor képviselő urnak, *(Egy hang a jobboldalon: Szavazás után!)* a miniszter urnak és nekem is megadta a szólás jogát és igy, ha konzekvens akart volna az elnök ur lenni, akkor igenis nem lett volna szabad senkinek sem megadni a szót.

Hellebronth Géza: Elnök ur, mit szól hozzá?

Elnök: Ne tessék közbeszólni! Majd megmondom azután, közben nem!

Lengyel Zoltán: Már most mi történt? Az történt, hogy az elnök ur, a ki azt mondja, hogy a házszabályokat tartja rendben, nem engedett engem szólani azon a czimen, mert Kovács Pál megkezdette beszédét.

B. Dániel Ernő: Nem szabad az elnökkel feleselni! *(Mozgás a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: ... és engem a mentelmi bizottsághoz utasitott azon a czimen, azon rendetlenség miatt, a mely rendetlenséget a miniszterelnök urnak és még más három képviselőnek megengedték. *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Ez nem áll!)*

Kubinyi Géza: Nem szegültek ellene az elnök intézkedésének! *(Mozgás balfelől.)*

Lengyel Zoltán: Én azért szólaltam és szólalok fel most, mert az elnök ur nem volt jogositva arra, hogy a házszabályok czimén való felszólalásomnak helyességét kétségbevonja, ha pedig kétségbe nem vonja, nincs joga engem a mentelmi bizottsághoz utasitani azon a czimen, mert én a házszabályokhoz kértem szót.

B. Dániel Ernő: A ház utasitotta!

Lengyel Zoltán: Nagyon helyes, és én bejelentem a t. képviselő uraknak, hogy akármit fognak csinálni, a házszabályok czimén való felszólalási jogot itt nem fogják konfiskálni; *(Zaj a jobboldalon.)* és ha önök a mentelmi bizottság révén ilyen gyalázatosságokat ... *(Zajos felkiáltások a jobboldalon: Rendre!)*

Elnök: A képviselő urat ezen kifejezése miatt rendreutasitom!

Kubinyi Géza: Az ilyen embernek itt nincs helye! Menjen a korcsmába! *(Zaj a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Én nem a képviselő urral vitatkozom. Ha ilyen dolog után a mentelmi bizottság akármilyen határozatot is fog hozni, én azt respektálni nem fogom. *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Rendre!)*

Már most áttérek ezen meghivó dolgára. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Ezelőtt mintegy tiz perczczel, nem tudjuk, milyen határozatot mondott ki az elnök; most idejön a terembiztos és akkor, a mikor ez a határozat egy bizottsággal még közölve sincs, a mikor ez a jegyzőkönyv hitelesitve sincs, és a mikor a bizottság még össze sem ülhetett: meghivnak engem a bizottság elé azonnal. *(Felkiáltások a baloldalon: Gyalázat! Felkiáltások a jobboldalon: Az elnök intézkedhetik!)*

Kubinyi Géza: A mentelmi bizottság elnöke intézkedhetik! Joga van hozzá!

Kovács Pál: Gyalázat! *(Zaj a jobboldalon.)*

Kubinyi Géza: A mentelmi bizottság elnökének intézkedni joga van!

Kovács Pál: Vigyázzon! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Gajáry Géza: Szemtelenség ilyet mondani! Kovács ur vigyázzon! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Kubinyi Géza: Itt a hazaárulók nem fognak uralkodni! *(Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* Eléggé tönkreteszik az országot! Nem fogunk ilyet tovább türni! *(Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)*

Lengyel Zoltán: T. képviselő urak! Tudják önök nagyon jól, hogy én pártomnak deczember 5-iki határozata után az obstrukcziót, bár helyeslem és elvben mellette is voltam ... *(Felkiáltások a jobboldalon: Mit törődünk vele! A házszabályokhoz!)*

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: A mondat végén talán mégis a házszabályokról lesz szó! Azt hiszem, a képviselő ur nem próféta, a ki tudja még jövendőbeli gondolataimat is! *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

Telegdi József: A hol nincs, ott ne keress!

Lengyel Zoltán: Én nem csatlakoztam az obstrukczióhoz, és ennek daczára önök akkor, a mikor én ezen álláspontomat fentartom, statáriális eljárást csinálnak ellenem.

Kubinyi Géza: Azt érdemelné meg! *(Zaj a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ez is paktum volt?

Kubinyi Géza: Statáriális eljárás, az kellene önöknek! Statárium, meg akasztófa! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek a ház minden oldalán!

Lengyel Zoltán: Kérem, t. képviselő urak, én csak azt vagyok bátor kijelenteni ezekkel a dolgokkal szemben, hogy ha a t. miniszterelnök ur azt mondta, hogy a házszabályok alkotmánytisztelő embereket, képviselőket tételeztek fel, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* hát akkor én is azt mondom, hogy, a midőn ebbe a házba jöttem, azt tartottam, hogy itt nemcsak alkotmányt tisztelő, de magyar emberekkel is, magyar miniszterelnökkel és magyar elnökkel állunk szemben. *(Nagy zaj a jobboldalon. Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Csak egy mondatom van még, és ez az, hogy ha ily módon akarják önök ezt az ügyet elintézni, hát ebben a házban, azt hiszem, mindig leszünk még annyian, hogy önökkel szemben meg tudjuk a nemzet jogát védeni.

Kubinyi Géza: Majd kidobjuk! Az lesz a vége!

Digitized by Google

Sréter Alfréd: Ilyen lengyelek tették tönkre Lengyelországot!

Elnök: Szivák Imre képviselő ur kiván szólani!

Szivák Imre: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, t. ház, hogy a mi előttünk, mint elnöki határozat kihirdettetik, az bennünket mint mentelmi bizottságot kötelez, sőt azt hiszem, hogy az a képviselőház által tudomásul vétetvén, nemcsak minket, bizottsági tagokat, de a ház minden tagját is kötelezi. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, jól méltóztatik tudni azt, hogy a házszabályok 255. §-a értelmében . . . *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Még a gyilkost is elviszik egyszer az akasztófához! *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur sokáig élt szólási jogával; tessék most méltányosan megengedni, hogy a megtámadott képviselők is szólhassanak. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Szivák Imre: A 225. § azon rendelkezését, a mely szerint a ház utasithatja a mentelmi bizottságot, hogy 24 óra alatt jelentést tegyen, nem is lehet másképen végrehajtani, mint csak ugy, hogy a mentelmi bizottság elnöke, értesülve a ház elnöke által hozott határozatról, a mint különben mindannyian értesültünk erről, intézkedik a bizottságnak megfelelő összehivása iránt. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Bocsánatot kérek, megtörtént már az a ház tudtával és beleegyezésével, hogy az ülés folyama alatt ment ki a mentelmi bizottság és megkezdte bizottsági működését. *(Felkiáltások jobbfelől: Ugy van! Ők maguk akarták!)*

Én itt érintkeztem a bizottság több tagjával; oly sürgősnek az esetet nem találtuk, ellenben azt a rendelkezést, hogy a 255. §-nak megfelelőleg 24 óra alatt jelentést tegyen a bizottság, magunkra nézve igenis kötelezőnek találtuk és azért intézkedtem az iránt, hogy holnap reggel féltizre a mentelmi bizottság összehivassék. *(Helyeslés jobbfelől.)* Hogy ezen intézkedésem szabályszerü volt, azt nemcsak a 255. §-sal igazolom, a melyben nincs feltételül kikötve, hogy nekem, vagy a bizottságnak kötelességünk a határozatnak, illetőleg a jegyzőkönyvnek hitelesitését megvárnunk.

De méltóztassék figyelembe venni a házszabályok 137. §-át is, a mely azt mondja *(olvassa)*: »Az állandó és szakbizottságok elnökei kötelesek a bizottságot ülésre összehivni, ha ezt a bizottságnak legalább két tagja kivánja«. Jelentem a t. háznak, hogy nem két, hanem sokkal több tagja a mentelmi bizottságnak kivánja azt, hogy a fennforgó esetben a bizottság összehivassék, és abban, hogy a t. képviselő urat, a kinek mentelmi ügyéről lesz szó, meghivattam, illetőleg intézkedtem az iránt, hogy a meghivás neki a terembiztos által kézbesittessék, nemcsak jogsérelmet nem láthattam, de köteles figyelmet kivántam ezzel tanusitani, nehogy esetleg, ha pl. az ülésből eltávoznék, otthon távollétében szegeztessék ki, vagy adassék át a meghivó. Azért azt gondoltam, hogy a legkorrektebb eljárás az lesz, ha ugy, a mint a bizottság több tagjának itt szóbelileg tudomására hoztuk, ugy neki is rövid uton — illetőleg, miután épen akkor szólásra jelentkezett, irásban, meghivó kézbesitésével — adjuk tudtára, hogy mentelmi ügye 24 órán belül holnap reggel fog tárgyaltatni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ez olyan korrekt intézkedés, hogy minden ezzel ellenkező a házszabályokba ütközött volna. Kérem, méltóztassék ezt tudomásul venni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ugron Gábor: T. ház! Magához a kérdéshez nem akarok szólani, csak egyedül a mentelmi bizottság elnökének felszólalásához. A ház határozatai nem hajthatók végre hitelesités előtt, mert a ház határozatainak végrehajtásához szükséges az, hogy a határozat az elnökség által kiadványoztassék, *(Ellenmondás a jobboldalon.)* az elnökség pedig, mielőtt a jegyzőkönyv nincs hitelesitve, nem kiadványozhat. *(Nem áll! a jobboldalon.)* A 24 óra pedig akkor kezdődik, a mikor a ház határozata jogérvényesnek bizonyul. *(Ellenmondás a jobboldalon.)*

Münnich Aurél: Eddig sem várták be soha.

Ugron Gábor: Ez a határozat irásban be nem nyujtatott, fel nem olvastatott, az elnök által pedig nagy zajban tétetett fel, nagy zajban enunciáltatott, és hogy vajjon holnap hitelesittetni fog-e vagy sem, még kérdés tárgyát képezi. Azért én nem helyeslem és semmisnek tartom a mentelmi bizottság által kibocsátott idézést. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! Azokra, a mik itt most elmondattak, rövid két megjegyzést kell tennem. Az egyik az, — hogy a most legutóbb mondottakra reflektáljak — hogy az az eljárás, a mit a mentelmi bizottság t. elnöke követett, szóról-szóra megegyezik azzal az eljárással, a melyet ebben a tekintetben évek hosszu során a ház elnökei és a mentelmi bizottság elnökei követtek. *(Mozgás a baloldalon.)* A mikor a mentelmi bizottság elnöke csekélységem volt, akkor is ugy jártam el és a hitelesités előtt nyomban történt az eljárás. *(Mozgás a baloldalon. Felkiáltások: Akkor is hiba volt!)*

A mentelmi bizottság mindig igy tett és gyakran már másnap meg is tette jelentését. *(Igaz! a jobboldalon.)* Sohasem volt ebben a tekintetben észrevétel; ezt mindenki a házszabályoknak megfelelőnek tartotta. *(Igaz! a jobboldalon.)* És én, t. ház, azt hiszem, hogy ilyen, hosszu praxis által szentesitett, de a házszabályoknak is megfelelő eljárást megtámadni alaposan nem lehet. *(Igaz! a jobboldalon.)*

A másik megjegyzésemet Lengyel Zoltán képviselő ur szavaira tartozom előadni, és ez

Digitized by Google

az, hogy ő azt a jogot, hogy a 215. §. alapján a képviselő bármikor felszólalhat, ugy magyarázza, mintha a bármikor való felszólalási jog gyakorlásánál az idő megválasztása teljesen a képviselő ur tetszésétől függne. Már pedig méltóztatik belátni, hogy teljes lehetetlenség volna, ha pl. megadnám a jogot Lengyel Zoltán képviselő urnak, hogy akkor szóljon, a mikor báró Kaas Ivor, vagy más képviselő beszél, *(Zaj a baloldalon.)* vagy a mikor névszerinti szavazás van folyamatban. *(Zaj a baloldalon; felkiáltások: Ez félremagyarázás!)*

A házszabályok intézkedése mindig ugy értetődik, hogy a felszólalás akkor történhetik, ha a háznak más cselekménye nincs folyamatban, ha arra alkalom és mód kinálkozik; ha tehát a képviselő akkor kiván e jogával élni, a mikor a házszabályok erre fel nem jogositják, az elnök kötelessége a házszabályok értelmében őt ettől visszatartani és a másnak biztositott jogot érvényben tartani. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ezt tartottam szükségesnek elmondani.

Minthogy az idő előrehaladott és a tanácskozásra kijelölt idő elmult, javaslom a t. háznak, határozza el, hogy a holnap, pénteken délelőtt tiz órakor tartandó ülés napirendjére kitüzi azokat a tárgyakat, a melyek a mai napirend tárgyait képezték. Elfogadja a t. ház? *(Igen!)* A t. ház elfogadja. Ezt tehát határozatképen kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 30 perczkor.)

Digitized by Google

382. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 22-én, pénteken,

Perczel Dezső, utóbb **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A földmivelésügyi miniszter benyujtja jelentését az 1882: XXVI. t.-cz. 5. §-ában elrendelt tervezési munkálatokról és azok kiviteléről. — Napirend előtti felszólalás. — A mentelmi bizottság jelentése Lengyel Zoltán mentelmi ügyében. — Zárt ülés. — Makfalvay Géza képviselői megbizólevelének bemutatása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 óra 40 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett szólani kivánókat Dedovics György, az azok ellen jelentkezőket Trubinyi János jegyző urak jegyzik.

Mindenekelőtt fel fogom olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyvét.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. január 21-iki ülésnek jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a jegyzőkönyvre?

Trubinyi János jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. ház! A jegyzőkönyv jelen alakjában nem hitelesithető, mert az egy olyan határozatot foglal magában, a mely itt szabályszerüen nem hozatott. *(Ugy van! balfelöl.)* Sághy Gyula képviselő ur beszéde után felállott Kovács Pál és a következőt mondta *(olvassa)*: »T. ház! Én azon kéréssel járulok a t. ház elé . . .« és kérte, hogy, bár háromnegyed három nincsen, beszédét mégis másnap mondhassa el. Az elnök ur ezen kérését nem fogadta el, holott ez a kérés a házszabályok azon szakasza értelmében intéztetett a házhoz, a mely szerint a képviselő kivánhatja, hogy beszédét másnap mondhassa el — nem az elnökhöz, hanem a házhoz intéztetett. Az elnök ur, mint egy golyófogó, a kérést felfogta és a házhoz nem akarta továbbitani. *(Ugy van! balfelöl.)* Már pedig a házhoz kérést intézni mindenkinek joga van. *(Igaz! Ugy van! balfelöl.)* Ha e kérést intézik, az elnök urra háramlik a kötelesség, hogy megkérdezze a házat: helytad-e a kérésnek vagy sem; de a házhoz intézett kérésnek közvetitését az elnök meg nem tagadhatja. *(Ugy van! balfelöl.)* De, t. ház, az elnök ur nagyon téves felfogásból indult ki, mert azt hozta fel okul, hogy Kovács Pál képviselő ur megkezdette beszédét. Tisztázzuk tehát ezt a pontot. Midőn Kovács Pál képviselő ur felszólalt és kérést intézett a házhoz élőszóval, ugyanazon módon cselekedett, mint a hogyan cselekszik az, a ki itt beszédet tart. De vajjon megkezdette-e beszédét? Azoktól, a kiknek megkülönböztető tehetségük és felfogásuk nehézkesebb, kérdem, hogy ha Kovács Pál képviselő urnak itt például szaladnia kellett volna és feláll és azt kéri, hogy engedtessék meg neki, hogy ne ma fusson, hanem holnap: akkor bizonyára senki sem mondhatná, hogy a futást megkezdette. Avagy ha Kovács Pál képviselő ur azt kérte volna, hogy ő ne ma énekeljen, hanem énekelhessen holnap: akkor senki sem mondhatná, hogy ő szóbeszédével az éneklést is megkezdette. *(Ugy van! balfelöl.)* Ez világos bizonyitéka annak, hogy mikor egy képviselő azt kéri, hogy ne beszéljen aznap, akkor beszédét meg nem kezdette, különben nem kérné azt, hogy ne beszéljen. *(Ugy van! balfelöl.)*

Itt ebből a téves felfogásból indult ki az elnök ur, midőn azt mondotta, hogy Kovács Pál ur megkezdette beszédét. De kérem, ezen a czimen — nem akarom elmérgesiteni a kérdést, tehát azt mondom, ezen a czimen — midőn Szederkényi Nándor képviselőtársunk felállott, hogy a házhoz intézze azt a kérést, hogy az döntsön ebben, mert ebben nem az elnök dönthet, mert nem következett el még a három-

Digitized by Google

negyed három, hanem még 10 perczczel előtte voltunk, tehát a ház döntése és határozata provokálandó, — az elnök azért, mert Kovács Pál képviselő ur megkezdette beszédét, nem engedte meg, hogy Szederkényi Nándor képviselő ur a házszabályokhoz hozzászóljon. Ez után Szederkényi Nándor képviselő ur a felszólitásnak engedelmeskedni akarván még akkor is, midőn az elnök ur nem járt el helyesen, alávetvén magát az elnöki tekintélynek, leült. Ekkor Lengyel Zoltán képviselő ur állott fel, a kivel szemben az elnök ur a házszabályok szakaszaiban meghatározott hatalmával élt, de szabálytalanul *(Élénk felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Visszaélt! Ellenmondások jobbfelől.)* Én nem vonom kétségbe, hogy az elnök urnak joga van a rend fentartása érdekében a házhoz fordulni és a háznak inditványt tenni, de ezen inditvány nem képezhet kivételt semmi más inditványnyal szemben és a határozathozatalnak módja nem lehet más, mint más esetben, vagyis az elnök urnak inditványát is akként kell megtenni, hogy azt az egész ház hallhassa. Tegnap azonban ugy tette meg az elnök ur a maga inditványát, hogy azt a ház jelentékeny része nem hallotta, de nem is hallhatta. *(Ugy van! balfelől. Zaj a jobboldalon.)* Én legalább, a ki pedig a legnagyobb figyelemmel hallgattam, nem hallottam. Hogy az elnök ur maga is tudatában volt annak, hogy háznak jelentékeny része nem hallhatja, a mit ő inditványoz, bizonyitja az, hogy tölcsért csinált a két kezéből és a gyorsirókhoz lehajolva, mondotta el azt, a mit inditványozott a háznak. *(Zaj a jobboldalon.)* Az elnök urnak már ez az eljárása, ez a gesztusa bizonyitotta és bizonyitja azt, hogy nemcsak, hogy mi nem hallottuk, de ő benne is élt az a tudat, hogy ezt nem is hallhatjuk. Ez után feltette a kérdést és szavaztatott, holott neki a kérdést a legnagyobb csendben kellene feltenni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Ne lármázzanak!)*

Gajáry Géza: Akkor önök miatt sohasem lehetne szavazni, mert folyvást lármáznak!

Mandel Pál: Csendnek kellene lennie!

Ugron Gábor: Az elnöknek a kérdést a 225. §. értelmében akként kellene feltennie, hogy arra igennel vagy nemmel lehessen szavazni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Ugy állitotta fel!)* Szükséges, hogy azt hallhassák. *(Felkiáltások a jobboldalon: Hallottuk! Ellenmondás a baloldalon.)* Én nem hallottam, pedig igyekeztem hallani. *(Zaj.)*

A ház elnökének egy másik kötelessége is van, t. i. az, hogy a kérdést ugy tegye fel, hogy a képviselők azt a jogukat gyakorolhassák, hogy a kérdést, a mennyiben hibásan volna feltéve, kiigazithassák és helyesbbithessék. Abban a sietségben, abban a rohanásban, a melylyel a t. elnök ur inditványát megtette . . .

Kubik Béla: Erőszak!

Ugron Gábor: . . . a melylyel az inditványra való szavazásra a háznak túlsó oldalon ülő tagjait gesztusaival felhivta, a házszabályoknak ezen megannyi részleteiről az elnök ur megfeledkezett. A kérdés tehát világosan, hallhatóan nem volt feltéve, a kérdés feltevéséhez hozzászólni alkalmunk nem volt és igy hevenyében, hebehurgya módon tüzte ki az elnök szavazásra a kérdést, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)* minélfogva a szavazásnál a képviselők inkább pártállás szerint való ösztönüket követték, semmint tiszta tudatában lettek volna annak, hogy mire szavaznak. *(Zaj a jobboldalon.)*

Azt mondják, zaj volt. A házszabályok 250. §-a azonban a ház elnökének kötelességévé teszi a csend helyreállitását. Elismerem én is, hogy nagy zaj volt, hogy zaj volt itt, zaj volt ott. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Ez az igazság. Lehetetlenség, hogy akkor, a mikor én, hogy a kérdést meghallhassam, az elnöki emelvény elé rohantam és azt még sem hallhattam, azt azok meghallhassák, a kik a hátsó padszakaszokban ültek.

Ez a határozat szabályszerüen nem jött létre, azért kérem a t. házat, hogy a jegyzőkönyből azt kihagyni méltóztassék, *(Helyeslés a baloldalon.)* mert ily szabálytalan módon meghozott határozat nem emeli a ház tekintélyét. *(Zaj és derültség a jobboldalon.)*

Sréter Alfréd: Önök rontják!

Ugron Gábor: Az eljárás, a melyet . . .

Kubik Béla: Elnöki erőszakoskodások!

Holló Lajos: A házszabályok mindenkinek parancsolnak!

Kubinyi Géza: Erőszakról ne beszéljenek önök!

Kubik Béla: Szeretném tudni, mi kifogása van és hogy lehet ilyet mondani! *(Nagy zaj.)*

Kubinyi Géza: Ott erőszakoskodnak és nem itt. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Kubik Béla: Ha azoknak szabad, nekünk is szabad közbeszólni. *(Nagy zaj.)* Nem fogjuk türni az erőszakoskodást. *(Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek minden oldalról. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ugron Gábor: A mint a napló feljegyzéseiből és a jegyzőkönyvből, a mely az imént felolvastatott, értesülök, Lengyel Zoltán képviselő urral szemben egy szigoru eljárás végett a mentelmi bizottság hivatott fel. Ha az a czél, hogy a mentelmi bizottság teljes erővel, erélylyel és tekintélylyel járjon el: akkor szükséges, hogy az a határozat, a mely Lengyel Zoltánt a mentelmi bizottság elé utasitja, birjon az igazságnak, a valóságnak, a szabályosságnak kritériumával. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A heveskedésnek és felindulásnak pillanatában ez az eset megtörténhetett, de ma, midőn hideg és nyugodt vérrel állunk itt, azt a hibát, a mit heves vérrel elkövettünk egy képviselővel szemben, nem

Digitized by Google

szabad szentesitenünk, mert ezt sem a lovagiasság, *(Nagy derültség jobbfelől.)* sem az igazság nem engedi meg. *(Zaj.)*

Kubinyi Géza: Lovagiasságot ne kivánjanak önök. *(Zaj.)*

Kubik Béla: Azt nem is várjuk önöktől!

Dedovics György jegyző: Belitska Béni.

Belitska Béni: A ház üléséről felvett jegyzőkönyvnek tartalmaznia kell az ülésben történteket hiven és a valóságnak megfelelően. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

A tegnapi ülés folyama alatt bizonyos felszólalások történtek a házszabályokra való hivatkozással, a miknek az igen t. elnök ur helyet nem adott, mert a házszabályoknak megfelelően helyt nem is adhatott volna. Azt talán a ház minden tagja el fogja ismerni, hogy az megtörtént, hogy kétszer rendreutasitásban részesült Lengyel Zoltán. Miután ő a másodszori rendreutasitásnak sem engedelmeskedett és renitens volt az elnöki enunciáczóval szemben, az elnök ur feltette a kérdést, hogy a ház kivánja-e, hogy ezen eset a mentelmi bizottsághoz utasittassék? Igaz, hogy közben ott is, meg itt is hangosabb szóváltások folytak és ezek miatt nagy zaj volt, de én, a ki a ház ezen oldalán ültem, világosan hallottam az elnök ur kérdését. Hallotta azt az egész ház, és én meg vagyok róla győződve, hogy önök is hallották. *(Zaj.)* Miután az a jegyzőkönyv egyebet nem tartalmaz, mint a mi valóban meg is történt, én a jegyzőkönyv hitelesitéséhez hozzájárulok. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Trubinyi János jegyző: Lovászy Márton!

Lovászy Márton: T. ház! Előttem szólt t. képviselőtársamnak azon megjegyzésére nézve, hogy a jegyzőkönyvben azok hü képének kell visszatükröződni, a mik az ülésben történtek, a mi alatt, azt hiszem, azt érti, hogy akár történt az a határozathozatal szabálytalanul, akár nem, azért annak mégis helyet kell foglalni a jegyzőkönyvben: én bátor vagyok egy preczedensre hivatkozni, a mely csak nemrég játszódott le a képviselőház termében a mostani kabinet kormányra lépésének legelső napjaiban. Mindenesetre igen jellemző, hogy az a nagy sérelem, a mit mi abban látunk, hogy ebben a házban oly körülmények között, a mikor a határozatot meg nem lehet érteni, határozatok mondatnak ki, csak azóta vált divattá, mióta a kormányelnöki székben a mostani miniszterelnök ur ül. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Ellenmondás a jobboldalon.)*

November 5-ikén mutatkozott be a t. kormány a képviselőháznak és mindjárt abban az ülésben az történt, hogy Daniel Gábor alelnök, ki akkor az elnöki székben ült, a legnagyobb zajban felolvastatott egy királyi kéziratot, kimondotta a határozatot, hogy az tudomásul vétetik és a főrendiházzal közöltetik, és nyomban rá az ülés jegyzőkönyvének ezt a részét hitelesitette.

Az előttem szóló t. képviselőtársam felfogása szerint annak a jegyzőkönyvnek, a mely ezt a tényt megörökitette, érintetlenül kellene maradnia. Már pedig nézzük, hogy a háznak másnapi ülésében, vagyis november 6-án mi történt? A jegyzőkönyvhitelesitéshez legelső sorban szót kért Barta Ödön képviselő és hosszabb beszédben indokolta, hogy a jegyzőkönyv nem felel meg a tényeknek és az a határozat, a mely abban megörökitve van, nem felel meg a törvényességnek és a házszabálynak. Egész beszédét nem akarom rekapitulálni, mert más tények voltak azok, de végkonkluziója ez volt: »Inditványozom tehát, hogy a jegyzőkönyvnek azon része, a hol a határozathozatal kezdődik, a jegyzőkönyv hitelesittetik, a jegyzőkönyv kivonata a főrendiházhoz átküldetik és a királyi kézirat hódolatteljesen tudomásul vétetik, minthogy ezekre vonatkozólag feltett kérdéseket a ház nem hallhatta — a legenyhébb feltevés szerint mondom — és olyan határozatok enunciálva nem lettek, a melyek feljogositották volna a jegyző urat a jegyzőkönyv ezen részének külön hitelesitésére, mert azt még a gyorsirók sem hallhatták, mint a tényeknek meg nem felelő, a jegyzőkönyvből kihagyassék.«

Már most nézzük, hogy mit szólt erre a háznak akkori alelnöke: Daniel Gábor képviselőtársunk? Azt mondotta: »Méltóztassék megengedni nekem, hogy azokra vonatkozólag, a miket Barta Ödön t. képviselő ur elmondott, deklarációt tegyek. Én mindenekelőtt konstatálom azt, hogy a kérdéseket, a melyeket fel kellett tenni, feltettem, itt a mellettem ülő jegyző urak hallhatták, másodszor azonban sajnálattal látom, hogy a ház nagy része épugy, mint a gyorsirók, a nagy zaj folytán ezeket nem hallotta. T. ház! Mikor az erre vonatkozó határozatokat kimondtam, távol volt tőlem az a szándék, hogy én akár házszabálysértést, akár pedig a ház jogainak csorbitását óhajtsam elkövetni. Arra igyekeztem, az volt a czélom, hogy kövessem a rendes eljárást, a mely ezeknél a dolgoknál történni szokott.

Azonban most már, miután látom, hogy az én eljárásom félreértésre adott okot, miután látom, hogy az én eljárásomat a ház több oldaláról diffikultálják, én annak kijelentése mellett, hogy soha arra nem törekedtem és nem is fogok törekedni, hogy a ház határozatait a ház megkérdezése nélkül mondjam ki, vagy egyáltalában házszabályellenes dolgot kövessek el, a magam részéről itt átlátom azt, hogy ezt a dolgot reparálni kell. A házszabályok 225. §-ának értelmében ugy kellett volna, hogy történjék a dolog, hogy a kérdést a ház tagjai hallják. Ez a nagy zaj miatt nem történhetett meg. (Felkiáltások a jobboldalon: Tegnap hallottuk! Önök is hallották!) Nem hallotta a ház tagjainak nagy része, és nem hallották a gyorsirók. Ennélfogva én javaslom a t. háznak, hogy a királyi kéziratra vonatkozó kérdéseket

Digitized by Google

engedje meg a ház, hogy ujból feltegyem, természetesen a jegyzőkönyv ezen részének törlése mellett, és kimondjuk, hogy ez a dolog preczedenst ne képezhessen «

Azt hiszem, mindenki meg van róla győződve, hogy ez a két dolog teljesen kongruens. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Hogy a ház ezen oldalán az elnök urnak azon javaslatát, mely Lengyel Zoltán képviselő urra vonatkozott, nem hallottuk, fényesebb bizonyiték nem kell, mint gróf Zichy Aladár képviselőtársam felszólalása, a ki azt hitte, hogy a törvényjavaslatot szavaztatta meg általánosságban az elnök. *(Zaj a jobboldalon.)*

De nézzük, mi történt azon az ülésen tovább. Felszólalt t. képviselőtársam és azt mondotta a többek között *(olvassa)*: »Miután itt arról van szó, hogy elnöki határozatként, illetőleg a ház határozataként az elnök ne enunciálhasson soha olyan határozatot, a melyet a ház megelőző alkotmányos és házszabály szerinti tanácskozás alapján meg nem hozott, az ebben rejlő sérelem pedig ezen elnöki nyilatkozat által és azzal, hogy a határozat a jegyzőkönyből kimarad és a háznak az uj határozathozatal lehetővé tétetik, teljesen orvosolva van: a magam részéről az ügyet befejezettnek tekintem.« Már most azt kérdem én: megtörtént-e itt az az alkotmányos és házszabályszerinti tanácskozás, a melynek a határozathozatalt meg kell előznie? Hiszen tudjuk, hogy mikor az elnök felteszi a kérdést, akkor neki módot kell adni a képviselőknek arra, hogy a kérdés feltevéséhez hozzászóljanak; ha ebben differenciák vannak, módot kell adni, hogy a kérdés mikénti feltevése felett a ház határozzon; mikor a szavazás megejtetett, módot kell adni arra, hogy esetleges ellenpróba kérethessék és megejtethessék és ha a többség kétséges, akkor annak valódisága megszámlálás utján megállapittassék.

Ez mind nem történt meg és a ház nagy része azt sem tudta, hogy miről van szó.

De ugyanezen az ülésen az igen t. miniszterelnök ur is ehhez a felfogáshoz járult hozzá, a mikor Polónyi Géza t. képviselőtársam után felszólalt és azt mondotta *(olvassa)*: »A tegnapi ülésről szóló napló szövegéből kitünik ugyanis először az, a mi már felemlittetett, hogy az elnöki enunciáczió némely részét a gyorsirók sem hallhatták, kitünik másfelől az, hogy egyes t. képviselőtársaink a házszabályokhoz szót kértek és az elnök őket meg nem hallván, nekik a szót meg nem adta. Ebből a két tárgyi momentumból konstatálni lehet, hogy csakugyan a zaj oly mérveket öltött, a melyek mellett szabályszerü határozathozataláról nem igen lehetett szó.«

Már most világosan áll előttünk, hogy a ház jelentékeny része a feltett kérdést nem hallotta és igy meg volt fosztva attól az elvitázhatatlan jógától, hogy a szavazásban részt vehessen, mert azt hiszem, olyan tárgy felett, a melyet az ember nem ismer, a mikor nem tudja, miről van szó, nem szavazhat lelkiismerete szerint. Én azt czáfolatnak nem tekintem ezzel szemben, hogy a t. jobboldal egyértelmüleg felállott és szavazott, mert az elnöki intésre történt.. *(Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Ragályi Béla: Ne gyanusitson! *(Zaj balfelől.)*

Lovászy Márton: Nem akarok én senkit sem gyanusitani. A t. többség támogatja a kormányt és az elnököt, mert bizalommal van irántuk; tehát az nem gyanusitás, ha a többség bármilyen javaslatra feláll, ha nem is tudja, miről van szó. De konstatálom, hogy a ház ezen oldalán nem tudtuk igen sokáig, hogy miről van szó.

Én arra kérem a t. képviselőházat, hogy legalább a saját maga által teremtett preczedenst respektálja és ne dezavuálja azt, a mit két hónap előtt itt magában a házban kimondott és érvényesnek ismert el, mert én azt hiszem, nem tehet az különbséget a t. ház előtt, hogy ha valamely kifogás ezen *(a szélsőbaloldalra mutat)*, vagy ezen *(a baloldalra mutat.)* oldalról jön.

Én teljes szivvel és lélekkel csatlakozom Ugron Gábor t. képviselőtársam inditványához. *(Helyeslés balfelől.)*

Dedovics György jegyző: Baross Jusztin!

Baross Jusztin: T. ház! Miután erős meggyőződésem, hogy mind az, a mi a jegyzőkönyvben benfoglaltatik, a való tényeknek megfelel, *(Ugy van! jobbfelől.)* semmi okot sem látok arra, hogy a jegyzőkönyv hitelesitéséhez hozzá ne járuljak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Én ez alkalommal nem akarok semmi néven nevezendő polémiába bocsátkozni, hanem mind azok alapján, a miket tapasztaltam, láttam és hallottam, kérem a t. házat, hogy a jegyzőkönyvet hitelesiteni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök kiván nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Miután Lovászy Márton képviselő ur rám is hivatkozott, egész röviden konstatálom azt, hogy az általa felhozott esetben a háznak egy érdemleges határozatáról volt szó. A jelen esetben pedig arról volt szó, hogy a házszabályoknak a zajongók és engedetlenek elleni dispozicziói végrehajtassanak. *(Ugy van! jobbfelől.)* Engedelmet kérek, a házszabályoknak a zajongók és engedetlenek elleni dispoziczióit mindig csak zaj és lárma között lehet végrehajtani. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Egyszerüen nevetségessé tétetnének a házszabályok, egyszerüen ad absurdum vitetnék a dolog és lehetetlenné válnék a házszabályok végrehajtása, ha a képviselő urak azt kivánnák, hogy az ilyen természetü intézkedések síri csendben történjenek, mert akkor az az egy-két házszabályt sértő ur egyszerüen lehetetlenné tenné a ház-

Digitized by Google

szabályok megtartását. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ennek következtében én is kérem a jegyzőkönyv hitelesitését. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kubik Béla: T. képviselőház!...

Elnök: Mi czimen kiván a t. képviselő ur szólani?

Kubik Béla: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Ha a képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólani, tessék ezt mindig előre megmondani. *(Helyeslés balfelől.)*

Kubik Béla: Én a házszabályokat ugy magyarázom, hogy a jegyzőkönyv elleni felszólalások esetében — a mennyiben csak négyen szólhatnak — azoknak a felszólalását vegyük számitásba, a kik tényleg a jegyzőkönyv ellen szólanak. *(Derültség a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Kubik Béla: Nagyon természetes, hogy azok, a kik a házszabályokat ugy magyarázzák, hogy azok a felszólalások is számitásba veendők, a melyek a jegyzőkönyv elfogadását javasolják, lehetetlenné teszik ezzel azt, hogy a mi részünkről négy kifogás is történhessék a jegyzőkönyv ellen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Remélem, t. képviselőház... *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, méltóztassék a szónokot kihallgatni.

Kubik Béla: ... hogy azok a képviselő urak, a kik ma felszólaltak, mint Belitska Béni és Baross Jusztin t. képviselő ur, nem fogják azt állitani, hogy kifogást tettek a jegyzőkönyv ellen, mert ők azt helyesnek és hitelesitendőnek tartották. *(Felkiáltások jobbfelől: A jegyzőkönyvhöz szólni nem lehet!)*

Ha ezen az alapon fel nem szólalhatok, akkor megmaradok egyszerüen a házszabályok czimén való felszólalásom mellett. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Én a tegnap történtekre vonatkozólag azt hiszem, hogy felszólalásomban, illetőleg állásfoglalásomban, különösen a t. túloldalon ülő Gajáry Géza t. képviselőtársam megitélése erősit meg legjobban és remélem, hogy a mostani preczedensre vonatkozólag őt a t. túloldalról is kompetensnek fogják elfogadni.

Sághy Gyula t. képviselőtársam felszólalásában ki akart térni a dolgok hosszabb magyarázatába és akkor Gajári Géza képviselő ur közbekiáltott, hogy háromnegyed három van mindjárt. Ő tehát nem volt hajlandó konczedálni, hogy Sághy Gyula bővebb magyarázatokba bocsátkozzék arra nézve, a mi közte és Barta Ödön képviselő ur között lejátszódott. Ennélfogva méltán itélhette meg Kovács Pál képviselőtársam a helyzetet akként, hogy az idő már annyira előrehaladt, hogy beszédét el nem mondhatja. *(Ellenmondások a jobboldalon.)* Ennek folytán egész természetes volt, hogy ő kérést intézett a házhoz és a felett a háznak határoznia kellett volna. *(Ugy van! balfelől.)* Mikor házhatározat keletkezhetik, egész természetesnek tartom, hogy a házszabályokhoz hozzászólhatnak, annál inkább, mert a házszabályok adta jogunk alapján, azokhoz bármikor szólhatunk. Már most a miniszterelnök ur azt mondja, hogy »zajongókkal és engedetlenkedőkkel szemben«. Engedelmet kérek, hogy az, a ki a házszabályokhoz akar szólni és azokat magyarázni akarja, a zajongók és engedetlenek közé tartozik, azt csak egy olyan pártelnök itélheti meg igy, mint a milyen az elnök ur. *(Ugy van! balfelől. Zaj és ellenmondások jobbfelől.)*

Elnök: Ezen kifejezéseért a képviselő urat rendreutasitom. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Lehet, hogy a miniszterelnök ur helyeslését megnyeri az elnök ur, azonban a tárgyilagos itélőkét nem. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Derültség jobbfelől.)* Ez alkalommal is láttam, hogy milyen helyeslőleg integetett a miniszterelnök ur, azonban erre én abszolute semmi sulyt nem helyezek. Mi különben, az ezen oldalon ülők, kifejeztük már az elnök ur viselkedésével szemben nézetünket. *(Felkiáltások jobbfelől: Halljuk az elnököt!)*

Elnök: T. ház! Kubik képviselő ur a háznak fennálló gyakorlata és e gyakorlatot kifejezetten helyeslő állásfoglalása daczára kifogásolta azt, hogy a jegyzőkönyvhöz szólókhoz számittatnak azok is, a kik az eredeti jegyzőkönyv hitelesitése mellett szólalnak fel. A t. képviselő ur olyan tévedésben van, a mely itt a házban már egy párszor megmagyaráztatott. Tudvalévő, hogy mikor a házszabályoknak ez a módositása történt, korlátot akartak emelni a jegyzőkönyv hitelesitése körüli vitának; már pedig a vita abból áll, hogy pro és kontra is felszólalnak. De világos a dolog a házszabály szövegezéséből is, a mely t. i. nem azt mondja, hogy kifogást emelhet négy képviselő, hanem azt, hogy a jegyzőkönyv hitelesitéséhez legfeljebb négy szónok szólhat. Tehát világos, hogy négy szónok felszólalása után a vita bezárandó és következik a határozathozatal. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ezt különben a ház, mint emlitettem, már több izben is igy értelmezte. Minthogy tehát négyen már hozzászóltak a jegyzőkönyvhöz, a vitát bezárom. A kérdés az: hitelesiti-e a ház a felolvasott jegyzőkönyvet, szemben azon inditvánnyal, a melyet Ugron Gábor képviselő ur beadott és a melyet most a jegyző ur fel fog olvasni?

Trubinyi János jegyző *(olvassa az inditványt)*.

Elnök: Kérem tehát azokat, a kik szemben Ugron Gábor most felolvasott inditványával, a jegyzőkönyvet eredeti szerkezetében kivánják hitelesiteni, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség! Kimondom, hogy a ház a jegyzőkönyvet eredeti szövegében hitelesitette.

Bemutatom Lengyel Zoltán képviselő levelét, melylyel a harmadik biráló-bizottságban viselt tagsági helyéről lemond. Minthogy a házszabályok

Digitized by Google

25. §-a értelmében minden képviselő a birálóbizottsági tagságot elfogadni s ebbeli megbizatásában eljárni köteles, kérdést intézek a házhoz: elfogadja-e Lengyel Zoltán képviselő ur lemondását, igen vagy nem?

Barabás Béla: Ha köteles elfogadni és eljárni, akkor nem dönthet a ház! *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Én e dologban a hagyományok szerint járok el, mert erre már ismételten volt preczedens. De a képviselő urak egyszer azt kivánják, hogy a hagyományt tartsam meg, másszor meg az én jogkörömet kivánják tágitani. A házszabályok 25. §-a azt mondja, hogy a megválasztott képviselő a tagságot elfogadni s megbizatásában eljárni köteles, de azt sehol sem mondja, hogy a ház ez alól felmentést nem adhat. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Én tehát a ház elé terjesztem: elfogadja-e a ház Lengyel Zoltán képviselő ur lemondását, igen vagy nem? A kik Lengyel Zoltán képviselő ur lemondását elfogadni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház a lemondást elfogadja és a harmadik biráló-bizottságban beállott hézag betöltése iránt a maga idejében fog határozni.

Jelentem, hogy a naplóbiráló-bizottság ujból alakulván, elnökévé Molecz Dánielt, jegyzőjévé pedig Szombati Györgyöt választotta meg.

Végül bemutatom Hont vármegye közönségének feliratát, a közutakról és vámokról szóló 1890. évi I. t.-cz. módositása, és

Esztergom vármegye közönségének feliratát, a gyógyszertárügy rendezése tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A földmivelésügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Van szerencsém bemutatni az 1882: XXVI. t.-cz. 5. §-ában elrendelt tervezési munkálatokról és azok kiviteléről szóló jelentést. (Irom. 486) Kérem a t. házat, méltóztassék ezen jelentést kinyomatni, szétosztatni, előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a vizügyi bizottsághoz utasitani.

Elnök: A földmivelésügyi miniszter ur által bemutatott, az 1882: XXVI. t.-cz. 5. §-ában elrendelt tervezési munkálatokról és azok kiviteléről szóló jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni, és tárgyalás és jelentéstétel végett a vizügyi bizottsághoz utasittatik.

Mielőtt a napirendre áttérnénk, jelentem, hogy Visontai Soma képviselő ur napirend előtti felszólalásra kért és nyert engedelmet a gyülekezési és választási jog tárgyában.

Visontai Soma: T. képviselőház! A miniszterelnök ur ez évi január 16-dikán tartott beszédében, mikor a hozzá intézett kétrendbeli interpellácziára válaszolt, ugy a választási jog gyakorlatát, *(Zaj. Elnök csenget: Csendet kérek!)* és különösen a választási szabadságot, valamint a gyülekezési jogot és gyülekezési szabadságot illetőleg olyan kijelentéseket tett, a melyeket törvényhozói kötelességemnél fogva észrevétel nélkül nem hagyhatok. Azt hiszem: nem szükséges a t. ház előtt bizonyitgatni vagy erősiteni, hogy ugy a gyülekezési jog, valamint a választási jog a legerősebb szabadság-jogainkhoz tartoznak és hogy mind a két jog alkotmányunk legfundamentálisabb biztositékát képezi. E két joggal szemben és azzal szemben, hogy ezt a két jogot miként gyakorolják az országban, a legerősebb ellenőrzést kell gyakorolni a parlamentben, mert ha e két jog biztossága meginog, akkor maga az alkotmányos szabadság is csakhamar romba dől. Parlamentárizmusunk és sajtószabadságunk mellett kétségtelen, hogy a gyülekezési szabadság és a választási jog az, a melyhez mindig legféltékenyebben ragaszkodtunk, mert bármilyen balhelyzet következett is be állami életünkben, mindig az a tudat hatott át bennünket, hogy szólásszabadságunkkal, gyülekezési szabadságunkkal és választási szabadságunkkal elkobzott, vagy összeomlott jogokat visszaszerezhetünk. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

És tényleg ugy is van, t. ház, hogy a parlamenti viták, a melyek olykor-olykor a szabadságbiztositékok és a szabadságjogok tekintetében itt megindultak, sohasem voltak oly vehemensek, sohasem voltak annyira fellángolók, sohasem töltötték el annyi lelkesedéssel a felszólalókat, mint akkor, a mikor a választási és gyülekezési szabadságról esett itt a házban szó. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Molnár János: Ugy van, de sohasem volt eredménye!

Visontai Soma: Méltóztatnak tudni, hogy mennyi évtizedes küzdelembe került, mig ujabb alkotmányos életünkben csak némileg is helyre tudtuk állitani Magyarországon azt az állapotot, a melyet azután a közélet tisztaságának kereszteltek el. És ha volt valami elismerés, vagy rokonszenv a mult kormányzat iránt, a mely a mostani kormányzatot megelőzte — értem a Széll Kálmán miniszterelnöksége alatt volt kormányzatot — ez bizonyára csak azért történt, mert a közvélemény az akkori kormányzat működésében felfedezni vélte azt, hogy megvolt az igyekezete vagy képessége arra, hogy a már-már ferde helyzetbe jutó gyülekezési és választási szabadságot tisztitsa és ismét a rendes mederbe terelje.

Annál megdöbbentőbbek voltak azok a kijelentések, a melyeket a t. miniszterelnök ur az ő szombati beszédében tett. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* E kijelentések két csoportra oszthatók: az egyikben, a melylyel rövidebben kivánok foglalkozni, a választási szabadságot érintette, a mikor Szederkényi Nándor és Lengyel Zoltán képviselő uraknak interpellácziójára válaszolva, azt kérdezte a miniszterelnök ur: »Hol van az a tilalom, a mely a tiszt-

Digitized by Google

viselőknek megtiltja, hogy nekik korteskedniök nem szabad?« Továbbá ugyancsak a t. miniszterelnök urat mintegy támogatva kiáltották odaát lévő t. képviselőtársaink, hogy hol van az megtiltva, hogy egyáltalában tisztviselők ne utazhassanak a jelölttel kortesutra, mikor — igy mondták közbeszólva — ha utaznak, levetik a tisztviselői köntöst és mint magánemberek utaznak. *(Mozgás a baloldalon.)* Ez volt Kubinyi Géza képviselő urnak közbeszólása.

Természetesnek fogja találni a t. képviselőház, hogyha ilyenféle felszólalások — most csak azokról beszélek, a melyek a választási jogra vonatkoznak, — mély aggodalommal töltik el a törvényhozót; mert hiszen ha én azt látom, hogy ilyen miniszteri megnyilatkozásoknál ugyanazok, a kik még csak a közeli multban egy, a tisztességes kormányzatot meggyökeresiteni igyekező kormányt lelkesedéssel támogattak, most ugyanazok az ilyenféle kijelentést hasonló lelkesedéssel, sőt mondhatom, duhajkodó jókedvvel támogatják: akkor hol van a meggyőződésnek az az erőssége, a mely minden oldalon — mert hiszen nemcsak mi vagyunk az ellenőrzésre hivatva, hanem a túloldalon ülő képviselő urak is, — a képviselők által gyakorlandó ellenőrzést mindenkor erősen fogja itt latbavetni, és honnan meritsen akkor a közvélemény erős jogtudatot és erős megnyugvást arra nézve, ha idetekint a parlamenti munkálkodásokra, hogy azokat a jogokat, a melyeket a mi alkotmányunk az állampolgárok számára biztosit, a parlament mindenkor szilárdan fenn is fogja tartani s minden erejével megszilárditani is fogja? *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Én azért választottam a napirend előtt való felszólalás formáját, hogy módot adjak a t. miniszterelnök urnak bizonyos nyilatkozatok megtételére; mert a mikor Magyarország miniszterelnöki székéből olyan kérdések hangzanak el, hogy hol vannak azok a törvények, a melyek megtiltanák a tisztviselőknek a korteskedést: akkor egyfelől a miniszterelnök urnak kötelessége nyilatkozni, másfelől azonban nekem is a módot kell keresnem arra, hogy a miniszterelnök urnak, — nem akarom mondani, hogy irányitást, de talán tájékoztatást adjak arról, hogy a tisztviselőkre vonatkozó ezen intézkedések, mely törvényeinkben foglaltatnak. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Az 1899 : XV. törvényczikk épen azért lett meghozva és abba egyes nevezetesebb intézkedések erre vonatkozólag csak azért vétettek be, mert a parlament azon törvényes rendelkezéseket, a melyek a tisztviselők hivatali hatalmára és ugy büntető, mint fegyelmi felelősségére vonatkozólag érvényben vannak, valamint a választási törvényeket nem tartotta elegendőknek arra, hogy azok a tisztviselőknek a választásokra való befolyását kellő módon akadályozzák. A törvényhozás belátta, hogy speczifikálni kell az eseteket és hogy részletesen kell szabályozni azt a mértéket, a meddig a tisztviselőnek választási korteskedésekben részt venni szabad. Természetes, t. képviselőház, hogy a mikor mi választási szabadságról beszélünk, a választási szabadság egész terjedelmében az is benne foglaltatik, hogy minden állampolgár szabadon és menten minden befolyástól gyakorolhassa az ő választási jogát; világos, hogy a tisztviselőt sem kivánja senki megakadályozni abban, hogy ő minden befolyástól menten élhessen választói jogával. Hiszen, t. képviselőház, épen mi akarjuk, hogy a kormány ne éreztesse nehezítését azon tisztviselőkkel, a kik esetleg ugy gyakorolják választói jogukat, hogy az a kormány érdekkörébe bele nem vág; évek hosszu során át mi követeltük, hogy a tisztviselők számára is a teljes választási szabadság törvényileg biztositassék. De ez alatt, t. ház, nem lehet azt érteni, hogy a tisztviselő kortescselekményeket vihessen végbe. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Jól tudom, t. ház, hogy a korteskedés fogalma a maga összes ismérvei szerint egész tisztán megállapitva nincs, és bizony sok szó fér ahhoz, hogy a korteskedés fogalma alatt ki mit ért. Az azonban tény, hogy a korteskedés fogalmában sokkal több foglaltatik, mint a mennyit egy tisztviselőnek, a ki az állam tekintélyét, az állami és közrendet képviselni és érvényre juttatni hivatva van, megengedni lehet, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* sokkal több foglaltatik a korteskedés fogalomban, mint a mennyit e fogalom alá itten subsummálni akarnak. És épen azért, a midőn itt a t. miniszterelnök ur azt hangoztatja, hogy hol van az a tilalom, illetőleg hol van az megirva, hogy a tisztviselőnek korteskedni nem lehet: ezzel mindenkinek kötelessége szembeszállani és mindenkinek kötelessége a parlamentben az ilyen nyilatkozatok értékét megfelelő mértékre redukálni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Egész röviden csak azon törvényes rendelkezésekre kivánom a miniszterelnek ur figyelmét felhivni, a melyek az 1899. évi XV. törvényczikkben, a curiai biráskodásról szóló törvényben foglaltatnak . . .

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagyon jól ismerem!

Visontai Soma: Jól tudom, hogy ismeri a miniszterelnök ur, de méltóztassék megengedni, hogy egész röviden rámutassak ezen törvény 167. és 168. szakaszaira. A 167. §. a következőket mondja *(olvassa)*: »Állami és törvényhatósági közhivatalnok, a rendezett tanácsu városok polgármestere és rendőrkapitánya és a községi (kör) jegyző nem vehet részt politikai pártgyülések összehivásában, nem lehet azoknak elnöke, vagy jegyzője, és tőlük megbizást el nem fogadhat; nem vehet részt a képviselőjelöltek körutazásában, továbbá valamely hatáskörébe eső cselekménye, vagy mulasztása, illetőleg ezekre vonatkozó igérete, vagy fenyegetése által, vagy

Digitized by Google

általában hivatali állásának felhasználásával valamely választót bizonyos jelölt melletti vagy elleni szavazásra, vagy a szavazástól való tartózkodásra nem birhat; nem rendezheti a választók összeszedését, és a választás székhelyére vezetését, és azoknál nem működhetik közre . . .« stb. Továbbá azt mondja *(olvassa)*: ». . . a hivatali felebbvaló a neki alárendelt köztisztviselőt nem utasithatja arra nézve, hogy melyik jelöltre szavazzon, vagy ne szavazzon, hogy szavazási jogát egyáltalán és mikor gyakorolja, vagy a szavazástól tartózkodjék.« A 168. §. mindezt fegyelmi büntetéssel sujtja. Tehát világos, hogy a törvény még sokkal kevesebbet, mint a korteskedés, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* vagyis az erőteljes befolyásolást, rábeszélést, a jelölttel való utazgatást, a lakomákon, dinom-dánomokon való részvételt is, tiltja. Annál inkább tiltja tehát a többet, s ennélfogva azt hiszem, hogy a t. miniszterelnök ur, a ki ezen szakaszokat bizonyára ismeri, csak ugy ragadtathatta magát azon kérdés intézésére, hogy hol van az megirva, hogy nem lehet korteskedni, hogy ő talán ezen korteskedés fogalmába egészen mást helyez bele, mint a köztudat és a közvélemény, a mi azonban mindenesetre veszedelmes dolog, mert hiszen a miniszterelnök urat, a ki ma a belügyi kormányzatot vezeti Magyarországon, mindenesetre a közvélemény illetékes interpretátorának tartja arra nézve, hogy a törvényeket, vagy a törvényes fogalmakat magyarázza.

Ez az egyik, a mit köteles voltam felemliteni. A miniszterelnök ur beszédének másik része, a mely szintén aggodalommal töltött el, a gyülekezési jogra és a gyülekezési szabadságra vonatkozik. E tekintetben a t. miniszterelnök ur egészen inczidentaliter nyilatkozott itt a házban egy esetből kifolyólag, a melyet itt a tapolczai választással kapcsolatban felemlitettek, hogy t. i. ott egy embert egyszerü kihágásért tiz napi elzárásra itéltek és ellene a választási mozgalmak közepette elfogatási parancsot adtak ki. A mint láttam, a t. háznak nagy része ezt igen természetesnek találta, sőt a t. miniszterelnök ur is ezen eljárás szóvivőjévé szegődött. Ezen esettel kapcsolatban azzal lepett meg bennünket a t. miniszterelnök ur, hogy bejelentette, hogy ő a gyülekezési jogra vonatkozólag épen aznap, tehát január 16-ikán egy rendeletet bocsátott ki. A miniszterelnök ur itt a szoczialisztikus mozgalmakat illető meggyőződéséről is tett konfessziót, és ha kijelentését elolvassuk, bizonyos megnyugvást merithetnénk belőle, látván, hogy a miniszterelnök ur is azt a meggyőződést táplálja, hogy az idő által felvetett és megérlelt, az emberek sok százezreit eltöltő eszmeáramlatokat, a melyek mint a boldogulás utjára vezetők élnek az emberekben, erőszakkal elnyomni nem tanácsos.

Ő maga is azt a nézetet vallja itt, hogy a mi a szoczialisztikus mozgalmat illeti — azt mondja a t. miniszterelnök ur — biztosithatja a képviselő urat és a házat, hogy az ilyen mozgalmaknak árnyékától nem kell megijedni és ő a maga részéről is abban a nézetben van, hogy az ilyen áramlatok saját magukban hordják ellenszerüket és gyógyszerüket is. Ha az ember ezt olvassa és elolvassa a t. miniszterelnök ur azon egyéb munkáit is, a melyek szoczialisztikus nézeteiről megjelentek a könyvpiaczon, akkor az ember hajlandó volna ezen felfogásokból megnyugvást meriteni, mert hiszen épen a t. miniszterelnök ur vallja azt a nézetet, hogy *(olvassa)*: »A haladás utja rögös, az élet surlódásokkal, küzdelmekkel jár. Az egyeseknek, mint az osztályoknak az élet iskolájában tanpénzt kell fizetniök és minden valóban becses kincsért meg kell szolgálniok. Az igazi haladásnak, az igazi fejlődésnek, mely egy jobb jövő biztos révpartjába visz, más utja nincsen. A ki a surlódást gátolni kivánja, megzsibbasztja magát az életet; a ki a küzdelemnek akarja utját állani, nem nevel a szabadságra érett erős nemzedéket a jövő számára.« Ezen igazságokat maga a t. miniszterelnök ur hirdeti és hirdette. Igen szép szavak; tehát joggal hiheti a közvélemény és a törvényhozás is, hogy a t. miniszterelnök urat kormányzati ténykedéseiben is ezek az elvek, ez a felfogás és ezek a szempontok vezetik.

Azonban fájdalommal kell tapasztalni, hogy ép ellenkező áramlatoknak és nézeteknek nyitotta meg az utját a miniszterelnök ur.

Én ép azért felhasználom ezen legelső alkalmat, hogy felszólaljak, hogy talán ezen felszólalásommal is módot adjak a t. miniszterelnök urnak arra, hogy ezt a fellépését megmagyarázza, vagy talán azt a bejelentett rendeletét, a mely törvényellenes, visszavonja. Eddig ugyan még nem volt módomban, hogy azt a rendeletet elolvassam, de már azok is, a miket a t. miniszterelnök ur ezen rendelet tartalmát illetőleg itt e házban kijelentett, maga az a kijelentés is olyan, hogy homlokegyenest beleütközik leglényegesebb szabadságjogunkba, a gyülekezési szabadságba. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Mondom, nem volt módomban eddig még azt a rendeletet elolvasni; és ez annál meglepőbb, mert a miniszterelnök ur január 16-án jelentette ki, hogy aznap bocsátotta ki a rendeletet, és én kerestem azóta a hivatalos lapban, kerestem a »Belügyi Közlöny«-ben, azonban egyetlenegy illetékes hivatalos ujságban sem jelent meg ez a rendelet. Már pedig lehetetlen feltételeznem, hogy a miniszterelnök ur annyira tévedjen, hogy egy imminens alkotmányos jogunkkal szemben a titkos rendelkezések és a titkos rendelet kibocsátása terére lépjen. Lehetetlen feltételeznem, hogy a t. miniszterelnök ur azt a jogot uzurpálja, hogy ő alkotmányos gyakorlatunkkal szemben, a mely nem ismeri az engedélyezési rendszert, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* a mely a gyülekezési szabadságot kreálta,

Digitized by Google

egy ilyen fontos alkotmányos jog tekintetében titkos rendeletet bocsásson ki és titkos utasitásokkal igyekezzék akár a törvényhatósági tisztviselőket, akár azokat, a kik a vármegyéken a felügyeleti jogokat gyakorolják, irányitani, vagy a maga részére megnyerni. Itt van az ő felszólalásának a szövege is, a mely, mondhatom, elég aggodalmas. Ebben azt mondja, hogy az a rendelet azt tartalmazza, hogy ő rendszerint szabad folyást kiván engedni az agitációnak és a népgyülések megtartásának, mert azt mondja: »Rendszerint szabad folyást kivánok engedni az agitációnak és a népgyülések megtartásának, de oly vidéken, a hol ezen népgyülések megtartása a közbiztonság megzavarását eredményezné és ezen mozgalom folytatása aggályos következményekkel járhat, felhatalmazom a hatóságokat, hogy a népgyülések megtartására kért engedélyeket megtagadják.«

Tehát mindenekelőtt azt látjuk, hogy mikor azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy ő rendszerint szabad folyást kiván engodni az agitációnak és a népgyülések megtartásának, *(Zaj balfelől.)* ő ugy tünteti fel magát, mintha ő az agitációszabadságnak és a gyülekezési jognak legfelsőbb ura volna; ugy tünteti fel ezt a belügyminiszteri állást, mintha ezen kormányzati faktortól függne, hogy Magyarországon szabadon lehet-e gyakorolni az agitációt, vagy a népgyülések megtartását.

Mikor a miniszterelnök ur azt mondja, hogy felhatalmazta a hatóságokat, hogy a menynyiben a közbiztonság megzavarását eredményeznék, — tehát feltételesen; — vagy pedig aggályos következményekkel járhatnának, — tehát feltételesen, — hogy akkor az engedélyt megtagadják: akkor látjuk, hogy ebben az ő kijelentésében két szempont van, a mely nem állja meg a jog szerint a helyét.

Az első az, hogy a t. miniszterelnök ur olyasmire hatalmazza fel a hatóságokat, a mire neki sincs joga. *(Ugy van! balfelől.)* Vagyis ez egy fölhatalmazás, a mely több jogot kiván az alsóbb hatóságokra ruházni, mint a mennyivel Magyarország belügyminisztere maga bir.

A másik, a mely igen veszedelmes, a mely egyszerü feltételekre, vagyis szubjektiv benyomásokra alapitja a gyülekezési jognak gyakorlatát, a gyülekezési bejelentések tudomásul vételét, és azt mondja, hogy ha csak egyszerüen az illető tisztviselő bármiből szubjektive következtetheti, hogy bármikor egy veszedelem állhat be, joga van megtiltani. Ezen kijelentésben még egy nagy törvényellenesség nyilatkozik meg, t. i. az, hogy a t. miniszterelnök ur ugy tünteti fel a gyülekezési jogot Magyarországon, mintha ez nem abszolut jog volna, melylyel szemben az állam csak a felügyeletet gyakorolja, és melylyel szemben az állam csak represszive nyilatkozhatik meg, akkor, ha ezen gyülések akár lefolyásuk folytán, akár az ott megnyilatkozó kijelentések folytán az államrendre veszedelmesek, hanem mintha Magyarországon népgyülést engedélyezés nélkül tartani egyáltalán ne lehetne.

Molnár János: Nem is lehet!

Visontai Soma: Majd rá fogok erre is térni!

Vagyis a t. miniszterelnök ur a rendes jogállapotot olyannak tartja, hogy Magyarországon minden lelkiismereti és gyülekezési szabadsággal szemben egy tilalmi állapot van, *(Ugy van! balfelől.)* hogy népgyülést tartani nem lehet, a mig engedélyt nem adnak. Pedig egészen máskép áll a helyzet. *(Ugy van! balfelől.)*

Akár az 1848-iki rendeleteket nézem, sőt akár azt a rendeletet, a mely 1868-ban jelent meg, 1868. évi 128. szám alatt, ezen rendeletek, a melyek alapvető rendeletek voltak és a melyek nem statuálták Magyarországon a gyülekezési jogot, hanem a mely rendeletek csak az állami felügyelet feltételeit szabályozták, de megállapitották azonnal azt, hogy Magyarországon gyülekezési szabadság van, akár ezeket nézem, akár nézem az azóta kifejlődött joggyakorlatot, de nézem különösen azt a gyakorlatot, a melyet — és ezt örömmel mondom — a letünt kormányzat igyekezett ismét, hüen a magyar alkotmányhoz, itt Magyarországon meghonositani és melyre nézve Gulner Gyula volt államtitkár urnak és Széll Kálmán miniszterelnök urnak rendeleteit fel fogom olvasni, mindenütt azt látom, hogy habár időlegesen, különösen Perczel Dezső belügyminisztersége alatt megingott is a gyakorlat és egy bizonyos helytelen irányba terelődött, és olykor-olykor felütődött a gondolat, mintha engedélyezési rendszer volna Magyarországon meghonosodva, de az általános jogi felfogás mindig azt tartotta, hogy Magyarországon gyülekezési szabadság van, a melyet, eltekintve a korlátoktól, a melyeket az államnak saját rendjének biztonsága megóvására fel kell állitania, más korlátok és preventiv intézkedések nem akadályoznak. Habár elismerem, hogy, mondom, a Perczel-féle rendelet, a melyet Perczel Dezső akkori miniszter 1898 február 13-án 766. elnöki szám alatt kiadott, habár elismerem, hogy ez a rendelet az engedély szót használja és ugy állitja oda a gyülekezési jogot, mintha nem egyszerü tudomásvétel volna gyakorlatban, hanem engedélyezés, a Perczel-féle rendelet magában véve mégsem foglal egyebet, mint két dolgot.

Először is az, hogy megerősiti azt, a mit az 1848-iki rendelet és különösen az 1848 április 20-ikán és az 1848 április 28-ikán kelt kétirányu rendelet mond, — egyik Kassa városához, a másik Arad városához intézve, — továbbá, a mit az 1868-iki rendelet statuál, hogy ugyanis 24 órával előbb kell bejelenteni; másrészt kihágásnak minősiti a népgyülésnek ily bejelentés nélkül való megtartását. Ez is tehát nagyjában még mindig abban a mederben mozog, a melyet az 1848-iki rendelet ásott.

Digitized by Google

De a mit a miniszterelnök ur megkisérelt, az már egészen más. A t. miniszterelnök ur területekre és személyekre, osztályokra vonatkozólag kivételes állapotot létesit rendeletével, *(Igaz! a baloldalon.)* és létesit egy fontos, alkotmányos joggal kapcsolatban, a nélkül, hogy erre nézve az országgyülésnek közremüködését kikérte volna. *(Igaz! a baloldalon.)* Ő egy minden állampolgárra vonatkozó közjogot az állampolgárok egy részére nézve különlegesen akar magyarázni, az ország egész területére vonatkozó jogot különös területekre, különös alkalmakra és különös viszonyok közt különösen akar alkalmazni, különleges, kivételes állapotot statuál Magyarországon, és elmulasztatta azt, hogy a törvényhozáshoz forduljon, mint a melyet kizárólagosan tekintek illetékesnek arra, hogy egy fontos közjoggal szemben kivételes állapotot létesitsen.

De semmi esetre sem tarthatom törvényesnek, hogy a miniszterelnök ur ily szabályozó kivételes rendelkezést titkos rendelet kibocsátása utján tegyen. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* És, t. képviselőház, annál inkább kell nekünk aggódnunk az ilyen jelenségek miatt, mert nem először történik, hogy itt Magyarországon megkisérlették, hogy ezt a gyülekezési szabadságot megdöntsék. Hiszen, t. képviselőház, ebben a házban egy erőteljes vita folyt le 1878-ban, a mely erőteljes vita akkor képes volt visszaszoritani a kormánynak azt a törekvését, hogy titkos és törvénytelen rendelettel megszoritsa Magyarországon azt a ránk elsőrendü és fontos szabadságot, a gyülekezési szabadságot. Ha ez a szabadság mindenesetre kiváló, annál fontosabb és kiválóbb az egy oly országra, mint a mienk, a mely közjogilag nem független, a mely sem a fegyverben, sem a fizikai erő hatalmában nem bizhat, a mely gazdaságilag sem független, a mely tehát folyton és folyton az agitáczió erejére és közjogi biztositékainak vállvetetten való fentartására van utalva.

Látjuk is, hogy mikor Tisza Kálmán akkori miniszterelnök ur, a mint bizonyára tájékozva van a miniszterelnök ur, 1878-ban az ő január 21-én 171. elnöki szám alatt csak a főispánokhoz intézett, tehát a rendelet kibocsátásának alkotmánycs utját elkerülő rendeletében ilyen korlátokat akart állitani, akkor ő e rendeletben csak annyit akart kimondani, — azért hivatkozom erre a rendeletre, mert fájdalom, még most is vannak tisztviselők, a kik daczára annak, hogy ezen rendeletet még akkor, májusban visszavonták, még most is hivatkoznak rá, mint érvényben lévő rendeletre — csak annyit akart kimondani, hogy ne 24 órával, hanem három nappal előbb jelentsék be a népgyülést, hogy a népgyülés megtartását 6 - 10 olyan tekintélyes helybeli polgár kérje, a kiknek megbizhatóságáról a hatóság meg van győződve, ugy, hogy azoknak jótállása mellett az illető hatóság a népgyülés tartását megengedhetőnek véli, továbbá, hogy a népgyülés megtartását bejelentő egyének irásban kötelezzék magukat arra, hogy nemcsak a népgyülésen, de az annak következtében összegyült nép által utólagosan elkövetett minden kárért és kihágásért irásban felelőséget vállalnak, továbbá — s ez nagyon fontos, mert talán reflexiót fog képezni a mostani rendeletre is — megkövetelte, hogy minden népgyülésről, melyet bejelentenek, először a főispánoknak távirati jelentést küldjön az illető tisztviselő. Ezen rendelettel kapcsolatosan itt a házban nagy vita folyt s e rendelet akkor májusban vissza is vonatott. A megindult vita fényes jelét adja annak, hogy mikor ezt a fontos szabadságjogot megtámadták, akkor az alkotmányosan érző és szabadságaink iránt érzékkel biró férfiak itt a házban összefogtak és vállvetve visszaverték az ilyen merényletet. Ez a vita azt is bizonyitja, hogy a t. miniszterelnök ur nagy tévedésben van, mikor ő magának azt a jogot vindikálja, hogy ő utasitásokat adhat, hogy egyszerü feltevések alapján az illető tisztviselő megakadályozhatja a népgyülés megtartását s hogy az illető tisztviselőktől függ, hogy szubjektiv benyomásuk szerint mikor vegyenek tudomást a bejelentésről és mikor nem. Nekem csak rá kell mutatnom néhány momentumra az akkori vitában. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik, a mi történt, az, hogy előzőleg két interpelláczió adatott be akkor itt a házban; az egyiket Helfy Ignácz, a másikat Chorin Ferencz, most már főrendiházi tag ur terjesztette elő.

Helfy Ignácznak interpellácziója igazán jellemző, mintha a mostani időkben mondta volna mindazt, a mit elmondott. Többek között azt mondja *(olvassa)*: »Ugy látszik, hogy a t. belügyminiszter ur nem képes megfeledkezni arról, hogy ő leginkább annak köszönheti kormányrajutását, hogy az ország erélyes kormányt kivánt, s mentől többet volt ő kénytelen engedni ott, a hol a nemzet ellen volt irányozva az áramlat, ugy a bel- mint a külpolitikában: annál inkább látta magát utalva arra, hogy erélyességet fejtsen ki ott, a hol nem a nemzet mellett, hanem a nemzet akarata ellen kell működnie. De a nemzet akarata tág kifejezés, már elmondták a t. miniszter urak, hogy nagyon nehéz meghatározni, mi a nemzet akarata. Van azonban valami, a mi nagyon precziz, a miben kételkedni nem lehet, a minek értelme világos: ez a népnek a törvénybe iktatott szabadsága.«

A másik interpelláczió Choriné volt, a ki egyenesen megtámadta az akkori miniszterelnököt rendeleteért és hivatkozott arra a nagy fontosságra, a melylyel a gyülekezési szabadság Magyarországon bir.

Ugyancsak röviden kivánok még rámutatni, hogy ez a vita módot adott egy igen nagy elménck, Szilágyi Dezsőnek is, hogy nyilatkoz-

Digitized by Google

zék, a ki akkor ezen beszédében, a melyet szintén csak rövid kivonatban kivánok itt ismertetni, mondhatom egész keretét adta a mi gyülekezési szabadságunknak és rámutatott arra, hogy mennyire nem lehet szó Magyarországon engedélyezési rendszerről, és hogy mennyire megtámadja egyenesen az alkotmányt az a miniszter, a ki a gyülekezési joghoz ilyen vagy hasonló titkos rendeletekkel hozzányul. Igy azt mondja Szilágyi Dezső, hogy az, mert nincsen irott jog, még nem jogosithat fel senkit arra, hogy ott, a hol nincsen irott jog, kénye-kedve szerint magyarázzon egy alkotmánybiztositékot. Azt mondja azután *(olvassa)*: »Kérdem én, mi lenne a mi alkotmányunkból, ha azon elv fogadtatnék el, hogy a mely alkotmányviszonyra nézve irott törvény nincsen, az a miniszteri szabályozás önkényének szabad térképen oda van engedve? Ugyan kérdem, hol van irott törvény által elismerve, hogy az egyeseknek kérvényezési és panasztételi joguk van? Én ismerek törvényt, a mely ezen jogot a törvényhatóságok számára biztositja, de az egyesek számára megadja ezt az alkotmányos gyakorlat, nem pedig az irott törvény.« Továbbá azt mondja *(olvassa)*: »Ha létezik jogállapot, és ha ezen jogállapot Magyarországon a gyülekezési jog szabadsága, akkor kérdem: honnan veszi a miniszter ur azon jogot és hatalmat, hogy ezen jogilag fennálló állapotot módositsa, s hogy ezen jogilag fennálló állapot alapjogelve helyébe — a szabadság helyébe — az ellenkezőt, az engedélyezést ültesse? Mert nem az a kérdés, t. ház, hogy melyik törvény az, a melyet a miniszter a maga rendeletével megsértett. Az igazi kérdés az, hogy melyik törvény, melyik jogforrás az, a melyből a miniszternek azon jogositványa származik, a melyet ezen rendelet kibocsátásával gyakorolt.«

Ugyancsak itt rámutat Szilágyi Dezső arra is, hogy az ilyen rendeletnek kibocsátása az 1848:III. t.-czikkben lerakott miniszteri felelőségi elvnek előtérbe állitását képezi, mert az 1848:III. t.-czikkben a miniszter felelőssé tétetik azért, hogy senkinek a személyes szabadságát ne korlátozza. Már pedig Szilágyi Dezső és mindazok, a kik akkor felszólaltak, — többi között gróf Apponyi Albert t. képviselő ur is, a ki akkor támogatta Szilágyi Dezső felszólalását — abban konkludáltak, hogy az ilyen rendeleteknek kibocsátása megcsonkitása azon szabadságnak, a mely a gyülekezési jogban megnyilatkozik, a személyes szabadságnak sulyos megsértését képezi és a miniszternek felelőségrevonását involválja.

És akkor, t. képviselőház, Szilágyi Dezső benyujtott egy határozati javaslatot, a mely szemben áll a miniszteri rendelettel, t. i. egy határozati javaslatot, a mely azt mondja *(olvassa)*: »Miután az a Magyarországon jogilag és tényleg fennálló gyülekezési szabadságot felfüggeszti a nélkül, hogy erre akár a törvényhozás a kormányt felhatalmazta volna, akár rendkivüli viszony alapján beállott szükséggel indokolhatná; miután ama rendelet kibocsátásánál a közlés törvényes és szokásos módja nem tartatott meg, miután elvégre annak tartalma a gyülést kivánó polgárokat hazai jogunkon nem alapuló magánjogi és büntetőjogi felelőségnek veti alá« stb. és ezért javasolja, hogy egy kilencz tagu bizottság küldessék ki egy ilyen törvény megalkotása czéljából. Ezt a határozati javaslatot akkor többen irták alá, és megjegyzem, hogy ezen határozati javaslatot azért nyujtotta be Szilágyi Dezső, mert Tisza Kálmán rendelete miatt Pest vármegye egy kérvényt intézett a képviselőházhoz. Ezen kérvény tárgyalása alkalmából a kérvényi bizottság jelentésével szemben nyujtotta be akkor Szilágyi Dezső az ő határozati javaslatát. Ülnek itt most is a képviselők közül többen, a kik Szilágyi Dezső akkori határozati jaavslatát aláirták, sőt mondhatom, hogy azok között, a kik a multkor olyan örvendve fogadták a t. miniszterelnök ur által kibocsátott rendeletet, egy-kettőt látok olyat is, a kik Szilágyi Dezsőnek ezen májusban beadott határozati javaslatát aláirták.

De, t. képviselőház, hogy mennyire szükséges, hogy aggodalommal és tépelődve vigyázzunk ezen szabadságjogunkra, azt bizonyitja azon rövid gyakorlat is, a mely a t. miniszterelnök ur, mint belügyminiszter kormányzása alatt már is kifejlődött. A t. miniszterelnök ur azt mondja pl. beszédében, hogy ő az elsőfoku rendőrhatóságokra bizza azt, vajjon megadhatónak vélik-e az engedélyt — a mint ő kifejezi magát — a népgyülés megtartására vagy sem. És ugyanakkor azt mondotta, hogy ő majd őrködni fog a gyülekezési jogra és gyülekezési szabadságra, magasabb fórumbeli állásánál fogva. Mert, azt mondja a t. miniszterelnök ur, a ki nem lesz megelégedve a döntéssel, az fölebbezze meg a határozatot és ő majd dönt a kérdésben.

De mit látunk, t. képviselőház, ezzel szemben? Hogy a t. miniszterelnök ur ténykedése az egész felebbezési jogot illuzóriussá tette. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ő egy izben olyan döntést hozott, a mely páratlan a belügyi kormányzat terén és a melyet itt röviden fel is akarok hozni. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. miniszterelnök ur ugyanis, a mióta a belügyi kormányzatot vezeti, a mikor hozzá egy beküldött népgyülés miatt felebbezést nyujtottak be, a következő határozatot hozta *(Olvassa)*: »Szám 55.706. A magyar királyi belügyminiszter. Kelet. 1903.« Hozta ezt a rendeletet egy Szalay József és társai által tartatni kivánt népgyülés tárgyában és intézte azt Kecskemét város polgármesteréhez. *(Olvassa)*: »A fölterjesztett iratokat, tekintettel arra, hogy a bejelentett gyülés tartása már a fölterjesztéskor régen idejét multa, *(Élénk derültség a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* és igy a felebbezett határozat felülvizsgálása tárgytalanná vált, visszaküldöm.« *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

T. képviselőház! Azt mondja tehát a t. miniszterelnök ur, hogy vigyázni fog a gyülekezési jogra, csak tessék a határozatot felebbezni. De hogyan áll a helyzet? A mi alkotmányos törvényünk mit mond? Azt mondja, hogy a gyülést 24 órával előbb kell bejelenteni. Vagy tudomásul veszi azt az illető alsófoku hatóság, vagy nem. Ha nem, akkor nyomban konzumálódott az egész dolog. Ennélfogva, ha a miniszterelnök ur arra az álláspontra helyezkedik, hogy nem vizsgál felül olyasmit, a mi az időbeli czélszerüségnél fogva az elintézést nem kivánja, akkor az ő legfelsőbb fokon való döntése egyrészt szükségtelenné, másrészt lehetetlenné válik, annál is inkább, mert még közbenső fok is van: a vármegye, vagy városoknál a polgármester. A t. miniszterelnök ur azonban itt a parlamentben a felelőséget hangoztatja, belkormányzatában pedig a felelőséget azzal a hihetetlen kijelentéssel utasitja el, hogy az időbeli czélszerüség már nem kivánja a döntést. *(Zaj és felkiáltások balfelől: Ez a frivol eljárás!)*

Figyelmeztetni bátorkodom a t. miniszterelnök urat, hogy elődje, Széll Kálmán nem ezt az elvet követte, sőt egész seregét bocsátotta ki az irányitó rendeleteknek. Be is fogok két ilyen fontos rendeletet mutatni. Hiszen természetes is, hogy ha egy alsófoku hatóság egy téves döntést hoz, különösen mikor valamely fontos alkotmányjogról van szó, a felsőbb hatóság czélszerüségi okból nem fogja kivonni magát, hogy elvileg döntsön a kérdésben. A miniszterelnök urnak álláspontja tehát azzal az indokolással, hogy: »a dolog már idejét multa«, annál is aggodalmasabb, mert Széll Kálmán miniszterelnöksége alatt sikerült már visszabillentenünk a helyes alkotmányosság mérlegét. Ime Széll Kálmán egyik rendelete: Kelt 1902. november 24-én; alá van irva Gulner államtitkár.

»Tekintetes Hegedüs Aladár, Baja város polgármestere. Tekintetes polgármester ur! A városi tanácsnak f. évi julius 30-án tartott ülésében hozott azt a határozatát, a melylyel helybenhagyta a városi rendőrkapitánynak egy olyan határozatát, a mely a népgyülést tudomásul nem veszi, megsemmisitem.« Aztán indokolja miért: mert azon körülmény, hogy bejelentők a népgyülést nyilt helyen kivánták megtartani, a népgyülés tartására vonatkozó bejelentésnek tudomásul nem vételére elegendő indokul nem szolgál, miután a hatóságnak kötelességében áll a közrendet fentartani.

Ugyancsak Gulner államtitkár azt mondja egy második határozatában, midőn ilyen feltevésekből kiindulva megtiltották a népgyülést, azt mondja Gulner államtitkár: megsemmisiti a határozatot, mert nem helyes, hogy tudomásul nem vette . . .

Megjegyzem, hogy Széll Kálmán és államtitkára mindig konzekvensen és óvatosan tudomásulvételről beszél, hogy szó se legyen engedélyezésről. Tehát megsemmisiti a bajai polgármester határozatát, mert az, hogy a bejelentés teljes hitelt érdemlő alakban kiállitva nem lett, továbbá, hogy a népgyülés helyéül kijelölt ingatlan tulajdonosának beleegyezését nem igazolták, nem elegendő arra, hogy a tudomásvételt megtagadták.

Ugyancsak Gulner államtitkár aláirásával itt van Széll Kálmán idejéből egy határozat, a mely Beniczky Lajos alispánt tanitja ki *(olvassa)*: »Uraságodnak julius 5-iki határozatát, a melyben helybenhagyta a ráczkevei főszolgabiró tudomásul nem vevő határozatát, megsemmisitem, mert az a körülmény, hogy beszédek tartására nem helybeli lakosok, hanem idegenek jelentkeztek, továbbá, hogy a bejelentés mit sem tartalmaz arra, hogy kik vállalnak felelőséget, továbbá, hogy a népgyülés tartására vonatkozó bejelentés ilyen módon nem lett előterjesztve, kellő szónokok megjelölve nem lettek, nem ok arra, hogy a népgyülés megakadályoztasaék, mert ugy videki, mint helybeli lakosok aláirták a folyamodványt és a gyülés rendezőiül azok tekintendők, a kik aláirták és azok szavatolnak a gyülés megtartásáért.«

Ugyancsak Széll Kálmán idejében, 1900 november 24-én megsemmisittetett egy ilyen rendelet, csak röviden jelzem, hogy több időt ne vegyek igénybe. Ez Pálffy Ferencz szegedi polgármesterhez van intézve *(olvassa)*: »Polgármester urnak augusztus 16-án ennyi és ennyi szám alatt hozott határozatát, a melylyel Német Antal és társai szegedi lakosokat népgyülés iránti bejelentéssel elutasitotta, megsemmisitem« . . . és ezt is hasonlókép indokolja.

Mindebből látni méltóztatik, hogy Széll Kálmán kormányzása alatt tisztességes jogtudással, erős alkotmányos felfogással igyekeztek utját állni annak, hogy Magyarországon az a felfogás verhessen gyökeret, mintha a gyülekezési jog engedélyhez kötött jog volna. Ennélfogva azt hiszem, mindenki jogosultnak fogja tartani felszólalásomat annál inkább, mert a kezemben lévő számtalan döntés, a melyeket csak azért nem olvasok fel, nehogy az időt továbbra is igénybevegyem, az előző kormány alatti ellenkező gyakorlatot igazolják.

Csak arra akarok még rámutatni, hogy ennek a tárgynak egész terjedelmére akkor fogok rátérni, ha a t. miniszterelnök ur rendeletét a maga egész terjedelmében fogom ismerni.

Meg akarom jegyezni, hogy én elvárom azt, hogy a t. miniszterelnök ur ezt a rendeletet a ház elé fogja terjeszteni, mert lehetetlennek tartom, hogyha a t. miniszterelnök ur itt előáll a ház előtt és azt mondja: én kibocsátottam egy rendeletet, sejteti velünk, hogy egy ilyen rendelet létezik, hogy azután visszavonuljon azon kötelessége elől, hogy miután már itt a törvényhozás előtt jelezte ezen rendelet létezését, annak tartalmát velünk megismertesse. Ennélfogva fel is kérem és fel is hivom a t. miniszterelnök urat az általános jogtudat szempontjából, de

Digitized by Google

azért is, hogy az ilyen rendelet tartalmára nézve különösen a parlament kellő tájékozást szerezzen, s hogy vele szemben a felelőség mértékét is megállapithassa, hogy ezt a rendeletet velünk közölje. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Megjegyzem azt is, hogy épen azért nem választottam az interpellácziót alakját, hanem a napirend előtti felszólalást, mert ugy véltem, hogy a felelőségrevonás azon módjára, a mely az interpellácziókban és a kérdések feltételében rejlik, addig talán kellő alkalom nincs, a mig a rendelet meg nem jelenik, és azért szükségesnek tartottam, hogy napirend előtti felszólalásomban ugy a parlamentnek, mint a t. miniszterelnök urnak figyelmét erre felhivjam. Egyéb dolgokra pedig fentartom magamnak azt, hogy azokra rátérjek akkor, a mikor a rendelet meg fog jelenni és ismeretessé fog válni. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A napirend előtti felszólalás határozathozatal tárgyát nem képezi.

A mentelmi bizottság előadója kiván jelentést tenni.

Maróthy László előadó: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A mentelmi bizottság Lengyel Zoltán képviselő ur mentelmi ügyében ülését megtartotta és annak jelentését van szerencsém oly kérelemmel bemutatni, hogy a házszabályok értelmében ezen ügynek azonnal tárgyalás alá vételét elhatározni méltóztassék.

Lovászy Márton: Most mindjárt? *(Folytonos zaj a baloldalon; felkiáltások: Kérjük felolvasni a jelentést! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Maróthy László előadó *(olvassa)*: »A folyó évi január hó 21-én tartott országos ülésnek vége felé, *(Folytonos zaj a bal- és szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* midőn Kovács Pál országos képviselő beszéde megtartására felszólittatott, kérte a ház engedélyét, hogy beszédét másnap mondhassa el. Többen, igy Lengyel Zoltán képviselő ur is, szólásra jelentkeztek. Az elnök, hivatkozva a házszabályok 212. §-ára, kijelentette, hogy még nem érkezett el az az idő, a midőn a szónok beszédének másnapra való halasztását kérheti, mert a tárgyalásra szánt idő utolsó negyedórája nem érkezett el, s a szót nem adta meg sem Lengyel Zoltán, sem egyéb jeletkező képviselőknek sem, sőt figyelmeztette őket, hogy Kovács Pál képviselő urat illeti a szó.« *(Felkiáltások a baloldalon: Nem áll! Nagy zaj.)*

Leszkay Gyula: Elcsapni az ilyen elnököt! *(Folytontartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Maróthy László előadó *(olvassa)*: »... Lengyel Zoltán képviselő ur azonban feleselésbe bocsátkozott az elnökkel ...« *(Folytontartó nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Kubik Béla: Nem ugy van! Nem tud olvasni! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak csendben lenni.

Maróthy László előadó *(olvassa)*: »... és figyelmeztetés után háromszor elnöki rendreutasitásban részesittetett, *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mire a ház elnökének ismét nem engedelmeskedvén, elnöki propoziczióra a képviselőház utasitotta a mentelmi bizottságot ...«

Ugron Gábor: Nem hallottuk! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Maróthy László előadó *(olvassa)*: »... a házszabályok 222., illetőleg 255. §-a alapján, hogy a Lengyel Zoltánnal szemben követendő eljárásra nézve a t. háznak javaslatot tegyen.

Kubik Béla: Rosszul olvasta! *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Maróthy László előadó *(olvassa)*: »A bizottság ülését folyó évi január hó 22-én d. e. fél tiz órakor megtartotta ...«

Ugron Gábor: Ekkor nem volt még hitelesitve a jegyzőkönyv! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Maróthy László előadó *(olvassa)*: »Lengyel Zoltán meghivatván, azon meg nem jelent.« *(Felkiáltások balfelől: Jól tette! Folytontartó nagy zaj!)*

Kubik Béla: Nem is lett volna szabad ülést tartani! Nem volt szabad megtartani az ülést! *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk az előadót!)*

Maróthy László előadó *(olvassa)*: »A ház elnökével szemben tanusitott engedetlensége miatt már egy izben a házszabályok 255. §-a alapján a ház ünnepélyes megkövetésére köteleztetvén, nevezett képviselő ur ezen most tanusitott eljárásával a házszabályok 255. §-ában emlitett ismétlés esetét idézte elő és ezen viselkedésével a parlament rendjét zavarta, a tanácskozás nyugodt menetének akadályait viselkedésével öregbitette, daczára ennek, tekintettel a túlmagasra felcsigázott izgalomra, a melyben tettét elkövette, tisztelettel inditványozza a mentelmi bizottság, hogy Lengyel Zoltán országgyülési képviselő ur azért, mert az 1904. évi január hó 21-én tartott országos ülésen a képviselőház elnökének nem engedelmeskedett, jegyzőkönyvi megrovásban részesittessék, *(Helyeslés a jobboldalon.)* és az a hivatalos lapban és Lengyel Zoltán országgyülési képviselő ur választókerületében falragaszok által közzététessék.« *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Ajánlom a mentelmi bizottság ezen javaslatának elfogadását.

Elnök: T. képviselőház! A házszabályok értelmében a többségi és kisebbségi előadó előadása után a ház a mentelmi bizottság javaslata alapján az ügyet vita nélkül szavazással dönti el. *(Zaj a baloldalon.)*

Digitized by Google

Mindenekelőtt kérdem a t. előadó urat: van-e kisebbségi vélemény?

Maróthy László előadó: Tisztelettel jelentem, hogy kisebbségi vélemény beadva nincs. *(Zaj a baloldalon.)*

Ugron Gábor: Tudja-e az a kisebbségi véleményező, hogy most terjesztik be? *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk az elnököt.)*

Elnök: E szerint a házszabályok értelmében egyszerü szavazással dönti el a ház ezt az ügyet. *(Zaj a baloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

A kérdés az lesz... Husz képviselő, vagy ennél több zárt ülést kért; miután azonban már hozzáfogtam a kérdés feltevéséhez, ennélfogva sem szólani, sem beszédet tartani nem lehet, tehát más dolgot elvégezni nem szabad. *(Nagy zaj és ellenmondások a baloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Ennek alapján, t. ház, felteszem a kérdést... *(Zajos felkiáltások a baloldalon: Nem lehet!)*

T. képviselőház! A házszabályok értelmében ilyen esetben vita nélkül egyszerü szavazással kell dönteni. Kisebbségi előadó nincs, más nem beszélhet, következésképp nem marad egyéb hátra, mint egyszerü szavazással dönteni a kérdés felett. *(Nagy zaj és ellenmondások a baloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Holló Lajos: A házszabályokhoz kérek szót! *(Nagy zaj a jobboldalon és felkiáltások: Szavazzunk! Felkiáltások a baloldalon: A házszabályokhoz mindig lehet szólani! Elnök csenget.)*

Elnök: Engedelmet kérek, először a kérdést kell feltennem és azután a kérdés feltevéséhez a képviselő urak hozzászólhatnak. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a baloldalon: De a házszabályokhoz akar szólani!)*

Holló Lajos: Én a házszabályokhoz akarok szólani! *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet! Zaj a baloldalon.)*

Madarász József: A házszabályokhoz bármikor lehet szólani! *(Felkiáltások a jobboldalon: De nem szavazás közben!)* Bármikor! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek! Méltóztassanak az elnököt meghallgatni! *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztattak megnyugvással fogadni azt a kijelentést, hogy miután már a kérdés feltételéhez jutottunk, más dologra áttérni, tehát zárt ülést tartani nem lehet. *(Nagy zaj és ellenmondások a baloldalon.)*

Kubik Béla: Miért nem lehet? *(Nagy zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Hellebronth Géza: Ezt is elkonfiskálják! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: A zárt ülés meg lesz tartva, csak ezen kérdést kell előbb eldönteni! *(Nagy zaj és ellenmondások a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Szavazzunk!)*

Kubik Béla: A zárt ülést azonnal meg kell tartani és nem akkor, a mikor az elnökségnek tetszik! *(Zajos kiáltások jobbfelől: Rendre! Rendre!)*

Szőts Pál: Nem türjük a basáskodást! *(Felkiáltások jobbfelől: Halljuk az elnököt! Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Az elnöknek mindenekelőtt a házszabályokat kell megtartani; nem többségi akaratot teljesit ott az elnök! *(Helyeslés balfelől. Zajos felkiáltások jobbfelől: Rendre! Halljuk az elnököt!)*

Elnök: Kubik Béla képviselő urat rendreutasitom! *(Élénk helyeslés jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Hozzá vagyok szokva az ilyen dolgokhoz!

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy az elnöki intézkedéseket ilyen megjegyzés tárgyává ne tegye!

Kubik Béla: Hozzá vagyok szokva; sem kisebb, sem nagyobb nem leszek általa! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Az elnökség igyekszik legjobb tudása és meggyőződése szerint a házszabályokat megtartani. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szépen tartja meg! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Ha az elnökségnek felfogása téves, ám méltóztassék a házszabályokhoz hozzászólani! *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hiszen azt akarjuk! De nem adnak rá módot! Nagy zaj. Élénk felkiáltások jobbfelől: Halljuk a kérdést! Fel kell tenni a kérdést! Egy hang a szélsőbaloldalon: Tehát még most sincs feltéve a kérdés!)*

Holló Lajos: A házszabályokhoz kérek szót! *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Nem lehet! Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Tessék!

Holló Lajos: T. ház! *(Halljuk! a szélsőbaloldalon. Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet! Nincs joga szólani!)* Ha a kérdés feltétetett volna az elnök ur által, a mint nem lett feltéve, akkor is jogában áll a házszabályok értelmében husznál több képviselőnek zárt ülést kérni, annyival inkább lehet a képviselőknek ezen jogukat gyakorolniok, mert a kérdés még fel nem tétetett. *(Zajos felkiáltások jobbfelől: A házszabályt kell alkalmazni! Vita nélkül dönt a ház!)* Ha azon képviselő urak, a kik a zárt ülést kérték, hozzájárulnak ahhoz, hogy ez egy későbbi időben rendeltessék el, *(Nagy mozgás és zaj a jobboldalon.)* akkor lehet erről beszélni, de a t. elnök urnak szerintem nem áll jogában a zárt ülés idejét későbbre áttenni, *(Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon.)* mint a mely időre azt az illető képviselők irásban beadott kérelmükben előterjesztették.

Ennek következtében én ragaszkodom ahhoz, hogy a zárt ülés iránti kérés beadatván, a zárt ülés elrendeltessék, *(Zajos felkiáltások jobbfelől: Nem lehet! Szavazzunk! Nagy zaj a ház*

Digitized by Google

minden oldalán. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Kérjük a zárt ülés elrendelését!)

Elnök: T. ház! Én azon nézetben vagyok, hogy miután már a kérdés feltevését megkezdtem, ennélfogva előbb szavazással kell eldönteni ezt a kérdést és ezt az eljárást megakasztani nem lehet. *(Helyeslés és felkiáltások jobbfelől: Halljuk a kérdést! Tessék feltenni a kérdést!)* Ennélfogva felteszem a kérdést. *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem lehet! A házszabályok felett nem lehet szavazni!)*

Kubinyi Géza: Ne tessék lármázni, mert majd megint nem hallják a kérdést! *(Zajos felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tessék elrendelni a zárt ülést!)*

Okolicsányi László: A házszabályokhoz kérek szót! *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Nem lehet! Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

T. ház! Csak röviden kívánok hozzászólni a kérdés feltevéséhez, mert azt hiszem, hogy itt az elnök ur is tévedésben van. A házszabályok 223. §-a azt mondja, hogy *(olvassa)*: »A ház, ha az elnök, a miniszterek valamelyike, vagy husz tag kívánja, zárt üléssé változik át.« *(Nagy zaj a jobboldalon. Helyeslés balfelől.)*

A mint tehát ez a kívánság itt előterjesztetett, a zárt ülés azonnal megkezdendő. *(Zajos ellenmondások a jobboldalon. Helyeslés és felkiáltások balfelől: Ez az eddigi gyakorlat! Zaj. Elnök csenget.)* Én nem elégszem meg azzal, hogy a zárt ülés meg lesz tartva, hanem azt mondom, hogy meg kell kezdődnie azonnal, a mint ezen kérelem előterjesztetett. *(Élénk ellenmondások jobbfelől.)* Az eddigi gyakorlat is ez volt. A zárt ülés iránti kérelem beadatott, mielőtt az elnök ur a kérdést feltette volna, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Ellenmondás jobbfelől.)* mielőtt a szavazási eljárás megkezdődött volna, tehát az elnök urnak azonnal fel kell függeszteni az ülést, hogy azután a zárt ülés megkezdődhessék. A házszabályok ezen szakasza alól kivételnek nincsen helye. *(Felkiáltások jobbfelől: Halljuk a kérdés feltevését!)*

Kubik Béla: A házszabályokhoz kérek szót. *(Ellenmondások jobbfelől.)* Én ráérek várni. Azt hiszem, t. ház, nincsen szükség arra, hogy még egyszer felolvassam azt a szakaszt, a melyet Okolicsányi László t. képviselőtársam felolvasott és teljesen helyesen is magyarázott és értelmezett; azonban az ellen mindenesetre fel kell szólalnom, hogy az elnök ur itt a házszabályokban tisztán és világosan lefektetett kérdéseket szavazásra tegyen fel és döntés alá bocsásson. *(Ellenmondások jobbfelől.)* Ez tiszta és világos dolog.

Azt mondja a házszabály: zárt üléssé változik át. Ehhez semmiféle szó nem fér, és nem kérdés az, hogy az elnökségnek mikor tetszik effektuálni, különösen erről az oldalról a kérdések feltevését, hanem az elnökségnek kötelessége rigorózusan a házszabályok szavaihoz és értelméhez tartani magát.

Én tehát a házszabályok ily módon való magyarázatát kizártnak tartom. *(Felkiáltások balfelől: Tessék elrendelni a zárt ülést!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Az kétségtelen, hogy husz képviselőnek joga van zárt ülést kérni *(Felkiáltások balfelől: Köszönjük!)* és a zárt ülés elrendelését is. Az is kétségtelen azonban, hogy ennek a kérvénynek benyujtása sem egy már megkezdett beszédet . . .

Kubik Béla: Megint lapszus lesz. *(Zaj jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . sem egy megkezdett szavazási aktust félbe nem szakithat. *(Felkiáltások balfelől: Nem kezdődött meg!)* Az pedig, épen Szilágyi Dezső elnöklete alatt ő általa állapittatott meg mint elv, — szigoruan, következetesen alkalmaztatott is — hogy a szavazási aktus kezdetét veszi azzal a ténynyel, hogy az elnök a kérdés feltevése iránt javaslatot tesz. *(Helyeslés balfelől. Ellenmondás balfelől.)* A mint az elnök a kérdés feltevése iránti javaslatába belekezd, ezzel a szavazási aktus megkezdődik. *(Ellenmondások balfelől. Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: T. képviselőház! Én már megkezdtem a kérdés feltevését *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől!)* és abban az időpontban adatott be a zárt ülés iránti kérés, midőn már a kérdés feltevéséhez hozzáfogtam. Ennek alapján én a kérdést ismétlem, és illetőleg felteszem: elfogadja-e a t. ház a mentelmi bizottságnak Lengyel Zoltán képviselő ur ügyében hozott javaslatát, mely szerint a jegyzőkönyvi megrovásnak a hivatalos lapban és az illető képviselő választókerületében falragaszok által eszközlendő közzététele javasoltatik, igen, vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, kik a mentelmi bizottság javaslatát elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)*

E szerint tehát határozatként kimondom, hogy a ház a mentelmi bizottság javaslatát elfogadja. *(Nagy zaj balfelől.)*

Következik az 1903. évben kiállitandó ujonczok . . . *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát a zárt ülés?)*

Kubik Béla: Ez már nem megy, kérem, micsoda dolog ez? *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Bocsánat, tévedtem.

Husz képviselő zárt ülést kérvén, a zárt ülést ezennel elrendelem és kérem a karzatokon lévő közönséget, sziveskedjék a karzatokról távozni.

Az ülést nehány perczre felfüggesztem.

(Zárt ülés után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Miután az idő előrehaladt, javaslom, hogy a tanácskozást ne folytassuk.

Mindenekelőtt a ház tudomására hozom, hogy Benedek János személyes kérdésben kért

Digitized by Google

szót. Mielőtt azonban neki adnám a szót, a legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag kívánok előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslom a háznak, hogy a legközelebbi ülését holnap, szombaton délelőtt 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki a ma napirenden volt törvényjavaslat folytatólagos tárgyalását és az azzal kapcsolatos jelentéseket. Hozzájárul a ház? *(Igen!)* Kimondom tehát, hogy a ház elfogadja az elnök javaslatát.

Benedek János képviselő ur kért szót személyes kérdésben. *(Felkiáltások: Nincs itt!)*

Személyes kérdésben Lengyel Zoltán képviselő ur kért szót.

Lengyel Zoltán: T. ház! A zárt ülésen, a mint utólag értesülök, Okolicsányi László képviselő ur beszéde közben, mikor arról nyilatkozott, hogy ez a határozat engem talán népszerübbé fog tenni, tehát czélját nem éri el, ugy hallom, gróf Károlyi György azt mondotta, hogy: »Igen, a csizmadiák előtt!« Én a magam cselekvését nem füzöm ahhoz, hogy az kinek tetszik, kinek nem, de ha épen arról kell szólani, hogy talán a csizmadiáknak fog tetszeni az én működésem, annak is örülök, mert azokat ép ugy megbecsülöm, mint minden más polgárát ennek a hazának, a ki jó hazafi, derék, becsületes ember és családfentartó. *(Zaj a jobboldalon. Helyeslés balfelől.)* Ezeket tartottam kötelességemnek elmondani.

Benedek János: T. ház! Személyes kérdésben kértem szót az elnök urtól, mivel a képviselőház tegnapi ülésén Sághy Gyula t. képviselő ur beszédében felhozta azt, hogy a Kossuth-pártban olyanféle vélemények is volnának, a melyek még a klotürt is helyeslik. A képviselő ur a következőket mondotta *(olvassa)*:

»Erős meggyőződésem, hogy nagyobb eredményeket mostanában el nem érhetünk nem csak, de sőt dekadenciának, az elernyedésnek nagyon is sajnos jelenségei mutatkoznak, a remények, a kilátások nemcsak hogy nem emelkednek, hanem napról-napra csökkennek, különösen, miután a reménytelenséget a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi párt is átlátta és a rendkivüli eszközök alkalmazásától elállott. Azóta, azt hiszem, a legkisebb lehetősége sincsen meg annak, hogy a pártok ilyen továbbmenő követelések sürgetésére összehozhatók legyenek, de még csak arra sem, hogy az ellenzéki pártok ilyen czélu harczra konczentráltassanak. Ilyen körülmények közt hogyan lehessen kilátás arra, hogy a képviselőháznak az obstrukcziót folytató kis csoportja további eredményeket érhessen el ez irányban?«

Mikor egy képviselőtársam közbekiáltott, hogy a jövő héten százra szaporodnak, igy folytatta *(olvassa)*:

»Nem veszek észre ilyenféle jelenségeket!

Mikor a kishitüség, a csüggedés és az obstrukczió folytatása elleni elkeseredés nemcsak a kormánypárton terjed, a mely, ugy látszik, a nemzeti vivmányok melletti összes energiáját Khuen-Héderváry megbuktatásában kimeritvén, ezt csak az ellenkező irányban képes nyilvánitani, hanem ez a három dolog, a kishitüség, a csüggedés és az elkeseredés uralkodik a Kossuth Ferencz vezetése alatti párton is.

Legalább erre mutatnak azok a jelenségek, hogy a függetlenségi párt egyeseinél már arra is mutatkozik hajlandóság, hogy a kormány részéről esetleges egyes törvénytelen és házszabályellenes intézkedések is eltüressenek, sőt szórványosan — hangsulyozom, szórványosan — ilyen törekvések támogatására is.

Polónyi Géza képviselőtársam közbeszólott, hogy igy nem lehet pártokat gyanusitani. A mire a képviselő ur igy folytatta *(olvassa)*: »Bocsánat, én nem pártot gyanusitok, hanem én azt mondtam, hogy szórványosan . . .« Barta Ödön kérdésére: kik azok? igy felel: Beniczky Árpád képviselő ur meg tudja mondani, annak jelenlétében történt. Elég az hozzá, hogy az illető képviselő azt nyilvánitotta ki, hogy a klotürt sem ellenzi.«

T. képviselőház! Az első ok, a miért személyes megtámadtatás czimén szót kértem, épen Sághy Gyula képviselő urnak ez a kijelentése. Magánbeszélgetés közben a villamos vasuton felhoztuk a klotürt és arról egész általánosságban szólottunk. Az én megjegyzéseim csakis az általánosságok körében mozogtak és azok semmi szerves összefüggésben a jelen politikai helyzettel nem voltak; és én oly értelmü nyilatkozatot, hogy a klotürt a jelen viszonyok között nem ellenezném, egyáltalán nem tettem.

Meg vagyok győződve arról, hogy Sághy Gyula t. képviselőtársam teljesen jóhiszemüen járt el. S hogy a szerint fogta fel az én megjegyzésemet, a mint beszédében előadta, ezt csak a tudósok szokásos szórakozottságának és annak tulajdonithatom, hogy nem részesitette előadásomat kellő figyelemben, s ezért rá nem apprehendálhatok, mert azt hiszem, hogy ezzel csak viszonozni kivánta azt, hogy annak idején, midőn az ő tanitványa voltam az egyetemen — a mire hálás emlékezettel gondolok — én sem részesitettem mindenkor kellő figyelemben az ő előadásait, a melyekkel bennünket alaposan megobstruált. *(Derültség.)*

Sághy Gyula képviselő ur beszédének másik része, a mely a tényekkel szintén nem áll teljes összhangban, nemcsak az én személyemre vonatkozik, melylyel kevésbbé törődném, hanem a függetlenségi párt azon tagjait támadta meg, a kik nemcsak a parlamentben, hanem a sajtóban is hangoztatni szokták véleményeiket. Itt már a a t. képviselő ur egy sulyos váddal lép fel. Azt mondja ugyanis *(olvassa)*:

»Az általam előbb emlitettek igazságának támogatására hoztam fel azt a körülményt is, hogy a midőn a kormánypártot több nemzeti követelmény sürgetésére ez idő szerint megnyerni nem lehet, és a mikor a közös hadügy-

Digitized by Google

miniszter ur az ő expozéjában a szabadelvü párt programmja egyes pontjainak szükitésére való törekvés nyilvánult meg, ezzel szemben semmiféle felháborodási visszhang vagy nyilatkozat nem támadt, hanem az néma hallgatással fogadtatott, és semmiféle nyilatkozatot erre nézve még eddig legalább nem hallottunk sem a kormánypártról, sem a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi párt részéről.«

Folytatólag a következőket mondta *(olvassa)*: »De annyi bizonyos, hogy legalább a sajtóban — az »Egyetértés«-re hivatkozom — struczpolitikához illő indokolással arra történt ösztönzés, hogy a Kossuth Ferencz t. képviselő ur vezetése alatt álló függetlenségi párt ne sokat törődjék azzal, hogy a kormány programmja a katonai kérdésekben miként valósittatik meg.«

T. képviselőtársamnak a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi és 48-as párt, különösen annak a sajtóban is működő tagjai ellen irányzott ezen támadása merőben ellenkezik a tényekkel és teljesen alaptalan, mert nemcsak itt a ház nyilt ülésén történt részünkről igen beható és erélyes felszólalás mindjárt a Pitreich hadügyminiszter beszéde után, hanem a hadügyminiszter beszédének elhangzása után az »Egyetértés« is behatóan foglalkozott ezzel a dologgal és ugyancsak keményen támadta Pitreichot. F. évi január 14-én, tehát a beszéd elhangzása után nyomban, »Orvtámadások« czimmel épen az én szerény tollamból jelent meg egy vezérczikk az »Egyetértésben«, a melyben erős megtámadásban részesült Pitreich hadügyminiszter, a melyben végül felhivjuk a miniszterelnök urat a következőleg *(olvassa)*: »A legnagyobb felháborodással olvassuk a nemzetünk, államiságunk ellen intézett czudarságokat; s a legkevesebb, a mit Tisza István miniszterelnöktől elvárunk, az, hogy ha oda tudott koppintani az osztrák miniszterelnök körmére, mikor a mi legbensőbb dolgainkba illetéktelenül belekaparászott: ugyanazzal az erélylyel vissza fogja utasitani a delegáczió, s a közös hadügyminiszter hallatlan merényletét is. De nemcsak visszautasitást várunk szavakban, hanem minden Demosthenesnél szebben szóló cáfolatot — a tényekben. Némuljon el az obstrukczió, *(Mozgás és zaj balfelől.)* hogy alkalma legyen a miniszterelnöknek tett igéretei beváltására. Ne legyen az a kifogása, hogy nem tud mozdulni a rendkivüli parlamenti helyzet miatt. S ha a rendes viszonyok helyreálltával még azt a sovány igéretet sem tudná a magyar kormány megvalósitani, a mit vesztett fejsze nyele gyanánt az egy esztendős parlamenti harcz eredményeül e szerencsétlen nemzet méltán elvárhat: ám hadd legyen ujra harcz! S hadd dőljön el e nemzet sorsa: igazán állam, igazán ezeréves Magyarország vagyunk-e, vagy csak az osztrák kényuraknak járszalagon vonszolt provinczia?«

Másnap az »Egyetértés«-ben ugyanezen szellemben irt czikket Szatmári Mór, az »Egyetértés«-nek második belső dolgozótársa, a legközvetlenebbül következő vasárnapi számában pedig Kossuth Ferencz irt a hadügyminiszter ellen vezérczikket ugyancsak ebben a támadó szellemben. Nem felel meg tehát a valóságnak Sághy Gyula urnak a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi párt ellen intézett ama támadása, mondjuk gyanusitása, hogy a nemzetünk ellen intézett ezen merénylettel szemben a legnagyobb ellenzéki párt ne a tőle elvárt erélylyel lépett volna fel. Hogy itt a ház nyilt ülésén nem történt annyi felszólalás, mint a mennyire rendes viszonyok között sor került volna, annak az az oka, mert ez a párt nem akar a mostani áldatlan obstrukczió uszályhordozója lenni. *(Élénk helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! A zárt ülés folyama alatt mutatta be Zala vármegye tapolczai választókerületében időközi választáson megválasztott Makfalvay Géza képviselő megbizólevelét.

Polónyi Géza: Hát nem Pék lett megválasztva? *(Zaj a baloldalon.)* Hiszen a »Magyarország« azt mondta! *(Felkiáltások a baloldalon: Hát Szoboszlón?)*

Elnök: Csendet kérek!

Van szerencsém ezt bemutatni és javaslom, hogy a megbizólevél átvizsgálás és jelentéstétel végett az állandó igazoló-bizottságnak adassék ki. *(Helyeslés.)*

A ház ezt elhatározza.

Minthogy a legközelebbi ülés ideje és napirendje már meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 3 óra 15 perczkor.)

Digitized by Google

383. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 23-án, szombaton,

báró Feilitzsch Arthur, utóbb **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések, ezek során Krajcsovics Ottó, a horvát-szlavon-dalmát országgyülés által kiküldött képviselő megbizólevelének bemutatása. — Az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Gróf Zichy Aladár interpellációja a belügyminiszterhez, a népgyülésekre vonatkozólag kiadott belügyminiszteri rendelet tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter válasza. — Okolicsányi László interpellációja a pénzügyminiszterhez, a jászkiséri dohánybeváltó hivatalnál előfordult adóbehajtás tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett szólani kivánókat Dedovics György, az azok ellen jelentkezőket Trubinyi János jegyző urak jegyzik.

Fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi január hó 22-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? Ha nincs, hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom, t. ház, a horvát-szlavon-dalmát országgyülés elnökének átiratát, melylyel megküldi a gróf Pejacsevich Tivadar helyére a horvát szlavon-dalmát országgyülés által a magyar országgyülésbe kiküldött Krajcsovics Ottó képviselő megbizólevelét.

A megbizólevél megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom Hont vármegye közönségének két rendbeli feliratát, a községi közigazgatás reformja és a községi és körjegyzőknek az adókezelés alól való felmentése érdekében;

Csanád vármegye közönségének feliratát, az önkéntesen fizetett állami adók tárgyában kelt belügyminiszteri rendelet ellen.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Fel fognak olvastatni az inditvány- és interpellációs-könyvek.

Dedovics György jegyző: T. ház! Jelentem, hogy az inditványok könyvében ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Dedovics György jegyző: Az interpellációskönyvben a következő interpellációk vannak bejegyezve: 1904 január 23-áról gr. Zichy Aladár a népgyülésekre vonatkozólag kiadott belügyminiszteri rendelet tárgyában a belügyminiszterhez és Okolicsányi László a jászkiséri dohánybeváltó hivatalnál előfordult adóbehajtás tárgyában a pénzügyminiszterhez.

Elnök: Az interpellációra a mai ülés végén, délután fél 3 órakor fog a ház áttérni.

Következik a napirend: az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatása.

Trubinyi János jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. ház! A politikai helyzet feszültségére mutat, hogy napról-napra ellenőrizetlen, gyanusitó és oly hirek jelennek meg a sajtóban, a melyek egyeseket és pártokat politikai törekvésükben, elveikben és czélzataikban jog és alap nélkül meggyanusitanak.

Nem szokás, t. ház, a képviselőházban a hirlapirodalommal polémiába bocsátkozni; nekem sem az a czélom, de mivel ma — és épen ma, nyilvánvaló czélzattal — oly hir is jelent meg, mintha az én felszólalásom azt czélozná, hogy ezen, ugynevezett obstrukczió megtámadásával egyuttal felhatalmazást adjak a kormánynak arra, hogy ezt letörhesse, az ilyen képtelen dologgal szemben mégis köteles vagyok annyit

Digitized by Google

kijelenteni, hogy felszólalásomnak ilyen czélja nincsen, de nem is lehet; czélja felszólalásomnak az, hogy mint hű függetlenségi és negyvennyolczas párti ember teljesitsem elveink védelme szempontjából a kormánynyal szemben és a mögötte ülő párttal szemben kötelességemet, másrészről mint párttag teljesitsem azon támadásokkal szemben, a melyek pártom magatartása ellen intéztetnek más oldalról, a védelem azon kötelességét, a mely egyrészt megőrzi a tisztelet korlátait és határait, másrészt azonban a köteles nyiltság tekintetében kiméletet sem ismerhet. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mielőtt beszédem igazi tárgyára rátérnék, még egy személyi dolgot kell elintéznem. A tegnapi ülésben egy közbeszólásom következtében a gr. Apponyi Albert képviselő ur vezérlete alatt álló és — legalább eddig — nevet még nem viselő uj párt bizonyos tekintetben félreértés okából neheztelést mutatott velem szemben. Mikor én t. i. a gr. Apponyi Albert képviselő ur tiszteletreméltó multjára való hivatkozással, illetőleg annak ismerete mellett azt a politikai jelenséget láttam, hogy Sághy Gyula, általam különben rendkivül tisztelt képviselőtársam arra a térre ment át, hogy a Kossuth Ferencz vezérlete alatt álló függetlenségi pártnak nemcsak politikai magatartását birálja, hanem ilyen feszült helyzetben, a hol minden odavetett állitás sokszorosan megnagyitva félremagyarázásokra ad okot, azzal is előállott, hogy bár szórványosan, de a Kossuth Ferencz vezérlete alatt álló függetlenségi és 48 as pártban oly velleitások is merülnek fel, mintha valaki közülünk a ház ex-lexben való feloszlatásának hive volna, sőt a klotürt is támogatná, azonfelül a képviselő ur még a sajtónkat is megvádolta, mondom, mikor én ezt a politikai jelenséget láttam, közbeszólólag azt mondottam, hogy a nemzeti pártnak is voltak tagjai, a kik a parallel ülést támogatták. Ez az én közbeszólásom, szemben ezekkel és azzal az értelmével, a mely szerint lehetnek a pártok között sporadikus jelenségek ilyen meg olyan politikai elvek szolgálatában, még nem jogosit fel senkit arra, hogy egész pártot ily esetben megvádoljon. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Hogy e vádak velünk és az illető egyénekkel szemben az adott alkalommal teljesen jogosulatlanok voltak, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* konstatáltatott nyomban, mert Barta Ödön felszólalásával beigazolódott, hogy soha a ház ex lexben való feloszlatásának törvényességét sehol nem állitotta, másrészt Benedek János t. képviselőtársam felszólalásával konstatáltatott, hogy a klotürre vonatkozó állitás is alaptalan vagy legalább félreértésen alapul. Ezzel szemben, tudva azt, hogy a most kiváltak eddig még magukat uj pártelnevezés alatt nem konstituálták, meg fogják nekem engedni, hogy ha az ember nemzeti pártról beszél, nem a most kilépetteket értheti ez alatt, hanem érthette és értheti csak azokat, a kik a nemzeti párthoz tartoztak. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Teljes jogom volt tehát azt a megjegyzést tennem, hogy hogy hiszen a nemzeti párt tagjai között is voltak olyanok, a kik a parallel ülést támogatták, még pedig többen, *(Mozgás a baloldalon.)* a hányan benmaradtak. Politikai tényekkel támogatták ezt, mert annak idején, a mikor ez a nagy kérdés felvetődött, nemcsak ki nem léptek, hanem egyik-másik közülük felszólalással is védelmezte a kormány álláspontját.

Ezt akartam csak tisztába hozni közbeszólásom értelme tekintetében. Igen természetes, hogy csak tisztelettel hajolhatok meg azoknak eljárása előtt, a kik gr. Apponyi Albertet követve a szabadelvü pártból való kilépésre határozták el magukat.

Azt hiszem, e nyilatkozat után félreértés többé közöttünk nem lehet. Most pedig rátérhetek a háznak fontos napi kérdésére és a politikai helyzet megvilágitására. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ugy látom, t. képviselőház, hogy sulyos és aggodalmas helyzetbe, nemcsak krizisbe, mondom, de aggodalmas helyzetbe került Magyarország az 1867-iki kiegyezési alapon álló kiegyezésével. Talán sikerülni fog kimutatnom, hogy a függetlenségi és 48-as párt sohasem lehet büszkébb törekvéseinek eredményeire, mint a midőn fényes példákkal és tényekkel igazolható, hogy az a jóhiszemüleg megkötött, kiegyezésnek nevezett és az 1867 : XII. t.-czikkben foglalt alku aligha alkalmas többé arra, hogy a nemzet jövőjét biztositsa és hogy közmegnyugvással kezelhető legyen.

Madarász József: Semmi esetre sem alkalmas.

Polónyi Géza: Hogy a két compaciscens között óriási és épen a döntő kérdések tekintetében, nemcsak a viszonynak jogi természete tekintetében forognak fenn viták, de egyenesen kétségtelen törekvések mutatkoznak arra, hogy ezt az eddig fennállott viszonyt sarkaiból kiforgassák, arra nézve elég a létező tényekre rámutatnom. A gazdasági kérdés és az a tény, hogy az 1867 : XII. t.-czikk a gazdasági önállóság szempontjából felmondta a szolgálatot, olyan világos tény, hogy annak bizonyitása talán felesleges is e pillanatban, és miután nem tartozik felszólalásom keretébe, hogy ezzel foglalkozzam, én ezen kérdés tekintetében csak utalok arra, a mi, mondhatnám, nulla dies sine linea, mindennap bizonyitékot szolgáltat a mellett, hogy az ausztriai közvélemény mértékadó és hivatalos körei egy napot sem mulasztanak el arra, hogy ingereljék a magyar nemzetet az összbirodalmi eszmének paroxizmusával és azzal a ténynyel, hogy a törvényben lefektetett biztositékot kijátszani és kisebbiteni törekszenek.

Már gróf Apponyi Albert képviselő ur rámutatott arra, hogy a mikor a közös hadügyminiszternek budgetjét tárgyalták a delegáczió albizottságában — a hová minden tartozhat a föld kerekségén, csak épen a gazdasági kérdés

Digitized by Google

nem, mert hiszen ez abszolute nem közös ügy, annál kevésbé lehet pedig a közös hadügyminiszternek ahhoz bármiféle köze *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* — mégis nagyon illetékes tényezőknek közreműködésével és — nem habozom kijelenteni azt a meggyőződésemet, — egyenes összejátszással és tervszerüleg a Körber-féle manipuláczió révén behozzák a delegáczió hadügyi albizottságába a vámszerződések kérdését azzal, hogy nem szabad megtürni, hogy a brüsszeli konferenczián Magyarország önállóan volt képviselve. *(Egy hang balfelől: A külügyi albizottságban történt ez!)* Akár a külügynél, akár a hadügynél hozták fel, az mindegy, mert ez nem közös ügy. Hogy pedig ez nem tartozik a delegáczió semmiféle albizottsága elé, az bizonyos. *(Helyeslés balfelől.)* Tegnap ez a támadás megismétlődik és egyenesen felhivást intéz a külügyminiszterhez Baernreither ur, a ki, ugy látszik, lovagja ennek az elméletnek, hogy az összbirodalmi egységnek szolgálatában a jövendőre megvárják azt, hogy a kereskedelmi szerződések tárgyalásánál ne en trois, hanem en deux fognak folytattatni a tárgyalások, vagyis oly irányban akarják a külügyminisztert szerepeltetni, mint a ki egy összbirodalom képviseletében az egyik szerződő fél és az a külföld a másik szerződő fél, Addig, mig Körber és Baernreither urak, hogy igy fejezzem ki magamat azzal a polgárjogot nyert kifejezéssel, mint előkelő idegenek foglalkoznak ezzel a kérdéssel, ezek nem ingerlő szimptomák. De a politikában, ott, hol oly tényezőkről van szó, kik egyuttal magyar közjogi méltóságok is, mint a külügyminiszter, a politikai kibiczkedést nem ismerjük.

Ha oly testületben, hol a külügyminiszter az ő hivatali, közjogi állásában és méltóságában ül, történnek ilyen nyilatkozatok, ám legyen az, hogy a külügyminiszter nem járult kifejezetten hozzá ezen tendencziához, de maga az a tény, hogy ő ott ül és hallgat és nem tiltakozik ellene, oly provokáczió a magyar nemzetnek, a mely ellen törvénynyel a kezünkben egyértelmüleg tiltakoznunk kell. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Be kell látnunk, — és itt nagy szükség volna az egyértelmüségre — hogy itt czélzatos törekvésekkel állunk szemközt, melyek nem a magyar kormánynak a helyzetét kivánják csupán megnehezíteni, mert hiszen hacsak erről volna szó, akkor nekem, mint ellenzéki embernek ez ellen kifogásra nem lenne okom, de itt nyilvánvaló czélzat és törekvés forog fenn arra, hogy, a mi ellen harminczhat esztendőn keresztül örökké védelmeznünk kellett magunkat, az összbirodalmi eszmének nyakunkra való erőszakolását az osztrákok most igyekeznek keresztülvinni, mikor egy jobb sorsra érdemes nemzet jogai elismerése érdekében kellene a túloldalon lévő tényezőknek is közreműködniök. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Hogy ezen ujabb kirohanással szemben a magyar kormány és az annak élén álló igen t. miniszterelnök ur mit szándékozik cselekedni, azt én nem tudom. De maga az a tény, hogy a monarchiának csufolt két államból álló államszövetségben létezhessék az az állapot, hogy a személyében közös fejedelemnek két olyan autorizált tanácsadója legyen, kiknek egyike az egyik államban a legnagyobb valószinüséggel teljes fejedelmi autorizáczióval, de mindenesetre utólagos jóváhagyással hirdet politikát, a mely a világos törvényekbe ütközik, és ezt a fejedelem nemcsak helyesli, hanem nyugodtan megtüri, hogy ugyanakkor a másik államban ismét az ő autorizáczijával működő kormányelnök ezen elvekkel szemben határozottan ellenkező politikát folytasson, ez nemcsak végzetes játék a nép jogaival, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de félő, hogy messzebbmenő eredményeiben kompromittálni fogja a királynak azt a tekintélyét, a melyre mind a két államnak előbb vagy utóbb nagy szüksége lehet. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, mindnyájunk szivéből szólok, ha azt mondom, hogy magának a fejedelemnek, a királynak és családjának áll érdekében, hogy ez a félreértés mentül előbb és pedig határozott tényekben oszlattassék el, *(Ugy van!)* mert ha nem igy lesz, ha naponkint látni és meggyőződni vagyunk kénytelenek arról, hogy ugyancsak autorizált kormányférfiak nyilván, botrányosan a törvényekbe és botrányokba ütköző lépéseket tesznek odaát büntetlenül, a politikai konzekvenciának minden levonása nélkül: akkor nem kell csodálkozni, hogy ha nemzetünkben az elkeseredésnek olyan mértéke fog lábrakapni, a melyet aztán nehéz lesz feltartóztatni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De hiszen nem szükséges nekem egyebet mondanom, a kik 36 év óta figyelemmel kisérik és kisérjük a politikai életet, tudjuk, hogy azelőtt ezek a jelenségek soha sem voltak tapasztalhatók. Voltak összeütközések kereskedelmi érdekeinkben stb., de az, a mi most történik Ausztria és Magyarország között, hogy egyébből nem élősködik az osztrák kormány, a mely a saját nemzetiségi viszályát a saját portája előtt rendezni nem tudja, mint a folytonos uszitásból a magyar állam alkotmánya és annak érdeke ellen, *(Ugy van!)* nos ez egy olyan jelenség a mely uj is, botrányos is. *(Ugy van!)*

Én jól tudom, ha én most megállanék beszédemben és arra szólitanám fel a magyar törvényhozásnak képviselőházát, hogy ez ellen ünnepélyesen és egyetértéssel tiltakozzunk, nekem teljes a megnyugvásom a tekintetben, nem fog akadni egyetlenegy ember sem, a ki ezt nyilvánosan, világosan el ne itélje. *(Általános élénk helyeslés.)*

Eitner Zsigmond: Nyilvánosan nem mernék! *(Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Gajáry Géza: Majd Eitner urtól kérünk bátorságot. *(Zaj.)*

B. Kaas Ivor: Majd meglátjuk a jövő héten. *(Élénk felkiáltások a jobboldalon: Vizet!)*

Elnök: Csendet kérek a ház minden oldalán.

Digitized by Google

Polónyi Géza: Most rátérek a napi kérdésre, az ujonczjutalék megajánlására vonatkozó törvényjavaslattal kapcsolatos hadügyi kérdésre. Talán felesleges kijelentenem, hogy elvi álláspontomnak megfelelőleg, én az ujonczokat és a megajánlási törvényt sem ezen, sem más olyan kormánynak, a mely 67-es alapon áll, meg nem szavazom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ha, daczára annak, hogy e tekintetben pártomnak elvi álláspontját annak vezére, Kossuth Ferencz és tiszteletreméltó alelnöke Tóth János t. barátom már kifejtették, mégis felszólalok, indokolnom kell épen a magunk mai politikai helyzetében, hogy miért veszem igénybe a t. ház szives türelmét.

Talán tartózkodtam volna a felszólalástól, de azon támadások után, a melyekben meggyőződésem szerint különösen Rakovszky t. képviselőtársam részéről az a párt részesült, a melyhez tartozni szerencsém van, talán mégis kötelességet mulasztanék, ha e tekintetben fel nem szólalnék.

Foglalkozni kivánok elsősorban azzal, hogy a mi meggyőződésünk szerint a 36 esztendő óta folytatott politikának és az 1867 : XII. t.-cz. által kezelt kiegyezésnek természetszerü gyümölcse az, a mit Pitreich féle nyilatkozatok czimén ismerünk. De hozzáteszem nyomban azt is, hogy talán sikerülni fog bebizonyitanom, — és ez beszédemnek igazi czélja — hogy az 1867 : XII. t.-cz. épen a hadsereg kérdésére vonatkozólag nemcsak végrehajtva nincsen, hanem az egész vonalon hamisan kezeltetik. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mi nem állunk az 1867 : XII. törvényczikk alapján.

Madarász József: Ugy van, nekünk az önálló magyar hadsereg kell!

Polónyi Géza: Ezt nem szükséges itt bővebben fejtegetnem. De azt a kötelességet, t. képviselőház, mint ellenzék, mégsem szabad magunktól elháritani, hogy ott, a hol a magyar nemzet és magyar állam érdekében egy létező törvényt nem ugy hajtanak végre, a mint az meghozatott, ennek legalább azon törvény értelmében való végrehajtását szorgalmazzuk, követeljük és sürgessük. A Derschatta-Pitreich-féle en deux-ben érdekes reminiszczencziák tárulnak elénk. Gróf Apponyi Albert már foglalkozott a Pitreich-féle nyilatkozatokkal és én a magam részéről csak hálás köszönettel veszem azon fejtegetéseket, a melyek közül kiemelkedőnek tartom azt a bizonyosan szándékosan használt kifejezést, hogy végre gróf Apponyi szájából is hallják azok, a kik az 1867 : XII. törvényczikk hivei, hogy egységes hadsereget az 1867 : XII. törvényczikk nem ismer, mert ez az egész törekvés az egységes hadseregnek hamis elméletén épült fel, holott az 1867 : XII. törvényczikk helyes interpretácziója mellett a tényállás az, hogy az 1867 : XII. törvényczikk sem egységes, de hozzáteszem, még közös hadsereget sem ismer. Az 1867 : XII. törvényczikk ismer a pragmatika szankczió alapján fennálló együttes és kölcsönös védelmet, ismeri az ezen együttes és kölcsönös védelemből folyó hadügyeknek közösségét, de nem a hadsereg közösségét és ismer egy hadsereget, a melynek a magyar hadsereg kiegészitő része, a melynek azonban csak a vezénylete, vezérlete és belszervezete egységes, de maga a hadsereg nem az.

Közös hadseregnek, t. képviselőház, csak az 1889 : VI. törvényczikk kezdi nevezni, a nélkül, hogy az 1867-iki törvénynek a magyar hadseregre vonatkozó dispozicziójat valaha abrogálta volna. Már most bele kell mélyednem ennek a témának mélységébe, hogy kideritsem egyrészt, hogy nemcsak a Derschatta-féle határozati javaslat, nemcsak a Pitreich-féle álláspont, de, mély tisztelettel legyen mondva, a gr. Apponyi Albert-féle álláspont sem felel meg az 1867 : XII. törvényczikkben lefektetett elveknek.

Buzáth Ferencz: Hát a miniszterelnöké megfelel?

Polónyi Géza: Az még kevésbbé!

Buzáth Ferencz: Az is egységes hadseregről beszélt!

Polónyi Géza: Az egységességről már megmondtam véleményemet!

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne tessék társalgásokat folytatni és a szónokot zavarni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: Én nem emlékszem rá, hogy a miniszterelnök szájából ezt a szót, hogy egységes, valaha hallottam volna. De a közös szót gyakran használják és ezt felváltva használja gr. Apponyi Albert is, pedig épen itt van tévedésben. Hogy az 1867 : XII. törvényczikkben közös hadsereg nincsen, azt hiszem, ezt mindnyájan el fogjuk ismerni. A ki az ellenkezőt állitja, azt tisztelettel felkérem, bármilyen árnyalathoz tartozzék is a 67-es pártok között, sziveskedjék nekem megmutatni, hogy az 1867. évi XII. törvényczikkben hol van közös hadseregről szó?

Azt tudom, hogy a hadügy közösségét ismeri, azt is tudom, hogy a hadügy közös költségeit is ismeri a törvény, de hogy magát a hadsereget közösnek ismerné, azt a leghatározottabban tagadom. Különben e téren a kapaczitácziő igen könnyü, — tessék nekem az ellenkezőt megmutatni a törvényben.

Hogy bebizonyithassam tételemet, vissza kell térnem a Pitreich- és Derschatta-féle nyilatkozatokra. Mit tartalmaznak ezek a nyilatkozatok? A Derschatta-féle, a delegácziő hadügyi albizottságában proponált határozati javaslat azt mondja, hogy a hadügyre vonatkozó felségjog ő Felségének kizárólagos, személyes felségjoga, a melyhez sem a kormányoknak, sem a két állam törvényhozásának semmiféle ingerenciája nincs.

A mig ez a határozati javaslat kizárólag az osztrák közjogra vonatkozik, azt lehetne mon-

Digitized by Google

dani, hogy nem tartozik ránk: foglalkozzanak vele, a kiknek tetszik. Ámde a dolog nem egészen igy áll. A delegációban történik a nyilatkozat. A delegáczió mind a két államnak külön szerve . . .

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, a magyar csak Magyarországé és nem Ausztriáé is.

Polónyi Géza: Azt mondom épen, hogy mindkét államnak külön szerve. Sőt arra fektetem épen a sulyt.

Ugron Gábor: Helyes, csak tisztázni kell a dolgot!

Polónyi Géza: Helyes volt tehát a kifejezés, csak az volt helytelen, hogy t. barátom közbeszólt. *(Derültség jobbfelől.)* A delegációnak, mint mindegyik állam szervének hatáskörét saját államának törvényei állapitják meg. A delegációnak, mint egyik vagy másik állam önálló szervének, a mely közös tanácskozást ugyan nem folytathat, de közös szavazást végezhet, hatáskörét a törvény világosan akként állapitja meg, hogy mással, mint közös ügyekkel nem foglalkozhatik. A törvény 15. § a megállapitja, hogy a hadügyi költségvetés a delegációhoz tartozik. Már most a magyar delegáczióra fennálló törvény megmondja azt is, hogy a delegációnak, bár kezdeményezési joga van, de kizárólag azon tárgyakra vonatkozólag, a melyek közöseknek nyilvánittattak.

Már most mire vonatkozik a Derschatta-féle határozati javaslat? Vonatkozik ugyebár a felségjogok tartalmának értelmezésére. Ámde maga Derschatta Pitreich ur asszisztencziája mellett megállapitja, hogy ez felségjog, tehát ha felségjog, akkor nem közös ügy, mert a felségjogok sem Ausztriában, sem nálunk, soha semmiféle törvényben közöseknek deklarálva nem lettek. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Már most ugy áll a dolog, hogy az osztrák delegációnak, miután a felségjog nem közös ügy, még az osztrák törvényhozásra való relációjában sem volt és nem lehetett joga és hatásköre bármiféle deklarácziót csinálni. Ha pedig a magyar államjog szempontjából biráljuk, akkor egészen nyilvánvaló, hogy e határozati javaslat miként való továbbkezelése kérdés tárgyává kell, hogy tétessék.

A delegáczió határozatai nunczіumok alakjában közlendők a másik delegációval. Ott u. n. deklarativ határozatoknak, vagy törvényhozási intézkedéseknek semmiféle posszibilitása nincsen. A delegáczió csak olyan határozatokat hozhat, a melyek a törvény által vont határokban a közös ügyekre vonatkoznak és a mely határozatok a másik delegációval közlendők, hogy azután határozatokká emelkedhessenek. Ausztriában a Felség szankcziója alapján a delegáczió határozatai törvény erővel birnak, mert azok a törvényhozás elé többé nem kerülnek. Nálunk azonban költségvetési szempontból még a törvényhozás elé jönnek. Már most ugy áll a dolog, hogy a Derschatta-féle határozati javaslat, miután nyilvánvalólag túllépi még az osztrák delegáczió hatáskörét is, tulajdonképen micsoda? Beterjesztetik-e ez a nunczium a delegáczió plénuma elé?

Nagy Ferencz: Dehogy!

Polónyi Géza: A t. képviselő ur tudja, én nem tudom, én csak sejtem, hogy ez a határozat nem fog az osztrák delegáczió plénuma elé bocsáttatni, hanem marad az albizottság papirkosarában, mint egy elbocsátott szappanbuborék, a mely az első ujjérintésre szétpukkad és csak kellemetlen szagot áraszt maga után, a melyre azt a kommandót lehetne alkalmazni Pitreich urral szemben: »Bitte mitzuriechen.« *(Derültség.)*

Majd meg fogják látni, hogy igy lesz. Ezt nem merik a plénum elé sem bocsátani, mert ők maguk is belátták utólag, hogy még az osztrákokra sem helyes dolog kimondani egy határozatban, hogy létezik egy felségjog egy alkotmányos államban, a melyhez még a törvényhozásuknak sem lenne semmi köze. Tehát ez a határozat hitem és meggyőződésem szerint nem fog nunczium tárgyává tétetni. De hát akkor mi volt a czélja? Lehet az osztrák delegációban ilyen szerelmi nyilatkozatokat tenni? Bocsánatot kérek, azért emlitem ezt fel, mert ha nunczium tárgyává tétetnék, akkor el kellene várnunk a magyar delegáczió minden egyes tagjától, hogy ahhoz a határozati javaslathoz nemcsak hozzájárulását nem adja, de annak tárgyalását is megakadályozza . . . *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Hegedüs Sándor: Igen! Ugy van!

Polónyi Géza: . . . mert az a delegáczió elé semmi körülmények közt nem tartozhatik. Ha tehát ez a dolog igy van, akkor, a mint majd bővebben ki fogom fejteni, t. képviselőház, ez az egész határozati javaslat, a mely Pitreich urnak az asszisztencziája mellett keletkezett — a mint beszédem elején mondám — semmi egyéb, mint egy politikai demonstráczió a magyar állam törekvései ellen és a magyar kormány álláspontjának meggyengitésére. *(Ugy van! Ugy van! a jobb- és a baloldalon.)*

Már most, t. képviselőház, miután azt mondám, hogy az 1867-es törvény végrehajtása tekintetében 36 esztendő óta sulyos félreértések forognak fenn, és én nemcsak gr. Tisza Istvánnak, a miniszterelnök urnak, nemcsak a szabadelvü pártnak, de gr. Apponyi Albert képviselő urnak álláspontját sem tartom az 1867 : XII. t.-czikknek megfelelőnek: ez egy olyan fontos, vagy legalább sulyos állitás ugyebár, a melyet bizonyitani kötelességem.

Én azt állitom, hogy 36 esztendő óta, a mióta az 1867 : XII. t.-czikk fennáll, egyéb nem történt, mint a delegációban az alkotmánynyal való visszaélés, helyesebben mondva: egy olyan állapot fentartása, a melyet talán, kétségtelen, bona fide, de a törvény ellenére tartottak fenn és folytattak a mai napig, s foly-

Digitized by Google

tatni szándékoznak a jövőben is, pedig itt van a helyzet kulcsa, itt van a kibontakozás módja.

Már most ebben a kérdésben, t. képviselőház, gr. Khuen, ő Felségének megbizásából itt egy izben megjelent miniszterelnök ur, a chlopyi hadiparancs után egy deklarációt tett, a melyben a következőket mondja *(olvassa)*: »Az 1867 : XII. t.-czikk a hadsereg kérdésében alapvető törvény és három részre osztja a főbb intézkedési jogot.« Ezt mondotta gr. Khuen-Héderváry 1903 szeptember 29 én itt az ülésben. *(Olvassa)*: »Az egyik a fejedelmi jogokban rejlik, a másik a törvényhozást illeti.« Tehát itt kontradistingválja gr. Khuen a fejedelmi jogokat a törvényhozási jogoktól. *(Olvassa)*: »A harmadik ugy intézendő el, hogy a két állam miniszteriuma által előkészitendő, s igy terjesztendő a törvényhozás elé.« Itt már megint kontradistingvál a törvényhozási joggal szemben.

Hát, t. képviselőház, ha ezt egy harmadrendü lapban olvasom, akkor kaczagok felette, de nem törődöm vele; de mikor lehetségessé vált az, hogy Magyarországon volt egy miniszterelnök, *(Egy hang a jobboldalon: Megbukott!)* a kinek visszajövetele azzal fenyeget bennünket, hogy épen ebben a kritikus szituáczióban a napilapok szerint ő lenne hivatva ő Felsége személye körül teljesiteni azon kötelességet, a mely az 1848 : III. t.-cz. szerint ráhárul, akkor, t. képviselőház, egy kissé mélyebben kell belenézni abba az alkotmányjogi teoriába, a melyet ez az ur itt fejtegetett.

T. képviselőház! A közjogi elmélkedésnek alfája az, hogy valaki legyen tisztában azzal, hogy mi a törvényhozási jog és mi a végrehajtói hatalom jogköre. Ez a fundamentum. A ki a törvényhozási, végrehajtói és birói jogköröknek természetét nem ismeri, az elemi jogász, a kinek vissza kell mennie az egyetemre, a kinek ott kell kezdenie tanulmányait, mert hisz ez elemi kérdés. Már most ez az elmélet, a mely itt nyilvánosságra jut, a törvényhozásnak csak azon jogkörét állitja hatalmi körébe, a mely kivül áll a Felség legfelsőbb intézkedési jogán és kivül áll a közös egyetértéssel előkészitendő ügyek jogkörén. Ez a dolog azonban, t. képviselőház, homlokegyenest ellenkezőleg, és pedig a következőkép áll. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1867-ik évi törvények alkotói tudták azt, hogy minden jognak forrása a törvényhozási uton megnyilatkozó nemzeti akarat. S miután ezt tudták, a törvény ugy van megalkotva, hogy az 1867-ik évi törvényczikk mellett a föld kerekségén senkinek sem lehet és nem szabad kétségének lenni az iránt, hogy itt akár a hadsereg kérdésére vonatkozólag, akár más ügyre vonatkozólag csak egyetlenegy főhatalom van, és ez a törvényhozási főhatalom; a törvényhozás adja meg a Felségnek a felségjogot a végrehajtó hatalom körében, de saját törvényhozási jogának gyakorlásával és annak fentartásával. Itt nincs más jog, t. képviselőház, mint a törvényhozásnak törvényalkotási joga. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Minden abból származik, minden oda tér vissza; ez forrása a folyónak és ez a tenger, melybe e folyó ömlik.

Már most, t. képviselőház, hogy áll ez a kérdés az egész hadsereg ügyében? A 11. §. alapján a magyar törvényhozás ő Felségének alkotmányos jogkörébe utalja az egységes vezérletre, vezényletre és belszervezetre vonatkozó intézkedéseket, tehát azon intézkedéseket, a melyek kizárólag a végrehajtó hatalom körébe tartoznak. Ez a felségjog, t. képviselőház, se nem közös ügy, se nem közös egyetértéssel kezelhető ügy, hanem tisztán és kizárólag a magyar királyt megillető felségjog, a melyhez sem Derschattának, sem Pitreichnak, sem az osztrák delegácziónak sohasem volt, nincs és nem lehet köze ezen 1867 : XII. törvényczikk alapján.

Már most, t. ház, ha valaki beszél az igazságszolgáltatás nyelvéről, ha valaki beszél a neveltetés kérdéséről, ha valaki beszél a szolgálati és vezényleti nyelv kérdéséről, a felett lehet helye vitának, hogy mindezek benne foglaltatnak a felségjog tartalmában: igen vagy nem? Szerintem nem foglaltathatnak benne, a mit a következőkben kivánok egész röviden a t. képviselőház előtt bebizonyitani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nemcsak azon pozitiv törvényeink léteznek, t. képviselő urak, a melyeket gr. Apponyi Albert az ő multkori beszédében helyesen fejtegetett, de itt van, t. képviselőház, egy históriai tény, a mely előtt minden embernek, a ki valaha igazságot ismert, meg kell hajolnia; és ez a tény az, hogy a német nyelv mint kommandó nyelv 1780-ban II. József alatt törvénytelenül, egy meg nem koronázott király által hozatott be. Ez a király halálos ágyán visszavonta rendeleteit és röviddel utána 1790-ben a XVI. törvényczikk megalkotásával a magyar törvényhozás királyával együtt egy világosan tiltó törvényt alkotott, melyet az uralkodó esküjével is megerősitett, s a melynek czime: »De lingua peregrina ad manipulationem publicorum negotiorum non inducenda«, s a mely törvényczikkben kimondatik, hogy semmiféle idegen nyelv Magyarország semmiféle ügyének intézésébe soha be nem hozható. T. ház, ennek a törvénynek érvénye örök időkre fennáll; ez a tiltó törvény teszi lehetetlenné azt, hogy valaha bárki is hivatkozhassék arra, hogy a magyar királyra átruházott felségjogban a német nyelv behozatalának joga benn-foglaltatnék. Nem foglaltatik benne, t. ház, nem is foglaltathatik benne, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azért sem, mert, a mint már számtalan izben kifejteni volt szerencsém, a nyelv kérdése az állami szuverénitásnak egy olyan attributuma, a melyről lemondani a nélkül, hogy magáról a nemzeti szuverénitásról is le ne mondanánk, nem is lehet, s a magyar törvényhozás ezt nem is tette soha. De visszatérek most az én témámra. Álljunk azoknak az álláspontjára, a kik azt mondják, hogy ez a jog benne foglaltatik.

Digitized by Google

B. Kaas Ivor: A miniszterelnöktől kérdezze, ne mihozzánk beszéljen!

Polónyi Géza: Tőle is kérdezem, de innen is kérdem. Mit akar b. Kaas Ivor t. barátom? Gr. Apponyi Albertet akarja talán védelmezni? Majd megvédelmezi ő maga magát! *(Egy hang balfelől: Nincs szüksége védelemre! Mozgás balfelől. Elnök csenget.)* Azt hiszem, t. ház, hogy ezt a fokozatot állithatjuk fel: Én azt mondom, hogy nemcsak az az álláspont merőben helytelen, a mely azt vitatja, hogy benne van az 1867 : XII. t.-cz. 14-ik §-ában a felségjognak a nyelv feletti rendelkezésre való kiterjedése, hanem azoknak az álláspontja is helytelen, a kik, daczára annak, hogy maguk vallják, hogy a Felségnek ez a joga nincs meg, mégis hozzájárultak olyan intézkedéshez, a mely az 1867 : XII. törvényczikkbe homlokegyenest beleütközik.

De most okoskodásaim fonalán tovább kivánok haladni. Megjegyzem, hogy ha minduntalan félbeszakitanak, akkor az összefüggés előadásomban szenvedni fog, és ezt nagyon sajnálnám.

Én most ott állok, hogy kérdést akarok intézni gr. Tisza Istvánhoz, gr. Apponyi Alberthez, Molnár Jánoshoz és valamennyi párthoz, a melyek eddig a 67-es alapon állottak. Ha önök, t. képviselőtársaim, azt vitatják, — hogy benne van-e a törvényben vagy nincs a fejedelem joga, az most más kérdés — hogy a hadsereg szolgálati és vezénynyelve, vagy a nevelés és az igazságszolgáltatás nyelve tekintetében ezen 11-ik §. alapján illeti a Felséget a rendelkezési jog, — mert ez az elmélet: az egyik azt mondja, hogy ezen szakasz alapján tartatott fenn az eddigi állapot, a másik pedig határozottan azt mondja, hogy joga van a Felségnek azt megállapitani — hát ha ez igy van, ugy én tisztelettel kérdem: mi köze ezen kérdésekhez Pitreich urnak, és mi köze van ehhez a delegácziónak? Erre tessék nekem felelni: melyik törvény alapján van megengedve, hogy Pitreich nekünk a magyar nemzeti nyelv kérdésében konczessziókat tehessen? *(Ugy van! balfelől.)* Tessék rámutatni arra a törvényre, a melynek alapján meg van engedve, hogy ezen kérdésekhez a delegáczió csak hozzá is szólhasson! *(Ugy van! balfelől.)* Mert ha önök azt vitatják, a mit én mindig tagadtam és tagadok, ugy ezzel szemben én azt mondom, hogy a nevelésügy kérdése soha közös ügygyé nem tétetett és nem is tétethetett, mert hiszen a magyar állam területén fennálló iskolák tekintetében van nekünk középiskolai törvényünk; a magyar állam területén fennálló iskolákban idegen tanárok idegen nyelven már csak azért sem oktathatnak legális alapon, mert azok a gyermekek, a kik ott neveltetnek, nem tagjai a hadseregnek, tehát annak a közös institucziónak, a mely felett a hadügyminiszterium mint végrehajtó hatalmi közeg intézkedik, hanem a magyar nemzetnek gyermekei, a kik a magyar állam területén a középiskolai oktatási törvénynek vannak alávetve.

De, t. ház, én nem akarok ezen kérdések elől kitérni és visszatérek rájuk. Ugy áll a dolog az 1867 : XII. t.-cz. szerint, hogy annak van egy paragrafusa, a 11. §., a mely ismer egy felségjogot. Ez a felségjog a törvényhozástól nyerte eredetét, jogkörét és minden hatalmát. A végrehajtó hatalom területén itt van azután a 12. §. Erre fektetik az osztrákok okoskodásukat. Azt mondja a 12. §. *(olvassa)*: »De a magyar hadseregnek időnkinti kiegészitését, s az ujonczok megajánlásának jogát, a megajánlás feltételeinek és a szolgálati időnek meghatározását, ugyszintén a katonaság elhelyezését, élelmezését illető intézkedéseket az eddigi törvények alapján mind a törvényhozás, mind a kormányzat körében, az ország magának tartja fenn.« És mit látunk itt? Azt, hogy az egész okoskodás a Derschatta határozati javaslata alapján ebből a paragrafusból indul ki. Nyilvánvaló elcsavarásával az igazságnak és el nem olvasásával a törvénynek, azt mondják t. i.: miután a 11. §. megmondja, hogy mi a felségjog, a 12. §. pedig kontradistingvál, hogy ezek pedig a nemzet fentartott jogai, ebből tehát világos, hogy mikor a nemzet ezt nem tartotta fenn magának, ez kizárólag felségjog. Ez a Derschattáék okoskodása. Legyenek azért kegyesek ezen paragrafust még egyszer elolvasni. Soha szebben szóló törvényt Deák Ferencz nagy tudásával még nem alkotott. Mit mond ez? Azt, hogy ezen jogok tekintetében ugy a kormányzati, mint a törvényhozási jogot fentartja magának a nemzet törvényhozása. Tehát a kontradistinkczió nem az, hogy ezeket nem tartja fenn, hanem a kontradistinkczió az, hogy a 11. §. alapján megilleti a felséget a végrehajtó hatalom, a kormányzat körében az intézkedési jog, ellenben ebben a tekintetben a nemzeté marad ugy a kormányzati, mint a végrehajtási intézkedések tekintetében minden jog. Már most a szabadelvü párt meghozott egy határozatot. A szabadelvü párt épugy, mint a törvény, kimondja azt, hogy a miniszterium politikai felelősége mint a korona minden tényére, ugy erre is kiterjed, és az országgyülésnek törvényszerü befolyára, mint minden alkotmányos jogra, erre nézve is fennáll. Már most ezt kiegészíti az 1867 : XII. t.-cz., a melynek hetedik czikke azt mondja a 48-ik törvény alapján *(olvassa)*: »Miután ő cs. és ap. kir. Felsége a végrehajtó hatalmat a törvények és az alkotmány alapján a magyar miniszterium által személyesen gyakorolja stb.« Az oktatásügy feletti rendelkezési jog, már kimutattam, hogy nem közös ügy, sőt nem is hadügy, tehát még a 11. §. alá sem tartozik, de ha valakinek a felfogása szerint a 11. §-ban biztositott felségjogok határai körébe tartozik ez az intézkedési jog: akkor kérdem én, miként gyakorlandó az, hogy kezelendő és ki által hajtandó végre?

Digitized by Google

Itt van a megoldás kulcsa. Az 1867. évi törvény világosan megmondja 15. §-ában, hogy csakis a hadügynek költségei közösek és kizárólag a hadügy költségei felett van a delegációnak tárgyalási és rendelkezési joga. Már most önök mindnyájan, a kik 67-es alapon állanak, a 67-es alapnak nyilvánvaló meghamisitásával 36 esztendő óta nem tettek egyebet, mint a delegációban, tehát egy törvénytelen fórum előtt tárgyalták az oktatás ügyét, tárgyalták a katonai igazságszolgáltatást és tárgyalni akarják a vezényleti nyelv kérdését is; pedig a saját álláspontjuk szerint ehhez senkinek másnak a föld kerekségén köze nincs, mint a nemzet törvényhozásának; *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tehát a magyar nemzet törvényhozásának és királyának együttvéve, és ezt a jogot másként kezelni nem lehet és nem szabad, hacsak lábbal tiporni nem akarják az 1867 : XII. törvényczikket, mint ugy, hogy ezt a felség a magyar kormánynak felelősége és ellenjegyzése mellett tartozik csak gyakorolni.

És itt alkudozásoknak sem Pitreich urral, sem Goluchowski urral, sem senkivel a föld kerekségén helye nincs. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert hogyha felségjog lenne ez a jog, akkor ahhoz, hogy ez milyen mértékben, hol és hogyan gyakoroltassék. Pitreich és Goluchowski uraknak, de senki másnak sem a magyar állam területén, sem sehol a föld kerekségén köze nincs. *(Általános helyeslés.)*

És én mély tisztelettel állok itt a képviselőház szine előtt és számon kérni akarok valamit, a mire könnyü a felelet. Méltóztassék nekem megmutatni azt a törvényt, annak a törvénynek azt a rendelkezését: mi jogositotta fel önöket arra, hogy 36 esztendőn keresztül a delegációban ezen kérdések felett tárgyaltak, határozatokat hoztak és határozatokat hozni ezentúl is akarnak? Ki akarja nekem azt kimutatni, hogy Pitreichnak vagy Goluchowskinak, vagy akárkinek másnak a magyar szolgálati és vezénynyelv kérdéshez hozzászólási joga és törvényes ingerencziája volna? Tessék számolni. Az én becsületes meggyőződésem szerint, ha ezek a kérdések felségjogot képeznek, a mint nem képeznek, akkor sem tartozhatnak soha máshova, mint a végrehajtó hatalom körébe, a felelős magyar kormánynak ellenjegyzése melletti intézkedésébe, a törvényhozásnak egész területén pedig sehova máshova, mint ide elibénk. Már most, ha ezzel szemben ezt megállapitottuk, miután a delegációnak, az előbb felolvastam törvényszakasz szerint még kezdeményezési joga sincs másra, mint kizárólag a közös ügyre vonatkozólag: kérdem a t. képviselőházat, mi alapon merészkedhetik ezentúl bármiféle delegáczió ezen kérdésbe beleavatkozni?

Es én ezt nem ok nélkül hoztam fel. Nemsokára meg fognak nyilni a delegáczió termei, ott lesz a t. miniszterelnök ur, ott lesznek a kormánynak férfiai, és én kiváncsian várom, hogy mi fog ezen a területen történni. Mert nekem becsületes meggyőződésem az, t. miniszter urak, hogy a magyar nemzet hite az ő királya alkotmánytiszteletében egy pillanatra sem rendült meg; annak esküjében hiszek és remélem, hogy a magyar kormánynak felelős férfiai meg tudják a királyt győzni arról, hogy a nemzetnek ezen területen kibékülésre, engesztelésre és jogainak elismerésére van szüksége. *(Egy hang balfelől: Ő haragszik ránk!)* A miről itt szó van, az semmi egyéb, mint illegális tényezők betolakodása a magyar állam közéletébe *(Ugy van! Ugy van! a ház minden oldalán.)* és az osztrák császárnak ráhecczelése a magyar királyra. *(Ugy van! balfelől.)* Ez pedig jog, törvény szerint nem lehet és nem szabad. Ha most ezen világitásnál szemügyre veszszük azt, hogy mit tartalmaz a Pitreich-féle nyilatkozat és abban azt találjuk, hogy Pitreich vesztegzár alá helyezi a magyar államnak jogos törekvései egy részét, midőn kijelenti, hogy ő csakis egy einheitliche Dienst-Sprache-t és Commando-Sprache-t ismer, és hogy ő szerinte a közösnek és egységesnek nevezett hadseregben mint hadügyminiszter sohasem fogná megengedni, hogy annak bármiféle rétegében változás történjék; ha ezzel szemben állitom még azt, hogy még a magyar tiszteknek áthelyezése tekintetében is azzal a szerencsétlen Soldatenkinder-elmélettel, a melyet ő vitat, ujabban azt állitja elénk tilalomfa gyanánt, hogy sohasem fogja megengedni. — ő nem fogja megengedni, kinek semmi köze sincs hozzá, — nem fogja megengedni, hogy állami törvények és honosság szerint osztassanak be a katonatisztek; ha látom, hogy ugyanaz a hadügyminiszter elárulja abban a nyilatkozatában azt is, hogy igenis, annak a hadseregnek, a melyet ő egységesnek, közösnek és olyannak mond, a melynek kommandója örökre német kell, hogy legyen, a melynél a magyar tisztek elhelyezést nem nyerhetnek; a mikor ezt látom, és a mikor hallom, hogy az a hadügyminiszter ott megmondja, hogy az ujonczfelemelési kérdés csak alszik, de nem ejtetett el, hogy a véderőre vonatkozó szerves törvény előterjesztésénél az ujonczlétszám felemelése okvetlenül be fog köszönteni: akkor nekem e helyről igenis kötelességem kijelenteni, hogy ha pedig e kisérlet meg fog történni a nélkül, hogy a nemzetnek legszentebb jogai elismerésre találnának, minket ismét ott találnak, a hol azt meg fogjuk akadályozni.

De, t. képviselőház, nem csupán a Pitreich-féle nyilatkozat az, a melyet én a háznak szives figyelmébe ajánlok, van itt sokkal fontosabb és sokkal érdekesebb dolog: ez a Pitreich-féle rezervált rendelet. Ezt a rendeletet csodálatomra a sajtó is egészen mellőzte, pedig ez a dolog fontosabb Pitreichnak a delegációban tett nyilatkozatánál. Pitreich urra ugyanis addig, a mig a delegációban beszélt, lehet azt mondani, hogy ne adjunk sokat a szavára

Digitized by Google

mert hiszen csak katona, közjoggal nem foglalkozik, — bár én ezt az elméletet nem fogadhatom el, mert a delegácziónban nem a katona, hanem a hadügyminiszter beszél.

Szederkényi Nándor: Közjogi személy!

Polónyi Géza: Elég hiba, és itt még a t. honvédelmi miniszter urral sem teszek kivételt, pedig nagy tisztelettel viseltetem iránta, elég hiba, t. képviselőház, hogy a kormányzat területén, ott, a hol közjogi méltóságokról van szó, tehát a hol a közjogi tudás elengedhetetlen feltétel, katonákkal töltetnek be az állások, hogy azt mondhassuk, hogy hiszen csak katona, nem tudja, mit beszél. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De, ha már egy hadügyminiszter rendeletet bocsát ki, mint a mily rendelet a kezemben van, erre nézve már nem lehet mondani, hogy katona tette, mert a rendelet, t. ház, ha törvényes hatáskörben és jogkörben bocsáttatik ki, jogforrás; *(Mozgás.)* mindenütt a föld kerekségén a rendeletek, a mennyiben törvényes hatáskörben bocsáttatnak ki, jogforrást képeznek, tehát közjogi faktorok, és ebben a hires rendeletben benne van a chlopyi hadiparancs egész terjedelmében. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A január 13-ikán közzétett rezervált rendelet tudniillik a hadügyminiszter ur intézkedéseit tartalmazza, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és pedig tartalmazza a tiszti és altiszti kvalifikáczió tekintetében. Hogy mily ellenséges indulattal kezeltetik ez a kérdés, erre már gróf Apponyi Albert is rámutatott, a mikor felhozta, hogy a honvédgenerális urak a hadosztályparancsnokságnál fejezik be karrierjüket. Mondok én a t. honvédelmi miniszter urnak, a ki a fejét rázza, mást is. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

T. miniszter ur, méltóztatik tudomással birni arról, hogy egy nagy vita folyik, és illetve a nemzetnek egy igen fontos óhajtása az, hogy a katonaság az alkotmányra is esküt tegyen. A honvédségnél ez meg is van. Most a közös hadügyi kormányzat körében rettentő erős állást foglalnak az ellen, hogy az alkotmányra a közös hadsereg és tisztikar esküt tegyen. És mi történik? Miután a Ludovikáról alkotott törvény szerint a t. akkori honvédelmi miniszter urnak nagy vivmányaként egy szállitó-intézetet csináltunk magyar költségen az osztrák hadseregnek és ezzel a quótát egy kicsit felemeltük, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* akkoriban megtörtént ezen törvény alapján, miután egy kontingense az ott felnevelkedett fiuknak a tisztikarból áthelyeztetik a közös hadseregbe, hogy az osztrák, közösnek nevezett hadseregben oly emberek is szolgálhatnak, a kik a magyar alkotmányra esküt tettek, tehát nem olyan lehetetlen dolog az, hogy ott szolgáljanak. Azonban most mi történik? A vezérkarnál kiváló, kitünő erők jelentkeztek, a kik előléptetésének mintegy feltétele volt az, hogy az u. n. közös hadsereghez is beosztassanak, mert máskülönben az előléptetéstől el voltak zárva. Egy jó napon felébredt Pitreich ur, és kibocsát egy u. n. vezérkari őrnagyi vizsga letételére vonatkozó rendeletet, vagyis a vezérkari századosoknak csak ugy lehet őrnagygyá lenniök, ha az őrnagyi külön vizsgát leteszik. Megjegyzem, hogy tudtommal Európának legelőrehaladottabb katonai államaiban ez a vizsgálat sehol behozva nincs. Behoznak egy ilyen vizsgát, tehát megállapitanak kvalifikativ feltételt arra, hogy ki lehet őrnagy Magyarországon, és megállapitják azon vizsgának egész tantervét. Győződjék meg róla a t. honvédelmi miniszter ur, hogy ezt az őrnagyi vizsgát eddig — egy kivételével, a kinek összeköttetéseit ismerjük — egyetlenegy magyar vezérkari százados sem állotta ki. *(Nyiri Sándor honvédelmi miniszter tagadólag int.)* Méltóztassék meggyőződni holnap, hányan tették le a vezérkari századosok közül a vizsgát és hány bukott meg és hány volt köztük magyar.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Hiszen ez régi rendszabály. Évtizedek óta fennáll.

Polónyi Géza: Őrnagyi vizsgát nem tettek!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Dehogy nem! Én magam is letettem azt a vizsgát. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Én a vezérkari tisztekről beszélek.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Igen! Igen!

Polónyi Géza: Akár régi, akár uj, a lényeg a kérdésben az, t. miniszter ur, hogy a szolgálatnak a feltételeit megállapitani, hogy a magyar hadseregben ki lehessen tiszt, ki szolgálhassa a hazáját mint tiszt, nem Pitreich urnak a joga, ezt a jogot a véderőtörvény szerint a nemzetek állapitják meg az ő törvényhozásaik utján, és a hadügyminiszternek sohasem volt, sohasem lehetett olyan rendeleti hatásköre, a melyben az előlépés feltételeit autokratikusan meghatározhatja. Ezért az egész oktatásügy terén behozott tanrendszer, annak egész végrehajtása, az, hogy idegen tanárok oktatják a magyar gyermekeket a magyar földön az iskolákban, egy botrányos visszaélés, törvénytelenség, *(Igaz! Ugy van! balfelől)* mert semmiféle törvény ilyen jogkört a közös hadügyminiszternek sem nem adott, sem nem ad. Az a rendelet, a mely kezemben van, mit tartalmaz? Ismét egy uj terminus technikust. Ismertük eddig a Commando-Sprachat, ismertük a Dienst-Sprachet, az Aviso-Sprachet, a Regiments-Sprachet, a Kasernen-Sprachet, a Landes-Sprachet, a Mutter-Sprachet, a Batallions-Sprachet, most ismerni fogjuk a Monarchie- és az Armee-Sprachet is. Az a rendelet, a mely a »Neue Freie Presse« január 13-iki számában közzététetett, az a tiszteket két kategoriára osztja, azt mondván: »In den Truppenkörpern mit Mannschaft nicht deutscher Sprache haben die Oberoffiziere und Kadetten, wie dies schon normirt ist, die Regiments (Batallions-) Sprache,

Digitized by Google

in den Truppenkörpern mit zwei Regiments-Sprachen eine derselben innerhalb drei Jahre zu erlernen. Die Truppenkommandanten haben dafür zu sorgen, dass durch Aufstellung von Sprachkursen, die Möglichkeit zur Erwerbung dieser Kenntnisse geboten werde. Aber auch in den Truppenkörpern mit nur deutsch sprechender Mannschaft müssen die Offiziere eine zweite Sprache der Monarchie in ausreichendem Masse kennen.«

Ez a rendelet a Monarchiespracheval az megint az a chlopyi hadiparancs az összbirodalom eszméjével. »Zweite Sprache der Monarchie.« Ez a rendelet ismer mindent, csak nem ismeri az ungarische Staatssprachet. Én ezt a rendeletet tendenciózus törvénytelen rendeletnek tekintem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Az, hogy kétfelé oszsza a német nyelv tudása és nemtudása szempontjából a hadsereget, az maga egy botrány, mert Magyarországon nincs olyan hadsereg, a mely a német nyelv tudásához volna kötve, még kevésbbé létezik oly hadsereg, melyet a német és nem német nyelv közti megkülönböztetéssel lehet kettéválasztani. Ezen rendeletnek pedig nyiltan be nem vallott, de tényleg hamis czélzata az, hogy kimondja, hogy lehet Magyarország területén és a magyar hadseregben katonatiszt akárki, ki a német nyelven kivül a Regimentssprachekből egyet megtanul, de nem mondja azt, hogy a magyar nyelvet tartozik megtanulni, vagyis a magyar nemzet és a magyar állam nyelvét lekisebbiti a chlopyi hadiparancs néptörzsi nyelvének szinvonalára és azt mondja, hogy az lehet katonatiszt, a ki megtanul németül és csehül, mert az lehet Regimentssprache a cseh területről asszentált ezredeknél, vagy a ki megtanul románul és németül, az is lehet katonatiszt a magyar ezredekben, holott azon tendenciának, a mely nyilvánult abban a törekvésben, hogy a magyar nemzet fiai helyeztessenek vissza és innen helyeztessenek el az idegen tisztek, nem az volt a czélja, hogy a nemzetiségek számára adjunk agitaczionális objektumot, hanem az a legális törekvés, hogy a haza minden ezredeiben, tekintet nélkül a Regimentssprachera, tiszt az lehessen, a ki magyarul tud. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* T. honvédelmi miniszter ur, ezt önnek kötelességében fog állani felvilágositani.

Majd szolgálok ezzel a rendelettel. Ez a rendelet, uraim, a magyar nyelvről még csak meg sem emlékezik. Mintha nem is léteznék. Ellenben széjjel tagolja a hadsereget a németül tudó és a németül nem tudó elemekre, és még az altiszteknél is csak azt állapitja meg, hogy nem szükséges a német nyelvnek a tudása. Méltóztassék meggyőződni róla, hogy szószerint igaz, a mit mondtam. Itt van a rendelet a kezemben. Ez kiegészitő része annak a törekvésnek, a melyet a Derschatta-féle inditvány tartalmaz és a hol a hadügyminiszter hallgatagon járult hozzá törvénytelen, illegális törekvésekhez. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Ezeket az állapotokat türni nem lehet és nem szabad. Meg vagyok győződve róla, hogy önök sem akarják eltürni. *(Felkiáltások a baloldalon: Dehogy nem!)*

Ennél a pontnál van egy megjegyzésem. Ez a megjegyzés lehet közöttünk választófal, de hogy becsületes és igaz meggyőződés, azt ünnepélyesen állitom. Nekem az a hitem és meggyőződésem, hogy gr. Tisza István és az őt környező kormányférfiak tényleg el vannak határozva, ugy, a mint ahhoz politikai reputációjukat füzték, azokat az engedményeket, a melyeket ők azoknak tekintenek, tényleg azoknak valódi és nemzeti értelmében végrehajtani és követelni. Hiszem. De azt is elhiszem, hogy minden igaz és jó törekvésük kudarczot fog vallani mindaddig, még Pitreich és Körber urak ott állanak a Felségnek háta mögött, a kik ilyen intézkedésükkel lehetetlenné teszik ezen engedményeknek a nemzet megnyugtatására való végrehajtását. Igenis, t. miniszterelnök ur, a mig én azt látom, hogy Körber ur tovább csinálhatja az ő játékait, addig egy pillanatig sem bizhatom abban, hogy a leghazafiasabb, legnemesebb, legbecsületesebb törekvésük bármi tekintetben is sikerre vezethessen.

T. képviselőház! Igyekeztem kimutntni azt, hogy sem az igazságszolgáltatás — pláne az igazságszolgáltatás tekintetében még világosabban áll a dolog, — az igazságszolgáltatás nyelvének kérdésében, miután az igazságszolgáltatás közös ügynek deklarálva soha nem volt, de nem is lehetett, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* és ezt a magyar törvényhozásnak kifejezetten és világosan fentartott, soha senki által kétségbe nem vont jog, mondom, ezen a területen legkevésbbé lehetséges, hogy a mi felségjogi elferditett magyarázataink alapján valaki valaha joggal azt állithassa, hogy az osztrák hadügyminiszter lehetne jogositva a felett határozni a magyar király felségjoga alapján, hogy milyen legyen a magyar igazságszolgáltatási nyelv. Ez egy lehetetlenség.

A mi pedig, t. képviselőház és igen t. miniszter ur, az osztrák németek részéről felhozott azt az állitást illeti, hogy ők akkor, ha a nevelés kérdése meg fog magyarosittatni, levonják abból a konzekvenciákat és azt fogják mondani: a quóták tekintetében majd nem fizetünk, szivesen várjuk és meleg szivvel üdvözöljük őket ezen jó szándékukban és törekvésükben. De ha van egy pont, a melyben az osztrák németeknek igazuk van, ebben van igazuk, t. i. a magyar állam területén lévő iskolákban a tanügy és a tanárok alkalmazása nem közös ügy, tehát nem lehet a quótából fedezhető. Tiszta és világos dolog, csakhogy ne méltóztassék megijedni, én még a számtani eredményektől sem riadok vissza, mert hiszen ne méltóztassanak elfelejteni, és odaát se felejt-

Digitized by Google

sék el, hogy mi is hozzájárulunk a quóta arányában a mährisch-weisskircheni, a bécsujhelyi, a bécsi militärtechnische stb. intézetekhez és az osztrák területen lévő összes intézetekhez 34% erejéig. Én szivesen veszem, ha minket még pénzügyileg is dispenzálnak az alól, hogy mi az osztrák tanintézetek fentartásához 34%-kal hozzájárulunk. A mit mi ott megmentünk, azt nagyon szivesen fogom én a magyar állam területén és a magyar földön a mi oktatásügyünkre forditani. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De t. képviselőház, mikor volt Magyarország területén a hazai nyelv tanitása érdekében köztünk véleményeltérés az áldozatkészség tekintetében? Hiszen ha áldozatokat követelnek tőlünk, mire hozzuk meg azokat szivesebben, mint arra, hogy a magyar nemzet nagy jövendőjét biztositó ifjuság, a nemzet virága, a magyar nemzeti közérzület és a magyar nyelv mellett oktattassék az ő jövendő nagy hivatására. Szivesen hozzuk meg ezért az áldozatokat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De nincs is rá szükség, pénzügyileg is ugy áll a dolog, hogyha azt az osztrák nevelőintézetek számára fizetett 34%-ot levonjuk a magunk javára, még pénzügyileg is helyesen cselekedtünk.

Már most, t. képviselőház, a mit én bizonyitani szándékoztam, az volt, hogy 36 esztendő óta a magyar király felségjogai hamisan, mint közös ügy, a delegációk által és utján gyakoroltattak és pedig ugy a nevelésügy egész területén, ugy az igazságszolgáltatás egész terén, valamint és különösen az egész védszervezetnek kérdéseiben, még abban a kérdésben is, hogy ki lehessen katonatiszt, vagy ki ne lehessen. Mert a concretuál status megállapitása — pedig igaz, hogy törvénynyel van ez nálunk biztositva — de a törvény által biztositott kérdéseknek rendelet utján való elintézése, a vizsgarendszernek behozása és azon feltételeknek a megállapitása, hogy hogyan lehet valaki katonatiszt, vagy káplár a hadseregben, nem függhet, nem függött és nem függ a közös hadügyminisztertől, mert ezek nem lehetnek a végrehajtó hatalom körébe utalt intézkedések és nem közös ügyek, hanem tisztán és kizárólag a törvényhozás jogkörébe utalt oly dolgok, a melyek végrehajtása a magyar állam saját felelős kormánya utján teljesittetik és nem a közös hadügyminiszter utján.

Ha tehát van valaki, a ki ennek az ellenkezőjét vitatja és én előttem bizonyitani akarja azt, hogy Pitreich urral nekünk alkudozni kell, hogy nekünk a közös hadügyminiszterrel, vagy a közös külügyminiszterrel kell alkudozni a felett, hogy a magyar nemzeti szolgálati és vezényleti nyelv gyakorlatilag és törvényhozás utján is életbelépjen, az álljon elő és mutassa meg azt a törvényt, a mely ezt közös ügynek deklarálja, vagy a közös hadügyminiszter hatáskörébe utalja. Mindaddig, a mig ezt én előttem törvénynyel valaki meg nem magyarázza, állok és maradok azon az állásponton, hogy az 1867 : XII. törvényczikket a pártok, a melyek ennek alapján állottak, kivétel nélkül helytelenül kezelték és helytelenül kezelik most is, mert ennek, t. képviselőház, egy orvossága van, a mint voltam bátor kijelenteni . . .

Molnár Jenő: Be kell menni a delegációba és ott kell megmagyarázni!

Polónyi Géza: . . . és ez az, hogy a mi felségjog, azt intézzék el a magyar kormány felelősége mellett a királylyal, a mi törvényhozási jog, *(Zaj. Elnök csenget.)* azt intézzük el a törvényhozás termében ismét a királylyal egyetemben. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Szabad talán öt percznyi szünetet kérnem.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Polónyi Géza képviselő ur fogja folytatni beszédét.

Polónyi Géza: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Miután a 67-es törvény magyarázatára vonatkozó ellenőrzési kötelezettségemet, mint ellenzéki férfiu, a kormánynyal, a szabadelvü párttal és a 67-es alapon álló egyéb pártokkal szemben leróttam, rátérek feladatomnak második területére, t. i. rátérek egyrészről bizonyos mértékig a demarkácziónak megvonására köztünk és más pártok törekvései között, másrészről rátérek azokra a támadásokra, a melyek azon párt ellen intéztettek, a melyhez tartozni szerencsém van. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elsősorban, t. képviselőház, néhány konkrét kérdés tolakodik az agyamba. Az, hogy a függetlenségi és 48-as párt az önálló magyar hadsereg alapján várja és reméli nemzetünknek történelmi boldogulását, az olyan kérdés, a mely felett most hosszasabban disszertálnunk nem szükséges. De azt hittem, hogy politikai demarkáczionális vonalak nem vonhatók a nemzeti nyelv érvényesülése szempontjából magyar pártok között.

Krasznay Ferencz: Csak mesterségesen!

Polónyi Géza: És mégis, t. képviselőház, mit tapasztaltunk? Mi volt az, a mi az ugynevezett leszerelés kérdésében rám és sokakra döntő befolyással birt? Tapasztaltuk azt, t. képviselőház, hogy a mikor a nemzet széles és nagy rétegeiben egy jobb jövendő vigasztaló reménységével indult meg az a küzdelem, a mely nem is nagy történelmi átalakulásokat, csak a nemzeti nyelvnek a törvény korlátai között való érvényesülését tüzte zászlajára, a mikor tele voltunk hittel és reménységgel, akkor, t. képviselőház, a szabadelvü párt vezérférfiai összeültek egy ugynevezett kilenczes bizottságban és létrehoztak megállapodásokat, a melyek

Digitized by Google

ugy a hogy promulgálva voltak, s eleven bizonyitékát szolgáltatták a történelem számára annak, hogy a magyar nemzet közvéleménye és különösen a politikai magyar nemzet többsége, az egyik, a mint mondják, csak halasztó hatályu, opportunisztikus indokból, a másik, mint mondják, nem halasztó hatályu, hanem perennális, örökös természetü megállapodás erejénél fogva azt a programmot hirdeti: a magyar nyelvnek a hadseregbe való érvényesülését programmjába fel nem veszi.

Madarász József: Gyönyörü legények!

Polónyi Géza: T. képviselőház! Már egyizben fejtegettem ezt a dolgot, most azonban ismételten odaállitom. *(Halljuk! Halljuk!)* Arra az eltökélésre, hogy mi a rendkivüli eszközökkel való harcznak továbbfolytatását abbahagyjuk, ez a politikai tény volt a mértékadó . . .

Madarász József: Nem helyes!

Polónyi Géza: . . . Ezt lehet helyeselni, vagy nem helyeselni . . .

Madarász József: Én nem helyeselem!

Polónyi Géza: Azon politikai tény, hogy akkor, a mikor a nemzet és királya között konfliktus volt keletkezőfélben, akkor a politikai nemzetnek a törvényhozásban megnyilatkozó többsége — gróf Apponyi Albert ugy, mint a többiek — arra az álláspontra helyezkedtek, hogy ők a nemzeti nyelv érvényesülésének kérdését a szabadelvü párt programmjába fel nem veszik, azt a helyzetet állitotta elő, hogy az egész müvelt világ nemzetei előtt ugy állott volna a dolog, hogy a politikai nemzetnek a törvényhozásban megnyilatkozó kisebbsége, tehát az alkotmányos fogalmak szerint jogtalanul, erőszakolni akar valamely dolgot a nemzet többségének akarata ellenére. Már most, t. ház, mikor ez igy van, akkor én nem számithatok igen t. barátomnak, Sághy Gyulának szemrehányásaira . . .

Sághy Gyula: Én nem is tettem szemrehányást!

Polónyi Géza: . . . és épen nem várhatom arról az oldalról azt a gyanusitást, mintha ez a párt a leszerelés után még ex-lexben való házfeloszlatásokra és, nem tudom én, klotürökre is kapható volna, hogy épen azon oldalról, a honnan az ideig-óráig való programmokat hangsulyozzák, — és hogy mely ideig és óráig, arra nézve a nemzetet teljesen tájékozatlanul hagyják — arról az oldalról igenis elismeréssel találkozik a függetlenségi és 48-as párt ezen elhatározása és nem ad okot és jogot a gáncsra.

Sághy Gyula: Ezt nem is gáncsoltam!

Polónyi Géza: De, t. ház, hogy megállapodjam ennél a kérdésnél, én már annál a bizonyos memorandumnál, a mely ennek a kérdésnek lökést adott, kalaplevéve álltam meg, annak tudatában, hogy gróf Apponyi Albert képviselő ur az akkori hangulattal szemben már abban a memorandumban majdnem szószerint — legalább, a mint én tudom — azt mondta, hogy a magyar vezényleti és szolgálati nyelvnek előbb, vagy utóbb érvényesülni kell; de hogy érvényesülhessen, odaállok magam is a vesztegzár követelői közé és kimondom, hogy a szabadelvü pártnak pedig, az én beleegyezésemmel, egyik programmpontja az, hogy ezt nem veszszük fel a programmunkba.

Én mély tisztelettel kérdezem gr. Apponyi Albert képviselő urtól, — talán fontos a nemzetre, és fontos másoknak az elhatározására nézve is, — hogy mikor fog elkövetkezni az az óra, mikor fogja elérkezettnek látni, vagy elérkezettnek látja-e már az időt arra, — miután pártkötelékek őt többé nem feszélyezik, — hogy a magyar vezérleti és vezényleti nyelv kérdésében a nemzet törvényhozása királyától megkövetelje azt, a mi a nemzetet joggal megilleti és a mi ő szerinte is törvényes joga?

T. ház, ez utóvégre gróf Apponyi Albert képviselő urnak intern dolga, ámde talán nekem mégis jogom van ez iránt felvilágositást kérni, mert, a mint mondám, az én elhatározásomra különösen azon nagy tisztelet, a melylyel vele szemben viseltettem és viseltetem, nagy befolyással volt és van. Én szeretném tudni, hogy mi különbség van a czélszerüségi opportunitás és a politikai oportunitás között?

Szeretném tudni, hogy mely politikai kényszerüség vagy opportunisztikus ok az, a mely lehetetlenné teszi ma, ideig-óráig, hogy a magyar nemzeti nyelv érvényesittessék. Ezek felvilágositásra váró kérdések. Nem foglalkozom velük tovább, mert a hova ez vezetne, az a találgatás területe volna, oda pedig nem szándékozom átlépni. De mindenesetre óhajtanám, hogy olyan politikai tényezők, mint gr. Apponyi Albert, ilyen nagy nemzeti kérdésben, ha lehet, és ha helyesnek tartják, a nemzetet álláspontjuk tekintetében tájékoztatni kegyeskedjenek.

Rátérek most beszédem legutolsó részére, és ez Rakovszky István t. képviselő urnak ellenünk intézett támadására vonatkozik, *(Mozgás a néppárton. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és itt igyekezni fogok, a mennyire tőlem telik, az ő beszéde bizonyos részének szószerinti szövegéhez alkalmazkodni, nehogy félremagyarázással vádoltassam.

T. ház! Egy sajátságos, bizonyos mértékig örvendetes jelenségnek voltunk tanui Rakovszky István t. képviselő ur beszéde alkalmával. Köztudomásu dolog, hogy a tiszteletreméltó néppárt... *(Mozgás balfelől. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Abaffy Ödön: Most jön a fordulat!

Polónyi Géza: Csak mulasson! A tiszteletreméltó néppárt, mikor a felemelt ujonczlétszámra vonatkozó javaslat a ház elé került, résztvett a harczban, sőt tudtommal — meglehet, hogy tévedek — a rendkivüli eszközök alkalmazását is helyeselte és támogatta az az irányu akcziót. Mikor az ujonczlétszám felemelésére vonatkozó javaslat lekerült a napirendről és jött gr. Khuen-

Digitized by Google

Héderváry, akkor gr. Zichy János t. képviselőtársam egy igen érdekes és onnan sürün megtapsolt beszédben kijelentette, hogy sapientis est consilium mutare in melius, ők lemondanak a rendkivüli eszközök alkalmazásáról.

Zboray Miklós: Nem mondta azt! Az előbb a néppártról beszélt, most meg Zichyről beszél!

Elnök *(csenget)*: Kérem, ne méltóztassék a szónokot zavarni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nagy különbség az?)*

Zboray Miklós: Igen, nagy különbség, mert egyesek harczoltak, egyesek pedig nem.

Polónyi Géza: Én azt mondtam, hogy gróf Zichy János tartott a házban egy beszédet, a melyet önök megtapsoltak, a melyben kijelentette, hogy az obstrukczionak további alkalmazását helytelennek tartja, sőt rettentő eleven szinezéssel hangsulyozta, hogy a kisebbségnek nem szabad akaratát a többségével szembe szegezni. Ez egy történelmi tény.

Buzáth Ferencz: Ebben igaza van!

Polónyi Géza: Most történt egyéb is. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Azon a bizonyos szeptember 29-iki ülésen, a melyen, mint az előbb voltam szerencsés jelezni, gr. Khuen-Héderváry azt a luminózus nyilatkozatot olvasta fel, mely a magyar közjognak egyenes meghamisitása, hogy t. i. a főintézkedési jogot három részre osztotta: akkor, a mikor a képviselőházban ezen kérdés döntésre került, az ellenzékkel szavaztak igen sokan a t. kormánypártnak tagjai közül, három férfiu azonban itt ezen a bizonyos ponton ülve maradt és ezek között volt Rakovszky István képviselő ur is. Ez egy igen fontos mozzanat, mert hát időközben mi történt? Történt két dolog.

Rakovszky István ur, most már distingválni fogok személyek és pártok között, mert nehéz megállapitani, hogy mikor beszélnek a néppárt nevében és mikor nem, *(Derültség.)* a véleményszabadság ezen respublikáját én nagyon tiszteletben tartom és ezen mértékhez alkalmazkodom is, tehát Rakovszky képviselő ur két dolgot csinált. Bejelentette a második reviziót, bejelentette, hogy ő ugyan 67-es, hanem olyan 67-es, a ki revideálva a 67-et, egy uj törvényt, egy uj magyarázó törvényt akar hozni.

Ugron Gábor: Nagyon helyes!

Polónyi Géza: Helyes? Nohát akkor csak tessék helyeselni. *(Derültség.)* Nem tartozik ugyan sorrend szerint ide, hogy ezzel itt foglalkozzam, de mégis ezen nagyértékü közbeszólásra rögtön felelek. Vagy igaz az, hogy az 1867 : XII. törvényczikk alapján kétség nem férhet ahhoz, hogy a magyar vezényleti és vezérleti nyelv tekintetében a nemzetet megilletik a jogok és akkor azt a törvényt nem lehet, nem is szabad magyarázni. *(Ellenmondások a néppárton. Egy hang: Hát Kossuth?)*

T. ház! Egy oly beszédben, a mely egész strukturájában azon épült fel, a mit én is voltam bátor vitatni, hogy a nemzeti vivmányok, mint a hogy ő nevezi, — mert ő nem beszél nemzeti vezényleti nyelvről, majd mindjárt rátérek — a nemzeti vivmányok az 1867 : XII. törvényczikk alapján megilletik a nemzetet; egy oly beszéd keretében azután előállott egy revizionális javaslattal, a melyről nem mondja meg, hogy mit tartalmazzon. Ez nagyon helyes dolog lehet, de szerintem legalább nem következetes. *(Mozgás balfelől.)*

De ennél a magyarázási törvénynél álljunk meg csak egy kissé, t. Ugron Gábor képviselő ur!

Ugron Gábor: Ott van az 1791 : XI. törvényczikk! *(Felkiáltások balfelől: Ugy van! Ott a törvényhozás! Majd megmagyarázza!)*

Polónyi Géza: Kérem, tudom én azt nagyon jól, hogy a törvényhozásnak joga van, sőt csak a törvényhozásnak van joga törvényt magyarázni. *(Felkiáltások balfelől: Nohát! Zaj.)*

Ugron Gábor: Tisza Istvánnak a kárunkra magyarázni!

Polónyi Géza: Én Rakovszky képviselő urról beszélek! Csak a törvényhozásnak van joga törvényt magyarázni. De furcsa dolog, hogy ez a jog Ausztriában is jog ám. *(Mozgás balfelől és felkiáltások a baloldalon: Az nem tartozik ide!)* Már most ha mi hozunk Magyarországon az 1867 : XII. törvényczikket magyarázó törvényt, a Felséggel meg is tudnánk rá egyezni. Tegyük fel, hogy meg tudunk egyezni, de azért szeretném látni azt a minisztert, a ki ezt meg fogja csinálni. *(Felkiáltások balfelől: Tisza István! Mozgás.)* Tehát hozunk egy magyarázó törvényt. Már most Ausztriának nincs-e joga épen igy egy magyarázó törvényt hozni? *(Felkiáltások balfelől: Az az ő dolguk!)* Egy oly államban, a hol Pitreich, Körber és Goluchowski vezetik az ügyeket, hoznak egy más magyarázó törvényt. *(Felkiáltások a baloldalon: Az az ő dolguk!)* Hol leszünk akkor? *(Felkiáltások balfelől: Hát most hol vagyunk?)* Ott, hol az ugynevezett mádi ember. *(Zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Bocsánatot kérek, én azon az álláspontón vitatkozom, hogy az 1867 : XII. t.-cz. magyarázatot meg sem tür. Nem tür meg magyarázatot abban a tekintetben, hogy a nemzeti vezérleti és vezényleti nyelv először nem felségjog, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* másodszor, ha felségjog volna, nem közös ügy, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* tehát e felett kizárólag a nemzetnek van joga rendelkezni, királyával egyetértőleg. *(Ugy van! balfelől.)* Ha ez igy van, akkor nem magyarázó törvényre van szükség, *(Zaj balfelől. Elnök csenget.)* hanem a létező törvénynek a végrehajtására. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ezt Tiszának kell mondania! Ő mondja az ellenkezőjét! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak. Méltóztassanak a szónokot meghallgatni!

Digitized by Google

Polónyi Géza: Az urak elfelejtették, hogy Rakovszky ur mit beszélt. Ő t. i. gróf Tisza Istvántól kézi zálogot követel *(olvassa)*: »Igenis kézi zálogot kérek és ez az, hogy mindazok a jogok, a melyek körül most kételyek forognak fenn, a melyeket most homály borit, klarifikáltassanak«, klarifikálni akarja a 67-es törvényekből mindazokat a pontokat, a melyek körül kételyek származnak, »foglaljuk törvénybe, ő Felsége szentesitse, és ha ez a törvény szentesitve van, akkor beszélhet nekem Derschatta, beszélhet nekem Pitreich stb.« *(Zaj balfelől.)*

Hát, bocsánatot kérek, nekem nem Tisza Istvánnak kell ezt mondanom, hanem, mert ez hamis kézi zálog, ezt kell mondanom Rakovszky István képviselő urnak, mert ő állitja fel a revizionak azt a tételét, hogy ő kézi zálog gyanánt egy magyarázó törvényt követel. Ezzel szemben pedig én azt állitom, hogy magyarázó törvényre szükség nincs, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert a létező törvények félreérthetetlenül megállapitják a magyar nemzet jogát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Zaj és mozgás balfelől. Elnök csenget.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselőház. Ne méltóztassanak folyton közbeszólni.

Polónyi Géza: De történt más dolog is, t. képviselőház. Ugyanaz a Rakovszky István, a ki a nemzeti vezérleti és vezényleti nyelv kérdésében nem látta szükségesnek az u. n. rendkivüli fegyverek alkalmazását . . .

Zboray Miklós: Mert félt, hogy cserbenhagyják. *(Zaj.)*

Polónyi Géza: . . . ugyanaz a Rakovszky István most mit mond? Halljuk csak ezt! *(Halljuk! a baloldalon.)* A néppárt álláspontjáról beszél már; már nem Rakovszky saját személye . . .

Zboray Miklós: Nem ő, hanem Buzáth képviselő beszélt hivatalosan a néppárt részéről.

Elnök: Kérem Zboray Miklós képviselő urat, ne méltóztassék külön beszédet tartani.

Polónyi Géza: Azt mondja: »a másik álláspont a mienk volt, elvbarátaimé és csekélységemé.«

Zboray Miklós: Elvbarátaié! *(Nagy derültség a jobboldalon és a szélsőbaloldalon.)* Ott nincsenek olyanok, a kik a kilenczes bizottság programmja alapján állanak, és olyanok, a kik Apponyi programmját helyeslik? *(Nincsenek! a jobboldalon.)* Ez nem programm kérdése, hanem taktika kérdése. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Nem Zboray képviselő urat illeti most a szólás joga.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Erre is meg fogok felelni. Rakovszky István tehát beszélt oly néppárti képviselők nevében is, a kik elvbarátai. A kik nem elvbarátai, azokról nem beszél. »Köztünk arra nézve volt eltérés,« mondja, »hogy mi nem akartuk a vivmányokat a kérdés mostani stádiumában elintézni, és nemcsak a katonai kérdésekre nézve, hanem ezen nemzeti követelményeknek mindegyikét mint egy komplexumot önmagában akartuk megvalósitani, külön törvénynyel, a közös ügyek minden terén: a külügyi szolgálatban, a katonai szolgálatban, ugy, hogy az 1867: XII. törvényczikkben kifejtett teljes paritásnak érvény szereztessék.« *(Igaz! a baloldalon.)*

Ebből azt olvasom ki, hogy a néppártnak Rakovszky István képviselő urral elvbarátságban lévő tagjai *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* most azt mondják, hogy ők nemcsak a hadügyi kérdésekben, de a külügyi kérdésekben is egy külön törvénynyel akarják biztositani a nemzet jogait, *(Mozgás a baloldalon.)* és most már részt is vesznek a nagy czélok elérésére a rendkivüli eszközök alkalmazásában. *(Zaj és ellenmondások a néppárton; felkiáltások: Ki mondta?)* Ezt gr. Tisza István is ugy fogta fel.

Ernszt Sándor: Ön az ügyvédje gróf Tisza Istvánnak?

Polónyi Géza: Senki ezzel szembe nem szállt. Egyébként a t. képviselő uraknak módjukban van tisztázni, vagy nem tisztázni.

Zboray Miklós: De ráfogni lehet!

Polónyi Géza: Itt a parlamentben Rakovszky István fellépése és nyilatkozata igy magyaráztatott, erre joggal hivatkozhatom. Magam részéről csak azt akarom mondani, hogy ez érdekes jelenség, csak szeretném tudni, hogy mit tartalmaz? Mert ez ily általánosságban elmondva tartalmazhat kevesebbet, de tartalmazhat többet is, mint a mennyit a függetlenségi párt eddig az 1867-iki törvényczikk tekintetében vallott a külügy és hadügy terén! Nem volnának kegyesek tájékoztatni legalább egy pont iránt, *(Zaj és mozgás a néppárton.)* az iránt, hogy benne van-e ebben a nemzeti vezérleti és vezényleti nyelv?

Zboray Miklós: Az én szempontom szerint benne van! *(Mozgás és zaj.)*

Polónyi Géza: Az ön szempontja szerint benne van. Egyről tehát tudjuk. *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)*

Zboray Miklós: Én nem nyilatkozhatom a párt nevében, csak a magam nevében. Nem pártokkal állunk szemben, de képviselőkkel.

Polónyi Géza: Én azt mondom, hogy ez örvendetes. Én ezt örvendetes jelenségnek tartom, hogy ilyen nagy avance-szal állunk szemközt a néppárt részéről a nemzeti jogok kivivása szempontjából. Most kérdezem, hogy mi történt hát időközben, hogy ez a nagy lökés bekövetkezett? Hiába keresek, nem találok más okot, mint azt a tényt, hogy gróf Khuen-Héderváry helyett időközben gróf Tisza István lett miniszterelnök.

Kubinyi Géza: Ez az igazság! *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Hát mikor leszerelt a Kossuth-párt, nem Tiszának szerelt le? *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Ha nem volnék ellenzéki, ez a dolog nagyon csábitó lenne, mert azt a tényt,

Digitized by Google

hogy egy ilyen nagy pártot már legalább sporadikus megnyilatkozásaiban a nemzeti ügy szempontjából ilyen jelentékeny előrehaladásra kényszeriti, bizonyos históriai elégtétellel eredménynek kellene venni. A t. Tisza-kormány megalakulásának első eredményeként tehát statuálni lehet és kell, hogy annak a néppárt bizonyos rétegeiben a nemzeti követelmények szempontjából rendkivüli előhaladásra ösztökélő hatása volt.

B. Kaas Ivor: Nincs is visszaesés!

Elnök: Kérem Kaas képviselő urat, ne méltóztassék közbeszólni. *(Felkiáltások jobbfelől: Vizet! Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: A szónokot szabad segiteni, csak zavarni nem szabad,

Elnök: A szónok beszéde közben a képviselő uraknak nincs joguk közbeszélni. *(Zaj balfelől.)* Méltóztassék a házszabályok 220. §-át megnézni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Csendet kérek!

Polónyi Géza: A mi engem illet, mélyen t. elnök ur, tudom, hogy a házszabályok igy rendelkeznek, de én mély tisztelettel kérem és könyörgöm, méltóztassék tudomásul venni, hogy én senkinek a közbeszólási jogát korlátozni nem kivánom, sőt megvallva az igazat, nekem jól is esik, mert néha pihenhetek is közben, *(Derültség jobbfelől.)* meg ez a füszere a parlamenti életnek. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De bármikép vélekedjünk azon tény tekintetében, hogy gr. Khuen-Héderváry idejében sem a közjog nem volt más, sem az osztrák köröknek magatartása nem volt más, de sőt volt magyar miniszterelnök, a ki — mint felolvastam — egy egészen hamis közjogi tételt állitott fel szemben a mostani kormánynyal, a mely legalább ezen kérdésben a magyar közjognak klarifikálásához kétségtelenül hozzájárult és hiszem és remélem, hogy ezen álláspontjához konzekventer ragaszkodni is fog, ezen ténynyel szemben az ujabb obstrukciónak bevezetését más indokokkal várnám.

De Rakovszky István képviselő ur olyan állitásokat is koczkáztatott, a melyeket a magam részéről csak röviden szándékozom repetálni, mert különben terjengős lenne beszédem. Ő t. i. azt mondja: »A t. függetlenségi és Kossuth-párt a harczot, a mint tudjuk, abbahagyta és igazat adott a mi állásfoglalásunknak« — melyhez most ő hütelen — »azokkal a szavakkal, a miket illusztris vezére Kossuth Ferencz kifejtett, a mikor azt mondta, hogy ő belátja, hogy jelenleg lehetetlen a nemzeti vivmányokat elérni, e miatt leteszi a harczot, de a jövőben ujra fog küzdeni.« Ez merőben félreértése a helyzetnek és nem felel meg a tényeknek.

Zboray Miklós: Az, hogy ujra fog küzdeni?

Polónyi Géza: A függetlenségi és 48-as párt azon indokok okából, a melyeket bátor voltam az előbb tisztelettel előterjeszteni, tisztán alkotmányossági szempontból helyezkedett erre az álláspontra akkor, mikor a politikai nemzetnek a törvényhozásban megnyilatkozó többsége a felségjognak kérdésében egy oly álláspontra helyezkedett, a mely az összeütközést a nemzet és a király közt lehetetlenné teszi és statuálja azt a helyzetet, mely szerint csak egy kisebbség az, a mely a nemzetnek ezen jogait ki akarja vivni. Lehet, hogy téves ezen álláspont, de a magyar parlamentárizmusnak és az ország érdekeinek tartoztunk azzal, hogy a rendkivüli eszközökkel vivott harczot a rendkivüli eszközök alkalmazása tekintetében abbahagyjuk.

Zboray Miklós: Májusban kellett volna!

Polónyi Géza: Azt nem mondtuk, hogy nem harczolunk tovább. Ellenkezőleg, szózatunkban világosan megmondottuk, hogy cserébe nem békét, még fegyverszünetet sem ajánlottunk, nem kértünk, nem vártunk senkitől semmit. Nekünk az volt jogosult felfogásunk, hogy a t. szabadelvü pártnak nem volt joga a nemzet nevében ily álláspontra helyezkedni, mert a választóktól erre megbizást nem kapott; s akkor előttünk egy alternativa állott. Minden más parlamentben kötelesek lettünk volna a nemzet itéletét provokálni, a nemzetre hivatkozni, mondja meg, mi a kivánsága.

Kubinyi Géza: Fog is itélni!

Vázsonyi Vilmos: A czenzus-nemzet; tiz forint ötven krajczártól kezdve felfelé!

Polónyi Géza: Mi azonban tisztában voltunk azzal, hogy a mai választási törvénynek hézagai és hibái mellett lehetetlennek és kizártnak tartjuk akár gr. Apponyi Albert, akár Tisza István, akár Khuen, akár Széll Kálmán üljön a miniszterelnöki székben . . .

Eitner Zsigmond: Az nem mindegy, a rendszer más! *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: A konkluziumot kell megvárni. Bármelyik miniszterelnök üljön ott, a mai választási törvény lehetetlenné van téve, hogy az ellenzék többséggel kerüljön a házba. Ily ténynyel szemben épen a nemzeti vivmányok és a nemzeti nyelv diadala érdekében a gyakorlati politikusnak mi lehet a kötelessége? Először is el kell háritani azt az akadályt, mely a nemzeti akarat hamisitatlan megnyilatkozását lehetetlenné teszi és csinálni kell jó választási törvényt, a mely, még ha nem is fog megfelelni azon elveknek, a melyeket mi vallunk, meg fogja közeliteni azt a lehetőséget, hogy a nemzeti akarat hamisitatlanul megnyilatkozzék.

Zboray Miklós: Khuennek e nélkül is leszereltek!

Polónyi Géza: Egy esetleges obstrukczió folytatása még ezen törvény megalkotását is lehetetlenné teszi. E mellett önök előállanak azzal, hogy efemer igéretek fejében szereltünk volna le, illetőleg hagytuk volna abba a rendkivüli eszközökel való harczot.

T. képviselőház! Azok alatt az efemer értékü vivmányok alatt ugyebár önök a kilenczes

Digitized by Google

bizottság programmjába felvett vivmányokat értik? Azoknak a históriája pedig nem a mellett bizonyit, hogy azok nekünk adattak volna efemer igéretek gyanánt. Azokat az igéreteket hozta és elfogadta Széll Kálmán, gróf Tisza István, gróf Apponyi Albert, Hieronymi Károly és azon kilenczes bizottság, a mely a párt elé terjesztette ezeket a javaslatokat. Ott benne van az a Széll Kálmán ur is, a kibe ön, t. képviselőtársam, nagyobb bizalmat helyez, mint Tisza Istvánba. Széll Kálmán a két utolsó pontnál is benn maradt, mert ő hozzájárult a gróf Tisza István-féle módositásokhoz a pártban és ma is gróf Tisza István háta mögött ül. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hol?)* Rátóton. *(Élénk derültség.)* Még nem olvastam, hogy a néppártnak elvtársai közé lépett volna.

Vészi József: Okolicsányi háta mögött sem ül!

Polónyi Géza: Ezeknek az u. n. vivmányoknak értéke felett sokat lehet vitatkozni. De kétségen kivül áll, hogy azoknak értéke kizárólag attól függ, milyen mértékben lesznek végrehajtva.

Buzáth Ferencz: Megmondta a hadügyminiszter! *(Derültség balfelől.)*

Polónyi Géza: Gróf Apponyi Albertet megnyugtatták ezek a vivmányok, legalább ideigóráig. Nem volna szégyen, ha én is azok közé tartoznám, a kik azt mondják, hogy igenis ezeknek a vivmányoknak azon értelemben való végrehajtása, mint a hogy azt, remélem, gróf Apponyi Albert ur is ugy érti, értéket is képviselhetnek a nemzet számára.

Mert az az álláspont nem jogosulatlan, hogy akkor, midőn ezen hibás és hamis oktatási rendszer mellett a magyar hadseregnek nincsenek magyar nyelvben jártas tisztjei, hogy akkor azokat elő kell késziteni nevelési rendszer által.

B. Kaas Ivor: Persze! Azt akarjuk.

Kubinyi Géza: Azt! De megakasztják.

Polónyi Géza: Ez az, a mire felelni akartam. Nekem az a meggyőződésem, hogy nekünk lehetővé kell tennünk, hadd lépjen a kormány elő, ugy a mint gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam mondotta; mentül előbb lehetővé kell tennünk azt, hogy a kormány beválthassa a politikai reputációjához kötött igéretét a nemzettel szemben, hogy akkor a birálatnak szemüvegén keresztül álljunk helyt, hadd nézzük, mi az. *(Zaj balfelől.)*

Eitner Zsigmond: Előre nem adjuk el a medve bőrét!

Zboray Miklós: Láttuk az önálló vámterületnél, hogy jártunk!

Polónyi Géza: Majd beszélek róla mindjárt! Önnek sikerült alaposan azt a vivmányt is lehetetlenné tenni, a mit ott elértünk.

Zboray Miklós: Nekem? Ilyen hatalom vagyok?

Polónyi Géza: De hát bármiként nevezzük efemernek ezeket a javaslatokat, nem nekünk tétettek, a nemzetnek tétettek, a szabadelvü párt által fogadtattak el. Én a magam részéről mindig a mellett a meggyőződés mellett vagyok, a mit már beszédem elején kifejeztem, hogy e mellett félő, a mint mondám, hogy minden hazafiságuk, minden jóakaratuk és igyekezetük kevés lesz és dugába fog dőlni azon osztrák hatalommal szemben, a melyet beszédem elején voltam szerencsés jelezni. De annak azután természetszerü konzekvencziája, és ebben én hiszek, hogy gróf Tisza István, ha arról győződik meg, hogy a nemzetnek adott szavát nem tudja beváltani, igenis tudni fogja kötelességét és levonja majd a konzekvencziát. *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

Kubinyi Géza: Fogja is! Nem csavar, ugy mint az urak! Hol az ember beszél, hol a párt! Nálunk nincs ez a rendszer! *(Nagy zaj balfelől.)*

Polónyi Géza: De hát ezek efemer értékü kérdések; az »efemer« szó talán nem is jól van itt használva, talán inkább mondhatnám azt, hogy problematikus igéretek. Ám legyenek ilyenek és térjünk rá azokra a tényekre és eredményekre, melyek nem problematikus értéküek, nem efemer értéküek és a melyek többé nem vonhatók kérdés tárgya alá. Mi történt azóta, mióta a függetlenségi és 48-as pártnak Kossuth Ferencz vezetése alatt álló része a rendkivüli eszközökkel való harczot abbahagyta? Mi történt és mi fog történi?

B. Kaas Ivor: Halljuk a kormánynyilatkozatot! *(Derültség a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Remélem, hogyha én a kormány nevében nyilatkozatot tevő férfiu leszek, akkor együtt leszünk. *(Derültség jobbfelől.)* Én majd koaliczionális kabinetet alakitanék. *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Még sikerülhet! Halljuk! Halljuk!)* Kérek egy kis türelmet. t. ház; én vádaskodni nem akarok; én csak konkrét politikai tényeket akarok felhozni és azokat igazi értékük szerint akarom a nemzet szemei elé állitani. Megjósoltuk, t. képviselőház, hogy annak, ha egy — bocsánatot kérek, ne méltóztassék rossz néven venni a kifejezést — a törpe gazdaság reglementja szerint értve — egy törpe kisebbség folytatja a harczot, hogy annak . . . *(Folytonos zaj a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Becsaptak bennünket!)*... Engedelmet kérek, én nem az egyéneket akarom kisebbiteni, csak számokról akarok beszélni, méltóztassék egyáltalában tudomásul venni, *(Zaj. Elnök csenget.)* hogy nekem bántó szándékom egyáltalán nincsen. *(Halljuk! Halljuk!)* Mondjuk tehát, hogy egy törpe kisebbség akadályozza meg az ország ügyeinek menetét. Mik ennek a természetszerü folyományai?

Hát, t. képviselőház, előre kellett tudni, hogy a supprema lex alapján be fog következni, először mi? Az, hogy a német birodalmi vámtarifa alapján fennálló nagy presszió okából, a

Digitized by Google

melyet részletezni most nem akarok, be kell következni annak a kornak, hogy a magyar kormány, nehogy január 1-étől kezdve vámháborúba kerüljön Olaszországgal, és tessék hozzávenni, hogy ezzel kapcsolatban magunkra vonjuk nyomban a német vámszerződés felmondását, nehogy ezen kényszerhelyzetbe jusson a magyar kormány, mit fog tenni? Benyujtott egy felhatalmazási törvényjavaslatot, a melynek tárgyalása sorra nem kerülhet. Felhatalmazási törvény nélkül volt tehát kénytelen az olaszországi kereskedelmi szerződések iránt tárgyalásokat folytatni, mielőtt az autonom vámtarifa, különösen pedig a magyar autonom vámtarifa létesült volna. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Lovászy Márton: Megszegte a törvényt!

Polónyi Géza: Helyes. Megszegte a törvényt, t. képviselőház, de hozzáteszem, t. képviselőtársaim, ha majd Hieronymi odaáll a nemzet szine elé és azt mondja, igen, én törvényt szegtem, tessék engem vád alá helyezni, talál-e majd bíróságot, a mely őt elitéli? *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem talál!)*

Bocsánatot kérek, én nem akarom őt menteni, én nem erről beszélek most, sőt fentartom magamnak ezen lépés kritizálását. Én csak tényekről és eredményekről beszélek. Tudva van mindenki előtt az, hogy az 1899 : XXX. törvényczikkben milyen rendkivüli nagy alkotmányjogi garancziákat láttunk az akkori megkötött paktum alapján — mert nem mindig helytelenitettük a paktalást — mondom, az 1899 : XXX. törvényczikk alapján nagy alkotmányjogi garancziákat láttunk abban, hogy legyen egy uj autonom tarifa, és hogy addig semmiféle kormánynak tárgyalásokba bocsátkozni ne lehessen, a mig ez az uj tarifa nincsen meg. Most nincsen tarifa, előttünk fekszik az olasz szerződés prolongáczióra vonatkozó törvényjavaslat és a nemzetben, vagy, a mint Uray Imre t. barátom mondaná, a ki nagyon pályázott Rakovszky t. képviselő urnak hangos kaczajára, mikor a függetlenségi pártot ostorozta: a Sipka-szorosban minden csendes; ez a nemzet még fel sem háborodik az elkövetett jogsérelmen. *(Zaj és ellenmondások balfelől.)*

Eitner Zsigmond: Előre felmentik a miniszterelnököt! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak. Kérem Eitner képviselő urat, ne méltóztassék folyton zavarni a szónokot.

Polónyi Géza: Nem efemer, nem is problematikus dolog ez. Mi egy határozati javaslatot terjesztettünk a képviselőház elé. Expiálni akartuk azon tényt, hogy pártpolitikusok hibájából ártatlanok szolgálnak három évig katonai kötelezettségükön túl, hogy ezeknek a szegény embereknek legalább lehetővé tétessék, hogy karácsony szent ünnepére családjuk körébe térhessenek. Nem történt meg. Önök akadályozták meg! *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Ellenmondások balfelől. Nagy zaj.)*

Lovászy Márton: Az átok mind oda száll érte!

Zboray Miklós: Deczember 5-ig ön is akadályozta! *(Nagy zaj. Eitner Zsigmond közbeszól.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, méltóztassék csendben lenni.

Polónyi Géza: A póttartalékosok bebivását törvénytelen, helytelen, szerencsétlen rendszabálynak tartom. De ugy, a mint láttam azt, hogy a hadügyminiszter rendelete alapján a megtorlásnak minden reménysége nélkül három éven túl ott tartották a szolgálatra nem kötelezett katonákat, még Boszniában is, ugy fog bekövetkezni a póttartalékosok megtorlatlan bevonulása is.

Eitner Zsigmond: Természetesen megtörténik! És mégis támogatja a kormányt! *(Zaj. B. Kaas Ivor közbeszól.)*

Polónyi Géza: Ez egyszerüen ráfogás.

Elnök: Csendet kérek. Kérem Eitner és Kaas képviselő urakat, ne méltóztassanak közbeszólani.

Polónyi Géza: E mögött a bevonulás mögött sok átok, sok fohász fog emelkedni és sok köny fog fakadni. Törvényhozóhoz méltó talán, ha ezekben részes nem akarok lenni. *(Helyeslés jobbról és a szélsőbaloldalon. Zaj balfelől.)*

Zboray Miklós: Az volt egészen deczember 5-ikéig! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Részt vennék talán ebben, mihelyt egy csepp reménye lenne a valószinüségnek, hogy a nemzeti nyelv tekintetében egy lépéssel előbbrevinném a nemzet sorsát. De jelöljék meg az önök táborában azon férfiakat, a kik ki fogják a nemzetet vezetni ebből a labirintusból. Az csak lehetetlen, hogy Széll Kálmán, gróf Apponyi Albert, vagy akármelyik a t. miniszterelnök-jelöltek közül más álláspontra helyezkedhessék ma, mint tegnapelőtt, mikor kimondták egyhangulag azt, hogy a nemzeti nyelv kérdését pedig a szabadelvü párt programmjába felvenni nem engedik; tartozom annyi tisztelettel ezen férfiak szavahihetősége iránt, hogy tudnunk kell, hogy válogatás nélkül, bármelyik volna ... *(Nagy zaj a baloldalon.)* Én elhiszem azt, hogy ha ő Felsége, és ezt ne méltóztassék czélzásnak venni, mert politikai vonatkozással beszélek, báró Kaas Ivor barátomat hivná meg, *(Nagy zaj. Elnök csenget.)* máskép volna. De ebben, ne méltóztassék rossz néven venni, nagyon kevés a reménység. *(Derültség a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Polónyi ur oda fog kerülni, mert ugy indul. *(Nagy zaj.)*

Polónyi Géza: De én jobb princzipálist mondok! A parlamentben létező tényezők közül angazsálva van mindenki; a parlamenten kivül azonban itt van báró Bánffy Dezső. Ő 67-es alapon, és ezért üdvözlöm őt ezen a téren, a nemzeti nyelvet tüzte zászlajára. Ez az egy reménységünk megvan. *(Derültség a jobboldalon.)*

Digitized by Google

Vészi József: Vele lesz-e Kaas Ivor? *(Derültség.)*

Polónyi Géza: És én élvezettel fogom nézni azt a pokoli gyönyört, a melyet az fog nyujtani, midőn a néppárt báró Bánffy Dezsőt fogja üdvözölni. *(Derültség a szélsőbal- és a jobboldalon.)*

A parlamenti posszibilitások területét kimeritettem. *(Nagy zaj.)* Méltóztassanak nekem már most maguk megjelölni, kiben biznak, kiben hisznek, kiben reménykednek? *(Mozgás a baloldalon.)*

Ugron Gábor: Én Prónay Dezsőben bizom.

Polónyi Géza: Mindenesetre tiszteletreméltó nagy férfiu, csakhogy Prónay Dezső tudtommal a függetlenségi párti elveket vallja. *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Ez a párt pedig önálló külügyet és külön magyar hadsereget akar.

Ugron Gábor: Épen azért. Nem arra való ez a párt, hogy más kormányt támogasson. *(Folytonos zaj.)*

Polónyi Géza: Nem is teszi ezt közülünk senki.

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Ne méltóztassék a szónokot zavarni.

Polónyi Géza: De a pozitiv eredmények területén még nem zártam le a mérleget. *(Halljuk! Halljuk!)* Egészen világos és pozitiv eredmény az, hogy az adónemfizetés révén, bár ez nem czélzatuk t. barátaimnak, de mindenesetre bekövetkezik az államháztartás olyan megbolygatása, a melynek kettős eredményűnek kell lenni, mert egyrészt a szegény emberekre nehezedik az adóvégrehajtás sulya, a mely a vagyont felemészti, *(Ugy van! a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* másrészt pedig a külföldi vigéczeknek adott prémium, az, hogy azok most kereseti adó fizetése nélkül kötik itt az üzleteket és viszik el a soha viszont nem látom fejében az adót Magyarországról. *(Ugy van!* a *jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ez bizalmi nyilatkozat Tiszának. *(Zaj a baloldalon.)*

Polónyi Géza: Valótlan ráfogás.

Buzáth Ferencz: A Kossuth-párt belépett a kormánypártba. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát a néppárt hová lépett be?)*

Polónyi Géza: De a t. obstruáló ellenzék nem is annyira intranzigens. Ez a modern mai obstrukczió egy kis paktumot is kötött a tisztviselők érdekében és ennek folytán bekövetkezett valamennyiünk szemeláttára az a parlamenti helyzet, hogy az a párt, a mely az adófizetést lehetetlenné teszi, egy törvényben mégis fizetési pótlékot utalványoz a tisztviselőknek, sőt még hirdeti, hogy ezért övé a dicsőség. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Taps jobbfelől.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Polónyi Géza: Én azonban mégis azt mondom, hogy ez teljesen helyes. Ha mi, t. képviselőház, a kik nem akarjuk az állami háztartás rendjét rendkivüli eszközökkel feltartóztatni, egy ilyen intézkedéshez hozzájárulunk, az csak természetes, *(Zaj a baloldalon.)* de hogy azok járuljanak hozzá, a kik megtagadják az adófizetést, ebben van bizonyos inkonzekvenczia. *(Ugy van! a jobb- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Ki vitte bele az országot az ex-lexbe? *(Folytontartó zaj a baloldalon.)*

Elnök: Kérem Zboray képviselő urat, ne méltóztassék folytonosan közbeszólni. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! Befejezem beszédemet. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a szélsőbaloldalon. Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* Bocsánatot kérek, hogy ilyen hosszura nyult beszédem. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a szélsőbaloldalon. Zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a t. képviselő urakat, ne méltóztassanak társalogni, hanem méltóztassanak a szónokot csendben meghallgatni!

Polónyi Géza: Rakovszky István t. képviselőtársamtól is elbucsuzom azzal . . .

Zboray Miklós: Fáj a szivünk! *(Zaj a baloldalon.)*

Polónyi Géza: . . . hogy a t. képviselő ur csodálatosan érdekes szerepben mutatkozik be.

Buzáth Ferencz: Kicsoda? *(Zaj a baloldalon.)*

Polónyi Géza: Rakovszky István t. képviselő ur nem tesz egyebet, mint felállitja a tételt, hogy az 1867-iki törvényt revideálni kell és erre nekünk ront, a függetlenségi pártnak, *(Derültség a jobb- és a szélsőbaloldalon. Mozgás balfelől.)* mondván: hogy mertétek abbahagyni a harczot, jertek ide harczolni! S miért? Hogy segitsünk nekik az 1867-iki törvény revizióját keresztülvinni. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Ezt a dolgot két oldalról akarom megvilágitani. *(Halljuk! Halljuk!)* A Szent Lajos birodalmában létezett a lombardok törvényei alapján egy ugynevezett judicium parium, a mikor szokásban volt, hogy az ütköző felek, ha a grófi birószágban nem tudtak birákat és tanukat találni, a szomszéd uriszékekből kértek kölcsön birákat és segédeket, mert az itélet rendszerint párbajjal járt, a mennyiben ha valaki diffikultálta az itéletet, a birónak is meg kellett verekedni. Ennek a verekedésnek, illetőleg ennek a kölcsönkért segédeskedésnek az volt a konzekvencziája, hogy a párbajt kétfélekép vivták meg. A nemeseknek lóháton karddal, a nemnemeseknek gyalog és bottal kellett megverekedniök. *(Derültség a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* Az ilyen kölcsönkért biráknak rendesen az volt a jutalmuk, hogy alaposan eldöngették őket a judicium pariumnál. *(Derültjég.)*

Hát, t. képviselőtársam, ezt az invitácziót mi nem fogadjuk el, mert mi nem akarjuk magunkat annak a szerepnek kitenni, hogyha esetleg gr. Khuen-Héderváry talál oda visszakerülni...

Zboray Miklós: Kiegyeznek azzal is!

Digitized by Google

Polónyi Géza: ... botokkal és ló nélkül otthagyjanak bennünket t. képviselőtársaink. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: Kiegyeznek azzal is! *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Az invitációt azonban én más okból sem fogadom el. A római császárságnak első idejében volt az, hogy a halálraszántaknak megengedték, hogy öngyilkosok lehessenek, a mikor azután temetési tisztességben részesitették őket és végrendelkezniök is szabad volt. Az én t. képviselőtársam ezt a szerepet szánja minekünk. Halálra itél bennünket, de megengedi, hogy a 67-es alap védelmében öngyilkosságot követhessünk el, s azután az egyházi szertartást biztositja részünkre. *(Élénk derültség a jobb- és a szélsőbaloldalon. Nagy zaj balfelől.)*

Zboray Miklós: Nem tudom katholikus vagy-e, vagy protestáns, mert a szerint változik a helyzet. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Van ennek a beszédnek egy olyan része is, a mely ellen nekem hangosan és ünnepélyesen tiltakoznom kell. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. képviselő ur Bellarmin tanitványához méltó mezben áll elébünk és azt mondja: az ellenzéki szónak már kevés az értéke, jertek, szegjétek meg szavatokat és harczoljatok tovább! *(Zaj a baloldalon.)*

Bocsánatot kérek, lehet, hogy volt köztünk egy sajnos félreértés, de többé ilyen félreértésnek előfordulnia nem szabad, épen az ellenzéki szóba vetett hit szentsége és a magyar parlamentnek becsülete okából. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)*

Tudni fogjuk kötelességünket és sem csábitásnak, sem szirén hangoknak, sem a Mefisztóféle incselkedéseknek *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)* nem fogunk felülni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)* Ha ők azt tartják szükségesnek, hogy a rendkivüli eszközök alkalmazásával kell a csatát megvivni, ám tessék, de akkor birjanak is erővel, bátorsággal a felelőség tudatában azt a saját eszközeikkel és a saját embereikkel kivivni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mi ünnepélyes igéretet tettünk itt a ház előtt, ez az ünnepélyes igéret becsületbeli kötelességévé teszi e párt minden tagjának, hogy azt ünnepélyesen magyar becsülettel megtartsa. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)* Ebben, t. képviselőtársaim, senki kételkedni ne merészeljen és ebben senki csalatkozni nem is fog.

Zboray Miklós: Láttuk gr. Khuen-Héderváry alatt! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Vizet neki!)*

Elnök: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Lehet a mi politikánk még téves is, — a mint nem hiszem, hogy az — de hogy becstelenséget kövessünk el, arra kaphatók nem vagyunk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Helyt fogunk állani és követelni fogjuk, hogy az, a mi a nemzet számára igértetett, megtartassék, de hűségesen megtartjuk az adott magyar becsületszót. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Nem fogadom el a javaslatot! *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Buzáth Ferencz: Hát odaát miért nem helyeselnek? *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán képviselő ur a házszabályokhoz kért szót. *(A képviselők a jobboldalról kivonulnak. Zaj a baloldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk!)*

Zboray Miklós: Szünetet kérünk!

Gabányi Miklós: Abtreten! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Krasznay Ferencz: Nem lehet abtretolni urakat! Nem türi el ezt egy képviselő sem! Erre majd megtanit valaki! *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Bemegy a delegáczióba? *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Elnök csenget.)*

Elnök: Csendet kérek a ház minden oldalán. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak helyüket elfoglalni és Lengyel Zoltán képviselő urat csendben meghallgatni. *(Nagy zaj a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások a baloldalon: Szünetet kérünk!)*

Nem lehetvén a csendet helyreállitani, az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Lengyel Zoltán képviselő ur személyes kérdés és a házszabályok czimén kért szót. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Már a tegnapi ülés végén fel akartam szólalni a tegnapelőtt történt esetre vonatkozólag, hogy ugy személyes kérdésben, mint a házszabályok czimén bebizonyitsam azt, hogy én a tegnapelőtti esetben teljesen korrektül jártam el, *(Igaz! a baloldalon.)* hogy bebizonyitsam, hogy azt a házszabálymagyarázatot, a melyet én követtem, régebben ugy a t. miniszterelnök ur, mint képviselő, valamint Perczel Deszö mostani elnök ur, szintén mint képviselő, egyáltalában nem kifogásolta, s hogy ez a házszabálymagyarázat egyenesen gróf Apponyi Albert akkori elnöktől származik. Minden kommentár nélkül egyszerüen fel fogom olvasni a képviselőház 1903. márczius 17-iki ülésének naplójából az erre vonatkozó részt, azután a tegnapelőtti ülés naplójának erre vonatkozó részét, azután levonom a konzekvenciákat az illető megnevezett képviselő urakra nézve.

T. képviselőház! Az ilyen eset százszor is előfordult, de sohasem oly pregnánsan, mint

Digitized by Google

épen márczius 17-ikén. Akkor az az eset történt, hogy félháromkor az egész baloldalon mindössze heten voltak a képviselők közül és azok közül is csak Kubik Béla volt az egyedüli, a ki még nem beszélt. Beszédének másnapra halasztását kérte. Én mondtam neki, tegye ezt, mert majd az idő hátralevő részét házszabályok alapján ki tudom beszélni, és a vita nem fog megszakadni. Kubik Béla felállott és ezt mondta: *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Olvassa):* »T. ház! Az idő előrehaladottságára való tekintettel (Nagy zaj a jobboldalon.) kérnem kell a t. házat, méltóztassék nekem engedélyt adni arra, hogy a legközelebbi ülésben mondhassam el beszédemet. (Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon. Zaj a jobboldalon.)«

Erre gróf Apponyi Albert ezt mondja: »Most öt perczczel mult félhárom.«

Ugron Gábor: Ugyanaz az idő, mint tegnapelőtt!

Lengyel Zoltán: Most én közbeszólok: »Az ülés elején is kérheti és a ház megadhatja.«

Erre az elnök szólt: »A ház mindent tehet, mert a háznak minden hatalmában áll. Én azonban ezt a kérést nem terjeszthetem elő hivatalból *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* máskor, mint csak akkor, a mikor egy negyed órával az ülés befejezése előtt kerül valakire a sor.« (Zaj a szélsőbaloldalon.) Erre közbeszóltam: »Akkor nem szükséges szavazásra bocsátani.« Gróf Apponyi Albert ezt felelte: »De akkor is meg kell kérdezni.« (Ugy van! jobbfelől.)

Most felszólaltam és ezeket mondtam: »A házszabályokhoz kérek szót. Mindenkinek jogában van kérni a házat arra, hogy beszédét másnap, vagy a mikor tetszik, mondhassa el. A házszabályoknak illető szakasza pusztán csak arra vonatkozik, hogy akkor nem tagadhatja meg a ház hozzájárulását attól, hogy másnap tarthassa meg a képviselő beszédét. Most pedig az elnöknek a házszabályok szerint kötelessége megkérdezni a házat, hogy beleegyezik-e vagy nem. Egyszerü szavazással dönt a ház e kérdés felett; ha beleegyezik, a szónok holnap beszél, ha nem, ma. Ez az én felfogásom.« Ezt mondottam akkor is.

Erre gróf Apponyi Albert a következőket jelentette ki: »A t. képviselő ur, a ki az elnökséget kötelességeire figyelmeztetni jónak látta, igen nagy tévedésben van a házszabályok rendelkezését illetőleg, mert a t. képviselő ur ugy vélekedik, hogy a házszabályok az utolsó negyed órában felszólalóra nézve feltétlenül megadják azon jogot, hogy beszédét a következő ülésre halaszthassa, holott a házszabályok 212. §-a azt mondja, hogy: »a szólásra felirottak közül azon tag, kire az ülés meghatározott idejének vége előtt egy óra negyeddel kerül a sor, joggal bir vagy az ülés idejének meghosszabbitását kérni, hogy beszédét elmondhassa, vagy az ülésnek befejezését kérni« . . .

Visontai Soma: Ebben van a különbség!

Lengyel Zoltán *(tovább olvassa)*: . . . »egész beszédének a következő ülésre halaszthatása végett.« De a háznak belátásától függ, hogy miképen dönt, t. i. abban az esetben, hogyha nem háromnegyedkor, vagy háromnegyed után, hanem előbb kéri az illető képviselő.«

Tehát gróf Apponyi Albert azt nyilatkoztatta ki velem szemben, hogy a háznak nemcsak az lehet a kötelessége, hogy a képviselőnek beszédét feltétlenül másnapra halaszsza, hanem van egy joga is, t. i. az, hogy esetleg meghosszabbitsa az ülést és kötelezze a képviselőt, hogy ha beszélni akar, akkor még aznap beszéljen. Erre Rakovszky István képviselő ur közbeszólt, hogy: »Szavazzunk!« mire gróf Apponyi Albert kijelenti: »Különben ragaszkodik-e a képviselő ur ahhoz, hogy megkérdezzem a házat?« Kubik Béla: »Igen.« Elnök: »Akkor kérdem a t. házat, stb.«

T. képviselőház! Nem akarom ezt tovább folytatni egész végig. A vége a dolognak az, hogy az akkori elnök ur kért bennünket, hogy ilyen czimen ne huzzuk ki az időt, — a mi a házszabályok szerint módunkban van, hogyha ki akarjuk beszélni — és berekesztette az ülést háromnegyed kettőkor, a napló szerint ugy, hogy még csak fel sem tette Kubik Béla kérését szavazás tárgyává, hanem egyszerüen megengedte neki, hogy beszédét másnapra halaszsza el.

Száz és száz ilyen precedens van ezenkivül. De azt hiszem, ebből kétségtelen az, hogy egy hasonló esetben, percznyire megfelelő esetben, öt perczczel fél után kérte egy szónok beszédének másnapra halasztását; akkor ugyancsak én magam felszólaltam a házszabályok czimén, és az ellen az elnökségnek semmi kifogása nem volt. Az elnökség nem mondotta Kubik Béla akkori kérelmére, hogy az a beszéd megkezdését jelentette, engem nem nevezett renitensnek, nem utasitott rendre, és nem is utasitotta az ügyet a mentelmi bizottsághoz. *(Ugy van! balfelől.)*

Gr. Apponyi Albert, mint elnök, megállapitotta erre az esetre vonatkozólag azt, hogy igenis, neki kötelessége megkérdezni a házat, ha egy képviselő az ülés folyamán bármikor beszédének másnapra halasztását kéri; megállapitotta azt, hogyha ilyen háromnegyed előtt történik, akkor is föl kell tenni a kérdést a ház elé, és a háztól függ, vajjon megadja-e az engedélyt, vagy sem; megállapitotta továbbá, hogy a házszabályok illető szakasza alternativ jogot ad a képviselőnek, a mely a ház határozatától független, mert a háznak joga ebben az esetben a 212. §. megfelelő rendelkezése szerint csakis arra terjed ki, hogy vagy megengedi a beszédnek másnapra halasztását, vagy pedig meghosszabbitja az ülést, de semmi egyébre.

Az igen t. miniszterelnök ur akkor is képviselő volt, talán az ülésteremben is volt, a t.

Digitized by Google

jobboldal helyeselt ennek, itt van a napló, nem volt ellene semmi kifogása, és Perczel Dezső mostani elnök ur mint képviselő az ellen a házszabály-magyarázat ellen nem tiltakozott.

Most mi történik? Január 21-én, tegnapelőtt Kovács Pál képviselő ur áll fel és azt mondja *(olvassa)*: »Én azon kérdéssel járulok a t. ház elé, hogy tekintettel arra, hogy olyan anyagot kell a t. képviselőház elött feltárnom és elmondanom, a melyből én a mai körülmények között semmit el nem hagyhatok, mert különben nem lesz meg beszédemnek az az értelme és az a hatása, a melyet azzal elérni óhajtanék: méltóztassék megengedni, tekintettel arra is, hogy csak tiz percz választ el azon időtől, a midőn ezt már joggal kérhetem, hogy beszédemet holnap tarthassam meg.« Ezzel t. képviselőtársam abbahagyta beszédét és leült. És most mi következik? Az uj regime alatt az az elnök, a ki akkor mint képviselő nem tiltakozott a házszabályok ezen értelmezése ellen, azt mondja *(olvassa)*: »A házszabályok 212. §-a világosan megmondja, hogy ezt csak az a képviselő kérheti, a kire az ülés meghatározott idejének vége előtt egy negyed órával kerül a sor. Most a ház hiteles órái szerint még 25 percz van hátra az ülés végéig, tehát még több, mint egy negyed óra áll a képviselő ur rendelkezésére. Ha e 25 perczet megtoldjuk egy negyed órával, ugy a képviselő ur háromnegyed óra alatt elvégezheti mondanivalóját.«

És most jön a csalhatatlan elnöki kijelentés *(olvassa)*: »A képviselő urnak ez a kérelme tehát a házszabályok értelmében nem teljesithető.« Gr. Apponyi Albert erre azt mondja: de akkor is meg kell kérdezni a házat. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* A dolognak ez a része a képviselő urak szerint lehet vitás, de most jön az az eset, a melyről tulajdonképen szó van és a melyet ezzel a kérdéssel elhomályositani nem lehet, hogy t. i. Szederkényi a dolognak ebben a stádiumában a házszabályokhoz kért szót, és most már nem arról volt szó, hogy az illető képviselő háromnegyed előtt mit tehet, hanem hogy Szederkényi Nándor egy ilyen kérés előterjesztése után jogositva van-e a 215. §. értelmében a házszabályok czimén felszólalni vagy nem? Ehhez pedig joga volt a képviselő urnak, mert a felett nem a 212., hanem a házszabályok 215. §-ának *c)* pontja intézkedik, a mely ugy szól, hogy a képviselőnek bármikor jogában áll a házszabályok czimén felszólalni. Igen ám, de az elnök ur most azt mondja, hogy a képviselő urnak ez a kérelme nem teljesithető; ezt mondja beszédének első részében; és rövid három másodperczczel később azt mondja, hogy *(olvassa)*: »Addig, a mig Kovács Pál képviselő ur beszédét be nem fejezte, nem adhatok a képviselő urnak szót.« Rövid három másodpercz alatt tehát a kérelem már átváltozott megkezdett beszéddé. Azt mondja azután továbbá az elnök *(olvassa)*: »Kovács Pál képviselő ur már megkezdette beszédét.« Erre Szederkényi Nándor igy szólt *(olvassa)*: »Kovács Pál képviselő ur egy kérést terjesztett elő és leült.« Az erre azt mondja *(olvassa)*: »Kovács Pál képviselő ur nem a házszabályokhoz kért szót, hanem azért állott fel szólásra, mert a jegyző a szólásra jelentkezettek sorrendje szerint őt hivta fel szólásra.«

Ezután a napló a következőket tartalmazza *(olvassa)*: »Szederkényi Nándor: T. ház! Csak röviden . . . Gajáry Géza: Milyen czimen beszél? Elnök: Egyes t. képviselő urak szigoruan őrködnek a házszabályok megtartása felett, és mindenben a házszabályok megsértését látják, de a maguk részéről viszont mindent elkövetnek arra, hogy az ő szempontjukból a házszabályokat kijátszszák.«

Erre közbeszóltam én, hogy *(olvassa)*: »Erre száz és száz preczedens van! Másfél esztendeig igy történt!« Szederkényi Nándor: T. ház! Elnök: A t. képviselő urnak nincs joga szólani, és a házszabályok értelmében nem adhatom meg neki a szót. Szederkényi Nándor: T. ház! Elnök: Ha Szederkényi Nándor képviselő ur tovább folytatja: én azt az elnökkel és a házzal szemben való renitenciának fogom tekinteni, és ahhoz képest fogok vele szemben eljárni.

Erre Szederkényi Nándor leült és én ugyanazon jogczimen állottam fel; s ugyanezen jogczimen az ügynek ezen stádiumában utólag meg is adta az elnök ur nekem a jogot a felszólalásra. Igy szóltam *(olvassa)*: T. ház! A házszabályokhoz kérek szót! Ugron Gábor: Erőszakot nem türünk! Elnök (csenget): Egy esetben adhatnám meg a házszabályokhoz a szót a képviselő urnak: hogy ha Kovács Pál képviselő ur, a ki a felszólalások során következik, beszédét meg nem kezdte volna, és illetőleg ugy tekintetnék, hogy a mit mondott, az nem volt beszédének megkezdése. Lovászy Márton: Nem igaz! Hellebronth Géza: Nem kezdte, nem igaz! Ugron Gábor: Kérést intézett, hogy ne kezdje meg! Gajáry Géza: Tessék bezárni a vitát.« *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A viczeelnök!)*

Erre én a napló szerint igy szóltam *(olvassa)*: »Bocsánatot kérek... Elnök: A házszabályok értelmében nem adhatok szót Lengyel Zoltán képviselő urnak, erre nincs jogom. Nem adhattam meg a szót Szederkényi Nándor képviselő urnak, époly kevéssé adhatom meg Lengyel Zoltán képviselő urnak. Ugron Gábor: Ez erőszak! Elnök: A házszabályok értelmében nem adhatom a szót senkinek. Lengyel Zoltán: Nem függ az elnök urtól... Elnök: Nem adhatom meg a szót. Kubinyi Géza: Mindennek van határa! Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat rendreutasitom. Lengyel Zoltán: Kérem szépen . . . Elnök: Figyelmeztetem Lengyel Zoltán képviselő urat, ha nem tesz eleget az elnök intézkedésének, kénytelen leszek másodszor rendreutasitani. Minthogy Lengyel Zoltán képviselő

Digitized by Google

ur kétszeri rendreutasitásom daczára is az engedetlenséget, folytatja, ujból rendreutasitom és felteszem a kérdést: javaslom a t. háznak, hogy Lengyel Zoltán ügyét a mentelmi bizottsághoz utasitsa.«

T. ház! Nekem a mentelmi bizottság határozatához nincs jogom egy szót sem szólni, de szólhatok személyes kérdésben. Konstatálom a naplóból, hogy négyszer szólottam és a következőket mondtam: »A házszabályokhoz kérek szót . . . Bocsánatot kérek . . . Nem függ az elnök urtól . . . Kérem szépen . . .« *(Derültség balfelől.)* Konstatálom, hogy Kovács Pál képviselő ur nem folytatta állitólag megkezdett beszédét, azóta sem beszélt és az elnök ur az ügy ezen stádiumában a kérelem előterjesztése után Szederkényi képviselő urnak, a miniszterelnök urnak, gróf Zichy Aladár képviselő urnak, sőt nekem magamnak is megadta a szót. A konzekvenczia tehát azt hozza magával, hogy, ha az elnökség kijelenti, hogy megkezdett beszéd közben nem szabad szólani, akkor maradjon meg e mellett, ha pedig nem, akkor kérjen az elnökség alázattal bocsánatot. *(Ugy van! balfelől. Zaj és derültség jobbfelől.)*

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Az elnöki szék nem lehet a miniszterelnöki intések szerint pártczélokra felhasználható, az elnöki széknek magasabban kell állnia, hogy sem ilyen szemrehányást tehessen valaki. De a t. miniszterelnök ur, a ki gróf Apponyi Albert alatt szintén tagja volt a szabadelvü pártnak, másfél esztendő alatt szó nélkül hallgatta ugyanezen eseteket. És csak most áll elő a házszabályoknak azzal a magyarázatával, hogy, mint ő mondja:

»Ennek folytán a szónoknak nincs joga háromnegyed előtt, beszédének megkezdése előtt ezt a kérdést felvetni és annak elintézését a ház részéről provokálni, hanem, ha szólásra felszólittatott, és több van hátra, mint egy negyed óra, tartozik a házszabályok értelmében beszédét egyszerüen megkezdeni.«

A t. képviselő urakat nagyon sokszor voltam bátor a házszabályokban kioktatni. *(Óh, óh! jobbfelől.)* Konstatálom, hogy a képviselő, a kit a jegyző tárgyhoz szólásra felhiv, nem köteles beszédét megkezdeni. Egyszerüen felállhat és azt mondhatja, hogy nem él a szólás jogával; mondhatja, hogy kéri a ház tanácskozási képességét megállapitani; öt percz szünetet kérhet; kijelentheti, hogy mielőtt a tárgyhoz szólna, a házszabályokhoz akar szólani, hogy előbb személyes kérdésben beszél; a 207. §. alapján az elnök ur engedélyét kérheti, hogy a tárgytól eltérőleg szólhasson. Ha igy tovább végigmegyek a skálán, azt hiszem, a t. közbeszóló képviselő urakat elég pozitive meggyőzhetem arról, hogy a képviselőnek nem kötelessége, mint a járomba fogott állatnak, rögtön az igát huzni, beszédét rögtön megkezdeni. Nem áll, a mit a miniszterelnök ur mond, hogy: »beszédének megkezdése előtt semmiféle előzetes házszabályvita nem lehetséges«, és hogy a kit a jegyző felhivott, beszédét megkezdhesse. Hát én konstatálom, hogy száz meg száz eset volt itt, mikor a szónokkal egyidejüleg felállottam és a házszabályok, vagy személyes kérdés czimén szót kértem, és a 215. §. alapján az elsőség mindig engem illetett. Azt mondja azonban a t. miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Egészen világos, hogy a ház mostani mélyen t. elnöke a házszabályokat hüen, becsületesen és tisztán kezelte akkor, a mikor semmiféle előzetes diskussziót ezen a téren a szólásra felszólitott képviselő ur beszédének befejezte előtt megengedni nem akart.«

T. ház! Mikor a tényeket konstatáltam és mikor ezt a két dolgot egymással szembe állitom, hivatkozom a képviselőház egyhangu határozatára, a melyet akkor hozott, a mikor Perczel Dezső elnök ur az elnöki széket elfoglalta, és a melyben kimondotta, hogy az elnökség ezentul is gr. Apponyi Albert szellemében tartozik eljárni és a házszabályokat kezelni. Kérdem a t. miniszterelnök urat, ha ő ezt a mostani házszabálykezelést tartja hűnek, becsületesnek és tisztának, minek tartja akkor gr. Apponyi Albert házszabálykezelését, a mely ezzel egészen ellenkezik? Gr. Apponyi Albertet pedig arra kérem, régi reputácziója érdekében, nyilatkozzék, személyes kérdésben vagy a házszabályokhoz szólva, magáénak ismeri-e ezt a házszabálykezelést? A miniszterelnök urhoz és Perczel Dezső elnök urhoz pedig szintén intézek egy kérdést. Nyilatkozzék a miniszterelnök ur, ha nem tartotta helyesnek gr. Apponyi Albert házszabálykezelését, miért nem szólalt fel ellene, miért türte el?

Önök itélhetnek, tehetnek akármit. A dolog ugy nézett ki, mintha én a képviselőházban magamra hagyattam volna, mintha fellázadtam volna, mintha törvénytelenül jártam volna el. *(Egy hang balfelől: Meg is irták!)* Lehet, hogy megirták, lehet, hogy elmondották rólam, de én mindig ugy fogok itt állni, olyan egyenesen, a mint az Isten engemet megteremtett és ha tényleg az egész parlamenttel állanék is szemben, akkor is védeném az igazságot, mert azért küldöttek ide. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Egész egyszerüen kijelentem, hogy ezen teljesen deplaszirt, hosszu, zagyvalékos beszédre, a melylyel csak az idő telt, *(Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a baloldalon: Rendre! Micsoda beszéd ez! Zajos helyeslés jobbról.)* egy szóval sem szándékozom válaszolni. *(Felkiáltások a baloldalon: Rendre!)* Nagyon jó lesz, ha a képviselő urak soha ennél erősebb kifejezést nem fognak használni! *(Élénk helyeslés jobbról.)*

Tegnapelőtt megvitattuk e házszabály-kérdést a maga helyén. Az, hogy a házszabályok

Digitized by Google

ürügye alatt felszólalás történjék és már elintézett dolgokra ujra visszatérjenek a ház egyes tagjai, a technikai obstrukciónak egy fegyvere, *(Nagy zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)* a mely technikai obstrukciónak én segitségére jönni nem szándékozom . . .

Ugron Gábor: Azért beszél!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . Én bármikor helyet fogok állani a házszabályok azon magyarázatáért, a melyet tegnapelőtt kifejtettem, a midőn annak helye és ideje itt lesz. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Csak ennek megjegyzését tartottam szükségesnek. *(Helyeslés a jobboldalon. Mozgás balfelől.)*

Trubinyi János jegyző: Eitner Zsigmond.

Eitner Zsigmond: T. képviselőház! Hogy az előbb Polónyi Géza t. képviselő ur beszédét hallgattam, egy megjegyzést tettem, s ezért az elnök ur által rendreutasittattam; felháborodásomban ki kellett mennem. Eszembe jutott ekkor egy régi római történet. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* A midőn Pyrrhus a Siris melletti ütközet után Cineas követét Rómába küldötte, hogy alkudozásokba bocsátkozzék a rómaiakkal, s midőn a lealázó békefeltételeket Cineas a római szenátusban előadta, s a szenátus már-már meg akarta vele kötni a békét, felállott Appius Claudius, a világtalan szenátor . . . *(Folytonos zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Eitner Zsigmond: . . . és igy szólott: »Eddig fájlaltam vakságomat, de most már süket is szeretnék lenni, hogy ne hallanám azt, hogy a római szenátusban ilyen szavak hangoznak el; *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* először kötne Róma az ő legyőzőivel, az ő leigázóival békét, midőn az igazság vele van.« E szavak felébresztették a szenátusban a római szellemet *(Felkiáltások balfelől: Nagyon jó!)* és a római szellem megnyilatkozott abban, hogy Cineasnak azt a választ adták, hogy a meddig Pyrrhus Itália földjén áll, addig vele békét nem fognak kötni.

Ugron Gábor: Mi is igy vagyunk a némettel!

Eitner Zsigmond: Polónyi Géza képviselőtársam szavaira is azt mondhatnám, világtalan szeretnék lenni, hogy addig ne köthessek békét, a meddig Pitreich ur nyilatkozatát itt a magyar parlamentben el fogják fogadni. Ha végigtekintünk a nemzeti jogainkért folytatott küzdelmeinken, ez a legjobban igazolja, hogy mi mennyire a jog, törvény és igazság alapján állunk, hogy ez a küzdelem mennyire a magyar nemzet létfentartási kérdése ugy vagyonilag, közgazdaságilag, mint jogilag is, és hogy a közgazdasági kérdések megoldása is ennek a kérdésnek megoldásába tartozik épugy, mint a nemzetiségi kérdések megoldását is nagyon siettetné, és nagyon könnyen megoldhatóvá tenné a hadseregben a magyar nyelv érvényesülése. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Hogy mennyire érzékeny veszteséget jelentene Ausztriának ugy hatalmilag, mint közgazdaságilag, a magyar nyelvnek a hadseregben való érvényesülése, az kitetszik abból a görcsös ragaszkodásból, abból a görcsös védelemből, a melylyel Ausztria ebben az ügyben velünk szemben eljár. Nemzeti jogaink kivivása ellen sorakoztak és sorakozásba szólitották az egész császári udvart, a közös minisztereket, az osztrák minisztereket, a Reichsrathnak mindkét házát, a delegációkat, szóval az egész Ausztria ellenünk foglalt állást. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mellettünk van azonban a jog, törvény és igazság és a magyar nemzet létfentartási érdeke és ösztöne. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mert ha az osztrákoknak ebben a kérdésben sikerül a magyar nemzetet leszoritani, az esetben csak idő kérdése, hogy ugy közgazdaságilag, mint függetlenségileg is mikor fogjuk elveszíteni magyar nemzeti létünket, *(Ugy van! Ugy van! baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Tökéletesen igaz!

Eitner Zsigmond: Ha a magyar nemzet összességben ugy összetartana, mint a mi ellenségeink, és ha a hazafiság erőt kölcsönözne a nemzetnek, a pártok pedig a honnak védelmében összetartanának és egyetértenének, s csak csekély jelentőségü taktikai kérdések által egymástól el nem huzódnának: akkor a magyar parlament oly erőt fejthetne ki, hogy azzal Ausztriának összes hatalma sohasem birna és Magyarországot Ausztria leigázni soha képes nem volna. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ha nem volna összeesküvés az osztrák államférfiak és a magyar államférfiak között!

Eitner Zsigmond: Ha a szabadelvü párt ezen most megritkult, de nagy tömegében is volna annyi igazán jó hazafi, a kiknek elég életösztönük van arra, hogy megitélhessék azt, hogy ez a most felvetett kérdés nemcsak formai kérdés, hanem egy egész rendszernek, egy egész politikának a kérdése, a mely az osztrák czentralisztikus politikát használja, s a melynek egyedül a »Gesammtmonarchie« elvében lehet kifejezést adni: akkor ez a párt történeti felelőségének tudatában kötelességének tartaná azt, hogy a magyar nemzeti jogok mellé sorakozzék. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ha pedig ezt nem teszi, akkor nem a hazát szolgálja, hanem egyedül csak pártszempontok vezetik, azon pártszempontok és azon pártelvek mellé sorakozik, a melyeket neki a miniszterelnök ur Bécsből ide dirigálva hozott. És minthogy ezt az utóbbit képviselik, vagyis ugyanazt a politikát, a melyet a miniszterelnök ur Bécsből hozott, nem hazafiságukat követik, hanem igenis mandátumaikat féltik, mert ezen mandátumokat a hatalom kegyétől és nem a nép bizalmából nyerik. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Digitized by Google

A függetlenségi pártnak lenne tehát kötelessége, t. képviselőház, küzdeni tovább is és nem egy rövid 12 hónapi harcz után feladni a küzdelmet. Hiszen ha a történelmet tekintjük, Rákóczi Ferencz szabadságharcza 9 hosszu éven keresztül tartott és a legutóbbi 1848—1849-iki önvédelmi harczunk Kossuth Lajos alatt két esztendőn át tartott. És ők még a számüzetés keserü kenyere mellett sem szüntek meg a magyar függetlenség és önállóság mellett küzdeni, akkor is, a mikor már számüzetésben voltak. Mennyit szenvedtek, mennyit küzdöttek ők!

B. Kaas Ivor: És nem kértek kegyelmet!

Eitner Zsigmond: A nemzet is évtizedeken keresztül küzdött az elnyomatás korszakában, de magát soha meg nem adta. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Miért indultunk harczba, a mikor nemzeti jogaink követelését itt a képviselőházban hangoztatjuk? Nem csináltunk mi forradalmat, hanem igenis harczoltunk törvénykönyvvel a kezünkben, törvényadta jogainknál fogva ugy itt a képviselőházban, mint harczoltunk a megyéknek tanácstermeiben, harczoltunk a megyékben és a népgyüléseken. Tisza miniszterelnök ur üres, semmitmondó igéreteinek mi felülni nem fogunk sohasem . . .

B. Kaas Ivor: Nem is engedi meg a népgyüléseket jövőre!

Eitner Zsigmond: . . . és harczolni fogunk mindaddig, a mig jogaink elismerést nyerni nem fognak. *(Helyeslés a baloldalon.)*

T. ház! Ha a parlamenti helyzettel szemben akár balra, akár jobbra nézünk, mindenütt elveink támogatóit látjuk. Jőjjenek segitségünkre t. elvbarátaink, az igazi hazafiak; harczoljanak velünk és igazunkért, és akkor majd meg fogják látni, hogy a szabadelvü pártból kilépett nemzeti pártiak is, vezérükkel, gróf Apponyi Albert igen t. képviselőtársammal élükön, a ki a nemzeti követelmények mellett bontotta ki zászlóját, hozzánk fognak csatlakozni. Rántsa ki kardját ügyünk igazságáért minden jó magyar, és fogjanak fegyvert az összes igazi hazafiak szent jogainkért; (*Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.*) akkor majd megmutatjuk a hagyományos osztrák szellemnek, hogy velünk birni nem fog. *(Ugy van! balfelől.)* Hiszen, t. ház, ha a késlekedés politikája nem okozta volna már számtalanszor Magyarország pusztulását, akkor nem következett volna be »nemzeti nagylétünk nagy temetője: Mohács!« Ha Szapolyai János harczedzett seregével, a helyett, hogy Szegednél késlekedett, segitségére sietett volna a hazájáért küzdő Tomorinak, akkor nem veszett volna el ott az, a miért ma is küzdünk: nemzeti királyságunk és nemzeti függetlenségünk; akkor nem küzdenénk már 400 év óta hiába nemzeti jogainkért.

A kormány által benyujtott ujonczmegajánlási törvényjavaslat részletes tárgyalására egyelőre nem kivánok kiterjeszkedni, a mennyiben annak részletes megvitatására még lesz alkalmunk, de foglalkozni fogok még egyes kérdésekkel, közöttük olyanokkal is, a melyek nemzetünk létfeltételeit képező közgazdasági kérdéseket is érintenek. *(Halljuk! balfelől.)* Mindenekelőtt felhivom a t. ház figyelmét a »Danzer's Armee-Zeitung« tegnapelőtti számában megjelent czikkre. Ezen, több magasabbrangu katonatiszt közreműködésével szerkesztett »Danzer's Armee-Zeitung« hasábjain egy olyan czikket közölnek, a melynek czime »Osztrák-magyar, vagy magyar és osztrák hadsereg«, a melyben tehát az önálló magyar hadsereg és az önálló osztrák hadsereg kérdését is tárgyalják, és ebben azt irják, hogy a közös hadsereg esetleges két részre osztásával Ausztria gyarapodnék erőben, tekintélyben és hatalomban, mig Magyarország sülyedne és teljesen osztrák befolyás alá kerülne. A nevezett lap állitásait bizonyitani is igyekszik. Nem szándékom ennek a tisztelt ujságnak ezt az egész czikkét felolvasni, mert azokra nézve, a mik ebben mint támadások foglaltatnak, némi utánszámitás segitségével rájöttem, hogy nem mind felelnek meg a valóságnak. A czikk irója azonban a konkluziót ugy vonja le, hogy ha Magyarország az ő hadseregét a quóta arányszáma szerint állapitaná meg, akkor mennyivel kisebb hadsereget tarthatna fenn; viszont, ha pedig nem a fizetési quóta arányában, hanem az ujonczjutalék számával arányositaná a hadsereget, mennyivel kellene akkor Magyarországnak hadserege fentartásához, mint többlettel hozzájárulni.

Ezen számadatok azt látszanak bizonyitani, mintha az osztrákoknak volna igazuk, azonban, ha végigolvassuk czikkeit, kilátszik azokból az elrejtett lóláb. Ezekben a czikkekben azt mondják, hogy ha Magyarország tartaná fenn ezt a hadsereget, ez óriási összegbe kerülne az uj beruházások és megrendelések miatt, melyeknél mindig a nagyiparos-államra, Ausztriára volna utalva, sőt mindezt még sulyosabbá tenné az a körülmény, hogy Magyarországnak a közösség megszüntetése után tetemesen megnövekednének kiadásai, tehát Ausztriának, ha a közösség megszüntetését követelnénk a hadseregben, még mindig az a kérdés lebegne szeme előtt, hogy közgazdaságilag és vagyonilag továbbra is adófizetői legyünk mindenben Ausztriának és nem vennék azt tekintetbe, hogy akkor azok az óriási összegek, a melyeket mi a hadsereg ellátására forditunk, nem Ausztria pénztárába folynának be, hanem igenis Magyarország közgazdaságának és iparának fejlesztésére volnának fordithatók. Ebből a szempontból bátor vagyok benyujtani határozati javaslatomat, *(Helyeslés balfelől.)* a mely a következőkép szól (*olvassa*):

»Utasittatik a kormány, hogy mutassa ki, hogy a hadsereg szükséglete ugy a tengerészetnél, mint az ágyuk beszerzésénél Magyarország ipara és közgazdasága milyen arányban részesül.«

Digitized by Google

(Beadja a határozati javaslatot. Helyeslés balfelől; felkiáltások: Be van adva!)

Lengyel Zoltán: Térti vevényt kérünk! *(Zaj.)*

Eitner Zsigmond: És ha nézzük még, hogy a hadi tengerészet dolgában mennyire rugnak azok az összegek, a melyeket kiadunk, bizony nagyon elszomoritó konkluzióra kell jönni, hiszen maga beismeri, az u. n. magasrangu katonatisztekkel összeköttetésekben lévő ujság, hogy feltétlenül szükséges volna, hogy Magyarország kénytelen legyen rászorulni ezen viszonyok közt is Ausztriára és Ausztria karjaiba kergetné magát és ismét osztrák befolyás alá jutna és az alól Magyarország nem szabadulhatna fel. Az osztrákok, illetőleg az osztrák közgazdaság azért csatlakozik a hadügyi kormánya követeléseihez, mert ebben Ausztria felvirágzását látja. Mint a hogy a szivnek vérkeringése olyan, hogy a mi vér onnan ellöketik, egy bizonyos czirkuláczió után oda vissza is menjen, épugy szükséges, hogy a mi a nemzettől a hadsereg fentartására elvonatik, azt más uton, de ugyanazon nemzet kapja vissza más alakban. *(Élénk helyeslés balfelől.)* És minthogy ez a circulus nálunk közgazdaságilag a hadseregnél épen az osztrák közgazdasági érdekek kizsákmányolása érdekében nem történik meg, ennélfogva ez egy bizonyos időközben, mint midőn a szivből lassan-lassan elhulló vércsöppek, azt működésképtelenné teszik, maga után fogja vonni Magyarország közgazdasági tönkretételét.

Ha nézzük a katonai államokat, melyek a hadsereg fentartása által óriási terheket rónak magukra, melyek bizonyos hóbortért, egy eszméért, mint pl. a nagyhatalmi állás hülye phantasmagoriájáért folyton fegyverben kell, hogy álljanak: ha nézzük a statisztikai adatokat és látjuk azt, hogy Magyarország összes lakosságának tényleg állományban levő katonaságában a csecsemőtől kezdve az aggkorig minden 114-ik ember katonai fegyver alatt nyög; ha pedig nézzük azt, hogy a katonai kötelezettség teljesitésében a statisztikai adatok szerint minden 28-ik ember résztvesz, és az asszonyokat is a lakosság feleszámának véve, minden 14-ik ember kénytelen a katonakötelezettségének eleget tenni. Mit látunk ezzel szemben? Azt, hogy ugyanakkor a világnak legvagyonosabb, legnagyobb közgazdasági és ipari államában, Észak-Amerikában csak minden 1300-dik lakosra jut egy katona, mig minálunk minden 14-ik ember katona.

Ha az iparfejlesztést hasonlitjuk össze a katonaság szükségletének fedezése tekintetében, még egy akutabb eset áll elő. Midőn Ausztriát és Magyarországot a hadügyi kormány egy óriási teherrel, uj ágyuk beszerzésével akarja megterhelni, akkor ismét azt látjuk, hogy azon óriási költségnek, a melylyel a magyar állam hozzájárul ezen uj ágyuk beszerzéséhez, nemcsak nagy részét, hanem mondhatni, egészét Ausztria teszi zsebre, s akkor szükséges volna gondoskodni a kormánynak arról, hogy a magyar állami vasgyárak, a melyek ma privát-vállalatoknak csinálnak konkurrenciát, magyar iparvállalatokat tesznek tönkre, e helyett az állami szállitásokban az ágyuk gyártását vonnák be körükbe, a mivel megtakaritanák azt az összeget, melylyel ma Ausztriának iparvállalatai, a pilzeni Scoda-gyár, valamint a bécsi Arzenál gazdagodnak és ez Magyarország javára maradna.

Nem akarok a részletekbe belebocsátkozni, mert lesz még erre alkalmam ugy határozati javaslatom megindokolásánál, valamint a részletes tárgyalásnál, a mikor erre elég időm fog lenni. Most csak ki akarok térni Pitreich hadügyminiszter urnak az osztrák delegáczióban tartott beszédére és azzal is csak röviden foglalkozom; mert nem akarom a t. ház becses idejét nagyon is igénybevenni. Hanem mégis kötelességemnek tartom Pitreich hadügyminiszter urnak botrányos támadását, a mit az osztrák delegácziókban tett, határozottan visszautasitani. Megtörtént az már a delegácziókban egyszer a hirhedett Grivicsics esetben, de Grivicsics esete óta ilyen alávaló, szemérmetlen támadás a magyar alkotmány és a magyar állam függetlensége és önállósága ellen nem intéztetett, mint a minő támadást intézett most Pitreich hadügyminiszter ur. *(Ugy van! balfelől.)* A Pitreich hadügyminiszter nyilatkozatában az osztrák szoldateszka . . .

Lengyel Zoltán: Mihelyt elalszik az ellenzék, mindjárt szárnyra kelnek a svábok.

Eitner Zsigmond: . . . teljes dölyfe nyilatkozott meg. A hadsereget az állam fölé helyezik. Az államból nagy hadügyi államot akar csinálni, és kijelenti, hogy az osztrák hadsereg szellemén nem akar változtatni, hanem igazi pretoriánus szellemben, abban a hagyományos szellemben akarja nevelni, a mely 1848-ban oly végzetes szerepet játszott, és e szellem terjesztését és megerősitését akarja az osztrák közös hadseregben. Beszéde a magyar államnak és a magyar államiságnak lábbal tiprása, ez a beszéd nyilt lázadás a magyar alkotmány ellen. Pitreich előtt nem létezik magyar állam, nincs magyar nemzet, csak hadsereg van, a melynek szellemét ő fenn akarja tartani. *(Igaz! a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Kétfejü sas-madár a szentsége.

Eitner Zsigmond: Ennek fejében az egységes osztrák katonai hatalmat ismeri csak, a melyben a magyar, cseh, tót, német nyelveket majdnem egyenranguvá degradálja a czigánynyal, és erre a miniszterelnök urnak semmi válasza nincs, sőt kijelenti, hogy Pitreich katonailag válaszolt a delegácziókban, és hogy Pitreich válasza az ő véleményével teljesen megegyezik, és a szabadelvü pártnak megegyezését teljesen fedi. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Okolicsányi László: Mert ő kapitány, az meg generális.

Digitized by Google

Eitner Zsigmond: E kijelentésnek köszönheti a főhadnagy ur valószinüleg azt, hogy kapitánynyá léptették elő.

Nyegre László: Kitünő viccz!

Lengyel Zoltán: Szalutál az előadó urnak, mert feljebbvalója.

Münnich Aurél előadó: Jobb vicczet kérünk! *(Zaj és mozgás.)*

B. Kaas Ivor: A Dienstreglement igy tartja, igy parancsolja a miniszterelnök urnak.

Elnök: Csendet kérek! Méltóztassanak a szónokot meghallgatni.

Eitner Zsigmond: Nos, ha ez igy van, akkor mi ennek a szellemnek, ennek a rendszernek ujonczmegajánlási jogunknál fogva sem egy szál ujonczot, sem annak fentartásához egy adófillért nem adunk a nemzet vagyonából. *(Helyeslés a baloldalon.)* Minthogy pedig a rendszer megerősitéhez semmivel sem járulok hozzá, az ujonczjavaslatot nem fogadhatom el, *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* hanem határozati javaslatomat ajánlom a t. háznak szives elfogadásra. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Az idő előrehaladottsága miatt a szőnyegen lévő törvényjavaslat feletti vitát félbe kell szakitanunk, annál is inkább, mert az interpellácziók előterjesztése következik. Ezt megelőzőleg azonban a legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag leszek bátor javaslatot tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslom a t. háznak, hogy hétfőn délelőtt 10 órakor tartsa legközelebbi ülését, és az ujonczmegajánlásról szóló törvényjavaslat és az ezzel kapcsolatos jelentések tüzessenek ki annak napirendjére. Van valakinek erre nézve észrevétele? *(Nincs!)* Ha nincs, ezt határozatképen kimondom. Következnek az interpellácziók.

Dedovics György jegyző: Gróf Zichy Aladár!

Gr. Zichy Aladár: T. ház! A mult hét folyamán a miniszterelnök ur Szederkényi Nándor és Lengyel Zoltán t. képviselőtársaim interpellácziójára válaszolva, egy rendeletet hozott a képviselőháznak tudomására, a mely a gyülekezési jogról szól. Ezen kérdés fontossága inditotta Visontai képviselőtársamat is arra, hogy tegnap szakavatottan és bőven tárgyalja ezen kérdést a házban, és reméljük, hogy a miniszterelnök ur ezen rendelete megemlitésénél nem fog megállni, hanem erre nézve a házat és az egész országot tájékoztatni fogja.

T. ház! A képviseleti rendszernél a gyülekezési jog szabadsága ép oly sarkalatos és fontos, mint magában véve a választási szabadság. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ez késztetett engem arra, hogy a mai napon a miniszterelnök urhoz egész röviden egy interpellácziót terjeszszek elő, kérve, hogy ő válaszában egyuttal az ország közvéleményét is megnyugtassa, mert joga van minden állampolgárnak tisztában lenni azzal, hogy hogyan és mikép élhet a gyülekezési jog szabadságával.

Interpelláczióm a következőkép hangzik *(olvassa)*:

»Szándékozik-e a belügyminiszter ur azon rendeletét, melyet f. é. január 16-án Szederkényi Nándor és Lengyel Zoltán képviselő urak interpellácziójára adott válaszában emlit, és a mely a népgyülésekre vonatkozik, köztudomásra hozni?« *(Helyeslés balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Azonnal válaszolok t. képviselőtársam interpellácziójára.

Mielőtt ezt tenném, legyen szabad egész röviden kijelentenem, hogy azon rendelet, melyet e tárgyban kibocsátottam, a főispánokhoz intézett bizalmas rendelet volt. *(Felkiáltások balfelől: Ahá! Titkos!)* Hogy azonban milyen kevéssé volt szándékom ebből titkot csinálni, ellenkezőleg . . .

B. Kaas Ivor: Felbiztatni! *(Zajos ellenmondások jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . ellenkezőleg, mennyire óhajtottam, hogy ez a tény köztudomásra jusson, hogy a t. képviselő uraknak alkalmuk legyen vele megismerkedni, azt netalán kritika tárgyává tenni: ennek bizonyitékául egyszerüen azon tényre hivatkozom, hogy ugyanazon napon, midőn e rendeletet aláirtam, egy interpellácziára adott válaszomban, a mely csak némi kapcsolatban állott a kérdéssel, felemlitettem e rendeletet, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* egyenesen provokáltam, hogy erre nézve diszkusszió származzék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Szederkényi Nándor: Hiszen akkor nem titkos! *(Felkiáltások jobbfelől! Nem titkos! Bizalmas!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Bizalmas és titkos két egészen különböző fogalom. Ugy látszik, Szederkényi képviselő ur csak a titokban bizik, *(Derültség jobbfelől.)* én tudok bizni titkolózás nélkül is, és szerintem bizalmasnak kellett lenni a rendeletnek azért, mert irányadás foglaltatik benne arra vonatkozólag, hogy a hatóságok a maguk diskréczionális jogkörét milyen mértékben alkalmazzák. Tehát bizalmas természetü rendelet volt; de hogy mennyire nem titkos, azt már multkori magamtartásával igazoltam, és igazolni fogja a válasz is, melyet ezuttal adni szándékozom.

A t. képviselő urak méltóztatnak tudni azt, hogy Magyarországon a gyülekezési jog törvényben szabályozva nincs, és ennek folytán, addig legalább, mig az törvényben szabályoztatni nem fog, ez ügynek kezelése teljesen a kormányzati jogkörbe tartozik.

B. Kaas Ivor: Tessék! *(Derültség és zaj jobbfelől.)* Minden szabad, a mit a törvények nem tiltanak! *(Zaj jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Akár tetszik t. képviselőtársamnak, akár nem, de ez egy tény, a melyet csakugy a föld szinéről eltörülni nem lehet. A gyülekezési jog mindenesetre olyan nagy horderejü nyilvánjog, a melynek mikénti

Digitized by Google

gyakorlása körül a rendőri hatóságoknak jogai és kötelességei vannak, és a mennyiben ezek a jogok és kötelességek törvényben körülirva nincsenek, természetszerüleg a kormányzatnak képezi hivatását és kötelességét ebben a tekintetben saját felelőségére eljárni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: A törvény keretében! *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: De nincs törvény!)* Én értem a szabadságot is, a törvényességet is, de a közjogot is. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagyon furcsa konzekvenciákkal járna minden oly államban, a melynek nincs kodifikált alkotmánya, hanem a melynek alkotmánya egy ezredéves történelmi fejlődés szülöttje, ha arra az elvi álláspontra helyezkednénk, hogy a mennyiben a törvény nem mond semmit, ott nem lehet semmit sem cselekedni.

B. Kaas Ivor: Azt nem mondtam! *(Élénk derültség a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Annak, a mit t. képviselőtársam mondott, vagy ez volt az értelme, vagy azután semmi értelme sem volt. *(Élénk derültség a jobboldalon.)* Visszatérek a dologra.

B. Kaas Ivor: Ha nem értik, arról én nem tehetek. *(Zaj és derültség a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagyon természetes dolog, nem volt és remélem, nem is lesz magyar kormány, a mely át ne volna hatva annak nagy fontosságától és nagy horderejétől, hogy a gyülekezési jogot semmiféle felesleges korlátozásnak alá ne vesse, *(Helyeslés a jobboldalon.)* hogy itt az elvi álláspont és a szabály, a melyből kiindulni kell, a teljes gyülekezési szabadság, és ezt megszoritásoknak alávetni csak annyiban szabad, a mennyiben ezt a közérdek, a közbiztonság szempontjai parancsolólag megkövetelik. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ez nagyon tág!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Itt van mindenesetre egy bizonyos köre az appreciációnak, mondjuk a diskreczionárius hatalomnak. De méltóztassanak nekem megengedni, ez a kör megmaradna akkor is, ha az ügy törvényben szabályoztatnék, mert teljes lehetetlen volna törvényben ugy szabályozni, hogy ezen szempontok megitélése ne a rend fentartásáért felelős hatóságokra bizassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Én nagyon szeretném megérni azt, hogy a gyülekezési jog törvényben szabályoztassék. Ha a t. képviselő urak nekem még hosszu időt engednének arra, hogy az ország ügyeivel foglalkozhassam ebben az állásban, bizonyára rá kerülne a sor erre is. De egyelőre mindenesetre teljesitenem kell kötelességeimet a mai jogrendszer alapján, vagyis törvényes dispozicziók létele nélkül és én biztosithatom a képviselő urat, hogy én ezen kötelességeim teljesitésénél a gyülekezési jognak legliberálisabb interpretációjából indulok ki. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Mielőtt az általam kibocsátott rendeletre áttérnék, legyen szabad egy körülményről megemlékeznem. A midőn átvettem a belügyminisztérium vezetését, jött tudomásomra, hogy gyakran a népgyülések megtartását tudomásul nem vevő határozatok ellen beadott felebbezések a népgyülésre megjelölt időn jóval túl terjesztetnek fel és a belügyminiszteriumban szokásban volt ezen felebbezéseket mint tárgytalanná váltakat minden érdemleges elbirálás nélkül visszaküldeni.

Az idő rövidségénél fogva nem kereshettem elő nagyobb materiálét erre, de itt fekszik előttem két ilyen módon elintézett akta, az egyik 1899 november haváról, a másik 1901-ből. Felhozom őket példájául annak, hogy ez az eljárás a belügyminiszteriumban szokásban volt.

Én, a midőn átvettem a belügyminiszterium vezetését s a midőn egyuttal igen szigoru intézkedést bocsátottam ki az iránt, hogy mindazon ügyek, a melyek régi idő óta hevertettek a miniszterium egyes osztályaiban, elintéztessenek, akkor tudomásomra jutott, hogy márcziusban tagadtatott meg Kecskeméten egy népgyülés megtartása, a melyre nézve azonban a miniszterium márcziustól egész novemberig nem intézkedett. Én akkor azt mondtam, nem bánom, itt már nyolcz hónap eltelt, ezt az ügyet küldjék még vissza mint tárgytalant, mert nyolcz hónap mulva csakugyan semmi értelme nincsen az intézkedésnek, de egyuttal kijelentettem azt, hogy én ezt az eljárást helyesnek nem tartom és én jövőre akár idejekorán, akár elkésetten jön egy ilyen ügy a miniszterium elé, érdemleges határozatot kivánok ez ügyekben, *(Helyeslés a baloldalon.)* hogy lehetővé tegyem azt, hogy esetleg egy más terminusra a népgyülés akkor is összehivathassék, ha az előzőleg kontemplált terminuskor az már megtartható nem volt. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

E tekintetben tehát a dolog ugy áll, hogy ily természetü praxist, mint létezőt találtam a miniszteriumban és azt beszüntettem, a mint módomban állt a kérdéssel foglalkozni és abba beletekinteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Már most, t. ház, ezek után áttérek azokra a körülményekre, a melyek rendeletem kibocsátását tették szükségessé. *(Halljuk! Halljuk!)* Azt az agitációt mindnyájan ismerjük, a mely szocziális jelszavak és szocziális firma alatt az országnak különösen azon részeiben indult meg és van folyamatban, a hol a köznép alacsonyabb müveltségi fokánál fogva mindenféle izgatásnak hozzáférhető. *(Általános helyeslés.)* Ez az izgatás nem a mezőgazdasági munkásosztály köréből indult ki. Egy idegen plánta az, a melyet főleg Budapestről vittek a mezőgazdasággal foglalkozó köznép közé olyanok, a kiknek a magyar munkásosztálylyal, annak érdekeivel, annak küzdelmeivel semmi köze, *(Helyeslés a jobboldalon*

Digitized by Google

és a néppárton.) hanem a kiknél ezen agitációk hivatásszerü üzése keresetforrást képez. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Abból élnek! Pezsgöznek belőle!)*

Daczára annak, hogy ezen agitációt és ezen agitátorok működését a szimpatiának ugyanolyan csekély fokával itélem meg, a mint ugy látom, pártkülönbség nélkül a háznak minden tagja, én ebből általános elv és általános szabály gyanánt egyáltalában nem kivánom levonni azt, hogy még ezen elemeknek is meg ne engedjük a népgyülések tartását, *(Általános helyeslés.)* mert azt tartom, hogy a leggyökeresebb orvoslása a bajnak, hogy ha ezen eszméknek a hiábavalóságáról, hogy ha ezen agitációknak üres és frivol voltáról, ha ezen agitátorok mellékes czéljairól a nép az életben győződik meg. *(Helyeslés jobbfelől.)* Igaz, hogy tanpénzt fizet ez a szegény ember, mig erre a meggyőződésre jut, igaz, hogy sok fillérét szedik össze a népnek az ilyen méltatlan elemek, a mely filléreket bizonyára üdvösebb czélokra fordithatott volna, *(Ugy van! jobbfelől.)* de mind hiába, mégis csak a szabad intézményeknek, a szabad állami és társadalmi életnek normális proczesszusa az, hogy többé-kevésbbé saját kárán tanulja meg mindenki, hogy hol keresse az igazi orvosságot. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Ez az általános álláspont, a melyre én ezen kérdés megitélésénél helyezkedem. Azonban felelőségem tudatában kénytelen vagyok ezen általános elvi álláspont alól kivételt is tenni, különösen azon vidékekre nézve, a hol egyfelől a népnek alacsonyabb kulturális foka, másfelől az a körülmény, hogy a szocziális agitáczió igen könnyen összejátszhat bizonyos nemzet- és államellenes törekvésekkel, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* különösen veszélyessé teszi ezt az ügyet, ugy, hogy nemcsak tanpénzről lehetne aztán szó, a melyet az agitáczió által elcsábitott nép az u. n. szocziális czélokra pénzben kifizet, hanem a hol a népnek ennél sokkal nagyobb kincsei forroghatnak koczkán, mert az akczió olyan mérveket ölthet, hogy a közbiztonság megvédésére, a közrend helyreállitására karhatalomra és fegyverhasználatra kerülhet a sor. Én pedig nem tudnám elviselni a felelőséget azért, hogy bármily helyes teoretikus álláspont kedvéért annak tegyem ki az elcsábitott népet, hogy fegyverhasználattal, esetleg emberélet feláldozásával kelljen őt kijózanitani. *(Élénk helyeslés.)*

Ilyen aggályos konkrét jelenségek mutatkoztak Arad, Temes és Torontál vármegyékben, a hol ugy a román, mint különösen a szerb ajku lakosságnál mindenütt belejátszódott egy nemzet- és államellenes akczió, és a hol a közbiztonság megzavarásának olyan aggályos és akut tünetei mutatkoztak, mint ellenszegülés a hatóság ellen, veszélyes fenyegetések a lakosság mindazon tagjai ellen, a kik nem csatlakoztak a mozgalomhoz, gyujtogatások, életveszélyes fenyegetések, szóval a közbiztonság olyan megzavarása, a mely máris szükségessé tette azt, hogy Temes megye három, Torontál és Arad megyék egy-egy községében katonaság kirendeléséről és ezen egész inficziált területen a csendőrség létszámának erős megszaporitásáról kellett gondoskodni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Kivételes rendszabályok.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Szerintem kötelességemnek egyik része az, hogy ha kell, csendőrrel és katonával is megvédjem és fentartsam a közbiztonságot, de ismétlem, nem tudnám elviselni a felelőséget azért, hogy továbbra is kitegyem a mételynek és miazmának azon lakosságát az országnak, a melyet esetleg csak vérontással lehet a közrend megzavarásától visszatartani. Épen ez volt az indoka a szóbanforgó rendelet kibocsátásának. Méltóztassanak megengedni, hogy ezt a rendeletet felolvassam. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):*

»Hozzám érkezett jelentések szerint a szocziál-demokrata-párt vezetősége az utóbbi időben mind sürübben küldi ügynökeit és megbizottjait az ország egyes vidékeire népgyülések rendezése érdekében s igy a hatóságok mind gyakrabban jönnek abba a helyzetbe, hogy a népgyülések megtarthatása tárgyában határozzanak.

Én a gyülekezési jogot rendszerint a legliberálisabban kivánom értelmezni, mert a nép között terjesztett téveszmék önmagukban hordják ellenszerüket s az ilyen zavaros áramlatok a nép kijózanodása folytán természetes halállal mulnak ki. Ezen természetes folyamatot megakasztó, gátló, vagy tiltó intézkedéseket tehát indokoltnak csak ott tartom, hol azokat a közbiztonság és állami rend szempontjai feltétlenül szükségessé teszik.

Minthogy pedig sajnálattal arról is értesültem, hogy ezek a népgyülések több helyen a nép nyugalmának és békéjének megzavarását, a közrend és közbiztonság megtámadását idézték elő, az állami rend érdekében felhatalmazom a rendőri hatóságokat, hogy ily helyeken a bejelentett népgyülések tudomásvételét, — ujabbi rendelkezésemig — ezekből az indokokból megtagadhassák.

A midőn erről főispán urat megfelelő intézkedés végett értesitem, egyuttal felkérem, hogy e rendőri hatóságoknak a népgyülések engedélyezése és azok megtagadása körüli eljárását figyelemmel kisérni és őket a jelzett intenczióimnak megfelelőleg irányitani sziveskedjék.« *(Élénk helyeslés.)*

Ehhez a szöveghez csak azt jegyzem meg, hogy világosan szocziálista izgatásra és azon helyekre van szoritva a népgyülések tudomásul vételének megtagadása, a hol akut rendzavarás veszélye forog fenn, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és hozzáteszem azt is, hogy éberen őrködni fogok felette, hogy a hatóságok eljárásukban ezen korlátok között maradjanak és ezen rendeletemet semmi körülmények között

Digitized by Google

tévedésből vagy más szempontból fel ne használják arra, hogy akadályozzák, korlátozzák a gyülekezési szabadságot ott, a hol ezek a parancsoló körülmények fenn nem forognak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Miután, a mint jeleztem, tényleg az ország egy részében a viszonyok olyanok voltak, hogy nem nézhettem tétlenül tovább, hogy ilyen népgyülések megtartása által tovább terjesztessék a métely, én azt hiszem, hogy felelőségemmel és azon kötelességgel, a melylyel az ország érdeke iránt tartozom, *(Helyeslés a jobboldalon.)* csak az volt összeegyeztethető, hogyha a felelőséget a népgyülések ilyen esetben való megtagadásáért magamra vállalom, *(Helyeslés a jobboldalon.)* ebben a tekintetben a rendőri hatóságokat a kellő fedezetben részesitem, másfelől azonban — és erre nézve biztositathatom a házat, — hogy éberen őrködöm a felett, hogy a gyülekezési jognak ezen korlátozása csakis ezen általam szüken megvont határon belül maradjon. Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Gr. Zichy Aladár: T. ház! Készséggel elismerem, hogy a miniszterelnök ur válasza aggodalmaimat nagyrészt eloszlatta. *(Felkiáltások a jobboldalon: Csak nagyrészt?)*

Azonban nem látom egész világosan, hogy a miniszterelnök ur ezen rendelete az összes főispánokhoz ment-e, mert hiszen az utolsó szavaiból ugy érthettem volna, hogy csakis azon vidékekre ment, a hol ezen tünetek mutatkoznak, a mely esetben tökéletesen meg tudnék nyugodni, ámbár még ekkor is fel kell vetnem azt a kérdést, miért kellett ezt a rendeletet bizalmasan kiadni és miért nem nyiltan, mert innen származtak sokak részéről bizonyos aggodalmak. Ha nincsen semmi más czélja, akkor ezt nyilt rendeletben is kibocsáthatta volna a miniszterelnök ur és nyiltan is szembeszállhatott volna azokkal az elemekkel, a melyeknek működését a magam részéről is elitélem. A választ különben tudomásul veszem, mert az én főczélom tulajdonképen az volt, hogy erre a kérdésre világosság derittessék. *(Helyeslés.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Megjegyzem még, hogy a rendelet az összes főispánokhoz ment, azért, mert fordulhatnak ilyen jelenségek elő másutt is. Nagyon természetes, hogy alkalmazásra csakis ott kerülhet ez a rendelet, a hol a tényleges fejlemények alapján ennek szüksége beigazoltatik. *(Helyeslés.)*

Elnök: Miután az interpelláló képviselő ur a miniszterelnök ur válaszát tudomásul vette azt hiszem, határozatkép kimondhatom, hogy a ház a miniszterelnök ur válaszát tudomásul veszi. *(Helyeslés.)*

Van még egy interpelláczió. *(Zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Méltóztassanak helyöket elfoglalni! Okolicsányi László képviselő urnak van egy interpelláczió ja.

Okolicsányi László: T. képviselőház! Jelenleg tudvalevőleg az u. n. ex-lex állapotban vagyunk. Ennek az állapotnak az a következménye, hogy a ki önként, saját jószántából az adótartozását meg nem fizeti, attól azt behajtani nem lehet. Ennek az állapotnak az adófizető polgárokra nézve beállott ezt a következményét mindenesetre respektálni kell, bármilyen kellemetlen következményekkel járna is az. Ezt az állapotot azonban, a mint legutóbb értesültem, nem respektálják a most folyó dohánybeváltási eljárásnál, a hol a dohánybeváltó közegek a termelők adótartozását a dohány árából levonják.

Vancsó Gyula: Jól teszik!

Okolicsányi László: Engedelmet kérek, a képviselő urnak lehet ebben a tekintetben akármilyen felfogása, nekem is megvan a saját véleményem, . . .

Vancsó Gyula: Gondoljuk!

Okolicsányi László: . . . de ez az eljárás a törvénynyel határozottan ellenkezik, mert az adótartozásnak a dohány árából való levonása határozottan egy neme az adó kényszerrel való behajtásának, a mihez pedig senkinek joga nincs. *(Mozgás jobbfelől.)* Engedelmet kérek, a ki dohányt szállit be, az anyagot ad át; olyan államokban, a hol nincsen dohánymonopólium, ott a termelő eladja a dohányt a kereskedőnek, itt nálunk megveszi az állam, tehát illő, hogy kifizesse az árát, és az adót levonnia nincs joga. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Én ennélfogva, ebből az esetből kifolyólag interpellácziót intézek a pénzügyminiszter urhoz és kérdem, van-e tudomása ezen eljárásról, s hogy ezen eljárás az ő utasitása folytán történik-e? a mennyiben pedig tudomása nem volna róla, legyen szives intézkedni, hogy ez az eljárás megszüntettessék.

Interpelláczióm a következő *(olvassa)*:

»A jászkiséri dohánybeváltó hivatalnál most folyamatban levő dohányátadások alkalmával a dohánybeváltó közegek a dohány árából levonják a termelő adótartozásait, és igy az adók kényszer utján hajtatnak be, a mi költség- és felhatalmazási törvény hiányában jelenleg meg nem engedett és jogosulatlan eljárás. Ennélfogva kérdem a pénzügyminiszter urtól:

1. Van-e ezen eljárásról tudomása, és esetleg nem az ő utasitása folytán történik-e ezen adóbehajtás?

2. A mennyiben az adóbehajtás ezen módjáról tudomása nincs, szándékozik-e erről tudomást szerezni és a dohánybeváltó közegeket ezen eljárás abbahagyására utasitani?« *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Az interpelláczió közöltetni fog a pénzügyminiszter urral.

Miután több interpelláczió nincs és a napirend meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 10 perczkor.)

Digitized by Google

384. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 25-én, hétfőn,

Perczel Dezső, utóbb **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Elnök bejelenti Molnár József képviselő elhunytát.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A jegyzőkönyvet vezeti Daróczy Aladár; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur.

Mindenekelőtt méltóztassanak meghallgatni a mult ülés jegyzőkönyvét.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. január 23-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve?

Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Heltai Ferencz képviselő levelét, melyben egészségének helyreállitása czéljából február hó végéig távozási engedélyt kér.

A ház a kért távozási engedélyt megadja.

Bemutatom Esztergom vármegye közönségének feliratát, az idegen nemzetiségek terjeszkedésének meggátlása tárgyában;

Szabadka város közönségének feliratát, a gyógyszertár-ügy rendezése végett, — és

Kolozsvár város közönségének feliratát, II. Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazaszállitása iránt. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Egyéb elnöki előterjesztés nem lévén, áttérünk az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatására.

Következik pedig?

Endrey Gyula jegyző: Molnár János!

Molnár János: T. képviselőház! Méltóztatnak talán tudni, hogy engem mult évi január hó 2-dikán sulyos betegség lepett meg, a mely öt hétre ágyba szegezett, azután Abbaziában nyavalyogtam 10 hétig, majd délvidékre kellett utaznom és a mikor onnan a nyár folyamán visszajöttem, még mindig el voltam tiltva minden komolyabb szellemi foglalkozástól, ugy, hogy alig néhány napja annak, hogy ujra beléptem a képviselőházba, de még most sem teljes egészségben.

Rövidre kell tehát szabnom beszédemet, de azért mégis fel kell szólalnom, hogy megokoljam a szőnyegen lévő törvényjavaslattal szemben elfoglalt álláspontomat, a mely abból áll, hogy azt el nem fogadom. *(Helyeslés a néppárton.)*

Miért? A mióta csak a magyar nemzet nem leigázás, nem hóditás, hanem szabad választás utján a magyar szent koronát az osztrák császári koronával egy és ugyanazon fejedelem fején ikerité, azóta azt tapasztaljuk, hogy az osztrákok folyton hegemoniára törekszenek felettünk és kisebb-nagyobb erélylyel, ügyesebb vagy ügyetlenebb politikával, majd titokban, majd meg leplezetlenül és kisebb-nagyobb szerencsével, eredménynyel, de mindig állandóan, szivósan és következetesen arra törekszenek, hogy a mi alkotmányunkat elnyomják, vagy ha ezt nem birták, legalább megnyirbálják. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)*

Ez a nizus, ez a törekvés, ez az ugynevezett »osztrák katonai hagyományos szellem«, a mely az ő megjelenését nem egyszer véres betükkel irta történelmünk évkönyveibe, ujolag ismét kisért.

Valahányszor a magyar nemzet megmozdul és legtermészetesebb, legvitálisabb jogát, t. i. nyelvének jogát követeli, nem is a maga egészé-

Digitized by Google

ben, hanem csak annyiban, hogy kidomborittassék egyes, az osztrákokkal közös intézményeinkben a magyar nemzet egyenrangusága, mindannyiszor feltámad az a hagyományos szellem, mozgosit még miniszterelnököt is, hogy vele egy követ fujjanak, vagyis, hogy minden nemzeti követelményt lefujjanak; és ha már egészen ridegen minden ujitástól ez a szellem elzárkózni vagy nem bir, vagy nem mer, akkor konczessziókról beszél, mintha egy leigázott nemzetnek osztogatna kegyeket, alamizsnát, morzsákat. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

No, de meg is érdemeljük ezt az eljárást, mert akárhányszor koldusmódra viselkedtünk. Akadtak ugyanis minden időben, minden században egyesek, ha rajtuk mulott a dolog, avagy pártok, ha ezek intézték a nemzet sorsát, a kik és a melyek, akár önérdekből, akár gyávaságból, de tényleg meghunyászkodtak azon hagyományos szellem előtt, vagy megelégedtek azzal, hogy az a szellem nagy kegyesen elismerte a magyar nemzetnek nyelvére s nemzeti intézményeire szóló jogát, törvényeit, de aztán, közegei által, a praxisban, ugy intézkedett, ugy rendelkezett, mintha azok a törvények egyáltalában nem is léteznének, vagy legalább is neki nem szólnának. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Ime, most is mi történt? Minden kétségen felül áll, mert az 1867-es kiegyezés expressis verbis kimondja, hogy »egész« hadsereg van, a melynek kiegészitő része a »magyar« hadsereg.

Az is kétségbevonhatlan, mert az 1868-iki fejedelmi rendelet rendeli el, hogy a magyar tisztek a magyar ezredekhez helyeztessenek át, habár hozzáteszi, hogy »lehetőleg«.

Az még kétségbevonhatatlanabb, mert törvényeink egész során biztositva van, hogy a magyar nemzet önmagában szuverén, önálló, tehát Ausztriától teljesen független állam, *(Helyeslés balfelől.)* épugy, mint a hogy Ausztria Magyarországtól teljesen független, önálló, szuverén állam.

És mégis mit tapasztalunk, t. ház? Azt, hogy Ausztriában ez a hirhedt »hagyományos szellem« mindenre azt feleli, hogy »magyar« hadsereg nem létezik, mert az osztrák hadsereg »közös« hadsereg, a melyben minden nemzetiségnek, és igy a magyarnak is — mert szerinte ez is csak nemzetiség, — több joga nem lehet nyelvéhez, mint a mennyi van egyéb nemzetiségeknek, a morváknak, cseheknek, lengyeleknek, stb.; sőt azt mondja, hogy »a magyar nyelv nagyobb tekintetbevétele ellen tiltakozni kell«, és hogy: »a német vezényleti nyelv nemcsak czélszerü, de abszolute elengedhetetlenül szükséges.«

Azután azt válaszolja, hogy a magyar tiszteket áthelyezni a magyar ezredekhez »niemals« fogja, mert azt a »lehetőleg« szót ő magyarázza függetlenül és korlátlanul.

Nemkülönben beszél a »monarchia keretéről«, »Rahmen der Monarchie«, mintha monarchia egyedül csak Ausztria volna, Magyarország pedig nem volna monarchia, hanem csak Provinz, tartomány, épen olyan, mint a minő Lengyelország, Csehország, Morvaország és egyéb, »a monarchia keretébe« foglalt földterületek.

És mit tesz erre a t. miniszterelnök ur? Pitreich hadügyminisztert, az osztrák katonai hagyományos szellem e személyesitőjét, feldicséri és azt mondja, hogy annak katonai programmja és az ő katonai programmja ugyanaz. De azután akad egy kegyetlen interpretátora Pitreich szavainak, a ki igy beszél *(olvassa)*: »A hadügyminiszter urnak kijelentései sohasem vágnak egybe azon kivánalmakkal és követelményekkel, a melyek a magyar országgyülésen és különösen a gróf Tisza István miniszterelnök ur által elfogadott azon határozatokban vannak letéve, melyeket mint a kilenczes bizottság határozatait ismerünk. A mit a t. hadügyminiszter ur megvalósitani akar és azok az okok, melyeket ő elmondott, semmi esetre sem egybevágók azon irányzattal, a melyet a katonai kérdésekben a magyar országgyülésen követnek.«

És a t. miniszterelnök ur ezen Derschatta által kiállitott és Pitreich által zsirált váltót, a t. Kossuth-párttal egyetemben, a hallgatás aranyával honorálta. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon és a néppárton.)*

Midőn ezt a t. miniszterelnök urnak többen a szemére vetették, igy felelt: »Én, habár sajnálom is azon Derschatta-féle inditványt és bár sajnálom, hogy az azt kisérő egyes nyilatkozatok is tagadhatatlanul nagy eltérésére mutatnak az ottani körök felfogása és a mi felfogásunk között, de ebben a magyar alkotmányra nézve veszedelmet nem láthatok.«

Ha csakugyan igy állana a dolog, én is teljesen osztanám a t. miniszterelnök urnak véleményét, és azt mondanám: hadd beszéljenek a németek, ha kedvük tartja, az nekünk sem nem használ, sem nem árt.

A dolog a t. miniszterelnök ur szerint és szerintem is: »csak akkor birna gyakorlati fontossággal, a mely a magyar törvényhozást és a magyar kormányt tettre kellene, hogy felhivja, ha aggályos természetü közjogi nyilatkozatok történtek volna, vagy aggályos természetü közjogi elvek megvalósitása kisérreltetett volna meg a felelőséggel biró közegek részéről.« Ámde mind »aggályos természetü közjogi nyilatkozatok történtek«, mind pedig »aggályos természetü közjogi elvek megvalósitása kisérreltetett meg«, és pedig »felelőséggel biró illetékes közeg részéről«, mert Pitreich, azt hiszem, a t. miniszterelnök urnak felfogása szerint is ugyancsak »felelőséggel biró közeg«. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon és a néppárton.)* És ime, ez a felelőséggel biró közeg »aggályos természetü közjogi nyilatkozatot tett«, mert a Derschatta-féle magyarázatot hallotta, ellene nem tiltakozott s azt igy jóváhagyta.

Digitized by Google

Azután »aggályos természetü közjogi elvek megvalósitása is megkiséreltetett«, mert ugyancsak ez a felelőséggel biró közeg, Pitreich hadügyminiszter állitja, hogy ő a magyar tiszteket a magyar ezredekhez áthelyezni »soha« sem fogja; továbbá, hogy magyar hadsereg nincs, hanem csak »közös« hadsereg, és hogy a német vezényleti nyelvből egy jottát sem enged.

Az, hogy a hadügyminiszter ur azzal védekezik, hogy ő »közjogi fejtegetésekbe nem bocsátkozik«, hogy ő »a dolognak tisztán katonai szakszerüségi és czélszerüségi szempontjairól beszélt«, ez előttem nem mentség, mert nekem teljesen mindegy, akár »közjogi fejtegetések kapcsán«, akár »a dolognak tisztán katonai szakszerüségi és czélszerüségi szempontjából«, de tényleg mégis megsérti közjogunkat és megszegi törvényeinket. *(Élénk helyeslés a baloldalon és a néppárton.)*

A t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy nézete szerint »minderre semmi más választ adni nem szükséges, mint hidegvérrel nyugodtan konstatálni azt, hogy a mi törvényeinkben hogyan áll a dolog, mert ezen törvények erejét csak a magyar törvényhozás változtathatja meg«; de azt elfelejti, hogy az osztrák meg kijátszhatja. *(Élénk helyeslés a baloldalon és a néppárton.)*

Ki csodálkozhatik tehát azon, ha ezek után felhangzik az általános közóhaj, hogy több világosságot, teljes őszinteséget és tetteket kivánunk! *(Élénk helyeslés a baloldalon és a néppárton.)* A t. miniszterelnök ur és az ő tisztelt pártja erre azt feleli, hogy adjunk neki időt, módot és alkalmat a tettekre. Annak a miniszterelnöknek adjunk időt, módot és alkalmat a tettekre, kinek még csak egy erélyes szava sem volt a jogtiprás megkisérlésének visszaverésére?! *(Ugy van! Ugy van! balfelől. Ellenmondás a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Pitreichhal szemben.

Molnár János: Midőn én azt látom, hogy a t. miniszterelnök ur, meg az ő t. pártja is hallgat és némán szemléli, hogy napról-napra, hétről-hétre mint feszegetik odaát a mi alaptörvényeinket, a melyek nemzeti jogainkat és nyelvünket illetik, akkor én, legalább részemről, nem hallgathatok, hanem tiltakoznom kell ezen merényletek ellen, *(Ugy van! (Ugy van! balfelől.)* és harczolnom mindaddig, a meddig birok, és mindaddig, mig azt a mi nemzeti nyelvünket és nemzeti intézményeinket biztositó 67-diki törvényt vitatják, támadják, a mig azon intézkedéseket, a melyek azokban Magyarországra nézve foglaltatnak, a lehetőségig meg nem valósitják. *(Zajos helyeslés a baloldalon.)*

Sajátszerü az, t. képviselőház, hogy mi az osztrákokkal már évszázadokon át szövetségben és mégis, ugyancsak évszázadokon át, hadilábon állunk. De a támadók mindig ők, és mi csak a védelmezők vagyunk, sőt még a védelemben is akárhányszor ellanyhulunk, hogy támadóink annál merészebbek legyenek, és megirhassa majd egyszer egy német Tacitus az osztrák nemzetről azt, a mit a latin Tacitus egy más nemzetről irt vala, hogy t. i. non propria virtute, nem a saját ereje, erélye és vitézsége, hanem inimicorum eius imbecillitate, vagyis ellenfeleinek, a magyaroknak gyámoltalansága folytán aratta diadalait. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

A t. túloldal nemcsak nem küzd, hanem »nemzeti vivmányokról« beszél, mintha azok a »vivmányok« — ha tényleg volnának is vivmányok — nem volnának egyebek, mint a mi nemzeti jogainknak az osztrákok részéről való köteles elismerése és megvalósitása, hanem csak egy nagy ügygyel-bajjal kivivott siker, hogy már ennek a »vivmányok« szónak nomenklaturája is bizonyitsa és hirdesse, hogy mi mindig csakis küzdés, fáradság és harcz révén birjuk érvényesiteni jogainkat.

A t. Kossuth-párt szintén hallgat, visszavonult a harcztérről, és pedig azért, mert szerinte a küzdelem ugyis haszontalan, hiábavaló.

Pedig dehogy lett volna hiábavaló a küzdelem! *(Ugy van! balfelől.)* Hiszen történetünk maga igazolja, hogy mi az osztrákoktól — noha azok szerződéseink szerint szövetséges társaink, barátaink és igy deferáló feleink kellene, hogy legyenek — mégis minden időben csakis akkor birtunk kapni valamit, ha hűen, kitartóan, erélyesen és rettenthetlenül küzdöttünk. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Ezért szükséges a küzdelem.

Ha nemcsak mi, hanem a t. túloldal is és a t. Kossuth-párt is kezdettől fogva állandóan, szilárdan, rendithetlenül és hatalmasan küzdött volna, már régen elértük volna azokat a nemzeti vivmányokat, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* és teljesedett volna a magyar nemzetnek — e Vulkánnak — és az osztrákoknak következő allegoriája:

A VULKÁN.

Isméred-é az ősi nagy hegyet,
Rengő talajból ugy emelkedett
Dörgéssel, tüzzel föl az ég felé,
Dörgése ugy szólt, mint a mennyeké.
S tüze, mint villámzápor, ugy szakadt . . .
. . . Ugy nőtte túl a szomszéd ormokat.

S midőn a rengés elmult s béke lett,
A hegy sem dörgött s nem ontott tüzet;
Csak állt szilárdan és fönségesen . . .
Egy messzelátszó, órjás intelem:
Tiszteljetek!

S nem ontván már halált,
Lávája lassan termőföldre vált,
Lejtője lassan begyepesedett,
És termett üdvös, áldott életet.
S elzöldelt messze túl sok más hegyen,
Sok más hegyen túl, hol fü sem terem.

S ott titkon irigy izgalom riadt:
Nem nyughatunk e gonosz hegy miatt!
A hegycsúcs füstöl . . . Be kell tömni azt!
Tömjük be gyorsan, avagy ha lehet,
Bontsuk, hordjuk szét az egész hegyet!

Digitized by Google

S aztán sokszor, sok századév alatt
Ugy tört a hegyre sok-sok orv-csapat;
Most, hogy betömjék, lopva, kráterét,
Majd hogy szikláit zúzzák szerteszét.
S a hegy csak tűrt, tűrt . . . De tüzzel tele.
S bántói mind megjárták vele.

Lefojtott gőze csak vadabbra nőtt
S kitörve ugy vert szét tömést, tömőt.
S kik nekiestek ásni, bontani:
Csak tüzét ásták önmagukra ki.

S század századra tünt a hegy felett,
De győztes mindig a hegy tüze lett.

(Éljenzés a néppárton és a baloldalon.)

Igen t. képviselőház! Ha lesz tüz keblünkben és mint a láva fog az folyni ajkainkról itt, e helyen, a hol egyedül lehet békésen és törvényesen megvédelmezni alkotmányunkat, érvényesiteni jogainkat és fejleszteni nemzeti intézményeinket, akkor győzni fogunk és elsöpörjük mindazoknak ádáz törekvéseit, a kik akár az országon belül, akár az országon kivül a nemzetre támadni merészelnek. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Arra a kérdésre, hogy elfogadom-e a szőnyegen fekvő törvényjavaslatot, azt felelem, hogy: niemals! *(Élénk helyeslés a néppárton és szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula jegyző: Bedőházy János!

Bedőházy János: T. képviselőház! Sokkal csekélyebbnek és igénytelenebbnek tartom a magam személyét, semhogy olyan dolgot akarnék idehozni az igen t. ház szine elé, a mely most különösen csak az én személyemet érdekelheti inkább; mert hiszen, ha valamely ilyes dolog a közérdekre vonatkozhatik is és közéleti működésemet, a közéletben elfoglalt állásomat érinti is, van annak a tárgyalására más tér és ugy tartom, hogy csak nagyon ritkán és különös esetben válhatik annyira közérdeküvé, hogy azt ide a törvényhozás szine elé hozhassam. *(Halljuk! Halljuk!)* De, t. képviselőház, ha a jelen alkalommal mégis bátorkodom ilyen dolgot idehozni, teszem ezt azért, mert az előttünk fekvő törvényjavaslattal és az ezen törvényjavaslatot benyujtott kormánynyal szemben elfoglalt álláspontomnak igazolására és indokolására szükségesnek tartom. Ezt az álláspontomat pedig, azt hiszem, akármilyen igénytelen — mondom — és csekély tagja legyek ennek a háznak, ezt az álláspontomat körvonalozni jogom van, jogom van megmutatni a magam igazát, jogom van feltárni meggyőződésemet, különösen a mai időben, a mikor az ember közéleti cselekvésének rugói gyanánt mindenféle, hogy ugy mondjam, morális és fizikai defektusokat szoktak odaállitani és csak épen azt nem akarják elhinni, hogy az ember tehet valamit meggyőződésből is. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ugy érzem, ezt tennem képviselői állásom tisztességének tartozó kötelesség.

Mielőtt tehát rátérnék annak indokolására, hogy ezt a törvényjavaslatot miért nem fogadom el, legyen szabad egy pár szóban előadnom azt, a mi személyemmel, de álláspontom indokolásával is szorosan összefügg. Előre is igérem, hogy nagyon rövid leszek.

Ebben a küzdelemben, vagy a mint mondani szokták: obstrukcióban elfoglalt magatartásomat illetőleg azóta, a mióta az igen t. gróf Tisza István ur ül a miniszterelnöki székben, a következetlenség vádját lobbantották szememre, és nem annyira azok, a kikkel ellentétes politikai álláspontom vagyok, hanem azok, a kikkel egyenlő politikai elvet vallottam és vallok ma is. És tették ezt különösen abból az alkalomból, hogy kiléptem a függetlenségi és 48-as körből, a melynek mindeddig egész politikai szereplésem alatt — azt hiszem senki sem fogja tagadni — buzgó, odaadó és hűséges tagja voltam. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Nem azért léptem ki, mintha a függetlenségi elvekhez való ragaszkodásom gyengült volna, vagy a függetlenségi eszményért való lelkesedésem tüze alább hagyott volna; hiszen épen ma egy elmult kerek évnek eseményei és tapasztalatai csak megerősitették azon meggyőződésemet, hogy hazánk boldogulása csak a függetlenségi elvek érvényesitése, még pedig arra minden alkalomnak, minden helyzetnek czéltudatosan történő felhasználása által lehetséges. Azt a kérdést, a mely engem a pártkörből való kilépésre kényszeritett, magában a pártkörben taktikai kérdésnek jellemezték. Én azonban lényegnek tartom, mert hiszen ugy gondolom, hogy minden magyar pártot csak taktikai szempontok különböztethetnek meg, mert fel sem szabad tételeznem valamely magyar politikai pártról, hogy a végczél, a mely előtte lebeg, ne az önálló magyar állam legyen, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a melynek, midőn kiépitéséről ott a túloldalon is, a miniszterelnöki székből is beszélnek, ezzel elismerik azt, hogy a jelenlegi állapotban még nem látják a betetőzött épületet, s hogy annak kiépitéséhez még igen sok munka szükséges. Még az időt illetőleg sem különbözhetünk, mert ma már józanul gondolkozó, okos politikus nem lehet, a ki ne a fokozatos fejlődés és fejlesztés elvét vallaná. *(Helyeslés a baloldalon.)* Azonban különbözhetünk az eszközökben, a melyeket használunk, a módban, a melyet alkalmazunk és különbözhetünk a tényezőkben, a tényezők megválogatásában, a melyeknek bizonyos fontosságot és czélszerüséget tulajdonitunk.

Ujabb, u. n. alkotmányos életünkben a függetlenségi párt régi klasszikus vezérférfiai, vezéralakjai, a kiknek emléke előtt kegyelettel, tisztelettel és hálával kell meghajolnia minden igaz magyar embernek, a függetlenségi eszményt a maga fenségességének megfelelőleg olimpusi magaslatra helyezték, hogy ott isteni nyugalmában trónolva, felhőfoszlányokba, felhőtakaróba burkolva, távol legyen a közélet zajától, a való élettől. Igy is azonban el kell ismerni azt, hogy ennek az eszménynek kultusza a való élet sivár-

Digitized by Google

sága között sok zaklatott, nyugtalan és elégedetlen kebelnek adott nyugalmat, hitet és reményt. Azonban, t. ház, nekem ugy tetszik, hogy ez a kultusz is ugy járt, mint ama másik, az a mithikus kultusz, a hol Agrolausz, a folyamisten elmerült a habokban, hogy fel se emelje többé a fejét, a források nimfái eltüntek, s elnémult a Driádok rejtélyes suttogása, elhallgatott a Nereidák dala, a nagy Pán meghalt. Fájdalom azonban, hogy az a kereszt, a mely az égnek peremén feltünt, nem egy uj hitnek jelvénye, a mely reményt, üdvöt és örök életet igért, hanem bizony csak az a régi kereszt, az a rettenetes kereszt, a mely már három és fél száz esztendeje nehezedik ennek a szerencsétlen nemzetnek vállaira. *(Élénk tetszés balról.)*

No dehát tekintsük ezt, t. képviselőház, csak olyan fantazmagóriának, a mely egy vérmes, talán túlhevitett agynak káprázata, egy ilyen elszakadt és meghasonlott kedélynek képzelődése.

Egynek azonban a valóságára, t. képviselőház, megesküszöm: hallom tisztán annak az uj nemzedéknek a hangját, a mely két század mesgyéjén érte meg férfikorát, a mely a mult század eseményeit is már csak a történelem szitáján átszürve szemléli; hallom ennek a nemzedéknek a hangját, a mikor lekivánja azt az eszményt ama fenséges olympusi magaslatról ide le, a való élet terére, hogy ezen eszmény egének istenei kivetkőzzenek ama misztikus formáikból és necsak jelképeket jelentsenek, hanem a nemzeti vágyak érvényesüléséhez szükséges kézzelfogható eszközöket; a nemzeti fejlődés folyamatában reális tényezők legyenek. És hallom azt a kivánságot, hogy emez eszmény kultuszának papjai necsak fényes és számos tagból álló segédletet képezzenek bizonyos szertartásoknál, necsak dallamos, és jámbor lelkeket megható himnuszok zengedezését hallassák, hanem legyenek bátor, alkut nem és csak eredményt ismerő, sőt azt mondhatnám, félelmes harczosok, ha kell, a nemzeti jogok védelmében, a nemzeti jogok kivivásában és a nemzeti törekvések érvényesitésében, és ha kell, munkások a nemzeti jólét fejlesztésében. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Midőn, t. képviselőház, a függetlenségi és 48-as párt elnöksége és többsége az obstrukczió ellen foglalt állást, és a küzdelem folytatását a nemzeti álláspontnak a hadseregnél látható eredményekben mutatkozó diadaláért jobb időkre, alkalmasabb időkre halasztotta, — nem leszerelt, de elhalasztotta, — hát én elismerem, ez csak taktikai kérdés volt. De a midőn ezen állásfoglalással kapcsolatban ama felfogás is erőre jutott, hogy a függetlenségi és 48-as párt nem harczolhat az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ában megnevezett magyar hadsereg törvényes és jogos követelményeért, mert neki a függetlenségi elvből folyó önálló magyar hadseregért kell küzdenie, és mivel amaz is lehetetlennek látszik, ez pedig épen lehetetlen, vissza kell térnie a régi hagyományos eljáráshoz, és a függetlenségi párt akcióját, vagy inkább passzivitását az elvi kijelentésekre, az élő tiltakozásokra kell szoritani.

Ugron Gábor: Ilyen ellenzék kell a kormánypártnak.

Bedőházy János: . . . tagadni minden intézményt, a mely a 67-es alapból sarjadzott ki, e tagadás mellett elnézni azt, hogy ezen intézményeknek fattyuhajtásai a nemzeti tápot és a nemzeti eszményeknek melegét és világosságát nélkülözik; lombszövevényei miként ölik el a nemzeti aspirácziónknak fel-felsarjadzó csiráit, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* és mint porlasztják el rendre a százados függetlenségi törekvéseknek annyiszor derékben kettévágott, de ujból és ujból sudarba indult törzsét, — ez, t. ház, véleményem szerint már nem taktikai kérdés, hanem a lényeg kérdése is. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Előttem az irgalmas szamaritánus példája áll, a ki, ha irgalmat, könyörületet kell gyakorolni, ha Istennek tetsző munkát kell végezni, ha Isten országát akarja épiteni, nem nézi azt, hogy publikánus, farizeus, pogány vagy akárki más az, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szlsőbaloldalon.)* a ki az ő könyörületére, az ő irgalmára rászorul. Nekünk sem szabad azt néznünk, hogy az 1867-es alkotásokból származik-e valami vagy nem, ha tudjuk, hogy az által a nemzeti eszményt, a melyet szolgálunk, a melyet hirdetünk és a melynek zászlajára esküt és fogadalmat tettünk, ha hazánk függetlenségét csak egy lépéssel is előbbre vihetjük. Ez nekem meggyőződésem volt akkor is, a midőn a pártba léptem, és a mint láttam, hogy a pártnak nemcsak kijelentései, hanem tényei is — legalább nekem ugy tetszett — szemben állanak ezzel a meggyőződéssel, ki kellett onnan lépnem, mert lelkiismeretemmel csak ezt találhattam megegyeztethetőnek, *(Helyeslés balfelől.)* különösen, a midőn látnom kellett, hogy a hadügyminiszter urnak azon bizonyos beszéde, a melyre még röviden bátor leszek rátérni, a függetlenségi pártra semmiféle hatást nem gyakorolt. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Pedig, nézetem szerint, ha valaminek meg kellett mozditania ama pártot; ha legmélyebb álmából is fel kellett, hogy ébreszsze valami; ha volt valaha ok viharra és a szenvedélyek felkorbácsolására, a kedélyek háborgására és az elnöki csengettyünek igénybevételére; ha volt valaha szükség arra, hogy a függetlenségi és 48-as párt a nemzet megsértett méltóságáért szavát hangosan és kitörően felemelje, ugy ez a beszéd, ez a nyilatkozat, a mely a hadügyminiszter ajkáról szállott el, mindenesetre bőséges ok leendett volna rá. *(Helyeslés balfelől.)* Ama két felszólalás, a mely a függetlenségi párt részéről történt, elárulta a hamu alatt izzó zsarátnokot, de isten tudja, hogy hogy nem a ki-kitörő lángo-

Digitized by Google

kat, ugy látszik, eloltotta a miniszterelnök urnak nagyon is hüvös beszéde. És ugy látszik, hogy a hadügyminiszter urnak utólagos korrekcziója is hozzájárult volna ehhez, hogy ő egyáltalában nem érintette a Staats-Sprache-et, az állam nyelvét, mintha már azt érinteni is lehetne. És mi még köszönettel tartozunk, hogy a mi nyelvünknek, mint állami nyelvnek a jogosultságát, habár egy utólagos korrekczióval is, elismerik.

Előadtam azon körülményeket, a melyek engem a párt elhagyására kényszeritettek, és előadtam azért, hogy megczáfoljam azon állitást, mint hogy ha én azért léptem volna ki a pártkörből, hogy az obstrukczióhoz csatlakozzam. Nem azért léptem ki, hiszen csatlakozni nem lehet ahhoz, a mitől az ember el sem vált. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Én mindig azt vallottam, és mondjon nekem akárki akármit, de fájdalom, az ugy van, hogy a jelenlegi alkotmányos viszonyok csupán csak egy czélnak a szolgálatát és egy akaratnak az érvényesülését engedik meg; mondanom sem kell, hogy miféle czél és miféle akarat ez, mert azt hiszem, hogy mindnyájan tudjuk és a mi ezzel a czéllal ellenkező irányban halad, a mi ezzel az akarattal nem egyezik meg, a mi ennek az akaratnak nem felel meg, előre is kimondják, hogy az lehetetlen. És lehetnek ott szentesitett törvények százával, lehetnek a józan okosság és politikai bölcseség érvei ezrével: az mind nem ér semmit. Igy válik a törvényesség kérdése hatalmi kérdéssé, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* a jog ereje pedig egyfelől sivár opportunizmussá, másfelől pedig, hogy ha épen muszáj, kelletlen kényszerré. Ki meddig birja? Kinek mire és mennyire van szüksége? Ime az obstrukczió forrása és az obstrukczió logikája. Ugyan mi más eszköz volna a kezünkben, ha valamit ki akarunk vinni, ha csak egy lépéssel is előre akarunk menni? Hiszen eddig biztunk és joggal biztunk a királyi jóakaratban, de hát néha arról is meg kellett győződnünk, hogy ez a jóakarat, ha meg is van, egészen szabadon ez sem érvényesülhet. Ennek oka elsősorban a mi nagyon különös állami alakulatunk. Nehogy azt higyje valaki, hogy az u. n. osztrák-magyar monarchiában bennefoglaltatik a magyar királyság. Ezt mi is tagadjuk, mert a magyar királyság egy egészen külön dolog, az osztrák-magyar monarchia pedig megint egy egészen külön dolog. A kettőnek teljesen különböző és ellentétes érdekei vannak. Igy pl. az osztrák-magyar monarchia a magyar királyságtól pénzt és katonát kér; a magyar királyság pedig kéri az osztrák-magyar monarchiától jogait, kéri az eszközöket erejének teljes kifejtésére. Nos hát itt van, t. képviselőház, az a bizonyos cserekereskedés, a melyre az igen t. hadügyminiszter ur, Pitreich lovag ur is hivatkozott. Ha már most az üzlet nem sikerül, beáll természetesen az obstrukczió, mert hiszen ingyen — ha már kereskedés és ha már a hadügyminiszter ur is igy jellemezte ezt — semmiféle kereskedő nem ád. Ha cserekereskedést lát a hadügyminiszter ur, akkor az obstrukczión sincs mit csodálkoznia, mert hiszen ez az obstrukczió nem egyéb, mintegy alkudozás, az igaz, hogy a jelen alkalommal igen hosszura nyult alkudozás. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Ez tehát az én véleményem az obstrukczióról, a melynek jogosultságát azonban rendes parlamenti viszonyok és körülmények között el nem ismerem, de a mely mint hatalmi eszköz más erősebb hatalmi eszközökkel szemben az egyetlenegy, a mit sikerrel vehetünk igénybe *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* a nemzeti jogok védelmére, a nemzeti jogok kivivására, de azt is megjegyzem, hogy csakis erre a czélra vehetünk igénybe. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Azonkivül csak a lemondás!

Bedőházy János: És miután, t. képviselőház, a mult évi november 19-ike óta, mikor az ujonczlétszám megállapitását czélzó törvényjavaslat ellen — ma már törvény — felszólaltam, egészen a mai napig, a midőn az ujonczmegajánlást czélzó törvényjavaslatot utasitom vissza, semmi változást az állapotokban nem látok, ennélfogva fenn kell tartanom akkori álláspontomat. *(Helyeslés a balodalon.)*

Hogy mi volt akkori álláspontom, ennek ismertetésére szabadjon a következőket akkor tartott beszédemnől felolvasni: »Előre kijelentem, t. képviselőház, hogy nem tartozom azok közé, sőt talán nincsenek is olyanok, és csak ráfogások volnának, a kik ezt az ellentállást minden czél, az eredmény minden reménye nélkül magának a harcznak kedvéért akarnák folytatni. Azok közé tartozom, a kik mindig keresték és keresik ma is a kibontakozás módját, de ugy, hogy a nemzet ügye, a nemzet becsülete és joga csorbát ne szenvedjen, ugy, hogy e megoldás nem annyira a pártnak, a melynek soraiban ülök — vagy akkor ültem s tulajdonképen ma is ott ülök — diadalát jelentse, mert azt mellékesnek itélem, hanem ugy, hogy a nemzet álláspontjának győzelme legyen«. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ugyancsak a miniszterelnök urral szemben azt mondtam: »Nehogy azt véljék, hogy most gr. Tisza István ellen indul ez az akczió, a melyet itt némelyek szeretnék uj akczionak nevezni, pedig hát nem az, ez csak folytatása az év elején felvett küzdelemnek. Hiszen a tegnapi nap megmutatta, hogy ott, a hol a miniszterelnök a nemzet jogosan fellázadt közvéleményét« — megjegyzem, akkor válaszolt a miniszterelnök ur Körber nyilatkozatára — »megnyugtató nyilatkozatot, kijelentéseket tesz; a midőn szavaiban a nemzeti önérzet nyilatkozik meg: hivják bár azt a miniszterelnököt gr. Tisza Istvánnak, és legyen bár valaki innen erről az oldalról bármiképen is preokupálva a Tisza-név iránt, azt hiszem, hogy az ilyen kijelentés és magatartás a

Digitized by Google

magyar ellenzék részéről mindig elismeréssel fog találkozni. Nem a személy határoz, legalább előttem nem, hanem határoz ez az áldatlan állapot.«

Én most azt kérdem, hogy változott-e valamit azóta ez az állapot? Miben tudjuk kimutatni a magyar álláspont győzelmét? Uj harcz e az, a mely folyik, avagy az egy év előtt megkezdődött harcz folytatása? Ugyanaz az állapot van most is, a mely kerek egy évvel ezelőtt volt; ugyanaz a harcz, csak az emberek lettek gazdagabbak ennek az áldatlan esztendőnek tapasztalataival. (*Igaz! Ugy van! a baloldalon.*)

Azt mondják, hogy nem vagyok következetes, mert gr. Tisza István urral szemben ime folytatom a harczot, pedig csak a régi harczot, holott gr. Apponyi Albertnek kész voltam még az őszszel leszerelni. (*Halljuk! a baloldalon.*) Mielőtt a leszerelés történetére rátérnék, legyen szabad két dolgot megjegyeznem. Először is a lefolyt évben minden eszes, a kibontakozás felett gondolkozó ember, és ép ugy a dolgok összegabalyitásán dolgozó urak is (*Igaz! a baloldalon.*) mind következetlenek voltak, illetve a kik nem gondolkoztak, a kik vakon követtek valakit, csak azok voltak következetesek. Másodszor ha általában szó lehetett, ha szó volt gróf Apponyi Alberttel szemben a leszerelésről, valójában nem tudom megmagyarázni magamnak azt, hogy mi rettenetes dolog volna inkább megbizni gróf Apponyi Albertben, mint gróf Tisza Istvánban. Anélkül, hogy én gr. Tisza István miniszterelnök urat kicsinyelném, ő kormányzati pályája kezdetén áll még és ugyszólván még csak nagyreményü ifju, (*Derültség a baloldalon.*) a közéletben gróf Apponyi Albert multja által mint a politikai becsületesség és tisztesség eszméjének a képviselője áll előttünk, és midőn a nemzeti aspirácziók megvalósitásáról van szó, midőn egy hosszú politikai küzdelem gyümölcseinek megérlelődéséről van szó, midőn épen a gróf Apponyi Albert programmjának megvalósitása van kérdésben, semmi különöset nem látok benne, ha az ember ő iránta nagyobb bizalommal viseltetik, hogy minden valószinüség szerint inkább meg fogja a saját programmját valósitani, mint bárki más.

Én gróf Apponyi Albert igen t. képviselőtársamat, a ki akkor még házelnök volt, egyizben Sebess Dénes, Szentiványi Árpád és Ivánka Oszkár képviselőtársaim jelenlétében meglátogattam és beszélgettünk a kibontakozásról, a mit akkor is óhajtottam és ma is óhajtok. De hogy leszerelésről lett volna szó, azt határozottan tagadom. Különben ez nevetséges beszéd is, mert nekem a leszerelési alkura senkitől mandátumom nem volt. A »Pesti Hirlap«-ban megjelent közlemény nem volt tollba mondva, hanem ugy nagyjában megfelelt a valóságnak. A mit a pártközi konferencziára nézve akkor mondtam, az igenis az én nézetem volt, a mi pedig a kibontakozást illeti, az nagyjában, ugy a hogy megiratott, szintén az én nézetem volt és most is az. Mit is mondtam én akkor? (*Olvassa*): »Véleményem szerint nincs kizárva, sőt valószinü, hogy a függetlenségi párt a czimerkérdés megoldásával, az Apponyi-féle memorandumban foglalt vivmányok teljesitésével, a katonai oktatás nemzeti irányban való reformjával, végül a katonai bünvádi judikatura gyors megoldásával az ország békéje javára egyelőre beérné és tiltakozás daczára sem folytatná az obstrukcziót A magyar vezényszó kérdésében csak azt tartanám szükségesnek, hogy a pártközi konferenczia kijelentse és ehhez a ház is hozzájáruljon, hogy a magyar vezényszó nem képez felségjogot, hanem az a felett való intézkedés a 67-es törvények keretébe tartozik. Ha most le is mond a nemzet e jogos kivánalomnak kielégitéséről, ezt csak azért teszi, hogy elősegitse a konfliktus megoldását, a mely a korona és a nemzet között mindig élesebb lesz.« Én ezt mondtam akkor is, ezt mondom ma is. Hol van ebben következetlenség, azt nem tudom.

Lukáts Gyula: Mi is ezt mondtuk és mégis itt vagyunk!

Holló Lajos: Hol vannak rendezve a jelvények?

Bedőházy János: Ha gróf Tisza István mindezt készen hozná és rendezné, akkor azt látnám, hogy a magyar álláspont győzött.

Lukáts Gyula: Ideje sem volt rá! Adjanak neki az urak időt, hogy vagy megtartsa igéretét, vagy megcsaljon bennünket! (*Nagy zaj balfelől.*)

Holló Lajos: A kelepczéből nem szabad kiereszteni.

Várady Károly: Itt a ház asztala, mindig leteheti.

Bedőházy János: De hát erről ne beszéljünk. Ott van még a hadügyminiszter urnak a nyilatkozata. (*Igaz! Ugy van! a baloldalon.*) Ez szerintem teljesen illuzóriusá teszi, hogy azt a keveset is, a mit gr. Tisza István kilátásba helyezett, megvalósittassuk. Különben én gróf Tisza Istvánnak sem mondtam egyebet a magyar vezényszóról és nem gondolkozom máskép ma sem a katonai nevelést illetőleg. Ezt a legfőbb feltételnek tartom ugyanis, a melyet ki kellene kötni az ujonczmegajánlási javaslat feltételei között. Én azt mondtam: »Általános czélokat tekintve sohasem gondoltam arra, hogy erről az oldalról — a függetlenségi pártról beszélek — valamelyes programm terjesztessék elő, a melyben pontonkint fel legyenek sorolva mindazok a követelmények, a melyek az elmondott beszédek során itt e padokon felvettettek, mert ha ez lett volna a czélunk, akkor nekünk első pontunk az önálló külön magyar hadsereg lett volna, a mi azután a többi pontozatokat teljesen feleslegessé tette volna. Épen ezért a magam részéről a küzdelem sikere tekintetében nem találtam czélravezetőnek főbb követelményeket állitani oda, és különösen ebben a küzdelemben

Digitized by Google

első és fő követelményül odaállitani a vezényleti és szolgálati nyelv kérdését mint olyant, a melynek kivivása nélkül a jelen válságos helyzetből a kibontakozás épen nem lehetséges. Nem azért, mintha én nem tartanám ezt a legfőbb és leghatalmasabb eszköznek arra, hogy a hadsereg nemzetivé tétessék, hanem azért, mert nem tartom czélravezetőnek egy általános czél elérése tekintetében a küzdelmet bármilyen fontos részletnek, de mégis csak részletnek előtérbe helyezésével megnehezíteni.«

Mondtam továbbá: »A czélt nem kell keresni az egyik vagy másik felszólalásban felhangzott és egyéni felfogás szerint mérlegelt követelményekben. Általában a magyar vezényleti és szolgálati nyelvet tették első helyre, bár én a magam részéről megvallom, hogy a tiszti képzésnek teljes magyarrá tételében láttam a czélt, illetőleg láttam az eszközt, a melylyel a tulajdonképeni czélt, az önálló magyar hadseregnek kivivását elérhetjük, vagy legalább is egyelőre a hadseregnek nemzetivé tételét kivivhatjuk. Más talán a jelvényre, vagy a czimer kérdésére helyezett nagyobb sulyt. Ismét mások, a lelkesültebb és vérmesebb természetüek, a maguk követelményét a legnépszerübb, a legérthetőbb követelmény, a magyar vezényleti nyelv követelményének érvényesitését tartották fontosabbnak és annak higgadtabb elbirálását leszerelésnek mondották.« Ezt mondtam tehát én és ettől az álláspontomtól ma sem távoztam el és sem beszédeimben sem irásaimban, melyek itt-ott megjelentek, soha másképen nem nyilatkoztam.

Hanem van ennek a támadásnak, mert az volt ez ellenem, bizonyos olyan része, a mit nem irnak, de ugy négyszemközt megmondanak az embernek, a mit ugy fülébe sugnak az embernek, a mi nagyon megmagyarázná azután azt, hogy miért lett volna esetleg bűn gróf Apponyi Albertnek leszerelni és miért erény gróf Tisza Istvánnak leszerelni. Midőn ezt az igen t. miniszterelnök ur barátjai teszik, én teljesen meg vagyok győződve arról, hogy a miniszterelnök urnak erről tudomása nincs, ez nem az ő akaratával, nem szándokával történik és, ha tudná, azt mondaná, hogy Isten mentse meg őt barátaitól.

Belevegyitik ugyanis a politikai harcz kérdéseibe a felekezeti kérdést, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* és mintegy csodálkozva adnak kifejezést annak, hogy miképen nem kel kálvinista ember azonnal a gr. Tisza István védelmére, és ha az ember nem helyezi rendületlen bizalmát gr. Tisza Istvánba, ha nem áll oda valamelyik szárnyra dárdásnak, azonnal kész a klerikális elnevezés. *(Derültség balfelől. Zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ne tessék magára venni, ott van elég szárny, ne tessék magát igen t. képviselőtársamnak oda számitani.

Lukáts Gyula: Egyáltalában a függetlenségi Kossuth-párt nem dárdása a jobboldalnak. Vagyunk olyan ellenzékiek, mint az urak! *(Zaj balfelől.)*

Bedőházy János: Itt én beszélek, nem az urak. Én nem az urak nevében beszélek, én beszélek a magam nevében, elmondom a magam véleményét, a magam felfogását, a magam meggyőződését. *(Helyeslés balfelől.)* E szerint én klerikális vagyok, mert az én vallásos meggyőződésemet, a mely mindenesetre van olyan meggyőződés, mint akárki másé itt e házban, nem akarom összezavarni politikai meggyőződésemmel, *(Helyeslés balfelől.)* én azonnal a sötétség szolgája és nem tudom, jezsuita vagyok, mert hitemmel és ahhoz füződő lelkiismeretemmel nem akarok világi trónokat és világi hatalmat szolgálni, hanem szolgálom azt a trónt, a mely egyedül igazságos, és azt a hatalmat, a mely egyedül áldásos: Isten hatalmát. Erre való az én vallásom. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

És az mind nem elég, hogy én a kálvinista meggyőződésemet, azt mondhatom, a bölcsőmtől kezdve szivtam, vettem magamba; és mind nem elég, hogy a kálvinizmusnak ügyét a protestáns közoktatás terén több mint két évtizeden át szolgáltam, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* még pedig oly csekély javadalmazásért, hogy ezt itt a házban restellem is elmondani.

Igazán nem tudom, mi lesz ebből az országból, ha már a vallásos meggyőződést is igy a közélet sarában hurczolják meg! *(Ugy van! balfelől.)* és ha az lesz a jelszó, hogy azért kell valakinek gróf Tisza Istvánt megvédeni, mert kálvinista ember és azért kell gróf Tisza István ellen harczba sorakozni, mert nem katholikus ember. *(Ugy van! balfelől.)*

Lukáts Gyula: Csak a »Magyar Szó« mondja!

Bedőházy János: Bocsánatot kérek, ez nemcsak a politikai élet, hanem már a társadalmi élet züllésének is a jele. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Mások meg azt mondják, hogy az nem is annyira vallásos meggyőződésnek a kérdése, nem azt értik alatta, hanem ez alatt a szabadelvüséget értik. Hát ime, a gr. Tisza István támadtatása tulajdonképen a szabadelvüség elleni harcz. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Hát hol vagyon az megirva, t. képviselőház, hogy egy kálvinista embernek okvetetlenül szabadelvünek kell lenni oly értelemben, a hogy azt a túloldalon a szabadelvü párt pontifexei magyarázzák? Mert bizonynyal szabadelvünek kell lenni a protestáns szellemből kifolyólag az evoluczió elvénél fogva, szabadelvünek kell lenni, mint kereszténynek az evangélium értelmében, és szabadelvünek kell lennie a kálvinista embernek történelmi tradicziónál fogva, amennyiben a protestantizmus ügye mindig a nemzeti ügygyel volt kapcsolatban és hazánkban a protestantizmus küzdelmei a nemzetnek önállóságáért és függetlenségéért vivott küzdelmekkel esnek össze. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De én, t. képviselőház, nem

Digitized by Google

tartom szabadelvünek, a mit általában a politikai életben annak szoktak hirdetni. Mert, engedjék meg, minden törvénytelenségre, jogtalanságra a politikában, minden csinyra és kópéságra, a mit a közéletben láttam, arra mind azt mondották, hogy a szabadelvüség kivánja. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ez mind a szabadelvüség hangoztatásának kiséretében történt. Ha szegény embernek el kellett kótyavetyélni a párnáját, ha a csendőrséget és katonaságot a védtelen polgárok ellen vezényelték, ha a törvényt lábbal tiporták, keresztülgázoltak rajta, hogyha ellenzéki érzelmü embert addig üldöztek, a mig sirhalmára halottan rogyott le, ha jogot kellett szerezni, a mely jog ezer és ezer embernek szájából egy ember hasznára kivehette a falatot, ha kortesszolgálatokat kellett jutalmazni, érdemetlent érdemekben részesiteni: ez mindig és mindenben a szabadelvüségnek az égisze alatt történt. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarom, t. ház, a magyar közéletnek ezt a rettenetes szomoru képét tovább megfesteni. Feledjünk el mindent, feledjük el mind azt a rugást, a melylyel méltatlanok bántalmazzák a türő érdemet, és reméljük a legjobbat, hogy gróf Tisza István neve nem lesz olvasható azon a zászlón, a mely a korrupczió ujonnan bevonulandó istenasszonyának diadalszekerén lobog. Szabad legyen remélnünk, hogy a szabadelvüségnek eme kimérája nem fogja politikai életünkből továbbra is kiöldösni a nemzeti tartalmat és a nemzeti érzelmeinken annyiszor ütött sebekre nem lesz unos-untalan a dicső szabadelvüség a flastrom. Mert ez a szabadelvüség árkánum volt mindenre és mintegy általánosan üdvözitő hitként szerepelt. Nem tagadom, magam is voltam egyszer igy vele és ugy jártam, mint Boccacio egyik novellájában a zsidó. Lakott ugyanis Párisban egy kereskedő, a kinek jó barátja volt ez az Ábrahám nevü zsidó, a ki derék, becsületes ember volt, s a kereskedő csak azt sajnálta, hogy el fog kárhozni, mert nem keresztény. Elvégre, mondta Abrahámnak, menj el Rómába, nézd meg ott azokat a fenséges templomokat, szertartásokat és akkor, hogyha kéréseim nem is tudtak rábirni, hogy keresztény légy, ott minden bizonynyal meg fogsz térni. Ábrahám elment és aztán haza jött Párisba. A kereskedő kérésére aztán elbeszéli mind azt a szépet, a mit ott látott, de a papok erkölcstelenségét is. Most már én is keresztény leszek, igy fejezte be. Barátja megütődött ezen a következetlenségen, a mire aztán Ábrahám ugy nyugtatta meg, hogy látom, hogy a keresztény vallás napról-napra annyira terjed, hogy még az ilyen papok sem tudják megingatni azt a hitet, hogy az csakugyan isteni eredetü, igy hát keresztény leszek.

Én magam is egy időben megváltó árkánumnak akartam tekinteni a szabadelvüséget, de kiábránditott azután Széll Kálmán volt miniszterelnök ur. Volt Kolozsvárott egy bolond Samu nevezetü egyén, a ki, ha adtak neki pl. kalapot, ruhát, czipőt, elment egy pinczelyukhoz és bedobta oda, azt mondván: csuka legyen belőle! Széll Kálmán miniszterelnök ur is összeszedett mindenféle embert: agráriust, merkantilistát, szabadelvüt, klerikálist és bedobta a Lloyd-klub ajtaján, mondván: csuka legyen belőle, szabadelvü legyen belőle! *(Derültség és taps balfelől.)* Igy aztán a szabadelvüség teljesen elkallódott, ugy, hogy most már arra vagyok csak kiváncsi, hogy gr. Tisza István az ő pártját milyen elemekből, miféle elvek és jelszó alatt fogja ismét összeállitani?

Szabad legyen azonban e kitérés után visszatérni az ujonczjavaslatra. Előbb azonban kérném a t. elnök urat, sziveskedjék öt percz szünetet adni.

Elnök Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: A tanácskozást folytatjuk. Bedőházy képviselő ur folytatni fogja beszédét.

Bedőházy János: T. ház! Az 1867 : XII. t.-czikk 12. §-a az ország jogának tartja fenn az ujonczlétszámnak évről-évre való megállapitását; e megállapitott létszám szerint az ujonczok megajánlását és ez ajánlással kapcsolatban a feltételeknek megállapitását, a melyek mellett a megajánlás megtörténik. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Én, t. ház, a nevezett törvényczikket igen ingatag alapnak tartom arra, hogy a magyar nemzet jogainak és fenmaradásának évszázadokra terjedő biztositékokat nyujthasson, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* a miről, ha egyéb nem, az elmult esztendőnek tapasztalatai bőségesen meggyőzhettek bennünket. Az elmult esztendőnek minden eseménye és mozzanata egy-egy uj bizonyitékot szolgáltatott arra, hogy ezen az alapon azok az eszközök, a melyek az állam magyar nemzeti jellegének kidomboritására okvetlenül szükségesek, meg nem szerezhetők; azok a tényezők, a melyek a magyar faj uralmát ezen a földön kétségbevonhatlan joggá teszik, teljesen ki nem fejleszthetők. Mert ha nyelvünknek teljes érvényesülését keressük az állami életnek minden vonalán, ugy egy roppant nagy hézag tátong azon a helyen, a melyet a legnagyobb, leghatalmasabb intézmény: a hadsereg foglal el. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük, t. ház, közoktatásunkat. A foltoknak igen nagy száma mellett, a melyeket a nemzetiségi nép- és közoktatási intézetek képeznek, ott látjuk a legnagyobb foltot a nemzeti közoktatás szövetén: a teljesen német nyelvü katonai iskolákat, *(Ugy van! balfelől.)* és foltot látunk a magyar igazságszolgáltatáson, a melyet a katonai judikatura cseppentett rá, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* és én roppant hiányosságot látok a nemzeti vagyonban is, szemlélve mindazt a vagyont, a melyet a katonai kincstár a magyar nemzet verejtékének árából, a magyar nemzet

Digitized by Google

millióiból épitett, szerzett, intézményezett, a mihez ennek a nemzetnek nemhogy tulajdonjoga volna, de még itt ezen a földön sincs a legnagyobb része elhelyezve. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Azonban én szivesen el fogok térni attól az elvi álláspontomtól, a melyen minden közösügyes intézményeknek ellentmondok *(Helyeslés balfelől.)* és egyetlenegy közösügyes intézménynek sem szavazom meg a szükségletét, *(Helyeslés balfelől.)* s miután már a pártkötelék nem is köt, hát kész volnék talán meg is szavazni ezt a törvényjavaslatot, csak semmisitsék meg a legközelebbi multnak a tapasztalatait, *(Ugy van! balfelől.)* és bizonyitsák be nekem azt, hogy még sem puszta illuzió az, hogy a közösség alapján a paritást el lehet csakugyan érni, és az állami életnek ily kapcsolatban is lehetővé van téve a maga önálló működhetése, *(Ugy van! balfelől.)* a maga céljai szerint való fejlődhetése.

Bizonyitsák be azt, de necsak okoskodással, necsak igéretekkel és jó szándékkal és hajlandósággal, de tényekkel, *(Ugy van! balfelől.)* hogy csakugyan létezik a kiegyezési törvényczikkben megnevezett, az egész hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadsereg, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* mert ezen a dolgon fordul meg az egész. Ha ez létezik, akkor mindjárt szent a békesség. Mutassák meg azt, hogy miben magyar az egész hadsereg az a része, a melynek a számára most az ujonczok megajánlását kérik. Mutassanak a bakanadrágon és a huszárcsákón kivül valamely jelet, a mely után meg tudjuk mondani azt, hogy ime ezek a mi fiaink, emezek meg az osztrákok fiai. *(Ugy van! balfelől.)* Csinálják meg azt, hogy ha egy idegen ide bejön Magyarországba és látja azt a sok német tisztet, ne gondolja azt, hogy itt egy megszállott tartományban van, *(Ugy van! balfelől)* hanem egy ezredéves királyságban, egy önálló államban, a mely állam bir az önállóság minden attributumával. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Vegyék le rólunk ezt a szégyent és eszközöljék ki legalább azt, hogy a hadsereg által elnyelt milliókból valami a magyar nemzetnek is visszatérüljön, hogy legalább a haszonért mondhassuk azt, hogy ez a mi hadseregünk, hogy ez magyar hadsereg. Mert az, a mit ételért és italért itthagynak, az épen csak csekély mértékben pótolja azt a munkaerőből elvont veszteséget, a mit általában véve a katonaállitás idéz elő. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Lássuk tehát egyszer végre-valahára, hogy mi igaz abból a 67-ből. Jőjjünk tisztába ezzel. Itt van előttünk maga a törvény, a mely biztositja a nemzetnek azt a jogát, hogy az ujonczmegajánlással feltételeket szabhasson. Szabjuk tehát meg a mi feltételeinket. Hiszen mindent egyszerre nem akarunk és mindenesetre meg fogunk hajolni a technikai akadályok előtt, melyeket azonban nem a tradicziónak keresztelt elfogultság és előitéletek emelnek és elfogadjuk az igazi czélszerüségi okokat, a melyek gondolkozó főknek a homlokáról sugároznak le, nem pedig megabroncsozott fejü koponyáknak a tarkójáról szöknek ki, onnan, a hol a czopfnak a töve van. *(Élénk tetszés és helyeslés a baloldalon.)*

A kik ennek az alapnak annyira hivei, a kik annyira biznak ezen alapban, ime, most a küzdelemnek a közepén — és nem a végén, a mint azt az igen t. miniszterelnök ur mondta, mert még csak ezután kezdődik a küzdelem — hisz épen itt az ideje, mutassák meg, győzzék meg a nemzetet tényekkel arról, hogy erre a 67-es alapra lehet épiteni és meg lehet szerezni mindent, a mi a nemzet erősödésére, anyagi és szellemi jólétére, méltóságára tartozik. *(Ugy van! a baloldalon.)* Lássuk, hogy mondhassuk azt, hogy ime, a hadsereg, ez a terméketlen, ez a kopár szikla, a mely, mint a czentralisztikus törekvések kietlen sasfészke, még pedig kétfejü sasfészke meredett fel előttünk, ime ez is zöldülni kezd, és oldalain, lankásain termő talajra találnak a nemzeti aspirácziónak elhintett magvai. Hadd lássuk ezt! Hogyha lehetséges ezen az alapon, akkor én csak azt nem értem, hogy miért nem áll fel minden ember egy akarattal, miért nem mondja mindenki, hogy ime ez a törvény folyománya, és hogy az idő már bőven elkövetkezett arra, hogy teljesedésbe menjen, hogy betöltessék. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Csak férfiak kellenének hozzá, a kik tudnának érte küzdeni!

Bedőházy János: Ha általában a magyar hadsereg kifejezésnek ott a törvényben valamely értelmet tulajdonitunk és nem csupán puszta megnevezésként áll ott, akkor ennek a törvénynek, a kiegyezési törvénynek egyetlenegy lehet a magyarázata, józan, értelmes, magyar ember felfogása szerint, az, hogyha azt mondják, hogy magyar hadsereg, akkor az legyen magyar hadsereg és ne német. *(Igaz! a baloldalon.)* Ez igen egyszerü dolog tehát. Ha az ujonczmegajánlással gyakorolhatjuk ama jogunkat is, hogy a feltételeket meghatározzuk a törvény szerint, a mi még végrehajtatlan, annak követeljük a végrehajtását és tüzzük ki feltételül a megajánlással kapcsolatosan azt, hogy végre is hajtandó. Ha e végrehajtásra hosszabb idő szükséges, ám legyen, de akkor lássunk bizonyos törvényes garancziákat is, és főként, a mi minden törvényes garancziánál többet ér, mert törvényünk van sok, lássunk komoly lépéseket arra, hogy a végrehajtás munkálata megkezdődött, hogy az már nemcsak szándék, de tény is.

Ha a kiegyezési törvénynek ezt az erejét demonstrálta volna a miniszterelnök ur elődeinek bármelyike, vagy demonstrálná a t. miniszterelnök ur, vagy demonstrálni fogná közelebbi utóda, akkor bizonynyal nemcsak az obstruk-

Digitized by Google

cziónak leszerelését érnék el, hanem meg vagyok róla győződve, hogy a közjogi harcznak hosszu időre való megszüntetését is elérhették volna a multban, vagy elérhetnék a jövőben. *(Igaz! a baloldalon.)*

Nem tagadom én, hogy a t. miniszterelnök ur a közjog magyar felfogását helyesen és szépen fejtette ki e házban, és ama kijelentését, hogy a mi közjogunk erejét nem gyengiti meg az, hogyha az osztrák törvényhozás bármely testületében azzal ellentétes és teljesen ferde nézeteket fejtenek ki és nyilvánitanak, és hogy bármit beszéljenek Derschatta és alle-die-Schatta urak, ez minket jogainkból ki nem forgat — mondom — ezt nemcsak hogy nem tagadom, de készséggel aláirom, mert az akár az osztrák urakházában, akár a képviselőházban, akár az osztrák delegáczióban közjogunkra vonatkozólag elhangzott beszédek puszta szavak, de csak egy esetben nem. Abban az esetben nem, ha azok a beszédek u. n. közös miniszterek ajkáról hangzanak el. Ebben az esetben pedig épen a közös hadügyminiszter ur ajkairól hangzottak el. A hadügyminiszter pedig nem lehet ránk nézve csak előkelő idegen, mert igaz, hogy csak a quóta arányában, harmadrészben is a mienk, de hát részben mégis a mienk, és a mit ő mond, az már nemcsak puszta szó, puszta beszéd, mert az ránk is vonatkozik, mint a kinek kormányzati működése Magyarországra is kiterjed, mint a kinek e közös intézményét illetőleg kezében van a végrehajtás. Az ő beszédét tehát tényszámba kell venni, a mely ténynyel szemben aztán a t. miniszterelnök urnak bármilyen szép a közjogi fejtegetése, ha szintén tényekkel nem felel rája, bizony csak üres beszéd marad.

A t. miniszterelnök ur csak annyit hoz fel a Pitreich hadügyminiszter ur mentségére, hogy ez egy tisztán szakszerü katonai szempontból tartott beszéd volt. Nem tagadom, hogy a katonai felfogás megérzik rajta. Előtte pl. a nemzet, a melynek jogosnak látszó kivánságait igyekszik a katonai követelményekkel összeegyeztetni, egyszerüen csak lakosság. A magyar nyelvet csak ugy emliti meg, mint egyik »nem német nyelv.« Azt nevezi szellemnek, a mi a katonai szabályzatban van. Nohát ha valaki egész életében tollseprüvel, gyaluforgácscsal meg papirgombóczczal él, abban is több szellem van, mint abban a katonai szabályzatban. *(Derültség balfelől.)*

Az ő dialektikája, hogy a német nyelvnek nemcsak czélszerüségét, de szükségességét is levezeti, bizony a rapportokon és a napi parancsokban megnyilatkozó észjárásra vall. Ennek daczára mégis csak közjogi vonatkozásu politikai beszéd volt, tekintve a körülményeket, a melyek között, és a helyet, a hol elmondatott. Mert midőn itt egy hosszu közjogi harcz folyik és a törvényhozás működése fel van függesztve, midőn a harcz megszüntetése árában bizonyos változtatások vannak kilátásba helyezve, odaát pedig egy politikai testületben e változtatások végrehajtására hivatott egyén kijelenti, hogy ezek semmikép sem lehetnek olyanok, a melyek a lényeget megváltoztatnák, hanem marad minden a régiben, hogy csak formalitások lesznek a magyar engedmények, tehát nincs mitől félni, akkor, bármily szakszerü beszédben jelentse is ki ezt valaki, annak a beszédnek megvan a maga közjogi vonatkozása és politikai értelme. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Az igen t. miniszterelnök ur felhozta, hogy adjunk módot a törvényjavaslatnak minél hamarább való átbocsátása által arra, hogy a hadügyminiszter ur megnyilatkozhassék a magyar delegácziónban arról, hogy mik azok a reformok, a melyek a nemzeti aspirácziók által keltett szomjat el fogják oltani. A hadügyminiszter ur elmondta az osztrák delegácziónban beszédének 70 százalékát quóta szerint. *(Derültség balfelől.)* Hogy milyen lesz az a 30% . . .

Lengyel Zoltán: Most már 34%!

Rakovszky István: És még 6 tized!

Bedőházy János: . . . a mit a magyar delegácziban fog elmondani, arra én valami nagyon kiváncsi nem vagyok, mert azt előre tudom, mi lesz. A delegáczió osztrák bizottságának, azt hiszem, hogy előlről teljesen bemutatta magát, amaz oldaláról tehát, a melyik ezen magas testületnek és az udvari köröknek a legtetszetősebb. Hogy melyik oldaláról fogja bemutatni magát a magyar delegácziónak, a ki kiváncsi rá, az nézze meg.

Ma már a hadügyminiszter beszéde után alig lehet hinni, hogy ama kilátásba helyezett katonai reformok azokon a bizonyos külsőségeken kivül valami lényegest is tartalmazhatnak. Jólehet ezen külsőségeken változtatások lesznek, de én ugy látom, hogy semmi esetre sem fogják a magyar álláspont diadalát jelenteni. *(Igaz! a baloldalon.)* Épen az a baj, hogy ezt nem akarják.

Mindent megadnának, ha nem jelentené a magyar felfogás győzelmét. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Mert ez a diadal akkor volna meg, hogy ha bármiben is, akár egy körömfeketényiben kifejezésre jutna az, hogy az 1867 : XII. törvényczikkben használt megnevezés, a magyar hadsereg, szó szerint veendő, a melyet azután joggal illethet meg a nemzeti hadsereg minden attributuma, a nemzeti nyelv, a nemzeti jelvények, a nemzeti szellem és nem kellene semmiféle más magyarázat a felségjogokról. Ha a miniszterelnök ur azt az álláspontot tudná diadalra juttatni az osztrák állásponttal szemben, a mely a magyar hadsereg alatt csak az általuk összhadseregnek és az összbirodalom maradványát képező intézménynek Magyarországról rekrutált ezredeit érti, akkor én ezen diadal szemléletére az én függetlenségi szivem, kurucz gondolkozásom és turáni tatár betyárságom daczára is *(Éljenzés a szélsőbaloldalon.)* meghajlanék azelőtt a zászló előtt, a melyre 67 van felirva. De ha ez nem lehetséges 67-es alapon, mert ha lehetséges volna, megcsinálták volna,

Digitized by Google

— akkor miért védelmezni ezt az alapot olyan nagyon? Akkor az nem a magyar nemzet emelésére, hanem a nemzet elenyésztetésére áll fenn. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Akkor miért áltatjuk magunkat és másokat mindenféle közjogi okoskodással? *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* rabulisztikával lehet csürni-csavarni a dolgot, de megoldani nem lehet.

Lengyel Zoltán: Mindig lármázunk, s mikor tettre kerül a dolog, elhallgatunk!

Bedőházy János: Ha ez igy van, akkor nem marad más hátra, mint folytatni ezt a küzdelmet változatlanul tovább, *(Helyeslés balfelől.)* s álljunk mi is hatalmi alapra azzal az eszközzel, a mely kezünk ügyében van. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Ha nem lehet megvalósitani a 67-es alapnak követelményeit, folyományait, akkor igenis ez az obstrukczió, ez a küzdelem teljes jogosultságot nyer. *(Ugy van! balfelől.)* Dobjuk félre akkor a törvényt, a mely, ugy látszik, nem segit rajtunk és követeljük egészen önállóan azt a jogot, a melyet minden nemzetnek maga a természet ad meg. *(Ugy van! balfelől.)* Harczoljunk érte azzal a fegyverrel, a mely kezünkben van, és szabjuk meg a nemzeti követelményeket az ujonczmegajánlás feltételéül, a melyek megadása nélkül nincs ujoncz és nincs hadsereg. *(Ugy van! balfelől)* Ez a tiszta logika.

Lengyel Zoltán: Ha nincs magyar nyelv, nincs katona soha!

Bedőházy János: Ne ijeszszen meg az, hogy ez a küzdelem talán évekig tarthat. Egy nép él nyugaton, országa ott van a tenger fenekén, a honnan gátakkal szoritotta ki a tengert. Mindig veszély közt él, hogy áttöri majd a gátakat és mindig ébren, mindig munkában és mindig küzdelemben, hogy ettől a zord elemtől egy-egy talpalatnyi földet hódithasson el. Ezt a népet dicsőiti a nagy német költő a haldokló Faust ajkával: »Az érdemel csak éltet, szabadságot, ki azt naponta meghóditni kénytelen.« *(Élénk helyeslés és taps a baloldalon.)*

Mi is, egykor maroknyi turáni faj, ma isten kegyelméből majdnem tiz milliónyi nép, tiz milliónyi nemzet, itt az indogermán népek tengerében ezer év óta hóditjuk meg ujra és ujra, folytontartó küzdelem árán ezt a földet, *(Ugy van! balfelől.)* gyötrő virrasztás, izzadság, vér és verejték között. Minket a történelem nem nyugalomra, hanem küzdelemre, erős harczokra tanit. *(Ugy van! balfelől.)* Életünk és szabadságunk mindig és mindig küdelemnek volt és küzdelemnek lesz az ára, eredménye. És mert ezer év óta küzdünk, *(Ugy van! balfelől.)* én nem féltem ezt a nemzetet. Mert az még nem nagy veszedelem, ha nem folytathatja egyik vagy másik megszokott kis üzletecskéjét, *(Derültség balfelől.)* ha meg vagyunk zavarva megszokott rendes napi szemlélődésünkben a dolgok kizökkenése által, ha meg vagyunk fosztva rendes kényelmünktől, sőt még az sem veszély, hogy a tó felszine barázdát vet és egyiknek-másiknak csónakát széttöri a sziklán. Azért odalent a mélyben, a hol szokott, a legnagyobb nyugalomban, rendben foly a milliónyi és milliónyi apró lények durva harcza a létért való küzdelemben. Meglehet, hogy a nyugalom sok időn át elpuhultakká, kényelmesekké tett és minden széltől megijedünk és minden kavicsban elháritathatlan akadályt látunk. Megszoktuk napról-napra való tengődésünket, hogy egy jobb állapotért koczkáztatni sem merünk, pedig egy szebb jövőt minden nagy nemzet csak koczkáztatással érhet el. *(Élénk helyeslés és éljenzés a baloldalon.)*

A »jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok« — elve nagyságra sohasem fog vezetni egyetlen egy nemzetnél sem. Azért kell a küzdelem és én nem féltem ezt a nemzetet az elpusztulástól, mert tudom, hogy hamarább széttörik az az összefoltozott, összetoldozott büzhödt edény, a melyben Magyarországnak, a magyar nemzetnek három és félszázados átka fogantatott. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Nem fogadom el a javaslatot. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: A t. ház meg fogja nekem engedni, hogy a tanácskozásnak rövid megszakitásával egy szomoru jelentést tegyek. *(Halljuk! Halljuk!)*

A most kezeimhez érkezett távirat szerint a csikszeredai kerületnek országos képviselője: Molnár József, ma reggel meghalt.

A boldogult 1887-től 1896-ig terjedő ciklusban, valamint a jelenlegi alatt volt e háznak tagja. Az utóbbi időben, mert köztudomás szerint súlyos betegsége tartotta őt vissza parlamenti működésétől, a ház tanácskozásaiban nem vehetett részt. De azelőtt igen lelkiismeretes és buzgó tagja volt a háznak, különösen pedig, mint a zárszámadási bizottság tagja és előadója tett hasznos szolgálatokat a parlamentnek.

Javaslom, hogy a ház elhunyta feletti fájdalmas érzületének jegyzőkönyvileg adjon kifejezést és az elnököt bizza meg azzal, hogy az uj választás iránt a szükséges intézkedéseket megtegye.

Elfogadja ezt a ház? *(Általános helyeslés.)* Ha igen, ezt határozatilag kimondom. *(Helyeslés.)*

Ezzel áttérünk a napirend folytatására. Következik?

Endrey Gyula jegyző: Zboray Miklós!

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el.)

Zboray Miklós: T. képviselőház! Mikor egy hamis kártyajátékos belekerül egy tisztességes társaságba, *(Felkiáltások a néppárton: Jól kezdi!)* ügyes kezekkel forgatja a kártyákat, és azt kiáltja, itt a piros, ott a piros! A közvéleménybe egy idő óta, de mondhatnám, a legutóbbi egész politikai harcz alatt, belesivitott ez a hang és a mikor a Kossuth-párt kibontotta a zászlót a nemzeti követelmények mellett, akkor a néppártot teljes egészében, minden kivétel

Digitized by Google

nélkül hallottuk megvádolni oly módon, hogy ime, a mikor szó van a nemzeti követelményekről, a néppárt nem obstruál, ime a néppárt aulikus, ime a néppárt klerikális, ime a néppárt Bécs felé kacsint és visszavonul. Mikor azután bekövetkezett — nem leszerelést akarok emliteni — az az idő, hogy a rendkivüli fegyverekkel való harczot feladták, akkor megint felhangzott a közvéleményben a szó, hogy ime a néppárt harczol, ime a néppárt obstruál, ime a néppárt megakadályozza a kibontakozás utját, ime a néppárt hogyan viselkedik, ismét és ujból, megint meg lett vádolva. Ezt a kettőt azután ügyesen csoportositotta egy harmadik vélemény és ebben rejlik az ügyesség, a mely azt mondta, hogy a néppárt a maga egészében nem obstruál, de titkon kiküldött tagjaival segiti az obstrukcziót. Kegyeskedjék azonban minden objektiv és lelkiismeretes ember megmondani, hogy lehetséges-e ez és méltóztassék utánagondolni, hogy hová fajultak az állapotok, ha akár igy, akár ugy cselekszünk, minden körülmények között meg leszünk vádolva, hogyha meggyőződésünk szerint járunk el.

Én szembe akarok nézni ezekkel a vádakkal, mert ebben bennefoglaltatik az is, hogy a kik nem obstruálnak a néppárton, azok azt azért nem teszik, mert a nemzeti követelményeket nem akarják és bennefoglaltatik az is, hogy a kik felvették a harczot, azok érdekből, vagy nem tudom, miféle mellékczél mellett harczoltak azóta, hogy kezdettől fogva odaálltak a küzdők oldala mellé. A dolog nagyon egyszerü és világos. Tudjuk, bogy nem ugy kezdődött a harcz, hogy mindjárt zászlójára lett volna irva a nemzeti nyelv és a nemzeti követelmény. Tudjuk, hogy kezdetben a felemelt létszám ellen irányult a harcz, de ez az obstrukczió már előrevetette árnyékát, mert a most folyó vita előtt, 1902. év végén, a Kossuth-párt — nem obstruált — és itt ez a szó különös jelentőségü, hanem a legerősebb harczot folytatta egészen deczember végéig. *(Ugy van! balfelől.)* Az egyik nézet szerint meg akarta mutatni hatalmát, hogy a véderőtörvénytől a felemelt létszámmal a jövő kormányt visszautasitja. A másik nézet szerint meg akarta mutatni Ausztriának, hogy egy erős ellenzék megakadályozhatja, hogy Ausztria keresztülvigye a kiegyezésben mindazt, a mit akar. A harmadik vélemény szerint pedig Széll Kálmánt akarta megbuktatni. Hogy melyik igaz, ezt én nem kutatom. Elsimultak a hullámok és tény, hogy deczember végén megszünt a harcz és az ország nem jött ex-lexbe.

Az ujra megindult harczban májusig egy táborban küzdöttünk a katonai javaslatok ellen. A néppárt tagjai talán nem hangoztatták oly sürün a nemzeti követelmények érvényesitését, mert sokan mondták, hogy ne idézzük fel a szellemeket, a melyeket aztán visszatartani nem lehet. Bevallhatom, hogy a párt elnöke, gróf Zichy János is ebben a nézetben volt és persvadeált egyeseket, hogy nincs még itt az ideje, ne menjünk bele ebbe a küzdelembe, de voltak, a kik ennek daczára is a felemelt zászlóval mentek harczba. Engem is rá akart beszélni, de én megmondtam: barátom, én beszélni fogok, mert ez a meggyőződésem. El kell ismernem, hogy erre egy szava sem volt, hogy nem csinált pártkérdést, hanem a szabad embernek szabad meggyőződését engedte kifejezni és tisztelettel viseltetett meggyőződésem iránt, a melyet követve a küzdők közé álltam; *(Helyeslés balfelől.)* mert ne feledjük el, hogy itt nem pártok állnak egymással szemben, hogy ez nem pártküzdelem, mert a pártban sok mindenféle elem, sok mindenféle gondolkozás megfér. Az a kérdés, hogy elérkezett-e ideje megvalósitani ezen eszméket, nem programmkérdés, hanem taktikai kérdés, czélszerüségi kérdés. *(Ugy van! balfelől.)* Ez a magyarázata annak, hogy a pártban, a mely a szabad meggyőződést tiszteli, nem emeltünk szót, hogy egyesek a küzdők mellé állottak, mig mások óva intettek, mert meggyőződésük azt diktálta, hogy ne menjenek bele a küzdelembe.

Rakovszky István: Mindig mondtam, hogy le fognak szerelni!

Zboray Miklós: Tökéletesen igaza van Rakovszky István t. képviselőtársamnak. Ő nála ez egy nagy érv volt és én tanubizonyságot tehetek róla, hogy midőn a nyár folyamán bizalmasan beszélgettünk erről, ő mindig figyelmeztetett: ne menj bele a küzdelembe, mert cserbenhagynak, leszerelnek! *(Zaj és ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* Ugy is történt.

Lukáts Gyula: Ez nem cserbenhagyás. *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Ugyan kedves Lukáts Gyula t. barátom, hát nem cserbenhagyás az, ha egy zászlót bontunk ki és azt mondjuk, hogy a küzdelmet fel nem adjuk és végül azután azt mondják rólunk, hogy ez törpe kisebbség?

Lukáts Gyula: Hát örökké tartson az obstrukczió?

Ugron Gábor: Mig czélt ér, vagy leverik!

Rakovszky István: Azt meg kell gondolni okos fővel!

Zboray Miklós: Lukáts Gyula, ugy tudom, kezdettől fogva ellene volt. Tisztelem, becsülöm a nézetét.

Lukáts Gyula: A létszámelésnél nem!

B. Kaas Ivor: A békepárthoz tartozott mindig.

Lukáts Gyula: Mindig.

Zboray Miklós: Én helyeslem, becsülöm, tisztelem azoknak a meggyőződését, a kik ezt a nézetet vallják arról a pártról; tisztelem Justh Gyulát, Komjáthy Bélát, Barta Ödönt; teljes tisztelettel hajlom meg előttük, különösen azért, mert még nem álltak ide védeni a kormányt és ellene beszélni azoknak az elvtársaknak, *(Hosszantartó élénk éljenzés és taps a baloldalon.)* a kik velük együtt harczoltak. Én nem

Digitized by Google

tudom, mióta datálódik Lukáts Gyula és gróf Tisza István közt a nagy barátság.

Lukáts Gyula: Sohasem volt és sohasem lesz!

Zboray Miklós: Nagyon örülök ennek az ellenzéki nyilatkozatnak, de akkor engedje meg, hogy kifejtsem nézeteimet.

Lukáts Gyula: Nem kell vádaskodni, nem kell gyanusitani!

Zboray Miklós: Visszatérek ennek a dolognak a genezisére. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Szégyenlik magukat most, betömik a kritika szavát. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: Ott állottunk a küzdelemben exponáltan. Jött május elseje. Az ex-lex kérdése küszöbön állott. Pártunk kijelentette, és ebben osztozkodtunk mindannyian, hogy nem szabad az országot ex-lexbe bevinni. Mi mondtuk ki az obstrukciót, a néppárt? Ki volt, a ki vezette az obstrukciót, ki harczolt a mellett, hogy belemenjünk az ex-lexbe, mert nem fogadta el azt a javaslatot Széll Kálmán, a melyet Kossuth Ferencz a pénzügyi bizottságban proponált?

Belejöttünk májusba. Ha tehát az a nagy államférfiui bölcseség feltalálta most azt a gyémánttüzü követ, hogy nem kellett volna beledobni ebbe a helyzetbe az országot, mert ime sirnak az özvegyek, annak akkor kellett volna ezt mondani, május elseje előtt! *(Ugy van! a baloldalon.)* Szemrehányást tehát azoktól, a kik itt a házban, a folyosókon, konventikulumokban, az idecsődített nép előtt hangoztatták a nemzeti küzdelem jogosságát, nem fogadunk el, nem fogadunk el legyalázást sem azért, hogy mi kitartunk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Tisztesség kérdése az, hogy a ki nincsen velünk, de kezdettől fogva egy meggyőződést követett, meggyőződése mellett sikra szálljon; ha küzdünk nemesen, férfiasan, a mint illik, azok, a kik velünk voltak és a kik fölidézték ezt az egész helyzetet, azok ne merjenek követ dobni fejünkre. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Rakovszky István: Ez arczátlanság! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: Polónyi képviselő ur szombaton megtámadott bennünket egészben és egyenként. Én emlékszem még, a mikor őt a Kossuth-párt fiatalsága segélyével, lelkes ujongással, a Kossuth-párt lelkes tüntetése között megválasztották képviselőnek és azzal köszöntött be: »Temetni jöttem és nem dicsérni Caesárt!« *(Derültség a baloldalon.)* Emlékszem reá, hogy ő felállitotta a maga többségi elvét, hogy addig nincsen többség, a mig nem szavazunk és mégis a mult szombaton ugy beszélt, mintha nem temetni, de dicsérni jött volna Caesárt, *(Taps a baloldalon.)* és ő, a ki a maga többségelméletével a tapsokat magának vindikálta, azzal áll elő és azt mondja, hogy csak egy törpe kisebbség dolgozik itt! Én azonban ezzel szemben azt kérdezem, hogy honnan tudja ő, hogy ez a törpe kisebbség nem lesz-e a szavazáskor többség? *(Derültség a baloldalon.)* Hiszen az ő elmélete az, a mit mi követünk akkor, midőn a nagy tömegtől nem ijedünk meg, mert nem tudjuk, hogy mi lesz a vége a dolognak.

Hogy nekünk okunk és jogunk van bizni, azt, t. képviselőház, én könnyen megmagyarázhatom. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Midőn Széll Kálmán megbukott és gr. Khuen-Héderváry Károly lett a miniszterelnök, ugy tudom, hogy a Kossuth-párti fiatalság — bocsánatot kérek, ha az apróbb részletekben esetleg tévednék — azon volt, hogy ő is részt vegyen azokban a tanácskozásokban, a melyek gróf Khuennel folytak, a ki akkor még nem volt deszignált miniszterelnök, csak lejött szétnézni, tárgyalni. Épen a harczoló Kossuth-párti fiatalság volt az, a melyik mintegy garanciát látott abban, hogy ezen tárgyalásokban Polónyi Géza t. képviselő ur is részt vett.

Bartha Miklós: Nekem azt mondta: »Ne félj semmitől, ott vagyok én is!« *(Mozgás és derültség a baloldalon.)*

Rakovszky István: Koma! *(Derültség a baloldalon.)* Ha ezt mondja, akkor már bizonyosan rászedi az embert! *(Derültség a baloldalon. Mozgás a szelsőbaloldalon.)* Politikailag értem.

Zboray Miklós: Én ismét tanukra hivatkozom, t. képviselőház, hogy a midőn akkori elnökünk, gróf Zichy János azt mondotta, hogy gróf Khuen-Héderváry őt is meg fogja látogatni, én szóvá tettem, hogy ez csak magánlátogatás lesz, mert mi nem tudhatjuk, hogy gróf Khuen-Héderváry mint a király ő Felsége megbizottja jön-e; hiszen nem is jött mint deszignált miniszterelnök. Akkor én azon nézetemnek adtam kifejezést, hogy mégis csak furcsa dolog, hogy valaki — akármilyen tiszteletreméltó egyén legyen is — felkeres egyeseket és azokkal beszélget ezekről a dolgokról. Hiszen megtörténhetik — mondtam — az is, hogy azt mondja gr. Khuen-Héderváry, hogy ő a király megbizatása alapján tárgyalt. Távol állt ugyanis tőlem annak állitása, hogy Khuen nem olyan megbizással jött volna le és beszélt volna az egyes pártok vezetőivel, de én azt mondottam, hogy az esetben, ha a nádori állás be volna töltve, el tudnék képzelni egy közvetitőt ő Felsége és a nemzet között, de igy, a mikor a felelős kormány van hivatva a közvetitő szerepére, ezt elképzelni nem igen tudom.

Ez volt a nézetem ab ovo gr. Khuennel szemben. Eljött gr. Khuen-Héderváry és tett egy udvarias látogatást gr. Zichy Jánosnál és Rakovszky István t. képviselőtársamnál. Hogy nem párt-paktumról volt szó, azt bizonyitja az a körülmény, hogy a mikor gr. Zichy János eljött vacsorára és azt mondotta, hogy nála volt gr. Khuen-Héderváry s elmondotta a beszélgetést, a melyet vele folytatott, kiemelte, hogy ő gr. Khuen-Héderváryt megkérdezte: »elmondhatom-e pártbeli barátaimnak, hogy miről beszélgettünk?« — a mire gr. Khuen-Héderváry az-

Digitized by Google

zal válaszolt: »hogyne, nincsen benne semmi titok, hiszen mi csak beszéltünk a helyzetről.«

E szerint, t. képviselőház, nem a párttal paktált, nem a párttal érintkezett gr. Khuen-Héderváry, mert akkor gr. Zichy Jánosnak nem kellett volna megkérdeznie, hogy elmondhatja-e a beszélgetés tartalmát, mert különben eo ipso el kellett volna mondania, a mi közte és gr. Khuen-Héderváry között történt. Ez is bizonyitja tehát, hogy gr. Khuennal ez a párt sohasem paktált.

De már most mi történt? *(Halljuk! Halljuk a baloldalon.)* Gróf Khuen elment Kossuth Ferencz t. képviselőtársamhoz is. Ott, — ugy tudom — még négy képviselő volt. Nem tudom bizonyosan, hogy négyen voltak-e; most annyi idő multán és annyi előadás után nehéz is kihámozni az igazságot, mert ez csaknem lehetetlen, vagy legalább is felette bajos, arra pedig, hogy én összeállitsam a különféle előadásokat és azokból, mint egy vizsgálóbiró, igyekezzem megállapitani a való tényállást, nem vállalkozom. De, mondom, elment oda is és azt mondják, hogy ott történt valami megállapodásszerü dolog.

Ha már a bizalmas közlések terére lépünk, akkor legyen szabad itt hivatkoznom Holló Lajos t. képviselőtársamra. Gondolom, a junius 25-iki rendkivüli ülést megelőzőleg történt, hogy hire ment annak, hogy valami megállapodás jött létre. Ekkor együtt jöttünk Polónyi Géza képviselő ur, Holló Lajos képviselő ur és én a vigadótéri kioszkból éjjel. Utközben Holló képviselő ur folyton szemrehányásokat tett Polónyi Géza képviselő urnak, hogy minek ment bele a megegyezésbe gróf Khuen Héderváryval. Mikor a Nagy Kristóf elé értünk, ott el akart tőlünk válni Polónyi Géza képviselő ur, de mivel ragaszkodtunk az ő társaságához, ott maradt, és akkor ő végül is azt mondta: »No hát igenis megmondhatom, hogy én sem osztom, én se helyeslem ezt, de a pártegység érdekében meg kellett ezt tennünk.« Szóval ő a pártegység érdekében megegyezett, de másnap azután itt a házban tartotta azt a nagy beszédét, a melyben megvédte azt a megállapodásszerü valamit, — nem akarom paktumnak nevezni — és ő volt az, a ki harczolt érte, a midőn kijött a folyosóra, akkor felém kacsintott, mintegy azt akarva mondani: »Ugy-e jól megvédtem!«

Nekem nagy örömöm nem telt benne, bevallom őszintén, mert én a paktumnak hive nem voltam, de türtem a helyzetet. Ezt csak azért hozom fel, mert akkor, a midőn a Kossuth-párt ismét bizonyos megállapodásra lépett, engem felkeresett Ugron Gábor t. képviselőtársam, és akkor, a midőn ismét csend volt és a sutba tették a fegyvereket, azt mondta nekem: »Barátom, össze kell fognunk; össze kell tartania annak a pár embernek, a hányan vagyunk, és harczolnunk kell tovább, nem szabad megadnunk magunkat. Beszélsz-e?« — kérdezte ő. Én rögtön az első szóra azt mondtam, hogy: »igenis, számithatsz rám.«

Hát lehet-e, t. ház, a pártot teljes egészében vádolni azzal, hogy gr. Khuen-Héderváryt támogatta? És ha Polónyi Géza képviselő ur a pártegység érdekében annak idején sikra szállott bizonyos megállapodás mellett, mi biztosit engem arról, hogy a pártegység érdekében holnapután nem fog-e mellénk csatlakozni? *(Élénk derültség balfelől.)* Akkor is igy történt, és mi fentartottuk gr. Khuen-Héderváryval szemben egynéhányan az álláspontunkat, és a hamu alatt lappangó parázs mennyire lángra kapott és milyen tüz lett belőle! Hiszen szombaton Polónyi Géza képviselő ur már félt annak a gondolatától is, hogy gr. Khuen-Héderváry vissza talál jönni. De tovább megyek. Midőn azután a rendkivüli ülés után megtörtént az, hogy a közvélemény megborzadt attól, hogy azok, a kik a nemzeti nyelv magasztos és szent eszméjével szállottak küzdelembe, most egyszerre a paktálás terére lépnek, akkor megváltozott az előbbi álláspont is, és ugy emlékszem, mintha Polónyi Géza t. képviselő ur lett volna az, a ki azt mondta gr. Khuen-Héderváry nak, hogy: »nem volt formális megállapodás; nincs a mi kössön bennünket; ön meg akarja sérteni az 1899: XXX. t.-czikket, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* tehát küzdelem lesz életre-halálra.«

B. Kaas Ivor: Az volt az ürügy!

Zboray Miklós: Én szebben és érdekesebben nem tudnám ezt a dolgot bizonyitani, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* mint ha részben felolvasom Polónyi Géza képviselő urnak folyó évi julius 15-dikén tartott beszédét, és azután azt kérdezem, hogy mennyiben változott meg azóta a helyzet?

Bartha Miklós: Nagyon érdekes! Halljuk!

Zboray Miklós *(olvassa)*: »Magam és több t. képviselőtársaim, a kiknek egyéni felelősége szempontjából gondoskodtunk arról, hogy egyelőre a nemzet előtt hirlapi uton legyen a felelősségünk megállapitva, de gondoskodni fogunk róla, hogy ha annak ideje elérkezik, és szüksége felmerül, egyéni felelősségünket alkotmányos módon is dokumentáljuk a nemzet szine és a törvényhozás előtt, arra határoztuk el magunkat, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a nemzet szine, a magyar törvényhozás előtt megkérdezzük a magyar kormányt, s az annak élén álló miniszterelnököt: igaz-e, lehetséges-e, hogy a törvényekben biztositott és fejedelmi esküvel szentesitett alkotmányban körülirt nemzeti nyelv, magyar zászló és jelvények olyan klenodiumok-e, a melyeket megtagadni joga van a koronának, és inkább válságba döntheti a nemzetet, sem hogy azokat megadja? — Élénk helyeslés, taps a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget. Egy hang a szélsőbaloldalon: Erről beszéljen, ezért küldték ide! — Mi el vagyunk tökélve arra, hogy e végből, hogy azok a mindnyájunk által egyformán és egyiránt érzett

Digitized by Google

bajok elhárittassanak, alkalmat adunk arra, hogy a kormány a nemzet szine előtt a kibontakozásnak egyedül lehetséges utját és módját megválaszsza. — Élénk helyeslés. Ugy van! a szélsőbaloldalon. — Felszólalásomnak és felszólalásunknak ma egyenesen és nyiltan bevallott célját tehát nem titkoljuk el: hogyha ezen a területen a nemzetet teljesen megnyugtató nemcsak kijelentéseket, de biztositékokat nem kapunk«, *(Felkiáltások a néppárton: Aha!)* »Élénk helyeslés balfelől. Ugy van! a szélsőbaloldalon — akkor, t. ház, elérkezett számunkra az a történelmi pillanat, midőn érezve azt, hogy senkinek másnak utasitására szükségünk nincs, mint a lelkiismeretünkre, — Élénk helyeslés. Ugy van! a szélsőbaloldalon — elszántan és becsületesen, ha kell, önfeláldozólag, teljesiteni fogjuk azt a kötelességet,« *(Zaj és mozgás a baloldalon és a néppárton.)* »mert magyar képviselők vagyunk . . .«

Rakovszky István: Pfuj!

Zboray Miklós *(olvassa)*: »Megvédelmezni a magyar nyelvet, a magyar zászlót és jelvényeket.« *(Zaj.)*

Rakovszky István: Ez bajazzó!

Zboray Miklós *(olvassa)*: »Terjeszsze ő Felsége elé ezen kérdéseket, mert addig nyugalom nem lesz; mig a nemzeti nyelv és zászló kérdésében biztositék nincs, békéről szó sem lehet.«

Rakovszky István: Hallatlan czinizmus! És ez az ember mer itt gyalázni!

Zboray Miklós: S a mult szombaton mit mondott Polónyi képviselő ur? *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondotta, hogy ő neki hite van a miniszterelnökben, bizalma, hogy olyan férfiu, a ki vagy beváltja az igéreteket, vagy ha nem tudja beváltani, levonja a konzekvenciát. Én, mint politikus, a ki zászlót bontok egy ilyen küzdelemben, azzal elégedjem meg, hogy a miniszterelnök vagy beváltja az igéretét, vagy nem váltja be, ha beváltja, arrább megyünk, ha nem váltja be, ugy is jó lesz! Azelőtt még biztositékokat kért, ma már elég az igéret, mert neki hite van!

Egy másik helyen, ugyanezen beszédében ezt mondja *(olvassa)*: »Mi volt a mult kormánynak álláspontja a nyelvkérdésben? Az volt, hogy a nyelv kérdése nem elvi kérdés, mert a törvény nem gátolja a magyar nyelvnek érvényesülését, sőt feltételezi; csak czélszerüségi kérdés, hogy a német nyelv legyen mint egységes vezénynyelv alkalmazva.«

Hát ma nem ez a kormánynak álláspontja?

Lovászy Márton: Pitreich azt mondja, hogy neki czélszerüségi kérdés.

Zboray Miklós: És mit mondott beszédének végén Polónyi Géza ur? *(Olvassa)*: »Jól fontolják ezt meg, mert a történelemben nem lehet ilyen akadályokat sem a korona, sem a többség által az események rohamos fejlődése elé gördíteni.« T. i., megakadályozni a nemzeti nyelv, zászló és ezen követelmények érvényesülését. *(Olvassa)*: »Összecsapnak fejünk felett a hullámok, a mikor már nem adhatnak kezet egymásnak azok, a kik ma még a magyar nemzeti államért akarnak élni és ha kell, meghalni.« Nagyon komikus. *(Olvassa)*: »(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.) Nekem is van reménységem, mert ha nem volna, akkor nem igy beszélnék.« Akkor még volt reménysége, ma már nincs, mert nem bizik, tekintettel a szabadelvü pártban történtekre, abban, hogy keresztül lehessen valamit vinni. *(Mozgás balfelől. Olvassa)*: »De ha megtörik a reménységem, akkor is az öntudat tisztaságával bucsuzom el a nemzettől és gyermekeimtől.« *(Élénk derültség a néppárton és a baloldalon.)*

Rakovszky István: Halljuk ezt még egyszer! *(Élénk derültség és taps a néppárton.)*

Zboray Miklós *(olvassa)*: »Nekem is van reménységem« *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* »mert ha nem volna, akkor nem igy beszélnék. De ha megtörik a reménységem, akkor is az öntudat tisztaságával bucsuzom el a nemzettől és gyermekeimtől,« *(Derültség balfelől.)* »hogy teljesitettem a válságos pillanatokban azt a kötelességemet, a mely rám, mint magyar emberre és mint magyar képviselőre hárul. (Élénk helyeslés balfelől.)«

Bartha Miklós: Hova ment?

Zboray Miklós: Ezt nem mondja. Hanem azt mondja *(olvassa)*: »Reaszummálok, t. miniszterelnök ur. Nem lehet kitérni a kérdés elől, de remélem, nem is akar. Minden kerülgető feleletet, bármily hallgatást a leghatározottabb tagadó válasznak kellene tekintenem. Nyilatkozzék világosan. Elismeri-e a magyar nemzeti nyelv jogosultságát, mint magyar vezényszót és szolgálati nyelvet a hadsereg magyar ezredeiben? Mit akar a magyar nemzeti zászlóval és jelvényekkel, mit akar a büntető perrendtartás területén a magyar tárgyalási nyelvvel? Akarja-e a magyar katonai nevelést a magyar törvények értelmében végrehajtani, igen vagy nem? Itt állunk a nemzet szine előtt, itt állunk e pillanatban esdekelve, könyörögve a korona szine előtt! Önökön a választás: harczot akarnak-e vagy békét? Mi szivesen fogadjuk a békét, de ha önök bennünket a harczra ösztökélnek, legyenek elkészülve, jól választották meg embereiket.« *(Élénk derültség, tetszés és taps balfelől.)*

Buzáth Ferencz: Politikai bohócz!

Rakovszky István: Koma!

Zboray Miklós *(olvassa)*: »Mert mi, mint becsületes magyar emberek, teljesiteni fogjuk kötelességeinket. (Hosszantartó élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)«

Hát mivel változott meg a helyzet? Én nem tudom megérteni. Kaptunk mi valami biztositékot, valami igéreten kivül egyebet? És azok az igéretek mily ephemerek, mily problematikusak, tekintettel Pitreich, Körber és a többi urak véleményére! Hogy objektive vegyük a dolgot, úgy történt, hogy mikor eljött a

Digitized by Google

miniszterelnök ur, a ki — nem vonom kétségbe — némileg előnyösebb dolgokat hozott, mint az elődei, akkor Rakovszky t. barátom előáll, és azt mondja: bocsánatot kérek, én a politikában nem bizom másban, csak magamban; az urat elküldhetik a miniszterelnöki székből; jön egy másik, ki a kérdést vagy megvalósitja, vagy nem valósitja meg. Én valami biztositékot kérek, akár törvény alakjában, akár más tekintetben, arra nézve, hogy ezek az igéretek meg lesznek valósithatók. Ehhez minden óvatos politikusnak hozzá kellene járulni s kétszeresen hozzá kellene járulnia a Kossuth-pártnak és különösen Polónyi Géza képviselő urnak, mert hiszen egyszer már csalódtak az önálló vámterület kérdésében. Nem folytak-e viták és folynak még mindig a felett, bent van-e az önálló vámterület a törvényben vagy nincs? Nagyon jól tudjuk, mi az az elvi kijelentés. Körber jól megtanitott erre, mikor azt mondta, hogy ő nem olyan sovinista, a ki a formulákkal megelégednék, mert ő tisztában van azzal, hogy a kiegyezés egy áthághatatlan és elgördithetetlen akadályt képez. Ha ő nem is nyilatkozott volna igy, még akkor is az ellenzéknek kötelessége volna garanciákat, biztositékokat követelni. Julius 15-én Polónyi Géza t. képviselőtársam maga is ezen a nézeten volt. Most legutóbbi beszédében pedig, a mit szombaton tartott, már nem kivánja ezt, már hisz, s azt mondja: »De hát bármiként nevezzük ephemernek ezeket a javaslatokat, nem nekünk tétettek, a nemzetnek tétettek, a szabadelvü párt által fogadtattak el. Én a magam részéről mindig a mellett a meggyőződés mellett vagyok« — »mindig« hangsulyozom — a »mit már beszédem elején kifejeztem, hogy e mellett félő, a mint mondám, hogy minden hazafiságuk, minden jóakaratuk és igyekezetük kevés lesz és dugába fog dőlni azon osztrák hatalommal szemben, a melyet beszédem elején voltam szerencsés jelezni...« Ő fél még most is, de azért már most hogy nyilatkozik *(tovább olvas)*: »de annak azután természetszerü konzekvenciája, és ebben én hiszek, hogy gróf Tisza István, ha arról győződik meg, hogy a nemzetnek adott szavát nem tudja beváltani, igenis tudni fogja kötelességét, és levonja majd a konzekvenciát.«

Elégséges-e az, hogy ő hisz, hogy ő bizik? A mint a multban igéretet követelt, épugy miért nem követel most is igéretet? Hiszen vannak kérdések, a melyekben a miniszterelnök ur felelete sem elégiti ki; hogy tovább ne menjek, térjünk csak arra a bizonyos határozati javaslatra, a melyet nagy gaudiummal Okolicsányi László t. képviselőtársam kivételével az egész ház elfogadott. Ebben mi van mondva? Az, hogy minden jognak, — tehát a védszervezet vezényleti és vezérleti nyelvére vonatkozó jognak is — forrása a törvényhozásban kifejezésre jutó nemzeti akarat. Es mi történt, t. ház, egy alkalommal? Nagyon érdekes volt, és mi, a kik őszintén megvajljuk, hogy segédcsapatokat vártunk és ma is remélünk a Kossuth-párt részéről, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* abban a hitben voltunk, hogy másnap megint kezdődik a harcz, mert Polónyi Géza kijelentette, hogy a párt elé viszi a kérdést, hogy tisztázzák.

A felségjogról volt ugyanis szó. Polónyi Géza ugy értelmezte a határozatot, hogy ebben benne van az is, hogy a nyelv megállapitása a nemzet joga. Gr. Tisza István pedig felállott és azt mondta: Kérem, előttünk ennek a kérdésnek tárgyalásánál erről szó nem volt. Mindegyikünk megtartotta álláspontját; én megtartottam álláspontomat, hogy az 1867:XII. törvényczikk 11. §-ában benne van a felségjog, a mely átruházlatott a vezényleti és vezérleti nyelvre vonatkozólag; ezt hagyjuk el, kapcsoljuk ki, — hogy megint egy állandóan használatban levő kifejezéssel éljek, — ezt majd eldöntjük máskor.

Polónyi Géza először ellene volt ennek, de azután — kikapcsolta. *(Derültség a baloldalon.)* Én dülőre akarom vinni a dolgot, tudni akarom, hogyan áll a kérdés, saját személyemben minden mástól eltekintve magam irom alá a határozati javaslatot, a mely következőleg szól. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Olvassa)*:

»Határozati javaslat. Minthogy — ezt már kimondtuk — Magyarországon minden jognak és igy a védszervezetben, a vezérleti és vezényleti nyelvre vonatkozó jognak is forrása a törvényhozásban kifejezésre jutó nemzeti akarat, következésképen a magyar törvényhozás joga, hogy a védszervezetben beleértve a nevelés és igazság ügyét is, a magyar vezérleti és vezényleti nyelv behozassék, annál is inkább, mert egyrészt az, hogy ez idő szerint német a vezérleti és vezényleti, tanitási és igazságszolgáltatási nyelv, semmiféle magyar törvényen nem alapszik, másrészt a vezérleti és vezényleti nyelv megállapitása nálunk nem képez sem öröklött, sem átruházott felségjogot.« *(Helyeslés a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Add át, mert elfelejted!

Zboray Miklós: Nem felejtem el!

Rakovszky István: Jakabffy nem felejti el! *(Zaj a baloldalon.)*

Zboray Miklós: Szükségesnek látom *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* ennek kimondását, mert magában azzal, hogy kimondjuk a határozati javaslat első részét, hogy minden jog a nemzettől ered, jóformán semmit sem mondunk; ezt tudja mindenki, érzi, vallja mindenki. Ez épen olyan, mintha vita tárgyát képezi, hogy valaki magyar állampolgár-e vagy nem, és a birák, a helyett, hogy ezt eldöntenék, azt mondják ki határozatban, hogy mindenki, a ki Magyarországon születik, magyarnak vélelmeztetik, de ezzel nem mondják ki, hogy az illető itt született-e vagy nem, magyar állampolgár-e vagy nem. Ez egy általános elv nálunk, de ha felállitjuk, le kell vonni a következményeket. Mert ha minden jog a nemzettől ered, akkor a

Digitized by Google

nemzet törvényhozásának — királynak és országgyülésnek együttesen, elismerem — joga van megváltoztatni a mostani állapotot.

Kimondtam azt a szót, a mely miatt e javaslat az eredeti formájában nem fogadtatott el. Polónyi Géza előadásából tudjuk ugyanis, hogy tervben ugy volt, hogy hozzávétetik a mondathoz, hogy a jelenlegi állapot megváltoztatása a nemzet törvényhozó testületének joga; azonban épen Polónyi Géza szót emelt, megint pártkérdést akart a dologból csinálni, hogy ezt nem lehet, mert ha valamit meg akarunk változtatni, azzal hallgatólag elismerjük, hogy már létezik egy, a tervezett álláspontal ellenkező állapot, és ő el nem ismerné, hogy Magyarországon léteznek az a jog, hogy a hadseregben, a nevelésben, igazságszolgáltatásban a nyelv német legyen. Helyeslem, de ennek nem az a következménye, hogy én eldobjam a konkluziót, hanem megszerkesztem a formát ugy, hogy az minden kételyt kizárjon. Én megállapitom azt, hogy a nemzet törvényhozási testületében gyökerezik a jog, tehát megállapithatja a nemzet törvényhozó testülete a nyelvet is, mert nincs tételes magyar törvény, a melyen a nevelésben, igazságszolgáltatásban a német nyelv alapulhat, és eldöntésre hozom azt a kérdést, hogy az 1867. évi XII. t.-cz. 11. §-ában van-e felségjog vagy nincs. Mert nem érdektelen gondolkozni azon, hogy midőn a szabadelvü párt sulyos vajudások között megcsinálta azt a programmot, a melynek alapján ma még tömören áll, voltak oly hangok is, a melyek nem fektettek sulyt arra. hogy benn van-e a felségjog az 1867 : XII. t.-czikkben vagy nem. Ott van Hodossy t. képviselőtársam, a ki azt mondta, hogy ez mellékes, jogászi felfogás, lehet, a ki igy vagy ugy gondolkozik, ő nem fektet erre sulyt. Én hiszem, hogy vannak még sokan a szabadelvü pártban, a kik ugy vélik, hogy a magyar nyelv joga nem lett felségjogként a 11. §-ba átruházva ő Felségére, de tekintettel arra a végső kijelentésre, hogy ez a kérdés nem kerül a ház elé, hogy nem hozzák eldöntés alá, azt mondták, benn maradnak ezen meggyőződésük daczára a pártban.

Nem helyeslem azt az érvet, a melylyel ennek a ház elé hozatalát meg akarják akadályozni. Azt mondják, hogy nem szabad ezt a kérdést bolygatni, mert a késő utódoknak nyitva kell hagynunk az ajtót, nehogy egy határozat meghozatalával megakadályozzuk, hogy a későbbi utódok kivivják azt, a mit ma nem lehet kivivni. Mi következik ebből? Az, hogy nincs erkölcsi bátorságunk opportunisztikus czélok miatt, politikai czélszerüségből, szóval melléktekintetekből megmondani a nézetünket, *(Igaz! Ugy van! balfelöl.)* mert ha van, akkor merjük kimondani! De hogy pro futuro ne áruljuk el azt, hogy bensőnkben ellenkező a nézetünk, csakhogy a kényszeritő körülmények között nem merünk, vagy nem akarunk nyilatkozni: ezt a politikát én nem ismerem el. Van a mi törvényünkben határozat, a mely szégyenteljes, pl. a Rákóczit megbélyegző határozat. De nem félek attól, hogy ezt kitörülni nem lehet. A nemzetben élő erős akaratot és meggyőződést, a mely vérrel irta oda bele, hogy a nemzettől származik minden jog és hogy a nyelv joga elévülhetetlen joga a nemzetnek, kitörülni nem lehet. *(Helyeslés balfelöl.)* Ha tekintünk arra, hogy 1790-ben még ő Felsége csak személynöke utján intézett kérést, hogy ismertessék el jussa a magyar nyelv megállapitására és 1808-ban már a vezényleti és vezérleti nyelv jogát magának vindikálja: ebben egy oly szökést látok, melyet jogtörténelmileg kimagyarázni nem lehet, a mely nem indokolja meg, hogy hogyan keletkezik ez a jog. Egy birtokot egy szigeten elfoglalhat valaki, abban ülhet és telekkönyveztetheti változott viszonyok folytán idővel, hogy ez az övé, mert nem tudják kimutatni az utódok, hogy őket illeti-e vagy nem, de a nemzet jogainál ezt nem lehet, nem lehet különösen azért, mert ott van az 1790 : XVI. t.-czikk, a mely ezt megállapitja, nem lehet azért, mert ez a nemzet szuverénitásából folyó jog. Ott van a honvédségi törvény, a mely a magyar nyelvet behozza. Ha felségjog lett volna, nem lehetett volna ott sem behozni. *(Ugy van! balfelöl.)*

Én nem ismerem el azt, hogy ne merjünk nyilatkozni. Legyen bátorsága annak a férfiunak, mondja meg a nézetét. *(Élénk helyeslés balfelöl.)* Leszavazhatnak bennünket, de inkább lásson a nemzet tisztán, mintsem lássa itt a megalkuvást. Ugyanolyan ez az eset, mint — a mi szintén szánalmat keltő az én szemeimben — Kossuth Lajos szobrának a kérdése. Ugy tudom, ugy hallottam, hogy Polónyi Géza képviselő ur a város közgyülésén egyszer szóvá is tette és hivatkozott magára a főpolgármesterre is. Ugy tudom, hogy ott is egy megállapodás léteznék, hogy nem merjük felállitani Kossuth Lajos szobrát, és a megállapodás az, hogy előbb mauzoleumot csinálunk és csak majd azután állitunk szobrot. Hát miféle meghunyászkodás, miféle megalázkodás ez? Hát a kurucz csapatok igy állapodnak meg? A nép, a küldöttségek előtt istenitjük Kossuth Lajost, és akkor, midőn szobrának felállitásáról van szó, paktumot kötünk?

Igy vagyunk ebben a kérdésben is. Én nem akarok előbb mauzoleumot állitatni a szabadelvü párt határozatában. Tessék azt mondani, állitsuk fel azt a szobrot az örök dicsőség piedesztáljára és mutassuk meg ennek a nemzetnek, hogy van bátorságunk kimondani, hogy a nyelv kérdése nem felségjog. *(Élénk helyeslés balfelöl.)*

B. Kaas Ivor: Nem akarjuk a mauzoleumba temetni a magyar nyelvet!

Zboray Miklós: Öt percznyi szünetet kérek.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Digitized by Google

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Kérem Zboray képviselő urat, méltóztassék beszédét folytatni.

Zboray Miklós: T. képviselőház! Ha vizsgáljuk, hogy tulajdonképen mi lehet az oka annak, hogy gróf Tisza Istvánnal szemben engedékenyebb lett a harczosok nagy része, nem tudjuk megmagyarázni. Emlékszem, hogy annak a vádnak daczára, hogy a néppárt gróf Khuennel szemben másképen viselkedett, én előjegyzésben voltam és be voltam osztva, hogy az ülésen jelen legyek azért, hogy gróf Khuennel szemben beszédet mondjak. Báró Kaas Ivor, Darányi Ferencz barátaim, pártom tagjai, a Fehérlóban meg is jelentek azon az értekezleten, a hol azt a feliratot szövegeztük; Bartha Miklós beterjesztette és mi nagy gaudiummal elfogadtuk. Tehát nem lehet minket vádolni azzal, hogy azok, a kik kezdettől fogva a küzdelem mellett állottunk, nem voltunk ott végig.

Akkor jött gróf Tisza István, a kivel szemben ép ugy harczoltunk, és mikor a házszabályon a sérelem esett, mind többen és többen tömörültünk a harczosok közé. Akkor történt, hogy Polónyi Géza, a ki abban az időben, mikor a parallel ülések behozattak, nem volt Budapesten, sürgönyzött, hogy feljön és szót emel ő is, a mit mi persze nagy örömmel fogadtunk. Ugyis történt. A szombati napon történt beszédek a legvehemensebb támadások voltak.

Emlékezetünkben van, mikor a gr. Khuen-Héderváry és Polónyi Géza közt végbement tanunélküli beszélgetés jött szóba. Én a részletekre nem emlékszem, de ez élénk emlékezetemben van. Polónyi képviselő ur vasárnapra egy értekezletet hivott magához, hogy megbeszéljük a taktikai kérdéseket. Többször hivatkozott beszédeiben erre az értekezletre, és közbeszólásaimból vagy a nélkül is oly szinben tüntette fel a dolgot, mintha én leszereltem volna. Polónyi Géza személye iránti tiszteletből — sok éven keresztül irodájában voltam alkalmazva — nem reflektáltam erre olyan módon, a mint kellett volna és a hogy az igazság megköveteli. Most azonban a napokban történt egy inczidens, a mely — bevallom őszintén — *(Halljuk! Halljuk!)* ugy tünteti fel a dolgot, mintha én valamely piszkos dologban résztvettem volna. Nyilt homlokkal el merem mondani a dolgot. Az Engel-féle ügyről van szó. *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Ugy látom, a t. képviselő ur el kiván a tárgytól térni. Nekem ez esetben meg kell kérdeznem a házat, hogy megadja-e az engedélyt? *(Helyeslés.)*

Zboray Miklós: Kérem a ház. engedélyét, hogy erre mint személyes ügyre rátérhessek, mivel másképen nincs alkalmam védekezni . . .

Elnök: A ház megadja az engedélyt.

Zboray Miklós: Polónyi képviselő ur, vagy más valaki interpellált a rendőrségnek valami tussolási eljárásáról az Engel-féle borhamisitási ügyben, a mire jött a Splényi-féle nyilatkozat, sajtóper stb., a mit mind nem akarok részletezni. Elég az hozzá, hogy egy napon Neszmélyi Arthur hirlapiró, — a ki tudta, hogy én Polónyi irodájában voltam alkalmazva mint ügyvéd — hozzám jött és elmondta, hogy Engel járt nála és szeretne Polónyitól utmutatást kérni a védelem tekintetében; hiszen ő a rendőrséget támadta, nem őt, ő egy egyszerü ember, a kit elitélnek vagy nem itélnek el, de nincs ok, hogy haragudjék rá; ő szivesen adna akár 20.000 frtot is, ha Polónyi utbaigazitaná, hogy hogyan védekezzék; kérdezném meg Polónyit, hogy nem volna-e mód vagy lehetőség arra, hogy tanácsával szolgáljon. Erre én azt mondtam: kizártnak tartom; mert hogyha egy ember ilyesmit tett a képviselőházban, lehetetlenség, hogy amazt megtegye. De folyton unszolt, kérdezzem meg Polónyit. Én elmondtam, hogy nálam járt Neszmélyi hirlapiró és hogy mit mondtam neki. Nagyon természetes, nem is hittem, hogy czélt érhessen, de közöltem a t. képviselő urral.

Ez a tényállás. Ezt fujják fel ugy, mintha rá akartam volna valamire birni, mintha meg akartam volna vesztegetni, mintha nem tudom, micsoda bünös dologban résztvettem volna. Hiszen én Polónyi Géza ur iskolájában megtanultam, hogy meg lehet más egyebeket is tenni. Jelesül ő tanitott meg arra, hogy egyszer, mikor egy ügyben a kirendelt ügygondnok felfolyamodást adott be s eljött oda és azt mondotta, hogy ha ad nekem a fél 100 forintot, visszavonom, akkor behivta az irodát és azt mondta: nézzék, ilyen emberek is vannak. Én meghallgattam és azt mondtam: majd megnézem a felfolyamodást, ha megéri, odaadom, ha nem éri meg, nem adom oda. A fél érdekében nagyon természetes, hogy az ügyvéd megteheti ezt is. Ha hozzám jön egy fél és azt mondja, hogy menjek gróf Tisza Istvánhoz és kérdezzem meg, nem volna-e lehetséges itt vagy ott egy gyárat épiteni, ha nem vagyok képviselő, én elmegyek és megkérdezem. Tehát nem én voltam ott, hanem az illető jött hozzám nem egyszer és elmondta nekem, mint Polónyi Géza régi ismerősének, mint irodájában nevekedett embernek a dolgot, én pedig megmondtam, hogy mit kértek; de hogy leolvastatott volna 20.000 forint, vagy hogy persvadeáltam volna, ebből egy szó sem igaz, erre becsületszavamat adom. *(Helyeslés balfelől.)*

Ily körülmények között nézünk szembe az igazsággal. Én ismétlem, hogy különös helyzetben vagyok Polónyi Géza képviselő urral; érzem, hogy fiatalságomnál fogva, tapasztalatlanságomnál fogva s tekintettel arra, hogy az irodájában tanultam, iránta bizonyos hálával tartozom.

Személyileg, egyénileg tanuul hivok fel mindenkit, hogy őt soha nem bántottam, soha róla rossz értelemben nem nyilatkoztam, sőt ha ellenségei kérdezősködtek róla, mindig a legna-

Digitized by Google

gyobb tisztelettel és őt védve beszéltem róla. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Itt vannak pártfeleim, kérdezzék meg őket: mindig azt mondtam, hogy Polónyi korrekt, tisztességes uri ember. Elismerem most is, hogy igy van; de ha a gyanusitások terére lépünk, minthogy kitanultam nála, *(Derültség a baloldalon.)* majd én is szolgálok. *(Derültség a baloldalon.)*

Hogy visszatérjek a dolog érdemére, Polónyi képviselő ur egyszer ugy nyilatkozott arról a bizonyos vasárnapi összejövetelről — megmondtam már régen Kaas képviselő urnak, de engedelmet kérek, azt a tényt nem hagyom elhomályositani, — hogy igenis ezen alkalommal a kérdés elsősorban az volt, meg tudunk-e egyezni a czél tekintetében. S miután abban a tekintetben megállapodásra jutni nem tudtunk, minden párt számára fentartottuk az akcziószabadságot.

Ez határozottan nem áll. Én abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy tanukra hivatkozhatom: Szederkényi Nándor, b. Kaas Ivor, Lengyel Zoltán, Leszkay Gyula és Tóth János képviselőtársaim meg én voltunk jelen azon az értekezleten. Azzal hivtak bennünket össze, hogy miután itt vannak a parallel ülések, beszéljük meg a technikai kérdéseket.

Lengyel Zoltán: A technikai obstrukczió módozatait!

Zboray Miklós: Midőn megjelentünk, Polónyi előrebocsátotta, hogy a lapok ugy irják, hogy ő az obstrukczió feje. Nehogy gyanusitásoknak legyen kitéve, ő addig obstruál, mig a parallel ülések rendbe nem hozatnak, mert ő kivihetetlennek tartja a dolgot. Azonban most, minthogy a kaszinóban gróf Tisza István azt emlitette, hogyha az ő személye áll utjában a kibontakozásnak, félrevonul: jó lenne, ha megbeszélnők ezt a dolgot, és ha megállapodásra tudnánk jönni, e szerint hangolnók a pártokat.

Én voltam, a ki legelőször felvetettem a kérdést, hogy bocsánat, de ugy tudom, hogy taktikai kérdésekről beszélünk, ez pedig egy második programmalakitás volna. Tisztázzuk a dolgot. Én belemegyek abba is, ha rákerül a sor, de ugy vélem, ez fekszik most legközelebb és erről volna szó. Abban a nézetben voltunk mi valamennyien, annál is inkább, mert én is kijelentettem, a többiek is, hogy az egész ellenzéknek van két pontja, a mely összefüzi őket, az egyik, hogy a gróf Tisza Istvánnal életbelépett régi rendszer megbuktattassék, a másik pedig, hogy a házszabályokon ejtett sérelem orvosoltassék. Ha ez megtörtént, akkor beszélhetünk a továbbiakról, mert az egyik talán meg fog elégedni, hogy tiz év alatt hozassék be a magyar nyelv, a másik öt évet fog kivánni, a harmadik meg más dolgokat követel. Nem tudunk esetleg ebben megegyezni, pedig szükség van arra, hogy valamennyien egyesült erővel működjünk. Tóth János is igy nyilatkozott, ő is azt mondta, hogy harczolni kell, ő ugy látja, mert elveszni becsülettel a csatatéren többet ér, mint szégyenszemre vesztegelni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Tóth János mondta!)*

B. Kaas Ivor: Ezt mondta!

Zboray Miklós: Akkor Polónyi Géza képviselő ur szemrehányást tett nekünk. Azt mondta, hogy rosszul csináltuk a dolgot, nekünk nem lett volna szabad megengednünk, ha kell, testünkkel kellett volna megakadályoznunk, hogy a parallel ülések inditványa keresztül menjen. Azt mondtuk, hogy adott volna módot, eszközt, lett volna itt, mi nem tudtuk a módját, ha ő tudja, hát mondja meg. De a módot ő sem mondta meg, csak kárhoztatta, hogy mi megengedtük. Végre belátta, hogy programmalakitásba nem megyünk bele azon az értekezleten, a melyen taktikai kérdések, a technikai obstrukczió megbeszélése czéljából jöttünk össze, és akkor aztán előállt és azt mondotta: »El vagytok-e szánva arra, hogy véretekkel is megvédelmezitek, a mit csináltok? *(Derültség a baloldalon.)* Mert én már régi bajnoka vagyok az obstrukczionak, tudom, hogy spadassinekkel is fognak ránk támadni és vérünkkel is kell esetleg fedezni müvünket.« Mi azt mondtuk, hogy igen. »No hát ha igy van, akkor egyet mondhatok: napirendhez nem engedjük a kormányt jutni, ez a jelszó, e mellett maradunk.«

Lengyel Zoltán: Soha jegyzőkönyvet nem engedünk hitelesiteni!

Zboray Miklós: Megállapodtunk, hogy a kormányt nem engedjük napirendig jutni. Lengyel Zoltán még előállott és a technikai obstrukczió egypár módjáról akart beszélni. Polónyi Géza képviselő ur azt mondta, no csak csináljuk, én is ott leszek! Mikor menni akartunk, még azt mondotta: Előre is kijelentem, hogy holnap egy és két óra közt valószinüleg nem leszek a házban, de ti csak csináljátok. Lejöttünk, elmentünk, a Kossuth Lajos-utcza sarkán váltunk el azzal, hogy napirendet nem engedünk. Másnap, hétfőn egy és két óra között Kossuth Ferencz megtette ismert javaslatát. *(Mozgás.)*

Rakovszky István: És hol volt akkor a koma? *(Derültség.)*

Zboray Miklós: Lehet akkor azt állitani, a mit Polónyi Géza képviselő ur állit, hogy ő nem hagyja elhomályositani a dolgot és azt mondani, a mit másik beszédében állit, nem akarom annak felolvasásával untatni a házat, hogy én leszereltem már ott? Bocsánatot kérek, azt nem mondhatja. Hallgattam idáig, de most már nem hallgatok, nem én szereltem le, ő szerelt le. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Áttérek most Polónyi Géza urnak szombati beszédére, annak különösen arra a részére, a mely velünk, néppárttal egyénenkint és összességében foglalkozik. Mivel kezdi a t. képviselő ur? Kezdi azzal, hogy a tiszteletreméltó néppárttal akar foglalkozni, és elmondja, hogy *(olvassa)*: »A tiszteletreméltó néppárt, mikor a felemelt ujonczlétszámra vonatkozó javaslat a

Digitized by Google

ház elé került, résztvett a harczban, sőt tudtommal — meglehet, hogy tévedek«, ezt kegyesen konczedálja — »a rendkivüli eszközök alkalmazását is helyeselte és támogatta az ez irányu akcziót. Mikor az ujonczlétszám felemelésére vonatkozó javaslat lekerült a napirendről és jött gr. Khuen-Héderváry, akkor gr. Zichy János t. képviselőtársam egy igen érdekes és onnan sürün megtapsolt beszédben kijelentette, hogy sapientis est consilium mutare in melius, ők lemondanak a rendkivüli eszközök alkalmazásáról.«

Én kikerestem gróf Zichy János akkori beszédét, mert már szombaton megjegyeztem, hogy ez nem felel meg a valóságnak, ez nem igy történt. Lássuk csak, mit mondott gróf Zichy János, leszerelt-e ő, lemondott-e ő a párt nevében az obstrukczióról vagy nem? Egyebek közt a következőleg nyilatkozik *(olvassa)*: »T. képviselőház! Katonai törvényjavaslatok voltak letéve a ház asztalára, a melyekről itt az mondatott a többség részéről, hogy azok nagyon fontosak, nagyon életbevágók. Az argumentumok egész tárházával vonultak fel a javaslatok törvényerőre emelkedésének érdekében; azt mondották, hogy a nemzetnek, a monarchia nagyhatalmi állásának, a hadsereg egysége fentartása érdekében van e javaslatok törvényerőre emelkedése. És ime, t. képviselőház, elmulván az idő, visszavonattak, illetőleg felfüggesztettek ezen törvényjavaslatok... Holló Lajos: Egyelőre!... gróf Zichy János:.... mintha semmi sem mondatott volna, mintha semmi sem történt volna, mintha nem exponálták volna magukat ezen törvényjavaslat érdekében az uralkodó pártnak legkiválóbb egyénei, legnagyobb jellemei és mintha nem áldoztatott volna fel épen ezen törvényjavaslat érdekében egy igen népszerü, egy igen alkotmányos és egy igen tehetséges kormányelnök.

T. képviselőház! Ezek a törvényjavaslatok ma én előttem ugy tünnek fel, mint egy óriási szappan-buborék, a melyben utoljára és teljesen megtört a magyar alkotmányos élet napjának a fénye. A másik szomoru konkluzió, a melyet levonhatok ezen válságból, az, hogy Magyarországon mindent fel lehet áldozni: fel lehet áldozni a többség akaratának tekintélyét, szivesen ellentétbe jön önmagával az uralkodó pártnak egy igen nagy része, csak ne kelljen letenni a haza oltárára a nemzeti vivmányoknak egyetlen parányát is. ... Holló Lajos: Néppárti ember tanitja ki önöket! Ugy kell!... gr. Zichy János: T. képviselőház! A két küzdő fél, a mely a harcz mezején állott, az uralkodó párt épen ugy, mint a 48-as párt, negativ értelemben győzött. Győzött a szabadelvü párt annyiban, a mennyiben nem kellett engednie a 48-as párt nemzeti követelményeinek, és győzött a 48-as párt annyiban, a mennyiben hátrálásra kényszeritette az uralkodó pártot. Vesztes ezen küzdelemben csak a nemzet maradt. ... Holló Lajos: Csak maradna, de nem hagyjuk!... gr. Zichy János: Vesztes egyelőre csak a nemzet maradt, mert elbukott a többség akaratának parlamentáris elve és — mi tagadás benne — legyőzettek a nemzeti aspirácziók. ... Barabás Béla: Olyan nincs!«

A végén pedig tovább beszélt gr. Zichy János a szabadelvü párt csődjéről; a beszéd vége igy hangzik *(olvassa)*: »Mikor Széll Kálmán miniszterelnök itt a képviselőházban bejelentette a kabinet lemondását, határozottan kijelentettük azt, hogy ha az ő lemondása a régi rendszer ujjászületését jelentené, akkor bennünket a legerősebb küzdők legelső soraiban fognának találni. (Tetszés a néppárton.) A miniszterelnök ur mai beszédéből, az ő személyes tulajdonságaiból és kabinetje összeállitásából én azt vélem konstatálhatónak, hogy az ő uralma Széll Kálmán szellemében a jog, törvény és igazság folytatásaképen fog jelentkezni, s amennyiben ezen feltevésünkben csalatkozni nem fogunk, már most kijelentem azt, hogy elvi álláspontunk sértetlen fentartása mellett ezen kormány ellen is teljes lojalitással fogunk küzdeni.«

Hát hol van itt, t. képviselőház, a leszerelés? Hol van itt az, hogy gr. Zichy János kijelentette volna, hogy megváltozott a gondolkodásmódunk és mi lemondunk a rendkivüli eszközök alkalmazásáról? Egy árva szó sincs erről! *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)*

Már most Polónyi Géza képviselő ur a következőket konstatálja *(olvassa)*: »Én azt mondtam, gr. Zichy János tartott a házban egy beszédet, a melyet önök megtapsoltak, a melyben kijelentette, hogy az obstrukczionak további alkalmazását helytelennek tartja, sőt rettentő eleven szinezéssel hangsulyozta, hogy a kisebbségnek nem szabad akaratát a többségével szembe szegezni. Ez egy történelmi tény!«

Hát hol van az a történelmi tény? *(Felkiáltások a baloldalon: Sehol!)* Én felolvastam a beszédnek majdnem egészét, azon részeket, a melyek erre a kérdésre vonatkoznak és én kényszeritve vagyok az igazság érdekében konstatálni, hogy történelmi tény az, hogy a mit Polónyi Géza képviselő ur itt belemagyarázott és állit, az nem áll, *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* ezt az elméletet, ezt a beszédet — ő az időpontban tévedett — ő mondotta el szombaton. *(Derültség és taps a baloldalon.)*

T. képviselőház! Beszédem folyamán beterjesztettem egy határozati javaslatot, a mely határozati javaslatban a felségjogok kérdése is tárgyaltatik. Azt hiszem, hogy Polónyi Géza t. képviselőtársam ilyen szerkezetben el fogja fogadni azt, mert ő a mellett van, a mit én is osztok, hogy nincs a felségjogba beleértve a nemzeti nyelv kérdése. Ő vitáz az 1867 : XII. t.-cz. értelme felett, és különösen azt állitja *(olvassa)*: »Vagy igaz az, hogy az 1867 : XII, t.-cz. alapján kétség nem férhet ahhoz, hogy a magyar vezényleti és vezérleti nyelv tekintetében a nemzetet megilletik a jogok, és akkor azt a

Digitized by Google

törvényt nem lehet és nem is szabad magyarázni.« Azt mondja, hogy »vagy igaz, hogy kétség nem fér hozzá«, de hátha kétség fér hozzá, a mint hogy ugy látom, hogy némelyek szerint kétség fér hozzá, — mert vannak olyanok, a kik azt magyarázzák, hogy benne van a 11-ik §-ban, némelyek pedig azt magyarázzák, hogy nincs benne, — akkor nem az következik-e, hogy azt magyarázni kell és pedig vagy egy határozati javaslat elfogadásával, vagy pedig egy olyan törvényjavaslat alkotásával, a minőre Rakovszky István t. képviselőtársam utalt?

Beszélt Polónyi Géza képviselő ur a mult alkalommal arról, hogy a nyelv kérdése tekintetében ők nem látják a rendkivüli fegyverek alkalmazását szükségesnek, és gunyolódik a párt felett, hogy hát tulajdonképen mi a pártnak, mi Rakovszky Istvánnak és elvbarátainak az álláspontja, mert ő itt egy bizonyos ellenmondást lát. Hát hiszen én is kérdezhetem Polónyi Géza t. képviselőtársamtól, hogy mi az ő álláspontja, *(Ugy van! balfelől)* kik az ő elvbarátai? Olay Lajos, Lengyel Zoltán, Fáy István, Kubik Béla-e, a kikkel harczolt? Avagy Barta Ödön, Justh Gyula és Komjáthy Béla t. képviselőtársaim, a kik a harcz ellen voltak? Vagy Kovács Gyula, a szoboszlói képviselő, a ki őt ugyanazon programm alapján kibuktatta?

Hát melyik az elvbarát? Én époly joggal kérdezhetem ezt, mint a hogy ő kérdezte gunyolódva mitőlünk.

Felszólitott bennünket, hogy tisztázzuk magunkat. Én igenis tisztázom magamat ezen határozati javaslat benyujtásával, azzal az előbb elmondott beszédemmel, a melyben kimutattam, hogy mi az álláspontom. Hogy egy pártban, ha mindjárt csak huszonhat tagból áll is, az egyik embernek a nézete különbözik bizonyos tekintetben a megalkuvás, a taktika, a czélszerüség tekintetében a másik nézetétől, az még nem bizonyitja azt, hogy ezek az emberek más programm alapján állanak, más elvet vallanak, mint a minőket tulajdonképen hangoztatnak. *(Mozgás balfelől.)*

Azt állitja Polónyi Géza képviselő ur, hogy ő nem talál más okot arra, hogy mi a harczosok közé vegyültünk, mint azt, hogy gróf Kuen-Héderváry helyett időközben gr. Tisza István lett miniszterelnök. Bocsánatot kérek, már rámutattam arra, hogy azok, a kik a harcz mellett voltak kezdettől fogva, mert nézetük az volt, hogyha felidéztük a küzdelmet, akkor azt végig is kell folytatnunk — ugy Kuen-Héderváry idejében mint most is, a harczolók közt állanak. *(Ugy van! balfelől.)* De én megforditom a kérdést: Miért támogatja ő most gr. Tisza Istvánt? *(Ugy van! balfelől.)* Több biztositékot nyujt-e gr. Tisza István? Elégséges-e az az igéret, a melyet lerontanak Pitreich, Körber és társai? *(Helyeslés balfelől.)*

Azt állitja, hogy egyik főoka annak, hogy a rendkivüli eszközökkel való harczot feladja, hogy a szabadelvü párt megállapodott egy programmban. A többség elméletére már hivatkoztam, de kérdem ettől eltekintve: hát azért szereljen le az ellenzék, és azért adja meg magát, mert a szabadelvüpárti többségnek egy házi programmja van? Hiszen ezt tudhatták. Eddig azért harczoltunk, mert nem volt programmja, mert szanaszéjjel voltak; most harczolunk azért, mert olyan programmot állapitottak meg, a melyet nem fogadhatunk el, mert az bennünket ki nem elégit.

B. Kaas Ivor: Vagy azonos ez a függetlenségi Kossuth-párt programmjával?

Lengyel Zoltán: Mi biztositékokat követeltünk mindig, »igéreteknek nem hiszünk«, ez volt a jelszó.

Zboray Miklós: Azt mondja a képviselő ur, hogy ő nem bizik abban, hogy többségre kerüljön a választásoknál az ellenzék, tehát ő a rendkivüli eszközök alkalmazásával felhagy, hogy megcsinálhasson egy olyan választási rendszert, a mely lehetővé teszi azt, hogy esetleg többség legyen belőlük, bár ő sem hiszi, hogy az uj választási rendszerrel, — a melynek ügyében már ankéteztek is — lehetővé váljék Magyarországon, hogy akár a Kossuth-párt, akár mi, akár más ellenzéki párt többségre jusson. Ha jól emlékszem, — bocsánatet kérek, ha tévednék, — gróf Tisza István nyilatkozott a tekintetben, hogy, ha rendkivüli időben oszlattatná is fel a házat, az uj választások az uj megalkotandó választási törvények alapján történnének, mig az ankéten kijelentette, hogy az csak az 1906. vagy 1907. évben fog megtörténni, de ha a rendkivüli körülmények szükségessé teszik, akkor a mostani választási törvény alapján fog a választás megtörténni. Tehát a megegyezésnek azt a módját is elfogadja. Tehát a megegyezés ezen módja mellett az, hogy a felségjogok benne vannak-e vagy nincsenek benne abban a Holló által beterjesztett határozati javaslatban, az is elégséges, ezt is kikapcsoljuk a követelményekből.

Lengyel Zoltán: Az volt a megnyugtatás, hogy nem lesz uj választás, ha a választási reform nincsen meg. *(Zaj balfelől.)*

Rakovszky István: Igazán olyan czinizmus, hogy ritkitja a párját még ebben a teremben is!

Zboray Miklós: Májusban azt mondta Polónyi Géza képviselő ur, hogy el kell háritani azt az akadályt, a mely a nemzeti akarat hamisitatlan megnyilatkozását akadályozza a választásokban. Hát májusban nem látta ő ezt előre? Májustól mostanig vinni kellett a harczot és most érett meg az a dolog arra, hogy leszereljünk és most már fel van jogositva arra, hogy szemrehányást tegyen a póttartalékosok behivása és a régi katonák bentartása miatt nekünk? Hát májusban ki volt az, a ki a zászlót kibontotta és deczember 5-éig harczolt, a mikor még a régi katonák bentartattak

Digitized by Google

már egy hónapon túl? Most jön szemrehányást tenni ő, a fegyvertárs, a velünk együtt küzdő, a bennünket animáló egyén és ő veti a szemünkre, hogy milyen lelkiismeretlen emberek vagyunk?

Rakovszky István: Ez a legszomorubb, hogy ilyesvalami megtörténhetik ebben a teremben és hogy tapsoltak neki. Igaz, hogy csak odaát. *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Elismeri Polónyi Géza képviselő ur, hogy azoknak az ugynevezett vivmányoknak az értéke felett sokat lehet vitatkozni, de kétségkivül áll az, hogy azoknak értéke kizárólag attól függ, hogy a valóságban hogyan lesznek végrehajtva. Az én nézetem szerint a legfontosabb vivmány a nevelésügy kérdése. Azok a vivmányok, a melyek kézenfekvők, a nemzeti jelvény, a nemzeti nyelv, azok nem adatnak meg, hanem az oktatásügyben engedtetik bizonyos vivmány, azért, mert annak az ellenőrzése, behozatala és végrehajtása között nagy különbség van. Hogy hogyan tanitanak de facto az életben, hogy mennyire igyekeznek becsepegtetni a magyar szellemet, nyelvet és gondolkozási módott az ifjakba azokban a katonai iskolákban, arra már tudunk példát a multból. Tudjuk, hogy irattak tankönyveket és eldobálták a régieket a magyar viszonyokról, a magyar közjogról és a magyar történelemről. Tudjuk, hogy mikor arra került a sor, hogy az iskolákban előadják, nem ugy fogják azt előadni, hogy abban köszönet legyen. Ez az a dolog, a melyet bátran odadobhatnak nekünk, mert végeredményben annak végrehajtása nem konstatálható. És ha konstatálható is, mikor lesz az konstatálható?

Egy év mulva, két év mulva, vagy husz, harmincz év mulva, a mikor már ez a generáczió ki fog dőlni, akkor sem fogjuk elérni, mert nem változtak a szellem és a gondolkozásmód, mert évekig el lesz altatva a dolog; mert senki sem ellenőrizheti és senki sem láthatja előre, hogy az a mag, a mi el volt vetve, hogyan kel ki az ifjak kebelében, hogyan csirázik és hogyan fejlődik. *(Ugy van! balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Több tiszt kell nekik! Azért adnak nekünk több iskolát, közös iskolát, osztrák vezetés alatt, a mi pénzünkön! *(Ugy van! balfelől. Zaj).*

Zboray Miklós: De tekintsünk el attól, hogy Pitreich és társai miként vélekednek és milyen ellenáramlat lesz az, a mely Ausztria felől e tekintetben fuj. Még akkor is itt van egy sérelem, a mely, azt hiszem, hogy az önálló vámterület hiveinél jogos aggodalmakat kell, hogy keltsen és a mi közjogi ellenzékünknél, mely a közjogi kérdések tekintetében oly szigoru, erős felindulást kell, hogy okozzon. Már mult beszédemben rámutattam arra, hogy az 1899 : XXX. t.-czikk megsértése itt van, evidens. *(Ugy van! balfelől.)* Például Vészi József t. képviselőtársam e miatt kilépett a szabadelvü pártból és Kossuth Ferencz t. képviselőtársamnak a megegyezéstől való visszalépése ezen alapul. És most szombaton Polónyi képviselő ur a helyett, hogy azt mondta volna, hogy törvénytelenség, hogy felhatalmazás nélkül az 1899 : XXX. törvényczikk megsértésével és ellenére ma odaállanak és Olaszországgal szerződést kötnek: e helyett azt mondja, hogy miféle biró lehetne az, a ki majd elitéli a minisztereket, midőn szükségből kénytelenek igy tenni; de önök megakadályozzák. Miféle értelme van ennek? *(Ugy van! balfelől.)*

Rakovszky István: Komjáthyt ő biztatta fel a pénzügyi bizottságban Széll alatt, hogy támadjon! *(Ugy van! balfelől.)*

Molnár Jenő: És azt mondja: supprema lex ezt megszegni! *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Nem nagyon különös és jellemző-e ez a mi állapotainkra, hogy mikor Széll Kálmán volt a kormányon, akkor két nagy dolog volt az, — az 1899 : XXX. t.-czikkben — hogy a határidők kitolatnak 1907-ig, és a másik nagy vivmány, hogy nem lehet az autonom vámtarifa megalkotása nélkül a külállamokkal szerződni — a mit mint óriási vivmányt hirdettek mindenütt, különösen a kormánypárton és a mi miatt dicsőitették mindenütt Széll Kálmánnak nagy államférfiui bölcsességét, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* és most ez a két nagy vivmány megsérthető? *(Ugy van! Ugy van! balfelől. Mozgás.)*

Lengyel Zoltán: Hogy meg kell Széllnek bukni és Tisza jön utána! Ezzel rémitgette egy évig az obstrukcziót!

Rakovszky István: Ez jól le van tárgyalva, ez a koma! *(Derültség balfelől.)*

Zboray Miklós: És ma? Ma azt látjuk, hogy a mit azelőtt hirdettek, dicsőitettek hirlapokban is, azt, a mi az 1899 : XXX. t.-czikkben van lerakva, béklyónak tüntetik fel, a melyet el kell dobni, hogy gazdasági fejlődésünk meg ne akadjon. *(Ugy van! balfelől.)* S ma senki sincs, a ki ezt megirná, senki sincs, a ki e miatt sikra szállna.

Nem értem, hogy, midőn Barabás Béla, Nagyváradról visszatérvén, és Kossuth Ferencz t. képviselő ur is értekezletet akartak összehivni abból a czélból, hogy megkezdik a küzdelmet az önálló vámterületért, ez hogyan egyeztethető össze azzal, hogy most, mikor az 1899 : XXX. t.-czikk igy megsértetik, ezt szó nélkül megtürik. *(Ugy van! balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Sőt felhivják rá a kormányt és felhatalmazzák az ellenzék részéről!

Rakovszky István: Kétféle függetlenségi párti képviselők vannak! *(Mozgás.)*

Zboray Miklós: Én, t. ház, az 1899 : XXX. t.-czik megsértését nagy sérelemnek tartom; és ha Khuen-Héderváry alatt ez ok volt arra, hogy a paktum, — bocsánat a kifejezésért — a megegyezés vagy megállapodás felmondassék és a legnagyobb harczba menjünk bele, akkor, azt hiszem, most is nagy ok ez, és a kik ez alapon támadták és szegték meg, nem mondom,

Digitized by Google

szavukat, de a megállapodást, azoknak ezen az alapon nem lehet nyugodtan maradniok, hanem tovább kell küzdeniök. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Molnár Jenő: Nagy oknak tartották akkor, hogy megszegték!

Zboray Miklós: Polónyi Géza képviselő ur, a ki a mult beszédében gróf Khuen-Héderváry ellen felhozta a chlopyi hadiparancs után tett deklarációjában foglalt hármas felosztást, harczba szólitva az ellenzéket, Tisza Istvántól jó néven veszi és elnézi neki, hogy az 1899: XXX. törvényczikk megsértetett, sőt odafordult pártjához és felhivta arra, hogy ügyeljen a becsületszó szentségére, hogy ne szegjék meg szavukut. Beszédében azt mondja, a mikor a Khuen-féle megegyezésről beszél: Bocsánatot kérek, lehet, hogy volt köztünk egy sajnos félreértés. *(Derültség a baloldalon.)* Ha félreértés volt, mi következik ebből? A félreértést el kellett volna oszlatni és a becsületszót meg kellett volna tartani, *(Derültség a baloldalon.)* de ha nem félreértés, akkor miért támadunk? De azt mondja: »Bocsánatot kérek, lehet, hogy volt köztünk sajnos, félreértés«, — sajnálja, — »de hát többé ilyen félreértésnek előfordulnia nem szabad épen az ellenzéki szóba vetett hit miatt és a magyar parlamentnek becsülete okából.«

Molnár Jenő: A nemzetnek adott szó semmi!

Rakovszky István: A kézdivásárhelyi eskü semmi! *(Zaj a baloldalon.)*

Zboray Miklós: T. ház! Mindnyájan hallottuk a lelkes beszédeket, a megesküvéseket, hogy nem hagyjuk abba utolsó csepp vérünkig, hogy a nemzeti vivmányokért küzdünk, megalkuvást nem ismerünk, igéretekben nem hiszünk, azokban nem bizunk, azokra nem épitünk, törvényes garancziák kellenek nekünk, és most, mikor Khuen Héderváry elmegy, és a junius 25-iki beszédben emlitett e megállapodások felbontattak, — sajnos, félreértés következtében, a mely az 1899: XXX. törvényczikk esetleges megszegésében rejlett, — ma azt szó nélkül eltürjük, és nem tartjuk sajnos félreértésnek.

Miért? Azért a hitért és bizalomért, a melylyel most Polónyi Géza a gróf Tisza István személye iránt viseltetik. Ő veti pártom egyik-másik tagjának, vagy az egész pártnak is szemére, hogy Khuen-Héderváryban bizott. Kérdem, nem bizik ő Tisza Istvánban? Hát nem a hit és bizalom az, a mely a leszerelésre birta őt? Nem a hit és bizalom az, a melynél fogva eltüri a felségjognak oly értelmezését, hogy az 1867: XII. törvényczikk 11. §-ában az megvan? Nem a hit és bizalom az, a mely megengedi, hogy az 1899: XXX. törvényczikk megsértessék? Nem a hit és bizalom az, a mely megengedi, hogy azt mondja: »Vagy sikerül gróf Tisza Istvánnak, vagy nem; jön más valaki, de én várok?« Nem a hit és bizalom az, hogy majd az obstrukcziót hagyjuk a véderőtörvényjavaslatra? hogy majd ujra belemegyünk? Hisz volt már olyan beszéd gróf Khuen-Héderváry alatt, a hol azt mondotta: Ki lesz oly botor, hogy a nélkül, hogy e nemzeti vivmányokat hozná, elvállalna valamely megbizást, miniszterelnökséget, ha nyilvánvaló és tudnia kell, hogy három hónap mulva — mert akkor ugy számitottuk, — ujra harcz lesz a véderőtörvényjavaslat alkalmával? *(Zaj a baloldalon.)*

Nagyon helyesen mondta Hock János t. képviselőtársam, hogy a nemzeti fellángolást és közérzületet nem lehet ugy elraktározni, mint a sardiniákat dobozban, hogy majd adandó alkalommal felnyissák. Én is ezt vélem, hogy nem oly kérdések ezek, a melyekkel egy napról a másikra játszani lehessen. Ha bizalma van valakinek kormányban vagy miniszterelnökben, vonja le ennek következményeit!

Rakovszky István: Üljön a háta mögé!

Zboray Miklós: Vagy azt a gyönyörü, épületes látványt akarja megszerezni, hogy a mikor a Kossuth-párt az indemnitást mindig bizalmi kérdésnek tartva, sohasem szavazta meg bizalmi szempontból, most a megrögzött bizalom alapján meg fogja szavazni? Mert, ha bizalma van, meg kell szavazni a költségvetést. az indemnitást, ha nincs bizalma, akkor eheti az ellenzék sovány kenyerét. Tessék a bizalmat indokolni azzal is, hogy az ex-lex nélküli állapotot lehetővé teszi. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Áttérek most Polónyi Géza képviselő ur beszédének arra a részére, a hol élénk szemrehányást tesz a küzdő ellenzéknek, és a hol ő, a ki május elsején az ex-lexbe, mint az obstrukczió vezére, belevitt bennünket, most a fejünkre zuditja az árvák és özvegyek könyeit. Bocsánatot kérek, én nem szeretek könyezésekről beszélni, de azt az egyet megjegyzem, hogy előbb kellett volna ezt a dolgot megfontolni, és a ki velünk volt, az ne beszéljen igy, mert ugy illik, hogy ha a czélja megváltozott, ne támadjon a küzdő felek ellen, a kiket ő biztatott, belevitt és vezérelt ezen küzdelemben. Mi küzdöttünk, mert ugy éreztük, hogy a nemzet jogaiért küzdenünk kell, és nem lehet gyáván leszerelnünk.

Polónyi Géza képviselő ur, a ki most azt mondja, hogy minek adót nem fizetni és megakadályozni a kormányzást, a fogyasztási adók kérdését is felvetette annak idején, azt kivánta, hogy ne fizessük Ausztriának a közösügyekért való járandóságot, ma pedig azért, hogy egyik-másik nem fizeti az adóját, élénk szemrehányást tesz, és mint nagy sérelmet hozza fel, hogy a tisztviselők fizetése, ime, meg lett szavazva, de az adót nem fizetik. Hát ebben nem a saját pártja ellen fordult? Hát Nessi Pál hányszor szólalt fel és hányszor sürgetett, Kossuth Ferencz hányszor szólalt fel és hányszor sürgette ezen dolgot? Most elfeledkezve mindenről, csak nagy örömének enged, hogy üthet azokon, a kiket a harczba beszoritott. *(Zaj balfelől.)* Most igy beszél: konstatálni akarjuk azt a tényt, hogy

Digitized by Google

pártpolitikusok hibájából ártatlanul szolgálnak három éven túl a katonák. Hát ki az a pártpolitikus, a ki ebbe belement? Hát elég verni a mellet és azt mondani, hogy én is ilyen voltam, de ti, törpe kisebbség, hogy mertek küzdeni? Ő, a ki felállitotta a tételt, hogy a többség elmélete még nem bizonyos!

Nem folytatom tovább, mert én csak azt akarom kimutatni, hogy bennünket, néppártot egészben és külön-külön sem lehet megvádolni azért, hogy a harczba belekeveredtünk, nem lehet megvádolni azokat, a kik visszatartották magukat, mert meggyőződésük az volt, hogy leszerelés lesz a vége a harcznak, a kik pedig harczolnak, azokat nem lehet meggyanusitani, hogy taktikából, vagy nem meggyőződésből harczoltak. Beismerem, hogy erkölcsi Katzenjammert és undort érzek, ha látom, hogy belementünk a harczba és cserbenhagytak minket. Én hittem, szivvel-lélekkel mentem bele a harczba, igaznak fogadtam el azt a sok esküvést, a mely elhangzott itt és az egész országban és gondoltam, hogy magyar emberek összefogva, keresztül fognak tudni valamit vinni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Egy hittel, egy illusióval, egy meggyőződéssel szegényebb lettem, azért, mert azoknak, a kikről feltételeztem, hogy azt, a mi mellett szavukat hangoztatják, végig fogják küzdeni...

B. Kaas Ivor: Szövetségesek lojalitása.

Zboray Miklós: . . . azoknak megváltozott a meggyőződésük. Személyükben, nézetükben nem akarom őket sérteni, de a kritikát egyszer el kellett mondanom. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elmondtam ezt a kritikát épen Polónyi Géza képviselő urral szemben, a ki még legkevésbb jogositott talán a küzdő bajtársakat megtámadni és leverni. Ha Barta, ha Justh, ha Komjáthy képviselőtársaim közül, a kik mindig a harcz ellen voltak és a kik beszéd közben is mindig ellentétes nézetet vallottak, ha ezek közül előáll valaki és tart egy ilyen beszédet, azt még megértem, elszivelem. De nem illik és nem helyes dolog az, hogy Polónyi Géza képviselő ur üsse a tőrt belénk és ő legyen az, a ki megrugdosson bennünket. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Rakovszky István: Csunya szerep!

Zboray Miklós: Mielőtt befejezném beszédemet és beterjeszteném határozati javaslatomat, legyen szabad ebben a kérdésben még gr. Tisza István urnak egy nyilatkozatára is hivatkoznom, mert én azt hiszem, hogy ez a nyilatkozata reményt ad nekem arra, hogy ő is el fogja ezt a határozati javaslatot fogadni. Ugyanis midőn Pitreich a nemzeti nyelv kérdéséről beszélt és gr. Apponyi Albert ur szóvá tette ezt a multkor, erre gr. Tisza István miniszterelnök ur a következőképen nyilatkozott *(olvassa)*: T. képviselőtársam továbbá a vezényleti nyelv kérdésére nézve is kiemeli azon nagy különbséget, a mely a közös hadügyminiszter ur nyilatkozata és a szabadelvü párt programmja közt van. Én azt tartom, hogy a közös hadügyminiszter ur állásfoglalása a szabadelvü párt állásfoglalásával abban teljesen azonos, hogy mind a két állásfoglalás a nyelvre vonatkozó jelenlegi állapot fentartását tisztán czélszerüségi okokkal indokolja.« Ugron Gábor közbeszól, hogy: »Azt a visszaélést!« A miniszterelnök igy folytatja: »A közös hadügyminiszter katonai természetü czélszerüségi okokkal, a szabadelvü párt pedig politikai természetü czélszerüségi okokkal indokolja; de a helyzet sulypontja ebben van és a kétértelmüségek eloszlatása erre nézve volt szükséges, hogy konstatáltassék az, miszerint igenis a magyar törvényhozásnak joga van itt változást előidézni, de ezzel a joggal nem él czélszerüségi okokból és nem jogi lehetetlenség folytán. (Élénk ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)«

Mi következik ebből, mi van itt mondva? Itt nem mond mást a t. miniszterelnök ur, mint negáczióba veszi azt, hogy felségjog volna a nyelv kérdése, mert ha felségjog, akkor nem állithatja azt, hogy a magyar törvényhozásnak joga van azt megváltoztatni és behozni. Ha eljutott már erre a helyes alapra, akkor csak egy lépés onnan az, hogy meg is változtassuk. Én sem kivánom talán, ha a körülmények ugy alakulnak, hogy lehetetlen ma megváltoztatni, hogy azonnal megváltoztassék. De az elv kimondása, különösen ezen nyilatkozata után, igenis lehetséges.

Az én határozati javaslatom nem azt mondja, hogy meg kell változtatni máról holnapra, vagy holnap, vagy holnapután, de kimondja azt, hogy a magyar nyelvnek behozatala a törvényhozás jogkörébe tartozik, a mit gróf Tisza István ur is mond. Hogy a felségjogok azután hova lesznek, azt nem tudom, de hogy az az elmélet, a mit hirdetett a szabadelvü pártban, mikor a programm megállapitásáról volt szó, dugába dőlt, az bizonyos. De az dugába dőlt már akkor, a midőn ő ilyen nyilatkozatot tett, mert ha igy nyilatkozik, hogy joga van a magyar törvényhozásnak azt megváltoztatni, az ellentmond a felségjogok elvének. Vagy pedig csak oda lett ez nekünk törvényhozásnak dobva, mint egy frázis, és akkor nincsen semmi sulya, de ha nem és ha van sulya, akkor az életben és gyakorlatban is keresztül kell ezt vinni. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Felvettem ebbe a határozati javaslatomba, t. ház, azt is, hogy a nevelés és igazságügy tekintetében is hozassék be a magyar nyelv. Polónyi t. képviselőtársam, a kire a sokak közül hivatkoznom kell, volt az, a ki ezt a kérdést ide állitotta a ház elé, ő mondotta azt, hogy a nevelés egyáltalában nem tartozik a közösügyi kérdések közé és igy nem tartozhatik a közös hadügyminiszter hatáskörébe sem. Ez nyilt és világos, t. ház, hogy ezt nekünk be kell hozni,

Digitized by Google

mert ehhez nekünk jogunk van. Ez alapon vettem fel ezt is és vettem fel magát az igazságügyet is. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Eddig azonban semmit sem láttunk, t. ház, hogy abból a sok igéretből, a melyet a t. miniszterelnök ur tett, valami a megvalósulás stádiumába jutott volna. Szinte hallom, hogy erre azt fogják mondani, hogy engedjünk rá időt, majd meg fognak valósittatni.

Én ugy tudom, t. ház, hogy az 1867-iki kiegyezés megalkotása óta letelt idő alatt a volt kormányoknak egyet-mást meg lehetett volna valósitani, ha a nemzet közjoga és a nemzet szuverénitásából folyó jogokat biztositani akarták volna. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* De sohasem történt semmi ezekben a kérdésekben és a t. szabadelvü párt volt e tekintetben a legreakczionáriusabb. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Ő volt az, a ki azokhoz hozzászólani soha senkit nem engedett és a ki azokat a kérdéseket keresztülvinni soha nem akarta. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* A szabadelvüség pedig, t. ház, nem azt kivánja, hogy csak olyan kérdésekben legyünk szabadelvüek, a hol a jogok kiterjesztéséről van szó, a hol, hogy ugy mondjam, az autonomia körében egyes egyéneknek vagy magának a népnek adott jogok kiterjesztéséről van szó, vagy a törvények megalkotásáról, hanem a szabadelvüség azt is magával hozza, hogy a fejlődő korral a fejlődő nemzetek egyéni érzületeinek megfelelőleg adjuk meg mindazt a jogot, a mely őket megilleti. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* És ebben a t. szabadelvü párt reakczionáriusabb volt, mint mi. Ebben következetesen ragaszkodott ahhoz, hogy nem kell semmit megadni. Én pedig ugy tartom, hogy nekünk a nép alsóbb rétegeit, a melyek kulturális tekintetben nagyon is el vannak maradva, magunkhoz kell felemelnünk. Mert mindazok, a mik eddig egyéb tekintetben a szabadelvüség czégére alatt történtek, helytelenek; hiszen a nép alsóbb rétegei messze elmaradtak kultura tekintetében és csak a felsőbb réteg az, a mely sebesebben rohan előre és mindent a szabadelvüség szemüvegén át néz.

Fel kell tehát emelni ezt az alsóbb népréteget is, müvelni kell azt is, hogy el ne szakadjon az alsóbb néposztály a felsőbbtől. És e tekintetben bizonyos mértékig reakczionárius, helyesebben mondva konzervativ akarok lenni, mert én meg akarom tartani mindazt, a mi Magyarország ezredéves alkotmányának fentartását eddig biztositotta, de viszont a közjogi kérdésekben nem helyezkedem arra az álláspontra, hogy az 1867 : XII. t.-czikknek, az igazságnak megfelelő végrehajtását ne követeljem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Majd meglátjuk a jövő eseményeiben, hogy mi fog történni. Ott van pl. az ausztriai államadósság részére fizetett összegből az a magyar tömb, a melyet Széll Kálmán kihasitott és konvertálni akart. Majd meg fogjuk látni, hogy mi történik ezzel. Erre a kérdésre nézve a törvényhozás elrendelte, hogy ennek ellenőrzése czéljából egy törvény alkottassék meg, a mely ma sincsen a maga teljében végrehajtva. Ezeket kell végrehajtani és ezek végrehajtására én mindig kész vagyok segédkezet nyujtani azoknak, a kik ezekért az eszmékért harczolnak. Nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Helyeslés és éljenzés balfelől.)*

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek szót. Több izben meg volt emlitve a Polónyi képviselő ur lakásán tartott értekezlet, a melylyel kapcsolatban az én személyemre is történt hivatkozás. Én tehát egyszersmindenkorra deponálom vallomásomat erre vonatkozólag. Engem Polónyi képviselő ur személyesen nem hivott meg, hanem barátaimat hivta meg, a kiknek kérésére aztán én is elmentem. Az értekezleten azután Polónyi képviselő ur előterjesztette azon nézetét, hogy a küzdelemnek bizonyos czéljait kellene fixirozni, a mit én nem tartottam szükségesnek, mert véleményem az volt, hogy én tudom a magamét, más is tudja a magáét. Nem is ezért jöttünk el, hanem azért, hogy az obstrukczió továbbvitelére készitsük el a terveket, tehát a czélok megállapitása felett én nem discutiálok. Ezzel én a magam részéről, a magam nézeteit előadtam, a melyhez azután többen hozzá is szóltak, mire azután be lett fejezve ez a társalgás. Ez volt az én részem ebben az értekezletben, a minek kijelentésével én deponáltam az ügyre vonatkozó vallomásomat.

Endrey Gyula jegyző: Lovászy Márton!

Lovászy Márton: Tekintettel az idő előrehaladottságára, kérem a házat, méltóztassék megengedni, hogy beszédemet holnap mondhassam el. *(Helyeslés.)*

Elnök: Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház teljesiti Lovászy képviselő urnak kérelmét.

A legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag kivánok még előterjesztést tenni. Javaslom a háznak, hogy legközelebbi ülését holnap, kedden d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki az 1903. évre kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat és az azzal kapcsolatos jelentéseknek folytatólagos tárgyalását. *(Helyeslés.)*

Ezt határozatilag kimondom és ezzel az ülést berekesztem.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

385. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 26-án, kedden,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A véderő-bizottság jelentéseinek benyujtása az ujoncjutalék mennyiségének az 1904. év végéig való fenntartásáról és az 1904. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslatok, valamint az utóbbival kapcsolatos jelentések tárgyában. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Berzeviczy Albert, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Daróczy Aladár; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat jegyzi Endrey Gyula jegyző ur.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. január hó 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve?

Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom a nyitra-zsámbokréti választókerület nem állami tanitóinak b. Kaas Ivor képviselő által beadott kérvényét az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. módositása iránt.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

A véderő-bizottság előadója fog jelentést tenni.

Hertelendy László jegyző: Münnich Aurél, a véderő-bizottság előadója!

Münnich Aurél előadó: T. ház! Van szerencsém bejelenteni, hogy a véderő-bizottság letárgyalta az 1889 : VI. t.-cz. 14., valamint az 1890 : V. t.-cz. 3. §-a rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és a haditengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1904. év végéig való fentartása tárgyában benyujtott törvényjavaslatot. (Irom. 465, 487)

Kérem a véderő-bizottság erre vonatkozó jelentését kinyomatni, kiosztatni és annak idején. az osztályok mellőzésével, napirendre kitüzni.

Letárgyalta továbbá a véderőbizottság az 1904. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslatot (Irom. 466, 468) és ezzel kapcsolatban tudomásul vételre ajánlja: a honvédelmi miniszternek az 1902/3-ik évben tényleges szolgálatbanállott közös hadseregbeli és honvéd egyévi önkéntesek tiszti vizsgájának eredményéről, az 1902/3-ik évi szolgálati év folyamán a közös hadsereg magyarországi ezredeiben és a m. kir. honvédségnél előfordult öngyilkossági esetekről, az 1902. november 1-étől 1903. október 31-dikéiga cs. és kir. közös hadseregtől a magyar királyi honvédség tényleges állományába történt tiszti áthelyezésekről szóló jelentéseit. (Irom. 467—469, 489—491)

Van szerencsém a véderő-bizottságnak ugy a törvényjavaslatra, mint a felsorolt honvédelmi miniszteri jelentésekre vonatkozó jelentését bemutatni azzal a kéréssel, hogy méltóztassék ezen jelentéseknek kinyomatását, szétosztását elrendelni és annak idején e törvényjavaslatot, valamint a három jelentést együttes tárgyalásra — az osztályok mellőzésével — napirendre kitüzni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A véderő-bizottságnak a törvényjavaslatokra és jelentésekre vonatkozó jelentései ki fognak nyomatni, a ház tagjai közt szét fognak osztatni és az előadó ur javaslatához képest a ház a napirendre tüzés iránt a maga idején fog határozni.

Holló Lajos: Az előadó ur azt mondta, hogy együttes tárgyalásra tüzessenek ki. Gondolom, hogy ez tévedés, mert a törvényjavaslatok csak egyenkint tárgyalhatók.

Elnök: Az együttes tárgyalás csupán a második törvényjavaslatra, vagyis az ujonczmeg-

Digitized by Google

ajánlási törvényjavaslatra és az ezzel kapcsolatos jelentésekre vonatkozik.

Münnich Aurél előadó: Külön kértem az intézkedést az első törvényjavaslatra vonatkozólag.

Elnök: Én is igy értettem. Hozzájárul a t. ház? *(Igen!)* Ezt tehát határozatképen kimondom.

Következik az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatása.

Endrey Gyula jegyző: Kovács Pál!

Kovács Pál: T. képviselőház! Mindenekelőtt kénytelen vagyok visszatérni arra az inczidensre, mely a mult csütörtöki ülés végén játszódott le e teremben, azért, hogy igazoljam az eljárásomat. Akkor oly dolgok történtek, a melyeket szó nélkül nem hagyhatok, mert ha ugy itéltetnének meg azok a körülmények, a melyek akkor itt fenforogtak, mint a hogyan az az igen t. elnök ur álláspontjából következik, akkor én talán olyan szinben tünnék fel, hogy bizonyos jogtalan eljárást követtem volna. Ezt magamon száradni nem akarom hagyni, és ezért kénytelen vagyok erre az inczidensre visszatérni.

A mint méltóztatnak emlékezni, fél három után öt perczczel került volna rám a sor, és én azon kérelmet terjesztettem az igen t. elnök ur elé, hogy kérdezze meg a házat: beleegyezik-e abba, hogy én a beszédemet, az idő előrehaladottságára való tekintettel, másnap mondhassam el. Tettem pedig ezt azért, mert hosszasabban kivántam szólani és nem akartam visszaélni a ház türelmével, a mely már csak 25 perczre lett volna köteles irányomban nyilvánulni, mert a tárgyalásra szánt idő három óráig terjedvén, 25 percz állt volna rendelkezésemre, a mely kevésnek bizonyult volna beszédemre. A házszabályok 222. §-a világosan kimondja, hogy egy negyed órával a tárgyalásokra szánt idő vége előtt joggal kérheti a szónok, hogy beszédét másnap mondhassa el; azonban az a szokás már régtől fogva fennállott, hogy nemcsak ezen egy negyed órával előbb, a mikor feltétlen joga van beszédét másnapra halasztani, hanem számtalanszor korábban terjesztetett ilyen kérelem a ház elé, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* sokkal előbbi időpontban, mint a melyben én azt megtettem, és hogy ez igy történt, annak legvilágosabb bizonyitéka magának a miniszterelnök urnak a beszéde, a melyben ő is ezt elismerte. Gróf Tisza István miniszterelnök ur, mikor ezen kérdés itt a ház előtt felvetődött, ezeket mondta *(olvassa)*: »Egészen világos, hogy a ház mélyen t. elnöke a házszabályokat hűen, becsületesen és tisztán kezeli akkor, mikor semmiféle előzetes diskussziót ezen a téren a szólásra felszólitott képviselő ur beszédének befejezése előtt megengedni nem akar. Ennek korántsem mond ellent az a tény, hogy egyszer-másszor a ház különös méltányosságból belement abba is, hogy a szólónak háromnegyed előtt is megengedte, hogy beszédét másnap mondhassa el«.

Én, magamat tisztázandó, kénytelen voltam erre hivatkozni, mert más támogatást itt a tárgyalások során nem tudtam találni, mint azon előzetes inczidenseket, a melyek felmerültek s a legtisztább támogatói az én eljárásomnak; a miniszterelnök ur elismerte, hogy tényleg fordultak elő ilyen esetek, tehát nem cselekedtem semmi olyasfélét, a mi engem ne jogositott volna fel, hogy beszédemet másnapra kérjem elhalasztani. Én azt hiszem, hogy kár volt ezt a dolgot igy elmérgesiteni, mert ha az elnök ur szabályszerüen és a régi szokáshoz képest járt volna el, hogyha a kérdést feltette volna, s ha nem is engedte volna meg a ház, hogy másnap beszéljek, én meg lettem volna nyugodva, hogy a ház türelmével nem élek vissza s beszédemet megtartottam volna, mert volenti non fit injuria, s igy nem vethettem volna magamnak szememre, hogy jogtalanul cselekszem, hanem a ház beleegyezésével beszéltem volna tovább.

Akkor egy más kontroverzia is merült fel, mely azután a további inczidensekre mélyen kiható volt, s ez az elnök urnak azt a helytelen álláspontja volt, a melylyel eleinte mentegetőzni iparkodott, hogy t. i. én beszédemet megkezdettem és azért nem engedi meg Szederkényi Nándor képviselőtársamnak és az utóbb jelentkezett Lengyel Zoltán képviselőtársamnak, hogy a házszabályokhoz hozzászóljanak. Az igen t. elnök ur kénytelen volt később eltérni ezen álláspontjától, és itt veszitette el a jogos alapot a további eljárásra, mert később megállapitotta, hogy én beszédemet nem kezdtem meg és ki is jelentette, hogy az én szólási jogomat akarta biztositani. Ezt pedig másként nem lehetett volna biztositani, mint hogyha elhagyja azt az elvi alapot, a melyen megtagadta Szederkényi és Lengyel képviselőtársaimtól a házszabályokhoz való hozzászólást. Sőt az én szólási jogomat a jövőre is biztositotta, mert különben ma nem állhatnék a t. ház előtt és nem beszélhetnék.

Elnök *(csenget)*: Kénytelen vagyok a házszabályok értelmében a szónokot megszakitani, mert ez a dolog, a melyet a képviselő ur most felhoz, a házszabályokhoz való hozzászólás czimén tárgyalható, de hogy az mikép függ össze az 1903. évre megajánlandó ujonczjutalékkal, ugy hiszem, a ház egyetlen tagja sem lenne képes semmiféle rabulisztikával sem megmagyarázni. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

A másik észrevételem, a melyet kénytelen vagyok megtenni, az, hogy a képviselő ur nem akarja megérteni, hogy azon két álláspont közt toto coelo milyen különbség van. Mikor először nem adtam szót a két jelentkező képviselő urnak, ez azért történt, hogy ne történjék sérelem a házszabályok 212. §-a ellen. De közben provokáltatott a ház egy határozata, közbeesett a szavazás s ezen szavazás eredményének kihirdetése, tehát a ház akaratnyilvánitása, a mihez

Digitized by Google

azután természetesen mindenki hozzászólhatott. Nem értem, hogy a képviselő urak ezt nem akarják a maguk részéről felfogni; azt hiszem, az lett volna azután igazán erőszakoskodás, ha a ház határozatának meghozatala után sem adtam volna szót senkinek. Nem tudom megérteni, hogyan lehetséges, hogy most ezért is megtámadnak.

De különben is ez a dolog már be van fejezve és én kérem a képviselő urat, szíveskedjék a napirenden levő tárgytól el nem térni. Ezeket voltam kénytelen a magam részéről megjegyezni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kovács Pál: Az elnök ur ezen kijelentése folytán csak még néhány pillanatig fogom személyes kérdés czimén tisztázni az általam imént említett körülményeket. Kijelentem, hogy nagyon rövid leszek, miután kimeritettem az egész tárgyat. Az elnök urnak mostani mentegetőzését a magam részéről csak azzal óhajtom kiegészíteni, hogy tisztán csak azért voltam bátor ezt a dolgot a t. ház szine előtt felhozni, mert abból az incidensből merült fel azon, szerintem igazságtalan eljárás, a mely Lengyel Zoltán képviselőtársamat sujtani kivánta. Miután ez ugyszólván az én kezdeményezésemből származott, bocsánatot kérek, de az igazságosság szempontjából nem hallgathatok akkor, a midőn ilyen flagráns módon látom az igazságot lábbal tiporva.

Ezzel tökéletesen befejeztem ezt az incidenst és rátérek tulajdonképeni tárgyamra, az ujonczmegajánlási törvényjavaslat tárgyalására.

T. ház! Hogy felszólalok, annak tisztán az a főoka, hogy itt felmerültek olyan incidensek, a melyek bennünk nagy kételyt támasztottak a miniszterelnök urnak itt e házban adott programmja tekintetében: hogy t. i. hol van a garanczia, a melyet mindenesetre keresnünk kell a miniszterelnök ur személyében akkor, a midőn valamely javaslatnak letárgyalását megkönnyitjük vagy megnehezitjük. Kénytelen vagyok kifejteni azokat az okokat, a melyek engem arra vezettek, hogy a magam részéről is, lehetőleg a törvényes korlátok között, ezen javaslatnak tárgyalását megnehezitsem és ez által megnehezitsem az igen t. miniszterelnök urnak helyzetét.

Mert azok után az incidensek után, a melyekből kiindulólag a mi pártunk elhatározta, hogy lehető erős fegyverekkel a küzdő térre lép ki — ezeket az okokat lehetőleg majd még bőven fogom kifejteni — kénytelen vagyok a magam részéről kijelenteni, hogy ezeket az incidenseket tökéletesen elegendőknek tartom ahhoz, hogy nemcsak a legélesebb fegyverekkel, hanem a lehető legmesszebbmenő ellentállással küzdjünk mindaddig, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* a mig ezen helyzet nem tisztázódik oly mértékben és oly irányban, mint a hogyan az a mi megnyugtatásunkra elegendő lesz. *(Helyeslés balfelől.)*

Itt elsősorban rá kell térnem azokra a meggyanusitásokra, a melyekben ezen küzdelem folyamán a mi pártunk és különösen pártunknak azon tagjai részesülnek, a kik ebből a küzdelemből kivették a részüket. Itt elsősorban azt a rosszakaratot kell taglalnunk, a melylyel találkozunk minden téren, találkozunk a sajtóban, találkozunk a parlamentben különösen. A mi feneketlen rossz csak elképzelhető, ha akárhol merülnek fel mindenféle gyanusitások, azokat mindig iparkodnak különösen a néppártra rákenni.

A midőn a neppárt azt a helyes álláspontot foglalta el mindjárt az ujonczlétszám felemeléséről szóló törvényjavaslat tárgyalása alkalmával, hogy t. i. nem szabad az országot az ex-lex-állapotba kergetni, hanem a törvényes alapon kell megmaradnunk: akkor minket a túloldalról, a mi közvetlen szomszédaink részéről mindenféle inszinuációkkal sértegettek, hogy ilyen-olyan aulikus párt vagyunk, nincsen érzékünk a nemzeti követelések iránt stb. stb.

És, t. ház, mikor a t. függetlenségi párt a mi egyhangu véleményünk szerint arra a térre lépett, a melylyel a törvényesség alapját elhagyta, hogy t. i. elég meggondolatlanul az országot ex-lex állapotba kergette: akkor, t. ház, mi azt az álláspontot foglaltuk el, hogy ezt az ország érdekében nem szabad megcselekedni. És ha akkor lett volna velünk egy véleményen a pártvezér, Kossuth Ferencz ur és akkor állt volna a talpára, ugy, a mint megtette ezt deczember elején, a mikor igenis keresztül tudta vinni az ő véleményét, a mely akkor tulajdonképen kisebbségben volt, mondom, ha akkor teszi ezt meg, nem pedig oly későn egy tizenegy hónapos óriási küzdelem után, akkor az országnak igazi szolgálatot tett volna.

Mert, t. ház, mi lett annak a közvetlen következménye, hogy ebbe az óriási harczba a függetlenségi párt belement? Az lett a következménye, a mint alkotmányos rend szerint helyesen nem is következhetett be más, hogy t. i. iparkodunk ilyenkor kapaczitálni a mi képviselőtársainkat, a kik más párton foglalnak helyet, a mi meggyőződésünk igazságáról. De, t. ház, akkor azután, midőn ezen igazságok helyességéről sikerült meggyőzni más pártárnyalatokban helyet foglaló képviselőtársainkat, nem helyes ellene fordulni azoknak, a kik kapaczitáltatták magukat és sorompóba léptek a küzdelemben és nemcsak azt mondták, a mi a pártnak álláspontja volt mindig elejétől fogva, hogy igenis ezen kivánságok jogosak és bár a mi pártunknak a programmját nem képezik, s mi azoknak megvalósulása elé semmiféle akadályt gördíteni nem akarunk, mi ezeket rokonszenvvel kisérjük, mert ez volt a mi pártunk általános állásfoglalása; mondom, azok ellen fordulni, a kik kapaczitáltatták magukat, nem helyes dolog. *(Igaz! Ugy van! a néppárton.)* Pedig mihelyt azt látták igen t. képviselőtársaim itt a 48-as

Digitized by Google

párton, hogy különösen a mi pártunkról nagyon sokan csatlakoznak ezen mozgalomhoz...

Holló Lajos: Sokan kezdettől fogva ott voltak, mint Kaas Ivor és mások.

B. Kaas Ivor: Kovács Pál, Zboray Miklós!

Kovács Pál: . . . és a küzdőkkel együtt sorompóba állottak, akkor következett be, t. ház, a fordulat, a miben, azt hiszem, hogy nagy része volt annak, hogy t. képviselőtársaim meghagyták magukat téveszteni, mert akkor is felütötte az a hydra a fejét, felütötte fejét az inszinuáczió és rágalom, hogy ime a klerikálisok, mert mindig ezt a jelszót szeretik használni velünk szemben, ime a klerikálisok álltak sorompóba, és ez minket minden esetre kell, hogy gondolkozóba ejtsen.

T. ház! Én sajnálattal tapasztaltam azt... *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház!

Kovács Pál: Sajnálattal tapasztaltam, hogy t. függetlenségi képviselőtársaimnak nagy részét sikerült ezzel a jelszóval megtéveszteni és őket eltántoritani attól a küzdelemtől, a melyet maguk inicziáltak és a mely mellett olyan kijelentéseket tettek itt, hogy itt élünk vagy halunk, de ennek a küzdelemnek nem szabad eredmény nélkül lefolyni. Elégséges volt ennek a jelszónak hangoztatása arra, hogy őket a küzdelem abbanhagyására rábirják, őket lecsendesitsék, mintegy felforralt vizzel végigöntsék. A mikor ilyen jelszavakkal, legalább nagyrészben ilyenekkel, sikerült egy komoly küzdelemben a harczolók számát kevesbiteni és a békepártiakat ezen az alapon megerősiteni, midőn látjuk, hogy ilyen mellékes körülmények által is hagyják magukat befolyásoltatni, akkor én is ugy vagyok, mint az a jóravaló magyar ember odakinn az országban, a ki elvesziti a hitét annak az őszinteségében, hogy ez a harcz tiszta szivből, elvi alapon indult meg. Az ilyen rágalmak termékeny talajra találnak a választók soraiban, ugy, hogy nagyon kevés ember van, a ki tisztán lát, különösen a néppártra vonatkozólag, a melyre sok olyan mindent rá akarnak tukmálni, a mi eszeágában sem volt.

Az ilyen meggyanusitásokban a legszélsőbb superlativust érte el sajtónknak egyik, mondhatom, félhivatalos organuma — nem akarom a nevét sem emliteni, mert ugyis ki fogják találni, a kiket illet — a mely mai számában egy olyan inszinuáczióval támadja meg közvetve a mi pártunkat, a mely egyenesen őrültségnek mondható. *(Ugy van! balfelől.)* T. i. egy igen tisztes polgáráról a fővárosnak, a kit több mozgalomból van szerencsém ismerni, Kardhordó Arpádról azt mondja, hogy ezelőtt hat héttel egy ajánlatot kapott 2000 korona kiséretében, — Kardhordó annak az ujságirónak, a ki meginterwiewolta, kijelentette, hogy nem fogja megemliteni az illető nevét, a mi igen jellegzetes — azért, hogy egy népgyülést szervezzen, a mely legalább 500 főből álljon, a résztvevők buzavirágot tegyenek gomblyukukba, vonuljanak fel a várba és gróf Tisza István ablakait verjék be, ezzel azt kivánván dokumentálni, hogy ime, Magyarországon is lábrakapott a Hohenzollern-kultusz, azok folytán, a mik itt az országban történnek, t. i., hogy a nemzet kivánsága semmiesetre nem teljesittetik, szóval, hogy ezzel intimidáltassanak az illető körök. Ez az interwiew a 4. vagy 5. oldalon egészen szárazon van előadva. De azon a helyen, a hol más ujságban a vezérczikk szokott lenni, és a hol ez a lap bizonyos tere-feréket közöl, ma egyébről sincs szó, mint erről a interwiewről; de itt már kilátszik a lóláb és az illető lap abból, hogy ezt az inczidenst egy ismeretlen ur követte el, mindjárt azt hozza ki, hogy valószinüleg egy klerikális csinálta és ha klerikális, hát akkor természetesen nem lehet más, mint néppárti. Ennélfogva azután ilyenféle gondolatokat füz ehhez a dologhoz.

B. Kaas Ivor: Nem lehet más, mint rendőri agent-provocateur!

Buzáth Ferencz: Ilyen fegyverekkel küzd a kormánypárt!

Kovács Pál: Ebből az a következtetés vonatik le, hogy az a párt, a melynek neve elé a klerikálison kivül még az aulikus jelzőt is szokták tenni, ime, most milyen salto-mortalé kat csinál.

Ezek, azt hiszem, eléggé jellegzetesek arra, hogy minden tisztán látó és tisztán gondolkozó ember lássa, hogy itt megtévesztésről van szó, és hogy az, a kiről annyi rosszat mondanak, mégsem lehet olyan rossz. Én csak azt az óhajtásomat fejezem ki, hogy minden jóravaló magyar ember vegyen magának annyi fáradságot, hogy ismerje meg ennek a pártnak valódi programmját, és azután itéljen felette, ne pedig az ilyen aljas ráfogások és rágalmak után, mert különben sohasem szanálhatjuk közéletünket, és ha bármiféle párt a legjobb programmal jelenik is meg itt az országgyülés előtt, azt a legaljasabb rágalmakkal fogják illethetni, ugy a sajtóban, mint a képviselőházban, már pedig ezzel közéletünk alapjában lesz megtámadva.

Gabányi Miklós: Nem olyan fekete az ördög, mint a milyennek festik. *(Zaj. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Megjelentek a vesztegetések a láthatáron!

Kovács Pál: Ezek után arra az alapra akarok rátérni, a melyen a mult szombaton Polónyi Géza képviselő ur támadta ezt a javaslatot és abból kifolyólag óhajtom azt az álláspontot jelezni, melyet én a magam részéről helyesnek tartok. Ő arra az alapra helyezkedett és azt akarta mint konzekvenciát levonni, hogy a 67-es alap csődöt mondott, és a legnagyobb bizonyitékul hozta fel a mostani javaslat tárgyalását és az abból kifolyólag felmerült helyzetet.

Digitized by Google

Hát, t. ház, én már a felemelt ujonczjutalékra vonatkozó törvényjavaslat tárgyalása alkalmával rámutattam arra a veszedelemre, a melyben a 67-es alap tényleg forog. T. i. akkor abból az alapból indultam ki, hogy felhoztam itt a képviselőházban a túloldalon ülő szabadelvüpárti képviselőtársaimnak elmondott programmbeszédeit és azokból kimutattam, hogy egy kormányon lévő pártnak képviselői akkor, a mikor mint képviselőjelöltek léptek a választók elé, tehát egy kormányzó pártnak kebelében akartak helyet foglalni, mégis egy olyan fontos kérdésben, mint a honvédelem, egyáltalában alig egynéhányan, csak igen sporadikusan foglaltak állást és fejtették ki programmjukban erre vonatkozó nézeteiket. Ezen az alapon én is azt mondom, hogy igenis a 67-es alap veszélyben forog. S főleg miért, t. ház? Főleg az őszinteség hiánya miatt. Mert az őszinteség hiányzik azoknál, a kik a 67-es alapon állnak, a kik a 67-es alapon mint kormányzó párt itt ebben az országgyülésben helyet foglalnak.

Gabányi Miklós: A szabott elvüek!

Kovács Pál: És, t. ház, ezt a veszedelmet már annak idején a nemzeti párt is érezte, tudta és ismerte, mert épen abban tért el a nemzeti pártnak programmja a szabadelvü pártnak programmjától, hogy a nemzeti pártnak az volt az alapelve, hogy a 67-es kiegyezés ugy, a hogy megvan, igen jól van meg, azonban nem szabad minekünk elzárkóznunk ezeknek a 67-es törvényeknek helyes magyarázásától. Ez ellen gombolkozott be mindig a liberális párt és nem engedte ezeket a törvényeket helyesen magyarázni, nem engedte, hogy ezek a törvények helyesen hajtassanak végre, hanem megengedte azt, hogy ezek a szó szoros értelmében mind jobban és jobban meghamisittassanak (*Ugy van! Ugy van! a baloldalon.*)

És ebben rejlik az óriási veszedelem, a mely a kiegyezési alapot fenyegeti; s hogyha ezt a helyzetet nem fogjuk tisztázni, akkor, t. ház, a veszedelmeknek egész sorozata fog bennünket érni, a mely veszedelmek máris nagymértékben ütötték fel fejüket azokkal a támadásokkal, a melyeket a tulsó oldalról folyton és folyton el kell szenvednünk.

T. ház! A t. szabadelvü párt a 67-es törvényeknek magyarázásától fázik; azonban a tulsó oldalon, Ausztriában mit látunk? Azok az urak nem fáznak ettől, sőt ellenkezőleg nagyon is iparkodnak a törvényeket magyarázni és csürnicsavarni a saját érdekükben. És akkor, a mikor ezek a félremagyarázások és csürés-csavarások a tulsó oldalon megtörténnek, ugyszólván napról-napra bekövetkeznek kisebb és nagyobb mértékben, erőteljesebb és gyengébb faktorok által: akkor méltán elvárhatnók a kormánytól azt, hogy legalább abban az esetben, a mikor ezek a támadások befolyásosabb faktorok részéről következnek be az osztrák oldalról, ezek ellen a kellő mértekben és kellő sulylyal védekezzék és itt az ország szine előtt tisztázza a helyzetet és verje vissza ezeket a támadásokat teljes erővel. Az a mérték, a melylyel ezt a t. miniszterelnök ur tette, minket ki nem elégithet, (*Ugy van! Ugy van! a baloldalon.*) s épen ez volt az oka annak, hogy nemcsak mi vettük fel ujra a küzdelmet a jelen sulyos helyzetben, hanem indította még más képviselőtársainkat is felszólalásra, a kik az obstrukcziót egyenesen és a legnagyobb mértékben elitélik. Utalok azokra a felszólalásokra, melyek gróf Apponyi képviselőtársam és Sághy t. képviselőtársam részéről történtek, a kik az obstrukcziót teljes mértékben elitélik, azonban daczára ennek felszólalásukkal kénytelenek voltak a ház szine elé jönni azért, hogy ezen helyzet tisztázásához hozzájáruljanak és tiltakozzanak ezen támadások ellen, melyeket nem tudunk elég erélyesen visszautasitani.

Mikor látjuk, hogy gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam álláspontja tökéletesen ellenkezik a miniszterelnök ur álláspontjával és felfogásával, mert ő azon kijelentéseket, a melyeket a t. miniszterelnök ur Derschatta és Pitreich támadásaival szemben a házban tett, kielégitőknek nem ismerte el, akkor ennek természetszerü folyománya az, hogy a kik vele egy véleményen vagyunk, nekünk is kötelességünk hozzájárulni a helyzet tisztázásához.

A t. miniszterelnök ur tisztán arra szoritkozott fejtegetéseiben, melyekkel a Derchatta- és Pitreich-féle támadásokra válaszolt, hogy elég nekünk a mi törvényeinket egyoldaluan magyarázni, nem szükséges nekünk a delegáczióval és Ausztria egyéb faktoraival szemben külön megvédenünk a mi igazainkat, s tökéletesen elég, ha mi elvi álláspontra helyezkedünk és azt mondjuk, hogy ezen támadások bennünket nem érdekelnek. Ha tisztán ezt mondta volna a t. miniszterelnök ur, akkor talán jogosnak tartanám azt a megnyugvást, melyet a t. túloldal nagyobb részében látok; midőn azonban a t. miniszterelnök ur még külön azt is kijelentette és ilyen módon akart ebből a csávából menekülni, hogy hiszen Pitreich a delegácziónban nem nyilatkozott közjogi alapon, hanem tisztán katonai szempontból, akkor én ezt igazán csak frivol ürügynek tekinthetem, (*Igaz! Ugy van! balfelől.*) a melylyel kibujni óhajt egy kellemetlen helyzetből. Csakugyan nem tekinthető másnak, mint frivol ürügynek az ilyen fejtegetés, mikor szőrszálhasogatásokba bocsátkozik a magyar miniszterelnök és ilyen kibuvókkal akar menekülni.

Eléggé megmagyarázták már Apponyi és Rakovszky igen t. képviselőtársaim, hogy nincs igaza, mert ezek a kijelentések nem tisztán katonai szempontból történtek, hanem nagyon is közjogi szempontból kell ezeket megitélni. Hiszen gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam fejtegetésének az volt épen az alapja, hogy t. i. nekünk ezen kijelentéseket nemcsak magukban véve, elvontan, kell tekintenünk, hanem tekin-

Digitized by Google

tetbe kell vennünk főleg azon milieut, a melyben ezen kijelentések megtörténtek. És itt figyelmünket már a kezdetleges eseményekre kell irányitanunk, a melyek azon delegácziő ülésében történtek, a mikor egyesek tiltakozó szavukat emelték fel az ellen, hogy megtörténhetett az, hogy a brüsszeli czukorkonferenczia alkalmából Ausztria és Magyarország külön-külön volt képviselve. Ez volt a támadások kezdete, ezt követték aztán a többi támadások.

T. képviselőház! Nekünk a Derschatta-féle inditványt a maga egészében kell ismernünk, hogy azután tisztán megállapithassuk azt, hogy itt nemcsak katonai dolgokról, de igenis közjogi dolgokról is szó volt. A mikor a t. miniszterelnök ur a hadügyminiszter ur nyilatkozatát tisztán csak a katonai dolgokra akarja restringálni, nekünk ezzel szemben azt is meg kell állapitanunk, hogy a közös hadügyminiszter, a ki a Derschatta-féle inditványra válaszolva egész fejtegetésekbe bocsátkozott, egyetlen szót sem talált arra, hogy Derschatta szavait kellő értékükre szállitsa le és megczáfolja. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Derschattának inditványa a következőkép hangzott *(olvassa)*: »Der Budget-Ausschuss wolle beschliesen, in der von der Delegation des Reichsrathes über den Voranschlag, betreffend die gemeinsamen Ausgaben und Einnahmen der Monarchie, zu erstattenden Bericht nachstehenden Antrag aufzunehmen: die Delegation des Reichsrathes drückt ihre Rechtsüberzeugung dahin aus, dass es nach den Bestimmungen der Staatsgrundgesetze der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder (Artikel 1. und 5. St. G. G. über die Ausübung der Regierungs und Vollzugsgewalt vom 21. Dezember 1867, R. G. Bl. Nr. 145, und §. 5, Absatz 2, des Gesetzes, betreffend die allen Ländern der österreichischen Monarchie gemeinsamen Angelegenheiten und die Art ihrer Behandlung vom 21. Dezember 1867, R. G. Bl. Nr. 146) ausser allem Zweifel steht, dass die Anordnungen in Betreff der Leitung, Führung und inneren Organisation der gesammten Armee ein dem Monarchen ausschlieslich zustehendes persönliches Herrscherrecht ist, welches ohne Mitwirkung der verantwortlichen Regierung ausgeübt wird, und in Bezug auf welches die allgemeinen Grundsätze bezüglich der Mitwirkung der gesetzgebenden Faktoren keine Anwendung finden.«

Itt, t. ház, főleg arra helyezek sulyt, hogy a közös hadügyminiszter a »gesammte Armee«-re vonatkozólag akarja a felségjogokat tökéletesen érinthetetleneknek tekinteni és olyanokként feltüntetni, a melyeket a magyar kormány által a magyar nemzetnek tett igéretek nem tangálnak. Ezen igéretekkel szemben akarja megállapitani azt, hogy az egész hadseregre vonatkozólag ezen felségjogok kizárólag ő Felségét illetik, azokba beleszólása senkinek, de senkinek nem lehet, tehát a magyar törvényhozásnak sem. Ez volt a szándéka és alapvető gondolata ezen Derschatta-féle inditványnak.

Hát, t. ház, a mikor mi ilyen kérdésekkel foglalkozunk, nekünk főleg a szándékot kell vizsgálnunk, a mely az illetőket, a kik a magyar közjog ellen e támadásokat intézik, irányitja, mert ebből a szándékból válik azután nyilvánvalóvá, hogy tulajdonképen mi céloztatik vele.

Akkor, a midőn ilyen inditvány ott abban a delegácziőban tétetik, a melyben a közös hadügyminiszter, tehát egy olyan miniszter van jelen, a ki nemcsak az osztrák hadügyet, hanem az egész hadseregnek, az u. n. egységes hadseregnek ügyeit, a melyben benfoglaltatik a magyar hadsereg is, köteles teljesen indifferensen és teljesen pártatlanul képviselni: akkor ez a hadügyminiszter, a ki a magyar közjogot is megvédeni köteles az ilyen támadásokkal szemben, egy szót sem talál arra, hogy ezt az inditványt, ezt a szándékot a kellő értékére szállitsa le, s a kellő határok közé szoritsa.

T. ház, én joggal kérdezhetem azt, hogy nem volt-e annak a hadügyminiszternek egyenes kötelessége, hogy ezekkel szemben szót emeljen, és én akkor, a midőn ő hallgatással mellőzte ezen kötelességet, sőt hallgatásával ahhoz az állásponthoz hozzájárultnak is tekintendő: nem nyugodhatom meg azon fejtegetésekben, a melyeket ezekre vonatkozólag a t. miniszterelnök urtól hallottunk. De van még egy másik momentum is, a mely a t. miniszterelnök ur kijelentései folytán engem aggodalomba ejt, és ez az a czinizmus, a melylyel ő jónak látta itt kijelenteni, hogy ezekkel a Pitreich-féle nyilatkozatokkal tökéletesen egyetért. Ez a czinizmusnak lehető legnagyobb mértéke, mert ha még el is fogadjuk azt az álláspontot, a melyet az igen t. miniszterelnök ur, a mint már előbb emlitettem, igazán frivol ürügyképen felhasznált, hogy t. i. ő szőrszálhasogatással ketté akarta választani ezen kérdésnek katonai és közjogi részét: még akkor sem vagyok kielégitve, és a legnagyobb megdöbbenéssel kell, hogy visszautasitsam azt az állásfoglalást, a melyet e részről tapasztaltunk, mert ha egyedül katonai szempontból vizsgáljuk is ezen kérdést, még akkor is csodálkoznunk kell a t. szabadelvü párt hallgatásán, s még akkor is meg kell döbbennünk az óriási differenciákon, a melyek a szabadelvü párt programmja és Pitreich közös hadügyminiszternek ezen delegáczionális ülésben kifejtett álláspontja között felmerültek. Itt kénytelen vagyok a szabadelvü párt kilenczes bizottsága által kidolgozott programmnak illető pontjait felolvasni, a melyet Pitreich közös hadügyminiszter kijelentéseivel — ha tisztán katonai szempontból vizsgáljuk is azokat — egyáltalában meg nem egyeznek. A szabadelvü párt kilenczes bizottságának programmja 4. pontjában a következőket mondja *(olvassa)*: »Régi törvényeinkben is ismételten kifejezett kivánsága és senki által két-

Digitized by Google

ségbe nem vont jogos igénye a magyar nemzetnek, valamint a harczképesség lehető fokozása szempontjából eminens érdeke a hadseregnek is, hogy a magyar csapatok magyar tisztekkel láttassanak el és a nemzet fiai a hadsereg vezetésénél megfelelő mértékben érvényesüljenek. Szükségesnek látjuk ennélfogva, hogy az 1868 augusztus 11-én kelt legfelsőbb kézirat értelmében a nem magyar csapatoknál szolgáló magyar honos tisztek magyar csapatokhoz helyeztessenek át; a tisztképzés ügye akként fejlesztessék, hogy a magyar tisztek létszámában mutatkozó hiány fedezése és a magyar csapatoknak magyar tisztekkel való ellátása állandóan biztositassék. E czélból a magyar ifjak számára fentartott megfelelő számu alapitványi helyek alkotása, s a mennyiben szükséges, az ország területén elhelyezett uj képző-intézetek felállitása, esetleg a honvédség képző-intézeteinek további kiépitése által annyi magyar ifjunak tisztté való kiképzése biztositandó, hogy a magyar tisztek száma a hadsereg tisztikarának minden ágazatában azon mértéket érje el, mely a magyar honos legénység számarányának megfelel. Ugyanezen czélból szükséges továbbá az is, hogy a közös hadseregnek az ország területén elhelyezett, s lehetőleg magyar honos tisztek vezetése alatt álló tisztképző-intézeteiben a tanterv akként módositassék, miszerint az intézetekben a tantárgyak jelentékeny részének tan- és vizsgálati nyelve a magyar legyen, legalább oly mérvben, hogy az ezekbe belépő magyar ifjak előmenetelét a tannyelv ne akadályozza, s az ezekben kiképzett növendékek a magyar nyelvet teljesen birják, ugy, hogy megfelelő átmeneti idő után magyar honosokra nézve a magyar nyelv tudása a tiszti kinevezés kötelező alapfeltétele legyen.

Az ország költségén felállitandó magyar alapitványi helyek, az ország határain kivül csak azon intézeteknél fognak adományoztatni, melyeknek megfelelő intézetek az ország területén nem léteznek. A mint pedig ilyen intézetek az ország területén felállittatnak, a megfelelő magyar alapitványi helyek ezen intézetekhez fognak áttétetni.«

A mikor látjuk ezen tüzetes programmpontokat, különösen az *a)* pont alatt foglalt azon programmpontot, hogy a magyarhonos tisztek magyar csapatokhoz helyeztessenek át, — bár ezt 1868 augusztus 11-ikén ő Felsége legfelsőbb kéziratával elrendelte, ez azóta irott malaszt maradt és mikor azután olvassuk a t. hádügyminiszter urnak erre vonatkozó kijelentéseit, akkor igazán nem értem, hogy hogyan és mily czinizmussal meri a t. miniszterelnök ur kijelenteni azt, hogy véleménye szerint tökéletesen kvadrálnak a hadügyminiszter kijelentései az ő programmjával. A hadügyminiszter ur a következőket jelentette ki erre a programmpontra vonatkozólag *(olvassa)*: »Es ist hier natürlich ganz unmöglich, auf die zahlreichen Momente einzugehen, welche bei der Eintheilung der Offiziere so schwerwiegenden Einfluss üben. Ich will daher nur hervorheben, wie es ganz unbedingt nothwendig ist, dass die Offiziere womöglich schon in jungen Jahren Land und Leute kennen lernen, dass sie schon allein im Hinblicke auf den Dienst in höheren Chargen sich mit den Eigenschaften der verschiedenen Nationen und deren Verwertung in militärischer Beziehung vertraut machen, weiters, dass der Zuzug zum Offiziersberufe aus den Königreichen und Ländern infolge der grossen Unterschiede des Mittelstandes sehr verschieden ist; endlich, dass die militärische Ausbildung der Offiziere ganz entschieden eine höchst unzureichende wäre, falls ihnen nicht Gelegenheit geboten würde, sich in Bezug auf die Art der Krieg- und speziell der Gefechtsführnung in den verschiedensten Bodengestaltungen reichlichste Erfahrung zu erwerben.

Also: Auf ein Prinzip, die Offiziere gleichsam nach ihrer Heimatszuständigkeit einzutheilen und sie bei der aus andern Gründen nothwendigen territorialen Lokation der Regimenter auch noch sesshaft zu machen, kann und wird die Heeresleitung niemals eingehen.«

Ez a hires »niemals« szó. Erre vonatkozólag a t. miniszterelnök urnak semmiféle helyreigazitó szava nem volt, mint az, hogy szerinte ezek a kijelentések katonai szempontból lettek megtéve, különben tökéletesen egyetért Pitreich-hal. Ha ez nem elégséges bármely magyar embernek arra, hogy a lehető legnagyobb vehemencziával küzdjön az ilyen állásfoglalás ellen, akkor tegyük le a fegyvert és mondjunk mindenre ámént, a mit a tulsó oldalról elénk terjesztenek. Ez a fő oka annak, — hogy a t. miniszterelnök ur ilyen czinizmussal mer előttünk ilyen kinyilatkoztatásokat tenni — hogy én is harczvonalba állottam és én is kötelességemnek tartottam, itt lehetőleg már ezen javaslat tárgyalásánál neki a lehető legnagyobb nehézséget okozni.

Ugron Gábor: Helyes!

Kovács Pál: T. ház! Itt most ennél a pontnál kénytelen vagyok egy más igen fontos dologgal előhozakodni, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* a melyet a hadügyminiszteriumból volt szerencsém megszerezni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől. Mozgás jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: A hadügyminiszteriumból! *(Halljuk! Halljuk!)* Ne beszéljenek odaát. Ha beszélni akarnak, tessék kimenni.

Sándor Pál: Már megint megbolondul? *(Mozgás balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Tessék csak meghallgatni! Ez kötelessége!

Sándor Pál: Akkor hallgatok, a mikor akarok! Semmi köze hozzá! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Tessék hallgatni! Azért van itt az elnök! *(Nagy zaj.)* Nekem jogom van hallgatni a szónokot!

Digitized by Google

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak! Ne méltóztassanak a szónokot zavarni. *(Felkiáltások balfelől: Tessék Sándor Pál képviselő urat rendreutasitani! Nem szabad ilyen kifejezéseket elhallgatni!)* A nagy zajban nem értettem a közbeszólásokat. Csak azt hallottam, hogy az elnökre appellálnak. Majd meg fogom nézni a gyorsirói jegyzeteket és akkor megteszem a figyelmeztetést minden oldalra.

Lovászy Márton: Kaas azt mondta, hogy halljuk és erre Sándor Pál azt kiáltotta, hogy bolond! *(Nagy zaj. Egy hang jobbfelől: Az igazat szabad megmondani!)*

Elnök *(csenget.)*: Majd a gyorsirói jegyzeteket átnézem. Csendet kérek, t. képviselő urak, minden oldalról. *(Folytonos zaj.)*

Buzáth Ferencz: Tessék Sándor Pál képviselő urat rendreutasitani azért a kifejezésért!

Sándor Pál: Patkánymérget neki!

B. Kaas Ivor: Kérem, elnök ur, itt azt mondják: szabad megmondani az igazat, hogy én bolond vagyok. *(Nagy Zaj. Felkiáltások balfelől: Rendre! Rendre!)*

Elnök: Ha Sándor Pál képviselő ur közbeszólásképen csakugyan ezt a kifejezést használta...

Sándor Pál: Ezt nem mondtam! Azt mondtam, hogy már megint megbolondul?

Elnök: Azt sem szabad mondani. A képviselő urat ezen kifejezéseért rendreutasitom. *(Helyeslés balfelől.)* Csendet kérek, képviselő urak!

B. Kaas Ivor: Ez már felekezeti!

Kovács Pál: Van szerencsém a szabadelvü pártnak ezen programmjára vonatkozólag a hadügyminiszteriumban elfekvő tervezetet a t. ház elé terjeszteni azért, hogy végre lássunk tisztán ebben a kérdésben, hogy mit várhatunk és mit remélhetünk egy olyan kormányzatnak a képviselőjétől, mint a melyet Tisza István gróf miniszterelnök ur képvisel az olyan politikájával, midőn szőrszálhasogatással akarná az ilyen fontos kérdéseket magától eltávolitani, azoknak taglalásába és helyes, törvényszerü megoldásába nem akar belemenni, kerüli, mint a kását a macska, a tiszta utat. Azt hiszem, szükséges, hogy ezt a hadügyminiszteriumban elfekvő aktamásolatot a ház előtt felolvassam. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

A hadügyminiszteriumban a következő tervezet fekszik. Fel fogom először eredeti németben olvasni és azután magyar forditásban, mert én szükségesnek tartom ezt. A Pitreich és a Derschatta nyilatkozatait azért nem forditottam magyarra, mert hisz azok a ház előtt már ismeretesek; azonban ezt nem ismeri a ház és azért én kötelességemnek tartottam azt magyarra szószerint leforditani, hogy azok is megérthessék, a kik nem tudnak németül. Ez a tervezet igy szól németül *(olvassa)*: »In aller militärischen Realschulen, Kadettenschulen und beider Akademien hat sofort, also noch im Laufe dieses Schuljahres, eine intensivere Pflege der ungarischen Sprache platz zugreifen. Dieselbe muss in allen Jahrgängen gelehrt werden.«

Magyarul ez igy hangzik: Először az összes katonai reáliskolákban, hadapród-iskolákban és mindkét akadémiában azonnal, tehát még a folyó iskolai évben életbeléptetendő a magyar nyelv behatóbb gondozása, azt minden évfolyamban kell tanitani.

A második a következő:

2. »Mit Beginn des Schuljahres 1904/5 hat in den Kadettenschule in der Militär-Oberrealschule die Geschichte Ungarns (Vaterlandskunde), so wie dessen Staatsrecht in den 2 höchsten Jahrgängen vorgetragen zu werden. Ebenso in den beiden Akademien.«

Másodszor: Az 1904/5. iskolai év kezdetével a hadapród-iskolában és a katonai főreáliskolában előadandó Magyarország történelme, (A haza ismertetése), valamint annak közjoga. Hasonlókép mindkét akadémiában.

3. »Damit die für früher genannte Gegenstände nothwendigen Lehrer vorhanden sind, müssen sofort eine Anzahl von Offizieren an die Budapester Universität und an ungarischen Mittelschulen entsendet werden. An letztere Schulen haben selbe zu hospitieren, wie dies ja auch in Osterreich geschieht, wo selbst jährlich 8—10 Offiziere an Mittelschulen hospitieren.«

Harmadszor: Hogy az ezen előbb emlitett tantárgyak előadására szükséges megfelelően kiképezett tanárok rendelkezésre álljanak, bizonyos számu katonatiszt a budapesti egyetemre és magyar középiskolákba azonnal kiküldendő. Az utóbbi iskoláknál nevezett tiszteknek vendégszerepelniök kell, mint ez t. i. Ausztriában is történik, a hol évenkint 8—10 katonatiszt a polgári iskolákban vendégszerepel.

4. »Die Militärverwaltung hätte die Errichtung einer für ungarischen Staatsbürger bestimmten Militär-Unterrealschule und Oberrealschule auf ungarischen Territorium vorzubereiten. Lehrplan hat sich dem der ungarischen Zivilrealschulen anzuschliessen; den deutschen Sprachunterricht ist entsprechende Unterrichtszeit einzuräumen.«

Negyedszer: A katonai kezelőségeknek elő kellene készitenie a magyar honpolgárok részére szánt katonai alreáliskolának és főreliskolának magyar területen leendő felállitását. Ennek tanterve a magyar polgári reáliskolák tantervéhez hasonlóvá teendő, de a német nyelv tanitására megfelelő tanitási idő szentelendő.

Ezek, ugyebár, t ház, a melyek ebben a tervezetben foglaltatnak, oly intézkedések, a melyeket a t. szabadelvü párt negyedik programmpontja keretében kellően megfelelőknek elismert és ezeket elégségesnek tartja arra, hogy a programmpont előkészitése megfelelően történjék és inicziáltassék. Magam részéről kijelentem, hogy ama nehézségek közepette, a melyekben e kérdés megoldásra vár, a mai körülmé-

Digitized by Google

nyek közt, azok közt az óriási nehézségek közt, a melyek a magyar közéletet megakasztják, a magam részéről is hozzá tudnék járulni ehhez, csak azért, hogy végre békesség legyen és a kibontakozás lehetővé váljék, mondom, magam részéről is örömmel üdvözlöm ezt a tervezetet és megnyugodnám benne, de itt van, t. ház, a bökkenő: az az állásfoglalás, a melyet a közös hadügyminiszter részéről látunk e programmponttal szemben. Vizsgálnom kell e tervezet keresztülvihetőségét és másodszor az őszinteséget a miniszterelnök ur részéről, hogy e programmot tényleg meg akarja-e valósitani, igen vagy nem?

Én, t. ház, ezt az őszinteséget nem látom, mert a miniszterelnök urnak elsősorban tisztában kell lennie a közös hadügyminiszter urnak erre vonatkozó nézeteivel, neki már akkor tisztában kellett volna lennie ezekkel, mikor arra a feladatra vállalkozott, hogy itt Magyarországon az állapotokat orvosolja, és pedig oly módon, hogy a kérdéseket őszintén meg is fogja oldani. Már akkor ismernie kellett volna, de ha akkor nem volt alkalma megismerni, azóta a három hónap óta, a mióta az ő kezében van összpontositva az ügyek vezetése, csakugyan kötelessége lett volna ezeket a nézeteket megismerni és, a mennyiben aggályok merülnek fel, azokat eloszlatni. Ő azonban ezt meg sem kisérlette és álláspontja érvényesülését nem biztositotta abban a körben, a hol azt biztositani kellett volna, mert a hadügyminiszter van hivatva a hadügy terén ezeket a kérdéseket megvalósitani. De mikor közbejön a hadügyminiszter ur nyilatkozata, mely a mi reményeinket, a mi kilátásainkat tökéletesen lerontja, akkor a magam részéről azt a bizalmat alapjában megrenditve látom és nem tudom felfogni, hogy a szabadelvü párt többségét — mert ott sem értenek valamennyien együtt ezzel a politikával — de mégis a többséget, hogyan tudja maga mellett kitartásra birni.

Darányi Ferencz: Majd elhagyják, ha süllyed a hajó.

Kovács Pál: Ha azt látom, hogy ezen nyilvánvaló kijelentések tökéletesen fedik a hadügyminiszteriumnak ezen tervekre vonatkozó állásfoglalását, a hadügyminiszterium erre vonatkozó véleményét és az illető ügyosztálynak indorzátáját; ha azt látom, hogy mindezek fedik azt az álláspontot, a mely homlokegyenest ellenkezik a t. miniszterelnök ur vérmes reményeivel, hogy t. i. daczára ennek, mégis meg fogja valósitani azt, a mire vállalkozott, akkor én ezt a bizalmat nem tartom igazoltnak és elő fogom terjeszteni azt a véleményt, a mely erre vonatkozólag a hadügyminiszteriumban, mint mérvadó vélemény tökéletes igazolását adja annak a véleménynek, a melyet a hadügyminiszter ur a delegáczióban nyilvánitott. *(Halljuk! Halljuk!)*

A hadügyminiszterium ügyosztályának véleménye, mely ezen terveket elvetendőknek tartja, a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* »Alle diese Maasnahmen können sich nur auf ungarische Staatsbürger beziehen.« Hát ez talán helyes. »Die stricte Befolgung des Versprechens »in allen auf ungarischem Territorium gelegenen Schulen einige Gegenstände in ungarischer Sprache vorzutragen«, würde einerseits zu Konflikten mit der österreichischen Regierung führen, andererseits für die Militär-Unterrealschulen von bösen Folgen sein. Wie viele müssen nach Absolvirung oder auch früher schon wegen körperlichen Gebrechens die Militär-Erziehung verlassen! Jetzt werden sie nach dem Lehrplan für österreichische Staats-Schulen unterrichtet, können daher sofort weiter studieren. Bei Befolgung des Versprechens aber werden solche arme Kinder weder in österreichischen, noch in ungarichen Schulen fortkommem können.«

Magyarul: »Mindezen intézkedések csakis magyar állampolgárokra vonatkoztathatók. Az igéretnek, hogy minden magyar területen fekvő iskolában némely tantárgy magyar nyelven adassék elő, tüzetes betartása egyrészt összeütközésekre vezetne az osztrák kormánynyal, másrészt hátrányos következményekkel járna a katonai alreáliskolai tanulókra nézve. Hánynak kell közülök iskoláztatásuk befejezése után vagy korábban is a testi fogyatkozás miatt a katonai pályán való neveltetést elhagyni! Az illetők most az osztrák állami reáliskolák tanterve szerint tanittatnak, tehát azonnal tovább folytathatják tanulmányaikat. A fenti igéret betartása esetén azonban ilyen szegény gyermekek sem valamely osztrák, sem valamely magyar iskolában tanulmányaikat nem folytathatnák.«

Itt ugyanaz az alapelv van lefektetve, a melyet a t. hadügyminiszter ur a delegáczióban elfoglalt. A közös hadügyminiszterium ebben az ő véleményében arra az álláspontra helyezkedik, hogy ezt lehetetlenség megvalósitani, mert — és ez igen érdekes rész — az osztrák kormánynyal összeütközésekre vezet. Azt ugy is tudjuk, hogy az osztrák kormánynyal mindezekre vonatkozólag micsoda óriási nehézségek merülnek fel, ismerjük azt az álláspontot, a melyet Körber elfoglalt és nyiltan hirdetett és a mely tökéletesen egyezik — sajnos — még a közös hadügyminiszter ur nézeteivel is.

(Az elnöki széket Jakabffy Imre alelnök foglalja el.)

Másrészt itt egy másik óriási alapelv nyer védelmet a hadügyminiszteriumnak ezen véleményezésében, t. i. az, hogy ebből — a mit, azt hiszem, talán amugy is mindnyájan tudunk — tökéletesen nyilvánvalóvá válik azon általános szempont és alapelv, hogy Ausztria tökéletes kizárólagossággal magának akarja biztositani azt a katonai tiszti pályát, melyen a mostani körülmények között a magyar ifjuság, a magyar intelligenczia egyáltalában nem tudja magának azt a teret kiszoritani, a mely őt jog-

Digitized by Google

gal megilletné, elsősorban azért, mert már ab ovo ilyen nehézségekbe ütközik, mert nem akarják a magyar iskoláztatási tantervvel hasonlóvá tenni annak a magyar katonai iskolának tantervét, a melyet magyar területen akarunk létesiteni, hanem ott is feltétlenül az osztrák tantervet akarják fentartani. Ennek azután természetszerü következménye az, hogy ha az itt felsorolt okokból, testi gyengeség folytán, vagy más okból annak az ifjunak a katonai pályát meg kell szakitania, akkor a polgári életben nem képes tanulmányait folytatni, vagyis egy dugába dőlt életpályával van minden esetben dolgunk, a mi az ifjuságot természetszerüleg továbbra is el fogja riasztani attól az amugy is nehéz kenyértől, a mely a magyar ifjunak igazán nehéz kenyér.

Hogyha sikerül ezt az alapelvet keresztülvinnie a hadügyminiszteriumnak, akkor meg van nehezitve a magyar ifjunak a katonai pálya ebből a szempontból is, másrészt még azért is, mert nagyon jól tudjuk, hogy ennek a szellemnek, ennek az osztrák nevelési rendszernek fentartása az iskolában azt eredményezi, hogy az a magyar ifju, a ki belemegy ezekbe a katonai nevelőintézetekbe, a melyek ugy a tantervet, mint a szellemet illetőleg teljesen osztrák szellemben vannak fentartva, ott elosztrákosodik, elnémetesedik. Hiszen amugy is kevés az a perczent, a melyben a magyar ifjuság ezen katonai neveltetés terére lép, és ez a csekély perczent folyton-folyvást csökken azért, mert azt a magyar szellemet, a melyben a magyar ifju az alapneveltetésnél részesült, ez a rendszer és ez a szellem tökéletesen tönkreteszi abban az ifjuban, a ki, mikor a katonai neveltetés terére lépett, szivében jó magyar volt, de később elnémetesedik, elosztrákosodik, mert ez természetszerü következménye annak a kapzsi rendszernek, a melyet a maguk részére fenn akarnak tartani.

Természetszerü és mindnyájunk előtt nyilvánvaló, hogy ha ezeket az iskolákat nagy kegyesen engedélyezni is fogják talán — nem tudom, vajjon sikerülni fog-e még ezen alapelvek mellett is — akkor az lesz a következménye, és az a törekvés fog megállandósulni, hogy ezek a magyar területen nagynehezen és hosszu küzdelem után kivivott intézetek tisztán csak az osztrák ifjuság számára lesznek fentartva, vagy pedig a magyar ifjuság azon része számára, a mely nem tekinti fontosnak azt, hogy a magyar szellemet, a melyet az anyatejjel szivott magába az egész életen át, továbbra is megtartsa, hanem nem bánja, ha azon a katonai életpályán elosztrákosodik és a magyar állam eszméjétől végleg eltántorodik. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Ha tehát azt látjuk, t. képviselőház, hogy ezek a törekvések a szabadelvü párt programmjával tökéletesen ellentétben állanak, a mikor azt látjuk, hogy ezek a nagynehezen kiküzdött és elvi álláspontón álló nagy konczessziókra vonatkozó reménységeink csak oly módon valósithatók meg, hogy azok a mi érdekeink elárulásával jöhetnek csak létre, akkor, t. ház, őszintén megvallom, ismételten, hogy nem tudom felfogni azt a bizalmat, a melyet a miniszterelnök urnak előlegeztek. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

A mikor ezeket itt elmondottam, t. ház, azt hiszem, hogy ezzel legjobb indokolását adtam azon állásfoglalásnak, a melyet itt e házban a mi pártunk részéről Buzáth Ferencz t. képviselőtársam kifejtett és a mely álláspontnak a megerősitésére Rakovszky István igen t. képviselőtársam kifejtette, hogy nem látjuk a helyzetet máskép tisztázhatónak, mint hogyha mi ezekre a programmpontokra vonatkozólag kézi zálogot látunk magunk előtt. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* És másként nem is képzelhető, t. ház, hogy az a homály, a melybe ez a nagy kérdés beleborult, széjjeloszlatható legyen. Nem oszlatható pedig az széjjel másként, mint a hogyan ő is jelezte, mint ha törvényes garancziákat nyerünk ezekre vonatkozólag és nem látjuk egyszer szemtől-szembe ezeknek a programmpontoknak a megvalósitását olyan törvényjavaslatokban, a melyeket azután megbirálva elsősorban láthatjuk meg azt, hogy igazak voltak-e azon igéretek, a melyeket a t. miniszterelnök ur tett és hogy igazán őszinték voltak-e ezek az ő részéről tett igéretek, azt megitélhetjük akkor, ha előttünk fognak feküdni ezen törvényjavaslatok, a melyekből azután ki fog tünni, hogy mily mértékben valósittatnak meg ezen igéretek. Akkor fogunk csak tiszta, őszinte birálatot mondhatani a felett, hogy ezen igéretek megfelelnek-e azon követelményeknek, a melyekkel mi állottunk ide a törvényhozás szine elé.

Most, t. képviselőház, áttérek Polónyi Géza t. képviselőtársam multkor elmondott beszédére, a melyben ő kifejtette aggodalmait a mai sulyos helyzetben, a melynek végeredménye azután egy nagy védbeszéd volt gróf Tisza István mellett, de a mely a pártján ülő t. képviselőtársai közt is igen vegyes érzelmeket keltett. Mert meg kell különböztetnünk függetlenségi párti képviselőtársaink között azokat, a kik Polónyi képviselőtársammal egyetértenek, azoktól, a kik vele nem értenek egyet. Akkor, mikor a függetlenségi párt többsége hozzájárult ahhoz, hogy a kormánynak a kibontakozás utján további nehézségeket nem tesz...

Veress József: Nem él rendkivüli eszközökkel!

Kovács Pál: Nem tudom, az a körülmény, hogy a függetlenségi párt nagy része távol van a képviselőház tárgyalásaitól, hogy felszólalás részükről alig történik, nem inkább nekem ad-e igazat, mint t. képviselőtársamnak, a ki azt mondja, hogy nem akarnak rendkivüli eszközökkel élni, mig én ugy fejeztem ki magamat, hogy a kibontakozás utjába nem akarnak nehéz-

Digitized by Google

séget gördíteni. Mert a rendkivüli eszközökkel való nem élés nagyon tág fogalom és én annak tekintem, hogy a kibontakozás utjába nem akarnak nehézségeket gördíteni, hogyha ilyen kaliberü felszólalást engednek meg, és, ha mindjárt élénk helyesléssel nem is kisérték, de hallgatásukkal mintegy helyeselték azt. Mindenesetre óhajtandónak tartanám. hogy saját jól felfogott érdekükben preczizirozzák helyes álláspontjukat, nehogy még saját választóik is abban a téves hitben legyenek, hogy a függetlenségi párt egyik vezéralakja olyan kijelentéseket tesz, a melyek alkalmasak a kormányt aktive is támogatni. Hogy semmit ki ne hagyjak, kénytelen vagyok Polónyi t. képviselőtársam beszédének fonalán abban a sorrendben, a mint az egyes dolgokat felemlitette, felvenni a tárgyalásnak fonalát és őt abban a sorrendben, mint a hogy ő ezeket felhozta, sorban czáfolni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Azt mondja Polónyi Géza t. képviselőtársam *(olvassa)*: »Ugy látom, t. képviselőház, hogy sulyos és aggodalmas helyzetbe, nemcsak krizisbe, mondom, de aggodalmas helyzetbe került Magyarország az 1867-iki kiegyezési alapon álló kiegyezésével. Talán sikerülni fog kimutatnom, hogy a függetlenségi és 48-as párt sohasem lehet büszkébb törekvéseinek eredményeire, mint a midőn fényes példákkal és tényekkel igazolható, hogy az a jóhiszemüleg megkötött, kiegyezésnek nevezett és az 1867. évi XII. törvényczikkben foglalt alku aligha alkalmas többé arra, hogy a nemzet jövőjét biztositsa és hogy közmegnyugvással kezelhető legyen.«

Itt, t. ház, kénytelen vagyok kiemelni az ő tévedését. *(Zaj a „jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Ő ezt nagy örömmel hozza fel 48-as alapon álló saját felfogásából kifolyólag azt mondván, hogy ő ennek örvend, de nem mondja meg azt, hogy tulajdonképen miért következett be az az axioma, a melyet ő itt felállit. Ez az én véleményem szerint a miatt következett be, mert a szabadelvü párt, a mely most már egy emberöltőn keresztül kormányozza ezt az országot, ezeket a törvényeket sohasem magyarázza liberális értelemben, mint a hogy ez az ő pártálláspontja szerint kellett volna, hogy magyaráztassék, mert liberális magyar álláspont szerint azokat a törvényeket nem szabad ugy magyaráznunk, mint a hogy ezek ellenfeleink részéről magyaráztatnak; nekünk a magunk szempontjából, őszinte magyar szempontból kell birálnunk, és hogyha ebből a szempontból fogjuk fejleszteni is ezeket a törvényeket és ebből a szempontból fogjuk fejleszteni mindazokat az intézményeket, a melyek ennek a törvénynek keretében foglaltatnak, ha őszintén fogunk eljárni, akkor, t. ház, a 67-es alap nem fog gyengülni, hanem ellenkezőleg, meg fog erősödni. S azért, t. ház, abban a tekintetben igaza van Polónyi Géza képviselőtársamnak, hogy ha ezen 67-iki kiegyezési törvény továbbra is ugyanazon keretekben fog restringáltatni s esetről-esetre a mi magyar szempontunkra vonatkozólag kevesbittetni, csökkentetni, akkor igenis be fog következni sokkal nagyobb mértékben az a bizalmatlanság, a mely a 67-iki kiegyezés irányában már is az ország nagy részében mindinkább terjed és gyökeret ver.

T. ház! Mindazokat, a kik a 67-es alapot jónak tartják — s ezekhez a mi pártunk is tartozik — aggodalommal kell, hogy eltöltse ez a jelenlegi állapot és ha nem fogunk ebből kivezető utat találni, ha vezető politikusaink nem fogják minden erejüket latba vetni abban az irányban, hogy ez a 67-es kiegyezés minden téren, de különösen a most tárgyalás alatt lévő katonai téren minden irányban érvényesittessék, akkor ez a 67-es alap mindinkább gyökerét fogja veszíteni a magyar népben és kénytelen lesz odajutni, a hova kárörömmel szeretné igen t. Polónyi képviselőtársam a helyzetet vinni, hogy t. i. a 67-es alap tökéletesen csődöt mondjon. Ez ellen mindazoknak, a kik a 67-es alapon a magyar államnak teljes kiépitését lehetőnek tartjuk, vállvetve össze kell fognunk, mert, t. ház, ha ez nem fog megtörténni, vagyis ha az őszinteség hiánya igazat fog adni azoknak, a kik ennek létesülhetésében már is kételkednek, akkor ez a hatvanhetes alap tökéletesen a csőd szélére jutott; már pedig az az alkotmány, a mely a 67-es törvényben lefektetve van, nem olyan, hogy azt rövid idei fennállása után. mint egy helytelen alapot, lábunk alól kirugjuk; ellenkezőleg, el kell ismernünk, hogy ez alapon a magyar nemzet fejlődése lehetséges lesz. Nekünk mindenesetre azon reformokat, a melyek a helyzet tisztázására szükségesek, meg kell valósitanunk; s azt hiszem, ha mi ezen értelemben fogjuk fel pártunk állásfoglalását, ha mi ebben az értelemben fogjuk fel Rakovszky igen t. képviselőtársam indokolását, nagy szolgálatot teszünk a magyar hazának, a mikor mi megmaradunk ezen a téren és követeljük, hogy a 67-es alap a helyes szellemben magyaráztassék, és az abban foglalt intézkedések megvalósittassanak. *(Helyeslés a néppárton.)*

Ha, t. ház, előttünk törvényes intézkedések fognak feküdni, a melyek a helyzetet igy magyarázzák, a magunk részéről azt a megnyugvást, a melyet keresünk, és a melyet minden módon iparkodunk magunkban felkelteni, meg fogjuk találni és mindenesetre veszíteni fog erősségéből az a küzdelem, a melyre magunkat szántuk, abban az esetben, ha a miniszterelnök ur részéről tapasztalt csürés-csavarás, késedelem, és a hosszas huza-vona el fog mulni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. ház! Hogy mennyire szükséges a 67-es törvénynek a klarifikácziója, azt mutatja Polónyi Géza igen t. képviselőtársam fejtegetése, a midőn azt mondja *(olvassa)*: »Hogy a két

Digitized by Google

compaciscens között óriási és épen a döntő kérdések tekintetében, nemcsak a viszonynak jogi természete tekintetében, forognak fenn viták, de egyenesen kétségtelen törekvések mutatkoznak arra, hogy ezt az eddig fennállott viszonyt sarkaiból kiforgassák, arra nézve elég a létező tényekre rámutatnom. A gazdasági kérdés és az a tény, hogy az 1867:XII. t.-cz. a gazdasági önállóság szempontjából felmondta a szolgálatot, olyan világos tény, hogy annak bizonyitása talán felesleges is e pillanatban, és miután nem tartozik feszólalásom keretébe, hogy ezzel foglalkozzam, én ezen kérdés tekintetében csak utalok arra, a mi, mondhatnám, nulla dies sine linea, minden nap bizonyitékot szolgáltat a mellett, hogy az ausztriai közvélemény mértékadó és hivatalos körei egy napot sem mulasztanak el arra, hogy ingereljék a magyar nemzetet az összbirodalmi eszmének paroxizmusával és azzal a ténynyel, hogy a törvényben lefektetett biztositékot kijátszani és kisebbiteni törekszenek.«

Hát, t. ház, elsősorban azzal kell foglalkoznom, a mi arra vonatkozik, hogy Ausztriában törekvések mutatkoznak azon hatvanhetes alapnak, a mely a tökéletes paritás alapelvén épült fel, a magyar nemzetre vonatkozó részében való megváltoztatására, e részben a jogok megnyirbálására, s a mely törekvéssel nekünk, ha a hatvanhetes alapot ki akarjuk menteni abból a hinárból, a melybe az ezek folytán belekerült, számolnunk kell. Szükségesnek tartom tehát, hogy mi e támadásokat visszaverjük, visszautasitsuk, illetőleg azokat kellő mértékükre szállitsuk le. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

De, t. ház, előbb emlitettem már, hogy mi a magunk részéről nem vagyunk megelégedve azzal a móddal, a melylyel a t. miniszterelnök ur ezeket a támadásokat visszaverte. Akkor, a midőn csak Körberrel állott szemben, egy olynemü kijelentésre ragadtatta magát, a melyet a szabadelvüpárti többség nagy örömmel fogadott, a melyet tapsoltak és helyeseltek, hogy t. i. ő osztrák miniszterelnök társát »előkelő idegen«-nek nevezte. De ezen a ponton azután megállottunk.

Ugy látszik, megakasztották a miniszterelnök urat a helyes uton, a melyen haladni akart, mert azóta ilyen önérzetes visszautasitást az e fajta támadásokkal szemben részéről többé nem hallottunk. *(Ugy van! balfelől.)* Ugy látszik, hogy annak a nekibuzdulásnak alaposan letörték odafent a szarvát, mert máskülönben nem lett volna szabad a miniszterelnök urnak ezzel a kijelentésével beérnie. *(Ugy van! balfelől.)* Hiszen láttuk, hogy akkor, a midőn olyan faktorok, a melyek a visszautasitásra sokkal inkább rászolgáltak, mint Ausztria miniszterelnöke, sokkal hevesebb támadásokat intéztek Magyarország ellen, *(Halljuk! Halljuk!)* akkor ő olyan viselkedést és védekezést tanusitott, a mely minket méltán a legnagyobb aggodalommal tölt el. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Akkor, a midőn a delegációban történt ellenünk támadás, s a midőn Pitreich nyilatkozataival állottunk szemben: a miniszterelnök ur csak egy olyan kibuvóhoz folyamodott, a melyet már előbb, azt hiszem igen helyesen, frivol ürügynek neveztem, hogy t. i. azonositotta magát azzal az állásponttal, azt hivén, hogy ily módon könnyü szerrel menekülhet a csávából. Ezen támadásokkal szemben a kellő és erélyes visszautasitást a miniszterelnök ur szavaiban nem találom, s a t. többség mindezen kijelentések daczára teljes hallgatásba merül, mert ugy látszik, hogy vezérének e kijelentéseivel egyetért. Ezt a véleményt sem tekinthetem azonban általánosnak azért, mert hiszen a szabadelvü sajtóban napvilágot látott közleményekből, a melyek egyedül állanak most rendelkezésünkre a végből, hogy a kormányelnök nyilatkozatai felől szabadelvüpárti véleményt is halljunk, — a mennyiben a t. többség véleményére vonatkozólag, a melynek tagjai itt semmiféle nyilatkozatot nem tesznek, közvetlen tapasztalataink nincsenek — mondom, ezen sajtónyilatkozatokból is nyilvánvaló, hogy a szabadelvü párt egy nagy része nem ért egyet és nem volt megelégedve a t. miniszterelnök ur nyilatkozatával. *(Ugy van! balfelől.)*

Polónyi Géza t. képviselőtársam azután megindokolja az 1867-es kiegyezés csődjére vonatkozó véleményét azzal, hogy az 1867:XII. t.-czikk a gazdasági önállóság szempontjából felmondta a szolgálatot. Én azt hiszem, hogy ez a kijelentés is meglehetősen könnyelmüen van odadobva. Mert ha nem hiányoznék az őszinteség ebben a kérdésben ugy a szabadelvü, mint a függetlenségi párt részéről, a midőn a Széll Kálmán által annak idején idehozott, itt letárgyalt és szentesitett törvénynyel: az 1899:XXX. t.-czikkel állunk szemben, a mely garanciális törvényczikket képezett és az összes pártoknak egyetértő véleménye és egyetértő nyilatkozatai alapján konstruáltatott és hozatott meg, és midőn azt látjuk, hogy ebben a törvényben le van fektetve az az alapelv, hogy a mennyiben a vámtarifa 1903. deczember 31-éig nem fog létesülni, akkor Magyarország a ténylegés önálló vámterület állapotába lép, mit tapasztalunk ezzel szemben?

Azt, hogy a szabadelvü párt helyeselt gr. Tisza István miniszterelnök urnak akkor, mikor bejelentette ezen törvényczikk első megsértését, a mikor t. i. az olasz vámszerződésről volt szó. És itt konstatálom az őszinteség hiányát a függetlenségi pártra vonatkozólag is, midőn a maga részéről ezzel szemben abszolute semmiféle tiltakozást nem emelt és ezen törvényes garanciának megmentését a maga szempontjából kivánatosnak, sőt szükségesnek nem jelentette ki.

T. ház! Mielőtt tovább folytatnám, tisztelettel kérek tiz percz szünetet.

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

Digitized by Google

(Szünet után.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Kérem Kovács Pál képviselő urat, sziveskedjék beszédét folytatni.

Kovács Pál: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Polónyi Géza t. képviselőtársam felemlitette azt is, hogy azon megtámadások között, a melyek a mi közjogi önállóságunk ellen a tulsó oldalról minduntalan intéztetnek, előfordult az is, hogy nem szabad megtürni azt, hogy a brüsszeli konferenczián Magyarország önállóan volt képviselve. Ezen a delegáczióban osztrák részről felhangzott axioma ellen ő is felemelte tiltakozó szavát. Ennél a pontnál a magam részéről kiemelendőnek tartom azt, hogy erre vonatkozólag a t. miniszterelnök urnak nem volt egyetlenegy szava sem.

Nem volt szava, pedig alkalma lett volna neki nyilatkozni, arra a támadásra vonatkozólag sem, a mely Baerenreuther ur részéről történt a delegáczióban. Ott t. i. a külügyminiszterhez Baerenreuther ur felhivást intézett, hogy jövendőre megvárják azt, hogy a kereskedelmi szerződések tárgyalásánál nem en trois, hanem en deux fogják folytatni a tárgyalásokat. És itt szintén ugyanazzal az esettel állunk szemben, a mely akkor történt, midőn Pitreich közös hadügyminiszter ur a Derschatta-féle inditvány tárgyalása alkalmával egy szóval sem tiltakozott azon túlkapások ellen, a melyek a magyar közjog terére csaptak át, mert itt is, a Baerenreutherféle kérdésnél, mely a külügyminiszter urhoz intéztetett, a külügyminiszter ur sem tartotta érdemesnek tiltakozni ezen tendenczia ellen.

Polónyi igen t. képviselőtársam igen helyesen tiltakozott ezen elmélet ellen. De milyen másképen hangzott volna az, hogy ha ezen kijelentés, melyet ő általános helyeslés közepette, mint ezen ház minden egyes tagjának meggyőződését nyilvánitotta, a kormányelnök ur ajkairól hangzott volna el. De mindezen megtámadásokkal szemben gr. Tisza István urnak egyáltalán egy szava sincsen, mert ugy látszik, a mint már előbb emlitettem, alaposan elhallgattatták őt az ilyen merész vállalkozásoktól, mert a Körber-féle támadás visszaverése után, azt hiszem, alapos leczkében részesült odafent.

Kár volt azután Polónyi igen t. képviselőtársamnak ezeket az ő fejtegetéseit, a melyekkel legnagyobbrészt egyetértünk — már t. i., a melyek az osztrák támadások visszaverésére vonatkoztak — dehonesztálni következő kijelentésével *(olvassa)*: »Talán tartózkodtam volna a felszólalástól, de azon támadások után, a melyekben meggyőződésem szerint különösen Rakovszky t. képviselőtársam részéről az a párt részesült, a melyhez tartozni szerencsém van, talán mégis kötelességet mulasztanék, ha e tekintetben fel nem szólalnék.«

Tehát mindezeket a támadásokat szó nélkül eltürte volna, — mert hiszen ez az értelme beszéde ezen passzusának — ha Rakovszky t. képviselőtársunk az ő állitása szerint bizonyos támadásokban nem részesitette volna a függetlenségi pártot. Ismétlem tehát, csak sajnálom, hogy ezzel a kijelentéssel azokat a mélyreható visszautasitásokat, a melyekben az osztrák támadásokat részesitette, a legteljesebb mértékben dehonesztálta.

De ezen kijelentése után következetlenségbe esik Polónyi Géza t. képviselőtársam, a midőn fejtegetései során rossznak állitja a 67-es kiegyezést, egyuttal azonban beismeri, hogy az nemcsak végrehajtva nincs, hanem az egész vonalon hamisan kezeltetik. A midőn ilyen kijelentést tesz, akkor nem szabad azt a tételt felállitania, hogy az egész 67-es kiegyezés rossz, és egyuttal azt is beismernie, hogy azért rossz, mert nincs végrehajtva és hamisan kezeltetik az egész vonalon; mert ebben benfoglaltatik az a beismerés, hogy ennek mégis csak jónak kellene lennie, ha végre volna hajtva és nem volna hamisan kezelve.

Ez olyan odadobott mondás, a melylyel, azt hiszem, kissé elhamarkodta a dolgot, mert igy támadni a 67-es alapot nem lehet, hanem ellenkezőleg csak megerősiteni, és ebben a tekintetben tökéletesen egyetértek, mert a miket az előbb fejtegettem, mindezek épen arra vonatkoztak és magam is azt állitottam, hogy tényleg a 67-es alap nincsen tökéletesen végrehajtva, sőt ellenkezőleg, hamisan kezeltetik. Nincsen végrehajtva, mert sok mindenféle törvényes intézkedés, a mely magában a törvényben foglaltatik, nincs végrehajtva, de ezen törvényes intézkedések kapcsán kibocsátott egyéb rendeletek, mint pl. ő Felségének azon hires, 1868 augusztus 15-én kelt legfelsőbb kéziratával kibocsátott rendelete, mely szerint a magyar tisztek a magyar ezredekhez lehetőleg áthelyezendők, szintén nincs végrehajtva. Ily körülmények között, a mikor azt látjuk, hogy még azok a rendelkezések sincsenek őszintén végrehajtva, a melyek a legmagasabb helyről jönnek, a magam részéről tovább nem tekinthetek bizalommal a jövő elébe, különösen akkor, a midőn olyan férfiunak kezében látom a kormány vezetését, a ki minket puszta igéretekkel akar folytonosan áltatni.

Azt is igen helyesen emliti Polónyi Géza t. képviselőtársam, hogy magának a fejedelemnek, a királynak és családjának áll leginkább érdekében, hogy azok a félreértések, a melyek a 67-es kiegyezési törvényeknek magyar szövege és osztrák szövege között és azoknak értelmezése között egyrészt Magyarországon, másrészt Ausztriában tapasztalhatók, mielőbb és pedig határozott tényekkel oszlattassanak el. Ha mi nem sietünk ezeket a félreértéseket kiküszöbölni, — és ezeknek a félreértéseknek a kiküszöbölését czélozta Rakovszky igen t. képviselőtársam is, a midőn azt mondotta, hogy törvényes ga-

Digitized by Google

rancziákat kivánunk ezen félreértések kiküszöbölésére — akkor mindig ott fogjuk hagyni a félreértések fullánkját abban a közéletben, a mely bennünket Ausztriával összekapcsol, mert sohasem fogjuk egymást megérteni, hanem mindig ott fogunk állani, hogy az osztrák miniszterelnök akkor lesz a legerősebb a saját parlamentjében, a mikor a magyar kormányt támadja vehemencziával, a magyar kormány pedig akkor fog itt babérokat aratni, a mikor leszidja az osztrák kormányt. Hogy ez a szövetséges viszony egészséges-e, azt minden részrehajlatlan ember itéletére bizom. Ha azt akarjuk, hogy az a két állam abban az egyetértésben, a melyben a kiegyezés óta eddig volt, továbbra is fenmaradjon, hogy ez az egyetértés, a melynek bizonyos ügyek és ezek között épen a szőnyegen forgó közös védelem tekintetében fenn kell állnia, továbbra is biztositást nyerjen: akkor tökéletes megértésre, tökéletes egyetértésre van szükségünk. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Rossz szolgálatot tesznek tehát azok, a kik ezen félreértéseket továbbra is fentartják, a nemzetnek is, az uralkodónak is és családjának is.

Itt azután áttér Polónyi Géza t. képviselőtársam egy olyan térre, a melyről már beszédem elején megemlékeztem, t. i. azon pártnak, a melyhez tartozni szerencsém van, a meggyanusitására. Elfelejti azonban t. képviselőtársam, hogy a terminusokban alaposan téved. Ő ugyanis a pártoknak álláspontját igyekszik mindenképen gyengiteni és minket is megrágalmazni iparkodik ennek a küzdelemnek minden egyes fázisával, a mely itt a képviselőházban közel egy esztendő óta folyik. Ő is abba a tévedésbe esik, a melyben a hirlapok, a melyek általánosan szeretnek bennünket meggyanusitani, voltak. Nem ment mélyebben a dolgok nyitjára, mert különben ilyen könnyelmüen minket meg nem rágalmazhatott, meg nem gyanusithatott volna. Ő ugyanis előadja az itt lefolyt egész nemzeti küzdelemnek történetét és azt mondja, hogy a néppárt eleinte egészen közönyösen viselkedett azon nemzeti ügy iránt, a melyet az ujonczjavaslatok tárgyalása alkalmából a függetlenségi párt e terembe behozott. Ezzel természetesen a gyanusitásnak fullánkja ér bennünket abban a tekintetben, mintha mi egyáltalában nem volnánk magyar érzelmüek.

Ezzel szemben kötelességemnek tartom pártunk magaviseletét röviden rekapitulálni. Tudvalévő, hogy mikor Széll Kálmán volt miniszterelnök ur a felemelt ujonczjutalékra vonatkozó törvényjavaslattal a képviselőház elé jött, kifogyott a tárgyalási időből és április végéig kénytelen volt uj indemnitást kérni, akkor a függetlenségi párt kimondotta határozatképen, hogy még az indemnitás ellen is a lehető legvehemensebb támadást fogja intézni, ha kell a törvényenkivüli állapotba is belebocsátja az országot. A néppárt akkor — és ma is ugyanezen az alapon itéljük el a jelenlegi állapotot — az országnak az ex-lexbe való bevitelét helytelenitette és ennek vezérszónokai utján nyiltan kifejezést adott. Hogy mikép lehet ebből azt a következtetést levonni, hogy mi a nemzeti követelések elől elzárkóztunk akkor, mikor azt mondtuk, hogy egy alkotmányhű ellenzéknek az országot nem szabad az ex-lexbe belevinni! *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Mikor ezt az álláspontot elfoglaltuk, a parlamentben és az ujságokban egyaránt iparkodtak bennünket befeketiteni és meg is gyanusitottak, hogy nem birunk a nemzeti ügy iránt kellő érzékkel. Nagyon jól ismeri azóta a t. ház és az ország a mi álláspontunkat, mert mi a nemzeti követelések elől nem zárkóztunk el, hanem azok kivivását törvényes alapon kivánjuk; ha pedig ez nem lehetséges, akkor törvényenkivüli eszközökkel nem akarunk ebben az irányban működni. Azt hiszem, ez elég hazafias álláspont volt. *(Helyeslés balfelől.)*

Ekkor következett be azon árulás, a melyet gróf Tisza István követett el, mikor báró Fejérváry volt honvédelmi miniszter urral összeszürve a levet, Széll Kálmán háta mögött intrikálva, őt a miniszteri székből kiturta!

Gabányi Miklós: Épugy tesz most Khuen-Héderváry ellene! *(Mozgás.)* Nem ment Jeruzsálembe, látjátok!

Kovács Pál: A nemzeti felbuzdulás, a mely ezen intenziv harcz folytán átragadt a szabadelvü pártra is, akkor annyira ment, hogy gróf Tisza István akkori programmja alapján, a mely a nemzeti követelések tökéletes negáczijában nyert kifejezést, nem talált a szabadelvü pártban férfiakat, a kik kormányalakitását elősegitették volna. Ez volt egyike a legszebb momentumoknak, a melyek ebben a küzdelemben felmerültek.

Azonban, t. ház, ugy látszik, hogy a mi akkor nem sikerült, sikerült azon elv alapján, hogy a türelem rózsát terem. Gróf Tisza István ur a türelem álláspontjára helyezkedett és a midőn látta, hogy az egész ország, a közvélemény és különösen a helyzettel meg nem elégedett szabadelvü párt nincs megelégedve a körülményekkel és a türelmét elveszíti, ebből erőt meritett, a melyből kormánya kialakulhatott. Csakis ezen türelem megszünésének köszönhette tehát azt, hogy olyan programm alapján, a melyet ő akkor vallott, kabinetet tudott kapni, de itt is legyünk tisztában azzal, hogy ez a programm nem fedezte tökéletesen a szabadelvü pártnak egyhangulag meghozott programmját, a melyet a kilenczes bizottság dolgozott ki, mert az lényeges pontjaiban sokban eltért attól a programmtól.

Ismétlem azonban, hogy gr. Tisza István csak a türelem elveszitésének köszönhette, hogy ezen módositások daczára mégis talált egyéneket, a kik hajlandók voltak belépni a kormányába

Digitized by Google

s talált többséget, a mely az ő további támogatására vállalkozott.

Visszatérek most már ahhoz a ponthoz, midőn gr. Tisza István urnak első vállalkozása csütörtököt mondott. Ekkor következett gr. Khuennek megbizatása.

A történelmet, t. ház, nem lehet meghamisitani, *(Ugy van! a baloldalon.)* a mint azt Polónyi Géza t. képviselőtársam ebben a tekintetben megkisérelte. A történelem lapjaira fel van irva az, hogy gr. Khuen igen helyesen járt el akkor, a mikor, mint ennek az országnak politikájával közvetlenül nem ismerős egyén, kötelességének tartotta az összes viszonyokat, különösen politikai viszonyokat megismerni közvetlen forrásból, megismerni közvetlen érintkezés utján, az ellenzéki pártokkal folytatott tárgyalások révén. Azt hiszem, azzal tökéletesen tisztában vagyunk, hogy akkor gr. Khuennek az ellenzéki pártokkal létrejött megállapodásai tökéletesen megállottak s megállhattak volna, hogyha gr. Khuen azokra a megállapodásokra egy bizonyos tekintetben tanukkal rendelkezett volna. *(Derültség balfelől.)* De az ő jóhiszeműsége miatt csütörtököt mondott akkori vállalkozása, mert ő abban bizott, hogy a megállapodások, a melyeket ő az ellenzéki pártvezérekkel létesitett, állani fognak ugy, a hogy azoknak őszintén szerződő felek között állaniok kell. Azonban, hogy mi volt az oka annak, hogy az ő vállalkozása azután csütörtököt mondott, nagyon jól tudjuk a történelemből, mert ez az, hogy a függetlenségi párt azt a megállapodást, a melyet létesitett gróf Khuennel, nem állotta.

És itt, t. ház, rátérek arra a rágalomra, a melyet Polónyi Géza t. képviselőtársamnak időbeli tévedése mi ránk akart háritani. Azt hiszem, ez a rágalom önmagától el fog enyészni, ha t. képviselőtársamnak ezt az időbeli tévedését fel fogom deriteni. Ő ugyanis azt fogta ránk, hogy gróf Héderváryval szemben a néppárt teljesen devót volt, és gróf Héderváryval szemben nem helyezkedett annak a negációnak álláspontjára, a melylyel gróf Tisza Istvánnal szemben helyezkedett. Ez, t. ház, meglehetős raffinériával felállitott tétel, mert azért, hogy a néppárt a maga részéről azokat a megállapodásokat, a melyeket gróf Héderváryval megkötött, állotta, azokat őszintén vallotta és ezen megállapodások következtében nem gördített nehézségeket a kibontakozás elé, nem lehet nekünk szemünkre hányni azt, *(Ugy van! a néppárton.)* hogy mi Khuen-Héderváryval szemben devótok voltunk, mert megállapitható az a történelmi tény, hogy vele szemben mi azért nem küzdöttünk azon erélylyel, mint ma küzdünk Tisza Istvánnal szemben, mert vele megállapodás jött létre az ő követendő kormányzati programmjára vonatkozólag. És a mikor mi ezt őszintén beváltottuk, a mit pedig a függetlenségi párt nem tett, akkor minket nem lehet vádolni azzal, a mit nekünk imputálnak, hogy t. i. mi gróf Khuen-Héderváry ur kormányzásától a klerikális kormányzat bekövetkezését reméltük.

Rakovszky István: Nem vagyunk negyvenen!

Szederkényi Nándor: Kérjük a házat megszámláltatni!

Elnök: A jegyző urak össze fogják számlálni a jelenlévő képviselőket.

Endrey Gyula és Daróczy Aladár jegyzők *(összeszámlálják a ház tagjait).*

Elnök: Negyvenhárom képviselő van jelen s igy a ház tanácskozásképes. Kérem a képviselő urat, sziveskedjék beszédét folytatni.

Kovács Pál: Ez az egyik tévedése Polónyi Géza igen t. képviselőtársamnak. Másik tévedése arra vonatkozik, a midőn kijelentette, és azzal rágalmazott meg bennünket, hogy a midőn gróf Khuen-Héderváry 1903. szeptember hó 29-én itt az ülésben mondott beszédében azon nézetének adott kifejezést, hogy az 1867: XII. törvényczikk, a hadsereg kérdésében alapvető törvény, három részre osztja az intézkedési jogot, a mi állitólag tökéletes összhangban lett volna a chlopyi hadiparancsban foglalt deklaráczióval, akkor mi ezzel szemben nem léptünk volna ki a porondra és nem küzdöttünk gróf Khuen-Héderváry ellen teljes erélylyel. Hát ez is tévedés.

Tudvalévő dolog, hogy a chlopyi hadiparancscsal mi a magunk részéről egyáltalában egyet nem értettünk s igy Polónyi Géza t. képviselőtáesamnak azon állitása is, hogy a midőn gróf Khuen-Héderváry a képviselőház nyilt ülésében leszavaztatott, akkor a néppárt részéről bizonyos támogatásban részesült volna, sőt a néppártnak némely tagja vele szavazott volna, tökéletes félremagyarázása a helyzetnek. Én a magam részéről konstatálhatom, hogy olyan zürzavar volt akkor itt a képviselőházban, hogy még a többségnek nagy része sem tudta, miről van szó, és igy nagyon sokan szavaztak Héderváry ellen, a kik pedig vele akartak szavazni, és vice versa.

Polónyi Géza t. képviselőtársamnak a terminusra vonatkozó tévedése abban rejlik, hogy ő azt mondja, hogy a néppárt tökéletesen egyetértett gróf Khuen-Héderváryval szeptember hó 29-én, a néppárt vezérszónoka ekkor ki is nyilatkoztatta volna, hogy gróf Khuen-Héderváryval egyetért s illetőleg azt, hogy az ő kormányzata elé akadályokat nem gördit. Hát ez nem akkor történt meg, hanem igenis gróf Khuen-Héderváry első megbizatása után, a mikor az a bizonyos megállapodás létrejött az összes ellenzéki pártok és gr. Khuen-Héderváry között. Szeptember hó 29-én, a mikor a chlopyi hadiparancs után voltunk, hiába keres Polónyi Géza t. képviselőtársam az egyes naplókban és jegyzőkönyvekben olyan nyilatkozatot, a melyben a néppárt bármely tagja kijelentette volna, hogy gr. Khuen-Héderváry miniszterelnök kormányzata ellen nehézségeket nem gördit. Sőt ellenkezőleg; ha igen t. képviselőtársam fáradságot venne magának arra,

Digitized by Google

hogy a képviselőháznak a chlopyi hadiparancs megjelenése óta folytatott tárgyalásait átbetüzze, akkor e tárgyalások nagyon sok helyén ennek épen ellenkezőjére bukkanna. Azon időponttól kezdve mind többen és többen voltunk pártunk részéről azok, a kik hajlandók lettünk volna még törvényenkivüli eszközökkel is küzdeni azon kormányzat ellen, a mely a chlopyi hadiparancsot helyesnek és jónak ismerte el. *(Ugy van! balfelől.)*

Azt mondja továbbá Polónyi t. képviselőtársam, hogy *(olvassa)*: »Az 1867-iki törvény 15. §-ában világosan megmondja, hogy csakis a hadügy költségei közösek és kizárólag a hadügy költségei felett van a delegációnak tárgyalási és rendelkezési joga. Már most önök mindnyájan, a kik az 1867-es alapon állanak, az 1867-es alap nyilvánvaló meghamisitásával 36 esztendő óta nem tettek egyebet, mint a delegációban, tehát egy törvénytelen fórum előtt tárgyalták az oktatás ügyét, tárgyalták a katonai igazságszolgáltatást és tárgyalni akarják a vezényleti nyelv kérdését is.«

E tekintetben tökéletesen egyetértek t. képviselőtársammal, mert minden tartózkodás nélkül kijelenthetem, hogy igenis helytelen és egészségtelen állapot volt az, hogy a delegációba vitték olyan kérdések tárgyalását, a melyek nem oda valók, a melyek épen ugy, mint az ujonczmegszavazás és az ujonczmegajánlás sarkalatos joga, tisztán és kizárólag ide a magyar törvényhozás jogkörébe tartoznak. A magam részéről csak csodálatomat fejezem ki a felett, hogy a függetlenségi párt ez ellen mindeddig tiltakozó szavát fel nem emelte, és hogy erre az alapvető tiltakozó tételre részükről csak most került sor. Épen ebből a szempontból nagyon helytelennek tartom, hogy a függetlenségi párt még mindig ragaszkodik azon rideg álláspontjához, hogy nem küldi tagjait a delegációba és szerintem ezért bizonyos kötelességmulasztás vádja terheli a függetlenségi pártot, mert tiltakozását ezen törvényhozás termében nem fejezheti ki olyan erélyesen, mint a delegáczió tárgyalásai alkalmával. Ha ott, a delegációban tiltakozott volna a függetlenségi párnak bármely tagja ezen tétel ellen, az sokkal hatásosabb lett volna, mint ha itt teszik azt, mert itteni tiltakozásukat odaát meg sem hallják, vagy figyelembe nem veszik.

Áttérek most az általam benyujtandó határozati javaslat indokolására. Szükségesnek tartom ugyanis a következő határozati javaslatot beterjeszteni *(olvassa)*: »Utasittatik a kormány, hogy a közös miniszterek kinevezése alkalmával gyakorolja törvényes befolyását azon irányban, hogy közös miniszterekké a közös ügyekre csakis olyan egyének neveztessenek ki, a kik, ha közjogi kérdések merülnek fel, a magyar kormány álláspontját kötelességüknek ismerik megvédeni«. *(Helyeslés a néppárton.)*

Én ezt főleg azért tartom szükségesnek, mert már beszédem elején kifejtettem azon aggályokat, melyeket táplálok azért, mert látom azon támadásokat, melyek a túlsó oldalról jönnek és a melyek engemet is higgadtan hagynának, mint a hogy sajnálattal tapasztaljuk a miniszterelnök ur részéről ugyanezt, ha nem oly részről történnének ezek a támadások, ha mindjárt hallgatólagos beleegyezés mellett is, mint a hogy ezt tapasztaljuk a közös miniszterek magatartásában. A közös miniszterek akkor, a mikor alkalmuk nyilik a magyar közjogi álláspontot megvédeni, azt megvédeni egyáltalában nem tartják kötelességüknek. *(Ugy van! balfelől.)* Egy szavuk sincsen akkor, a mikor nekik befolyásos szavuk volna.

Az előbb már emlitettem Pitreich magaviseletét Derschatta inditványa alkalmával, emlitettem Goluchowski külügyminiszter urnak magaviseletét akkor, a mikor Baerenreuther részéről intéztettek hozzá kérdések. Hogy bővebben megindokoljam aggályaimat, kénytelen vagyok visszatérni Pitreich közös hadügyminiszter urnak fejtegetéseire, a melyekkel a Derschatta-féle inditvány alkalmával nemcsak katonai téren mozgott az én véleményem szerint, hanem közjogi téren is, mert hiszen ezek a katonai téren kifejtett nézetei nagyon belevágnak a mi közjogi kérdéseinkbe, mert hiszen a katonai kérdés maga is egy nagy közjogi kérdést képez. Például ki vitathatná el, hogy ezen katonai vita, mely itt a képviselőházban folytonosan folyik, hogy ez főleg közjogi téren mozog és mindaddig fog közjogi téren mozogni, a mig ezen kérdésnek közjogi alapja a katonai alappal összhangzásba nem fog hozatni. Pitreich hadügyminiszter urnak voltak itt olyan kijelentései, a melyek a legnagyobb aggálylyal tölthetnek el bennünket. Sorra veszem őket, azon sorrendben, a hogy beszédében előfordulnak. Azt mondja *(olvassa)*: »Die Rücksichten auf die grossen Schwierigkeiten, die sich beider Regierungen betreffs des Ausgleiches in wirthschaftlichen Fragen ergaben, verhinderten aber ein entsprechendes Ergebniss der Verhandlungen und zwangen dazu, vorläufig die so nothwendige Erhöhung des Rekrutenkontingents auf die Zeit der Einbringung neuer Wehrgesetze zu vertagen.«

Itt tehát kijelenti azon agályát, hogy ép ugy, mint a hogy a kiegyezési törvényjavaslatoknál azok az óriási nehézségek merültek fel, a melyek az utolsó u. n. tizenkettedik órában hozták meg a megegyezést a két kormány között, ugyanezek a nehézségek okozták, hogy a felemelt ujonczjutalékra vonatkozó törvényjavaslat egyelőre a napirendről levétetett. Ebből tehát azt látjuk, hogy ez a felemelt ujonczjutalékra vonatkozó törvényjavaslat a legközelebbi időben ismét ide fog kerülni a mi törvényhozásunk termébe. Ennélfogva már ez alkalommal joggal felvethető az a kérdés, hogy már most jogosult-e a t. függetlenségi párt azon indokolása, a melyet a leszereléshez füzött, hogy t. i. ők most nem akarják megakadályozni a kormányzás rendes folyását, hanem kijelentik, hogy jövőre

Digitized by Google

ezért küzdeni fognak teljes erővel. Joggal felmerül az a kérdés, hogy hát azért küzdöttek volna ők olyan erélylyel ezen javaslatok ellen, a melyek főleg a felemelt ujonczjutalék ellen irányultak, hogy ezt a küzdelmet azután ujra ott kezdjük el, a hol elhagytuk? Egy csekély fegyverszünetet kössünk? Ez egészséges állapot-e? Mikor ilyen kijelentést tesz a függetlenségi párt és ezzel indokolja az u. n. leszerelést, akkor a legmélyebb agodalommal tölthet el bennünket, a kik nem akartuk és nem kivántuk ezt a rendkivüli harczot. Hogy ez a harcz ujból megkezdessék és teljes mértékben felujittassék és a nemzet ujból kitétessék azoknak a szenvedéseknek, a melyeknek ki volt téve és a melyekkel minduntalan megindokolják ennek a harcznak abbanhagyását, ezt én kivánatosnak nem tarthatom. *(Helyeslés balfelöl.)*

Azt mondja továbbá Pitreich hadügyminiszter ur *(olvassa)*: »Kommt dazu, dass die Armee mehr oder weniger schutzlos Angriffen ausgesetzt ist, die nicht selten in gehässiger Form auf die Lockerung ihres Gefüges und der Disciplin abzielen, kommen dazu auch noch Bestrebungen, Bewährtes, statt es langsam, aber sicher den Vorderungen der Zeit anzupassen, stürmisch niederzureissen und an dessen Stelle umvermittelt Dinge von zweifelhaften Werthe zu setzen, so muss mann weiters fragen, ob nicht die Unsicherheit über das Schicksal des Einzelnen und des Ganzen den Geist in bedenklicher Weise zu erschüttern vermag.«

Ezekben a szavakban aggálylyal tölthet el az a kijelentése a hadügyminiszter urnak, hogy ő a maga részéről nagyon lassan óhajtaná, hogy ezekbe bármely kormányzat belemenjen, mert ő az ilyen rohamos keresztülvitelét ezeknek a dolgoknak elhibázottnak tartaná. De különben is kijelenti, hogy ezek a kivánságok, a melyek magyar részről tápláltatnak, ugrást képeznek a sötétbe és ennélfogva a hadügyi kormányzat részéről lehetetleneknek tartatnak. Hogy ezután ezeknek a megvalósitását mennyire remélhetjük az ilyen kijelentések után, ez is nyitott kérdés marad előttünk. *(Ugy van! balfelöl.)*

Továbbá azt mondja *(olvassa)*: »Die in verschiedenen Stufen leitenden Militärs schliessen die Augen nicht vor Erscheinungen, die in langen Friedenszeit zu Tage treten in der einen Armee so, in einer zweiten oder dritten wieder anders; sie beschönigen nicht, bemühen sich den Geist des Regiments wach zu erhalten und den Ursachen für Reibungen den Boden zu entziehen, lassen Ahndung eintreten, wo es geboten ist; anderseit müssen sie aber auch — und hier ist eine unverrückbahre Grenzlinie — die höchstwichtige Pflicht erfüllen, das Eindringen politischer oder nationaler Gegensätze in die Armee zu verhindern und es nicht zu dulden, dass in derselben Mitglieder der einem Nation über die der anderen sich erheben, denn das österreichisch-ungarische Heer ist ein Volksheer, aber ein Volksheer, weder deutsch, noch ungarisch, noch cechisch, polnisch u. s. w., sondern es ist das gemeinsame Heer aller Nationen, in dem diese gleiche Würdigung und Wertschätzung, gleichen Schutz finden müssen. Dies lehrt uns die Tradition, die das Reglement verkündet.«

Ebben látom én legteljesebb mértékben lealacsonyitását a magyar paritásnak; egy közös hadügyminiszternek, a ki mindkét állam közös hadügyét képviseli, ilyen kijelentést nem szabadna tennie. Ez tisztán mutatja, hogy ő a magyar közjoggal, de egyáltalában mindkét állam közjogával alapjában nincs tisztában, mert különben ilyen kijelentést nem tehetett volna sohasem. Ezzel a kijelentésével tökéletesen azonositja magát a chlopyi hadiparancsban lefektetett alapelvvel, a midőn a hadsereget szintén elnevezi ugyan néphadseregnek, de abban a fogalomban, a melyben ők szeretik azt a maguk részéről magyarázni: hogy t. i. ez egy olyan néphadsereg, a mely az osztrák-magyar monarchia népének a hadserege, a mely osztrák-magyar-monarchia tulajdonképen nem létezik, mert osztrák-magyar nép nem létezik, de létezik osztrák nép, és létezik magyar nép, mint államjogi fogalom. A mikor néphadseregről beszél a hadügyminiszter ur, akkor nagyon jól kellene tudnia, hogy nem osztrák-magyar néphadseregről lehet itt szó, hanem két néphadseregről, a mely jogosan megilleti mind a két államnak népét, t. i. magyar néphadseregről, és osztrák néphadseregről. Ezeknek kölcsönös védelmére alapittatott az elég helytelenül ugynevezett közös hadsereg, a mely, mint közös intézmény, méltán elvárhatná, hogy a hadügyminiszter részéről mint helyes fogalom állittassék a világ elébe, nem pedig ilyen fogalom gyanánt.

Midőn határozati javaslatomat beterjesztettem, főleg ezen chaotikus fogalomzavar inditott arra, a melyben látom, hogy közös miniszterein leledzenek, és azért terjesztettem be, hogy ennek elfogadásával a jövőre nézve biztositva legyünk, hogy csakis olyan egyének kerüljenek a közös miniszteri székekbe, a kik nekünk tökéletes garanciát nyujtanak egyrészt az iránt, hogy a magyar közjogot teljesen ismerik, másrészt pedig ezen közjogi ismeretük alapján akkor, midőn kollizióról van szó az osztrák és a magyar állam között, a magyar álláspontot, illetőleg a magyar királyi minisztérium álláspontját kellő védelemben tudják részesiteni, nehogy azután minduntalan összeütközésre kerüljön a sor osztrák és magyar részről, és hogy a magyar vagy az osztrák törvényhozásban kelljen olyan kijelentéseket tenni, a melyek azután ellenséges álláspontot fognak képviselni Ausztria és Magyarország között, és ezáltal a kölcsönös megérthetésnek mindig akadályát fogják képezni.

Ajánlom tehát határozati javaslatomnak elfogadását. A magam részéről a kifejtettek

Digitized by Google

folytán az ujonczjavaslatot, daczára annak, hogy más körülmények között meg kellene szavaznom, mint az államnak feltétlen szükségességét, a mai helyzetben nem szavazom meg. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Daróczy Aladár jegyző: Smialovszky Valér!

Smialovszky Valér: T. képviselőház! A szokástól eltérőleg, nincs szándékom az előttem szóló beszédére reflektálni, mert egyáltalában nem szándékozom a kérdés részleteivel foglalkozni, hanem azonnal áttérek tárgyamra, és ha megengedi a t. ház, határozati javaslatomat, a melyet előterjeszteni kivánok és ennek rövid indokolását, egész terjedelmében fel kivánom olvasni.

Minthogy teljesen kizártnak tartom azt, hogy létezzék magyar politikus, vagy képviselő ma, a ki a békés kibontakozást ne óhajtaná, és ilyennek utjába merészkednék állani, minden bővebb indokolás nélkül a következő, soron kivül tárgyalandó határozati javaslatot ajánlom elfogadásra *(olvassa)*:

»A mostani parlamenti helyzet orvoslása és a legszükségesebb törvényjavaslatok lehető leggyorsabb letárgyalására szükséges rendkivüli, de a házszabályokkal nem ellenkező módozatok megállapitása czéljából határozza el a képviselőház, hogy a szőnyegen levő törvényjavaslat tárgyalásának felfüggesztésével az összes pártokból megalakitandó bizottságot küld ki, a melynek feladata lesz rövid záros határidőben a házszabályok szigoru szemmeltartásával egyezményi tervezet kidolgozását megkisérelni.« *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nem tartom szükségesnek magamra nézve kiemelni azt, hogy én az ugynevezett obstrukcziót e pillanatban nem kivánom támogatni, s ép azért tartózkodom határozati javaslatom anyagi indokolásától; de végrehajtásának módozataira nézve következőket tartom szükségesnek elmondani, a mit felolvasni bátor leszek, hogy még egy szóval se mondjak többet, mint a mennyit elkerülhetlenül szükségesnek tartok. *(Olvassa)*:

A bizottság munkarendjére vonatkozólag kimondandó lenne a képviselőkre, a főrendiházi tagokra és a sajtóra a nyilvánosság, továbbá az, hogy a bizottság lehető folytonosságban működik és záros határidőben tartozik munkálatát befejezni.

Arra nézve, hogy a képviselőház pártjainak és tagjainak teljes részvételével kiformálandó egyezmény létesülése esetén az abba foglalt törvényjavaslatok miként tárgyaltassanak le, szükségesnek tartanám, hogy legalább a legfontosabb törvényjavaslatokra kimondatnék, hogy esetleg a szakbizottsági tárgyalás mellőzésével záros határidőhöz kötött osztályokbani tárgyalást rendeljen az egyezmény, hogy ekként a bár nem en block-szerü, de gyorsaságánál fogva mégis annak látszó tárgyalásnál az alapos hozzászólás lehetővé tétessék.

Tekintettel arra, hogy e határozati javaslat a szőnyegen lévő törvényjavaslat tárgyalása alatt soronkivül szavazásra nem kerülhet, határozati javaslatomat, mint külön inditványt a mai napon az inditványkönyvbe be fogom jegyezni.

(Az elnöki széket Perczel Dezső elnök foglalja el.)

Az ország közérdeke és parlamentünk presztizsének visszaállitása szempontjából kérve kérem a ház bölcsességét, hogy határozati javaslatomat, mely legszemélyesebb elhatározásom eredménye, esetleg mint külön inditványt, nem az élethalál harcz előtti félelemből, de kisérletképen az alkotmányosság kereteinek betartása czéljából soron kivül elfogadni méltóztassék. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Magától értetődik, hogy a szőnyegen lévő törvényjavaslatot elfogadom. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Elnök: Polónyi Géza képviselő ur személyes kérdésben és részben félremagyarázott szavai értelmének helyreigazitása czimén kér szót.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Előrebocsátom, hogy ha mindazokra, a melyek a tegnapi napon itt a t. ház szine előtt elmondattak, reflektálni akarnék, és illetőleg ha szándékosan félremagyarázott szavaimnak értelmét az egész vonalon helyreigazitani szándékoznám, akkor nekem az ülés már rövid lenne. Igy tehát a magam részéről nemcsak ebből az okból, de azért is, mert nem szándékozom czélzatos, valótlan dolgokkal hosszabban foglalkozni, csak azoknak rektifikálására szoritkozom, a melyek részint pártállásomra, részint bizonyos tényekre vonatkozólag a dolgoknak meg nem felelőleg adattak elő.

T. képviselőház! Kénytelen vagyok sorrendet tartani, hogy egy pár dologra vonatkozólag észrevételeimet megtehessem. *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi napon Zboray Miklós képviselő ur azzal mulattatta a házat, hogy beszédemmel foglalkozott és annak majdnem minden szavát vagy félremagyarázta, vagy meg nem értette. Azon kezdem, t. képviselőház, hogy Zboray képviselő ur beszédének fonalán, ott, a hol a nálam való tanácskozásról és beszélgetésről emlékezik meg, ugy adja vissza annak a beszélgetésnek és tanácskozásnak értelmét, mint ha én akkor, azon a bizonyos vasárnapon, azzal állottam volna a nálam tanácskozáson lévő barátaim elé, hogy nekünk el kell készülve lennünk véráldozatra is, mert tudnunk kell, hogy spadassinokkal is szemben fogunk állani. T. képviselőház! Én nem ezt mondottam ezen értekezés alkalmával, hanem azt mondottam, hogy annak, a ki küzd akkor, a midőn látja, hogy a politikai áramlatok a nemzetet a koronával állitják szembe, el kell készülve lenni arra, hogy jönnek törvénytelenségek, törvénysértések, ex-lex választások stb., a melyekkel szemben a nép a fegyverek, a szu-

Digitized by Google

ronyok éle elé fog állittatni. Én soha részemről nem követelnék részt olyan küzdelemből, a melyben az, a ki a harczot fölidézte, mig egyrészt az ártatlan népet oda állitja a szuronyok és golyók elé, addig a maga részéről félrevonul. Ez volt, a mit én mondtam, *(Felkiáltások a jobboldalon: Ebben igaza van!)* és arra intéztem azt a kérdést, hogy el vagyunk-e tehát tökélve arra, hogyha arra kerül a sor, ott fogunk állani az elsők sorában és mi a magunk számára követeljük azt, hogy a szuronyok, vagy golyók minket találjanak? *(Ugron Gábor közbeszól.)*

Én nem vádolok senkit, t. képviselőház; én nem azt mondtam, hogy spadassinokkal fogunk találkozni, de hogyha mondtam volna is, annak bizonyitására, hogy még akkor is helyesen gondolkoztam-e volna vagy sem, nem szükséges egyébre hivatkoznom, csak a tegnapi ülés lefolyására; méltóztassék elolvasni ezt az egész beszédet és az a közben történt közbeszólásokat, és akkor tessék kommentálni, hogy helyesen prognosztikáltam volna-e, ha azt mondtam volna.

De, t. képviselőház, nem erre, hanem a tényekre fektetem a sulyt. A t. képviselő ur beszédének egész tenorjában — felolvashatnám az idevonatkozó idézeteket — azzal gyanusit, sőt a mi a politikai jellemet illeti, azzal rágalmaz, hogy én gróf Tisza István miniszterelnök ur iránt érzett bizalmamból az ő támogatására sietek, vagy hogy az ő iránta táplált bizalom vezeti az én politikámat. Hát, t. képviselőház, nekem erre csak az a feleletem, hogy volt, van és lesz különbség ellenzéki férfiak között egy kormánynyal szemben alkalmazandó fegyverek tekintetében. De ha valaha maga az a tény, hogy valaki rendkivüli fegyverek alkalmazását egy bizonyos időben helyesnek nem tartja, a bizalmat jelentené, akkor hosszu időkön át az egész ellenzék és a t. néppárt sem tett volna egyebet, mint bizalmat nyilvánitott volna a kormány irányában. Erre különben rá fogok térni részletesen ott, a hol beszéde ezen részével szándékozom foglalkozni. Annak, a ki ilyesmit ráfog egy politikusra, a ki a törvényjavaslatot nemcsak hogy meg nem szavazza, hanem a leghatározottabban támadja, elő kell állania a nemzet szine előtt azzal a ténynyel, a melylyel rámutat arra, hogy mikor volt nekem szavam vagy tényem, a melylyel én a gróf Tisza István miniszterelnök úr iránti bizalomból bármilyen tekintetben az ő politikája támogatására vállalkoztam volna. Számon akarom ezt kérni; mert ellen esetben le kell vonnom a konzekvenciát: a ki ilyent állit a nélkül, hogy be tudná bizonyitani, szándékosan ferdit és valótlanságot mond!

Igenis én azt mondtam, hogy nem a miniszterelnök, nem a politikus iránt érzett bizalom okából, hanem, bármely kormányelnök állana ott, ha a pártnak, a melyhez tartozom és az országnak itt a nemzet szine előtt igéreteket tett és kötelezettségeket vállalt, én mint magyar ember a kormány iránt tartozó, bár ellenzéki tiszteletnél fogva, igen is köteles vagyok abban a feltevésben cselekedni, hogy ő mint ember és mint tisztességes ember igyekezni fog azon igéreteket és kötelezettségeket beváltani, ha pedig beváltani nem tudja, akkor annak konzekvencziáit le fogja vonni. *(Egy hang jobbfelől: Ugyis lesz!)* Ez iránt soha köztünk félreértés nem volt, nem lehetett. *(Helyeslés.)* Hogy ilyen nyilatkozat nem politikai bizalomnyilvánitás, azt tartom, ezt magyaráznom már azért is felesleges, mert ha ellenkező felfogás verhetne gyökeret, akkor az a parlamentárizmus alapjait rombolná össze, mert akkor az egymás iránt tartozó bizalom és a magyar becsületbe vetett hit megingott örökre. *(Igaz! Ugy van! a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* Tehát ez egyszerüen valótlanság.

Már most a t. képviselő ur a gróf Khuenféle támogatásra vonatkozólag jónak látja gróf Zichy Jánosnak beszédét idézni és velem szemben czáfolásokba bocsátkozni. Erre vonatkozólag az én álláspontom és az én szavaimnak értelme világosan a következő volt: nem mindig obstruált a t. néppárt, sőt — azt mondtam és állitom, és nyomban be fogom bizonyitani — gróf Zichy János, a pártnak akkori elnöke, itt a ház szine előtt a legünnepélyesebben elitélte az obstrukcziót a nélkül, hogy a néppárt táboráből a legkisebb szeczesszió következett volna be. Elitélte itt a parlamentben, mint a pártnak elnöke, a pártnak nyilvánvaló politikai helyeslése mellett.

B. Kaas Ivor: Az nem áll! *(Derültség jobbfelől.)* A szólásszabadság fentartásával!

Polónyi Géza: Nem foglalkozhatom a parlamentben egyeseknek véka vagy suba alá rejtett érzelmeivel. Én a magam részéről a párt-életben megszoktam azt, hogy a ki a konzekvenciákat a maga számára le nem vonja, szolidaritást vállal azzal a párttal, a melynek nevében az illető elnök nyilatkozott.

B. Kaas Ivor: Tehát önök mind egyetértenek Polónyival!

Polónyi Géza: Én először pártelnök nem vagyok . . .

B. Kaas Ivor: A párt nevében beszélt!

Polónyi Géza: Ez sem való!

B. Kaas Ivor: Kijelentette!

Polónyi Géza: Nem áll! Én senkitől ilyen meghatalmazást nem kaptam, nem is hivatkoztam ilyenre, s ennek következtében az is valótlan, hogy én a párt nevében beszéltem volna.

Én bizonyos közbeszólásokra, mikor egy képviselő ur megkülönböztetést csinált »párt« és »elvtársak« között, igenis mondtam beszédemben, hogy nekem is vannak elvtársaim, de a párt nevében egy árva szóval nem beszéltem. Egyébként biztos vagyok benne, hogy azt, a mit én mondtam, annál a szolidaritásnál fogva, a melyben a mi pártunk áll, még azok is, a

Digitized by Google

kik alárendelték az ő meggyőződésüket, bátran mondhattam volna a párt nevében is, mert én a függetlenségi és 48-as pártnak programmja ellen egy árva lépést nem vétettem, sem pedig az ő taktikájával összeütközésbe nem jöttem. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Mi sem vétünk a néppárt programmja ellen! *(Zaj a jobb- és a baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Tehát az obstrukczió a néppárt programmja! Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Most azután, t. képviselőház, szükséges, hogy históriailag is helyesen állapittassanak meg a tények, a melyek itt történtek. S én itt, t. képviselőház, fel fogom olvasni gr. Zichy János. a néppárt akkori elnöke 1903 április 18-án tartott beszédének idevágó részét. Először is konstatálni kivánom azt, t. ház, hogy gróf Zichy János ezen most jelzett beszédében a következőket mondja *(olvassa)*: »De nagyon sokan vannak, többen vannak — ezek közt én is helyt kérek magamnak — azok, a kik ezen ideált az általunk is fentartani kivánt közjogi viszonyok között ma megvalósithatónak nem tartják.« Tehát gróf Zichy János a t. párt nevében kijelentette, hogy a jelvényre, czimerre, vezérletre és vezényletre vonatkozó dolgokat, a melyekről ő itt beszél, ezen ideált, az általa is fentartani óhajtott közjogi viszonyaink között ma megvalósithatónak nem tartja.

Én hivatkoztam arra, hogy ránk, a függetlenségi pártra természetes, hogy döntő befolyással kell, hogy hasson annak mérlegelése, hogy a rendkivüli eszközökkel folytatott harczczal milyen eredményekre számithatunk magában a parlamentben és milyenekre a nemzetben. És ezt nem akarják t. szomszédaink sohasem megérteni. *(Egy hang balfelől: Kik?)* Mindnyájan. Akkor, a midőn a néppárt elnöke ezt a kijelentést tette április 18-án . . .

Kovács Pál: Az ex-lex előtt!

Polónyi Géza: . . . igenis az ex-lex előtt, midőn láttuk, hogy a néppárt részéről is ilyen nyilatkozatok történtek, sőt a néppárt elnöke ugyanezen beszédében még a felemelt létszámra vonatkozólag is nyilatkozatokat tett arra az esetre, ha a kétéves szolgálat tekintetében eredményeket érhetnek el; midőn láttuk, hogy a néppárt a maga részéről a közjogi viszonyoknál és a mai helyzetnél fogva azt hirdeti, hogy kivihetetlennek tartja a nemzeti vivmányokat, és miután később a szabadelvü párt részéről is a promulgált programm alapján köztudomássá vált, hogy a politikai magyar nemzetnek itt megnyilatkozó többsége is olyan programmot fogadott el, a mely parlamentariter tette lehetetlenné azt, hogy itt ezen nemzeti vivmányok tekintetében, akár rendkivüli eszközök alkalmazásával is, sikert elérni lehessen: akkor tért át a függetlenségi és 48-as pártnak az a része, a mely Kossuth Ferencz vezérlete alatt áll, — a kinek vezérletére, hozzá teszem, büszkék vagyunk, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* mert ott, a hol a nemzetnek választania kell a Rakovszkyak, Okolicsányiak és Kossuthok között, ott a nemzetnek könnyü lesz a választás, *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)* erről önök meg fognak győződni, — *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Lukáts Gyula: Nem is kell az ónodi gyülésre menni!

Kubinyi Géza: Ugy van! Még az ónodi gyülésre se kell menni!

Polónyi Géza: . . . de mondom, t. képviselőház, mindig és szándékosan elhallgatják azt a tényt, hogy a függetlenségi és 48-as párt ezen politikai helyzetbe jobb belátását követve ment bele, a helyett, hogy a nemzetet fegyvertelenül, a parlamentben kivivható siker kilátásának reménye nélkül, egy harczba beleszólitsa, a melyben csak az következhetik be, hogy a mig a nemzetet izgatók czigarettát sodorva ülnek otthon, addig a nép ezrei és százezrei koldusbotra jutnak és fegyver elé állittatnak. *(Zajos helyeslés a szélsőbal- és a jobboldalon. Mozgás és zaj a baloldalon.)*

Kubinyi Géza: Ez az igaz! *(Zaj és ellenmondások a baloldalon.)*

Gajáry Géza: Tessék megczáfolni, ha nem igaz!

Molnár Jenő: Azt is mondták, hogy januárban agyonütnek bennünket a rezervisták!

Elnök: Csendet kérek a jobb- és a baloldalon!

Polónyi Géza: Ugy látszik, fáznak az igazságtól. *(Derültség a szélsőbal- és a jobboldalon.)*

Hellebronth Géza: Nem fázunk! *(Felkiáltások a jobboldalon: Melegük van!)*

Polónyi Géza: Azt mondják a t. képviselő urak, hogy nem fáznak. Engedelmet kérek, ha itt Rakovszky urnak egy szarvasokoskodási elméletével felelek, t. i. ő szereti a szarvasokoskodást. Hát én ugy állitom fel a kérdést t. barátaim előtt: vagy fáznak, vagy nem fáznak; de miután önök azt állitják, hogy nem fáznak, tehát fáznak. Nem? *(Zajos derültség a szélsőbaloldalon és a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, én ezen a területen, a szarvasokoskodások területén, még nagyon sokat fel tudnék hozni önöknek; de ezt is csak azért alkalmaztam, mert az önök Rakovszkyja szerelmes ezekbe a szarvasokoskodásokba.

Most csak azt akarom megállapitani, hogy én azt állitottam, mi történt azóta, a mióta gróf Zichy János ezen beszédét tartotta? Történt ugyebár az, hogy elbucsuzott a Széll Kálmán-féle kabinet, jött utána a gróf Khuen-Héderváry kabinetje, a melynek még nem is volt ideje megmelegedni s jött azután gróf Tisza István. Már most milyen elveket vallott a néppárt április 18-ikán az obstrukczió tekintetében, a melyre nézve — most már konstatáltuk, — ugyebár hirdették azt, hogy ők maguk is a nemzeti vivmányokat kivihetetlennek tartják; ugyanezen beszédben hirdette gróf Zichy János azt is, hogy

Digitized by Google

a 67-es alap stabilitása tekintetében a legnagyobb konzervatizmust kellene követnie a szabadelvüpártnak és a néppártnak is, ma pedig — nem tudom, ez is párthatározat-e, vagy nem — *(Derültség jobbfelől.)* előáll Rakovszky István képviselő ur és a 67-es alapon álló párt nevében követeli a 67-es alapnak konzervativ stabilitás szempontjából való revizióját.

Kovács Pál: Micsoda szarvasokoskodás!

Polónyi Géza: Igy értem én. *(Egy hang balfelől: Ön érthette!)* De igy is van! Előterjesztette, a mint a multkor beszédéből felolvastam, hogy ő kézi zálogot akar, és kézi zálogot lát egy magyarázó törvényben, a mely az 1867-diki törvényt mint uj törvényt értelmezi. Mi más ez, mint magyarázati törvény alkotása, revizió czéljából? *(Ugy van! jobbfelől és a szélsőbaloldalon.)* Erre mondottam, és mondom ujból, hogy vagy igaz az, a mit Rakovszky István t. képviselő ur vitatott, hogy az az 1867-iki törvény megvédelmezi a nemzet jogait, és annak alapján azt követelhetjük, a mint hogy tény is, hogy azt követelni jogunk van, és akkor azt nem szabad revideálni, vagy pedig nem olyan az a törvény, és akkor azt nem revideálni kell, hanem el kell törülni és helyébe másikat kell alkotni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ez azután lehetséges, ugy-e, ha a lehetségek és az opportunitások szerint okoskodunk?

Polónyi Géza: Nem a lehetségek és az opportunitások szerint, hanem a logika szerint és pártelvi szempontból okoskodom. S a midőn én ezen az alapon állok, akkor számon kérem azt, hogy mivel támogatom én a kormányt? Nem áll-e közelebb a támogatáshoz az, a ki a reviziót kivánja, mint az, a ki azt mondja, hogy az a törvény pedig eltörlendő, mert »caeterum censeo Chartaginem esse delendam.« *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, nagyon elterelődtem a témától. Csak azt akarom itt felolvasni, hogy a midőn a néppárt elnöke az egész párttal való szolidaritásban itt a ház szine előtt felállott és politikai enunciációkat tett, mit mondott az obstrukcióra vonatkozólag, *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* és azzal kapcsolatban érvényesitem ezt, hogy, miután időközben politikailag egyéb dolog nem történt, mint az, hogy gr. Tisza István került a miniszterelnöki székbe, én arra kértem az urakat, hogy sziveskedjenek két dolgot megcselekedni: Egyrészről sziveskedjenek indokolni, hogy azon elmélettel szemben, a melyet április 18-án a párt vallott, mely politikai indokok azok, a melyek ma az obstrukció alkalmazását tennék indokolttá? Nem tudom, — ez iránt is felvilágositást kértem — hogy tulajdonképen obstrukcióban van-e a néppárt, vagy nincs? *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

Kovács Pál: Nincs!

Polónyi Géza: Ha nincs, én tudomásul veszem, de akkor miért vádolnak meg minket az urak azzal, hogy mi leszerelünk, nem megyünk neki a harcznak? *(Élénk derültség és helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* A mellett, t. ház, hogy egész beszédemnek tulajdonképeni oka az volt, hogy Rakovszky István képviselő ur nemcsak szemrehányást tett nekünk, hogy nem folytatjuk az u. n. harczot, de egyenesen felhivott bennünket arra, hogy mi a nemzet szine előtt adott szavunk megszegésével menjünk bele egy oly harczba, a melyet ő az 1867-es alap reviziója czimén akar folytatni: e mellett, t. ház, itt állunk most a tények kellő közepében, s én azt kérdem, hogy morál-e ez, politika-e ez?

B. Kaas Ivor: Nem, csak rabulisztika!

Polónyi Géza: Tagadni az obstrukciót, de csinálni obstrukciót, más pártokat pedig arra ösztökélni, hogy a nemzet szine előtt adott szavuk megszegésével tegyék azt, a mit ők maguk helytelennek mondanak? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon és a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondotta gróf Zichy János, hogy *(olvassa)*: »Innen magyarázható az, t. ház, hogy ilyen eljárással szemben még azok is, a kik akkor perhorreskálták az obstrukció uralmát, — a Bánfy-féle obstrukcióról beszélt — mégis szankczionálták a kisebbség kétségbeesését, mert a többség részéről akkor az alkotmány elveit soha tiszteletben tartva nem látván, a maga politikai kétségbeesésében, a maga politikai agoniájában és vonaglásában szinte látszólag tiszteletlenséggel illette azt, — tudnillik a parlamentárizmust — ezt azonban a mai viszonyok között felfogásom szerint megtenni nem lehet és nem is szabad. Mindenekelőtt ne méltóztassék elfelejteni, hogy mi egy nagy harcz kellő közepén állunk és hogy az indemnitás megobstruálása által elveszti az ellenzék a továbbra való küzdelemnek legális alapját. (Éljenzés a néppárton.)« Nem volt megmondva, hogy egyesek nem éljeneztek, hanem az egész néppárt. *(Derültség jobbfelől.)*

Kovács Pál: Micsoda sztenográfia ez?

Polónyi Géza *(olvassa)*: »Azért az ily kormány által vezetett többség akaratának akkor, a mikor indemnitásról van szó, a melyre szükség van az én felfogásom szerint — bocsánatot kérek, ha nem tetszik — érvényesülni kell, még ha az az akarat a legnagyobb ellentétben is volna a kisebbség akaratával, (Ugy van! a jobboldalon.) mert ha annak az érvényesülését megakasztjuk az által, hogy a kormányt alkotmányonkivüli helyzetbe sodorjuk, akkor magunk működünk közre alkotmányos életünk megbénitásában. (Igaz! Ugy van! a bal- és a jobboldalon.)« Azután azt mondja *(olvassa)*: »A 48-as párt javára irható, hogy minden történelmi alapon fejlődött alkotmány veszedelmére és kárára az egész világon elfajul a parlamentárizmus.« — Ezt gróf Zichy János, a néppárelnöke mondja *(olvassa)*: »Elfajul oly annyira

Digitized by Google

hogy annak tartalmát, lényegét egyedül a maga formájával fedezni már alig lehet. De ennek oka a parlamentárizmus lényegében van, mert a parlamentárizmus nem a kvalitásnak, hanem a kvantitásnak az elvére van fektetve.« Itt mondtuk azután azt, hogy jó volna egy mágnás parlament most. *(Tovább olvassa)*: »Már ennek következtében a parlamentárizmus intézmény mind szeszélyesebb és mind következetlenebb lesz, mert a szeszélyesség és következetlenség, t. ház, a tömegnek tulajdonsága, azoké a tömegeké, a melyek a kvantitás természeténél fogva a felelőség elvét nem ismerik.«

Ha mi, t. képviselőház, megöljük az elvet, abban a pillanatban módot nyujtunk arra, hogy a parlamentáris törekvésekkel ellentétes velleitások tort üljenek ezen halott felett. *(Felkiáltások a jobboldalon: Tisza mondta?)* Nem, ezt gróf Zichy János mondta. Én csak azt mondtam és ezt ime historiai tényekkel állitottam és állitom helyre, hogy a néppárt a maga részéről igenis a legélesebben, a leghatározottabban elitélte az obstrukcziót saját pártelnöküknek a parlament szine előtt elmondott beszédében. Tehát az a valóság, a mit én állitottam, és nem az, a mit Zboray Miklós képviselő ur itt a házban rám fogott. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De tovább kell mennem és rá kell térnem, mert a személyes kérdés keretében akarok maradni, arra, hogy ugyanaz a képviselő ur nem kevesebbet állitott tegnapi beszédében, mert jól esett neki a rágalmazás, mint azt, hogy én valami paktumot kötöttem a városházán a Kossuth szobrára.

Zboray Miklós: Ezt állitottam én?

Polónyi Géza *(olvassa)*: »Én nem ismerem el azt, hogy ne merjünk nyilatkozni. Legyen bátorsága annak a férfiunak, mondja meg a nézetét, leszavazhatnak bennünket, de inkább lásson a nemzet tisztán, mintsem lássa itt a megalkuvást. Ugyanolyan ez az eset, mint — a mi szintén szánalmat keltő az én szemeimben — Kossuth Lajos szobrának a kérdése.«

Annyira nem igaz ez, hogy már ön is resteli, hogy elmondta. *(Derültség jobbfelől. Éljenzés a szélsőbaloldalon. Olvassa)*: »Ugy tudom, ugy hallottam, hogy Polónyi Géza képviselő ur a város közgyülésén egyszer szóvá tette és hivatkozott magára a főpolgármesterre is. Ugy tudom, hogy ott is egy megállapodás léteznék, hogy nem merjük felállitani Kossuth Lajos szobrát és a megállapodás az, hogy előbb mauzoleumot csinálunk és csak majd azután állitunk szobrot«. Azt mondja tovább *(olvassa)*: »Hát miféle meghunyászkodás, miféle megalázkodás ez? Hát a kurucz csapatok igy állapodnak meg?«

Zboray Miklós: Nem azt mondtam, hogy ön csinálta, hanem ön tette szóvá.

Polónyi Géza: Tehát ki a kurucz: a polgármester, vagy én? *(Derültség.)*

Molnár Jenő: Ez nagy kérdés most már!

Polónyi Géza: Ki az, a ki meghunyászkodik? Hát a képviselő urak legyenek óvatosabbak, ha ilyen vádakat levegőbe röpitenek. Mindenki tudja, hogy a székesfőváros törvényhatóságának termében határozottan és egyenesen követeltem a Kossuth-szobor felállitását, sőt egyenesen felirat küldését is javasoltam a képviselőház szine elé, a mit a közgyülés el is fogadott. Tovább megyek. Az ily vádaskodó urak arról sem győződtek meg, hogy már hónapok óta tervben van a Kossuth-szobor felállitása, és már a pályázat kiirása előtt állunk. Én tehát ujból konstatálom, hogy a miből ellenem és politikai jellemem ellen ily vádat akarnak kovácsolni, az semmi egyéb, mint rágalom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Mozgás a néppárton.)*

Itt van az Engel-féle eset, a miről szintén akarok beszélni. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Én soha életemben nem szoktam privát beszélgetéseket előhozni, pláne oly emberekkel szemben, a kik talán inkább hálára volnának velem szemben kötelezve. És soha ily ügyet elő nem hoztam volna és szóvá nem tettem volna, mert magamra nézve azt is megkisebbitésnek tekintettem és tekintem, hogy akad olyan ember, a ki rólam ilyent feltételezni mert. Hát elmondom ugy, a hogy tiz tanu jelenlétében néhány nappal ezelőtt az a beszélgetés történt.

Zboray képviselő ur, a ki sportot csinált abból, hogy mindenfelé kürtölte, hogy engem ezzel meg ezzel kenyereztek le, a mult alkalommal abban a beszélgetésben állott elő, hogy majd megválik február másodikán, hogy lesz-e obstrukczió vagy nem lesz. Én ezen beszélgetésnek további részét nem szándékozom előadni, nem feladatom, de szószerint azt mondtam, hogy: neked kell tudnod a legjobban, mert évek óta ismersz, mellettem voltál, láttad működésemet, hogy én az ilyenekre soha hozzáférhető nem vagyok, még neked sem. *(Nagy zaj balfelől.)* Erre a képviselő ur közbeszólt, hogy: Mert nem próbáltalak meg. *(Mozgás a szélsőbaloldalon és jobbfelől.)*

Zboray Miklós: Nem áll!

Polónyi Géza: Ezt mondtam! Tiz tanu volt jelen!

Zboray Miklós: Ha tiz tanu lesz, mind mellettem bizonyit!

Polónyi Géza: Ezt mondta: Igenis, még nem próbáltalak meg. Emlékezzél csak vissza. Midőn a házban az Engel-ügyben felszólaltam, — és pedig, akkor nem tettem hozzá, de most állitom tovább . . .

Zboray Miklós: Én ezt nem mondtam!

Polónyi Géza: . . . mikor az egész ellenzék fel volt zudulva az Engel-ügy miatt és én az Engel-ügyben a házban felszólaltam, te másnap hozzám jöttél.

Zboray Miklós: Ez sem áll!

Polónyi Géza: Hát harmadnap.

Zboray Miklós: Ez sem áll! Én sem másnap, sem harmadnap önhöz nem mentem!

Digitized by Google

Polónyi Géza: Tehát negyednap vagy ötödnap.

Zboray Miklós: Csak tessék tovább folytatni!

Polónyi Géza: Én a napot nem tartom lényegesnek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Mondjuk, hogy 11 nap mnlva. Én nem vezettem kalendáriumot erről a dologról. A tény igy áll. Hozzám jött Zboray képviselő ur és hozzám fordult azzal az ajánlattal, hogy őt megkérte Engel, hogy ő nekem 20.000 frtot ajánljon fel a védelméért, ha elvállalom. Igaz-e ez? *(Nagy mozgás a szélsőbaloldalon és jobbfelől.)*

Zboray Miklós: Nem igy volt! Azt mondtam!

Polónyi Géza: Ezt ön akkor nem mondta!

Zboray Miklós: Mondtam!

Polónyi Géza: Itt vannak a tanuk, meg fogják mondhatni! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* A mire én azt feleltem és azt válaszoltam, sajnálom, hogy ilyent rólam feltételeztél. Ez volt köztünk a beszélgetés. Most azt olvasom, hogy a képviselő ur azt mondotta a ház szine előtt, hogy ő maga előre tudta, hogy ez görbe lesz és nem fogok erre vállalkozni. Hogy ez a mentség nem vád-e, az a házra bizandó; hogy egy ügyvéd előre tudva azt, hogy sikertelenül vállalkozik arra, hogy egy képviselőt ilyennel megközelitsen, dijazásért ilyet tesz, hogy mentség-e, azzal nem foglalkozom, de magam részéről igenis konstatálom azt, hogy ez a dolog igy szóról-szóra megtörtént, a ki pedig ilyet tesz, másnak politikai morálból oktatást adhat-e, vagy nem, azt az egész magyar nemzetre bátran rábizhatom. *(Élénk helyeslés a szélsőbalés a jobboldalon.)*

Sándor Pál: A szigoru erkölcsök! Másodszor!

Polónyi Géza: T. ház! Még arra a bizonyos vasárnapi beszélgetésre kell rátérnem, a melyről Szederkényi Nándor is nyilatkozott tegnap a házban. Köszönettel nyugtázom és konstatálom, hogy a t. képviselő ur maga elmondotta, hogy én már akkor kijelentettem, hogy itt az obstrukczió folytatásának csak addig van jogosultsága, mig a parallel ülésekkel a házszabályokon ejtett sérelem orvosoltatik, mert ama tények okából, hogy a nagy szabadelvü párt a programmját kiadta, a küzdelem reménytelenségével állunk szemben. Ezt ők maguk konstatálták, de konstatálnom kell azt, t. ház...

Szederkényi Nándor: Nem konstatáltam semmit!

Polónyi Géza: Arról beszélek, hogy ő konstatálta, beszédében mondja ezt.

T. ház! Én arra fektetek súlyt, arra hivom fel szives emlékezetüket, kogy mi erre a beszélgetésre azért jöttünk össze, hogy megállapitsuk a különféle pártok között, vajjon lehetséges-e, hogy egy esetleg folytatandó obstrukczió tekintetében annak a végczéljára vonatkozólag közös megállapodásra jussunk? *(Zaj a baloldalon.)*

Molnár Jenő: Arról szó sem volt!

Ugron Gábor: Nem arról volt szó!

Polónyi Géza: Ön ott sem volt!

Ugron Gábor: Engem meghivott, de nem mentem el. Azért hivott, hogy tovább obstruáljunk! *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! *(Zaj a baloldalon.)*

Molnár Jenő: Arról szó sem volt!

Polónyi Géza: Ön sem volt ott!

Molnár Jenő: De tudom.

Kubinyi Géza: Csak az beszélhet, a ki ott volt! Szederkényi majd konstatálhatja. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Polónyi Géza: Felvetettem a kérdést. Nem ok nélkül cselekedtem, ma is e kérdés előtt állok, tisztába akartam jönni azzal, hogy a néppárt, a melynek vezére nyilatkozatát már volt szerencsém felolvasni, elvi szempontból akarja-e akczeptálni a küzdelemnak azt a végczélját, hogy a nemzeti vezérleti és vezényleti nyelv kivivásáért küzdünk, és addig a fegyvert, mig ezt ki nem vivtuk, le nem teszszük. Ma is e kérdés előtt állunk, és igenis oly embernek, a ki felelőségének teljes tudatában cselekszik, ha ily nagy utra vállalkozik, elsősorban tisztába kell hoznia, hogy számithat-e, és meddig a szövetségtársaknak, ha azokká válnak, segitségére és kitartására? *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Ez volt a czélom és ma is tünődve állok itt a ház szine előtt. Tizezer ismétlem és ismétlem a kérdést: A t. néppárt, — mint pártról beszélek, nem egyénekről, én a pártot kérdezem, — vallja-e programmja gyanánt a vezérleti és vezényleti nyelv kivivását?

Kovács Pál: Meg volt mondva! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: És akarja-e a czélt folytatni? *(Zaj. Elnök csenget.)* Ennek a kérdésnek jogosultsága tisztán fennáll. Nem beszélek Ugron Gáborról és társairól, a kiknek szándékai, törekvései, czélzatai felől nemcsak tisztában vagyok, de azok iránt magam is a legnagyobb tisztelettel viseltetem. Én a kétszinüsködő játék ellen foglalok állást. *(Helyeslés jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Nekünk mondja, hogy kétszinü játék!?

Polónyi Géza: Igen, én mondom, mert itt a ház szine előtt a néppárt elnöke kivihetetlennek tartja, magát az obstrukcziót pedig elitéli. Én szóvá tettem és kértem, méltóztassanak megmondani, talán még most is változtathat a politikai szituáczión...

B. Kaas Ivor: A programmban nincs, nem volt soha! *(Nagy zaj.)*

Polónyi Géza: Talán komolyabb a pillanat, mint a hogy t. képviselőtársam hinné, és talán még sok tekintetben felvilágositásokat nyerhet. Ne értsenek engem félre, én azt sohasem vitattam, nem is fogom, hogy Kaas Ivor az ő tiszteletreméltó egyéniségével — igaz, hozzám köze-

Digitized by Google

lebb is áll talán, mint kellene, e pillanatot értem — a nemzet igaz érdekében cselekszik, hogy ez neki meggyőződése és ezt követi. De hányszor volt szerencsém hallani tőle, hogy kénytelen lesz a néppártból kilépni . . .

B. Kaas Ivor: Ha a párt felvetette volna a kérdést, akkor igen.

Polónyi Géza: Én egy kérdést intéztem Rakovszky t. képviselőtársamhoz, a kinek beszédét nemcsak olvastam, de tanulmányoztam, és mit találok benne? Hogy ő a nemzeti vivmányokat jogosaknak és méltányosaknak tartja ugyan, és a 67-es alapon megengedhetőknek, de kérdem, mik azok a nemzeti vivmányok? Kérdem tőle harmadszor, negyedszer, ötödször: tessék megmondani, harczol-e a vezényleti és vezérleti nyelv érdekében, és ennek érdekében látja-e szükségesnek az obstrukcziót, igen vagy nem? *(Helyeslés jobbfelől.)*

És itt a konkluzum. Sem én — és ezt bátran mondhatom felhatalmazás nélkül — sem a Kossuth-párt, sem most, sem a jövőben soha, üljön ott akár gr. Tisza, akár Apponyi vagy akárki, személyi politikát üzni nem akar és nem fog. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A harczot nem adtuk fel soha, nem is adjuk fel, mig élünk, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* de arról van szó, hogy a rendkivüli eszközök alkalmazásának jogosultságát vitatjuk, és ezen kérdésben ismételten állitom fel a tételt, tessék a néppártnak felelni, azért obstruál-e, hogy a nemzeti vezérleti és vezényleti nyelvet akarja kivivni, vagy gr. Tisza István megbuktatásáért? *(Élénk helyeslés jobbfelől és a szélsőbaloldalon.)*

Én jogosultnak tartom azt is, ha valaki Tiszának megbuktatásáért obstruál, semmi szavam hozzá, de ne tessék ámitani a nemzetet *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* azzal, hogy minket vádolnak, hogy leszereltünk és eladtuk a nemzet szent jogait, önök pedig settenkednek és nem merik kimondani még azt sem, hogy a vezényleti nyelvet akarják. Ennek a játéknak végét kell vetni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Én tudom, hogy ellenzéki férfiunak mi a kötelessége, sohasem volt szándékom támadni az obstrukcziót, de mikor mi heteken át egyebet sem olvasunk, mint aljas támadásokat pártunk becsülete ellen, mikor napról-napra egyebet nem tesznek, mint hogy nem Tisza Istvánnal küzdenek, hanem folyton a mi becsületünket szapulják és politikai becsületünkön rágódnak, akkor ne tessék csodálni, ha becsületes önérzettel állunk önökkel szemben és visszautasitjuk az ilyen támadásokat. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez volt a lényege a beszédemnek. Mi előre láttuk, megjósoltuk, hogy be fog következni; sajnálom, hogy a képviselő urak ma be nem látják, én nem vádként hoztam fel, hanem mint tényt konstatáltam, a mi bekövetkezett. És itt rátérek Zboray képviselő ur egy másik nyilatkozatára.

Bekövetkezett az, a mit előre megjósoltunk, hogy az a nagy vivmány, a melyet az 1899: XXX. törvényczikkben birtunk, szintén ki lett lyukasztva. Azt mondja rá Zboray képviselő ur, hogy én most védem a kormányt. Mintha én helyeselném az 1899: XXX. t.-czikknek megszegését!

Kovács Pál: Mi volt a beszédének értelme?

Polónyi Géza: Mikor mondtam én ilyet? A mikor Karácsony hete előtt állottunk, azt mondottam, a párt nagyon megfontolta épen az időpontot, mert akkor még sok dolgot meg lehetett volna előzni, a minek káros következményei időközben bekövetkeztek. Meg lehetett volna előzni, hogy a három éven túl szolgáló katonák tovább visszatartassanak, azonkivül azt mondtam — és ezt tessék jól megérteni — megelőztük volna feltétlenül az 1899: XXX. t.-czikkben nyert azon garancziáknak lyukasztását, hogy vámtarifa nélkül a kormány ideiglenesen szerződésbe bocsátkozott Olaszországgal.

Lovászy Márton: Ha a törvényt elfogadták volna, sokkal rosszabb lett volna!

Molnár Jenő: Hisz a Khuen-féle paktum megszegésének ez volt az oka. Még csak szándékolta megtenni, csak bejelentette, és ez már ürügy volt a paktum megszegésére. *(Zaj.)*

Kovács Pál: Hédervárynak bünül róttak fel!

Elnök: Ne tessék annyinak egyszerre beszélni.

Polónyi Géza: Nemcsak hogy megengedhetőnek nem állitjuk, de a multkor is mondtam már, tessék megvárni, még napirendre kerül a kérdés!

Molnár Jenő: Már előre felmentette, mert azt mondta, hogy suprema lex.

Polónyi Géza: Nem én mentettem fel, hanem azt mondtam, hogy a politikai helyzetnek természetszerü folyománya, hogy a nemzetnek nagy rétegeit abba szoktatja bele a további obstrukczió, hogy az állam nagy érdekeinek megmentése okából cselekszik a kormány és ha majd birságot állitanak össze felette, nem kapnak birságot, a mely elitélje. Ezt mondtam, ezt pedig tökéletesen fentartom.

A ki az ellenkezőt állitja és nem hipokrita, annak tessék felállani, mondja meg nekem azt, ki az az urak közül, a ki hisz abban, hogy ha ma vád alá helyezési inditvány fog itt benyujtatni ezen kérdésben, hogy az sikerre fog vezetni? *(Zaj balfelől.)*

Molnár Jenő: Az mellékes!

Polónyi Géza: Politikus embernek pedig — legalább ez az én egyéni álláspontom — meg kell előznie az ilyen eshetőségeket, a melyekből más nem következik be, mint a garancziák megszegése, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a nélkül, hogy más téren valamelyes eredményt elérhetnénk. Igenis, én hajlandó voltam és vagyok és azt hiszem, hogy a pártnak minden tagja hajlandó nagy áldozattal, ha kell, önfeláldozással is küzdeni a sikerre

Digitized by Google

való kilátásnak legalább mákszemnyi reményével, de nemzeti szent érdeket koczkára tenni minden kilátás nélkül, rendkivüli fegyverek alkalmazásával és egyebet el nem érni, mint a hátrányos következményeket: ezt nem tartom szerencsés politikának. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Azt még nem lehet tudni.

Polónyi Géza: Ez volt az én álláspontom, és ez marad.

T. képviselőház! Miután már is hosszabb ideig vettem igénybe szives türelmüket, midőn kegyességükért köszönetet mondok, a magam részéről kijelentem, hogy ezt az alkalmat még megragadtam arra, hogy ilyen természetü vádaskodásokat visszautasitsak, hasonló alkalmakkor azonban az innen jövő ilyen természetü támadásokra válaszolni nem fogok. *(Élénk helyeslés a jobb- és a szélsőbaloldalon. Zaj balfelől.)* Nem a pártot értem, csak őt.

Zboray Miklós: Személyes kérdésben kérek szót!

T. ház! Polónyi Géza képviselő ur beszédében foglalkozik az én tegnapi beszédemmel és ujra felveti azt a szombaton elhangzott kérdést, hogy mi a néppárt álláspontja, és mindig, midőn a néppártról beszél, hol Rakovszky, hol Zichy János álláspontját, nézetét tolja előtérbe és olvassa rá a pártra, mint a párt egészének nézetét! *(Felkiáltások a jobboldalon: Ők a párt elnökei!)* Kérem, én tegnap már megmondottam, hogy taktikai kérdésnek tekintetett a pártban az, hogy az obstrukcziót egyesek támogatják-e vagy sem és bár az elnök mindig igyekezett egyeseket visszatartani, lebeszélni erről és odahatni, hogy ne tegyék, tisztelte az egyesek meggyőződését, a kik abban az illuzióban és hitben éltek, hogy itt egy komoly küzdelem folyik a nemzeti nyelv érdekében és testestül-lelkestül csatlakoztak ehhez a küzdelemhez.

A második kérdés *(Felkiáltások a jobboldalon: Hát mi a pártnak az álláspontja?)*

. . . Bocsánatot kérek, mi az a párt? A párt egy fogalom.

Ugron Gábor: Szoptatós dajka a párt?

Zboray Miklós: Hogy Zichy Jánosnak mi volt a meggyőződése, az kitünik abból, hogy, a mikor látta, hogy a párt legnagyobb része, nemcsak egyesek, de többen, csatlakoznak ehhez a küzdelemhez, mert azt látják, hogy az eredményre vezethet, leköszönt az elnökségéről, mert ez álláspontjával nem egyezett meg. Addig a pillanatig, a mig azt gondolta, hogy csak egyesek támogatják ezt a küzdelmet, hogy a párt legnagyobb része nem megy abba bele, addig viselte az elnöki tisztet. Ez ellen kifogást tenni nem tudom, hogy lehet és nem tudom, hogy lehet erről azután ugy beszélni, hogy, a mit a néppárt tesz, azt az egyesek fejére zuditjuk, a mi pedig az egyesek cselekménye, azt a párt fejére zuditjuk, engedelmet kérek, ez Polónyi képviselő urnak a módszere és szokása. *(Helyeslés a néppárton. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Hát miből lehet a pártokat megitélni?)*

Bocsánatot kérek, önök nagyon érzékenyek, hogyha az önök pártját bántják. Hát vajjon mi Barta Ödön, Justh Gyula, vagy Komjáthy után itéltük meg a harczot, a melyet a Kossuth-párt folytatott?

Polónyi Géza: De ezek nem beszéltek a házban!

Zboray Miklós: Nem szóltunk mi erről egy szót sem; és Zichy János mit mondott?

Hogy nem helyesli az obstrucziót. De mikor mondotta? Május elseje előtt, az ex-lex előtt. Az ex-lexbe azonban ki vitte bele az ellenzéket? Ki volt a fővezére? Polónyi Géza.

Polónyi Géza: Ugy van, ha nem is a fővezére!

Zboray Miklós: Elismerés illeti érte, és ha most azt mondja, hogy fejtsem meg, hogyan van az, hogy én azt állitom, hogy bizalommal van a kormány iránt, hát hivatkozom szombati beszédére, hivatkozom mai beszédére. A mult szombaton azt mondotta, hogy ő bizik a kormányban, hogy ő bizik a miniszterelnökben és bevárja, hogy beváltja-e az igéretét vagy nem.

Kubinyi Géza: Minden tisztességes ember megbizik abban.

Zboray Miklós: Helyes, bizom én is, *(Felkiáltások a jobb- és a szélsőbaloldalon: Na hát!)* bizom én is egyénileg, de nem politikailag. Julius 15-én Polónyi Géza még azt mondotta, hogy biztositásokat követel, garancziákat kiván; ma már a garancziákat elengedi, ma már csak a hit alapján áll; és a mikor azt mondja, hogy ő, a nagy ellenzéki férfiu, mindig az ellenzék mellett volt és ha részletkérdésekben és a megütközés módszerében más álláspontra is helyezkedett, azért ő nem támadja az ellenzéket, e tekintetben csak arra utalok, hogy szombaton is és ma is az a Polónyi Géza, a ki, ha máskor felszólalt, a szabadelvü párt kivonult a teremből, a kit propellernek nevezett és a kit csüréscsavarás kifejezéssel illettek, a kinek az a párt ma helyesel és a kit éljenez.

Polónyi Géza: Arra is büszke voltam, erre is büszke vagyok!

Endrey Gyula: Ma Zborayra mondanák, hogy propeller, de tél van és be van fagyva a Duna! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Zboray Miklós: De, t. ház, más bizonyos állitásokat is imputál még nekem Polónyi Géza képviselő ur, *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)* Felhozza nevezetesen a városi közgyülés dolgát. Fel is olvasta beszédemnek erre vonatkozó részét és először nagy hangon azt állitotta, hogy azzal vádoltam, hogy ő csinálta a paktumot. Sőt ellenkezőleg, én nem akartam azt mondani, hogy ő volt a paktum ellen s hogy nem ő volt, a ki azt akarta, hogy előbb Kossuth-mauzoleum létesittessék, hanem a mikor ő felhivta tanubizonyságul a polgármestert, miből kerekedett ez ki? Kikerekedett abból, hogy itten Lengyel

Digitized by Google

Zoltán vagy Nessi Pál képviselőtársaim felszólaltak a házban és interpelláltak az iránt, hogy mi lesz a Kossuth-szoborral és megvádolták a fővárost, hogy miért nem csinálják meg már ezt a szobrot, akkor védte Polónyi Géza a fővárost, azt mondván, hogy nem a főváros az oka, a mely hazafias érzelmü, hanem más egyéneken múlik, a kik paktáltak ezen dologra vonatkozólag.

Polónyi Géza: A gyüjtők határozata volt ez! Igy volt összegyüjtve a pénz!

Zboray Miklós: Én akczeptálom azt is!

Lengyel Zoltán: Nem ugy lett gyüjtve, hanem ugy lett átadva!

Polónyi Géza: A főváros ugy vette át!

Zboray Miklós: Tehát nem állithatja azt, hogy én azt állitottam, hogy ő paktálta be először a mauzoleumot!

Marad tehát még az a végső dolog, a mely tisztán személyes természetü és a hol engem megvádol az ismert Engel-féle ügyben.

Polónyi Géza: Én nem szoktam vádolni. Önt sem vádoltam!

Zboray Miklós: Nem is vádolhat, mert nem képzelem, hogy nagy krimen, sértő dolog lett volna, hogyha egy ügyvédhez hozzámennek azzal, hogy: barátom, téged meg akartak bizni egy ügygyel, de én megmondtam, hogy miután te angazsálva vagy a dologban, nem vállalod azt el.

Kubinyi Géza: Kapott-e a megbizatásért valamit?

Zboray Miklós: A megbizatásért kaptam, igenis! *(Zaj jobbfelől.)* Ügyvédi megbizatás volt, nem voltam képviselő. Az volt a megbizatásom, hogy kérdezzem meg, hogy volna-e mód rá. Erre én azt mondtam, hogy nem tartom valószinünek.

Polónyi Géza: És mégis pénzt fogadott el! *(Zaj jobbfelől.)*

Zboray Miklós: Igenis, kérem. Tudtam, hogy nem vállalja el a dolgot. Többet mondok. Tudom, hogy Polónyi képviselő ur, daczára annak, hogy a fővárosnál nincsen inkompatibilitási törvény, nagyon óvatos és lelkiismeretes, ha pl. villamos vasutról vagy szemétfuvarozó vállalatról van szó. Mivel ő az e vállalatok élén álló uraknak ügyvédje, soha nem vesz részt a vitában, legalább nem ugy, hogy egy inkompatibilitási összeütközés szóvá tehető legyen. Én ezt mindig elismertem és elmondtam akkor is, itt kint, mikor Polónyi képviselő ur inszczenálta azt a jelenetet és azt mondtam: Igaz, nem ugy van a dolog! Hivatkozhatom tanukra. Sohasem állitottam ilyent róla. Sőt én mondtam mindig, hogy ő szent, gáncs nélküli lovag ebben a tekintetben. Én csak csodálkozom, hogy Polónyi Géza ur, a kivel egy kör választmányában vagyok és a kivel éveken keresztül ezután az eset után is érintkeztem . . .

Polónyi Géza: Sőt én ajánlottam önt képviselőnek is! Nohát!

Zboray Miklós: Az igaz! *(Zaj jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Én ajánlottam önt, mikor kérdezték, hogy megbizható, tisztességes ember-e?

Zboray Miklós: Akkor nem mondhatja, hogy valami csuf dolgot követtem el az által, hogy elmondtam, hogy meg akarták volna kérni, hogy ezt az ügyet elvállalja. Elhiszem, hogy talán, ha akkor kérdik meg Polónyi képviselő urat, ha ő fel nem szólalt volna és a rendőrséget ebből az ügyből kifolyólag nem üldözte volna, akkor nem utasitotta volna vissza.

Polónyi Géza: Az más kérdés!

Zboray Miklós: Ugyebár, hogy elfogadta volna?

Polónyi Géza: Arról van szó, hogy a házban való támadás után! Tiszta dolog! *(Zaj.)*

Zboray Miklós: De hogy ebből fegyvert kovácsol, ez azt bizonyitja, hogy nagyon gyenge alapon áll annak igazsága, a ki ilyen kicsiséget akart felfujni, hogy az embert megtámadja. Nem csodálkozom, ha abban a társaságban, mely ellen Polónyi képviselő ur ilyen vádakat emelt . . .

Polónyi Géza: Milyen vádat?

Zboray Miklós: Azt a vádat, hogy egy csuf dologba keveredtem azáltal, hogy odamentem és elmondtam, mi történt, mikor az Engel-féle dologban eljártam. Nem első eset ez és nem is az utolsó. Polónyi képviselő ur másról is nyilatkozott már igy. Ő sem volt mindig Kossuth Ferenczczel abban a barátságban, a melylyel most dicsekszik; nem borultak mindig igy egymás keblére. Az idő elérkezett: most én vagyok a soron!

Polónyi Géza. Ön támadott meg engem, nem én önt!

Zboray Miklós: De ön támadott meg ebben az Engel-kérdésben, nem én önt! *(Zaj Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: A folyosón beszélgettünk róla, mikor ön azzal vádolt, hogy gr. Tisza István engem a takarékpénztári dologgal megvesztegetett. *(Zaj.)*

Zboray Miklós: Ezt nem mondottam. Polónyi Géza képviselő urnak szavahihetőségét gróf Khuen már jellemezte. Nekem hozzátenni és elvenni valóm nincs. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ugron Gábor képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Ugron Gábor: T. ház! Kénytelen vagyok röviden helyreigazitani Polónyi Géza képviselő ur azon állitását, mintha deczember 5-ére vagy 6-ára, nem tudom, de vasárnapi napra, azért hivott volna meg bennünket értekezletre, hogy megállapitsuk, mi az obstrukczió czélja és mit akar az obstrukczió elérni.

Hát, t. ház! az eset akként történt, hogy itt a kettős ülések már napok óta tartattak, midőn pénteki napon Polónyi Géza képviselő ur visszaérkezett. Ő visszaérkezvén, rögtön a hada-

Digitized by Google

kozók sorába állott s fel is szólalt. Felszólalásában gr. Tisza István miniszterelnök urhoz kérdéseket intézett, a mely kérdésekre a miniszterelnök ur az ő szokott tapintatával ugy válaszolt, hogy már az első két mondata is Polónyi Géza képviselő urnak bántalmazása volt. Ekkor Polónyi Géza képviselő ur méltó haragra lobbant, mert felszólított minket, hogy a már nemsokára hét órához közelgő ülést, a mely hét óra után bezárandó lett volna, éjfél utánig huzzuk ki. Ennek a felhivásnak én ellentálltam és semmi sem lett belőle.

Polónyi Géza: Ebből pedig egy betü sincs igy. *(Zaj és derültség a bal- és a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Szombaton engem és Holló Lajos képviselő urat felszólított, hogy jelenjünk meg az ő lakásán vasárnap délután, hogy állapitsuk meg azokat a taktikai eszközöket és módszereket, a melyekkel az obstrukczió tovább lenne folytatandó. Én akkor óvakodtam ott megjelenni, mert megvallom őszintén, mihelyt én nem látok egyenes uton való járást, hanem furfangoskodást, elhagy a hidegvérem, és ilyen tanácskozásokra nem vagyok alkalmas, *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* hanem Szederkényi Nándor t. barátomat, a ki nagyon nyugodt vérü ember, kértük meg, hogy menjen el és a mit ott azon a tanácskozáson határoznak, vegye ad referendum, de előre jelentse ki, hogy mi igenis harczolunk és obstruálunk, és a szükséges erőfeszitésnél nagyobb, felesleges erőfeszitésekbe belemenni nem akarunk, mert nekünk a mi erőinkre sok ideig lesz szükségünk.

Ez volt, a mi történt. És hogy ez igy történt, az kétséget sem szenved. Ezt Polónyi Géza képviselő urnak hátrányára nem tudom be, s nem is lehetne, hogy valaki betudja, hogyha ő hétfőn folytatta volna azt a taktikát, a melyre minket már szombaton vasárnapra meginvitált. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, akkor a t. képviselő ur ne vádoljon bennünket. Mi folytatjuk azt a harczot, a melyet a t. képviselő ur hónapokon keresztül folytatott, és itt a házban ki is jelentette, — s erre nemcsak én lehetek tanu, vagy egy-kettő, hanem az egész ház — hogy nohát, ha obstrukcióról van szó, abban én vagyok a mester és tanitó. Nincs nekünk kifogásunk az ellen, hogy ő a maga politikai meggyőződését és taktikáját tetszése szerint választhassa, de akkor egyre kérnünk kell: hogy sohase feledje el azon hónapokat, a melyeken keresztül szintén harczolt és a mely hónapok alatt, ha igazak azon vádak és áll az a felelőség, melyet ránk háritani akarnak, ezeknek ő is részese; mert bocsánatot kérek, akár anyagi, akár személyes terhek és károsodások következtek be az anyagi élet rendjén — mondjuk a kereskedelmi üzletben, a melyről nekem nincs tudomásom — ezek, valamint azon személyes sérelmek, a melyek a katonaságnál részint a katonák bentartása, részint behivása által előállottak — a melyekről mindnyájunknak tudomásunk van — azok nem deczember 5-ikén, 6-ikán vagy 7-ikén lettek volna megelőzhetők: akkor előbb kellett volna leszerelni és a harczot megszüntetni, hogy mindazok be ne következzenek, mert azon szenvedéseknek egy része már október hó elejével kezdődött. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Nagyon becsülöm, hogy ha valaki meggyőződik arról, hogy hibás uton járt és hibáját beismerve, a jobb utra tér, ezt a jobb utat is erős konzekvenciával követi, de azt a jogot meg nem engedem, hogy azokra, a kik ugyanazon uton maradtak, a melyet először ő követett, a melyen ő ügyeskedett, a melyen ő vezérkedett, minduntalan a vizes lepedőt fejükre hányják tisztán és csupán csak azért, mert azok az emberek tiszta vaskövetkezetességgel megmaradnak a mellett, a mi mellett egyszer harczra szállottak, nem nézve azt, hogy hányan vannak, és hogy mennyi az erejük, hanem küzdenek és harczolnak erejük kimerüléséig. Én tehát azt az itéletet Polónyi Géza képviselő urtól el nem fogadhatom, mert egy képviselő első kötelessége, és különösen Magyarország képviselői között pedig szent példaadás, az, hogy legyenek férfiak, a kik kimondott álláspontjuk mellett élnek-halnak, de megállanak. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Polónyi Géza: Személyes kérdés czimén kivánok szólani.

Elnök: Személyes kérdésben óhajt Polónyi képviselő ur szólani. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! Mindenesetre szokatlan dolog, hogy valaki tanuskodásra vállalkozik olyan dolgok felől, a melyeknél jelen nem volt. Én azonban kifogást nem teszek. *(Zaj a baloldalon.)* Nagyon rövid leszek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Ismételten és világosan jelentettem és jelentem ki: én a függetlenségi és 48-as pártnak ezen táborát sem multkori beszédemben, sem mai felszólalásomban egy árva betüvel nemcsak nem támadtam, sőt magam részéről dicsérettel emlékeztem meg róla. Hogy ezért személyes kérdés czimén és épen Ugron Gábor támadjon reám, az a indenesetre különös jelensége az időknek, a mire nézve csak azzal fejezem be beszédemet, hogy, ha Ugron Gábor vállalkozik arra, hogy ő azt mondja, hogy azért nem jött el, mert mihelyt látja, hogy nem egyenes uton haladnak az emberek, ő oda nem megy, nohát erre nézve csak azt mondom: én csak székely képviselő vagyok, de nem vagyok székely; a székely furfang tekintetében pedig, kérdezzük meg a székelységet, hogy ki azoknak az atyamesterük. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Magam részéről azt mondom, hogy nagyon vigasztaló és megnyugtató reám nézve, ha Ugron Gábor állitja görbének azt az utat, mert most már tudom, hogy akkor is nagyon egyenes uton jártam. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Elnök: Báró Kaas Ivor képviselő ur kért személyes kérdésben szót. *(Mozgás a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a néppárton.)*

B. Kaas Ivor: T. képviselőház! Távol áll tőlem a pártot, a melyhez tartozom, a néppártot védeni; az nem szorul védelemre . . . *(Derültség és zaj a jobboldalon és a szélsőbaloldalon.)* . . . igenis, az nem szorul védelemre; *(Zaj. Elnök csenget.)* annak tagjai közül egy sincs, a ki szavával játszott volna. *(Ugy van! Ugy van! a néppárton.)*

Annak programmja közzé van téve, ezt mindenki tudja; annak irányát, annak elveit mindenki ismeri. A midőn tehát most felszólalok: mindazon támadásokra nézve, a melyek pártomat illették, hallgatok. *(Jól van! jobbfelől.)* Magamat kell igazolnom azokkal a támadásokkal szemben, . . .

Polónyi Géza: Micsoda támadásokkal szemben?

B. Kaas Ivor: Igen, igen! Önnel szemben. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Ön hivatkozott pártom elnökének magatartására, s felolvasta annak beszédét. Abból a beszédből konstatálta, a mit szintén mindnyájan tudunk, hogy gróf Zichy János akkor is, a mikor elnök volt, azóta is folytonosan, és akkor is, a midőn azt a beszédét még az ex-lex állapot bekövetkezése előtt mondotta, óva intvén az ellenzéket az obstrukcióban való részvételtől, és azután is folytonos következetességgel az obstrukció ellen volt.

Ebből s az ő meggyőződéséből következőleg, de a párt számos tagjának meggyőződéséből is következőleg ez a párt soha az obstrukciót ki nem mondta s abba soha bele nem ment; *(Ugy van! Ugy van! balfelől. Mozgás és zaj a jobboldalon.)* most sem. *(Mozgás és ellenmondások jobbfelől.)* A ki az igazságot eltagadni nem akarja, az ennek igazságát ép ugy be fogja ismerni, mint a hogy beismerem én és beismeri pártomnak nehány tagja, hogy mi igenis az obstrukcióban kezdettől fogva résztvettünk. Miért? Mert pártunknak tizennégy pontból álló programmjában a katonai kérdésekre nézve csak annyi foglaltatik, hogy a kétéves katonai szolgálatot kivánjuk és több terhet erre a népre róni nem engedünk. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Szederkényi Nándor: A szabadelvü párt még ennyit sem kivánt!

B. Kaas Ivor: A szabadelvü pártnak semmiféle katonai programmja sem volt; még ennyi sem! A midőn a katonai javaslatok felmerültek és azok folytán a kérdések nemcsak a létszámra nézve, de a nyelvre és az alkotmányos jogra nézve is fejlődtek, a mely tekintetben a függetlenségi párt járt legelől: akkor én ezen kérdésekben csatlakoztam azok nézetéhez, a kik az obstrukciót csinálták. Csatlakoztam ahhoz azért, mert ez a magam meggyőződése volt, s mert az a párt programmjával és elfoglalt álláspontjával nem ellenkezett. *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! a baloldalon.)* De, igenis, Polónyi urnak igaza van. A midőn ez a kérdés felmerült, — mert hát a vita folyamán okvetlenül kellett erről beszélni — akkor én felvetettem magam előtt azt a kérdést, hogy vajjon az én magamtartása és meggyőződésem követése összefér-e a néppártban elfoglalt állásommal, és attól nyert mandátumommal? Hogy ezt a kérdést felvetettem, arra nézve tanum az egész néppárt. *(Mozgás a jobboldalon.)* És ha le nem vontam azt a konzekvenciát, hogy letegyem mandátumomat, és kilépjek a pártból, — mert csak ezt lehetett volna tennem, — ez nem azért történt, mintha akár mandátumomhoz, akár pártomhoz meggyőződésem ellenére ragaszkodnám, mert nekem annyi évtizeden át vallott meggyőződésem drágább minden mandátumnál és minden pártfegyelemnél. *(Jól van, jól! a jobboldalon. Mozgás balfelől.)* És ez adja magyarázatát annak, hogy én igenis csatlakoztam az obstrukcióhoz, és azon elveket, a melyeket az egész időn át vallottam, vallottam végig minden konzekvenciákkal együtt. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Nem lehettem a házban Kovács Pál képviselő ur beszéde alatt, és csak utólag figyelmeztettek rá, hogy a képviselő ur beszédében felolvasott valamely állitólagos hadügyminiszteri aktából egyes pontozatokat, a melyek a magyar nyelv oktatására vonatkoznának. Hozzátette azután, hogy ezen pontozatok tartalma őt teljesen kielégitené, azonban ráolvashatja mindjárt a hadügyminiszterium illető osztályának nézetét, a mely azután aggályokat fejez ki ezen pontozatokkal szemben.

Hogy hogyan jutott a t. képviselőtársam és mihez a hadügyminiszteriumból, a papirkosárból került-e onnan ki valami, vagy egy rossz viczczet engedett meg magának valaki, azt nem tudom, én csak azt tudom, hogy én a képviselő urral abszolute nem vagyok egy nézeten, mert engemet, hacsak ezeket a pontozatokat lehetne megvalósitani a magyar nyelv oktatása terén, ezek abszolute ki nem elégitenének. *(Élénk éljenzés jobbfelől.)* Én egy kicsit komolyabban veszem ezt a kérdést, mint a képviselő ur, és a magyar nyelv oktatása terén komolyabb és mélyebbre ható eredményeket kivánok elérni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)* Én megnyugtathatom a képviselő urat, hogy teljes reményem van arra, mondhatnám teljes meggyőződésem, hogy a közös hadügyminiszter urral teljes egyetértésben sokkal többet fogunk elérni ezeknél a pontozatoknál. *(Élénk éljenzés a jobboldalon.)*

Elnök: Kovács Pál képviselő ur szavai értelmének helyreigazitása czimén kért szót.

Kovács Pál: T. képviselőház!

Polónyi Géza: Ki beszél most: a párt, vagy a képviselő?

Kovács Pál: A képviselő beszél. Félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazitása

Digitized by Google

czimén kérek szót. Az igen t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy azt állitottam, hogy én ezekkel a követelményekkel, a melyeket abból a tervezetből felolvastam, teljesen kielégitve érezném magamat. Én akkor, a midőn a miniszterelnök ur nekünk kijelenti, sőt ünnepélyesen megigéri, hogy abban a tervezetben foglaltaknál sokkal többet akar megvalósitani, ezt a magam részéről a legnagyobb örömmel üdvözlöm. (*Helyeslés a jobboldalon.*)

Polónyi Géza: Ez bizalom a kormány iránt! Hogy viseltethetik ennyire bizalommal? (*Derültség jobbfelől.*)

Elnök (*csenget*): Csendet kérek!

Kovács Pál: Eddig bizalmi nyilatkozat lett volna, hogyha én be nem fejezném mondatomat. Várjuk csak meg, mig ezt befejezem. Hogy én ezekben bizhatom-e, hogy ezeket a miniszterelnök ur meg fogja valósitani, sőt hogy ennél tovább is fog menni, azt majd meg fogom látni, a mikor ezek a konkrét javaslatok előttünk fognak állni, mert eddigelé mindig csak általánosságban hallottunk mindenféle kijelentéseket. Ezt is csak általánosságban tartott kijelentésnek tekintem, és azért mindaddig, mig azok a megigért javaslatok előttünk fognak feküdni, addig nem is fogok nyilatkozhatni, hogy meddig terjed az én bizalmam, és addig áll a magam részéről az a tétel, hogy a mig én nem látom ezeket megvalósitva, addig én a küzdelemre magam mindig sarkalva érzem.

A t. miniszterelnök urnak azzal a kijelentésével szemben, hogy ő nem tudja, hogy mily módon, becsapás vagy micsoda réven jutottam én ezekhez a pontozatokhoz, azt felelem, hogy, ha a miniszterelnök ur kiváncsi is volna arra, hogy milyen forrásból szereztem meg azokat, én nem fogok felülni ennek az invitációnak, hogy azt eláruljam. (*Helyeslés balfelől. Mozgás jobbfelől.*)

Én a magam részéről fentartom, hogy az a tervezet, ugy, a hogy azt én felolvastam, hivatalos tárgyalás alapját és a hadügyminiszterium illető ügyosztályának véleményét képezte. Én a miniszterelnök ur szavaiból nem vehettem ki egyetlenegy érvet sem, a melylyel ezt megczáfolhatná, és a jövőben sem fogja tudni megczáfolni, mert hiszen a miniszterelnök ur Pitreich urnak a delegáczióban elfoglalt nézetével tökéletesen egyetért.

Endrey Gyula jegyző: Lovászy Márton!

Lovászy Márton: Kérem a t. házat, engedje meg, hogy beszédemet holnap mondhassam el.

Gajáry Géza: Erre Lovászy urat megint kirendelték!

Lovászy Márton: Engem senki se rendelt ki! (*Nagy zaj.*)

Gajáry Géza: Tegnap is maga kérte beszéde elhalasztását.

Elnök (*csenget*): Csendet kérek, t. képviselő urak. Lovászy képviselő urnak a házszabályok értelmében teljes joga van — miután egy negyedóra sem választ el a tanácskozásra szánt idő végétől — kérni beszédének holnapra való halasztását. Kérdem, beleegyezik ebbe a ház? (*Igen!*) A ház beleegyezik, hogy Lovászy Márton képviselő ur beszédét holnap mondhassa el.

A jövő ülésre vonatkozólag fogom most előterjeszteni a javaslatomat. Javaslatom az, hogy a legközelebbi ülést holnap d. e. 10 órakor tartsuk s ennek napirendjére azok a tárgyak tüzessenek ki, a melyek a mai napirendre voltak kitüzve. (*Helyeslés.*) Hozzájárul ehhez a ház? (*Igen.*) A ház ezen javaslatot elfogadja, ezt határozatkép kimondom és ezzel az ülést bezárom.

(*Az ülés végződik d. u. 2 óra 55 perczkor.*)

Digitized by Google

386. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 27-én, szerdán,

Perczel Dezső, közben **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Udvary Ferencz interpellácziója a földmivelésügyi miniszterhez, a gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása tárgyában. — Artim Mihály interpellácziója a honvédelmi miniszterhez, az 1889. VI. törvényczikk 33. §-a tárgyában. — Szederkényi Nándor interpellácziója a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez a kir. katholikus gimnáziumi tanárok pótléka tárgyában. — A vallás- és közoktatásügyi miniszter válasza.

A kormány részéről jelen vannak: Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 5 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Daróczy Aladár; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. január 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre nézve?

Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Komárom és Torda-Aranyos vármegyék közönségének feliratait, a gyógyszertárügy rendezése;

Arad sz. kir. város közönségének feliratát, a Budapest-boszniai vasuti összeköttetés és a vukovár-samaczi Duna-Dráva-csatorna létesitése, nemkülönben a Duna Passau feletti részének szabad hajózhatása tárgyában;

az aradi 1848/49-es honvédegyletnek Barabás Béla képviselő által beadott kérvényét, az 1848/49-es szükségben szenvedő öreg honvédek nyugdijának felemelése iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Most fel fog olvastatni az inditvány- és interpellácziós-könyv.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben január 25-iki kelettel Smialovszky Valér képviselő ur sürgős inditványt jegyzett be a helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése iránt.

Elnök: T. ház! A házszabályok értelmében javaslom a t. háznak, hogy ezen inditvány indokolásának előterjesztését a ház a pénteki ülés kezdetére tüzze ki.

Ugron Gábor: T. ház! Az elnök ur inditványához, hogy péntekre tüzessék ki, én ugyan hozzájárulok, de mégis arra kell kérnem a t. elnök urat, hogy tegyen ily javaslatot azon többi inditványokra nézve is, a melyek az inditványkönyvbe be vannak irva, hogy igy azok is időt nyerjenek az indokolásra, mert a képviselőknek csak két joguk van. Egyik a kezdeményezés joga, a melyet inditványaik által gyakorolnak, a másik a kormány felelőségre való vonásának joga, a melyet interpellácziók által gyakorolnak.

A kezdeményezési jog, a melyet a képviselők inditványaik által gyakorolnak, már hónapok óta nem érvényesülhet, mert azok, kik inditványokat jegyeztek be, indokolásra határidőt nem kaptak. A kik pedig interpellácziót tettek, azok válaszban nem részesültek, holott a házszabályok határozottan intézkednek, hogy mennyi idő alatt köteles az illető miniszter felelni.

Mi tehát akkor, mikor hozzájárulunk ahhoz, hogy megelőzve a többi inditványokat, ezen inditvány napirendre tüzessék, kérjük az igen t.

Digitized by Google

elnök urat, hogy inditvány és inditvány között, inditványozó és inditványozó között ne tegyen a ház elnöke különbséget. *(Ugy van! a baloldalon.)* Mindenkit egyenlő jog illet meg, és mert mindenkit egyenlő jog illet meg, mindenkinek egyenlő elbánásban is kell részesülnie. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Őszintén meg kell vallanom, hogy Ugron Gábor t. képviselő ur felszólalása engem valóban meglepett. *(Halljuk! Halljuk!)* Én ugyanis azt hittem, hogy ez az inditvány különbözik a többitől abban, hogy egy akut, vagyis egy oly kérdést tárgyal, a melynek csak most van értelme, de a melynek már egy-két hét mulva egyáltalában nem lesz jelentősége. *(Zaj.)* Ezért ajánlottam, hogy ezen inditvány indokolása már a pénteki ülésre tüzessék ki. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Ugron Gábor t. képviselő ur engem megtámad, hogy én nem egyenlő mértékkel mérek. Én a többi három inditványt, mint hónapok óta a ház előtt fekvő inditványokat elődöm kezeiből vettem át. Én ezen inditványoknak sem fontosságát, sem sürgős természetét nem látom és igy én a parlamentárizmus valódi követelménye iránti deferenciával inditványoztam, hogy daczára annak, hogy oly fontos teendőink vannak, ezen inditvány indokolása már a pénteki ülés napirendjére tüzessék ki. *(Zaj.)*

Ugron Gábor: T. ház! A házszabályokhoz kivánok szólani. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* A házszabályok különbséget tesznek a között, hogy inditvány indokoltatik meg és a között, hogy az napirendre tüzetik. Az elnök urnak teljesen igaza van abban, hogy a napirendre tüzött kérdés lehet vitatás tárgya, de hogy minden egyes képviselőnek megvan az a joga, hogy inditványát megindokolja, az tőle el nem kobozható, folytonos halasztásokkal hatálytalanná nem tehető: ez világos. A ház joga ott kezdődik, midőn indokolás után a felett határoz, hogy akarja-e azt tárgyalni vagy nem? Ez a tiszta világos felfogása a házszabályoknak, ehhez ragaszkodom én, mert a házszabályokat mindenekfelett megtartani óhajtom.

Elnök: Kérdem: elfogadja-e a ház az elnök azon javaslatát, hogy Smialovszky Valér képviselő urnak az inditványkönyybe bejegyzett sürgős inditványa indokolás végett a pénteki ülés legelejére tüzessék ki, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azokat, a kik az elnöki javaslatot elfogadják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások balról: Ellenpróbát kérünk!)*

Most kérem azokat, a kik nem fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Felkiáltások: Kérjük megszámlálni!)*

Miután a szavazás eredménye tekintetében kétség fejeztetett ki, a szavazó képviselő urak megszámlálását elrendelem és ezzel megbizom Hertelendy László és Endrey Gyula jegyző urakat.

Kérem most, hogy legelőször is azon képviselő urak legyenek szivesek felállani, a kik az elnök javaslatának elfogadása mellett szavaztak. *(Megtörténik.)*

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, t. ház, . . . *(Élénk felkiáltások jobbfelől: Most szavazunk, nem lehet beszélni!)*

Elnök: Most kérem azon képviselő urakat, a kik az elnök javaslatát nem kivánják elfogadni, legyenek szivesek felállani. *(Megtörténik.)*

A megszámlált szavazatok eredményeként a ház tudomására hozom, hogy 89 képviselő szavazott az elnöki inditvány el nem fogadása, 16 képviselő szavazott az inditvány elfogadása mellett. Ehhez képest kijelentem, hogy a ház az elnök javaslatát nem fogadta el. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: A többségnek nem kell a békés kibontakozás. *(Nagy zaj és ellenmondás a jobboldalon.)*

Kubinyi Géza: Nem paktálunk! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: Lovászy Márton képviselő ur kiván a házszabályokhoz szólni.

Lovászy Márton: T. képviselőház! A házszabályokhoz kérek szót. *(Zaj.)*

Az ülés elején az elnök ur a házszabályok értelmében felolvastatta az inditványkönyvet. Erre nézve a házszabályok 197. szakasza következőleg intézkedik: »Hetenkint kétszer, szerdán és szombaton, felolvastatja — t. i. az elnök — az inditvány- és interpellácziós-könyvet. Ezen felolvasás az inditványokra nézve bejelentésnek tekintetvén, a ház az inditványnak indokolás végetti felvételére az elnök javaslatára minden vita nélkül egyszerü szavazással időt határoz, s egyuttal kinyomatását és a tagok közti szétosztását elrendeli.«

Szederkényi Nándor: E felett határozni kell!

Lovászy Márton: Az elnök ar a házszabályok értelmében járt el, a mikor az inditvány indokolását a pénteki ülés napirendjére javasolta kitüzetni. A t. ház többsége ezt nem fogadta el. Mi következik ebből? *(Zaj és felkiáltások a jobboldalon: Hogy nem kell!)*

Szederkényi Nándor: Nem, hanem más időt kell kitüzni! *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem sürgős!)*

Lovászy Márton: Minthogy a házszabályok világosan és határozottan rendelik, hogy az időt az inditvány indokolására ki kell tüzni, ennélfogva a t. háznak a felett kell határoznia, hogy, miután a péntek nem találtatott alkalmasnak, a ház mely napra tüzze ki az indokolást. Ezenkivül az inditvány kinyomatása és a képviselőház tagjai közt való szétosztása iránt is kell intézkednie. Én tehát, minthogy az elnök javaslatát elvetették, bátorkodom inditványozni, hogy Smialovszky Valér t. képviselő ur inditványának indokolását a t. ház a szombati ülés napirendjére tüzze ki, *(Mozgás.)* egyben pedig a ház rendelje el az inditvány kinyomatását és a

Digitized by Google

képviselőház tagjai közt való szétosztását. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Lovászy Márton képviselő ur felszólalására meg kell jegyeznem, hogy a t. képviselő ur érvelése a házszabályok tekintetében téves. A házszabályok nem mondják ki azt, hogy az elnök mikor tartozik propozicziót tenni.

Az elnök javaslatot tett is a háznak, a ház pedig hatalma teljéből kifolyólag a javaslatot elfogadhatja vagy nem. De azt azután, hogy az elnök még egyszer tartozik propozicziót tenni, semmiféle szabály nem irja elő. A gyakorlati elbánás, a melyben a házszabályok és az eddig követett gyakorlat szerint Smialovszky Valér t. képviselő inditványa részesül, az, hogy az inditvány odakerül a bejegyzett inditványok sorába, Rátkay László, Mukits Simon és Holló Lajos inditványai mellett negyediknek. A ház bölcseségétől és elhatározásától fog függni, hogy az inditvány tárgyalására később időt tüzzön ki. Ha a t. képviselő urak ragaszkodnak ahhoz, hogy ne térjünk el az eddigi módtól, méltózzassanak ezt érintetlenül hagyni és hozzájárulni ahhoz, a mi a szabályok értelmében máskép nem is lehet.

Ugron Gábor képviselő ur a házszabályokhoz kér szót.

Ugron Gábor: T. képviselőház! A házszabályokhoz vagyok kénytelen felszólalni. 1872 óta vagyok a ház tagja, és soha arra eset nem fordult elő, hogy egy inditványnak tárgyalására, ha az elnök javaslatot tett, ha nem is ugyanazon napot, melyet az elnök inditványozott, de egy más napot ki ne tüztek volna, A házszabályok világosan a képviselő jogának ismerik azt, hogy inditványát indokolhassa. Midőn a képviselő inditványát érdembe való bocsátkozás nélkül indokolta, a ház akkor dönt a felett, hogy azon inditvány tárgyalása kitüzessék-e vagy sem? Azt, hogy egy inditvány indokolható-e vagy nem, a ház el nem határozhatja, mert ahhoz a képviselőnek feltétlen joga van. A háznak ahhoz van csak joga, hogy tárgyalásra nem tüzi ki, vagy hogy érdemleges tárgyalás után elveti, de az, hogy egy inditvány, melyet nem indokoltak és a melynek indokolása a képviselőnek joga, mielőtt indokoltatnék, már a határidő kitüzésének megtagadása által elvettessék, ez a képviselők kezdeményezési szabadságának legnagyobb mértékü megsértése.

A házszabályok nem arra valók, hogy a többségnek uralmát biztositsák. *(Élénk ellenmondás jobbfelöl. Felkiáltások: Talán a kisebbségét?)* Két okból vannak a házszabályok. Először azért, hogy az egyes képviselőknek jogát biztositsák; másodszor, hogy a többségnek felismerését lehetővé tegyék. *(Nagy zaj jobbfelöl.)* Nem azért vannak házszabályok, hogy a képviselőknek eddig gyakorolt jogával szemben bármi kibuvót engedjenek, a milyen kibuvó eddigelé soha igénybe véve nem volt. *(Nagy zaj és ellenmondások jobbfelöl.)* Ezen kibuvó, miután a többségnek van arra ereje, megtörténhetik, de ha ilyen határozatokat hoznak és igy járnak el, akkor ne beszéljenek nekünk a parlamentárizmus tekintélyéről. *(Nagy zaj jobbfelöl.)*

Nyegre László: Még önök beszélnek a parlamentárizmus tekintélyéről! *(Zaj.)*

Ugron Gábor: Ne beszéljenek nekünk erről, hisz már szerényebben senki az inditványozás jogával nem élhetett, mint Smialovszky Valér, ki, daczára annak, hogy módjában állott volna inditványát bővebben is megindokolni, ezt nem tette, mert bizott a házszabályok védelmében. *(Zaj.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Az előttem szólt képviselő ugy beszélt, mintha itt valaki el akarná kobozni a képviselő uraknak inditványozási jogát. Erről egyáltalában szó nincs. *(Ugy van! jobbfelöl.)* Minden képviselő a házszabályok értelmében — nem akarom ujra felolvasni, mert ez már megtörtént — a maga inditványát beadhatja és annak indokolására egy napra való kitüzést várhat biztosan.

Ugron Gábor: Vagy ezen a világon, vagy az eljövendőn! *(Zaj jobbfelöl.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: De hogy az az inditvány mikor legyen indokolható, arra nézve a kezdeményezési jogot a házszabályok egészen világosan csakis az elnöknek adják meg. Senkinek másnak tehát a házszabályok értelmében nincs joga arra nézve inditványt tenni, határozni felette pedig a ház határoz, mint a hogy ezt az imént is tette. *(Ugy van! jobbfelöl.)*

Lehetetlen, hogy ne reflektáljak azokra a többi állitásokra is, a melyeket a t. képviselő ur felfogásom szerint igazán koczkáztatott, mert arról beszélt, hogy a házban ezzel a szavazással mi a többség uralmát akarjuk biztositani, a többség uralmát akarjuk érvényre juttatni és ugy érti, hogy ezt méltánytalanul gyakoroljuk. No hát a mi t. szemben ülő ellenzéki képviselőtársaink mindenről beszélhetnek, csak nem a többség uralmáról ... *(Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: A házszabályokról! *(Zaj.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: ... mert, sajnos, több mint egy esztendeje, hogy ebben a házban az ellenzék uralma van ... *(Ugy van! a jobboldalon.)*

Ugron Gábor: Mi vagyunk a gályarabok! *(Nagy zaj jobbfelöl.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: ... és hetek óta egy nagyon kis számu kisebbség gyakorolja itt felfogásom szerint a politikailag nem helyeselhető, az országnak legnagyobb kárára váló terrorizmust. Nem lehet tehát arról beszélni, hogy a többség méltatlan módon gyakorolná az uralmat. *(Ugy van! a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: A napoleoni többség. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Arról is beszélt a képviselő ur, hogy ezzel a

Digitized by Google

szavazással mi a parlamentnek tekintélyét romboljuk le. Hát legyen nyugodt, nem ezek a szavazások rombolják le a parlament tekintélyét, hanem azok az állapotok, a melyeket, azt gondolom, helytelenül egész idáig türtünk, *(Ugy van! a jobboldalon.)* mert a házszabályokkal való visszaélés folytán nem tudtunk semmiféle eredményes munkához jutni. Ez rontja le a parlament tekintélyét. *(Ugy van! a jobboldalon.)* És ha már tekintélyről szólunk, arra kérem a t. képviselőházat, hogy respektálja az elnöknek a házszabályokban egész világosan meghatározott jogát, azt t. i., hogy az inditványok megokolásának napirendre tüzése tekintetében ő tegyen javaslatot, a mikor jónak látja. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Tett már javaslatot! A jobboldalon: De nem fogadtuk el!)*

Csak ezt kivántam megjegyezni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Holló Lajos képviselő ur a házszabályokhoz kér szót!

Holló Lajos: T. képviselőház! Én azt hiszem, hogy nem maradhatunk meg az előbbi határozatnál, mert tökéletesen igaza van a miniszter urnak, hogy az elnöknek van jogában az inditványoknak bejegyzése alkalmával az időre nézve előterjesztést tenni. Ez meg is történt. De minthogy az az inditvány elvettetett, ennek következtében semmiféle határozata a háznak nincs.

Most tehát vagy el kell fogadnunk azt a régi álláspontot és én nem teszek ellene kifogást, ha az elnök ur egy ujabb előterjesztést tesz, a mely most pozitiv napot nem fog magában foglalni, hanem azt mondja, hogy majd annak idején az elnökség ujabb előterjesztést fog ebben az irányban tenni; lehet ez a határozat, de minden esetre valami irányban határoznunk kell; vagy lehet az a határozat, amelyet itt egyik képviselőtársunk felvetett, hogy ha egy nap nem konveniált a ház jelenlévő többségének, azon esetben egy más napnak inditványozására hivja fel az elnök ur figyelmét, a mely nap a beosztás vagy egyéb körülményeknél fogva talán konveniálni fog.

Ennek következtében én azt hiszem, hogy az előbbi döntésnél megállapodni nem lehet, hanem az elnök urnak talán, figyelemmel a felhangzó inditványra vagy óhajtásra, egy uj határnapot kell kitüznie, vagy pedig az inditvány indokolására egy későbbi időben való határnap kitüzésére kell javaslatot tennie és a háznak ujolag kell a felett határozni.

Ezt voltam bátor a házszabályok értelmében elmondani.

Elnök: A dolog ugy áll, hogy miután az elnöknek propozicióját nem fogadta el a ház, tehát természetes, hogy ismét csak az elnök lesz abban a helyzetben, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* hogy a háznak az inditvány indokolására nézve majd ujabb napirendet inditványozzon. Én annak idejében ezt meg is fogom tenni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Lovászy Márton képviselő urnak már csak abból az indokból sem lehet most inditványt tennie, mert a házszabályok 197. § ának világos és minden kétértelmüséget kizáró rendelkezése szerint csak az elnök javasolhat arra nézve napot, hogy az inditvány indokolás végett napirendre felvétessék. *(Zaj.)*

Ezt én egy fundamentális axiomának tartom, a melyet mindenkor szemelőtt kell tartani. *(Helyeslés jobbfelől.)* Az inditvány be van véve az inditványkönyvbe; az a sorrendben a negyedik helyet foglalja el és annak idején fog majd az napirendre kitüzetni.

B. Kaas Ivor: Jogsikkasztás! *(Felkiáltások a jobboldalon: Vizet neki!)*

Elnök: Fel fog olvastatni az interpellációskönyv.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az interpellációs-könyvben a következő interpellációk vannak bejegyezve:

1. Várady Károly interpellációja a cseléd-törvény tárgyában a belügyminiszterhez.

2. Udvary Ferencz interpellációja a gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása tárgyában a földmivelésügyi miniszterhez. *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselő urak. Lehetetlen a tanácskozás, ha a képviselő urak közbeszólásaikkal nemcsak a szónokokat, hanem a jegyző urakat is folyton zavarják. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hertelendy László jegyző *(olvassa)*:

3. Artim Mihály interpellációja az 1889. évi VI. törvényczikk 33. §-a tárgyában a honvédelmi miniszterhez és

4. Szederkényi Nándor interpellációja a kir. katholikus gimnáziumi tanárok pótléka tárgyában a vallás és közoktatásügyi miniszterhez. *(Folytonos zaj a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Tekintettel arra, hogy négy interpellácziő van bejegyezve, javaslom, hogy az interpellációk előterjesztésére d. u. 2 órakor térjünk át. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Fél háromkor! Ugy sem lesznek itten!)*

Gajáry Géza: Megint megszöknek. *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Méltóztassék az elnöki propozicióval szemben konkrét javaslatot tenni, mert közbeszólások alapján nem tehetem fel a kérdést szavazás végett.

Ugron Gábor: Fogadjuk el az elnök inditványát!

Gajáry Géza: A mennyiben a legutóbbi ülések egyikén s többször is szomoruan kellett azt tapasztalnunk, hogy a bejelentett öt interpelláló képviselő közül *(Ellenmondások és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Csak kettő volt legutóbb bejelentve!)* az interpellációk előterjesztésére kitüzött időben csak ketten voltak jelen és igy ezen válságos időben, a midőn az országnak szüksége van a törvényhozás minden per-

Digitized by Google

czének munkásságára, az a visszás helyzet állott elő, hogy mi, a kik ezen országot a válságból s ezen helyzetből kimenteni akarjuk, egynegyed háromkor munka nélkül állottunk itt, miután én az országot ennek továbbra is kitenni nem akarom, inditványozom, hogy csak félhárom órakor térjünk át az interpellácziókra. A fél háromtól háromig rendelkezésre álló félóra teljesen elegendő az interpellácziók megtételére. A menynyiben azonban az interpellácziók előterjesztése tovább terjedne, meg vagyok róla győződve, hogy azok, a kik az ország érdekeit őszintén szivükön viselik, öt vagy tiz perczig, vagy egy órával tovább is szivesen tárgyalnak és itt maradnak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Holló Lajos: Részben személyes természetü felszólalás miatt. részben pedig elleninditvány előterjesztése czéljából kérek szót. Gajáry Géza t. képviselőtársam hivatkozott a szombati ülésre, de helytelenül, mert az én tudomásom szerint akkor csak két interpellácziót volt bejegyezve. *(Zaj a jobboldalon.)* Engedelmet, én csak arra válaszolhatok, a mit hallottam a képviselő ur beszédében, a mi azonban nem szombaton történt, hanem szerdán. *(Felkiáltások a jobboldalon: Máskor is megtörtént!)* Szerdán történt az, hogy többen interpellácziót jelentettünk be. Közöttük voltam én is, de én kijelentettem már az ülés elején, hogy azon esetben, hogyha az interpellácziókat nem kezdhetnők meg félkettőkor, minthogy mi igen fontos ankétre vagyunk meghiva a belügyminiszteriumba, a választási törvény tárgyában, akkor azokat nem is tehetjük meg. Mi tehát előre bejelentettük erről az oldalról, hogy interpellácziónkat nem fogjuk megtehetni.

Münnich Aurél: Öt órakor volt az ankét!

Holló Lajos: Igen, de azért mi mégis előre bejelentettük, hogy mi nem tarthatjuk meg az interpellácziónkat a kellő időben vagyis félkettőkor, mert különben nem lehetünk jelen a belügyminiszteriumban tartandó ankéten.

Münnich Aurél: Ötkor volt az ankét! *(Zaj.)*

Holló Lajos: De enni is kell. *(Zaj.)* Különbözőképen lehet egyébiránt felfogni a kötelességek teljesitésének mértékét, de én azt hiszem, hogy a ki egy választási ankétre akar menni, az csak kellő nyugalommal mehet oda. Ennek következtében lehetetlen volt, hogy interpellácziókat tartsunk fél négyig, aztán együnk és ugy menjünk fel Budavárába. Be is jelentettük a háznak, hogy ez esetben az interpellácziók nem fognak megtartatni. Vannak ennélfogva olyan esetek, mikor nincs itt minden interpelláló. Hivatkozom a ház minden tagjára, hogy vannak interpellácziós napok, mikor négy óráig is itt vagyunk. *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Hát baj az?)* Nem azt akarom mondani Gajáry Géza képviselő urnak, hogy az baj, csak a tényt akarom konstatálni, hogy interpellácziók sokszor a határidőn túl is folytattatnak, és ennek következtében nem lehet azokat ismét azzal a nullifikálással felvenni, mint a milyennel az inditványokat szokták kezelni. Nekem is van pl. bejegyezve már több, mint egy félév óta egy inditványom, a melynek indokolására csak egy fél órára volna szükségem. Egyikünknek tetszik, másikunknak nem tetszik a most folyó küzdelem, de a házszabályok rendelkezéseit nullifikálni nem lehet. Megengedem, hogyha tetszésükre volna bizva a képviselő uraknak, többen közülök helyeselnék a szólásszabadság megszoritását, de ezek a fennálló szabályok uralkodtak eddig és senki sem gondolt arra, hogy bizonyos nem tetszések miatt korlátozni kell a házszabályokban lefektetett jogokat, mert azok nemcsak erre, de a későbbi időre is biztositják ennek a háznak statuális jogát, a melyhez semmiféle kormány hozzá nem nyult és a melyet eddig egy kormány sem tartott korlátozandónak. Ebben az esetben az interpellálók közt van pl. Artim Mihály képviselő ur is, a ki egy év óta nem élt képviselői jogával és igy nem is lehet róla feltételezni, hogy jogával vissza akarna élni. Ennek következtében kérem, fogadjuk el az elnök ur inditványát, hogy t. i. az interpellácziók megtételére délután két órakor térjen át a ház. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Felteszem a kérdést: *(Zaj.)* elfogadja-e a ház az elnök javaslatát, mely szerint az interpellácziók megtételére délután két órakor térjen át a ház, szemben Gajáry Géza képviselő ur javaslatával, mely szerint csak fél háromkor térne arra át. Kérem azokat, a kik az elnök javaslatát fogadják el, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A ház Gajáry Géza képviselő ur javaslatát fogadja el. *(Felkiáltások balfelől: Ellenpróbát kérünk!)* Nem lehet, a szavazás eredménye kétségtelen volt és igy kimondtam határozatképen, hogy Gajáry Géza képviselő ur inditványa fogadtatik el, és e szerint a ház félháromkor tér át az interpellácziókra. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Áttérünk most, t. ház, az 1903. évre kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatására. Szólásra ki következik?

Endrey Gyula jegyző: Lovászy Márton!

Lovászy Márton: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Smialovszky Valér t. képviselő ur már a tegnapi nap folyamán egy határozati javaslatot nyujtott be, a melyet, a mint a t. ház előtt tudva van, ő külön, önálló inditvány gyanánt az inditványkönyvbe is bejegyzett. A t. többség ezt az inditványt jónak látta már előzetesen is elvetni, a mennyiben az imént lefolyt szavazatával dokumentálta azt, hogy azon inditványt egyáltalában nem szándékozik tárgyalni. Én ebből a tényből egy fontos konzekvenciát vonok le; azt a konzekvenciát, hogy a többség a mostani helyzetből való minden békés kibontakozás elől mereven elzárkózik. Mi a magunk részéről — nem habozom kijelenteni — nem zárkóztunk el ezen inditvány elől és hozzájárultunk volna ahhoz, a mit Smialovszky Valér

Digitized by Google

t. képviselőtársam javasolt, hogy t. i. a ház összes pártjai részéről küldessék ki egy parlamenti bizottság, a mely a békés kibontakozásnak utjait-módjait meghányta-vetette és megkereste volna.

Mi, mondom, nem zárkóztunk volna el ez elől, sőt ha a t. többségnek az volt az egyedüli skrupulusa e határozati javaslat ellen, hogy Smialovszky Valér t. képviselőtársam inditványa szerint addig, a mig ez a kiküldendő parlamenti bizottság működött volna, a ház a szőnyegen forgó törvényjavaslatnak tárgyalását felfüggesztette volna: mi hozzájárultunk volna e határozati javaslatnak olyatén módositásához, hogy a parlamenti bizottság működése alatt is folytassa a ház a szőnyegen lévő ujonczmegajánlási törvényjavaslatnak tárgyalását. Nem azért vagyunk mi hajlandók hozzájárulni ehhez az immár jóformán elvetett határozati javaslathoz, mintha megijedtünk volna, vagy tartanánk attól az országszerte harsonaszóval hirdetett »erős kéz és erőszak rendszeré«-től. Ha mi tartunk tőle, akkor csakis az ország érdekében tartunk tőle, mert abból esetleg az alkotmány sérelme származhatnék, ámbár a magam részéről azt hiszem, hogy az ezeréves magyar alkotmány erősebb nem egy, de száz Tisza-kormánynál; *(Ugy van! balfelől.)* ha tehát sérelem, kár és rombolás következik valamire nézve az erőszaknak abból a hirhedt rendszeréből, ugy az csak a kormányra szállhat és nem az alkotmányra. Mi azonban igenis készek vagyunk dokumentálni, hogy mi semmiféle méltányos ajánlat elől, mely a békés kibontakozás utjait nem akarja elzárni, hanem annak teljes megoldását akarja lehetővé tenni, el nem zárkózunk. Már most, ha ezzel szemben a t. többség elzárkózik, akkor a bekövetkezendőkért mindenféle felelőséget mi már eleve elháritunk magunktól és azokért mindenféle felelőség a t. túloldalt illeti. Ezeket a konzekvenciákat akartam én az imént lefolyt szavazásból levonni.

És most már át kellene térnem magára a szőnyegen forgó javaslatra. Mielőtt azonban ezt tenném, reám vár az a kötelesség, a mely elől nem térhetek ki, miután Polónyi Géza t. képviselőtársam szombati beszéde óta én vagyok az első, a ki ezen kicsiny párton, a melyhez tartozni büszkeségem, felszólal. Igaz, hogy Polónyi Géza képviselő ur beszédének legnagyobb részét a néppárttal és kivált Rakovszky István képviselőtársammal való polemiájának szenteli. Én erre a területre nem is akarok kiterjeszkedni, de azt hiszem, hogy arra azok után, a mik itt a t. néppárti szónokok részéről elhangzottak, nincsen is szükség. De különben sem érzem magamat hivatva arra, hogy én a magam részéről egy másik pártnak szószólójává szegődjem. A mi engem az e téren való felszólalásra buzdit, az semmi már, mint hogy Polónyi Géza képviselő ur beszédének végén igen sulyos vádakkal és szemrehányásokkal lépett fel a küzdelem folytatói ellen. Miután pedig az a párt, a melyhez tartozom, s annak minden egyes tagja erejéhez és tehetségéhez mért legnagyobb erővel és buzgalommal vesz részt ebben a harczban, lehetetlen, hogy Polónyi Géza t. képviselőtársamnak elhangzott szemrehányásait és vádjait magunkra ne vegyük és azok ellenében ne védekezzünk. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* A mint összeszedtem a dolgot, Polónyi Géza képviselő ur ellenünk nem kevesebb, mint hat kemény pontozatból álló vádat kovácsolt. Én ezekkel röviden le akarok számolni. *(Helyeslés a néppárton és a baloldalon.)*

Az első vád az, hogy mi vagyunk az okai annak, hogy a t. kormány megszegte az 1899. évi XXX. t.-czikket és hogy daczára annak, hogy ezt megszegte, az ország ez ellen nem háborodott fel. A mikor én ezzel is foglalkozni kivánok, akkor természetes, hogy némi elnézést kell kérnem az igen t. háztól és az elnök urtól, miután beismerem, hogy ez a tárgy szorosan véve nem tartozik a szőnyegen forgó javaslathoz. Minthogy azonban a vád ennek a vitának keretében hangzott el, én tehát azt hiszem, hogy ugy az igen t. elnök ur, mint a t. ház méltányosnak fogja találni, hogy egy pár mondatban ezzel röviden foglalkozzam.

Azt mondja t. képviselőtársam, *(olvassa)*: »Előre kellett volna tudni, — már mint nekünk — hogy a suprema lex alapján be fog következni először az, hogy a német birodalmi vámtarifa alapján fennálló nagy presszió okából, a melyet részletezni most nem akarok, be kell következni annak a kornak, hogy a magyar kormány, nehogy január elsejétől kezdve vámháboruba kerüljön Olaszországgal, és tessék hozzávenni, hogy ezzel kapcsolatban magunkra vonjuk nyomban a német vámszerződés felmondását, nehogy ezen kényszerhelyzetbe jusson a magyar kormány, mit fog tenni? Benyujtott egy felhatalmazási törvényjavaslatot, a melynek tárgyalása sorra nem kerülhet. Felhatalmazási törvény nélkül volt tehát kénytelen az olaszországi kereskedelmi szerződések iránt tárgyalásokat folytatni, mielőtt az autonom vámtarifa, különösen pedig a magyar autonom vámtarifa létesült volna.«

Itt bátor voltam közbeszólni, hogy megszegte a törvényt a kormány. És erre Polónyi t. képviselőtársunk azt mondja, hogy *(olvassa)*: »Helyes, megszegte a törvényt, de hozzáteszem, ha majd Hieronymi odaáll a nemzet szine elé és azt mondja: igen, én törvényt szegtem, tessék engem vád alá helyezni, talál-e majd biróságot, a mely őt elitéli?«

Itt azután azt mondja Polónyi t. képviselőtársam, hogy ő nem akarja menteni a kormánynak ezt a lépését, sőt fentartja magának ezen lépés kritizálását és csak tényekről meg eredményekről beszél, azonban azt mondja, *(olvassa)*: »Mindenki előtt tudva van, hogy az 1899: XXX. törvényczikkben milyen rendkivül nagy alkot-

Digitized by Google

mányjogi garanciákat láttunk az akkor megkötött paktum alapján abban, hogy legyen egy uj autonom tarifa és hogy addig semmiféle kormánynak tárgyalásokba bocsátkozni ne lehessen, mig ez az uj tarifa nincsen meg. Most nincsen tarifa, előttünk fekszik az olasz szerződés prolongációjára vonatkozó törvényjavaslat és a nemzet még fel sem háborodik az elkövetett jogsérelmen.«

Mit jelent ez, t. képviselőház, a mit itt Polónyi t. képviselőtársunk előad? Tulajdonképen mi lett volna a helyes eljárás, a melyet ezek szerint nekünk és az egész ellenzéknek követni kellett volna? Az, hogy előre kellett volna látnunk, hogy lejár az olasz szerződés; ha aztán ott valami intézkedés nem történik, akkor vámháboru tör ki és ez azután majd maga után vonja a német kereskedelmi szerződésnek felbontását. Ennélfogva, miután előre kellett volna látnunk mindezt, hozzá kellett volna járulnunk ahhoz, hogy az a törvény, a melyben a kormány az Olaszországgal kötendő ideiglenes kereskedelmi szerződésre felhatalmazást kért, itt akadály nélkül tárgyaltathassék, megszavaztathassék, törvényerőre emelkedjék; sőt ha a végső logikai konzekvenciát le akarom vonni Polónyi Géza t. képviselőtársamnak ezen beszédéből, ezt a törvényjavaslatot még meg is kellett volna szavaznunk. Hát ha mi követjük Polónyi Géza képviselő urnak ezt a tanácsát, akkor mi következik be?

Bekövetkezik először az, hogy azok az alkotmányjogi garanciák, a melyekre ő is nagy sulyt fektet valamennyiünkkel együtt, a melyek az 1899 : XXX. törvényczikkben le vannak fektetve, maga a törvényhozás által meg vannak döntve. Bekövetkezik továbbá az, hogy egy oly fontos kereskedelmi politikai összeköttetésben, a milyen az Olaszországgal való, a hol a magyarországi termelő közönségnek egy igen széles, nagy rétege, a bortermelő közönség érdekelve van, a kormánynak nincs kötött keze, hanem szabad keze van a tárgyalások mikéntjére, a mikor is ily felhatalmazással az a kormány igen könnyen köthetett volna oly szerződést, a mely bizonyos kontingenst engedélyez Olaszországnak, vagy pedig enged valamit a 20 aranyforintból. Épen az által, hogy itt semmiféle törvényes felhatalmazása a magyar kormánynak nem volt a tárgyalásokra nézve, épen az által volt odaszoritva a magyar kormány, hogy az Olaszországgal való ideiglenes szerződés meghosszabbitása alkalmával más álláspontot el nem foglalhatott, mint a borvám klauzula teljes eltörlésének álláspontját. *(Igaz! a baloldalon.)*

Szederkényi Nándor: Nem vagyunk 40-en, kérjük a megszámlálást.

Gabányi Miklós: Harminczhárman vagyunk!

Ugron Gábor: Nem határozatképes a ház! *(Zaj a baloldalon. Felkiáltások: Számlálják meg a képviselőket!)*

Gabányi Miklós: Az előbb voltak kétszázan, hova a pokolba mentek?

Münnich Aurél előadó: Mi köze hozzá? Tessék megszámláltatni a házat!

Gabányi Miklós: Mégis furcsa!

Elnök: Kérem, ne tessék Lovászy Márton beszéde közben más beszédet tartani; ezt nem engedik meg a házszabályok. Konstatálom, hogy vagyunk negyvenen, tessék a beszédet folytatni.

Lovászy Márton: Már most nézzük meg, hogy ezzel szemben hogyan áll a dolog másik ága, és nézzük meg, mit mond a törvény? Azt mondja az 1899 : XXX. törvényczikk 4-ik §-a, hogy a külfölddel megkezdendő tárgyalások előtt az autonom vámtarifa uj autonom vámtarifával helyettesitendő. Az 5. §. végző kikezdése pedig igy szól: »A negyedik §-ban megállapitott feltételek bármelyikének meg nem tartása ugyanazzal a joghatálylyal bir, mint a viszonosság meg nem tartása.«

Már most, t. képviselőház, ezek alapján hogy áll a kérdés azon eljárás és azon proczeszszus folytán, a mely a mi további ellenállásunk folytán következett be, a melynek folytán az a törvényjavaslat itt tárgyalható nem volt, a melynek folytán, — mint Polónyi Géza mondja — a kormány törvényszegésbe szorittatott be? Először is ugy van a dolog, hogy azon nagyfontosságu gazdasági és alkotmányos garanciák, a melyek az 1899 : XXX. törvényczikkben le vannak fektetve, törvényhozási aktus által meg nem sértettek és igy a közjog szempontjából ma is sértetlenül fennállanak.

Azokkal a törvényes rendelkezésekkel szemben mindössze mi áll? Áll egy törvényszegés, a mely épen azért, mert törvényszegés, sem jogfosztó, sem jogalkotó hatálylyal nem bir.

Igy tehát ha sulyt fektet Polónyi Géza t. képviselőtársam azokra az alkotmányos garanciákra, a melyek ebben a törvényben vannak, akkor neki csak helyeselnie kell azt, hogy mi meggátoltuk ennek a törvényjavaslatnak tárgyalását, sőt ha az a felhatalmazási törvényjavaslat ide a ház elé került volna, akkor neki magának kellett volna az ellen a leghevesebben opponálnia, sőt mivel az 1899. évi XXX. törvényczikk pártközi megállapodásnak eredménye és annak megváltoztatásáról, miként azt ennek a háznak nem kisebb jelentőségü tagja, mint gróf Apponyi Albert is elismerte, csakis az összes pártok hozzájárulásával lehet szó, *(Ugy van! balfelől.)* ennélfogva Polónyi Géza t. képviselőtársamnak kötelessége lett volna még az obstrukcióba is belemenni ez ellen a törvényjavaslat ellen. *(Ugy van! balfelől.)* Az első következmény tehát az, hogy az elv megmentetett, mert törvényhozásilag meg nem döntetett, csupán a kormánynak egy törvényszegő intézkedése által van megsértve, a melynek reparácziója a törvényhozásnak mindig módjában áll.

De nézzük, hogy épen azoknál a rendelkezéseknél fogva, a melyeket az imént felolvas-

Digitized by Google

tam, milyen következményei vannak annak az eljárásnak, a melyet folytattunk és azoknak az állapotoknak, a melyek ennek folytán létrejöttek.

Mondottam, hogy az 5. §. utolsó bekezdése akként intézkedik, hogy a 4. §-ban megállapitott feltételek bármelyikének meg nem tartása ugyanazzal a joghatálylyal bir, mint a viszonosság meg nem tartása. Már most, miután az uj autonom vámtarifa nincs meg, miután ennek daczára a külfölddel tárgyalások folytattattak, sőt megállapodások, ideiglenes szerződések létesittettek, ennélfogva az 5. §. utolsó bekezdése értelmében a viszonosság a legnagyobb mértékben meg van sértve.

Én azt hiszem, hogy olyan politikusokra nézve, a kik, mint Polónyi Géza t. képviselőtársam is, az önálló vámterület eszméjét vallják magukénak, annak létesülését kivánják és arra törekszenek, semmiféle visszariasztó hatással nem bir az, ha az a viszonosság, a mely az 1899: XXX. törvényczikkben van szabályozva, meg van sértve, mert ennek a viszonosság megsértésének következményei vannak azután az 5. §. első pontjában lefektetve. Ebben ugyanis felhatalmaztatik a kormány, hogy az ország érdekeinek megóvásánál mindeu mástól függetlenül, tehát teljesen függetlenül az osztrák törvényhozástól, az osztrák kormánynak hozzájárulásától, csupán és egyedül a magyar szempont által vezettetve, a legmesszebbmenő intézkedéseket megteheti, ugy, hogy az által, hogy itt a viszonosság megsértésének állapota állt elő, semmi más nem kell, mint hogy a kormánypadokból egy kötelességtudó, az ország gazdasági érdekei iránt érzékkel biró és erős elszánt, elhatározásokra kész kormány kerüljön ki, hogy rövid idő alatt bármikor is az önálló vámterületnek nemcsak jogi, de tényleges állapota is bekövetkezzék. Mikor ezek igy álltak, mikor mi nemcsak nem koczkáztattuk, sőt megmentettük azokat az alkotmányos elveket és garancziákat, melyek az 1899: XXX. törvényczikkben foglaltatnak, mikor ezen állapot folytán nyitva áll az ország előtt az önálló vámterület tényleges megvalósitásának lehetősége: akkor igazán nem tudom megérteni, hogy micsoda jogon ér bennünket szemrehányás épen függetlenségi politikus részéről, a ki ezeket a dolgokat nagyon érti, nagyon tudja, a ki, multja után itélve, mindig az önálló vámterület álláspontja mellett küzdött. Ezzel végeztem a dolog azon részével, mely az 1899: XXX. törvényczikkre és ennek kapcsán a kormány által elkövetett törvényszegésre vonatkozik.

A másik igen sulyos vádja Polónyi Géza képviselőtársamnak az, mikor azt mondja *(olvassa)*: »Nem efemer, nem is problematikus dolog ez. Mi egy határozati javaslatot terjesztettünk a képviselőház elé. Expiálni akartuk azon tényt, hogy pártpolitikusok hibájából ártatlanok szolgálnak három évig, katonai kötelezettségükön túl, hogy ezeknek a szegény embereknek legalább lehetővé tétessék, hogy karácsony szent ünnepén családjuk körébe térhessenek.«

Rakovszky István: A jószivü koma!

Madarász József: Jószivü jezsuita!

Rakovszky István: Ha csak jezsuita lenne, jó lenne.

Lovászy Márton: Igy folytatja: »A póttartalékosok behivását törvénytelen, helytelen, szerencsétlen rendszabálynak tartom.« Hát mióta szokás az, hogy mikor egy képviselő, egy ellenzéki képviselő, egy kormányrendszabályt törvénytelennek tart, akkor azért nem a kormányt, hanem az ellenzéket vonja felelősségre?

Rakovszky István: Belvárosi mandátum!

Lovászy Márton: Igy folytatja *(olvassa)*: »De ugy, a mint láttam azt, hogy a hadügyminiszter rendelete alapján a megtorlásnak minden reménysége nélkül három éven túl ott tartották a szolgálatra nem kötelezett katonákat, még Boszniában is, ugy fog bekövetkezni a póttartalékosok megtorlatlan bevonulása is. E mögött a bevonulás mögött sok átok, sok fohász fog emelkedni és sok könny fog fakadni. Törvényhozóhoz méltó talán, ha ezekben részes nem akarok lenni.« Hát, t. ház, mi sem akarunk részesek lenni és hiszem, hogy nem is vagyunk. Mi ugy ismertük azt az 1888: XVIII. törvényczikket, hogy annak alapján ilyen intézkedést tenni nem lehet és nem szabad. Mert nem lehetett a magyar törvényhozás olyan könnyelmü, hogy módot adjon a hatalomnak arra, hogy az ujonczmegajánlási jogot egyszerüen kijátszsza. Nem is ez volt az intencziója annak a törvényhozásnak, a mely ezt a törvényt megalkotta. Itt fekszik előttem, t. képviselőház, az a miniszteri indokolás, melylyel az akkori honvédelmi miniszter, báró Fejérváry Géza ezt a törvényjavaslatot a ház elé terjesztette és elfogadásra ajánlotta.

Azt mondja a többek között, t. ház, ez az indokolás *(olvassa)*: »A véderőről szóló 1868: XL. t.-cz. életbeléptetése óta szerzett tapasztalatok szerint békeidőben is létezhetnek és tényleg léteztek is oly különös vagy rendkivüli, habár csak időleges viszonyok és körülmények, a melyek a hadsereg némely csapatainál a rendes békelétszám fentartását a rendes, vagyis törvényesen megállapitott ujonczjutalék mellett időlegesen megnehezitik, vagy épen lehetetlenné teszik.«

Mit látunk most, t. képviselőház? Látjuk azt, hogy maga a miniszteri indokolás ennek a rendszabálynak, a mely az 1888 évi XVIII. törvényczikkben a kormányt felhatalmazza, mintegy előfeltételeül tekinti a rendes, törvényesen megállapitott ujonczjutaléknak a behivását. Mert, t. képviselőház, ha ez nem igy lett volna, ha a legcsekélyebb jellel, czélzással elárulta volna a kormány azt, hogy ez az intézkedés ilyen czélokra is felhasználható, hogy azokkal a meg nem szavazott ujonczokat lehet pótolni, meg vagyok győződve, hogy azt a képviselőház egy-

Digitized by Google

hangulag elvetette volna. Nincsen is róla szó sehol, t. képviselőház; mindenütt arra van utalás, hogy ezen békelétszámnak, a hároméves ujonczoknak behivása, bentartása mellett is vagy itt, vagy amott a hadseregben beállhatnak hézagok, beállhatnak bizonyos szükségletek, a melyek bizonyos legénység, tartalékosok vagy póttartalékosoknak behivását szükségessé teszik.

Ennek a törvénynek a létrejöttére nézve különben figyelembe kell vennünk azt is, t. ház, hogy az a külpolitikai helyzetnek presszióju alatt történt. A kik akkor a háznak tagjai voltak, bizonyára emlékezhetnek rá, hogy akkor jött ez a törvényjavaslat létre, a mikor nekünk, Magyarországnak és Ausztriának Oroszországgal igen feszültek voltak a viszonyaink, ugy, hogy a törvényhozás ebben a törvényjavaslatban quasi a hadikészületnek egy burkolt eszközét látta, egy olyan burkolt eszközét, a mely alkalmas a hadikészültséget fokozni, a mely azonban mindamellett nagyobb feltünést és igy további bonyodalmat nem okozott.

Mondom tehát, t. képviselőház, az egész indokolás és az egész tárgyalás folyamán ez az intenczió vonul végig, a mint látható az a következőkből is, a mikor azt mondja a miniszteri indokolás *(olvassa)*: »Mert a hadsereg békelétszáma a különböző fegyvernemeknél, épen a törvény által megállapitott ujonczjutalék, vagyis a rendelkezésre álló és sorhadi szolgálatra kötelezett katonák száma alapján lévén megállapitva, az ujonczjutalék pedig épen csak a legszorosabb számitás szerint lévén megszabva« — tehát itt is előre bocsátja és szupponálja az ujonczjutalék megszavazását és behivását — »ennek következése egyfelől az, hogy számos csapattestnél a békelétszám más külállamokhoz hasonlitva nemcsak jelentékenyen csekélyebb, másfelől pedig az, hogy mihelyt valamely különös körülmény« — erre hivatkoznak mindig, hát nézzük, miket értett maga a miniszteri indokolás ilyen különös körülmények alatt — »a milyen pl. némely évben a hadköteles ifjuság egyes évfolyamainak fejletlensége és csekélyebb hadképessége, vagy valami járványszerü kór az ujonczjutalék akadálytalan és teljes kiállitására, vagy a kiállitott ujonczjutaléknak a terhes katonai szolgálatra való testi képességére hátrányos befolyást gyakorol, ez azonnal zavarólag visszahat a nagyon szorosan megszabott békelétszámra és annak fentartását, bár csak időlegesen, de mégis esetleg egy-két évre számos hadcsapatnál gátolja.«

T. képviselőház! Folytathatnám, ha talán ennek az indokolásnak más részeiből kiderülne az, hogy akár a kormánynak, akár a törvényhozásnak az lett volna az intenczióju, hogy ezzel a törvényjavaslattal politikai bonyodalmakat segitsen megoldani. Itt van egy része ennek az indokolásnak, a mely, ha nem tekintjük a dolgot figyelmesen, bizonyos utalásnak látszik erre, de figyelmesen elolvasva látjuk, hogy egész másra vonatkozik. Ez a rész igy szól *(olvassa)*:

»De a tapasztalás azt is mutatja, hogy léteztek és jövőre is létezhetnek oly különös viszonyok, a melyek békében akár valamely uj szervezés, akár pedig a helyzet folytán okvetlenül szükségessé teszik, hogy a hadseregnek, illetőleg némely csapatainak békelétszáma, habár csak átmenetileg és időlegesen, szaporittassék.«

Tehát ez a kritikus szó itt: helyzet. Ezt lehetne talán a politikai helyzetnek érteni. De rögtön utána, mikor a szaporitásra utal, megczáfolja ezt a feltevést, mert ott nem arról van szó, hogy a hiányos békelétszám az ujonczok megszavazásának és besorozásának elmaradása folytán pótoltassék, hanem az ujonczok behivásával már meglevő békelétszám szaporittassék; erre az indokolás szerint a »helyzet« folytán van szükség. Mit lehet ez alatt mást érteni, mint a külpolitikai helyzetet, vagyis azt, a mire a tárgyalás folyamán többször is utaltam, hogy t. i. mikor külső bonyodalom fenyeget, ne kelljen az akkori véderőtörvény 10. §-ához fordulni és mozgósitást rendelni el, hanem egyszerüen be lehessen hivni a tartalékosok, vagy póttartalékosok egy részét és ez által a hadikészültségnek azt a fokát létrehozni, a mely a külső politikai helyzet folytán szükséges, ugy, hogy esetleg egy külső demonstrácziót is végbe lehessen vinni.

Mikor a dolgok igy állanak, a mikor ott a tárgyalások folyamán, a melyek akkor napokig tartottak és a mikor a szónokok, köztük gróf Apponyi Albert, Ugron Gábor, Tóth János t. képviselőtársaim is, a parlament első jelességei kifejtették aggodalmaikat ezen törvényjavaslat ellen, egyiküknek sem jutott eszébe arra utalni, hogy ez a törvényjavaslat a még meg nem szavazott ujonczok pótlására is szolgál Es miért, t, képviselőház? Mert nem lehetett feltételezni azt, hogy a kormánynak szándékában áll ilyen törvénynyel gyökerében megtámadni a nemzetnek egyik legfontosabb alkotmányjogi garancziáját: senki még csak fel sem tételezte, senki még csak rá sem gondolt. A legnagyobb aggodalom, a melyet az akkori szónokok kifejeztek, az volt, hogy ez által a kormány megtámadja a törvényhozásnak nem ujonczmegajánlási jogát, hanem azt a jogát, hogy a szolgálati idő mérvét ő határozza meg, mert ez által mód nyujtatik a hadügyi kormányzatnak arra, hogy a három évi szolgálati időt egy hónappal, két hónappal, fél évvel vagy egész esztendővel is meghosszabbithassa. Ezt támadták a leghevesebben az akkori tárgyalás alkalmával a szónokok. De ez ellen is a kormány, Tisza Kálmán miniszterelnök, Fejérváry Géza honvédelmi miniszter a legenergikusabban tiltakoztak, tagadták, hogy ez volna a kormány szándéka és nyiltan kifejtették, hogy semmi más czélja a kormánynak nincs, mint a mi az indokolásban és magában a törvényjavaslatban benne van, hogy t. i. fordulhatnak elő szervezések, fordulhatnak

Digitized by Google

elő hiányok, fordulhatnak elő járványok, a melyek szükségessé teszik a békelétszám kiegészitését és szaporitását, szóval: mindenféle indokolást előhoztak.

Már most, t. ház, ha a mostani kormány ezt az intézkedést mégis arra használja fel, hogy a nemzetnek ujoncmegajánlási jogát illuzóriussá tegye, akkor ez a leghatározottabb becsapása a nemzetnek, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* ez a legerősebb és legmegrovandóbb visszaélés a nemzet jóhiszemüségével. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* És akkor, t. ház, hogyan jutunk mi ahhoz, hogy egy függetlenségi, egy ellenzéki képviselő, a helyett, hogy a legheveseb támadást intézné a kormány ellen, ránk háritja a felelőséget, s minket okol, és az ország szine előtt ránk mutat, hogy a kormánynak törvénysértéseiért mi vagyunk a felelősek.

Rakovszky István: Ez a bajtársi becsület a kománál és a magyar becsületesség! Majd beszélünk itt még együtt! *(Zaj a baloldalon.)*

Lovászy Márton: De ugy látszik, t. képviselőház, hogy Polónyi Géza képviselő ur beszédének ebben a részében a fősulyt arra vetette, hogy ez az intézkedés megtorlás nélkül ment végbe. Ha ez alatt azt értette a t. képviselő ur, hogy nincs reményünk arra, hogy ezért az intézkedésért a közös hadügyminisztert a törvényben megszabott módon felelőségre vonjuk, vád alá helyezzük, hát ebben aligha nem igaza van. Hiszen az a mi szerencsétlen 1867-iki törvényünk a közös miniszteréknek felelőségét teljesen illuzóriussá teszi. Nagyon jól tudjuk, hiszen minden nap, minden órában tapasztaljuk, hogy a közös ügyekben Magyarország érdekei összeütközésben, a legnagyobb ellentétben vannak Ausztria érdekeivel. Már most, ha egyiken vagy másikon sérelem esik, — és rendesen rajtunk esik a sérelem, legalább nem tudok rá esetet, hogy a hadügyminiszter Ausztria népein valami nagy jogsérelmet követett volna el, — hát akkor, t. képviselőház, hogy mi a közös hadügyminisztert a magyar nemzeten ejtett sérelemért felelőségre vonhassuk, meg kell hozzá nyernünk az osztrák delegációnak a hozzájárulását. A miniszteri felelőség elvének olyan frivol kijátszása ez, hogy én azt hiszem, t. képviselőház, hogy a későbbi századokban, a mikor ezen — remélem, akkor már rombadőlt — institucziót tanulmányozni fogják, kaczagni fognak azon, hogy létezhetett egy nemzet, a mely ennyire könnyelmü és ennyire hiszékeny volt, s a melynek szemét a miniszteri felelőség ilyen alkalmazásával lehetett kidöfni. Sőt azt hiszem, t. képviselőház, hogy abban is igaza van Polónyi Géza t. képviselőtársamnak, hogy arra sincsen reményünk, hogy azt, a ki ezen intézkedésekért itt előttünk felelős, t. i. a honvédelmi miniszter urat, mi itt felelőségre vonhassuk akként, hogy ezen felelőségrevonásnak foganatja is legyen, vagyis hogy ő vád alá helyeztessék és jól megérdemelt büntetését elvehesse. A képviselőháznak mostani strukturája mellett erre — bevallom őszintén — nekem sincs semmi reményem.

De, t. képviselőház, van a megtorlásnak egy módja, a mely kezünkben van. Mivel lehet az ilyen törvénysértést, az ilyen, a nemzet és alkotmány ellen intézett támadást megtorolni a legérzékenyebben? Azzal, hogy nem adunk ujonczot, t. képviselőház! *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ez a legfájdalmasabb, a legérzékenyebb és mindjárt hozzátehetem, hogy a leghatékony eszköz.

Ha Polónyi Géza képviselő ur arról panaszkodik, hogy ez nagy jogsérelem és törvénysérelem megtorlás nélkül eshetik meg, tartson velünk, küzdjön velünk, és segitsen abban, hogy az a hadügyi kormányzat, a mely ekként lábbal tiporja az ország érdekeit és a mely tisztán politikai számitásból ilyen szenvedéseket okoz az ország népének, ne kapja meg az ujonczokat. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Üres szemrehányásokkal, ilyen taktikailag kiszámitott szemrehányásokkal csakugyan odajutunk, hogy megtorlás nélkül történik meg ez a rendszabály. De ha a kötelességtudás felébred minden képviselőben, akkor igenis az a megtorlás el nem fog maradni, s akkor őrizkedni fog a hadügyi vezetőség attól, hogy ilyen rendszabályokat alkalmazzon. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Szemünkre hányja azután Polónyi Géza t. képviselő ur, hogy mi, habár jól tudjuk és látnunk kell, hogy harczunk reménytelen, azt mégis folytatjuk; azt mondja Polónyi képviselő ur (*olvassa*): »... mert az csak lehetetlen, hogy Széll Kálmán, gróf Apponyi Albert vagy akármelyik a miniszterelnök-jelöltek közül más álláspontra helyezkedhessék ma, mint tegnapelőtt, a mikor egyhangulag kimondták azt, hogy a nemzeti nyelv kérdését pedig a szabadelvü párt programmjába felvenni nem engedik.«

Hát, t. képviselőház, én nem vagyok hivatva arra, hogy ezen tiszteletreméltó férfiak nevében nyilatkozzam és nem is szándékozom ezt tenni. De nyilvánvaló tényeket jogomban áll konstatálni. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Hát hol és mikor történt az, hogy gróf Apponyi Albert a nemzeti nyelv kérdését a szabadelvü párt programmjába felvenni nem engedte? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Én ugy tudom a tényeket, hogy gróf Apponyi Albert t. képviselő ur igenis hozzájárult a szabadelvü párt négyes bizottságának első programmjához, ahhoz, a melyet gróf Tisza István még nem módositott. A másodikhoz, nem mondhatnám, hogy hozzájárult, miután az ellen való kifogásait nyiltan kijelentette. Hozzájárult, de hogy ő lett volna az aktiv tényező, vagy egy aktiv tényező abban, hogy azon programmba fel nem vétetett a magyar vezényleti nyelv kérdése: erről azt hiszem, hogy ebben a házban senkinek sincs tudomása. Sőt gróf Apponyi Albertnek itt ezen házban majdnem egybehangzó szavakkal és pedig körülbelül egy félévi időközben ismételt

Digitized by Google

kijelentése szerint az ő határozott álláspontja az, hogy a magyar vezényleti és szolgálati nyelv kérdése olyan kérdés, a melyhez a nemzetnek feltétlenül joga van, és a melynek előbb-utóbb be kell következnie. De, t. ház, egészen eltekintve ettől, azt kérdezném Polónyi Géza t. képviselőtársamtól, ha ő jelen volna, hogy a létszámemelés kérdésében nem foglalt-e a többségnek, a szabadelvü pártnak minden számbavehető faktora egészen határozottan állást? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Vajjon gróf Apponyi Albert, Széll Kálmán volt miniszterelnök, gróf Tisza István, gróf Andrássy Gyula, vagy a szabadelvü pártnak bármely kimagaslóbb alakja nem foglalt-e egészen határozott állást a létszámemelés mellett? Miért nem desperált akkor Polónyi Géza t. képviselőtársam; miért nem mondotta akkor, hogy: »Tartozom annyi tisztelettel ezen férfiak szavahihetősége iránt, *(Mozgás balfelől.)* hogy fel ne tételezzem, hogy bármelyikük képes lenne álláspontját tegnapról mára megváltoztatni.«

Mi történt akkor? Az, hogy Bécsben elejtették a létszámemelést, és akkor az összes tiszteletreméltó férfiak, a kik olyan határozottan állást foglaltak a létszámemelés mellett, szintén elejtették azt.

Ennek a mostani krizisnek egész lefolyása nem bizonyit mást, mint azt, hogy a szabadelvü pártban, a nemzet u. n. többségében semmi sem képes az elhatározásokat ugy megérlelni, mint az erősebb ellenzéki akczió; mint az, hogyha az a rugó ebben az óraszerkezetben, a melyhez hasonlithatom a parlamentet, és a mely rugót az ellenzék képviseli, erősebben működik. Akkor ott igenis hatások jönnek létre, a melyek elhatározásokat szülnek, és a mely elhatározások azután eredményeket hozhatnak létre. Ha tehát mi azt mondjuk, hogy nem tételezzük fel ezen tiszteletreméltó férfiakról, hogy máról holnapra megváltóztassák nézeteiket, és ennek folytán lemondunk arról az erőteljes hatásról, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* a melyet az eredmény érdekében épen nekünk kell kifejtenünk, akkor természetes, hogy eredmény nem lesz, de akkor ne nekünk tegyen szemrehányást Polónyi Géza t. képviselő ur, a kik most is erőnkhöz képest képviseljük ezen ellenzéki hatást, hanem önmagának, a ki reményét, nem tudom miért, elvesztette. *(Ugy van! balfelől.)*

Ezzel azonban azt mondja Polónyi Géza képviselő ur, hogy még nem zárta le a mérleget. Egészen világos eredmény az, hogy az adónemfizetés révén, bár ez nem czéloztatik, de mindenesetre be fog következni az államháztartás olyan megbolygatása, a melynek kettős eredményünek kell lenni, mert jórészt a szegény emberekre nehezedik az adóvégrehajtás súlya, mely a vagyont felemészti. Ezt nem vártam volna Polónyi Géza t. képviselőtársamtól. Mert konstatálnunk kell, és azt hiszem, ebben mindenki egyetért velem, a ki az eseményeket ismeri, hogy Magyarország ex-lex állapotba került a mult év május végén, s ebben a főszerep Polónyi Géza t. képviselőtársamé volt. *(Ugy van! balfelől.)* Már most azt kérdem én, hogy az államháztartás megbolygatása májustól deczemberig nem következett-e be, csak deczembertől januárig, vagy februárig következik be, *(Ugy van! balfelől.)* a minek azután egyik eredménye, mint ő mondja, a szegény emberekre nehezedő adóvégrehajtás?

Hiszen én ma nem tagadom, nyiltan bevallom, hogy ennek a küzdelemnek folytatására, a melyet itt vivunk immáron egy esztendeje, nem volt okvetlenül szükséges az, hogy az ország ex-lex állapotba kerüljön. Nem volt szükséges okvetlenül az indemnitásnak tavaly májusban, vagy akár egy későbbi időpontban való megtagadása. Természetesen döntő tényező volt ebben a május elején és az április végén való állásfoglalás. Lehetett volna ezt a küzdelmet igen szépen, és azt hiszem, ugyanolyan eredménynyel folytatni akként, hogy a küzdelmet a maga terére szoritva, csupán a katonai javaslatok ellen folytattuk volna. Mert hisz micsoda rugókon fordult volna meg ez a kérdés? Hogyan tudunk mi a nemzet részére vivmányokat kicsikarni a katonai hatalomtól? Azzal, ha az ujonczokat megtagadjuk. De azzal, hogy mi ex-lexben vagyunk-e vagy nem vagyunk-e ex-lexben, hogy itt az adóvégrehajtás folyik-e vagy nem folyik-e, a katonai hatalom semmit sem törődik. *(Ugy van! balfelől.)* De ha nem kap ujonczot, akkor meg van szoritva és akkor enged.

Hát mi szükség volt akkor arra? Hiszen lehetett volna a küzdelmet folytatni igen szépen akkor is. De épen Polónyi Géza képviselőtársam volt az, a ki a legerősebben vezette a hadsorokat az ex-lexállapot megteremtésére és ő volt annak az emlékezetes május elsei ülésnek egyik főrendezője. Hát akkor mi jogon fordul most ellenünk szemrehányással azért, hogy az adóvégrehajtások, majd ha az ex-lex megszünik, ránehezednek a szegény emberekre, *(Ugy van! balfelől.)* mikor ennek az állapotnak a fő előidézője ő volt? Azért talán, mert mi, a kik most ezt a küzdelmet itt folytatjuk, kezdettől fogva a zsinóregyenes vonaltól sem jobbra, sem balra el nem tértünk? Azért érdemelünk mi Polónyi Géza t. képviselő ur részéről szemrehányást?

Rakovszky István: Ez a czinizmus!

Lovászy Márton: Azt mondja, hogy ez az egyik oldala. A másik része pedig az, hogy a külföldi vigéczeknek adunk prémiumot, hogy azok most kereseti adó fizetése nélkül köthetik itt az üzleteket. Hát ez igazán a legcsekélyebb sulyu az ő szemrehányásai között, de őszintén megvallva, én ezt veszem tőle a legrosszabb néven. És őszintén megvallva, én a legrosszabbtól félek, még pedig azért, mert ebből látszik az a keresettség, az az erőlködés, a melylyel ő ellenünk a vádakat összeszedi, felhalmozza. Nem

Digitized by Google

veszem rossz néven azokat a szemrehányásokat, a melyeket a póttartalékosok ügyében tett, mert hisz azok ugyszólván kínálkoznak. De mikor oly nagy fáradságot vett magának, hogy az osztrák vigéczek garázdálkodását is felemliti, akkor ebben csakugyan erősen kifejezett tendenciát kell látnom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Különben is az előbb rámutattam arra, hogy itt az 1899 : XXX. törvényczikk megsértése és a viszonosság megsértése folytán nyitva áll az ország előtt jogilag az önálló vámterület tényleges állapota megteremtésének a lehetősége is. Ha tehát azt akarja Polónyi Géza képviselő ur, mint ellenzéki vezérférfiu, hogy az osztrák vigéczek ne garázdálkodhassanak, tessék neki a legnagyobb erővel követelni az önálló vámterületet. *(Helyeslés a baloldalon.)*

És itt — nem tehetek róla — eszembe jut Uray Imre t. barátomnak tegnapi beszédében elmondott — megengedem — kissé drasztikus, de találó hasonlata a nyulakról, meg az agarakról. Csakugyan, a mikor persvadeálnak bennünket arra, hogy hagyjuk abba ezt a harczot és követeljük az önálló vámterületet, akkor hasonlit azokhoz az agarakhoz, a kik végkimerülésig üldözik az egyik nyulat, de mikor a másik nyul feltünik, akkor abbahagyják az előbbi nyul üldözését és a másik nyulat kezdik üldözni. Az az eljárás azonban, a melyet Polónyi Géza t. képviselőtársamnál látunk, még ehhez sem hasonlit. Ő ahhoz az agárhoz hasonlit, a melyik üldözi az egyik nyulat, s mikor azután feltünik a másik nyul, akkor abbahagyja az előbbi nyul üldözését és nem üldözi egyikét sem.

Van azután Polónyi Géza beszédében — és ezzel aztán végezek is vele — egy rész, a melyik már azon a területen fekszik, a melyet eredetileg nem volt szándékomban érinteni, a mennyiben ez már a Rakovszky István t. képviselőtársammal folytatott polemiájába vág, de a mely részt én mint ellenzéki és mint függetlenségi ember ebből a szempontból szó nélkül nem hagyhatok, mert mondhatom, hogy az a legnagyobb mértékben felkeltette bámulatomat.

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Polónyi Géza t. képviselőtársam kifogásolja Rakovszky István t. képviselőtársamnak azt a propoziczióját, hogy az 1867 : XII. törvényczikket magyarázni kellene egy ujabb magyarázó törvénynyel. És nézzük, mivel kifogásolja? Azt mondja: »Én Rakovszky képviselő urról beszélek. Csak a törvényhozásnak van joga törvényt magyarázni. De furcsa dolog, hogy ez a jog Ausztriában is jog ám. Már most, ha mi hozunk Magyarországon az 1867 : XII. t.-czikket magyarázó törvényt, a Felséggel meg is tudnánk rá egyezni. Tegyük fel, hogy meg tudunk egyezni; de azért szeretném látni azt a minisztert, a ki ezt meg fogja csinálni. Tehát hozzunk egy magyarázó törvényt. Már most Ausztriának nincs-e joga épen igy egy magyarázó törvényt hozni?« Ezt kérdezi az én t. képviselőtársam. Azt kérdem én t. képviselőtársamtól: mire van joga Ausztriának? Mit magyarázhat? A magyar törvényt.

Molecz Dani: Csak az osztrákot.

Lovászy Márton: Csak az osztrákot. Gyerünk akkor tovább. Oly államban, a hol Pitreich, Körber és Goluchowski vezeti az ügyeket, hoznak más magyarázó törvényt. Hol leszünk akkor? Hát hol? Molecz Dani t. képviselőtársam az előbb igen helyesen mondta, hogy Ausztriának csak a maga törvényét van joga magyarázni. Jól van. Hozzunk magyarázó törvényt az 1867 : XII. törvényczikkről: hoz Ausztria is az ő 1867 deczemberi törvényéről. Két eset lehetséges: vagy megegyezik a két törvénymagyarázat, vagy nem. Ha megegyezik, akkor a közös ügyek azon az alapon fognak továbbra is fennállani, a melyet e magyarázat folytán létesiteni és fentartani kell. Ha pedig nem egyezik, akkor — mint Polónyi Géza kérdi — hol leszünk? Ott leszünk, hogy a közös ügyek megszünnek, mert azokat másként, mint a két állam, a két törvényhozás egyező és konformis, összevágó akaratával fentartani nem lehet és nem szabad.

Molecz Dani: 14. §!

Lovászy Márton: Igaz, t. ház, ma sem vág egybe a két törvényhozás, ma is vannak lényeges különbségek az osztrák és a magyar törvényhozás között, s ebből azonban mindenre inkább lehet következtetni, mint arra, a mire Polónyi Géza, arra ugyanis, hogy az 1867-iki törvényczikket magyarázni nem lehet és nem szabad.

Mert nézzük csak, t. ház, elsősorban mit lehet tekinteni a törvény magyarázójának, nem mondom, hogy hiteles és törvényes, de tényleges magyarázójának? A gyakorlatot, az életet. Már most az 1867 : XII. t.-cz.-ben le van fektetve a magyar hadsereg elve. Bele tudnánk-e nyugodni abba a magyarázatba, melyet a magyar hadseregre nézve az élet, a gyakorlat nyujt? Van-e egyetlen tagja a képviselőháznak, a ki azt mondaná, hogy az a magyar hadsereg, a mely az 1867 : XII. t.-cz.-ben le van fektetve, az a magyar hadsereg, a mely ma itt fennáll, sárga-fekete zászlóval, német vezényszóval, idegen, osztrák tisztekkel, és ellenünk ellenséges érzelmekkel? Nem hiszem, hogy egyetlenegy volna. Már most a mikor az élet, a gyakorlat, mondjuk: a visszaélés ily helytelenül magyarázza törvényeinket, nem volna-e helyes, nem volna-e czélszerü, ha ezen törvénytelen, helytelen, és visszaélésből, a nemzet és a törvényhozás könnyelmüségből származó magyarázat ellen igenis odaszegezné a magyar törvényhozás a maga hiteles magyarázatát, és kimondaná, hogy igenis magyar hadsereg alatt csak olyan magyar hadsereget lehet érteni, a mely Magyarország fiaiból és csak azokból soroztatik, a melyben csak Magyarország fiainak van tiszti állásokban helye, a hol magyar a vezényszó, magyar a nyelv magyar a zászló, magyar a légkör.

Digitized by Google

Hiszen, t. képviselőház, ebben a házban e kérdések felett még e nagy krizist megelőzőleg is sokszor folyt vita; többek között ennek az országgyülési cziklusnak folyamán Széll Kálmán miniszterelnök ur volt az, a ki az 1867 : XII. t.-czikket fejtegette, hivatkozott Deák Ferenczre és hosszasan bizonyitgatta, hogy az 1867 : XII. t.-czikkben nincs benne a külön, önálló magyar hadsereg, és hogy a magyar hadsereg kifejezése alatt nem lehet érteni az önálló külön hadsereget. Akkor ez az ő állitása nagy ellenmondást keltett, de nem ezekért az állitásokért, hanem azért, mivel beszédének olyanféle tenorja volt, mintha a magyar nemzet lemondott volna a külön, önálló magyar hadseregről, és különösen Szederkényi t. képviselőtársam volt az, a ki e miatt igen hevesen megtámadta Széll Kálmán miniszterelnököt, mig végre is a nézetek abban egyenlitődtek ki, hogy igenis, a külön, önálló magyar hadsereg nincs benne az 1867 : XII. t.-czikkben, de a nemzet azért annak felállitási jogáról nem mondott le.

Hát igen, elismerem és elismerjük valamennyien, hogy az 1867: XII. t.-czikkben az önálló, külön magyar hadsereg nincs benne és az ott kifejezett magyar hadsereg alatt az önálló külön magyar hadsereget nem lehet érteni, mert hiszen ha ezt lehetne érteni, akkor mi itt valamennyien, legalább ebben a kérdésben ráhelyezkednénk a 67-es alapra, mivel az önálló külön hadsereg a mi programmpontunkat is képezi. De abból, hogy külön hadsereget nem képez a magyar hadsereg, hogy ennélfogva annak csupán a vezérlete, vezénylete és belszervezete egységes az egész hadsereg többi részeivel semmikép nem következik, hogy az épen azért, mert magyar hadsereg, ne különbözzék az összes hadseregnek azon részeitől, melyek nem a magyar, hanem az osztrák hadseregnek tartoznak. Ebből a megkülönböztetésből én csak egy következtetést akarok levonni, azt, hogy mikor itt az ellenzéki oldalról egy akczió folyik az 1867: XII. törvényczikk végrehajtása iránt, akkor mi igen természetesen nem követeljük és nem követelhetjük az önálló, külön hadsereg felállitását. Ezért nincs jogunk, nem is akarunk sem obstruálni, sem a rendkivüli ellenzéki ellenállás egyéb eszközeit kifejteni, mert a többségi elvből annyit én is teljesen elismerek, hogy a kisebbségnek nincs joga arra, hogy a maga külön programmját ráerőszakolja a többségre, de arra, hogy a fennálló törvénynek végrehajtását követelje, ellenőrizze és sürgesse a többségtől és kormánytól, erre joga van az ellenzéknek, és ezzel a joggal minden tiltakozás és támadás ellenére élni fog.

Mielőtt tovább mennék, t. elnök ur, kérnék egy kis szünetet.

Elnök: Igen szivesen, de Rakovszky István képviselő ur a házszabályokhoz kért szót.

Ugron Gábor: De hiszen beszéd közben nem lehet!

Rakovszky István: T. képviselőház! A házban már több izben jogos és méltányos panasz tárgyát képezte az, hogy az üléseknek az 1848 : IV. t.-cz. 10. §-ában biztositott nyilvánossága nincs elegendően érvényesitve. Az 1848 : IV. t.-cz. 10. §-a azt mondja *(olvassa)*: »Ülései mind a két táblának nyilvánosak.« A házszabályok 257. §-a pedig ekként szól: »Az elnök őrködik a nyilvánosság felett.«

A midőn ma a képviselőházba igyekeztem, nagyobb csoportot láttam együtt a képviselőház előtt; abból kivált egy fiatal uri ember, felém jött és azt mondotta: kérem, nekünk nem adnak belépti jegyeket a képviselőházba. A mint méltóztatnak látni, a karzatok majdnem üresek, különösen üresek voltak akkor, a mikor én a házba beléptem, és köztudomásu, hogy akárhova, még majdnem egy konklávéba is hamarább tud bejutni az ember, mint ide a képviselőházba. *(Ugy van! balfelől.)* Miután az 1848 : IV. t.-cz. egy régi magyar jogra hivatkozik, mely az országgyülésnek legmesszebb menő nyilvánosságát biztositotta, kérem a t. elnök urat, méltóztassék intézkedni, hogy ezentul többé ilyen eset ne adja magát elő. A karzatok most is félig üresek, akkor pedig, mikor én a házba beléptem, tökéletesen üresek voltak; kell tehát, hogy azok, a kik belépti jegyekért jönnek, ezeket meg is kapják és igy az 1848 : IV. t.-cz.-nek, valamint a házszabályok 257. §-ának elég tétessék.

Ez lenne az első, a mit a házszabályokhoz kivántam elmondani.

A második az a körülmény, hogy ma az ülés a szokott időnél korábban lett megnyitva czélzatos összebeszélés következtében.

B. Dániel Tibor: Tiz óra után!

Gabányi Miklós: Tegnap féltizenegy után még csak Perczel elnök volt itt, meg én.

Rakovszky István: Kérem, én azt elismerem, hogy az ülések megkezdésének ideje tiz óra, de akkor ne tessék itt egy szokást statuálni, a mely abban áll, hogy öt perczczel féltiz óra előtt nyissák meg az ülést. Ha a t. elnök ur szorosan a törvényhez akar alkalmazkodni, méltóztassék tiz órakor megnyitni az ülést. De az uraknak kötelessége lesz azután itt arról gondoskodni . . .

Novák József: Az uraknak is ám!

Rakovszky István: . . . és különösen a t. képviselő urnak, a kit legelőször van szerencsém itt látni 12 órakor, soha sem láttam itt eddig . . .

Novák József: Rossz szeme van!

Rakovszky István: Lehet, hogy nekem rossz szemem van, de ugy látszik, a képviselő ur csak ebben a perczben testesedett meg, mert eddig nem láttam itt soha. *(Derültség balfelől. Ellenmondások a jobboldalon.)* A t. képviselő ur a szó szoros értelmében Novák itten . . .

Novák József: Igen, az vagyok, az is maradok és nem kivánok Rakovszky lenni.

Digitized by Google

Rakovszky István: Gondolom, ebben mindkettőnknek az izlése találkozik. (*Derültség balfelől.*)

Novák József: Természetesen!

Rakovszky István: T. elnökség! Én kérnék tehát felvilágositást, vajjon pontban 10 órakor kivánják-e megnyitni az ülést és akkor lesz gondunk, hogy itt legyünk; de hogy tiz órára legyen hirdetve az ülés és csak fél tizenegykor nyissák meg és igy a drága időt elfecséreljék azok, a kik itt pontosan megjelennek, ez helytelen és gondolom, nem is felel meg a házszabályok intenciójának. (*Helyeslés balfelől.*)

Elnök: T. képviselőház! Rakovszky t. képviselő ur felszólalására megjegyzem, hogy a mi az első kérdést illeti, határozott választ a karzati jegyek kiosztása körül állitólag elkövetett visszaélések tekintetében nem adhatok. A háznagy ur nincs jelen, holnap ha megérkezik, megadja majd a felvilágositást. Annyit azonban megjegyzek, hogy a mint informálva vagyok, a karzati jegyek jóformán mind ki lettek osztva a mai napra. (*Felkiáltások balfelől: Nem látszik a karzatokon!*) Kérem, ez a hivatalos informáczió.

A mi az ülésnek tiz órakor való megnyitását illeti, erre vonatkozólag megjegyzem, hogy mindannyiszor, valahányszor a képviselők kellő számban itt vannak, az elnökség kötelességének fogja tartani ... (*Folytonos zaj.*) Csendet kérek, t. képviselő urak, ...

Rakovszky István: Mondjon jobbakat, Novák!

Novák József: Tudok okosabbat, minden esetre!

Rakovszky István: Halljuk, halljuk a szép szót!

Novák József: Nem mindenkinek mondom el! (*Derültség.*)

Elnök: Ne méltóztassanak itt párbeszédeket folytatni, t. képviselő urak!

Rakovszky István: A szóló-szónok! (*Derültség a néppárton.*)

Elnök: Kérem Rakovszky képviselő urat, sziveskedjék az elnököt meghallgatni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Az elnökség, valahányszor 10 órakor a képviselők kellő számban itt vannak, az ülést mindannyiszor kötelességének tartja 10 órakor megnyitni, de a 10 óra sokszor eltelik, sokszor lesz fél 11 és minthogy azon gyakran kifogásolni szokott jegyzőkönyv hitelesitéshez megkivántató 100 tag nincsen jelen, de még a tanácskozáshoz szükséges 40 tag sincs itt, ennek folyománya, hogy kénytelen az ülést fél 11-kor, vagy még később megnyitni. A magam részéről azonban kijelentem, hogy valahányszor én reám kerül a sor és 10 órakor itt lesznek a képviselő urak, az ülést mindannyiszor 10 órakor meg fogom nyitni, ha pedig nincsenek itt, kénytelen leszek várni addig, mig a kellő számban jelen nem lesznek. (*Helyeslés jobbról.*)

Madarász József: T. képviselőház! Nem fogadhatom el a t. elnök urnak mostani kijelentését, a nélkül, hogy véleményemet arra vonatkozólag el ne mondjam. Nem helyes az, hogy, ha pl. 11-ig nem jönnek be a képviselők, hogy azért az elnök sem jöhetne be. Igenis, az elnöknek a házszabályok szerint kötelessége az ülést 10 órakor megnyitni, és ha a képviselők nincsenek jelen kellő számban, tessék a névsort felolvastatni, (*Helyeslések a néppárton és a szélsőbaloldalon.*) ugy, a mint azt a házszabályok megkövetelik. Meg fogja látni a t. elnök ur, hogy ha kétszer-háromszor ezt megteszi, 10 órára rendesen itt lesznek kellő számban a képviselők. Ezt tartottam kötelességemnek előadni és kérni az elnökséget, hasson oda, hogy igenis, azok a képviselők, kik szeretik magukat képviselővé megválasztatni, legyenek itt akkor, a mikor a házszabályok az ülés megnyitását követelik. A ki pedig azt látja, hogy nem képes 10 órakor megjelenni, hanem csak 11 vagy 12 óra felé szeret felkelni ...

Rakovszky István: Ugy mint Novák! (*Derültség balfelől.*)

Madarász József: ... az ne legyen képviselő. (*Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.*)

Rakovszky István: Ugy van! mint Novák! (*Derültség balfelől.*)

Elnök: Kérem, Rakovszky képviselő ur, az még sem helyes, hogy folytonosan közbeszól és egy képviselőtársát folytonosan aposztrofálja; méltóztassék, kérem, ettől elállani.

Holló Lajos képviselő ur kiván szólani.

Holló Lajos: T. képviselőház! A ház nyilvánosságához kérnék néhány szót Rakovszky képviselő urnak a bejelentése kapcsán. Mindnyájan tudjuk, hogy a háznagyi hivatal nagy lelkiismeretességgel kezeli a maga dolgait és hogy az ő részéről nem követtetik el hiba, hanem a rendszer feltétlenül rossz, a melyet itt a jegyek kiosztása tekintetében követnek. Minthogy nagy a kereslet a képviselői karzatra szóló jegyek tekintetében, a képviselők részint a vidékről feljövő választópolgároknak, részint a pesti ismerőseiknek előjegyzés utján szereznek jegyeket; ennek következtében olyan jegyeket is lefoglalnak, a melyek esetleg igénybe nem vétetnek. De ezek a lefoglalt jegyek, ha igénybe vétetnek is, az öt órán keresztül tartó ülésen legfeljebb egy fél órára vagy egy órára vétetnek igénybe, a többi idő alatt pedig a karzatok üresen állanak és azok, a kik be akarnak jönni egy órára, vagy másfél órára, nem jöhetnek be az ülésbe. Szerintem ez nem helyes, t. ház. A képviselőháznak ülései 10 órától 3 óráig, tehát öt órán keresztül tartatnak és senkinek sem áll jogában, a ki egy fél órára lefoglalta az ülést, hogy annak a helye továbbra is rezerváltassék az ő számára. Azt sem követelheti senki, a ki nem jön be az ülés elején, hanem

Digitized by Google

csak egy órakor, hogy 10 órától 1 óráig üresen álljon a hely az ő számára.

Valamiképen intézkedni kellene, hogy ezek a jegyek a közönségnek könnyebben hozzáférhetők legyenek és hogy azok, például a kik később jönnek, elfoglalhassák azon helyeket, a melyeket mások elhagytak vagy el sem foglaltak. Megtörtént pl., hogy három tisztességes uri ember feljött vidékről, de a háznagyi hivataltól nem tudott jegyet kapni. A rendőrök megszánták őket és azt mondták, hogy talán a portástól kaphatnak majd visszamaradt jegyeket. Ők nem akartak igy jegyhez jutni, mig végre a negyedik napon teljesen ismeretlenül hozzánk, mint képviselőkhöz fordultak. Én tehát nem hiszem, hogy bárkinek is érdekében álljon, hogy az érdeklődők ne jussanak be a karzatra. Valamiképen meg kell könnyiteni a bejutást. A szabadkarzat-rendszert kellene inkább kultiválni. A karzatok felét pl. minden jegy nélkül a közönség rendelkezésére lehetne bocsátani. Demokratikus és igazságos intézkedéseket kellene tenni. *(Helyeslés balfelől.)* Az sem helyes, hogy a mikor ilyen kicsiny a karzat, három fülkét a főrendek részére tartanak fenn; elég lenne az első padsor, vagy egy szakasz. A másik mellette az ujságirók karzata, a mely szintén üres. Ilyen kicsiny házban, ilyen kicsiny karzat mellett tehát nem lehet ilyen bőkezüen eljárni a jegyek kiosztásánál, hanem, ismétlem, meg kellene könnyiteni valamiképen a közönségnek azt, hogy a karzatra be is jusson. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: A háznagy urral majd meg fogjuk beszélni a dolgot és a felsorolt sérelmeket majd igyekezni fogunk orvosolni.

Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Novák József képviselő ur személyes kérdésben kiván szólani. *(Felkiáltások balfelől: Beszéd közben?)* Csendet kérek! Novák József képviselő urnak ép ugy van joga beszélni, mint az előbb Rakovszky István képviselő urnak. Csak ezt kivántam konstatálni.

Novák József: T. képviselőház! Midőn Rakovszky István képviselő ur azon panaszkodott, hogy a mai ülést az elnök ur pontosan tiz órakor megnyitotta, én egy ártatlan közbeszólást tettem, hogy a házszabályoknak azon intézkedése, mely szerint az ülések tiz órakor kezdődnek, ezentul mindig pontosan meg lesz tartva. Rakovszky István képviselő ur ezt az én ártatlan, legalább szerintem ártatlan közbeszólásomat alkalmul használta fel arra, hogy személyemet, nem mondom talán sértő, de mégis rám nézve nem egészen hizelgő megjegyzések czéltáblájává tegye.

Ebből az indokból én személyes kérdésben szót kérek, és Rakovszky István képviselő urral szemben bátor vagyok kijelenteni, hogy én mindenkor ismertem a magam kötelességeit, be is tartottam azokat mindenkor tőlem kitelhetőleg, lehet, hogy nem valami nagy erővel, mert azzal nem rendelkezem, hanem elég szerényen a magam hatáskörében mindenkor betartottam a kötelességemet, és e tekintetben Rakovszky képviselő urtól egyáltalában semminemü utbaigazitást nem kérek. Én akkor jelenek meg ebben a házban mint képviselő, mikor azt jónak látom *(Ellenmondások balfelől. Felkiáltások: Kötelessége mindig itt lenni!)* és meggyőződésem szerint helyesnek találom. Ebben a tekintetben lehetnek szabályok, a melyek rám nézve kötelezők, azokat érvényesithetik is velem szemben, de Rakovszky István képviselő urnak rendelkezésére nem jelenek meg sem ebben a házban, sem sehol.

Rakovszky István képviselő ur az én nevemet is guny tárgyává óhajtotta tenni, a mint látom. Tisztességes név az, ugy örököltem, meg is akarom tartani és e tekintetben kijelentettem már, hogy nem cserélem el senkinek a nevével, még Rakovszky Istvánéval sem. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Hogy én ebben a házban nem szólalok fel annyiszor, mint Rakovszky István képviselő ur, az tény, azt eltagadni nem lehet, tudhatja az egész ország, mert hiszen az ujságok közlik a beszédeket. De e tekintetben is azt hiszem, én járok a helyes uton szemben Rakovszky István képviselő urral, mert az ország érdekében állana, ha ő is az én példámat követné, és kevesebbet beszélne és kevesebbszer szólalna itt fel, és tőlem nem kivánná meg, hogy az ő beszédeit itt oly gyakran hallgassam, mint a hányszor felszólal. Én Rakovszky István képviselő urtól utbaigazitást, ismétlem, semminemü téren, kötelességeimet illetőleg el nem fogadok. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Rakovszky István: Helyes! Helyes!

Gabányi Miklós: Ez volt a szüzbeszéde az öregnek! *(Derültség.)*

Novák József: Nem fecsegek legalább annyit. Nem lopom az időt fecsegéssel!

Elnök: Lovászy képviselő ur folytatja beszédét.

Lovászy Márton: Áttérve most már, t. ház, a törvényjavaslatra, a mely itt tárgyalás alatt van, ki kell jelentenem, hogy azt el nem fogadom, és azzal szemben egy határozati javaslatot terjesztek be, a mely ekként hangzik *(olvassa)*: »Utasittatik a kormány, hogy a katonai büntető eljárásnak reformja iránt, abban a magyar nyelvnek teljes érvényesülésével, haladéktalanul törvényjavaslatot terjeszszen elő, *(Helyeslés a baloldalon.)* valamint az iránt is utasittatik a kormány, hogy a magyar honos tisztek áthelyezésére vonatkozó 1868-iki királyi rendeletnek azonnal és teljes mérvben leendő végrehajtása iránt haladéktalanul intézkedjék.« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Digitized by Google

A nagy katonai kérdésnek komplexumából azért ragadtam ki határozati javaslatomban azt a két pontot, a melyek egyike vonatkozik a katonai büntető eljárás reformjára és abban a magyar nyelvnek az érvényesülésére — és a másik pontot a mely a magyar tisztek áthelyezésére vonatkozik, mivel ugy látom, t. képviselőház, hogy ez a két pont az, — a mint majd később bátor leszek rámutatni — a hol a kormány álláspontjában bizonyos ingadozás mutatkozik és felmerül annak veszélye, hogy a t. kormány leginkább e két pontban nem képes vagy nem tud, vagy nem akar megfelelni annak a programmnak és álláspontnak, a melyikkel ő ide mint kész dologgal jött.

Mielőtt azonban erre rátérnék, kutatnom kell azokat az okokat, hogy honnan van az, hogy immáron több mint egy esztendeje ebben a házban folyton katonai kérdésekről vitázunk, folyton a katonai kérdés van napirenden, folyton a katonai kérdés az, a mely a válságos állapotot fentartja, megoldani nem engedi; hogy mik azok az okok, a melyek ezt a válságot igy táplálják és hogy mik azok az okok, a melyek nem engedik azt, hogy a magyar közélet más kérdésekkel is foglalkozhassék; mik azok az okok, a melyek a megnyugtató és általános megnyugvást keltő megoldást mindeddig meg nem hozhatták? És ha nézzük, t. képviselőház, ezen válság folyamát, látjuk, hogy ott, a hol ennek az országnak a sorsát intézik, ennek a válságnak a különböző fázisaiban a baklövéseknek egész sorozatát követték el; vagy későn hoztak meg egy intézkedést, vagy ellensulyozták olyan dolgok által, a melyek ismét a megnyugvás érzetének felkeltését megakadályozták. Hogy folytonosan baklövésekkel dolgoztak és hogy a helyes irányt soha meg nem találták, ezt én nem annak tulajdonitom, mintha ott, a hol döntenek, hiányoznék a szellemi képesség arra, hogy a helyes utat megtalálják, hanem, hogy ezek a baklövések végnélküliek és akként jöttek létre, mint a hogy létrejöttek, annak oka nézetem szerint semmi másban nem rejlik, mint abban a rosszindulatban, abban az elfogultságban, abban az előitéletben, a melylyel a mi nemzetünk törekvései iránt viseltetnek ott, a hol ezen törekvéseket veszélyeseknek kivánják feltüntetni.

Mit látunk, t. ház? Ragaszkodnak egy javaslathoz, egy tervezethez, a mely a nemzetre nagy, elbirhatatlan katonai terheket ró; kijelentik, hogy attól el nem térnek; hogy annak minden áron meg kell lenni; hogy e kérdésben nem engedhetnek, mert ehhez szerintük a becsületük, az országnak, a monarchiának, a nagyhatalmi állásnak és nem tudom még mi mindennek, nagy érdekei füződnek. Közbejő egy kormányválság; elejtik a követelményeket, de hogy a megnyugvás létre ne jöhessen, először is küldenek ide egy olyan kormányzót, a ki már kormányzati előéleténél fogva a legnagyobb mértékben alkalmas volt a gyanakvásnak és bizalmatlanságnak felkeltésére. *(Ugy van! balfelől.)* Ugyanakkor mereven elzárkóznak a nemzet minden olyan törekvései elől, a melyek a hadseregnek nemzeti irányban való fejlesztését czélozzák, és ugyanakkor minden eljárásukban tért engednek annak a gyanunak és jogos feltevésnek, hogy a létszámemelési terveknek elejtése nem volt őszinte és nem volt állandó. *(Ugy van! balfelől.)*

Én az előadottakban látom azon okokat, a melyek folytán gr. Khuen-Héderváry kormányának kisérlete meghiusult, mert létrejött ugyan itt bizonyos megállapodás épen az ellenzék legnagyobb és igy legszámottevőbb pártjaival, — nem mondom, hogy paktum, mert hiszen maga az akkori kormányelnök is hangoztatta, hogy sem egyezség, sem paktum nem köttetett — de mivel a létszámemelés elejtése nem volt őszinte, mivel a közéletben az a gyanu vert gyökeret, hogy ez csak taktikai fogás, a melylyel a kelepczéből akarnak kiszabadulni, a melylyel a nemzetnek felébredt önérzetét akarják elaltatni, a melylyel csupán a fegyverben álló, ellentálló tábornok kezéből akarják a fegyvert kicsavarni, hogy azután később minden ellenállás megszünjék: nem kellett egyéb, mint hogy a kormányelnök ajkáról elhangozzék az a szerencsétlen »egyelőre« szó és ezzel az az egész bázis, a melyet gr. Khuen-Héderváry Károly jobb sorsra érdemes buzgalommal rakosgatott le, egész egyszerüen megsemmisült, és az ő gyönyörü szép épülete, az a kártyavár összedőlt. *(Ugy van! balfelől.)* Természetes, hogy ez a negativ eredmény rossz vért szült odafenn és akkor következett be ennek a válságnak a folyamán az a momentum, a melynél fogva egész nyiltan ellenségként kezdték tekinteni és kezelni a magyar nemzetet. Ezen áramlat kifolyása volt a chlopyi napiparancs.

Itt ismét egy sajátszerü jelenséget kell feljegyeznünk. Az a napiparancs ugy hallatszott, mint egy mennydörgés, mint a nemzet jogainak legridegebb és örökidőkre való megtagadása. Ugy állott előttünk az a napiparancs, mint nyilt szembeállás a magyar nemzettel, annak összes vágyaival, összes törekvéseivel, és mondjuk ki nyiltan és őszintén, ugy hangzott előttünk, mint egy hadüzenet. És mégis rövid pár nap mulva mi következett? *(Halljuk! Halljuk!)* Mentegetőzés, kiengesztelési kisérletek, magyarázat, nem ugy értették, nem akarták a magyar nemzetet sérteni, tisztelik a nemzeti jogokat, nem akarják azokat az engedményeket, a melyeket eddig adtak, visszavonni. *(Ugy van! balfelől.)* Egyszóval erre a hatalmas mennydörgésre hagyományos osztrák szokás szerint bizony megint megtörtént a Rückwärts-Concentrirung. *(Ugy van! balfelől.)*

Ebben az éretlen és izetlen állapotban tengődött azután a válság hónapokon keresztül. Láttuk itt a szabadelvü párt kinos vergődését is, a mely szabadelvü párt mindenáron szabadulni akart attól a nemzet és az ország vi-

Digitized by Google

szonyai folytán ráháritott kötelesség alól, hogy a nemzetnek és önmagának programmot adjon, hogy a nemzetnek és önmagának beszámoljon az ő katonai törekvéseiről és felállitsa, mint nemzeti többség, a melynek hirdeti magát, azt, hogy tulajdonképen mi is a teendő. De természetesen a kényszeritett, a kényszeredett munka gyümölcse olyan is volt. Azonban a nemzetnek a szabadelvü párt programmjából és állásfoglalásából az az egy haszna megvolt, hogy látja, hogy a hol komoly munkáról, komoly előhaladásról és komoly alkotásokról van szó, ott a nemzet a mostani szabadelvü pártra nem számithat. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A szabadelvü párt katonai programmjának ez a tanulsága és haszna megvan a nemzetre nézve.

Gabányi Miklós: A hogy Bécsben fütyülnek, a szabott elvü párt ugy tánczol.

Lovászy Márton: Keressük meg a magyarázatát annak, hogy egyik perczben felhangzik ellenünk a mennydörgés, a negáczió, a megtagadás, és a másik pillanatban már jön az engesztelődés. Igen röviden lehet ezzel végezni. A gyülölet megvan, az elfogultság megvan, a hajlandóság is megvan arra, hogy minket jogainktól megfoszszanak és azokat elkobozzák, de katona kell és pénz kell. *(Ugy van! balfelől.)* És a mint észreveszik, hogy egy ilyen lépéssel szemben az egész magyar nemzet a maga hivatalos szervezetében, a maga municzipális faktoraiban szintén a negáczió, a nem adózunk és a nem adunk katonát álláspontjára helyezkedik, akkor mégis csak belátják odafenn, hogy legalább szinleg ezt a gyülöletet és ezt az elfogultságot félre kell tenni és legalább mutatni kell azt, hogy nem zárkóznak el a magyar nemzet követelései elől. És folyton ezt a lealázó szót halljuk akkor: engedményeket kell adni a magyaroknak. Mintha volna olyan hatalom a világon, a melytől az ő jogait és az ő törvényeit engedmények gyanánt kellene kérnie a nemzetnek. *(Ugy van! balfelől.)*

Azután a dolgoknak ebben a stádiumában jött ide az uj Napoleon: gróf Tisza István, hogy megcsinálja itt a Brumaire 18-át. *(Derültség balfelől.)*

Nem akarok, t. képviselőház, azokba a körülményekbe belemélyedni, a melyek között az ő kormánya létesült, egyet azonban konstatálnom kell nekem is, habár előttem több képviselőtársam már konstatálta, azt t. i., hogy joggal hihette mindenki, hogy az a programm, a melyet gróf Tisza István magával hozott, a melyet a 9-es bizottság programmjának redukcziója utján hozott létre, kész, befejezett, határozott dolog, a melynek érdeméhez és semmiféle részéhez kétség nem fér, a mely csupán kidolgozásra, megvalósitásra, törvényes formába öntésre vár, *(Igaz! a baloldalon.)* mert hiszen nincsen másként értelme az egész dolognak. Ha valaki egy programmnál nem enged meg magának semmiféle latitüdöt, ha épen azért változtat egy másik programmon, épen azért tördel le bizonyos részeket, mert lelkiismerete nem engedi, hogy olyasmire vállalkozzék, a mire hite és meggyőződése szerint nem vállalkozhatik, abból mindenki teljes joggal vonhatja le azt a konzekvenczíát, hogy csakugyan annak a programmnak a realitásához kétség nem fér.

És mit látunk? A legfontosabb részekre vonatkozólag, épen ezért foglaltam határozati javaslatomba, a katonai büntető eljárás reformjára vonatkozólag, és abban a magyar nyelv kérdésében, mert ez a legfontosabb része, továbbá a tisztek elhelyezésére vonatkozólag, a mely szintén igen fontos része, ezekben az alapvető és fontos kérdésekben a kormány sem nekünk, sem a nemzetnek, sem önmagának semmiféle garancziát nem tud nyujtani.

Gróf Apponyi Albert kimutatta fényes beszédében, mily ellentétben van a hadügyminiszter állásfoglalása azzal a katonai programmal, a melylyel gróf Tisza István mint kész dologgal jött. Kimutatta Sághy Gyula t. képviselőtársam is igen behatóan e különbségeket és eltéréseket, ugy, hogy nekem ezekre visszatérnem nem szükséges. Csak meg kell tekinteni azután, hogy a legutóbbi napokban a kormány egyik tagja, és pedig ezekben a kérdésekben illetékes tagja, a honvédelmi miniszter ur minő határozottsággal nyilatkozik e kérdésekről. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Itt van a honvédelmi miniszter ur nyilatkozata, a melyet minap a képviselőház véderő-bizottságában tett. Sajnálom, hogy elkerülte figyelmemet, hogy a véderő-bizottság ülést tart, mert különben, élve képviselői jogommal, megjelentem volna azon, hogy meghallgassam e nyilatkozatokat. Nem tudom, hogy ez a hirlapi tudósitás hiteles-e, de tény, hogy az összes lapokban megjelent és a kormányzat szóval sem tiltakozott az ellen, hogy meg nem felelne a valóságnak. Nos, mit mond a honvédelmi miniszter ur? Azt mondja: »Sem idő, sem alkalom nem volt a programm egyes pontjainak kidolgozására.« *(Derültség a baloldalon.)*

Bartha Miklós: Nagyszerü! Ez a frivolitás!

Holló Lajos: Egy esztendő óta folyik a harcz és nem volt idő.

Lovászy Márton: »Már a nevelés kérdésénél a tanterv és a tanerő beállitása hosszu tanulmányt igényel« — akár csak báró Fejérváry Gézát hallanám — »és csak azután lehet a programmpontok végrehajtásáról beszélni.«

Ámde lehet-e igy beszélni magyar kormánynak, a mely vindikálja magának, hogy ő egy kész, határozott, kétségbe nem vonható programmal jött ide?

Van azonban itt érdekesebb is, mert azt mondja a honvédelmi miniszter ur *(olvassa)*: »A magyar delegáczió alkalmával a hadügyminisztertől konkrét nyilatkozatok várhatók és akkor megtudhatjuk, hogy mikép lesz a végrehajtás.« *(Mozgás balfelől.)* Hát a honvédelmi miniszter mint valami kávéházi politikus, most

Digitized by Google

várja a hadügyminiszternek a magyar delegációban teendő nyilatkozatát, onnan akarja megtudni, hogy milyen lesz a végrehajtása azoknak a reformoknak, melyekkel mint programmal idejöttek és arra vállalkoztak, hogy itt minden ellenállást letörnek és ha kell, keresztül gázolnak a házszabályokon?

Ezután a t. honvédelmi miniszter ur ezeket mondja *(olvassa)*: »A tisztek áthelyezése nem oly nagyszabásu dolog, mint képzelik. Hozzávetőleg most 450—500 magyar tiszt van osztrák csapatoknál. Annyit kijelenthet, hogy ezen tisztek zömének áthelyezése el van határozva, de ezt egyszerre végrehajtani nem lehet, mert a szolgálat teljesen fennakadna.« Ki kell jelentenem, hogy ugyanezt, a mit a honvédelmi miniszter ur itt mond, b. Fejérváry Géza sokkal drasztikusabban, de sokkal őszintébben tárta elénk, mikor azt mondta: lassan, lassan, lassan.

Erre igy folytatja a honvédelmi miniszter ur *(olvassa)*: »Azon kivül a magyar érdek megköveteli, hogy a közös intézményeknél magyar tisztek legyenek és azokat nemcsak ott kell hagyni, de minél többet kell oda helyezni. A fiatal embernek előnye, ha a vezérkarhoz jut, ennek előfeltétele a német nyelv tudása.« *(Zaj balfelől.)*

Bartha Miklós: Igy lehet győzni Solferinonál!

Lovászy Márton *(olvassa)*: »Előny tehát, ha oly csapatokhoz helyeztetik, hogy ezt a nyelvet elsajátithajta. Az is méltánytalanság volna, ha pl. egy tábornoki kinevezésnél egy magyar tiszt mellőztetnék azért, mert az üresedés Ausztriában történik. Mindezeket magyar szempontból is figyelembe véve, 300 tiszt áthelyezéséről van szó, a mi egypár év alatt meg fog történni.« Mit jelentenek azok, a miket a honvédelmi miniszter ur mondott? Elsősorban azt, hogy teljesen azonositja magát Pitreich hadügyminiszter urnak azzal a felfogásával, hogy sohasem járul hozzá ahhoz az elvhez, hogy a tisztek honosságuk szerint nyerjék beosztásukat. Ezzel ugy a hadügyminiszter, valamint a honvédelmi miniszter ur a legnagyobb mértékben ellentétbe helyezi magát azokkal a magyar törvényekkel, a melyekre pedig urunk, királyunk megesküdött, *(Ugy van! balfelől.)* a melyek igenis határozottan kimondják azt, hogy a magyar tisztek magyar csapatoknál alkalmazandók és a magyar csapatok magyar tisztekkel láttassanak el. *(Ugy van! balfelől.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ez czélzatos elferditès. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Lovászy Márton: Nem ez a czélzatos elferditès, hanem az, a mikor a hadügyminiszter belekapaszkodik — a »lehetőleg« szóba és abbói, a mi kivétel, a mi csak esetleg, elvet fabrikál és azzal az elvvel szemben, a mint gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam igen szépen kifejtette, a mely törvényben van, a mely tehát a zsinórmérték, a mely alól tehát csak esetleg van kivételnek helye és ugy, ha az a kivétel törvényszerüleg statuálva van, a kivételt emelik elvvé a magyar törvény ellenében. *(Ugy van! balfelől.)*

Azt mondja a miniszter ur, hogy mellőzés esik a magyar tiszteken, ha Ausztriába nem nevezik ki generálisoknak. Hiszen milyen az arány? Az egy éves vita folyamán százszor és százszor elmondták már azt, hogy mily elenyésző csekély számban van a tábornokképes tisztikarban magyar honos és magyar tiszt és mégis ugy tünteti fel itt a t. honvédelmi miniszter ur a helyzetet, mintha tele volna a tábornokképes tisztikar magyar tisztekkel, ugy, hogy ha abból kineveznek egyet, hát az osztrák honosságu tiszteken esik sérelem.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Ez csak egy példa volt!

B. Kaas Ivor: Itt van a törvény!

Szederkényi Nándor: Majd felolvasom!

Lovászy Márton: A katonai perrendtartásra vonatkozólag azokkal a hirlapi hireszteléssekkel szemben, a melyek pedig minden czáfolat ellenére fentartották álláspontjukat, nem találta volna az igen t. honvédelmi miniszter ur megfelelőnek, ha egész határozottsággal nyilatkozott volna ez iránt, hogy mi van azzal a katonai perrendtartással és annak magyar nyelvével? Akkor, mikor kétség merül fel a közvéleményben, a mikor a közvéleményben gyökeret ver az a hit, hogy itt egy megtévesztés történt, hogy olyan programmot hoztak ide, a melyből nem lesz semmi sem, egy kormányférfiunak, a ki ezekben a dolgokban illetékes, igenis határozottan kell nyilatkoznia. És a t. honvédelmi miniszter ur mit mond? A katonai perrendtartásra nézve utal a miniszterelnök nyilatkozatára, a ki tudvalevőleg semmit sem mondott. Mihelyest a helyzet megengedi, ebben is állást foglalnak és a mi a formát illeti, természetes, hogy a törvény a parlament által fog meghozatni.

Sőt azt hiszi az igen t. honvédelmi miniszter ur, hogy az ilyen határozatlan nyilatkozatokkal kielégitheti a közvéleményt? Ennek a válságnak, a mely még mindig tart és fog tartani mindaddig, a mig megnyugtató megoldás be nem áll, csak egy megoldása lehet: ha a közvélemény, ha a nemzet azt látja, hogy a kormányban határozott buzgalom, erős elhatározás mutatkozik, hogy a magyar nemzetnek egész hadügyét a legerőteljesebben, a leggyorsabb tempóban, a leghatározottabban, a legintranzigensebben a nemzeti irány felé terelje, *(Ugy van! balfelől.)* ha látja a közvélemény, hogy nemcsak jóakarat, de buzgalom is van azokon a kormánypadokon ezen ügy iránt, akkor megnyugszik. *(Ugy van! balfelől.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Van is kérem, de tessék egyszer időt adni rá! *(Ugy van! a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Lovászy Márton: Tessék a kormánynak határozottan nyilatkozni. Tessék a kétséget eloszlatni. *(Helyeslés a néppárton és a szélső-*

Digitized by Google

baloldalon.) De a mikor, t. képviselőház, azt mondja a honvédelmi miniszter ur, hogy adjunk időt, a mi más szóval annyit jelent, hogy ezen nyomás alól a hadügyi vezetőséget szabaditsuk fel, hogy kénye-kedve szerint intézkedhessék, akkor, t. képviselőház, a mikor az egész vonalon azt látjuk, hogy ezen igazán nyomoruságos, szánalmas programmban is ingadozások állottak be, mindenütt határozatlanság mutatkozik, a mit nem tulajdonithatunk másnak, mint annak, hogy már ezeket is megbánták, és meg akarják hiusitani: akkor, t. honvédelmi miniszter ur, a mi lelkiismereti kötelességünkkel nem fér az meg, hogy a t. hadügyi vezetőséget ebből a kelepczéből kibocsássuk. *(Élénk helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

A katonai nevelés terén, mit kinál nekünk ez a kormány olyant, a mitől el lehetünk ragadtatva és meg lehetünk nyugtatva? Az alapitványi helyeket? *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: A magunk pénzéért iskolákat!)* Azt, hogy saját pénzünkön, németnyelven osztrák szellemben neveljünk magyar fiukból az osztrák hadseregnek tiszteket és ennek fejében megkapjuk azután azt az eredményt, hogy a legfelsőbb osztályokban egy-két tantárgy magyarul tanittassék? Vagy azzal elégedjünk meg, hogy azt kinálja nekünk a kormány, hogy itt szaporitja, nem tudom, valamivel a katonai középiskolákat? Hiszen, t. képviselőház, már maga az, hogy itt a közös hadügyminiszter középiskolákat tarthat fenn német nyelven, egyike a legnagyobb nemzeti sérelmeknek és ebben a tekintetben igen helyes álláspontra helyezkedett gróf Apponyi Albert képviselő ur, a mikor azt mondotta a multkori beszédében, hogy ezen összes katonai középiskolák »delendas esse«. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Számtalanszor kifejtetett ebben a házban és ez megczáfolhatatlannak is tartatott, hogy a nevelés kérdése sem nem felségjog, sem nem közösügy. Ebből logikailag más következtetést vonni nem lehet, mint hogy ennélfogva a katonai nevelésügyet a magyar honvédelmi miniszternek illetékessége alá kell helyezni. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Egy ilyen lépést tartanék olyan radikális lépésnek, melynek alapján a megoldást meg lehetne találni. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* De olyan intézkedésekkel, a melyekkel ugyszólván imputálják az embernek azt, hogy itt szemfényvesztés és megtévesztés történik, a t. kormány általános megnyugvást kelteni nem fog. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: A katonai nevelés kérdésében szóba sem akarnak velünk állani, pedig ez az egésznek a veleje!

Lovászy Márton: Kétségtelen, hogy mikor a kormány igy devalválja a saját maga programmját, a mikor a felmerülő jelenségekkel szemben nincsen egyáltalában abban a helyzetben, hogy igazolhassa, hogy az ő programmja szilárd és rendithetetlen, hogy az a programm nincsen a devalválás veszélyének kitéve, akkor sem ennek a kormánynak, sem a tulsó pártnak, sem senkinek a világon nincs joga nekünk azt a szemrehányást tenni, hogy mi személyi vagy épen felekezeti politikát folytatunk! *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

De nem valami csodálatos dolog-e az, hogy ennek a közéletnek minden államférfiára, a ki a nemzeti jogokat erőteljesebben képviselte, a ki azoknak fejlesztésén buzgólkodott, különösen a hadügy terén, mathematikai biztonsággal kimondták, hogy klerikális. Ha ez a dolog igy fejlődik, ha a nemzeti irány követése egyet jelent a klerikálizmussal, akkor dicsőség lesz klerikálisnak lenni, akkor a legnagyobb felmagasztalás lesz, ha egy államférfiura kimondják, hogy klerikális, mert ez annyit jelent, hogy a nemzet jogaiért a legnagyobb önfeláldozással sikra száll. *(Ugy van! balfelől.)*

Azt hiszem, ennek a képviselőháznak minden tagja tisztában van azzal, hogy a politikai helyzet körülbelül fordulópontra jutott. Nem keresem igaz-e, hogy a kormány az erőszakos eljárás utjára akar lépni és a mi ellenállásunkon a házszabályok kicsavarásával, vagy nem tudom, hogyan keresztül akar gázolni.

Gabányi Miklós: Azt próbálja csak meg! *(Derültség.)*

Lovászy Márton: A leghatározottabban kétségbevonom, hogy joga volna erre ennek a kormánynak, a melynek egész alakulása a nemzeti jogokért való küzdelemnek összezsugoritásán nyugszik és a melyben nincs annyi erély, annyi férfiasság, hogy garancziákat tudna nyujtani a saját programmjában vállalt kötelezettségek megtartására. Ennek a kormánynak — nézetem szerint — legkevésbbé joga, hogy a rendkivüli, erőszakos, a házszabályok és a törvények által tiltott eszközöket vegyen igénybe a vele szemben mutatkozó ellentállás letörésére. De legyen bármint, soha erőszakkal minket elhatározásunkban megingatni nem fog. Mi attól az erőszaktól nem félünk és hiszem, hogy lesz erőnk azt visszaverni. Nem fogadom el a javaslatot. *(Éljenzés és taps balfelől. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Gabányi Miklós: Akkor az egész Kossuth-párt ujra obstruál! Akkor én is kivágok egy ülést egészen! *(Derültség.)*

Endrey Gyula: Lengyel Zoltán!

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Felszólalásom egyedüli oka az, hogy bemutassam a t. háznak azt a házszabálykezelést, a melyet az elnökség velem szemben és hasonló esetekben másokkal szemben is elkövet. Nem kell ismételnem. Körülbelül egy héttel ezelőtt a mentelmi bizottsághoz utasitott engem az elnökség azon a czimen, hogy a házszabályokhoz szót kértem és azon az alapon, mert egy képviselő ur a beszédét megkezdte, a szót nem kaptam meg. Az illető képviselő ur ugyan nem kezdte meg beszédét, a mint ezt az elnök ur később

Digitized by Google

maga is elismerte, azonban a mai ülés folyamán előfordult az, hogy Lovászy Márton beszéde közben nem egy, hanem három felszólalás is történt. *(Ugy van! a baloldalon.)* Én nem voltam itt, csak utólag értesültem arról, a mihez különben már akkor szóltam vagy közbeszóltam volna, hogy Rakovszky István, Holló Lajos és Madarász József szóltak a házszabályokhoz és hogy ezeken kivül szólt még Novák József képviselő ur személyes kérdésben.

Vagyok bátor a 220. §-t az igen t. elnökségnek felolvasni *(olvassa)*: »A szólót beszédében félbeszakitani, vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.« Ha jól tudom, ezt a szakaszt akarta az elnökség velem szemben alkalmazni. A 221. §. pedig azt mondja *(olvassa)*: »Egyedül az elnöknek van joga a szólót beszédében félbeszakitani, vagy a tárgytól való eltérés esetében figyelmeztetni.«

Nekem tehát most két kérésem van. Az egyik az: méltóztassék nekem megmondani, micsoda jogczimen beszélhettek a képviselő urak Lovászy Márton képviselő ur beszéde közben, a második pedig az: méltóztassék megmondani, hogy micsoda jogczime volt az elnökségnek velem szemben azt elkövetni, a mit elkövetett?

Elnök: Én csak arra vonatkozólag válaszolok, a mi az én ténykedésemet illeti. Lovászy Márton képviselő ur beszédét félbeszakitotta, ő maga kért szünetet. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, de én ugy tudom, hogy az eddigi gyakorlat szerint ilyenkor meg volt engedve, hogy az elnök tegyen enunciácziót és esetleg más képviselő urak is tehessenek nyilatkozatokat. Én azt hiszem, ez a helyes eljárás. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ennélfogva kérem a jegyző urat, sziveskedjék a következő szónok urat felhivni.

Lengyel Zoltán: A házszabályoknak nem ez az értelme. A szünet időbeli czezurát jelent, nem pedig a tényállás megváltoztatását. A tényállás a szünet daczára megmaradt. A szünet előtt is, szünet alatt is, szünet után is ugyanaz volt a tényállás, vagyis hogy Lovászy Márton képviselő ur beszél és ez alatt senki ember fiának nincsen jogában szólani. *(Ugy van! a baloldalon.)* A szünetnek olyan magyarázatot adni, a minőt az elnök ur ad, nem lehet. Én nem bánom, méltóztassék az obstrukcziónak akármennyi alkalmat adni a házszabályok ilyen értelmü magyarázatával, de konstatálom és ide szegzem ezt a tényt az elnökséggel és a túloldallal szemben, hogy bemutassam, hogy egy héten belül miképen jár el az elnökség ugyanazon esetben másként és másként.

Endrey Gyula jegyző: Ugron Gábor!

Ugron Gábor: T. ház! Az ujonczok megajánlása a magyar nemzetnek lényeges joga, mert az ezen megajánlást feltételekhez kötheti ezzel tehát az egész hadügyi kormányzásra parlamentáris befolyást gyakorol. A feltételszabási jog még a közös ügyek fennállása mellett is Magyarország szuverénitásának rendkivül fontos és lényeges jogi alkatrésze, mert sehol, a hol a népek szabadsághoz jutottak, maguknak alkotmányt szereztek, egy nap alatt ahhoz el nem jutottak. A királyok környezetei, melyek a király hatalmát akkora mértékben tudják megosztani, kihasználni, kizsákmányolni, a mekkora mértékben a király azoknak gyakorlására feljogositva van, soha a királyoknak azt a tanácsot nem adták, hogy a népek jogait hagyják érvényesülni; a népeknek kellett gondoskodniok eszközökről, a mely eszközök által kicsikarhatják az ő igényeik, jogos kivánságaik és törekvéseik megvalósitását. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Az adók és a fejedelmek számára való szubszidium megtagadása a magyar alkotmánynak is épen olyan integráns részét képezi, mint az angol alkotmánynak. Az ujonczok megajánlása és az azokhoz csatolandó feltételeknek megszabása a magyar alkotmánynak épen olyan lényeges és fontos pontját képezi, mint az angol alkotmánynak képezte az a jog, hogy a törvényhozás évről-évre feljogositotta az uralkodót arra, hogy hadsereget tarthasson, és hadsereget toborozhasson, és hogy a törvényhozás adta meg az ahhoz szükséges költséget.

Én az általános okokon kivül az ujonczokat a jelen körülmények között különös ok miatt sem szavazom meg. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Különös ok az, hogy a törvényhozás minden alkotmányos országban, a melynek népe szabadságszerető, köteles gondoskodni arról, hogy a népnek azon gyermekei, a kik katonai szolgálatra hivattak be, a szükséges jogvédelmet megtalálják, hogy akkor is, a midőn katonák, tudják és érezzék azt, hogy egy fenséges és nagy hivatás teljesitésére vannak felszólitva, a mely nagy czélok érdekében nagy hatalmat ad a katonai hatóságoknak ő felettük, de azok őket emberileg biztositható jogaiktól, az igazságszolgáltatás feltételeitől, annak biztositékaitól meg nem foszthatják. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Az a jogérzet, a mely a polgári életben minden emberben kifejlődik saját joga, saját emberi mivolta iránt, hogy ő rajta jogtalanul és törvénytelenül semmi hatósági intézkedés végre nem hajtható, ez kell, hogy ott, a hol a legnagyobb fegyelem, a legnagyobb kötelességtudás kivántatik meg, minden katonának kebelében éljen; mert ez a valóságos biztositéka annak, hogy az a hadsereg nem a középkor hadseregeinek mintájára zsiványokból, csavargókból, utonállókból, korhelyekből és semmirekellőkből összetoborzott embereknek tömege, hanem az állampolgároknak egy kiválasztott, külön, magas hivatásra kiszemelt része. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

A magyar törvényhozás arra irányuló kötelességét, hogy minden ember, ha a hadsereg körébe jut, érezze, hogy őt ott hazájának joga és alkotmányos szabadsága el nem hagyta, nem érvényesitette. 1868. deczemberben, azon ország-

Digitized by Google

gyülés utolsó napjaiban tárgyalta az országgyülés azon rövid törvényjavaslatot, a mely bizonyos feltételek megállapitása mellett megengedi az akkor is érvényben volt, most is érvényben álló katonai büntető törvény és büntető eljárás alkalmazását, vagyis akkor kellett volna, hogy a törvényhozás indemnitást adjon a katonai hatalomnak arra nézve, hogy az alkotmányos élet bekövetkezésének megfelelően, miként alkalmazhatja azokat a katonai törvényeket addig is, a mig módja nyilik a magyar törvényhozásnak a katonai büntető törvényt és büntető eljárást megalkotni. A magyar országgyülésen akkor Deák Ferencz volt a legfőbb tekintély; senkinek eszébe nem jutott akkor azzal érvelni, hogy a közös hadügyminiszter, hogy az osztrák honvédelmi miniszter, hogy az osztrák igazságügyminiszter, vagy akármely osztrák hatóság beleavatkozzék abba, hogy Magyarország minő feltételek mellett adjon indemnitást a katonai büntetőtörvénykönyv további használatára, hanem Magyarország politikusai a saját belátásuk szerint tettek javaslatokat és inditványoztak változtatásokat. Maga Deák Ferencz is a törvényjavaslatnak a ház ülésein történt tárgyalása alkalmával azon több rendbeli változtatást inditványozott. Maga Deák Ferencz is egy határozati javaslatot nyujtott be, és akkor vitatták ezen kérdéseket, de nem abból az egyedüli szempontból, a melyből most Magyarországon a kérdések vitattatnak, hogy milyen lesz a katoni büntető eljárás nyelve, mert akkor nem volt a nemzet érzülete annyira eltompulva a közszabadságok garancziái iránt, mint most. *(Ugy van! balfelől.)* Hiszen maga az az anyagi katonai büntető törvény és eljárás, a mely most életben van, a Lipót császár által elrendelt katonai büntetőtörvényhez és eljáráshoz képest egy durva drákói, nem is a mostani századokba, nem is müvelt népek közé, hanem négerek és kafferek közé való intézkedéseket tartalmaz, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ugy, hogy az az országgyülés, a mely a nemzet ifjuságát milliónyi számban arra kárhoztatja, hogy háboru esetén ilyen drákói törvényeknek szigora alatt álljon, nem érdemli meg, hogy a nemzet tiszteletét birja. Mert a nemzet minden tagja megkövetelheti azt, hogy a törvényhozás teljesitse legalább annak elérését czélzó elemi kötelezettségét, hogy a századok által már meghaladott büntetőjogi elvek a nemzetnek millióival szemben érvényben ne tartassanak és ne alkalmaztassanak. *(Helyeslés. Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Azt fogják önök nekem mondani: hogyan milliói felett? — hiszen csak 43.000 ujonczot adunk, illetőleg 55—56.000 ember az, a mit Magyarország ad.

Hát, t. képviselőház, méltóztassék azt figyelembe venni, hogy a mikor a háboru bekövetkezése már közel áll, akkor a katonai törvények hatálya alá helyeztetik az országnak a hadsereg mögött lévő jelentékeny része is; *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* másfelől azt se méltóztassék szem elől téveszteni, hogy ostromállapot idején szintén a katonai büntető törvények érvényesek azon az egész területen, melyre az ostromállapot kimondatott. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Már most, t. ház, képzeljék el, hogy egy háboru indittatik meg Oroszország ellen. Ez esetben megtörténik, hogy Magyarországnak egész északi és északkeleti része mind a hadijog alá vettetik, katonai auditoroknak és a katonai igazságszolgáltatásnak lesznek kitéve az ott lakó férfiak, nők és gyermekek, és pedig ki lesznek téve akként, hogy Magyarországnak nem lesz törvénye, a mely megszabná, hogy mily körülmények között, mely időben és minő feltételek mellett lép érvénybe a katonai biráskodás azon a területen, illetőleg hogy vegyes biróságok utján, avagy polgári biróságok utján fog-e gyakoroltatni a hadijog azon polgári egyének felett, a kik a hadsereg kötelékébe nem tartoznak, de a hadijognak alávetett területen élnek és laknak? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. ház! A magyar alkotmányos élet, a magyar alkotmányosságra nézve nem csekély jelentőségü az, hogy az ország igazságszolgáltatása független és szabad legyen. Nincs is annak semmi szüksége, hogy azon katonákra nézve, a kik Magyarországból soroztatnak, a kik a magyar hadseregnek képezik részét, a magyar törvények hatálya megszüntettessék, azok a magyar király igazságszolgáltatási hatalma alól kivétessenek és egy más idegen ország törvényének vettessenek alá, egy más idegen ország által konstituált birósságnak legyenek alárendelve. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

És ha ez áll a hadseregre nézve, mennyire áll ez az ország polgári lakóira nézve? Nem is kerülte el ez a törvényhozás figyelmét. 1868-ban az országgyülés utolsó napjaiban épen ezen okokból emelt kifogásokat a törvényhozás; maga Deák Ferencz határozati javaslatokat nyujtott be, a melyek azon feltételeket tartalmazták, melyek mellett meg lehetne engedni a katonai biráskodásnak további érvényben maradását. Ennek az lett a következménye, hogy a kormány deczember 7-ikén Horváth Boldizsár igazságügyminiszter által a benyujtott törvényjavaslatot — tárgyalás közben — visszavonatta. Néhány nap mulva feloszlatták az országgyülést, szétmentek a képviselők és a választások egy uj országgyülésre elrendeltettek. De 1868 óta a magyar törvényhozás magának sohasem vette azt a fáradságot, hogy polgárainak háboru vagy ostromállapot idejére megszerezze azt a jogbiztonságot, a melyet megszereznie kötelessége lett volna.

Mit gondolnak önök most, hogy ha egy háboru kiüt, melyik törvény fog életbelépni? Miután nálunk nincsen törvény és akkor tör-

Digitized by Google

vényt hozni hirtelen nem lehet, tehát életbe fog lépni Magyarországon, végrehajtva a hadsereg által, az osztrák katonai büntetőtörvény. Életbe fog lépni az osztrák ostromállapot törvénye, életbeléptetik az osztrák törvények azon rendelkezéseit, a melyek megszabják, hogy háboru esetén mekkora területre terjed ki a katonaság biráskodási joga. Azért én ezt meggátolni akarom, és nehogy azt higyjék, hogy tisztán csak ellenzéki törekvésekből, ellenzéki czélzatból és csak ellenzéki elvek szerint teszem meg inditványomat, Deák Ferencznek 1868 deczember 6-án előterjesztett inditványának első felét, a mely az elvi elhatározásokat és intézkedéseket foglalja magában, kiirtam és azt határozati javaslatkép be fogom nyujtani. *(Helyeslés balfelől.)*

Szól pedig következőképen: »Külháboru és bellázadás eseteiben, ha a külháboru kiütése már kétségtelen, a katonai büntető törvényben felsorolt büntettek miatt a polgári személyek is katonai bíróság alatt állanak. Olyan belzavaroknál, melyek még nyilt lázadássá nem fajultak, ha a zavarok olyan mérvüek, hogy ostromállapotot tesznek szükségessé, a polgári személyek feletti biráskodást is az ostromállapoti törvény fogja megállapitani. Ugyanazért meghagyatik a miniszteriumnak, hogy a legközelebbi ülésszakra az ostromállapotot illetőleg részletes és kimeritő törvényjavaslatot terjeszszen elő.« *(Élénk helyeslés balfelől.)*

T. ház! Én annak a hadseregnek, a melynek, hogy önkény-uralmát a jogszolgáltatás terén is fentarthassák, sikerült az országgyülésben Deák Ferencznek elfogadott határozati javaslata daczára is az eddigi állapotokat meg nem változtatni, a maga alaki és a maga anyagi büntetőtörvényeit azonban a barbár alapformákban fentartani, ujonczot megszavazni nem fogok. *(Helyeslés balfelől.)* Hogyha nem zsarnokságra törekednek, ha nem önkényt akarnak és ha a fegyelmet nem az önkénykedés szabadságába, hanem a jogoknak teljes biztonságába vetett bizalomra helyezik, akkor ne mondják azt, hogy katonai törvényt nem lehet csinálni. Mert ott, a hol az állampolgárok jogaikra féltékenyek, szabadságaikat meg akarják óvni, de a fegyelem fentartásáról is akarnak gondoskodni, a hol az utolsó polgárt is erkölcsi lénynek és személynek tartják, kinek jóakaratát és jóindulatát az ő jogbiztonsága csak fokozza, bátorságát növeli, őszinteségét és határozottságát szaporitja: ott már, uraim, hoztak modern és igazságos katonai büntetőtörvényt. Nem akarok hivatkozni Franciaország, Olaszország katonai büntetőtörvényére, de itt van a kis Bajorország; ez már 1869-ben hozott katonai büntetőtörvényt, a mely katonai büntetőtörvény és eljárás a jogfejlődés terén megkivánt biztositékoknak majdnem egész összegét magában foglalja, mégis a katonai érdekeket, a fegyelem és helyes tekintély érdekeit figyelemmel tartja.

Igaz, hogy a 70-es évek után a poroszok többször megkisérelték a bajorokat attól a humánus, modern és felvilágosult katonai büntetőtörvénytől és eljárástól eltériteni és rávenni, hogy az általuk fentartott és később megváltoztatott katonai büntetőtörvény és eljárás szabályait fogadják el; de a bajorok meg nem tették, tudva és érezve azt, hogy egy nemzet, mely valamely haladást egyszer megtesz, attól a haladástól visszalépni nem hajlandó, sőt a nemzetre nézve, ha egy idegen ország törvényeit, melyek barbárok és durvák, alkalmazza, sokkal sértőbb és lealázóbb, mint ha a saját törvényeinek hatalma alatt van. Poroszország nem birta kivivni azt, hogy Bajorország egy másik büntetőtörvényt léptessen életbe. Bajorország csak egy kis ország Magyarországhoz képest. Hát mi gátolja Magyarország országgyülését abban, hogy a Magyarországból toborzott és Magyarországban szervezett ezredekben magyar katonai büntetőtörvény és eljárás lépjen életbe? hogy a m. kir. honvédség és népfölkelés felett a magyar állam szuverén jogából folyó katonai büntetőtörvény és eljárás érvényesüljön? *(Ugy van! balfelől.)* Semmi egyéb, mint a babona. Visszaesés és hanyatlás az a hit, hogy Magyarország kötelezve van arra is, hogy lemondjon arról, a mi neki szuverén joga, a mit közösügygyé nem tett, a mire Ausztriának soha befolyást nem engedett. Nincs törvény, mely azt mondaná, hogy Magyarország a katonai büntetőtörvényre nézve Ausztriával köteles volna egyetértésre jutni, Ausztriával megegyezni és ezen megegyezés alapján egységes katonai büntetőtörvényt alkotni, a mely ugyanugy van érvényben Ausztriában, mint Magyarországon, ugy a közös hadseregben, mint a honvédségben.

Nem, t. ház. Magyarországra nézve meghátrálás, *(Ugy van! balfelől.)* jogfeladás, *(Ugy van! balfelől.)* alkotmányos gyávaság, *(Helyeslés. Ugy van! balfelől.)* és a nép jogainak cserbenhagyása, *(Ugy van! balfelől.)* hogyha mi fenn nem tartjuk azt az elvet, hogy minden állampolgár minden állami intézményben a saját államának elveit követelheti. Ha Ausztriában tetszik bármely barbár törvényeket meghozni, bármely barbár büntető eljárást életbe léptetni, ez az ő dolguk, ő náluk a reakczió működése természetes, folytonos és annak uralmát nem tudják kétségbe vonni; ott nemcsak a liberális, de még a demokratikus elvek is alig tudnak utat törni. Itt Magyarországon azonban a liberálizmust mindenki hirdeti, vallja, itt a magyar nemzeti államnak megalkotását hirdetik folyton; de a mikor arról van szó, hogy Magyarország gyakorolhassa azt a kétségbe nem vont jogát, hogy maga alkossa meg a maga katonai büntető törvényét és eljárását: akkor uraim, oda sülyedünk le, hogy a kormány hónapok óta a felett tárgyal, hogy mibe egyezik bele az osztrák igazságügyminiszter, mibe egyezik bele a közös hadügyminiszter és mibe egyezik bele

Digitized by Google

az osztrák honvédelmi miniszter, miben tudnak egymásra ráliczitálni, hogy annál kedvesebbek legyenek Bécsben.

Arról van vita, vajjon a nemzetnek nyelve, még a szuverén törvényhozás terén is, a melyben senki másnak, mint az országgyülésnek és a királynak befolyása és beleszólása nincs, érvényesüljön-e, vagy pedig megcsonkittassék, visszaszorittassék, vagy visszavettessék? *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ideállnak akkor, uraim, és azt mondják nekünk, hogy: hajtsátok meg lobogóitokat előttünk, hiszen mi a magyar nyelvnek bizonyos jogait érvényesiteni fogjuk a katonai büntető eljárás rendjén. De Magyarországnak nem bizonyos joga van, Magyarországnak egész jogát kell érvényesiteni! *(Igaz! a baloldalon.)* Az a büntetőtörvény pedig nem tartalmazhat mást, mint a mihez a magyar országgyülés hozzájárul; a büntető eljárásnak szabványai nem lehetnek másként megalkotva, mint a hogy az a magyar büntetőjog szellemében folyik. Lehetnek abban változtatások, az alapelvekre nézve azonban az országnak már elfogadott büntető rendszerével összhangban kell állnia, összhangban kell maradnia, mert a magyar törvényhozásnak becsülete, hogy a magyar állampolgárokat a magyar közintézményekben a magyar alkotmány kövesse, kisérje, védje és oltalmazza. *(Zajos tetszés a baloldalon.)*

A baj az, t. ház, mint ez az egy kérdés is mutatja, hogy Magyarországnak törvénykönyvében megvannak jogai, de Magyarország jogait nem tudja érvényesiteni, nem bir velük élni, vagy nem akar velük élni. A helyett, hogy a kérdést mindig a nemzet nagy szempontjából tekintené, mindig a nemzet érdekeiből fogná fel: az első szempont, a melyből megvitatják, mindig az, hogy mit engednek meg fent? *(Igaz! a bal- és a szélsöbaloldalon.)* Hogy Magyarországon ez a harcz folyik, az ebből az állapotból következik. Magyarországon hazug állapot van. *(Igaz! a baloldalon.)* Azt hirdetik, hogy alkotmányosság van, pedig nincs; azt hirdetik, hogy szuverén törvényhozás van, pedig nincs; azt hirdetik, hogy a nemzeti akarat szabadon érvényesül, pedig ez nem igaz. Hiszen Magyarországon, ha Magyarország szabadon érvényesitené nemzeti akaratát, minden egészen másképen volna. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* Ha Magyarországon a választások annyira szabadok volnának, akkor a magyar közvélemény sokkal erőteljesebben és egészségesebben nyilvánulna meg. Ha Magyarországon a politika feladata az volna, a minek kellene lennie, hogy a népben fenn kell tartanunk a nemzeti öntudatot, fel kell állitanunk a nemzet elébe a nemzeti programmot, a nemzet nagy működésének még nagyobb tervét, és a népet elő kell készitenünk, hogy sem szivében, sem gondolatában ne idegenkedjék a nagy tervtől, a nagy feladattól, a melylyel ezt az államot nemzetivé és önállóvá teszszük; ha a népnek lelkét, a magas feladatokban mind magasabbra és magasabbra emeljük, a köznapi haszonlesés sivárságától és salakjától megtisztitjuk; *(Igaz! Ugy van a baloldalon.)* ha magunk is itt a személyes fondorkodásokból és intrikákból való statisztáskodás helyett egyedül csak a nagy nemzeti czéloknak és feladatoknak élnénk, ha annak lennénk a szószólói: menynyivel másként nézne ki ez a Magyarország! *(Igaz! Ugy van! balfelöl.)*

De a helyzet az, hogy van egy erős akarat, a mely folyton mindig egy czélt követ és a mely velünk szemben egy nagy imperiumnak czéljait, feladatait követi. A czezarizmusnak a szelleme és rendszere ez, a mely az országokat csak tartományoknak nézi, az a czezarizmus, a mely szervezve van a császári hatalomban, a császári hatalom rendelkezésére álló császári seregben, a császári udvarban és abban a külügyi képviseletben, a melyben mindig csak a császár és a császárság jelenik meg, sohasem jelenik meg a különböző népeknek alkotmánya, az ő függetlenségük és önállóságuk, hanem mindig egy nagy egészet akarnak feltüntetni, a mely az egész világgal szemben mint egy egészet képviseli Ausztriát és Magyarországot, a mely a közös hadseregben birja a maga népét és azon erőt, a melylyel az egészet összefoglalja, de viszont az egészet igában is tartja, a melyben minden nemzeti törekvés egyuttal egy lázadás, egy ellenséges mozdulat ezen császári, czezári, egységesitő törekvések ellen.

Mi az, a mi elzsibbasztja egy országban a gondolkozást, az önérzetet a nemzetekben, az öntudatot a népekben, a különböző faji, történelmi emlékeiket eltörli és megsemmisiti, azoknak emlékeit kiirtja és átváltoztatja? Az mind a czezarizmust szolgálja, azt a nagy központi hatalmat, a melynek mi csak munkás népei vagyunk, a melynek ez az országgyülés csak egy kis közege, de a melyet teljesen hatalma alatt tart a magyar alkotmánynak nem erejénél, hanem gyengeségénél fogva. *(Taps balfelöl.)* Bekövetkezik az, hogy mi az ország törvényeinél fogva lehetnénk függetlenek és szabadok, de saját gyengeségünkben, gyávaságunkban, tehetetlenségünkben dolgozó rabszolgái vagyunk a császári hatalomnak. *(Éljenzés és taps a baloldalon.)*

T. ház! Azt kérdik bizonyára tőlünk, hogy mi az okunk arra, hogy mi a hadsereg kérdésében olyan makacs és hajthatatlan állást foglalunk el? Okunk az, hogy elérkezettnek látjuk az időt arra nézve, hogy az a kétszinü játék, a mely folyik Magyarország alkotmányával, valahára megszünjék, Magyarország visszatérjen a saját politikai fejlődésének utjára, ne idegen érdekeknek működési és hatáskörében senyvedjen és tespedjen, hogy ez a nemzet tudatára jöjjön, hogy önczélt képez, és ezen önczél számára ezt az országot, ezt a földet akként kell szerveznie, akként kell kormányoznia, akként kell igazgatnia, hogy czéljait minél jobban és minél hamarább elérje. *(Ugy van! balfelöl.)*

Digitized by Google

Az a czél, a mely Magyarországnak ilyetén szervezését kivánja, nem áll ellentétben az uralkodóház czéljaival. Az uralkodóháznak nincs Magyarországon ellensége, még olyanok is, a kik nem hivei, alig akadnak. Hiszen Európának monarchikus államaiban csak országrészecskéket sem lehet találni olyanokat, a melyek annyira monarchikusok, annyira dinasztikusok lennének, mint a milyen Magyarország. Miért kelljen az, hogy ez a nemzet a nagy császári hatalom, az osztrák imperiálizmus érdekéből és okából ne tudja a maga állami életében szervezni a maga nemzeti mivoltát, ne tudja kifejteni a maga nemzeti létét és erejét? Hiszen a 67-iki törvényhozás nagyon sok értékes és becses intézkedéseket tartalmaz, és én, bár nem voltam és nem vagyok hive, mégis értem és becsülöm Deák Ferencznek azt a nyilatkozatát, a midőn azt mondja, hogy: mi megszereztük ezt, de a ki tud, tanácsoljon jobbat, ezt megszereztük alapnak és ezen az alapon folytassa a nemzet a maga létét. Látom, hogy gróf Andrássy Gyula képviselő ur mosolyog. Soha egy nemzet egyetlenegy törvényét sem szerzi meg mint alapot. A nemzeti életben azok a törvényczikkek olyanok, mint egy palotának lépcsőfokai. Az a törvény, a melyet ma hozunk, csak arra szolgál, hogy a másik lépcsőre könnyebben és biztosabban feljuthassunk.

A 67-iki törvény önmagában nemcsak hogy nem czél, hanem nem is megállapodás, a 67-iki törvény ugy, mint minden törvény, egy expediens arra az időre, azokra a körülményekre, azok között a viszonyok között.

Gr. Andrássy Gyula: Nem mindig!

Ugron Gábor: Bocsánatot kérek, mindig az határozza meg, hogy egy törvény meddig szolgálhat alapul. Felelek rá. A mely törvény képessé tesz egy nemzetet, hogy meglevő erőit kifejtse, sőt azokat megszaporitsa, a mely képessé teszi a nemzetet arra, hogy a maga létét szilárdabb alapokra fektesse, az a törvény mindaddig, a mig erre a czélra alkalmas, helyén van. De a mely pillanatban a nemzeti fejlődésnek gátja, a a mely pillanatban egy kényszerzubbonynyá változik, mely már többé arra a megnövekedett testre és megizmosodott alakra nem alkalmazható, a mely pillanatban a nagy nemzeti czélok és feladatokban való előremenetelben a nemzetet gátolja: akkor az a törvény ugy és abban a formában többé nem tartható meg, hanem le kell, hogy bontassanak azon részei, a melyeken keresztül a nemzeti fejlődés szabad utat nyer. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Gr. Andrássy Gyula: Ezt mi is tartjuk, csak azt mondjuk, hogy most még nem jött meg az ideje!

Holló Lajos: Még a végrehajtásra sem jött meg?

Ugron Gábor: Magyarországra nézve nem jött meg az ideje, mondja gróf Andrássy Gyula. Milyen körülmények között fogadták el 1867-ben ezen törvényt? Olyan körülmények között, midőn egész Európában a nemzeti eszmét III. Napoleon dobta a világba, ezen nemzeti eszme következtében ő még csak egy egységes, de roskatag, bizonytalan exisztenciáju Olaszországot tudott alkotni, még nem birta volt azt szervezni. De mi történt azóta? Tudjuk jól, t. ház, hogy az a nemzeti eszme azóta a harmincz egynéhány darab szuverén államból álló Németországot egy nagy, hatalmas német birodalommá alakitotta át. Az a nagy német birodalom egy egységes politikát követ ugy politikailag, mint közgazdaságilag. Nagy és hatalmas vállalatokra érez magában erőt és képességet. A mi szomszédunkban pedig 1867 óta egy csomó apró nemzet, a mely négy századon keresztül feküdt a maga koporsójában, csodálatosképen feltámadott és nemzeti létet szervezett magának; sokkal tisztább és biztosabb nemzeti létet, mint a mienk, sokkal kevésbbé kétségbevontat, mint a mienk. Nekik van bátorságuk a bulgár államot szervezni, mert van bátorságuk meghalni, hogy Maczedóniából még egy darabot Bulgáriához csatoljanak, de a magyar politikusoknak hol van az a bátorságuk, hogy Magyarország létező törvényeit megvédelmezzék? *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

Igen, t. ház, 1867-ben egész Európában a nemzetiségi eszme csak kezdetét vette, a nemzeti államok megalakulását még senki sem láthatta és sejthette és akkor a magyar politikusok egy ilyen törvényt, a mely korlátokat szab a nemzeti fejlődésnek és az önálló és szabad állami létet sok tekintetben Ausztriához füzi és Ausztriától teszi függővé, elfogadhattak. De én nem hiszem, hogy azok a törvényhozók ma, a mostani viszonyokat ismerve, és látva, hogy micsoda előrehaladást tett a nemzeti állam eszméje, miként alakitotta át Európát, miként változtatta át Európa népeinek természetét, miként adott nekik uj czélokat, uj törekvéseket, uj eszményeket, hogy ők ma ezen korlátolt nemzeti létet megfogalmazták és törvénybe iktatták volna. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon és a néppárton.)*

T. ház! A népnevelés egyik nagy intézménye más országokban a nemzeti hadsereg. Az állam fogalma a nép között még bizonytalan, nem öltött még határozott formát, nem ismeri fel annak sem erejét, sem tartalmát, sem természetét; s akkor a hadsereg intézménye az, mely a népet az állam ezen belső rejtelmeivel, a népiskolák folytatásaként, mintegy szemléleti módon megismerteti és azokat előtte kifejleszti. Arról a hazáról, a melyről annyi költeményt olvasnak fel az iskolában, igazi testet öltő fogalmat a katona csak a hadsereg körében nyer. Azért fektetnek pl. akkora sulyt Olaszországban a hadseregre és a hadseregben a katonák kiképzésére, mert ők azt mondják, hogy az a nemzeti egységnek akadémiája.

Azok, a kik egymást örökké gyülölték, a különböző uralkodóházaknak cselvetései követ-

Digitized by Google

keztében, azon különböző természetü hatalmaknak politikája következtében, a melyek századokon keresztül széttépték Olaszországot és arra törekedtek, hogy az olasz népnek különböző kis államaiban csak saját vidékük állami önérzetét ébresszék fel: azok csak annak a kis országrésznek történetét tanitották és gondosan igyekeztek a déli olaszba, a nápolyiba beleiktatni a gyülöletet az északi olasz, a toskánai iránt. Az egységes nemzeti hadseregnek az intézménye az, a mely a politikai méregkeverők által különböző részeire bontott Olaszországban a mérget kiküszöbölte és az egységes nemzeti érzületet, gondolatot, felfogást, hazafi készséget megalkotta. Hol volna Magyarország, hogyha 1868 óta itt egy külön magyar hadsereg lett volna magyar nyelvvel? Ott volna-e még Magyarország most is, hogy a népoktatás körében azzal küzködjék, hogy a néptanitók megtanuljanak annyit magyarul, hogy a magyar nyelvet tanitani is tudják? Hogyha magyar katonai szolgálati nyelv volna a hadseregben, akkor az a katona már azért is, hogy a hadseregben hamarébb végezhesse a maga szolgálatát, hogy pontosan megfelelhessen kötelezettségeinek és onnan mielőbb elszabadulhasson, megtanulná a magyar nyelvet és akkor akár az a felvidéki tót, akár a délmagyarországi vagy erdélyi oláh magával vinné katonai szolgálatából a haza fogalmát. *(Taps balfelől.)*

Lehetetlen, t. ház, hogy még a mostani hiányos szervezetében is a hadseregnek ne lássuk meg a különbséget, hogy mennyire más a gondolkodása annak a nemzetiségi katonának, a ki a honvédségtől került ki és annak, a ki a közös hadseregnél szolgált.

A ki a honvédség köréből került ki, az büszke arra és magyarnak vallja magát; a ki a közös hadseregből, az mosolyog a magyarságon, folytatja saját nemzetiségi üzelmeit, mert ő a császárnak az embere és nem a királyé. *(Igaz! Ugy van! balfelől)*

Mire kell törekednünk? Elismerem, hogy az európai nagy államok mind nagyobb és nagyobb hadseregeket szerveznek. Nagyobb és nagyobb hadsereget kell, hogy mi is szervezzünk. Elismerem, hogy Magyarországnak eminens érdeke az, hogy jó és erős hadserege legyen, sőt Magyarországnak nagyobb érdeke, mint Ausztriának, hogy nagy, erős és győzhetetlen hadserege legyen. Mert hogyha a hadsereg vereséget szenved és hogyha a birodalom felbomlik, akkor az osztrák tartományok csatlakozhatnak fajrokonaikhoz. De nekünk nincs kihez csatlakoznunk: mi a Habsburgok trónjához vagyunk lánczolva és nem tudom, hogy ők azért-e, mert látják, hogy mi máshoz nem fordulhatunk, másért nem küzdhetünk, nekünk velük kell élni, velük kell halni, azért nem veszik figyelembe vagy számitásba a magyar nemzetet? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Olyan ez, mint a ki bántalmazza a feleségét, az ő hitestársát és megkiméli, kényezteti a cselédeket, mert a cseléd felmondhat, de a feleségnek türnie kell. *(Élénk éljenzés és taps a baloldalon.)*

Hogy gondolom én, hogy Magyarország megfelelhet önvédelmi feladatainak? Akként, hogy nekünk már a népnevelésben gondoskodnunk kell arról, hogy a katonaság kiképeztessék. A katonaképzést melléktanitásképen összes iskoláinkba be kell vezetni, ugy, hogy az az ifju a maga értelmiségi fokának megfelelő katonai kiképzést nyerjen a polgári iskolákban. Ha a népiskolákban ötven kérdésben és feleletben megtanulja az a gyermek azt, a mit egy közembernek tudnia kell, ha a néptanitó megismerteti a fegyver alkatrészeit, ha a fejlődöttebb iskolás gyermekek légpuskával megtanulnak czélozni és lőni és a polgári társadalom a maga intézményeivel, czéllövő intézményekkel, a melyeket az állam is támogat, folytatja az oktatást ott, a hol az iskola elhagyta, akkor megszünik ez a mostani terhes és terheket szaporitó eljárás, hogy a katona tisztán csak a kaszárnyában nyeri kiképzését, előismeretek nélkül és megszünik az az állapot, hogy a kiképzés olyan rendkivüli hosszu időt vegyen igénybe, mint ma. Ha azok a gyermekek megtanulják a katonai módon való járást, mozgást, fordulatokat, akkor, midőn katonának mennek, könnyü lesz őket továbbképezni és fejleszteni. És igazán helyesen szervezett államban a hadsereg nem is kellene, hogy egyéb legyen, mint a már katonailag előbb képzett ifjuság tökéletesebb kiképzése, taktikai használatra való begyakorlása, fegyelemhez szoktatása és megedzése. Az, hogy elejétől fogva képezzék ki a kaszárnyában a katonát, elpazarlott idő és tulságos sok költség. Engedje meg a t. ház, a nélkül nagyszámu hadsereget Magyarország a maga segitségével fentartani nem tud, ha a nemzeti iskola egyuttal elő nem készíti a katonát.

De most ki lehet közöttünk az a balga, a ki azt mondja, hogy azért, mert a hadsereg törvény ellenére német szolgálati nyelvet tart fenn, nagy küzdelemmel szervezett, fentartott, csak gyengén előbbre vitt közoktatásügyi intézményeinket mi a német nyelv kedveért elnémetesitjük és a német szó tanitásával beszennyezzük? Ez annyi volna, mint a nemzeti czéloktól és feladatoktól eltérni és ezen eltérésünkben nemcsak a felsőbb társadalmi rétegeknek engedni meg, hogy idegen nyelveket használjanak és annak hatalmába adják át lelkűket, de belevinni azt a nép körébe is. És azt kérdem én, hogy ha bevinnők a nép körébe, hogy németül tudjanak, kinek használnák vele? A Habsburgoknak? Nem, a Hohenzollerneknek. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mert abban a pillanatban, a melyben német nyelvre, német tudásra, a német nyelv eltürésére oktatjuk ki az alsóbb néprétegeket, hogy ez beiskolázva nála szokásá válnék, akkor jöhetnének a Hohenzollernek is és uralkodhatnának ezen az országon. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Digitized by Google

Én tudom, azt fogja mondani erre a t. miniszter ur: de egy hadseregben hogy lehet különböző nyelv? Miként fog az hadviselés esetén azután mutatni és hogy fog működni? Nagyon egyszerüen, t. ház. Hiszen a csehországi hadjárat alkalmával a poroszok két hadsereggel jöttek Ausztriába, egy harmadikat pediglen szerveztek és az működött a különböző német országokban. Azon két hadsereg közül, a melyet Frigyes trónörökös és Frigyes Károly herczeg vezetett, egyik sem ütötte meg a 200 ezret, mindegyik kétszázezren alul volt, s mégis stratégiai hátrányok szenvedése mellett a két sereg külön vonult föl, külön jött be Csehországba és egyesült a königgrätzi csatatér előtt, a csatának pillanatában. Németország pediglen, midőn Franciaországot megtámadta, három hadsereget állitott fel, s a három hadsereg közül egyik sem rugott 300.000 emberre. S a németek ezzel a három hadsereggel nyomultak különböző utakon előre. Mit bizonyit ez? Azt, hogy a gyakorlatban, midőn nagy stratégiai feladatokat kell megoldani, hogy azután a taktikai siker elérhető legyen, a hadsereg nem mint egységes hadsereg jelenik meg, hanem különböző hadseregekre van felosztva, mint ilyen külön fővezérek alatt áll és küzd, s hogyha bekövetkezik is az, a mi bekövetkezett, a mi épen olyan nagy szerencse volt és kiszámitás kérdése, hogy épen a csatatéren egyesül, a mint egyesült Königgrätz előtt: akkor is megmarad a két hadsereg a két külön hadvezér alatt. A két hadsereg csak egymással érintkezik, s egymással az összeköttetést fentartja. De most azt kérdem, hogy a csatatéren az az érintkezés, a melyet láttunk a két hadsereg között Poroszországban, vagy pedig a porosz hadsereg három hadseregének az az érintkezése, a melyet láttunk Franciaországban, az nem engedi-e meg azt, hogy az egyik hadseregnek más legyen a szolgálati nyelve, mint a másiknak, miután nemcsak külön szervezeti, hanem külön működési egészet is képez, mint ilyen külön vezérlet alatt áll, s egyedül csak a fővezértől kaphatják már a hadtestparancsnokok is a rendeleteket és utasitásokat, valamint ők is összes tudósitásaikat a fővezérhez küldik? Ausztriának és Magyarországnak hadserege akkora, hogy nem két, hanem négy, s ha kell, hat működő hadsereget lehet abból felállitani. És Magyarország területéről akkora sereg van toborozva a honvédséggel együtt, ez a hadsereg akkora számot tesz ki, hogy két külön hadseregben feltétlenül működhetik, ugy, mint a hogy a porosz hadsereg egészében működött két hadseregre osztva Csehországban, avagy működött három hadseregre osztva Franciaországban. Sőt azt mondom, hogy kell is, hogy Magyarországnak hadi ereje és Ausztriának hadi ereje ekként külön legyen szervezve, mert ugyanazon egy harctérre négy hadsereggel felvonulni nem lehet, négy olyan nagyszámu hadsereggel, mint a milyet a mi hadseregeink kitennének; mert ott, a merre nekünk háborura esetleg kilátásunk lehet, sem vasutak, sem vizi- és egyéb utak akkora fejlettséggel elkészitve rendelkezésünkre nem állanak, hogy egy több, mint 300.000 emberből álló sereget teljes és szoros összefüggésben egymás mellett, de különböző számos oszlopokban, előre vezetni lehessen.

Hát, t. képviselőház, ha már 600.000 embert tudunk egy harctérre küldeni mi és Ausztria is 600.000 embert tud egy csatatérre küldeni, miért legyen az, hogy 1.200,000 embert küldjünk oda? Nem is lehetséges, t. képviselőház, mert a hol öt-hatszázezer ember két hadsereg szervezetében vagy 18—24 oszlopban előrenyomul és annak a különböző csapatai és szárnyai a szomszédos területeket is bejárták, ott már az élelmiszerek is, a takarmányok is annyira ki vannak meritve, hogy az a hadsereg, a mely 600.000 embernél nagyobb mennyiségben Ausztria vagy Magyarország bármelyik harczterére felvonulna, nem verekedhetik meg.

A midőn tehát, t. ház, stratégiai és katonai szempontból nézzük a hadsereget, illetőleg a midőn azt abból a szempontból vizsgáljuk és tartjuk szem előtt, vajjon az a maga feladatainak háboruban meg tud-e felelni, be kell vallanunk, hogy ezen czél elérése végett egyáltalában nem szükséges az, hogy a magyar hadsereg a közös hadseregbe beolvasztva legyen, még kevésbbé szükséges, hogy a magyar hadseregben az osztrák, a német kommandó fentartassék. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Ha tehát, t. ház, ezt nem teszi szükségessé a nagy stratégiai feladatok elérése, akkor nem teszik szükségessé ezt a taktikai feladatok sem, mert a taktikai feladatok egy ilyen hadseregen belül, a hadtest körében bonyolittatnak le, és ott azok a tisztek, a kik a hadseregnek tartoznak és annak nyelvét beszélik, a maguk feladatainak a legkitünőbben meg fognak felelni. De nem akarnak szakitani azzal a rendszerrel, hogy itt egy egységes császárságnak kell mindig megnyilvánulni; *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* nem az a főgondolat, hogy hogy lehessen az ellenséget megverni, hanem mindig az a főgondolat: birni egy házi intézménynyel a hadseregben, a mely hűségesen ragaszkodik az uralkodóházhoz, ragaszkodik ahhoz a képzelt birodalomhoz, a mely a császárságot alkotta és ezért minél jobban vetkőzze le az nemzeti voltát, nemzeti természetét, nemzeti gondolkozását és alakuljon át hűséges szolgájává és katonájává a császárság eszméjének, a császárság gondolatának, s legyen végrehajtó közege a császárságnak, akár itt benn, akár pedig künn a háboruban. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Én nem hiszem, t. ház, hogy, ha komolyan figyelembe veszi a hadügyminiszterium, hogy Ausztria is, Magyarország is mennyire nem gazdagodik, sőt szegényedik, ha figyelembe veszi azt, hogy más államoknak hadseregszaporitásá-

Digitized by Google

val szemben itt hadsereget szaporitani csak ugy lehet, ha az által a nép terhei nem szaporodnak, ha t. i. a szolgálati idő leszállittatik, az állampolgárok pedig anyagilag tulságosan igénybe nem vétetnek; ha ezen czélok szempontjából kell megvizsgálnia a kérdést, akkor lehetetlen, hogy más eredményre juthasson, mint arra, hogy a katonaság kiképzését a nemzeti nevelés rendén kell előkésziteni és igy a szolgálati időt minden veszély nélkül alaposan le kell szállitani. Intézményekről kell gondoskodnunk, a melyek az ifjuságot a hadsereg czéljai számára a czéllövésben kitünően kiképezzék.

Az imént szóba került az, hogy ő Felsége nincs kellően informálva a magyar nemzet katonai törekvéseinek természete felől. Ő Felségét Bécsben izolálják; folyton azzal a gondolattal kápráztatják, mint egy rémképpel, hogy a magyar nemzet minden katonai erőt, nevelést és szervezetet csak azért kiván, mert forradalmat akar. Magyarország, jól tudhatja mindenki, nem érdemelte meg azt a bánásmódot, a melyben 1867 óta részesitették. Hiszen tudjuk, hogy pl. az, a mit az 1867-es törvényben Magyarország mint vivmányt kapott, ma sincsen végrehajtva. Itt vitatják azt a kérdést, hogy a magyar hadseregben a német szolgálati nyelvnek van-e helye. Többször kifejtettem, hogy Magyarországon más hivatalos nyelv, mint a magyar, nincsen, és olyan joggal, a melyről a törvény világosan nem rendelkezik, és a melyet a törvény a királyra át nem ruház, a király nem bir. *(Ugy van! balfelől.)* A törvény sehol és semmikor sem ruházta át ő Felségére a katonai szolgálati nyelv megszabásának jogát. Azt a nemzet, mint az abszolutizmus idejéből átvett tényleges állapotot türte, mert az 1867 i kiegyezés idejében nem állott módjában azon segiteni és változtatni. Hiszen, hogy a nemzet nem egy összeforrott, egységes hadsereget akar, azt az 1867:XII. törvényczikkel lehet bizonyitani, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* a melynek 12. §-a azt mondja *(olvassa)*: A nemzet magának tartja fenn »a magyar hadseregnek időnkinti kiegészitését, s az ujonczok megajánlásának jogát, a megajánlás feltételeinek és a szolgálati időnek meghatározását, ugyszintén a katonák elhelyezését, élelmezését illető intézkedéseket, az eddigi törvények alapján.«

Képzeljék el most a jelenlegi magyar ezredeket, a melyeknek élelmezéséről a honvédelmi miniszter ur gondoskodik, elhelyezéséről, vagyis a dislokácziójáról pedig a honvédelmi miniszter utján a magyar nemzet intézkedik. A dislokácziójáról, az elhelyezés jogáról a nemzet ugyan későbbi törvényben lemondott, de az, hogy ez itt a törvényben benfoglaltatik, világossá teszi azt, hogy olyan hadsereget akartak, a mely annyira külön volt, hogy annak dislokácziójáról, a különböző garnizonokban való elhelyezéséről, beosztásáról való rendelkezést, igen okosan, a nemzet magának tartotta fenn. Igy a magyar állameszmével szemben ellenséges érzelmü városokat módjában áll a hadseregnek kényeztetni és ezen kényeztetése révén, ha a magyar állam netalán valamely haszonvételtől ily várost megfosztana, képesek egy ujabb katonai intézménynek odahelyezésével a várost a magyar állam hatalma és befolyása alól kivonni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Az a hadsereg, melynek a garnizonokba való beosztásáról nem lehet ugyan rendelkezni, de a melynek élelmezéséről a nemzet gondoskodik, a mely jogot akkor nem a közös hadügyminiszter, hanem a honvédelmi miniszter utján gyakorolná jogszerüleg, lehet-e az egységes hadsereg? Semmi esetre és semmi körülmények között. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Tehát mi most sem kivánunk — mert nem a magunk programmját akarjuk érvényesiteni — mást, mint egy olyan hadsereget, a mely része az összesnek, de a mely külön szervezetben él, a melyről külön gondoskodik a magyar országgyülés és azt külön egészíti is ki.

Azt fogják mondani, hogy elfogultak vagyunk, midőn az ujonczot megtagadjuk a hadseregtől és a honvédségtől. Fáj nekem, hogy a honvédségi ujonczot is meg kell tagadnom, de a t. ház nem vette észre, és nem veszi észre, — és előttem is egészen meglepő volt, midőn a multkor felvilágositottak engem arról, — hogy az utóbbi évtizedek alatt ez a honvédség is hová jutott. Hiszen ez a honvédség is maholnap nem magyar katonai intézmény, hanem csak egy katonai intézmény lesz, a melyet magyarul vezényelnek, de a mely szellemében, lelkében és gondolkozásában nem magyar. Az nem egy intézmény, melyben a magyaroknak kell vezényelni és parancsolni, hanem az a közös hadseregnek egy része, a melyben mindazok előnyben részesülnek, a kik nem magyarok, nem magyar érzelmüek, és nem azonositják magukat a magyar nemzettel, hanem attól láthatóan és világosan különállanak. Hiszen a honvédség maholnap horvát főtisztek által vezetett intézménynyé alakul át, mert a horvátok is Magyarország tagjai; azért ezt ugy használják, hogy a legmagasabb parancsnoki állásokba nem jutnak el a magyarok, a kik bizonyára birnak azzal a katonai képességgel és azzal a kvalifikáczióval, a mivel a horvátok, hanem a horvátok vannak a honvédségben túlnyomóan alkalmazva. Nem akarom azokat a horvátokat feltüntetni, a kik tudnak magyarul, csak azokat tüntetem fel, a kik nem tudnak magyarul!

És az a rendszer is, a melylyel a közös hadseregből magasabbrangu tiszteket hoznak ide, arra való, hogy a honvédtiszteknek ambicziójáť megtörje. Arra való, hogy a magasabb állásra juthatásnak gondolatában ott legyen az, hogy ők csak akkor érhetik el azt a magasabb állást, ha olyanok lesznek, mint egy osztrák hadseregbeli tiszt. Ez a gondolat, ez a tervszerüség, a melylyel reá nehezednek a honvédségre, bár az egész honvédség természetét még

Digitized by Google

nem változtatta meg, de már lényegesen megmérgezte. Igen biztos, jó helyről kaptam a következő felvilágositást, hogy a honvédségi adlátus, Klobucsár Vilmos alig tud magyarul; a kolozsvári hadtestparancsnok, Klobucsár Győző, azt lehet mondani, nem tud magyarul; az első hadkerületi parancsnok, Bihar, tud magyarul, Valentics tud magyarul; de már a harmadik hadkerületi parancsnok, Johl Gusztáv nem tud magyarul; a negyedik hadkerületi parancsnok, Benedek Andor nem tud magyarul, pedig magyar neve van; vagy, hogyha tud magyarul, a lehető legrosszabbul; Gaudernák József nem tud magyarul. Ez nem volt magyar állampolgár, azután mesterséges uton, örökbe fogadás után csináltak belőle magyar állampolgárt.

Salacz Gyula: Nem fogadták örökbe sohasem!

Ugron Gábor: Nem volt magyar állampolgár. Akkor itt alkalmazták, de mert nem tudott magyarul, visszahivták és a negyedik hadtestnél alkalmazták. Most megint visszahozták ide a honvédségbe. A hetedik Csánics, ez Horvátországban van alkalmazva. Erről nem beszélek; nem is szólok már róla, hogy ez szintén nem tud magyarul. A lovassági főfelügyelőről szintén azt állitják, hogy nem tud magyarul, Rédlich nem tud magyarul, Szkrinjár János dandárnok nem tud magyarul. Azt állitják, hogy a lovassági ezredparancsnokok közül Alram Lotár, Fronreich, Szabó Ernő nem tudnak magyarul. Meglehet, hogy ez a Szabó Ernő az, a ki örökbefogadás után lett magyar állampolgár.

Már most, t. ház, ily arányban áll a honvédségnél a magasabb állásu és magyarul nem tudó honvédtisztek száma? Horvátországot nem is számitva, tehát erről ne is beszéljünk. A honvédségnél a magasabb rangu tiszti állást betöltő egyének közt alig van, a ki a magyar nyelvet tudja.

Hát akkor miért magyar a honvédségnek szolgálati nyelve? Már engedje meg a t. ház, hogyne mernének a közös hadsereg körében a magyar nemzet ellen mindennemü sértést és merényletet elkövetni, a mikor itt a legnagyobb türelemmel türjük és elszenvedjük azt, hogy a saját felügyeletünk alatt, az országgyülés közvetlen felügyelete alatt álló honvédség keretébe a magyarul nem tudó magasabb rangu tisztek ilyen nagy számban behatolhatnak és ott alkalmazást nyerhetnek? Azt mondhatják, hogy az én informáczióm téves, a mit alig hiszek. Ha történhetik tévedés, ez csak abban történhetik, hogy a magyar nyelv tudását vagy nem tudását miképen fogjuk fel; de az a hely, a honnan én informáczióm at kaptam, nagyon jó és én meg vagyok győződve arról, hogy a honvédségi intézményt reorganizálnunk, regenerálnunk kell. A honvédelmi miniszternek urnak arra kell vállalkoznia, hogy azt a pestilenciális levegőt, a melyet idehoztak Ausztriából és beleheltek a honvédségbe, ki kell irtanunk, mert arra, hogy egy második osztrák hadsereget tartsunk kizárólag Magyarország költségére, sem én, sem elvbarátaim hajlandók nem vagyunk. *(Ugy van! balfelől.)*

Mikor ezeket az ember tudja és látja, akkor eljön, mint a harmadnapos hideglelés, mindennap a miniszterelnök ur ide és azt mondja: Micsoda frivolok vagyunk, hogy ellenállunk. *(Derültség a baloldalon. Igaz! a jobboldalon.)* Egyszer, t. ház, kell, hogy kivetkőzzünk abból a meghunyászkodásból, hogy örökké a német akarata történjék meg; szükséges, hogy már Magyarországon lássák, hogy van nemcsak szalmaláng, hanem kitartó, elszánt elhatározás is. *(Igaz! a baloldalon.)* És, engedje meg a t. miniszterelnök ur, nem riaszt meg minket a fenyegetéseivel, mert mi akkor, a mikor mindenről lemondottunk, a mit egy politikusra nézve hazájának kormányzása nyujthat, akkor, a mikor e politikai elvek szolgálatában az ellenzékre léptünk, mi már akkor el voltunk arra készülve, hogy nekünk osztályrészül az üldöztetés jut. *(Igaz! a baloldalon. Ellenmondás a jobboldalon.)* De legyenek meggyőződve, hogy e fenyegetések legkevésbbé rémitgetnek, mert mi készek vagyunk ugy harczolni, mint az irlandiak a régi időben tették: kötéllel a nyakunkban harczolni, ha tudjuk is, hogy vereségünk esetén ezzel a kötéllel megfojtanak és megsemmisitenek, mi akkor is fogunk verekedni, *(Helyeslés a baloldalon.)* mert jól tudjuk, hogy a mi harczainkban az eljövendő idő győzelme rejlik. *(Igaz! a baloldalon.)*

És hiába fenyeget a t. miniszterelnök ur azzal, hogy hoz Bécsből felhatalmazást! Mi hivek vagyunk, mi ragaszkodunk a mi urunkhoz és királyunkhoz, mi a királytól nem félünk, mi őt szeretjük, tudjuk, hogy alkotmányosan gondolkodik; tudjuk, hogy ha ismerné a valóságot, akkor mindaz nem történhetett volna meg a multban, nem történhetnék a jövőben, és hogy hasztalan hirdeti és nem tudom miért hirdeti a miniszterelnök ur, hogy azért, hogy az ellenzéket megfenyitse vagy megsemmisitse, Bécsbe megy és felhatalmazást kér. *(Zajos ellenmondás a jobboldalon.)* Hát kell-e ennél nagyobb megalázás és nagyobb szégyen? Hiszen ha a miniszterelnök ur akar valamit az ellenzék megfenyitésére cselekedni, tegye magától és saját felelőségére, engedje meg, hogy a koronát tovább is tiszteljük és higyjük, hogy a miniszterelnök ur által elkövetett sérelmekkel szemben is orvoslást találunk mi is, a nemzet is. Nem fogadom el a törvényjavaslatot. *(Élénk éljenzés és taps a baloldalon.)*

Elnök: Minthogy az idő, a melyre a ház az interpellácziók előterjesztését tűzte ki, elkövetkezett, most a napirendre nézve javaslom a t. háznak, hogy a ház a legközelebbi ülését tartsa a holnapi napon délelőtt 10 órakor és annak napirendjére tűzze ki ugyanazt a törvényjavaslatot és ezzel kapcsolatosan azokat a jelen-

Digitized by Google

téseket, a melyek a mai ülés napirendjét képezték. Hozzájárul ehhez a t. ház? *(Igen!)* Ha nincs észrevétel, kimondom ezt a ház határozatáképen.

Most áttérünk az interpellációkra.

Dedovics György jegyző: Várady Károly! *(Felkiáltások: Nincs itt! Mozgás és zaj a jobboldalon. Felkiáltások a baloldalon: Van más!)* Udvary Ferencz!

Udvary Ferencz: T. ház! A mai viszonyok mellett nem akarom és nem is szeretném a t. ház türelmét hosszu időre igénybevenni. *(Halljuk! a baloldalon.)* Csak néhány nagyon komoly és fontos szót kell a kormány tudomására hoznom.

A mai gazdasági viszonyokat ismervén, tudja a t. háznak minden tagja, hogy ma a kisgazda gabonájából valami brilliánsul megélni képtelen. Nekünk, kiknek a törvényhozásban a kisgazdák érdekeit szivünkön kell hordanunk, elsősorban kötelességünk az, hogy, ha látjuk, hogy a kisgazdák belterjesen kivánnak gazdálkozni, az állattenyésztést is kellőkép üzni óhajtják, minden uton-módon istápoljuk őket ezen munkájukban. Én azt hittem, hogy mikor a t. kormány az állatorvosi intézményt államositotta, őt ugyanily indokok vezették, nevezetesen, hogy a kisgazdának nem lévén módjában szerény vagyoni viszonyainál fogva a polgári állatorvost kihozatni és állatait azzal megvizsgáltatni, az állami állatorvosnak kellene sürübben látogatni a falvakat, megejteni a vizsgálatokat és figyelmeztetni a kisgazdát, hogy az ő gazdasági udvarában olyan veszély következett be, a mely az ő exisztencziáját tönkre teszi. Egy ilyen kisgazdának van két lova, azzal fuvaroz, azzal keresi meg a kenyerét és ennek alapján busásan adózik. Mégis nemcsak, hogy a kisgazda kellő időben figyelmeztetve nem lesz arra, hogy a gazdaságában baj van, hanem ha a szegény tanulatlan kisgazda nem tudja az állatorvosi műszavakat és ezeknek különféle teoriáit, horribilis büntetésekkel sujtják. Hogy lehet kivánni, t. ház, hogy egy kisgazda észrevegye azt, ha járvány van a faluban, hogy mondjuk, az ő lovát bőrtakony bántja-e vagy béltakony, vagy orrtakony? Hiszen egy állatorvosi diploma kell ahhoz, hogy ezt megállapithassa. Vajjon tudja-e azt, hogy ha az orr válaszfala, az orrsövény van meggyulladva, akkor ez orrtakony? Hogyan tudja a kisgazda, hogy az ő lovát béltakony bántja-e, holott kivül a lovon nem látszik semmi, mert ezt csak akkor lehet konstatálni, ha a ló bonczolva lesz, és akkor is csak kellő képességgel biró állatorvos tudja konstatálni, hogy a béltakony oly jelenség, a melynél a bél külső körzetein elváltozások vannak? A bőrtakonynál abszolute nem lát a lovon semmit, mert csak az elhullás után lehet észrevenni, hogy bizonyos genyesedő fekélyek keletkeztek, a melyeket az állatorvosok kütegeknek neveznek, a czombizmokon és az állatok hasán. Ezt az ember bizony hosszu munka után tanulja meg, de a kisgazdának erre ideje nem lehet.

Mi történt, t. képviselőház? Oszlop községben és a szomszédos községben 1902-ben állitólag takonykóros lovak mentek át a határon és egyik-másik istállóban fel is lépett a takonykór. Tudjuk, hogy, ha ez igy van, ha a takonykór tényleg megállapittatott, akkor az 1888: VII. t.-cz. 73. §-a, továbbá a földmivelésügyi miniszteriumnak 4000/1899. sz. rendeletének 2. §. *b)* pontja illetve a 7. §-a értelmében az ilyen lovak kiirtandók. De mikor? Ha ez tényleg szakember által konstatálva van. Oszlop községében pedig 1903. április hóban Grósz István oszlopi lakosnál megjelenik az ottani járási állatorvos ur, Szücs Albert, és megállapitja, hogy ennek az embernek, a ki fuvarozásból él, két lova állitólag takonykóros lenne. Ezt a két lovat agyonlőtték. De mielőtt a gazda rászánta magát, hogy ilyen csendességben, békességben beleegyezzék a lovak kiirtásába, azt az igéretet kapta az állatorvos urtól, hogy a lovaknak becsértékét, a melyet hamarosan meg is állapitottak, a kincstár 8 nap alatt megfizeti. A szegény ember természetesen belement ebbe, lovait agyonlövette, de 1903. április óta a mai napig egy krajczárt sem kapott.

A mennyiben erre azt lehetne mondani, hogy ez csak mende-monda, felmutatom a hivatalos bizonyitványt, a mely igy szól *(olvassa)*: »Melynél fogva alulirtottak bizonyitjuk, miszerint Szücs Albert járási állatorvos ur, midőn Grósz István takonykóros lovait agyonlövette, azt állitotta, hogy ő azoknak kiirtására egyenesen a magas miniszterium által lett utasitva és első alkalommal a két lovat ő maga irtatta ki.« Azt már csak nem lehet elhinni, hogy a magas miniszteriumból a miniszter ur direkt az oszlopi, véletlenül ellenzéki polgárnak két lovát agyonlöveti. *(Derültség jobbfelől.)* Ez már csak hihetetlen valami. Itt először is konstatálva van, hogy ez szabálytalan, ha pedig szabálytalanság, ezt korrigálni kell már csak a t. kormánynak egyenes eljárása érdekében is.

De milyen következményei vannak ennek? A választókerületben most, hogy hangoztatják, hogy uj választás lesz, *(Zaj jobbfelől.)* — megjegyzem, nem azért van ez az interpellácziő, majd be fogom bizonyitani, hogy miért — most már előre azt hitetik el a néppel: látjátok, nem lehet ám ellenzékinek lenni, mert a lovaitokat agyonlövetik. *(Derültség jobbfelől.)* Tessék elhinni, az az egyszerü polgár, az a kisgazda, mikor ilyen hatalmi tulkapást lát, mikor látja, hogy a másik embernek lovait, a melyek szintén agyonlövettek egy évvel előbb, mikor az illető véletlenül kormánypártira szavazott, megfizették, hát az az egyszerü nép ezt elhiszi.

B. Kaas Ivor: Itt van a régi rendszer!

Udvary Ferencz: Én nem képzelem, nem merem elhinni, hogy midőn nekem van szerencsém a t. miniszter urnak ezen körülményeket

Digitized by Google

tudomására adni, hogy a legszigorubb vizsgálatot azonnal meg ne inditaná.

Ennek azonban van folytatása is. A lovaknak ez a kiirtása 1903. évi április hóban történt. Junius 3-dikán ismét kiszállott ott a járási állatorvos ur és ujból megállapodott ugyancsak Grósz István másik két lovára vonatkozólag, ezeket is agyonlövette és egy Babernics Jakab nevü ember egyik lovát szintén agyonlövette, azzal a határozott kijelentéssel, hogy a lovaknak ára meg lesz téritve.

T. képviselőház! A ki ezzel a témával foglalkozik, nagyon jól tudja azt, hogy az 1888-ik évi 4000. szám alatt kiadott földmivelésügyi rendelet 289—291-ig terjedő §-ai szerint igenis van joga kiirtani az állatorvosnak ezeket a lovakat, sőt kötelessége is és csak az esetben van ez alól eltérés, ha a fél határozottan lemondana a kártéritési igényről. Tehát joga van kiirtani, de mindenkor a kártéritésnek megajánlásával elsőfokulag, de nem az állatorvos, mint privát személy részéről.

Ezen szegény emberek megbecsültették a lovaikat, a mire nézve itt vannak a községi bizonyitványok, a melyek a többek között igy szólanak. Az egyik kelt 1904. január 24-ikén, és hivatkozik az 1903-ik évre, kötelességem ezt megmagyarázni azért, mert kerek egy esztendővel ezelőtt volt ottan, a mint emlitettem, átvonuló takonykór. Ezen bizonyitvány igy szól *(olvassa)*: »Oszlop község elöljárósága, nemkülönben a hatósági becsüsök ezennel bizonyitjuk, hogy Babernics Jakab oszlopi lakos egy darab kanczalova a magyar kir. állatorvos és a hatósági állatorvos által takonykórban találtatott mult évi julius havában, kiirtatott és miáltalunk azon alkalommal 120 koronára becsültetett és azon igéret mellett irtatott ki, hogy neki az egész érték meg lesz téritve.« Tehát hatósági közegek közbenjötte mellett az állatorvos ur egész árat igért neki, holott, ha tényleg igaz az, hogy szabályszerüleg járt el, őneki egyáltalában semmiféle kártérités nem is járt volna.

Grósz Istvánnak ugyanottan egy fekete kancza lova ötéves korában és egy négyéves pejkancza lova irtatott ki ugyanazon okok miatt mult évi április havában, a melyek közül az első 60 koronára, a másik 140 koronára becsültetett, és ugyan ő neki ugyanazon okok miatt kiirtatott 1903. évi junius havában egy darab szürke kanczája hétéves korban 400 korona becsértékkel és egy darab pejkancza lova 6 éves, 300 korona becsértékben. Grósz Istvánnak tehát ezen 4 darab lova azon igéret mellett irtatott ki, hogy annak a fele értéke ki fog neki adatni. És a két oszlopi lakos, a kiknek szintén kiirtották a lovaikat, a kártéritést mind a mai napig meg nem kapta, holott azok, kiknek lovait 1902-ben irtották ki szabályszerüen, hivatalos uton, azok valamennyien megkapták a kártéritést.

T. képviselőház! Ezek olyan beteges állapotok ott kint a vidéken, hogy ma, a mikor a politikai viszonyok igy is, ugy is a legkellemetlenebbek, azt hiszem, feltétlenül kötelessége a képviselőnek, hogy a kerülete érdekében, vagy egyáltalában, a mikor ilyen szabálytalanságok előfordulnak, azokat a háznak tudtával a t. kormánynyal közölje. *(Felkiáltások a jobboldalon: Csak röviden!)*

Ezek után azonban ez a dicső szisztéma még tovább ment, egy egész körzetét a községeknek kivánták ily módon elriasztani, nem most, hanem már tavaly. Átvonultak Csesznek községébe is ezen hatalmi túlkapások és épugy lövöldözték ott is a lovakat. Cseszneken valami Kubicza János nevü ember járt igy. Nem akarom hosszasan a dolgot illusztrálni, egyszerüen ezt a rövid bizonyitványt olvasom fel *(olvassa)*:

»Községi bizonyitvány, melylyel Oszlop község elöljárósága, nemkülönben alulirott hatósági becsüsök ezennel bizonyitjuk, hogy Badernics Jakab oszlopi lakosnak egy darab fekete kancza lova, mely a járási m. kir. állatorvos és a hatósági állatorvosok által takonykórosnak találtatott, mult évi junius havában kiirtatott és mely állat azon alkalommal 120 koronára becsültetett, s azon igéret mellett irtatott ki, hogy neki az egész érték meg lesz téritve.

Grósz István ugyanottani lakosnak egy darab fakó kancza 5 éves, egy darab 4 éves pej kancza lova irtatott ki ugyanazon ok miatt, mult évi április havában, melyek közül az első 60 koronára, a második 140 koronára becsültetett, s ugyan ő neki ugyanazon ok miatt kiirtatott 1903. évi junius havában egy darab szürke kancza 7 éves, 400 koronára, egy darab pej kancza 6 éves 300 koronára becsült lovak, Grósz Istvánnak ezen négy darab lova azon igéret mellett irtattak ki, hogy azoknak fele értékét meg fogja kapni.

Bizonyithatjuk még végre, hogy ezen két oszlopi lakos a nekik megigért kártalanitást még mai napig sem kapták meg, sőt Grósz István a takonykórnak be nem jelentése miatt a zirczi járás főszolgabirájának 1903. évi 212. sz. itéletével 200 koronára büntettetett, de mely pénzbüntetés rajta még ez ideig behajtva nincsen.«

T. képviselőház! Én ezen eljárást nem részletezem tovább. Nem szivesen veszem igénybe a t. ház türelmét, de mikor ilyen szegény emberek kénytelenek leveleket irkálni, Budapestre jönni, miniszterek előcsarnokában várni és utbaigazitást nem kapnak, akkor kötelességszerüleg kell interpellálnom. Én tehát a következő interpellácziót terjesztem be *(olvassa)*:

Interpelláczió a földmivelésügyi miniszter urhoz: Oszlop községében 1903 április elején Grósz István oszlopi lakosnak Szücs Albert zirczi járási m. kir. állatorvos két darab lovát állitólag takonykórosnak találta. Április 22-én

Digitized by Google

az állatorvos ott ismét megjelent, a két lovat agyonlövette és állitólag felbonczolás nélkül ásatta el. Junius 3-án nevezettnek ujabban két lovát lövette agyon, ugyancsak Babernics Jakab ottani lakosnak egy lovát is azon kijelentés mellett lövette agyon, hogy a lovak becsértékét pár nap mulva megkapják.

Hasonlóan járt el Cseszneken Kubicza János és Németh Pál gazdákkal szemben is, kiknek lovait szintén kiirtatta, de kártalanitást nevezettek máig sem kaptak kiirtott lovaikért.

Mivel a kiirtott állatokért járó kártalanitást az elsőfoku hatóság határozatilag állapitja meg a 4000/888. sz. földm. rendelet 292. §-a szerint, a mi az emlitett két, illetve három esetben (Oszlopon április 22-én és junius 30-án és Cseszneken) nem történt meg, igy a károsult felek kártalanitási igényüket felebbezés folytán nem érvényesithették, ennélfogva az állatorvos által követett szabálytalannak mutatkozó eljárás miatt a kártalanitási igényüket el nem veszithetik: kérdem a t. miniszter urat

1. van-e mindezekről tudomása,

2. hajlandó-e intézkedni, hogy nevezettek a kincstár képviseletében eljáró állami közeg által határozottan megigért becsértéket mielőbb megkapják? *(Helyeslés balfelől.)*

Hertelendy László jegyző: Artim Mihály! *(Felkiáltások: Majd holnap!)*

Artim Mihály: Az idő rövidsége miatt, bár többrendbeli interpellácziom lenne, csak egy interpellácziót adok be. Mindnyájunk előtt ismeretes a véderőről szóló 1889-ik évi VI. törvényczikk 33. §-a, a mely igy hangzik: »Azok, a kik örökösödés utján jutottak valamely mezőgazdaság birtokába, abban maguk gazdálkodnak és ha ezen gazdaság földjövedelme elegendő egy öttagu családnak eltartására, a póttartalékba osztandók.«

Igy tehát e törvény kedvezménye a szegény emberrel szemben azon feltételhez van kötve, vajjon öt családtag eltartható-e rajta, vagy sem? Ez uzusban volt a törvény megalkotásától egészen a mult évig, tehát 14 esztendőn át. Ezen évben e feltételt egy miniszteri rendelet oda módositotta, hogy kimondta, hogy e kedvezményre csak az tarthat igényt, a kinek telke 100 koronát tiszta katasztrális jövedelmül képes kimutatni.

Tekintettel azonban arra: először, hogy a törvényes kedvezmény feltételének megváltoztatására a miniszteri rendelet nem illetékes, másodszor, tekintettel arra, hogy a rendeletileg előirt feltétel a törvényes feltételt annyira nem fedi, hogy magát a törvényt illuzóriussá teszi nem csak Sáros megyében, de az egész felső Magyarországra nézve, a mennyiben ily kisgazdasági telek nincsen, melynek 100 korona tiszta katasztrális jövedelme volna, noha azt le nem tagadhatja senki, hogy ily telek nem volna, melyen öt családtag elél; s itt appellálok az illető képviselőtársaimra, a törvény illuzóriussá tétele pedig a törvényhozás intencziójában nem állhatott, mert akkor nem hozta volna e törvényt, — s miként értelmezendő a törvény, azt a négy évi szakadatlan gyakorlat igazolja, azért a következő interpellácziót bátorkodom beadni *(olvassa)*:

Interpelláczió a nagyméltóságu m. kir. honvédelmi miniszter urhoz:

1. Mi inditotta a magas honvédelmi miniszter urat az 1889. évi VI. t.-czikk 33. §-ában foglalt, és a mezei örökölt gazdákra vonatkozó kedvezmény feltételének rendelettel való megváltoztatására?

2. Nem volna-e hajlandó a törvény eredeti szövege rendelkezése s 14 évi gyakorlatához visszatérni?

Elnök: Az interpelláczió kiadatik a honvédelmi miniszter urnak.

Endrey Gyula jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: Az idő rövidségére való tekintettel felolvasom interpellácziómat, mely a következő *(olvassa)*:

Kérdés a közoktatásügyi miniszterhez: A kir. kath. gimnáziumok tanárait megillető, s eddig nem utalványozott pótlékra szándékozik-e megnyugtató intézkedést tenni?

Igen tiszteletreméltó helyről vettem a felhivást erre az interpellácziára és kötelességemnek tartottam kérdést intézni, mert a tanulmányalapból fentartott középiskolák tanárai olyan helyzetben vannak, hogy bizony rájuk fér az az illeték, a mely őket megilleti. Ezért kérem a t. miniszter urat, sziveskodjék óhajaiknak eleget tenni.

Berzeviczy Albert vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. képviselőház! Abban a helyzetben vagyok, hogy a t. képviselő ur interpellácziójára azonnal megadhatom az érdemleges választ, és pedig oly értelemben, hogy, remélem, az az interpelláló képviselő urat is ki fogja elégiteni.

A tanulmány alapból fentartott kir. katholikus tanintézetek tanárai ő Felsége elhatározása alapján illetményeik tekintetében az állami tanintézetek tanáraival tökéletesen ugyanazon elbánásban részesülnek. Ennélfogva a fizetésszabályozás is, a mint az állami tanintézetek tanáraira végrehajtatott, azonnal végrehajtatik a tanulmányalapból fentartott tanintézetek tanáraira nézve is. Most, hogy a fizetésszabályozás késik, a képviselőház nemrégiben elfogadta a kormány egy törvényjavaslatát és azt azóta elfogadta a főrendiház is, a mely bizonyos ideiglenes pótlékok iránt intézkedik. Habár ez az intézkedés ma még szentesitett törvénynyé nem vált, miután a kormány intézkedése következtében az állami tanintézetek tanárai az ezen törvényjavaslatban nekik szánt pótlékokat már előlegképen megkapták, én méltányosnak tartottam, hogy ugyanily elbánásban részesüljenek a királyi

Digitized by Google

katholikus tanintézetek tanárai is. Ilyen értelemben átirtam az alapok és alapitványok felügyelő és ellenőrző bizottságának, azt értesitettem arról a szándékomról, hogy az ezen tanintézeteknél működő tanárok részére a pótlékot ki fogom utalványoztatni, s a pótlékok kiutalványozása iránt már intézkedtem is, ugy hogy a legutolsó utalvány-rendelet ebben a tárgyban január 21-én kiment a miniszteriumból. E szerint, azt hiszem, hogy az illető tanintézetek tanárai már a legközelebbi napokban a pótléknak birtokában lesznek.

Kérem ugy a t. képviselő urat, mint a t. házat, hogy ezen válaszomat tudomásul venni méltóztassék. *(Helyeslés).*

Szederkényi Nándor: A választ megnyugtató tudomásul veszem.

Elnök: Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszter ur válaszát? *(Igen!)* A ház a választ tudomásul veszi.

Miután a legközelebbi ülés ideje és napirendje meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 10 perczkor.)

Digitized by Google

387. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 28-án, csütörtökön,

Perczel Dezső, közben **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnök bejelenti Pichler Győző képviselő elhunytát és bemutatja Telecsky Kristóf megbizólevelét. — Egyéb elnöki előterjesztések. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 10 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, az azok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur fogja jegyezni.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a mult ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi január hó 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincsen, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Elnöki előterjesztéseimet egy szomoru hir bejelentésével kell megnyitnom. *(Halljuk! Halljuk!)* A tegnapi napon, Tolna vármegye kölesdi választókerületének képviselője, Pichler Győző meghalt. A boldogult 1896 óta volt a háznak szellemességéről és agilitásáról közismert tagja, a ki, bár — a mint mindnyájan tudjuk — évek óta egy veszélyes és emésztő betegséget hordott magában, a ház tanácskozásaiban mégis élénk részt vett. *(Ugy van!)* Szereplését mindenkor hazafias érzés és széleskörü tudás jellemezte. *(Igaz! Ugy van!)*

Inditványozom, hogy a ház elhunyta felett fájdalmas részvétének jegyzőkönyvében adjon kifejezést. *(Általános helyeslés.)*

Ha ezt a ház helyesli, ezt a ház határozatakép kimondom. *(Helyeslés.)* Ezzel kapcsolatban arra kérek a háztól felhatalmazást, hogy az igy megürült képviselői állásnak törvény szerint való betöltésére nézve a szükséges intézkedéseket megtegyem. *(Helyeslés.)*

A ház az elnöknek a felhatalmazást erre nézve megadja.

Bemutatom Telecsky Kristófnak, az 1904 évi január hó 26-án Nagykikinda város választókerületében időközi választáson megválasztott országgyülési képviselőnek megbizólevelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom Maros-Torda vármegye közönségének feliratát, a magyar nemzeti követeléseknek a hadseregben való érvényesitése iránt, és

Háromszék vármegye közönségének feliratát, a községi és körjegyzők helyzetének javitása végett.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Napirend szerint következik az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatása. Mielőtt azonban ezt megtennők, Csávosy Béla háznagy kért szót.

Csávosy Béla: T. ház! Családi ügyben elnöki engedélylyel egy napra távol lévén, ma reggel érkeztem vissza és csak a lapokból értesültem, hogy a jegyek kezelését és a nyilvánosságot illetőleg a tegnapi ülésen felszólalások történtek. E felszólalásoknak kettős irányzatuk volt. Először is, hogy a karzatok üresek és a jegyek a háznagyi hivatalban nem kaphatók; másodszor, hogy a nagyközönség egyáltalában bizonyos esetekben jegyekhez nem is juthat.

A mi az első esetet illeti, beismerem és megengedem, hogy a karzatok néha üresek, hiszen üresek most is, de ennek az oka nem a háznagyi hivatal, hanem az, hogy a jegyek kiadatnak, a nagyközönség pedig, daczára annak, hogy a boritékokon meglehetősen vastag betük-

Digitized by Google

kel fel van jegyezve, hogy akadályoztatás esetén az igénybe nem vett jegyek visszaküldendők, azokat nem küldi vissza. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ezért tehát a háznagyi hivatalt támadni, illetőleg annak kezelése ellen panaszokat emelni, azt hiszem, nem jogosult. *(Ugy van!)*

A második panasz pedig az, hogy előfordulnak esetek, hogy a nagyközönség egyáltalán nem jut jegyekhez. Megengedem, t. képviselő urak, hogy ez az eset elvétve néha előfordul; de tessék meggyőződve lenni arról, hogy a képviselőház háznagyi hivatala a legmeszszebbmenő előzékenységgel jár el mindenkor a jegyek kiosztásánál. *(Ugy van!)* És én merem állitani, hogy a háznagyi hivatalban nem fordul meg egyén, a ki jegy nélkül távoznék; sőt még akkor is, a mikor minden jegy kiadatott már, adatnak ki rendkivüli jegyek. *(Ugy van!)* És ha mégis előfordulnak esetek, a mikor valaki nem kap jegyet, ennek eshetősége ott van, hogy a jelentkező irodába megy fel a közönség jó része, a hol jegyeket nem adhatnak, mert mindenkor nagy számmal túl van jegyezve az a lista, a melyen a képviselő urak kérnek jegyeket. Itt tehát azt mondják a jegyért odafordulóknak, hogy nem szolgálhatnak azzal. Ekkor az illetők azt mondják, hogy: kérem, küldjék ki ezt és ezt a képviselőt Minthogy azonban tudja a jelentkező iroda, hogy jegy miatt kérik ki a képviselőt, mert ezzel nem akarja a képviselőt zaklatni, nem kéreti ki. *(Helyeslés.)* De ha méltóztatnak kivánni és beleegyezni, én még ma kiadom a rendeletet, hogy ha ilyen esetek előfordulnak, a jelentkező iroda minden ellenvetés nélkül kérje ki az illető képviselő urakat. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem kell!)*

Megengedem, hogy történhetnek, sőt talán történnek is, hibák, de ennek nem a háznagyi hivatal az oka, hanem, a mint Holló Lajos t. képviselő ur is nagyon helyesen megjegyezte, az itt divó rendszer. Én megigérem a t. háznak, hogy a külföldi parlamentekben e tekintetben szokásban lévő szabályrendeleteket tanulmányozni fogom és hogy a mit azokban czélszerünek és jónak találok a jegykezelés tekintetében, azt itt nálunk a háznagyi hivatalban is életbe fogom léptetni. *(Helyeslés.)* Kérem, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés.)*

Holló Lajos: T. ház! A házszabályokhoz kérek szót! A t. háznagy ur volt szives reám hivatkozni, hogy tegnap én tettem Rakovszky István t. képviselőtársam bejelentése kapcsán, a nyilvánosságra vonatkozó megjegyzést. Én azonban nem a háznagyi hivatal kezelésében keresem a hibát, mert az, mint mindannyian tudjuk, teljes jóakarattal és pártatlansággal kezeli a jegyeket; *(Ugy van!)* hanem keresem azt abban, hogy tényleg olyan kezelési rendszert fogadtunk el még a régi képviselőházból származólag, a mely sem a külföldi tapasztalatoknak és eljárásnak, sem a mi viszonyainknak meg nem felel. A helyzet tényleg olyan, a minőnek azt a háznagy ur volt szives festeni, hogy előjegyezzük a jegyeket és lefoglaljuk azokat azok részére, a kik minket ez iránt megkeresnek, a nélkül, hogy tudnók, hogy azok igénybe veszik-e a megküldött jegyeket. *(Ugy van!)* Ebben azonban nem mi vagyunk a hibásak.

A legtöbb külföldi parlamentben akként kezelik a dolgot, hogy a kevésbbé értékes karzati helyek teljesen nyilvánosak, a hová jegy nem is szükséges. *(Felkiáltások jobbfelől: Ezt itt nálunk nem lehet!)* Ezt talán itt nálunk is lehetne érvényesiteni a felsőbb karzatokra, de a közönségnek bizonyos ellenőrzése mellett. *(Mozgás jobbfelől.)* Nézetem szerint tehát a szabad karzati rendszert nálunk is ki kellene terjeszteni a legfelsőbb karzatra. Az alsóbb karzatokra nézve az az eljárás divik a külföldön, hogy nem számozott jegyeket ad ki a háznagyi hivatal. Ennek következtében senki sem bir azzal a joggal, hogy egy bizonyos helyet lefoglalhat előre a maga számára, hanem a hallgatók ugy, a mint jönnek, foglalják el a karzati helyeket. Ha később megüresedik egy hely, azt elfoglalja egy másik. Ennek következtében kétszer, háromszorta több jegyet is adhatnak ki, mint a mennyi hely tényleg rendelkezésre áll, mert mindig van üresedés és a megüresedés szerint foglalják el a szabaddá vált ülőhelyeket. Ennélfogva, ha a háznagyi hivatal lesz szives tanulmányozni a külföldi szokásokat, és a szerint fogja javitani a mai hátrányokat, ez lényegesen segiteni fog a mai visszás állapotokon. Tessék a karzatokon a számozástól, legalább jórészt, eltekinteni és számozatlan helyeket a közönség rendelkezésére bocsátani.

A mi a jelentkezési irodát illeti, ez annyira el van zárva a közönségtől és oly nehézkesen működik, mert nehezen hozzáférhető, hogy az a bánásmód, a melylyel ott találkozik a közönség, nem való egy szabad állam szabad polgáraihoz, a kik a törvényhozás termébe igyekeznek és a kik idejönnek a fővárosba hogy az ország házát megláthassák, vagy hogy egy rövid ideig jelen lehessenek az ülésen. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Sok ott a rendőr és detektiv!)* A mai eljárást meg kell változtatni, szabályozni kell azt, és ha ez kellő módon megtörténik, a panaszok nagymértékben el fognak enyészni. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Napirend szerint következik az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatása. És pedig?

Endrey Gyula jegyző: Szluha István!

Szluha István: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* A függetlenségi pártból igen sokan emlegették és felhozták, hogy programmunkban lévén a független, magyar hadsereg, nekünk nem czélunk, hogy az 1867-iki törvényért küzdjünk. Én is függetlenségi voltam,

Digitized by Google

ma is az vagyok, *(Éljenzés a baloldalon)* és mindig a független, önálló magyar hadseregért küzdöttem, azért fogok is küzdeni és igy én nem az 1867-iki törvényben, — a mely alkotmányos módon hozatott meg, — lefektetett hadseregnek felállitását követelem. *(Helyeslés a baloldalon.)* Követelem pedig azt azért, mert jogom van hozzá. Már többször felhoztam, hogy a többség és a kisebbség elmélete nem állhat meg, mert egy szentesitett törvény ellen nincs többség, azt meg kell tartani, azzal szemben még a király akarata sem határoz. Hiába teszik tehát nekünk azt a szemrehányást, hogy erőszakosan akadályozzuk meg az ujonczok megajánlását. Mi nem azt teszszük, hanem a többség erőszakoskodása ellen küzdünk, a mely a szentesitett törvényt nem akarja megtartani.

A többség csak annak a hadseregnek részére követelheti tőlünk, hogy ne ellenezzük az ujonczok megajánlását, a melyről az 1867-iki törvény intézkedik; az pedig nem a mostani hadsereg, mert ez császári hadsereg. *(Igaz! a baloldalon.)* A 67-iki törvény szerint magyar hadsereg létezik, ha nem is abban a teljes függetlenségben, a melyet programmunkban követelünk, de magyar hadseregről van szó. És mindaddig, mig e törvények teljes mértékben életbe nem léptettetnek, nekünk szemrehányást tenni nem lehet, hogy mi erőszakoskodunk, mert mi jogunkat és a nemzet jogát követeljük. *(Igaz! a baloldalon.)* Hiszen különben minek a parlament, minek a képviselőház, ha a törvényeket félreteszszük és meg nem tartjuk.

Micsoda beszéd az, hogy czélszerüségi szempont? A közös hadügyminiszter ur katonai, a miniszterelnök ur pedig politikai czélszerüségi szempontból beszél, gr. Andrássy Gyula t. képviselőtársam pedig azt mondja, hogy nincs itt az ideje a végrehajtásnak.

Ha czélszerü volt, t. képviselőház, hogy a nemzet necsak magára vegye e sulyos terheket, de teljesitse is azokat, a mik az 1867-iki törvényben le vannak fektetve, akkor, azt hiszem, itt az ideje annak, hogy a nemzet javára végrehajtassanak a törvények, mert, a mint tegnap mondta Ugron Gábor képviselőtársam, a magyar hadsereg nemcsak védelmi szempontból illet meg bennünket, hanem az egy nagy eszköze annak, hogy a magyar egységes állam megteremtessék. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ha egyébért nem is, ezért szükséges lenne a magyar hadsereget szervezni ugy, a mint a törvény előirja. Nekem is az a hitem és meggyőződésem, hogyha ezt 1867 óta keresztülvitték volna, ma Magyaországon nemzetiségi kérdésről szó sem lehetne és ez nemcsak Magyarország javára szolgálna, hanem a dinasztia javára is. *(Helyeslés balfelöl.)*

Gróf Andrássy Gyula képviselőtársam azt mondja, hogy még nincs itt az ideje a végrehajtásnak. Hát magyarázza meg azt, hogy mikor lesz itt az ideje? Hiszen, a kik akkor születtek, mikor ezt a törvényt megalkották, erős férfiakká nőttek és erejük teljességében vannak. Hát oly idétlen törvényt hoztak, hogy az 36 év után oly kevéssé fejlődött, hogy még be sem lehet mutatni? Ha komolyan fogja fel a képviselőház feladatát, ilyen csürés-csavarásokkal a nemzet szemét kitörölni nem lehet, mert ez odavezeti a nemzetet, a hol Lengyelország volt, mikor felosztották.

A t. miniszterelnök ur többszörösen azzal dicsekedett, hogy mikor már senki sem vállalkozott a miniszterelnökségre, ő volt az a legény, a ki el merte vállalni. Hát a t. miniszterelnök ur voltakép mire vállalkozott? Arra, hogy Lengyelország sorsára juttassa az országot? Katalin czárné sem engedte meg a lengyeleknek, hogy hadsereget állitsanak és hadsereggel szállta meg az országot és ugy volt szabad nekik nyilatkozni, azok pedig, hadseregük nem lévén, mint a birkák a vágóhidon egyszerüen megadták magukat.

Csakhogy a lengyelek közt és közöttünk az a különbség, hogy ott orosz hadsereg nyomása alatt történt, itt pedig, ugy látszik, magyar ember akar vállalkozni, mert mindig dicsekedett az erős kézzel, és a napokban is azt hirészelték, hogy a parlamentárizmuson és törvényeken keresztül fognak gázolni, csakhogy igéretét a miniszterelnök ur megtarthassa. Azért, hogy Bécsben néhány embernek a hatalmat kezébe adják az ország felett, hogy a katonaságot és az adókat beszolgáltassák, hogy a nagyhatalmi hóbortot követhessék, ezért döntik az országot tovább is romlásba. Pedig ez Bécsnek sem válik hasznára, mert egy ferde rögeszmének keresztülvitelét akarják, a mely őket nem fentartani, hanem megsemmisiteni fogja.

A mint tegnap emlité Ugron Gábor t. képviselőtársam, ha Magyarországot németesiteni akarják, mi hasznuk van ebből? Ebből nem Ausztriának és a Habsburgoknak lesz haszna, hanem a nagy Németországnak. Tessék megnézni Ausztriát. Ott az osztrák németek könnyen beszélnek, hiszen már is évek óta hirdetik, hogy a nagy Németországhoz csatlakoznak. A magyarnak azonban nincs hova fordulni, de ha németekké fognak bennünket tenni, a természetes következtetésnél fogva, inkább a németséghez fogunk huzni, mint Ausztriához, a honnan soha semmiféle előnyökben nem részesülünk. Már I. Lipót korában kezdődött — és ugy látszik, annak az eszmének keresztülvitelére vállalkozik a miniszterelnök ur is — az egységes birodalom eszméje. A dicsőséges szent-gotthardi győzelem után is oly gyalázatos békét kötöttek a törökkel, a melynek alapja az volt, hogy kölcsönösen pusztitsa a magyart ugy a török, mint az osztrák, a helyett, hogy megvédelmezték volna. *(Ugy van! balfelől.)* Azért mondta már akkor Nádasdy országbiró, hogy a németet se ráczióval, se pénzzel, se semmivel nem lehet jóvá tenni a magyarhoz, egyedül csak a félelem által. De mikor szerencsém volt Kossuth Lajos 90-ik születésnapján nála tisztelegni, ő is megmondta, hogy

Digitized by Google

ha Magyarországon czélhoz akarnak jutni, ez az eddigi politikával nem fog sikerülni, mert ha Bécsben nem fognak Magyarországtól félni, sohasem fognak semmit sem adni. *(Ugy van! balfelől.)*

Mária Terézia idejében is, a mikor pedig a magyar nemzet védelmezte meg a dinasztiát, mit látunk? Az első időszakban, a mikor a magyarra szükség volt, mikor kiállitották Mária Terézia védelmére a magyar ezredeket, magyar tisztek voltak, sőt az ezredesek a vármegyékkel egyetértésben neveztettek ki. Az inszurrekczió négy részre osztatván, magyar főurak lettek kinevezve a vezetésre. Sőt a katonai büntetőtörvény is magyar volt. Később azután, mikor ezek a háboruk már elmultak, kezdték átnémetesiteni a katonaságot. Nevezetesen az 1790-iki törvényben, mikor a nemzet a követelt adókat és katonaságot nem akarta megadni, azt mondták az országgyülésnek, illetőleg az akkori rendi ülésnek, hogy ne boszantsátok a királyt. Erre Okolicsányi azt felelte, hogy ősi törvényeinknek megtartását kötelességünk védelmezni, ha haragszik a királynő, ha nem. Csuzi, a veszprémi követ pedig kijelentette, hogy sokat igért a kormány, de abból semmit meg nem tart. Akár csak ma. *(Ugy van! balfelől.)*

De továbbmegyek. A mikor Pálffy Miklóst kanczellárrá nevezték ki, emlékiratot adott be Mária Teréziához, a melyben igen bölcsen gondolkozott, ugy, hogy ezt ma is megszivlelhetné a miniszterelnök ur. Az átmenet megjelölése után gróf Pálffy Miklósnak emlékirata igy szól: »Felséged uralkodása elején a szeretet tett, alkotott mindent. Most is az a kiinduló pontja, hogy a Felség jót akar. Bár ezt mindenki elismeri, mégis nagy óvatosság kell a kivitelhez. Kimélni kell a nemzet előitéleteit, melyek közt az első a nagy ügyelet az ország jogaira. Ép azért meg kell akadályozni a minisztereket abban, hogy a királyi tekintélyt oly czélok elérésére használják fel, melyek sem a törvénynyel, sem a lehetőséggel meg nem egyeztethetők. Kerülni kell mindent, a mi a királyt és annak tekintélyét kompromittálhatja.« *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Ezeket az aranyszavakat ma is megszivlelhetné a miniszterelnök ur és Bécsben ennek alapján tehetné meg informácziőit, nem pedig annak alapján, hogy a törvény ellenére erőszakkal akarjon mindent keresztülvinni. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

De tovább megyek *(olvassa)*: »A rossz tanácsosok arra akarják birni a királynőt, hogy az ország szabadságát és alkotmányát forgassa fel. Az ilyenek a mostani válságos körülmények között végveszélybe dönthetik a felséges házat, melyet 1741-ben is csak a magyar mentett meg. E veszély ellenében mindenekelőtt határozzák el a Rendek, hogy semmi hizelkedés, vagy fenyegetés nem birhatja őket oly törvény elfogadására, mely ősi szabadságaikat csak legkevésbbé is sérti.«

B. Kaas Ivor: 150 esztendővel ezelőtt liberálisabbak voltak az emberek, mint ma.

Szluha István *(olvassa)*: »Rendeljék el továbbá, hogy a korona elleni felségsértésnek tekintik jogaik, szabadságaik megtámadását. A helytartótanács különben is kötelezve van a törvények fentartására; még jobb volna, ha a dieta választaná annak tagjait. Oly törvényt kell hozni, hogy mivel a magyar szent korona felsége nemcsak a királynál van, hanem a Karoknál és Rendeknél is van, a ki ezt a felséget szóval vagy irásban megtámadja, a hétszemélyes tábla elé állittassék, mely, ha elitélte, csak maga a dieta adhat neki kegyelmet, mert nem szenved kétséget, hogy ugy törvényhozás, mint béke és háboru dolgaiban az ország a királylyal osztozik a felség jogaiban.

Tudván azt a magyarok, hogy könnyebb nekik királyt kapniok, mint a királyi méltóságra vágyóknak országokat és koronákat, oly királyokat választottak, kik máshonnan vett eszközökkel is megvédhetik jogaikat és szabadságaikat az ő lehető könnyitésükre. Még az 1723:II. törvényczikknek is, mely a női örökösödést behozza, ez az értelme. Mert a magyarok azt elválaszthatatlan összeköttetés által nem uj terheket akartak magukra venni, hanem a külső erőket is szabadságaik és jogaik oltalmára forditani. Nagy veszedelem rejlik abban, ha a nemesi inszurrekcziót meg akarják változtatni és abból rendes hadat formálni. A tisztek addig nyomorgatják majd a nemest, mig meg nem váltja magát és igy kész az uj nagy adó. Ha pedig személyesen szolgál, ki igazgatja? Csak a haditanács, azaz német kormányszék. A nádort már megfosztották törvényes katonai hatáskörétől s igy lassankint az egész nemesség idegen kormány alá jut. Most is rosszul bánnak a rendes magyar ezredekkel, azokat küldik előőrsre, szemlére, a legveszedelmesebb helyekre, ha visszavonulnak, kész a vágy, hogy megfutnak. Az inszurrekcziót is mennyire ócsárolják, pedig Európa nagy része bizonyithatja, hogy a királynő a magyar vitézségnek és hűségnek köszönheti, hogy uralkodik.«

Ugy látszik, ma sem vagyunk máskép, mint akkor, és én nagyon kiváncsi vagyok, hogy mikor jön el egyszer már annak az ideje, hogy a törvények ugy, a mint meghozattak, és nem ugy. a mint épen tetszik, végre is fognak hajtatni? Mert ilyenformán nem az alkotmányos többségre van bizva a törvény, hanem a hatalomra! *(Ugy van! balfelől.)* Azt mondják önök, mi vagyunk az erősebbek, azt teszszük, a mit akarunk, a törvényt félrelökjük, a kinek nem tetszik, tegyen róla. Nem ilyen nyiltan mondják ki ugyan, de a tettek ezt bizonyitják. De ezt az állapotot másképen megszüntetni nem lehet, mint a törvényeknek becsületes végrehajtásával. *(Helyeslés balfelől.)* Mindenféle fur-

Digitized by Google

fangon gondolkoznak, hogy mint lehessen a rendet helyreállitani, pedig ez valóságos Kolumbus tojása: tartsák meg a törvényt! Ha nem teszik, egyenesen az anarchia és a szocziálizmus karjába kergetik a nemzetet. Ha önök az erőben és a többségben biznak: azok még többen vannak és még erősebbek, mert munkához szokott karjukkal fizikailag is erősebbek! *(Ugy van! balfelől.)* Ha az ország boldogulását akarják, ne azt lessék, hogy Bécsben mit mondanak és ne lefelé liczitáljanak, ne mindig olcsóbban akarják megcsinálni, a mit odafent kivánnak, mert ebbe előbb-utóbb beleszakadnak.

T. miniszterelnök ur! Mig az embernek hatalma van és azzal rendelkezhetik, könnyü mindig hányavetiskedni! De ott volt Metternich, a ki mikor 1848-ban Bécsből eltávozott, azt mondta, hogy nagyobb hatalom kényszeritett engem helyem elhagyására, mint a mily hatalma az uralkodónak van. Az a hatalom most is előállhat, mert utóvégre majd megunja az a nép ezt a mindenféle komédiát.

A t. miniszterelnök ur azt állitja, hogy a kormánypártnak programmja teljesen ugyanaz, mint a hadügyminiszteré, csak a hadügyminiszter katonai szempontból, ő pedig politikai szempontból nézi a czélszerüséget. De ha politikai szempontból egyszer mégis oda fognak jutni, hogy csakugyan hasznos és üdvös lenne a magyar hadsereg felállitása, kérdés, hogy a hadügyminiszter ur katonai szempontból czélszerünek fogja-e ezt találni? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* És voltaképen a törvény szerint ehhez a közös hadügyminiszternek nincs is szava. A magyar hadsereg elhelyezését, ellátását az országgyülés magának tartotta fönn, neki tehát nagyon kevés elintézni valója van. A miniszterelnök ur a multkor is mondta, hogy a magyar nevelés kérdése a delegáczió elé tartozik, pedig az nem oda, hanem a magyar országgyüléshez tartozik.

És az a csodálatos, hogy akármilyen nyilatkozatokat tesz a miniszterelnök ur, akármennyire kimutatja fekete-sárga lelkületét, folyton veri a mellét, hogy ő milyen magyar hazafi. Hát már az, ha valakinek a hazafisága felett disputálnak, mutatja, hogy milyen értéke lehet annak a hazafiságnak. Magyarországnak századokon át az volt legnagyobb veszedelme, hogy ő Felsége körül senki sem volt, a ki kellőleg informálta volna. Most sincsen király személye körüli miniszter, pedig oda a legügyesebb, a legokosabb embert kellene állitani, hogy ellensulyozza a bécsi udvaronczok besugásait.

Ez a küzdelem még nagyon rövid, mert csak egy év óta folyik, és csodálatos, hogy most egyszerre ugy minden összegyülemlett és szemrehányást tesznek nekünk, hogy ennek mi vagyunk az oka. Hiszen önök kezelték 1867 óta az ügyeket, önök intézték az ország sorsát, és most egyszerre olyan rövid idő alatt jutott az ország ilyen siralmas állapotba?

Miután nem látom, hogy akár a kormány, akár a többség az ország javát akarná előmozditani és miután ez a hadsereg, a melynek részére az ujonczmegajánlást kérik, nem az a hadsereg, a melyet az 1867-diki törvény felállit, én egyetlenegy ujonczot meg nem ajánlok, hanem beadom a következő határozati javaslatot. *(Olvassa):* »Ezen törvényjavaslat visszaadásával utasittatik a kormány ujabb javaslat beadására, a melyben világosan kifejezve legyen, hogy az ujonczok az uj és régi törvényeink értelmében, főleg az 1867 : XII. t.-cz. 11. § ában előirt magyar hadsereg részére szavazandók meg akként, hogy az ennek biztositását magában foglaló feltételek, melyek a magyar államiság feltételei, pontonkint elsőroltassanak. *(Élénk helyeslés és éljenzés a baloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Ezelőtt egy héttel tartott felszólalásomban kifejezést adtam azon nézetemnek, hogy a kormány és a többség által az utolsó két hónap alatt követett enyhébb taktikának sikere kizárólag attól függ, hogy azon tiz-tizenkét főből álló csoportja t. képviselőtársainknak, *(Mozgás balfelől.)* a kik az obstrukcziót nyiltan folytatják, izolálva marad-e, *(Mozgás balfelől.)* avagy kapnak-e annyi segélycsapatot, a mennyivel a küzdelmet a sikerre való több kilátással folytathatják. Már akkor mutatkoztak jelei a segédcsapatok jelentkezésének. De én megvallom, annyira képzelhetetlennek, annyira elhihetetlennek tartottam azt, hogy az ország ilyen viszonyai között az obstrukczió sikerét előmozditsák olyanok, a kiknek erre még annyi jogczimük sincs, mint az eddig obstruált t. képviselő uraknak, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások balfelől.)* a kik még csak egy plauzibilis ürügyet sem tudnak arra felhozni, és a kik, egy-két kivétellel, az obstrukczióban való résztvételt mindeddig dezavuálták és letagadták, hogy mondom, ilyen körülmények között nem akartam hinni szemeimnek és nem akartam elsietni véleményemnek végleges megalkotását. Fájdalom, t. ház, azóta egy hét mult el, a mely hétnek tanusága után valóban már csak a vak nem látja, hogy mi történik, és konstatálnunk kell mint elvitathatlan tényt azt, hogy az obstrukczióban nyiltan résztvevő t. képviselőtársaink legalább is kétszer vagy háromszor olyan számos részétől a háznak többé-kevésbbé még ma is lappangó segitséget kapnak.

Holló Lajos: Nyiltan is!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nyiltan is, meg nem is nyiltan, egyszer állitják, másszor letagadják, de az eredmény megvan. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Ilyen körülmények között a kormánynak számot kell vetni a tényekkel, le kell abból vonni a következtetéseket és teljesitenie kell az azokból rá háramló kötelességet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Mielőtt azonban erre vonatkozó-

Digitized by Google

lag egy-két további megjegyzést tennék, engedje meg nekem a t. ház, hogy egy igen rövid visszapillantást vessek az elmult három hó történetére. *(Halljuk! Halljuk!)*

Idestova három hónapja lesz, hogy vállalkoztunk az ország kormányának vitelére, vállalkoztunk olyan viszonyok között, a midőn minden komolyan gondolkozó hazafi növekvő aggodalmakkal látta a helyzet romlását és elfajulását, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* a midőn mind általánosabb és mind hangosabb lett az aggodalom, hogy nagy krizisek, nagy bonyodalmak küszöbén állunk, és a midőn az, a kinek szemeit el nem vakitotta a pártszenvedély, aggódó kebellel kellett, hogy lássa, hogy ez a nemzet az örvény, a katasztrófa felé tántorog. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

T. ház! Midőn barátaimmal együtt *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* vállalkoztunk ilyen nehéz viszonyok között a kormány átvételére, e vállalkozásunkhoz két dolgot hoztunk: *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Kecskeméthy Ferencz: Előbb is akart vállalkozni! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök: Kérem Kecskeméthy képviselő urat, ne zavarja a szónokot folytonos közbeszólásaival. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hoztuk a függőben lévő kérdéseknek olyan megoldását, a mely biztositotta mindazt, a mi nagyobb bonyodalmak, nagyobb konfliktusok nélkül békés uton el volt érhető, és a mi ennek folytán, — meggyőződésünk szerint — alkalmas volt arra, hogy megnyugvást keltsen a nemzetben, és hoztuk másodszor azt a, habozást, ingadozást, kislelküséget nem ismerő, erős akaratot, hogy erőnk végső megfeszitésével és a rendelkezésünkre álló alkotmányos eszközök teljes kimeritésével meg fogjuk tenni a lehetőt azon politika diadalra vezetésére, a mely politikához meggyőződésünk szerint a nemzetnek legnagyobb, legszentebb érdekei füződnek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Bartha Miklós: Osztrák politika! *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Mi tudniillik abban a meggyőződésben voltunk és vagyunk, hogy a nemzet érdekei nem a tehetetlenség, nem az anarchia előidézése, nem az alkotmány diszkreditálása által érhetők el, hogy nem azok szolgálják a nemzeti politikát, a kik ezen a végzetes uton sodortatják magukat tovább, hanem azok tesznek a nemzetnek nagy szolgálatot, a kik egész egyéniségüket szembedobják ezzel az áramlattal. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

És ebben a tekintetben, mint komoly férfiak, tisztába jöttünk önmagunkkal mindazon eszközökre nézve, a melyek rendelkezésünkre állhatnak és kötelességszerüen tisztába jöttünk a koronával, *(Mozgás a baloldalon.)* ugy, hogy ezen egész akcziónak minden lehető fázisa *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* a kormány megalakulásakor megbeszéltetett és tisztába hozatott és ezen akczió egész folyamata alatt nem állhat a kormány elé olyan feladat, a melyre nézve a koronának jóváhagyása már előzetesen ne biztositattott volna. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ez helytelen!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azonban, t. ház, a kormány nem sietett azon eszközök alkalmazásával, a melyek rendelkezésére állottak; nem sietett azért, mert meggyőződésünk szerint ezen eszközöknek alkalmazása lehet parancsoló kötelességgé, a mely elől kitérni nem szabad, de csak akkor, ha azoknak feltétlen szüksége bebizonyittatott, ha a megoldásnak békésebb, enyhébb, kevesebb sebet ütő módjai megkiséreltettek és kimerittettek, ha valóban nem marad más egyéb hátra, mint ezen sok tekintetben nehéz és keserves ultima ratio. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Mozgás és zaj a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Mi az? Lássuk! Fegyveres erő? Katonaság? Mi az? *(Felkiáltások a jobboldalon: Majd meghallják! Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az én t. képviselőtársam nagyon kiváncsi. Én egy kis türelemre kérem őt. Mindent meg fog látni a maga idejében. Most csak annyit jegyzek meg, hogy ultima ratiónak tartok minden olyan intézkedést, a mely a párttusát ebben a szerencsétlen országban kiélezni van hivatva, mert csapásnak tartom, szerencsétlenségnek tartom, hogy mi, a kik olyan kevesen vagyunk, annyi ellenségtől körülvéve *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* minduntalan a szenvedélyes pártharczok végleteibe sodortassuk magunkat. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Bartha Miklós: Ezért csináljunk osztrák politikát!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezt nevezem annak az ultima rationak, a melyre én csak akkor vállalkozom, hogyha már minden egyéb utja a megoldásnak hasztalanul kiséreltetett meg. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbfelől.)* Mondom, t. ház, nem siettünk ez eszközök alkalmazásával, mert biztunk ügyünknek erejében; biztunk abban a reményben, hogy az a megoldás, a mit hozunk, megnyugvást kelt a nemzetben, megnyugvást kelt a keblekben itt e házban és e házon kivül, és az meg fogja teremni gyümölcseit.

És ebben a reményben, legalább túlnyomó nagy részben nem is csalódtunk. A ki az ország mai állapotát összehasonlitja azokkal a jelenségekkel, a melyeket négy-öt hónappal ezelőtt tapasztalhattunk, az lehetetlen, hogy el ne ismerje azt, hogy igenis a magyar közvélemény megelégedéssel fogadta azt a megoldást, a

Digitized by Google

melyre mi vállalkoztunk; *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* hogy a magyar közvélemény megelégelte azt a végletekig menő harczot, a mely eddig folytattatott. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* és a nemzet túlnyomó nagy többsége kivánja azt megbizottaitól, képviselőitől, hogy most már ezen eredményeket biztositva, a békés haladás terére, a békés munka terére lépjenek. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* És ugyanez az eredmény éretett el ebben a házban is, a hol igen csekély számu képviselőtársaink kivételével e ház ellenzéki pártjainak túlnyomó nagy része is az obstrukczió folytatását ilyen körülmények között férfiasan és határozottan elitélte, *(Ugy van! jobbfelől.)* és azon vágynak, azon törekvésnek adott kifejezést, hogy ellenzéki működését a normális parlamenti élet keretei között, a parlamentárizmus állandó nagy alapelveinek tiszteletbentartásával küzdhesse tovább. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Fájdalom, parlamenti rendszabályaink annyira kedveznek minden anarchisztikus törekvésnek, *(Élénk ellenmondások balfelől. Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* hogy a mire egyetlen más parlament sem nyujthat példát, e ház összes tagjainak alig több mint negyvenedrésze képes volt két hónapon keresztül megakasztani e ház működési képességét . . . . *(Felkiáltások jobbfelől: Igaz! Ugy van! Hallatlan! Derültség és mozgás balfelől.)*

Bartha Miklós: Szörnyüség!

Sréter Alfréd: Igenis! Lelkiismeretes embernek szörnyüség, lelkiismeretlennek nem az!

Gr. Tisza István miniszterelnök . . . és ma, azon körülményeknél fogva, a melyeket felszólalásom elején jeleztem, kénytelenek vagyunk számolni azzal a ténynyel, hogy azon az uton, a melyen a közelmultban haladtunk, ez ország érdekeit sikerrel nem szolgálhatnók. Ennek konzekvencziáit le kell vonni, t. ház, pártkülönbség nélkül.

Kecskeméthy Ferencz: És lemondani! *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Hát mondjon le! Menjen Amerikába!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én azt gondolom, *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* hogy az a küzdelem, melynek talán küszöbén állunk, ismét nem egy pártnak a küzdelme lesz, abban a küzdelemben részt kellene venniök mindazoknak, kik a magyar alkotmányosság, a magyar parlamentárizmus ügyét igazán szolgálni kivánják. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* És én ebben a küzdelemben nem mondok le arról a reményről, hogy igenis egy táborban leszünk pártkülönbség nélkül azok, kik a magyar alkotmányosságot veszélybe dönteni, ennek az országnak a sorsát egy csekély — engedjék meg nekem a kifejezést — a politikai desperadók *(Zajos tetszés jobbról.)* álláspontját képviselő töredéknek játékszerül kiszolgáltatni nem akarjuk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Hát a házszabályok?

Elnök: Kérem, egyelőre tartsuk meg a házszabályokat. *(Éljenzés és taps a baloldalon. Nagy zaj. Elnök többször csenget.)* Az urak nagyon jól tudják, hogy milyen értelemben mondottam: *(Zaj balfelől.)* tartsuk meg a házszabályokat és ne tessék minduntalan közbeszólni.

Lengyel Zoltán: Vagy házszabály lesz, vagy ököljog; egyéb nincsen!

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő urat figyelmeztetem, hogy a házszabályok 220. §-a azt mondja, hogy a szólót beszédében félbeszakitani, vagy közbeszólásokkal zavarni nem szabad.

Lengyel Zoltán: Hát plakatirozzon ki még egyszer! *(Derültség balfelől.)*

Rákosi Viktor: Perczel felmondta a házszabályokat egy hétre! *(Derültség balfelől.)*

Elnök: Rákosi képviselő urat figyelmeztetem, hogy Rákosi Viktor kapott képviselői mandátumot, nem pedig Sipulusz. *(Derültség.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ismétlem, t. ház, *(Halljuk! Halljuk!)* én nem mondok le azon reményről, hogy ebben a küzdelemben pártkülönbség nélkül együtt lesznek a parlamentárizmus igaz barátai; de ha ebben a reményünkben csalódnunk kellene is, azt már azután nemcsak hiszem, de tudom, hogy ez a párt ki fog tartani férfiasan, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és szivesen fogadva minden segitséget, a melyet nyer, de saját erejében bizva és ha kell, az egész ellenzékkel szemben is, meg fogja menteni ezt az országot. Miután azonban valószinü, hogy egy beláthatatlan ideig tartó küzdelem előtt állunk, a kormány abban a meggyőződésben volt, hogy e küzdelem megkezdése előtt az ország érdekében czélszerü lesz, ha a delegáczió elvégzi a maga teendőit és legalább a közös költségvetés kérdése rendbe jő. Ennek folytán... *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Bartha Miklós: A taktika változik!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A taktika változik. Miután ott az urak mellett ülnek néhányan. *(Egy hang a baloldalon: A mienk nem változik! Zaj jobbfelől.)*

Bartha Miklós: Az önöké sem változik. Mindig szavaznak, mindig engedelmeskednek!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Miután a helyzet változott, a taktikának is változni kellett. Én legalább a magam részéről soha olyan taktikára nem vállalkozom, a mely az adott helyzettel, a viszonyok tényleges alakulatával ellentétben áll. *(Helyeslés jobbfelől.)* Tehát mondom, a kormány előterjesztésére a delegácziók február 3-án, szerdán meg fogják kezdeni működésüket és igy a ház üléseiben, . . . *(Halljuk! Halljuk! balfelől. Elnök csenget.)* valószinüleg, mintegy két vagy három hétig tartó szünet fog beállani. Ettől a szünettől még négy vagy öt nap választ el bennünket. Ez az idő bőségesen elég arra, hogy letárgyaljuk az ujonczjutalékra vonatkozó javaslatot. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Digitized by Google

Engedjék meg a képviselő urak, hogy egyetlenegy dolgot ajánljak az önök figyelmébe. Én nem kutatom most, hogy minő okból folytatják az obstrukcziót. *(Mozgás balfelől.)* Bárminő okból tegyék is. *(Egy hang balfelől: Nemes és hazafias okból!)*

B. Kaas Ivor: Dehogy! Pénzért, hivatalért! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát kérem, ez is egyéni vélemény lehet.

Bartha Miklós: De nem a miniszterelnök uré? *(Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, én itt nem kis kátéból adok feleleteket a képviselő uraknak, hanem azokat fogom elmondani, a miket az ország érdekében szükségesnek tartok. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Hát mondom, bárminő okból folytatják az urak az obstrukcziót, akár azért, mert a parlament működésének megakasztása utján a magyar szolgálati és vezényleti nyelv kivivását tartják lehetségesnek, akár azért, mert a kormánynak fennállását akarják ez eljárás által lehetetlenné tenni: mind a két esetre nézve ugy áll a dolog, hogy az ujonczjavaslat megszavazása után is kapnak a képviselő urak száz alkalmat az obstrukczió folytatására. *(Mozgás balfelől.)* Ott van az indemnity, ott van az 1904. évi ujonczjavaslat, ott van számtalan más égető szüksége az országnak, melyeknél a parlament megakasztása épen azokat a bajokat idézi fel, épen olyan helyzetbe juttathatja a kormányt és a taktikai helyzet ez által közöttünk semmi tekintetben nem módosul. *(Helyeslés és éljenzés jobbfelől.)* Az teljesen mindegy, hogy az ütközési pont közöttünk az 1903-ik évi ujonczjutalékról szóló javaslat-e, vagy az általam emlitett törvényjavaslatok bármelyike. *(Zaj balfelől.)* Engem épen ugy szemben fognak találni, a küzdelmet ugyanazon chance-ok mellett, ugyanazon fegyverekkel épugy meg fogjuk küzdeni és a végeredmény ugyanazon körülményektől és mindenek felett a nemzetnek hazafiui bölcseségétől és belátásától fog függni mind a két esetben. Tehát nem reszkiroznak semmit a t. képviselő urak. Ellenben az által, ha az obstrukczió gáncsát épen itt dobják az ország szekere elé, az által kárositják ennek a nemzetnek legnagyobb érdekeit s mérhetetlen szenvedést okoznak a társadalom széles rétegeinek. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Élénk mozgás balfelől.)*

Hát én kérem önöket, ha a hazafiui belátást és az emberi érzést teljesen ki nem irtotta önökből a pártszenvedély, *(Mozgás balfelől.)* ne okozzák ezt a szenvedést a nemzetnek, *(Zajos helyeslés jobbfelől.)* ne kárositsák ok nélkül, szükség nélkül, szeszélyből, ép ennél a pontnál a nemzetet; engedjék meg, hogy az ujonczok megszavazása által legalább belátható időn belül hazabocsáthatók legyenek a hároméves katonák, *(Felkiáltások a baloldalon: Tessék!)* és azok a szerencsétlen póttartalékosok, a kiknek éhező családja önöknek köszönheti szomoru sorsát. *(Igaz! Ugy van! Zajos helyeslés a jobboldalon.)*

Bartha Miklós: Miért hivták be?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Semmit fel nem adnak álláspontjukból, semmivel sem teszik a harczot a kormányra nézve könnyebbé, kellemesebbé. A találkozás meglesz köztünk a delegáczió után. Kiválaszthatják a csatateret, a hol akarják. De ily körülmények közt tisztán indokolatlan csökönyösség az, hogy ok nélkül tetéznek szenvedést szenvedés után a nemzetre. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Bármiképen legyen is, t. uraim, ez az önök dolga. Én kötelességemet teljesitettem, a mikor önöket erre még egyszer felhivtam; de akár követik kérésemet, akár nem, akár tesznek eleget annak, akár nem: annál a javaslatnál, a melyiknél önöknek tetszik, meg fogjuk egymást találni a delegácziók után, meg fogjuk a harczot vivni azzal a békeszeretettel, azzal a türelemmel, a melyet eddig is tanusitottunk, de egyuttal azzal az elszántsággal is, a melyet egy szent és nagy ügy szolgálatának tudatában kell tanusitanunk. *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

B. Kaas Ivor: Találkozunk Filippinél! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Én nem tartozom az optimisták közé; én látok sok sötét és aggasztó pontot e nemzet láthatárán. De kitörülhetetlenül él bennem a bizalom a magyar nemzetnek az ő ezredéves alkotmányos élete által megszerzett politikai belátásában, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* politikai bölcsességében, és hiszem, hogy meg fogja érteni a nemzet azoknak szavát, a kik a vakmerő szeszélylyel felidézett veszedelmek tengeréből az alkotmányos élet, a politikai tekintély, *(Zajos helyeslés jobbfelől.)* a sikeres működés, az épitő nemzeti politika terére kivánják visszavezetni a nemzetet. *(Hosszantartó, élénk helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon.)*

Endrey Gyula jegyző: Eötvös Károly!

Eötvös Károly: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mióta a t. miniszterelnök ur kabinetjét megalakitotta, azóta nem volt szerencsém a kabinetalakitásnak, a kormány programmjának és működésének kérdéséhez hozzászólanom. Most megkisérlem, de lehető röviden. Kijelentem, hogy a törvényjavaslatot nem fogadom el. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nem fogadom el részint közjogi álláspontomnál fogva, részint és főleg azért, mert a t. miniszterelnök ur működési programmjában nem látok biztositékot arra, hogy a nemzet valódi, igazi érdekei kielégittessenek, de még csak arra sem, hogy azok megkiméltessenek. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Nem fogok kiterjeszkedni a viták azon majdnem végtelen anyagára, a mely kormányra lépése óta itt a házban felmerült, csak megállapitom a magam részéről azt, a mi meggyőződésemet is megalakitotta, hogy a t. miniszterelnök

Digitized by Google

ur programmjában, egész felfogásában nyomát sem látom annak, hogy a nemzet azon fenséges harczát, küzdelmét, a nemzeti közérzületnek azon fellángolását, a melynek több, mint egy éve tanui vagyunk, ő a nemzet javára fel akarná használni. *(Taps a baloldalon.)* Nem látom nyomát sem annak, hogy a koronát és annak környezetét a nemzet érzületéről kellőképen értesitette volna. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Nem teszem fel róla, hogy magyar hazafi buzgóságával meg ne kisérelte volna, de a chlopyi dolgok, Körber és Pitreich kijelentései után kétségtelenül bebizonyult, hogy akármilyen komolyan kisérelte is meg, annak haszna, látszata nincs. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ily helyzetben pedig egész magyar hazafitól azt várnám, hogy ne vállalkozzék olyan programm keresztülvitelére, mely csak Bécsben tetszik, hanem vagy hagyja ott helyét, *(Helyeslés és taps a baloldalon.)* vagy vállalkozzék olyan cselekvések végrehajtására, a melyekből a nemzetnek van legalább kis haszna, vagy, ha egyéb nem, vigasztalása.

Egyáltalában bátor vagyok megjegyezni, hogy a t. miniszterelnök ur sokszoros felszólalásában oly éles jelzőket használ az ellenzék ellen, oly sajátságos szavakkal jellemzi az ellenzék működését, hogy ha ezek itt meghonosodnak, abból nem lesz jó, a mi parlamentárizmusunk szinvonala azzal nem emelkedik. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* És mikor a t. miniszterelnök ur — ebben egyetértek vele — a mi parlamentárizmusunk tekintélyét féltő atyai gonddal őrzi, akkor ahhoz hozzátartozik az is, hogy az ellenzék eljárását most legalább, mikor oly küzdelemhez, oly eszméhez van kötve az ő cselekvésük, ilyen jelzőkkel illetni ne méltóztassék.

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy csökönyösséget talál ezen az oldalon. Hát nézzünk a szemébe a helyzetnek, t. ház. Katonai téren akarunk vivmányokra szert tenni? Vivmányokra? Ez rossz szó. Rosszul van a mi helyzetünkben alkalmazva. Hát vivmány az, ha azt akarjuk, hogy idegenek naponkint arczul ne verjenek bennünket, ha meg akarjuk menteni önérzetünket, faji becsületünket attól, hogy az osztrák germanizáczió és az osztrák monarchia érdekében szövetkezett erők és hatalmak szakadatlanul és arczátlanul velünk ne paczkázzanak? *(Éljenzés és taps balfelől.)* Nem is vivmányokra akarunk mi szert tenni, hiszen a magyarság mai világhelyzetének közepette igazi vivmányokról csak álmodozás közt, meg ábrándokban beszélhetünk. Hanem mit akarunk?

Ezelőtt például 36 esztendővel királyi rendelet lett kibocsátva a magyar tisztek visszahelyezéséről. Ez 36 esztendő óta nem történt meg. Mi vagyunk csökönyösek? Kik a csökönyösek? *(Derültség és éljenzés balfelől.)*

Azt mondta a t. honvédelmi miniszter ur valamelyik bizottsági ülésen, hogy adjunk időt a kabinetnek, hogy dolgozhassanak, ők majd dolgoznak. Esztendeje elmult annak, t. honvédelmi miniszter ur, mikor elődje és az a kabinet, melyhez elődje tartozott, itt ünnepélyesen bejelentett egy-két u. n. vivmányt: a tisztek visszahelyezését, a büntető katonai perrendtartás korszerü reformját, az egész hadseregben a jelvényeknek akként való átalakitását, hogy a magyar államiságnak valami kis lehetősége legalább a külső tünetekben meglegyen. Megigérte t. elődje, azt hiszem, egy esztendeje mindezeket.

Kérdem: mi történt egy esztendő alatt? *(Ugy van! balfelől. Zajos felkiáltások a jobboldalon: Folyton obstruáltak!)* Pedig ezek közt a dolgok közt vannak olyanok, a miket egész buzgalommal és akarattal, ha őszinte az akarat, egypár huszonnégy óra alatt meg lehet csinálni! *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Már most a t. miniszterelnök ur ujabb igéretekkel jön. Pedig hiszen a régiekből sem valósult meg semmi. Ha azok közül az igéretek közül valamelyiknél a valóságos megvalósitás nyomát látnók, ha hajszálnyi nyomát látnók annak, hogy ez a kabinet vagy akar, vagy tud a nemzet érdekében valamit előre vinni, nem volna ez a csökönyösség, nem volna az ellenzéknek ez a kedvtelensége, nem volna az egész országnak az a nyomott hangulata, az a kedvetlen, az az unott lelki állapota, a melyben nemcsak a kabinetet unta meg már, hanem őszintén megvallva, a mi egész alkotmányosságunkat.

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy nincs olyan parlamentárizmus több a művelt nemzetek között a világon, mint a mienk. Bizony nincs. Azért a külföldről hozható példák én rám hatással nem birnak, *(Helyeslés balfelől.)* mert olyan viszonyok között, a milyen viszonyok között mi vagyunk, egyetlen művelt nemzet sincs a világon. *(Ugy van! balfelől.)* Hogy ezt a nemzetet a legmagasabb helyen, az állami legmagasabb tekintélynek képviselői szakadatlanul ámitsák, ha béke van, és szakadatlanul ostorozzák mikor béke nincs, hogy egy nemzetet saját koronája, uralkodója, vagy annak nevében tanácsosai folyton oly utra vezessenek, a mely azt a nemzetet saját czéljaitól vezeti el *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* és nem saját czéljaihoz vezeti: ilyen alkotmányosság, ilyen parlamentárizmus nincs több a világon. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Azért, ha itt oly dolgok történnek, a melyek egyéb nemzetek parlamentjében példátlanok, tartsa azt a t. miniszterelnök ur, fájdalom bár, de egészen természetesnek, mert a magyar nemzettel az ő közös uralkodóháza részéről oly dolgok történnek, a melyek a világon semmiféle más művelt nemzetnél nem történnek. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Lengyel Zoltán: Őszinte beszéd!

Eötvös Károly: Azt mondja a t. miniszterelnök ur, — nem tudom, kikre czélzott — hogy politikai desperádók vannak itt. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Hát fájdalom, nekem be kell

Digitized by Google

vallanom, ha egész őszinte akarok lenni, hogy én azok közé tartozom. *(Élénk éljenzés balfelől.)* Pedig az u. n. obstrukcióval nem tartok, azt nem is helyeslem, az obstrukció folytatóinak politikáját, taktikáját nem tartom czélszerűnek, de én, fájdalom, azért mégis azok közé tartozom, a kikre talán méltán mondhatta a t. miniszterelnök ur, hogy politikai desperádók. Megmondom miért. Én egész őszintén kijelentem azt, a mit az előző kabinetnek, Széll Kálmán kabinetjének kijelentettem itt a házban, talán 8, 9, vagy nem tudom hány hónappal az előtt, hogy azok alól az igéretek alól, a melyeket a t. miniszterelnök ur a 9-es bizottság programmpontjaiban, vagy saját programmjában katonai téren tett, én egyénileg felmentem, mert azokból az igéretekből, ha ő azon a helyen lesz, és ha a többség oly módon támogatja mint ma, nem fog teljesülni semmisem. *(Ugy van! balfelöl. Nagy zaj és ellenmondások a jobboldalon.)*

Ez jelenti azt, hogy én a desperádók közé tartozom. Hagyjatok fel minden reménynyel! Mert, t. miniszterelnök ur, — ezt most csak melesleg jegyzem meg — hogy katonai téren a nemzet érdekeit mennyire védhetjük mi meg, arra nézve én a t. miniszterelnök urral legalább is egyenlő fontosságu magyarázónak, felvilágositástadónak, tényezőnek fogadom el a közös hadügyminisztert és legalább is oly fontos tényezőnek fogadom el magát az uralkodót és annak osztrák miniszterelnökét, a kik a mit kijelentettek Chlopyban, az osztrák Reichsrathban, a delegáczióban, legalább oly fontos kijelentések, mint a minőket a t. miniszterelnök ur itt tenni tud. Már pedig ama kijelentések fennállanak. Azon kijelentéseket nagyobb erők és hatalmak tették, mint a melylyel ő tette az övéit és azokat sokkal komolyabbaknak kell tekinteni, mint a minőknek, fájdalom, a magyar miniszterelnök kijelentéseit tekinthetjük, akár gróf Tisza Istvánnak nevezzék azt a miniszterelnököt, akár Széll Kálmánnak vagy bárki másnak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Hát én azokban az igéretekben nem bizom. Közelebbi és gyakorlati okát is adom annak, hogy miért nem bizhatom meg bennük. *(Halljuk! Halljuk!)* A közös hadügyminiszter ur nyilatkozatai, — a melyeknek egy részletére sem terjeszkedem ki — a közös hadügyminiszternek a dolog érdemére tett nyilatkozatai egészben nem egyebek, mint a magyar állam, a magyar nemzet, a magyar faj önérzete ellen gondosan, roppant nagy elővigyázatossággal felépitett tökéletes erőditmény. Annak egy szava sincsen, a mely a magyar álláspontho közel áll. Annak minden szava egy Haynaunak, egy Schwarzenbergnek és a többinek a felfogása. Egyetlen szót nem találtam azokban, mely a magyar nemzetet és a magyar államiságot akármelyik népfaji törzsnél, oláhnál vagy czigánynál többre becsülné. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* És a t. miniszterelnök ur mit csinált ezzel a beszéddel? Nem az erődöt támadta meg, hanem gyenge kis kalapácsával egynéhány malterdarabot letöredezett annak faláról és azt mondotta, hogy abban nincsen magyar elleni gyülölet. Ime egy darab habarcs, nincsen benne magyar elleni gyülölet. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Az erődöt magát hagyta épen, szépen, sőt fel is disziti. *(Igaz! Ugy van! a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Már most többet mondok, nemcsak biztos vagyok abban, hogy nem lesz semmi vivmány a katonai téren a mi részünkről, de én, fájdalom, még azt is látom, hogy rosszabb helyzetbe jövünk, mint a minőben tényleg eddig voltunk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Én látom azt, — majd a közeljövő felderiti előttünk, hogy kinek van igaza, a desperádónak-e, vagy a nem egészen optimistának, mint a milyen a t. miniszterelnök ur — én látom azt, hogy egy gyalázatos ármány készül ellenünk. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Egyenesen megtámadni bennünket a katonai uralom nem akar, hanem ki akar zsebelni bennünket. A magyar tisztképzés czimén majd megkapjuk egy pár nyomorult tantárgynak magyar nyelven való tanitását, de ezzel szemben megkövetelik, hogy a mi saját magyarországi költségvetésünkön tartsunk a közös hadsereg számára tisztnevelő intézetet. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon és a néppárton.)* Ez lesz a következése. És ha ettől meg tudunk menekülni, még azt is szerencsének tartom abban a közeljövőben, a mely ránk vár.

A mi pedig a nemzeti követelményeket illeti, nem csak a vezényszóról és szolgálati nyelvről nem lehet szó, hanem egyébről se, a mi egy év nemes és fenséges küzdelme folytán felvettetett. A vezényszót illetőleg a Habsburgoknak még sokat kell tanulniok, pedig semmit sem voltak képesek tanulni; sokat kell tanulniok, rettenetes csapásoknak kell rájuk bekövetkezniök, hogy valahára tudatára jőjjenek annak, hogy Magyarország is van a világon, magyar nemzet is van a világon *(Élénk helyeslés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Holló Lajos: Azért nem kell ujonczot kapniok!

Lengyel Zoltán: És nem kell ilyen miniszterelnök! *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

Eötvös Károly: Ismétlem, t. miniszterelnök ur, hogy ez a helyzet, ez az egy év történetének a tanulsága.

Én részemről szerencsétlenségnek tartottam már egy év előtt a t. miniszterelnök urnak, mint képviselőnek felszólalását. Nagyon elhibázottnak tartottam gróf Andrássy Gyula felszólalását is. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Mert a mikor a bécsi udvar látta azt, hogy a magyar nemzetnek ezen felséges küzdelmében, a mely lassan-lassan kifejlődött, oly kiváló férfiak, mint a miniszterelnök ur és gr. Andrássy Gyula t. képviselőtársam egészen

Digitized by Google

ellenkező irányt jelölnek ki, egész ellentétes hangot adnak, mikor hajlam ugy sem volt bennük a magyar nemzet jogos érdekeinek a kiméléséhez, akkor még jobban kifejlődött bennük a csökönyösség. Mikor gr. Khuen-Héderváry miniszterelnöksége gyászos kisérletének elején itt mindjárt olyan hangulat kezdett támadni, hogy az ellenzéket — ezt az ostoba szót szokták használni — leszerelésre birják, abban is biztatást láttam a bécsi udvar részéré, hogy csak hadd legyen csökönyös, meg ne mozduljon semmi irányban sem, mert Magyarországon sem a többség nem elég komoly a nemzet mellett, sem az ellenzék nem elég komoly a kormány ellen. *(Taps balfelől.)*

Csak röviden akartam jelezni álláspontomat, és nem akartam, nem is akarok hosszu parlamenti beszédet tartani, annál kevésbbé, mert ugy veszem észre, hogy arra itt az elmék nem elég alkalmasak: sem az enyém, sem a másé.

Ezek az okok főleg azok, a melyek miatt nekem nincs bizalmam a t. miniszterelnök ur kormánya és programmja iránt. Semmi sem fog teljesülni abból, a mi a nemzet javára szolgál. Csak rosszabb lesz a helyzet, mert a nemzet költségén akarnak a közös hadsereg részére intézeteket állitani és a mi még ennél szomorubb dolog, ezt a nyomorult nemzetet ismét és ismét vivmányokkal ámitják, mákonyálomba ringatják, ugy akarják elhitetni vele, hogy vivmányokra tett szert. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Csak a nemzet a vesztes, mondotta Zichy János! *(Zaj jobbfelől.)*

Lengyel Zoltán: Tökmagot a czinegének!

Eötvös Károly: Pedig ha a nemzetre rájön a balszerencse, balsors és a viszontagság sok kincsétől fosztja meg a nemzetet, ha a már 300 év óta, fájdalom, igen jól ismert hatalom változatlanul ül a nemzet nyakán a maga gonosz, ármányos, a magyar fajból minden önérzetet kiirtani törekvő politikájával: mind nagy veszély, de ennél ezerszerte nagyobb veszély, mert erkölcsi veszély és a becsületes kibontakozásnak állja utját az, hogyha ezzel a nemzettel el akarják hitetni azt, hogy ez ránézve mind üdvös dolog. *(Taps balfelől.)* Azt hiszem, az elmult négy esztendő ámitásai után és azon egyéves küzdelem után, a melyet itt mi folytattunk, a t. miniszterelnök urnak teljes őszinteséggel kellett volna a nemzet elé állni és megmondani azt, hogy mi lehetséges. Nem beszélni vivmányokról és a szemrehányást nem a nemzet ellen intézni. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy nem kutatja, hogy minő okból folyik az obstrukczió. Azt hiszem, nem is kell kutatni, csak látnia kell, mert az olyan küzdelem, a milyen itt egy év óta folyik, olyan véget, mint a miniszterelnök ur akarja, nem érhet. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A nemzet becsületéért küzdő elemeket, férfiakat, pártokat le lehet győzni erővel, hatalommal, de mikor a nemzet kivánságai a legridegebb csökönyösséggel utasittatnak vissza, hogy ahhoz még jó képet csináljon, azt megköszönje és ennek a kabinetnek kezére járjon: nohát ez a küzdelem ilyen véget nem érhet. *(Élénk éljenzés és taps balfelől.)*

Hogy a nemzet az ámitás utján tovább ne vezettessék, arra igenis törekednünk kell valamennyiünknek, ebben egyet kell értenünk. De itt jövök ahhoz a ponthoz, a hol az obstrukcióról is megmondom a magam véleményét. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az obstrukczió olyan ügy mellett harczol, a nemzetnek olyan nagy érdekeit tüzte ki lobogójára, hogy az obstrukczió, még ha minden egyébben téved is, méltán önérzettel lehet teljesen arra nézve, hogy ezekért a nagy eszmékért, ezekért a nagy nemzeti érdekekért harczol elszántan, mig ereje futja. Ezt én belátom, érzem; mindamellett ma a helyzet olyan, hogy valamikép ebből ki kell bontakoznunk. Én egyetértek abban a t. miniszterelnök urral, hogy alkotmányosság igy nem folyhat a végletekig. Bizonyos az, hogy az alkotmányosságnak sok alapelve van, de az első mégis az, hogy a többség a kellő pillanatban és időben érvényesülhessen. Ez kétségtelen. A házszabályoknak is, az alkotmányosságnak is ez a czélja, ez a lényege. Azért ez elől nem zárkózom el. Én magam is óhajtanám, hogy a miniszterelnök ur és kabinetje, hogy a honvédelmi miniszter ur ne jöhessen azokkal az ürügyekkel, hogy: »hagyjanak minket dolgozni«. Nincs ebben a szóban komolyság semmi. *(Derültség a baloldalon.)* Mert a t. miniszterelnök ur meg a honvédelmi miniszter ur a parlament nélkül is dolgozhatnak. »Hogy hagyjanak minket dolgozni« — ettől az ürügytől szeretném én a t. honvédelmi miniszter urat és a t. miniszterelnök urat, de az egész kabinetet is megmenteni. Én igenis a mellett vagyok, a mellett voltam már szeptemberben, hogy pár nap alatt engedjük keresztül ezeket az apró, külső dolgokat, de csak azért, hogy az alkotmány külső gépezete fennakadást ne szenvedjen. De azután nyomban minden lelkes hazafi, bármilyen párti, a nemzet jogaiért, érdekeiért, becsületéért vegye fel ujra a harczot, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és annak a harcznak ne legyen vége addig, mig e hitvány alkotmányosság értéke ki nem tünik, vagy a nemzet érdekei ki nem elégittetnek.

Bartha Miklós: De ne csak az ellenzék, hanem az urak is a túloldalon!

Eötvös Károly: Ez lett volna az én nézetem már szeptemberben és nekem igazi, őszinte hazafias kérésem, hogy azok, a kik ma még ezt a harczot folytatják, minthogy ennek a harcznak előbb-utóbb ugyis azzal lesz vége, hogy ez a javaslat keresztül megy, engedjék keresztül egy-két nap alatt. *(Felkiáltások a jobboldalon: Most tapsoljanak!)* És az alatt a 14 nap alatt, a melyet a miniszterelnök ur pihe-

Digitized by Google

nésre ugyis szánt, hadd lássuk, hogy azokból a vivmányokból mit fogunk látni? *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Itt van pl. a katonai perrendtartás kérdése. Engem nagy fájdalom fogott el, mikor hallottam azt a vitát a miniszterelnök ur meg mások közt, hogy hogyan vagyunk a katonai perrendtartással, meg az osztrák hirlapi és más nyilatkozatokat olvastam. Hiszen a katonai perrendtartási javaslat az osztrák kormány részéről kész már vagy fél esztendeje és ott fekszik az igazságügyminiszter valamelyik fiókjában. Azt mondja a t. miniszterelnök ur: »Nem volt alkalmunk eddig tárgyalni«. Hát félesztendő óta nem volt alkalmuk? És miért nem volt alkalmuk? Mert a magyar kormány a maga álláspontját nem állapitotta meg; és miért nem? Talán mi nem tudjuk? Mert azzal, hogy német perrendtartást hozzanak a magyar közönség nyakára, a t. miniszterelnök ur előállani nem mer. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogy pedig a magyar álláspont és a nemzet érdeke egész terjedelmükben érvényesittessenek ebben a javaslatban, ezt megkisérteni nem merte. Tehát azzal bujik ki a megoldás alól, hogy nem volt idő ebben a kérdésben állást foglalni, és igy mi az osztrák kormánynak még nem felelhettünk semmit.

Én igenis csatlakozom gr. Apponyi Albert t. képviselőtársunk azon inditványához, illetőleg kéréséhez, hogy az ámitástól mentsük meg az országot, *(Helyeslés jobb- és balfelől.)* ettől a bujkálástól zárjuk el az utat. *(Helyeslés jobb- és balfelől.)* Ezt az alkotmány gépezetének további működésére szükséges egypár rongyos javaslatot engedjük keresztül, *(Helyeslés a jobboldalon.)* s azután kezdjük meg az igazi harczot, hadd tudjuk meg, hogy ez a kormány mire vállalkozott, mit tud és mit akar. *(Helyeslés jobb- és balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Csak a kézizálogot ide! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Eötvös Károly: Még egyet meg kell mondanom. *(Halljuk! Halljuk!)* Hibáztatom a t. miniszterelnök ur eljárásában azt, hogy a mikor az ellenzék legnagyobb táborával békés, bizalmas és nyilvános tárgyalás utján bizonyos modus vivendit létesitett, hogy ugyanakkor — ha igaz, hogy ugy történt — teljes készséggel, buzgalommal és bizalommal el nem követett mindent arra, hogy az ellenzék többi árnyalatával is hozzon létre megállapodást. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert az szomoru dolog, hogy akkora többség, mint az önöké, és akkora ellenzék, mint a függetlenségi párt, együtt megállapodva sem képesek a parlamenti helyzet urává lenni. És hogy nem képes a parlament urává lenni, annak a jelen esetben én lényeges okául tartom azt, hogy a t. miniszterelnök ur azt az előzékenységet, azt a pártok közötti tiszteletet nem vette elég komolyan figyelembe, a melylyel ő, mint az ország miniszterelnöke, — nem mint annak a pártnak tagja, hanem mint az ország miniszterelnöke — az ellenzéknek minden tábora iránt tartozik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Meglehet, hogy nem sikerül, ha megkisérti, — nem állok érte jót — de ha meg nem kisérti, bizonyosan nem sikerül. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Azért még azt kérem a t. miniszterelnök urtól, hogy a mit elmulasztott deczemberben, teljes hazafias bizalommal és buzgósággal tegyen arra kisérletet még most, mert ha kisérletet sem tesz rá, akkor azért, a mi itt bekövetkezik, vagy bekövetkezhetik, elsősorban önmagát tegye felelőssé, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* ne az ellenzéket.

Nem fogadom el a javaslatot. *(Élénk éljenzés és taps a bal- és a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én nem kivánok a t. képviselő ur beszédének egyéb részeivel foglalkozni, mert hiszen a t. képviselő urnak egyfelől meg van az Istentől adott az az adománya, hogy, valahányszor felszólal, egy jóizü, élvezetes félórát vagy órát szerez a háznak, s én ezt megrontani nem akarom; másrészről t. képviselőtársam vitatkozási modorában meglehetősen emancziválja magát mindazon kicsinyes korláttól, a mely őt az igazsághoz vagy a vitatkozási perrendhez hozzáfüzi, hanem egyszerüen szájába ad ellenfeleinek olyan nyilatkozatokat, a melyek kvadrálnak az ő okoskodásával és azután nagy hatással, igen jóizü vicczekkel, igen jóizü humorral tárgyalja azokat. Beszédének ezzel a részével, a melyet igen nagy élvezettel hallgattam, foglalkozni nem szándékozom. De a t. képviselő ur utolsó kijelentésére vonatkozólag, azt hiszem, egy helyreigazitással tartozom. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Midőn jelenlegi állásomat elfoglaltam, látogatást tettem az összes ellenzéki pártok elnökeinél, egyuttal . . . *(Zaj balfelől.)*

Ernszt Sándor: A néppártról azt mondta, hogy denunciál! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, én a képviselő urat egyszer és mindenkorra tisztelettel felkérem, hogy ha valami a lapokban rólam megjelenik, legyen szives, mint valóságot, annak az ellenkezőjét venni. *(Derültség a jobboldalon.)*

Rakovszky István: Ez igaz!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nincs kizárva, hogy néha igaz is, a mi a lapban van; abszolute kizárva nincs, de azt ajánlom, hogy szabályul az ellenkezőjét higyje el, mert sokkal közelebb fog járni az igazsághoz.

Rakovszky István: A sajtót dicséri! *(Derültség a néppárton. Felkiáltások: »Az Ujság«-ra is áll ez?)*

Digitized by Google

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát, t. ház, én azt hiszem, hogy az én csekély személyemről »Az Ujság«-ban — miután azt méltóztatnak emlegetni — századrészannyi hir sem jelenik meg, mint egyéb lapokban; vannak lapok, a melyek hasábokra gyártják a hireket rólam is és másokról is — nomina sunt odiosa — de a közönség együgyüségére számitott merénylet ez az egész dolog. *(Felkiáltások a jobboldalon: A »Magyarország!« Zaj.)*

Rakovszky István: Tökéletesen igaza van!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezt csak ugy sub rosa jegyeztem meg — ugy látom — t. képviselőtársam lelkes támogatása mellett.

De visszatérve a dologra, t. képviselőház, én látogatást tettem minden ellenzéki párt elnökénél; azonkivül — gondolom — itt a házban is beszéltem, de mindenesetre privát érintkezés közben is a legkülönbözőbb alkalmakkor hangsulyoztam, hogy én paktumot kötni nem akarok senkivel, ellenben a bizalmas személyes eszmecsere terére szivesen lépek a velem szemben ülő t. képviselőtársaim bármelyikével, mert én azt tartom, t. képviselőház, hogy csak nyer a közügynek szolgálata az által, ha azok, a kik mint politikai ellenfelek állanak egymással szemben, nemcsak a küzdőtéren találkoznak, de megbeszélhetnek egyes kérdéseket a magánéletben is, a hol aztán kitünik, hogy a tényleges objektiv ellentétek sokkal kisebbek, mint a minőkké azok a nyilvános diskusszió során elfajulnak. *(Helyeslés.)*

Ez az álláspontom vezetett és vezet ma is; ennek felelt meg teljesen az, hogy kerestem is és örömmel is fogadtam az érintkezést olyan képviselőtársaimmal, a kik a függetlenségi párt vezetőihez tartoznak. Ott azután ez az eszmecsere, a mely — lehet — ismételtetett a házban is, meghozta nem azt az eredményt, hogy, egymás nézeteit megismerve, a harcznak a fokán, a harcznak az élességén, a harcznak az abnormis keretein könnyitsünk.

Én már akkor, a mikor ez történt, hallottam, hogy azon t. képviselőtársaim, a kik más ellenzéki párthoz tartoznak, rossz néven veszik nekem azt, hogy én más eljárást követek Kossuth Ferencz t. barátommal szemben, mint más pártok elnökeivel szemben. Én azonnal felhasználtam az alkalmat arra, hogy ez a félreértés eloszlattassék és gondoskodtam róla, hogy mindakét másik ellenzéki párt elnöke megtudja azt, hogy ugyanolyan módon hajlandó vagyok beszélgetésekbe bocsátkozni velük, mint a hogy ez történt Kossuth Ferencz t. barátom között és köztem, és mondtam azt is, hogy én kanapé-proczesszust abszolute nem ismerek; nagyon szivesen kezdeményezem a beszélgetést, csak azt kell tudnom, hogy ez hasonló barátságos fogadtatásra talál. És miután legmélyebb sajnálatomra azon párt részéről, a mely az obstrukcziót bevallotta magára nézve, semmiféle biztató választ e nyilatkozatomra nem kaptam, én azt hiszem, hogy tovább nem mehettem, de mindenesetre elmentem addig a határig, a meddig az ügy érdekében elmenni kötelességem volt. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Eötvös Károly: Személyes kérdésben kérek szót.

Elnök: Eötvös Károly képviselő ur személyes kérdés czimén kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Eötvös Károly: Kijelentem, t. miniszterelnök ur, hogy nekem sohasem jutott eszembe arra vágyakozni, vagy azt kérni, vagy azt javasolni, hogy az ellenzéki pártok valamelyikével paktumra lépjen.

Én magam sohasem cselekedtem, a mikor módomban lett volna, akkor sem, s a mikor megcselekedtem, igen ártalmas és veszélyes dolognak tartottam ez előtt vagy négy esztendővel; akkor mindent megmondtam előre, a mi be fog következni, sőt, hogy el ne felejthessem, meg is irtam, hogy mi következik belőle és minden bekövetkezett. Én a paktum hive nem vagyok, nem is az jutott eszembe, de másrészt azt sem várom, hogy itt, mint a t. miniszterelnök ur mondja, »barátságos« állapotok jöjjenek létre közte és a többi ellenzéki pártok között, mert az lehetetlen; mert vagy a t. miniszterelnök ur hagyja cserben a maga álláspontját, vagy azok az ellenzéki pártok. Itt semmi barátságról nem lehet szó, *(Mozgás és felkiáltások jobbfelől: Nem is mondta! Zaj a baloldalon. Halljuk! Elnök csenget.)* de a t. miniszterelnök ur nemcsak szabadelvüpárti férfiu, hanem az ország miniszterelnöke is, s e minőségében feladata, kötelessége, akár barátságosan, akár nem barátságosan, de a kibontakozás elérésére minden lehető módot, *(Felkiáltások jobbfelől: Meg is tette!)* minden tisztességes buzgalommal, az ellenzéki pártok mindegyikével érintkezésbe lépve megkisérleni, és én azt látom, hogy ez nem történt meg. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon. Élénk ellenmondások jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: Tegnap szavazták le Smialovszky inditványát! *(Zaj. Felkiáltások a baloldalon: Szünetet kérünk!)*

Gajáry Géza: Szegény vajda! Kaas tapsolja!

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket báró Feilitzsch Arthur alelnök foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Következik?

Endrey Gyula jegyző: Lengyel Zoltán!

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azok után, a miket a t. miniszterelnök ur bécsi utjának eredményeként az imént előadott, ha még egyszer kellene határoznom a magam iránya és eljárása felett, most már még jobban megokoltnak látnám azt, a mit tettem.

Digitized by Google

Mikor a t. miniszterelnök ur annak idején a függetlenségi párttal tárgyalásokba bocsátkozott és a véleményét erről előadta, azt modották, hogy egy törvénytisztelő és alkotmánytisztelő emberrel állunk szemben. Ha már most a miniszterelnök urnak az ülés elején elmondott beszédét figyelemmel kisérjük és azokat, a miket itt elmondott, komolyan veszszük, akkor erre a következtetésünk csak az lehet, hogy nem törvény- és alkotmánytisztelő, hanem egy alkotmánytipró és törvénysértő emberrel állunk szemben. *(Ugy van! balfelől.)* Ha pedig ez a beszéd, a melyet elmondott, puszta, üres fenyegetés, akkor még inkább ez a véleményem, mert akkor ebben a nehéz időben a miniszterelnök ur annak az állásnak a betöltésére teljesen képtelen, ha azt gondolja, hogy ilyen eszközökkel egy nemzet küzdelmét lelohasztani, egy nemzet lelkében élő vágyat elsilányitani és tönkretenni lehetséges.

A t. miniszterelnök ur egynéhány napi felmondásra és azután egy hosszabb ideig tartó meggondolásra kilátásba helyezte az ő erős kezének az ismételt feltámadását. Hát nagyon helyesen olvastam én valamelyik lapban a kritikát az ő miniszterelnökségéről, a hol az van mondva, hogy mikor ő jött, azt mondták, hogy erős kezü ember és nem paktáló ember, a ki a paktumot perhorreskálta egész életében, aztán az erős kéz kudarczot vallott, belement a paktumokba, próbál és kisérletet tesz ismét a paktummal, azután fenyegetőzik az erős kézzel. Nohát ilyenformán a t. miniszterelnök ur erős kézrendszerét nem vagyok képes megérteni és egyáltalán nem tudom, hogy melyikben nagyobb mester, az erős kéz fitogtatásában-e, a mely azonban gyengének bizonyul, vagy a paktumok összeszerkesztésében, melyek azonban egyáltalában nem állják meg a helyüket. Mert ha a t. miniszterelnök ur erős kezet gyakorol, akkor itt állott volna vele szemben az egész ellenzék, ha pedig paktálni akar, miért nem paktál az egészszel és miért paktált a képviselőház pártjainak épen csak egy részével? Itt sem a harcz nem jött létre, sem a béke nem jött létre és a képviselőház pártjainak egy nagy része, mely a küzdelemnek gerincze volt és azt nagy lelkesedéssel vitte is, békét kötött, de csak a pártjára nézve. A miniszterelnök ur pedig békét kötött, de nem az országra, hanem csak a függetlenségi pártra és az egész küzdelemmel nem nyert a nemzet semmit, de veszitett a függetlenségi párt presztizsé-ben, mert békét kötött olyan módon, hogy az ország nem nyert vele.

B. Kaas Ivor: Ő sem nyert semmit, csak a presztizsét vesztette.

Lengyel Zoltán: A miniszterelnök ur pedig — épen folytatni akarom — elvesztette azt a nimbust, a melylyel állitólag Bécsben birt, hogy ő az erős kezével le tudja verni a küzdelmet és nem szerezte meg a békét a paktummal. Ebben a kétséges helyzetben elhiszem, hogy Bécsbe jár tanácsért, segitségért és uj instrukcziókért, de a beszédéből azt vagyok kénytelen konstatálni, hogy semmit sem hozott. Nem kapott felhatalmazást a háznak ex-lexben való feloszlatására, sem a házszabályokkal szemben való erőszakoskodásra, csak egyre kapott, hogy: fenyegesse az ellenzéket addig, a mig meg nem ijed. *(Igaz! a baloldalon.)*

Én, t. képviselőház, a ki az obstrukcióból, hála Isten, nagy részt vehettem ki magamnak, és nem is állottam ki belőle sohasem, nagyon érdekesnek találtam a miniszterelnök ur felszólalását abban a részben, a melyben minket anarchistáknak festett, magát pedig a nemzettel szemben honmentőnek rajzolta, a kinek a mi általunk előidézett rettenetes katasztrófától, krizistől és bonyodalomtól meg kell mentenie a hazát.

Érteném ezt, ha a miniszterelnök ur a küzdelem elejétől fogva ugyanebben a nézetben lett volna, de konstatálnom kell, hogy már rövid parlamenti multamban is tapasztaltam, hogy minden miniszterelnök ugy van az obstrukcióval, hogy a megelőző obstrukcziót nem bánja, sőt örömmel veszi, *(Ugy van! a baloldalon.)* mert hiszen ez kormányzásának létalapja, de minden obstrukcziót, a mely őt éri, rettenetes krizisnek és katasztrófával fenyegetőnek tart. Igy pl. Széll Kálmán azt az obstrukcziót, a mely kormányzását megbuktatta, katasztrófateljesnek nevezte, de az a miniszterelnök urra nézve kedvező szituáczió volt, mert máskülönben nem lett volna miniszterelnök. Az az obstrukczió, a mely Széll Kálmántól Tisza Istvánig terjedt, egy részben Khuen-Héderváryra nézve is katasztrófa volt, de nem az országra nézve, sőt a miniszterelnök urra nézve sem.

Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy megoldást hozott, és az ő politikájához, a melyet ő fog csinálni, az ország legszentebb érdekei füződnek. Nem hiszem, hogy megoldást hozott volna, mert egyszerü észszel találunk erre mindig választ: ha megoldást hozott volna, akkor látnók is. A miniszterelnök ur csak saját személyére nézve hozott megoldást, az országra nézve nem. Az ő személyére nézve meghozta a megoldást, mert a mire az áprilisi nyilt levelében és néhány beszédében czélozott, azt ő elérte, miniszterelnöki székhez jutott, de az országra nézve nem hozott megoldást, mert miniszterelnöksége óta, három hónap óta, ez a megoldás nincs meg, a helyzet ott van ma, a hol azelőtt, volt.

Nincs megoldás sem személyi, sem parlamenti, sem anyagi tekinteben. Nincs személyi tekintetben, mert hiszen kétségtelen, hogy a miniszterelnök ur személye iránt nagyobb bizalom, mint az előző miniszterelnök iránt nincs. Nincs meg tárgyi tekintetben, mert hiszen a katonai téren konstatálhatjuk, hogy egyetlen lépést nem haladtunk előre. Az, a mit a t. honvédelmi miniszter ur állitott, hogy t. i. visszahelyeztek néhány tisztet, pozitiv eredmény volna, de arra nézve kimutattam multkor tar-

Digitized by Google

tott beszédemben, hogy ezzel szemben a mérlegnek másik oldala is van, mert innen oda majdnem ugyanannyit helyeztek át, és még inkább paralizálja ezt az a körülmény, hogy ez alatt az idő alatt négyszer annyi magyart neveztek ki osztrák ezredekhez.

Hát ez sem eredmény. Nincs eredmény parlamenti tekintetben sem, mert obstrukczió van a képviselőházban ép ugy, mint azelőtt. Az obstrukczionak nem az a lényege, hogy többen, vagy kevesebben csinálják-e, mert ez csak reménység lehet arra, hogy hosszabb vagy rövidebb ideig tart, hanem az a lényege, hogy kik csinálják. E tekintetben teljesen közömbös az országra nézve, hogy hat ember csinálja-e vagy ötven, a lényeg az, hogy ötven ember azelőtt annyit beszélt, mint most hat ember. *(Helyeslés balfelől.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy a képviselőháznak legnagyobb ellenzéki pártja a küzdelemből kiállott, illetve az ő személyére nézve a nézetét megváltoztatta. Hát én konstatálom, — és ezért helytállok — hogy abban a pártban, a függetlenségi és 48-as pártban az embereknek a véleménye sem azelőtt, sem azután egyetlen ponttal sem változott meg. Ép ugy gondolkozik ma is mindenki, helyesli az obstrukcziót mindenki, a ki azelőtt helyeselte, csak az történt, hogy pártpolitikai okokból az obstrukczióhoz az a rész nem csatlakozott, a melyik a véleményét még a párthatározat kimondása után is megtartotta.

Ha már most a miniszterelnök ur beszéde után végignézek a politikai helyzeten, látom, hogy azt a nagy nemzeti küzdelmet, a melyet mi hosszu pihenés, gyámoltalanság, erőtlenség, taktikázás és minden egyéb után vállainkra vettünk és győzelemre akartunk vinni, a magyar parlament összes pártjai segitették tönkretenni és eredménytelenül befejezni. Mert az egyik oldalon a szabadelvü párt a helyett, hogy a törvény adta jogánál fogva bármily csekély értéket az ujonczmegajánlási jog ellenértékeként kért volna pozitiv dolgokban, garancziákkal ellátva, e helyett a kormányt támogatta abban az időben ép ugy, mint most, azzal a programmal biró kormányt ép ugy, mint a többi kormányt. Mikor aztán a nagy harcz folytán kritikussá vált a dolog, a t. szabadelvü párt nem abban vetélkedett, hogy hogyan tudjon a nemzet számára minél több jogot kivivni, hanem azon intrikált, hogy melyik csoportja kerüljön felül és melyik nyomja le a másikat. Ezt a bélyeget rá kell sütni a szabadelvü pártra és minden tagjára, különösen vezető embereire, akkor, mikor azt is konstatálom, hogy a függetlenségi párt sem volt olyan, a milyennek történelmi tradicziójánál és a nemzet iránti kötelességénél fogva lennie kellett volna. A függetlenségi párt ép oly benső meghasonlásban és viszálykodásban élt, mint önök, és mig egyik oldalon a kormányra törekvő férfiak intrikái, addig a másik oldalon a függetlenségi pártnak helytelen taktikája ezt a küzdelmet teljesen devalválta. Ha jól fejezem ki magamat, az ajánlkozás az egyik oldalon, a gyengeség és a kishitüség a másik oldalon *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* csinálta meg azt, hogy az ország nagy várakozás után semmit sem kapott, és hogy daczára annak, hogy ilyen küzdelmet ellenzék soha Magyarországon nem vivott, nem az ellenzéki, nem a nemzeti, nem a függetlenségi politika hajtott ki és virágzott ki ezen küzdelemben, hanem egy oly helyzetet teremtettünk, a melyben a nemzet közvéleménye annyira csalódottnak érzi magát, hogy ebből a helyzetből egy még osztrákabb uralom lehetséges Magyarországon. *(Ugy van! balfelől.)*

Én a magam részéről nagyon sokszor kifejeztem az én álláspontomat ez alatt az idő alatt, de felfogásom mégis egy vonalon egészen végig egyöntetű és egységes maradt és ez az, hogy Magyarországnak, a mig egy uralkodó uralkodása alatt van egyesitve többféle országgal, ha nemzeti létét megvédeni, államiságát kifejleszteni, ha a támadásokkal szemben előre haladni akar, a legerősebb és leghatározottabb magyar nemzeti politikát kell követnie, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* és ezt a nemzeti politikát követnie kell Magyarország minden pártjának összefogva. Ha pedig erre a többség, mint a hogy eddig is tapasztaltuk, egyáltalában nem képes, akkor itt Magyarországon az ellenzéknek kell olyan sziklafalat alkotnia, a melyen semmiféle hatalom keresztültörni ne tudjon. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Az ellenzéknek nemcsak számban és beszédben, hanem szervezésben és agitáczióban az egész országban és a sajtóban olyan erősnek kell lennie, hogy a császárság lássa mindig maga előtt, hogy ezen keresztül nem gázolhat és Magyarország államiságát ezzel az ellenzékkel szemben visszafejleszteni nem képes. *(Ugy van! balfelől.)*

Ez az egyik. A másik pedig az, hogy ennek az ellenzéknek ellenzéknek is kell ám lennie, és leghatározottabb, legerősebb állandó küzdelmet kell folytatnia azért, hogy visszafejlődés ne történhessék és hogy az a nemzeti irányban való előrehaladás lehetséges legyen.

Én sem az egyiket, sem a másikat ezeken a padokon és ezen az oldalon nem látom. A függetlenségi párt, a melynek elveit vallom, a melyhez tartoztam még nemrégiben, egy nagy programmot vall megvalósitandónak, a nemzeti ideáloknak majdnem egész tömegét. Azt involválja ez a dolog, hogy ha a képviselőház pártjainak egy része most ezen programm egy kisebb részét tartja megvalósitandónak, ezért kisebb akcziót kell, hogy folytasson; ha többet akarunk elérni, nagyobb harczot kell inditani.

De lehetetlen és megbocsáthatatlan az, hogy a lehetséges, a kivivható, a képzelhető dolgoknak egész tömegét vegye fel a párt a maga programmjába, és ezért sokkal kisebb harczot

Digitized by Google

folytasson, mint az, a ki csak kevesebbet vett fel a maga programmjába. Mindent hirdetni, de semmit meg nem valósitani: ez egy képtelenség, és ha az országgyülés egy része, a mely nemzeti hevülettől eltelve, a nagy eszméket hirdeti és vallja magáénak, lehetetlennek tart egy kis dolgot, akkor ne hirdessen olyan programmot, a mely annak százszorosát is kiteszi és a melyhez még kevesebb ereje van, ha a kevesebbet sem birja keresztülvinni. (*Ugy van! balfelől.*)

T. képviselőház! Mondjuk meg őszintén: a ki hiszi a függetlenségi programmot, annak cselekednie is kell, a ki pedig nem hiszi, az ne is hirdesse. (*Helyeslés balfelől.*) Ha valaki hirdeti a függetlenségi programmot, akkor álljon is helyt a politikának minden vonatkozásában, minden ellenséggel szemben és minden időszakban, (*Élénk helyeslés balfelől.*) és semmi pártakcióban nem szabad azt megengedni, a mi a mostani alkalommal is történt. Igaz, lehet, hogy a t. kormánynak, a t. szabadelvü pártnak, talán még az országnak is jó volt a leszerelés, e felett nem vitatkozom, de az bizonyos, hogy a függetlenségi pártnak és a függetlenségi politikának rossz volt, rossz volt ugy, a mint meg volt csinálva, a mint keresztül volt vive, mert sem eredményeket nem ért el a kellő mértékben, sem azokat nem garantálta, sem olyan módon megcsinálva nem volt, hogy a függetlenségi párt a maga közönségét az országban megszaporitotta volna. Ismétlem, t. képviselőház, Magyarország addig nem fog előhaladni a maga államiságában és a maga jogaiban, a mig egy olyan erős ellenzék nem lesz Magyarország pártjai között, a mely radikális programm alapján, radikális pártpolitikát is folytat, a mely semmiféle kérdésben nem alkuszik meg, (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) a mely nem is markol azonban többet, mint a mennyit keresztül vinni képes, a melyben nem lesznek ellentétek, mint itt, hol az egyik semmit, a másik mindent követel, azért, mert különben az akciót előbbre vinni nem képes, hogyha egymás ellensulyozására túlzó követelésekkel fel nem lép. Nem lehet a nemzeti ügyet előbbre vinni t. ház, a függetlenségi párt politikája alapján mindaddig, a mig ezt a nemzetet nem szervezik, lelkét meg nem töltjük ideálokkal és példával nem fogunk előretörni minden egyes alkalommal. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Sokat lehetne még e kérdésről beszélni, de nem akarok azzal bővebben foglalkozni. A beszéd nem sokat ér. (*Igaz! Ugy van! a jobboldalon.*) Beszéd Magyarországon nagyon sok volt már. Voltak ellenzéki pártok, voltak kormánypártok, voltak kormányok, a melyek adtak mindenféle programmot; majdnem minden képzelhető programmot megadtak már, de a mikor tettre került a dolog, sohasem állták meg a helyüket. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

És ez annak a bizonyitéka, t. képviselőház, hogy Magyarország pártjai hirdetik az igét, de maguk sem hisznek benne és a mikor megvalósitásra kerül a sor, nincsen bennük akarat és kitartás az akczió keresztülvitelére. (*Helyeslés a szélsőbaloldalon.*) Hogyha végig nézek az állapotokon, a t. miniszterelnök ur édes apja volt Magyarországon az az ember, a ki nemzeti elveit egyszerüen ajtón kivül hagyta és igy ment bele a bársonyszékbe és ezzel Magyarország politikai árulására olyan példát adott, a melyet nemzedékeken keresztül sem lehet kiirtani és kiszámithatatlan erkölcsi romlást okozott. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) Utána jött a második és harmadik és csodálatosképen erről az oldalról is az emberek egyik napról a másikra szépen átvándoroltak oda, hol egy kis főispánságért, hol ezért, hol azért. (*Igaz! Ugy van! a baloldalon.*)

Itt volt, t. képviselőház, a volt nemzeti párt, a mely átment a szabadelvü pártba, átvitte oda programmját is és a mikor cselekvésre került a dolog, a mikor legizzóbb volt a helyzet, mikor tisztán csak az ő elhatározásától függött, hogy keresztülviszi-e elveit vagy sem, akkor bizonyos opportunisztikus szempontokból a nemzet iránti félelemből elhallgatott. A következménye az volt, hogy a maga elveit is ki kellett onnan hoznia és visszakerült arra a helyre, a hol volt és nem ért el az egész dologgal semmit. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*)

Itt van, t. képviselőház, a függetlenségi párt, a melynél a dolog megforditva áll és a mely sohasem engedett az elveiből semmit. Egy hasonlattal meg is mondtam, t. képviselőház, hogy olyan két elv, a melynél akczióra egyiknél sem kerül a sor, az tökéletesen egyforma, mert az mindegy az országnak, akár 67-es, akár 48-as alapon állok, hogyha egyformán cselekszem, hogyha más zászló alatt, de ugyanarra a czélra törekszem. (*Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.*) A 48-as pártnak mindig az volt a hibája, hogy nem tudta keresztülvinni a programmját a maga teljességében, mert nem követett annak megfelelő politikát, párttaktikát és nem igyekezett a maga egész programmjával a nemzetet betölteni. Az a párt, t. képviselőház, a mely nem követ el mindent a maga ellenfelével szemben, épugy támogatja azt a pártot, mint az a párt, a mely azt nyiltan bevallja. (*Helyeslés balfelől.*)

Ez a nagy harcz is bebizonyitotta azt, hogy a mig Magyarországon egy erős, elhatározott ellenzék van ama félelmes Bécscsel szemben, addig az osztrák nem csinál semmit ellenünk. De mihelyt az ellenzék beadja derekát, az osztrákok elkövetnek mindent, hogy a hirdetett, de meg nem valósitott igéreteket visszacsinálják. Arra a csendességre, a mely augusztusban volt, mikor ő Felsége kihallgatást adott Budapesten, következett a chlopyi hadiparancs, és arra a csendességre, a mely a függetlenségi párt leszerelése után és szótartásának kötelezettsége után beállott, következett Pitreich és Körber urak támadása. Már most kinek higy-

Digitized by Google

jen az ember? Ő Felségének, a ki a chlopyi hadiparancsban azt mondja, hogy »soha«, az ő osztrák miniszterelnökének, vagy a közös miniszternek, a ki quóta szerint a mienk, és a kik szintén azt mondják, hogy »soha«, vagy pedig a miniszterelnök urnak, a ki azt mondja, hogy megcsinálja azt, a mit elvállalt. Ugy vagyunk, mint az egyszeri gazda a két cselédjével, a kik kétféleképen beszéltek. Az egyik azt mondta, hogy szántani küldött a gazda, a másik meg azt, hogy vetni küldött. Nem tudom, vajjon a cselédek értették-e rosszul gazdájukat, vagy a gazdájuk beszélt-e kétféleképen. De eszembe jut a nyirádi ember dolga is. A mikor kint volt a fiával télidőben a mezőn és a kezébe fujt, megkérdezte a fia: mit csinálsz édes apám? Melegitem a kezemet. Délben hazamentek. Meleg volt a leves, az apa fujni kezdte. Mit csinálsz, kérdezte a fia. Hütöm a levest. De furcsa szája van édes apám, mondta a fiu, ha tetszik, hideget fuj, ha tetszik, meleget fuj. Épen igy egy és ugyanazon a héten Körber azt mondja, hogy svarczgelb lesz a hadsereg, és Tisza István itt azt hirdeti, hogy magyar lesz. Egyszer osztrákot fujnak, másszor magyart fujnak.

A hadügyminiszter ujsága, az Armeeblatt a miniszterelnök programmja után, sőt az első leszerelés után is közölt egy czikket, a melyben azt irja, hogy az osztrák tiszteknek a magyar nyelv tanulása azért helyes és szükséges, mert igy, ha áthelyezésük szükségessé válik, nem német ezredekben alkalmassá válnak »das Offizierscorps des k. und k. Heeres unter allen Verhältnissen schwarz-gelb zu erhalten.« Ha tehát a hadügyi vezetésnek az az intenciója, hogy a hadsereget minden körülmények közt fekete-sárgának tartsa meg, micsoda eredménye lehet annak, hogyha Magyarországon abban a négy-öt kadétiskolában és alreáliskolában ezentúl talán a tornát, vivást, uszást, szépirást, magyar nyelven fogják tanitani, hogyha pl. a földrajzot és történelmet, mondjuk: a magyar nyelvet is német vagy cseh tiszt fogja ott tanitani és azt a szellemet viszi be, a melyet az Armeeblatt a hadügyminiszter és Körber miniszterelnök mindennap hangoztatnak. Nem értünk el igy és nem is érhetünk el semmit. Mert az a rendszer, a mely évszázadok óta divatban van Magyarországon, jól ki van próbálva és helyesnek is van találva, és sikerül is minden alkalommal, különböző módon, törvényben vagy rendeletekben, jó vagy rossz ember utján, személyváltozással, vagy másképen igéreteket tenni a nemzet akaratának, a mikor lázban volt, de a midőn a hideg borogatás után a láz lecsendesedett, akkor mindezt lassan visszacsinálni és a nemzetet ismét a régi állapotba visszasülyeszteni. Ennek az esztendőnek folyamán is bebizonyult, hogy a császárság folytonosan lesi, hogy a nemzet mikor merül álomba és akkor éjjeli rablókalandokra indul, hogy jogainktól megfoszszon bennünket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ez ellenében is csak erős ellenzék nyujthat védelmet, de nem olyan, a mely csak itthon, a honvédelmi miniszterrel és a miniszterelnökkel szemben mondja el a véleményét, hanem olyan, a mely megmondja a magáét a hadügyminiszternek is, felkeresi az ellenséget a maga fészkében és ott porolja ki a német nadrágját, a hol éri. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Sok mindent fel szoktak hozni az ellen, hogy a függetlenségi párt belemenjen a delegációba. Én ezekkel az érvekkel nem vitatkozom, csak konstatálom, hogy a negáczió politikája immár 36 esztendős, ennyi időt mulasztottunk el, hogy az osztrákot ott szorithassuk a saját fészkében, széjjeltörjük a delegációt, és megcsináljuk a magyar hadsereget. A 36 esztendő alatt visszafejlődött Magyarország hadseregében, és mindenképen. De, t. ház, ha egy társzekér indok szólana is a mellett, hogy a delegációba ne menjek be és én csak ezer magyar tiszttel is többet tudnék belevinni a közös hadseregbe, akkor is azt tartanám a társzekér indokkal szemben, hogy bemegyek a delegációba, ha ott fajomnak, nemzetemnek hasznot hajthatok. Mert a 67-es pártok ott maguk közt csinálhatnak, a mit akarnak, és abba a hitbe ringathatják *(Zaj. Elnök csenget.)* a katona urakat is, és a bécsi udvart is, hogy a magyar nemzetnek az az óhajtása, a melyet ott Münnich Aurél és más képviselőtársaim kifejeznek.

T. ház! Egy dologra hivatkozom, és nagyon szavahihető helyről tudom, hogy Magyarország egy előkelő emberének irása ő Felsége asztalán fekszik, és ő Felsége, mikor azt elolvasta, egy magyar miniszter előtt ugy nyilatkozott, hogy: »Uram, ha mind igaz, a mi itt el van mondva és le van fektetve, akkor engem az én minisztereim 36 esztendőn át csaltak és nekem 36 esztendőn át hazudtak.« Arra való a függetlenségi párt, hogy bemenvén a delegációba, ott közvetlen közelről, a diplomáciának szeme előtt megmondja, hogy ezek és ezek a mi kivánságaink és megmutassa ott, hogy milyen a magyar nemzetnek szelleme? Addig, mig a függetlenségi párt a többségre nem törekszik és sem a delegációba nem megy be, sem itt a parlamentben egyes kérdések tekintetében az elhatározott harczot fel nem veszi és azt végig nem küzdi, addig a függetlenségi párt elveszett érték nemcsak a nemzetre nézve, hanem elveszett érték a katonai téren is. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Több mint egy évvel ezelőtt bizonyos igéretek tétettek itt a házban. Két hónappal ezelőtt ismét egy programmot adtak itt a házban. Kérdem tehát a t. miniszter urat: miért nem lehet megtudni Magyarországnak azt, hogy annak a programmnak egyes pontjai miképen állanak, mikor lesznek keresztülvive és mikor lesznek garantirozva? *(Helyeslés a baloldalon.)*

Kérdésem egyszerü és odairányul, hogy mi a titkolni való abban, vagy a kivitelben mi a

Digitized by Google

lehetetlenség, hogy magyar zászlót fognak-e alkalmazni a hadseregben vagy sem? Más megoldás nincs. *(Ugy van! a baloldalon.)* Két zászlót összefabrikálni nem lehet. A zászlónak nyelét magyarra festeni, a szövetét osztráknak hagyni, vagy szövetét magyarra festeni, s a nyelébe a »Gotterhalte« muzsikáját tenni nem lehet, mert efféle kisérletekkel a közös zászlót megcsinálni nem engedjük. Itt nincs kertelésre szükség. *(Ugy van! a baloldalon.)* Itt csak arról van szó, hogy a magyar zászlót alkalmazzuk-e, vagy sem? Ezt a kérdést tanulmányozni sem kell. A miniszterelnök ur tudja, hogy a magyar zászló már nagyon régen készen van, hogy azon változtatni sem lehet, mert az törvényes dolog, hogy azon változtatni nem engedünk, mert annak megváltoztatása még több okot szolgáltatna az obstrukczióra, mint maga a létszámemelés kérdése. Miért nem rukkolnak ennélfogva elő azzal, hogy meglesz-e a magyar zászló, vagy sem? Mindaddig, a mig ettől a párttól, erről a részről, leszerelést követelnek azon a czimen, hogy majd lesz zászló, de azt nem mutatják meg, ez csak közönséges hunczutság a bécsi körök részéről, s a ki Magyarországon ennek felül, annak nincsen politikai érettsége. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Azt mondják, hogy három év alatt át fogják helyezni a magyar tiszteket. Kérdem a miniszter urat, hányat fognak azután Magyarországból odahelyezni? Azt mondja meg a miniszter ur, hogy hányat fognak oda kirendelni, hány magyar állampolgárt fosztanak meg magyar állampolgárságától és tesznek osztrák állampolgárrá? Azt mondja meg a miniszter ur, hogy a reformnak az lesz-e az eredménye, hogy több magyar tiszt lesz-e Magyarországon ezentúl a magyar hadseregben, vagy kevesebb? Mert az nem haszon, hogy ha elosztrákositott tiszteket ide visszakényszeritenek Magyarországba, a jó magyar fiukat pedig oda kiviszik, hogy németül tanuljanak, hogy elosztrákosodjanak, hogy azután vén korukban strupirtan hozzák őket vissza, hogy legyen Magyarországon nyugdijuk és itt éljenek penzióban. Nekünk nem az a kivánságunk, hogy önök magyar fiukat onnan ide vagy innen oda helyezzenek, hanem az, hogy a magyar fiuk magyar ezredben szolgáljanak és ne vigyék őket sehová, hogy a magyarországi ezredek magyarokká legyenek. Arra tessék feleletet adni, hogy a hadvezetőség beleegyezik-e abba, hogy a Ludovika Akadémia és a többi magyarországi intézetek növekedése folytán előállott tisztszaporulat a magyar ezredekben lesz kizárólag elhelyezve, hogy a többi intézetekből most már inkább előkerülő magyar kvantum és magyar százalék magyarországi ezredekben maradjon. Arra méltóztassék feleletet adni, hogy a hadvezetőség nem fog-e tovább is osztrákokat csinálni a mi fiainkból, a kik a magyar állam költségén, magyar alapitványokból, tehát magyar pénzen neveltettek fel?

Az nem haszon e nemzetnek, hogyha a jóvérü, fiatal, használható magyar gyermekeket — mint az utolsó három esztendőben is 189-et — osztrák ezredekhez nevezik ki tisztnek és kadétnak, és az utóbbi esztendőkben 49 vén magyar tisztet, a kit már Ausztriában kihasználtak, visszaküldenek Magyarországba. *(Ugy van! a baloldalon.)* A reformnak nem az volt a czélja, hogy a fiatal magyar gyermekeket odaküldjük, az öregeket pedig hozzánk küldjék vissza penzióba. A mi czélunk az volt, hogy a magyar anyag magyar ezredekben legyen, a magyar ifjak magyar ezredekben helyeztessenek el, mert különben a hadseregnek ez a része sohasem lesz magyar. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Én kétségtelen számokban mutattam be a t. honvédelmi miniszter urnak a dolgot, a statisztikai adatokat Kolossváry miniszter ur beszédéből vettem és én ugy értelmeztem, hogy egy év alatt, azaz 1903 julius 8-ikáig helyezték át azt a bizonyos számu tisztet onnan ide és innen oda, a miniszter ur szerint pedig három év alatt nevezték ki azt a 180 egynéhány magyar fiut, a kik magyar iskolákból kerültek ki, az ottani ezredekhez. Ez tény, ez igy áll a honvédelmi miniszter ur legalább igy mondta. A konkluzión nem igen változtat az a tény, hogy nem egy, hanem három év alatt vesztettük el azt a 189 magyar fiut, mert az igenis tény marad, hogy 189 magyar fiut elvesztettünk és pedig három részre osztva, évenkint 60 magyar ifjut vesztettünk el, szemben azon 29 öreg tiszttel, a kiket évenkint hozzánk helyeztek.

A most következő dolgokat egy interpellácziő keretében akartam elmondani, de, minthogy telik az időből, elmondom most. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Lovászy Márton: Időkimélés végett!

Lengyel Zoltán: Két dolgot akarok elmondani. A »Reichswehr« ugyanis felsorolja azon könnyitéseket, a melyeket Bécs városa ad a katonatiszteknek és katonai hivatalnokoknak, ha polgárai sorába akarnak lépni. Ezek a könnyitések a következők: először személyi és családi okmányokat nem kell beszerezni, hanem elég, ha az illető csapattest törzskönyvi lapjának kivonatát terjesztik be; másodszor a bécsi tartózkodási időnek igazolására elég a közvetlen katonai parancsnok szava; harmadszor a dijért való felvételi folyamodásnál a kerületi képviselet nyilatkozatától el lehet tekinteni, mert egy tiszt minimális jövedelme amugy is ismeretes; negyedszer elmaradhat a rendőrség erkölcsi bizonyitványa.

Továbbá, mondja a »Reichswehr«, az eljárás röviditése lehetséges az által, hogy az elutasitott folyamodó a helytartósághoz fordul és ha ennek elintézése kedvezően üt ki, Bécs város közönsége tovább nem felebbez. Alattomban értetődik itt az a biztatás, hogy a helytartósági végzés mindig kedvező lesz.

Digitized by Google

Ez az egyik, t. honvédelmi miniszter ur. A másik tény ehhez hasonló. Ugyancsak a »Reichswehr« szerint egyszerre 11 magyar honosságu tiszt vétette fel magát a sziléziai Freistadt város kötelékébe. Az előbb felolvastam az »Armee-Blatt«-nak kijelentését, a mely szerint minden körülmények között schwarz-gelb fog maradni a hadsereg. Már most méltóztassék megmondani a magyar nemzetre nézve a nagy eredményét annak a nagy harcnak, hogyha ennek az egész küzdelemnek csak annyi a konkrét eredménye, hogy a katonai hatóság mindent elkövet azon magyar fiainkkal szemben, a kik az osztrák ezredekben szolgálnak, hogy vegyék fel az osztrák állampolgárságot, mert különben kénytelenek lesznek őket Magyarországba visszahelyezni, sőt megértetik velök, hogyha nem veszik fel az osztrák állampolgárságot, inkább nyugdijazni fogják őket vagy könyörtelenül el fogják őket csapni. Lehet, hogy a miniszterelnök ur a tények valódiságát elismerni nem fogja, de ezekből mindenki láthatja, hogy Bécs városának most jut eszébe, óriási könnyitéseket szerezni a katonatisztek honosságának megszerzésére nézve, másrészt pedig tény az, hogy tömegesen folyamodtak magyar emberek az osztrák honosság megszerzéséért és ezt a legnagyobb könnyüséggel meg is kapják. Ha tehát három év mulva majd azt fogjuk kérdezni a miniszterelnök urtól, hogy hány magyar fiut helyeztek vissza, erre a kérdésre azt fogja felelni, hogy mindannyit visszahelyezték, a ki nem lett közülök osztrák állampolgárrá. *(Ugy van! balfelől.)* Hát köszönjük szépen! Igy tényleg az fog bekövetkezni, hogy a hány használható ügyes és képzett magyar fiu lesz az orsztrák ezredekben, a kik ő reájuk nézve nyereséget képeznek, azok mind osztrák állampolgárokká lesznek csak azért, hogy őket Magyarországba vissza ne helyezzék. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Itt van továbbá az igazságszolgáltatás kérdése. *(Halljuk! Halljuk!)* Én már sokat beszéltem ezen dolgokról, de most nem az érdekel, hogy mi és hogyan lesz ebben a kérdésben, és hogy elegendő-e ez az eredmény vagy nem, hanem az a tényállás érdekel, hogy a véderő-bizottság ülésein a t. miniszterelnök ur elődje azt mondotta, hogy az a reform nagyon rövid idő mulva a parlament elé fog kerülni, most pedig a lapok hiradásai szerint, a melyek meg nem cáfoltattak, igen erős ellentétek keletkeztek a miniszteriumban a felett, hogy miképen hajtsák ezeket a reformokat végre. Kérem, méltóztassék megmondani azt, hogy az obstrukczió mi tekintetben akadálya annak, hogy a közös hadügyminiszteriumban azok a közös szervek és alkalmazottak, a kik a magyar országgyülésen részt nem vesznek, a kiknek itt ülniök és beszédeink alatt unatkozniok nem kell, miért nem képesek megállapitani azt, hogy a katonai törvénykezés terén a magyar nyelv hogyan és miképen fog érvényesülni? *(Igaz! balfelől.)* Hiszen deczember 5-ike óta, a mikor azt mondta mindenki, hogy adjunk időt, már csaknem két hónap telt el! Miért nem előzékeny annyira a katonai hatóság, hogy megmondaná: ime ezek és ezek a pontozatok fognak oda bevétetni?

Itt van továbbá az a kérdés, a mely a nevelésügyre vonatkozik. Arról van szó, hogy a magyarországi intézetekben egynéhány tantárgyat magyar nyelven tanitsanak. Egy év óta még nem tudták megmondani, hogy a 10 vagy 12 tantárgy közül melyiket fogják ezentúl magyarul és melyiket németül előadni. Hát ehhez olyan horribilisen hosszu idő, oly nagy tanulmány és előkészület szükséges? Hiszen ha a tantervet kezembe veszem, fél óra alatt el tudom osztani, hogy ezt a részét kell németül, ezt a részét meg magyarul előadni és a t. honvédelmi miniszter ur ezt öt percz alatt is meg képes csinálni! Ha Magyarországgal szemben őszinték, akkor erre a halogatásra és időveszteségre nincs szükség, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* ha pedig nem őszinték, akkor mi következik ebből, t. miniszter ur? Az, hogy hazudnak az osztrákoknak, hazudnak magyaroknak, mert nem őszinték; hazudnak jobbra is, hazudnak balra is; az egyiknek azt mondják, hogy osztrák, a másiknak meg, hogy magyar lesz a hadsereg és a végén hazugságon fogja mind a két ország a közös hadvezetőséget és abba az egyvelegbe, a melyet megcsinálnak, nem fog belenyugodni egyik sem. Mi annyira érettek vagyunk már, hogy nem engedjük meg a közös katonai kormányzatnak, hogy szembekötősdit játszszék velünk. Az én hitem és meggyőződésem szerint itt ezen az ellenzéken a nemzet iránt tartozó kötelesség lett volna, hogy megköveteljük nemcsak a részletezését és nyilvánosságra hozatalát annak a programmnak, mielőtt feladtuk a magunk harczát, hanem meg kellett volna követelnünk az időt és a garanciát is, hogy mikor fogják ezt életbeléptetni, sőt azt is, hogy mivel lesz az garantálva, hogy ugy is fog maradni, mert pozitive tudom és állitom, hogy ha megszavazunk 80.000 ujonczczal többet, annál kevesebb nem lesz soha, de ha a hadügyminiszter ur egy rendeletet kiad, hogy pl. 5 tantárgyat fognak ezentúl magyarul tanitani, a másik héten már kiadhat egy másik rendeletet, a melyben az egészet egyszerüen konfiskálja, sőt többet mondok, még ki sem adja azt a rendeletet, a katonaságnál még az sem szükséges, egyszerüen azt mondja: nesztek, itt van az a magyar tankönyv, de a ki németül is nem tudja a leczkét, abból sohasem lesz tiszt. Igy tehát minden rendelet nélkül el van intézve a dolog. A mint hogy eddig is ilyenformán jártak el és nem lesz abból a tisztből soha magyar és abból a kadétiskolából nem lesz soha magyar katonai iskola.

B. Dániel Tibor: Jó lesz az egészen, majd vigyáz szegény Pichler után Lengyel ur a hazára!

Digitized by Google

Lengyel Zoltán: Nagyon örvendek, hogy a t. képviselőtársam a ház feloszlatása előtt hajlandó volt szüzbeszédét ekképen elmondani. *(Derültség.)*

B. Dániel Tibor: Majd elmondom, ha lesz rá alkalmam!

Lengyel Zoltán: Minden esetre a deési választók a Bánffy-párt alakulása után örömmel veszik tudomásul, hogy mikor utoljára szabadelvü képviselőt választottak, az is megszólalt a házban.

T. ház! Én erről a dologról nem fogok hosszasabban szólani. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Kötelességünket, az ellenzék kötelességének négy részét ismerem és ezek: felemelni a nemzet önérzetét, megerősiteni a meglévő erőt a nemzetben, szervezni a leghatározottabban, a legerősebben a nemzeti czél érdekében, s azzal a szervezett erővel ellenállást kifejteni a nemzetre törő erőkkel szemben, viszont azután megvalósitani mindent, a mire képesek vagyunk. Ennek megfelelőleg kötelességünk nemcsak az, hogy hirdessük az igét, hanem az is, hogy előre vigyük a nemzet öntudatát és önérzetét, hogy azzal az erővel ellenállást fejtsünk ki a ránk törő hatalommal szemben és keresztül is vigyük czéljainkat. Én a keresztülvitelnek ezt a mértékét, azután a nagy nemzeti fellángolás után, soha elégségesnek nem tartottam, soha eléggé garantirozottnak nem tartottam sem olyannak, hogy azzal én jóhiszemüleg választóközönségem elé léphettem volna és azt mondhattam volna, hogy én most már abba hagyhattam a küzdeldelmet, mert az a küzdelem a lehető legnagyobb eredményt érte el.

A legnagyobb hiánya ennek a katonai eredménynek épen ebből az okból a garancziáknak teljes és tökéletes hiánya és az, hogy ezek nem mint tényleges eredmények hozatnak ide, hanem pusztán mint olyanok, a melyek kormányprogrammot képeznek. Ebből a szempontból felfogva, ez erre a nemzetre nézve eredményt nem képez, mert programmok keletkeznek, programmok elmulnak, hisz ez lényeges változást az ország állapotában nem idéz elő, itt csak a tényekkel lehetne számolni. Az osztrák katonai vezetőség tehát, a mely oly perfidül és annyiszor kijátszotta a nemzetnek jogos törekvéseit, nem tarthat arra számot, hogy higyjünk az ő jóindulatában akkor, a mikor ő maga is egészen ellenkezőleg beszél. Egy miniszteri igérettel állunk szemben.

És most, habár nincs is itt, megkérdem Biró Lajos képvisető urat, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* a ki, mikor szó volt arról, hogy miért hittek Fejérváry Géza igéretében, azt mondotta: »a Széll Kálmán girójával hittünk neki«, hogy hát hol van most a giró a Tisza István miniszterelnök igérete mellett? Most a miniszterelnök igéretét magát többnek tartja-e, mint annak idején a Fejérváry igéretét, a melyhez még szükségesnek tartotta Széll Kálmán giróját? Avagy a t. miniszterelnök ur igéretéhez egyáltalán nem tart semmit szükségesnek?

Eötvös Károly képviselő ur azt mondotta, hogy ő desperál azért, mert tudja, hogy mindebből semmi nem fog megvalósulni. Én is azt mondom, hogy igy van. Nagyon közönséges dolog, de régi és igaz az, hogy Magyarországon minden miniszterelnök megbukott, a ki oly programmal jött ide, a melyben Magyarországgal szemben nemzeti tekintetben konczessziókra kellett igéreteket tennie. *(Ugy van! balfelől.)* Egyszerüen ugy teljesitik az igéreteket, hogy kasszálják azt a miniszterelnököt, a ki igéretet tett és igy a másiknak a keze egyáltalában nincs kötve.

Molnár Jenő: A másik tudja magát tájékozni és nem igér semmit!

Lengyel Zoltán: Két rendszer van egymással szemben, a mely átvonul az igazgatás összes vonalain és ágain. Az egyik a központositó, a czentralisztikus irány, a mely Bécsből akarja az összes államokat kormányozni egy kézből, a mely az egyes országoknak nemzeti sajátságait le akarja törölni, a mely a maga hatalmi vágyainak akarja a népeket korlátlanul aláhajtani; a másik pedig az, a mely a maga nemzeti és egyéni sajátságait akarja államunkban érvényesiteni.

Magyarországon a magyar hadsereg csak akkor lesz megcsinálva, mikor magából Bécs városából fogják azt hirdetni és tényekkel igazolni, hogy az összpontositó és czentralisztikus irány megszünt, hogy a czentralizmusnak az osztrák birodalomban vége van. *(Ugy van! balfelől.)* Ma pedig ennek ellenkezője áll, a mennyiben magyar nemzeti törekvéseinkkel szemben a központi szervek és hatóságok minden egyes alkalommal a czentralizmusnak, az abszolutizmusnak szószólói. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Ez az irányzat nem tud nemzetről egyáltalán semmit. Hol honosság szerint osztályoz, hol néptörzsnek nevez minket, hol egy sorba helyezi a magyart a czigánynyal és igy tovább, de azt, hogy nemzet, hogy állam vagyunk, hogy nekünk államnyelvünk van, hogy a mi királyságunk történelmi, a mely nem is állott, nem áll ma sem, nem is fog állni soha egy szinvonalon az osztrák császársággal, a mely akkor született, a mikor a magyar királyság már 800 esztendős volt. Ezt ez az irányzat elismerni sohasem fogja.

Hogy valamikor lehetséges legyen, hogy a szlávság és a németség áradatában a központositó törekvések ellen védekezni tudjunk és meg ne semmisüljünk, ahhoz Magyarországon és a magyar nemzetben önérzetnek kell lennie, hogy összetartsanak, fellángoljon a nemzeti önérzet, a mely egyesiteni tudjon itt mindent, és ne türjön meg semmit, a mi ezzel a nemzeti törekvéssel ellenkezik. *(Helyeslés a baloldalon.)* Nekünk semmiféle küzdelemben ezt a nagy czélt, a

Digitized by Google

nemzet önérzetének, öntudatának, önbizalmának megerősitését nem szabad szem elől tévesztenünk, és a nagy harczot nem lett volna szabad és nem szabad ugy befejezni, hogy az az önbizalmat csökkentse, az önérzetet lefokozza és az öntudatot megsemmisitse. *(Igaz! a baloldalon.)*

A kormánynak ép ugy kötelessége, mint az ellenzéknek, közrehatni arra, hogy ez a lehangoltság, az önbizalom e csökkenése, a nemzetben megszünjék, hogy megnyugvás támadjon az egész vonalon, de nem az által, hogy a függetlenségi és a nemzeti párt leszerel, hanem az által, hogy az eredményekben és garancziákban felfokozza a lehangolt nemzeti önérzetet.

A t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy leveri az ellenzéket ugy, hogy a házszabályok megsértése utján fog erőszakoskodni. De én azt kérdem, milyen nemzeti czélt fog ezzel szolgálni és mily nemzeti hasznot fog ezzel elérni? Semmi egyéb czélt, mint azt, hogy az a hadsereg, a mely 400 esztendő óta nyakunkon van, vérünkön hízik és czéljainkat sohasem szolgálja, nyakunkon lesz és itt fog elterpeszkedni továbbra is. Azt a hasznot fogja elérni, hogy Magyarország önbizalma a kivihetőség tekintetében el fog szunnyadni teljesen, hogy 50 esztendőnek kell eltelnie, mig ismét oly ember fog feltámadni, a ki egy védelmi harczba képes lesz belevinni a nemzetet.

A t. miniszterelnök ur megtehet mindent a bécsi hatalom szolgálatában és érdekében, de nem hiszem, hogy magyar ember létére az ő lelkével összeforrott dolog lenne az, hogy ilyent megpróbáljon az ilyen küzdelem befejezésére. Házszabályaink a nemzeti czélnak eszközei nemcsak a mostani időre, de a jövőre vonatkozólag is, és ha most ezt a bástyát letörjük, akkor minden nemzeti mozgalom a jövőre vonatkozólag lehetetlen lesz. A nagy liberálisok, a kik azt mondják, hogy most kell megmenteni az országot a klerikális reakcziótól stb.-től, nem gondolnak-e arra, hogy ha jövőben csakugyan klerikális uralom lesz Magyarországon, nem épen a liberálisok által csinált házszabályreformok fognák-e letörni minden nemzeti mozgalmat? Ez a kérdés nem a házszabályoknak kérdése, de a lelkiismeretnek és hazafiságnak kérdése. *(Igaz! a baloldalon.)* És ha bennünk buzgóbb hazafiság, önérzet és önbizalom van, azt nem kell letörni, hanem a nemzet javára intézményekben kell megtestesiteni és hasznos munkára kell felhasználni.

Öt percz szünetet kérnék.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Lengyel Zoltán képviselő ur folytatja beszédét.

Lengyel Zoltán: T, ház! Arról a kérdésről akarok még szólani meglehetős rövidséggel, miért van szükség erre az egységesnek hirdetett és egészen osztrák hadseregre, és mi a németségnek és mi a dinasztiának érdeke a katonai kérdésben?

Visszamegyek egészen gróf Andrássy Gyula képviselő urnak arra a nevezetes márcziusi beszédére, a melynek első fele olyan nagy felháborodást okozott ebben a házban, a midőn azt mondotta, hogy babiloni tornyot akarunk épiteni, ha a magyar nyelvet fogjuk behozni a hadseregbe. Nagy csodálkozással nézett rá az egész ház, és nagy felháborodással szólottunk a dologról, mert kétségtelen, hogy ha a nemzeti törekvések és a magyar állami érdekek mellett magunkat exponálni kötelességünk nekünk, kis embereknek, talán olyan családok ivadékainak, a kik alig pár század óta vannak a hazában, a kiknek nincsen mértföldekre terjedő uradalmuk, ősi kastélyuk, nagy nevük és régi dicsőségük: akkor százszor inkább kötelessége egy nagy család fiának, a milyen gróf Andrássy Gyula is, a nemzeti ügyek mellett exponálni magát, és nem mindig azon igyekezni, mikép viselhesse ugy magát, hogy a nemzet előtt se veszitse el népszerüségét, de Bécs előtt is mindig kedves maradjon. Mint magyar mágnásnak, épen a legrégibb és legelőkelőbb családoknak kötelessége az, hogy zászlóvivői legyenek a nemzeti eszmének, mert Magyarország nem lesz képes másképen megmaradni és nem fog fennállani a népek zivatarában másképp, mint ha azok, a kik a nemzettől nagy nevet, vagyont, történelmi hagyományokat, dicsőséget, minden egyebet kaptak, a nemzeti ügynek élén fognak állani. Nem a közember kötelessége, hogy magyar legyen, nem a napszámosnak, a kinek kenyere is alig akad az országban, hanem az arisztokrácziának kötelessége elsősorban, hogy ne féltse Magyarországot semmiféle veszedelemtől, és nemcsak az opportunitás terén kell előlmennie, hanem a nemzeti küzdelemben is vezérszerepet kell vinnie. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Hogyha azok a családok, a melyok a 40-es években zászlóvivők voltak: a Festetich, Károlyi stb. családok hasonlóképen ilyen szintelen nemzeti politikát követtek volna, azok sem tudták volna a nemzeti ügyet előbbrevinni, azok sem tudtak volna a nemzet lelkében az ország nagy kérdései iránt lelkesedést önteni.

Azt mondta gr. Andrássy Gyula, hogy a babiloni tornyot fogjuk ezzel megépiteni; mi azt kérdeztük tőle, hogy kinek a számára fogjuk azt megépiteni: Magyarország fog megbomlani azért, mert magyar lesz a hadsereg? Ő azt felelte erre, hogy nem, hanem Ausztria. Hát mondják meg nekem azok, a kik a 67-es alapot jónak, helyesnek és talán örök természetünek is tartják, hogy hát csakugyan olyan helyes-e az a szövetség, hogyha Magyarországnak németnek kell lennie azért, hogy Ausztria a maga államiságában fenmaradhasson? Pedig a helyzet és a felfogás tényleg ilyen, t. ház. Mert a bécsi udvar ugy látja a helyzetet, hogy mihelyt Magyar-

Digitized by Google

ország magyar lesz, Ausztria szétbomlik a maga nemzetiségi elemeire, szóval nem tud megélni a maga lábán akkor, hogyha Magyarország is a maga lábán jár. Én sehol a történelemben példát nem tudok arra, hogy egy nemzet fiai azt tanitsák, hogy ők szegények akarnak maradni, nem akarnak nemzet lenni csak azért, hogy a másik állam éljen meg, a mely nem is nemzet, csak egy összetákolt gépezet, a mely soha hálás, soha jó, soha Magyarország iránt jószivü nem volt, hanem minden alkalommal csak az életünkre tört és minket igyekezett leverni. Ez lehet a dinasztiának, lehet az osztrákoknak érdeke, de nem lehet érdeke Magyarországnak; ilyen gavallérságot semmiféle nemzet nem ismer, nem csinált és nem is fog csinálni soha.

Nagyon sokat lehetne még szólani arról, hogy a közös hadseregre nem a háboru szempontjából van szükség, mert ez a hadsereg csak erősebb lesz azáltal, ha magyarországi része magyarrá lesz, az osztrák része pedig egyáltalában nem gyöngül azáltal, hogyha magyarországi része akár német, akár magyar. Hanem a béke szempontjából van arra szükség; egy közigazgatási rendszabály az, hogy a szétzüllött Ausztriát összetarthassák azáltal, hogy az egészet egy testnek mutassák be, és hogy egyes csapatoktól innen oda dobva, a tiszteket áthelyezhessék és az elégedetlenséget folytonosan el tudják fojtani az által, hogy a hadsereg révén jó féken tarthassák az ő nemzetiségeiket. Pedig egészen bizonyos dolog az, t. ház, hogy hadsereget nem azért tartunk fenn, hogy az békében legyen jó hadsereg, hanem, hogy háboru esetén váljon be. *(Zaj. Elnök csenget.)* És ha az a hadsereg békés időkben az országnak előnyöket nem nyujt, sem nemzeti, sem gazdasági, sem egyéb tekintetben, csatáit pedig mindunatalan és mindörökre elveszti és még kilátás sincs arra, hogy valaha győzhessen, akkor ez világosan csak eszköz a czezarizmus kezében, de nem eszköz a nemzeti élet fellendülésére. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* Ezért vagyunk mi magyarok, t. ház, ennek a hadseregnek esküdt és halálos ellenségei és gyülöljük ezt a hadsereget teljes erőnkből és el is fogunk követni, a mig ezen a földön élünk, mindent, hogy ez a hadsereg kipusztuljon Magyarországból. Ha magyarrá lenni nem akar, akkor annak itten nincsen békessége soha. Ez a harcz ujra fel fogja ütni fejét és örökös marad mindig, mig az a hadsereg magyarrá nem válik és nemzeti életünket megmételyezi a helyett, hogy ragyogó glóriával venné körül a mi állami egész életünket.

A németségnek nem az az érdeke, hogy itt a nemzeti erőt lenyügözve tartsa egy osztrák hadsereg. Más fajoknak sem ez az érdeke. A németségnek távolabbra kellene néznie és látnia kellene, hogy a szlávsággal szemben egy hatalmas Magyarország a védőbástyája. Nem az kellene, hogy a németség feladata legyen, hogy erejének egy részét hiábavaló sziszifusi munkában tartsa a magyarság ellen, mert igy sem a németség, sem a magyarság nem fog kifejlődni és a szlávság előbb-utóbb teljesen el fogja söpörni mind a kettőt. Mig ha a németség a maga czéljait távolabbi szempontból fogná fel, akkor feladata csak az lehetne, hogy Magyarország erőkifejtését elősegitse, mert az rá nézve sohasem veszedelmes, mert a szlávsággal szemben a világon sehol sem fog védelmet találni, csak a magyar fajban. A német hadsereg Magyarországon lehet hatalmi, lehet császári érdek, de nem lehet a német fajnak nemzeti érdeke. *(Ugy van! balfelől.)* Épen nálunk Magyarországon egy magyarból sem csinálnak németet az által, hogy egy pár ezer német tisztet itt sétáltatnak: ez által csak megakadályozzák a magyar faj konszolidációját és védekezését a szlávsággal szemben. Gyötrik a magyart, valamint a tótot, az oláht és a többi nemzetiségeket egy teljesen idegen nyelv megtanulásával; idegen czimerrel, idegen zászlóval kinozzák őket, a miből a németség semmi hasznot sem huz, legfeljebb azt, hogy itt tartunk egynéhány Ausztriából elszabadult vásott gyereket, a kiket bedugtak a katonai intézetekbe, a kik itt a legnagyobb kényszerhelyzetben vannak és annyira szeretnek itt lenni, mintha valahol Ázsiában volnának. Az a néhány osztrák gyerek kénytelen itt az izzó magyar levegőben élni, de az sem neki, sem Magyarországnak nem öröm és nem élvezet. A helyett, hogy azt a pár embert itt tartanók, arra kellene törekednünk, hogy a hadsereg a maga szellemében és erejében magyarrá váljék, a mi Magyarországnak óriási hatalmat jelentene, a melylyel a németségnek is csak védőül szolgálna. *(Ugy van! balfelől.)*

Bismarck mondotta, hogy azért nem csinálták vissza 48-at, hanem egy ilyen össze-visszatákolt országot csináltak, mert a németség a Duna medenczéjét nem engedheti. Kiderül tehát, hogy az osztrák hadsereg fentartásának szükségességét Berlinből hangoztatják; a bécsi udvart onnan presszionálják. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* A berlini udvarnak ez valósággal érdeke is, nem azért, hogy Magyarországot németté tegye, hanem hogy Ausztriát szétrobbanthassa. Mert igy eléri azt, hogy az összes népek a legnagyobb elégedetlenségben élnek; mind várják a szabaditót Berlinből, a kinek egyszer el kell következni és egyszer el is fog következni. A Habsburgoknak a magyar hadsereg lenne az érdekük, mert egy kielégitett nemzet megvédi őket Berlinnel szemben, de egy német hadsereg nem fogja őket saját német fajával szemben megvédelmezni sohasem. Ha német születésü lennék az osztrák hadseregben, ha százszor megesküdtem volna az osztrák császárnak, még akkor is, a mikor jönne a német császár fajom nagy hatalmával, annak zászlaja alá szegődném; és oda fognak szegődni azok a nagy német ideáktól megtelt osztrák katonatisztek is; magyar pedig nincsen a had-

Digitized by Google

seregben, és igy egy pillanat alatt megcsinálhatják, hogy a német császár mint osztrák császár kardcsapás nélkül vonuljon be Bécs városába. *(Zaj a jobboldalon.)*

Azt hiszem, önöknek sokkal inkább volna módjukban az erre vonatkozó törekvéseket tanulmányozni és autentikusan is megtudni azt, hogy vannak ilyen törekvések a berlini udvarban és azok egész Németországot és az egész német Ausztriát áthatották. De nem is szükséges róluk beszélni, annál kevésbbé mosolyogni, mert meg vannak irva kötetekre terjedő munkában és annak apostolai vannak Németországban is, Ausztriában is; de meg a természet törvényénél fogva nagyon világos is, hogy a német faj a némettel akar egyesülni és a válaszfalakat le akarja rombolni. Épen olyan természetes törekvés ez, mint a milyen volt Magyarország és Erdély között, a hol mesterséges válaszfalat alkottak, és a hol azt a válaszfalat az idő és a nemzet ereje lerontotta. Ausztria egyesülni fog a nagy Németországgal, akármit csinálnak is, és ez ellen a Habsburgok sehol máshol védelmet nem találnak, mint Magyarországban. Megtörténhetik az, hogy a nagy szétbomlás idején elvész rájuk nézve nemcsak Ausztria, de Magyarország is, mert Magyarország is tárt karokkal fogja fogadni a Hohenzollerneket, ha egy nagy csatavesztés után mint szabaditók jönnek és azt mondják, hogy azt a Kossuth-szobrot pedig én állitom fel, azt a hadsereget én teszem magyarrá, azt a királyi palotát az ő történelmi dicsőségében én állitom helyre és én népesitem be, holott ezt ma a Habsburgok is megtehetnék, ha becsületes, őszinte és magyar tanácsadókra hallgatnának, nem pedig a berlini udvar fizetett kémjeit alkalmaznák a tanácsadásra. Mert az kétségtelen, hogy ma a Habsburgok legjobb tanácsadói között egész csomó berlini kém van, a kik a poroszok érdekeit szolgálják és a kik tanácsaikat csak azért adják, hogy a Habsburguralom minél hamarább összeomoljon.

A nagy németek ez idő szerinti érdeke, de nem az uralkodóház érdeke az, hogy itt német hadsereg legyen, mert mi magyar hadsereggel megvédelmeznők a dinasztiát, ugy vészben, mint viharban, de ma nincsen kit és nincsen miért védelmezni meg, mert ma üresen áll a királyi palota, fizetünk 9,300.000 koronát, kapunk érte 104.000-et, a melyet itt költenek el évenként. Bécsben Siegesallét akarnak csinálni, operát emelnek, az udvar nagy fényben, dicsőségben ott él, ott költik el a magyar czivillistát is, és Magyarországra csak egy-egy kicsike szobor jut, a melyet a mikor le kell leplezni, senki sem megy oda, még a lapok utján sem merik megirni, hogy mikor lesz a leleplezés, annyira restellik.

T. ház! Mikor végigcsináltuk ezt a harczot és mikor a chlopyi hadiparanes reánk zuditotta a hideg zuhanyt, később Körber beszéde, azután a többi és most a t. miniszterelnök ur beszéde, a ki azt mondja, hogy azután csináljunk, a mit akarunk, csak egyszer a katonát adjuk meg, de ellenértékről nem tud: mindezek a dolgok arra inditanak, hogy megismételjem Wolf képviselőnek egy állitólagos kijelentését, a ki azt mondta: a Habsburgok nem bánják, ha Magyarország ma magyar, holnap német, holnapután cseh, vagy tót, vagy oláh, nur die Kinder und das Geld hergeben! *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Ez a kivánságuk: Magyarország adja oda pénzét, vérét és álljon a császári szekér elé és vontassa azt, de mint egy igavonó állatnak sohase legyen kivánsága, még enni se kérjen.

Pedig mi, t. képviselőház, egy ezer esztendős nemzetnek érezzük magunkat, a mely nemzetet számtalanszor eltiportak, a szerencsétlenségek összezuztak, de a melyet e föld szinéről eltörölni nem tudtak, mert az minden elnyomás daczára mind erősebben és erősebben támadt fel, fejlődött és nemzeti érzésében erősbödött. És ha a történelem tanusága szerint a legnagyobb veszedelmek között is megállottunk, nem fog ez a nemzet elsenyvedni soha, ezt tönkretenni nem lehet, kedvünket, erőnket sem fogjuk elvesziteni a nemzet jogos kivánságainak törhetetlen érvényesitéséhez béke idejében sem. Mi nem fogunk megijedni, t. képviselőház. Ha nem birt velünk Ausztria, s ez az osztrák császárság akkor, a mikor háta mögött állott még az egész nagy németség, Olaszországnak egy része, az egész német birodalom, s a németségnek minden hatalma és ereje, s a mikor ezzel szemben Magyarország magyarajku lakossága 1,200.000, majd 4,500.000, aztán 5 millió, majd 6 millió volt: nem fogunk ma megijedni rongyos 8 millió osztrák némettől, mert tudjuk, hogy ma több millió magyar van Magyarországon, mint a hány millió német lakik Ausztriában. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Azt is tudjuk, t. képviselőház, hogy az a kényszerhelyzet, a mely Ausztriában ma fennáll, csak ideig óráig tartható fenn, a népek azt csakhamar lerázzák nyakukról, s a két birodalomnak 50 millió lakosa nem fogja eltürni annak a nyolcz millió hitvány osztráknak...

Holló Lajos: Éljen! Éljen! Hitvány!

Lengyel Zoltán: , . . annak a nyolcz millió osztráknak uralkodását, erőlködését és kapczáskodását, még abban az esetben sem, ha a mi németjeink oly örömmel nézik, mint marad meg ez a hadsereg továbbra is németnek. Én mondhatom a t. képviselő uraknak, a szászoknak, hogy hiába vonultak be olyan osztentáczióval épen ma, a mikor nemzeti vivmányok után áhitozik az ország, az egyedül boldogitónak és üdvözitőnek tartott szabadelvü pártba, mert én egész bizonyosan mondhatom, hogy a magyarságnak lesz annyi ereje, hogy el fog bánni azon támadásokkal, a melyek még ma is intéztetnek Brassóból, a németség ezen végvárából ellenünk; el fog bánni a császárság minden erőlködésével, még ha oly erős is az elhatározás Bécsben:

Digitized by Google

kiirtani e nemzetből a nemzeti öntudatot és elpusztitani elhatározott energiával mindent, a mi az ő czéljaikkal meg nem egyező. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! A létszámemelés kérdése ezzel a birodalmi rendszerrel van szintén összefüggésben. Néhány földrajztudós kiszámitotta, hogy Ausztria kisebb, mint Magyarország. Sajnálattal vették észre, hogy Ausztria nemcsak területileg kisebb, de azonkivül még vannak bizonyos részek, a hol a magyar állam még szabadon vehet lélegzetet, a hol Ausztria még nem vette körül őt az ő rothadt testével. Ezt látva, elhatározták, hogy kelet felé fognak terjeszkedni és kelet felől fogják Ausztriát annyira megerősiteni, hogy területileg is nagyobb legyen, mint Magyarország, s a maga gyürüjével teljesen körülövezze Magyarországot. Maczedóniára vetették a szemüket, s elhatározták, hogy Bosznia mellé még ezt a darab földet is elfoglalják, persze magyar pénzen, magyar erővel, magyar vérrel az osztrákság részére. Az a létszámemelés tehát, t. képviselőház, a mely tervbe volt véve, Maczedónia számára készült, de, ugy látszik, hogy akármennyire kicsiny volt is Maczedónia az osztrák császárságnak, a mi nagy küzdelmünk mégis csirájában fojottta meg az ő törekvésüket és én hiszem, hogy az idén már nem fognak akarni Maczedóniába menni, még ha Nagy Sándor t. képviselőtársam akarja is.

T. képviselőház! A létszámemelésnek egész tervezete az osztrák császárságnak azon birodalmi politikájával függ össze, a mely romlását okozta már e nemzetnek, s a mely okozója volt a magyar nemzet minden szenvedésének. Ugy tudom, hogy annak idején ez a létszámemelés nem 80.000 főre volt tervezve, hanem 200.000 főre rugott. Az első 80.000 főre csak azért van szükség, hogy Maczedóniának megszállása keresztülvihető legyen; a többi 120.000 öt-hat év mulva kivántatott volna. Fejérváry Géza miniszter ur ki is jelentette, hogy ha ez a létszámemelés megszavaztatik, csak hat esztendő lesz elégséges az uj keretek betöltésére. Én nagyon jó forrásokból tudom azt, hogy annak idején a vezérkartól egy titkos tervezetet kapott Horánszky Nándor akkori képviselő ur. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon; felkiáltások: Nagyon érdekes!)* az egyedüli ember a kormányon kivül, a kinek erről tudomása volt, a mely tervezetben az a teljes létszámemelés 200.000 főre volt előirányozva. És, t. ház, az összes eddigi körülmények mind igazolták, hogy . . .

Förster Ottó: Igazolják a jelenlevő miniszterek is! *(Felkiáltások a baloldalon: Nem vagyunk negyvenen!)*

Holló Lajos: Tessék csengetni!

Elnök: Ne tessék az elnöknek utasitást adni! *(Nagy zaj a baloldalon. Felkiáltások: Ez nem utasitás!)*

Holló Lajos: Micsoda dolog ez itt?

Elnök: Kérem Holló Lajos képviselő urat, méltóztassék a házszabályokhoz alkalmazkodni és ne méltóztassék az elnök eljárását birálat tárgyává tennni! *(Felkiáltások balfelől: Az a kérdés: vagyunk-e negyvenen! Nem vagyunk negyvenen!)* Kérem a szónok urat, tessék beszédét folytatni!

Lengyel Zoltán: Én előttem a t. szabadelvü párt részvétlensége vagy érdeklődése közömbös. Hogy ők hogy teljesitik a nemzettel szemben kötelességüket, azt én a nemzet elbirálására bizom. Én a magam részéről helytállok, akár hallgatnak meg, akár nem, *(Mozgás jobbfelől.)* s a mennyire tetszik a miniszter uraknak az én beszédem, ép annyira tetszik nekem az ő távolmaradásuk.

Nagy Sándor: Akkor beszélj tovább! *(Derültség és zaj a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Pedig Magyarországra nézve nincs végzetesebb dolog, mint egy keleti hóditó hadjárat, mint a Balkán népek ellen intézett rablóhadjárat, a mely Magyarországot is abban a szinben tünteti fel, hogy a keleti kis népek szabadságát elnyomni kivánja.

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

Ennél rájuk nézve életveszélyesebb politika egyáltalában nem lehet. Ezt Kossuth Lajos is bővebben kifejtette irataiban, s a török-orosz háboru alkalmával a nemzet állásfoglalása is ebből következett. Hát mi ezen a nyomon is haladunk akkor, a mikor megakadályozván a létszámemelést a jövőben is, megakadályozván erőnkhöz képest a birodalmi hadsereg fentartását a jövőben is, megakadályozni igyekszünk egyszersmind ezt az őrült birodalmi, nagyhatalmi hóbortos politikát is, *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* a mely politika a Habsburgok uralma alatt álló országokban a szláv fajt még inkább erősitené, a mely magához vesz olyan elemeket, a melyek azokat az országokat nem erősitik, olyan területeket, a melyek gazdaságilag nekik nem hasznosak, erejük nagy részét lekötik, s ez által maga ellen zudit egy csomó, iránt unk barátságos érzelemmel viseltető népfajt, a melyek Magyarországot gyürüként veszik körül, ugy, hogy szabad lélegzése és összeköttetése más idegen államokkal teljesen megszünjék.

Hát azt mondják önök, hogy uj képviselőválasztás elé megyünk. Jól van, t. képviselő urak. Akkor én is elmondom, hogyha valahol meg fog fordulni Magyarországon ellenzéki képviselő, akkor ezeket mind el fogja mondani. *(Egy hang a baloldalon: De el ám!)* El fogja mondani, hogy titkos nagyhatalmi politikát követnek, sziklákat akarnak elfoglalni magyar fiuknak vérével, akiknek pedig szavazatát szeretnék az urnánál megszerezni. El fogjuk mondani, hogy kétszázezerre menő létszámemelést terveznek!

Hiszen a hegyi ütegek szaporitása tisztán hegyi háborura való, hegyi háborunk pedig ne-

Digitized by Google

künk nem lehet sehol, csak a Balkán-félszigeten. El fogjuk mindezeket a dolgokat mondani. És a nemzetnek józan esze helyeselni lesz kénytelen és helyeselni is fogja azt a politikát, a melyet mi csinálunk, a mikor igenis a legélesebb, a legerősebb oppoziczóval állottunk szembe, csekély erővel, de nagy kitartással, becsületességgel és hazafisággal, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és megmutattuk annak a 300,000 főnyi szuronyos és golyóval ellátott fegyveres katonának, hogy 80 magyar gyerek ebben a parlamentben ellensulyozni tudta az ő összes törekvésüket. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Igenis, volt bennünk bátorság és erő, és lesz is ebben a parlamentben mindenkor. Ha itt némelyek azt tartják, hogy itt a további küzdelem meddő és felesleges, ám legyen kívánságuk szerint, de egy bizonyos: hogy ezzel a nemzettel szemben kötelességünket máskép nem teljesitjük, mint ugy, hogyha a függetlenségi párt és az ország függetlenségi érzelmü része a legerősebb nemzeti politika mellett a legerősebb ellenzéki politikát fogja folytatni *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és felvevén a harczot és megtalálván a kellő módot hozzá, kiküzd a nemzet számára értékes vivmányokat olyan téren, a minő téren ezeket elérni képes. Felveszi a harczot és végigverekszi azt, bármilyen kicsiny kérdésben is, és megerősiti a nemzetet cselekvő példájával de az igék hirdetésével is, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy a császári hatalom keze egy nagy nemzeti küzdelem után ne pusztitsa ki Magyarországon épen a parlamentnek azt a részét, a melynek küzdelmét a közvéleményben a legnagyobb lelkesedéssel kisérik. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy összefognak ennek a parlamentnek összes épitő emberei. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Hát összefoghatnak; elhiszem, hogy talán akadni fog olyan is, a ki segitségükre fog menni, de össze fognak fogni ebben a parlamentben mindazok, a kiknek nemzeti önérzete és őszinte lelke van. Össze fognak fogni — nem a kormány, nem a szabadelvü párt ellen, mert azokkal mi nem törődünk, de — a nemzet mellett és az osztrák császárság ellen, és ki fogják küzdeni előbb vagy utóbb a nemzet minden törvényes kivánságát. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ennek a betegségnek nem lehetett és nem lehet egyhamar vége. A ki azt képzelte, hogy egyszerre meg lesz a magyar vezényleti nyelv, az nagyot tévedett; a ki azt képzelte, hogy törvénybeigtatásával meg is lesz már a magyar vezényleti nyelv, az is nagyot tévedett, mert ugy áll a dolog, hogy ha egyszer megcsinálnók: 30 esztendő mulva, ha elég éberek nem lennénk, megint vissza fogják csinálni *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* és ha törvénybe igtatták volna, nem csinálták volna meg a valóságban épen ugy, mint a hogy nem hajtották végre azon sok törvényt, a melyekben szintén meg van mondva az, hogy a magyar hadsereg nyelve a magyar legyen. Ezt a harczot nem lehet végigvivni egy csatával, egy győzelemmel, vagy egy vereséggel. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt állandó, kitartó, elhatározott, ellenállhatatlan és megalkuvást nem ismerő harczczal lehet csak diadalra vinni, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* s ezen harczban obstrukczióval vagy a nélkül, — ezt az idők és körülmények határozzák meg — de mindenkor helyt kell állania ezen parlamentben, ha sok embernek nem is, de legalább egynehánynak, a kik nem félnek attól, hogy össze fognak ellenük, hogy kiirtásukra szövetkeznek; a kik egyáltalában semmitől sem félnek, mert példát kell szolgáltatniok a nemzetnek arra, hogy voltak emberek, a kik nemcsak az elv hirdetésében, de a keresztülvitelében is oly szilárdul megállottak, hogy inkább önmagukat dobták oda áldozatul, de meg nem retiráltak.

Ez a kérdés előbb vagy utóbb a nemzet elé fog kerülni eldöntés végett. *(Mozgás balfelől.)* Lehet, hogy két esztendő, lehet, hogy három esztendő mulva, de előbb-utóbb oda kerül, és az a rendszer meg fogja próbálni a maga uralmát megerősiteni és olyan parlamentet hozni létre, a melylyel mindezen dolgokat vissza lehet csinálni; ha nem megy ezzel a miniszterelnökkel, másikat fog a nyakunkra küldeni; ha nem megy ezekkel a házszabályokkal, más házszabályokat fog csináltatni, és ha nem megy ezzel az ellenzékkel, hát más ellenzéket fog csinálni magának. Tehát a nemzet hazafiságától, éberségétől és éleslátásától függ, hogy ebben a harczban sikert fogunk-e aratni, vagy sem? Hogy sikerülni fog-e a t. miniszterelnök urnak a házszabályokat ugy módositani, hogy itt semmiféle nemzeti küzdelem ne legyen lehetséges, most tőlünk függ egyedül, de hogy sikerül-e a miniszterelnöknek egy olyan parlamentet csinálni, mely a magyar nemzeti küzdelem eredményekép ép annak letörését fogja jelenteni, ez kizárólag a nemzettől függ. Mi bátran és nyugodtan állunk bármely időben — magam is — a nemzet szine elé, mert inkább kitettem magamat a jobboldalról és a baloldalról való nyomásnak, csak azért, mert a nézetem más, és senki másénak alá nem rendelem. *(Helyeslés balfelől.)* Ezen elhatározásomat a nemzetnek és a választóközönségnek is meg kell becsülnie, bármilyen körülmények álljanak is elő, mert az kétségtelen dolog, hogy a ki harczban van, annak intenczióinak, szándékainak tisztaságát lebecsmérelni sohasem szabad. Az a katona, a ki rálő az ellenségre, verekszik, mig el nem hull, nem retirál, az mindig becsületes katona volt, azok között azonban, a kik megretirálnak, — lehet, hogy olyanok is voltak — a kik nem azért retiráltak meg, mintha okvetlenül meg kellett volna szaladni.

Eszembe jut, és ezzel be is fejezem beszédemet, az orosz katonák harcza, a mikor a schweidnitzi erőd megvivásánál egy széles, mély árkon kellett keresztülmenniök, a hol az előrerohanó

Digitized by Google

csapatok belevesztek az árokba, egymás hátán pusztultak el a vizben, de mégis a harcznak az az eredménye meg lett, hogy a hátul levő csapatok keresztülmentek, áthatoltak az ő testükön és bevették az erődöt. Ebben a nemzeti harczban is el kell esni sokaknak, itt is sok embernek kell betölteni az árkot, melyet a hitetlenség, a kishitüség, a gyengelelküség és határozatlanság ásott a körül az erőd körül, a melyet osztrák császárságnak neveznek és a közé a csapat közé, a mely a mi nemzeti ügyünket keresztül akarja vinni és ha ezen árkot be kell töltenie, szivesen állok én is oda a magam testével és egyéniségével, hogy azt betöltsük és szivesen hullok el ha kell csak azért, hogy az utánunk jövő csapatok keresztülvonulhassanak felettünk és a mi eszményeinken keresztül vivják ki a nemzeti ügynek örökös, soha el nem muló diadalát.

Nem fogadom el a javaslatot. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Csávolszky Lajos: T. ház! Azt a beszédet, a melyet a miniszterelnök urtól ma hallottunk, már számtalanszor hallottuk, mióta ő a miniszterelnök. Azaz, más szóval, mást sem hallottunk a miniszterelnök urtól soha, mióta ő a miniszterelnök. Igér, rimánkodik és fenyeget. De igéretében nem bizhatunk, nem önmagunktól nem bizhatunk, hanem Ausztriából kiabálnak hozzánk, sokkal hatalmasabb, befolyásosabb emberek, mint ő, hogy ne higyjünk neki, kötve kell neki hinni. Abból a körülményből pedig, hogy ő folytonosan rimánkodik, hogy hagyjuk már abba ezt a küzdelmet, mert különben ez és ez lesz, ebből a körülményből én azt látom, hogy a miniszterelnök ur nem is komoly ember. Hiszen, ha ő komoly ember volna, és komolyan fogná fel a helyzetet, tudhatná azt, hogyha egy országgyülési képviselő, a törvényhozásnak egy tagja elhatározza magát valamire az ország érdekében, azt egyszerü igéretre, egyszerü miniszteri fenyegetésre abba nem hagyja, meg nem változtatja. Ha mi az ország érdekében harczba szállottunk bizonyos kitüzött czélok elérésére, a mig ezek a czélok elérve nincsenek, azt a harczot abba nem hagyjuk. Ez a mi komoly politikánk. Ha nem ezt tennők, akkor volna igaza a miniszterelnök urnak, hopy ez frivol játék. De mi komolyan küzdünk. Hagyja tehát abba a miniszterelnök ur az örökös rimánkodást és fenyegetést. Álljon elő tényekkel, álljon elő törvényjavaslatokkal, a melyek biztositják azokat a jogokat, a mely jogokért évek óta küzdünk, akkor azután meglesz a béke, abbahagyjuk a harcznak további folytatását. *(Ugy van! balfelől.)*

Hagyjuk abba a harcz további folytatását? Hát miért küzdünk mi, kérdem én magamtól. Felteszem ezt a kérdést. Azt a katonát, ujonczot adjuk meg, a mit az előttünk fekvő törvényjavaslat kér tőlünk? Én nem adom meg; nem vagyok hajlandó megszavazni egy katonát sem. Miért? Nem azért, mintha azt hinném, hogy a nemzet és a király megvédésére nincs többé szükség fegyveres erőre. Nem azért. Hanem azért, mert kétségtelen előttem, hogy ennek a védrendszernek jelenlegi szervezetében a nemzetnek minden vér- és pénzáldozata hiába való; *(Ugy van! balfelől.)* mert kétségtelen előttem, hogy a hadseregnek ily szervezetben való további fentartására nem érdemes egy krajczárt sem adni. *(Ugy van! balfelől.)*

Nemzetközi viszonyainkat a ki ismeri, egy pillanatig sem lehet biztos abban, hogy mikor van szükségünk nekünk a fegyveres erőre, hogy mikor van szüksége Magyarországnak érdekei megvédésére, mikor szükséges fegyverhez nyulnia. Ebben nem vagyunk biztosak; tehát nem mondhatom, nem is mondom, hogy nincs szükség a véderőre és a fegyveres erő gyarapitására. Igen, de olyan fegyveres erőt szervezzünk, a mely megfelel a czélnak; oly véderőt, a melyre bizton számithatunk a megpróbáltatás nehéz napjaiban; oly véderőt, a mely minden izében magyar és nemzeti. Akkor megadjuk. Teremtsünk magyar önálló hadsereget! *(Ugy van! balfelől.)* De ilyen hadsereg, mint az a mai szervezetében van, nem felel meg a nemzet áldozatkészségének.

Ennek a nemzetnek az áldozatkészsége határtalan, ha meg van arról győződve, hogy a nemzet és királya együttes érdekei követelik az áldozatokat. De bolond volna ez a nemzet, ha véres verejtékével, izzadsága munkájával szerzett filléreiből csak egyet is áldozna oly hadseregre, a melyre háboruban bizton nem számithat, s a mely békében pedig egyenes arczul csapása a magyar nemzet állami önállóságának.

Nagy szerencsétlensége ennek az országnak, hogy azon férfiak között, a kik az utóbbi időben vezető szerephez jutottak a politikában, egyiknek sem az volt a czélja, ambiciója, hogy itt ezen a helyen, a hol Ausztria és Magyarország van, valami állandóságot, valami egészséges állapotot teremtsen és hozzon létre; hanem mindeniknek csak az volt a czélja, hogy márólholnapra lehetővé tegye a kormányzásra nézve a megélhetést; ha az alkotmányos kormányzás elé valamely akadály gördittetik, azt elháritsa okkal-móddal, ugy, a hogy lehet, fenyegetéssel, intrikával, igérgetéssel és ámitással. Ez volt a czél és ha ennek megfeleltek, ha az alkotmányos kormányzat utjából elháritották egy-két napra az akadályt, azt hitték, megfeleltek feladatuknak; nem is gondolkoztak tovább azon, hogy ezeknek a zilált viszonyoknak, melyekben a két állam évek óta kinlódik, kell, hogy valami mélyen fekvő okai legyenek. Az obstrukcióban keresik az okot, a bajt, itt is, Ausztriában is. Az obstrukczió csak jele a bajnak, csak külső jelensége a mélyen fekvő belső bajoknak. *(Igaz! a baloldalon.)* Az obstrukcziót el lehet háritani, le lehet szerelni, meg lehet akadályozni, a mint azt meg is tették Ausztriá-

Digitized by Google

ban is, nálunk is, de ezzel a baj nem szünik meg. A politikai rendszerben van a baj, a politikai rendszernek megváltoztatásával lehet csak a bajt orvosolni, és akárhányszor szüntetik meg és szereltetik le az obstrukcziót Ausztriában is, nálunk is, ezzel a baj nincs megszüntetve. A politikai rendszernek megváltoztatása szükséges, hogy a bajok megszünjenek. A Habsburg-dinasztia alatt sok nemzet él együtt, de egyetlen egy nemzetnek sem ideálja, nem tartozik életczéljai közé e politikai rendszer fentartása. Vannak egyesek, a kiknek ez a mai kormányzási rendszer jó, a kik lelkesednek érte.

Holló Lajos: Alsó-Ausztria népe!

Csávolszky Lajos: Egyesek, jómódu hivatalnokok, magasrangu katonatisztek, vállalkozók, a kiknek az állammal összeköttetéseik vannak, szubvenczionált ujságirók, meg vannak elégedve, de a népek, a nemzetek nincsenek megelégedve és nem lelkesednek ezért a rendszerért. A mely nemzet pedig nem lelkesedik, a melyet nemes aspirácziók nem melegitenek, azok csak eszközök, anyagok, és ki vannak téve a feloszlásnak minden pillanatban. Már mutatkozik a feloszlásnak jele nálunk is és be is fog következni, ha erős kézzel, erős elhatározással, a messze jövőbe való előrelátással nem fogjuk uj alapokra fektetni e két birodalom népeit, oly alapokra, a melyeket nekünk a történelem és a természet jelöl ki.

Megpróbáltak már itt minden rendszert a reakcziótól a czentralizáczióig, az abszolutizmustól a dualizmusig; nem használt semmi; csak egyetlenegy rendszert nem próbáltak meg, a mely pedig használt volna: a nemzetek történelmi jogainak teljes tiszteletben tartásának és a népek helyes, méltányos jogai, követelései teljesitésének rendszerét. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Elrémül az ember, hogy ha most is halljuk, a mint halljuk Ausztriából Pitreichtől és Körbertől, hogy a hadsereg régi hagyományaihoz való ragaszkodásban van az üdv, a boldogság. De még jobban elrémül, ha látja, hogy ebben az országgyülésben sem többség, sem kormány nincs, a mely ennek az őrületes politikának utját tudná állani.

Pár esztendő előtt egy kis munkát irtam, *(Halljuk! Haljuk! a baloldalon.)* a melyben részletesen kifejtettem azt, hogy e kettős birodalomnak a lakossága 45 millió lélek. Ebből a 45 millióból Magyarországra jut 19 millió, Csehországra 9 millió, Lengyelországra, illetőleg Galicziára és Lodoméria 8 millió, a délszlávokra 3 millió. Itt van tehát egy kettős birodalom, a melynek 45 millió lakosa közül 39 millió nem a németséghez tartozik, hanem történelmileg kifejlett önálló népekhez és nemzetekhez, és mégis, daczára annak, hogy a 45 millióból 39 millió önállóan kifejlett nemzetekhez tartozik, német lobogóval akarják vezetni ezt a kettős birodalmat.

Chernel György: És német szóval!

Csávolszky Lajos: Helyesen mondta Lengyel Zoltán t. képviselőtársam, hogy német itt minden, német az uralkodóház, német az udvar, a diplomáczia, a hadsereg, *(Igaz! a baloldalon.)* hogy hihetetlen, mit akarnak ezzel a németséggel. Csak nem képzelik, hogy a nagy német birodalom mellett valaha ez a kettős birodalom ismét német nagyhatalommá lehessen?

A józan ész és a viszonyokat mérlegelő elme csodálkozva kérdi, hogy mit akarunk mi még mindig azoknak az elveknek a hangoztatásával, a melyeket Bécsből hallunk? A németségre helyezünk minden sulyt, a németséget teszszük befolyásossá, annak kezébe adunk minden hatalmat, mig a kettős birodalom azon két hatalmas nemzetét, a milyen a cseh és a magyar, folytonosan hátráltatjuk, jogaiban folytonosan nyirbáljuk, jóllehet épen e két nemzet az, a mely hatalmát képezi a Habsburg dinasztiának, és a melyre támaszkodhat. Sok nemzete van ennek a kettős birodalomnak, de egy sincs, a mely nem a Habsburg dinasztia alatt keresne boldogulást. Csak a német nem ott keresi és mégis a német kedvéért elnyomjuk a többieket, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* és hogy a németek jogtalan követeléseit kielégitsék, megnyirbálják a mi jogos követeléseinket. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Legyen megengedve, hogy Ugron Gábor t. képviselőtársam tegnapi beszéde kapcsán megjegyezzem azt, hogy igaza van neki, én is helyeslem, hogy mi olyan helyzetben vagyunk, hogy a Habsburg-dinasztia alatt keressük boldogulásunkat. Programmunk, a mi küzdelmünk mind azt mutatja, hogy mi nem az elszakadást keressük, hanem azt a módot, mikép lehet Ausztria császára és Magyarország királya közt az érdekellentétet kiegyenliteni, iparkodunk egy olyan helyzetet teremteni, melyben Ausztriával Magyarország mint önálló állam békés egyetértésben megélhet. Nem az elszakadást keressük, nem azt akarjuk, nem akarták 48-ban sem, hanem a békés egyetértést Ausztriával és ő Felsége többi tartományaival, a mint azt akarták 1848-ban is. De senki sem kivánhatja, hogy önállóságunkat feláldozzuk. Az a küzdelem, a melyet folytatunk, épen a dinasztia érdekében van, mert ha a dinasztia Magyarország állami önállóságát minden kellékeivel felruházza, akkor a magyar nemzet meg lesz elégedve, lelkesedve csoportosul a dinasztia körül és sokkal jobban biztositja jövőjét, mint akármivel, a mit most higvelejü tanácsosai neki mondanak. De ha az idő, a tapasztalás azt mutatja, hogy a nemzetnek minden áldozatkészsége hiábavaló, hogy a mi lojalitásunk nem ér semmit, mert a magyar nemzet aspirácziót, a mik pedig örök lánggal égnek a nemzet kebelében, megvalósitani sohasem lehet, akkor én nem azt mondom — és talán Ugron Gábor képviselőtársam is helyeselni fogja ezt, — hogy

Digitized by Google

a dinasztiával élünk és halunk, hanem azt mondom, hogy a dinasztiával élünk, de ha lehetetlenné teszi az életet, akkor nem halunk meg vele, hanem élni fogunk tovább.

Csak egy politikája lehet Magyarországon a dinasztiának: helyreállitani az önálló független magyar birodalmat. Csehország állami önállóságát megadni, és az osztrák többi népeknek is teljes autonomiát adni, a mint részint állami multjuknál, részint történelmi egyéniségüknél fogva arra igényt tarthatnak. Csehországnak és Magyarországnak, két szabadságszerető és függetlenségre törekvő nemzetnek királya lenni dicsőségére válik minden uralkodónak. Mind a magyar nemzetnek, mind a cseh nemzetnek történelme tele van irva jeles harczokkal és vitézséggel. Méltóztassék elképzelni, hogy, ha ezt a két nagy nemzetet visszaadjuk önmagának, ha visszahelyezzük régi jogaiba és nemzeti aspirácziói mind kielégitjük: milyen hallatlan hatalom lesz ez minden veszedelemmel szemben és milyen hatalommá teszszük azt a dinasztiát! Olyan hatalommá, a milyen még soha sem volt eddig.

De hogy ilyen politikát csináljunk, arra nem alkalmas ám sem Pitreich, sem gróf Tisza István politikája. Pitreich közös hadügyminiszter ur, a ki, mint egy régi sirból feltámadt mumia, elkezdi a hadsereg régi hagyományainak istápolását dicsérni és gr. Tisza István miniszterelnök, a ki még ellent sem mer neki modani: ezek ugyan ezt a politikát meg nem csinálhatják, ezek ezt a két államot zilált viszonyaikból nyugvó pontra nem viszik ki soha. Ezeknek nem az a törekvésük, hogy uj életet, uj irányt adjanak a nemzeteknek, a hol kulturális és anyagi jólétüket és vagyonosodásukat megteremthetik, nem az a czéljuk, hanem minden törekvésük ezeknek az uraknak abban összpontosul, hogy megmutassák, hogy ők azok a legények, ők azok az emberek, a kik a régi, nemzetet és királyt rontó, slendrián politikát fentartják tovább is ebben a két birodalomban, ha máskép nem, hát tüzzel-vassal, de fenn fogják tartani.

Holló Lajos: Nem pusztul el ez a faj soha!

Lovászy Márton: Nem kormányzás ez, hanem fenegyerekeskedés!

B. Kaas Ivor: Fenyitő gyerekeskedés!

Csávolszky Lajos: A mi politikánk, valljuk meg őszintén, nem egyéb mint önámitás és ámitása az országnak. Bécsben ámitják a miniszter urakat, a miniszterek ámitják a képviselőket, a képviselők meg ámitják az országot. *(Ugy van! balfelől.)* És az benne a csodálatos, hogy mindnyájan meg vagyunk róla győződve, hogy ámitva leszünk, de szivesen szemet hunyunk az ámitások előtt, mert ha nem hunynánk szemet és világosan akarnánk látni, nohát az egyik nem lehetne miniszter és a másik nem képviselő. *(Felkiáltások balfelől: Főispán!)*

Pitreich közös hadügyminiszter ur egész naivsággal elmondta a delegáczió albizottságában, hogy Magyarországon az őszszel olyan veszedelmesen alakultak a viszonyok, hogy nem lehetett miniszteriumot alakitani. Hogy tehát kormányt lehessen kinevezni, felhatalmaztatott a miniszterelnök ur Bécsben bizonyos kijelentéseket tenni a hadseregre nézve, felhatalmaztatott nem azért, hogy azok rögtön testet öltve, valósággá is váljanak, hanem csak azért, hogy megalakulhasson a miniszterium. És az sikerült is: a miniszterium megalakult, a megengedett nyilatkozatok, igéretek megtétettek és ennek alapján az ellenzék egy nagy része már le is szerelt. Most, mikor arról van szó, hogy hát lássuk azoknak az igéreteknek érvényesülését, akkor azt mondja Pitreich ur: hohó uraim, ehhez még sok szó fér, egyik része nem is teljesithető. Ott van pl. az az elv, hogy a magyar csapatokhoz magyar honos tisztek jőjjenek. Ez olyan elv, a melyet el sem fogadhatok soha, mondja a közös hadügyminiszter.

Tehát most a közös hadügyminiszter ur tisztán, világosan beszél velünk, de nem akarjuk megérteni, mert ha megértenők, a miniszterelnök urnak rögtön ott kellene hagynia székét, a leszerelt képviselőknek pedig ujra harczba kellene állaniok. Hogy tehát a miniszterelnök ur ott ne hagyja a székét és a leszerelt képviselők ujra harczba ne álljanak, keressünk módot, ürügyet, megnyugtatni magunkat a közös hadügyminiszter nyilatkozatai felett. Találgatjuk, hogy: talán nem is ugy értette ezt a hadügyminiszter, mint mondta, talán nem is ugy volt gondolva, keressük épen az ürügyet csak arra, hogy megnyugtathassuk magunkat általa, sőt már formulát is talált arra a miniszterelnök ur, hogy mikép lehet nekünk a hadügyminiszter beszédében megnyugodni. A formula az, hogy nem emlitette a közjogot, hanem katonai szempontból beszélt. Hogy merjük tehát mondani, hogy közjogilag az ország érdeke ellen van? Ha engem becsuknak, de kijelentik, hogy szabadságomban nem akarnak befolyásolni, hogy merem én akkor azt mondani, hogy az én szabadságom veszélyeztetve van? *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Épen igy tett a miniszterelnök ur a hadügyminiszter urral, épen igy van ez minden téren, igy van ez más kérdésekben is. Az önámitás tartja bennünk a lelket. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi képviselő ur nem régen, nem utolsó beszédében, a melyre még lesz alkalmam rátérni, hanem egy előbbi beszédében megindokolta, hogy miért kivánták ők elfogadtatni azt a határozati javaslatot, a mely azt mondja, hogy minden jog a törvényhozásban megnyilatkozott nemzeti akarattól függ. Megindokolta, hogy miért terjesztették be és hogy miért helyeznek arra sulyt. Azért terjesztettük azt be, azért helyezünk arra sulyt, azt mondja Polónyi képviselő ur, mert a chlopyi hadiparancsban az uralkodó azt az álláspontot foglalta el, hogy a

Digitized by Google

hadsereg vezérleti és vezényleti nyelve feletti rendelkezési jog nem a nemzeté, hanem tisztán ő Felségeé. Ezt a hadiparancsot nem volt szabad szó nélkül hagyni. Kellett, mondja Polónyi képviselő ur, hogy ezen hadiparancs hatályon kivül helyeztessék és a nemzetnek valóságos joga ezen chlopyi hadiparancscsal szemben restauráltassék. *(Derültség a szélsőbaloldalon.)* Ezért tartották szükségesnek ezt a határozati javaslatot beadni, mert ha kimondja az országgyülés, a mi a határozati javaslatban benn van, hogy Magyarországon minden jognak a forrása kizárólag a törvényhozás utján megnyilatkozó nemzeti akarat, akkor a vezérleti és vezényleti nyelv is nemzeti akaraton alapul; az határozza meg; ennek a forrása sem lehet tehát más, mint a nemzeti akarat. Ebben van az értéke a mi határozati javaslatunknak, mondja Polónyi képviselő ur: mert a határozati javaslat szerint az nem egyszerüen formula, hanem egy közjogi aktus, a mely a chlopyi hadiparancscsal szemben megállapitja azt, hogy a vezérleti és vezényleti nyelvnek a megállapitása nem lehet felségjog, hanem kizárólag csak a nemzet joga.

Vita tárgyát képezte előbb — ezt szintén Polónyi képviselő ur mondja — hogy az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-a mit tartalmaz. De ezen határozati javaslat elfogadása után ez nem lehet többé vitás kérdés, mert nem lesz Magyarországon többé egyetlen egy magyar ember, nem lehet magyar ember, a ki ne mondja és el ne ismerje, miszerint a nyelv megállapitása tisztán a nemzet joga.

Mindezt igy elmondva, a mint Polónyi képviselő ur elmondotta, nagyon szépen hangzik és ha igy volna, nagyon gyönyörü volna, csakhogy a miniszterelnök ur akkor nyomban, rögtön megmondotta, hogy nagyon csalódik Polónyi képviselő ur és minden feltevésében téved; hiszen az a határozati javaslat »sem a chlopyi hadiparancscsal nincsen ellenkezésben, sem az én álláspontomat nem tagadja meg.«

B. Kaas Ivor: Ez a kétszinüség. Igy is magyarázzák, meg amugy is!

Csávolszky Lajos: A miniszterelnök ur nagyon világosan és érthetően megmondotta azt, hogy ő azt a határozati javaslatot miért fogadta el, mert azt mondja a miniszterelnök, hogy az Magyarország közjogára vonatkozólag csak kardinális alaptételeket tartalmaz. Ha tehát a függetlenségi párt örömét találja benne, hát miért ne szavaznám meg én is. *(Derültség a jobboldalon.)* De rögtön, mindjárt két dolgot tartok szükségesnek megjegyezni.

Az egyik dolog, a mint akkor mindjárt kijelentette, az, hogy azon határozati javaslat mellett megállhat a chlopyi parancs egész teljességében. Annak kifejezései nincsenek ellentétben a határozati javaslat tartalmával; a másik pedig az, hogy a határozati javaslatból nem szabad és nem lehet fegyvert kovácsolni az ő álláspontja ellen, a mely pedig az, hogy ő Felségének joga van a nyelv felett határozni. Itt azt mondja a miniszterelnök ur: »Ez a határozati javaslat semmiféle változást nem idézett elő«. Ez tiszta, világos beszéd, a mely után, ha nem ámitjuk magunkat és nem akarunk másokat ámitani, Polónyi képviselő urnak rögtön a függetlenségi pártkörbe kellett volna mennie, alarmiroznia kellett volna ott a tagokat, hogy ime: minden feltevésünkben csalódtunk, gyerünk vissza a harcztérre. De ő nem ezt mondta, hanem ugyanakkor egy kérést intézett a miniszterelnökhöz, hogy: az Isten szerelmére mondjon valamit, a mibe belekapaszkodhatik, mert meg kell magát nyugtatni. A miniszterelnök ur szives volt neki kérését teljesiteni és azt mondani, hogy: jól van, nem bánom, mondjuk ki, hogy az 1867. évi XII. törvényczikk 11. §-ában nincs eldöntve, hogy a Felséget vagy a nemzetet illeti-e a jog. Hagyjuk ezt nyilt kérdésnek; majd megvitatjuk; szivesen belemegyek a vitatkozásba, a mikor arra alkalom lesz. T. i. a választások után. Ebbe aztán Polónyi képviselő ur megnyugodott, mert neki minden áron megnyugvás kellett, hogy indokolhassa leszerelését. *(Ügy van! balfelől!)* Pedig nem igaz, a mit a miniszterelnök ur mondott, hogy az nyilt kérdés. Ránk nézve lehet nyilt kérdés, de nem ő rá nézve, mert ő már eldöntötte magára nézve. A kilenczes bizottság határozatának 9. §-ában ki van mondva, hogy az 1867. évi XII. t.-cz. 11. §-a szerint ő Felségének joga van a nyelv felett rendelkezni.

Ez a miniszterelnök ur programmjában benn van. Igen ám, mondja Polónyi képviselő ur, de a szabadelvü pártnak a határozata nem országos határozat, ez csak párthatározat; nem mondhatjuk, hogy ez a törvényhozásban megnyilatkozott nemzeti akarat. Az aztán az érdekes, a mi erre következik. Azt mondja erre a miniszterelnök ur: majd az lesz; én majd megkisérlem bebizonyitani, hogy igenis, a törvényhozásban megnyilatkozott magyar nemzeti akarat folyománya az, hogy ő Felségének fejedelmi jogai kiterjeszkednek a vezényleti és vezérleti nyelv megállapitására is. Majd megkisérli annak bebizonyitását alkalmas időben — természetesen a választások után, az uj parlamentben.

Mindezekből világosan látszik, hogy, a mit a függetlenségi párt nevében Polónyi Géza képviselő ur a miniszterelnök urtól magyarázatul remélt, arra megkapta a tiszta, világos feleletet. De ezt sem akarja Polónyi Géza megérteni, mert neki szüksége van az önámitásra, szüksége van arra, hogy elámitsa önmagát és másokat azért, hogy a leszerelés indokolva legyen. Ilyet nem látott még a világ soha, hogy az ellenfelemnek ne higyjem el azt, a mit világosan mond, hanem magyarázgassam, hogy bizonyára máskép értette, hogy jobbnak tartsam őt, mint a hogy maga tartja magát, csak azért, hogy ürügyet találjak arra, hogy őt védelmezzem.

Digitized by Google

Gróf Apponyi Albert képviselő ur világosan előadta és kimutatta itt, hogy nem is szükséges annak bővebb fejtegetésébe bocsátkozni, hogy a közös hadügyminiszter ur, mikor nyilatkozatait tette, ellenkezésbe jött a törvénynyel, a szabadelvü párt programmjával, a kormány nyilatkozatával, a miniszterelnöknek a király nevében tett igéreteivel. De az a csodálatos, hogy gróf Apponyi Albert mégis azt mondja, hogy hagyjuk abba a harczot és türelemmel várakozzunk.

Meddig várjunk? Egy vagy két esztendeig? Mert hiszen ezen igéretek teljesitésére nincs határidő kikötve.

És hiszi-e valaki ebben az országban azt, hogy mikor Bécsben, ugy a Reichsrathban, mint egyebütt megteszik azokat a kijelentéseket, a melyeket ismerünk, hogy akkor azok az igéretek ugy létesülnek, a hogy gróf Tisza István ur bejelentette? Soha! Vagy hiszi-e azt valaki, hogy ha gróf Tisza István miniszterelnök ur nem birja majd ezeket az igéreteket beváltani, majd ide fog jönni és azt mondja: uraim, nem voltam képes keresztülvinni igéreteimet, én tehát beadom lemondásomat, méltóztassék tovább küzdeni és tovább harczolni? Soha!

B. Kaas Ivor: Soha! Soha!

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: Nagyon téved! *(Zaj. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Majd módositják a programmot!

Csávolszky Lajos: Nem szükséges az sem, hogy módositsák a programmot, mert az adott szó meg nem tartása által ütött sebre a miniszterelnök már megtalálta a flastromot. Ennek a flastromnak a neve: az ország érdeke. Mikor megdicsérte a közös hadügyminiszter beszédét, a miniszterelnök ur az ellenzék zugására azzal felelt, hogy az ország érdekében cselekedte, mikor helyesléssel fogadta ezt a beszédet. Az ország érdeke! Mindig ezzel jön elő, az ország érdekében engednünk kell, az ország érdekében nem szabad a hurokat túlfeszíteni, az ország érdekében le kell mondanunk jogainkról, az ország érdekében ma-holnap eladjuk a hazát. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Aztán miért várjunk, t. képviselőház? Eddig is a várakozással tettük tökre Magyarországot. 1875-ben általános volt a vélemény, hogy most Tisza Kálmán miniszterelnök lett, a balközép vezére, várakozzunk, elég az, hogy Tisza Kálmán hatalomra jutott, hadd melegedjék meg egy kissé, majd megszerzi a nemzet jussát. Nohát, vártunk 15 esztendeig, és látjuk, hogy szerezte meg a nemzet jussát. Ő volt az, a ki hirdette hét éven keresztül, hogy a hadsereg egységében a magyar állam önállóságának sirját látja, s mindenki várta, hogy ezen bajokon segiteni fog. De egy lépést sem tett. Hát már most megint várjunk? Hiszen a mi várakozásunk csak vakmerőségre buzditja azokat; minél tovább várunk mi, annál vakmerőbbek lesznek ők, és minél gyengébbek vagyunk mi, annál erősebbek lesznek ők. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

A küzdelem leszerelése itt harczot jelent ott. Mert mit várhatunk mi onnan, a hol nem azt nézik, hogy mi van a törvényben, hanem azt, hogy mi van a katonai szolgálati szabályzatban? Őket nem a törvény kötelezi, hanem a katonai szolgálati szabályzat. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Felkiáltások a baloldalon: Ráérünk!)*

Polónyi Géza képviselő ur utolsó beszédére legyen szabad nekem néhány megjegyzést tennem. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Polónyi képviselő ur tegnapelőtti beszédében három dolgot egészen tiszta világitásba helyezett. Az egyik az, hogy az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ának tartalma szerint ő Felségének nincsen joga a magyar hadseregben a német vezényleti és szolgálati nyelv fentartására. Nincsen joga azért, mert azt határozottan tagadásba kell venni, mintha a 11. §-ban a nyelv feletti rendelkezési jog is benn foglaltatnék. Ez nincsen benne, és azok is, a kik ezt elismerik, de mégis hozzájárulnak olyan intézkedéshez, a mely helyesli a német vezényszó fentartását, azok az 1867 : XII. t.-czikk 11. §-ával homlokegyenest ellenkező dolgot cselekszenek. A másik, a mit tisztába hozott, az, hogy a magyar nyelv az állam szuverénitásának olyan attributuma, a melyről lemondani, a nélkül, hogy magáról az állam szuverénitásáról is lemondanának, nem is lehet. A harmadik pedig az, hogy az ellenzéki képviselőnek nem szabad magától elháritani azt a kötelességet, hogy egy létező törvénynek — melyet nem ugy hajtanak végre, a mint azt a nemzet érdeke kivánja — szigoru végrehajtását minden körülmények között követelje. *(Ugy van! (Ugy van! a baloldalon.)*

Holló Lajos: Theoria és praxis: nagy különbség!

Csávolszky Lajos: Ha ezt a három dolgot tisztába hozza Polónyi képviselő ur, már most azt kell kérdeznünk, miért nem teljesiti hát ő is ellenzéki képviselői kötelességét, és miért nem követeli ő a létező törvény végrehajtását azért, hogy a magyar állam szuverénitása megmentessék? Mert, t. képviselőház, egyfelől fenhangon azt hirdetni, hogy nyelv nélkül nincsen állami szuverénitás, és hogy az ellenzéki képviselőnek kötelessége helytállani, s a létező törvények végrehajtását követelni; hirdetni továbbá, hogy az 1867 : XII. törvényczikk 11. §-ában benne van a nemzetnek azon joga, hogy nyelve felett rendelkezzék, s másfelől azután mégis az ellenkezőt cselekedni, az ellenkezőt tenni: ez nem komoly politika, ez ámitás. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

De, t. ház, Polónyi képviselő ur nemcsak azt teszi, hogy a kormány támogatására megy, hanem támadja azokat, a kik vele együtt küzdöttek, támadja azokat, a kik teljesitik, — ő szerinte is — ellenzéki képviselői kötelességüket.

Digitized by Google

Holló Lajos: Csakhogy segitsen Tiszának!

B. Kaas Ivor: Egyszerre közvédő és közvádló! Fogadatlan prókátor!

Csávolszky Lajos: Azt mondja Polónyi Géza képviselő ur, hogy becstelenség volna meg nem tartani szavát, becstelenség volna most neki ujból harczot kezdeni. Hát, t. képviselőház, emlékezzünk vissza Bedőházy egyik multkori beszédére, a mikor Polónyi ur közbekiáltott, hogy becstelenség volna a harczot abbanhagyni.

Hát már most két becstelenség közül az egyiktől csak ugy szabadulhat, ha a másikat elköveti; mind a kettőtől már meg sem szabadulhat. De hát ugy látszik, Polónyi képviselő ur a politika erkölcsi oldalára nem nagy sulyt fektet.

B. Kaas Ivor: Nekünk pedig a morált vetette szemünkre, szemünkre vetette, hogy nincs morálunk! Azt mondotta: Hol a morál?

Csávolszky Lajos: A legutolsó választások alkalmával Hajdu-Szoboszlón a függetlenségi Kossuth párt Polónyi ellenjelöltjét támogatta; a függetlenségi Kossuth párt akkor nem tartotta kivánatosnak Polónyi képviselő ur megválasztatását. Én még akkor a Kossuth-pártkör tagja voltam s engem is rá akartak beszélni, hogy menjek le Polónyi ellen korteskedni azon a czimen és indokból, mert Polónyi Géza képviselő ur politikailag megbizhatlan ember.

Förster Ottó: Ezt most hallom először! *(Derültség.)*

Csávolszky Lajos: Én nem mentem le, de Polónyi képviselő ur megbukott. Hogy ő milyen véleménynyel volt akkor Kossuth Ferencz és a Kossuth-párt vezetősége iránt, nem mondhatom el, mert az olyan, hogy nem is reprodukálhatom a képviselőházban. De joggal azt mertem ebből következtetni, hogy a kik ilyen véleménynyel vannak egymás politikai müködése iránt, azok a politikában többé egy uton nem haladhatnak. Hogy történt, hogy nem történt, nem tudom, de nemsokára rá a Kossuth-párt már mégis kivánatosnak tartotta Polónyi Géza megválasztatását. És Polónyi meg is választatott. Akkor, mint a lapokból olvastam, a Sas-körben nagy bankett volt. Kossuth Ferencz képviselő ur nagy felköszöntőt mondott Polónyi üdvözlésére megválasztatása alkalmából.

Förster Ottó: Tévedni emberi dolog! *(Derültség.)*

Csávolszky Lajos: És Polónyi Gézára üritve poharát, azt mondta, hogy nála nélkül csonka volt a magyar parlament. Erre Polónyi Géza ur is felállt, nem akart adós maradni s azt mondta: szerencsés az ország, hogy másodszor jut Kossuth befolyása alá.

Mikor mindezeket hallja, mikor mindezeket látja Magyarország politizáló közönsége, akkor ne csodálkozzunk azon, ha megbolondul, s ha megbolondul Szoboszlón az a választó is, a ki nem tudja, hogy miért kellett Polónyit megbuktatni, a ki nélkül csonka volt a magyar parlament. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A mint mondtam, önámitásból és ámitásból tengődik egész politikai életünk. Ha a miniszterelnök ur akkor, a mikor elfoglalta a miniszterelnöki széket, ide jött volna, s azt mondta volna: elfogadtam a miniszterelnöki állást azért, mert törekvésem, vágyam nagy reformokat keresztülvinni a katonai téren, hogy keresztülvihetem-e, nem tudom, még nincs megállapitva, még Körber miniszterelnök ur teljesen ki nem korrigálta, de elvállaltam ezt az állást, mert akarom ezeket a vivmányokat és reformokat keresztülvinni, igaz, hogy még sok szó fér hozzá, a mint Pitreich ur mondja, akarom pl. a katonai büntető eljárásba is belevinni a magyar nyelvet, de ebben még maga a kormány sem állapodott meg, — a mint azt a miniszterelnök ur később beismerte — tehát nem vagyunk tisztában ebben a tekintetben még magunk között sem, annál kevésbbé vagyunk tisztában Ausztriával; de mindezeket akarom. De igy állanak a dolgok, még nincs megállapitva, nem kész; ha őszintén elmondja mindezt, egész máskép alakul a politikai helyzet. De a miniszterelnök ur ámit; ámitják őt is, de ő is ámit minket, ámit annyira, hogy képes leszerelni a parlament egyik legnagyobb ellenzékét s annak a parlamenti ellenzéknek szózatában benne van, hogy neki sikerült a katonai téren reformokat elérni.

T. képviselőház! Igy nem lehet politikát csinálni, és ha mi egészséges politikát akarunk követni és ha egészséges állapotokat akarunk teremteni ebben az országban, a melyekben ki legyen zárva minden alakoskodás, minden képmutatás, akkor őszinte politikát kell csinálnunk. Ha önök ugy vannak meggyőződve, hogy ennek az országnak mai helyzetében nem lehet szabadon mozognia, hanem szigoruan ragaszkodnunk kell ahhoz, a mit Bécsben mondanak, mert mindaddig, a mig anyagi erőinket nem gyarapitottuk, nem lehetünk annyira megizmosodva, mint a túloldalon mondani szokták, hogy a magunk lábán állhatnánk, tehát türnünk kell mindazt, a mit Bécsből diktálnak; ha önök erről vannak meggyőződve, hogy önökre nézve fődolog az udvarral való jó viszony: hát folytassák ezt a politikát, de mondják meg ezt nyiltan! *(Ugy van! balfelől.)* Viszont mi az ellenkezőről vagyunk meggyőződve, és azt hiszszük, hogy ennek a nemzetnek van már annyi ereje, hogy az udvarnak ellentállhasson és a régi reakczió embereinek szemébe nézhessen, és hogy ezt sikerrel képes megtenni; arról vagyunk meggyőződve, hogy nem kellene egyéb, csak erősebb ellentállás, a melyet azonban állhatatosan, férfias komolysággal kell folytatni.

Maradjon meg tehát ki-ki a maga álláspontján, de maradjon meg azon őszintén, hogy megismerjük végre egymást, és hogy tudjuk, miről van szó. De ámitásokkal, igérgetésekkel,

Digitized by Google

üres frázisokkal és megfélemlitéssel semmire sem megyünk; *(Ugy van! balfelől.)* ezekkel politikát nem csinálhatunk, és csak oda fogunk juthatni ismét, a hol most vagyunk, hogy ime, olyan kinos vergődésbe vittük bele az országot, a melyben sem nekünk, sem az országnak, sem a nemzetnek öröme és gyönyörüsége nincs. *(Mozgás jobbfelől.)*

Minthogy ezzel a mostani politikával e zilált viszonyokból ki nem bontakozhatunk: én a szőnyegen lévő törvényjavaslatot el nem fogadom, hanem ajánlom határozati javaslatomat a t. háznak elfogadásra. *(Olvassa):* »Határozati javaslat. Mondja ki a t. ház, hogy a tárgyalás alatt lévő törvényjavaslatban kért ujonczokat csak egy önálló nemzeti magyar hadsereg részére hajlandó megszavazni.« *(Helyeslés balfelől.)*

Határozati javaslatomban benne van az, hogy én nem a hadsereg ellen, nem a véderő ellen, nem a véderő javitása és gyarapitása ellen, hanem tisztán csak ezen hadseregnek mai szervezetében való fentartása ellen vagyok. *(Ugy van! balfelől.)* Hajlandó vagyok megszavazni az ujonczokat, sőt nagyobb számu ujonczokat is megszavaznék, nagyobb összeg pénzt szavaznék meg a hadsereg részére, ha tudnám azt, hogy egy olyan hadsereg áll rendelkezésünkre, a melyre háboru idejében biztosan számithatunk, és a mely megfelel a nemzet jogos követeléseinek: megszavaznám az önálló nemzeti magyar hadsereg részére. *(Helyeslés balfelől.)*

Endrey Gyula jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. ház! Kérem a t. házat, hogy tekintettel arra, hogy háromnegyedhárom elmult, engedje meg, hogy holnapra halaszthassam beszédemet. *(Helyeslés.)*

Elnök: Holló képviselő ur kérelme a házszabályokban gyökerezvén, talán hozzájárul a t. ház ahhoz, hogy a képviselő ur beszédét holnap tarthassa meg? *(Helyeslés.)* Határozatképen kimondom tehát, hogy a ház ezt megengedi.

Az idő előrehaladván, a tanácskozást nem folytatjuk. Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, pénteken délelőtt 10 órakor tartsa, és annak napirendjére ugyanazon tárgyakat tüzze ki, a melyek a mai ülésnek napirendjét képezték. *(Helyeslés.)* A ház ezen javaslatomhoz hozzájárul, ezt tehát határozatképen kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

388. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 29-én, pénteken,

Perczel Dezső, utóbb **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Sürgős interpellácziό bejelentése. — Napirend előtti felszólalások. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Lovászy Márton sürgős interpellácziója a honvédelmi miniszterhez a behivott póttartalékosokkal való bánásmód tárgyában. — A honvédelmi miniszter ideiglenes válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalni kivánókat Hertelendy László, az azok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur jegyzi.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi január hó 28 án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincsen!)* Ha nincs, akkor a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Bars vármegye közönségének feliratát, a községi és körjegyzőknek az állami adók kezelése alól való felmentése tárgyában.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

A t. ház tudomására kell hoznom, hogy Sághy Gyula és Szederkényi Nándor képviselő urak napirend előtti felszólalásra kértek engedélyt és arra az előzetes engedélyt meg is nyerték; valamint azt is tudomására hozom a t. háznak, hogy Lovászy Márton képviselő ur egy sürgős interpelláczió előterjesztésére kért engedélyt.

Ehhez képest, tekintettel azon körülményre, hogy a mai napon délután három órakor egy elhunyt képviselőtársunknak, Pichler Győzőnek temetése lesz, javaslom, hogy a sürgős interpelláczió megtételére a ház délutáni két órakor térjen át.

Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ha igen, akkor ezt a ház határozataként kijelentem.

Most pedig Sághy Gyula képviselő ur fogja napirend előtti felszólalását megtartani.

Sághy Gyula: T. képviselőház! Annak az oka, hogy napirend előtti felszólalásra kértem engedélyt a ház igen t. elnökétől, abban rejlik, hogy január 21-dikén tartott beszédemben a parlamenti békés kibontakozásra tett előterjesztéseimet továbbfüzőleg Smialovszky Valér t. képviselőtársam e hó 27-dikén egy inditványt terjesztett a t. ház elé és ezen inditvány megokolására a ház igen t. elnöke — véleményem szerint az ügy sürgősségére való tekintettel igen helyesen — a mai napot hozta javaslatba. A szabadelvü párt azonban, nem tudom micsoda okból, a kereskedelemügyi miniszter ur és Münnich Aurél kivételével, ezt a javaslatot leszavazta, a mely talán az ügy komolyságával szemben nem egészen méltó eljárás, bár mi lett légyen is az oka annak, a mit én most kutatni nem akarok. Miután pedig az igen t. miniszterelnök ur sem az én propoziczióimra, sem ezen inditványra nem reflektált, hanem azokat a parlamentünkben teljesen idegenszerü előkelőséggel ignorálta . . .

Szerb György: Igy akar békülni?

Sághy Gyula: . . . miután tegnapi nyilatkozatában maga is kijelentette, hogy mielőtt az erősebb fegyverek alkalmazásához nyul, a maga részéről is szükségesnek látja a békés kibontakozás még egy utolsó kisérletének a megtételét, *(Felkiáltások a jobboldalon: Nem mondta!)* én azt vártam volna, feltéve, hogy komolyan veszi ezen nyilatkozatát, s azt akarja, hogy mi is komolyan vehessük azt, akkor nem zárkózik el egy olyan utnak és módnak elfogadásától, vagy legalább az alkalomnak megragadásától, a mely épen ezen kibontakozásnak békés eszközökkel, békés uton való megkisérlését czélozza.

Digitized by Google

Az erőszakos eszközök alkalmazása, vagy az ezekkel való fenyegetések helyett, ennek az utnak a megragadása által, vagy ezen inditvány alkalmából, egy hasonló szellemben formulázott inditványnyal, vagy ezen inditvány esetleg megfelelő módositása utján is inkább czélt lehetne érni. *(Ugy van! balfelől.)* Mindenesetre különös jelenség, hogy a miniszterelnök ur kijelentette tegnap előttünk, hogy ő nem most, hanem már régen kapott felhatalmazást az erőszakos eszközök alkalmazására. *(Nagy zaj és felkiáltások a jobboldalon: Ezt nem mondta! Hogy lehet igy elferditeni!)*

Nyegre László: Nem ezt mondta, hanem alkotmányos eszközökről beszélt. *(Ugy van! jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

B. Podmaniczky Frigyes: Mit beszél?

Sághy Gyula: Én az ultima ratio fegyvereit nem tudom másként érteni, de mindenesetre örömmel veszem, ha ezt másképen magyarázzák.

Én nem tartom czélszerünek, hogy még a korona is bevonassék ebbe a kétségtelenül sulyos helyzetet előidéző eszközök alkalmazásába, mert szerintem a t. miniszterelnök urnak azt kellett volna kijelentenie már akkor, a mikor helyét elfoglalta, hogy a kilátásba helyezett reformoknak egész terjedelmében való keresztülvitelére kapott felhatalmazást. Ez bizonyára inkább előmozditotta volna a megnyugtatást. *(Ugy van! balfelől.)*

Ezen okból igen kérem a ház t. elnökét, hogy miután Smialovszky Valér t. barátom inditványa a békés kibontakozás utját mutatja meg, annak indokolására legyen szives javaslatba hozni akár a holnapi, akár a hétfői napot. Igen kérem azt is, hogy a t. miniszterelnök ur és a t. túloldal is az ügy fontosságára és sürgősségére való tekintettel járuljanak hozzá ezen javaslathoz, *(Helyeslés balfelől.)* mert nagy sulyt helyeznék arra, hogy ez az inditvány még a delegáczió összejövetele előtt letárgyaltassék, mert hiszen a ház elhatározhatja azt is, hogy az indokolás után nyomban tárgyaltassék.

Madarász József: Ime, békejobbot nyujt! *(Derültség a jobboldalon.)*

Sághy Gyula: Ha a t. ház ehhez hozzájárulna és igy a ház még a delegáczió előtt bizottságot küld ki, az esetleg a delegáczió üléseinek folyama alatt is tárgyalhat és előkészitheti a kibontakozás ügyét annyira, hogy ezáltal az ujonczok megszavazása legalább a delegáczió utáni időben azonnal, tehát az akkor tartandó első vagy második ülésen biztositassék. *(Helyeslés balfelől.)* Már pedig méltóztassék komolyan megfontolni, hogy épen az ujonczozás sürgősségénél fogva nem volna-e helyesebb ezen utat választani, a mely a békés kibontakozásra reményt és kilátást nyujt, mint esetleg ádáz harczoknak nekimenni, a melyek minden körülmények között – még ha czélra vezetnének is — nemcsak minden irányban romboló hatást gyakorolnának, hanem magát az ujonczozás megejtését is még hosszu időre megakadályozhatnák. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Hiszen ez az inditvány az ellenzék részéről — ugy vettem észre — kivétel nélkül rokonszenvesen fogadtatott, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* tehát annak elfogadása ellen ezen oldal részéről semmi komolyabb akadály nem forog fenn, tehát egyedüli akadálya csakis a t. miniszterelnök urnak és a túloldalnak esetleges ellenzése lehetne. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Nem akarom feltételezni azt, hogy ezen inditvány tárgyalásának ellenzésével a t. túloldal és a t. miniszterelnök ur azt a nagy felelőséget magára vállalni akarná, a mely annak kétségbevonhatatlan bebizonyitása lenne, hogy a békés kibontakozásnak, a jelen sulyos helyzetből normális, rendes eszközökkel való kibontakozásnak az akadályai nem itt, hanem a túloldalon vannak, *(Mozgás és ellenmondások jobbfelől. Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* mert ez az eljárásuk csakugyan igazolná azt, hogy ott csak a harczot, az erőszakot akarják komolyan és igazán, de nem a békés megoldást. *(Mozgás jobbfelől. Ugy van! balfelől.)*

Szerb György: Gyanusitásokkal nem lehet békét kötni! *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Sághy Gyula: Méltóztassék elhinni, hogy az erőszakos fegyverek alkalmazása nagyon kétélü fegyvert képez, a mely minden irányban csak rombol és semmi tekintetben sem javitja a helyzetet, és ha ideiglenesen czélhoz vezetne is, még akkor sem képes állandó, tartós békét létesiteni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől. Mozgás a jobboldalon.)* Erős meggyőződésem — és ezért éltem a felszólalásra vonatkozó engedélylyel — hogy ha most nem is térnek rá erre az utra: az erőszakos eszközök alkalmazása közben lesznek kénytelenek rátérni, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ez az állandó béke létesitésének egyedüli biztos utja, — de akkor majd nehezebb viszonyok között és sokkal sulyosabb feltételek mellett lesznek kénytelenek ezt az utat követni. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezért ismételten azt a kérést intézem — és ezzel befejezem felszólalásomat — ugy a miniszterelnök urhoz, mint a túloldalhoz és a ház igen t. elnökéhez, hogy sziveskedjenek ez irányban ujabb javaslatot tenni, s azt elfogadni, *(Helyeslés balfelől.)* hogy t. i. Smialovszky Valér képviselőtársam inditványa indokolása vagy a holnapi vagy a hétfői ülés napirendjére tüzessék ki. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Miután utóvégre nemcsak nekem, de a mi sokkal lényegesebb, fájdalom, az országnak is meglehetősen mindegy, hogy a képviselő urak mivel töltik az időt, semmi kifogázom sincs az ellen, hogy a Smialovszky képviselő ur által beadott inditvány indokolása a holnapi ülés napirendjére tüzessék ki, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a mihez majd akkor, a

Digitized by Google

midőn a holnapi napirendről határozunk, hozzá fogok járulni. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Azonban két olyan megjegyzése volt a képviselő urnak, a melyeket szó nélkül nem hagyhatok. Az egyik az, hogy az ő állitása szerint én kifejezést adtam annak, hogy még egy utolsó kisérletet akarok tenni a béke megkötésére, *(Halljuk! Halljuk!)* mielőtt erőszakhoz nyulnék. Az »erőszak«-ra majd még visszatérek, de a mi t. képviselőtársam állitásának első részét illeti t. képviselőtársam tévedésben van. Én »béke megkötésére« kisérletet sohasem tettem, most sem teszek. Én azt tartom, hogy a kormánynak és a többségnek mennie kell a maga utján, *(Ugy van! jobb-felől.)* de mennie kell ugy, hogy lehetővé tegye a többi pártokra nézve is azt, hogy az extrém fegyverektől, az alkotmányra romboló hatásu utaktól távol tartsák magukat. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ezt az utat követtem három hónapon keresztül, nem törődve azzal a gúnynyal sem, a melylyel eljárásom tehetetlensége miatt illettek; ezt az utat követem most is, midőn nem egy utolsó kisérletet teszek, de utolsó alkalmat nyujtok az ellenzék azon részének, *(Mozgás balfelől.)* a mely az obstrukcziót folytatja, hogy még egyszer, utoljára hallgasson a hazafiui belátás szavára. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ehhez nem tárgyalás, nem alkudozás és nem békekötés kell, hanem egyszerüen a hazafiui belátás felébredésére van szükség. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

T. ház! A másik megjegyzésem az erőszakra vonatkozik. Én ismételt alkalmakkor, tegnapi nyilatkozatomban is azt mondtam, hogy mi erősen el voltunk és el vagyunk határozva a rendelkezésünkre álló alkotmányos eszközök teljes kimeritésére, s kereken tagadom, hogy ebben erőszak volna. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás balfelől.)* A másik kérdés az, hogy t. képviselőtársam szememre veti, hogy a koronát angazsálom az erőszakra. Hát bocsánatot kérek, a rendelkezésre álló alkotmányos eszközöknek tetemes része olyan, a melyhez a dolog természeténél fogva a korona hozzájárulását ki kell eszközölni, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* s a melyhez egy előrelátó kormánynak a küzdelem küszöbén, mielőtt felelőséget vállalna a küzdelem sikereért, kellett a hozzájárulást kérnie. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A küzdelemnek más fázisa, az erősebb és erélyesebb rendszabályok más csoportja az, a mely a küzdelemnek a házban való intézésére vonatkozik, s a mely a házban követendő taktikát illeti. Ez azután, engedelmet kérek, a ház belügye, ebben a tekintetben a háznak minden egyes tagja, tehát a többség és a kormány is a maga felelőségére kell, hogy eljárjon. *(Helyeslés a jobboldalon.)* S eszem ágában sincs azért a parlamenti taktikáért, a melyet itt követni szándékozom, a korona felelőségére hivatkozni.

Ezeket kivántam megjegyezni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Madarász József: T. ház!

Elnök: Mi czimen kiván szólani a t. képviselő ur?

Madarász József: Az elhangzott kijelentés után a házszabályokhoz kivánok szólani.

Elnök: Tessék!

Madarász József: T. képviselőház! Egy kérést vagyok bátor a t. kormányelnök urhoz intézni. *(Halljuk! Halljuk!)* Tudom, hogy nem készakarva, de mégis igen sokszor hallom tőle, majdnem rendesen, hogy ezt a szót: »király«, ezen szóval helyettesiti: »korona.« Azért tartom kötelességemnek most figyelmébe ajánlani a kormány t. elnökének azt, hogy a korona az országé, az a mienk, az egyuttal a koronázáskor a király fejére tett legfenségesebb jelvénye alkotmányunknak, a mely jelvényért a király viszont az alkotmányra köteles megesküdni. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez azon általánosan bevett alkotmányos tétel, a mely ellen, ugy hiszem, senkinek kifogása nem lehet. De ha szokássá válik az, hogy a »király« szó helyett mindig ezt a szót használjuk: »korona«, az természetesen a mi alkotmányos jogainkra nézve veszedelmes is lehetne.

Azért kötelességemnek tartottam kérni a ház engedélyét erre a jóindulatu felszólalásra. Hagyjuk hát a koronát annak, a mi: az ország és mindnyájunk tulajdonának, a királyt pedig, ő Felségét, az ország koronázott királyát — hisz nem szégyen az, hanem dicsőség — nevezzük királynak. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: Tisztelt képviselőház! A tegnapi napon a tisztelt miniszterelnök ur felszólalása után Eötvös Károly képviselőtársunk némileg szemrehányólag fordult a tisztelt miniszterelnök urhoz, mondván, hogy: »a mikor az ellenzék legnagyobb táborával békés, bizalmas tárgyalás utján bizonyos modus vivendit létesitett, ugyanakkor — ha igaz, hogy ugy történt — teljes készséggel és bizalommal mindent el nem követett arra, hogy az ellenzék többi árnyalatával is megállapodást hozzon létre.« T. képviselőtársam beszéde folyamán a maga részéről illusztrálja, hogy ezt ő miképen képzelte, kifejezvén, hogy ő ez alatt nem valamely paktum létesitését értette, a minek ő ellensége. A t. miniszterelnök ur erre a némileg szemrehányó nyilatkozatra azután behatóan fejtegette, hogy a maga részéről miként követett el mindent a békés kibontakozásra, azzal fejezvén be, hogy őt ennek következtében ez a szemrehányás egyáltalában nem illetheti, a minek igazolására azt mondja, hogy az ellenzéki pártok elnökeivel szemben bizonyos udvarias eljárást is követett. Azután »a házban is« — a mint ő mondja — »beszéltem, de mindenesetre privát érintkezés közben is a legkülönbözőbb alkalmakkor hangsulyoztam, hogy én paktumot kötni nem akarok senkivel, ellenben a bizalmas

Digitized by Google

személyes eszmecsere terére szivesen lépek a velem szemben ülő t. képviselőtársaim bármelyikével, mert én azt tartom, t. képviselőház, hogy csak nyer a közügynek szolgálata az által, ha azok, a kik mint politikai ellenfelek állanak egymással szemben, nemcsak a küzdőtéren találkoznak, de megbeszélhetnek egyes kérdéseket a magánéletben is, a hol aztán kitünik, hogy a tényleges objektiv ellentétek sokkal kisebbek, mint a minőkké azok a nyilvános diskusszió során elfajulnak.«

Először erre kivánok egy nyilatkozatot tenni. *(Halljuk! balfelől.)* Az az udvariassági tény, — ezt a t. miniszterelnök ur is el fogja ismerni — hogy a pártok elnökeinél eljárt, gondolom, szemrehányólag nem fog bennünket érni, mert hisz az udvariassággal szemben mi is ismerjük az udvariasság parancsait és azok ellen véteni nem fogunk sem a társadalmi, sem a politikai téren. A mi azt illeti, hogy a t. miniszterelnök ur hajlandó még a magánéletben is az érintkezést bizonyos eszmék tisztázására megkisérleni, a t. miniszterelnök urnak ezt a felfogását nagyon helyeslem, és gondolom, a ház különféle pártjainak férfiai sem fogják rólunk azt mondani, hogy mi merev elzárkózásban vagyunk, pártpolitikát üzünk, vagy olyan állást foglalunk el, a mely kizárja még az ugynevezett folyosói érintkezést is, annál kevésbbé a magánéletben való érintkezést. Ennélfogva a t. miniszterelnök urnak ugy udvariassági tényére, mint általában érintkezési készségére vonatkozólag kinyilvánithatom, hogy ez irányban szemrehányás minket abszolute nem illethet; mert én és barátaim teljes készséggel megtettük abbeli kötelességünket, hogy nem zárkóztunk el a magánérintkezések elől sem gyülölettel, sem szenvedélylyel, sőt mindig ott rendelkezésre voltunk. De a magunk nézeteit vitattuk és vitatni is fogjuk továbbra is, a nélkül azonban, hogy ezen irányban folytatott küzdelmünk bárkinek elvét érinteni, vagy sérteni kivánná. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur a következőket mondja: »Én már akkor, a mikor ez történt, — az t. i., hogy a miniszterelnök ur Kossuth Ferencz pártjával bizonyos megállapodásokat hozott létre — hallottam, hogy azon képviselőtársaim, a kik más ellenzéki párthoz tartoznak, rossz néven veszik nekem azt, hogy én más eljárást követek Kossuth Ferencz t. barátommal szemben, mint más pártok elnökeivel szemben«.

Itt, t. képviselőház, ugy a magam, mint t. barátaim igazolására kötelességem megjegyezni, hogy mi semmiféle dolgot rossz néven nem vettünk; legalább nekem arról nincsen tudomásom, hogy az én barátaim részéről akármilyen apprehenzió történt volna, vagy hogy ők a miniszterelnök ur bármely lépését rossz néven vették volna. Mi rossz néven egyáltalában semmit nem vettünk, azt sem, hogy a t. miniszterelnök ur a képviselőház egy igen tekintélyes pártjával érintkezett; s igy az az állitás, hogy mi a miniszterelnök ur részéről valamit rossz néven vettünk volna, nem tőlünk származik. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Azután igy folytatja a t. miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Én azonnal felhasználtam az alkalmat arra, hogy ez a félreértés eloszlattassék, és gondoskodtam róla, hogy mind a két másik ellenzéki párt elnöke megtudja azt, hogy ugyanolyan módon hajlandó vagyok beszélgetésekbe bocsátkozni velük, mint a hogy ez történt Kossuth Ferencz t. barátom között és köztem; és mondtam azt is, hogy én kanapé-proczesszust abszolute nem ismerek; nagyon szivesen kezdeményezem a beszélgetést, csak azt kell tudnom, hogy ez hasonló barátságos fogadtatásra talál. És miután legmélyebb sajnálatomra azon párt részéről, a mely az obstrukcziót bevallotta magára nézve, semmiféle biztató választ e nyilatkozatomra nem kaptam, én azt hiszem, hogy tovább nem mehettem, de mindenesetre elmentem addig a határig, a meddig az ügy érdekében elmenni kötelességem volt.«

Hát, t. képviselőház, a t. miniszterelnök ur valami kanapé-proczesszust óhajtott elintézni. Miután mi semmi sérelmet nem formáltunk, legalább a mi irányunkban ezen kanapé-proczesszus kérdése nem forog fenn.

Lehet, hogy a t. miniszterelnök urnak egyet-mást mondhattak olyant, a miről nekünk tudomásunk nincs. Egyáltalában mi a politikai és a haza nagy ügyeit érintő kérdésekben kanapé-proczesszust soha nem fogunk formálni, olyant nem is ismerünk, mert ez már magát azt az eszmét, a melyet mi nagynak és szentnek tartunk, némi részben devalválja. Ennélfogva tehát részünkről ez sem fordult elő.

Hogy a t. miniszterelnök ur talán közvetités utján kérdést intézett hozzánk, az igenis megtörtént, de a válasz nem az volt, hogy mi elutasitottuk az érintkezést, mert hiszen mi nyiltan bevallottuk és mondtuk azt, hogy mi minden békés, a haza érdekében álló kibontakozásnak barátai vagyunk, *(Ugy van! balfelől.)* az elől mi nem zárkózunk el; csak az a kérdés, hogy az érintkezés mi körül forog, mert ha »unbedingte Unterwerfung« a kérdés, erre természetesen minden érintkezés felesleges.

A mi álláspontunk ismeretes, annak nyilt kifejezést adtunk a képviselőházban nem egyszer, hanem igen sokszor. Ha már most ezen álláspont körül valami olyan mozzanat mutatkozik, a mely a mi álláspontunknak érintetlenségével vezet a békés kiegyenlitésre, ugy rólunk feltételezni azt, hogy mi ezt a kinálkozó alkalmat nem ragadjuk meg, nem is lehet.

De ha arról van szó, hogy mi hagyjuk el az álláspontunkat és mondjunk le, akkor az érintkezés teljesen lehetetlen, mert hiszen, ha ezt tenni akarjuk, erre nem kell érintkezni, hanem egyszerüen felállani a képviselőházban és kifejezni azt, hogy mi ezt eddig óhajtottuk, ezt

Digitized by Google

eddig kivántuk, eddig ezt sürgettük és ezért küzdöttünk, de ezután ezért most már küzdeni nem kivánunk, annak ilyen vagy amolyan körülmények folytán a napirendről való levételét nem ellenezzük. Ennélfogva tehát oly érintkezést, a mely sikerre vezet, s nem a feltétlen megadást célozza, mi a legkészségesebben ragadunk meg. És itt mindjárt kifejezem, hogy azt az inditványt, a melyet Smialovszky Valér képviselőtársunk tett és a melyre nézve ma Sághy Gyula képviselőtársunk a maga részéről a holnapi napra kérte a napirendre kitüzést, és a mely valószinüleg a holnapi napra ki is fog tüzetni, mi az ország érdekeinek előmozditásáért örömmel fogjuk támogatni, és örömmel fogunk csatlakozni azon inditványhoz, mert mi a kibontakozásnak minden oly módjához, a mely ránk nézve csak egy hajszálnyi biztatással is jár, hozzájárulunk, azt megragadjuk és azt támogatni fogjuk. *(Ugy van! balfelől.)* De kijelentjük, hogy az egyszerü lemondáshoz mi soha nem járulunk. *(Ugy van! balfelől.)*

A t. miniszterelnök ur most is azzal kezdte felszólalását, hogy hozzánk fordulva mondja, hogy hazafiui belátásunkra hivatkozik, hogy az ujonczjavaslat megszavazásával az azzal összekötött bajok orvosoltassanak és szüntettessenek meg. Mi is az önök hazafiságára hivatkozunk, mikor kérjük, hogy azt a háromszázéves küzdelmét a nemzetnek, hogy nyelvét a hadseregben érvényesithesse, — mert ennek nem érvényesitéséből ugy a nemzet kulturájára, mint a társadalomra kiszámithatatlan, óriási károk háramlottak a multban, háromolnak ma és háramlani fognak a jövőben is — vezessék diadalra, hogy önök legyenek oly erősek a hazafiságban, hogy a nemzetnek ezt a természetes jogát, melyért háromszáz esztendeig küzdöttek a Karok és Rendek és melyért e nemzet küzdeni fog mindig, valósitsák meg. Nem ugy értjük ezt, hogy máról holnapra már készen legyen minden, mert mi tudjuk, hogy az sok nehézséggel jár. Hiszen 67-ben, midőn a miniszterium átvette az ügyeket, átvette a közlekedést és a postaügyet, láttuk, hogy ott is évek kellettek rá, mig ott a magyar nyelv érvényesülhetett az egész kezelési vonalon. Mi tudjuk, hogy e nehézségekkel számolni kell. De mi az, a mit mi kérünk az önök hazafiságától? Mi csak azt kérjük, hogy önök ne zárkózzanak el annak a kijelentése elől, hogy a nemzetnek joga van arra, hogy nyelvét a hadseregben érvényesitse, hogy a nemzet nyelvének, a nemzet kulturájának érvényesülnie kell a hadseregben is, hogy ez a nemzetnek természetes joga, hogy ez a nemzetnek és államnak életfeltétele. Hiszen három-négy szóval kifejezhetjük ezt! Ne zárkózzanak el önök tehát ez elől; szüntessék meg a nemzetnek háromszázados küzdelmét, a mely küzdelem mindig e kérdés körül forgott. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Biztositsák a nemzetnek e jogát, s akkor nyugalmat fognak önök létesiteni az országban; a maguk részére pedig dicsőséget fognak a törvényben megörökiteni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Ez a mi álláspontunk, t. miniszterelnök ur, és ez az álláspontunk oly hazafias és oly erős gyökeret vert a mi történelmünkben, oly nélkülözhetetlen szüksége államiságunknak, kivált az ujabb időkben, hogy ettől elállni nekünk teljes lehetetlenség, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* és minden érintkezés, a mely az irányban folyna, hogy mi ettől elálljunk, hogy mi erről lemondjunk, eredmény nélkül járna. Hisz ez nemcsak önmagunk iránt, de a történelem iránt is egy nagy és sulyos sérelem volna! *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Egykor a Karok és Rendek sohasem állottak el ennek követelésétől. Midőn Deák Ferencz idejében a katonai oktatás nyelvére nézve megértették a Rendek, hogy ő Felsége nem akar a magyar nyelvhez járulni, Deák Ferencz azt mondta: »Mi abba, hogy a német nyelv legyen az oktatási nyelv, soha belenyugodni nem fogunk; azt mi alku tárgyává nem teszszük, mert ez bün volna a hazafiság ellen.« Ez volt Deák Ferencznek nézete abban az időben. De a Rendek ujra és ujra elővették a kérdést, és ha mi most itt ujból harczolunk és küzdünk érte, nem teszünk egyebet, mint azt. hogy azon hagyományokat, a melyek ránk háramoltak, magunkévá teszszük, s ezen hagyományok értelmében kivánunk eljárni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! T. miniszterelnök ur! Megengedem, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* hogy tegnapi felszólalásában, midőn felemlitette a barátságot, személyi érintkezést, talán nem is ment odáig, hogy részünkről a lemondást és megadást kivánta volna. Ezt azért nem tételezem fel, mert akkor a t. miniszterelnök urról azt kellene feltételeznem, hogy bennünket nem ismer. A t. miniszterelnök ur azt mondta, hogy szivesen kezdeményezett beszélgetést, de arra hasonló barátságos fogadtatásra nem talált részünkről. Én ezt máskép nem értelmezhetem, mint ugy, hogy nem a merev visszautasitás rejlik ebben, hogy minden érintkezés elől el akarunk zárkózni, ezt ugy értelmezem, a mint kell értelmezni, hogy a t. miniszterelnök ur arra nézve, hogy mi a magunk nézeteinktől, a magunk meggyőződésünktől álljunk el és azokat tegyük le, hogy erre nézve biztató nyilatkozatot nem nyert. Közvetlenül nekem, vagy barátaimnak nincs tudomásunk róla, hogy a t. miniszterelnök urral e felett bármily érintkezés folyt volna. Hogy a t. miniszterelnök ur velünk szemben mennyire óhajtott volna eljárni, vagy nézeteink melyik részét, vagy nézeteinknek legalább időbeli részét méltányolta-e vagy nem, erről nekem tudomásom nincs, természetes, mert ebben az irányban közvetlen érintkezésben nem állottunk.

Digitized by Google

Ha a t. miniszterelnök ur azután kifejezi, hogy megtett a maga részéről mindent, nem kivánok behatóan foglalkozni azzal, hogy valóban megtette-e, vagy nem. Eötvös Károly t. képviselőtársam felszólalásában azt konstatálta, hogy ezzel nincs megtéve minden. Ez Eötvös Károly t. képviselőtársam nézete, de ha a t miniszterelnök urnak, a ki ismeri a mi álláspontunkat, meggyőződésünket, irányunkat, az a felfogása, hogy velünk szóba lehet állni, a nélkül, hogy az unbedingte Unterwerfung követelését állitja elénk, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* arra nézve nemcsak a miniszterelnök urnak, de a képviselőház minden pártjának, a kik ebben az irányban velünk érintkezni akarnak, nemcsak készséges szolgái, de készséges támogatói vagyunk. Én ebből az okból Smialovszky Valér képviselő ur inditványára nézve, hogy ugyanis álljanak össze a képviselőház pártjai és pártközi konferenciában igyekezzenek elháritani a bajokat, a melyek a rendes parlamenti fejlemények utjában állanak, kijelentem, hogy azt barátaim nevében szivesen üdvözlöm. *(Helyeslés a baloldalon.)* Szivesen hozzájárulunk, nemcsak ehhez, de minden irányu érintkezéshez, a mely az ország érdekében történik, legyen bár az, hogy talán e pillanatban nem is látnók sikerét, de végtére az érintkezés folyamán fejlődhetnek vélemények, nézetek, a melyek azután a meggyőződést olyan irányba terelik, hogy az az ország érdekével összhangba hozható. Mi még ezen esetben sem zárkózunk el semmiféle érintkezés elől. Hiszen gr. Khuen-Héderváry volt t. miniszterelnök ur tapasztalhatta azt, hogy mi vele szemben is a legnagyobb udvariassággal, a legnagyobb készséggel állottuk, elmondtuk neki a magunk nézeteit akkor, kérve kértük, hogy mielőtt véglegesen megállapodásra jönne a dolgaira nézve, ő Felségénél ujra terjeszszen elő bizonyos dolgokat és nyerje meg ő Felségének hozzájárulását. Előadtuk neki, hogy e nélkül az ország megnyugtatása bekövetkezni nem fog. Tehát mi akkor már elmentünk az érintkezésben a legszélsőbb határig. *(Ugy van! balfelől.)*

A mit a t. miniszterelnök ur tegnap beszéde végén mondott, hogy t. i. ezt a harczot hagyjuk most abba, majd felvehetjük két hét mulva a másik ujonczjavaslatnál, engedje meg a t. miniszterelnök ur, de én az ő helyén megvallom őszintén, ily inditványnyal vagy ilyen előadással nem léptem volna fel. Mert vagy helytelen az a küzdelem, a melyet mi itt folytatunk, vagy nem. Ha helytelen, akkor nincs annak helye sem most, sem két hét mulva. De azt mondani egy ellenzéknek, hogy: most hagyjátok abba a küzdelmet, két hét mulva kezdjétek ujból, erre azt feleljük, hogy: miért hagyjuk most abba, hogy két hét mulva kezdjük ujra? Ne két hét mulva, hanem most fejezzük már be.

A kérdés egyszerü és világos. Nekünk a magyar nyelv és kultura érvényesülésére a hadseregben egyszerü, világos és megnyugtató szavak kellenek, a melyek biztositékot rejtenek magukban. Ha ez oly nehéz ma, ugy oly nehéz lesz két hét mulva is. Ha tehát két hét mulva sem fog megtörténni, akkor nincs indokolva, hogy abbahagyjuk a küzdelmet, a melyet mi a nemzet, a haza, az állam érdekében látunk szükségesnek folytatni teljes erőnkből, hogy hűek maradjunk azon hagyományokhoz, a melyek a történelemből származnak ránk és azért ezt a küzdelmet nem hagyhatjuk abba soha. *(Ugy van! balfelől.)*

Ezeket tartottam szükségesnek elmondani. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Elnök: Napirend előtti felszólalásnál határozathozatalnak nem lévén helye, következik a napirend és pedig az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatása. Következik?

Hertelendy László jegyző: Gr. Batthyány Tivadar!

Gr. Batthyány Tivadar: T. képviselőház! Mielőtt rátérnék beszédem tulajdonképeni témájára, kénytelen vagyok Csávolszky Lajos t. képviselőtársam tegnapi felszólalásának egy passzusára reflektálni, a mely ugy odaállitva, mint azt t. képviselőtársam tette, én bennem bizonyos aggályokat kelt. T. képviselőtársam ugyanis követelvén egyrészt Magyarország önállóságát, egyuttal védőként mutatta be magát a cseh állam létesitését megvalósitani törekvő kisérletek tekintetében. Én a magam részéről nem kivánok beleavatkozni Csehország belügyeibe és politikai küzdelmeibe. Addig azonban, a mig azt látom, hogy a csehek Felső-Magyarországon a panszlávizmusnak terjesztésére irányuló igen erős akcziót fejtenek ki, *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* és azt látom, hogy a cseh ellenzék arra törekszik, hogy a legszélsőbb pánszláv elemekkel szövetkezve a magyar állam egysége, a magyar nemzet szupremácziája ellen agitál és az ellen működik, addig én a magam részéről lelkesedni ezért, vagy pláne támogatni a cseheket ezen törekvéseikben nem tudnám. Ezt anynyival is inkább kötelességemnek tartottam megjegyezni, mert alkalmam volt pár évvel ezelőtt épen egy cseh politikussal szemben ugyanezen álláspontomnak a sajtóban is kifejezést adni, s igy örültem is annak, hogy a t. képviselőtársam alkalmat nyujtott nekem arra, hogy ezen aggályaimat itt a képviselőházban is kifejezhessem.

T. képviselőház! A mióta szerencsém van ezen háznak tagja lehetni, már most harmadizben, valahányszor itt, nagy krizis végső küzdelmeiben, végső, hogy ne mondjam elfajult, de legalább erősen kifejlődött küzdelemben állottak a magyar pártok egymással szemben, én mindig azt a hazafias aggályt tápláltam magamban és mindig az irányitott eljárásomban, hogy egy olyan ország, mely kivül-belül ellenséggel van körülvéve, magára nézve végzetes eredménynyel

Digitized by Google

járható cselekedetet visz véghez, hogyha itt a pártok egymással a végső küzdelem terére lépnek, hogyha oly küzdelemben állanak szemben egymással a magyar emberek, a melyben azt látjuk, hogy a legyőzött a győzővel fog szemben állani, mert az ilyen eljárás az ország konszolidációját, annak megerősödését kell, hogy megbénitsa, megakadályozza.

Ezen szempontok vezetnek engem ez alkalommal is, a midőn látom, hogy már több mint egy esztendeje, sajnos, kizárólag egy ily küzdelem dominálja az országot, és épen azért kötelességemnek tartom a kérdésnek ezen stádiumában épen a békeszeretet szempontjából felszólalni. *(Halljuk!)* Mert ma ugy áll a helyzet, hogy a két ellenfél csapatai már felvonultak egymással szemben döntő küzdelemre. Tudjuk, hogy az igen t. kormány, különösen a sajtónyilatkozatok utján bejelentette, köztudomásra hozta, hogy a delegáczió tárgyalásainak befejezése után itt valami nagy, döntő küzdelemre, döntő harczra van kilátás. És viszont látjuk a másik oldalon azt is, hogy igen t. obstruáló képviselőink szintén megállanak a maguk helyén, nem akarnak az obstrukczió fegyveréről letenni és szintén a hadisorba állanak. *(Ugy van! balfelől.)* Előállt tehát az a helyzet, a melyet én az országra nézve a legkárosabbnak, a legveszedelmesebbnek látok, hogy magyar a magyar ellen végső, leszámoló küzdelemre készül. Ebben a helyzetben, t. ház, én azt hiszem, nem kellene sem nevetség, sem kicsinylés tárgyává tenni, sőt ellenkezőleg, honorálni kellene a legkomolyabban minden olyan törekvést, a mely ezen döntő küzdelem megakadályozását és a békés kibontakozást lehetővé teszi. Erre kell törekednünk, mielőtt a végső harcz kitörne, a melynek sem a többség, sem a kisebbség, hanem az ország iszsza meg a levét. *(Egy hang jobbfelől: Az obstrukczió az oka!)* Épen, mert károsnak tartom az obstrukcziót, azért keresem a kivezető utat. És ha a t. képviselőtársam fejtegetéseim további folyamán is figyelemmel kisér, meg fogja látni, hogy én nemcsak a most napirenden lévő kérdésből, az 1903-ik évi ujonczkérdésből akarok kijönni, hanem olyan orvoslási módot keresek, mely a jövőre egyáltalában biztositja az országnak a parlamenti békét és nyugalmat.

Hegedüs Sándor: Tisza feje kell, ugyebár?

Gr. Batthyány Tivadar: Lesz szerencsém Hegedüs Sándor t. képviselőtársam közbeszólására is reflektálni. Én nem vagyok felhatalmazva senki nevében sem beszélni. Én személyi politikát nem üzök, nekem az teljesen mindegy, hogy az, a ki a miniszterelnöki székben ül, gr. Tisza István, Hegedüs Sándor vagy bárki más. Én csak azt nézem, hogy mit csinál az ország érdekében és hogy minő eszközökkel csinálja azt; a személyi kérdéssel semmit sem törődöm. *(Helyeslés balfelől.)*

Legyen szabad visszatekintenem a mult eseményeire, hogy azokból azután levonhassam a magam részéről a konzekvenciát a jövő teendőit illetőleg.

Egy év előtt Széll Kálmán akkori miniszterelnök ur benyujtotta az ujonczlétszám felemeléséről szóló javaslatot. Azt hiszem, nem volt ebben az országban ember, a ki ne lett volna meggyőződve arról, hogy a legvégső izgalmat fogja okozni az, ha az országot pénzben, emberanyagban nagymérvü pluszszal akarják megterhelni és hogy ezen nagy áldozatokat az ország csak az esetben fogja honorálni, ha ezzel szemben más téren — nem szeretem a konczesszió nevét — a kiegyezésben törvénybe iktatott paritás elvének, tehát törvényes jogainak érvényesülésével kárpótoltatik. *(Helyeslés balfelől.)*

Előrebocsátom, nehogy személyes politikával nem mondom gyanusittassam, hanem vádoltassam, én nem gondolok azokra, a kik velünk szemben ülnek, sem azokra, a kik emitt ülnek, hanem ismét azokra a katonai körökre, a melyek ezen kérdésekben a döntő szerepet viszik.

Széll Kálmán miniszterelnök nagy katonai követelésekkel állott elő. Mi kértük ezzel szemben törvényeink érvényesülését. Én kérdem, ha akkor, mikor ez a nagy küzdelem még csirájában volt, mikor a magyar vezényleti nyelv követelése még szóba sem jött, mikor az egész ország mozgósitva nem volt, ha az akkori miniszterelnök ur felhatalmazást kap arra, hogy a Szentiványi-féle propozicziók teljes megvalósitását kilátásba helyezze, kérdem: vajjon a ház többsége nem ment volna-e bele szivesen abba, hogy a létszámfelemelést megadja azért, hogy ilyen nemzeti vivmányokat érvényesithessen? De arról is meg vagyok győződve, hogy az ellenzék nem obstruált volna akkor a létszámfelemelés ellen. *(Helyeslés balfelől.)*

A legnagyobb hibák egyike volt tehát akkor, hogy azokat a Szentiványi-féle propozicziókat részben alig, részben pedig egyáltalában nem honorálták, legfeljebb csak azoknak későbbi időben konsziderácziő alá vételét igérték.

Ott volt egy másik alkalma a kibontakozásnak. Ha ezen a téren nem tettek engedményeket, legalább engedték volna meg azt, hogy visszatérjünk a rendes ujonczlétszámra és fogadták volna el azt a határozati javaslatot, a melyet akkor Kossuth Ferencz képviselő ur beterjesztett. Meg vagyok győződve, hogy ez nem Széll Kálmán akkori miniszterelnök uron, hanem ismét csak azokon a körökön mult, a melyek katonai kérdésekben döntő szerepet játszanak. Ez az a borzasztó állapot, a mely nálunk már annyi bajt okozott: hiánya a politikai előrelátásnak, a mely sohasem alkalmas időben, hanem mindig elkésve jött. Ez rám azt a benyomást teszi, mint mikor az orvosok jönnek a beteghez és azt mondják: még ma meg kell operálni a beteget és akkor két hét mulva meggyógyul; jönnek azután a családtagok, a mamák, tantikák stb., a kik két-három hétig huzzák-halasztják az operácziót és akkor azután már

Digitized by Google

csak sokkal nehezebb, sokkal sulyosabb operáczióval lehet segiteni. Ugyanez jellemzi az utolsó évek politikai történetét. Áprilisban nem lehetett a rendes ujonczlétszámra visszatérni, juniusban már igenis lehetett. Mikor azután ez már késő volt, a kis operáczió már nem segitett, nem adták meg mindjárt a szükséges konczeszsziókat, hanem csak Chlopy után, a mikor a gróf Khuen által a katonai nevelés terén hozott konczeszsziók, változván a helyzet, ismét már nem voltak elegendők, holott az előtt, nem tudom, juniusban teljesen elegendők lettek volna arra, hogy a békét helyreállitsák. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Nem akarom folytatni, csak egyre utalok ezzel szemben. Azok a körök, a kiknek leginkább állott volna érdekükben, hogy a béke, a nyugalom és a törvényes rend s az ujonczok törvényes megszavazása létrejöhessen, mondhatom, szerencsétlen véletlenek sorozata által lehetővé tették, hogy folyton apró-cseprő inczidensek fordulhattak elő, a melyek az izgalom, az idegesség eme korszakában igen nagyon nőttek s nem tették lehetővé, hogy ezek az inczidensek elkerültessenek. Igy jutottunk odáig, hogy a mult évi október hóban, miután kilencz hónapig folyt a küzdelem, nem értünk el semmit, sőt még rosszabbul állunk, mint az egész akcziónak kezdetén. És itt ismét, szerintem, igen nagy hibába estek a mérvadó körök akkor, a mikor a deszignált miniszterelnök urnak nem adták meg a szabadelvü párt egyhangu határozatán alapuló programmpontokat, hanem abból megint valamit lenyirbáltak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Itt van a mai helyzet kulcsa, a mai nehézségeknek bázisa. hogy t. i. azt, a mit a szabadelvü párt, Magyarország vezető többségének vezető férfiai, mint minimumot okvetlenül szükségesnek állitottak oda egyhangulag létrejött megállapodások alapján, azt megnyirbálták akkor, a mikor olyan érzékeny volt a közvélemény és olyan kérdésekben, a milyen épen a nemzeti követelmények kérdése, apró-cseprő nyirbálásokkal és programm-redukcziókkal izgatták, provokálták a közvéleményt. Ez, t. ház, olyan hiba, a melyet a magam részéről eléggé sajnálni és eléggé elitélni nem tudok. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. ház! Eljutottunk tehát októberig, a mikor jött a mostani kabinet ezekkel a felülről megnyirbált programmpontokkal. Már most nézzük az azóta máig történteket. Történt, hogy a miniszterelnök ur — s én elhiszem és honorálom teljes mértékben — abban a biztos tudatban vállalt kormányt, hogy ő ezen programmot, a melylyel katonai téren idejött a ház elé, végre fogja hajtani az egész vonalon mielőbb a leghelyesebben s a magyar nemzet követelményeinek a legmegfelelőbben. T. ház! Csakhogy a t. kormány még a mai napig sincs abban a helyzetben, hogy konkréte, részletesen nyilatkozhatnék ezen programm belső tartalmára nézve. Minő más helyzet lenne ebben a házban, ebben az országban, hogy ha a miniszterelnök ur, vagy a honvédelmi miniszter ur abban a helyzetben lett volna, hogy kiállhatott volna a törvényhozás elé s akár egy törvényjavaslat és annak indokolása keretében, akár egy részletes, szakszerü, szóbeli vagy irásbeli jelentés alakjában kifejthttte volna, hogy ime, a mit én októberben miniszterelnöki programmomban vallottam, annak teljes, perfekt megvalósulása itt van ezekben a javaslatokban lefektetve. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Én azt hiszem, ha a miniszterelnök ur ebben a helyzetben lett volna, nem lett volna még morális képesség sem arra, hogy az obstrukczió ezen megcsappant csapata tovább folytassa a küzdelmet. De az obstrukczió ezen csapata ismét csak onnan kapta a tápot, a buzditást, hogy láttuk, miszerint a programm részletei még most sincsenek megállapitva, még folynak a tanácskozások s a kormány a legjobb akarattal törekszik arra, hogy programmját megvalósitsa. S ebből a szempontból, t. ház, én igen örülök annak, hogy a kormány elállott azon szándékától, a mely eredetileg vezette, attól, t. i., hogy a delegácziókat csakis az ujonczmegajánlási törvényjavaslat törvényerőre emelkedése utáni időben kivánta megtartani; mert én legalább ugy látom a helyzetet, t. képviselőház, hogy a delegáczió tárgyalásai során minden irányban tisztulni fog a parlamentnek, a parlamenti pártoknak s a kormánynak helyzete.

Akkor ugyanis a miniszterelnök ur abban a helyzetben lesz, hogy a delegáczió tárgyalásain kifejtheti katonai programmját a maga egészében is. S itt ne méltóztassanak félreérteni: én nem kivánom, hogy egészen az utolsó vonásig készen legyenek most az összes részletes szabálytervezetek, mert ez nagy munka, de igenis lehetséges, hogy tiszta kép álljon előttünk a katonai bűnvádi perrendtartás, a katonai tisztképzés, nevelés kérdésében *(Helyeslés a baloldalon.)* s különösen abban az irányban, hogy tulajdonképen mi az, a mit a katonai hatóságok s a közös hadügyminiszterium megvalósitani fog és hogy hogyan fogja azt megvalósitani. Hogy erre nézve a t. miniszterelnök ur képes lesz a delegáczióban tiszta képet nyujtani s megkapja rá ott Pitreich közös hadügyminiszter urnak a giróját is, *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* — mert hiszen végre is nem a magyar miniszterelnököt, hanem a közös hadügyminisztert illeti a végrehajtás — *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* mondom, ha a t. miniszterelnök ur ezt igy megkapja és igy jön haza, akkor itt a helyzet igen és hamar rendbejöhet és rendbe is fog jönni, mert akkor — bocsássanak meg nekem a t. urak — én azt hiszem, hogy a közvélemény fogja önöket eltériteni az obstrukcziótól. *(Ugy van! Ugy van! a középen.)*

Bartha Miklós: Nem czélunk az obstrukczió

Digitized by Google

nekünk sem! *(Egy hang a jobboldalon: A közvélemény nincsen önökkel!)*

Gr. Batthyány Tivadar: Ha azonban, t. ház, beállana az az eset, hogy a miniszterium a maga katonai programmját teljes mértékben nem realizálhatja, ha kitünnék a delegáczió tárgyalásai során az, hogy ezen redukált katonai programmnak csak egy része fog végrehajtatni, vagy hogy ez a katonai programm nem ugy fog végrehajtatni, a mint azt az egész magyar közvélemény óhajtja és szükségesnek tartja: akkor, t. ház — szerintem — be fog állani az, a mitől a miniszterelnök ur óvni akarta az országot, a konfiktus, vagyis az a helyzet, a mely a parlamentáris rend és az ország érdekében épen nem kivánatos.

Meg vagyok győződve, t. képviselőház, — ha nem is állunk teljesen egy politikai álláspontón a miniszterelnök urral, bizom ebben — hogy ha a miniszterelnök még ezt a redukált programmot sem képes megvalósitani az egész vonalon, ő el fogja hagyni a helyét, — politikailag másként ez nem is lehet — el fogja hagyni helyét azért, mert kevesebbet akarnának adni, mint a mennyi igérve és kilátásba helyezve lett. És ily körülmények közt szeretném látni azt, a ki a miniszterelnöki széket ezen kevesebb programmal elfoglalni merné. *(Helyeslés a középen és a baloldalon.)*

Hát, t. ház, idáig jutottam fejtegetéseim során; most leszek bátor lehetőleg röviden feltárni a kibontakozás utját és módjait, ugy, a mint azt én egyéni véleményem és meggyőződésem szerint lehetőnek tartom. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* Előbb azonban kénytelen vagyok a kibontakozás azon módjait is röviden taglalni, a melyeket mint a t. kormánypárt köréből származókat a sajtó utján és egyéb uton ismerünk. Én a magam részéről nagy örömmel hallottam a miniszterelnök ur tegnapi felszólalásának egy passzusát, a melyre mai felszólalása végén önérzettel hivatkozott és a mely akként szólt, hogy a midőn ő erősebb eszközöket hangoztat, akkor szigoruan alkotmányos, szigoruan törvényes keretben kiván mozogni. Én ennek igen nagyon örülök, mert, ha a szavakat a tettek fedezni fogják, a miben nem szabad kételkednem, akkor én ezáltal Magyarországnak igen nagymérvü megrázkódtatását látom elháritva. Kénytelen vagyok itt egész röviden az 1848: IV. törvényczikk 10. §-ára utalni, a mely törvényczikk — tehát szentesitett törvény — utasitja a parlament két házát, hogy a maga házszabályait megalkossa és utasitja elnökeit, hogy ezen házszabályokat szigoruan megtartsák, tehát se könnyitések, se erőszakos magyarázatok által félre ne magyarázzák; azokkal se vissza ne éljenek, se azt meg ne engedjék, hogy azokkal bárki visszaéljen. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Minők lehetnek tehát azon erősebb eszközök, a melyekkel a t. kormány az obstrukcziót leküzdheti? *(Halljuk!)* Olvastam a sajtóban többféle tervre vonatkozó közleményeket; emlegettek valami Kardorff-féle dolgot; hogy állitólag valami napirendi inditvánnyal rövidebb átmeneti időre akarnák a házszabályokat módositani, és ezen átmeneti időben a törvényjavaslatok elfogadását rövidesen keresztülvinni. Ha ez a házszabályok keretében történik, ugy semmi kifogásom sincs ellene. De én azt hiszem, hogy a mai házszabályoknak a törvény betüje szerinti szigoru megtartása mellett az ilyesmit keresztülvinni és ezzel az obstrukcziót letörni nem lehet. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha pedig túlmenne a t. többség a házszabályoknak keretén és, mondjuk, nem erőszakkal, de egy erőszakos magyarázattal igyekeznék czélt érni, ugy nekem ez ellen a legnagyobb mérvü aggályaim vannak, mert a mint ezen, mondjuk, erőszakos magyarázat alapján hozott határozatok folytán kerülne szentesités alá egy törvényjavaslat: az ilyen törvényjavaslat legalitását a közvélemény mindenesetre kétségbevonhatja és vitássá teheti. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Ez már egymagában nagy hiba, de ennek az eljárásnak még nagyobb baja az lenne, hogy szentesités alá kerülvén az igy hozott törvényjavaslat, a király sérthetetlen és szent személye is bevonattatnék ezen vitába; bevonattatnék ugy, hogy eljárásának teljesen szigoru törvényessége diskutiáltatnék. Azt, hogy idekerüljön az ország, hogy a király működésének törvényessége felett csak diskusszió is állhasson elő, én a magam részéről feltétlenül, minden körülmények között, mindenáron perhorreszkálom. *(Helyeslés a középen és balfelől.)*

Ugyanigy vagyunk az ex-lexben való feloszlatással is, a mely szintén a kibontakozásnak ultima ratiójaként állittatik fel. Én teljesen értem, helyeslem is, ha egy kormány, mely az előző kormányok programmjától némileg eltérő programmal lép a törvényhozás elé, ha ezen kormány a maga álláspontja és a maga programmja approbáczióját végett a nemzet elé áll. Én ezt helyeslem és méltánylom, ha a t. kormány erre az utra akar térni, de természetesen történjék ez olyan időben és olyan formában, a midőn az országra való appellálás törvényességéhez kétség nem férhet. *(Ugy van! balfelől.)* A miniszterelnök ur egy izben itt kijelentette, hogy az ő meggyőződése szerint ex-lexben törvényesen lehet feloszlatni a házat, mások azt mondják, szintén nagytekintélyü férfiak, hogy az ő meggyőződésük szerint ex-lexben nem lehet a házat feloszlatni. A közvélemény teljesen megoszlott e téren jobbra-balra, sőt még nem is pártkötelékek szerint, mert minden oldalról hallottunk ilyen és amolyan felfogást is. De tovább megyek. Mióta ezt a kérdést felvetették, már egész irodalma keletkezett, brosürák jelentek meg erről, szakfolyóiratokban tárgyalták azt kiváló kapaczitások, ha már most egy ilyen vitásnak tartott kérdésben provokál-

Digitized by Google

ják a koronának a döntését, a koronának aktiv beavatkozását, én ezt a magam részéről az alkotmányosság és a dinasztikus érzelem szempontjából a legveszedelmesebb cselekménynek tartom. *(Helyeslés és taps balfelől.)* Én teljesen értem, sőt méltánylom is a t. miniszterelnök urnak és a többségnek azon véleményét, a t. szabadelvü párt sorában gyakran elhangzott azon felfogást, hogy lehetetlen türni, hogy egy ilyen kis csoport álljon a parlament nagy többségével szemben és hogy hagyjuk mi magunkat ezen kis csoport által dominăltatni, ezen kis csoport által vezéreltetni. Én teljesen méltánylom a miniszterelnök urnak és a többségnek ezen véleményét, mert magam is érzem azt, magam is osztom azt a felfogást, hogy ez abnormis helyzet, a melynek elejét kell venni, csakhogy, a mikor orvosolni akarom ezt, akkor is mindenesetre kétségen felül áll, hogy vigyáznom kell arra, hogy a mediczina rosszabb ne legyen, mint maga a betegség. *(Élénk helyeslés balfelől.)* És ennek nem lehetne másképen elejét venni, mint valamely, hogy ne mondjam, erőszakossággal?

Nagy örömemre ma reggel a t. többség erősen opponált az erőszak alkalmazásával szemben, midőn azt itt emlegették. *(Zaj jobbfelől.)* Nem az erőszakosságot, hát mondjuk: a douce violencet. Ha erősebb hurokat feszegetnek itt, vagy győz a t. kormány, vagy nem. Ha győz, ha reusszál a házban ezzel, a mint volt szerencsém már ráutalni, az ezen az alapon történtek jogosságát, törvényességét fogják az országban kétségbevonni, vitássá tenni és ez nagy baj. És ha nem győz a t. kormány, akkor még nagyobb baj van. Nagyobb a baj azért, mert akkor itt is, az országban is a katonai kérdések terén ismét ott leszünk, hogy a szenvedélyek fokozásával még nagyobb követelésekkel fogunk szemben állani. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Egész tárgyilagosan taglalom a kérdést, arra a meggyőződésre jutottam, hogy erővel ma ebből a helyzetből kibontakozni nem lehet. Mit kell tehát csinálni? *(Halljuk! Halljuk!)* És itt kénytelen vagyok a miniszterelnök ur tegnapi felszólalására is utalni, a mikor azt mondotta az ellenzékhez fordulva, hogy kéri az ellenzéket, szüntesse be ezen ujonczjavaslat ellen az obstrukcziót; és utalt arra, hogy — saját szavai szerint —: »Ezek után is kapnak még a képviselő urak száz alkalmat az obstrukczió folytatására.« Én a radikális orvoslásnak vagyok a hive. Azt hiszem, hogy azzal tisztába kell jönnünk, hogy, ha az orvoslás nem radikális, négy hét mulva a delegációk után a következő ujonczjavaslatnál ujra kezdődik az egész obstrukcziós proczedura. Ezt én a magam részéről a legnagyobb mértékben hibáztatnám, ettől hazámat a legnagyobb mértékben félteném, és ép ezért én alapos orvoslást kérek. *(Helyeslés balfelől. Helyeslés jobbról.)*

Daczára annak, hogy az igen t. miniszterelnök ur ma a Smialovszky-féle javaslattal szemben szárazon, ridegen nyilatkozott, én mégis abban a reményben ringatom magamat, hogy ha most nem is, de előbb-utóbb rá fog kerülni a sor arra, a mit a Smialovszky barátom javaslata óhajt. Megjegyzem, hogy nagyon helyesen. Helyesen pedig azért, mert bizonyos fokig a miniszterelnök ur, ha jól emlékszem, már ujévi beszédében, ugyanerre utalt, arra tudniillik, hogy az alapos orvosság, az alapos műtét a házszabályok reviziója.

Már most egész tárgyilagosan véve a dolgot, kérdem: elhiszik-e t. képviselőtársaim, hogy a házszabályoknak alapos reviziója, olyan reviziója, a mely bizonyos feltétlenül szükséges törvényalkotásoknak létesitését biztositja, másként nem érhető el, mint pártközi megállapodás utján? Maga a miniszterelnök ur is utalt arra ujévi beszédében, a mely beszéd sajnos nincs a kezemben, hogy azt felolvashatnám, de igen jól emlékszem rá, hogy benne ama reményének adott kifejezést, hogy az ellenzék vezérférfiaival egyetemben fog e téren működhetni és — ha jól emlékszem — arra is utalt, hogy inkább elégedjünk meg ezen a téren kevesebbel, csak hogy egyhangu és békés megoldáshoz jussunk.

Hogyha tehát ennek a parlamenti bajnak alapos orvoslását akarjuk elérni, előbb-utóbb bele kell harapnia minden pártnak, akár kellemes, akár nem, abba a savanyu almába, a melyet pártközi konferenczián neveznek, mert másképen nincs alapos kibontakozás, nincs alapos béke. *(Helyeslés balfelől.)*

Én nem csinálok titkot belőle, meg is irtam már a sajtóban ebbeli konkrét véleményemet és ez az, hogy a házszabályok reviziója terén bizonyos napirend előtti viták, névszerinti szavazások stb. terén ne is keressük a megoldást, mert ott, ha minden obstrukczionak akarnók ezzel elejét venni, oly elnöki abszolutizmust kellene behozni, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* a melyet abban a közjogi helyzetben, a melyben most vagyunk, — nem akarom ezt bővebben fejtegetni, — de a melyhez magam részéről semmi szin alatt nem járulhatnék. *(Helyeslés, taps a bal- és a szélsőbaloldalon.)* De igenis szükségesnek tartom, hogy a költségvetés kellő időben való biztositása a házszabályokban feltétlenül megoldást nyerjen, sőt, tovább megyek, abba is belemennék a magam részéről, hogy a rendes ujonczlétszám megajánlása feltétlenül szintén biztosittassék. *(Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Rakovszky István: Alkotmány-biztositék!

Gr. Batthyány Tivadar: Tisztelem a t. képviselőtársam meggyőződését, de a magam részéről elkerülendőnek tartom azt, hogy oly viszonyok álljanak elő, mint a minők ma vannak, hogy póttartalékosok behivassanak, és a háromévesek további időre való visszatartásával tart-

Digitized by Google

sák fenn a hadsereg létszámát. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Molnár Jenő: Ebben igaza van! Visszatartani nem szabad. Tessék engedni.

Pozsgay Miklós: Ki okozta? Nem mi okoztuk!

Gr. Batthyány Tivadar: Bocsánat, odáig nem mehetünk, hogy lehetetlenné tegyük a hadsereg kiegészitését, mert az, hogy hadseregünk rendes békelétszámban meglegyen, az nemzeti érdek, a melyet szem elől téveszteni nem lehet, de azzal is egészen tisztában vagyok, hogy ezt a házszabálymódositást — hogy drasztikusan fejezzem ki magamat — ingyen nem lehet megcsinálni. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Talán rossz a kifejezés, a melyet használok, de értem az alkotmányjogi ellengarancziákat. (*Helyeslés a baloldalon.*) Vagyis mentül inkább megszoritom a házszabályokban rejlő jogainkat, szabadságunkat, annyival kell szerintem odakint a választói jog kiterjesztésével a mi közszabadsági intézményeinknek fejlődésében ezt ellensulyozni. Ha itt bizonyos megszoritással működünk, küldőink annál nagyobb tömege, annál nagyobb szabadsággal küldhessen ide, mert ebben találom a házszabályok szükitésének egyetlen egyensulyát. (*Igaz! a baloldalon.*) És én itt magam részéről két dolgot tartok szem előtt.

Egyik az az aggodalmam, a melyet a sajtóban már kifejezésre juttattak több oldalról, hogy a választói törvénynek az a kiterjesztő módositása, a melyet a miniszterelnök ur a t. függetlenségi és 48-as Kossuth-párttal megállapitott, vagy a melyre nézve megállapodtak, talán egyoldalu. *(Mozgás.)* Nem ismerem a miniszterelnök ur véleményét, de azt olvastam és hallottam, mintha inkább a városi elemnek pusztirozását célozná a falusi elem rovására. *(Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csenget.)* Nagy hibának tartanám, ha e hirek valóknak bizonyulnának, mert a legállamfentartóbb elem a országban feltétlenül mindig a földmivelő, falusi elem. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ennek a jogait megröviditeni, vagy ennek kevesebb jogokat adni, mint a városi elemnek, ezt én először államfentartási szempontból, másrészt az egyenjoguság szempontjából sem helyeslem. *(Helyeslés balfelől.)* Az a falusi gazda megérdemli, joga van rá, hogy egyenjogu polgára legyen az országnak, tehát ne legyen kevesebb joga, mint a városiaknak. Ezt én csak azért emlitem, mert a konzekvenciám levonásánál ezekre szükségem van.

T. ház! A házszabályokra nézve tehát igenis szükségesnek tartom a megszoritásokat ezen ellenszolgáltatásokkal, a jogoknak kiterjesztésével, a közszabadsági intézmények nagyobb mérvü biztositásával, és szerintem ép ezen kérdés képezné annak a pártközi konferenciának egyik fontos tárgyalási pontját.

A másik kérdés lenne, a mely szerintem szintén a pártközi megegyezésnek egyik szubstrátumát képezné, a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* Tudjuk, hogy mi, ezen ház tagjai, Széll Kálmán miniszterelnök programmja alapján lettünk megválasztva, vagyis, hogy egyik része a háznak Széll Kálmán programmja mellett foglalt állást és kapott mandátumot, a másik része, a t. ellenzék pedig ezzel szemben kapott mandátumot. Erthető tehát, és volt szerencsém deczemberi felszólalásomban arra utalni, hogy magamnak is vannak bizonyos aggályaim azon eltérésekre nézve, melyek a t. kormány és a Széll-kormány programmja közt vannak. A parlamentárizmus szempontjából feltétlenül áll az, hogy ezen parlament többsége a választókkal szemben a Széll-féle kormányzati programm és szellem mellett foglalt állást. Igazat adok abban a miniszterelnök urnak, hogy minden miniszter nem lehet egyszerüen kópiája a másiknak, hanem a saját egyéniségét viszi be állásába, de tovább füzöm ezt és azt mondom, hogy egyik miniszter személyisége nekem több garanciát nyujthat, a másik kevesebbet. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Visszatérve a Hegedüs Sándor t. képviselőtársam azon közbeszólására, hogy személyi politikát üzök, kérdem: nem volna-e épen a személyi politika kizárása czéljából igen kivánatos, ha ezen parlamenti bizottságban a különböző ellenzéki pártok a politikai és közgazdasági programmkérdések tekintetében bizonyos felvilágositásokat kérnének és remélem, megnyugtató felvilágositásokat nyernének? Preczedensünk is van rá, mert hiszen Tisza István és Kossuth Ferencz t. képviselőtársaim az ő megbeszéléseik eredményét itt a ház szine előtt közzétették, és épen Kossuth Ferencz t. képviselőtársam a szocziálpolitika keretébe vágó programmpontoknak egész szeriesét kivánta dilluczidáltatni a miniszterelnök ur által és a miniszterelnök ur részben megnyugtató, részben meg nem nyugtató választ adott neki. A mi itt megtörtént közöttük, ugyanannak szerintem nyiltan a pártközi konferencziában az egész vonalon kellene megtörténni, és a mint én meg vagyok győződve, azon momentumok, melyek a miniszterelnök ur személye ellen irányulnak, igen nagy mérvben csökkenthetők volnának, ha a miniszterelnök ur közgazdasági, adminisztrativ és egyéb programmpontjaira nézve konkrét felvilágositásokat adhatna. Itt mindeddig nem tudtunk semmihez sem jutni, mert folyton a katonai kérdések dominálják a házat. Ott azon a pártközi konferenczián lehetne tehát ezen kérdéseket tisztázni. Pl. — ép hogy szerencsém van a földmivelésügyi miniszter urat itt üdvözölhetni közöttünk — tudjuk, hogy a gazdaköröknek igen nagy része aggódik, hogy az uj miniszterium alatt a földmivelésügyi érdekek kiszolgálása bizonyos szükebb körre fog szoritkozni, aggódik a miatt, hogy a jövő években a földmivelésügyi budget vagy szükebb körre fog szorittatni, vagy nem fog abban az arány-

Digitized by Google

ban fejlődni és fejlesztetni, a melyben Darányi miniszter alatt fejlesztetett. Ez is tisztázandó.

Ezek oly kérdések, a melyek, ha megbeszéltetnének, a melyekre ha a kormány megnyugtató nyilatkozafokat tenne, én, megvallom, nem tudom elképzelni, hogy azután valaki csak azért obstruáljon vagy azért ne menjen bele a békébe, mert gróf Tisza Istvánnak hivják Magyarország miniszterelnökét. *(Ugy van! balfelöl.)*

Végül igen természetes, hogy maguk a katonai kérdések dominálnák ezen pártközi konferenciának tárgyalásait, és itt, azt hiszem, a helyzet szintén igen egyszerü volna és igen kedvező lenne az a mód, a melyet Smialovszky barátom proponált, arra, hogy tisztázódjanak a kérdések. Miért? A delegációban fel fognak vettetni a kérdések az egész vonalon. Ott tisztázódni fog a helyzet igen sok tekintetben. Lehet azonban, hogy a részletkérdésekben ezután sem látunk tisztán. Nem lenne-e igen helyes azért, hogy ezen részletkérdések feletti viták vagy differenciák miatt valahogy a békés megoldás meg ne hiusittassék, hogy ezek is ezen a pártközi konferenczián tisztáztassanak? *(Helyeslés balfelöl.)*

Én ugy látom a helyzetet, hogy ezen pártközi konferenczia, — vagy ha a forma igy nem tetszik, hiszen a formához nem kell ragaszkodni, lehet más formát találni — ez a pártközi megegyezés biztositaná a házszabálymódositásokat, a fontos javaslatok letárgyalását, tisztázná a kormány terveit és tisztázná a katonai kérdéseket is. És itt az uraknak *(a baloldal felé fordulva)* egész őszintén megmondom, azt hiszem, maguk is leszámoltak már azzal, hogy itt a függetlenségi párti programmnak megvalósulását nem szabad ettől a pártközi konferenciától várni. *(Helyeslés balfelöl.)* Itt nem lehet másról szó, mint a 67-iki törvény keretében való tisztázásáról ezen kérdéseknek, a melyek napirenden vannak. *(Helyeslés balfelöl.)*

Ezen a konferenczián, ismétlem, tisztázódnának a házszabályok és a gazdasági, a politikai, az adminisztrativ kérdések tekintetében a kormány szándékai. Mikor igy látom magam előtt a dolgot, meg vagyok győződve, hogy kölcsönös jóakarattal, kölcsönös legyőzésével az egyéni hévnek, túllángoló honfiui buzgalomnak a pártok meg tudnának egyezni, meg kellene egyezniök és oly békés érát biztositanának maguknak, a mely ezen parlament fontos közgazdasági és adminisztrativ működésének alapját évekre biztositaná. *(Élénk helyeslés balfelöl.)* Miután ez az én véleményem, én a parlamenti bizottság kiküldését igen melegen támogatom.

Még csak arra utalok, t. ház, a mire a miniszterelnök ur is utalt beszédében, hogy Magyarországnak határain kivül, sajnos, igen nagy számmal vannak ellenségei. A legutóbbi időben, mondhatom, hogy a legnagyobb fájdalommal tapasztalom azt, hogy az az ország, a mely eddig igazi barátja volt Magyarországnak, Olaszország is tőlünk kezd elfordulni, mert ujabban Olaszországban is egy áramlat dominál, a melynek nem kisebb a támogatója, mint Riciotti Garibaldi, és a melynek az a tendenciája, hogy az olaszok és a délszlávok egyesüljenek elsősorban és kimondottan Magyarország ellen. *(Halljuk! Halljuk! balfelöl.)*

Bartha Miklós: Mindenki utálja az osztrákot!

Gr. Batthyány Tivadar: Sokkal hosszabb ideig vettem igénybe a t. ház figyelmét, semhogy e kérdésbe most mélyebben belemennék, de ezt már csak azért sem tehetem, mert szorosan a tárgyhoz sem tartozik. De kötelességem arra utalni, hogy a midőn az országon kivül annyi ellensége és oly kevés barátja van Magyarországnak, a mikor legjobb barátja, az olasz is kezd tőle elfordulni, a midőn idebenn az országban a nemzetiségek napról-napra jobban előtérbe tolulnak, a mikor látom, hogy a jövő választásoknál ez a kis csoport *(a nemzetiségiek helyére mutat)* előreláthatólag igen megszaporodva fog a házba bejönni: akkor én azt tartom szükségesnek, t. ház, hogy mi magyarok egymás között ne viszálykodjunk, hanem keressük a békés megoldást mindenáron. *(Helyeslés és éljenzés a középen, a néppárton és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur alelnök foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujra megnyitom. Ki következik?

Endrey Gyula jegyző: Mukits Simon!

Mukits Simon: T. ház! Az ujonczmegajánlás a nemzet evidens joga, alkotmányos biztositék, a melynek gyakorlásánál felszólalni képviselői kötelességemnek tartom. De felszólalásra késztet Smialovszky Valér képviselő ur határozati javaslata is. Minden hazafinak kötelessége megragadni minden alkalmat a kibontakozásra és az én véleményem szerint a kibontakozást előkészitő tanácskozásnak a parlamenti bizottságban szabadon, nyilvánosan kell folynia és nem akként, a mint a miniszterelnök ur és Kossuth Ferencz képviselő ur, maguk között megállapodtak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Egy ilyen tanácskozás alkalmat szolgáltat a kibontakozás megkisérlésére, a nézeteltérések kiegyenlitésére és ezért Smialovszky képviselő ur inditványát elfogadom. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Mielőtt leadandó szavazatomat megokolnám, foglalkoznom kell gr. Tisza István miniszterelnök ur tegnapi beszédével. Én egy miniszterelnök hivatásával és méltóságával nem tartom összeegyeztethetőnek azt, hogy csak ijeszt, fenyeget, kér, könyörög, hanem neki, mint a végrehajtó hatalom gyakorlására hivatott kormányelnöknek cselekednie kellene.

A kormányelnök ur tegnapi beszédében a következőleg szól *(olvassa)*: »A kormánynak

Digitized by Google

számot kell vetni a tényekkel, le kell belőlük vonni a következtetéseket, teljesiteni az azokból ráháramló kötelességeket.« Én ebben teljesen igazat adok a kormányelnök urnak, de ne ijesztgessen, ne fenyegessen és az ijesztgetés után ne kérjen, mint ezt már a negyedik beszédében teszi, hogy az elején fenyeget, a végén pedig könyörög.

Az én vélekedésem szerint a kormányelnök urnak, mint a korona közjogi tanácsosának, alkotmányos kötelessége előterjesztést tennie ő Felségének a nemzet jogos követeléseire nézve; vagy ha azt látja, tudja és tapasztalja, hogy a harczoló ellenzékkel szemben a koronánál nem viheti ki a nemzeti követelések teljesitését, a mint beszédében ismételtve hivatkozik arra, hogy a nemzet többsége, a nemzet nagy rétegei a harczoló ellenzék parlamenti működését elitélik, akkor az a kötelessége a miniszterelnök urnak, hogy a képviselőházat oszlassa fel s appelláljon a nemzetre, vajjon a nemzeti követelések érvényesitését, a magyar nyelv, a zászló, a czimer és jelvény jogainak a közös hadsreg magyar részében való követelését és érvényesitését helyesli-e vagy nem. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Én, t. ház, Magyarország közállapotára, a magyar nemzet jogai érvényesitésére nézve teljesen irrelevánsnak tartom azt, hogy ott a miniszterelnöki székben a miniszterelnököt hogy hivják: gróf Tisza Istvánnak, vagy gróf Apponyi Albertnek, vagy esetleg Kossuth Ferencznek. *(Helyeslés balfelől.)* Az én vélekedésem szerint a kérdés az: mi képezi a miniszterelnök ur katonai programmját és az a katonai programm, a melyet előterjesztett, határozott-e, a korona beleegyezésével kivihető-e, vagy azon katonai programm csak kertelést, ámitást tartalmaz-e?

Lovászy Márton: Ez az igazság!

Mukits Simon: Azt mondja továbbá a miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Idestova három hónapja lesz, hogy vállalkoztunk az ország kormányának vitelére, vállalkoztunk olyan viszonyok között, a midőn minden komolyan gondolkozó hazafi növekvő aggodalmakkal látta a helyzet romlását és elfajulását.« Továbbá azt mondja a t. kormányelnök ur *(olvassa)*: ». . . aggódó kebellel kellett, hogy lássa, hogy ez a nemzet az örvény, a katasztrófa felé tántorog.« Ezeket az ijesztgetéseket, mélyen t. képviselőház, nemcsak Tisza István miniszterelnök urtól hallottuk, hanem hallottuk már a megelőző miniszterelnök uraktól is. De adósak maradtak a magyarázattal, . . .

Molnár Jenő: Mikor a bukás szélén állanak, akkor állanak elő fenyegetésekkel!

Mukits Simon: . . . hogy miben áll az a katasztrófa. Talán törvényen kivüli állapot? Leszámitva egy pár tőkés, vállalkozó, részvényes igényeit, — hogy jogosak-e azok vagy jogtalanok, ezuttal nem vitatom — évtizedekre mehetünk vissza s azt tapasztaljuk, a magyar nép terményeinek soha nem volt olyan nagy ára, mint épen most, a törvényen kivüli állapotban. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Hiszen, t. képviselőház, nem is az fáj a kormánynak s nem is az fáj a dinasztiának, hogy itt Magyarországon törvényen kivüli állapot van-e vagy sem, hanem az fáj, hogy ujonczot nem kapott, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* az fáj, hogy nincs ujoncza a közös hadseregnek. *(Felkiáltások balfelöl: Ez az!)* Hiszen, t. képviselőház, az uralkodóház és annak körei sohasem törődtek Magyarország beléletével, sem azzal, hogy alkotmányosság Magyarországon van-e, vagy nincs, hogy törvényesség Magyarországon van-e vagy nincs, hanem nálunk csakis két kérdés tolul előtérbe: az egyik a katonai kérdés, a mely ott, a hol az összbirodalom nagyhatalmi állásáról van szó, az uralkodóháznak a katalmi kérdése *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* és a másik a közgazdasági kérdés, ez pedig az uralkodóház zsebkérdése, s ezek után nem törődik azzal, hogy Magyarországon akár a vallási viszálykodás, akár pedig a nemzetiségi viszálykodás akárhogyan is dulja fel ezen ország nyugalmát. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Továbbá azt mondja a t. kormányelnök ur *(olvassa)*: »Mi t. i. abban a meggyőződésben voltunk és vagyunk, hogy a nemzet érdekei nem a tehetetlenség, nem az anarchia előidézése, nem az alkotmány diszkreditálása által érhetők el, nem azok szolgálják a nemzeti politikát, a kik ezen a végzetes uton ragadtatják magokat tovább, hanem azok tesznek a nemzetnek nagy szolgálatot, a kik egész egyéniségüket szembedobják ezzel az áramlattal.«

Tisztelleteljesen legyen szabad megjegyeznem, hogy talán tévedett a t. kormányelnök ur, a mikor azt mondta: »egyéniségüket szembedobják ezzel az áramlattal« — inkább ugy kellett volna magát kifejezni a helyzetnek megfelelően, hogy »odadobja magát az osztrák érdekek szolgálatának.« *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mert engedjen meg a t. miniszterelnök ur, azt mondani, hogy a magyar nemzet államiságáért, nyelvéért, zászlajáért, jelvényéért és czimeréért folytatott küzdelem és harcz anarchiát jelentene, csakis elfogultságból lehet, s csakis azért, mert Magyarország abban a szerencsétlen helyzetben van, hogy a miniszterelnöki széket csak olyan egyén foglalhatja el, a ki az osztrák katonai diktaturának érdekeit szolgálja. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Egyedül egy eszköze van a magyar nemzetnek, s ez az ujonczmegajánlás megtagadása, a melylyel — hogy egyszerüen fejezzem ki magam, — a némettől, az osztráktól Magyarország nyelvének vagy más jogainak tekintetében bármit is kicsikarhat. Én meg vagyok arról győződve, hogy Magyarország állami önállósága, állami léte, ugy kidomboritva, mint az csak az 1867: XII. törvényczikkben is lefektetve van, teljesen akkor fog érvényesülni, ha Magyarországon nem találkozik többség s nem

Digitized by Google

találkozik e többségből kormány, a mely osztrák érdek szolgálatából Magyarországon a végrehajtó hatalom gyakorlására vállalkoznék. *(Helyeslés balfelől.)* Tehát nem anarchiát idézünk mi elő, hanem hazafias cselekedetet teljesitünk, a midőn személyválogatás nélkül minden kormányt, a mely az 1867-es alapon vállalkozik az ország kormányzására, a végrehajtó hatalom kezelésére, megbuktatni törekszünk. Továbbá azt mondja a t. miniszterelnök ur, hogy nem siet az eszközök alkalmazásával, értve ez alatt az ultima ratiót, a melynek ő világosan, expressis verbis kifejezést nem ad, de gyanitani lehet szavaiból, hogy ez vagy parlamenti, vagy választási erőszak lenne *(olvassa)*: »Mert biztunk ügyünknek erejében; biztunk abban a reményben, hogy az a megoldás, a melyet hozunk, megnyugvást kelt a nemzetben; megnyugvást kelt a keblekben itt e házban és a házon kivül, és ez meg fogja teremni gyümölcseit.«

A kormányelnök ur katonai programmjára beszédem további folyamán még röviden rá fogok térni, *(Halljuk! balfelől.)* de az ő katonai programmja megnyugvást a keblekben itt e házban és e házon kivül nem kelthet; azt komolynak, őszintének, határozottnak, kivihetőnek nem tarthatjuk, s én azon meggyőződésben vagyok, hogy a t. kormányelnök ur katonai programmjából megvalósitva semmi sem lesz. *(Ugy van! balfelől.)* Hogy az nem lehetett megnyugtató, ezt igazolja az a körülmény, hogy a hadvezetőségnek — hogy ugy fejezzem ki magamat — »főura«, Pitreich lovag hadügyminiszter a miniszterelnök ur programmját ekként czáfolja meg. *(Halljuk!)* Kijelenti a hadügyminiszter, hogy *(olvassa)*: »a szellemnek a katonai nevelő- és képzőintézetekben nem szabad másnak lennie, mint annak, a melyet a szolgálati szabályok előirnak; a katonai büntető eljárást illetőleg konstatálja a hadügyminiszter, hogy az osztrák igazságügyminiszter már közölhette álláspontját a fennálló vitás pontok tekintetében és ez a magyar kormány részéről még eddig nem volt lehetséges«. Az tehát, a mit a kormányelnök ur itt a katonai perrendtartásra vonatkozólag programmbeszédében előterjesztett, még megállapitva nincs. *(Ugy van! balfelől.)* A tisztek áthelyezésére nézve pedig azt mondja Pitreich hadügyminiszter ur *(olvassa)*: »A lehetőség határa« — mert maga kormányelnök ur is programmjában ezt a kifejezést használja, hogy »lehetőleg« — »ott van, a hol a közös hadsereg szervezete, vagy teljes harczképességének elérése kérdésessé válhatnék.« *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Azt mondja továbbá a kormányelnök ur *(olvassa)*: »Én nem kutatom most, hogy minő okból folytatják az obstrukcziót. Bárminő okból tegyék is ezt stb.« *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Engedelmet kérek, az ellenzéknek eddigi harczából, a benyujtott elleninditványokból és határozati javaslatokból és az itt elhangzott beszédekből nagyon is megtudhatná a t. kormányelnök ur, hogy a nyelv jogáért, a zászló jogáért, a czimer jogáért és a jelvények jogáért folyt és folyik most is a harcz. Azt mondja továbbá a t. kormányelnök ur *(olvassa)*: »Bárminő okból folytatják az urak az obstrukcziót, akár azért, mert a parlament működésének megakasztása utján a magyar szolgálati és vezényleti nyelv kivivását tartják lehetségesnek, akár azért, mert a kormánynak fennállását akarják ezen eljárás által lehetetlenné tenni, mind a két esetre nézve ugy áll a dolog, hogy az ujonczjavaslat megszavazása után is kapnak a képviselő urak száz alkalmat az obstrukczió folytatására.«

Molnár Jenő: Hát akkor helyes lesz az obstrukczió? Akkor nem lesz anarchia, csak most van anarchia, mert most kell neki az ujoncz!

Elnök: Kérem Molnár Jenő képviselő urat, ne tessék zavarni a szónokot beszédében!

Molnár Jenő: Nagyon jól érzi magát kérem!

Elnök: Kérem Molnár képviselő urat, ne tessék az elnök nyilatkozataira megjegyzést tenni.

Mukits Simon: Én ellenkező véleményben vagyok. A belügyi kormányzatra vonatkozólag, azokat a törvényes eszközöket, melyek a költségvetésben a végrehajtó hatalom gyakorlására vonatkoznak, a magam részéről nem obstruálom. Ha akkor, a mikor az osztrák katonai diktatura bent van a kelepczében, *(Ugy van! balfelől.)* mi kiszabaditani engedjük, én a magam részéről ezt a legnagyobb bünnek tartanám. *(Helyeslés balfelől.)* A nemzet becsülete, a nemzeti jogok érvényesitése követeli, hogy a függetlenségi pártnak az a része, mely a harczot eddigelé folytatta, folytassa azt továbbra is, a miniszterelnök személyére való tekintet nélkül; *(Helyeslés balfelől.)* mert ezzel vagy elérjük a nemzeti követelményeknek, a nemzeti jogoknak érvényesitését, vagy legalább is elismerését, vagy pedig leveretik az, de fenmarad akkor is a nemzetnek bizalma, hogy eljön az idő jogainak érvényesitéséért harczba szállani, de ha a nemzet maga adja fel ezt a jogot, akkor, mint Deák Ferencz megmondta, a nemzet által feladott jogok visszavivására nincsen kilátás. *(Ugy van! balfelől.)* Akármilyen erőszakkal szemben a nemzeti jogok jövőbeli fenmaradása jobban biztositva van, mint ha mi azt leszereléssel vagy fegyverletétellel temetjük el örökre. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Azt mondja továbbá a t. kormányelnök ur *(olvassa)*: »Nem reszkiroznak semmit a t. képviselő urak. Csak a nemzet reményét, csak a nemzet bizalmát, csak a jogérvényesitésnek lehetőségét. Ellenben az által, ha az obstrukczió gáncsát épen itt dobják az ország szekere elé, megkárositják ennek a nemzetnek érdekeit és lehetetlen szenvedést okoznak a társadalom széles rétegeinek.«

Erre az én feleletem az, hogy háboru, harcz, szenvedés nélkül el sem képzelhető. *(Ugy van!*

Digitized by Google

a baloldalon.) Bizonyára a póttartalékosok behivására céloz itt a t. kormányelnök ur, mert azokkal szoktak előhozakodni. Azoknak a behivása azonban az én felfogásom szerint törvénytelen, mert azt meg nem előzte királyi parancs. A törvény világos rendelkezése szerint pedig a behivást a királyi parancsnak meg kell előznie. Ezzel foglalkozni azonban ezuttal nem akarok. A behivottak szenvedéseiket a nyelv, az állami szuverénitás megvédésére, érvényesitésére hozzák meg. A harcznak, a háborunak mindig vannak, voltak és lesznek áldozatai. *(Ugy van! a baloldalon.)* Harcz és háboru áldozatok és szenvedés nélkül nincs, nem is volt, nem is lesz. *(Ugy van! a baloldalon.)*.

Molnár Jenő: Még a bálban is kitörik az ember lába! Nem hogy háboruban! *(Derültség a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Adták volna meg a nemzeti követelményeket! Akkor nem kellett volna behivni a póttartalékosokat!

Mukits Simon: Röviden foglalkoznom kell még Polónyi Géza t. képviselőtársam beszédével. *(Halljuk! Halljuk!)* Erre vonatkozólag, miután a tegnap és a tegnapelőtt felszólalt szónokok Polónyi Géza képviselő ur beszédének tartalmát a kellő értékére szállitották le, csak az 1903. évi szeptember hó 18 án tett egy nyilatkozatára vonatkozólag teszek megjegyzést, nevezetesen arra a beszédére, a melyben Polónyi Géza t. képviselőtársam a Chlopyban megjelent hadiparancsra vonatkozólag mondta el véleményét. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):* »A ki nem akar árulást elkövetni, az most meg ne mozduljon, tüntetésben részt ne vegyen!« Ezt a részt különben kihagyom és csak a következőket olvasom *(olvassa)*: »Az országgyülést összehivtuk, a törvénynyel a kezünkben állva a törvényhozás és az egész világ előtt. Legbiztosabb reménységünk van, hogy az ország pártkülönbség nélkül zászló alá fog sorakozni, hogy az alkotmányt a katonai abszolutizmussal és államcsinnyel szemben megvédjük.«

B. Kaas Ivor: Most meg az ellenkezőjét látjuk!

Mukits Simon *(olvassa)*: »A hadiparancs példanélküli világtörténelmi eset. Nincs arra példa a világhistóriában, hogy béke idején egy alkotmányos, vagy legalkotmányosabb király, a hadur becsületszavát korlátul állitja a törvényhozási akarat érvényesülése elé. Nincs példa, hogy egy király azon nemzetet, a melyre uralkodása támaszkodik, néptörzsnek dezavuálja. Arra sincs példa, hogy csak a király ne tudja azt, hogy az általa szentesitett 1867 : XII. törvényczikk, melyet esküje is fedez, nem ismer sem közös, sem egységes hadsereget, hanem ismer közös védelmet és a magyar hadseregben, mint az egész hadsereg kiegészitő részében, egységes vezérletet, vezényletet és belszervezetet. Maga a királyi parancs egyébként vigasztaló jelenség,« — mondja tovább Polónyi Géza képviselő ur — »bizonyiték arra, hogy a kihallgatások során egyetlen magyar államférfiu sem találkozott, — pedig akkor gr. Tisza István is a királyi kihallgatásban részt vett, — a ki a nemzeti követelések teljesitése nélkül kormányalakitásra vállalkozott volna. Az eredetileg tervezett királyi manifesztum, a mely csak miniszteri ellenjegyzéssel jelenhetett volna meg, nem talált oly emberre, a ki a felelőséget elvállalta volna érte. Ez a magyarázata annak, hogy nem királyi manifesztumot, hanem hadiparancsot adott ki a császár. Sajnálatos jelenség, mondja továbbá Polónyi Géza, *(Halljuk! a baloldalon.)* és ezért nagy felelőség terheli a király tanácsadóit, hogy a király, a ki a budapesti kihallgatásokon több izben tiltakozott azon felfogás ellen, mintha ő akár az osztrák kormány, akár a katonai, akár más magasabb körök befolyása alatt állana, oly hadiparancsot bocsátott ki, a mely minden szavában elárulja a kormánykörök befolyását.« És ezzel végzi: »Legjobb reménynyel vagyok a nemzet jövendője iránt, de magyaroknak kell lennünk és össze kell tartanunk.« *(Mozgás a baloldalon.)*

Ezt a véleményét hozta nyilvánosságra Polónyi Géza 1903 szeptember 28 án. A Chlopyban kiadott hadiparancs azonban ma is megvan teljes sértetlenségében, sőt gróf Tisza István miniszterelnök ur épen Polónyi Gézának itt a képviselőházban azt válaszolta, hogy az a határozati javaslat, a melyet Holló Lajos t. képviselőtársam benyujtott, és a melyet a képviselőház egyhangulag elfogadott, épen nem képezi ellenmagyarázatát a chlopyi hadiparancsnak, tehát maga a kormányelnök ur is a hadiparancsot, annak intézkedését és tartalmát teljes sértetlenségében fentartotta. A hadiparancs fennáll, az azzal elkövetett alkotmánysértés ma sincs reparálva, ma sincs visszautasitva a magyar képviselőház által a magyar nemzetnek néptörzsszé való gunyolása, csak más állott elő, az, hogy gróf Tisza István miniszterelnökké lett, Polónyi Géza t. képviselő urnak pedig a nézete változott meg *(Derültség balfelől.)* a miniszterelnök ur kormányzó hatalmának varázsereje alatt. *(Ugy van! balfelől.)*

Magára az ujoncz megajánlási törvényre áttérve, természetesen azt közjogi álláspontomnál fogva sem fogadom el, mert én az önálló magyar hadsereget kivánom és követelem Magyarországnak. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Közjogi hitem és meggyőződésem, hogy önálló állami lét, önálló nemzeti lét nincs és nem is lehet állami függetlenségről, állami önállóságról, de még alkotmányosságról sem beszélnünk ott, a hol a mindezeknek attributumát képező véderő önállósága nincs meg.

Hivatkozhatnám régi törvényeinknek egy egész hosszu sorozatára, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* de nem teszem.

Van törvényünk, a mely a vármegyei tisztviselőknek elcsapás terhe alatt megtiltja a meg

Digitized by Google

nem ajánlott és meg nem szavazott ujonczok kiállitását. Vannak törvényeink a XVI. századtól kezdve, a melyek a becstelenség bélyegét nyomják arra a vármegyére, a mely kiállit meg nem szavazott ujonczot. Legujabb törvényeink közül a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló törvény a miniszteri rendeleteknek a municzipiumok általi végrehajtásáról szólva, ezt a két eminens nemzeti jogot veszi ki s az ujonczmegajánlást és a meg nem szavazott adókat olyannak tünteti fel, a melyekre vonatkozó rendeletét a kormánynak a remonstrálás után sem kell végrehajtani. Ezekből kifolyólag ez oly eminens alkotmányjogi garanciája a nemzetnek, hogy ennek gyakorlásánál én képviselő kötelességemnek tartottam felszólalni és leadandó szavazatomat megindokolni. *(Helyeslés balfelől.)*

Az 1867:XII. t.-cz. ugyanis a véderőre és a katonai ügyekre vonatkozó jogok gyakorlására két kategoriát különböztet meg. Az egyiket a sokat emlegetett 11. §-ban a királyra ruházott három felségjog képezi, vagyis a hadsereg magyar részének vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozó jogát a nemzetnek felségjoggá deklarálja. Nem terjeszkedem ki ezuttal arra, hogy a nyelv kérdése felségjog-e vagy nem, hanem tisztán a szönyegen forgó javaslat körében akarok mozogni. A másik kategoriába a 12. §-ban foglalt azon jogok tartoznak, melyeket a nemzet magának tartott fenn. Ezek a jogok nemcsak nemzeti jogok, hanem alkotmányjogi garanczák is, eszközök az osztrák túlkapások megfékezésére, *(Helyeslés balfelől.)* melyeknek igénybevételével birja a magyar nemzet jogát érvényesiteni nemcsak katonai ügyekben, de egyáltalában mindazon nemzeti jogokat, melyekért küzd, csakis ezen alkotmányjogi garanczia gyakorlásával birja érvényesiteni.

Bartha Miklós t. képviselőtársam a mai helyzetet egyik vezérczikkével ekkép jellemzi *(Olvassa)*: »Az anyák kötelessége ujonczot szülni a hadsereg részére, az apák kötelessége dolgozni és pénzzel ellátni a hadsereget, de minden anya különös sulyt helyezzen arra, hogy német ujonczot szüljön.«

Senki a mai helyzetet, Magyarországnak Ausztriához való viszonyát nem jellemezte szebben, mint Bartha Miklós, mert tényleg ugy van, hogy a magyar nemzet Ausztria által, az uralkodóház által arra van predesztinálva, hogy katonáskodjék és adózzék. *(Ugy van! balfelől.)*

Ugyanebben a vezérczikkében a helyzetet következőleg jellemzi Bartha Miklós *(olvassa)*: »A ki laktanya előtt megy el, görnyedjen kétrét, szemét süsse le, ha protestáns, vessen keresztet, ha katholikus. A ki tábornokkal találkozik: töltse meg lelkét malaszttal, gondoljon saját alacsony voltára és állóhelyben várja meg ő magasságának elvonulását. Törzstisztet ha látsz: légy hálás a gondviselésnek, hogy látnod engedé és vezesd be naplódba e találkozást, szép emlékeidnek gyarapitására. Hadnagyra, főhadnagyra különös gondot fordits. Bámuld meg domboru mellét, hallgasd meg kardjának zenéjét és lesd el bajuszának miként való kunkorodását.«

Én ezt a felolvasást tovább folytatni nem akarom, hanem tényleg ugy áll ma Magyarországon a viszony, a mint azt Bartha Miklós elmondta.

B. Kaas Ivor: Be kell venni a szabadelvü párt programmjába!

Mukits Simon: Ma Magyarországon a katonai hatalom uralkodik és diktál a magyar miniszteréknek is. Ezt felesleges mással bizonyitani, mint Pitreich beszédével, az osztrák miniszterelnök ur támadásaival, mert látjuk, hogy az osztrák delegácziókban elhangzott határozatokban Magyarország alkotmányát nem ismerik.

Öt percznyi szünetet kérek.

Elnök: A t. képviselő ur alig beszél háromnegyed órája, *(Zaj balfelől.)* de ha hosszasabban kiván még a képviselő ur szólani, akkor öt perczre szivesen felfüggesztem az ülést.

Mukits Simon: Öt perczet kérek csak!

Elnök: Az ülést tehát öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Mukits Simon képviselő ur folytatja beszédét.

Mukits Simon: T. képviselőház! Az önálló állami, nemzeti lét attributuma, mint emlitettem volt, az önálló és nemzeti védelem. A hol ez nincs, abban az országban állami, nemzeti önállóságról, függetlenségről, alkotmányosságról beszélni nem lehet. A mig a nemzet szabadon, önállóan, minden befolyástól menten, tehát még Ausztria befolyásától is menten nem rendelkezhetik véderejе felett, addig Magyarországot önálló államnak mondani nem lehet, addig az államiság fogalma csak gunyolódás, addig mi is csak tartományok, majorságok vagyunk! *(Ugy van! balfelől.)* Én csak egy magyar nyelvü, magyar szellemü, jelvényében, zászlójában és czimerében magyar hadsereg részére ajánlok meg ujonczot; és miután az a hadsereg, a melynek részére ujonczok megajánlása kéretik, szellemében, zászlójában, czimerében, vezetőségében, egész mindenében a nemzet érdekeivel ellentétes érzelmü, részére ujonczot meg nem szavazok. *(Helyeslés balfelől.)* Az ilyen ellenséges érzelmü hadseregre az állam bizton nem épithet, mert az, mint a történelem is mutatja, idegen érdekek szolgálatára a magyar haza ellen használtatik fel. *(Ugy van! balfelől.)* Maguk a hadsereg tagjai a magyar alkotmányra esküt nem tesznek, előttük a magyar alkotmány fogalma ismeretlen. A mi hadseregünk a magyar nemzet jogát nem ismeri, Magyarországban alkotmányos életről nem tud; a mi hadseregünk szelleme, vezérlete osztrák és igy nem is lehet kivánni attól a katonától, hogy fegyvert fogjon azért a magyar alkotmányért, a melyre esküt sem tesz. Hogy ezen a helyzeten változtatni kell, az iránt, azt hiszem,

Digitized by Google

a parlament minden egyes tagja egy véleményen van; a különbség csak az, hogy mi erről az oldalról nyiltan követeljük a nemzet jogainak érvényesitését, önök pedig ugy tesznek, mint az egyszeri ember, a ki, mikor el akart válni a feleségétől, azzal adta át az ügyét a fiskálisnak, hogy csak aztán az asszony valahogy meg ne tudja. *(Derültség.)* A t. szabadelvü párt is óhajtja a nemzeti vivmányokat, de vigyáz, nehogy az udvar meghallja, mert akkor kegyvesztett lesz és megbukik a kormánya. Az ellenzéknek kötelessége tehát minden egyes 67-es alapon álló kormánynak kormányzatát lehetetlenné tenni, mert a magyar nemzet önállóságát csak akkor birjuk kicsikarni, ha nem akad magyar kormányférfiu, a ki odadobja magát az osztrák diktatura szolgálatának.

Mi minden tekintetben el vagyunk nyomva, mert hisz régi törekvése az osztrákoknak, hogy Magyarországot előbb szegénynyé tegyék, azután pedig jogainak foszlányaitól is megfoszszák. Nézzük csak a középiskolát. Nálunk a német nyelv kötelező, de Ausztriában a magyar nem az. Kötelező nálunk azért, hogy a magyar nemzet elnémetesittessék.

Én Eötvös Károly tegnapi beszédében foglalt azon meggyőződését, hogy a kormány katonai programmjából nem lesz semmi, teljesen osztom, sőt én annak a desperációnak is kifejezést adok, hogy az uj katonai programm szerint azért csinálnak majd alapitványi helyeket, hogy az ott nevelt tiszteket kiküldjék Ausztriába elnémetesedni. Ezzel a katonai kérdéssel rosszabbul állunk, mint a hogy álltunk a harcz megkezdése előtt.

Azelőtt vitatkoztak a tudósok, a politikusok, a hirlapirodalomban, a társadalomban a felett, hogy vajjon a nyelv meghatározásának joga felségjog-e vagy a nemzet joga? Ma azonban van egy szabadelvü többségünk, a mely szabadelvü többségből kialakult kormány programmja kimondja, hogy az igenis felségjog.

Lovászy Márton: A mi kárunkra döntötték el a kérdést!

Mukits Simon: Én azzal, hogy ez felségjog-e vagy nem, ezuttal bővebben nem foglalkozom. Már a mult alkalommal tartott beszédemben kifejezést adtam azon meggyőződésemnek, hogy igenis ez nem felségjog, hogy ez a 1867: XII. törvényczikk 11-ik §-ában ő Felségére ruházva nincs, hogy az a nemzet elidegenithetetlen joga.

Ezzel a kérdéssel bővebben most nem foglalkozom, hanem áttérek a t. kormányelnök ur katonai programmjának egyes pontjaira. *(Halljuk! Halljuk!)* Ezeket én nem nevezhetem vivmányoknak, mert nem vivmány azt követelni, hogy teljesittessék az, a mihez a nemzetnek joga van, a mi a nemzet vele született joga, a mi a nemzeti jog. Ha nemzet azt vivja ki magának, a mihez egyébként is törvény és a vér jogán is joga van, azt én vivmánynak nem nevezhetem. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Nevezetesen a mi az első vivmányt illeti, a mely a zászlóra és jelvényekre vonatkozik, az mondatik a 9-es bizottság és a t. kormányelnök programmjában a jelvényekre nézve, hogy a közös hadsereg jelvényei, a melyek ma alkalmaztatnak, nem felelnek meg az ország közjogi állásának. Ebben tökéletesen igaza van; de ha nem felelnek meg, azon nagyon egyszerüen lehet segiteni. A nemzetnek vannak jelvényei és zászlói, azokat csak be kell állitani a hadsereg magyar részébe, s ez a vivmány megvalósitható. Miért nem teszi ezt a kormányelnök ur? Hiszen erre törvény sem kell, vagy elég ahhoz egypár sorból, egy paragrafusból álló törvény; vagy ott van az 1848: XX. t.-cz., a mely azt mondja, hogy a nemzet jelvényei, zászlaja régi jogaiba visszaállittatnak; tessék ezt a törvényt a hadsereg szervezetében végrehajtani.

B. Kaas Ivor: Csak meg kell rendelni a Viktória-zászlógyárnál. *(Elnök csenget.)*

Mukits Simon: A kormányelnök ur bemutatkozó beszédében azt mondotta, hogy erre nézve megállapodás fog létrejönni. Hát ha megállapodás fog létrejönni a zászló-, czimer- és jelvénykérdés tekintetében, akkor az ismét nem fog megfelelni Magyarország közjogi állapotának. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Mert a törvénybe iktatott, a törvény által régi jogaiba visszahelyezett magyar zászlót, magyar czimert és magyar jelvényt megváltoztatni nem lehet, mert akkor az nem lesz magyar. Tökéletes kigunyolása volna a magyar államiságnak, hogy ha ez a zászló ugy alkottatnék meg, hogy a szövet legyen fekete-sárga és a rud magyar nemzetiszinü, vagy megforditva: a rud fekete-sárga és a zászló piros-fehér-zöld, avagy a szövetnek egyik oldalán a kétfejü sas, másik oldalán pedig a magyar korona legyen. Ilyen zászlóért mi küzdelmet nem folytatunk, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

A mi a katonai büntető eljárás kérdését illeti, erre vonatkozólag már megadta a választ Pitreich közös hadügyminiszter a delegációban tartott beszédében. Sajnos, a magyar katonai büntető eljárásból semmi sem lesz. Ha a t. kormány a magyar nyelv jogát tényleg érvényesiteni akarja a katonai bünvádi eljárás folyamán, tessék szint vallani és egész határozottan megjelölni, hogy a magyar nyelvet mily mértékben, milyen irányban és hol kivánja érvényesiteni? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Tessék megmondani őszintén: hol fog érvényesülni a magyar nyelv? Az első fórumon: a tárgyalási eljárás folyamán, a bizonyitási eljárás folyamán, a védelem terén, az itélkezés folyamán, az itélet és tanácskozás nyelvében-e? Vagy a felebbviteli fórumoknál; a felebbezés nyelvében, a felebbviteli fórumok tanácskozási és itélkezési nyelvében akarja-e érvényesiteni a kormány a magyar nyelvet? A t. miniszterelnök urnak programm-

Digitized by Google

jában csak ennyi van *(olvassa)*: »A szóbeliségre és nyilvánosságra alapitott eljárásnál a magyar állam nyelve érvényesitendő.«

Hát, engedelmet kérek, az is a magyar állam nyelvének érvényesülése, ha azt a tanut, a ki a magyar nyelven kivül mást nem ért, magyar nyelven hallgatják ki.

Igy vagyunk a katonai programm többi pontjával is. A tisztképző intézetekre vonatkozólag sem mondja meg a kormány, hogy azokban mely tárgyak fognak magyarul előadatni. E tárgyban tegnap Lengyel Zoltán t. képviselőtársam is kérte a t. honvédelmi miniszter urat, hogy mondja meg őszintén és határozottan, — hiszen egy olyan, a katonáskodásban felnőtt embernek, mint a honvédelmi miniszter ur, nem szükséges ehhez külön utánjárás, vagy előzetes információ — mely tárgyak fognak a magyar tisztképző intézetekben magyarul előadatni? Mert ebben sem őszinte a t. kormány, itt is kertel, bujkál. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Egyik nagy alkotmányjogi sérelemnek tartom azt is, hogy az összes katonai tisztképző- és nevelőintézetekre a magyar kormánynak befolyása nincs, azok csak a hadvezetőség, a közös hadügyi kormány befolyása alatt állanak, a mi magyar alkotmányjogi szempontból is kifogásolandó.

Ezen anomália megszüntetése céljából egy határozati javaslatot terjesztek be. *(Olvassa)*: »Mondja ki a ház, hogy a Magyarországon lévő összes katonai nevelő- és tisztképző-intézetek a magyar honvédelmi miniszter hatásköre és felügyelete alá helyeztetnek.« *(Helyeslés balfelől.)*

Határozati javaslatom bővebb indokolásába ezuttal nem bocsátkozom; ezt a zárszóra tartom fenn, de kijelentem, hogy előadott közjogi aggodalmaimnál fogva a függetlenségi és 48-as párt főtörekvésének tartom: minden alkotmányos eszköz megragadásával minden 67-es közjogi alapon álló kormányra nézve az ország kormányzatát és a végrehajtói hatalom gyakorlását lehetetlenné tenni. Az ujonczmegajánlási jog gyakorlása tekintetében ezen alkotmányjogi garancziára vonatkozólag az obstrukcziót alkotmányjogi eszköznek tartom azon czél elérésére, hogy a 67-es alapon álló kormányra nézve a végrehajtó hatalom gyakorlása lehetetlenné tétessék. De különösen alkotmányos eszköznek tartom a nyelv, a zászló és a czimer jogáért folytatott harczot, hogy ez uton az uralkodóháztól és Ausztriától engedményeket csikarhassunk ki. *(Ugy van! balfelől.)*

Az obstrukczió elitélendő volna akkor, ha belügyi kérdés miatt folynék, a melyre nézve Ausztria nem avatkozik a magyar nemzet jogaiba, de ott, a hol egy nemzeti jog kivivásáról, a nemzeti szuverénitás érvényesitéséről van szó: az obstrukcziót jogos, hazafias cselekedetnek tartom. Ha Magyarország nemzeti állam volna és nemcsak municzipium; — mert az önálló állami és nemzeti lét attributumai alkotmányosságunkból hiányozván, egyébről nem beszélhetünk — ha mi nem Ausztriához lánczolt állam, hanem önálló nemzeti állam volnánk, az önálló nemzeti lét minden követelményeivel: akkor az obstrukczió elitélendő, hazafiatlan, komisz fegyver volna. Kijelentem, t. ház, hogy én az ellenséges szervezetü és ellenséges szellemü, nyelvü vezetőség alatt álló hadsereg részére ujonczot nem szavazok meg, hanem kérem határozati javaslatom elfogadását. *(Helyeslés és éljenzés balfelől.)*

Elnök: Csendet kérek! Polónyi képviselő ur személyes kérdésben kért szót!

Polónyi Géza: T. képviselőház! *(Halljuk!)* Zboray Miklós képviselő ur multkori első beszédében ez a két ténybeli állitás foglaltatott: először, mintha én a gróf Tisza István miniszterelnök ur vezetése alatt álló kormány iránt bizalommal viseltetném és őt támogatnám, második ténybeli állitása pedig az volt, hogy én a fővárosnál a Kossuth-szobor felállitásának elodázásában közreműködtem volna. Ezt a két ténybeli állitást beszédemben rágalomnak nyilvánitottam. Miután arról győződtem meg, és ebben illetékes férfiak is megerősitettek, hogy Zboray Miklós képviselő ur második beszédében ezen két ténybeli állitás tekintetében olyan felvilágositásokat nyujtott, a melyek az én feltevésemet, tárgytalanná tették, a magam részéről is kijelentem, hogy a »rágalom« szót is tárgytalannak tekintem és azt személyére különben sem vonatkoztattam. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Holló Lajos képviselő ur személyes kérdésben kért szót.

Holló Lajos: T. ház! Én is épen Zboray Miklós képviselőtársam beszédében foglaltakra kivánok megjegyzést tenni. Beszédében, midőn jelen nem voltam, rám hivatkozott és egy egész hosszu eseményt adott elő, a melyben többek között a következőket mondja *(olvassa)*: »Ha már a bizalmas közlések terére lépünk, akkor legyen szabad itt hivatkoznom Holló Lajos t. képviselőtársamra. Gondolom, a junius 25-iki rendkivüli ülést megelőzőleg történt, hogy hire ment annak, hogy valami megállapodás jött létre. Ekkor együtt jöttünk Polónyi Géza képviselő ur, Holló Lajos képviselő ur és én a vigadó-téri kioszkból éjjel. Utközben Holló képviselő ur folyton szemrehányásokat tett Polónyi képviselő urnak, hogy minek ment bele a megegyezésbe gróf Khuen-Héderváryval. Mikor a Nagy Kristóf elé értünk, ott el akart tőlünk válni Polónyi Géza képviselő ur, de mivel ragaszkodtunk az ő társaságához, ott maradt és akkor ő végül is azt mondta: »No hát igenis megmondhatom, hogy én sem osztom, én sem helyeslem ezt, de a pártegység érdekében meg kellett ezt tennünk.«

Épen reám hivatkozott egy olyan eseménynyel kapcsolatban, a mely Polónyi Géza képviselő urral összefüggésben áll. Én nem szeretem

Digitized by Google

az ilyen személyes kérdéseket, de különösen nem szeretem, ha személyemet illetőleg valamely félreértés, homály támad az ilyenek kapcsán. Én ezzel szemben kijelentem, hogy én semmi olyan dolgot nem hallottam t. képviselőtársamtól, a mely az akkori eljárását épugy, mint a mostanit teljes jóhiszeműségében ne tüntette volna fel. Akkor is kifejezést adott annak, — ugy emlékszem — hogy ezt a harczot gróf Khuen-Héderváry ellenében a pártegységnek megóvása miatt kellett beszüntetni. De örömmel vettük mindannyian, későbbi időben épen tőle azt a nyilatkozatát, hogy miután kiderült, hogy azok az igéretek nem voltak kongruensek az ő megegyezésükkel, tehát Polónyi Géza képviselő ur felvette a harczot teljes erővel a párt hozzájárulása mellett.

Polónyi Géza t. képviselőtársam tehát tudtommal akkor sem követett el, azon alkalommal sem olyasmit, a miről azt mondhatnám, hogy rám azt a benyomást tette az ő fellépése vagy beszéde, mint hogyha nem meggyőződése szerint, nem teljes jóhiszemü eljárásból követte volna az egész eljárását. Ennek következtében, ha az én rám való hivatkozás olyan jelentőséggel bir, hogy én megerősithetem azt, hogy az egész Khuen-féle ügy lebonyolitásában Polónyi Géza t. képviselőtársam és az egész párt részéről is következetlenséget látnék: ezt nem tehetem magamévá. Mert, bár a pártegység érdekében követtek el sok mindenféle dolgot abban az időben is, a mint most is, a pártegység érdeke tart össze sok meg nem egyező taktikai felfogásu tisztelt politikust: de semminemü következetlenséget, mert hiszen csak erről lehetne itt szó, nem láttam sem akkor, sem azóta t. képviselőtársam részéről.

Elnök: Következik?

Endrey Gyula jegyző: Kecskeméthy Ferencz!

Kecskeméthy Ferencz: T. képviselőház! Miután a t. ház az ülés elején kimondotta, hogy két órakor az interpellácziókra tér át és nem állok jót arról, hogy két óráig be tudom fejezni beszédemet, engedje meg, hogy beszédemet holnapra halaszthassam. *(Helyeslés.)*

Elnök: A házszabályok 212. §-a értelmében a képviselő urnak jogában volt ezen kérést előterjeszteni és illetőleg kérni a házat, hogy beszédét holnap mondhassa el. Kérem már most a t. házat, beleegyezik-e abba, hogy Kecskeméthy Ferencz képviselő ur beszédét holnapra halaszthassa? *(Helyeslés.)* A ház ezt megengedi.

Tekintettel arra, hogy az ülés elején történt házhatározat szerint két órakor interpellácziókra kerül a sor, leszek bátor most a legközelebbi ülés napirendjére vonatkozólag előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Javaslom a t. háznak, hogy a legközelebbi ülést holnap, vagyis e hó 30-án délelőtt tiz órakor tartsa és ennek napirendjére tüzessék Smialovszky Valér képviselő ur inditványának megokolása és azután az 1903. évre kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat s az ezzel kapcsolatos jelentések tárgyalásának folytatása. Hozzájárul a t. ház ehhez? *(Igen!)* Ha a t. ház ezt elfogadja, akkor ezt mint határozatot mondom ki.

Következik Lovászy Márton képviselő urnak sürgős interpellácziója a honvédelmi miniszter urhoz.

Lovászy Márton: T. ház! Miután tudom, hogy a ház tagjaira, vagy legalább annak egy részére egy kegyeletes kötelesség teljesitésének lerovása vár, igen röviden óhajtom a t. ház szives figyelmét igénybevenni, és csak arra szoritkozom, hogy röviden előadjam a tényállást, a mi az, hogy egy panaszos levél érkezett hozzám, a melyben egy, az 1888 : XVIII. t.-czikk alapján behivott tartalékos panaszkodik arról, hogy habár most igazán erős téli hideg van, ők kellő ruházattal ellátva nincsenek és, mint mondja, összes ruházatuk, melyet a katonaságnál kaptak, egy vászonnadrágból és ugyanolyan derékig érő kabátból áll, valamint lábbelivel sem látták el őket, ugy, hogy a szegénysorsu tartalékosoknak ugyanabban a lábbeliben kell katonai szolgálatukat teljesiteni, a melyet magukkal hoztak.

Ezt elmondva, a következő interpellácziót vagyok bátor intézni a t. honvédelmi miniszter urhoz:

(Olvassa): »Van-e tudomása a t. honvédelmi miniszter urnak arról, hogy a behivott tartalékosok és póttartalékosok ebben a téli hidegben nem láttatnak el megfelelő ruházattal? Különösen, hogy Sopronban nyári vászon-nadrággal láttattak el a behivott tartalékosok? Hajlandó-e a t. honvédelmi miniszter ur ezen a bajon sürgősen segiteni?« *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: A honvédelmi miniszter ur kiván szólni.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. ház! Én mindenekelőtt igen köszönöm Lovászy t. képviselő urnak az ő szives gondoskodását a tartalékosokról és póttartalékosokról; hanem még jobban megköszöntem volna, hogyha nem tette volna ki őket annak a helyzetnek, a melybe most jutottak az ő eljárásuk folytán. *(Zajos helyeslés jobbfelől; élénk felkiáltások: Igaza van! Mozgás és zaj balfelől.)*

B. Kaas Ivor: Kik kinozzák őket? *(Zaj jobbfelől; egy hang jobbról: Kétszinü játék!)*

Elnök: Csendet kérek a ház minden oldalán!

Szederkényi Nándor: Hallgassanak, hadd halljuk meg, hogy mit mond! *(Zaj jobbfelől. Egy hang jobbról: Egész nap ő beszél?)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. ház! Ha figyelemmel méltóztatnék kisérni azokat a zarándoklásokat, a melyek most a póttartalékosok családjai köréből a honvédelmi miniszterhez történnek, s arról az óriási nyomorról, *(Mozgás balfelől.)* arról a keservről, . . .

Holló Lajos: Minek hivják be őket? *(Egy hang jobbról: Az ország érdeke parancsolja!)*

B. Kaas Ivor: A német szó érdekében! *(Zaj jobbfelől; felkiáltások: Vizet neki!)*

Digitized by Google

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . a keserves állapotról panaszkodva, melyben a tartalékosok szegény családjukat visszahagyni kénytelenek kenyérkereset nélkül, akkor talán mégis megindulna a szivük, *(Felkiáltások jobbfelől: Dehogy!)* és a 12-ik órában, hogy ezeknek a sorsát némileg enyhitsék, talán igyekeznének lehetővé tenni azt, hogy ezeket mielőbb haza lehessen bocsátani. *(Helyeslés jobbfelől.)* Erről méltóztassék elsősorban gondoskodni, ez sokkal fontosabb és sürgősebb. *(Nagy zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Kecskeméthy Ferencz: Menjen Bécsbe!

Elnök: Kérem Kecskeméthy képviselő urat, ne szóljon közbe!

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A mi a tartalékosok felruházását illeti, az első kérdésre nézve, hogy van-e tudomásom arról, hogy nincsenek kellő ruhával ellátva, azt felelhetem, hogy erről tudomásom nincs, nem is lehet; mert szabályellenes eljárás volna, ha kellő ruhával el nem láttatnának. Hogyha ez valahol mégis megtörtént, a mit egyenesen kétségbevonok, mert lehetetlennek tartom, az meg fog vizsgáltatni és meg fog toroltatni. *(Helyeslés.)*

A tartalékosoknak és póttartalékosoknak bevonulásukkor teljes jó állapotban levő, az időjárásnak megfelelő ruha kell, hogy kiadassék. Természetes, hogy ezek nem a legujabb rendbeli ruhák, mert gyakorlatra és katonai szolgálatra hivják be az illetőket, és ámbár farsang van, nem bálozásra. *(Felkiáltások a baloldalon: Nyári ruhákat adnak!)* A nyári ruha mindenesetre szabályellenes és abszolute kétségbe vonom, hogy ez megtörténhessék, mert lehetetlen, hogy tél közepén nyári ruhát adjanak. Ezt az állitást rosszakaratu ferditésnél egyébnek nem minősithetem, de ismétlem, a dolgot meg fogom vizsgálni, és ha baj volna, segiteni fogok. Kérem, szíveskedjenek válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Lovászy Márton: T. ház! Sajnálom, hogy kérdésemet azon a konciliáns hangon intéztem a honvédelmi miniszter urhoz. *(Zaj a jobboldalon. Elnök csenget.)* A törvényhozás, t. honvédelmi miniszter ur, nem azért alkotta meg az 1888 : XVIII. törvényczikket, hogy önök azzal az ujonczmegajánlási jogot kijátszszák, *(Igaz! Ugy van! a baloldalon. Nagy zaj a jobboldalon.)* és ha önök arra használják fel, akkor visszaélnek a törvényhozás jóhiszemüségével. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon. Zajos ellenmondás a jobboldalon.)* Megengedhetetlen és megbocsáthatatlan politikai presszióra használják fel a szegény honpolgárokat. *(Zajos ellenmondás a jobboldalon.)* T. honvédelmi miniszter ur, hiába erőlködik ön, a felelőséget miránk háritani soha nem fogja. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Brezovay László: A felelőség elől mindig kitérnek!

Lovászy Márton: A választ nem veszem tudomásul, mert a t. honvédelmi miniszter ur maga mondja, hogy nincs meggyőződve az eset mibenlétéről.

Azt mondja a t. honvédelmi miniszter ur, hogy nem bálozni viszik a katonákat, nem adnak nekik uj ruhákat. Nem arról van szó, hogy uj ruha legyen, de arról, hogy ebben a csikorgó hidegben ne vászon-nadrágban járassák őket, hogy szenvedésüket ezzel is fokozzák. *(Igaz! a baloldalon. Zaj a jobboldalon.)* Ha a honvédelmi miniszter ur utánajár a dolognak, és megnyugtató választ ad, akkor azt tudomásul fogom venni, de jelen válaszát nem veszem tudomásul. *(Helyeslés a baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház! Tekintettel arra, hogy az interpelláczió tárgyát képező ügyben a t. honvédelmi miniszter ur vizsgálatot helyez kilátásba, válasza tehát csak ideiglenes, határozathozatalnak nincs helye, és az interpelláczió a honvédelmi miniszter urnak ki fog adatni. A napirend meg lévén állapitva, és az ülésnek több tárgya nem lévén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 2 órakor.)

Digitized by Google

389. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 január 30-án, szombaton,

Perczel Dezső, közben **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Az állandó igazoló-bizottság jelentése Makfalvay Géza, Telecsky Kristóf és Krajcsovics Ottó képviselők megbizólevelei tárgyában, s utóbb nevezett képviselő végleges igazolása. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Smialovszky Valér inditványának indokolása a helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése iránt. — Az összeférhetlenségi állandó bizottság itéletének bemutatása Baross Károly képviselő összeférhetlenségi ügyében. — Az 1903. évre kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Lendl Adolf interpellácziója a földmivelésügyi miniszterhez, a kiszetói vizimalmok és a gyertyámosi patak szabályozása tárgyában. — Rákosi Viktor interpellácziója a belügyminiszterhez, a kolozsvári nemzeti szinház épitése tárgyában. — Szederkényi Nándor interpellácziója a pénz- és földmivelésügyi miniszterekhez, a kir. bánya- és erdőkincstári tanitók fizetési pótléka tárgyában. — Várady Károly interpellácziója a bel- és igazságügyi miniszterekhez, a cselédtörvény reformja tárgyában. — A jegyzőkönyv hitelesitése.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. u. 10 óra 25 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Daróczy Aladár jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalni kivánókat Hertelendy László, az azok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a legutolsó ülés jegyzőkönyve.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az 1904. évi január hó 29-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)*

Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Máramaros vármegye közönségének feliratát, Rákóczi Ferencz és társai hamvainak hazaszállitása iránt;

Bars vármegye közönségének feliratát, a büntetőtörvénykönyv módositása és az 1886: XXII. törvényczikk módositása végett;

Kolozsvár szab. kir. város közönségének feliratát, az 1889: VI. törvényczikk 50. §-ának eltörlése tárgyában, és

Selmecz- és Bélabánya szab. kir. város közönségének feliratát, a tüdővész terjedésének meggátlása iránt.

Mindezek kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Jelentem, hogy a zárszámadás vizsgálóbizottság Molnár József képviselő elhalálozása folytán a bizottság jegyzőjévé Horánszky Lajos képviselőt és bizottsági tagot választotta meg.

Tudomásul szolgál.

Az állandó igazoló-bizottság elnöke, Szentiványi Árpád elnöki állásáról lemondván, helyébe a bizottság elnökül Vörös László képviselőt választotta meg.

Tudomásul vétetik.

Az állandó igazoló-bizottság előadója kiván előterjesztéseket tenni.

Belitska Béni előadó: T. képviselőház! Az állandó igazoló-bizottság nevében tisztelettel jelentem, hogy a bizottság Makfalvay Géza, Zala vármegye tapolczai választókerületében január hó 20-ikán és Telecsky Kristóf Nagy-Kikinda város választókerületében január hó 26-ikán megtartott időközi választás alkalmával megválasztott országos képviselőknek megbizóleveleit megvizsgálta és miután azt találta, hogy azok a szabályoknak megfelelően vannak kiállitva, a két képviselőt a kérvényezésre meghatározott 30 napi határidő fentartása mellett igazolt képviselőknek jelentette ki.

Megvizsgálta továbbá a bizottság a horvát-szlavon-dalmát országgyülés által a magyar országgyülésbe küldött Krajcsovics Ottó megbizólevelét és azt is rendben lévőnek találta s igy az utóbbi képviselőt végleg igazolta. Van

Digitized by Google

szerencsém az erre vonatkozó iratokat tisztelettel bemutatni.

Elnök: Az állandó igazoló-bizottság jelentése alapján Makfalvy Géza és Telecsky Kristóf képviselők a kérvényezésre megállapitott 30 nap fentartása mellett, Krajcsovics Ottó pedig végleg igazolt képviselőnek jelentetik ki.

Minthogy a képviselők osztályokba sorozandók, tekintettel arra, hogy az V. osztályban két taggal van kevesebb, mint a többi osztályokban, javaslom a t. háznak, hogy mind a két képviselő, t. i. Makfalvay Géza és Telecsky Kristóf az V. osztályba osztassanak be. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ha igen, ezt határozatilag kimondom.

Krajcsovics Ottó képviselő pedig. minthogy az első osztályba sorolt horvát képviselők közül egy hiányzik, az első osztályba osztatik be.

Fel fog olvastatni az inditvány- és az interpellácziós-könyv.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nem foglaltatik.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Hertelendy László jegyző: Az interpellácziós könyvben azonban a következő bejegyzések foglaltatnak:

Lendl Adolf: a kiszetói vizimalmok és a gyertyámosi patak szabályozása tárgyában a földmivelésügyi miniszterhez;

Rákosi Viktor: a kolozsvári nemzeti szinház épitése tárgyában a belügyminiszterhez;

Szederkényi Nándor: a királyi bánya- és erdőkincstári tanitók fizetési pótléka tárgyában a pénzügyi és földmivelésügyi miniszterhez;

Molnár Jenő: a szentesi állami távbeszélőnél lévő visszásságok orvoslása tárgyában a kereskedelemügyi miniszterhez és

Várady Károly: a cselédtörvény reformja tárgyában a bel- és igazságügyminiszterhez.

Elnök: T. ház! Tekintettel arra, hogy öt interpelláczió jelentetett be, javaslom a háznak, hogy az interpellácziókra délután két órakor térjen át a ház. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Akkor ezt határozatilag kimondom.

Napirend szerint következik Smialovszky Valér képviselő ur inditványának (Irom. 492) indokolása. Az inditványozó képviselő urat illeti a szó.

Smialovszky Valér: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A csodákkal ugy vagyok, mint a boszorkányokkal. De ha Eötvös Károly volnék, megforditanám a dolgot és azt mondanám: a boszorkányokkal is ugy vagyunk, mint a csodákkal. De a politikai csodák tekintetében különböztetnünk kell, mert lehetséges elképzelni, hogy ép ugy, a mint a napokban megtörtént, hogy a fegyelmezett szabadelvü párt az elnöki inditványt el nem fogadta, ilyenképen, tekintettel arra, hogy tegnap a szabadelvü pártban az én inditványomnak elvetése kimondatott, megtörténhetnék mai nap is az a csoda, — nagyon természetes, hogy nekem erre reményem nincs — hogy ez a gyermek eltemetésben nem részesülne.

A pártkonferenczia eszméje tulajdonképen nem az én eszmém, mert ez az ötnegyed évi vajudás közepette többször nyomult előtérbe, legutóbb pedig, ha helyesen gondolok vissza, a házszabályok módositása tekintetében forog fenn ennek szükségessége.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Dehogy forog fenn! Sohasem volt róla szó.

Smialovszky Valér: Lehet, hogy elnevezése ennek a gyermeknek nem egészen helyes. De a pártközi megegyezés, nézetem szerint, akármilyen formában jelentkezik is, folyjék az akár egyesek között, már t. i. a kormány és az illető pártok között, akár zárt ajtók mellett, akár tanuk előtt, akár másképen, bizonyos tekintetben az egyezmény alakját nem tudja magáról teljesen levetni és igy egész objektivitással azt tartom, hogy ez az eszme nem olyan megvetendő, nem olyan lehetetlen, mint a milyennek azt ma mondják, mert ezt annak idején a függetlenségi párt vezére proponálta, bár ma a függetlenségi párt sajtója egyenesen képtelenségnek tartja.

De én nem azért szólok, hogy ellentéteket idézzek elő. Épen ellenkezőleg. Egészen nyiltan megmondom, hogy az én intenczióm a kiegyenlités, akár hiszi ezt valaki, akár nem. Engem is terhel a miniszterelnök kijelentése szerint az obstrukczió bélyege. Ezért engedjék meg, hogy eszmemenetemet elmondhassam ugy, a hogy azt szerény tehetségem megengedi, bizonyos félelemmel, mert kicsiny ember vagyok, de azzal a bátorsággal és őszinteséggel, melylyel 17 esztendőn keresztül nagy kérdésekben mindig kimondtam az igaz szót. *(Halljuk! Halljuk!))*

Én a dolgot egészen másképen fogom fel, mint a hogy ezt az utolsó időkben az egyes pártok szempontjából itten elhangzott beszédek feltüntették. Kiindulási pontja is más ennek az egész mai vajudásnak az én szememben. Épen ezért engedjék meg, hogy visszamenjek egy oly időpontra, melyből kiindulva, eszmemenetemet mindenesetre megértethetem. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egy hangulatot kell visszaidéznem a t. képviselő urak emlékébe. Azt a hangulatot, a mely az 1902-ik év október havának 8-ik napja körül volt észlelhető.

Szent Mihály napja mulott el akkor, a midőn a képviselőház régi otthonát ott hagyta és a fényes palotába való hurczolkodását befejezte. Az akkori politikai helyzet röviden ez volt. *(Halljuk! Halljuk! a balo'dalon.)*

A kiegyezési tárgyalások nagy nehézségekbe ütköztek, a mit az egész ország közvéleménye tudott; az ország anyagi helyzete pedig feltétlenül rossz volt. Az az állapot, a melyet mi az önálló vámterület jogi állapotának tartottunk és nevezünk, nem valami ideális állapot és teljes pangást involvált a gazdasági élet minden terén az, hogy öt esztendő óta a kiegyezést Ausztriával megkötni nem tudtuk; természetes tehát, hogy

Digitized by Google

a kiegyezési tárgyalások megakadása mindenképen felzaklatta, felizgatta az egész közvéleményt.

A képviselőház maga királyi leirattal el volt napolva. Az ellenzék abban a véleményben volt, hogy ez azért történik, mert az ország nagy hazánkfiának, Kossuth Lajosnak százéves emlékünnepét kivánja megülni és királyi elnapolással akadályoztatott meg az, hogy a képviselőházat arra az időre összehivni lehessen. Azonkivül egy véletlen ugy hozta magával, hogy a képviselőház összehivása királyi leirattal egy szomoru napra, épen október 6-ára érkezett meg.

Mindezek a körülmények és ennek a palotának pedig fényessége és pazar volta, mely az ország állapotával éles ellentétben volt, különös hangulatot idézett elő mindenkiben mindjárt az első ülés napján. Mikor az első ülésre összegyültünk, a sajtóban már előre vetette árnyékát az ellenzék fellépése, és csakugyan be is következett az a szomoru helyzet, hogy az első ülés, melyet e fényes teremben tartottunk, olyan végtelen zajosan és a magyar parlamentárizmus szempontjából olyan végtelen szomoruan folyt le. Elmaradt a felavató zsolozsma és a helyett volt rettentő botrány.

Erről az ülésről nem azzal a megnyugvással távoztunk, hogy a bajnak a végén vagyunk, hanem azzal a tudattal, hogy annak csak elején tartunk.

Ha a dolgokat ezen időponttól veszszük szemügyre, látnunk kell, hogy már akkor az obstrukciónak teljes mértékü előkészültsége, — hogy ugy mondjuk — konyhája megvolt, — bocsánat a hasonlatért — hogy megvolt a főkonyhamester, megvoltak a főkukták, megvoltak a kukták, a kik már aznap meg is tették kötelességüket olyannyira, hogy mindnyájan elképedtünk azon, hogy mennyire jól tudták utánozni az osztrákokat.

Az osztrák mintát ide áthozni, az én felfogásom szerint, mindenesetre szerencsétlenség volt. Lehetett volna más fegyverekkel élni és ezt az országot ilyen hosszu vajudástól megmenteni.

Vonjuk le már most a megtörtént eseményekből a következtetéseket és állapodjunk meg egy bizonyos ponton arra nézve, hogy regisztrálva az összes nagy kérdéseket, *(Halljuk! balfelöl.)* mintegy kiinduló pontul szolgáljon e szerencsétlen időnek ezen végstádiuma. Mert én ugy képzelem, t. képviselőház, hogy ez a helyzet igy tovább nem tarthat. Ezt ugyan már igen sokszor éreztük s el is mondtuk, hogy most már a dolgot igy tovább folytatni nem lehet, de én azt hiszem, hogy a helyzet ma már csakugyan annyira megérett, hogy itt a békés kibontakozás nemcsak lehetséges, hanem egyenesen szükséges is. Az erre szolgáló eszközt akár pártközi konferenciának, akár egyezménynek, akár megbeszélésnek nevezzük, az teljesen mindegy; a fődolog az, hogy a békés kibontakozásra vonatkozó megállapodás létrejöjjön. Hogy ez lehetséges, erről való meggyőződésemnek indokait leszek bátor szerény tehetségem szerint röviden előadni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A föntebb emlitett kiindulási ponton kezdve be fogom bizonyitani, hogy az obstrukczió tulajdonképen nem a katonai kérdés körül keletkezett. *(Halljuk! Halljuk! balfelöl.)* Ennek az egész obstrukciónak tulajdonképeni oka — bár megengedem, hogy utóbb egészen más térre vitetett — föltétlenül semmi más, mint az, hogy a kiegyezést Ausztriával nem tudtuk megkötni. Ez volt oka annak is, hogy a közvélemény odakünn tagadhatatlanul az obstrukczió mellé állott. Indokolni fogom, hogy meggyőződésem szerint épen e főkérdésekre vonatkozólag ma, azt lehet mondani, hogy teljesen kikészitett állapotokkal állunk szemben és hogy ennek következtében csak a pártokon múlik — a melyek ugyan közjogilag nem léteznek, ezt elismerem, de a tegnapi határozat bizonysága szerint nagyon is léteznek — hogy nagyobb nehézségek nélkül megegyezzenek.

Ez igen nehéz és válságos helyzetben a többség feltétlen akaratának hangoztatásával szemben oda kell állitani azt a nagy közérdeket. Ilyen pillanatban, a midőn a békés kiegyenlités lehetségesnek látszik, amidőn az által a többség prestige-e sem szenvedne, a békés kiegyezésnek módjait legalább is megkisérleni kell.

Első feladatomnak tekintem azt, hogy ennek az obstrukciónak tárgyilagosan a szemébe nézzek. Erre vonatkozólag ki kell jelentenem, — a mi ugyan nem tartozik ide, de azért mégis felemlitem — hogy egyéni szempontból a szabadelvü pártból való kilépésemnek egyik főindoka tulajdonképen az volt, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy egy bizonyos adott pillanatban mindenféle néven nevezendő korlát és pártfegyelem nyüge alól felszabaditva, erre a kérdésre vonatkozó indokaimat elmondhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az obstrukciónak ugy politikai, mint gazdasági szempontból való mérlegelése tekintetében hallottunk és olvastunk sokat; vagy pártszemüvegen át tekintették azt, vagy ha a pártszempontoktól el tudtak tekinteni, tárgyilagos szempontból is. Ezen ötnegyed évi korszak bizonyos időpontjában még a szabadelvü pártnak is be kellett ismernie azt, hogy ezen obstrukciónak bizonyos eredményei vannak. Bizonyos időpontban megtört az ugynevezett nagy obstrukczió, de megmaradt a fiók-obstrukczió. Ennek megitélésére most nem vállalkozom, utóvégre is ez most nem játszik fontos szerepet. Csupán azért, hogy magamat megértessem, leszek bátor az obstrukczióról általánosságban nézeteimet elmondani. *(Halljuk! Halljuk!)* Sokszori ismétlésekbe nem akarok bocsátkozni, de bizonyos dolgokat mégis fel kell emlitenem, *(Halljuk! Halljuk! balfelöl.)* rá kell utalnom arra, hogy nagy, hosszu, történeti indoka ez obstrukciónak csakugyan az a háromszázötven év, a mely elmulott

Digitized by Google

és a melyben ez a katonai seb mindig fel-felujult.

Arról az oldalról számtalan történeti esemény hozatott fel igazolásul, de ezekbe én abszolute nem akarok belebocsátkozni; csak felemlitem, hogy közjogi helyzetünk hozta magával azt, hogy gazdaságilag bizonyos tekintetben gyarmati helyzetben voltunk, másodszor, hogy a zsoldos hadsereg — mert annak kell azt nevezni 1867-ig — mindig összeütközésben volt a nemzet érzületével. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Erre vonatkozólag csupán egyetlen igen érdekes adatot ismétlek, a mely leginkább megvilágithatja e tekintetben a helyzetet: hogy t. i. azok a czélszerüségi szempontok a hadsereg egységességére vonatkozólag nem olyan nagyon mérvadók ám. Mert hiszen a Habsburg-dinasztiának, a mi szeretett uralkodóházunknak egyik legnagyobb hadvezére, Savoyai Eugen, mint Szemere Miklós t. képviselőtársunk beszédében emlitette, már megmondta, hogy a Habsburg-dinasztiának legczélszerübb lett volna négy néphadsereget teremteni, és pedig egy magyart, egy németet, egy csehet és az akkori idő körülményei folytán egy vallont.

T. képviselőtársaim, én azt hiszem, hogy igy fogva fel a kérdést, az nem volna szerencsétlenség, hogyha ez az egyesség ilyen formában megbolygattatnék. Én ugyan nem vagyok ennek hive, nem is proponálom ezt, de mégis igazat adok gróf Andrássy Gyula t. képviselő urnak, hogy valóságos babiloni állapot ez, és óriási baj az ellenség előtt, hogyha az a tiszt nem érti meg az altisztet, az altiszt meg a legénységet. Ez utóbbi természetesen a legnagyobb baj. De ennél a kérdésnél sem akarok sokáig tartózkodni, hanem felemlitem, hogy legközelebbi okát annak, hogy a katonai kérdés ez idő szerint ilyen formában lépett fel, abban látom, hogy Magyarország intelligenciájának 37 nemzedéke szolgált ebben a hadseregben. Itt az Andrássy- és Deák-féle hagyományok nem elég erősek arra nézve, hogy azt a bajt megszüntessék, a melyet a hadsereg, mint féligmeddig idegen test okoz, a mely teljesen képtelen a magyar viszonyok megértésére. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Ez a szellem minden pillanatban összeütközött azzal a fiatalsággal, mely főkép ezért nem szeretett szolgálni a katonaságnál. Az igen t. miniszterelnök ur hivatkozott arra, hogy ő is szolgált s e szellemet nem tapasztalta. Ez természetes, hogy a miniszterelnök ur ezzel a szellemmel nem találkozott, mert az ő különleges helyzete ezt ugy hozta magával. Én Boszniában szolgáltam mint tartalékos tiszt, és az első napon — ezt kötelességem elmondani — a mikor együtt táboroztunk és megértük az ebédelés pillanatát, akkor a tisztikarnak egy nagyon előkelő tagja annyira megsértette magyar érzelmeinket, hogy mi, 12 tartalékos magyar tiszt, összenéztünk, felálltunk s otthagyva a tisztikart az egész hadjárat ideje alatt a mi feljebbvalóinkkal csak tisztán hivatalosan érintkeztünk.

Holló Lajos: Háboruban is!

Smialovszky Valér: Ez — bocsánatot kérek, hogy ezt az erős kifejezést használom, de nem találok gyengébb kifejezést — bizonyos tekintetben struczpolitika, mikor azt mondjuk, hogy ezeket nem látjuk. *(Ugy van! balfelől.)* Magyar politikusnak feltétlenül azon az álláspontón kell lenni, — a mint, hála istennek, ma nincs már más álláspont ebben a házban — hogy ezen a szellemen kell elsősorban változtatni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Ne vegyék szerénytelenségnek tőlem, ha felemlitem, hogy a kilenczes bizottságnak egy propozicziót tettem arra vonatkozólag is, hogy követeltessék meg a hadseregben, legalább annak törzskari részében a magyar közjog ismerete. Nem politikát akarok én a hadseregbe bevinni, távol legyen tőlem e gondolat; de igenis azt akarom, hogy az a törzstiszt, a ki ebben az országban annyi és annyi esztendeig lakik, tudja, hogy itt Magyarországon van. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Én azt tartom, hogy az elmult ötnegyed esztendő, annak daczára, hogy meddő volt, teljesen el nem kárhoztatható. Én az obstrukcziót nem kivánom elitélni; tegye azt meg a történelem. Ha még a gazdasági kérdést is hozzáveszem, erre vonatkozólag is nagyon röviden kijelentem, hogy a tények bebizonyitották, hogy hála Istennek, két jó termés még azt a nagy bajt is kihevertette némileg, a mely abból eredt, hogy öt vagy hat esztendeig nem tudtuk a kiegyezést megkötni. Az obstrukczióból eredő bajok csak megtetőzése annak a gazdasági kárnak, a melynek főindoka alapjában s tulajdonképen az osztrák obstrukczióból eredő körülmény: a kiegyezésnek létre nem jötte. Én ezt az ötnegyed esztendőt egy igen nehéz, nagy vajudásnak és egy igen nagy, nehéz iskolának tartom, a melyből a tanulságokat mindnyájunknak le kell vonnunk. *(Ugy van! Ugy van! és helyeslés a baloldalon. Egy hang a jobboldalon: Ausztriában is!)* Igen.

A nemzet apraja-nagyja a magyar közjogot vérébe vette fel az idők folyamán, és azt hiszem, ebből baj nem lehet. Ha tekintem az ausztriai viszonyokat, látom, hogy ott a legerősebb ellentétek merültek fel, és a legerősebb akczió indult meg ellenünk, de ezt én természetesnek tartom, mert hiszen ők oly légkörben nevelkedtek, hogy nem tudják másképen; felfogásuk egészen más, de a törvényeik is mások. Igy tehát, ha ők ugy gondolkoznak, a mint gondolkoznak, ezt én csak természetesnek tartom, és ha keressük az okot máshol, hogy ily törvények odaát létezhetnek, akkor én önmagamra vetem a követ, mert azt hiszem, mi voltunk az okai, hogy annak idején be nem avatkoztunk, s hogy esetről-esetre nem tiltakoztunk.

Digitized by Google

Ha látom, hogy onnan át mily erős a beavatkozás közösügyes kérdéseinkbe, azt hiszem, csakugyan tanulnunk kellene tőlük és meg kellene forditanunk az ostor nyelét, és nekünk is annál a kapocsnál fogva, a melyben Ausztriával vagyunk, be kellene avatkoznunk, hogy ezek az ellentétek, a melyek törvényeink közt léteznek és a melyek közjogunknak abszolute meg nem felelnek, valami uton-módon, nem a mi erőszakos befolyásunkra, de közjogunk erkölcsi hatalmánál fogva változzanak meg. Erre akartam rámutatni, mert erre nagy sulyt helyezek.

És, t. képviselőház, azt hiszem, hogy ezen a téren együtt vagyunk mindnyájan, és ez az a tér, a melyen mindnyájan megegyezhetünk. És ha a magyar parlament, illetve a magyar képviselőház most ebben a kényes kérdésben meg tud egyezni, és mint egy ember, tisztességes, tárgyilagos, de igazságokat magában foglaló megnyilatkozásban, akár hogy nevezzük is, házhatározatban, vagy feliratban megmondja a magáét becsületesen, az, t. képviselőház, csak szerencséje volna a jövőnek, és oly alap, a melyen igazán épiteni lehet, és a melyen eljutnánk a dualizmus helyes lényegéhez, a paritáshoz.

Hogy ez az ötnegyed esztendő, mondjuk, nagyobb felfordulások nélkül lefolyhatott, azt én igen szerencsés körülményeknek tulajdonitom. Mindenekelőtt tulajdonitom annak, hogy a harcz — nem ugy, mint 1888-ban — nem vitetett ki az utczára, hanem itt maradt e gyönyörü teremben; és ezt annak tulajdonitom, hogy az elnöki székben és a miniszterelnöki székben oly férfiak ültek, a kik e történeti szükségképen folyó nagy áradatot, mely bizonyosan rombolt volna kint is, mondom, ezt az áradatot kellő korlátok közt tartani tudták. Az elnöki székben ott állott az egyik oldalon az a férfiu, a ki a parlamentben befelé, másrészben a közvéleményben kifelé épen azzal, hogy a küldöttségeket fogadta, megmentette azt a szélsőségektől, másrészt a miniszterelnöki székben az a férfiu ült, a kinek módja volt az áradat másik pártján, itt a parlamentben és fent a koronával szemben ezt az áradatot helyes mederbe terelve tartani. Igy fogom én fel a dolgot. Személyeskedésről szó sincs, nem is lehet nálam, ép ezért egyéb megjegyzésektől távol tartom magam, és ép ettől szeretném megóvni és erre szerény szavammal inteni t. képviselőtársaimat, hogy itt Magyarországon, a hol még az apagyilkosnak is meg kellene bocsátani, ne illessük egymást olyan jelzőkkel, a melyek hozzánk nem illenek.

Ebben az egész ötnegyed évi küzdelemben mi volt a legerősebb pozicziό? Feltétlenül a mi ezeréves közjogunk. Ez az ezeréves közjog megteremtette a mi legalkotmányosabb királyunk szivében az alkotmányszeretetet. Az a hitlevél, melyre megesküdött, visszatartotta minden elhamarkodott lépéstől, s ennek a közjognak erőssége olyan, hogy meggyőződésem szerint a dualizmusban is meg fogja hozni a mi erősségünket, helyre fogja állitani a dualizmusnak igazi mérlegét. Mert mit látunk? Meggyőződésem, hogy a pragmatika szankczió teremtette közös birtoklásra vonatkozó dualizmusban az 1867-es alap oly közjogi viszonyt teremtett, melyből a magyar buzának meg fog nőni a jó termése. E tekintetben fel kell emlitenem még egy meggyőződésemet, azt, hogy ennek az országnak a török hódoltság daczára szerencséje volt, hogy a Habsburg-dinasztia szárnyai alá helyezkedett. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Akármilyen bajok keletkeztek belőle, — és itt főkép a zsoldos hadsereget kellene emlitenem — ez a nemzet valószinüleg ennek köszönheti, hogy ma is áll. *(Zaj és ellenmondás a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: Minden baját és szerencsétlenségét ennek köszönheti. *(Zaj.)*

Smialovszky Valér: E nélkül Lengyelország sorsára jutottunk volna. *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon.)* Lengyelországnak az volt a baja, hogy nem a szomszédságában, hanem a távolban kereste királyait, mindig a távol Franczia-országgal rokonszenvezett, és nem helyezkedett azon szárnyak alá, a melyek természetesek, a jó szomszéd szárnyai alá. Én igy fogom fel a dolgot, bár elismerem a történetnek minden igaz eseményét, azt is, hogy ennek a világhatalmi uralkodó-családnak politikája a mi közjogunkkal nem kvadrált, nem tudott azzal semmikép sem kibékülni, hanem iparkodott annyi századokon keresztül amalgamizálni ezt az országot a maga családi politikájával. Ezt el kell ismernem, el is ismerem; de a legujabb történet bizonyitja azt, hogy a dinasztia meg tudott békülni ezzel a nemzettel és belátta, hogy csak ezzel tudja politikáját továbbfolytatni.

T. ház! Az a világuralmi család, mely jóformán egész Európában uralkodott, mikor kiszorittatott a német szövetségből, mikor a nagy Napoleon, meg a kis Napoleon amputálásai megestek rajta, akkor bizony még a revanche gondolatától is meg kellene szabadulnia, bár talán még ma sem tud ettől megszabadulni. De nekünk, magyar politikusoknak, azt hiszem, becsületesen, tisztességesen arra kell törekednünk . . .

Madarász József: Hogy önállóak legyünk!

Smialovszky Valér: . . . hogy a mi közjogi erősségünk által igenis megnyerjük teljes mértékben, nem csak fejében, de szivében is ezt a dinasztiát. És épen igen t. Madarász bátyámra akarok reflektálni, a ki tegnap igen helyesen mondott valamit, rámutatva hibájára ennek a képviselőháznak, hogy a mi közjogunk alaptételét, ha mindennap csak ennyit is, mindig helyesen kellene emlitenünk, ha már megemlitjük.

Ha a mi, hála Istennek, dicsőségesen uralkodó királyunk mindennap fogja tőlünk, a ma-

Digitized by Google

gyar politikusoktól hallani, hogy ő ennek a nemzetnek a tagja, és pedig a feje, hogy annak kell lennie, hogy ő az első magyar ember, és ezt minden politikus itt is, ott is, minden alkalommal és mindig a közjognak alapján, ennek az alaptételnek megfelelőleg fogja emlegetni: lehetetlenség, hogy ennek hatása ne legyen.

Ebben is, azt hiszem, mindnyájan egyetértünk. Ez az a pont, a mely ponton mindnyájan megegyezünk, és ha ebből indulunk ki és mindennap egy kis lépéssel előre haladunk a mi uralkodóházunk szivéhez, akkor, azt hiszem, lehetetlenség, hogy ez át ne alakuljon, hogy akkor Bismarcknak az a jövendölése, a melyet ő talán máskép gondolt, be ne következzék, mert hisz az be fog következni igy is, ugy is, hogy ennek a kettős monarchiának sulypontja okvetlenül ide fog áthelyeződni. De ha ezen a ponton megegyezünk, akkor lehetetlenség, hogy abban a pillanatban ne tudjunk magunk között megállapodni a nagy kérdésekben. De akkor először rendet kell csinálnunk magunk között, akkor ki kell küszöbölni azt, hogy egymást, nem tudom minek nevezzük, hogy az, a ki itt áll, *(a baloldalra mutat)* spekuláns, a ki ott áll, *(a jobboldalra mutat)* nem tudom micsoda, a ki ide csatlakozik *(a baloldalra mutat)*, az reakciónárius stb. Bocsánatot kérek, ilyen körülmények között egymást becsületesen megérteni nem fogjuk.

De most, hogy tételemet bebizonyitsam, kénytelen vagyok még a pártalakulásokra is áttérni. Röviden bár, de ismétlésekbe kell bocsátkoznom, nem tehetek mást. Nézetem szerint — és ne tessék ezt zokon venni a függetlenségi párt részéről — bajainknak tulajdonképeni kardinális oka az, hogy a függetlenségi párt azt mondja magáról, hogy nem vagyok kormányképes, nem is akarok kormányképes lenni. Ez az alkotmányosság mérlegének egyik serpenyőjét, nagyon természetes, mindig a levegőben tartja, a másik azonban oda tapad a földhöz és legalább 36 év óta nem sikerült még csak billenésbe sem hozni a mérleget.

Első orvoslása a helyzetnek az, hogy uj pártalakulás keletkezzék, a mely, hogy röviden fejezzem ki magamat, a függetlenségi párt vezérének kezében van. *(Halljuk! Halljuk!)* Legyen ő olyan bölcs politikus, mint 1875-ben Tisza Kálmán volt. *(Derültség és mozgás a szélsőbaloldalon. Folytonos zaj és közbeszólások. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Tisza Kálmán 15 évi kormányzata kifelé feltétlenül az országnak olyan ponderáns helyzetet teremtett, a mely nemzetközileg feltétlenül érvényesült. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Ellenmondások a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* Nemzetközileg mondom; meglehet, hogy voltak kormányzatának előnyei és hátrányai a beléletben, ezzel a kérdéssel most foglalkozni nem akarok, annyi azonban bizonyos, hogy ha a függetlenségi párt t. vezérének volna annyi bátorsága, és az ő bihari pontjait szegre akasztaná... *(Nagy derültség a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* Bocsánatot kérek, én nem tudom magamat jobban kifejezni, mert nem akarok sokáig beszélni, a leghelyesebb tehát és a legjobban igy fejezem ki azt, a mit mondani akarok és talán igy is értik meg legjobban. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha ez megtörténnék, t. képviselőház, akkor, meg vagyok róla győződve, hogy egy kormányképes nagy ellenzék jönne létre, a mely ennek az országnak nagy hasznára lehetne és valószinüleg megszünnének azok a töredékek, a melyek ma igazán csak tengetik az életüket. Igaz, hogy ezen töredékek egyike képvisel egy olyan irányzatot, a mely az én szempontomból, mert kimondott felekezeti irányzat, nem helyes. *(Ellenmondások és zaj a néppárton. Elnök csenget.)*

B. Kaas Ivor: Ránk fogják a szabadkőmivesek és a kormánypárt! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Smialovszky Valér: Bocsánatot kérek, én igazán nem akarok senkit sem megsérteni.

Buzáth Ferencz: Ez nem sértés!

Smialovszky Valér: Akkor ne tessék a kijelentéseimet zajongással fogadni. Én igazságos akarok lenni és igazán nem akarok sérteni, *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* távol legyen ez tőlem! *(Halljuk! Halljuk! a néppárton.)* Egy időben ellenfelek voltunk ugyan, a mikor a kegyszerekkel méltóztattak visszaélni a választásoknál. *(Mozgás és felkiáltások a néppárton: Hol?)*

Gajáry Géza: Most is azt teszik! *(Folytonos zaj és közbeszólások.)*

Rákosi Viktor: Gyerünk tovább a békés kibontakozás utján. *(Derültség a szélsőbaloldalon. Folytonos zaj a néppárton és a jobboldalon.)* Bontakozzunk! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Gajáry Géza: Hadd béküljenek! *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház!

Rákosi Viktor: Hagyják a béke magányos vándorát! *(Derültség a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* A magántudóst! *(Derültség.)*

Smialovszky Valér: T. képviselőház! Egész tárgyilagosan foglalkozom a kérdéssel... *(Folytonos zaj.)*

Rákosi Viktor: Összeveszés lesz ebből a békéből! *(Halljuk! Halljuk!)*

Smialovszky Valér: De ezek a kérdések ma abszolute nem szerepelnek, ennél a kérdésnél tekintetbe nem jöhetnek. Teljesen tiszta a helyzet, tehát ez akadálya abszolute nem lehet a kibontakozásnak. De ha már erre tereltek rá, méltóztassanak megengedni, hogy pár perczig ennél a kérdésnél maradjak. Hogyha a tisztelt néppárt tagadja, hogy hitfelekezeti alapon szervezkedett, én legjobban örvendek, a ki azt mondja, hogy hitfelekezeti kérdés el ne válaszszon minket. De épen az a baj, hogy e téren épen a hitfelekezeti kérdések a mérvadók. *(El-*

Digitized by Google

lenmondások jobbfelől.) Mikor látja az ember azokat a politikai csodákat, hogy egy napról a másikra sajtó és egyéniségek is megváltoznak: egy nap azt prédikálják, hogy az obstrukczió a dinasztia érdekében van és másnap azt mondják, hogy egészen más a helyzet, akkor hogy lehet békét teremteni, ha még a hitfelekezetek kérdését sem kapcsoljuk ki?

B. Kaas Ivor: Vakolás! Épitők, a mint a miniszterelnök ur mondja!

Rákosi Viktor: Vakolj magyar! *(Derültség.)*

Endrey Gyula: Vakolj Valér!

Smialovszky Valér: Épen, mert ezek a kérdések bevitetnek ebbe a kibontakozásba és annak erős akadályai lesznek, én a magam részéről kénytelen vagyok bizonyos meghatározást tenni, hogy mi vezet engem.

Ha, t. képviselőház, a politikai légkör sulymérőjét tekintem, azt látom, hogy minden embernek megvan a maga meggyőződése, mindegyik megteszi hazafiság dolgában a maga kötelességét. Nem tudjuk, nem is vagyunk jogositva politikai téren vizsgálni, hogy a vesékben mi van? Én a szabadelvüséget nagyon egyszerüen fogom fel. *(Halljuk! Halljuk!)* A szabadelvüség politikai téren azt óhajtja, hogy minden egyénnek szabad fejlődése, nagyon természetesen a magyar állam keretein belül és a közjó szempontjait is tekintetbe véve, biztositva legyen. Itt mindenkit egyenlő mértékkel becsülünk, de az alapfentartó elemeket, a kis existencziákat, azt a parasztot, a kiről nagyon bölcsen a miniszterelnök ur is szeret beszélni, azt a kézmüvest, azt a munkást nézetem szerint elsősorban kell olyannak tartanunk, ki rászorul arra, hogy existencziája megvédessék. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ez az igazi szabadelvüség. *(Helyeslés balfelől.)* A ki tanul, a ki saját lábán jobban tud járni, annak a szabadosságig menő teljes szabadságot adnék, mert ennek az országnak létalapja ugyis a szabadság volt mindig és az is marad. *(Igaz! Ugy van!)* És a szabadság egyuttal a szeretettel is össze van kapcsolva, *(Helyeslés a baloldalon.)* és csak igy lesz lehetséges, t. képviselőház, Magyarországon az, hogy a mindenféle divergens elemek igazán magyar hazafiak legyenek.

El kell ismerni, hogy a magyar hazafiság hőmérőjén van fagypont és van forrpont, és hogy a forrponton felüliek, nem tudom én, akár jóindulatu őrültek, akár pedig rosszindulatuak; a rosszindulatuakat kezelni kell, a jóindulatuakat pedig tűrni; a fagypont alattiak pedig egyszerüen hazaárulók.

Ha igy fogom fel, t. képviselőház, akkor reaszummálva a dolgokat, lehetetlennek tartom, hogy épen ma, a midőn nem is bent, de künn vagyunk megtámadva, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* épen ezeken a pontokon ne egyesülhessünk. Teljesen ki van zárva, hogy magyar politikusok, magyar hazafiak ma egyöntetüen, egy alapon ne tudnának összejönni akkor, a mikor arról van szó, hogy a mi egyetlen erősségünket, a mi közjogunkat kifelé megvédjük és a főkérdéseket magunk között elintézve, kifelé azután annál nagyobb befolyásunk legyen, befolyásunk annál hathatósabban érvényesüljön. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ezekben, t. képviselőház, befejeztem volna azon premisszákat, a melyeket elmondani kivántam arra nézve, hogy én a magam részéről miképen gondolom a kibontakozást. Azt hiszem, sikerült bebizonyitanom, hogy az egész obstrukczinális időszaknak s annak a rettenetes vajudásnak, a melynek ma talán a végén vagyunk, kiindulási pontja a kiegyezés volt. Hiszen, t. képviselőház, a katonai kérdés ma már le van tárgyalva és csak a végrehajtás körül lehetnek és merülnek fel aggályok arra vonatkozólag, hogy épen az osztrák czentralizmus végmaradványaiban és, mondjuk, végleheleteiben bizonyos erős áramlatok indultak meg ellenünk, a melyekkel szemben feltétlenül védekeznünk kell. Miután azonban az a programm jóformán a korona hordozójának égise alatt jött létre, én annak a végrehajtásában nem tudok kételkedni és én látom az időpontot — adja az Isten, hogy ez mihamarább legyen — a mikor az be fog következni. Nézetem szerint tehát ez a pont, tudniillik a katonai kérdés, ma kikapcsolható a helyzet tisztázásának kérdéséből. A mikor ma kiindulási pontot keresünk, abban meg lehet nyugodni. Ez az én álláspontom.

Hogy ha már most, t. képviselőház, ez a nagy kérdés ki van kapcsolva, marad egyedül a kiegyezés. A kiegyezési kérdés tekintetében az én felfogásom az, hogy bizony itten nagy nehézség nem forog fenn s iparkodni is fogok röviden megmondani, hogy mi az. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Én itt ebben a képviselőházban csak a következő politikusokat látom a kiegyezés dolgában: vannak olyanok, t. képviselőház, a kik az önálló vámterülettől félnek.

Holló Lajos: Ausztriától félnek!

Smialovszky Valér: Nem Ausztriától, hanem a gazdasági viszonyokban rejlő okokból!

Vannak olyanok, a kik az emlitettek után következnek s a kik azt mondják, hogy ez idő szerint sem lehet belemenni egy olyan kombinácziába, hogy az önálló vámterületet ma állitsuk fel, hanem azért mi óhajtjuk, akarjuk az önálló vámterületet és abban a pillanatban, a hogy most kiegyezünk, kötelessége minden vezető magyar politikusnak és épen ugy az ellenzéknek, ellenőrizve ezen politikusokat, azon dolgozni, hogy ilyen állapot többé be ne következhessék.

T. képviselőház! Hogy e tekintetben szintén röviden megértessem magam, hivatkozom arra, hogy ha Baross Gábor élt volna még 6 esztendeig, az én meggyőződésem szerint lehetetlenség, hogy 1898-ban ne lett volna meg a kiegyezés. *(Derültség jobb- és balfelől.)* Ez az én

Digitized by Google

felfogásom. Mert a különböző nézetek kiélesedtek volna már előbb és mindenki, különösen pedig a vezető politikusok iparkodtak volna ezt a kiegyezést ugy előkésziteni, hogy az az egész vonalon készenlétben legyen. *(Felkiáltások balfelől: Lehetséges!)*

Ott van a harmadik csoport, a mely igenis azon az álláspontón van, hogy meggyőződése szerint közös vámterület mellett is lehet ezt az országot gazdaságilag önállóvá és függetlenné tenni. Ezek közé, t. képviselőház, őszintén, nyiltan megmondom, magam is tartozom. Ebben a tekintetben megtettem kötelességemet, meggyőződésemet tanulmányokkal megerősitettem, de természetes, hogy ezt egészséges politikának kell kiegésziteni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ha már most ugy áll a dolog, hogy mindnyájan egy ponton megegyezhetünk ebben a kérdésben is, miután igenis a kiegyezési tárgyalások 1902. deczember 31-én lezárattak, *(Egy hang a szélsőbaloldalon: Dehogy zárattak le!)* legalább a kormányok az erre vonatkozó egyezményt megkötötték azzal az előnynyel, illetve azzal a kiegészitéssel, hogy az iparfejlesztés dolgában teljesen szabad kezet kaptunk és azt biztositottuk: azt hiszem, t. képviselőház, hogy ebben a kiegyezési kérdésben is, a mely tulajdonképen az ischli klauzula és a 14. §. Scylla és Charibdise között mozgott, tegyük meg azt, hogy tanácskozzunk, biztositsuk annak gyors megszavazását, és lehetséges, t. ház, sőt valószinü, hogy ennek a kérdésnek elintézésével másodszor fogjuk Ausztria alkotmányosságát megmentenni, mert nem depresszióképen, hanem csak becsületes, tisztességes kényszer, lelki, erkölcsi kényszer alapján kell Ausztriának szintén megkötnie a kiegyezést. Mert lehetetlenség, hogy mi ne kössük e megszavazást ahhoz a feltételhez, hogy Ausztria, a mint azt az 1899 : XXX. t.-cz. megállapitja, legalább az ott megállapitott terminusban a kiegyezést is megszavazza, mert különben beáll feltétlenül az az állapot, a melyet nekünk mindenképen elő kell készíteni, t. i. az önálló vámterület jogi állapota.

És ilyenképen, t. ház, csak két dologról kellene még szólnom, *(Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nagyon érdekes!)* a mely a megegyezés dolgában kérdés tárgyát képezi, és ez a házszabályok reviziója és a választási reform. Mind a két kérdésben feltétlenül szükséges a pártközi kölcsönös megértés.

Tehát a pártközi bizottság, értekezlet vagy nevezzük akárminek, egyszóval a pártközi megegyezés, t. uraim, minden fő pontban könnyen vezet eredményre akként, hogy ezekben a pontokban egyesülve, mindenki fentartja a maga elveit, a maga pártbeli álláspontját. Magától értetődő, hogy a költségvetésekkel összefüggő ügyeket, az ujonczjavaslatokat és a kereskedelmi szerződésekre vonatkozó javaslatokat ebbe az egyezménybe szintén bele kellene foglalni, s mindezeknek rövid időszakban, esetleg hat hét alatt való megszavazását biztositani. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a bal- és a szelsőbaloldalon.)*

T. ház! Nagyon sokat lehetne még erről a kérdésről és pedig a legnagyobb tárgyilagossággal beszélni, azonban nem akarom a t. házat tovább fárasztani, és bár tudom, hogy szerény szavam ez idő szerint a pusztába kiáltott szó, s eredménye a tegnapi párthatározat következtében nem lehet: én a békés kibontakozás ezen eszméinek erősségében bizva, ajánlom ezen inditvány elfogadását, megjegyezvén, hogy ha a részletkérdésekre nézve valakinek czélszerübb javaslatai lennének, azokat készségesen elfogadnám. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani!

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Legyen szabad egészen röviden indokolnom az inditványnyal szemben elfoglalandó álláspontomat. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Csak egész röviden érintem azt, hogy szövegében az inditvány — legalább nézetem szerint — merőben helytelen, mert egy házhatározatban pártoknak létezését, pártoknak konstrukcziójáť ismeri el, holott a pártoknak közjogi jelentősége, közjogi élete és közjogi személyisége nincs, és teljesen helytelen térre lépnénk, merőben szokatlan és uj dolgot követnénk el, ha bárminő házhatározatban pártokról beszélnénk. *(Helyeslés jobbfelől.)* De hiszen utóvégre lehetne ezen egy stiláris módositással segiteni, ha azon, ennél komolyabb és sulyosabb bajjal nem állanánk szemben, hogy maga az inditvány tartalma, legalább nézetem szerint, a parlamentárizmus lényegével ellentétben áll. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő ur ugy állitotta oda a dolgot, mintha a pártközi megegyezések a parlamenti életnek szükségszerü tényezői, szükségszerü stádiumai volnának. Én ezzel merőben ellenkező álláspontón vagyok. Nem akarom azt vitatni, hogy egyes kivételes pillanatokban helyes-e, vagy helytelen-e ezen kivételes eszközökhöz folyamodni, de igenis határozottan állitom azt, hogy a parlamentárizmus alapelvével, a felelőség alapelvével ellenkeznék a vezetést a pártközi konferenciákra ruházni át. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* Mert, t. ház, a parlamentárizmus a felelősség elvét nemcsak a kormányzat körében valósitja meg; a parlamentárizmusnak egyik nagy előnye épen az, hogy beleviszi az egyéni felelősséget a parlament vezetésébe, a parlament működésének szabályozásába is, és ezzel a vezetői joggal élni, ezen vezetői kötelességet teljesiteni minden kormánynak, a mely valóban alkotmányosan gondolkozik, hivatása és eminens kötelessége. *(Helyeslés jobbfelől.)*

B. Kaas Ivor: A személyi uralom princzipiuma! *(Ellenmondások és derültség jobbfelől. Egy hang a jobboldalon: Felelősség mellett!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Abszolute semmi köze a személyi uralomnak ehhez! A

Digitized by Google

személyi uralom sokkal könnyebben érheti el czéljait ugy, hogy ha elbuvik bizonyos ügyesen felállitott Vordermannok mögé. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Igy állván a dolog, t. ház, mindig bizonyos merőben rendkivüli szinezetet nyer a helyzet, ha parlamenti bizottságok ragadják meg a vezetést. Ez a kormány és a többség részéről a tanácstalanságnak, a tehetetlenségnek bevallása *(Ugy van! jobbfelől.)* és elbuvás a felelősség alól, *(Ugy van! jobbfelől.)* erre pedig a mai viszonyok között, nézetem szerint, semmi szükség sincs. A többségnek és a többségből alakult kormánynak megvan a maga határozott, világos, öntudatos programmja. Ezt a programmot helyesli a nemzet többsége *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* és a nemzet óriási nagy többsége kivánja, hogy szemben ezzel a programmal az extrém fegyverek ne alkalmaztassanak, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Ily körülmények között, a mint ismét és ismét jeleztem, a többség és a kormány igyekezett a maga eljárását ugy intézni, ugy megszabni, hogy megkönnyitse az obstrukcióban korábban résztvett összes t. képviselő urak részére ezen extrém fegyverektől való tartózkodást. Ezen a téren hajlandó is megtenni bármikor mindent, a mivel az eszmék tisztázása, az előitéletek vagy félreértések eloszlatása utján ezt az örvendetes eredményt elérhetné. De, engedelmet kérek, arra a térre nem engedjük vinni a dolgot, a hol a mi eljárásunk a kormánynak és a többségnek abdikálása volna, a mely eljárás követése mellett a többség és a kormány meghátrálna kötelességének teljesitése elől, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és a melylyel visszalökné az országot egy nagy lépéssel a chaosz felé, felébresztené a bizonytalanság, a nyugtalanság érzetét és megakasztaná a konszolidáczió azon munkáját, a melyre vállakoztunk és a melynek terén az idő rövidségéhez képest talán némi eredményt értünk el. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Ezek azon indokok, t. képviselőház, a melyeknél fogva tisztelettel kérem, hogy a beterjesztett inditványt napirendre tüzni ne méltóztassék. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Rákosi Viktor: Az ügy a lovagiasság szabályai szerint elintéztetett!

Elnök: A háznak kell határoznia a felett, hogy vajjon az inditványt tárgyalásra kitüzni kivánja-e? Felteszem tehát a kérdést, kivánja-e a ház, hogy Smialovszky Valér inditványa tárgyalásra kitüzessék, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azon képviselő urakat, a kik az inditványt tárgyalásra kitüzni kivánják, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik. Felkiáltások jobbfelől: Ellenpróbát!)* Kérem most azon képviselő urakat, a kik nem kivánják, hogy az inditvány tárgyalásra kitüzessék, sziveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* Többség. Kimondom, hogy a ház Smialovszky Valér képviselő ur inditványát tárgyalásra nem tüzi ki.

Mielőtt a napirend során tovább haladnánk, jelentem, hogy az összeférhetlenségi állandó bizottság Baross Károly képviselő ur összeférhetlenségi ügyét tárgyalás alá vevén, itéletet hozott. Az itéletet és az indokolást a háznak bemutatom. A házszabályok értelmében az itélet és a indokolás felolvasandó. Felkérem a jegyző urat, legyen szives az itéletet és az indokolást felolvasni.

Endrey Gyula jegyző *(olvassa az összeférhetlenségi állandó bizottság itéletét és az indokolást.)*

Elnök: Az összeférhetlenségi bizottságnak ezen itélete folytán arra kérek a t. háztól felhatalmazást, hogy Fehér vármegye bodajki választókerületében ennek következtében az uj választás iránt a törvényes intézkedéseket az elnökség megtehesse. Ha ezt a t. ház elfogadja, *(Helyeslés.)* ugy határozatképen kimondom, hogy a ház erre nézve az elnökséget megbizza.

Következik az 1903. évre kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) tárgyalásának folytatása, még pedig szólásra következik?

Endrey Gyula jegyző: Kecskeméthy Ferencz! *(Zaj és mozgás balfelől.)*

Kecskeméthy Ferencz: T. ház! A jelenlegi politikai helyzetben nehezen határoztam el magam a felszólalásra; de ugy érzem, hogy felszólalni kötelességem és mulasztást követnék el, ha elhallgatnám azokat, a miket elmondandó vagyok. *(Halljuk! Halljuk! balfelől)* Csak röviden kivánok szólni, és a mit mondani akarok, az, azt hiszem, hozzájárul álláspontunk igazolásához, a melyet a szőnyegen lévő törvényjavaslattal szemben elfoglalunk mi, a kik azt el nem fogadjuk. A. t. honvédelmi miniszter urnak a tegnapi interpelláczióra adott válasza csak megerősit engem abban az elhatározásomban, hogy felszólaljak. *(Helyeslés balfelől.)*

Valóban nagyon megkapó volt a t. miniszter urnak érzékenykedése és részvéte, a melylyel a behivott tartalékosok és póttartalékosok sorsát szivén viselni mutatta. Nagy rokonszenvvel emlékezett meg róluk, a segitség nélkül maradt családapákról, az anyák könyeiről és a kenyérkereső nélkül maradt családokról. Hát én nem vonom kétségbe, hogy ő igazán részvétet érez azok iránt; de midőn ezen keserüségekért az obstrukcziót okolja, azt gondolom, hogy egy kissé eltéveszti az adreszt. Én nem tartozom ma az obstruálókhoz, bár az obstrukcziót jogosulatlannak nem tartom, hanem csak kedvezőtlen körülmények közé jutottunk. Nem érzem magam hivatva arra, hogy az obstrukcziót védelmezzem; de nem állhatom meg, hogy a t. honvédelmi miniszter urnak szavaira, a melyekben az ellenzéket, mondjuk az obstrukcziót teszi felelőssé az előállott állapotokért, nem állhatom meg, hogy meg ne jegyezzem, hogy a fogás,

Digitized by Google

melylyel él, nem egészen uj. Megcselekedte már Nero császár annak idején, jó régen, hogy a mikor Rómát felgyujtotta, a kereszténveket tette felelőssé ezért. *(Igaz! a baloldalon.)* A példa, a melyet a honvédelmi miniszter ur választott, sem nem uj, sem nem szerencsés. *(Zaj. Elnök csenget.)* Azok a szegény behivott ifjak, a segitség nélkül maradt apák, a könyező anyák, azok a kenyérkereső családfők tudják, hogy miért folyt az ellenzék harcza és folyik most is. T. miniszterelnök ur, e könyek és szenvedések oka nem az ellenzék, nem az obstrukczió, hanem azok az okai, a kik törvénytelenséget követtek el akkor, a mikor a tartalékosokat és a póttartalékosokat behivták.

(Az elnöki széket báró Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Az 1888 : XVIII. törvényczikkre hiába hivatkoznak, mert az ilyen eljárásra nem ad okot. Forgattam nemcsak a törvényt, hanem annak indokolását is, a melylyel annak idején a közös hadügyminiszter és a magyar kormány a törvényjavaslatot támogatta, és azt találtam, hogy annak a törvénynek intencziója egyáltalán nem a hadsereg hiányának ily módon való pótlása volt, *(Igaz! a baloldalon.)* még kevésbbé a törvényhozás ujonczmegajánlási jogának kijátszása, hanem a békelétszám felemelése, a mozgósitás esetleges előkészitése, a mozgósitást megelőző intézkedések megtétele és különösen a megszállott tartományokban elhelyezett csapatok felemelt létszámának biztositása.

Forgattam a közös hadügyminiszter urnak indokolását, a melylyel 1887 végén és 1888 elején beadott javaslatát motiválta, a mely közös hadügyminiszteri javaslat motiválásával együtt kinyomatott és rezervált használatra kiadatott annak idején, de később közismeretessé vált.

A közös hadügyminiszter, ugy látom, t. képviselőház, az imént emlitett czélokból és intenczióból kérte javaslatának elfogadását, vagyis törvényhozásilag megengedését annak, hogy tartalékosok és póttartalékosok behivassanak. A mint a közös hadügyminiszter indokolásában olvasom, ennek a törvénynek a törvényhozásban való tárgyalásánál a magyar kormány tagjai, az akkori miniszterelnök és honvédelmi miniszter, valamint a javaslatnak akkori előkészitője, Münnich Aurél, a véderőbizottság előadója hasonló érveket használnak és hasonló okokból kérik a törvényjavaslat elfogadását.

Ha más okokból történt volna a törvényjavaslat elfogadásának kérdése, ha az lett volna a czél, hogy a hadseregben a hiány pótoltassék és a törvényhozás ujonczmegajánlási joga kijátszassék, akkor bizonyára maga az akkori szabadelvü párt sem fogadta volna azt el. Tudomásuk van róla és bizonyságot tehetnek felőle nemcsak a függetlenségi párt régi képviselői, kik annak a javaslatnak a tárgyalásánál jelen voltak, hanem tudomással kell birniok erről a volt nemzeti párt tagjainak és köztük gróf Apponyinak is, és én csodálkozom, hogy mikor most a törvény kijátszásával a tartalékosok és a póttartalékosok behivattak, fel nem szólaltak, hanem ezt szó nélkül hagyták. A közös hadügyminiszterium 1888. julius 20-ikáról 3712. elnöki szám alatt kelt rendelete, melylyel első izben alkalmazta az 1888 : XVIII. törvényczikket, szintén csak a Boszniában és Herczegovinában lévő csapatok emelt békelétszámának fentartása végett hivta be a tartalékosokat és a póttartalékosok két utolsó évfolyamát. Csakis külső körülmények lehetnek tehát azok a különös körülmények, melyekről a törvény szól, és egyáltalában nem az ujonczjutalék meg nem szavazása. Létszámemelést akart biztositani ez a törvény és nem a hiánynak törvényellenes módon való pótlását.

T. ház! A tartalékosok és póttartalékosok behivása merőben törvénytelen. És mikor az igen t. honvédelmi miniszter ur részvétet tanusit a behivottak és azok családjai iránt, azt gondolom, hogy a részvétnek hangjait nem ebben a házban kellett volna hangoztatni, hanem ott Bécsben, *(Ugy van! balfelől.)* a hol azt cselekedték és a hol ezt az intézkedést megelőzhették vagy megváltoztathatták volna, ha ugyan a miniszter urak szavának Bécsben egyáltalában valami sulya lehetne. *(Ugy van! balfelől.)*

A t. honvédelmi miniszter ur tegnapi felszólalásából látjuk, hogy jószivü ember és részvéttel viseltetik a szenvedők és a könyezők iránt. Hát én más könyezőkre és szenvedőkre volnék bátor figyelmét felhivni. Talán gondolja is, talán sejti is, hogy kikre czélzok, t. i. a szegedi Kossuth-szobor megkoszoruztatásával vádolt és ezen ürügy alatt várfogságra itélt szegény katonákra, és azokról kivánok megemlékezni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Valóban elszomoritó és botrányos dolog, a mi azokkal a szegény, szinte szenvedő emberekkel történt. Szegeden a Kossuth-szobrot megkoszorúzták és ezzel a ténynyel nehány szegény katonát gyanusitottak, a kiket vizsgálati fogságba helyeztek és utoljára várfogságra itéltek el. Én nem hiszem, hogy azt a dolgot azok a szegény katonák követték volna el. A magam részéről szentül meg vagyok győződve arról különböző okoknál fogva, hogy azok azt nem követték el és hogy abban részük nem volt.

Egyébiránt világot vet erre a dologra az elitéltek egyikének kezemben levő levele, a melyet családja tagjaihoz irt mult év deczember 23-dikán, a kinek egyáltalában sejtelme sem volt arról soha, hogy ez a levél ide az országgyülés és az ország szine elé kerül. Előre is tiltakoznám tehát az ellen, hogy valami spanyol inkvizicziót inditsanak meg ellene e miatt.

Lovászy Márton: Nem kell megnevezni!

Kecskeméthy Ferencz: Én ezt a levelet családjának egy tagjától kaptam és egyáltalában

Digitized by Google

nem ő tőle. De mivel nagyérdekünek, közérdekünek tartom, bátor leszek ezt a t. ház előtt felolvasni. Felolvasom a nevét is, mert ugy is kitünnék, és ha titkolni, rejtegetni akarnám is, ugyis tudvalevő dolog, hogy kiről és kikről van szó.

Felolvashatom, mondom, azért, mert az illetőnek semmi része abban nincsen, hogy ez a levél az én kezeim közé került. Én ezt az ő családjának egy tagjától kaptam.

Madarász József: Meg lesz ő büntetve érte!

Kecskeméthy Ferencz: A ki egyszer várfogságra van itélve, arról, tudjuk, hogy hogyan szoktak vele bánni, és én nem tudom, hogy lehet-e vele még rosszabbat is elkövetni, mint a mit ott szoktak az illetőkkel tenni. A levél a következőleg hangzik, felsorolom az egész történetet. A kezdete ez *(olvassa)*: »Én október elsején vagy szeptember utolján, azt biztosan nem tudom, átmentem az ötödik századhoz és fent a gangon találkoztam Dóczy Antallal és együtt bementünk a negyedik számu szobába. Nekem nem volt semmi dolgom ott, csak beszélgetni mentem az ebédidő alatt. De Dóczynak volt dolga. Mert ő fényképekre akart pénzt szedni, de a kihez ment, az nem volt odahaza és igy nem szedhetett pénzt. Mi ott a szobában elkezdtünk beszélgetni. Én beszéltem egy Farkas nevü czigánynyal, Dóczy pedig egy Doszlop nevü hidászszal mindenféle bolondságot. És mikor mi onnan kijöttünk, akkor bementünk a negyedik századhoz, mert arra kell kimenni az udvarra. Akkor azt mondta nekem Dóczy, hogy menjünk be a földiéhez, hogy megy-e estére haza. Mert mindkettő szegedi, és hogy menjenek együtt. De az aludt. Akkor Dóczy költötte, de ez nem kelt fel, és igy nem is beszélt vele. Akkor mi elmentünk haza. És minthogy október 6-án volt itt az a komédia, az a koszoruzás, akkor minden századnál kérdezték az öregeket, hogy ki tud felőle. A negyedik századnál nem tudtak semmit és az ötödik századnál is kérdezték, hogy nem tudnak-e felőle? Ott egy sváb káplár azt mondta, hogy én kértem Farkastól, Pichlertől és Plósztól pénzt a koszorura. A két utolsó nevü ember nem is volt odahaza, a mikor én ott voltam. Ezek kint szolgálatban voltak és azt is mondta, hogy az én kezemben volt egy könyv, mikor ott voltam. Az én kezemben nem volt könyv. Hanem a Doszloptól Dóczy a mikor pénzt a fényképre gyüjtött, annak volt.«

Tudjuk, hogy a katonák, a mikor három évet betöltenek, szoktak egymásnak emlékül fényképeket adni. Erre gyüjtött ez a Dóczy nevü. Október 10-én történt a letartóztatás, a vallatás és a szembesités, és erre a levél a következőket mondja *(olvassa)*: »Engem október 10-én behivott a kapitány és kérdezte tőlem, hogy igaz-e az, hogy én gyüjtöttem pénzt a koszorura. Én azt mondtam, hogy nem igaz. És kérdezte tőlem, hogy tudok-e e felől. Én azt mondtam, hogy nem tudok semmit se. És akkor leküldött az egyesbe, épen dél volt. Délután ismét felvitetett és akkor felvették a jegyzőkönyvet. Elsőbben engem hallgattak ki. Én igy elmondtam mindent, a hogy volt, és akkor történt a szembesités. Elsőnek a káplárt hallgatták ki, a ki azt mondta, hogy a mikor én ott voltam, ő napos volt, és miután mi lejöttünk onnan, ő bement a szobába és kérdezte Farkast, hogy miért voltunk ott. Farkas azt felelte a káplárnak, hogy »én adjak 5 vagy 10 krajczárt a koszorura«. Kérdezték én tőlem, hogy igaz-e az? Én azt feleltem, hogy nem igaz. Pichlertől kértem-e én pénzt a koszorura. Azt felelte, hogy ő dienstben volt, ő nem tud semmit, ő tőle nem kért senki. Plósz is dienstben volt akkor, de önként szabadságra ment. Később nem kérdezték ki. A káplár azt mondta, hogy az én kezemben volt egy könyv. Kérdés, igaz-e. Én azt feleltem, hogy nem igaz, hanem Dóczy kezében volt a könyv, a mire a pénzt szedte a fényképektől. A káplár erre azt mondta, hogy akkor ő biztosan nem tudja. Akkor én azt mondtam, hogy hogy mondhat olyant, a mit biztosan nem tud. Akkor a kapitány visszavitetett az áristomba. A hadbiró szintén kihallgatott mindnyájunkat. Ki-ki a magáét mondta, a hogy elbeszélte. Engem szeptember 8-án bevittek az áristomba és október 10-ig benn voltam. Akkor nagyon beteg lettem, beküldtek a kórházba, ott voltam 42 napig.

Most az elmult vasárnap jöttem ki és most itt vagyok a gyengélkedő szobában. Nagyon beteg lett Dóczy. Ő 50 napnál tovább benn volt az áristomban. Pichlert 60 nap után kérte ki a kapitánya. Van még egy Macsó nevü, az szintén fényképre szedett pénzt és azt mondták, hogy koszorura gyüjtött, de az sem igaz. A betegséget onnan kaptuk, hogy nem volt szabad még csak ki sem jönni. Ugy dobálták be az eledelt az áristomba, mint a kutyának. Szintén benn volt Dóczy is a kórházban és mikor mi kijöttünk, ismét betették őket az áristomba csak azzal a kedvezménynyel, hogy meg van nekik minden engedve, még a dohányzás is. Pichler kint van, csakhogy vigyázója van!«

Eddig van, t. képviselőház, a levél.

Gabányi Miklós: Annyira sajnálja a t. honvédelmi miniszter ur, hogy el is ment!

Kecskeméthy Ferencz: A honvédelmi miniszter urtól nem is reméltem mást!

Eddig van ez a levél, a mely az őszinteségnek és az igazságnak bélyegét hordja magán. Nemcsak az illető ir igy, hanem társai, a kik vele együtt szolgáltak, hasonlóképen adják elő a történteket. Én a magam részéről meg vagyok győződve, hogy itt tulajdonképen bünbakokat kerestek, lettek légyen azok akárkik, csak magyar emberek legyenek, *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* a kiket aztán osztrák módon gyötörjenek és kinozzanak. Tegyük fel, hogy Szegeden csakugyan ezek koszorúzták meg a Kossuth szobrot, akkor is azt vagyok bátor kérdezni, vajjon olyan nagy

Digitized by Google

bün-e ez, hogy nem volt elég a hetekig tartó galád és brutális eljárás, a melylyel azokat a szegény embereket gyötörték, a melynek következtében mindnyájan betegekké lettek?

Nem volt-e elég azért a tettért három hónapi olyan vizsgálati fogság, a melynek mindnyájan betegei lettek? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hát ezért itélték őket várfogságra, t. képviselőház! Hallottunk mi és tudunk mi ennél különb dolgot is. Az országnak még élénk emlékezetében van az, hogy Janszky tábornok itt Budapesten, az ország szivében megkoszoruzta egy hazaáruló, gyáva embernek szobrát s ezzel felháboritotta az egész nemzetet, s mégsem hallottunk arról, hogy Janszky tábornokot várfogságra itélték volna. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ebből azt látjuk, t. képviselőház, hogy katonának is szabad szobrot megkoszoruzni, csak ne a hazafiét, hanem az ellenségét koszoruzza meg; *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* azt látjuk ebből, hogy a szoborkoszoruzás a katonának csak akkor bün, ha hazafinak szobrát koszoruzza meg. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én beszéltem erről a dologról a honvédelmi miniszter urral idestova már három héttel ezelőtt és kértem, hogy járjon közben és tegyen már valamit azokért a szerencsétlen szegény emberekért, hiszen mégis csak rettenetes dolog az . . .

Gabányi Miklós: 26-an vagyunk csak! Mégis csak nagy dolog! Micsoda szombati nap ez? *(Egy hang a jobboldalon: Micsoda gyerekség!)* Talán szent sábesz ez, vagy mi az ördög!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, Gabányi képviselő ur!

Gabányi Miklós: A mamelukok hadd jőjjenek ide!

Elnök *(csenget)*: Kérem Gabányi képviselő urat, ne méltóztassék képviselőtársait ilyen kifejezésekkel illetni.

Gabányi Miklós: Azt mondják, hogy büszkék rá, ha azt mondják nekik, hagy mameluk! Osztrák talpnyalók. *(Zaj a jobboldalon.)*

Csávolszky Lajos: Nem vagyunk tárgyalásképesek!

Kecskeméthy Ferencz: Nekem elég ez a hallgatóság! Nem törődöm vele, hogy a kormánypárti képviselő urak itt ülnek-e vagy sem; legjobban szeretném, ha mielőbb egyet sem látnék közülök. *(Egy hang a jobboldalon: Gabányinak mi köze hozzá? Zaj jobb- és balfelől.)*

Mondom, erről a dologról beszéltem a t. honvédelmi miniszter urral idestova három héttel ezelőtt s kértem, hogy tegyen már valamit azoknak a szegény embereknek érdekében. A t. honvédelmi miniszter ur akkor is részvétet tanusitott a szegény szenvedők, könyezők iránt s fel is teszem róla, hogy megvan benne az a humánus és magyar érzés; azt én kétségbevonni egyáltalában nem akarom; de a honvédelmi miniszter ur mostani eljárása, hogy akkor, a mikor erről a dologról szólunk, elvonult a beszéd hallása elől, némileg kétségessé teszi előttem a t. honvédelmi miniszter ur részvétének őszinteségét és komolyságát. Én már akkor láttam a t. honvédelmi miniszter urról, hogy ő jószivü ember, s nem vonom kétségbe, mindig elhittem és feltételeztem róla, hogy jó magyar ember is, azonban már azon alkalommal láttam azt is, hogy a t. honvédelmi miniszter urtól bizony mi nem sok erélyességet várhatunk és láttam azt, hogy az ő közbenjárásába valóban nagyon csekély reménységet lehet vetni, abban nagyon kevés lehet a reménységünk. Én, t. ház, láttam még egyet, t. i. igazolását annak a nyilatkozatomnak, a mit az ő honvédelmi miniszterré való kineveztetése alkalmával tettem, valamint tettem elődjére vonatkozólag is, hogy t. i. katona nem való honvédelmi miniszternek, mert abban nincs meg az az önállóság, az a függetlenség, a mivel egy alkotmányos magyar miniszternek birnia kellene és a ki olyan dolgokban és olyan esetekben, mint a minőkről az előbb is emlitést tettem, sarkára tudna állani, s a magyar nemzet érdekeit megvédelmezni tudná. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! Szükségesnek tartottam erről itt megemlékezni, szükségesnek tartottam itt elmondani, hogy lássa az ország, hogyan bánnak a mai u. n. közös hadseregben a magyar emberek gyermekeivel, hogyan bánnak ott a magyar ifjakkal, s hogy lássa a nemzet ebből is azt, hogy mennyire igaza van az ellenzéknek, mennyire igaza van a függetlenségi és 48-as pártnak, a mikor azt mondja, hogy az olyan hadsereg számára, melyben a magyar emberekkel ilyen brutálisan bánnak, ilyen inhumánusan járnak el, katonát egyáltalában nem hajlandó megszavazni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Gabányi Miklós: És az ilyen kormánynak!

Kecskeméthy Ferencz: Még arra akartam kérni a t. honvédelmi miniszter urat, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* hogy emlékezzék már meg ezekről az emberekről, a kik nehéz várfogságot szenvednek, és hozzátartozóikról, a kik ennek folytán szintén szenvedésnek vannak kitéve; emlékezzék meg az ő tapasztalt részvételével, humanizmusával és jóakaratával, melyet tegnapi beszédében is tanusitott, ezen szegény emberek sorsáról és igyekezzék végre már tenni is valamit azok érdekében. *(Helyeslés a baloldalon.)* Ne csak azzal legyen betöltve az a honvédelmi miniszteri szék, hogy ül benne valaki, a kit honvédelmi miniszternek hivnak, hanem legyen az a szék betöltve valósággal oly módon, hogy az, a ki benne ül, tenni is tudjon, akarjon is valamit tenni a magyar emberekért, a magyar ifjakért. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Ezek után, t. képviselőház, minthogy már előre is mondottam, hogy ezuttal nem szándékozom hosszasabban beszélni és nem szándékozom

Digitized by Google

megemlékezni sem Chlopyról, sem Pitreichról, sem Körberről, és a t. kormány hadügyi politikáját sem akarom feszegetni, beszédemet bevégzem annak a kijelentésével, hogy a szőnyegen lévő törvényjavaslathoz általánosságban sem járulok hozzá, azt el nem fogadom. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Szólásra következik?

Endrey Gyula jegyző: Holló Lajos! *(Felkiáltások a baloldalon: Szünetet kérünk! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Most sem vagyunk negyvenen!

Elnök: Méltóztassék azt csak az elnökre bizni, hogy mikor fog szünetet adni. *(Zaj és ellenmondások a baloldalon.)*

Ugron Gábor: Nem vagyunk rabok! Nem felügyelő az elnök!

Elnök: Csendet kérek!

Ugron Gábor: Nekünk jogunk van akár el is határozni a szünetet! Mi a magunk urai vagyunk! *(Zaj a jobboldalon és felkiáltások: Halljuk Hollót!)*

Elnök: Csendet kérek!

Kérem Ugron képviselő urat, méltóztassék csendben lenni.

Ugron Gábor: Rabok nem vagyunk!

Gabányi Miklós: Bizony nem! Szabadok nem vagyunk, de rabok sem vagyunk! *(Mozgás és derültség.)*

Kecskeméthy Ferencz: Kérem az elnök urat, méltóztassék megszámlálni a jelenlévő képviselőket, mert nem vagyunk tanácskozásképesek!

Elnök: A ház tanácskozásképes. — Kérem Holló képviselő urat, méltóztassék beszédét megkezdeni.

Holló Lajos: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én a magam részéről nem is tulságosan óhajtom, hogy a szünet megadásával rövidittessék meg a hátralevő tanácskozási idő, de mivel előterjeszteni valóim a t. ház türelmét egy kissé hosszabb ideig veendik igénybe, beszédem folyamán majd kérni fogom az elnök urat a szünet elrendelésére.

A t. miniszterelnök ur multkori felszólalása *(Halljuk) Halljuk!)* különböző tenorban volt tartva. Felhivás is volt hozzánk, hogy a harczot hagyjuk abba; tartalmazott eléggé szokatlan invektivákat, a melyeket a parlamentben az előző kormányok alatt nem tapasztaltunk, de én mindezeket lényegeseknek nem tekintem és reflexió tárgyává nem teszem. Azt gondolom, hogy ő multkori felhivása által is a kibontakozás utját kereste s én a magam részéről is csekély tehetségemmel ennek a kibontakozásnak utját kivánom jelen felszólalásomban bevilágitani; annak a lehetőségét akarom fejtegetni, hogy a békés kormányzás ebben az országban minél előbb bekövetkezhessék. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Előzetesen azonban egy megjegyzést teszek arra az Eötvös Károly t. képviselőtársam által felhozott körülményre, a melyet már Szederkényi Nándor képviselő ur is szóvá tett és a mely a pártokkal való érintkezésre és tanácskozásra és azon sérelemre vonatkozik, hogy a t. miniszterelnök ur kormányralépése alkalmával a most küzdelemben álló politikai egyénekkel és pártokkal az érintkezést és alkudozást fel nem vette. Én igazat adok a miniszterelnök urnak abban, hogy ő az udvariassági formákat abszolute semmiben sem sértette meg, mert, a mint ő maga is mondotta, ő látogatást tett minden pártelnökségnél és az érintkezést különben is szivesen veszi, és nem zárta ki, habár nagyon furcsa szinben tüntetik föl az ő udvariassági tényeit azok az ő sajtójában, a parlamentben s az ő pártjában napról-napra megujuló személyes támadások és durva sérelmek, a melyeket a küzdőknek eddig szokatlan módon kell szenvedniök és el kell türniök, a közügy és a jó ügy érdekében. *(Ugy van! balfelől.)*

De hogy ilyen udvariassági aktus kérdése a mi lépésünket nem befolyásolja, annak tanujelét adtuk gróf Khuen-Héderváry miniszterelnökké történt kineveztetése idejében. Ő nem mulasztott el semmit; beható tanácskozásokat és tárgyalásokat folytatott velünk s igy, ha ebben a kérdésben hiusági szempontok egyáltalán figyelembe vehetők volnának, gróf Khuen-Héderváry által a legtulzóbb hiusági tekintetek is kielégittettek, mert ő beható tanácskozások és érdemleges tárgyalások utján iparkodott velünk a kibontakozás utjait megkeresni, és hogy ez nem történhetett meg, ez csak tárgyi okokból és tárgyi nehézségekből s nem személyes szempontokból magyarázható meg. Az ilyen kérdések tehát ránk nem birhattak volna befolyással arra nézve, hogy ha a miniszterelnök ur formális tanácskozásokat kezdett volna, hogy azok okvetlenül eredményre is vezettek volna,

Gabányi Miklós: Látja, hogy igy is, ugy is megbukik; mindegy neki! *(Zaj. Halljuk!)*

Holló Lajos: De én nem hiszem, hogy a miniszterelnök ur azon felfogása, a melyet ma is vallott és a melyet ez irányban multkori felszólalásában is kifejezett, parlamentáris volna és megállhatna a maga helyén. A t. miniszterelnök ur t. i. egy bizonyos feladat megoldására vállalkozott, több más politikus félretolásával, az itteni harcznak békés vagy nem békés befejezésére, az itteni küzdelmek megoldására.

A ki egy ilyen feladatra vállalkozik, annak mindenesetre keresni kell magának azon módokat és eszközöket, a melyekkel ezen harcz beszüntetése általa biztosan igérhető. Komoly politikusnak felfelé, a királylyal, az udvarral szemben olyan igéreteket tenni, a melyekkel nem lehet ura a helyzetnek, nem szabad és nem lehetséges, és a mint gróf Khuen-Héderváry idejében nem volt elég az, hogy ő a küzdő pártoknak egy tekintélyes részével megállapodást és megegyezést létesitett, mert neki az egész közhangulattal, az összes harczban álló

Digitized by Google

tényezőkkel mindannyival kellett volna a megoldást keresni: épugy szükséges lett volna továbbá az ügy érdekében s azon igéretek beváltása érdekében, melyeket a miniszterelnök ur tett, hogy mielőtt ilyen megbizatást komolyan elvállalt, mindazon tényezőkkel a megoldást, a megbékülést, a kibontakozásra való utat megkeresse és csak, amennyiben ezek nem vezettek volna eredményre, akkor szánhatta volna el magát parlamenti harcz felvételére.

Gabányi Miklós: De elbizakodott volt!

Holló Lajos: Én csak az előzetes megegyezést tettem hozzá; tehát, ha a későbbi időben, most is, bármikor, a mérsékelt, okos és bölcs kibontakozásnak utját el nem zárjuk, azt akár a miniszterelnök urral szemben, — mert személyi tekintetek nem vezetnek bennünket — akár más politikussal szemben mindig készséggél felveszszük. De a mai politikai helyzet azóta, a mióta a miniszterelnök ur jött, sajátságos Janus arczát mutatja a jövő képének. Nagyrészről bizonyos ködös, homályos sejtelmeket állit, a melyekre rámagyarázza ő és párthivei, hogy az egy szebb jövő képe az országra nézve, egy olyan megoldás a nemzet jogai tekintetében, a mely a kedélyekben megnyugvást és kielégitést fog szülni. Ugy tünteti tehát fel a dolgot, mint egy a szivárvány minden szinével felékesitett látományt a jövőre; a másik arcza a politikai helyzetnek a meredekek, szakadékok és omladékok képe, a melyekbe bele fog hullni ennek az országnak sok drága kincse, alkotmányának és parlamenti rendjének szabadsága. Mindezek a rémes és sötét helyzetek mutatják a politikai helyzetnek másik arczát. A tisztelt miniszterelnök ur beszédében sohasem mulasztja el, hogy a helyzetnek mindkét részét, a fennálló politikai viszonyoknak mindkét arczát be ne mutassa és elénk ne tárja. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* De ne méltóztassék azt hinni, hogy ő mindezen módoknak és eszközöknek az eredeti szerzője és forrása, mert ő is csak eszköz ezeknek a fegyvereknek a használatában, a mely eszközöket felülről mindig kezére bocsát a hatalom mint megbizottnak és hogy kecsegtetéssel, hitegetéssel, lelküknek kishitüségénél vagy félénkségénél fogva, vagy hiszékenységüknél fogva egyeseket az eszközök egy részével, másokat pedig terrorizálással, megfélemlitéssel téritsék le a küzdelem utjáról. Ezek mind felülről alkalmazott eszközök, a melyeket már a multban is százszor és százszor tapasztaltunk, de a melyeknél a vég az eddigi tanuságok szerint sohasem volt más, mint kedvezés az egyéni érdekek részére és hitszegés a nemzeti érdekek részére.

Én teljes mértékben objektive óhajtom mérlegelni, hogy vajjon azon helyzetben, a melyben ma állunk, csakugyan a megnyugvásnak korszaka következett-e be ránk, vagy pedig szüksége merül fel a további küzdelemnek, a további harcznak. Az mindenesetre tény, hogy ennek a küzdelemnek nagy történelmi jelentőségét, ha itt kétségbe akartuk volna is vonni, fenn az osztrák katonai és udvari körökben sem félre nem ismerték, sem kétségbe nem vonták. *(Ugy van! balfelől.)* Ott tudták azt, hogy egy félszázad óta ez az első nagy, nemzeti mozgalom, mely magával ragadta a lelkeket, a mely egész nagy áradatként hömpölygött végig Magyarország egész társadalmán, összes politikai elemein, mig végre oly fokra emelkedett, a melylyel szemben, mint komoly küzdelemmel szemben meg kellett tenni felülről is az ellenkező intézkedéseket; *(Ugy van! balfelől.)* a mely mértékben ez az áramlat nőtt, ugyanolyan mértékben szerveztetett az ellenküzdelem, a mely részint a politikai körökben, részint ezeken kivül, a társadalom köreiben éreztette a maga hatását és sokszor annyira is ment, hogy ennek a küzdelemnek a fonala majdnem elszakadt, már csak néhány szál tartotta; és mégis sikerült a közvéleménynek helyes irányba való terelésével, a harcznak továbbvitelével nem engedni azt, hogy e küzdelem szálai elszakittassanak, hanem az még ma is a maga érintetlenségében fennáll, habár szintén a megrohanások, az ellenmozgalom folytán meggyengült állapotban, de sem ketté nem szakadt, sem meg nem semmisittetett. *(Ugy van! balfelől.)*

Ezzel a nagy nemzeti mozgalommal szemben felülről minden tényező közreműködött, nemcsak az osztrák körök, nemcsak bizonyos orgánumok, hanem maga az uralkodó is az ő császári akaratával és parancsával közreműködött arra, hogy mindazt, a mit a magyar nemzeti áramlat megkiván, sikertelenné, hatástalanná tegye és eredményétől megfoszsza. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Tapasztaltuk azt politikai köreinkben, hogy egyénekre alkalmazták a pressziót. Mikor egy-egy udvarképesnek tartott vagy hitt politikus felemelte a maga szavát és az akczióra rászánta magát, már másodnap bizonyos presszió és behatás jött rá felülről, a mely őt ezen küzdelemtől visszatartani, semlegesiteni iparkodott és igyekezett őt mint harczost elvonni a nemzeti küzdelemtől. *Ugy van! balfelől.)*

Igy ment ez az ellenmozgalom az egész küzdelemnek a folyamán, ugy, hogy most az a probléma van elébünk állitva, hogy, látva azt a nagy ellenhatást, a melyben törekvéseinket felülről részesitik, ezen időnek a nehézségei, a küzdelemnek csaknem lehetetlensége arra birjon rá bennünket, hogy adjuk fel most ezt a küzdelmet, halaszszuk jobb időkre és elégedjünk meg azokkal az engedményekkel, a melyeket a mai körülmények között a t. kormány adhat.

Én nagyon csodálnám, ha azt az időszerüséget a nemzetnek ösztöne meg nem érezte volna, midőn a küzdelmet felvette, hogy vajjon a mai idők alkalmasak-e, helyesek-e ezeknek a cselekményeknek az elérésére. Nagyon csodálnám, ha a nemzetnek ez az életösztöne bizonyos csalódásokban ringatná magát. Hiszen az időknek kényszer-nyomása ma már egészen más feladato-

Digitized by Google

kat tüz a nemzet elé; ma a nagy tömeghatások idejében élünk, a mikor hadsereg, kulturintézmények, gazdasági tényezők többé nem azt a hatást gyakorolják a nemzet életére, mint a minőt a régi időkben gyakoroltak, a midőn az egész tömegek jönnek érintkezésbe minden közintézménynyel; az a benyomás, az az emelő erő, a melyet ezen intézmények által a nemzetnek életére gyakorolnak, sokkal intenzivebb, sokkal hatalmasabb, sokkal erőteljesebb, mint a milyen eddig volt, talán századokon keresztül; épen a hadseregnek nagy népies elemekre való lefektetése által a hadseregben rejlő kulturai tényező, annak a nemzet megerősitésére való momentumai és eszközei sokkal intenzivebbé váltak, ugy, hogy a nemzet ezek hatása elől nem zárkózhatik el és ezekkel mint nagy tényezőkkel, a melyek a jövő alapjának kirakásához feltétlenül szükségesek, számolnia kell. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

A mint látta a nemzet, hogy körülötte egészen más és uj államalakulások keletkeztek, a mely államalakulásokban vele szemben nemzeti életére nézve hatalmas versenytársai jöttek létre, az önvédelem terére kellett lépnie és meg kellett ragadnia az eszközöket mindama hiányok kipótlására, a melyek az ország területén belül a nemzeti szuverénitás, az állami erő kiegészitésének utjában állottak. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

És akkor jött arra a tudatra, hogy semmi más komoly és nagy akadálya ennek nincs, mint annak az idegen hatalom benyomulásának tényezői, a melyek belemennek ma is állami életünk minden részébe, a mely idegen hatalom gazdasági életünket saját czéljaira tartja lekötve, katonai erőnket saját czéljaira használja fel, és mindezekre nézve itt az idő, itt az utolsó óra, hogy ezeket békés és alkotmányos eszközökkel helyreüssük, nemzeti életünket kiépitsük, hogyha ezen a helyen megerősödni, fejlődni és nemzetileg egygyé lenni akarunk. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Nem hiszem tehát, hogy csalódom, ha azt mondom, hogy a nemzet ezt az időt helyesen választotta meg, mert épen az idő hajtó ereje és szüksége volt az, a mely cselekvésre és tettre ingerelte és biztatta a nemzetet. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

De, t. képviselőház, ha nemzetközi külső konstellácziókra is kell ilyen kérdésben tekintettel lenni, azt hiszem, hogy ezek keresése és kivülről való segitségül várása nem akkor szükséges, a mikor a harcz alkotmányos fegyverekkel vivatik, hanem, a mikor az erők mérkőzésére kivételesen vitetik át a nemzeti küzdelem. Erről azonban most szó sem volt, ennek lehetősége ki volt zárva elejétől fogva végig, csak az alkotmányosság mezején és talaján akartuk a küzdelmet megvivni. E nemzetközi konstellácziók másra nem kellenek, hogy alkalmasak legyenek, mint arra, hogy mi, igaz, izoláltan álljunk és külföldi segitség nélkül, de izoláltan álljon az az erő is, a mely velünk szemben áll, hogy a magyar nemzet szemben az ily katonai és császári hatalommal elvégezze a küzdelmet az alkotmányosság fegyverével és ne legyen kénytelen attól félni, hogy ebben az irányban idegen, káros befolyás érvényesülhessen, a mely e küzdelmet talán lehetetlenné teszi. És ebben az irányban is, a nemzetközi külső szituáczió tekintetében sem állott rosszul ez a küzdelem, mert mindnyájan tudjuk, hogy eltekintve a dinasztiák egymás iránti tüntető rokonszenvétől, semmi komoly lehetőség fenn nem forgott arra, hogy e küzdelembe bármelyik tényező, hatalom beavatkozhassék és a befolyás érvényesitését csak meg is kisértse. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Szemben állottunk tehát egyedül Ausztriával, mint másik állammal és az uralkodóházzal, mint közös tényezővel, a hatalom közös forrásával. De még Ausztriában sem találtuk ezt az ellenséges áramlatot, a melyet talán más alkalmakkor osztatlanul láttunk magunkkal szemben felvonulni. Mert igaz ugyan, hogy a régi, ugynevezett czentralisztikus törekvések most is sorompóba állottak, de Ausztria több más népei, a melyeknek ép ugy közös érdeke a császári és osztrák hatalom támadása, annak igájának lerázása, épen ebben az időben fejtették ki azt a küzdelmet és törekvést, hogy ők is sorompóba lépjenek, ők is nemzeti vágyaikat táplálják, ők is nemzeti jogokat akarjanak elérni szemben a hatalommal és ezek nemcsak, hogy nem antipatikusan, nem támadólag léptek fel a magyar nemzeti törekvésekkel szemben, de épen rokonszenvüket fejezték ki ezekkel szemben és igy tehát erről az oldalról támadásnak nem voltunk kitéve. Én tehát nem hiszem, hogy a küzdelem idejének megválasztása a nemzet részéről helytelen lett volna. A külső szituácziók, Ausztria viszonyai, a béke áldása, melyet élvezünk, mind alkalmasak voltak arra, hogy annyi időnek nélkülözése után ezt a küzdelmet felvegyük és folytassuk. De mondja meg nekem bárki, a ki az időszerüségben ezeket az akadályokat elém akarja állitani, hogy a közeli vagy távolabbi jövőben melyik idő lehet erre alkalmasabb. Lehetséges-e egy idő, midőn mi a császári hatalomtól önként fogunk engedményeket elérhetni és a midőn azon lehetetlenségek, melyektől sokan félnek, önként és minden ellenállás nélkül fognak a nemzet ölébe hullani? Lehet-e ezt következetesen, helyesen, a történelem bizonyitó erejével szemben várni és remélni? Nem kell-e azt hinnünk és tudnunk, hogy a későbbi időben ép oly konok ellenállásra, előitéletre és elfogultságra fogunk találni, mint most, és hogy ez az akadály a magyar nemzet utjából önként el nem hárul? *(Igaz! Ugy van! balfelől)*

A másik ellenvetés az, hogy a nemzeti egységet sikerülne később jobban tömöritenünk a

Digitized by Google

küzdelem czéljaira. A nemzeti egységet sikeresebben nem gondolhatta senki sem talpra állitani, a mi a társadalomnak egész érzelmi világát illeti, mint épen a mai időben történt. Nem birták kivonni magukat t. képviselőtársam a túloldalon sem annak hatása alól, hogy az összes pártkörök, tekintélyek a vidéken, vármegyék és minden tényező ebbe a nagy nemzeti egységbe olvadt össze, sőt ennek a harcznak következtében megkezdődött a küzdelemnek azon komoly része, midőn vármegyék és hatóságok jöttek segitségünkre épen a mi biztató szavunkra és ezen küzdelem komolyságába vetett hitben, a passziv rezisztenczia fegyvereit kezdték alkalmazni, hogy ezen küzdelemben, mint hatalmas faktor, a küzdők mellé álljanak a czél elérésére. A nemzeti egységet tehát nem várt és nem remélt mértékben tudtuk megteremteni és csupán a parlamenti formalizmus nem jött még, mint többség, segitségünkre. Ha azonban valaki komoly hittel mondja, hogy ez a parlamenti segitség el fog érkezni talán a közel vagy a távolabbi jövőben is, hogy nekünk lehet reményünk arra, hogy a pártok mást, mint nemzeti szempontokat nem vesznek figyelembe, akkor én meghajlok és leteszem a fegyvert; de semmi reményem nincs és nem lehet erre, mert 35 év tanulsága igazolja, hogy békés parlamenti uton, ezen formalizmus miatt, nem birtunk eredményeket elérni és nincs semmi kilátás a jövőre nézve sem, hogy ennek eszközével és az ebben való bizakodással birjuk ezen eredményeket elérni.

A nemzeti küzdelem idejének helytelen megválasztását tehát nem birom felfedezni. De ha még állhatna is azon ellenvetés, hogy mielőtt a küzdelmet megkezdtük, ezt mind vegyük fontolóra, vegyük figyelembe az elfogultságot az udvarnál és más nehéz körülményeket, de utólag nem lehet ok a küzdelem abbanhagyására az, hogy az idő nem alkalmas, hogy felfelé ellenállást találunk. Ez nem meggondolt politikai erőknek ütközetbe hozatala, hanem oly tényezőknek a felbolygatása, a melyek erős hittel meg nem áldott politikai egyénektől származnak. Ilyennel idejönni most, hogy a küzdelem nem volt helyes alapon megkezdve, nem lehetséges. Nem lehetséges nemcsak azért, mert a nemzeti becsület lett hozzákötve, hanem azért sem, mert itt tulaldonképen egy fordulatnak elérése volt tervbe véve. Senki sem hitte azt, hogy ma nagy eredményeket fogunk elérni, hogy egy teljesen kész munkát fogunk beállithatni, hanem a politikai életben egy oly fordulatot reméltünk, a mely abban állott, hogy az osztrák katonai befolyások helyébe minden téren, gazdasági, parlamenti, katonai téren a magyar nemzeti erők érvényesülése következzék be, hogy az osztrák katonai uralomnak reánk nehezedő terheit legalább annyira vessük le magunkról, hogy megnyissuk a magyar nemzeti politika érvényesülésének utját, az elől az akadályokat elháritsuk és ebben az erőmérlegben az egyensulyt a magyar nemzeti álláspont részére biztositsuk.

Ha már most ebből a küzdelemből kénytelenek vagyunk visszonulni a magyar nemzeti álláspontnak nem győzelmével, hanem bizonyos mértékben leverésével, akkor azt a csatát, a melyet meg akartunk nyerni, nemcsak elvesztettük, hanem elvesztettük nemzetiségeink előtt az ő hozzánktartozásuknak vagy huzásuknak azt a bizalmát, a melyet ők a magyar faj uralmának fentartásából, nemzetalkotó erejéből meritettek. Ha mi ezt a küzdelmet nem birjuk a katonai hatalommal megvivni, akkor azt a bizalmat koczkáztattuk. a melylyel a nem magyar ajku honpolgárok a magyar fajfentartó erőhöz, a magyar nemzeti kialakuláshoz viseltetni eddig már megkezdettek, de a melyről kétséges, vajjon ebben az irányban fog-e folytattatni ezen eredmény után. *(Ugy van! balfelől.)*

De van még egy szempont, a melyre később rá fogok röviden mutatni, az t. i., hogy ilyen küzdelemnél miben van a sikernek eszköze és mi az az eszköz, a melylyel sikereket lehet elérni. A időnek kényszeremeltyüjében, hogy mi ilyen kényszerhelyzetet teremtettünk az időnek nagy kitolása által, épen az ujonczjavaslatok meg nem szavazása által, a melyek kényszererővel, az emeltyürudnak nagy sulyával hatnak, minél további időkre megy ki ennek ereje. Igen, de a nemzet ezt az időt, a melylyel ezt a kiemelést megbirja csinálni, ezt a holtpontokról való eltávolitást áldozatok nélkül nem birja elérni.

Neki meg kell tagadnia állami életének rendes menetét, sok, nagy, okos és üdvös alkotásról egyelőre le kell mondania, félre kell tenni az államháztartás rendes meneténck mindenféle részeit, a gazdasági téren is káros evolucziókat kell bizonyos mértékben előidézni. Mindezt a kárt el kell viselni, mindezt az áldozatot meg kell hozni, épen azon eszközöknek megnyerése szempontjából, a melyekkel eredményeket lehet elérni. Ha már most ezeket az áldozatokat meghoztuk, ha azt az időt megnyertük, ha az a kezünkben van és nem használjuk ki nyugodt, helyes és békés állapotok megteremtésére, akkor a nemzetet oktalanul és helytelenül tettük ki ezeknek a károsodásoknak és ha azt mondjuk, hogy egy következő időben ezt ismét meg fogjuk tenni, hát nem lehet és nem is lesz a nemzetben az iránt bizalom, hogy vajjon megérik-e azok az áldozatok azt az eredményt, a melyet ilyen eszközzel a jövőben is el lehetne érni. *(Ugy van! balfelől.)*

(Az elnöki széket Perczel Dezső foglalja el.)

De vizsgáljuk meg elfogulatlanul, vajjon azok az eredmények, a melyeket elértünk, megérik-e ezt és biztosithatják-e azt a czélt, a melyet magunk elé tüztünk? Itt az eredmények helyett mást sem hallunk, mint hogy bizni kell,

Digitized by Google

mint hogy a kormány igéretei méltók a bizalomra. Ez a röpke szó száll mindenfelé a levegőben, hogy bizalom, bizalom és sajátságos, bennünk, szkeptikusokban, ez nem talál visszhangra, minket az igéreteknek komolysága nem képes arra birni, hogy mi ezeket a küzdelmeket abbahagyjuk és az igéreteket kellő ellenértékeknek elfogadjuk. Ez bizony egy nagy konokság részünkről, de a konoságra némi jogczimet meritünk az eredményekből, a történelmi anteaktákból, mert a nemzet sokszor volt már hasonló helyzetben, hiszen ezek a dolgok, a mik most történnek, elvégre kulisszatitkok és ezek nem ismeretesek. De vannak régi dolgok, a melyekről ma már a történelem fellebbenti a fátyolt, a melyeket világosan látunk az egyes tényezők megitélésére.

Csak egy kis példát hozok fel. Kétszáz évvel ezelőtt volt egy ilyen nagy nemzeti összeütközés. Akkor fegyveres uton. Huszonöt pontban terjesztették elő a magyar felek követeléseiket, a melyeket a bécsi udvarnak mérlegelni kellett. Meg van a jegyzőkönyv és a történelem lapjai, a melyek azt igazolják, hogy az ottani tanácskozások mily szempontból voltak tartva. Az osztrák katonai körök a bécsi Burgban azt mondták, hogy ezt a 25 követelést mind sorba véve három kategóriába kell osztani. Az első kategóriába tartozókat ő Felsége kereken utasitsa vissza. A második kategóriába tartozókat ő Felsége már megigérte és megigéri. A harmadik kategóriába tartozók pedig olyanok, — ezek a szavai annak a jegyzőkönyvnek, — hogy ezeket ő Felsége megigérheti, de annyira ne kösse le magát, hogy ezeket teljesiteni is kelljen. Ezeknek a tanácskozásoknak a magyar nemzettel szemben való illojalitása, perfid volta, helytelensége nem mi általunk, nem a magyar felek részéről lett konstatálva. Méltóztassék ugyanazon okmányokat megtekinteni, a melyeket az ezen tanácskozáson résztvevő diplomácziai egyének kiállitottak, mert a magyar felek nem elégedtek meg, hogy csak az osztrák katonai körök tárgyalják ezeket a kérdéseket, hanem a hollandi és az angol nagykövetek részvételét is követelték. Az angol nagykövet, Stepley, egész felháborodással azt irja jelentésében, hogy ezeknek az osztrák katonai köröknek a dölyfe oly nagy, hogy a mint a veszély elmulik, minden előbbi megállapodást megmásitanak. Az angol miniszter, Harley, azt mondja, hogy ezeknek a köröknek elfogultsága és dölyfe olyan nagy, hogy ahhoz mérhető a diplomácziai és politikai körökben nem található, mert a mint elmulik a közeli veszedelem, minden igéretüket teljesen megsemmisitik. Nem mi mondjuk tehát ezeket, hanem mondják az eféle, teljesen elfogulatlan egyének, a kik akkor Ausztriának szövetségesei voltak, a kik tehát nem ellenséges szempontból nézték a dolgokat, hanem látták azon veszélyeket, a melyek épen ezen elfogulatlan szemüvegen át nézve a dölyfnek, a gőgnek és a képtelenségnek legerősebb kifejezését mutatták a magyar nemzeti állásponttal szemben.

Ha tehát ennyire nem lehetett bizni a multban, a mikor már a 200 év előtti tapasztalás ilyen volt, mi jogositana fel bennünket, a mostani ellenzéket arra, hogy egyszerü bizalom alapján minden mellékkörülmények, minden tárgyilagos erősségek nélkül pusztán csak a bizalomnak alapján, menjünk bele ezen küzdelemnek befejezésébe. Az a régi harcz, a mely akkor megkivánta két nagyhatalmasságnak is a garantirozását, igazolja ezt a bizalmatlanságot. És hogyan elégitsenek ki bennünket ma, megengedem, teljesen jóhiszemü garantálása gróf Tisza István miniszterelnöknek és a garantálás az ellenzék részéről is Polónyi képviselő urnak multkori beszédében, bármily tiszteletreméltó legyen is ez a két nagyhatalmasság, a mely azonban semmi esetre sem pótolhatja annak a két tengeri államnak garantálását, a melyet a multban megköveteltek. Mondom, hogy elégitsen ki bennünket ez a két garantálás, hogyha annak a két tengeri államnak garantálása sem volt elégséges arra, hogy a nemzetnek nyugalma helyreállittassék?

De kérdem én, hogy miért kell nekünk gróf Tisza István miniszterelnök ur igéreteiben biznunk, a mikor ott van az igéreteknek egy sokkal magasabb helyről jövő példája, magának a királynak az igérete, a ki, mint tudjuk, 1868-ban világos rendeletet adott ki és a mely máig teljesitetlen maradt. Ott van ezenkivül a király által szentesitett 1867-iki törvény, a mely a két állam közös intézményeiben a dualizmust és az egyenranguságot állapitja meg, a melyet azonban szintén nem látunk teljesitve. Ennek következtében az egyénbe helyezett bizalom teljesen könnyelmü és indokolatlan lépés volna részünkről.

Semmivel sem volna indokolható, hogy a nemzetnek az a nagy válsága, a melybe belesodortatott az ország, egyszerüen gr. Tisza István ur személye iránti bizalommal nyerjen befejezést. Tegyük fel, hogy ő azt tartja, hogy erkölcsi reputácziója füződik a tett igéretekhez és a melyik perczben nem fogja megkapni azokat ugy, a mint ő kontemplálta, ott fogja hagyni állását. De az országnak vajjon elégtétel-e ez? Milyen elégtétel lesz az, ha ezt a harczot nekünk fel kell ujitanunk, még ha önök is benne lesznek ebben a harczban, ha azokat a szenvedéseket mind sorban ujra el kell az országnak szenvedni, az idők minden áldozatát, azokat a keserveket, a melyeket onnan annyira szemünkre vetnek, mind ismét fel kell ujitanunk, hogy eloszlassuk a homályt és elérhessük azokat az eredményeket, a melyeket most elérni akarunk?

Nem akarok hosszadalmas lenni, nem is áll rendelkezésemre annyi idő, de kérem, mérlegeljék önök is ott a tulsó oldalon egész tárgyilagosan azokat az igéreteket, a melyeket onnan

Digitized by Google

tesznek. Kapcsoljunk ki minden mást a kérdésből. Mondjuk, hogy a hadseregnek az alkotmányra való eskütétele, a konkretuál status létesitése, a kontingensek megállapitása és minden más egyéb essen el, csak maradjunk meg azon keretekben, a melyeket a miniszterelnök ur kilátásba helyezett. Ha önök azokat elfogulatlanul mérlegelik, akkor lehetetlen azoknak homályossága elől elzárkózniok. Ott van pl. a zászlókérdés. Nagyon jól tudjuk, hogy ebbe a közös rendszer milyen formákat bir belecsempészni. Megköveteltük a külügyek terén a magyar államiság érvényesülését a közös jelvényekben; kieszközöltük, hogy a nagykövetségeknél egyik zászlóként a magyar tüzessék ki.

Rögtön paralizálták ezt azzal, hogy középső zászlóként kitüzték a császár nagy lobogóját ugy, hogy ez által ki legyen domboritva egysége a birodalomnak és az egész ugy nézzen ki, mint egy vásáros bódé, a melyet három zászló ékit és a külföldön feltünést keltsen mindenfelé, hogy mikép lehetséges az, hogy két államnak ilyen határozatlan czimere legyen. Hiszen a császárnak van czimere, ő is benne van az államban. A magyar királynak más zászlója, mint a magyar államé, nem lehet és az osztrák császárnak sem lehet más jelvénye, mint Ausztriáé. Mikor rávitték a haditengerészet jelvényeinek meghatározására ezt a zászlókérdést, akkor sem jöttek elő az állam czimerével, hanem elővették a császár jelvényeit és szineit. Mikor a kereskedelmi lobogót megállapitották, akkor annak piros csücskébe alul egy kis zöld foltot tettek, hogy ezzel jellemezzék a piros-fehér-zöldet. Az egészből igy persze egy gallimathias jött ki. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Ha tehát látjuk azt, hogy a zászlókérdésben ilyen konfuzus megoldásokat keres a közös rendszer, csakhogy a magyar államiság pregnáns kifejezése elől kitérjen, vajjon milyen lélekkel és milyen jóhiszeműséggel mondjuk azt, hogy ezt a küzdelmet ilyen igéret alapján be lehet fejezni, hogy a zászlókérdés rendezve lesz a jövőben. Teljesen tiszta dolog, hogy olyan közös zászlót akarnak megteremteni, a melynek behozatala bennünket sokkal jobban fel fog ingerelni, mint a mai állapot fentartása. Mondja meg bárki tiszta lélekkel, hogy mi az akadály, hogy ezt a közös zászlókérdést meg nem oldjuk, mielőtt ez a küzdelem befejezést nyer? Mi más akadálya lehet annak, hogy ki nem mondjuk, hogy a magyar ezredekben a magyar hadseregben behozatik a magyar állam jelvénye, mint az elhatározásnak hiánya? Ha nincs elhatározás, akkor elhiszem, hogy nem fogják azt behozni. De ha az elhatározás meg van, ha ezt kimondják nyiltan és meg akarják valósitani, ez 24 óra alatt lehetséges.

Ott van ugyancsak ilyen bizonytalanságban a második kérdés, a katonai büntető igazságszolgáltatás nyelvének kérdése, a melylyel még rövidebben kivánok foglalkozni. A katonai büntető igazságszolgáltatás nyelve tekintetében megigérték a magyar álláspont érvényesülését és a t. miniszterelnök ur szerint még csak odáig sem jutottak, hogy a magyar kormány az ő álláspontját körvonalozta volna. Már bocsánatot kérek, ilyen körülmények közt a küzdelmet abba nem hagyhatjuk, ha egyszer megkivántuk, hogy a magyar állam nyelve a katonai igazságszolgáltatásban érvényesüljön. Lehet, hogy annak időbeli akadálya van, lehet, hogy annak akadálya az, mert nincs elég auditor, lehet, hogy e miatt három vagy öt évig nem hozhatjuk be a magyar nyelvet minden fokon; de hogy a magyar állam nyelvének érvényesülését az első, második vagy harmadik fokon, vagy a hol akarják, most már meg ne lehetne állapitani, most már ki ne lehetne mondani, nincs olyan józan értelmü politikus, a kivel ezt megértetni és elfogadtatni képesek lennénk. *(Ugy van! a baloldalon.)*

Azt mondja a miniszterelnök ur, hogy nincs rá idő. Bocsánatot kérek, mikor nem arról van szó, hogy az obstrukcióval szembeszálljunk, akkor az idő nem határoz; kibőjtöljük, letörjük az obstrukciót. Ime egy évnél tovább tart már az egész harcz és most a delegáczió ülései miatt háromheti, vagy nem tudom, mennyi szünet lesz; ezeknek az időmulasztásoknak presszant volta, elhiszem, hogy fenforog, de ha megoldást keresünk, azon 24—48 órai szünetek, a melyek a megoldáshoz szükségesek, sokkal hasznosabbak volnának, mint a harczot nem tiszta befejezéssel tovább vinni. Mikor a miniszterelnök ur, a ki idején az erős kéz igérgetésével, három hónapon keresztül meg nem bir mozdulni helyén, és nem birja a megoldást még egy kisebb küzdelemmel szemben sem keresztülvinni: akkor nem helyesebb, nem világosabb, nem a magyar állásponttal szemben egyenesebb és nyiltabb álláspont-e az, megmondani: ennyit lehet megtennünk, ez és ez álláspontunk, vizsgáljátok, vajjon elég eredményt képez-e ez a küzdelem abbahagyására, de ezt megteszszük azonnal, tessék ebben tisztán látni és a küzdelmet ebben az irányban továbbfolytatni vagy befejezni. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Holló Lajos képviselő ur folytatja beszédét.

Holló Lajos: De ha azt lehet mondani, hogy ezekben az igéretekben legalább bizonytalanság van és nem tudjuk magunkat mihez tartani, a többi igéretnél még ezen bizonytalanságot, ezen jótékony homályt sem lehet elfogadni, t. i. a magyar tisztek áthelyezése és a tisztképzés kérdésénél.

A magyar tisztek áthelyezését a t. miniszterelnök ur igérte, és ime ezen kardinális kérdésben máris kitünt, hogy a hadügyi kormány tel-

Digitized by Google

jesen ellentétes nézetben van, mert a tiszteknek honosságuk szerint való beosztását, vagy a mint ő mondja, hazai keretekbe való áthelyezését semmi körülmények között nem tartja helyesnek és jogosultnak. Hogy tisztek hazai, vagy mondjuk nemzeti alapokon, és nemzeti keretekben alkalmaztassanak, ennek ő olyan elvi akadályát látja, melyet a maga részéről sohasem fog keresztültörni engedni. Ennek következtében ezt mint igéretet már semmiképen sem lehet elfogadni.

De még helytelenebb a miniszterelnök urnak a második kérdésben való álláspontja, t. i. a magyar tiszti nevelést illető és nagy garral hirdetett vivmányok kérdése. A magyar tisztképzés nagyon értékes kincse volna az országnak, ha megvalósitható volna. Ha azonban, a mint a közös hadügyminiszter ur magát egészen világosan és érthetően kifejezte, hogy csak arra lehet kilátás, hogy mi, a mint Eötvös Károly képviselőtársunk mondotta, saját költségünkön drága alapitványi helyeket tehetünk, melyeket az osztrák tanintézetekben tanuló ifjak fognak majd élvezni, és hogy a most fennálló katonai intézetekben néhány kisebb jelentőségü tárgyat, különösen a felsőbb osztályokban magyarul fognak tanitani: ez nem az a magyar tiszti nevelés, melyet, mint ezen nemzeti küzdelem eredményeit kürtölhetni, és mint győzelmet állithatni előtérbe.

Világos, hogy ezekben a dolgokban a magyar álláspont nincsen elismerve, a magyar álláspont nemcsak győzelmet nem aratott, hanem vereséget szenvedett a közös hadügyminiszternek kifejezett ellentállása folytán. Ez azzal a felületes kifogással, hogy a hadügyminiszter, mint a ki nem közjogász, magát preczize ki nem fejezhette, ez el nem ütethető; mert hiszen ezekben a kérdésekben senki sem illetékesebb, mint épen a közös hadügyminiszter, miután itt katonai kérdések megoldásáról van szó, a hol ő nekünk alkotmányos közegünk, felelős miniszterünk, és igy hallván az ő kijelentéseit, teljes értékűeknek kell azokat elismernünk. Ellenkezőleg, a t. miniszterelnök ur igéreteinek teljes üressége és teljes értéktelensége tünt ki ezen illetékes faktorok megnyilatkozása által. *(Ugy van! balfelől.)* És ha van valami frivol ebben a küzdelemben, a mint ő magát kifejezte, lehet-e valami frivolabb annál, mint hogy ő már most is eredménynek tüntet fel oly dolgokat, a melyek még a tanácskozások stádiumában vannak, melyek eddig semmi komolyabb alapot nem tartalmaznak?

Különben ezenkivül a t. miniszterelnök urnak még egyéb nagy igéretei is vannak, melyek állitólag lehetővé teszik, hogy a mit most el nem érhetünk, azt egy későbbi parlamentáris küzdelemben, a választási reform kedvező elintézése mellett elérhessük. Igen, ha az a választási reform, az a parlamenti reform szintén itt volna. De előbb lássuk azt a reformot, lássuk, hogy mi az engedmény. De itt ismét csak egy igéretet találunk, a melyről a fátyol csak nagy ritkán lebben fel. Hogy milyen lesz az a választási reform, azt a t. miniszterelnök urnak néhány nyilatkozatából következtetni lehet. *(Halljuk! balfelől.)* A multkori ankéten arról volt szó, hogy a kormány némely irányban a választási jogot ki szándékozik terjeszteni. De milyen irányban? Oly irányban, hogy megengedi azt, hogy némely nagy gyárnak az alkalmazottai, munkásai választói joghoz jussanak.

Nem mondom, hogy esetleg mást is nem tervez; de semmiféle más irányban nem tett kötelező igéretet; csak azt mondotta kivánatosnak, hogy a mely nagy városokban a független elemek az ő választási jogukat még minden befolyástól menten gyakorolhatják, ott ezeket ellensulyozni lehessen azoknak a nagy spiritusz- és bőrgyáraknak munkásai által, a kiket majd egyszerüen leszavaztatnának a független polgárság szavazatának elnyomására. Én mindenkinek egyformán, polgárnak, munkásnak, iparosnak, a ki a magyar állam iránt az ő kötelességét teljesiti véradóban és másnemü szolgáltatásban, teljesen korlátlanul adnám meg a választói jogot. De hogy ilyen játékot üzzünk a parlamenti reformmal, hogy a kerületekben a magyar felfogásnak és a magyar népnek necsak többséget ne biztositsunk, de a hol még jelentkezik is nyoma ennek, azt is letörni és ellensulyozni akarjuk ilyen befolyásolható szavazatokkal: az, t. képviselőház, nem lesz választási reform, hanem a kortespolitikának mesterséges uton való továbbfejlesztése.

Ott van a második igéret a községenkénti szavazás behozatalára vonatkozólag. Ez már nincs határozottan kilátásba helyezve a miniszterelnök ur által, csak meggondolás tárgyává fog tétetni. *(Halljuk! balfelől.)* Ezen meggondolásnak az objektuma ismét az, hogy megcsinálják, ha a községenkinti szavazás esetleg alkalmas formája fog lenni a mai hatalmi arányok fentartásának, ha pl. minden községi körzetben egy napon kell a szavazást megejteni, ugy, hogy egy napon történjék meg a választás bizonyos kerületben, a hol nincs kellő intelligenczia, a hol tehát az illető választást vezető biró, vagy jegyző fogja befolyásolni az illető lakosoknak politikai meggyőződését. Ha igy lehet keresztülvinni a szavazást egy napon, akkor előnyös lesz a hatalomra; ha ellenben ugy lesz keresztülvive, hogy kellő idő engedtetik a szavazásra egymás után következő napokon a független és nem befolyásolható osztálynak, akkor kedvező lesz esetleg a nemzeti álláspontra. Tehát a miniszterelnök ur még most is azt mérlegeli, hogy vajjon hogyan lesz az ő czéljaira, az ő hatalmi állására alkalmas ennek a reformnak keresztülvitele! El fog kelleni dönteni azt a kérdést, hogy lehetne-e alkalmatlanabb egyénnek kezébe letenni a legszentebb, legdrágább jognak, a választási jognak kodifikálását, mint épen a miniszterelnök ur kezébe? *(Ugy van! balfelől.)* lehet-e elfogulatlanul bizalmat helyezni különösen ellenzéki oldalról abba, hogy gr. Tisza

Digitized by Google

István megigérte, hogy ő fog választási reformot ebben az országban csinálni, mikor ennek a reformnak semmi oly alapelve, melyet elfogadhatnánk, nincs előttünk és nincsen igazolva előttünk, hogy ezt a reformot nem reakczionárius irányban, nem nemzeti érdekeinkre káros irányban fogja keresztülvinni. Hát mi ebben nyugodjunk meg, hogy ez ügy gr. Tisza Istvánnak lesz kezébe letéve és ő fogja ezt a nagy reformot keresztülvinni?

Ez még kormánypárti szempontból sem jogosult felfogás, mert látjuk, hogy még az előbbi kormánynak bizalmi embereit sem tartja alkalmasaknak gr. Tisza István a reform keresztülvitelére. A Széll Kálmán főispánjait egymásután cseréli ki az ország minden részében; tehát még azokban sem bizik, még ott is saját közegeit, saját embereit akarja beiktatni a hatalmi állásokba. Ennek következtében tehát mi, mint ellenzék legyünk bizalommal és elragadtatással az iránt, hogy ezt a reformot nekünk gr. Tisza István fogja megcsinálni? Hiszen ilyen hittel, ilyen reménynyel belemenni egy reformnak, egy küzdelemnek vezetésébe nem meggondolt, nem nagykoru, nem politikai czéljuk és jövőjük iránt belátással biró egyéneknek a hivatása. *(Ugy van! balfelől.)* Hisz az lehetetlenség, hogy ezt a nemzetet ily nagy czélokra felbuzditottuk, ennek a harcznak nagy perspektiváját nyitottuk meg és most betejezzük azzal, hogy gróf Tisza István miniszterelnöki székbe jut és ő tesz néhány értéktelen igéretet és akkor a küzdelmet egyszerüen befejezzük ezekben az igéretekben tett bizalommal és hittel! Ez nem méltó, t. képviselőház, a nemzethez. *(Igaz! a baloldalon.)* Igy nem próféták járnak el, hanem álpróféták, nem népvezetők, de népámitók szoktak igy cselekedni! Azok, a kik ily küzdelembe nemes szenvedélyeket és törekvéseket hoztak be, végezhetik-e azzal, hogy a nemzet engedmények helyett oly kormányzati rendszert vesz a nyakába, a melylyel szemben sem a törvény, sem az igazság fentartására való hite nincs, oly mértékben sem, a minőben az elmult kormányra nézve volt. Ez nem olyan eredmény, a melylyel ezt a küzdelmet okosan és helyesen be lehetne fejezni. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Egy csomó mandátum biztositása!

Holló Lajos: De azt lehetne mondani, t. ház, hogyha igy is van a dolog, mi már mint törpe kisebbség, mint csekély küzdő létszám eredményt még sem várhatunk, nem várhatjuk, hogy ezt a küzdelmet a siker reményével folytathatnók. Én nem magunkban látom az erőt ebben a kérdésben. Tessék elhinni, senki jobban nem tudja erőink korlátolt és véges voltát, mint mi magunk. De ennek a küzdelemnek az ereje rejlett először abban az igazságban, a melyet képvisel, rejlett továbbá a nemzetnek közérzületében és közakaratában, a mely kifejezésre jutott. Ha tehát mi, t. képviselőház, nem kezdeményeztük, mert ily harczot ily csekély erővel kezdeményezni nem lehet, de fentartjuk a harczot és annak tovább vezetését szükségesnek itéljük, akkor az igazság erejéből és a nemzet feltámadott közérzületéből merithetjük a támaszt, melyet az ily harcz tovább vitelére meriteni szükséges.

De sulyt helyeznek a számra. Egyszer régebben azt mondták, heten, nyolczan vagyunk, később 10—12-ről beszéltek. Ha egyáltalán számba jöhet a szám, hogy ennyi meg annyi: nyilvánvaló volt, hogy a függetlenségi pártkörön kivül álló harczos egyének száma jóval több, mint 15. Ezenkivül tudvalevő volt, hogy a néppárt oly harczos elemei állottak itt elejétől fogva végig, mint pl. báró Kaas Ivor, a kik egy perczre sem ingottak meg és a küzdelemben résztvevők számbeli erejét megerősitették. A párton kivül állók közül is Lendl Adolf és mások is itt voltak a küzdelemben.

E számbeli lekicsinylést, a melynek tulajdonképen az volt az értelme, hogy az erőszakkal való felhatalmazást minél jobban motiválja a miniszterelnök ur, másból magyarázni, mint ebből az intenczióból nem lehet. Hiszen a küzdelemben épen azért nem kereste a kibontakozást a küzdők ezen elemeivel, mert ezek lekisebbitése által arra számitott, hogy igy lelohasztja a segitők buzgóságát, hogy a néppártot arra kényszeriti, hogy tartsa vissza az ő tagjait attól, hogy segédkezet ne nyujtsanak, hogy a függetlenségi párton is majd minden törekvés arra irányul, hogy a kik harczba akartak állni, visszatartassanak és visszarettentessenek, hogy igy elszigeteljék a küzdőket, és az igy elszigetelt küzdőkkel szemben akkor a sokat igért erős kezet ezek letörésére lehet majd alkalmazni.

Mert, a mint a t. miniszterelnök ur mondotta, a czél nemcsak az, hogy most a felizgatott közvéleményből kivezessük az országot bizonyos engedményekkel, hanem az is, hogy a jövőre is lehetetlenné tegye az ily küzdelmet. A jövőben pedig az ily küzdelmet csak ugy lehet lehetetlenné tenni, hogy valamely akadályt állitanak ellene azzal az erőszakkal, a melynek behozatalát tervezik, a melyet talán meg is kisérelnek, de a melyről nem hiszem, hogy eredményre is vezetne. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Wer Wahrheit sucht, der nicht die Stimmen zählt! Ezt mondja Leibnitz!

Elnök *(csenget):* Nem báró Kaas Ivor képviselő urat illeti a szó, és kérem, ne méltóztassék külön beszédet tartani.

B. Kaas Ivor: Nem én, Leibnitz.

Holló Lajos: A számnak lekicsinylésében a t. miniszterelnök ur tehát csalódott; ő lehetetlennek hitte, hogy ilyen törpe szám neki két hónapon túl tartó akadályt tudjon utjába görditeni. Miután az ellenzéken ma is vannak, a

Digitized by Google

kik megmaradtak azon felfogásukban, melyet ki is fejeztek gróf Tisza István urnak kormányra jutásakor, hogy az engedmények nem elégségesek, az ő számitása oda irányul, hogy ezeket az egyéneket azon politikai lekötöttségből ki ne szabaditsa, a melybe őket a pártfegyelem, szerintem elég helytelenül, beleszoritotta. Czélja az, hogy egy követ gördítsen azon sirbolt fölé, a melyben a politikai rabságba helyezett meggyőződések nyugszanak, de a melyről tudjuk, hogy, ha ez a küzdelem tovább halad, a legelső rázkódtatás a követ eltávolitja, és a felszabadult erők ismét a harcz mezejére állnak.

Ha az ember látja a mai helyzetet és azon gondos őrködést, a melylyel egyesek ezen szituácziót fentartani igyekszenek, eszünkbe jut az a kép, a melyet most a Tornay-féle kiállitáson láthatunk, a hol egy keleti, nagy pálmákkal és pázsitokkal ellátott udvar belső idillje látszik; ott áll felvont puskával egy füstös, barna alak, a ki mint háremőr őrzi azt az idillt. Az a csendes mozdulatlanság, a melylyel védelmezi ezen idillt a megzavarás ellen, ugyanolyan, mint azé az idillé, a melyet a kormányok és pártok kötnek a nélkül, hogy a nemzeti érzelem kielégitést nyerne; *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* ez az idill csak ugy tartható fenn, ha őröket állitunk fel védelmére, a kik nem engedik meg, hogy kitörjön az az elégedetlen zugolódás, a mely bennt önként keletkezik. Ám ha kérdezik tőlünk, hogy miért folytatjuk e küzdelmet, megmondhatjuk, hogy teljes reményünk van arra, hogy ezen küzdelem továbbvitetvén, a nemzeti közvélemény nyomása folytán ez a küzdelem felveszi ismét régi erejét, régi méreteit, a harczsorok kiegészülnek, és ismét egy oly fronttal fog szembenállni a kormány, a melyet csak a jogok teljes elismerése által lehet megtörni. De ha nem volna is ez az eredmény elérhető, nagy eredmény az, hogy ezen küzdelem fentartása által, — mint Eötvös Károly t. képviselő ur mondta, — a nemzetet attól az öncsalástól óvjuk meg, hogy ne ringassa magát abban a tudatban, hogy ez a helyzet az ő viszonyait teljesen megoldja, hogy az engedmények nagy diadalt képeznek. A nemzetbe azon tudatot kell belevinni, hogy ezen az uton el nem érvén a czélt, ujult erővel kell felvenni a fegyvert, más erővel, más pártalakulással, de hittel és erővel. Ha mi a nemzetet ezen irányban meggyőzzük, és meggyőzzük a hatalmat is, hogy ezt a nemzetet többé hitegetéssel és ámitással czéljaitól eltántoritani nem lehet, akkor az eredményeket ezen irányban is ezen küzdelem számlájára irhatjuk.

De kell, hogy a hazugságok a parlamentben és a közéletben egyszer már leomoljanak, *(Élénk felkiáltások jobbról: Ez már igaz!)* az álarczok lehulljanak az arczokról és a viszonyokról. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Hiszen azt látjuk, hogy bár a parlamentárizmust hirdetik, itt egyszerüen párturalom van, a mely párturalomban bármilyen kormány bármilyen programmal jőjjön is elő, mindig egyforma helyesléssel, egyforma megitéléssel találkozik.

Széll Kálmán miniszterelnök például azt hirdette, hogy a parlamentárizmus alapfeltétele a kopromisszumok létesitése, hogy nem lehetséges legyőzni egy álláspontot, hanem a többségnek álláspontját össze kell egyeztetni az ellenzék felfogásával és csak az az igazi parlamentárizmus, a mely ennek eredményeként jön létre. Ma pedig ugyanaz a többség, a mely ugyanazon kormánynak segitségével és támogatásával foglalta el itt helyét, tapsol az ellenkező felgásnak, a mely letörésére vállalkozik, nem kompromisszum létrehozására, a mely az egyéni uralomnak eszközeit akarja megteremteni, de nem egy békés kibontakozásnak igazi utját akarja lealapozni és lerakni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Le kell tehát omolniok ezeknek; hadd tünjék ki, hogy az a parlamentárizmus, a melyről mi azt hittük, hogy az szenvedésből, vérből és áldozatokból nőtt ki, melyet 1848-ban mártiroknak vére szentelt meg, egyszerüen lesülyedt az egyéni érdekek keresésére, a hatalmi érdekek nivójára, a hol nincs más, mint a felső, az udvar akarata előtt való meghajlás, egyrészről a többségi párturalom szempontjából, másrészről a kisebbség lehetetlenné tétele szempontjából. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Más szempontok, mint a mandátum keresések, mandátum biztositások alig képesek érvényre jutni. A mikor azt mondták itt e napokban, hogy egy végrehajtói állásra négy-ötszázan pályáznak, akkor csak meg kellett volna nézni, hogy a Bánffy-féle választásoknál majd leszakadt a sikló azoknak terhétől, a kik mandátum keresésére a miniszterelnöki palotába vándoroltak. Egy-egy mandátum az akarnokok és keresők egész tömegét hajtja a kormány táborába. Elismerem, hogy sokan jóhiszemü meggyőződésüket követik, megengedem, hiszem, hogy vannak ilyenek is, de sokan vannak, a kik az ő hatalmi nagyzásuknak, hiuságuknak kielégitését, miniszteri, államtitkári, főispáni és más állásoknak elérését keresik. Hiszen minden attól függ, mennyire bir valaki a hatalomhoz hozzáférkőzni, hogyan birja az ő családi vagy egyéni érdekeit kielégiteni. Ugy kapja meg az illető, vagy a fia, vagy hozzátartozója azokat az anyagi javadalmazásokat, a mint a kormánynak hatalmi köréhez hozzászegődött.

A mikor ilyen viszonyok vannak, akkor lássuk be, hogy a parlamentárizmusnak csak hamis formája az, a melyben mi élünk, és hulljon le az álarcz erről a hamisságról. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Mutassa meg ez a küzdelem azt, hogy itt igenis hatalmi, párturalmi szempontok vannak, a hol a legfontosabb és a legdöntőbb körülmény az, hogy az udvarnak akarata kit deszignál arra az állásra, és kit kelljen követni. Mert gróf Tisza István urnak

Digitized by Google

azok az elvei, a melyeket hirdetett, semmiféle többséggel nem birtak addig, mig ő ott ült a párttagság homályában és addig nem birt volna magának többséget szerezni arra a nagy erőmérkőzésre és fenyegetésre, a melyet most nagy tapsok között hirdet. Ezt csak akkor birta elérni, a mikor már jött a megbizatásnak jelvényeivel, a hatalomnak attributumaival, hogy ő rendelkezik a mandátumok, állások, hatalmak felett. A mióta itt ezek a tárgyalások folynak, talán arról tárgyaltak-e a folyosókon, hogy ezek az engedmények milyen értékűek, és az egyes kotteriák, midőn összedugták fejüket, talán azt kutatták-e, hogy mi lesz a magyar tisztek visszahelyezésével, vagy ezzel, vagy amazzal? Nem, hanem kotteriák keletkeztek, a melyek viszálykodtak a felett, hogy az egyes főispáni vagy egyéb hatalmi állások miképen fognak betöltetni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Hiszen régebbi időben legalább megvárták, mig egy ilyen nemzeti küzdelem le lesz verve és azután osztották ki a hatalmi állásokat. Ma már nyilt szinen, mielőtt a küzdelem véget ért volna, mielőtt ez a leszerelés keresztülment volna, itt olyan osztozkodásnak, pocsékolásnak, harácsolásnak tanui voltunk, a mely mindenkinek a lelkületét méltán töltötte el visszatetszéssel. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Kristóffy már benne van a hivatalos lapban?

Elnök: Kérem Kaas Ivor képviselő urat, ne méltóztassék társalogni.

Holló Lajos: T. képviselőház! Ezen küzdelemnek a mai letörésére már olyan eszközöket is használnak, a melyeket az eddigi kormányrendszerekben nem láttunk és a melyeket t. képviselőtársaim ezen oldalról már eléggé visszautasitottak. A vádaskodást, a rágalmazást, a gyanusitást. Ezen küzdelmet itt a klerikálizmus és a felekezetiség szempontjából becsülik meg és mérlegelik. Ez sem uj dolog, t. képviselőház, ennek sem talán egyedül ott vannak a szülő okai. Ez a rendszer is régi. Az a példa, a melyet az előbb, kétszáz évvel ezelőtti történelmünknek egy lapjáról vettem, ugyanezt mutatja már. A mikor a Rákóczi-féle küzdelem megindult, akkor az udvar kiküldte Okolicsányi Pált, egy előkelő érzelmü protestánst, a ki odament Rákóczi udvarába és az országgyülésre s azzal akarta eltántoritani a protestáns embereket, hogy ime: Rákóczi és összes főbb emberei mind katholikusok, csak nem fogjátok ezt a katholikus irányzatot és uralmat követni.

Hát ez a felekezetiségi szétvonás is régi rendszer, a mely mindig dolgozott és küzdött. És ne tessék azt hinni, hogy ezzel mi mint ismeretlen tényezővel állunk szemben. A históriai multon okulva, ezzel mindig számolnunk kell, hogy a mint a nemzeti küzdelem már a sikerek felé halad — mert addig nem bántják, — de a mint a sikernek lehetőségei és reményei feltünnek, rögtön ezen eszközöket veszik elő.

Itt is, t. képviselőház, ezen küzdelemben, a mint a helyzet kialakulását láttuk, megmondhatja minden elfogulatlanul gondolkozó ember, hogy ugy a függetlenségi, mint a más pártról harczolók is minden elfogultság és minden mellékes tekintet nélkül küzdöttünk és a t. néppárt, a melynek tagjai elejétől fogva végig megkapták azt a szabadságot, hogy pártállásukra való tekintet nélkül szóval és munkával egész erejükkel belemehessenek ebbe a küzdelembe, ez az antiliberálisnak nevezett párt nem tartotta szükségesnek a szólásszabadság korlátozását. Megengedte saját pártfeleinek azt, hogy a harczhoz hozzászóljanak és erejükhöz képest lankadatlanul és kitartással ott látjuk őket most is végig a küzdelemben. És akkor annál sajnálatosabb állapot a mai helyzet, hogy épen azok a függetlenségi párti elvtársak, a kik mindig a liberálizmusnak, a szólásszabadságnak voltak hivei, azok saját pártfeleiktől a szólásszabadságnak jogát is, nem mondom, hogy elvették, éltek is azzal többen, de mégis korlátozni akarják, a midőn egyeseket ha nem is hivatalosan, de visszatartanak a felszólalástól. Ime, a klerikálisnak nevezett párt megengedi a maga tagjainak a küzdelmet, a liberálizmus nagy irányzatát követett párt pedig a nemzeti küzdelemből ki akarja vonni a maga tagjait. *(Helyeslés a néppárton és a szélsőbaloldalon.)* És a midőn ezt a küzdelmet folytattuk, láttuk azt, a mit Rakovszky István tett, hogy feláll itt a ház szine előtt és azt mondja: én a 67-es alapon állok és belátom azt, hogy ezen helyzetnek megitélésében tévedtem, mert a 67-iki törvényeknek és alaprendelkezéseknek csak a nemzetre nézve terhes részei lettek az életben keresztülvive, azok azonban, a melyek jogot állapitanak meg, a melyek a paritást és egyenjoguságot állapitották meg, azok a közös ügyek egyik részében sem mentek teljesedésbe; én tehát itt állok, mint férfiu és kijelentem, hogy ezen küzdelemben most is és később is következetesen részt fogok venni, és ezért az egész párt mertapsolta. És akkor, midőn én látom, hogy ezen kialakulások folytán, a melyekben megengedem, hogy egyiknél-másiknál belejátszik talán a gróf Tisza István ur személye vagy politikája iránti bizalmatlanság is, a melynek bele nem játszása az ellenzéknél egyáltalában nem is volna érthető, de midőn én, mint küzdő fél, azt látom, hogy küzdelmemben segitséget nyertem olyan pártrészeknek előtérbe vonulása által, a melyek a küzdelemből eddig kivonták magukat, a következtetés nem az, hogy miután segitség érkezett, hordjuk el irhánkat a csatatérről, hanem örüljünk annak a segitségnek, a mely jön. *(Helyeslés balfelől.)* És ha hihettük azt, hogy mi győzni fogunk, hihettük-e máskép, minthogy mi a magunk kisebbségében akként győzünk, hogy meg fogunk álláspontunknak nyerni más pártálláson lévő egyéneket, hogy megbomlanak a szabadelvü párt sorai, hogy

Digitized by Google

egész nagy tekintélyes áramlat szakad ki a szabadelvü párt soraiból? Csak ezen az uton remélhettük a mi győzelmünket, hogy megbomlik az a párt és a többi közönbös pártok segitségünkre sietnek. De hogy ebből az következzék, hogy én befejezzem ezt a harczot, hogy kijelentsem, hogy nekem nem kell semmiféle segitség és akkor vonulok vissza a küzdelemtől, a mikor segitség érkezik, ez a hadviselésnek olyan elemi példáival ellenkeznék, a melyeket igazán nem lehet figyelmen kivül hagyni. Hisz akkor meg kellene vetnünk azoknak a régi nagy küzdelmeknek minden fázisát. Pl. mindenki tudja, hogy a Rákóczi-féle küzdelemnek első csapatát az a 800 harczos képezte, a kiket Bercsényi kozákokból, oláhokból, lengyelekből állitott össze, aztán lehozott a Beszkid hegyekről és egyesitette őket a Kiss Albert vezérlete alatt lévő paraszt csőcselékkel. Hát vajjon Bethlen Gábor, a mikor nagy harczait vivta, helytelenül cselekedett, hogy tatár és török csapatokkal ment Bécs ellen és verte vissza a bécsi osztrák hadsereget, helytelenül járt-e el akkor, a mikor Gusztáv Adolfnak támogatását felvette?

Hát nem lenne szabad egy harczba felvenni olyanoknak segitségét, a kiknek nem teljesen egyező meggyőződésük van? Hiszen nekem és másoknak elég ellentétes felfogásunk van a politika sok körében, de azért én pl. báró Bánffy Dezsőnek állásfoglalását a nemzeti jogokra nézve szerencsés gondolatnak találom. Helyeslem, hogy egy egyéniség kibontakozik az aulikusság köréből és a miniszterelnöki székből ide jőve, világosan azt mondja: csalódtam a 67-es alap megbirálásának eredményében, én is küzdök, pártot alakitok, felveszem a harczot. Egyáltalában ne nyujtsak-e, ha kell, testvéri jobbot annak, a ki az udvari akarat letörésére, vagy azzal szemben a nemzeti álláspont érvényesitésére törekszik? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* És nem örülnék-e annak, ha Wekerle, Bánffy, Apponyi, Rakovszky, Szederkényi mind vállvetve törekednének egy nemzeti küzdelem elősegitésére? *(Helyeslés balfelől.)* Ezek az urak megmaradnak az 1867-es alap mellett és én megmaradok az 1848-as alap mellett. De midőn egy bizonyos konkrét czélért vettük fel a harczot, hogy akkor az a körülmény válaszszon el, hogy valaki az 1867-es alapon kereste ennek a czélnak elérését, mások pedig a 48-as alapon akartak ahhoz a czélhoz közeledni, ez a furfangoskodásnak, a szócsavarásnak olyan módja, a melyet ebbe a nemzeti küzdelembe belehozni sohasem lenne szabad.

Kutattuk én és t. barátaim a 67-es törvénynek minden szavát, régi törvényeinknek egész tárházát hoztuk ide a poros akták közül a ház asztalára, hogy nézzék uraim, a magyar államnyelv uralma az összes közintézetekben, a magyar tiszteknek alkalmazása a magyar hadseregben mind régi törvényeinkben is benne van.

Felhoztuk az 1867 : XII. t.-czikk mindenféle szakaszát, a mely a magyar hadsereget ugy statuálta, mint az egész hadsereg egy kiegészitő részét. Ezeket mint erősségeket hoztuk fel. Azt, hogy a 67-es alapon álló egyének is belejönnek ebbe a küzdelembe, a kiknek politikai meggyőződése más és más, a harcz folytatásának, közös nagy czéljainak hátráltatására sohasem fogjuk felhasználni.

Legyenek és lesznek is különböző politikai meggyőződések. Még a felekezeti szempontok sem fognak, sajnos, eltünni hosszu időn keresztül a magyar politikai pártállások árnyalatainak megadásában. Megengedem és látom is, hogy talán az egyik némi protestáns szinezettel, a másik katholikus szinezettel, a harmadik merkantilis szinezettel, a negyedik agrárius szinezettel bir. Szóval különböző árnyalatok lesznek. De hogy ezek olyan elválasztó vonalként hassanak a magyar politikai közéletben, hogy ilyen nagy czéloknál, a midőn évszázados uralomnak magunkról békés, nyugodt és minél kevesebb áldozattal való elháritására kell az összes erőknek közreműködniök, hogy ezek jőjjenek előtérbe, hogy ezek a felekezeti vagy más különbségek olyan leromboló hatással legyenek, a melyek a közreműködést lehetetlenné teszik: ez szétbontása volna a magyar társadalomnak, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* ez lehetetlenné tenné ennek a nagy gazdasági és katonai nyügnek egyszer és mindenkorra való leverését. Mindezt lehetetlenné tenné az, ha ezeket a választó vonalakat magunk előtt tartanók.

Még csak egy kérdésre térek rá, t. i. azokat az állitólagos veszélyeket akarom érinteni, melyeket a felekezetiség vádja mellett hoznak fel ellenünk és akarnak érvényesiteni, de a melyek ezen a téren, azt hiszem, hivőre a komolyan gondolkozók körében nem fognak találni. S itt csak a nemzetiségi kérdésnek rövid érintésével akarom ezt kellő világitásba helyezni.

Talán szintén nem onnan a tulsó oldalról van tervbe véve, de láttuk, mondják, és emlegette maga a miniszterelnök ur is, hogy meglássuk, hogy majd a mi küzdelmeinknek az ellentétes tényezőknél is minő káros kihatása lesz. Annál a tételnél, mely ezt a mi küzdelmünket egy esetleges nemzetellenes küzdelemmel akarja parallelába hozni, annál nagyobb istenkáromlást el nem követtek a magyar képviselőházban. Mert lehet, hogy a mit mi teszünk, azt talán tulságos elfogultságból, több reménynyel mint erővel teszszük; de hogy össze lehessen azt mérni a nemzetbontó, a nemzet egysége ellen való küzdelemmel, ezt Istenkáromlásnak kell mondanom. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* De tényleg a tendenczia az, hogy kijátszanak nemzetiségi velleitásokat velünk szemben. Hogy sikerrel-e vagy nem, az más kérdés. Láttuk azt, hogy a mint a miniszterelnök ur betette a lábát a szabadelvü körbe, rögtön berendeltettek oda ugyanarra az estére, mielőtt az ő programmját ismerhették volna — bizonyára felülről történt intés következtében és talán nem is a miniszterelnök

Digitized by Google

ur közbenjárásával — az összes horvát képviselők, a kik tüntetőleg felvonultak a pártkörbe. Ugyanabban az időben bevonultak t. szász képviselőink is, meggyőződésük alapján. Nem olvasom fel az idő előrehaladta miatt egy román lapnak, az »Adeverul«-nak e hónapban megjelent számát, a mely azt mondja, hogy a t. miniszterelnök ur pártjába be fog lépni a legközelebbi választásnál husz román képviselő, a kik már megállapodásban vannak arra nézve, hogy a választások alkalmával a házban mandátumokat kapnak és a miniszterelnök ur pártfogását fogják élvezni. Nem tudom igaz-e, nem igaz-e, van-e megállapodás, nincs-e megállapodás, ismét lehetséges, hogy nem is a miniszterelnök ur befolyásával történt ez, hanem azok a befolyások működtek, a melyek működtek az eddigi tényezőknél.

Ime tehát, nemzetiségi tendenciák jönnek bele, csakhogy ellensulyozzák akár most, akár később, a jövőben ezen nemzeti törekvések feltámadását. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* Majd rámutatok, t. képviselőház, hogy a sikernek minő reményével teszik ezt; hogy azonban a kisérlet megvan és hogy az ezen irányban halad, azt én a jelenségekből látom. A mi azonban a legsulyosabban esik a mérlegbe, t. képviselőház, az az, hogy nemcsak ezen törekvések tápláltatnak folytonosan, nemcsak az a helyes törekvés, hogy itt a nemzetiségi képviselők is elfoglalják a maguk helyét, a mennyiben természetesen nemzetbontó tendenciával nem jönnek s a mennyiben a választók szavazatának többsége rájuk esik, hanem az a törekvés is, hogy a nemzetiségek szembe helyeztessenek a nemzeti állásponttal: ez a tendenczia tünik ki épen a felülről való bujtogatásokból s a nemzeti eszme ellen intézett folytonos támadásokból. T. képviselőház! Az a támadás, a melyet Pitreich közös hadügyminiszter a magyar közjog és a magyar nemzeti álláspont ellen intézett s a melyet mi itten szóvá tettünk, sérelmes lehet ránk nézve, de minden sérelem eltörpül a mellett a durva és megdöbbentő sértés mellett, a melyet elkövetnek velünk szemben akkor, a mikor a hadseregben a tisztek elengedhetetlen kötelességévé teszik azt, hogy őrködjenek az eddigi szellemen s azon, hogy egyik nemzet vagy nemzetiség a másik fölé ne kerekedjék. Hogy mi Ausztria fölé akarnánk emelkedni: azt hiszem, kétséget nem szenved, hogy ez nem igy van; de, t. képviselőház, azt, hogy Magyarországnak nemzeti léte és a magyar államiság egészének kialakulása a hadseregben Pitreich urtól tétessék függővé, azt eltürhetőnek semmi esetre sem tartjuk, azt visszautasitjuk; *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* mert a mikor a hadügyi kormány nemzetiségi veszélyről beszél és azt avis gyanánt dobja ki, mondván, hogy ne engedjétek a ti nemzetiségeteket más nemzetiségek által elnyomni: akkor ezen ország ezeréves történetét akarja megtagadni, a mi oly sértés, hogy azt erről a helyről mint egy mély, durva sértést vissza kell utasitanunk. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Lehet, hogy talán nem ezzel a direkt intenczióval van mondva, de akkor mi értelme van annak a kijelentésnek, hogy a hadsereg tisztikarának elengedhetetlen kötelessége megőrizni az eddigi hagyományt, hogy abban sem a tót, sem a szláv, sem a cseh, sem a magyar s nem tudom én ki, a másik fölé ne emelkedhessék? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Mi nagyon jól tudjuk, t. képviselőház, hogy a magyar nemzeti politika ebben az országban a nemzetiségek egyéniségét és kulturáját elnyomni nem akarja; mi az ő fennállásukat mindig ápoltuk, a tények legjobban bizonyitják, hogy azt 1000 év óta fentartottuk és senki sem akarja kétségbevonni az ő egyéniségüket, senki sem akarja lehetetlenné tenni az ő nyelvi, származásbeli, vérbeli és kulturabeli különállásukat. De hogy, t. képviselőház, ebben az országban ők maguk sem vonják kétségbe azt, hogy a magyar állam nyelvének, mint összekötő nyelvnek, közhivatalok alkalmazásában való nyelvnek, minden nemzetiségre egyaránt uralkodó intézménynek kell lenni, arra nézve csak utalok arra, hogy méltóztassék megnézni őket, akár románok, akár tótok, mikor egymással érintkeznek, a magyar nyelvet használják. És ez egészen természetes, mert ha kulturintézményeink ugy vannak berendezve, hogy mint közvetitő és uralkodó nyelv a magyar legyen, akkor nem lehet a hadseregben még egy másik közvetitő és uralkodó nyelvet is rájuk erőszakolni, a mely az ő egész egyéniségükkel ellenkezik.

B. Kaas Ivor: Három nyelvet tanuljanak meg azok a parasztok?

Holló Lajos: Mi semmiképen sem hiszszük, hogy egy ilyen felbujtásnak eredménye a t. kormányra vagy az ő háta mögött ülőkre hatna. Meg vagyunk arról győződve, — beszédeimben többször rámutattam — hogy a nemzetiségek fényes példáját adták magatartásuknak; soha a nemzetiségek részéről nyugodtabb, méltóságosabb és hazafiasabb viselkedést, mint épen ezen küzdelem folytatása folyamán, tapasztalni nem lehetett. Ők is belátják azt, hogy mindenki, a ki ezen a földön él, közös védelmet kell, hogy találjon azon külső erővel szemben, a mely mindenkinek létérdekeit megtámadja, a ki ezen a talajon akar boldogulni. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* Azok a gazdasági bajok és kárositások, a melyek részint a túlságos katonai terhek fokozódása, részint a közös gazdasági viszonyok folytán terhelnek bennünket, őket épen ugy sujtják, és ők ezekből nem birnak kibontakozni, ha a magyar faj energikus harcza e válaszfalakat fel nem emeli és ezen magyar talajon élő egész nemzet összes gazdasági erejét, összes gazdasági és politikai érdekeit meg nem védelmezi. És ők inkább jönnek segitségére és támogatására, ha kell e magyar nemzeti álláspontnak, mint hogy

Digitized by Google

annak az ellenkező irányzatnak segédkezet nyujtsanak. Ezen felbujtások tehát nem lesznek eredményesek, de mégis kell, hogy a veszélyes jelenségek különösen bennünket figyelmeztessenek, hogy a midőn mi elbizakodunk abban, hogy olyan későbbi jövő következik be, a midőn a hadseregben is a magyar nemzeti álláspontot megvédelmezhetjük, akkor egy bontó tényezőt akarnak belevinni abba a közös hadseregbe a magyar nemzeti állásponttal szemben eddig még soha sem hirdetett nyiltsággal és egyenességgel, a mely nyiltságról elismerem, hogy katonához méltó; — mert nem katonához való dolog volna, ha bujkálnának, ha álláspontjukat eltagadnák és nem hirdetnék igenis katonához méltó nyiltsággal, — de a magyar nemzeti álláspont ellen való egyenes támadással teszik ezt. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

Ezek azok, a miket már ezen alkalommal azon álláspont igazolására akartam felhozni, a melynél fogva mi ezen harczot folytattuk és folytatjuk a jövőben is; a melynél fogva mi azt a szolgálatot meg nem tehetjük, hogy ezen javaslatok keresztülbocsátása által a katonai hatalom részére szüntessük meg azon kényszerhelyzetet, a mely legalább azt eredményezheti, hogy ezen kérdések a következő idők alatt tisztáztatni fognak; hogy mindannak tekintetében, a mi igérve van, precziz megállapodásra fognak jutni, s hogy a magyar nyelvnek, mint államnyelvnek irányában legalább az az álláspont tartassék fenn, hogyha annak keresztülvitelét most minden intézményben, igy a hadseregben, nem is birjuk érvényesiteni, mégis a magyar államnyelvnek joga ugy, a mint azt az 1970 : XVI. t.-cz. minden közintézményre nézve felállitotta, a hadseregnek magyar részére nézve is fentartassék, elismertessék és legalább a jövőben való érvényesitésének út nyittassék. Ha ezen irányban elérhetünk eredményeket és leköthetjük fixirozott álláspontunkat: akkor igenis lesznek eredmények, és pedig nemcsak olyan kikürtölt hirekben hangoztatott eredmények, a melyek kedveért ezen küzdelmet oktalanul abbahagytuk s a melyek miatt méltán érhetne bennünket vád, hogy alapos hit és meggyőződés nélkül küzdelmet idéztünk fel, de nem birtuk azt olyan erős lélekkel befejezni, mint a nemzet hitte és várta s mint a hogy azt kezdettől fogva folytattuk. Ezen oknál fogva nem fogadom el a javaslatot, hanem bátor vagyok a következő határozati javaslatot beterjeszteni *(olvassa)*:

Az ujonczmegajánlás feltételéül megállapittatnak a következő kikötések: 1. A magyar államnyelv joga az egész hadsereg kiegészitő részét képező magyar hadseregben elismertessék és érvényesitése a jövőben biztositassék. 2. Ugy a magyar hadsereg zászlójának és czimerének, mint a katonai büntető igazságszolgáltatás terén a magyar nyelv használatának, a magyar tisztek visszahelyezésének, végül a magyar katonai tisztképzésnek ügye az ujonczmegajánlás előtt előzetesen, később megállapitandó módon rendeztessék és szabályoztassék. *(Helyeslés és éljenzés balfelől.)*

Elnök: T. ház! Miután az az időpont, a melyre a ház az interpellácziók előterjesztését tüzte ki, elkövetkezett, javaslom, hogy a tanácskozást ne folytassuk. *(Helyeslés.)* Mielőtt azonban az interpellácziókra térnénk át, a legközelebbi ülést illető javaslatot óhajtok tenni. Miután a t. ház előtt köztudomásu, hogy a közös ügyek tárgyalására kiküldött országos bizottság működését legközelebb megkezdi, javaslom, hogy mindaddig, a mig ezen bizottság működését be nem fejezte, a ház ülést ne tartson, *(Helyeslés.)* hanem legközelebbi ülését a delegáczió működésének befejezését követő napra délelőtt 10 órára tüzze ki, mely ülésnek tárgya csupán csak a legközelebbi ülés napirendjének megállapitása lenne. Hozzájárul ehhez a ház? *(Igen!)* Ha igen, ugy ezt a ház határozatként kimondom.

Most még azt kérem a t. háztól, hogy miután a delegácziók tárgyalása valószinüleg egypár hetet igénybe vesz, méltóztassék az elnökséget felhatalmazni, szokás szerint, arra, hogy a mennyiben időközben változás történnék, egyes kerületekben üresedés állana be, a választások iránt a törvényes intézkedéseket megtehesse. *(Helyeslés.)* A ház a felhatalmazást megadja. Most pedig áttérünk az interpellácziókra.

Következik?

Daróczy Aladár jegyző: Lendl Adolf?

Lendl Adolf: T. képviselőház! Tekintettel arra, hogy az idő már nagyon előrehaladt, lehetőleg röviden kivánom előterjeszteni interpellácziómat.

Temes megyében körülbelül 32 esztendő óta működik a Temes-Béga vizszabályozó társulat. Ez a társulat rendkivüli nagy terheket ró a népre, ugy, hogy a nép már alig birja. Oka ennek kétféle. Először az, hogy akkor, a mikor a működését megkezdte, *(Zaj. Elnök csenget.)* helytelen alapelv szerint kezdette meg egyuttal a szabályozást is, másrészt pedig oka abban van, hogy a régi gazdálkodás szerint bizony nagyon sokat költött — pedig sokkal hasznosabban lehetett volna felhasználni az eszközöket. Erről a régi helytelen gazdálkodásról most nem akarok beszélni, azonban röviden megmagyarázom azt az elvet, a mely szerint megkezdték a szabályozást. Az elv az volt, hogy a Temes- és a Béga-folyót, mivelhogy párhuzamosan futnak egymás mellett, egymással kapcsolatosan egyszerre szabályozták. Ennek következtében a két folyót összekötötték különböző árapasztó és tápláló csatornákkal. Az eredmény az volt, hogy csak az egyik folyóban tudják most a vizet kellő mennyiségben összeterelni és pedig csak a Béga-folyóban, a Béga-csatornában, a melybe átvezetik a Temes vizét is. Egy ilyen tápláló csatorna Kiskostély község mellett folyik és ott van egy vizfogó zsilip is. Ennek a vizfogó zsilip-

Digitized by Google

nek a szerepe, a feladata az, hogy a Béga-csatornában a vizszint lehetőleg egy magasságban tartsa, t. i., mikor a Temes-folyó medre megtelik vizzel, azt átvezeti a Béga-csatornába. Azért volt szükség arra, hogy a Béga-csatornában lehetőleg egy magasságban, egy szinen tartsák a vizet, mert a Béga alsó része hajózó csatorna, a felső része pedig fausztató-csatorna. Ennek a mentén különböző iparvállatok keletkeztek, a melyek vizierőre berendezkedtek. A többek között Kiszető község mellett több nagyobb vizimalom rendezkedett be csupán csak vizierőre.

Most legujabban az őszszel a Temes-Bégatársulat igazgatósága elhatározta, hogy a csatorna zsilipjét megvizsgálják, vajjon megbirja-e ezentúl is a viz nyomását. Közhirré is tették, hogy ez a zsilip meg fog vizsgáltatni és ez okból a Béga-csatornából a viz leeresztetik. Ugy hirdették, hogy két-három hétig nem lesz a csatornában viz és felszólitották ugy a hajózó vállalatokat, mint az iparvállalatokat, hogy a szerint rendezkedjenek be. Azonban azóta elmultak hónapok, a csatornát még mindig javitják, vizsgálják és miután épen azok az iparvállalatok, mint pl. a kiszetói malmok arra vannak berendezve, hogy a vizet csak a Béga-csatornából kapják, egyáltalában nem tudnak dolgozni már hónapok óta s igy ezek a vállalatok igen tetemes kárt szenvednek e miatt. Egyrészt helytelenül hirdették ki az időtartamot, másrészt ennek a társulatnak egyáltalában nem volt jogában a vizet az iparvállalatoktól ily módon elvonni. Erre vonatkozik interpellációm első része: a mennyiben kérdem a földmivelésügyi miniszter urtól, vajjon tudja-e a t. miniszter ur, hogy a Temes-Béga vizszabályozási társulat a Kis-Kostély közelében lévő nagy zsilip javitása végett a vizet a Béga csatornájából levezette és ez által számos vizi erőre berendezett iparvállalatnak hónapok óta tetemes kárt okozva, különösen a kiszetói vizi malomtulajdonosokat is kárositja? Hajlandó-e a t. miniszter ur arról intézkedni, hogy a kiszetói malomtulajdonosok megfelelően kártalanittassanak?

Ez az egyik interpellációm. A másik interpellációmat a következőkben leszek bátor előadni. Szintén a Béga vizszabályozó-társulat ügyeivel függ össze. Ugyanis ennek a társulatnak érdekében egy ottani patakot, melyet Gyertyámos-pataknak neveznek, szabályozni és kikotorni kell a legközelebbi időben. A temesi alispán egyszerüen elrendelte, hogy azok a községek, a melyek a patak mentén feküsznek, végezzék el a munkát vagy pedig vállalják el annak költségeit. Ezek a községek, mint Stancsófalva, Rékás, Aranyág és Margitfalva községek ezt magukra vállalni nem akarták. Az alispán tehát rendeleti uton egyszerüen kirótta e községek lakosságára a hozzájárulási költségeket. Az alispánnak ezen intézkedése helytelen és törvénytelen volt és azonkivül ugy értesültem, hogy a számitásba is csusztak be mindenféle apróbb és nagyobb hibák, összeadási és sokszorozási és egyéb hibák. Azért kérdezem, tudja-e t. miniszter ur, hogy Temes vármegye alispánja elrendelte, miszerint a Gyertyámos-patak medre tisztittassék és hogy az ezzel járó terheket Aranyág, Stancsófalva, Rékás és Margitfalva községek lakosságára helytelenül rótta ki és hogy általában számitási hibák is vannak ez intézkedésében?

Hajlandó-e a t. miniszter ur arról gondoskodni, hogy ez az ügy sürgősen, helyesen és igazságosan elintéztessék?

Elnök: Az interpellácziót közöltetni fog a földmivelésügyi miniszter urral.

Endrey Gyula jegyző: Rákosi Viktor!

Rákosi Viktor: T. ház! Interpellációmnak tárgya röviden az, hogy a kolozsvári nemzeti szinház épitését a belügyminiszter a bécsi Fellner és Helmer czégre akarja bizni. Nagyon sajnálom, hogy a t. miniszterelnök ur nincs itt és igy nem adhat kérdésemre felvilágositást; mert ugy tudom, hogy a dolog már annyira meg van érve, hogy tavaszszal már meg is kezdi az a czég az épitkezést. Január 20-ika körül a belügyminiszteriumban egy ankét volt, a hol egy csomó szinházi ember és nem szinházi ember, főispánok, a kolozsvári polgármester és több volt és leendő intendáns voltak jelen és ezen ankétben Bezerédj Viktor miniszteri tanácsos a többi közt egy előterjesztést tett, a melyből az tünik ki, hogy bemutatta a Fellner és Helmer épitészek tervrajzát és ennek alapján fog a szinház épitése megtörténni az ankét határozata szerint.

Először is azzal szeretnék tisztába jönni, miféle ankét az, a mely ebben határozatot hozhat? Tudtommal az ily ankétet Magyarországon, de sehol a világon összehivni nem szokás. Összehivják a szakembereket, mindenki megmondja a véleményét, és ebből a hivatott közegek, vagy illetékes tényezők leszürik a határozatot, de az ankét maga nem határoz. Micsoda ankét volt az, a mely elhatározta, helyesebben mondva el merte határozni azt, hogy ezt az épitést a Fellner és Helmer czég kapja meg? Ez az első kérdésem.

Második kérdésem a következőre vonatkozik: 1901-ben a Nemzeti Szinház épitését akarták per sundam bundam erre a bécsi czégre bizni. Akkoriban az összes hivatott testületek, a magyar mérnök- és épitész-egylet, a magyar épitészek szövetkezete, sőt talán az országos iparegyesület is állást foglalt ez ellen, annak bélyegezvén ezt az eljárást, hogy az valóságos szégyen, az egész magyar épitőkar szegénységi bizonyitványa, ha ily fontos épitkezést szonika külföldi czégre mernek bizni. *(Igaz! a bololdalon.)*

Ebben a tekintetben mi magyarok ugyis rosszul vagyunk nevelve, mert mindig többre becsüljük a külföldit, a magunk dolgát pedig nem becsüljük. Hiszen vannak nagy urak, a kik

Digitized by Google

Párisba küldik a fehérneműjüket mosatni, mert az a babonájuk, hogy Európában sehol sem mosnak és vasalnak oly jól, csak Párisban, pedig a tapasztalat bizonyitja, hogy sokszor a nagy urak szennyesét Budapesten is egészen jól ki lehet mosni. *(Zajos derültség a bal- és szélsőbaloldalon.)* Értem a parlamenti vizsgáló-bizottságot,

De hivatkozom még egy példára. A magyar király a vizét is Bécsből hozatja, a hust is Bécsből hozatja. Szóval, ilyen igen nagy urak, a kik nagy czivillistát kapnak a nemzettől, azok is gondolnak ily babonákra, hogy semmi sem jó, a mi itt van, csak a külföldi jó.

Gajáry Géza: Váczon veszik be mindig a vizet a vonatra!

Rákosi Viktor: A masinának, de nem a királynak. *(Derültség a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Gajáry Géza: Viccznek jó!

Rákosi Viktor: Az érsekujvári képviselőtől azt hallottam, hogy ott veszik fel a vizet.

Gajáry Géza: Ott a masinának!

Rákosi Viktor: Ez a lokalpatriotizmusra tartozik.

Nagy tüzzel hirdetjük a magyar ipar pártolását és ebben a tekintetben oly aprólékos részletekre is kiterjeszkedünk, mint pl. a gyufára. Ott van az Emke-gyufa. Igen sokszor hallottam, hogy mosolyognak a fölött, hogy a hazafiságot ily aprólékos dolgokra is átviszik, pedig ezzel nevetségessé teszszük. Csakugyan nevetséges, ha krajczárokban hazafiasak vagyunk, de ha milliókról van szó, azokat a külföldre viszszük.

Egész csomó szinházat Magyarországon, tőzsgyökeres magyar városokban Kecskeméten, sőt Szegeden, Budapesten a Népszinházat, a Vigszinházat, mind Fellner és Helmer épitették, és igy keletkezett a babona, hogy Ausztria-Magyarországon más szinházat épiteni nem tud, mint Fellner és Helmer. Kultura és nyelv tekintetében Németország sokkal közelebb áll Ausztriához és Bécshez, mint hozzánk, és a Helmer és Fellner czégnek Németországban abszolute nincs oly tekintélye mint pl. Magyarországon. Sőt tovább megyek: a csehek, a kiktől nemzeti érzés tekintetében tanulhatunk, Prágában is, Pilsenben is cseh szinházat épitettek és mindkettőt cseh ember készitette. Bennük nem volt meg a babona, a mi bennünk, hogy csak ez a czég tud épiteni.

Tulajdonképen nem is kellene argumentálnom, hogy nemzeti kultura és magyar önérzet szempontjából mily fontos, hogy a magunk emberei épitsenek nekünk szinházakat. Hiszen ha sohasem bizzuk meg a mi embereinket ily feladatokkal, sohasem fognak magyar szinházat épiteni, akkor száz év mulva is ott leszünk, hogy a Fellner és Helmer czég dédunokái fogják épiteni Magyarországon a szinházakat. Ha azonban megbizzuk őket, akkor majd meg fogják tanulni.

Az a szerencsém, hogy argumentáczió tekintetében nekem abszolute nem kell magamat megerőltetnem, mert roppant tekintélyekre hivatkozhatom, többek közt az imént emlitett testületekre, továbbá Hieronymi t. miniszter urra. Azért remélem, hogy az én felfogásom talán helyet fog találni a kabinetben is, mert Hieronymi olyan ember, a ki meggyőződéseit és régibb nézeteit nem tekinti felső kabátnak, melyet az ember az előszobában hagy, ha a miniszteri szobába lép. Hieronymi a mérnök- és épitész-egyletnek 1901. január 13-dikán tartott ülésében, mikor a Nemzeti Szinháznak idegen által való épitéséről volt szó, a következőket mondta *(olvassa)*: »Mikor az egész nemzetet áthatja a magyar munka és a magyar ipar érvényesitésének kérdése, akkor kétszeres a sértés, melyet ez a terv a magyar műszaki karon elkövet. Ma már nem szükölködünk ilyen szellemi erőkben, a kiket a külföld elismerése is versenyképeseknek tart. Mindent meg kell mozgatni, hogy ez a terv meghiusuljon.« Ugyanez áll a kolozsvári nemzeti szinházra is. Kolozsvár különben is exponált hely, nemcsak magyar egyetemi város. Itt van Kolozsvár város képviselője, s nagyon örvendek, hogy legalább ő vesz tudomást erről a dologról.

B. Feilitzsch Arthur: Részt vettem az ankéten is!

Rákosi Viktor: Hazafias érzéseiről mindig ismert volt a város és ő jobban tudja, mint én, hogy az egy exponált hely, a szász és román nemzetiségek ifjai odamennek egyaránt tanulni, s ilyen helyeken, a hol különböző nemzetiségek, bár egy hazának gyermekei, egymással érintkeznek, ilyen szegénységi bizonyitványt nem szabad kiállitani a magyar épitészek számára.

Mindezek folytán ajánlom a miniszterelnök ur figyelmébe az épitészek szövetségének és a magyar mérnök- és épitész-egylet küldöttségének memorandumait, a melyek sokkal szakszerübben elmondják, hogy miért lehetetlen ez a dolog, mint én, és felhivom ezen kérdésnek szeretettel és magyar szempontbol való tárgyalására báró Feilitzsch Arthur képviselő urat is, és mindazokat, a kik — Hegedüs Sándor sajnálatomra nincs jelen — kolozsvári képviselőségünk révén talán hatékonyabban fel tudnak szólalni e dologban. Én részemről szégyenletes dolognak tartom, hogy kis dologban mindig a magunk érdekeit ápoljuk, de mikor nagy dolgokról van szó, mindig külföldre hurczoljuk a pénzt. Bécsben legközelebb hozzáfognak a Militär-Geografisches Institut és a Konsular-Akademie épitéséhez. Mindkettő milliókba kerülő óriási palota, közös költségen épitik fel a quóta arányában, de magyar épitész, magyar mérnök és iparos egy krajczárban sem fog abból részesülni, pedig illenék, hogy a quóta arányában magyarok is vegyenek ott részt. Mi egy tisztán magyar kulturális intézménynél, mert azt mondjuk, hogy a magyar nem ért hozzá, hogy a

Digitized by Google

magyar tatár az ilyen dologhoz, egyszerüen külföldre viszszük a nemzet pénzét.

Ennek folytán van szerencsém a következő interpellácziót intézni a belügyminiszter urhoz:

»1. Mennyi pénzbeli segitséget igért a kormány a kolozsvári nemzeti szinház ujjáépitéséhez?

2. Mi inditotta arra a belügyminiszter urat, hogy a hazai erők teljes mellőzésével, meg nem kérdezésével külföldi czégnek adja oda a szinházat?« Értem a Fellner és Hellmer czéget. *(Helyeslés a szélsöbaloldalon.)*

Elnök: Az interpelláczió kiadatik a belügyminiszterium vezetésével megbizott miniszterelnök urnak.

Daróczy Aladár jegyző: Szederkényi Nándor!

Szederkényi Nándor: T. ház! Quem dii odere, paedagogum facere. Az istenek által az isten háta mögé helyezett osztálynak érdekében szólalok fel, még pedig azon osztály érdekében, a mely talán még az Isten hátán is túl van, a királyi bánya- és erdőkincstári tanitók érdekében. Nagyon sajnálom, hogy sem a pénzügyi, sem a földmivelésügyi miniszter urak nincsenek jelen.

Hogy ezek a szerencsétlen szegény néptanitók milyen nehéz életgondokkal küzdenek, azt már itt mondanom sem kell.

A multkor volt szerencsém a királyi katholikus gimnáziumi tanárok érdekében felszólalni, hogy fizetési pótlékaikat már utalványozzák ki nekik. Akkor a kultuszminiszter ur sietett ezeket a várakozókat megörvendeztetni azzal, hogy ügyük már el van intézve és pótlékuk utalványozva van. De hogy ezeknek a szegény tanitóknak a dolga mikor lesz elintézve, mivel egy miniszter ur sincs jelen, a kikhez kérdésemet fogom intézni, igazán nem tudhatom, tehát ők várakozhatnak még az ujévnek hosszu idejéig, mig gondolom, egyszer az ő dolguk is el lesz intézve és végre hosszu küzdés, várakozás és nélkülözés után azt a kevés összeget, a mely őket megilleti, meg is fogják kapni.

Sajnálom, hogy a miniszter urak nincsenek jelen, de arra kérném őket, hogy a távolban is vegyék figyelembe ezeknek a szegény bánya- és erdőkincstári tanitóknak sorsát és utalványozzák nekik mielőbb az őket megillető pótlékot. Hisz ezek már nagyobbrészt mind ki vannak utalványozva. Miért maradtak épen ezek a szerencsétlen szegény tanitók abban a sorsban, hogy még ma sem tudunk felvilágositást adni arról, hogy tulajdonképen mikor jutnak illetményükhöz? Ezért mondtam, hogy: quem dii odere, paedagogum fecere, még az Istenek is kiválogatták, hogy, a kiket gyülöltek, azokat néptanitókká tették.

A következő kérdéssel fordulok a pénzügyi és földmivelésügyi miniszter urakhoz:

»A királyi bánya- és erdőkincstári tanitók az őket megillető fizetési pótlékhoz még ez ideig nem juthattak. Fog-e mielőbb megfelelő intézkedés történni, hogy a szegény tanitók megnyugvással végezhessék hazafias feladatukat?« *(Helyeslés balfelől.)*

Kérem a t. miniszter uraknak kiadni.

Elnök: Kiadatik a pénzügyi és földmivelésügyi miniszereknek.

Daróczy Aladár jegyző: Molnár Jenő! *(Felkiáltások: Nincs itt!)* Várady Károly!

Várady Károly: T. képviselőház! Én minden legkisebb indokolás nélkül bátor vagyok egyszerüen felolvasni interpellácziómat, a mely a következő:

Interpelláczió a belügyi és igazságügyi miniszter urakhoz:

Hajlandók-e a miniszter urak, az 1876: XIII. törvényczikkben foglalt cselédtörvénynek részbeni módositását előkésziteni és különösen hajlandók-e a városokban, és különösen a Budapesten szolgáló házicselédek mostani minimális egy hónapra szabott nagyon rövid szolgálati idejének meghosszabbitására, a cselédszerzők szigorubb ellenőrzésére és a cselédhiány megszüntetésére vonatkozólag, novelláris jellegü törvényjavaslatot előterjeszteni?

Kérem kiadni az illető miniszter uraknak.

Elnök: Az interpelláczió kiadatik a belügyi és igazságügyi miniszereknek.

T. ház! Mivel a ház valószinüleg három hétig nem tart ülést, legyen szabad arra kérnem, hogy a mai ülés jegyzőkönyvét meghallgatni és nyomban hitelesiteni sziveskedjenek.

Daróczy Aladár jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesittetnek jelentem ki és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 40 perczkor.)

Digitized by Google

390. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 márczius 1-én, kedden,

Perczel Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Elnöki előterjesztések, ezek során Katona Mór, Sándor János, gr. Károlyi György, Draskóczy László, Makfalvay Géza és Telecsky Kristóf képviselők végleges igazolása; Székely György, Kristóffy József és Korodi Lajos képviselők lemondásának bejelentése, továbbá Györgypál Domokos és gróf Benyovszky Rezső megbizóleveleinek bemutatása. — Az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentéseinek előterjesztése gróf Khuen-Héderváry Károly és Wolfner Tivadar összeférhetlenségi ügyében. — A függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékének felolvasása. — A legközelebbi ülés napirendjének megállapitása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét Nyegre László jegyző ur fogja vezetni. A javaslatok mellett szólani kivánókat Hertelendy László, az azok ellen szólókat Endrey Gyula jegyző ur fogja jegyezni.

A mult ülés jegyzőkönyve már hitelesitve lévén, elnöki előterjesztéseimet fogom a t. háznak bemutatni.

Jelentem, hogy Katona Mór, Sándor János, gróf Károlyi György, Draskóczy László, Makfalvay Géza és Telecsky Kristóf képviselők megválasztása óta 30 nap eltelt és a Curiától vett értesitések szerint megválasztásuk ellen nem adtak be kérvényt.

Minthogy e választások ellen a képviselőházhoz sem érkezett panasz, nevezett képviselők véglegesen igazolt képviselőknek jelentetnek ki.

Bemutatom Székely György és Kristóffy József képviselők leveleit, melyekkel Brassó vármegye, illetőleg Szatmár vármegye és Szatmár-Németi sz. kir. város főispánjává történt kineveztetésük folytán képviselői megbizatásukról lemondottak.

Egyuttal jelentem, hogy e lemondások folytán Háromszék vármegye illyefalvai, illetőleg Csanád vármegye nagylaki választókerületében az uj képviselőválasztást elrendeltem.

Tudomásul szolgál.

Jelentem a t. háznak, hogy Korodi Lajos, Brassó város I. kerületének képviselője, nevemre czimzett levélben lemondott képviselői állásáról, de ezt oly módon és hangon tette, hogy csakis a lemondás tényét jelentem be ezennel a t. háznak, jelentvén, hogy levelét azon kéréssel küldtem meg Szögyény-Marich László nagykövetünknek, miszerint ezt irójának oly értesités mellett adja vissza, hogy annak a ház elé terjesztését megtagadtam. Kérem ennek tudomásul vételét és felhatalmazást arra nézve, hogy az uj választás iránti törvényes intézkedéseket megtehessem. A ház a jelentést tudomásul veszi és felhatalmazza az elnököt, hogy Brassó város I. kerületében a választás iránt a törvényes lépéseket megtegye.

Bemutatom Györgypál Domokos Csik vármegye csikszeredai választókerületében február hó 22-én és gróf Benyovszky Rezső Tolna vármegye kölesdi választókerületében 1904. évi február 15-én időközi választáson megválasztott országgyülési képviselők megbizóleveleit.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatnak az igazoló állandó bizottságnak.

Előterjesztem Fernbach Péter képviselő kérelmét márczius hónapra szabadság adása iránt.

A ház a kért szabadságot engedélyezi.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, melyben tudatja, hogy az állami alkalmazottaknak engedélyezendő pótlékokról szóló törvényjavaslatot ő Felsége legkegyelmesebben szentesitvén, az mint 1904: I. t.-cz. az »Országos Törvénytár« útján kihirdettetett.

Tudomásul szolgál.

Digitized by Google

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, melylyel értesit, hogy az Adria magyar tengerhajózási részvénytársasággal kötött szerződés 34. §-ában megjelölt vitás kérdések eldöntésére alakitandó bizottság elnökévé az 1904. év tartamára Nagy Ferencz képviselőt nevezte ki.

Tudomásul szolgál.

Bemutatom az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentését gr. Khuen-Héderváry Károly képviselő összeférhetlenségi ügyében.

A házszabályok értelmében a bizottság határozata indokaival együtt felolvastatik.

Endrey Gyula jegyző *(olvassa a határozatot).*

Elnök: A ház tudomásul veszi az összeférhetlenségi állandó bizottság határozatát.

Bemutatom az összeférhetlenségi állandó bizottság jelentését, mely szerint a bizottság Wolfner Tivadar képviselő összeférhetlenségi ügyét tárgyalásra előkészitette.

A házszabályok 170. §-a értelmében az ügy tárgyalására hivatott összeférhetlenségi itélő bizottság kisorsolása a mai naptól számitott kilenczedik napra, vagyis a márczius hó 10-én, csütörtökön tartandó ülés napirendjére tüzetik ki, a mikorra is a napirenden lévő ügyek tárgyalása egy órával hamarább megszakittatik, a kisorsolás megejtetik és az ügy tárgyalása a kisorsolás után azonnal meg fog történni.

Bemutatom a »Gazdasági Egyesületek Országos Szövetségének« Rubinek Gyula képviselő által beadott kérvényét, a czukorra vonatkozó 1903 : II. törvényczikk módositásáról szóló 432. számu törvényjavaslat tárgyában.

Minthogy ezen törvényjavaslat előzetes tárgyalás és jelentéstétel czéljából a közgazdasági és pénzügyi bizottsághoz utasittatott, e kérvény is kiadatik nevezett bizottságoknak.

Bemutatom Bars, Győr, Mosony, Ung vármegyék és Debreczen sz. kir. város közönségeinek feliratait, a Boszniával való rövidebb vasuti összeköttetés és a Duna—Dráva-csatorna létesitése ügyében;

Bars, Bács-Bodrog, Győr vármegyék és Selmecz-Bélabánya sz. kir. városok közönségeinek feliratait, a gyógyszertárak adományozása tárgyában;

Borsod vármegye, továbbá Selmecz-Bélabánya, Székesfehérvár és Zombor sz. kir. városok közönségeinek feliratait, a hadkötelesekre vonatkozó nősülési tilalom megszüntetése iránt;

Győr és Ung vármegyék közönségének feliratait, a nemzeti követelményeknek a közös hadseregben való érvényesitése tárgyában;

Debreczen, Pozsony és Szabadka sz. kir. városok közönségének feliratait, a házadó törvények módositása iránt;

Békés vármegye közönségének kétrendbeli feliratát, u. m. a községi és körjegyzőknek az adókezelés alól való felmentése és a boritaladók leszállitása tárgyában;

Somogy vármegye, valamint Arad és Zombor sz. kir. városok közönségének feliratait a községelyre szoruló hét éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901 : XXI. t.-cz. módositása iránt;

Békés vármegye közönségének feliratát a választási törvény módositása ügyében;

Pécs sz. kir. város közönségének feliratát az egyesülési és gyülekezési jog rendezése tárgyában;

Csik vármegye közönségének feliratát a külföldön lakó magyar földbirtokosok külön megadóztatása iránt;

Máramaros vármegye közönségének feliratát a vidéki városoknak vizvezetékkel és csatornázással való ellátása ügyében;

Borsod és Sáros vármegyék közönségének feliratait a kóbor czigányok letelepitése tárgyában;

Abauj-Torna vármegye közönségének feliratát, a másodfoku bábaképezdét végzett szülésznők visszás helyzetének megszüntetése iránt;

Maros-Torda vármegye közönségének feliratát, Rákóczi Ferencz hamvainak hazaszállitása érdekében;

Borsod vármegye közönségének feliratát a képviselőház eredményes működésének helyreállitása ügyében;

Csanád vármegye közönségének feliratát és Zemplén vármegye közönségének kétrendbeli feliratát a községi és körjegyzők, valamint a mellájük rendelt segédjegyzők javadalmazásának felemelése tárgyában;

Máramaros vármegye közönségének feliratát, a községekről szóló 1886 : XII. t.-cz. módositása iránt;

Csanád vármegye közönségének feliratát, a kabinetirodától a vármegyéhez érkezett német nyelvü leirat miatt;

a Csanád vármegyei 1848—49-es honvédegyletnek Justh Gyula képviselő által beadott kérvényét, az 1848—49-es elaggott honvédek nyugdijának felemelése tárgyában;

a beszterczebányai egyházmegye tanitóegyesületének Holczer János és 33 községi és felekezeti polgári és felső népiskola tantestületének gróf Andrássy Géza képviselők által beadott kérvényeit a felekezeti tanitók fizetésének rendezése ügyében.

Mindezen feliratok és kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A házszabályok 239. §-a értelmében bemutatom a függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékét.

Fel fog olvastatni.

Hertelendy László jegyző *(olvassa a függőben lévő inditványok és interpellácziók jegyzékét).*

Elnök: Tudomásul vétetik.

Következik most már a ház legközelebbi ülése napirendjének megállapitása. *(Halljuk! Halljuk!)*

Erre nézve javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését tartsa holnap, szerdán d. e. tiz

Digitized by Google

órakor és annak napirendjére tüzze ki az 1903. évre kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalásának folytatását, kapcsolatban a háromrendbeli jelentéssel, amelyek a ház régebbi határozata szerint ezen javaslattal együttesen tárgyalandók.

Endrey Gyula jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! Az elnök ur javaslatához magához, t. i., hogy az 1903. évi ujonczjutalékról szóló javaslat tüzessék napirendre, semmi megjegyzésem nincs, ahhoz a magam részéről hozzájárulok. Azonban egy napirendi kérdés tárgyában felvilágositást szándékozom kérni a mélyen t. elnök urtól, és a mennyiben a miniszterelnök urra is tartozik, tőle is. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Méltóztatik emlékezni, t. képviselőház, arra, hogy a mult évben — gondolom — julius 30-án a képviselőház egyik üléséből parlamenti bizottság küldetett ki egy vesztegetési affaire megvizsgálása tárgyában. Akkor a képviselőház azon határozatot hozta, hogy üléseit felfüggeszti addig, a mig ezen parlamenti bizottság vizsgálódását befejezte és jelentését előterjesztette. Ugyanakkor Barta Ödön t. képviselőtársam inditványára, nehogy esetleg hosszasabban szüneteljen az országgyülés, ezen jelentés beterjesztése, illetőleg az ülések elnapolása záros határidőhöz köttetett. A bizottság valóban megfeszitett erővel teljesitette kötelességét, munkálatát befejezte, jelentése azonban csodálatos módon csak hosszabb idő mulva került a ház elé. Vajjon ki van-e nyomatva ez a jelentés vagy nincs, arról nincsen tudomásom; szét van-e küldve, vagy nincs, azt sem tudom.

Már most, t. ház, ezen ténynyel kapcsolatban napról-napra jelennek meg hirek, melyek szerint gróf Khuen-Héderváry Károly, a ki ezen kérdesnél személyileg érintve volt, a napokban megjelenő kinevezése folytán ujból tagja lesz a kabinetnek. T. képviselőház! Ez a kérdés bennünket kettős szempontból érdekel. Az egyik szempont kizárólag politikai szempont és igy ezzel most bővebben nem foglalkozom, csupán érintem azért, hogy tájékoztassam az országot. Mindenki tudja, hogy gróf Khuen-Héderváry Károly mint volt miniszterelnök e házban a legaktuálisabb kérdésben, vagyis a felségjogok kérdésében elfoglalt álláspontja miatt a ház nyilt ülésén leszavaztatott. Nem lehet kérdés tárgya az, hogy ilyen fontos kérdésben a kabinet tagjainak egymással szolidáritásban kell lenniök.

Ezen küszöbön álló kinevezéssel szemben tehát az a kérdés merül fel, hogy a miniszterelnök közeledett-e gróf Khuen-Héderváry Károly álláspontjához, vagy megforditva. De, mondom, ezt most bővebben vitatni nem akarom. Az azonban kétségtelen dolog, t. képviselőház, hogy ha addig, a mig egy ilyen parlamenti bizottság beterjesztett munkálata tárgyában a ház még nem határozott, egy ott érdekelt, egyénileg érintett képviselő vagy polgár miniszterré neveztetik ki, ez könnyen arra a felfogásra és jogos gyanura ad okot, hogy sem a t. miniszterelnök ur, sem ő Felsége nem respektálja a parlamentnek azon autonom jogát, — vagy legalább is legkisebbiti azt, nem törődik vele — hogy a parlament ebben a kérdésben mit határozott. Én tartózkodom, t. képviselőház, egyéni véleményem nyilvánitásától; ezen ügyre vonatkozólag előterjesztett felfogásom benfoglaltatik a kisebbségi véleményben; nem tudom, mit fog a képviselőház határozni, nem is szándékozom még praejudiciális nyilatkozatot sem tenni e tekintetben, de a parlamentárizmus szempontjából nem közönbös dolog, hogy akkor, a midőn a parlament ilyen kérdésben egy bizottság kiküldését látta szükségesnek, mielőtt a parlament ezen aktát elintézné, a kormány előterjesztése alapján ő Felsége részéről olyan intézkedés történjék, a mely könnyen a parlamentárizmus tekintélyének csorbitására vezethetne. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Azért, t. ház, miután a háznak nyilt ülésben hozott határozata van, a mely ezen kérdésnek soronkivüli intézését rendelte el, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon)* és miután ez a kérdés nem kormányzati kérdés, hanem a parlamentnek tisztán autonom ügye: mély tisztelettel kérdést intézek az elnök urhoz, hogy mikor szándékozik ezen parlamenti bizottság jelentését napirendre hozatni; *(Helyeslés a baloldalon.)* mert ahhoz, hogy ez az akta elaludjék, és hogy a parlament által ezen vizsgálat eredménye itt a ház előtt ne tárgyaltassék, hozzájárulni magam részéről hajlandó nem vagyok, és azt hiszem, hogy ehhez pártom többi tagjai sem hajlandók hozzájárulni.

A t. elnök ur felvilágositását kérem tehát a napirend előtt az iránt, hogy mikor szándékozik az országgyülés azon határozatát, a mely azt a jelentést itt azonnal és soron kivül tárgyaltatni rendeli, végrehajtani? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: T. ház! Azokra nézve, a miket a t. képviselő ur itt előadott, legelőször tudomására kell hoznom a háznak, hogy az 1903. julius 29-iki ülésen bejelentett vesztegetési esetnek megvizsgálására kiküldött képviselőházi vizsgálóbizottság jelentése 421. képviselőházi szám alatt — mert erre nézve is kérdést intézett a képviselő ur — *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Helyeslés jobbfelől.)* még a mult évi október hó 19-ikén szétosztatott; azon bizottság részéről megnevezett előadó Szivák Imre, és ez a jelentés abban a napi jegyzékben, a mely a képviselő urak között mindennap szétosztatik, a tárgyalásra kész ügyek sorába fel is van véve, mert hiszen én is onnan olvastam ezt ki. *(Helyeslés.)* Igen természetes, hogy ezen kérdést napirendre kell kitüzni, de felfogásom szerint az országnak tartozunk azzal, hogy mindaddig, a mig az ország a mai ex-lexnek nevezett állapotából ki nem kerül, a törvény-

Digitized by Google

hozás minden idejét és minden munkáját arra forditsa, *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zajos ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* hogy azon égetően szükséges javaslatok intéztessenek el előbb, tehát az indemnitás, a költségvetés és az ujoncz-megajánlás kérdése és ha ezek meg lesznek szavazva, akkor igenis módját fogom ejteni annak is, hogy ez a kérdés tárgyaltassék. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: T. ház! *(Halljuk!)* Félreértett szavaim helyreigazitására kérek szót. Bátorkodom megjegyezni, hogy azt, hogy a jelentés kinyomattatott, tudomásul veszem, bár sokunknak erről tudomásunk nem volt. A mi azonban az indokolást illeti, bocsánatot kérek, igen t. elnök ur, akkor, a midőn ezen bizottság kiküldetett, a ház és az ország már ex-lexben volt és daczára az ex-lexnek, a ház akkor azt határozta, hogy saját tekintélyének és tisztességének megvédése okából ezt fontosabbnak tartja mindennél és ezért rendelte el az ügynek soronkivüli elintézését. A t. elnök ur tehát nem lehet jogosult ezen határozattal szemben uj indokokra hivatkozni, hanem respektálni tartozik a ház határozatát. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én a nélkül, hogy belemennék azon kérdések tárgyalásába, a melyeket Polónyi Géza t. képviselőtársam itt felemlitett, egész egyszerüen bátor vagyok jelezni azt, hogy a ház, nagyon természetesen, maga határozhat bármikor a munka rendje felől, hogy milyen sorrendben kivánja a tárgyalásra kész ügyeket elintézni. Azt hiszem, hogy most csakugyan mindenekelőtt azokkal a kérdésekkel kell foglalkoznunk, a melyek az országot mai kivételes helyzetéből a lehető legrövidebb idő alatt kisegitik, és mindaddig, a mig ez meg nem történt, semmiféle más kérdésnek felvetésébe és tárgyalásába bele nem mehetünk. *(Helyeslés jobbfelől.)* Azt hiszem, ebbe annyival is inkább belenyugodhatunk, mert gondolom, hogy az az egész bizottsági tárgyalás, a mely ezt az annak idején nagy port felvert kérdést a közvélemény előtt csakugyan a kellő világitásba helyezhette, olyan eredménynyel végződött, melyből azok is, a kik a legcsekélyebb kétségben lehettek ebben a tekintetben, teljes megnyugvást merithettek az iránt . . . *(Zajos ellenmondások és derültség a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: A tekintetben, hogy vesztegetett az a miniszterelnök! *(Nagy zaj és ellenmondások jobbfelől. Ugy van! a szelsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Csak az nem látja, a ki vak, vagy nem akarja meglátni! *(Zajos ellenmondások a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . mondom, mindenki teljes megnyugvást merithetett az iránt, hogy itt egy tetőtől talpig igaz férfival szemben egy mindenképen méltatlan vád forgott fenn. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj balfelől.)*

Kubik Béla: Tán a maga részére is fenn akarja tartani ezeket a jogokat? *(Zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk!)* Várja a felmentést!

Elnök: Kiván valaki szólani? *(Nem!)* Miután szólani senki sem kiván és miután az a javaslat, a melyet én a legközelebbi ülés idejére és napirendjére nézve tettem, nem kifogásoltatott, tehát ezt a ház határozataként ezennel kijelentem és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

391. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904. márczius 2-án, szerdán,

Perczel Dezső, utóbb báró **Feilitzsch Arthur**, majd **Jakabffy Imre** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — A kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyaink rendezése czéljából megindítandó tárgyalásokról, továbbá bemutatja a központi statisztikai hivatal 1904. évi munkatervét; egy pótjelentést a statisztikai hivatal 1903. évi működéséről; egy jelentést Pozsony sz. kir. város területén a vasárnapokon való szabad elárusitás szabályozása tárgyában, végre a kaba—nádudvari h. é. vasut épitésére és üzemére vonatkozólag kiadott engedélyokirat némely határozmányainak módositására vonatkozó jelentését. — Az igazságügyiminiszter törvényjavaslatott nyujt be a főudvarnagyi biráskodásról. — A földmivelésügyi miniszter jelentést nyujt be a polgárositott magyar határőrvidék tanulmányi alapja ügyeinek rendezéséről. — A honvédelmi miniszter törvényjavaslatot nyujt be a közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteiben magyar honos ifjak részére létesitett 250 alapitványi helyről szóló 1897. XXII. t.-cz. módositásáról, illetve ezen alapitványi helyek további 1073 helylyel való szaporitásáról. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter törvényjavaslatot nyujt be e vármegyei alkalmazottak, továbbá a községi és körjegyzők, valamint segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról; az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. t.-cz. módositásáról; végül az országgyülési képviselőválasztók 1905. évre érvényes névjegyzéke kiigazitásának elhalasztása tárgyában. — Az inditvány- és interpellácziós-könyvek felolvasása. — Napirend előtti felszólalások. — Zárt ülés. — Vázsonyi Vilmos interpellácziója a kereskedelemügyi miniszterhez, a szombathelyi üzletvezetőnek a vasutasok mozgalma tárgyában tanusitott helytelen eljárása miatt. — Szederkényi Nándor interpellácziója a földmivelésügyi miniszterhez, a báth-monostoriak panasza tárgyában szabályozási ügyből. — A földmivelésügyi miniszter ideiglenes válasza. — Rákosi Viktor interpellácziója a belügyminiszterhez a kolozsvári Nemzeti Szinház épitése tárgyában. — A miniszterelnök, mint belügyminiszter ideiglenes válasza. — Krasznay Ferencz interpellácziója a miniszterelnökhöz, a választási reform tárgyában. — A miniszterelnök válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Nyegre László jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat Endrey Gyula jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni a legutóbbi ülés jegyzőkönyve.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1904. évi márczius hó 1-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

Bemutatom Zólyom vármegye közönségének három rendbeli feliratát, u. m.: az egy-gyermekrendszer elleni óvintézkedések megtétele, a hadkötelesekre vonatkozó nősülési tilalom megszüntetése és a közsegélyre szoruló hét éven felüli gyermekek gondozásáról szóló 1901. évi XXI. t.-cz. módositása iránt;

a pápai kisgazdáknak és földmivelőknek Hegedüs Loránt képviselő által beadott kérvényét, a földadó leszállitása és az általános jövedelmi pótadó eltörlése iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A kereskedelemügyi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter: Van szerencsém egy törvényjavaslatot benyujtani a német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyaink rendezése czéljából megindítanndó tárgyalásokról (Irom. 494). Kérem, méltóztassék ezt a törvényjavaslatot kinyomatni,

Digitized by Google

szétosztatni és a közgazdasági bizottsághoz utasitani.

Van szerencsém továbbá az 1897: XXXV. t.-cz. alapján a minisztertanács hozzájárulásával a központi statisztikai hivatalnak 1904. évi munkatervét (Irom. 496). bemutatni. Ez a munkaterv foglalja magában azt az adatgyüjtést is, a mely a választási jognak ujból való szabályozása czéljából szükséges. S minthogy ez a dolog nagyon sürgős, ez az indoka annak, hogy ezt a jelentést még az 1904-ik évi költségvetés beterjesztése előtt mutatom be a t. képviselőháznak.

Ezzel kapcsolatosan az országos statisztikai hivatal 1903-ik évi működéséről szóló jelentés kiegészitéséül van szerencsém egy jelentést (Irom. 495) beterjeszteni, a melynek értelmében a rákbetegségekre vonatkozó statisztikai adatgyüjtés 1904. évi október hó 15-én lesz az egész országban megejtendő.

Kérem ezt is a közgazdasági bizottsághoz utasitani.

Azután van szerencsém egy jelentést beterjeszteni Pozsony sz. kir. város területén a vasárnapokon való szabad elárusitás szabályozása (Irom. 497) tárgyában. Ezt is kérem a közgazdasági bizottsághoz utasitani.

Végre van szerencsém a kaba—nádudvari helyiérdekü vasut épitésére és üzemére vonatkozólag kiadott engedély-okirat némely határozmányának módositása tárgyában egy jelentést (Irom. 498) beterjeszteni. Kérem ezt a közlekedési és a pénzügyi bizottsághoz utasitani.

Elnök: A kereskedelemügyi miniszter ur által beadott, a német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyaink rendezése czéljából megindítandó tárgyalásokról szóló törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági bizottsághoz utasittatik.

Ugyanazon miniszternek a magyar királyi statisztikai hivatalnak f. évi munkatervéről az országgyülés elé terjesztett jelentése ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett ugyancsak a közgazdasági bizottsághoz utasittatik.

Ugyanazon miniszternek jelentése Pozsony szab. kir. város területén a vasárnapokon való elárusitás szabályozása tárgyában ki fog nyomatni, szét fog osztatni, s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közgazdasági bizottsághoz utasittatik.

Végre ugyanazon miniszternek a kabanádudvari helyiérdekü vasut épitésére és üzemére vonatkozólag kiadott engedélyokirat némely határozmányainak módositása tárgyában beadott jelentése ki fog osztatni, s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a közlekedési és pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

Az igazságügyminiszter kiván előterjesztést tenni.

Plósz Sándor igazságügyminiszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém a főudvarnagyi biráskodásról szóló törvényjavaslatot (Irom. 499) beterjeszteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Kérem a javaslat kinyomatását és szétosztását elrendelni, s azt előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett az igazságügyi bizottsághoz utasitani. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Nem hallottuk! Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: T. ház! Az igazságügyminiszter által beadott, a főudvarnagyi biráskodásról szóló törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni, s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett az igazságügyi bizottsághoz utasittatik.

A földmivelésügyi miniszter is kiván előterjesztést tenni.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! Van szerencsém a polgárositott magyar határőrvidéki tanulmányi alap birtokügyeinek rendezéséről szóló jelentést (Irom. 500) beterjeszteni. Kérem e jelentés kinyomatását, szétosztását és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz leendő utasitását.

Elnök: A földmivelésügyi miniszter által a polgárositott magyar határőrvidék tanulmányi alapja ügyeinek rendezéséről szóló jelentés ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

A honvédelmi miniszter ur kiván előterjesztést tenni.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém egy törvényjavaslatot benyujtani a közös hadsereg katonai nevelő és képző intézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 alapitványi helyről szóló *(Hosszantartó élénk éljenzés a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* 1897: XXII. t.-cz. módositásáról, illetve ezen alapitványi helyeknek további 1073 helylyel való szaporitásáról (Irom. 501). *(Zajos éljenzés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Kérem ezen törvényjavaslatot kinyomatni, a ház tagjai között szétosztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a véderő-, valamint a pénzügyi bizottsághoz utasitani. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Bartha Miklós: Megengedték Bécsben, hogy fizessünk! *(Zajos ellenmondások a jobboldalon.)*

Elnök: A honvédelmi miniszternek a közös hadsereg katonai nevelő és képző intézeteinél magyar honos ifjak részére létesitett 250 alapitványi helyről szóló 1897: XXII. t.-cz. módositásáról szóló törvényjavaslat ki fog nyomatni, a ház tagjai között szét fog osztatni, előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett pedig a véderő- és pénzügyi bizottsághoz utasittatik.

A miniszterelnök ur kiván előterjesztést tenni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! Van szerencsém beadni egy törvényjavaslatot (Irom. 502) a vármegyei alkalmazottak illetményeiről; *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* to-

Digitized by Google

vábbá egy másodikat a községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról. (Irom. 503) *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kérem, hogy mind a két javaslatot kinyomatni, szétosztatni és előzetes tárgyalás végett a közigazgatási és pénzügyi bizottsághoz utasitani méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Továbbá van szerencsém egy törvényjavaslatot benyujtani az állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. t.-cz. módositásáról (Irom. 504).

Buzáth Ferencz: Éljen a revizió!

B. Kaas Ivor: Fizetésfelemelés? *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Már most megjegyzem, t. képviselőház, hogy ezen javaslat az anyakönyvi ügynek inkább adminisztrativ részleteivel foglalkozik abból a szempontból, hogy összhangba hozassék az anyakönyvi ügy a községi közigazgatásnak az anyakönyvi ügyet illető részével. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én tehát ennek folytán ezen javaslat előzetes tárgyalására nézve azon inditványt volnék bátor tenni a háznak, hogy talán erre nézve egy ad hoc bizottság választatnék, miután én nem gondolnám czélszerünek a háznak azon, régebben több izben követett gyakorlatát, hogy ilyen természetü javaslatok előbb a közigazgatási és az igazságügyi bizottság által tárgyaltassanak. Én azt hiszem, az ügy megvitatása szempontjából és az egyöntetü eljárás szempontjából sokkal czélszerübb, ha egy bizottságban, a melyben lehetőleg képviselve vannak ugy a közigazgatási, mint a szorosan magánjogi szakerők, egy és ugyanazon vita keretén belül vitattatik meg a kérdés minden oldalról. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Én tehát bátor volnék javasolni, hogy ezen javaslat, kinyomatván és szétosztatván, előzetes tárgyalás végett egy külön ezen czélból választandó bizottsághoz utasittassék, *(Helyeslés a jobboldalon.)* a melynek megválasztása iránt természetesen a ház később fog határozni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Továbbá van szerencsém egy törvényjavaslatot beadni az országgyülési képviselőválasztók 1905. évre érvényes névjegyzéke kiigazitásának elhalasztása tárgyában. Kérem, hogy ezen javaslatot kinyomatni, szétosztatni, előzetes tárgyalás végett pedig az igazságügyi bizottsághoz utasitani méltóztassék.

T. ház! Ezek azok a javaslatok, a melyeket a jelen pillanatban benyujthatott a kormány, de a kép teljessége szempontjából méltóztassanak nekem megengedni, hogy egész röviden megérintsem azt, hogy remélhetőleg a legközelebbi időben abban a helyzetben lesz a kormány, hogy benyujtja az előző kormány által benyujtott beruházási törvényjavaslat helyett kilátásba helyezett uj beruházási törvényjavaslatot, a melyre nézve jelenleg csak annyit jegyzek meg, hogy az a gazdaságilag improduktiv kiadásokra szánt részében jelentékeny megtakaritást, a gazdaságilag produktiv kiadások terén pedig jelentékeny túlkiadást tartalmaz, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* ugy, hogy főösszegében elég jelentékenyen nagyobb összegre rug, mint az eredeti törvényjavaslat főösszege. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Továbbá a kormány kebelében meglehetősen megérlelt kérdést képez már az állami alkalmazottak illetményei rendezése tekintetében még egyedül hátralevő nagy kérdésnek, t. i. az államvasuti alkalmazottak fizetésrendezésének az ügye, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és ugy gondolom, hogy erre nézve is egy vagy más formában a legközelebb fogunk előterjesztést tehetni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Végül megemlitem, hogy t. barátom, a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur igen behatóan foglalkozik egy törvényjavaslat előterjesztésével, a mely a kormány által tett kijelentésekhez képest egyfelől a felekezeti népiskolák tanitóinak segélyezését az eddiginél magasabb mértékben állapitja meg, *(Élénk helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* másfelől azonban különösen a magyar nyelv oktatása szempontjából, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* abból a szempontból, hogy a kötelezettség, a melyet egy 25 esztendővel ezelőtt hozott törvény már megállapitott, végre-valahára teljesittessék, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* az állami felügyeletnek hatékonyabbá tétele érdekében meglehetősen messzemenő intézkedéseket is tartalmaz. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Természetes dolog, hogy ezen törvényjavaslat még behatóbb előkészitést fog igényelni, mert hiszen egy ilyen természetü ügynél az érdekelt és szakértő társadalmi körök meghallgatása is czélszerünek mutatkozik. Azonban már elérkezettnek láttuk az időt arra, hogy a kormány ezen elvi állásfoglalását itt jelezzük, és egyuttal jelezzem azt, hogy ezen javaslat, mint előadói tervezet, valószinüleg a legközelebbi időben már nyilvános megvitatás alá is kerül. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! A miniszterelnök ur mint belügyminiszter által beterjesztett és a vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozásáról, továbbá a községi és körjegyzők, valamint segédjegyzők illetményeinek szabályozásáról szóló két törvényjavaslat ki fog nyomatni, szét fog osztatni, s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett mindkét javaslat a közigazgatási és pénzügyi bizottsághoz fog utasittatni. Ugyancsak a miniszterelnök ur mint belügyminiszter által bemutatott, az állami anyakönyvekről szóló 1894. évi XXXIII. törvényczikk módositásáról szóló törvényjavaslat ki fog nyomatni, és szét fog osztatni, e törvényjavaslatra nézve azonban a belügyminiszter ur annak beterjesztése alkalmával azon javaslatot tette, hogy ezen törvényjavaslat előzetes tárgyalás végett egy külön e czélra alakitandó bizottsághoz utasittassék. Hozzájárul-e a ház ezen javaslathoz? *(Helyeslés.)* Ha nincs észrevétel, ugy határozatilag kimondom, hogy a ház ezen javaslathoz

Digitized by Google

hozzájárul, és hogy ez a törvényjavaslat előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett egy ad hoc bizottsághoz utasittatik, a mely bizottság megválasztása iránt a maga idejében leszek bátor a t. háznak javaslatot tenni. *(Helyeslés.)*

Végre a miniszterelnök ur, mint belügyminiszter által az országgyülési képviselőválasztók 1905. évre érvényes névjegyzéke kiigazitásának elhalasztása tárgyában beadott törvényjavaslat is ki fog nyomatni, szét fog osztatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett az igazságügyi bizottsághoz fog utasittatni.

Következik az inditvány- és interpellációskönyvek felolvasása.

Hertelendy László jegyző: Jelentem a t. háznak, hogy az inditványkönyvben ujabb bejegyzés nincs.

Elnök: Tudomásul szolgál.

Hertelendy László jegyző: Jelentem továbbá, hogy az interpellációk-könyvében a következő ujabb bejegyzések foglaltatnak: Dr. Vázsonyi Vilmos interpellációja a szombathelyi üzletvezetőnek a vasutasok mozgalma tárgyában tanusitott helytelen eljárása miatt a kereskedelemügyi miniszterhez; Rákosi Viktor interpellációja a kolozsvári nemzeti szinház épitése tárgyában a belügyminiszterhez;

Krasznay Ferencz a választási reform dolgában a miniszterelnökhöz;

Szederkényi Nándor a báthmonostoriak panasza tárgyában a szabályozási ügyből kifolyólag a földmivelésügyi miniszterhez.

Elnök: T. ház! Tekintettel arra, hogy négy interpellácziő vár előterjesztésre, javaslom a háznak, hogy ezek előterjesztésére 2 órakor térjen át a ház. *(Helyeslés.)*

A ház ehhez hozzájárulván, ezt határozatképen kimondom.

Mielőtt a napirendre térnénk, előbb az elnöki székből van egy rövid előterjeszteni valóm. Vonatkozik ez a Polónyi Géza képviselő ur tegnapi felszólalására. Polónyi Géza t. képviselő ur tegnap megemlitvén az ismeretes vesztegetési ügyben kiküldött parlamenti bizottság jelentésének tárgyalását, én arra azt válaszoltam, hogy mindaddig, mig az ország a mai rendkivüli, a törvénynek meg nem felelő helyzetből ki nem jön, nem szándékom a magam részéről mást javasolni, mint azon törvényjavaslatok tárgyalását, melyek a ház előtt feküsznek és a melyek ezen kibontakozásra alkalmasak. Nem emlékeztem akkor tisztán a háznak azon határozatára, mely a mult évben szeptember 30-án hozatott és melyre, ugy látom, teljesen tévesen emlékezett vissza Polónyi Géza t. képviselő ur, mert ő azt állitotta, hogy a ház akkor azt határozta, hogy a saját tekintélyének és tisztességének megvédése okából ezt fontosabbnak tartja mindennél és ezért rendelte el a soronkivüli elintézést.

Azóta utánanéztem a ház ama határozatának, a melyet mult évi szeptember 30-án hozott. Kivétettem azt a ház irományai közül és leszek bátor itt a ház előtt azt felolvasni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Midőn Szivák Imre előadó a háznak szeptember 30-iki 324-iki ülésében előadta a vizsgálóbizottságnak jelentését a különvéleménynyel együtt, az akkori elnök a következő enunciácziót tette: »A jelentés ki fog nyomatni, a ház tagjai közt szét fog osztatni és annak az osztályok mellőzésével leendő napirendre kitüzése iránt annak idején fog intézkedés tétetni.« Soronkivüli tanácskozás elhatározásáról tehát itt szó sem volt. Ezt tartottam szükségesnek a tényállásnak megfelelőleg a mai napon elmondani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Mielőtt a napirendre áttérnénk, tudomására hozom a t. háznak, hogy a házszabályok értelmében Holló Lajos és esetleg Günther Antal képviselő ur napirend előtti felszólalásra kértek és nyertek az elnökségtől engedélyt. Holló Lajos képviselő urat illeti a szó.

Holló Lajos: T. képviselőház! A képviselőház legutolsó érdemleges ülése óta több olyan esemény következett be, a melyekre a ház ujabb érdemleges tanácskozásainak megkezdése idejekor rámutatni, bizonyos aggodalmas tünetekkel szemben tiltakozásunkat és óvásunkat felemelni szükséges. Nem akarok minden tényre rámutatni, a melyek ebben az irányban felszólalásra méltók és aggodalomkeltők. Talán beszédemnek végén röviden érinteni fogom az egyes dolgokat is; főleg azonban egy kérdést vagyok bátor pártom megbizásából a t. ház előtt felhozni, és ez azon szomoru és elitélésre méltó tény, hogy az utóbbi időben magyar miniszteri tanácskozások tartattak egy ránk nézve idegen államnak területén és székvárosában. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Egy nemzet semmi téren sem lehet tartózkodóbb és óvatosabb, mint a közjogi kérdések terén. *(Helyeslés a baloldalon.)* Mindenkinek, a ki egy közjogi állást képvisel, saját egyéni felfogását, talán könnyed gondolkozását is félre kell tennie és a legrigorózusabb szempontokból kell óvakodni abban a tekintetben, hogy az az állás, a melynek közjogi sulyát abban az időben képviseli, semmiféle tekintetben félremagyarázásokra, csorbitásokra az ő kezelése alatt ne vezethessen.

Különösen nekünk, a kiknek állandó százados veszélylyel szemben kell örökké óvakodnunk, a mely veszély abban áll, hogy a mi közjogi állásunk épségét és önállóságát folytonosan elhomályositani, Magyarországnak közjogi önállását csorbitani, megsemmisiteni akarják, mondom, különösen nekünk ezzel a veszélylyel és ezekkel a törekvésekkel szemben, bármily pártállásban legyünk is és bármily közjogi funkcziót végezzünk is, a legnagyobb óvatossággal, a legkörültekintőbb gondossággal kell teljesitenünk őrködő kötelességünket. *Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Digitized by Google

Nem keresem, t. képviselőház, hogy mi lehetett czélja és tárgya azoknak a miniszteri tanácskozásoknak, a melyek Bécsben folytak. Megengedem, hogy fontos, talán sürgős teendők is voltak, a melyeket a miniszter urak és a miniszterelnök ur elég időhöz kötötteknek tartottak arra nézve, hogy sürgősen intéztessenek el. Ilyenek lehetnek a hadműveletek, a melyek a két állam részéről és a hadvezetőség részéről a közel jövőben terveztetnek és véghezvitetni szándékoltatnak; talán azoknak megállapitása a közös hadvezetőséggel való egyetértésben kivánta meg a tanácskozásokat; lehet, t. képviselőház, hogy azoknak a kereskedelmi szerződések megindításának kérdése, a melyekre nézve most már javaslatokat is látunk beterjesztve, lehet, hogy ezeknek formái, az ezekben való irányvétel és a munkásság megkezdésének megbeszélése képezték a tanácskozások tárgyát; lehetséges, hogy belpolitikai kérdések, a melyekről tudjuk, hogy a t. kormányra nézve igen sürgőseknek tünhettek fel. De bármily fontos és bármily időhöz kötött agendák voltak is e tanácskozások tárgyai, egyáltalában el nem ismerhetem, hogy bármily sürgősség azt a közjogi szigoru rendelkezést és parancsot megsérthetné, hogy Magyarországon minden közjogi hatóságnak és a minisztériumnak is csak az ország területén belül van székhelye és másutt közjogi funkcziót nem teljesithet. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

Megengedem, hogy a delegácziónak működése a miniszter uraknak, különösen a miniszterelnök ur tartózkodását Bécsben bizonyos tekintetben indokolttá tette, de ha esetleg a delegácziónak tárgyalásait egy-két napra felfüggesztették volna is, vagy ha a miniszterelnök ur jelen nem létében ülésezett volna egyikmásik albizottság, vagy történtek volna más tárgyalások, akkor is helyesebb lett volna, hogy a szóban forgó ügyek kedvéért a miniszterelnök ur utazzék inkább Budapestre és a kérdéses minisztertanácsot itt tartsák. Ez tehát nem indokolható és nem menthető *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)* semmiféle, megengedem, még bona fidessel sem, a mely az idő és alkalom felhasználását akarja ebben a kérdésben előtérbe állitani.

De bátor vagyok, t. képviselőház, ebben a tekintetben a törvény világos intézkedésére hivatkozni. Szerintem a kérdés oly nagy fontossággal bir, hogy a törvény valódi intézkedéseit és szavait mindnyájan kell, hogy mérlegeljük és figyelembe vegyük.

Az 1848:III. t.-cz. a független magyar felelős miniszterium alakitásáról ebben a tekintetben a következőket rendeli el. A 3. szakasz igy szól: Ő Felsége a végrehajtó hatalmat a törvény értelmében független magyar miniszterium által gyakorolja, s bármely rendeletei, parancsolatai, határozatai, kinevezései csak ugy érvényesek, ha a Budapesten székelő miniszterek egyike által is aláiratnak. *(Igaz! a baloldalon.)* Ez tehát még a király intézkédéseit is határozottan attól teszi függővé, hogy nem máshol, hanem kizárólag Budapesten székelő *(Felkiáltások a jobboldalon: Székelő!)* miniszter által történjék az ellenjegyzés. *(Mozgás a jobboldalon.)*

Az 5. §. *(Halljuk! a baloldalon.)* igy szól: A miniszterium székhelye Budapest.

Ezek, t. ház, oly kategorikus, egyenes és határozott kijelentések, a melyeknél fogva szerintem közjogi funkcziót, különösen minisztertanácsi határozatokat hozni és gyakorolni egyáltalában nem lehetséges másutt, mint az ország szivében, az ország fővárosában, a törvény által megállapitott székhelyen, s ennek következtében a székhelyet kényelmi szempontokból vagy bárminő okból egyes napokra vagy alkalmakra máshova még az ország területén belül sem szabad, egy idegen állam területére pedig még kevésbbé lehet áttenni. Ha ennek a horderejét el akarjuk képzelni, gondoljunk csak az idegen államok és népek helyzetére, hogy milyen felfogással találkoznék pl. Francziaországban annak a miniszteriumnak és miniszterelnökségnek az eljárása, a mely miniszteri tanácskozást tartana Berlinben, Londonban, vagy más államban. *(Zaj.)* Milyen megitélés alá kerülne, ha csak egy kis állam kormánya is megkisérelné az állam szuverén jogaival és különállásával össze nem férő azon eljárást, hogy pl. Bukarestből átmenne a román kormány Belgrádba, Belgrádból Szófiába, vagy más államba. Még fontosabb ez nálunk, a kik örökké annak a veszélynek vagyunk kitéve, hogy a bécsi központositással fenyegetik Magyarország közjogi helyzetét. Tudjuk, hogy milyen féltékenységgel voltak az eddigi országgyülések még csekélyebb jelentőségű dolgok iránt is. Mikor Pozsonyban volt a dikaszteriumnak, az országgyülésnek székhelye, az első lépése volt a megerősödött magyar közjogi rendezkedésnek az, hogy áttették mindezeknek a székhelyét Budapestre, az ország fővárosába. Még a határszélen sem hagyták meg, nehogy idegen befolyás érvényesüljön, a mely káros visszaélésekre és félreértésekre vezethetne.

Vagyok bátor ezzel a ténynyel kapcsolatban rámutatni néhány körülményre, melyek 1867 óta meglehetős közömbösek és — azt kell mondanom — bünös lelkiismeretlenséggel ezen a téren már előállottak és máris visszafejlődéseket idéztek elő. Itt van elsősorban a delegáczió fontosságának, hivatásának, jogkörének teljesen hamis beállitása, hamis hatásköröknek és helyzeteknek a delegáczió részére való megkövetelése. A delegácziót a Deák által megalkotott közjogi rend világosan az országgyülés egy regnikoláris bizottságának küldötte ki, melynek feladata egy másik állammal közös érdekü ügyeket évenkint tárgyalás alá venni és bizonyos ellenőrzést gyakorolni. De annak más jelentőséget, mint hogy számszerint megállapitja ezen közösügyek ressortjában a tételeket és azokat az országgyülés

Digitized by Google

elé terjeszti majdan a költségvetésbe való végleges beállitás végett, a 67-iki törvény meg nem állapitott. Látjuk, hogy ez a bizottság évről-évre mint akarta és kisérelte meg sikerrel a saját állásának közjogi méltóságát, különösen a külföld előtt oda felemelni, hogy egy bizottságnak szerényebb nivójáról egy valamennyire czentrál-parlament nimbusát nyerje el. A mi semmi bizottsággal nem történik meg, a delegáczió a király ő Felsége által trónbeszéddel nyittatik meg, erre üdvözlő felirások intéztetnek a felséghez, ünnepélyes beszédek tartatnak, s ez mind azt mutatja, hogy a delegáczió magát bizonyos nagyzási hóbort alapján átalakitja egy magasabb rangu és nagyobb funkcziókat végző bizottsággá, mint a minőnek a törvény valósággal megállapitotta.

Ott van még ezen a téren, t. ház, a közös miniszteriumoknak a szereplése. Tudjuk azt, hogy ezek a közös miniszterek épen csak czélszerűségi szempontból lettek megállapitva azoknak a közösügyeknek a vezetésére, a melyek Ausztriára és Magyarországra nézve közös érdekűeknek ismertettek fel. Ha azt találta volna Magyarország akkori törvényhozása, hogy nekünk külön hadügyminiszterünknek, külön külügyminiszterünknek kell lennie, akkor egyszerűen mind a két állam beállitotta volna saját miniszterei körébe ezen állások szervezését. Azonban, ha helyesnek is látta ezt közös organumok által elláttatni, de nem képzelhette el, hogy ezek a két állam miniszteriumának, ezen nagy közjogi hatóságnak, quasi fölébe emelkednek és mint birodalmi miniszterek fognak szerepelni, a kik mellett az egyes államok miniszteriumai bizonyos mértékben alsóbbrendü állást foglalnak el. A t. miniszterelnök ur ezt tagadásba méltóztatik venni, de ennek vannak tünetei; én csak kettőre leszek bátor rámutatni.

Gyakorlati tények azok, hogy midőn a delegációk folytatják tárgyalásukat, — én jelen voltam ott több éven keresztül — ott ülnek a miniszteri padokon a közös miniszterek és azok képviselői, a magyar miniszterek pedig háttérbe szorulnak. Még a miniszteri asztaloknál sem foglalnak helyet, mintha alárendeltebb szerepük lenne. Széll Kálmán idejében felszólalásom alapján bizonyos mértékben javulás történt e tekintetben. Továbbá az idők folyamán lassan kifejlődött az, hogy közös miniszteri tanácskozások tartatnak, és ha ezek nem eszközölhetők ő Felsége jelenlétében, akkor a külügyminiszternek, mint quasi birodalmi kanczellárnak elnöksége alatt tartatnak. Ennek következtében ezek a miniszterek az ő közjogi állásukat nemcsak maguk fogják fel ferde világitásban, hanem a külföld előtt is ferde világitásban tünik fel az, ugy t. i., hogy a magyar miniszteriumnak megvan az állam belügyeiben bizonyos önálló autonom hatáskörük, de a nagy czélokat, a birodalmi érdekeket azok a közös miniszterek reprezentálják és teljesitik.

Még egy harmadik tényt kell a miniszterelnök urnak talán tagadó felfogásával szemben felhoznom, és ez az, hogy minden időben, midőn Magyarországon válságossá válik egyes kormányok helyzete, ezen állások betöltésénél a király akaratának irányitását azok a közös miniszterek befolyásolják, a kik teljesen alárendelt szerepet kellene, hogy betöltsenek. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem lehet titkot csinálni és szemet hunyni az elől, hogy ezek a körök Magyarország sorsára nagy befolyással vannak, mert csak azok az államférfiak alkalmasak a kormányszékek betöltésére, a kik birják akár a külügyminiszternek, akár a hadügyminiszternek, akár a hadvezetőség fejének, a vezérkari főnöknek, tetszését, bizalmát, és ezeknek vignettája, girója mellett nyerhetik el állásukat. Ezek oly tények, melyek azt igazolják, hogy ezek a közös miniszterek az ő resszortminiszteri székükről leléptek, a melyet a törvények kreáltak részükre, és felállottak egy magasabb polczra, a birodalmi miniszteri állások polczára, és ebből a szempontból ledegradálták a magyar miniszterium közjogi állását.

1867 óta ebben az irányban károsan érvényesült először a delegáczió szerepkörének túlságos, helytelen irányban való megnövekedése, másodszor a közös miniszterek állásának szintén káros irányban való fejlődése, harmadszor azon közös miniszteri tanácskozások keletkezése. Egyáltalán nincs semminemü közjogi alap, közjogi jogosultság és intézkedés, a mely szabaddá és lehetővé tenné azt, hogy magyar miniszterek közjogi kapcsolatban vagy szervezetben oda menjenek közös miniszteri tanácskozásokra és résztvehessenek akár ő Felségének, akár a külügyminiszternek elnöklete alatt bizonyos határozatok meghozatalában.

Hiszen tudom azt, hogy minden államban vannak olyan helyzetek, és idegen államokkal, különösen Ausztriával van ezernemü érintkezésünk és kell is ezekben tanácskozásokat folytatnunk. De nagyon szerencsés és helyes dolog volna az, ha az illető miniszter és miniszterium az ő ügykörébe eső teendőket, ép ugy mint más államokkal szemben, Ausztriával szemben is kiküldöttek és küldöttségek utján intézné el. Ez már annyival inkább kivánatos volna, mert akkor a miniszternek a mérlegelés, tanácsosai tényeinek felülbirálata még mindig több időt adna a meggondolt és helyesebb döntésre. Saját személyében való tanácskozás még a resszortminiszteriumnak sem volna helyesen megengedhető, legfeljebb még azt lehetne eltürni, hogy a kereskedelmi miniszter a maga osztrák kollégájával bizonyos megbeszéléseket és efféle nem hivatalos jellegü tanácskozásokat folytasson. Ez is káros; de hogy közös formális miniszteri tanácskozások tartassanak, az egyenesen sérelem, az egyenesen a magyar közjogi állás függetlenségének és önállóságának megtagadása, a mit a 67-iki törvénynyel indokolni nem lehet.

Digitized by Google

Mikor már idáig fejlődtek a dolgok, akkor jött a t. miniszterelnök ur kormánya, a mely megteremtette azt, a mit eddig az én tudtommal még nem csináltak, hogy t. i. a magyar miniszteri tanácskozásoknak székhelyét is Bécsbe tette át bizonyos időre. Napokon keresztül előre félhivatalosan közzétett tudósitások jelentették, hogy miniszteri tanácskozások fognak tartatni, hogy Bécsbe megérkeztek az összes miniszterek, azoknak tanácskozásairól jelentések adattak ki a lapok részére, másnap folytatták a tanácskozásokat és a következő napok valamelyikén ismét folytatást nyertek a tanácskozások. Ezt közömbösen venni, szemet hunyni az előtt, hogy ezek Magyarország közjogi állására nézve sérelmesek, nem lehet. Ezt meg lehet mindenkinek tennie, de nem szabad megtennie elsősorban a parlamentnek, és nem szabad megtennie azon állás viselőjének sem, a kinek a legkényesebben, a leggondosabban és a legféltékenyebben kellene azon őrködnie, hogy az ő viselkedésével Magyarország közjogi rendje semmiféle sérelmet ne szenvedjen.

Ily közömbösség — hogy másnak ne nevezzük — nem egyéb, mint lekicsinylése az egész kérdésnek. Nem lehet azzal előállani, hogy az egész dolog kicsinység, hogy Bécsben voltak a többi miniszterek és azért tanácskoztunk ott; hogy fontos, sürgős dolgokról volt szó; hogy nincs annak semmi különös foganatja, és majd külön fogunk erről rendelkezni és tanácskozni, az időnket hasznosan eltölteni, sürgős kérdésekben állást foglalni a haza javára jó, eredményes és üdvös dolog. Ezzel a felfogással nem lehet előállani, különösen a mikor hozzá kell tennünk, hogy semmiféle különös sürgősségét a dolgoknak el nem ismerjük, mert azoknak a hadügyi vagy keseskedelmi dolgoknak is egy-két nappal való elhalasztása semmiféle veszedelmet ebben a kérdésben nem jelentett és nem tette szükségessé, hogy ebben a kérdésben a miniszteri tanácskozások Bécsben megtörténjenek. *(Ugy van! balról.)*

De ha sürgős lett volna is, egyáltalában nem lett volna szabad sérteni e tekintetben a törvény világos rendelkezéseit, és a miniszterelnök urnak ezekről megfeledkeznie nem lett volna szabad. Az ilyen közömbösségek, megengedem, hogy egy jobb nemzedéknek, egy jobb korszaknak tisztább, erélyesebb, határozottabb, a magyar közjog iránt méltóbb felfogásában majd el fognak talán pusztulni, ha egy uj nemzedék jön és egy uj politikai nemzedék nő majd fel; de ne feledjük azt, hogy ezek bizonyos szilárd rendet nyernek épen a 35 éves vagy még régibb gyakorlat folytán.

Hiszen látjuk, hogy a 67-iki törvény eredeti rendelkezéseinek végrehajtása a hadügy terén micsoda nehézségeket támaszt, épen azon érveknél fogva, hogy ha 35 vagy 37 éven keresztül ez a dolog igy történt, mi okozza azt, hogy a nemzet most követeli ezeket olyan intenzivitással. Látjuk tehát, hogy ezek a helytelen és káros intézkedések megrögződtek és stabilokká váltak. Egy későbbi nemzedéknek, a mely nem veszi közömbösen, megengedem, hogy módjában áll majd ezeket helyrehozni, de gondolják meg, hogy milyen evolucziók árán szokták az ilyen dolgokat visszacsinálni és szoktak ilyen rendezkedések bekövetkezni. Mennyi áldozatot, az ország károsodását, sokszor a vérnek patakokban való folyását szokták előidézni, hogy ilyen közömbös korszakoknak és a közönyös államférfiaknak visszaéléseit, azt a bünös közönyt, a mely ilyen eredményt idéz elő az ország közjogi rendjében, megreparálni a későbbi nemzedékek vannak hivatva és a mi csak áldozatok és a nemzet részéről hozandó nagy rázkódtatások árán lehetséges.

Ezek azok, t. képviselőház, a melyek reánk nézve föltétlenül szükségessé teszik, hogy mi a t. miniszter urtól, ebben az irányban ezen tanácskozásokra nézve felvilágositást kérjünk. *(Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csenget.)* Mert mindaddig, t. képviselőház, a mig ezeknek a felfogásoknak a kifejezését látjuk azokról a miniszteri padokról és a mig ezen irányban tiszta és világos megállapodások nem lesznek, mindaddig az az általa kivánt állapot, hogy közjogi viták pedig Magyarországnak állami és alkotmányos rendjét ne zavarják meg, a mit épen a miniszterelnök ur hangoztatott, be nem következhetik. Mert ily tények azok, a melyek örökké szemébe dobatnak a nemzetnek és szemébe dobatnak azoknak a pártoknak is, a melyeknek hivatásuk és kötelességük ezen irányban különös éberséget tanusitani; ezek azok a tények, a melyekkel szemben reparácziót kell keresni, a melyeket mint sérelmeket kell oda állitanunk és a mely irányban a megoldást és rendezést abbahagyni nem lehet; ezek azok a sértő tények, a melyek nélkül Magyarország közjogi rendjében ezen vitatkozásnak a kérdései nem is merülnének fel oly sürü mértékben, mint a minő mértékben azt most tapasztaljuk. *(Ugy van! balról.)*

Ez volt főleg arra a kérdésre, a magyar miniszteri tanácsoknak egy idegen államban való tartására nézve a kérésem a t. miniszterelnök urhoz, és én azt hiszem, hogy ilyen tényeknek a bekövetkeztekor nem várhatja a t. miniszterelnök ur azt, hogy azok a küzdelmek, a melyeket a nemzet egy éven keresztül folytatott bizonyos nagy czélok elérésére, lelohadjanak. Mert épen a mikor ilyen kéréseket intéz a harczolókhoz, hogy hagyják abba ezen küzdelmet, akkor ezen tények, a melyek előálltak, mind csak azt motiválják, hogy ha eddig nem lett volna ilyen küzdelem, akkor azt fel kellene venni most, meg kellene legalább azt ujitani a t. miniszterelnök urral szemben. *(Ugy van! balról).*

Azok a javaslatok, a melyek itt ma beterjesztettek, a melyek engedményeket akarnak adni egyes osztályoknak — megérdemelt engedményeket — ezek mind csak azt mutatják, hogy a

Digitized by Google

midőn a nemzet jogai mellett kitart és követelésekkel áll elő, akkor ezeknek lehető félretolásával egyéni érdekeknek kedveznek *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* és az egyéni érdekeknek előretolása az, a melylyel a kormányzat a megoldást keresni akarja. Nem uj dolgok ezek, t. képviselőház, és ne méltóztassék tőlünk azt várni, hogy ezek előtt meghajoljunk, a melyek sok hasznos és egészséges intézkedést tartalmaznak, de a melyekre nézve a legszomorubb az, hogy a kormány csak ilyen küzdelem után gondol azokra, és nem az ő kormányzati tevékenységének rendes sorozatában következik be ezek megoldása; hogy ő maga is elismeri, hogy 25 évnek meddősége és elhanyagolása után és csak akkor gondol azokra, a mikor a nemzeti lelkesedés kivánja azokat és akkor is csak mintegy aranyakat hint el, a melyek után való kapkodás közben épen ezen helyes iránytól akarja a nemzetet eltériteni a maga utjában.

Tőlünk kivánják, t. képviselőház, a küzdelemnek abbahagyását akkor, a midőn a miniszterelnök urnak rövid pályafutásából látjuk azt, hogy a Sybilla-könyvek módjára egyet-egyet eldobál azokból a programmpontokból, a melyekkel annak idején a nemzet elé állott. Először a kilenczes bizottsággal szolidaritást vállalt, és azután rögtön eldobta az ott megállapitott programmból a legbecsesebb kincset, midőn a hatalom birtokához jutott, és a midőn végre idejött elénk és határozott kijelentéseket tett, programmpontokba foglalva, hogy a t. szomszédainktól a küzdelem megszüntetését kieszközölje, egész határozottan benne volt a magyar zászlónak, a magyar vezényszónak, a magyar közjogi állásnak megfelelő módon való megoldása, benne volt a katonai igazságszolgáltatásban a magyar nyelv érvényesülése, s ezeket Bécsben a miniszterelnök ur egyszerüen elejti, ezeket a kérdéseket ez idő szerint nem kivánja megoldani, hanem objektiv időkre akarja halasztani. *(Zaj balfelől.)* Pedig az egész kérdés csak ebben az »ez idő szerintiségben« volt, mert sem az urak, sem senki nem mondja ebben az országban, hogy Magyarországnak közjogi önállóságát, czéljait, legalább a távolabbi jövőben, nem akarják érvényesiteni; ezt helyesnek tartja a t. túloldal is, szive mélyén rejtegeti minden magyar ember, mert a magyar államélet teljes kiépitése, feltételezem, még a miniszterelnök ur lelkében is benne van.

De a politikának épen az a jelentősége, hogy egyes időkben, ez idő szerint bizonyos konkrét czélokat tüz ki, a melyeknek megoldását már most helyesnek találja. A t. miniszterelnök ur a leszereléssel szemben ennek a két kardinális kérdésnek a megoldását épen ez idő szerint vállalta; de most Bécsben egyszerüen, nyiltan és czinikusan azt mondja, hogy ezek a kérdések ez idő szerint nem alkalmasak a megoldásra, tehát objektiv időkre kell őket halasztani; elég volt három hónap alatt a nevelés terén bizonyos engedmények keresztülvitele: a többit nem tartja magára nézve ez idő szerint kötelezőnek.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Egy szó sem igaz belőle! Ne tessék ferditeni!

Holló Lajos: Beszédeinek hű olvasása világosan igazolja ezt a felfogást,

Gabányi Miklós: Körbertől függ, hogy miniszterelnök maradhasson! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Holló Lajos: Kérem, azt mondta a miniszterelnök ur — és nagyon szeretném, hogy ha megczáfolna, — hogy ez idő szerint megoldatik a katonai nevelés kérdése; nem oldatik meg ez idő szerint — de nem ad graecas calendas, hanem objektiv időkre halasztatik el — a két nagy fontosságu programmpont: a büntető igazságszolgáltatásban a magyar nyelv érvényesülése és a jelvénykérdés.

B. Kaas Ivor: Közös jelvényekkel!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt mindig igy mondottam!

Holló Lajos: A miniszterelnök ur a harczot egy programm ellenében akarta beszüntetni. A nagy fellángoló küzdelemért, azokért a nagy áldozatokért, a melyeket a nemzetnek az egy éven át tartó törvényenkivüli állapotért kellett hozni, megigérte ezeket a programmpontokat, a melyeknek ez idő szerint való megoldását kivánták és igy azokat a miniszterelnök urnak tetszése szerinti időhatározatokra eltolni egyáltalában nem volt jogában. *(Igaz! Ugy van! balfelől. Mozgás jobbról.)*

De mi erősitsen meg még minket ezenkivül abban, hogy e küzdelemben épen most lássuk a miniszterelnök ur programmjában és működésében azokat a garancziákat, a melyek a további harcztól való elállásra birhatnának bennünket? Hiszen épen a miniszterelnök urnak a delegáczióban való szereplése mutatta azt, hogy a mit ott még egyáltalában nem kiséreltek meg politikusok, hogy t. a belügyi politikának minden nuanceát átplántálják a delegáczió szinterére, azt épen a miniszterelnök urnak heves és indokolatlan fellépése megtette. *(Ugy van! balfelől.)* Hozzá még milyen alapokon? A miniszterelnök ur egyenes támadást intézett azon programm és azon nemzeti követelések ellen, a melyeket gr. Apponyi Albert képviselő ur magáévá tett. *(Éljenzés balfelől.)* Ott, a delegáczió szinterén, a közös miniszterek jelenlétében, a külföldnek feszült figyelme mellett egy ilyen nemzeti iránynak meggyanusitása, megtámadása, megsértése nem eredményezhet mást, mint hogy világosan arra enged következtetni, hogy az ilyen miniszterelnök azoknak a hatalmaknak befolyását akarja magának biztositani, a melyeknek nézeteivel, támogatásával iparkodott azon helyet elfoglalni.

Én senkinek még a delegáczióban a nemzeti ügy szempontjából olyan szánalmas szereplését nem láttam, mint a t. miniszterelnök urnak. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* A mi-

Digitized by Google

kor még szó sem volt a katonai köröknek arról a törekvéséről, hogy a létszámot emeljék, a miniszter ur hangot adott annak a kivánalomnak, hogy mit kellene mindent a hadseregben tenni, fel kell emelni a létszámot, emelni a költségeket, mert a hadsereget harmoniába kell hozni a külföld hadseregeivel. A t. miniszterelnök ur érvényesitette a szavát a delegácziókban, de mindig a magyar nemzeti követelések ellenében, most pedig előáll és támadást intéz, támadást belügyi kérdésekben, azok ellenében, a kiknek eljárását talán taktikai szempontból lehet kifogásolni, de a kik czéljának nemességében, nemzeti tartalmában senki soha kételkedni nem mert. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Ezek legyenek olyan dolgok, a melyek minket arra birjanak, hogy a további küzdelemtől elálljunk? Ez olyan vérmes reménység volna, a melyet sem a miniszterelnök ur, sem más megindokolni nem tudna.

De ott van utoljára a házszabályok kilátásba helyezett reformja, a melyet a miniszterelnök ur heteken keresztül sajtójában is, pártkörében is hirdetett és a melynek nemcsak az a czélja, hogy a maga kormányzatát biztositsa ilyen háborgatások ellen, hanem a melynek bevallott czélja az, hogy későbbi időkre is, a miniszterelnök ur szerint mutatkozható anarchikus tünetek, tehát a nemzeti ellentállás élét letörje, hogy Magyarországon épen ezekben a kérdésekben, a melyek az ország egyedüli közjogi biztositékait képezik, lehetővé tétessék a hatalom kirendelt emberének, hogy akaratát minden akadály nélkül vihesse keresztül. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Rendet teremteni annak a révén, hogy a magyar nemzeti ellentállás lehetőségét megszüntessék, nemcsak most, de a jövőre is, még ha ezzel szemben nagy reformokat hozna is a miniszterelnök ur: mi ehhez a rendcsináláshoz még csak passziv viselkedésünkkel sem járulhatunk hozzá, hanem a legszélsőbb ellentállást fejtjük ki ellene. Minden államban lemondhat a parlament rendelkezési jogának bizonyos mértékéről, szabhat magának korlátokat időben, tárgyban is, hogy működése hatályosabbá váljék, de épen Magyarország viszonyai között, a mikor ez az ország nincsen összeforrva dinasztiájával és a dinasztia nincsen összeforrva a nemzet egész lényével, jövőjével, érzelmeivel és hivatásával, a mikor tehát neküle garancziákat kell keresnünk épen a hatalommal szemben, a melyről azt látjuk, hogy túllépve jogkörének határait, átveszi a nemzetet illető jogokat is, hogy nemcsak vétójával, hanem kormányok ideküldésével, a többség összealkotásával, a parlament feletti uralmat is birja: mi a parlamentnek semmiféle jogáról le nem mondhatunk, mi a nemzeti védekezésnek egy fegyverét sem adhatjuk ki a kezünkből, *(Helyeslés balról.)* a nemzeti küzdelem egyetlen garancziáját sem adhatjuk fel, bármennyire tessék is az a miniszterelnök urnak. Hiszen még a túloldalról kikerült kormányok közül sem akadt eddig egyetlen egy sem, a mely a parlament jogainak korlátozására gondolt volna, csak épen a miniszterelnök ur volt az, a ki még a Bánffy-féle obstrukczió idején felvetette ezt a kérdést és a ki most Bécs felé azzal akarja magát kedvessé és nélkülözhetetlenné tenni, hogy igenis fog oly intézkedéseket keresztülvinni, a melyek ebben az irányban a parlament további ellentállását és további küzdelmét lehetetlenné teszik. Ez a bizalom, a melyet fent keltett, adja az ő kezébe a kormánypálczát és ezzel a kormánypálczával akar megfenyegetni bennünket és akarja megfenyegetni a nemzeti ellentállást, hogy az a későbbi időkben többé fel ne támadhasson.

Ennek következtében azt hiszem, t. ház, az első kötelesség, a melyet nekünk, mint magyaroknak és mint nemzeti jogokért küzdő egyéneknek és politikusoknak teljesitenünk kell, az, hogy a t. miniszterelnök ur ilyen tényével szemben a legszélsőbb ellentállást fejtsük ki. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Azok a miniszteri tanácskozások, a melyeket Bécsben folytattak, és a melyeknek sérelmeit itten kifejtettem, meggyőztek bennünket arról, hogy a t. miniszterelnök urban a közjogi érzék megvédeni saját pozicziójának kötelességeit és hivatását, nincs meg; még a legjobb szándék mellett is ez az érzék kihalt belőle.

Ennek következtében, minthogy a kormányzás az ő kezében jó kézbe letéve nincs, mi a további ellentállástól el nem állhatunk. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! A t. képviselő ur most elhangzott nyilatkozatában valósággal megemlékezett mindenről e kerek világon egy napirend előtti felszólalás keretében. Én nem fogom őt erre a térre követni, mert, azt hiszem, a házszabályok szellemében csakugyan nem az folyik, hogy napirend előtti felszólalások révén bevonjunk a vita keretébe mindenféle kérdést *(Helyeslés jobbfelöl. Mozgás balfelöl.)* és ezáltal megakaszszuk a napirenden levő ügy tárgyalását.

Ennek folytán igen röviden *(Zaj balfelöl. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)* szándékozom jelenleg végezni a képviselő ur felszólalásának legnagyobb részével, fentartva magamnak a szerencsét, hogy az ott emlitett kérdésekre visszatérjek akkor, a midőn annak helye lesz.

Most csak két rövid megjegyzésre szoritkozom, *(Halljuk! Halljuk!)* mielőtt válaszomnak tulajdonképeni tárgyára térnék át. Az egyik a képviselő urnak egy olyan kijelentése, a melylyel azután teljesen egyetértek. A képviselő ur azt mondja, hogy a parlament mindenütt a világon lemondhat rendelkezési jogáról, csak épen a magyar parlament nem. Tökéletesen igaza van. És épen ez vezet engem azon meggyőződésem követésében, hogy igenis a magyar par-

Digitized by Google

lamentnek a maga rendelkezési jogát biztositania kell a maga számára, s nem szabad engedni, hogy egy törpe kisebbség konfiskálja ezt a jogát. *(Élénk helyeslés jobbfelöl. Zaj a baloldalon.)* Azt hiszem, a parlament rendelkezési joga elsősorban abban nyilvánul és abban kulminál, hogy a parlament csakugyan működhessék, akaratát kifejezésre juttathassa és érvényesithesse. *(Élénk helyeslés jobbfelöl. Zaj a baloldalon.)*

Másik megjegyzésem pedig vonatkozik arra, hogy a szabadelvü pártnak és a kormánynak a katonai kérdésekben elfoglalt álláspontja mindenben ma még végrehajtva nincs. Erre nézve ismételhetem azokat a kijelentéseket, a melyeket az előbb tettem. Ezekhez ragaszkodom, de sem azokba többet belemagyarázni nem engedek, sem abból valamit letagadni nem szándékozom.

Én azt mondtam — és ezt ismétlem, hogy ez a kormány három hónapi működése alatt néhány másodrendü, bár nem jelentéktelen kérdésen kivül megoldotta mindazokat a kérdéseket, a melyek a tisztképzés reformjával állanak kapcsolatban. *(Ugy van! Ugg van! a jobboldalon.)* És azt mondottam, hogy ez három hónapi működésre nem kicsinyelhető, és a kormánynak azért szemrehányás nem tehető, hogy van még két fontos pontja a programmnak, a melyek három havi idő alatt meg nem oldattak. Igenis, hozzátettem azt is, hogy azt az ideges állapotot, a melyben minden faktor, melynek beleszólása van e kérdésbe, volt a közelmultban, nem találtam alkalmasnak arra, hogy ezen pontokban a döntést provokáljam. De kijelentettem akkor és kijelentem most, hogy azt az obligót, a mely e két pont elvállalása által a kormányt éri, teljes mértékben fentartom *(Helyeslés a jobboldalon.)* és ezen kérdést hosszu ideig huzni-halasztani nem szándékozom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek után, t. képviselőház, áttérek a delegáczionális és a minisztertanácsi bécsi atrocziásokra, a melyekről a t. képviselő ur megemlékezett. *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Talán felesleges is beszélnünk arról, hogy a delegáczió hatáskörét túllépte-e vagy sem. Túllépte volna a delegáczió hatáskörét abban az esetben, ha határozatokat hozott volna bármely olyan kérdésben, a mely nem vonatkozik magára a költségvetésre, vagy nem áll a költségvetéssel és az illető szolgálati ággal olyan szoros tartalmi kapcsolatban, hogy a dolog természeténél és a parlamenti eljárás szelleménél fogva a költségvetés tárgyalásával összekapcsolható. Én azt hiszem, hogy a delegáczió határozatai ezen a határon túl nem mentek, és ugy tudom, ebből a szempontból a delegáczió működését az ott jelen volt ellenzéki t. tagjai a delegácziónak sem kifogásolták, sőt épen ezekben a diskussziókban kötelességszerüleg részt vettek. Az azután, hogy az eszmecsere, a diskusszió terén belevonattak és szóvá tétettek olyan kérdések is, a melyek a delegácziónak határozat tárgyát nem képezhetik, de belső szellemi kapcsolatban állottak azon határozat tárgyát képező kérdéssel, az ismét természetes, hiszen minden parlamentáris diskusszió a világon belevonja a határozat tárgyát képező kérdés megbeszélésébe mindazon kérdéseket, a melyek azzal belső összefüggésben állanak. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Azt hiszem tehát, abban az irányban, hogy a delegáczió bárminő tekintetben túllépte volna hatáskörét, a képviselő ur a bizonyitásnak még csak árnyékát sem képes felmutatni.

Hanem specziálisabb sérelmei vannak a képviselő urnak a magyar kormányra vonatkozólag. Kifogásolja mindenekelőtt azt a viszonyt, a melyben a magyar kormány tagjai a közös miniszterekkel állanak. És itt három körülményt hoz fel. Az egyik az, hogy a delegáczió termében hol és hogyan ülnek a miniszterek. *(Mozgás és derültség a jobboldalon.)* Hát engedjen meg nekem a képviselő ur, erre igazán nincs felelet; *(Zaj a baloldalon.)* ez olyan gyermekes szempont, *(Nagy zaj és ellenmondások a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* a melyre komoly embernek nem lehet szava. *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbról)*

A másik az, hogy a közös minisztereknek döntő befolyásuk van a magyar kormánykrizisek elintézésére. Ezt azután, t. ház, a legkerekebben vonom tagadásba és utasitom vissza. *(Zaj a baloldalon.)*

Hellebronth Géza: Az igazságot mindig el szokták tagadni! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engedelmet kérek, sokkal jobb kezekben van az alkotmány ezen részének megőrzése és gondozása, semhogy bárkinek szabad legyen azzal a gyanuval fellépni, hogy bárhol ott, a hol a magyar király magyar ügyekben intézkedik . . .

Bartha Miklós: Chlopy! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Egy hang jobbfelöl: Kegyelmi kérvény!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . más tényezőnek abba döntő befolyása lehessen, mint az erre a magyar alkotmány szerint hivatott tényezőknek, *(Helyeslés a jobboldalon.)* és azt hiszem, hogy nem volt és nem lesz kormányválság Magyarországon, a melyért való teljes alkotmányjogi felelőség elvállalására magyar politikai faktor ne akadjon. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Barabás Béla: Récsey is olyan volt!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A mint pedig szembenállanak az urak ilyen alkotmányos faktorral, ám tessék annak eljárását megtámadni. De engedelmet kérek, nincs joguk ilyen állitásokkal fellépni, a melyekben egyenesen a koronával szemben egy rút gyanusitás rejlik. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház!

Digitized by Google

B. Kaas Ivor: A király a felelős?

Gr. Tisza István miniszterelnök: A képviselő ur végül azt is kifogásolja, hogy a közös minisztertanácson való elnöklést a közös külügyminiszter ur szokta teljesiteni. Hát igaz, ez ugy van; utóvégre egy közös megbeszélésnek, egy közös tanácskozásnak kell, hogy elnöke legyen, és én ugy gondolom, nem volna czélszerü, ha akár magyar, akár osztrák kormányférfi volna az elnökléssel megbizva. *(Mozgás a baloldalon.)* Tehát a legtermészetesebb megoldás az, a mely, gondolom, eddig változatlanul követtetett, hogy ő Felsége a közös minisztertanácsokon való elnökléssel, a mennyiben nem személyesen elnököl azokon, a közös külügyminiszter urat szokta megbizni. *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Egy hang balfelől: A kanczellárt!)* Ebből azonban a világon semmiféle predomináns jogkör a közös külügyminiszter urra nézve nem származik. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbfelől.)* Ez sem többet, sem kevesebbet nem jelent, mint azon megbizatást, hogy ő a tanácskozásokat a közös minisztertanácsokon vezesse.

Nézzük meg már most egy kissé, hogy minők ezen közös minisztertanácsok, mert hiszen a képviselő ur kifogásolta magát a közös minisztertanácsok megtartását is. Teljesen igaza volna a képviselő urnak, ha olyan közös minisztertanácsok tartatnának, a melyekben az osztrák és magyar kormány résztvételével bárminő kérdésben is szavazattöbbséggel határozatok hozatnának. Ezt azonban már maga a közös minisztertanácsnak természete eleve kizárja. Ezen minisztertanácson semmi egyéb nem történik, mint a kérdéseknek a két kormány közötti megvitatása . . .

B. Kaas Ivor: És a jegyzőkönyveket mind aláirják. *(Zaj. Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . s megállapodásra jutás, a mennyiben az egyértelmüleg lehetséges. De a megállapodás soha másképen, mint egyértelmüleg létre nem jöhet. Ezen kérdések pedig, a melyekben a közös minisztertanács tartatik, egytől-egyik olyanok, a melyekben a két kormánynak egyértelmü megállapodásra jutniok kell, *(Felkiáltások balról: Kell!)* ha nem akarjuk azt, hogy a közösügyek egyáltalán megrekedjenek.

Kubik Béla: Osztrák érdekekben! *(Mozgás és zaj. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ennek a közös megállapodásnak minden körülmények között létre kell jönnie. Létre kell jönnie vagy a két kormány közötti irásbeli érintkezés utján, vagy az által, hogy a két kormány — rendesen nem in corpore; tudtommal egy sem volt a minisztertanácsban — de a két kormány kiküldöttei összejönnek; közvetlenül, személyesen beszélik és vitatják meg a kérdést, s igyekeznek a netaláni nézetkülönbségeket áthidalni és az egyértelmü megállapodást létesiteni.

B. Kaas Ivor: Ez már összbirodalom! *(Zaj. Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: És azt hiszem, hogy ezt a dolog természete igy hozza magával; ez a legczélszerübb, leghelyesebb megoldása minden ilyen függő kérdésnek. De nagyon természetes, hogy a magyar államra nézve kötelező elhatározást ebben a dologban a magyar kormány hozza a saját felelőségére, és a magyar kormány kell hogy magáévá tegye azokat a megállapodásokat, . . .

Kubik Béla: Ez a baj; hogy kell! *(Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . a melyekre a közös minisztertanács vezetett, hogy az egyáltalán kötelező legyen a magyar államra nézve. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Engedelmet kérek, engem az efféle kötölőzködések nem zavarnak . . . *(Zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Azt tudjuk!)*

Kubik Béla: Nem is zavarni akarom, csak fájdalmamat fejezem ki a felett, hogy ezeknek igy kell lenni. *(Derültség és zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . a parlament nivóját nem hiszem, hogy emelnék az effélével . . . *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Az ilyen »köll«-ök sem emelik! *(Mozgás. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne szóljanak minduntalan közbe!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . az illető képviselő uraknak szellemi nivóját pedig nagyon szomoruan jellemzik. *(Helyeslés. Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Kubik Béla: Nem vagyok kiváncsi az ön birálatára! *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Hogy gorombáskodni tud, azt tudjuk! *(Zajos derültség jobbfelől. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Most jövök a legsulyotabb vádhoz, a legiszonyubb hazaárulásához, a Bécsben tartott minisztertanácshoz. *(Zaj balfelől.)* Töredelmesen bevallom, hogy megtörtént a dolog. Gondolom, február 21-én tárgyaltuk t. barátaim és én a ma előterjesztett törvényjavaslatokat *(Egy hang balfelől: Bécsben?)* Budapesten! Még ez nem hazaárulás. Ez Budapesten történt. Reggeltől estig tartott a minisztertanács; de teljesen nem készülhettünk el, mert hiába megvan az a rossz szokásunk, hogy az ország fontos kérdéseit szeretjük alaposan megvitatni. *(Halljuk! Halljuk!)* Miután pedig különböző teendők miatt a rákövetkező hét derekán t. barátaim mindnyájan, egyedül t. barátomat, az igazságügyminisztert kivéve, Bécsben ugyis el voltunk foglalva, elhatároztuk, hogy a még hátralevő egy vagy két törvényjavaslatot Bécsben fogjuk letárgyalni. *(Egy hang*

Digitized by Google

balfelől: Igy tartják meg a törvényt?) És rávettük erre az igazságügyminisztert is.

Rákosi Viktor: Nagy közönség volt jelen a miniszteri tanácsban?

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... rávettük és elcsábitottuk t. barátomat, az igazságügyminisztert is, hogy kövesse el azt a hazaárulást, fáradjon fel Bécsbe, hogy azt a két javaslatot, a mely még hátra van, letárgyaljuk. *(Egy hang balfelől: Ez czinizmus! Zaj. Elnök csenget.)* Megtörtént az az iszonyu bün, gondolom, a mult szerdán, hogy a magyar kormány Bécsben tárgyalta le és állapitotta meg végleg két törvényjavaslatnak szövegét. De ott már téved a t. képviselő ur, mikor azt hiszi, hogy ennek a minisztertanácsnak folytatása is volt. *(Mozgás balfelől.)* Az igaz, hogy másnap este az udvari diszebéd után, a melyen én gyászom miatt nem vettem részt, t. barátaim engem felkerestek és ekkor, bevallom könnyelmüségemet, egy csésze teával is megkináltam őket; de ott azután beszéltünk diszebédről, szép asszonyokról, talán mellesleg politikáról is, de minisztertanácsot nem tartottunk. *(Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)*

A tárgyi tényálladék ezzel, gondolom, most már teljesen fel van deritve. Már most az a kérdés: bünt követett-e el a kormány akkor, a mikor Bécsben ezt a minisztertanácsot megtartotta? A képviselő ur azt mondja, hogy a kormány székhelye Budapest. Ezt körülbelül tudjuk mindnyájan, de tudjuk azt is, hogy a kormány ma is Budapesten székel, az összes kormányhatóságok itt funkczionálnak, összes rendeleteiket ezek itt adják ki; azonban a kormány egyes tagjai külön-külön, ugy a kormány tagjai együttvéve távozhatnak Budapestről, távozhatnak hivatalos kötelességükből kifolyólag, távozhatnak esetleg egészen magántermészetü ügyeik miatt, de mindenesetre távozhatnak ugy, hogy mindazokat az ügyeket, a melyekben intézkedniök kell, időszaki tartózkodási helyükről látják el, de azok természetesen a kormány székhelyén jelennek meg mint az illető hivatalnak kifelé joghatálylyal biró hivatalos kiadványai. *(Ugy van! jobbfelől.)*

Igy áll a helyzet az egyes miniszterek ténykedéseinél és igy áll a helyzet a minisztertanács ténykedéseire nézve is. A minisztertanács összegyülhet bárhol *(Mozgás balfelől!)* ott, a hol a körülmények szükségessé teszik. *(Mozgás és ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon!)*

Holló Lajos: Külföldön?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Összegyülhetnek belföldön, összegyülhetnek külföldön a miniszterek. *(Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon!)* A kérdés csak az, hogy a mennyiben a minisztertanács határozatai alapján a magyar államnak bárminő ténykedése indul meg, ez a ténykedés hivatalosan a magyar állam székhelyén, a magyar állam illetékes hivatalai utján történjék meg. *(Ugy van! jobbfelől. Ellenmondás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hivatkozhatom számos példára. Igen gyakori eset, hogy minisztertanácsok egyik vagy másik államférfiunak betegágyánál, falun tartatnak. *(Felkiáltások a baloldalon: Az más, de nem külföldön!)* Igen gyakori eset, hogy minisztertanácsok külföldön tartatnak. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Erre nézve a történelmi feljegyzések — fájdalom — nem elég biztosak.

B. Kaas Ivor: Háboruban! Győzelem esetén.

Gr. Tisza István miniszterelnök: De erős gyanum van arra nézve, hogy Mátyás király idejében ...

Rákosi Viktor: Mátyás király nem tartott Bécsben minisztertanácsot! Az hóditott!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Erős a gyanum, hogy Mátyás király is tartott Bécsben minisztertanácsot.

Bartha Miklós: Mátyás hóditani és nem kézcsókra ment oda!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hogyan?

Bartha Miklós: Nem hódolni ment oda!

B. Kaas Ivor: A norvég miniszterek nem mennek Stockholmba! *(Felkiáltások a jobboldalon: Vizet!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem arról van szó, hogy ki miért ment Bécsbe, hanem arról, hogy ha egyszer oda jutott, tarthat-e ott minisztertanácsot, igen vagy nem? Arra, hogy hódolni mentem-e vagy miért, abszolute nem szándékozom kiterjeszkedni, mert azt nagyon jól méltóztatnak tudni, hogy hivatalos kötelességem teljesitésére mentem a magyar delegáczió üléseire. *(Ugy van! jobbfelől.)* Abban a tényben, hogy bárhol a világon, a hol a magyar miniszterek épen együtt vannak, azok minisztertanácsba összejöhetnek, azok hivatalos kötelességeiket teljesithetik, azok megállapodást hozhatnak létre, a melyek azután az előirt uton és módon illetékes hatóságok hivatalos kiadványai utján effektuáltatnak, mondom, abban a tényben semmiféle jogsérelem a világon nincs, mert ez semmiféle törvényt nem sért, az alkotmány szellemébe abszolute nem ütközik és megvallom, igazán némi megkönnyebbüléssel és elégtétellel látom, hogy az a bünlajstrom, a melylyel a t. képviselő ur ellenem felléphetett, ebben a rettenetes sulyos vádban kulminál. *(Derültség jobbfelől. Mozgás a baloldalon.)*

Ha sulyosabb váddal a képviselő ur nem tud fellépni ellenem, azt hiszem, ezt még nagyon nyugodtan el fogom viselni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Holló Lajos: T. képviselőház! Részben személyes kérdésben, részben pedig szavaimnak helyreigazitása czimén kérek néhány szót.

A t. miniszterelnök ur elsősorban azt kifogásolta, hogy a napirend előtti felszólalásban hozattak fel ezek a kérdések elég kiterjedt mértékben. Én azt gondolom, hogy a magyar parlamenti életben mindig szokás volt, hogy valahányszor a parlamentnek szünetelése alatt sérelmek merültek fel, a melyeket a pártok

Digitized by Google

közjogilag elitélendőknek tartottak, azokat az első ülésen nemcsak egy párttag, hanem több képviselő felszólalása által mindig szóvá tették. Igy tehát sem uj térre nem léptünk, sem helytelen irányt nem követtünk, hanem parlamenti és politikai kötelesség volt részünkről, hogy ezeket a tényeket itt a képviselőház előtt szóvá tegyük.

A t. miniszterelnök ur azt mondta, hogy ő segédkezni fog abban, hogy a parlamentnek életműködése a rendes mederbe térjen vissza, a mi abban áll, hogy a többség akarata érvényesüljön és az elé semmiféle akadály ne gördittessék. Hiszen ez egy állandó parlamenti elv. Természetes, hogy a parlamentben a többség akaratának érvényesülni kell, de ezzel szemben a magyar törvényhozás mindig fentartotta azt a jogot, hogy a többség akaratával szemben kivételes időben kivételes czélokért mindig lehessen olyan ellenzéki küzdelmet folytatni, a mely ellentállást jelen. A t. miniszterelnök urnak kedves édes atyja adta elsősorban a példát arra, hogy a többség akaratának szembe lehet helyezni az obstrukczió fegyverét. Ő adta a példáját annak, hogy midőn egy kormány a választási törvényben az országnak parlamentáris szabadságát veszélyeztető tényt követett el, az ellen obstrukczióval élt. De hiszen obstrukczió volt Bánffy alatt, Széll Kálmán alatt, gróf Khuen-Héderváry alatt is, és egyetlenegy sem kereste a panaczeát abban, hogy intézkedést kell tenni, a mely egyáltalában lehetetlenné teszi a kisebbség részéről a parlamenti ellentállást, pedig mindannyian védelmezték a parlamentet, mindannyian nagy sulyt helyeztek annak működésére és mindannyian ott ülnek a miniszterelnök ur háta mögött. Csak a miniszterelnök urnak van fentartva a dicsőség, hogy fenyegetéssel és terrorizmussal akarja ezt a küzdelmet lehetetlenné tenni. *(Zaj.)*

Ivánka Oszkár: Nem hallunk semmit! Tessék csendet csinálni! *(Zaj.)*

Hellebronth Géza: Valóságos zsibvásár!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek.

Holló Lajos: Áttérek már most arra, a mire a miniszterelnök ur legtöbb sulyt helyezett, a közös miniszteriek szereplésére. A külügyminiszter cselekvésére nézve a t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy azt a helyet megbirálni, a melyet a közös miniszterek elfoglalnak, kicsinyeskedés és egyáltalában nem bir semmiféle befolyással az ő közjogi állásának vagy tekintélyének megállapitására. Ez — gondolom — egy teljesen téves felfogás, mert a solemnis formaságok oly kiváló jelentőséggel birnak, hogy sokszor épen ezek adják meg bizonyos közjogi állásnak karakterét. Az a fejedelem, a ki a trónon székel és nem másutt; az a képviselőházi elnök, a ki az elnöki székben van és nem másutt; azok a miniszterek, a kik ott ülnek a miniszteri székekben és nem azok háta mögött: mindezen formaságokkal közjogi állásuknak fényét és méltóságát fejezik ki. Ennek következtében a miniszterek mikénti elhelyezkedése és helyt foglalása mindenesetre elég jelentőséggel bir.

A t. miniszterelnök ur azt mondja, hogy a közös miniszteri tanácskozásokban azért helyes a külügyminiszter elnöklése, mert nem képzelhető, hogy akár az egyik, akár a másik miniszterelnök azt elvállalja. Mi részünkről egyáltalában nem tartjuk elképzelhetőnek és helyesnek, hogy bármikor is közös miniszteri tanácskozások tartassanak. Nekünk lehetnek érintkezési pontjaink, de ezek elintézhetők kiküldöttek és bizottságok által. Más államokkal is tárgyalnak vám- és kereskedelmi szerződésekről; igy tárgyalunk Németországgal, Olaszországgal és Franczia-országgal. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon).*

Elnök: Csendet kérek!

Holló Lajos: Vannak kiküldötteink, kik megállapodásokat eszközölnek. Ezen közös miniszteri tanácskozásnak közjogi rendünk szerint helyük nincsen. Vannak delegáczióink, melyek bizonyos teendőket végeznek, de közös miniszteri tanácskozások, mint hatóságok szervezve egyáltalában nincsenek.

A külügyminiszter elnöksége, a melyet a t. miniszterelnök ur maga is beismer, mert maga mondja, hogy vezetése alatt bizonyos megegyezések jöttek létre, azt igazolja, hogy ő kinőtt az ő közös miniszteri resszortszerepéből és lett birodalmi vezetőminiszter. Ha azt látnám, hogy mikor egyszer magyar minisztertanács van, akkor beczitálják a resszort-külügyminisztert, a resszort-hadügyminisztert, hogy vegyen abban részt és adjon felvilágositásokat, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* ha lesülyesztenék őt arra az állásra, a melyre méltó és ha a miniszterelnök lenne a kabinet feje és ő mint resszort-miniszter csupán tagja volna a minisztertanácsnak, ez lenne a helyes arányok visszaállitása. Ma arról van szó, hogy a magyar minisztert rendelik fel a birodalmi székvárosba, ott tartják meg ezeket a tanácskozásokat: ez az, a mit én teljes mértékben helytelennek és károsnak tartok. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur még kiterjeszkedik arra, hogy mi ezen közös miniszteriek válságainknál való tulságos befolyását panaszoljuk és azt mondja, hogy e tekintetben a koronát gyanusitjuk meg, hogy illetéktelen befolyást gyakorol és szokott modorában ismét védelmébe veszi a király személyét, hogy őt megvédelmezhesse azon illojális kirohanások ellenében, melyeket a korona ellen most is szokáshoz képest tanusitottunk. Az a miniszterelnök urnak ismert fogásaihoz tartozik, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy midőn a kormányok gyengeségét, alárendeltségét szőnyegre hozzuk, midőn a közös miniszterekkel szemben való helytelen és káros alávetettségét kiemeljük, akkor ő a koronának tekintélyét akarja velünk szembehelyezni, azt mondván, hogy mindezek a korona

Digitized by Google

tényei és ne éljünk — a mint ő magát kifejezte — rút gyanusitásokkal a koronával szemben. Sohasem a koronával szembe szegezzük mi támadásainkat, mert a kormányok kishitüsége és közönye az, a melyet ostorozunk, s melyet ebben az esetben is kifogásolunk.

A delegácziőban azt mondja, nem történt semmiféle irányban illetéktelen döntés és helytelen tárgyak felett diskusszió.

Hisz annak a révén, hogy előttem egy bizonyos költségvetés fekszik, s azzal kapcsolatban lehet diskussziókat folytatni, lehet határozatokat hozni, ezen költségvetésnek ezernyi és milliónyi tétele alapján összefüggésbe lehetne hozni olyan kérdéseket, a melyeket a törvény világosan kivett, vagy legalább világosan nem sorozott a delegáczió hatáskörébe. Pl. — csak egy esetet mondok — a katonai költségvetéssel a legszorosabb összefüggésben van az élelmezés kérdése. Az élelmezés kérdését az 1867 : XII. t.-cz. 12. §-a világosan magának a törvényhozásnak tartja fenn. Ennek következtében nagyon is vannak kérdések, a melyeket sem diskusszió, sem határozathozatal czéljából a delegáczió elé hozni nem szabad és nem lehetséges.

Áttérek végül magára a minisztertanács kérdésére. Megvallom, csaknem megdöbbentett engem a miniszterelnök urnak az a czinikus, igazán az ország közjogi érdekei iránt teljesen érzéketlen, azokat teljesen semmibe vevő és kicsinylő magatartása. *(Ugy van! balfelől.)* Mikor itt a törvénynek világos rendelkezése az, hogy a minisztertanácsnak székhelye Budapest, akkor a miniszterelnök ur egyszerüen a tea melletti fecsegés, a szép asszonyokról való diskurzus nivójára szállitja azt le, *(Ugy van! balfelől.)* hogy ott miniszteri tanácskozást tartanak, a melyre meghivják rendes meghivó mellett a távollevő minisztert, a ki Budapesten időzik és ott törvényjavaslatokat — nem is egyet, de kettőt — tárgyalnak le és azokra nézve megállapodásra jutnak. Ez a törvénynek világos rendelkezésébe ütközik, de magában az észszerüségben is annyi akadályát nyeri, hogy egy államnak minisztertanácsa áthelyezhesse a maga tanácskozási helyét egy idegen államba, annak székhelyére, különösen nálunk Bécsbe, hogy a ki nem érzi ennek lealázó, törvénytelen és alkotmányellenes voltát, *(Ugy van! balfelől.)* azzal szemben a mi kifogásaink alig birnak valami értékkel.

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Magában a saját lelkiismeretében és saját közjogi érzékében kellene a miniszterelnök urnak ezen tény sulyos sérelmét felismernie. Ha véletlenségből másutt lettek volna, ha egy kiállitás alkalmával Párisban időznének, oda czitálnák be az ott nem levő minisztert és ott tartanának miniszteri tanácskozást, vagy elmennének Moszkvába, Bukarestbe, vagy máshova és oda tennék át a miniszterium tanácskozásának székhelyét?

Ez a beismerés, bevallom őszintén, oly elszomoritó volt reám nézve, hogy ezt a miniszterelnök ur itt nyiltan kijelenti, hogy ott törvényjavaslatok vétettek tárgyalás alá, a melyet most a magam részéről sokkal sulyosabban tartok megitélendőnek, mint azt először képzeltem, mikor azt gondoltam, hogy bizonyos ügyeknek megbeszélése, vagy bizonyos kérdéseknek megvilágitása volt e miniszteri tanácskozásnak tárgya, nem pedig törvényjavaslatoknak tételes letárgyalása és azok feletti intézkedés.

Ezek oly dolgok, a melyeket a miniszterelnök ur közjogi felfogásában uj világitásként kell leszögezni és ha ő ezt ahhoz hasonlitja, hogy Mátyás király is tanácskozott Bécsben, *(Derültség balfelől.)* bocsánatot kérek, eltekintve attól, a mit gróf Apponyi Albert t. képviselő ur most mondott, hogy akkor még a 48-iki törvény nem volt meg, én egy kis különbséget is fel tudok jegyezni a história tanitása alapján: Mátyás király Bécsben tanácskozott, mint Bécsnek ura, de a miniszterelnök ur és társai ott tanácskoztak, mint Bécsnek szolgái. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a baloldalon.)*

Elnök: Günther Antal t. képviselő ur kért napirend előtt feltételesen szólási jogot és azt az elnökségtől megkapta. Ha tehát a képviselő ur azzal élni kiván, akkor méltóztassék. *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Elnökség?)*

Günther Antal: T. képviselőház! Tisztán és egyedül abban a kérdésben óhajtottam felszólalni, hogy Bécsben a minisztertanács tényleg megtartatott-e vagy sem? És én megvallom, magam is megdöbbenéssel hallottam a miniszterelnök urnak itt elhangzott megjegyzéseit. *(Helyeslés a középen és a szélsőbaloldalon.)* Teljesen igaza van a miniszterelnök urnak abban, hogy miniszterek jöhetnek, mehetnek Budapest és Bécs között; csak a minisztertanácsra nem áll ez, mert a minisztertanács jogi személy, a mely székhelyhez való kötöttséggel van szervezve és székhely nélkül nem létezik és nem működhetik. *(Helyeslés a középen és a szélsőbaloldalon.)* A t. miniszterelnök ur azt mondotta, hogyha esetleg háboru van, máshol is tartható minisztertanács. Megtörtént ez a porosz-franczia háboru idején. De megtörtént egy internaczionális jogelv alapján, a mely internaczionális jogelv azt mondja, hogy a hóditó sereg sarujának talpával vissi a honi földet az idegen országba és ha az a minisztertanács ott Versaillesben megtartatott, az honi földön, német földön tartatott meg. *(Élénk helyeslés a középen és a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök urnak az argumentácziója tehát egyáltalában nem áll és egyáltalában nem oszlatja el azt a megdöbbenést, a melyet az ő nyilatkozata kelteni fog. *(Igaz! Ugy van! a középen és a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur azt mondotta, hogy az a tény, hogy Bécsben minisztertanács tarta-

Digitized by Google

tott, törvénybe nem ütközik. Én ezzel szemben a leghatározottabban merem állitani, és ezt indokolni, meg bizonyitani is fogom, hogy ez alkotmányjogunkba és tételes törvényünkbe ütközik. *(Igaz! Ugy van! a középen és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Nincsen érzéke hozzá. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon. Ellenmondások és mozgás jobbfelől.)*

Günther Antal: Az 1848 : III. törvényczikknek az a rendelkezése, hogy a miniszteriumnak a székhelye Budapest, nemcsak egy egyszerü tételes törvény intézkedése, hanem tiltakozás az ellen, a mi a bécsi udvari kanczelláriának bécsi működése folyamán 1607 óta Magyarország ellen, annak jogai ellenében folytonosan történt és foganatosittatott. *(Igaz! Ugy van! a középen és a szélsőbaloldalon.)* A miniszterelnök urnak argumentácziójával szemben azt hiszem az az érv sulyosan esik latba, hogy az 1791-iki országgyülésen megpróbálták kimondani, biztositani a kanczelláriának, ha jól emlékszem a törvény szavaira, konzisztencziáját, magyar jellegét. Korábbi törvényekben kimondták azt, hogy ez a magyar kanczellária csak levelezésben állhat a többi udvari hatóságokkal és az eredmény az volt, hogy a bécsi befolyás alól az udvari kanczelláriának a működése, daczára ezen törvényes biztositéknak, nem volt megmenthető. Mi történt erre? Az 1848-iki országgyülésen, a midőn a felelős miniszteriumot megalkották, az országgyülésnek legelső teendője volt kimondani két elvet. *(Halljuk! Halljuk!)* Először azt, hogy a miniszteriumnak, tehát a minisztertanácsnak a székhelye Budapest.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hol van az kimondva?

Günther Antal: A másik pedig, a mi ezen törvényben, mint elv foglaltatik az, hogy ő Felségének semmiféle rendelete nem érvényes, a mely a végrehajtó hatalom körében a Bécsben székelő Felség személye körüli miniszter által iratik alá. Ez, azt hiszem, a mi alkotmányjogunknak, az 1848-ik évi III. törvényczikknek oly tételes rendelkezése, melylyel szemben az által, hogy a minisztertanács Bécsben tartatik meg, ezen törvénynek sérelme áll elő, sőt több történik: visszatérés a dikaszteriális rendszerre. *(Nagy zaj és derültség jobbfelől.)* Nem a dikaszteriális rendszer sablónjait értem, hanem azt, hogy azon kormányzati rendszer iránti nizus nyer abban megtestesülést, a mely a felelőséget csak felfelé ismerte, lefelé pedig nem. *(Taps balfelől.)* Mert mi a minisztertanácsnak a jogi intézményi jellege? Hiszen az nem üres sablón, az a nemzeti akarat megnyilvánulásának egyik orgánuma a kormányzat és adminisztráczió terén! A nemzeti akaratnak ezt a megnyilatkozását a törvény csak az ország szivében, Budapesten képzelhette és ettől eltérést a mi alkotmányjogunk nem enged. *(Ugy van! balfelől.)*

Nem folytatom, t. képviselőház. Ismétlem, valóságos megdöbbenéssel hallgattam a miniszterelnök urnak érvelését és ezt hallva, tekintettel azokra a viszonyokra, a melyek itten uralkodnak, egy aggodalmamnak adok kifejezést: ezen viszonyoknak lecsendesitése, a kibontakozásnak létrejötte egy akadályba fog ütközni és ez az, hogy a miniszterelnöknek közjogi érzéke elégtelen! *(Éljenzés és taps balfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én a bécsi minisztertanácsra vonatkozó vádra az illető vád komolyságához méltó választ megadtam előbbeni felszólalásomban.

Sághy Gyula: Igen, csakhogy minden közjogi tanár az egyetemen közjogi sérelmet lát abban, hogy a minisztertanács Bécsben tartatott. *(Ugy van! balfelől. Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Most mindössze csak elszomorodásomat kivánom kifejezni a felett, hogy a háznak még olyan komoly készültségü, tartalmas tagja is, minő t. képviselőtársam, akkor, a mikor az ország összes viszonyai ilyen helyzetben vannak, mint most, mikor minden igaz hazafinak lelkében aggódnia kellene az ország sorsa felett, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* mikor az ország nagy érdekei körül és a magyar nemzeti politika gyakorlati czéljai körül olyan kritikus a helyzet mindenütt, hogy az valóban teljes mértékben venné igénybe minden komoly hazafinak összes gondolkozását, összes töprengését, összes tetterejét, azok közé áll, a kik ilyen frivol, gyerekes dolgot hangoztatnak. *(Nagy zaj és ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselő urak! *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Rendre! Utasitsa rendre!)* Csendet kérek, az elnök tudja kötelességét. Ne méltóztassék az elnököt kötelességére figyelmeztetni. *(Folytonos zaj. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Rendre! Utasitsa rendre a miniszterelnököt!)* Tudom kötelességemet. Günther Antal képviselő uré a szó. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Lengyel Zoltán: Máskor minket se tessék rendreutasitani. *(Folytonos nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem Lengyel Zoltán képviselő urat, sziveskedjék csendben lenni.

Günther Antal: Személyes megtámadtatás czimén kérek szót. A t. képviselőház, azt hiszem, tanuja volt annak, hogy érvelésem a legszigorubb tárgyilagosság, a komoly mérséklet és objektiv jogi érvek körében mozgott. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* És ha a t. miniszterelnök ur ezzel szemben azt mondja, hogy még e padokról is belevegyülés történik a jelen szituáczióban ebbe a küzdelembe, akkor ebből én csak egy konzekvenciát tudok levonni, hogy ne tessék itt törvénysértéseket elkövetni *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a baloldalon.)* és ne tessék azokat ilyen frivolan

Digitized by Google

védelmezni. *(Élénk helyeslés, éljenzés és taps a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Eláll! Rendre! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Elnök *(csenget)*: A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! A képviselő ur azt állitja, hogy ő előadásában szigoruan tárgyilagos, jogi érvekkel állott elő. *(Felkiáltások a baloldalon: Ugy is volt!)* Én csak a történelmi igazság érdekében konstatálom, hogy a t. képviselő ur szigoruan tárgyilagos, jogi érvei abban kulmináltak, hogy a kibontakozás akadályát az én személyem képezi. *(Nagy zaj és felkiáltások a baloldalon: Igaza volt!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! *(Nagy zaj és felkiáltások a baloldalon: Nem személyről van szó!)*

Sághy Gyula: Személyekről nincsen szó, hanem a közjogi érzék hiányáról! *(Folytonos zaj a baloldalon.)*

Elnök: Kérem Sághy Gyula képviselő urat, ne méltóztassék közbeszólani. *(Nagy zaj és felkiáltások a bal- és a szélsőbaloldalon: Azt utasitsa rendre, ne minket!)*

Kubik Béla: Hozzá vagyunk szokva. *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: A házszabályok értelmében méltóztassék a szónokot csendben meghallgatni.

Kubik Béla: Neki tud csendet csinálni!

Sréter Alfréd: Mi ugy is meghallgatunk mindenkit! *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Vizet!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A t. képviselő urak oda rektifikálják állitásomat, hogy nem a személyem, de az én fogyatékos közjogi ismereteim, vagy közjogi érzékem hiánya . . .

Günther Antal: Elégtelensége!

Gr. Tisza István miniszterelnök . . . mindegy, mindegyiket elfogadom, de engedelmet kérek, ha bárkire, a ki politikában vesz részt és politikával foglalkozik, azt mondják — nagyon természetesen, mint ebben az esetben is, kellő bizonyitás nélkül — *(Ellenmondások balfelől.)* hogy politikai vagy közjogi érzékének hiánya képezi a kibontakozás akadályát, engedelmet kérek, ez csak természetszerüleg a kibontakozás akadályának az én személyemben való keresése. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a baloldalon.)*

Én nem azt állitottam, *(Folytonos zaj balfelől. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)* hogy bárminő, a magánszemélyemre vonatkozó támadást intézett ellenem a t. képviselő ur, de, igenis, az általa használt kifejezésben egy politikai egyéniségem elleni megjegyzés, illetve támadás foglaltatott, a mire azután teljesen fel voltam jogositva szintén egy politikai, személyi vonatkozásu megjegyzést tenni, t. i. sajnálatomat fejezni ki a felett, hogy a képviselő ur ezzel a váddal szolidaritást vállal és a mai viszonyok között ilyen természetü váddal foglalta el az ország idejét. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás balfelől.)*

Ez volt az, a mit mondtam. Azt hiszem, teljes jogom volt állitani és teljes jogom van állitani azt, hogy nem ért meg bennünket senki, csodálkozni fog felettünk mindenki és meg fog mosolyogni bennünket mindenki, hogy közállapotainknak mai kritikus pillanataiban a felett disputálunk, hogy Bécsben lehet-e miniszter-tanácskozást tartani. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Kubik Béla képviselő ur személyes kérdésben kér szót.

Kubik Béla: T. ház! Személyes kérdésben kértem szót. A miniszterelnök urnak beszéde közben, akkor, a mikor azt mondta, hogy a közös miniszteri tanácskozásokban meg kell állapodni egy bizonyos magyar ügyre vonatkozólag, én valami olyasmit kiálthattam közbe: Elég baj, hogy meg kell. Akkor a miniszterelnök ur szellemeskedési vágyát juttatta érvényre és a következő kifejezéseket használta velem szemben: »A parlament nivóját nem hiszem, hogy emelnék az efféle cselekedetek, vagy a képviselő urnak efféle megjegyzései.«

Gr. Tisza István miniszterelnök: Közbeszólások!

Kubik Béla: Azt mondja továbbá a miniszterelnök ur: »Az illető képviselő ur szellemi nivóját pedig nagyon szomoru szinben tünteti fel.« *(Egy hang a jobboldalon: Az is igaz! Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Végre azt mondta a t. miniszterelnök ur: »Az illető képviselő urnak szellemi nivóját pedig nagyon szomoruan jellemzik.« *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Kubik Béla: A parlamenti szokások szerint . . . *(Folytonos zaj a baloldalon. Ivánka Oszkár közbeszól.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, most Kubik Béla képviselő urat illeti a szó!

Kubik Béla: . . . ha közbeszólok és kifejezem abbeli sajnálatomat, hogy ott azokban a közös tanácskozásokban meg kell állapodni bizonyos magyar ügyekre vonatkozólag, azt hiszem, ez a közbeszólás csak tárgyilagos volt és személyeskedni nem személyeskedtem. S ha akkor a miniszterelnök urnak tetszik szellemeskedni, én az ilyen szellemeskedést és gorombáskodást a miniszterelnök urtól el nem fogadom és egyszerüen visszautasitom. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: A miniszterelnök ur kiván szólani. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! A képviselő urnak ez a visszautasi-

Digitized by Google

tása nagyon különös dolog. Mert vagy talál valakire egy ilyen megjegyzés, vagy nem. Ha nem talál, akkor felesleges visszautasitani; ha talál, hiába való dolog visszautasitani. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ballagi Géza: Ez a logika!

Polónyi Géza: Hol van a zsüri? *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Különben a képviselő ur itt a helyzetet nem helyesen fogta fel, mert hiszen az én kijelentésem nem egy specziális közbeszólásra és nem is épen erre vonatkozott, de beszédem folyamán többen a képviselő urak közül tiszteltek meg különböző közbeszólásokkal és én akkor, a mikor a közbeszólások már egész gyüjteménynyé váltak, mondtam meg többes számban nézetemet e közbeszólások felett. A dolog tehát ugy áll, hogy az a megjegyzés, a melyet tettem, többes számban vonatkozott a képviselő uraknak olyan közbeszólásaira, a melyek az általam mondott értelemben jellemzik az illető képviselő urak szellemi nivóját. A ki ilyen természetű közbeszólástól tartózkodott, az természetesen ne vegye magára. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Endrey Gyula jegyző: Lengyel Zoltán! *(Nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur a házszabályokhoz kér szót. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon Zaj a jobboldalon.)*

Lengyel Zoltán: T. képviselőház! Az előbb egy közbeszólásom alkalmával az igen t. elnök ur azt mondotta, hogy tudja kötelességét. Hát én egyszerüen a házszabályok alapján, és több esetet felhozva, be fogom mutatni, a miniszterelnök ur kormányzása idejében az elnök ur által tanusitott kötelességtudást és pártatlan eljárást. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: A házszabályok 215. §-ának *c)* pontja szerint a szólás joga azokat illeti meg, a kik a ház szabályaira, s azoknak helyes alkalmazása érdekében hivatkozni akarnak, mely alkalommal azonban magához a vita tárgyához nem szólhatnak.

Kérem a képviselő urat, legyen szives magát ehhez tartani.

Lengyel Zoltán: Hivatkozom a házszabályok 235. §-ának második bekezdésére, mely szószerinti szövegében következőkép szól *(olvassa)*: »Ha az illető tag a rendzavarást folytatja és rögtöni intézkedés szüksége nem forog fenn, valamint az elnök iránti engedetlenség egyéb eseteiben az elnök kérdésére a ház vita nélkül egyszerü szavazással utasithatja a mentelmi bizottságot, hogy a ház további intézkedése iránt 24 óra alatt javaslatot tegyen.«

Fel fogok sorolni, t. képviselőház, összesen öt esetet; ezen a czimen jogom is van fölszólalni, a mint az majd fölszólalásomból kiviláglik.

Julius 30-ik napján előfordult az az eset, hogy az akkori miniszterelnök ur, gr. Khuen-Héderváry Károly egy irásbeli inditványt adott be, a mely inditványt a terembiztos vitte fel az elnöki emelvényre, és a mely inditványt ott a képviselők közül többen nagy dulakodás között széjjeltéptek. Ezt az esetet a 255. §. alapján az elnök ur inditványára a mentelmi bizottsághoz utasitották, és a mentelmi bizottság 1903 julius 30-án — tehát meglehetősen 24 órával ezelőtt —, továbbá augusztus 11-én ülést tartott, a melyekről a lapokban olvastuk, hogy ezen ülésekben a mentelmi bizottság Hentaller Lajos, Pozsgay Miklós, Nessi Pál, Rátkay László és Fáy István képviselő urakat bocsánatkérésre, illetve a ház ünnepélyes megkövetésére itélte. Szeptember 25-én ugyanazon jelenlegi képviselőtársunk miniszterelnöksége alatt előfordult másik két inczidens. Az egyik velem történt, a másik Rigó Ferencz t. képviselőtársammal. Én közbeszólásommal rendetlenkedtem, Rigó Ferencz képviselőtársam pedig a miniszterelnök urral közvetlenül beszélt. *(Derültség a baloldalon.)*

Ebből az esetből kifolyólag mindkettőnk ügye ugyanegy ülésben, ugyanegy határozattal a mentelmi bizottsághoz utasitott; ez szeptember 20-án ugyanegy napon, ugyanegy ülésben hozta meg mindkettőnkre nézve az ugyancsak egyforma határozatot. Ebből a két esetből kifolyólag a reám vonatkozó határozat a következő napon a ház elé terjesztetett, és akkor az elnök ur kérésére a megkövetést a házzal szemben végre is hajtottam. Rigó képviselőtársamnak esetéről csak a lapok irnak és beszél a fáma, de a ház hivatalosan nem tud semmit.

A harmadik eset november 27-én történt meg Ráth Endre képviselőtársammal, a kinek ügye háromszori rendreutasitása után szintén a mentelmi bizottság elé utasittatott, és a kit a hirlapok közlése szerint a mentelmi bizottság szintén a ház megkövetésére itélt. A legutolsó eset ez év folyamán, — nem tudom mikor, tán az elnök ur jobban fogja tudni — velem történt, a melyre vonatkozólag olyan statariális eljárást követtek, hogy a miatt, hogy négy közbeszólást voltam bátor tenni, még azon ülés folyaman megidéztek; még a reá következő napon el is itéltek és azon itéletet végre is hajtották — hála Istennek! *(Derültség a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Én az elnökség pártatlan eljárását vagyok bátor ebben az öt esetben szóvá tenni és a házszabályokra való hivatkozással kérdezem: tud-e az igen t. elnök ur ezekről az esetekről; tudja-e azt, hogy a mentelmi bizottság ülést tartott; hogy határozatokat hozott; hogy ezeket be nem terjesztette; hogy ezek a napirendben sehol felemlitve nincsenek; hogy a hét esetből kiválogattak kettőt, rám vonatkozólag, és azokban az itéletet statarialiter végrehajtották; többi képviselőtársaimra vonatkozólag pedig egy-

Digitized by Google

általában nem tudom, mi történt; nem tudom, hogy titkosan, nyiltan-e vagy másképen egyezséget kötöttek-e vagy sem, de akkor ezeket nem hajtották végre. S én azt hiszem, hogy az illető képviselőtársaimnak is szolgálatot teszek, mint jó ellenzéki embereknek akkor, a midőn felkérem az elnök urat, hogy ne tessék velük szemben sem kiméletet gyakorolni, mert az rájuk nézve dicsőség lesz, ha ők ezen nagy nemzeti küzdelemben olyan erős álláspontot foglaltak el, hogy ezért az önök kezéből ilyen büntetést kaptak. A mentelmi bizottságnak azon időben Perczel Dezső jelenlegi elnök ur volt az elnöke, és igy nem hiszem, hogy a dologról megfeledkezhetett volna. Szivák Imre képviselő ur volt ezen ügyekben az előadó, ő pedig a mentelmi bizottság ez időszerinti elnöke. Az igen t. miniszterelnök ur minden egyes eset alkalmával itt volt s ennélfogva kizártnak tudom és tartom azt, hogy itt bármiféle feledékenységről lenne szó, és én ezen eseteket mint az elnökség és a mentelmi bizottság pártoskodásának eseteit ezennel kötelességszerüen megbélyegzem *(Mozgás jobbfelől.)* és felhivom az elnök urat, hogy intézkedjék az iránt, hogy ezen esetek minél hamarább ujból a képviselőház elé kerüljenek.

Elnök: T. ház! Azon esetek, a melyeket Lengyel Zoltán képviselő ur most felhozott, a legutolsót, t. i. a Ráth Endre képviselő ur esetét kivéve, tudomásom szerint azon időben és olyankor történtek, a midőn én még nem voltam szerencsés elnökölhetni, tehát természetszerüen ezen ügyekben tájékozottsággal nem birok. Ráth Endre képviselő ur esetét illetőleg annyit tudok, és annyit tud minden t. képviselő ur is, hogy a mentelmi bizottságnak erre vonatkozó javaslata a ház nyilt ülésében bejelentetett, és a ház azt még érdemlegesen nem tárgyalta. Egyébiránt utána fogok nézetni azon ügyeknek is, hogy milyen stádiumban vannak, és az elnökség majd annak megfelelően fog a háznak jelentést tenni.

Következik Olay Lajos képviselő ur, a ki egy mentelmi ügyet kiván a háznak bejelenteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Olay Lajos: A t. képviselőház és az egész ország megdöbbenve vett tudomást azon borzasztó, hallatlan, eddig hála istennek a magyar parlamentárizmusban soha elő nem fordult esetről, hogy állitólag a kormányelnök tudtával és vezetése mellett itt megkisérlették, hogy képviselőket legszentebb jogaiktól, a képviselőség szabad gyakorlatától megvesztegetés utján megfoszszanak.

Bejelentette ezt a parlamentnek Pap Zoltán t. képviselőtársam. A parlament egy vizsgálóbizottságot küldött ki, melynek működésére vonatkozó jelentés a házhoz beadatott. Daczára annak azonban, hogy a ház határozata szerint addig ülést sem lehetett tartani, mig a bizottság működéséről szóló jelentését elő nem terjesztette, a bizottság működése felett hozandó határozatot mai napig elhalasztották.

Nekem szent meggyőződésem az, hogy ilyen rettenetes vád alatt kormányférfiu nem maradhat. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Hogy módot nyujtsak arra, hogy ez ügyre világosság derittessék, bejelentettem az ügyet az összeférhetlenségi bizottságnak, mert tudom, hogy a parlamenti vizsgálóbizottságnak nem állott módjában sem kötelezni valakit vallomásra, sem valakit eskü alatt kivallatni. Az összeférhetetlenségi bizottság azonban az esetet nem találta összeférhetlen esetnek. Nekem meggyőződésem az, hogy bármi módon minden képviselőnek, minden magyar embernek kötelessége azon lenni, hogy erre az ügyre világosság derittessék, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy tudjuk végre: igazak-e ezek a vádak, vagy nem? Lehet, hogy én homályban hagytam volna a dolgot; sajnos azonban, arról értesültem a lapokból, hogy az a volt kormányelnök, a kit ezzel a sulyos váddal illettek és a ki e sulyos vád alól még mai napig sincs tisztázva, ujra a kormány kebelébe lép, és hogy ő Felsége személye körüli miniszter lesz. Nem akarom, hogy ez az ügy továbbra is homályban maradjon, de akarom, hogy tudjuk mi, tudja a képviselőház, tudja a nemzet, hogy elkövette-e gróf Khuen-Héderváry Károly ezen cselekményt, vagy nem? Ép ugy, a mint az összeférhetlenségi esetet bejelentettem, bejelentem most az esetet mentelmi jog czimén a következő okokból:

Minthogy Pap Zoltán bejelentése, a parlamenti bizottság vizsgálata és gróf Szápáry László nyilt önbeismerése által kétségtelenül bebizonyittatott, hogy képviselők ellen törvényhozói működésük megbénitása czéljából megvesztegetés követtetett el;

minthogy a megvesztegetéssel egyenesen és kizárólag gr. Khuen Héderváry Károly miniszterelnök politikai nyilt törekvését akarták bünös és erkölcstelen módon előmozditani; minthogy a parlamenti bizottság előtt tett vallomásában nevezett miniszterelnök nyiltan beismerte, hogy a megvesztegetés szándékát és tervét vele gr. Szápáry László előzetesen közölte és ő ezt sem meg nem tiltotta, sem meg nem akadályozta; végre minthogy a parlamenti bizottság több irányu vizsgálatából kétségtelenné vált, hogy a nevezett miniszterelnök gr. Szápáry László mentegetésében és fegyelmi eljárás nélküli menekülésében mind tanácsai, mind mulasztása által közvetlen és egyenes részt vett: mindezekből kétségtelenül meg van állapitva, hogy gr. Khuen-Héderváry Károly képviselő a törvényhozók működésének meggátlásában, illetőleg meghamisitásában e nagyon súlyos erkölcsi vétekben bünrészes és ennélfogva képviselői jogom és kötelességem alapján az esetet, mint mentelmi esetet tisztelettel bejelentem. *(Helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A házszabályok 188. §-ának második bekezdése értelmében, ha mentelmi jogba ütköző cselekmény a háznak valamely tagja

Digitized by Google

által nyilt ülésben bejelentetik, az ügy a ház tudomására hozatván, minden vita nélkül a mentelmi bizottsághoz utasitandó. Ennélfogva a bejelentett mentelmi eset a mentelmi bizottsághoz utasittatik.

Jelentem a t. háznak, hogy husznál több képviselő zárt ülést kért. Először a zárt ülést kért képviselő urak nevei fognak felolvastatni.

Endrey Gyula jegyző *(olvassa)*: Holló Lajos, Várady Károly, Hellebronth Géza, Györgypál Domokos, Eitner Zsigmond, Bartha Miklós, Szluha István, Szederkényi Nándor, Molnár Jenő, Okolicsányi László, Mukits Simon, Csávolszky Lajos, Uray Imre, Darányi Ferencz, b. Kaas Ivor, Molnár János, Kubik Béla, egy olvashatatlan aláirás, Lengyel Zoltán, Zboray Miklós, gr. Bethlen István.

Elnök: A házszabályok 223. §-a értelmében, minthogy husznál több képviselő a zárt ülés tartását kivánja, ezt elrendelem, elrendelem a karzatok kiüritését és az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Zárt ülés után.)

(Az elnöki széket Jakabffy Imre foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Az idő előrehaladván, azt hiszem, czélszerü lesz az interpellácziókra áttérni. *(Helyeslés.)* Mielőtt azonban ezek előterjesztetnének, méltóztassanak megengedni, hogy a legközelebbi ülés napirendjére vonatkozólag tegyek előterjesztést. *(Halljuk! Halljuk!)*

Javaslom, hogy a ház legközelebbi ülését holnap, azaz márczius 3-ikán, csütörtökön d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki »az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat« általános tárgyalásának folytatását és az ezen törvényjavaslattal kapcsolatos jelentéseket. *(Helyeslés.)*

Méltóztatnak ezt elfogadni? *(Igen!)* Ezt tehát határozatképen kimondom.

Következnek most már az interpellácziók.

Hertelendy László jegyző: Vázsonyi Vilmos!

Vázsonyi Vilmos: T. képviselőház! A mint a helyes katonai szolgálatnál szükséges, hogy egyfelől az alárendeltek részéről meg legyen a fegyelem, másfelől pedig, hogy a felebbvalók bizonyos humánizmussal bánjanak az alárendeltekkel, épen ugy a vasuti szolgálatnál is ez volna kivánatos. Egyáltalában nincs szándékom ezzel az igazsággal mai felszólalásomban hosszasabban foglalkozni, de hogy rámutattam, tettem ezt különösen azért, mert nyilvánosan, hirlapilag szólitottak fel az érdekeltek, hogy őket e tekintetben szolgáljam.

A szombathelyi üzletvezetőség körében indult meg a vasutasok ujabb mozgalma. Szombathelyen alakult egy 24-es bizottság, a mely az ország egész vasuti tisztikarát és összes alkalmazottait felhivta arra, hogy a mozgalomhoz csatlakozzanak.

Aradon az elmult vasárnapon tartottak a vasutasok egy gyülést és arra meghivták a többi üzletvezetőségeket és igy a többi közt a mozgalmat vezető szombathelyi bizottságot is. Ezen a gyülésen, a mint a hirlapok közléseiből tudjuk, a zágrábi, a kolozsvári, a szegedi és a debreczeni üzletvezetőségtől többen megjelentek, azonban a kezdeményező szombathelyi bizottság tagjainak a szombathelyi üzletvezető megtiltotta, hogy megjelenjenek, daczára annak, hogy két szolgálatmentes tag is jelentkezett arra, hogy résztvenni óhajt. Az üzletvezető mindazonáltal a szabadságot nekik erre a czélra nem adta meg. Nem akarok ebből az esetből mostan attrocitást csinálni, nem akarom semmiképen sem felfujni a dolgot, mert elvégre is az üzletvezetőnek joga van szabadságot adni, vagy nem adni, csak azért akarom erre felhivni a kereskedelemügyi kormány figyelmét, mert az üzletvezető ezen eljárását czéltalannak, helytelennek és olyan apró szekaturának tartom a tisztviselőkkel szemben, a melyre ők nem szolgáltak rá, különösen nem akkor, hogyha azt akarjuk, hogy a vasutasok mozgalma a kivánatos mederben haladjon, hogy t. i., a törvényességet és fegyelmet soha se sértsék meg, a mit a vasutasok minden őszinte barátja óhajt. Hogy pedig ez igy legyen, ahhoz a felebbvalók részéről bizonyos szeretet, patriarchálizmus szükséges az alárendeltekkel szemben; szükséges, hogy oktalan, czéltalan intézkedésekkel a tisztviselőket ne boszantsák, érzékenységüket ne sértsék és ne emlékeztessék őket folytonosan arra, hogy a teljes alárendeltség és a szolgaiság viszonyában vannak, hogy nem szabad polgárok és mozgalmakban nem vehetnek részt a maguk akarata szerint. A jelen alkalommal tartózkodom minden további indokolástól és egyszerüen a következő interpellácziót terjesztem a kereskedelemügyi miniszter ur elé *(olvassa)*:

Interpellácziő a kereskedelemügyi miniszter urhoz: 1. Van-e tudomása a miniszter urnak arról, a hogy a szombathelyi üzletvezető ur minden komoly ok nélkül megtagadta a szabadságot attól a két szolgálatmentes tisztviselőtől, a kit a szombathelyi 24-es bizottság akart a vasutasok aradi gyülésére kiküldeni; holott a zágrábi, kolozsvári, szegedi és debreczeni üzletvezetőség köréből a kiküldöttek az aradi gyülésen megjelenhettek.

2. Helyesli-e az üzletvezető ezen eljárását és szándékozik-e gondoskodni arról, hogy a törvény és fegyelem korlátain belül a vasutasok szabadon folytathassák mozgalmukat?

Elnök: Az interpellácziót közöltetni fogja a kereskedelemügyi miniszter urral.

Hertelendy László jegyző: Rákosi Viktor!

Rákosi Viktor: Én mindenekelőtt arra kérem az elnök urat, hogy intézkedjék, hogy a miniszterelnök ur mint belügyminiszter legyen szives interpellácziómat meghallgatni, minthogy itt olyan fontos és sürgős dologról van szó, hogy

Digitized by Google

az ország joggal kivánhatja meg, hogy arra azonnal felvilágositást adjon, *(Élénk helyeslés a szélsöbaloldalon.)* mert különben az interpellálás nevetségessé válik, ha a miniszter akkor felel, a mikor neki tetszik, ha pedig egy interpelláczió neki kényelmetlen, akkor egyszerüen kibujik a kötelessége alól. *(Nagy zaj és mozgás a jobboldalon.)* Várom az elnök ur intézkedését.

Elnök: Az elnöknek nem áll hatalmában és jogában, hogy az illető miniszteréket ideszólitsa, hanem legfeljebb figyelmeztetni lehet az illető miniszter urat, *(Felkiáltások a jobboldalon: Még azt sem!)* de hogy e figyelmeztetésnek enged-e, azért az elnök nem felelhet. Azért tehát kérem a képviselő urat, kezdje el interpellácziójá t.

Rákosi Viktor: Én interpellácziómat nem tartom meg, ha a miniszterelnök ur nem jön be!

Elnök: Ha nem méltóztatik, akkor kérem a következőt.

Hertelendy László jegyző: Krasznay Ferencz!

Krasznay Ferencz: T. képviselőház! A mint az interpellácziós könyvből kitünik, én a választói jog reformja tárgyában akarok interpellálni. Nem a magam jó kedvéből teszem, hanem pártom megbizásából és pártelnököm egyenes felkérésére. Attól a feleléstől, a melyet a miniszterelnök urtól kapni fogok, egész pártom magatartása fog függővé tétetni és igy be méltóztatik látni, hogy én az interpellácziót elő nem terjeszthetem, ha arra azonnal érdemleges választ nem kapok. *(Helyeslés és felkiáltások a szélsöbaloldalon: Majd jön most már! Érte ment Gajári!)*

Szederkényi Nándor: Hát addig hadd mondjam el én.

Elnök: Következik Szederkényi Nándor képviselő ur.

Szederkényi Nándor: Mivel az a miniszter ur, a kihez interpellácziómat intézem, jelen van, én egyszerüen csak felolvasom az interpellácziót. *(Olvassa):*

»Kérdés a m. kir. földmivelésügyi miniszter urhoz.

Báth-Monostor község lakói részéről történt megkeresés folytán intézem a következő kérdést:

A margitta-szigeti töltés egyöntetü árvizlecsapoló társulat a községet ugy megterhelte, hogy ha adóalapon arányulna a kivetése, akkor Báth-Monostorra még $^1/_4$ része sem esnék, mert a mi földjeink a kataszter szerint I., II. osztálynak vannak felvéve, annál inkább is ezáltal ártér alá nem eshet, miután mi, kis holdankint, azaz 1000 □ öl után adót tiz koronát fizetünk, ellenben a szomszédos baranyai községek holdankint, azaz 1600 □ öl után tudomásunk szerint csak 80 fillért fizetnek.

Megjegyzendő az, hogy báthmonostori földek nagyobb része oly magasan fekszik, hogy ember emlékezete óta még soha árviz nem lepte, a kataszter azért vette ily magas adó alá, — kint volt a margitta-sziget árvizlecsapoló társaságnak ötös bizottsága, — ezeket a földrészeket az is elismerte vizmentesnek.

Miután Báth-Monostor községet beerőszakolták a margitta-szigeti ármentesitő és belviz lecsapoló társulatba, — megelőzőleg a földek értéke volt kis holdanként 600 koronától 700 koronáig, most pedig ezáltal ugyannyira lecsökkent, hogy fele árát is alig tudnak érte kapni.

A kérdés az, vajjon a kataszteri mérnökök jártak-e el helyesen, miután azok a földeket oly magas területnek vették fel, hogy az I. és II. osztályu kereseti adóval tüntették ki és ezek szerint mintegy 200 holdat ártérnek tüntettek ki a határban; mig a lejtmérő mérnökök oly alacsonynak tüntették ki, hogy egy talpalatnyi föld sem maradt ki az ártérből. Ezen két munkálatot kérik összehasonlitani, vajjon melyik munkálat téves, mert ha már a legfelsőbb adóval lettek megadóztatva és még a terhes ártér költségeket is fizessék, teljes képtelenség, hogy egy ilyen terhet egy ily eladósodott község elviselhessen.

Kérem a t. miniszter urat, hogy sürgős vizsgálat megejtésével, a panaszos ügyön segiteni sziveskedjék.

Tallián Béla földmivelésügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Szederkényi Nándor t. képviselő urnak hozzám intézett interpellácziójára méltóztassanak megengedni, hogy ideiglenes válaszomat megadhassam, mert természetesen az összes akták nem lévén ez alkalommal kezeimnél, az interpelláczióra nem is adhatok részletes választ. De méltóztassanak megengedni, hogy a most megadható felvilágositásokat megadhassam.

Báth-Monostor község Nagy-Margitta község árterébe tartozván, annak lakossága már hetekkel ezelőtt járt nálam hasonló kérvénynyel, a melynek ugyanaz volt a tartalma, a melyet Szederkényi Nándor képviselőtársam volt szives előterjeszteni, s ugyanezen alkalommal megnyugtattam a község lakóit arra vonatkozólag, hogy a törvény keretén belül módomban és jogomban álló intézkedéseket velük szemben meg fogom tenni. A község február hó 12-én nyujtott be uj kérvényt, a mely kérvény február hó 21-én adatott ki a margitta-szigeti társulati biztosnak jelentéstétel végett.

Hogy a t. ház teljes tájékozást szerezhessen arra nézve, hogy miben áll az ügy, méltóztassanak megengedni, hogy a szükséges felvilágositásokat megadhassam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az ártér-fejlesztés az 1885:XXIII. törvényczikk értelmében a margitta-szigeti társulatnál elrendeltetvén, arra vonatkozólag a jogerős határozat meghozatott, és pedig ugy az első mint a másodfoku határozat. Báth-Monostor község lakói azonban elmulasztották azon határidőt, a melyen belül ezen kérdés elintézhető lett volna. Ekkor jöttek hozzám, a mint volt szerencsém emliteni, az illetők három-négy héttel ezelőtt és én helyzetük feltárása után kerestem a módot, hogy megadjam nekik a lehetősé-

Digitized by Google

get az elmulasztott határidő pótlására. És sikerült is a törvény értelmében megtalálnom abban, hogy az illető egyes felekkel ezek a határozatok tényleg nem közöltettek, hanem csak általánosságban tétettek közzé. Erre nézve latitüdöt ád a törvény a földmivelésügyi miniszternek s intézkedtem, hogy ezen pótlás lehetősége megadassék, és a község lakosságának ujból módjában álljon felebbezését beadni. Ez meg is történt, a felebbezések tárgyalására vonatkozó intézkedések megtétettek és folyamatban is vannak. *(Helyeslés.)*

Már most, t. ház, arra vonatkozólag, hogy ezen határozatok mi módon hozattak és hogy mily stádiumban vannak, jelenleg felvilágositást nem adhatok. Azonban az interpellácziónak azon részére, hogy a Báth-Monostor községiek hagyassanak ki az ármentesitő társulatból, bátor vagyok az 1885 : XVIII. t.-cz. 106—107. és 108-ik §-ait ajánlani a t. képviselő ur szives figyelmébe, a melyeknek alapján és értelmében nem a földmivelésügyi miniszter dönt ezen kérdésekben, hanem a 106. §-a alapján egy öt tagból álló választmányi küldöttség, a 108-ik §. értelmében pedig a vármegye alispánja dönt érvényesen.

Amennyiben a törvények vagy a törvényes formák meg nem tartattak, erre vonatkozólag van felebbezési joguk a törvény értelmében a földmivelésügyi miniszterhez, a ki tisztán és kizárólag ezekre a kérdésekre vonatkozólag dönt azután és rendelheti el az uj eljárást; az eljárás befejeztével csak annyi joga marad meg az illető feleknek, hogy a rendes birói uton kereshetőségi joguk van.

Ezen előterjesztések után, a melyeket a t. háznak tenni szerencsém volt, abban az esetben, ha az alispán még nem hozta volna meg végleges határozatát ezen ártérfejlesztési kérdésben, és ennek daczára mégis végrehajtással zaklattatnék a község előljárósága, hajlandó vagyok kijelenteni, hogy azon utasitást fogom kiadni az alispánnak, hogy a mig ezen kérdések jogerősen el nem biráltatnak, a felebbezés alatt álló tételekre vonatkozólag a végrehajtást függeszsze fel. *(Általános helyeslés.)*

Szederkényi Nándor: Ezt a felvilágositást köszönettel tudomásul veszem.

Elnök: A földmivelésügyi miniszter ur kijelentette, hogy válasza ideiglenes természetü, ennélfogva az interpelláczió vele közöltetni fog.

Rákosi Viktor: Nem tudom, megengedi-e a t. ház, hogy elmondjam interpellácziómat? *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)*

Elnök: A ház megengedi. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Rákosi Viktor: T. képviselőház! Hálából nagyon röviden fogok interpellálni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ezelőtt harmincz nappal voltam bátor a belügyminiszter urat interpellálni az iránt, hogy igaz-e, hogy a kolozsvári Nemzeti Szinház épitését a bécsi Fellner és Helmer czégnek adják oda. A belügyminiszter ur nem volt szives felelni ezen interpellácziómra, ellenben azóta ezen épitkezést tényleg a bécsi Fellner és Helmer czégnek adták oda. *(Felkiáltások a baloldalon: Lehetetlen!)* A belügyminiszter ur ez alatt az idő alatt kisebb kaliberü ankétekkel tanácskozott, — a mint ezt a mai lapokból is látom — a mely ankétek legnagyobb része azonban olyan emberekből állott, a kik a dologhoz nem értenek, a kik szinházépitéssel szakszerüleg abszolute nem foglalkoznak. Egy egész csomó deputáczió, képzőművészekből, mérnökökből, épitészekből stb. minden erővel tiltakozott a terv ellen, kijelentették, hogy az valóságos szégyen és a magyar épitészet részére kiállitott szegénységi bizonyitvány volna. Ennek daczára a belügyminiszter ur azokra hallgatott, a kik a dologhoz nem értenek és nem hallgatott azokra, a kik ahhoz értenek.

Kubik Béla: A Bécsben tartott miniszteranácson határozták el!

Rákosi Viktor: Sőt a miniszterelnök ur azt is kijelentette az egyik deputáczionak, hogy ő a Fellner és Helmer czéggel szemben erkölcsi obligóban van. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Hát, t. képviselőház, azt tudjuk, hogy mit tesz a magyar miniszteréknek Bécscsel szemben való erkölcsi obligácziójuk; tudjuk, hogy ez kényszeriti őket arra, hogy a nemzetnek igen sok jogát ne léptessék életbe; ez kényszeriti őket arra, hogy német hadsereget tartsanak fenn, ez kényszeriti arra, hogy a mi katonáinkat feketesárga zászló alatt engedjék szolgálni. Szóval ezt az erkölcsi obligácziót, és ennek veszedelmeit az egész vonalon igen szépen ki lehetne fejteni. De hogy épitészeti téren is erkölcsi obligáczióban legyünk Bécscsel szemben, az már igazán türhetetlen. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Van szerencsém ebben a tekintetben egy olyan embernek a czikkét felolvasni, a ki ugyan szintén nem foglalkozik szakszerüen épitészettel, a kiben azonban a politikai bátorság — tudtommal erről is szó volt a delegáczióban, — olyan mértékben van meg, mint egyetlen magyar politikusban sem: ez báró Bánffy Dezső. Ő az egyetlen, a ki megtette, hogy mint bukott miniszterelnök ellenzékbe ment és onnan uj politikát hirdet.

Thaly Kálmán: Nem fenékig tejfel az, ne engedd magad csábitani!

Rákosi Viktor: Mindenesetre tiszteletreméltó dolog tőle, hogy nem ült be mumiának a főrendibázba, nem vonult vissza Rátótra, hanem kilépett és uj pártot csinált.

Báró Bánffy Dezső ugyanis ezt irja az ő lapjában *(olvassa)*: »Széll Kálmán, mikor a budapesti Nemzeti Szinház épitéséről van szó és azt Fellner és Helmernek kivánja adni, azt igéri, hogy majd a kolozsvári Nemzeti Szinháznál fog a magyar épitészekkel terveltetni és épittetni.«

Digitized by Google

Ezt mondta Széll Kálmán; azután jött gr. Tisza István, a ki, midőn a kolozsvári Nemzeti Szinház építéséről van szó, azt mondja, hogy: »elődje intézkedése folytán erkölcsi kötelezettség alatt áll; a kolozsvári szinház építését a Fellner és Helmer czég által kell terveztetnie, de majd a budapesti szinház terveit magyar építészekkel készitteti el«. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ezt mondta annak idején két miniszterelnök ur. Ezen előzmények után azt hiszem, hogy a budapesti Nemzeti Szinház építését ezután a miniszterelnök ur kedvencze a Fellner és Helmer czég fogja megkapni. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Ezek után engedjék meg, hogy felolvassam interpellácziómat *(olvassa)*:

Interpelláczió a belügyminiszter urhoz. 1. Mik az előzményei annak a szomoru ténynek, hogy a belügyminiszter ur, az összes hazai szakkörök véleménye ellenére, a kolozsvári uj szinházat a Fellner és Helmer bécsi czégnek adta oda épiteni?

2. Miféle erkölcsi obligó lehetett az, a mely a belügyminiszter urat erre rákényszeritette? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! A kérdésre érdemlegesen akkor kivánok nyilatkozni, a midőn az ezen tárgyban kiküldött bizottság érdemleges javaslatát meg fogja tenni és arra nézve határozni fogok. Most csak egy pár szót kivánok tájékozásul megjegyezni.

A mi mindenekelőtt az erkölcsi obligót illeti, sem ebben a kérdésben, sem másban, sem kis, sem nagy kérdésben én más erkölcsi obligót, mint azt, a mely az ország érdekének megvédésére kényszerit, nem ismerek, és nem is fogok ismerni, *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* és épen ezért ezen kérdésben is csak ilyen természetü erkölcsi obligóim lehetnek. Elsősorban az az obligóm, hogy gondoskodjam róla, hogy a mennyire csak tőlem telik, minden garanczia meg legyen arra nézve, hogy az a szinház czéljának valóban megfeleljen és ez egy, a maga specziális rendeltetéséhez képest czélszerü, a nemzeti kultura terjesztésére alkalmas épület legyen.

Rákosi Viktor: És ezt csak egy bécsi czég tudja megcsinálni? *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ebből a szempontból abszolute közönbös az, hogy bécsi ember épiti-e, vagy magyar ember. *(Élénk ellenmondások a szélsőbaloldalon.)* No már arra nézve, hogy czélszerü-e az a szinház és szinháznak való-e vagy sem, ez igazán közönbös. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Az azonban abszolute nem közönbös, hogy olyan ember épitse, a ki a szinházépitésnek ezer apró czélszerüségi szempontjait az életből ismeri és a kinek ezen a téren igen nagy specziális jártassága van.

Rákosi Viktor: Ez egy babona! *(Mozgás a szélsőbaloldalon. Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ez annyira áll, hogy pl. a bécsi Burgszinházat felépitették olyanok, a kik nem specziálisták ezen a téren és fölépitették ugy, hogy a nézőtér nagy részéről nem látott a közönség semmit. Gondolom 7 vagy 800.000 frtot kellett a nézőtér átalakitására költeni és ennek daczára az a szinház czéljának ma sem felel meg. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől. Mozgás és zaj a szélsőbaloldalon.)* Azt hiszem, hogy a magyar kultura czélját sokkal jobban szolgálom akkor, ha esetleg egy bécsi épitésznek tervei szerint egy czélszerü épületet épittetek, mint hogyha egy magyar épitész tervei szerint egy czélszerütlen épületet emeltetek.

A másik fontos kérdés a magyar ipari szempontoknak megóvása; az t. i., hogy minden ipari kereset ezen épitkezéssel kapcsolatosan csakugyan a magyar vállalkozók és a magyar munkások részére essék. Ezt a szempontot természetesen minden körülmények között meg lehet és meg is fogjuk óvni.

A harmadik szempont, a mely itt figyelembe jöhet és a mely iránt abszolute nem vagyok közönyös, a magyar épitészeknek saját jó épitészi hirnevük iránt érzett és általam nagyrabecsült érzékenysége, a mely sértve érzi magát az által, hogy esetleg nem magyar épitész kapja a megbizást ezen szinház épitése tekintetében.

Rákosi Viktor: És éhen vesznek, mert munkát sem kapnak! Mert minden nagy vállalkozást külföldiekkel csináltatnak meg! Ezért tartjuk fenn a drága iskolákat! *(Mozgás a szélsőbaloldalon Halljuk! jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hogy egy 400.000 frtos épület tervezésének kérdése miatt hány épitész fog éhen veszni, azt igazán nem tudom.

Rákosi Viktor: De ez a rendszer. Kapott a tervezetért 50.000 forintot!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ezért a tervezetért? Igazán rosszul van tájékozva a képviselő ur. Azt hiszem, hogy engem bátran vád alá helyezhetnének a képviselő urak, ha ilyen épitkezés tervezetért bárkinek a világon 50.000 forintot fizetnék.

Eitner Zsigmond: A kormánypárt felmentené! *(Derültség balfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Talán még ez sem egészen bizonyos. De mondom, nem ebből a szempontból; mert itt az anyagi része a kérdésnek, a tervezés dijazása igazán jelentéktelen, és azt hiszem, a budapesti épitészek tiltakoznának első sorban az ellen, hogy ha ez a kérdés állittatnék előtérbe, hanem belejátszik az előttem nagyrabecsült egyéni szempont, hogy művészi önérzetükben érzik magukat a t. budapesti épitész urak ez által sértve. Én ezt az indulatot, ezt a felfogást, a melyből az előtör, nagyra becsülöm, de mégis azt hiszem, hogy a konkrét esetben tévesen nyilvánul ez az önérzet, mert egészen más volna a dolog, hogy ha valamely olyan épit-

Digitized by Google

kezésről volna szó, hol az általános műépitészeti, művészi szempontok játszanának döntő szerepet, a hol tehát egy külföldinek a megbizatása csakugyan azt jelentené, hogy nem bizunk eléggé a budapesti műépitészek műizlésében arra, hogy azok azt megcsinálják; és egészen más, ha olyan épületről van szó, a hol a szorosan vett műépitészi és művészi szempontok a czélszerüségi szempontok mellett egészen háttérbe szorulnak. Mert hiszen mindössze 400.000 forintról van szó, a hol első sorban a czélszerüségi szempontok kell, hogy érvényesüljenek, s a hol olyan specziális épitkezésről van szó, hol nem az illető épitészek kiválósága magában véve, nem azok műizlése, hanem azon körülmény kell, hogy figyelembe vétessék, hogy ezen specziális épitkezési téren birnak e gyakorlati tapasztalattal, gyakorlati rutinnal. Engedjék meg nekem, hogy azt is kifejezzem, hogy én a budapesti épitész uraknak ebben az érzékenykedésében egy bizonyos nem eléggé indokolt idegességet látok. Én teljes méltánylással és nagyrabecsüléssel irántuk, megmondtam nekik azt is, hogy nem az erőnek, hanem a gyengeségnek a jele az, ha ilyen kérdésbe beleviszik az önérzetnek kérdését. Bárhol, a hol igazán monumentális épitkezésről van szó, a hol a műépitészet nagy feladatairól, hol művészi feladatokról van szó, ugy mint eddig is történt, a jövőben is elsősorban a magyar épitészek lesznek hivatva a tervezés terén is érvényesülni. A jelen esetben azonban fenntartom elhatárosom szabadságát abban a tekintetben, hogy kinek adjam a megbizást. Annak idején az interpellácziora a végleges válaszomat meg fogom adni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rákosi Viktor: T. ház! A t. miniszterelnök urnak — a belügyminiszter urnak — válaszát sajnálattal tudomásul nem vehetem. *(Felkiáltások jobbfelől: Ez nem válasz!)* Tehát előlegesen nem vehetem tudomásul. Mert hogy ha áll az, a mit a miniszterelnök ur mondott, akkor Európában és Magyarországon senki más nem tud szinházat épiteni, mint a Fellner és Helmer czég, és akkor Magyarországon soha magyar épitészek szinházat épiteni tudni nem fognak. A mi pedig azt illeti, hogy a t. miniszterelnök ur a bécsi Burgtheatert hozta fel példa gyanánt, a melyet a Fellner és Helmer czégnek kellett megreparálni, ennek ellenében én felhozok egy más műalkotást, a magyar királyi operaházat, a melyet magyar ember épitett. *(Felkiáltások jobbfelől: Elég rosszul!)* Ha a magyar épitészeknek ambicziójat nem sarkaljuk, ha az ő igyekezetüket nem jutalmazzuk pénzzel és dicsőséggel, akkor a magyar épitészek mindig alárendelt szerepet fognak játszani és kifejlődni nem fognak, és mindazok, a kik munkakedvet, tehetséget, dicsvágyat éreznek a szivükben, kénytelenek lesznek külföldre menni, a hol tehetségüket sokkal jobban érvényesithetik. Ily körülmények közt mi értelme van annak, hogy mindenféle iparmüvészeti iskolákat, akadémiákat, zeneakadémiát és másokat tartunk fenn az állam pénzén, ha az ott kifejlesztett és kitörő tehetségek mind kénytelenek külföldre menni, mert idehaza nem tudnak kenyeret adni nekik.

Kétszáz év mulva épen abban a helyzetben leszünk, mint most, hogy nem leszünk képesek saját erőnkből magyar szinházat épiteni. Hol experimentáljon a magyar épitész, ha nem itthon? *(Mozgás a jobboldalon.)* Azzal biztassuk, hogy az osztrákok a brünni nemzeti szinházat a magyarokkal fogják épittetni? Hallott-e olyat a t. ház, hogy magyar épitészek Klagenfurtban és Laibachban fognak experimentálni? Nekünk kell kenyeret adnunk a magyar épitészeknek, akkor majd kifejlődnek azok a tehetségek, a melyek idővel egész Európában tudnak majd szinházat épiteni.

Kubik Béla: Pályázatot kell hirdetni, nem megbizást adni.

Rákosi Viktor: A miniszterelnök nem magyarázta meg az erkölcsi obligót.

Lengyel Zoltán: Előre nem lehet szamaraknak mondani a magyar épitészeket!

Rákosi Viktor: Nem is. Van tehetségük és buzgóságuk, külföldön is tanultak! Fellner és Helmer nem monopolizálhatják a szinházépitést; Németországban egész sereg ujabb szinház van: Münchenben, Berlinben stb. és egyiket sem Fellner és Helmer épitette. Egyáltalán az a tipus, a melyet Fellner és Helmer épit, most már nincsen elfogadva, mert most már nem törekszenek arra, hogy felfelé magas karzatokkal épitsenek, hanem hosszu, széles földszintekkel dolgoznak, a mi tüzbiztonság szempontjából is tökéletesebb, mint az ő tipusuk.

Előlegesen sem vehetem tudomásul a választ.

Elnök: Minthogy a válasz végleges válasznak nem tekintetik, az interpellácziót közöltetni fog a belügyminiszterium vezetésével megbizott miniszterelnökkel. Következik?

Hertelendy László jegyző: Krasznay Ferencz!

Krasznay Ferencz: T. ház! Kénytelen vagyok — ha a ház türelme ki nem fáradt — *(Halljuk!)* részben pártom megbizásából és jóváhagyásával a választási reform kérdésében interpellácziót intézni a t. kormányhoz. Méltóztatik jól tudni, hogy a választói jog reformja a magyar törvényhozásnak régi tartozása alkotmányunk teljességével szemben. Az 1848-iki törvényhozás az állampolgári egyenjoguságnak csak elvét mondta ki, a további törvényhozások csupán a kötelezettségekre vonatkozó konzekvenczíákat vonták le, a mikor a közadózást, az általános hadkötelezettséget stb. hozták be. De a jogokkal való harmóniáját a kötelezettségeknek mindeddig a törvényhozások helyreállitani elmulasztották.

Digitized by Google

Méltóztatik tudni, hogy egész Európában és az összes demokratikus államokban a választói jog kiterjesztése óriási lépésekkel halad előre, és látjuk Magyarországon is, hogy a polgári öntudat fejlődésével lépést tart az az erős vágy, hogy mindazok, a kik ma a közvetett törvényhozásban részt nem vesznek, oda bejussanak. Nagyon jól tudjuk azt is, hogy a magyar választási rendszernek mindezeken felül egy csomó speciális betegsége van, a melyek elmondásával nem akarom untatni a t. házat, de ismerjük mindnyájan. Igy pl. a központokon való szavazás, a választókerületek aránytalan beosztása stb. mind olyan helytelenségek, a melyek valamennyien melegágyai a hivatalos visszaéléseknek és a korrupczionak.

T. ház! Nagyon természetes, hogy a függetlenségi és 48-as párt, a mely tudatában van ezeknek az okoknak, és annak, hogy épen tökéletlen választási rendszerünk akadályozza meg azt, hogy a magyar nemzetnek igazságos képviselete legyen a törvényhozásban, mindig legelől állott a választási reform kérdésében a maga törekvéseivel, és programmjában az elsők között sorolta fel a választási reformot. És ugyancsak természetesnek méltóztattak találni azt, hogy akkor, mikor az uj kormány beköszöntött, a függetlenségi pártnak az elnöke hézagot talált abban a programmban, mikor azt látta, hogy a választási reformról egy szó sem esett. Az uj kormánynak a t. elnöke nem szólt az első felszólalásában, beköszöntőjében a választási reformról, hanem épen a függetlenségi párt elnökének felszólitására második felszólalásában belevette programmjába a választási reformot. Igen tetszetős nyilatkozatok hangzottak el abban; hogy csak egyet-kettőt idézzek, azt mondta például, hogy minden érdemleges politika végczélját nem képezheti egyéb, mint elérése azon állapotnak, hogy a nemzet egyeteme lehetőleg ruháztassék fel a politikai jogokkal. Ez az általános kijelentés valóban megnyugtató volt; de a részletekben is igen érdekes kijelentéseket hallottunk. Azt mondja például, hogy nagyfontosságu kérdés a községenkint vagy talán helyesebben körjegyzőségenkint való szavazás kérdése, a melynek elérését a magam részéről nagyon melegen óhajtom, a melynél a nehézségek, hogy ugy fejezzem ki magamat, tisztán technikai, adminisztrativ természetüek lehetnek, melyeket, nem kétlem, a törvényjavaslat kidolgozása során sikerülni fog legyőzni.

Mindnyájan tudjuk, hogy a miniszterelnök ur ezek után pozitiv igéretet tett arra, hogy még a jelen ülésszakban a választási törvénynek egy oly reformját fogja elénk terjeszteni, a mely, habár a mi küzdelmünk végczélját, az általános választójogot nem is valósitja meg, a mai kor igényeinek megfelelő haladást fog jelenteni.

Igy történt azután, t. képviselőház, hogy a függetlenségi párt ezeket a nyilatkozatokat alapos megfontolás és megvitatás tárgyává tette és érett megfontolás után arra a konkluzióra jutott, hogy mindazok között a novumok között, a melyeket az uj miniszterium hozott — nem akarom vivmányoknak nevezni, mert a mi szemünkben azok nem vivmányok — politikailag legbecsesebb, legértékesebb kétségtelenül a választási jognak a reformja. És ugy gondolkoztunk, hogy, ha mi egy minden utógondolat nélkül becsületesen megalkotott választói reformot kapunk, akkor tulajdonképen a függetlenségi és 48-as párt és ez által az ország is egy oly eszköznek jut a birtokába, a mely az ő további küzdelmeinek esélyeit egyenlőbbé, igazságosabbá fogja tenni, ennélfogva többet ér, mint bármely vivmány, mert a vivmányoknak összességét, pártprogrammunk hathatósabb megvalósitását teszi lehetővé. Innen a rendkivüli jelentősége annak az igéretnek, a melyet pártelnökünk leszögezett, mikor kijelentette a házban, hogy ezen igéreteknek teljesitését éber szemmel fogja kisérni a párt.

Méltóztatnak tudni, mily körülmények közt fogadta el ezt az álláspontot a függetlenségi párt. Elfogadta felelősségének teljes tudatában, mert ugy gondolkozott, hogy nem akar elfogult lenni egy kormány iránt sem és ugy fogja a párt a maga politikai komoly számbavehetőségét tanusitani, ha nem előitéletek után indul, hanem egy kormánynak cselekvőségei, tényei lesznek a kritériumok, a melyekkel szemben és a melyeknek világánál azon kormánynyal szemben helyt fog állni. Mi felidéztük azt, a mit a klasszikus civium ardor-nak nevez, a köznyelv népszerütlenségnek, de elviseltük, mert meg voltunk győződve, hogy ezzel a nemzetnek hoztunk ajándékot. Nos, t. képviselőház, mi a szemünket rajta tartjuk ezen állitólagos reformon, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* és a mit az utolsó időben láttunk, arra megint csak klasszikus mondást idézhetünk: »vestigia nos terrent.« A »Magyar Nemzet«-ben — ez, ugyebár, olyan ujság, a melyben a kormány szokta a maga akaratát néha jó eleve kifejteni — egy czikk jelent meg az elmult napokban, a mely ugyancsak alkalmat ad arra, hogy bennünket alaposan lehütsön.

A választási reformnak szép és magasztos gondolatát egy meglehetős czinikus és a mellett hipokrizissel telt sóval önti le. Azt mondja, hogy: »ezen kérdések megoldásánál a legnagyobb körültekintéssel, előrelátó bölcseséggel és hazafiui aggodalommal és gondossággal kell eljárni«. Aggodalommal, mint egy veszedelemmel szemben. »Tetszetős elméletek és politikai jelszavak, kongó-bongó frázisok után indulni, valóban végzetes hiba lenne, ha csak tárgyi biztositékaink nincsenek a felől, hogy a bizonyos politikai jelszavak czégére alatt követelt reformokra az ország jól felfogott érdekében csakugyan szükség van.«

Lejebb meg ezt mondja: »Főként arra kell néznünk, hogy az értelmes, megbizható, komoly

Digitized by Google

politikai elemek érvényesülését biztositsuk. *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* Meggyőződhetünk arról is, hogy némely kérdések, mint pl. a községenkénti választások ez idő szerint kivihetetlenek, *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* némely vidék intelligenciájának jóformán teljes hiánya folytán.«

T. képviselőház! Ebben a czikkben három dolog foglaltatik. Először is fontoskodik ez a czikk, mint akár egy Metternich herczeg korabeli német Hofrath és azt mondja, hogy a választói jog egy veszedelmes kérdés, aggálylyal, óvatossággal kell hozzányulni, ez mintegy rebellizmusnak a dolga; azután egyenesen megczáfolja azt, a mit a miniszterelnök ur a községenkénti választásról mondott. Végül pedig felállit egy uj kategoriát, a minőt eddig igazán nem ismertünk, t. i. a megbizható választók kategoriáját, a »gutgesinnt« fogalmat ujra felidézi, és én nem tudom, hogyan fogja a t. miniszterelnök ur a statisztikát összeállittatni, a melyre vonatkozólag, a mint hallom, épen ma nyujtotta be a javaslatot és micsoda kriterium fogja majd megmutatni azt, hogy ki a megbizható és ki a megbizhatatlan. Én azt hiszem, hogy ez egy kissé költséges szisztema lesz, mert azt hiszem, ha Rakovszky t. képviselőtársam kerül kormányra, ő neki az a lista és az a választói törvény nem lesz többé megbizható.

Förster Ottó: Te már hallottál valamit? *(Élénk derültség.)*

Krasznay Ferencz: Mondom, t. képviselőház, szomoru hogy tréfára kell forditani ezt a dolgot . . .

Förster Ottó: Ugyis az lesz a vége!

Krasznay Ferencz: . . . de mi csak azt látjuk mindezekből, hogy az a bizonyos liberálizmus, a mely mindig ott van a czégéren, de oly kevéssé van benne az intézményekben, megint kisért.

Meglehet, hogy ez a czikk egy olyan jó barátnak a ténye, mint a minő, sajnos, számos akad, és különösen a t. miniszterelnök urnak kormányzatát karakterizálja idebenn és odakünn a túlzó jóbarátok tömege, azoké a bizonyos jóbarátoké, a kikre nézve az Istent kérni szokta az ember, hogy szabaditsa meg tőlük. De bizonyos egy és ez az, hogy ez a czikk elég komoly okot és alkalmat ad arra a függetlenségi pártnak és mindazoknak, a kik szivükön viselik a választási törvénynek sorsát, hogy komoly kérdést intézzenek a miniszterelnök urhoz és alkalmat adjanak neki a nyilatkozatra.

Én röviden azt akarom kérdezni a t. miniszterelnök urtól és interpellácziómnak ez a szövege *(olvassa)*:

Kérdem, vajjon a miniszterelnök ur, illetve a kormány álláspontja a választási reform kérdésében megegyezik-e azokkal a fejtegetésekkel, a melyek a »Magyar Nemzet« czimü félhivatalos lapnak 1904 február 23-iki száma vezérczikkében erre vonatkozólag foglaltatnak? *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. ház! Én az interpelláczióra egyszerüen azt a választ adhatom, hogy a választási törvény reformja kérdésében elfoglalt álláspontomhoz változatlanul ragaszkodom. *(Helyeslés.)* Azt semmi irányban nem módositottam. A lehető legnagyobb energiával igyekeztem szorgalmazni az előmunkálatokat — a melyeket ne méltóztassanak kicsinyelni — és lehetővé tenni azt, hogy az adatgyüjtés a legközelebbi időben megindulhasson. Ezen adatgyüjtés után fogjuk majd a konkrét javaslatot elkésziteni és akkor lesz itt helyénvaló minden egyes kérdésnek beható megbeszélése.

Én azt hiszem, hogy most hibát követnék el, ha egy szóval is egyebet mondanék, mint azt, hogy változatlanul fentartok minden szót, a mit e kérdésben mondottam. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Krasznay Ferencz: Tudomásul veszem a választ.

Elnök: Méltóztatnak a választ tudomásul venni? *(Helyeslés.)* A ház a választ tudomásul vette.

A legközelebbi ülés napirendje meg lévén állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 órakor.)

Digitized by Google

392. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 márczius 3-án, csütörtökön,

Perczel Dezső, közben báró Feilitzsch Arthur elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalás. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása. — Marjay Péter sürgős interpellácziója a miniszterelnökhöz az 1848 : XX. t.-cz. szellemében a protestáns egyház nagyobbmérvü segélyezése tárgyában. — A miniszterelnök válasza.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Hieronymi Károly, Tallián Béla, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 35 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom. A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Nyegre László jegyző ur; a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző ur jegyzi.

Mindenekelőtt fel fog olvastatni az utolsó ülés jegyzőkönyve.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1904. márczius 2-dikán tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kérdem: van-e valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, a jegyzőkönyvet hitelesitettnek jelentem ki.

T. ház! Bemutatom az Abbáziában betegen fekvő Kobek István képviselő kérvényét, melyben egészségének helyreállitása czéljából hat heti szabadságidő engedélyezését kéri.

A ház a kért szabadságidőt megadja.

Bemutatom a debreczeni 1848/49-es honvédegyletnek Benedek János képviselő által beadott kérvényét, az 1848/49-es elaggott honvédek nyugdijának felemelése tárgyában.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

T. ház! Mielőtt a napirend tulajdonképeni tárgyára térnénk át, tudomására kell hoznom a t. háznak, hogy a házszabályok értelmében napirend előtti felszólalásra Polónyi Géza képviselő ur kért és nyert engedélyt, valamint ugyancsak a házszabályok értelmében Marjay Péter képviselő ur engedélyt nyert arra, hogy egy sürgős interpelláczióját a mai ülés végén $^3/_4$3 órakor előterjeszthesse.

Kérem Polónyi képviselő urat, sziveskedjék felszólalását megtenni.

Polónyi Géza: T. képviselőház! Pártom megtisztelő megbizásából engedelmet kértem a ház mélyen t. elnökétől arra, hogy egy némely, a politikai helyzetet érintő kérdésben, főleg azonban a delegáczió hatásköre túllépésének nagy alkotmányjogi kérdésében felszólalhassak, s pártomnak erre vonatkozó álláspontját a t. képviselőház előtt kifejthessem.

Miután az elnök ur volt kegyes ezen engedelmet részemre megadni, tisztelettel kérem a képviselőházat: kegyeskedjenek engem szives figyelmükkel megajándékozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mióta az uj országgyülésen e képviselőháznak tagjává lettem, az ellenzéki képviselőt kötelező párthűségen kivül különös és kiváló feladatom tárgyává tettem annak kimutatását, hogy 1867 óta a XII. t.-czikkben foglalt u. n. kiegyezés részben végre nem lett hajtva, részben pedig teljesen meghamisitott alakjában lett végrehajtva, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* s főleg, t. képviselőház, hogy a delegáczió nem az 1867 : XII. t.-cz. korlátai között kijelölt hatáskörében, hanem oly széles hatáskörben mozog, a mely homlokegyenest ellenkezik a törvénynek rendelkezéseivel és alkotmányunk szellemével. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ezen hatásköri túllépés és az 1867 : XII. t.-czikkben lefektetett törvényes elveknek figyelmenkivül hagyása talán soha olyan nagy mértékben nem nyilatkozott meg, mint a delegációnak mostani ülésezése alkalmával. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Valóságos

Digitized by Google

fiók-parlamentté, kis országgyülésé nőtte ki magát...

Nessi Pál: Czentrál-parlamentté!

Polónyi Géza: ... a melyre nézve maga gróf Apponyi Albert mélyen t. képviselőtársunk kénytelen volt — jobb később, mint soha — azt a konfessziót megtenni a nemzet szine előtt, hogy a delegáczió intézménye 37 esztendőn keresztül tényleg a nemzet türelmének próbára tevésével és elnézésével olyan módon kezeltetett, a mely a törvénybe egyenesen beleütközik. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Felszólalásomnak tulajdonképeni tárgyát ez, a delegáczió hatáskörének megvilágitása, illetőleg azon túllépések fogják képezni, a melyeket in flagranti konstatálni lehet és konstatálni kell; mielőtt azonban ezekre rátérnék, egy-két kérdést kell még a miniszterelnök urral tisztába hoznom, a melyek ugyan ezzel szoros összefüggésben nincsenek, de a politikai helyzettel annyira kapcsolatosak, hogy azoknak elintézése nélkül tárgyamat tulajdonképen rendszeresen nem is kezelhetném. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az egyik dolog, t. képviselőház, az, hogy a pártok közötti viszony a delegácziók elé került, holott, hogy ez oda nem tartozik, talán felesleges magyarázgatnom. A t. delegáczió beszélt obstrukcziókról, pártok közti viszonyról, szóval: de rebus omnibus et quibusdam aliis, tulajdonképen csak arról nem beszélt, a mi hatáskörébe tartozik, t. i. a közösügyi költségvetés megállapitásának kérdéséről.

Ezen viták során a t. miniszterelnök ur azon váddal vagy gyanusitással szemben, mint ha ő a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi és 48-as pártnak szövetségét kereste volna és találta volna meg, egy nyilatkozatot tett, a melynek egyik része teljesen meg felel a tényeknek — és ezt a magam részéről csak köszönettel honorálhatom — másik része azonban, melyet mindjárt bátor leszek felolvasni, még kiegészitésekre és magyarázatokra szorul, melyeket e helyről megtenni kötelességemnek tartom. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur következőként nyilatkozott *(olvassa)*: »Soha semmiféle szövetséges társakat a kormány és a szabadelvü párt a függetlenségi párt soraiban nem keresett«. Ez teljesen helyes; hanem folytatólag azt mondja a t. miniszterelnök ur *(olvassa)*: »Midőn a magyar parlamenti helyzet elfajult, egy természetes feladat állott mindazok előtt, a kik komolyan veszik a magyar parlamentárizmus ügyét: az, hogy ezekkel a parlamentárizmussal visszaélő elemekkel szemben a parlamenti rend és az alkotmányos gépezet zavartalan működésének biztositása szempontjából erre a czélra kezet fognak.«

Hát, t. képviselőház, a miniszterelnök ur nyilatkozatának ezen második része könnyen arra a félreértésre adhat okot, mintha a függetlenségi és 48-as pártnak Kossuth Ferencz vezetése alatt álló része a mélyen t. kormányelnök urral bizonyos parlamenti elemekkel szemben kezet fogott volna, nem tudom én, micsoda parlamenti rendnek a rekonstruálására. Nem szeretném, t. képviselőház, ha akár pro praeterito, akár pro futuro ezen kérdés tekintetében bárkinek a kétely legkisebb nyoma is fennmaradna. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* A mi meggyőződésünk szerint mi nem fogtunk kezet senkivel, nem vállalkoztunk semmiféle elemekkel szemben semmiféle szövetséges társi minőségben sem az alkotmányos, sem a parlamentáris rendnek megvédelmezésére; hanem tisztán és világosan az történt, hogy mi meggyőződésünkhöz képest a parlamenti rendkivüli eszközöknek alkalmazását a magunk részéről továbbra helyesnek, czélszerünek nem tartottuk, nem tartjuk ma sem. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezen nyilatkozatunkat az ország szine előtt általunk felállitott feltételek teljesitésétől tettük függővé. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, ezen korláton túl nekünk senki semmiféle más szándékot nem imputálhat és ne imputáljon, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* annyival kevésbbé egy, a parlamentet foglalkoztató nagy alkotmányjogi kérdésben, a hol a nemzeti vezényleti nyelvért folytatott harczról van szó, mert az nem lehet kérdés tárgya, hogy mi a czélt nemcsak helyeseljük hanem lelkünknek és hazafiságunknak egész erejével támogatjuk és azt harczolva — de nem rendkivüli eszközökkel — kivivni akarjuk. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Már most, t. ház, lehet, hogy ezen igéretünknek hüséges beváltása, illetőleg a három hónapon túl terjedő rendkivüli eszközökkel folytatott harcz közepette az a tény, hogy mi becsülettel megálltuk az adott igéretet, félreértésre adhatott okot; de senkiben se legyen kétely a jövendőben az iránt, hogy a Kossuth Ferencz vezetése alatt álló függetlenségi és 48-as párt ugy, mint a multban, a jövőben is el van tökélve a nemzeti nyelvet a törvényadta jogok igénybevételével kivivni és azt a nemzet számára megszerezni. *(Általános helyeslés.)*

T. ház! Erre kezet fogunk mindenkivel, a ki az országban ezen czélunk elérésében bennünket hazafiasan támogatni kész. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, ennek a kérdésnek egy másik kérdéssel, t. i. a házszabály küszöbön álló revíziójának kérdésével kapcsolatban is van aktualitása. *(Halljuk!)* Nem szándékozom erre vonatkozólag ma bővebb nyilatkozatokat tenni, azonban minden félreértésnek kizárása okából szives figyelmébe akarom ajánlani ugy a mélyen t. többségnek, mint a t. miniszterelnök urnak, hogy a függetlenségi és 48-as pártnak örökké egyformán, s következetesen hangoztatott álláspontja sohasem volt más, mint az, hogy a mi

Digitized by Google

ferde, félszeg alkotmányunk és közjogi viszonyunk mellett ennek a nemzetnek az ő alkotmánya biztositására még csak egy, de féltékenyen őrzött kincse van, és ez a házszabályokban foglaltatik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Eltekintve attól, hogy a nemzetek történelméből könnyü lenne kimutatni, hogy mindig végzetes dolog ilyen alkotmányjogi klenodiumokhoz akkor nyulni, a midőn a szenvedélyek hevében és tüzében intézkednék a parlament, hogy mindig czélszerű az ilyen kérdéseket *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* békés időkre hagyni, és nem a szenvedélyek hevében nyulni ezekhez a drága kincsekhez: mondom, eltekintve ettől, ennek a kérdésnek megvan az a történelmi multja, hogy ez a házszabály kölcsönös megegyezés alapján, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a pártok közötti programmszerü és a házban szankczionált megegyezés alapján jött létre... *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Szerződésszegést nem szabad elkövetni! *(Mozgás és zaj jobbfelől.)*

Polónyi Géza: ... és mindnyájunk adott szavának értékével van biztositva. Erre vonatkozólag azt mondják: »Hjah, más pártok, más országgyülés, más viszonyok!« Miután ma nem feladatom ezzel a kérdéssel bővebben foglalkozni — remélem, nem fog bekövetkezni egy kényszeritő helyzet, a mely akaratunk ellenére ezen kérdés bővebb vitatásával kell, hogy foglalkoztasson bennünket — csak azzal a tétellel bucsuzom el ettől a kérdéstől, hogy az u. n. programmok és paktumok kérdésében lehet véleményeltérés, de abban, hogy az adott programmok betartandók, nem lehet véleményeltérés, lettek légyen ezen programmpontok paktum, vagy törvény, avagy egyszerü programmpromulgácziók alakjában közzétéve, vagy megvalósitva. Erre nézve a t. miniszterelnök ur a delegáczióban akkor, a midőn az a szemrehányás tétetett neki, hogy hiszen az a kilenczes programm csak egy pártnak a dolga és az megváltoztatható, csak az a párt változtassa meg a nevét, — teljesen helyes álláspontra helyezkedve szószerint a következőket mondá *(olvassa)*: »Ha ebben van valami, az egyformán áll minden pártprogrammra. Nem ebben kell keresni a pártprogramm kötelező erejét, hanem abban, hogy azok a férfiak, a kik bizonyos elvet kijelentettek, mint egy párt tagjai kötve vannak ugyanazon meggyőződésükhöz, akár megmarad a neve annak a pártnak, akár nem.« Hát, igenis, azok a férfiak, a kik mint egy párt tagjai valamely elvet kijelentettek, a férfiasság kötelező erejével vannak kötve ahhoz, hogy azért a jövendőben is helytálljanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! Most ezen tételekkel nem szándékozom tovább foglalkozni, hanem hogy az én valóságos tárgyammal, t. i. a delegáczió hatáskörének kérdésével bővebben foglalkozhassam, mégis nehány kérdést a t. miniszterelnök urral tisztába kell hoznom. Hogy a parlamentben folyt munka és a rendkivüli eszközökkel vivott harcz sok kérdésben a kormányt megakasztotta abban, hogy kormányzati és törvényhozási úton azokat az intézkedéseket megvalósithassa, a melyeket tőle joggal várhatnak, ez oly tétel, a melyet vitatnom szükségtelen, bizonyitanom sem kell. De vannak kérdések, a melyek a parlamenti helyzettel abszolute semmiféle összeköttetésben nincsenek és nem voltak, tehát megoldhatók voltak a nélkül, hogy a parlamentben vivott rendkivüli harcz azokat megakasztotta volna. Én a t. miniszterelnök urnak szives figyelmébe akarok ajánlani most csak három pontot. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Az egyik az, hogy a t. miniszterelnök ur az ő kormányelnöki megbizatásának időpontjában abban a megtisztelő szerencsében részesitett engem, hogy vele e kérdésekben értekezhessem és az ő szives megegyezése és felhatalmazása folytán azon nyilatkozatokat, a melyeket velem szemben tett, pártom értekezletén nyilt ülésben elmondhattam, a mit meg is tettem és azok közzé is tétettek. Ezek közül engem rendkivül érdekelt és pártom tagjait is bizonyára rendkivül érdekelte egy pár pont, a melyeket nem is törvényhozási intézkedések után kellene végrehajtani, hanem a melyek csak egy türt törvénytelen állapotnak kormányzati úton való megszüntetését czélozták. Ilyen kérdés van három. Az egyik az, hogy köztudomásu dolog, hogy akkor, mikor valaki a szerintünk az összes hadseregnek kiegészitő részét képező magyar hadseregbe, önök szerint a közös hadseregbe besoroztatik, az az ember még a nevét is elveszti, t. i. nem lesz Nagy Pál, vagy Fekete János, hanem lesz Johann Fekete, Paul Nagy...

Gabányi Miklós: Stefan Tisza!

Polónyi Géza: ... Otto von Förster etc. *(Derültség. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hát t. ház, a magyar törvényhozás testületében talán mégis csak felesleges annak magyarázása vagy bizonyitása, hogy a 67-iki törvényekben oly nagymérvü visszaesése, oly dekandencziája az alkotmányosságnak talán még sem következett be, hogy akkor, ha valaki a haza szolgálatában a véradóját le kell hogy rójja, az első áldozat az kell hogy legyen, hogy az ő becsületes magyar nevét is feláldozza. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* De, t. ház, erre nézve nekem egy megnyugtató válasz adatott, hogy ez irányban állitólag intézkedés fog tétetni, hogy ez megváltoztassék.

Kapcsolatban ezzel, t. ház, felvetettem azt a kérdést, hogy micsoda törvény alapján lehetséges az, hogy az önök szerint közös hadseregben szolgáló katonaság az ő szolgálati kötelezettségének teljesitése alatt és után azokat a szolgálati okmányokat és bizonyitványokat, a melyek az ő szolgálati kötelezettségének teljesitéséről vagy felfüggesztéséről szólnak, és a melyeknek

Digitized by Google

az a rendeltetésük, hogy azok a magyar közigazgatási hatóságok által, tehát oly hatóságok által kezeltessenek, a hol a magyar állam nyelve kötelezőleg exisztál, mégis német nyelven állittatnak ki. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Itt tehát egészen világos törvényszegéssel állunk szemközt, hogy a közös hadsereg orgánumainak tetszése okából arra kényszeritjük a mi magyar közigazgatási hatóságainkat, hogy azok német okmányokat hivatalosan kezeljenek és elfogadjanak.

Én nem hiszem, hogy félreértettem volna a mélyen t. miniszterelnök urat, midőn azt hittem, hogy ezen kérdés tekintetében sürgős orvoslás kinálkozik a magyar nemzet számára és hogy ez keresztül fog vitetni. Sem az előbbi kérdést, sem a második kérdést az obstrukczió abszolute nem gátolta, mert ez kormányzati körben megoldandó kérdés volt.

Itt van a harmadik dolog. Mások előtt talán csekélységnek látszik, de a mi időnkben szimptomatikus dolog, hogy a katonai laktanyákon és egyéb katonai helyiségeken országvilág gunyjára, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon és a középen.)* a nemzeti önállóságnak egyenes arczulcsapásával feliratokat olvasunk, a melyek egy idegen államnak a nyelvén szólnak hozzánk és még a magunk pénzén felállitott ilyen épületeken is azt kell türnünk, hogy a K. und K. előnév alkalmazása mellett ily német feliratokat lássunk. A törvény alapján nem férhet kétség ahhoz, hogy a magyar állam területén felállitott ilyen épületek, miután még az időközben létesitett megállapodások alapján a magyar államnak telekkönyvileg is tulajdonát kell hogy képezzék, nem lehetnek egy idegen nemzetnek a felirásával ellátva. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek és a paritásnak, mely az 1867: XII. tcz.-nek egyik fundamentális tétele, természetes folyománya csak az lehetne, hogy az osztrák állam területén levő épületek viszont kizárólag magyar felirással láttassanak el. Én tudomásul vettem, bár alig tudtam megérteni azokat a nehézségeket, a melyek ezen kérdés végrehajtása körül fenforognak, de mégis haladást láttam volna legalább abban az egy tételben, midőn megtették előttem azt a distinkcziót, hogy a dolog a jövendőben ugy lesz, hogy a törvényhatóság által épitett épületeken tiszta magyar felirás, a kincstári épületeken pedig német és magyar felirás lesz. Hát hiszen ez nem a törvénynek megfelelő megoldás, de mindenesetre egy lépés a jobb jövendő felé. De én csodálkozva látom, hogy eltelt három hónap, s nem történt ebben semmi intézkedés. Mondanom is felesleges, hogy mindnyájan birunk tudomással oly törvényhatósági épületekről, a hol tiszta német felirás van.

Én ezeket a dolgokat szóba hoztam abban a meggyőződésben, hogy a t. miniszterelnök ur bizonyára nagyon halmozott elfoglaltsága okából nem ért rá talán eddig ezekkel foglalkozni, de én kérve kérem a t. miniszterelnök urat arra, hogy miután ebben a házban és az ő részéről sincs véleményeltérés e tekintetben, legalább ilyen dolgokkal nyugtassuk meg azt a magyar nemzetet, . . .

B. Kaas Ivor: Meglesz!

Polónyi Géza: . . . a mely jobb sorsra érdemes a tekintetben, hogy ha nem is hajtható végre a törvény ugy, a mint megkövetelhetnők, legalább legyen meg a jó szándék erre.

B. Kaas Ivor: A pokol utja is jó szándékkal van kövezve!

Polónyi Géza: Hogy tehát megvan ez a jó szándék, én ez iránt is megnyugtatást kérek.

Most rátérek azokra a kérdésekre, a melyek fundamentálisabbak és jobban érdeklik a közvéleményt, s a messze jövendő szempontjából kihatók intézkedéseket érintenek. Én magamnak egyebet nem kivánok, bárha sikerülne valahára ezen országgyülés termében vagy azt elérnem, hogy belássa a mélyen t. többség is, hogy az 1867 : XII. törvényczikk valósággal meghamisitva ugy kezeltetik, a hogy ezt annak megalkotói sem álmodták soha, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* vagy — az alternativája igen egyszerü — győzzenek meg engem és pártomat végrevalahára, álljon fel valaki a többség sorából és mutassa meg a törvényből, hogy tévedésben vagyunk akkor, midőn tételeinket felállitjuk.

A magyar nemzet az 1867 : XII. törvényczikkben biztositott alkotmányos kibontakozást lelkesedésének igaz hevével, nemes őszinteséggel és mondjuk — történelmi igazság ez — nagy többséggel akczeptálta. Gyermekkorom óta emlékszem rá, milyen rendkivüli örömrivalgás hullámzott végig az ország területén, sikjain és rónáin, hogy visszaállittatott a magyar alkotmány, éljen a jogfolytonosság, éljen a nemzeti önállóság és függetlenség. Az azóta lefolyt lustrum keserü ébredésre kényszeritette a magyar nemzetet. Nem is ugy fogjuk a jövendőre felállitani a kérdést, hogy az 1867 : XII. t.-cz. kell-e a magyar nemzetnek, mint kiegyezési törvény, hanem ezentúl a történelmi igazságok révén ugy kell majd felállitani a kérdést, hogy kell-e a magyar nemzetnek az 1867 : XII. törvényczikk akkor, midőn ezen törvény meg akarja akadályozni, hogy a nemzeti nyelv érvényesülhessen és mikor a nemzet legszentebb jogai, jövendőjének összes biztositékai e törvény okából akadályokba ütköznek és nem valósithatók. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A vezérleti és vezényleti nyelv kérdése forgott a delegácziók előtt, s elsősorban ezzel a döntő kérdéssel szándékozom azon szempontból foglalkozni, vajjon tartozik-e az a kérdés sé mennyiben a delegáczió hatáskörébe? *(Halljuk! Halljuk!)* És itt sajnálattal kell felemlitenem, hogy abban a konfessziőban, melyet gr. Apponyi részéről nagy örömmel olvastam, nem találtam meg egészen a konzekvenciát, mert még ő is,

Digitized by Google

sőt többet mondok, még Ugron Gábor képviselő ur is, elkalandoztak a delegácziőban az általuk elfoglalt álláspont daczára oly területre, mely az általam kimutatandó törvényes alapon abszolute nem tartozhatik a delegáczió elé.

Gr. Apponyi Albert: Ez diskurzus volt!

Szederkényi Nándor: Nem hallgathattak, ha odadobták a kérdést!

Polónyi Géza: Több is történt; gr. Apponyi Albert benyujtott egy határozati javaslatot, a mely el is fogadtatott, tehát nemcsak diskurzus volt. Magának az államnyelv felismerésének kérdésében az u. n. ezrednyelvvel és nevelési ügygyel kapcsolatban nyujtott be a t. képviselő ur egy határozati javaslatot, a mely el is fogadtatott. Ennek a határozati javaslatnak természete iránt azonban egyelőre nem vagyok tisztában, mert azt tudom, hogy a delegácziőról szóló törvényes rendelkezések alapján a delegáczió kizárólag a közösügyek territoriumán belül hozhat határozatokat, — majd kimutatom — de csak olyan határozatokat, a melyek egyuttal nunczіumnak tárgyát kell, hogy képezzék. A többi ügyviteli kérdés lehet. De a magyar államnyelv kérdése eminenter, akár a nevelésügyről szólok, akár az ezrednyelvről szólok, a mint azt leszek bátor kimutatni, nem ügyviteli kérdés, hanem kizárólag a magyar nemzet törvényhozása elé tartozó olyan kérdés, *(Zajos helyeslés a szélsőbaloldalon.)* a melyhez sem Pitreich urnak, sem az osztrák delegácziónak, de még a magyar delegácziónak is, semmi, de semmi néven nevezendő köze nincsen. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Nem szeretném, ha annak a félreértésnek esném áldozatul, mintha szemrehányást akarnék ebből csinálni. Ellenkezőleg, az iránt, hogy a jelenlegi tényleges állapottal és helyzettel szemben annak a határozati javaslatnak elfogadása jelentékeny haladás és egy tiszteletreméltó akczió volt a képviselő ur részéről, ez iránt egy pillanatig sem voltam kétségben és nem akarnám, hogy mások is kétségben legyenek. A mit azonban én állitok és rögtön kimutatni fogok, az az, hogy még ez a kiválóan kitünő és jó szándék is olyan talajon termette meg az ő eredményét, a mely talaj arra illegális volt: az nem tartozott oda a delegáczió elé. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Most már rátérek a bizonyitás terére, hanem elsősorban sine ira et studio, — mert abszolute nem szándékozom semmiféle polemikus beszédet mondani, sem az nem czélom, hogy támadjak, akár erre, akár arra bárkit, hanem tisztán az a szándékom, hogy a magyar közjogot a maga teljes épségében ugy állitsam a nemzet elé, a hogy az a törvényekben lefektetve van, — konstatálnom kell a politikai helyzet szempontjából is, hogy ezen vezérleti és vezényleti nyelv kérdésében tulajdonképen hogy állunk ma a pártokkal és hogy állunk a magyar nemzettel. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az iránt tisztában vagyunk, hogy a függetlenségi és 48-as pártnak mindkét árnyalata áll azon, meggyőződésem szerint egyedül helyes, törvényes alapon, hogy az 1867 : XII. t.-cz. 11. §-ában lefektetett felségjog nem tartalmazza a nyelv felett való rendelkezésnek jogát, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hanem az tisztán és kizárólag, — még nem is kell, hogy törvényhozási jog legyen — hanem tisztán a nemzeti szuverénitásnak olyan alapfeltétele, a mely nélkül állam és nemzet nem is létezhetik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ennek folytán, ha nem lennének, — pedig vannak — pozitiv élő törvényeink, a melyek a nemzeti nyelvről rendelkeznek, ha nem léteznék Deák Ferencznek 1836-ban elmondott beszéde, a mely beszédre gr. Apponyi Albert t. képviselő ur a szabadelvü párt akkori értekezletén, midőn a 9-es bizottság programmja tárgyaltatott, hivatkozott, és a melyben Deák Ferencz az ő kardinális princzipiuma gyanánt állitotta fel, hogy sem a nemzetiség, sem a nyelv fejlődésének kérdésében a fejedelemnek semmiféle jussa arra, hogy ebben a nemzetet meggátolja, nincsen. Tehát, hogy maga Deák Ferencz vallotta ezen fundamentális elvet; mondom, t. képviselőház, daczára ennek a körülménynek, azt, hogy a hadsereg vezényleti és vezérleti nyelve tisztán és kizárólag csak a magyar nyelv lehet, eddig kizárólag a függetlenségi és 48-as pártnak két árnyalata fogadta el, hirdette és védelmezte. *(Közbeszólások a középen.)* Most csak a pártokról beszélek. Ezek az urak is tagjai a nemzetnek. Fájdalom, ebben a kérdésben az az egyik baj, hogy megoszlott a politikai nemzet, legalább a törvényhozás termében.

És miképen állanak a többi pártok? Mint legközelebb állót jelzem gróf Apponyi t. képviselő urnak álláspontját és hozzátartozó barátjainak felfogását. Azt hiszem, hűen reprodukálom ezeket. *(Halljuk! Halljuk!)*

Itt, t. képviselőház, egy bizonyos fokozatot kell megállapitanom. Hozzáteszem azonban, hogy örvendetes haladást látok, a melyet én tisztelettel üdvözlök. Én ugy tudom a multból és ugy is konstruálom magamnak a tényeket, hogy az Apponyi Albert t. képviselő ur vezénylete alatt állott nemzeti pártnak a magyar vezérleti és vezényleti nyelv nem volt a programmja. Sőt, a midőn a multra való hivatkozással, ez a kérdés itt e házban szőnyegre került, Bolgár Ferencz t. képviselőtársam külön pointirozta, hogy a nemzeti pártnak ez programmja nem volt.

Most azután következett, t. képviselőház, egy második stádiuma. A nemzet rétegei akkor, midőn az ujonczfelemelés kérdése napirendre került, megmozdultak ebben a kérdésben, hogy ime 37 év óta egy törvénytelen alapon konfiskálták a magyar nemzetnek nyelvét, tehát azt reklamáljuk és azt követeljük vissza. Akkor, t. képviselőház, egy memorandum adatott be Széll Kálmán miniszterelnök idejében, a mely

Digitized by Google

memorandumról tisztelettel tartozik megemlékezni mindenki, mert kétségtelen és való, hogy a nemzeti ügy fejlődésének és magának a nemzeti vivmányok kérdésének az lökést, még pedig nemzeti irányban való egészséges és tiszteletreméltó lökést adott. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* Ámde, t. képviselőház, ez a memorandum indiszkréczió folytán napfényre került. Ebben a közzétett memorandumban hiányzott a nemzeti vezérleti és vezényleti nyelvre vonatkozó kérdésnek felemlitése. Idők folyamán azután köztudomásu lett, hogy ebben a memorandumban már benne volt, mi? Az, hogy a nemzeti vezérleti és vezényleti nyelv is olyan dolog, a melynek előbb-utóbb meg kell valósulnia. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Hogy miért maradt ki ez a memorandumból, az iránt ellentétes verziók vannak közöttünk. Én pl. ugy emlékszem, hogy nem is maradt ki a memorandumból, csak nem lett publikálva. A másik értesülés az, hogy ez a rész Széll Kálmán miniszterelnök ur felszólitására egyenesen kitöröltetett a memorandumból.

Gr. Apponyi Albert: Soha!

Polónyi Géza: Én is ugy tudom, hogy nem. De ez publikálva nem lett.

Most azután, t. képviselőház, következik a harmadik stádium, illetőleg fokozat, a mely a delegácziók ülésén nyert kifejezést, a hol gróf Apponyi Albert t. képviselő ur azt mondja, — talán nem szükséges szó szerint idéznem a szavait — hogy a magyar nemzet igényeinek kielégitése a hadsereg dolgában csak akkor lesz elérve, ha a hadsereg magyar csapatainak szolgálatában és vezényletében a magyar nyelv jogai érvényesülni fognak; közjogi valóságnak tartja az 1867:XII. törvényczikkben foglalt tételt, mely a magyar hadseregről szól, de minthogy ennek feltételei nagyrészben ma is hiányzanak, rövid időn belül nem is létesithetők, nem tartja szükségesnek e tekintetben egy ugy is tisztán elméleti megállapodásnak létrejöttét kierőszakolni. Később azt mondja, hogy sohasem tagadta, hogy a nyelvkérdésnek megoldását magyar nemzeti szempontból szükségesnek tartja. *(Helyeslés balfelől.)*

Ez egy bizonyos mértékig felvilágositásra szoruló álláspont. Ez azt jelenti: szükségesnek tartanám ezt, de még sem akarom. Ez egy nehéz, ellentétesnek látszó probléma.

De én csak megállapitani kivánván ma a pártok álláspontját, azt hiszem, helyesen reasszumálom, ha a most gr. Apponyi Albert képviselő ur vezérlete alatt álló disszidenseknek — nem tudom pártnak czimezni őket, azért csak disszidenseknek nevezem, mert az a titulusok — álláspontja ebben a kérdésben az, hogy szükségesnek tartják a nemzeti vezényleti nyelv kérdését és szerintük, mig az meg nem oldatik, addig a hadsereg nem is boldogulhat, de ők azért ezt pro nunc nem forszirozzák.

B. Kaas Ivor: És önök? *(Zaj. Halljuk!)*

Buzáth Ferencz: Kossuthnak mi az álláspontja?

Polónyi Géza: Tisztelt barátom már előre fázik! *(Derültség. Zaj.)*

Azt hiszem, ezzel t. képviselőtársaim álláspontját helyesen magyaráztam.

Áttérek most már a néppárt álláspontjára. Itt természetesen nem egyénekről, nem egyes képviselőkről, hanem pártokról mint ilyenekről beszélek. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* A mennyiben a delegáczióban megnyilatkozott álláspont a pártot magát kötelezi vagy annak álláspontját legalább hüen fejezi ki, a helyzet szó szerint az, hogy a t. néppártnak teljesen az az álláspontja, a mi a miniszterelnök urnak és a t. kormánypártnak.

Förster Ottó: Agyon vagyunk ütve! *(Derültség balfelől.)*

Polónyi Géza: Nem kérem, csak lesznek! *(Derültség jobbfelől és a szélsőbaloldalon.)* Különben az öngyilkosságot magát is a t. képviselő urnak szabad tetszésére bizom.

Azt mondja a pártnak ez idő szerint is érdemes elnöke, gr. Zichy János...

Buzáth Ferencz: Volt elnöke! Zichy Aladár az elnök! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Ideiglenesen töltötték be az elnöki állást, mert gr. Zichy János lemondását nem fogadták el és igy, ha máskép nem, de in effigie ma is ő az elnök.

Buzáth Ferencz: Nem áll! De az nem változtat semmit! Halljuk! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: A néppártnak azonban kétségtelenül tagja. A delegáczióban a néppárt részéről megnyilatkozott bizottsági tagok véleményét olvasom fel. Azt mondja gr. Zichy János, hogy a katonai kérdésekben elfoglalt álláspontja meglehetősen világos *(olvassa)*: »Annak idején — ugymond — kifejtettem a képviselőházban. Én legalább a magam részéről...« *(Felkiáltások a néppárton: Tehát a maga nevében beszélt! Zaj.)* Tessék csak várni! *(Zaj a néppárton. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon és a jobboldalon.)* Hirtelen nem akarok egyebet, mint hüségesen olvasni. *(Helyeslés a néppárton. Halljuk!)*

B. Kaas Ivor: Csak konstatáljuk, hogy a maga nevében beszélt.

Rákosi Viktor: Olvasd németül! *(Derültség. Zaj a néppárton.)*

Polónyi Géza *(olvassa)*: ... soha sem helyezkedtem a nemzeti aspirácziónak szélső álláspontjára, mert az a párt, a melyhez szerencsém van tartozni, legalább is a közelmultig, a jelenig nem kivánt mást és programmjába nem is vett fel mást a hadsereg kérdésében, mint a status quo fentartását.« *(Felkiáltások jobbfelől: Világos! Zaj a néppárton. Halljuk! Halljuk! a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Mi az a status quo?

B. Kaas Ivor: A létszám! *(Derültség a jobb- és a szélsőbaloldalon.)*

Digitized by Google

Polónyi Géza: Azt mondja t. képviselőtársam, hogy a létszám. *(Felkiáltások a jobboldalon: Most már szó sincs a létszámról!)*

B. Kaas Ivor: Nem volt a törvényjavaslatban? *(Folytonos zaj jobb- és balfelől. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza:... Erre gr. Zichy Jánossal felelek, a ki azt mondja, hogy az ütköző pontot nála nem a nemzeti aspirácziók, hanem a nemzet anyagi teherviselési képességének momentuma képezi.

Buzáth Ferencz: E szerint tehát a létszám!

Polónyi Géza: Tehát nála az ütköző pont nem a nemzeti aspirácziók, ő azt nem követeli.

Buzáth Ferencz: Mi is mondtuk, hogy nem az!

Polónyi Géza: Megnyilatkozott a delegácziókban, most kivételesen a nyilt ülésben magyarul *(Derültség a jobb- és a szélsőbaloldalon.)* a másik néppárti képviselő ur is, Rakovszky István képviselő ur is.

Gabányi Miklós: Németül! *(Felkiáltások jobbfelől: Magyarul!)*

Polónyi Géza: Mondtam, hogy kivételesen a nyilt, nagy ülésben magyarul; a német beszéd az albizottságban volt. *(Zaj jobb- és balfelől.)*

Buzáth Ferencz: A hatás nem nagy!

Polónyi Géza: Nem szándékozom hatást kelteni; azt mondják, hogy Rakovszky németül beszélt, hát a nyilt ülésben nem beszélt németül. *(Folytonos zaj jobb- és balfelől. Elnök csenget. Olvassa)*: Rakovszky képviselő ur Hegedüs Sándor azon tegnapi közbeszólására, hogy mit szól gr. Zichy beszédéhez, kijelenti, hogy mindenben egyetért gr. Zichy Jánossal.

Buzáth Ferencz: Mi is egyetértünk!

Polónyi Géza: Én ezt igy fogom fel. Hiszen lehet módja annak, hogy ez rektifikáltassék. *(Felkiáltások a néppárton: Minek?)* Önöknek kell tudni, s a nemzet is kiváncsi rá, mert ez magyarul annyit jelent, hogy a néppárt a maga programmjába a nemzeti aspirácziókat, minthogy csak a status-quo fentartását akarja, nem vette bele. *(Nagy zaj a néppárton.)*

Ernszt Sándor: Tisza-prókátor!

B. Kaas Ivor: Gajáry szövetségét keresi ujból!

Gajáry Géza: Micsoda? Mit beszél? *(Folytonos zaj jobb- és balfelől.)*

Förster Ottó: Majd beszéd után tányérozni megy. *(Derültség és zaj a baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Polónyi Géza: A szabadelvü pártnak programmja a kilenczes bizottság elaboratumában van közzétéve. *(Halljuk! Halljuk! a jobb- és a baloldalon.)* Erre vonatkozólag kontroverziák merülnek fel azon férfiak között, a kik a kilenczes bizottság ezen munkálatának megalkotásában részt vettek, az egyik igy, a másik amugy érti ezen kilenczes bizottsági programmot.

Barta Ödön: Akárcsak a 67-es törvényeket!

Polónyi Géza: A programm maga ugy szól, t. képviselőház, hogy a kérdéses kilenczes bizottsági munkálat 9. pontjának első része, a mely a kilenczes bizottság eredeti elaborátuma szerint ezt egy lappangó kérdésnek hagyta, odamódosittatott, hogy a vezérleti és vezényleti nyelv kérdésének megállapitása a Felségnek egyenes joga; de a második és harmadik része a kérdéses határozatnak — és erre nagy sulyt fektetek, t. képviselőház, mert még vissza fogok térni erre az utalásra — ugy intézkedik, hogy a második pont szerint a vezérleti és vezényleti nyelv megállapitásának joga olyan felségjog, a melyre vonatkozólag a magyar kormánynak a végrehajtó hatalom körében fennálló felelősége áll fenn; és harmadszor olyan felségjog, a mely törvényhozási uton megváltoztatható.

Már most, t. képviselőház, a kontroverzia ezen kilenczes bizottsági programmra vonatkozólag mi körül merült fel a delegácziókban? Gróf Apponyi Albert képviselő ur álláspontja szerint az a kilenczes bizottsági programm az ő nevelésügyi kérdéseivel — kétségtelenül nagy horderejü kérdés — szolgálni akarta a nemzet alkotmányában lefektetett azt az elvet, hogy ezek a jogok és ezek az intézkedések a közjogi erővel biró magyar csapatok, magyar hadsereg számára biztositattak és illetőleg annak megerősitésére szolgálnak. A t. miniszterelnök ur azonban ezzel szemben arra az álláspontra helyezkedett, hogy ezen kilenczes bizottsági munkálat készitésének egész tartama alatt még csak szóba sem került volna az, mintha itt a magyar hadseregről, a magyar csapatok és a magyar ezredek érdekeiről lehetne szó, hanem azzal a tendenczával hozatott meg az a programm, hogy a közös hadsereg institucziójáról szolgálja és ugy nevelje fel azt a hadsereget, a mely, ha azok a hires alapitványi helyek betöltetnek, — a melyek pedig valójában semmi egyebet nem jelentenek, mint közadakozás utján való quótaemelést — *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* akkor az a közös hadsereg mivé lesz? — és itt egy uj fogalmat hallottunk a t. miniszterelnök urtól, — hogy t. i. akkor ez a közös hadsereg lesz az osztrák és a magyar társadalomé. *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! A t. miniszterelnök urnak közjogi tudása mellett is ki van zárva az, hogy ne tudná, hogy közös hadsereg nem létezhetik, mert a hadsereg állami organizmus, közös állam pedig nincs, sem közös törvényhozás, sem közös terület, sem közös népesség; tehát az államalkotásnak egyetlen egy faktora sem lévén meg, az közös nem is lehet; hiába hamisitották meg 1867 óta a véderő törvényekkel a hadseregnek ilyen elnevezését.

Szederkényi Nándor: 1875 óta!

Polónyi Géza: Akkor, t. képviselőház, a mikor a közjogásznak a nyelve megbotlanék, ha azt mondta volna, hogy közös lesz ez a hadsereg

Digitized by Google

a magyar állam, s az osztrák állam között, csinálnak egy szurrogátumot és azt mondják, hogy az a hadsereg közös lesz az osztrák és a magyar társadalom között. *(Derültség a szélsőbaloldalon. Mozgás jobbfelől.)* Itt van a kezemben a beszéd, t. ház.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nagyon jó lenne, ha felolvasná! *(Felkiáltások jobbfelől: Tessék felolvasni! Halljuk!)*

Polónyi Géza: Kérem, fel fogom olvasni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Szivesen felelek meg a t. miniszterelnök ur azon közbeszólásának, hogy beszéde ide vonatkozó részét felolvassam *(olvassa)*: »Csak az fog minket megvédeni meddő közjogi harczoktól; csak azt fogja lehetővé tenni, hogy egész erőnket kitartó munkára forditsuk, és csak az fogja lehetővé tenni, hogy a közös hadsereg a jövőben közös legyen, ép annyira a mienk a maga magyar elemeiben, mint az osztrák társadalomé az osztrák elemeiben.« *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nohát! Hisz ez a paritás!)* Szószerint ez van benne mondva.

T. ház! A kinek szüksége volna annak megtanulására, hogy az államtudományok terén, különösen a közjogban *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* az államot nem lehet szubstituálni a társadalommal, azt utalom Moor: »Geschichte der Staatswissenschaften« czimü munkájának idevonatkozó fejezetére, a hol ez a kérdés behatóan ki van fejtve és encyclopädice tárgyalva van. Az ország törvényhozásában nem szükséges ezzel bővebben foglalkozni és itt theoretikus vitákat provokálni. Annyival kevésbbé teszem ezt én, mert nekem a törvényre van szükségem és annak magyarázatára.

Térjünk át most arra, hogy miként áll ez a kérdés a magyar közjog, az 1867 : XII. t.-cz. szempontjából. A kérdést világosan teszem fel: a vezérleti és vezényleti nyelv kérdése, tekintessék az bár olyan jognak, a mint mi nem ismerjük el, a mely a 11. §-ban fentartottnak nevezett felségjogok körébe tartozik, vagy tekintessék az bár másnak: tartozhatik-e a delegáczió elé, tartozhatik-e az a közös hadügyminiszternek bármiféle hatáskörébe?

T. ház! Miután ezekkel a fentartott felségjogi elméletekkel még irodalmi téren is találkoztunk, erre vonatkozólag elég legyen annyit mondanom ahhoz értő férfiaknak és szakembereknek, hogy az u. n. jura majestetica reservata megkülönböztetésül a jura reservata communicata-tól létezett az ancienne regime idejében a rendi alkotmánynyal kapcsolatosan, azonban a rendi alkotmány eltörlése óta, a parlamentáris, a népképviseleti rendszer behozatala óta sem veleszületett, sem öröklött, sem személyes, sem fentartott felségjogokat semmiféle területeken nem ismerünk. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ezt csak mellesleg jegyzem meg; ez igy van. Fentartott felségjog tehát nincs. Ha tehát az 1867 : XII. t.-czikk 11. §-ában inaugurált, illetőleg átruházott felségjog nem fentartott felségjog, hanem alkotmányosan kezelendő felségjog, akkor a kérdés az: *(Halljuk! Halljuk!)* van-e ezen területen valamely közös orgánumnak ezen kérdésre bármiféle befolyása a föld kerekségén, igen vagy nem? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És erre nézve köteles vagyok ezt a kérdést ugy a nemzet szine elé állitani, hogy meggyőződésem szerint a kétségnek legkisebb árnyéka se férhessen hozzá; mert itt van a közjognak gyökeres meghamisitása ezen pont körül. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* T. i. az a tétel szerepel, uraim, még egyetemi tankönyvekben is, hogy, mert a belszervezet, vezénylet és vezérlet felségjog, tehát közös ügy; holott, t. ház, egészen világosan megforditva áll: mert felségjog, mert magyar királyi felségjog, alkotmányos felségjog, tehát nem lehet közös ügy. *(Élénk helyeslés. Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Majd rátérek, t. ház, ennek a kérdésnek a gyökeres kezelésére. Mit mond, t. ház, a magyar királyi felségjogok tekintetében a törvény és mit mond különösen a hadseregre vonatkozó részében? Hát, t. ház, a magyar királyi felségjogok gyakorlata a végrehajtó hatalom körében az 1848. évi III. törvényczikk 6. §-a alapján akként volt szabályozva, hogy a független felelős miniszterium felállításának okából kimondatott, hogy minden egyházi, politikai és katonai ügyben a végrehajtó hatalom körébe tartozó összes intézkedések a független felelős magyar miniszterium hatáskörébe utaltattak. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

És, t. ház, ez nemcsak az 1848. évi III. törvényczikk 6. §-ában van benne, hanem van ebből az időből két királyi rendelet is, a mely soha meg nem változtattatott, sem revokálva nem lett. Ezen két rendelet közül az egyik 1848. junius 10-ikéről, a másik 1848. junius 15-éről szól. E két királyi rendelet, kapcsolatban az 1848. évi III. törvényczikk 6. §-ával, két dolgot rendelt el. Azt rendelte el, hogy minden, az azelőtt a dikaszteriumok hatáskörébe tartozó, különösen pedig a hadi tanács hatáskörébe utalt intézkedések a magyar hadügyminiszteriumnak hatáskörébe utaltatnak. A második rendelet még ennél is érdekesebb dolgot tartalmaz. Tartalmazza azt, hogy a magyar hadseregnek tábornoki kinevezései egyenesen és kizárólag a magyar hadügyminiszterium hatáskörébe utaltattak, csupán csak az füzetett hozzá, hogy a tábornoki kinevezéseknél az osztrák hadügyminiszter kollégáját is megkérdezi. Ezek a törvények és ezek a rendeletek, t. ház, egyszerüen elsikkasztattak.

Már most jön az 1867 : XII. törvényczikk. Mit tartalmaz ez a hadügyi kérdésekre vonatkozólag? Ez a törvényczikk három részre osztja a hadsereg kérdésére vonatkozó intézkedéseket. Mind a három intézkedés Deák Ferencz azon okoskodása alapján nyugszik, hogy minden jog-

Digitized by Google

nak forrása a nemzeti törvényhozás és semmi más. Ő két részre osztja a kérdést, t. i. a törvényhozás és a végrehajtó hatalom körébe tartozó részre, és erre nézve azt mondja: a felségjogok körébe utalt vezénylet, vezérlet és belszervezet kérdése, mint a végrehajtó hatalom körébe tartozó intézkedés, ő Felségének tartatik fenn. De ugyanakkor az 1867. évi törvényhozás a VII. törvényczikkben, a melyben a nádori méltóságot, illetőleg az ezen nádori méltóság hatáskörébe tartozó intézkedéseket felfüggeszti, kimondja azt, hogy ez azért történik, miután ő császári és apostoli kir. Felsége a végrehajtó hatalmat a törvények és alkotmány alapján a magyar miniszterium által személyesen gyakorolja, az 1848 : III. t.-cz. pedig . . . stb.

Az a törvény is tehát kifejezetten megmondja, hogy a végrehajtó hatalmat ő Felsége a magyar felelős miniszterium által gyakorolja. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Már most, ha ez a jog felségjog, akkor a nemzeti és vezényleti nyelvre vonatkozó kérdés a föld kerekségén senki más által nem kezelhető, mint kizárólag a magyar felelős miniszterium utján és által, *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* és a vezérleti és vezényleti nyelv kérdésében sem a delegációnak, sem a közös hadügyminiszternek törvényes ingerencziája egy árva lépés erejéig nincs. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, a mint mondtam, három részre osztja a hadseregre vonatkozó jogokat a törvény. Ismeri a végrehajtó hatalom körébe utalt felségjogot, ismer kizárólag törvényhozási utra utalt oly jogokat, melyek felett a törvényhozás az osztrák állam minden megkérdezése és hozzájárulása nélkül intézkedik, és végezetül ismeri a hadsereg kérdésére vonatkozó azon jogokat, a melyekben ugyan szintén fenn van tartva minden jog a nemzet önálló törvényhozásának, csupán az egyenlő elvek szerint való elbánás okából azt mondja, hogy czélszerüségi okokból ezek egyetértéssel intézendők el. Ebből pedig tisztán és világosan következik, hogy nincs és nem volt soha a magyar közjogban — az 1867 : XII. t.-cz.-et sem véve ki — törvény, a mely a hadseregre vonatkozó minden jogot másnak, mint kizárólag a magyar törvényhozásnak tartaná fenn. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1867-es törvény kivételt a hadseregre vonatkozólag a 15. és 40. §-ban csak akkor tesz, a mikor megállapitja azt, hogy a közös költségekre vonatkozó intézkedést utalja a delegációnak hatáskörébe. Az a közös hadügyminiszter tehát, a ki — abból az okból, mert közös állam és közös szuverénitás nincs — nem közös birodalmi eszmének képviselője, hanem mint két szuverén állam hatalmától, de különkülön nyert megbizás alapján gyakorolja jogát, a ki tehát egy államtudományi amphibium, ez a közös hadügyminiszter semmi másra a föld kerekségén hatáskörrel nem bir, mint tisztán és kizárólag arra, hogy a delegáczió elé tartozó közös költségvetésnek a két kormány által előterjesztett módon való megállapitásánál közreműködhetik.

És mindenki, a ki tudva vagy tudatlanul, szándékosan vagy szándék nélkül közreműködik arra, hogy a delegáczió a közös hadügyminiszterrel ily kérdések felett tárgyaljon vagy határozatokba bocsátkozzék, megszegi magát a törvényt, a melynek alapján a delegációban ül. *(Igaz! a szélsőbaloldalon. Mozgás a baloldalon.)*

Talán máskép van a dolog az osztrák jog szempontjából? Ennek szempontjából még világosabb a dolog. *(Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Itt van — magammal hoztam — a deczember 21-iki osztrák törvény, a melyből csak az idevonatkozó részt olvasom most fel. *(Felkiáltások a baloldalon: Magyarul!)* Német törvényt nem lehet magyarul olvasni; ezt németül kell olvasni. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Olvassa):*

»Die Anordnungen in Betreff der Leitung, Führung und inneren Organisaton der gesammten Armee stehen ausschliesslich dem Kaiser zu«. Ez magyarul annyit tesz, hogy a vezérletre és vezényletre vonatkozó intézkedések kizárólag a császár jogkörébe tartoznak. E szerint Ausztriában a vezérleti és vezényleti nyelv kérdése nem is alkotmányos fejedelmi jog, nem is áll a törvényhozásnak ellenőrzése alatt, hanem tisztán a patrimonium és a patrimoniális jog alapján keletkezett és fennálló abszolutisztikus jog.

Itt állapodjunk meg, t. képviselőtársaim. Mit bizonyit ez? Azt, hogy magának ennek a jognak forrása, terjedelme, megnyilatkozása minden irányban különböző Ausztriában és Magyarországon. Minden lehet ezen a föld kerekségén, csak nem közös ügy, mert ez a magyar törvény szerint a magyar királynak fentartott alkotmányos joga, a melyet csak a magyar kormány utján kezelhet, az osztrák törvény szerint pedig tisztán és kizárólag abszolutisztikus jog. Igy tehát az osztrák törvény alapján a nyelvkérdés nem tartozhatik semmi körülmények közt, sem a Regiments-Sprache alakjában, sem más alakban, sem a delegáczió elé, sem a közös hadügyminiszter hatáskörébe. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Nem akarok túlterjeszkedni, de ugyanezeket az érveket méltóztassék most a nevelésügy kérdésére applikálni. És én itt állok a nemzet szine előtt és kérem az 1867 : XII. t.-cz. alapján álló összes pártokat és t. képviselőtársaimat, mondják meg nekem, melyik paragrafus alapján vonják a nevelésügyet a közös ügyek táborába és melyik paragrafus az, a mely a közös hadügyminiszternek vagy a delegációnak a magyar fiuk nevelésének kérdésében ingerenczíát ad? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Nem akarok én szavakba kapaszkodni. Utalhatnék az 1867 : XII. t.-cz. azon intézkedésére, a mely a magyar polgároknak polgári viszonyaikra vonatkozó minden jogát a magyar országgyülésnek

Digitized by Google

tartja fenn, kivéve a szolgálatra vonatkozókat. Nem akarok arról vitatkozni, hogy a nevelés nem szolgálati ügy, mert a nevelés a katonai intézetekben, csak előkészités a katonai szolgálatra. Nem akarok arról sem szólni, hogy azok a gyermekek, nem lévén katonák, nem is tartozhatnak a közös hadsereg kötelékébe. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De a mikor 37 esztendőn keresztül azt látjuk, hogy nemcsak a nevelés és a nyelv kérdését, hanem a hadsereg tisztjeinek kinevezési és áthelyezési összes kérdéseit a delegációk hatáskörébe engedték vonni; hogy ezen kivül a katonai igazságszolgáltatás terén is egy oly állapotot létesitettek, a mely a botrányosnál is botrányosabb: akkor elérkezett az ideje annak, hogy a nemzetet ezekről felvilágositsuk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mi történt az igazságügy kérdésével? Nem is szólok arról, hogy még tavaly a czimer és jelvény kérdését is con amore tárgyalták a delegációban, és hogy a mult esztendőben még az igazságügyi kérdést is a delegációban kezdték tárgyaltatni. Ma már legalább annyit haladtunk, hogy beismerte a hadügyminiszter is, hogy ezek a kérdések nem tartoznak eléje.

A hadsereg igazságszolgáltatására vonatkozó álláspontra még csak egyet. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Az 1889: VI. t.-cz. 62. §-ában mondotta ki a törvényhozás azt, hogy a katonák tényleges szolgálatuk ideje alatt a büntető és fegyelmi hatáskör szempontjából a katonai hatóságok alatt állanak. Megtörtént azonban az, hogy azon törvényről, a melynek alapján az kezelendő, sem a fegyelmi, sem a büntető téren intézkedés nem történt. Már pedig az igazságszolgáltatás kérdése akár béke, akár háboru idején, sohasem volt közös ügy, ezt a magyar törvényhozásnak kell megoldania, még pedig nem is kölcsönös egyetértéssel, mert még azon intézkedések közé sem tartozik, a melyek kölcsönös egyetértéssel intézendők, mert nem is védrendszer kérdése, hanem mint a magyar igazságszolgáltatás ügye önállóan a magyar állam hatáskörébe tartozik.

Befejezem azzal, *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* hogy még arra utalok, hogy az 1867: XII. törvényczikknek számos intézkedését tudnám felhozni arra, hogy körül van irva a közös miniszterek hatásköre, hogy körül van irva a delegáczió hatásköre, a delegáczió kezdeményezési joga és hogy ezekben mindenhol kifejezetten el van tiltva attól, hogy nem közösöknek kijelölt ügyekben bármiféle ingerencziát gyakoroljon. Ráutalok arra is, hogy ezen politikai és államtudományi amfibiumokra nézve, a melyeket közös minisztereknek nevezünk, a magyar törvényhozás megállapitotta, mely bíróság előtt és miként lehet feleletre vonni? Az osztrák törvény 18. §-a felvette, hogy erről egy külön eljárási felelősségi törvény lesz megállapitva, azonban ez a törvény a mai napig sincsen meghozva ugy, hogy van egy borzasztóan furcsán komplikált állam, a melynek vannak kormányzati organumai, a kiknek felelősége nincs törvény által megállapitva, sőt még az eljárás sincs szabályozva, hogy miként vonandók felelősségre?

Ezekről nem akarok bővebben szólani, hanem egy utolsó pontra hivom fel szives figyelmüket. Az 1867: XII. t.-cz. 37 esztendő óta — a mint t. képviselőtársunk, gr. Apponyi Albert mondta, leleményesek voltunk abban, hogy önmagunkat ámitsuk — valósággal önámitással tartatott fenn és hajtatott végre. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ott van annak 69. §-a. Ez világosan megmondja, hogy a közösügyek elintézésének módjára vonatkozó intézkedések, vagyis a delegáczió csak akkor lépnek életbe, ha az osztrák tartományok is alkotmánynyal meg lesznek ajándékozva és az erre vonatkozó törvényes intézkedéseket maguk is elfogadják. És mi történt? Az 1867: XII. t.-cz. összes intézkedéseinek fundamentuma az Magyarországon, hogy mi nem ismerünk semmiféle birodalmi tanácsot, semmiféle közös parlamentet, semmiféle olyan orgánumot, mely törvényhozási joggal intézkedhetnék a közös ügyekben. És akkor, mikor a törvény kifejezetten megmondja, hogy a magyar delegáczió csak bizottság, a mely törvényeket nem alkot, csak határozatokat hoz, e határozatokat pedig csak akkor lehet végrehajtani, — miután a törvényhozás hatalmi jogkörébe utaltattak — ha a magyar törvényhozás ezeket a költségvetésébe is beállitotta és az apropriácziót hozzá megadta, akkor kezembe veszem az osztrák törvények idevonatkozó 6. szakaszát, s azt látom, hogy az 1867: XII. t.-cznek épen ezen kardinális részében, 69. §-ában feltételezett az a tény, hogy az osztrákok hasonló módon fogadják el, nemcsak nem létesült, hanem ellenkezőleg, hamisan és olyan uton, a melyet nem akarok eléggé megbélyegezni, hajtatott végre, mert az osztrákok nem azt mondják, hogy az országgyülések küldöttségei, hanem azt mondják: »die Vertretungskörper der beiden Länder«. Maga a törvény tehát az osztrák monarchiának Länder-eire lép életbe. Magyarországot az mint Landot tárgyalja és 6. §-ában kimondja azt, hogy a delegáczió a két állam képviselőtestületeinek — nem országgyüléseinek — hatáskörébe tartozó törvényhozási intézkedéseket maga gyakorolja.

Ezzel az egy szakasszal konstatálva van, hogy Ausztriában egy pontjában sincs elfogadva az 1867: XII. t.-czikk, mert ha az a delegáczió törvényhozó testület, akkor az egy közösen tanácskozó parlament, akkor az egy czentrálparlament, a mely a birodalmi eszmét képviseli és nem védi meg a magyar nemzet önállóságát ugy, a mint azt a törvény maga rendeli. Itt arra nézve, hogy ha különböznek a törvények, ha azok nem fedezik egymást, a miniszterelnök ur részéről két tételt hallottam már felállitani. Az egyik szerint a t. miniszterelnök urnak az

Digitized by Google

a nézete, hogy ha a két törvény egymással ellenkezik, akkor a magyar törvény reánk nézve az irányadó, a mi gyakorlatnak nem egészen felel meg, hisz méltóztatnak emlékezni, pl. a quóta kérdésében, a hol különböző a két törvény, az osztrák törvénynek az intézkedése az egyéves korlátozással lépett életbe. A másik szerint, és ezt a delegáczióban mondta a t. miniszterelnök ur, ha a két törvény nem fedezi egymást, vagyis ha a mutus consensus nem létesül, akkor azon a területen nincs megállapodás...

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ugyanazt mondtam itt is!

Polónyi Géza: Nem mondtam, hogy mást mondott, de tovább kell fejtegetni, illetőleg ki kell egésziteni ezt a témát.

Ha egyszer egy törvény, mint az 1867: XII. t.-czikk a delegáczióra, vagyis a közösügyek kezelésének módjára vonatkozó intézkedést kifejezetten ahhoz a feltételhez köti, hogy azt ugy kell az osztrákoknak is elfogadniok; ha már most az osztrákok a saját törvényükben nem fogadják el a delegáczionális intézményt ugy, a hogy az a magyar törvényben szól, a mely különben is a priusa az osztrák törvénynek: abból az következik, hogy addig, mig az osztrákok ehhez igy hozzá nem járulnak, addig nem lehet és nincs delegáczió. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Akkor, miután a koronázási eskü ténye folytán, a magyar alkotmányra letett eskü okából a jogfolytonosság elmélete és réve alapján csak a 48-as törvényekre lehet visszamenni, akkor az következik, t. miniszterelnök ur, hogy ha az osztrákok nem járultak hozzá ehhez a feltételhez, vagy ha meghamisitották azt, akkor a status quo ante áll helyre, vagyis az, hogy az 1848-iki törvények élnek, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a melyekért mi élünk és halunk, a melyeket meg fogunk védelmezni mindenkivel szemben. *(Hosszantartó élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Már most ne méltóztassanak csodálkozni, ha időről-lidőre a fellobbanó nemzeti igaz hazafiság szenvedélyben is tör ki. Mi most már huzamosabb és hosszabb idő óta figyelmeztetjük a kormányt, figyelmeztetjük a törvényhozást és a nemzetet: játék folyt veletek 37 esztendő óta, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* meghamisitották a törvényt! Egy ideig lehet ezt türni, azután elérkezik az ideje annak, hogy csordultig lesz a pohár és akkor nem marad más hátra, mint a nemzeti ellentállásnak szervezése és visszavivása a nemzeti politikának. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ez volt czélja a mai felszólalásomnak és ezt mondottam el pártom megbizásából és azt hiszem, pártom egyetértésével. *(Hosszantartó élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Következik napirend szerint az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat (Irom. 405, 411) általános tárgyalásának folytatása.

A miniszterelnök ur kiván szólani.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt beszédemnek tulajdonképeni tárgyára térnék át, egypár igen rövid megjegyzést, vagy mondjuk inkább helyreigazitást kell tennem azokra nézve, a miket Polónyi Géza t. képviselőtársamtól hallottunk. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem szándékozom beszédének egész tartalmát felölelni. Hiszen maga az a tény, hogy a t. képviselő ur napirendelőtti felszólalás keretében nyilatkozott, mintegy kikapcsolja ezt beszédemből. De, gondolom, vannak abban egyes oly állitások vagy megjegyzések, a melyeket hallgatással nem mellőzhetek. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő ur mindenekelőtt rektifikácziókat fűz a delegáczióban használt egy kifejezésemhez, t. i. azon bizonyos »kézfogás« kifejezéshez. E tekintetben teljesen egyetértünk. En ez alatt semmi mást érteni nem akartam és az igazságnak megfelelően nem is akarhattam, mint hogy maga az a tény, hogy az a párt, a melyhez t. képviselőtársam tartozik, a rendkivüli eszközök használatától tartózkodott és kifejezést adott azon nézetének, hogy azon rendkivüli eszközök alkalmazását az adott viszonyok között szükségesnek és helyesnek nem tartja, mindenesetre az obstrukczió gyengitésére szolgálhatott. E szerint a közvetlen politikai czél tekintetében bizonyos azonosság forgott fenn.

Gabányi Miklós: De kézfogó nem volt még sem! *(Zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: En egyáltalában nem kivántam egyébnek adni kifejezést — a mire nézve nem is foroghat fenn kétely köztünk — mint, hogy itt semminemü továbbmenő akczióra vonatkozólag közöttünk megállapodások nincsenek, megbeszélések nem folytak, megállapodások nem jöttek létre.

Másik nyilatkozata t. képviselőtársamnak, a melyet némileg nekem kell rektifikálnom, vonatkozik arra a körülményre, miszerint előadásából azon impressziót lehetne meriteni, hogy kormányraléptem legelső napjaiban folytatott beszélgetéseink alkalmával quasi t. képviselőtársamat biztam meg vagy kértem volna fel arra... *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Azt nem mondotta!)*

Polónyi Géza: Feljogositott rá!

Gr. Tisza István miniszterelnök: ... vagy jogositottam fel arra, hogy egyik vagy másik megjegyzésemet, nyilatkozatomat reprodukálja és mint hogyha az a reprodukczió, melyet t. képviselőtársam, gondolom, pártjának értekezletén kiadott, az én nyilatkozataimnak autentikus, hiteles szövege volna.

Mindenesetre tévedés forog fenn, ha ez igy áll, mert itt semmi egyéb nem történt, mint hogy köztünk egy beszélgetés folyt, a melyre nézve természetesen titoktartást nem kötöttem

Digitized by Google

ki, nem lévén abban titkos dolgok, tehát t. képviselőtársam feljogositva érezhette magát azokat bárkivel is közölni. És miután én azon nyilatkozatok között, a melyeket t. képviselőtársam, mint az én nyilatkozataimat reprodukált és álláspontom között valami mélyremenő, lényegbevágó eltérést, olyat, a melyet szükségesnek találtam volna rektifikálni, nem találtam, tartózkodtam is minden rektifikációtól, a nélkül, hogy a legkisebb nuanceig minden tekintetben azonositanám álláspontomat azokkal, a miket ő elmondott. Nem akar ez szemrehányás lenni, hisz nagyon sokszor megeshetik, hogy valakinek nyilatkozatai a másik által nem minden részletükben fogatnak fel helyesen.

Ezeket általánosságban előrebocsátva, bátor vagyok mindenekelőtt azon három pontra tenni megjegyzést, a melyekre a t. képviselő ur beszéde folyamán kiterjeszkedett. A mi először is a neveket, t. i. a besorozott katonák nevét illeti, megvallom, erre a kérdésre sohasem helyeztem és most sem helyezek sulyt. Nem gondolom, hogy ebben a kérdésben más igéretet vagy kijelentést tettem volna, mint hogy ezt a kérdést meggondolhatjuk, beszélhetünk felőle. Őszintén szólva, az egész kérdést igen jelentéktelennek tartom, mert azt hiszem, hogy egy német szöveggel biró névsorba természetes, hogy mindenkinek nevét németül irják. *(Zaj, ellenmondások és felkiáltások a szélsőbaloldalon: A családi neveket is elkeresztelik!)*

Kubik Béla: Hát a helységneveket!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát a családi neveket keresztelik el? Ez már csakugyan gyenge megjegyzés. Hiszen nem a családnevekről van szó. Természetesen, ha francziául beszél az ember, francziául mondja a magyar ember nevét is; ha németül beszél, németül; ha magyarul beszél, magyarul.

Kubik Béla: Magyarországon beszéljen magyarul!

Polónyi Géza: A sorozás az anyakönyvek alapján történik, ott pedig nem az áll, hogy Stefan Nagy, hanem az, hogy Nagy István! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Ebben a kérdésben — mondom — a nézetem az, hogy ha egy névjegyzékbe beiratik valakinek a neve, az olyan nyelven történik, a milyen nyelven azt a névjegyzéket vezetik. Ha valakivel németül beszélnek, a nevét is németül fogják mondani, ha magyarul beszélnek, magyarul kell a nevét mondani. *(Ugy van! jobbfelől. Egy hang a szélsőbaloldalon: Tessék a könyveket magyarul kiállitani!)* Én erre az egész kérdésre semmi sulyt nem fektetek, mert ez csakugyan egy jottát sem határoz. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől. Zaj balfelől.)*

Kubik Béla: Hát a magyar nemzet? *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az semmi irányban a magyar nemzetnek erejét nem csorbitja.

Nessi Pál: Nem is sérelmes a nemzetre?

Gr. Tisza István miniszterelnök: Itt, kérem, nem párbeszédeket folytatunk. Meg fogom hallgatni a képviselő urat, ha a teremben leszek, vagy pedig kimegyek, de semmi esetre zavarni nem fogom. Kérem, szíveskedjék ezt hasonlóval viszonozni.

Ismétlem tehát, ezt a kérdést olyan jelentéktelennek tartom, a melylyel igazán nem érdemes az időt tölteni.

A mi a szolgálati okmányoknak, könyveknek, névsoroknak nyelvét illeti, *(Halljuk! Halljuk!)* erre vonatkozólag volt szerencsém a házban nyilatkozni, de azt hiszem, akkor is hozzátettem, hogy ezt sohasem is képzeltem máskép, mint hogy az uj nyomtatványok, formulák, a melyeken aztán a magyar nyelv a hadsereg szolgálati nyelve mellett paritásos alapon érvényesülni fog, az uj véderőtörvény kapcsán kibocsátandó uj utasitások alapján fognak kiadatni. Azt hiszem, ennek a kérdésnek korábbi megoldását soha nem helyeztem kilátásba, mint az uj formulárék kibocsátásának idejére, a mi az uj véderőtörvénynyel függ össze. Lényege a kérdésnek az, hogy ebben a tekintetben az elvi kijelentés megtörtént és annak végrehajtása iránt semmi kétség fenn nem forog. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ugyanez áll a laktanyák feliratairа nézve. Ezekre nézve is nyilatkozott a kormány, nyilatkozott a közös hadügyminiszter. A kérdés teljesen tisztába van hozva, de azt csakugyan nem tartottam volna a dolog helyes kezelésének, hogy télviz idején kalapácsot fogjunk, nekimenjünk minden laktanyának és leverjük onnan a feliratokat. *(Derültség a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Nagyon könnyü dolog e felett műnevetést inszczenirozni, de azt hiszem, akkor jártunk volna el nevetségesen, akkor blamiroztuk volna magunkat minden komoly ember előtt és akkor hivtuk volna ki a képviselő urak gunyos megjegyzéseit sokkal több joggal, ha egész hazafiui akcziónkat abban láttuk volna, hogy levegyük most mindjárt a német felirást a laktanyákról. *(Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: De Trencsénben leverték a magyar felirást!)*

B. Feilitzsch Arthur: Megczáfolták ezt már régen!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Annak idején alkalmilag mindezek megtörténnek, de arra már azután nem vállalkozom, hogy ilyenféle intézkedésekkel akarjam a hazát megmenteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek után legyen szabad beszédem tulajdonképeni tárgyára áttérnem. Nem kivánok kiterjeszkedni mindazokra a részletekre, a melyek a delegáczióban a hadügyi költségvetés tárgyalása során felmerültek, de engedjék meg nekem, hogy néhány rövid reasszumáló szóval a t. ház elé állitsam az eredményeket és a helyzetet, a szóban lévő kérdések legfontosabbikát: a tiszt-

Digitized by Google

képzés és a nevelés ügyét illetőleg. *(Halljuk! Halljuk!)* Talán szükségessé teszi ezt maga az a körülmény is, hogy a delegácziókban csonka kép állhatott még csak a közvélemény előtt, hiszen ezt a képet az alapitványi helyekre vonatkozólag itt benyujtott javaslat egészitette ki.

A szabadelvü párt a maga egész hadügyi programmjában a dolog természeténél fogva a közös hadsereg intézményéből indult ki, a melynek ez a párt ugy, mint ennek előde, a Deák-párt 1867 óta hive volt; hive meggyőződésből, azért, mert a közös védelem legczélszerübb és leghatékonyabb eszközéhez, a közös hadsereg intézményéhez ragaszkodik.

Polónyi Géza: A 67-es törvényben másképen van!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hiába beszélnek az urak arról akármit, hogy a 67-es törvényben ez a szó »közös hadsereg« nem fordul elő, mert engedelmet kérek, az 1867-iki törvények terminilogiája szerint van egy egész hadsereg, ennek az egész hadseregnek kiegészitő része a magyar hadsereg. Ez az egész hadsereg, a melyben a magyar hadsereg, mint annak kiegészitő része, benne van, egységes vezérlettel, vezényletttel és belszervezettel bir. Engedelmet kérek, egy ekképen körülirt hadseregre azután az a kifejezés, hogy »közös hadsereg«, teljesen ráillik. Használta Deák Ferencz is, Andrássy Gyula is számtalanszor *(Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Helytelenül!)* és csak most, 30 esztendő mulva jut eszükbe a képviselő uraknak, hogy a »közös hadsereg« kifejezést ellentétbe állitsák a 67-es törvénynyel.

Polónyi Géza: Folyton tiltakoztunk ellene. *(Zaj.)*

B. Kaas Ivor: A bihari pontokban nem volt benne az önálló magyar hadsereg? *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől: Vizet neki!)* Menjen a Dunába, ott van viz elég. *(Élénk derültség.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A bihari pontokban igenis benne volt az önálló hadsereg. A bihari pontok nyilt támadást képeztek a 67-es kiegyezés ellen.

Ma sincs az ellen semmi kifogásom, hogy bárkit, a kit meggyőződése odavezet, nyiltan, őszintén intézzen támadást a 67-es kiegyezés ellen, csak ne akarjon a 67-es kiegyezésbe belemagyarázni olyasmit, a mi benne nincs. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Mondom, mi a közös hadsereg intézményéhez ragaszkodunk, s ragaszkodunk a 67-es politika azon nagy alapgondolatához is, hogy a hadsereg szervezete és vezénylete körül ne bolygassuk meg a létező jogállapotokat, ne vigyük megütközésre azokat az ellentéteket, a melyek annyi surlódásnak képezték a multban alapját, hanem, elismerve ő Felségének alkotmányos fejedelmi jogait ugy, a mint azok a magyar közjogban kifejlődtek . . .

Ugron Gábor: Melyiket? Hogy német nyelvet hozzon? Olyan nincs!

Gabányi Miklós: Hogy a vezényleti nyelv felségjog! *(Zoj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . elismerve ő Felségének alkotmányos fejedelmi jogait, ugy, hogy azok a magyar közjog fejlődése során kifejlődtek és gyakoroltattak . . .

Ugron Gábor: A törvényben vannak!

Holló Lajos: Visszaéltek vele! Most türjük meg!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . ne zavarjuk meg a nemzet és korona közti teljes összhangot.

Ugron Gábor: Világositsák fel a királyt, ne vezessék félre! Ne hitessék el vele, hogy nem létező jogai vannak! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Azt már rég tudom, hogy a képviselő urak olyan gyengének érzik ügyüket, hogy máskép, mint a megvitatás lehetetlenné tételével nem remélnek czélt érni. *(Nagy zaj és élénk ellenmondások balfelől. Elnök csenget.)* Nemcsak a parlamentárizmust, nemcsak a házszabályt sérti, hanem a nemzet ellen követ el merényletet az, a ki lehetetlenné teszi itt a diskussziót, a ki el akarja venni a többségnek szólásszabadságát. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zajos ellenmondások balfelől.)* Igenis, majd beszélni fogunk a szólásszabadságról, majd meg fogjuk kérdezni az urakat, hogy szabad-e, jogük van-e önöknek a szólásszabadság mellett beszélni, a kiknek egész itteni viselkedése merénylet a szólásszabadság ellen. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Zajos ellenmondások a bal- és a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)*

Hát, mondom, a mi egész reformakcziónk kiindulási pontja volt: ragaszkodás a közös hadsereg intézményéhez és ragaszkodás azon viszonyokkoz, azon helyzethez, melyek az 1867: XII. törvényczikkben körülirt fejedelmi jogok gyakorlását illetőleg kifejlődtek. De ezen az alapon igenis láttunk munkakört magunk előtt, ezen az alapon láttunk nagy feladatokat, a melyeket a nemzet és a hadsereg érdekében is megoldani lehet, sőt szükséges.

És, t. képviselőház, bár én nem szeretem a t. ház idejét személyes természetű megjegyzésekkel elfoglalni, de mégis legyen szabad azt az egyet megjegyeznem, hogy én, igaz, mindig ellene voltam a hadsereg kérdéseiben folytatott harcznak és agitácziónak, mert mindig azt tartottam, hogy egy ilyen harcz és egy ilyen agitáczió több kárt okoz a nemzet érdekeinek, mint a minő haszonnal kecsegtet. *(Élénk ellenmondások és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* És itt hivatkozom azon nyilatkozatokra, a melyeket ugy a házban, mint a delegácziókban, mióta e testületnek tagja vagyok, a hadsereg kérdésében tettem. Én mindig

Digitized by Google

kifejezést adtam azon meggyőződésemnek, hogy itt még nagyon sok a teendő, s hogy különösen a nevelésügy terén, különösen a tisztképzés, a magyar tisztekben mutatkozó hiány orvoslása terén igen sok tenni való van. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon)*

Az a programm tehát, a melynek megoldására barátaimmal együtt vállalkoztam, az én eddig kifejtett meggyőződésemmel nemcsak ellentétben nem áll, de azzal teljes összhangban is van. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

És, t. képviselőház, most, mintegy négy hónappal a kormány megalakulása után, abban a helyzetben vagyunk, hogy a nevelésügy terén történtekről csakugyan teljes képet mutathatunk be a t. képviselőháznak.

Az alapitványi helyekre vonatkozólag benyujtott törvényjavaslat intézményszerüleg biztositja azt, hogy annyi magyar ifju képeztessék ki tisztté, a mennyi a tiszti hiánynak aránylag rövid idő alatt való betöltésére elegendő, és a mennyi biztositani fogja azt, hogy a magyar tiszteknek számaránya a legénységi számaránynak állandóan meg fog felelni a jövőben. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* A katonai képzőintézetek tantervénél beállott nagymérvü változások pedig biztositják azt, hogy az összes magyar honosok kiképzése akként fog történni, hogy ott a magyar nyelv alapos tudása és az ismeretek nagy részének magyar nyelven való elsajátitása kötelezőleg kimondassék, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* a mi által elérjük azt, hogy gyökeresen megváltozik azon, mostan sok jogos kritikának és aggodalomnak alapjául szolgáló állapot, miszerint azok, a kik zsenge korukban katonai tisztképző-intézetekbe jutnak, kikapcsoltatnak a nemzeti kulturából és sok tekintetben elvesznek a magyar kultura számára, de ellenkezőleg, a tisztképző-intézetek magyarositó hatást fognak gyakorolni a magyar honpolgárok gyermekeinek azon nagy számára, a kik alig, vagy épen nem birják a magyar nyelvet. *(Éljenzés a jobboldalon.)*

És, t. képviselőház, a gyakorlati életben a jónál mindig lehet jobbat találni, az eredményt keveselni mindig lehet; de méltóztassanak meggondolni azt, hogy a ki a tisztképző-intézetekbe mint magyar honpolgár bejut, annak tanulmányai nagy részét magyar nyelven kell teljesitenie és a vizsgát is magyar nyelven kell letennie. Méltóztassanak meggondolni azt, hogy a magyar ifjak tömegesen fognak beözönleni e nevelőintézetekbe és az ország határain belül lévő nevelőintézetek tanitványainak túlnyomó nagy része magyar lesz. Méltóztassanak továbbá azt is meggondolni, hogy már a tannyelv által is feltétlenül szükségessé tétetik az is, hogy a tanári karnak igen tetemes része magyar lesz, hogy tehát azok a tisztek, a kik ezen ifjak nevelésével foglalkozni fognak, legalább nagy részben magyarok lesznek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Azt hiszem, ezen momentumok egybevetéséből minden kételyt kizárólag meg lehet állapitani azt, hogy most már az a magyar elem, a melyet a hadsereg tisztképző-intézeteibe befogad, elforgácsolódni, elveszni a magyarság részére nem fog; ellenkezőleg, egy olyan erős falankszot fog képezni, a mely a magyar hazafiságot, a magyar nemzet katonai erényeit, a magyar nemzet eredeti tulajdonságait fogja bevinni a hadsereg körébe. *(Éljenzés a jobboldalon.)*

És, t. ház, nem veszedelem ez, nem hátrány ez a hadseregre nézve; a világért sem, ellenkezőleg, határozottan, kizárólag és tisztán katonai szempontokból is csak előnynyel járhat először azért, mert gazdagitja a tisztikarnak összes szellemi és erkölcsi erejét, ha abban a magyar faj a maga nagy tulajdonaival is teljes mértékben érvényesül, másodszor fokozza a hadsereg harczképességét az által, hogy a legénység és a tisztikar között szorosabb fajbeli és érzelmi egység jön létre, *(Élénk helyeslés a jobboldalon)* a mely a megpróbáltatások napjaiban mindig csak az illető hadsereg harczképességének előnyére fog válni. *(Helyeslés a jobboldalon.)* És végül javára szolgál a hadseregnek azért is, mert csakis ez a körülmény teremti meg a közös hadsereg és a magyar társadalom között a felfogásoknak, az érzelmeknek, a rokonszenveknek, a kölcsönös személyi összeköttetéseknek azon szálait, a melyek által azután a hadsereg is csakugyan otthon érezheti magát a mi körünkben és erőt meritheti a magyar nemzetnek rokonszenvéből, támogatásából, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* a mi tehát érdeke magának a hadseregnek is; de egyuttal a magyar nemzet is csak akkor érezheti magát nemcsak jogilag, nemcsak törvényileg, de az élő valóságban is a hadsereg egyik társtulajdonosának.

Az a dolog természetéből folyik, hogy ma a közös hadsereg tisztikarának túlnyomó nagy része az osztrák társadalomhoz tartozik személyi vonatkozásainál fogva, és itt van az a pont, a melynél én a társadalom és a hadsereg közti viszonyról beszélek, és én azt hiszem, hogy ezen a helyzeten csak az által fogunk segithetni, és ez által segit maga az élet, ha felneveljük a tiszteknek olyan nagy tömegét, a mely ismét rokoni összeköttetéseinél, származásánál, faji eredeténél, egyéni tulajdonainál fogva a magyar társadalom körébe tartozik. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És én azt hiszem, hogy, a mint azon tisztek, a kik az osztrák társadalom tagjai, azért testestől-lelkestől szolgálhatják teljes odaadással a közös hadsereg intézményének keretében azon nagy célokat, a melyeknek szolgálatára a hadsereg rendelve van, épen ugy lesz ez a tisztikar azon részére nézve is, a mint van ma is, mert kisebb számban ma is vannak, a kiknek faji eredetük, személyi, rokoni összeköttetéseik, érzelmi világuk őket a magyar társadalommal hozza szorosabb kapcsolatba. Teljességgel nem

Digitized by Google

járhat ez a közös hadsereg tisztikarában okvetlenül megkivántató bajtársi jó viszony és az intézmény iránti teljes odaadásnak rovására; meg kell találni az összhangot és meg is fogja találni az összhangot a tisztikar a maga osztrák vagy magyar hazafiui érzései, kivánalmai és a közös intézmény iránti kötelezettségeinek odaadó teljesitése közt. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

És vegyük már most hozzá, t. ház, azokat a kijelentéseket, a melyek a delegáczióban a közös hadügyminiszter részéről történtek, s a melyeknek következménye volt azután a gr. Apponyi Albert t. képviselőtársam által beadott határozati javaslat elfogadása. Ha most tisztán katonai czélszerüségi szempontokból is kivánatosnak mutatkozik az, hogy a hadsereg egyes ezredeiben a nyelvi különbségek lehetőleg kis térre szorittassanak és a hadseregben a nyelvkérdés lehetőleg kis komplikácziót okozzon, és ennek folytán tisztán katonai szempontokból is előnyösnek mutatkozik a magyar nyelvnek alkalmazása olyan katonákkal szemben, a kik, ha eredetükre nézve nem magyar születésüek is, de a magyar nyelvet teljesen birják; és ha most elképzeljük azt, hogy ezen elfogadott határozati javaslat keresztülvitetik a hadseregben és keresztülvitetik igazán és akkor, a midőn a magyar ezredek tisztikara tulnyomó nagy részben igazán magyar tisztekből fog állani: akkor itt ismét egy óriási lépés történt előre, mert itt a hadsereg ismét beleilleszkedik a magyar nemzeti politikának szerves egészébe és szolgálja a magyar nemzeti politikának czéljait ott, a hol azok az intézmény keretén belül és az intézmény egyéb czéljaival összeköttetésben szolgálhatók. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)* Bocsánatot kérek, ha mi elértük azt, hogy a magyar ezredek tisztikara lehetőleg kizárólag magyar legyen, ha elértük azt, hogy a magyarul tudó legénységgel az érintkezés magyar nyelven történjék: én azt hiszem, hogy a magyar nemzeti politikának a gyakorlati életbe vágó czéljai terén sokkal, de sokkal nagyobb eredményt értünk el, mint a minőt elérnénk a magyar vezénynyelv megvalósitásával. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ezt már Lukács ur sem hiszi el. *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Engem sokkal közelebbről érintene az, ha egy érvet vagy egy czáfolatot hallanék, mint, ismétlem, a műdertültségnek ilyen kitöréseit. *(Mozgás a bal- és a szelsőbaloldalon. Zaj.)* Nagyon kérem a képviselő urakat, gondolják meg, hogy mindaz, a mit itt felsoroltam és elmondtam, tényleg az élő valóságban fokozza, növeli azt az erőt, a mit a magyarság a hadseregben képvisel, hatalmasabbá, erősebbé, mélyrehatóbbá teszi a magyarság érvényesülését a hadseregben; maga a magyar vezénynyelv pedig semmi egyéb, mint egy sereg kifejezésnek gépies betanulása. *(Mozgás és zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Igaz! Ugy van! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Kérem, ha ez kevesebb, hát miért nem adják meg? *(Zaj balfelől. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Rákosi Viktor: Ugy van! Ha olyan kevés, adják meg! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Abból a szempontból, hogy a nemzetnek tényleges erejét a hadseregben fokozza, nagyon kevés; abból a szempontból, hogy a hadseregnek vezetését háboru esetében és veszély pillanatában komplikálja, lehet nagyon sok; de mindenesetre ismétlem és kihivom állitásommal szemben a kritikát, hogy azok az intézkedések, a melyeket mi javaslunk és a melyeket javarészben megtettünk, a magyar nemzetnek erejét a hadseregben fokozni fogják. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Azok a jelszavak pedig, a melyekért a t. képviselő urak ezt a nagy harczot még tovább erőltetik, egyszerüen külső mázt huznak reá a hadseregre a nélkül, hogy anak belső konzisztenczijáját biztositanák. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Hasonlitsuk össze a mai helyzetet a közelmulttal. Idézzük fel lelkünkben azokat a sötét aggodalmakat, a melyek, mondhatom, talán mindnyájunk keblét csak alig egy féléwel ezelőtt áthatották, a teljes bizonytalanságnak azt a képét, a melyben az ország jövőjét láttuk! Jusson eszünkbe, milyen kishitüség volt akkor széles körökben, jusson eszünkbe... *(Zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)*

Elnök: Csendet kérek, t. ház! *(Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Nem értettem a közbeszólást; különben hogyha érteném, sem igen felelnék rá. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Igyekezni fogok kötelességemet teljesiteni, igyekezni fogok álláspontomat kifejteni és idokolni ugy, a hogy az jogom és kötelességem. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Nem akarom ismételni, a mit az imént mondottam; azok a képviselő urak, a kik az ily viselkedés által ebben a házban a tanácskozást megakadályozni akarják, tulajdonitsák maguknak, ha viselkedésüket elitélik. *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)*

Hellebronth Géza: Sokszor hallottuk.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Minthogy sokszor teszik, sokszor is hallják talán, bár a világért sem elég sokszor. *(Derültség és helyeslés jobbfelől. Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek! Kérem a t. képviselő urakat, tegyék lehetővé a nyugodt tanácskozást.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Gondoljunk vissza arra az időre, a melyről megemlékeztem, jusson eszünkbe az általános kishitüség ...

Digitized by Google

B. Kaas Ivor: Mikor? *(Felkiáltások a jobboldalon: Várjon! Türelem!)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Jusson eszünkbe . . .

B. Kaas Ivor: Talán Chlopy? *(Zaj a jobboldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Lengyel Zoltán: Ha akkor elhallgattatott volna a kishitüség, soha sem lett volna eredmény.

Elnök: Kérem a t. képviselő urakat, szíveskedjenek csendben lenni és tartózkodjanak a közbeszólásoktól.

Lengyel Zoltán: Ha kishitüek lettünk volna . . . *(Nagy zaj a jobboldalon; felkiáltások: Hatszor hallottuk már!)*

Elnök: Polónyi Géza képviselő urat is meghallgatták, és meg kell hallgatni mindenkit; tessék ellenérvekkel küzdeni, ezt irja elő a parlamentárizmus, de a beszédet folytonos közbeszólásokkal zavarni, ez nem felel meg sem a parlamentárizmusnak, sem a házszabályoknak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ne zavarják, kérem, a tanácskozást!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Jusson eszünkbe, mily általános volt a gyanu, hogy itt kézelfogható eredményt, igazi reformokat a jog terén nem lehet elérni, hogy itt az igéret beváltása szemfényvesztésszerü lesz, és derizórius csekélységekkel akarják majd a beváltást megvalósitani, és hasonlitsuk össze az eredményt, a mely eléretett ezekkel a baljóslatu hiresztelésekkel. *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Semmi eredmény! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Vegyük fontolóra, hogy a lefolyt előzmények után, melyek oly közel hoztak nemzetet és királyt a krizishez, *(Zaj és derültség a bal- és a szélsőbaloldalon. Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* igenis, nagyon közel hozták, most ezen események után épen a közös hadseregre vonatkozó összes kérdésekben mily nyilt, lojális és szabad szellem mutatkozik az egész téren, *(Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mily uj felfogás, a mely itt csakugyan mindazt meg akarja valósitani, a mi az 1867 : XII. törvény alapján a magyar nemzet jogosult czéljainak, törekvéseinek megfelelően megvalósitandó.

Igaz, t. ház, mindazok a pontok, a melyekre a szabadelvü párt és a kormány magát kötelezte, még nem valósittattak meg, nem is lehetett ily rövid idő alatt megvalósitani, de a mi megvalósittatott, azt becsületesen, lojálisan valósitottuk meg. *(Igaz! Ugy van! taps a jobboldalon.)* A tett igéretek teljes beváltása sok tekintetben a kilátásba helyezett reformok gazdagitásával és kiterjesztésével történt. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Ily körülmények közt lássuk mi tovább is indokoltnak e meddő küzdelem folytatását, a melynek romboló hatása ma már az egész területen mutatkozik? *(Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Az egész világon!)* Romboló hatása az egész világon nem mutatkozik, mert hiszen, fájdalom, sokkal kisebb pont vagyunk, semhogy az egész világ megérezze, de az a hatása, hogy lerombolja a magyar nemzetnek nehéz munkával épitett politikai jó hirnevét, *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* a magyar nemzet politikai belátásába, érettségébe, tettre kész hazafiságába vetett hitet az egész világon, ez a hatása megvan. *(Élénk helyeslés és taps jobbfelől.)* És ha az ember az önök elvakult működésének ezt a hatását látja és tapasztalja, higyjék meg nekem, nehéz dolog uralkodni a hazafiui elkeseredésen, a mely kitör az emberből. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

De hát nézzünk körül itt benn az ors. ágban. Én nem akarok arról a rengeteg szenvedésről ismét és ismét beszélni, a mit a társadalom érdekelt tagjainak ok nélkül és haszon nélkül okoztak. *(Zaj balfelől.)*

Rosenberg Gyula: Ezen nem lehet röhögni!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . arról a szenvedésről, a minek a négy évre visszatartott katonák és a behivott póttartalékosok ki vannak téve, azon tizszeres szenvedésről, a mit azon szerencsétlen áldozatok fognak érezni, a kiket az önök izgató szavai az ellenszegülésbe kergettek. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Ez nekünk szól? *(Derültség balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Az obstrukczionak!)*

Ugron Gábor: Polónyinak felel.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Hát van értelme és szüksége ennek a közbeszólásnak?

Polónyi Géza: Én azt tudom, hogy nekem válaszol a miniszterelnök ur.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Alapos tévedés, kérem; a legkisebb gondom is nagyobb annál. Megmondtam a képviselő urnak, hogy nem fogok válaszolni a beszédjére. Én már rég jeleztem, hogy már áttértem beszédem tulajdonképeni tárgyára. Mindaz a szenvedés, a mely ezeket a szerencsétlen áldozatokat érni fogja, a képviselő urakra száll vissza. De nézzük meg ez ország általános viszonyait. Hát azt hiszik a képviselő urak, hogy a társadalom nem fog érzékeny veszteséget szenvedni és azt hiszik önök, hogy a társadalom gazdasági és pénzügyi érdekein nem ütnek érzékeny csorbát az által, hogy az adók behajtása egy esztendőnél hosszabb idő óta szünetel?

B. Kaas Ivor: Megszavaztuk volna! Miért nem vették elő? Miért nem kapcsolták ki? *(Zaj jobbfelől.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A képviselő urat kérem, hogy közbeszólási lázát kapcsolja ki, és teljesitse azt az elementáris kötelességet, hogy a szónokot hallgassa meg. *(Helyeslés jobbfelől.)* Mondom, a kormány kötelezettséget vállalt az irányban, hogy, a mennyire csak az állam pénzügyeire való tekintet engedi, kiméllettel fog eljárni a felgyült adótartozások behajtása körül, de ennek a kiméletnek az állam pénzügyi helyzete természetszerü határokat fog

Digitized by Google

szabni, és bármily kimélettel járjunk is el, érzékenyen fogja sujtani és nehezen elviselhető következményekkel fog járni a társadalom széles rétegeire nézve a felgyülemlett adótartozások behajtása. Ez az a nemzeti politika, a melyet a képviselő urak követnek! *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

De az anyagi kár mellett ott van az erkölcsi kár, a melyet okoznak. Nézzenek körül az országban; nézzék meg, micsoda agitációkra igyekeznek kihasználni azt a tényt, hogy nem ujonczoznak és adót nem hajtanak be. Nézzék meg, kik azok, a kik odamennek a néphez és azt mondják: látjátok, uj világ van, nem kell adót fizetni, nem kell ujonczot adni! Ez a népbolonditás, a melyre a siker alapjait a képviselő urak obstrukcziója rakta le, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* már eddig is szomoru következményekkel járt; már eddig is számosan vannak, a kik börtönben ülnek ezen szerencsétlen elbolondítás következtében. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Hazafiak!)* Hála Istennek, legkevésbbé magyarok voltak eddig, . . .

B. Kaas Ivor: Bileken!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . mert a magyar népet mégis bajosabb elbolonditani; ez a legjobb akarat mellett sem sikerül teljesen; fájdalom azonban, különösen a román és szerblakta vidékeken nagy méreteket ölt az az agitáczió, mely ebből táplálkozik, *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Eitner Zsigmond: A főbirák basáskodásából!

Gr. Tisza István miniszterelnök: . . . a mely hitelre azért talál, mert arra hivatkozhatnak, hogy ime, láthatjátok, nem kell adót fizetni, nem kell ujonczot állitani. Mondom, ha azután széles köröket mételyez meg ez a mozgalom, és ha azután ismét sok ezren lesznek, kik keserves tapasztalatok árán fognak meggyőződni, hogy elámittattak, ez ismét oly felelőség lesz, ez ismét oly nemzeti vivmány lesz, melynek összes következményeit a t. képviselő urak fogják viselni. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Közönyösen veszik a képviselő urak azt a tényt, hogy egy év óta jóformán már ex-lex állapotban vagyunk s hogy ez a tény alapjában ingatja meg a törvények iránti tisztelet érzetét, hogy ez a tény hozzászoktatja az egész magyar közvéleményt, hozzászoktat bennünket is ahhoz, hogy túltegyük magunkat a törvények intézkedésén. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon. Zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Nem kell őt szoktatni; benne van a vérében!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem szépen, nekem egy alázatos kérdésem van Kubik képviselő urhoz.

Kubik Béla: Tessék!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Méltóztatott-e napidijait felvenni?

Kubik Béla: Igen, felvettem.

Gr. Tisza István miniszterelnök: Akkor méltóztatott törvénytelenül eljárni! *(Hosszantartó zajos derültség, éljenzés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Endrey Gyula: A czivillistát kiadták-e?

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Az egészen más dolog.

Hellebronth Géza: Hányféle fizetést szed fel a miniszterelnök ur? *(Nagy zaj a ház minden oldalán.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. ház!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Kérem, tessék kitalálni, hányat veszek fel! *(Zaj a szélsőbaloldalon.)* A különbség csak az, hogy Kubik Béla képviselő ur nekem szemrehányást tett, hogy én törvénytelenséget követek el; azért kérdeztem tőle, hogy ugyanazt a törvénytelenséget, a melyet én elkövetek, nem követi-e ő is el? *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Én nem ezt mondtam! *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: Annál jobb! Tisztázva van a dolog. *(Folytonos zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, t. képviselőház!

Gr. Tisza István miniszterelnök: Én senkinek nem teszek szemrehányást azért, hogy képviselői illetményeit, vagy bármi más állami járulékát felveszi; én csak konstatálom azt, hogy a ki ezt teszi, nincs jogositva a kormányt megtámadni azért, hogy törvényes felhatalmazás nélkül teljesit kiadásokat. *(Folytonos nagy zaj balfelöl.)*

Eitner Zsigmond: Mondjon ott egyet, hogy ki nem vette fel. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: De azt azután van jogom mondani, *(Folytonos zaj balfelöl. Elnök csenget.)* és én hiszem, hogy ebben a t. ház legtöbb tagja igazat fog nekem adni, hogy maga az a tény, hogy a viszonyok kényszerüségénél fogva hozzászokunk ahhoz, hogy napról-napra sértsük a közjog kardinális intézkedéseit, maga ez a tény sajnálatos dolog, mert elfásul a közvélemény ezen kérdések iránt, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és majd hozzáférhető lesz a törvénysértéshez olyankor is, mikor annak nincsenek meg azok a kivételes indokai. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Ez is nemzeti politika, a mely nemzeti politikának gyümölcsei legyenek a képviselő urakéi. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

És most, t. ház, midőn ennek a nemzetnek annyi érdeke volna megóvandó, kielégitendő és felkarolandó, most, midőn összes közviszonyaink és közállapotaink terén annyi sürgős teendő van, most, midőn a nemzeti politika minden téren, az egész vonalon oly parancsolólag köve-

Digitized by Google

telné meg, hogy vegyük fel ismét az aktiv munkásságnak eszközeit, hogy vessünk véget ennek a tespedésnek, ennek a tehetetlen vonaglásnak, a melyben ez a nemzet a maga politikája intézése dolgában egy teljes esztendő óta benne van: most, t. képviselő urak, a jogosultságnak még csak árnyékával sem bir ez a makacs megfeszitése erejöknek oly téren, a hol meggyőződésem szerint mást, mint rombolást, mást, mint veszedelmet, mást, mint a magyar nemzet erejének gyengitését nem érhetnek el. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a baloldalon. Egy hang a baloldalon: Köszönjön le! Felkiáltások a jobboldalon: Ahá!)*

Nézzenek körül a t. képviselő urak, nézzék meg, hogy hány függő kérdés vár megoldásra; *(Zaj. Elnök csenget.)* hány olyan kérdés, a hol a magyar nemzetnek érdekeit más faktorokkal szemben is, más, velünk szerződő felekkel szemben, legyenek azok Ausztriában vagy külföldön kell megoldani; hány nagyfontosságu, sürgős kérdés van, a hol minden attól függ, hogy minő, lesz az az erő, a melyet a magyar nemzet latba vethet a maga czéljainak elérésére, a hol minden attól függ, hogy a magyar nemzet, mint az alkotmányos élet terén működésre, cselekvésre organizált és cselekvésre képes szervezet fog-e megjelenni, vagy pedig mint egy pigra massa, mely csak szánakozás tárgya barátai és gunykaczaj tárgya ellenségei előtt. *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Folytonos zaj a baloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Ezért engedjenek a katonai kérdésekben! *(Folytonos zaj.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök: A rombolás, pusztulás áldatlan munkája az, a mit a képviselő urak véghezvisznek. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* A rombolás és pusztulás munkája, a hol minden nap és minden hét, a melylyel tovább maradnak ezen a téren, ujabb és ujabb emlékeit teremti ennek a tatárjárásnak... *(Élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Ellenmondás és mozgás a szélsőbaloldalon.)*

B. Kaas Ivor: Landsknechtek vagyunk! *(Folytonos zaj a baloldalon.)*

Gr. Tisza István miniszterelnök... ennek a tatárjárásnak, a melylyel a képviselő urak ennek az országnak egész közéletén végiggázolnak. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Én, t. képviselőház, elkeseredett lélekkel és az elkeseredett ember erős elhatározásával láttam ezeket a jelenségeket akkor is, a mikor legelőször beszéltem erről a helyről. *(Folytonos zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Ha ez az elkeseredés meg is érlelte bennem az elhatározást, hogy a többség jogosult erőfeszitésének terén elmenjek addig a határig, a meddig ezen, az alkotmány szellemébe ütköző ellenállás öszetiprása igényli, *(Nagy zaj és mozgás a baloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)* mondom, ha meg is volt érlelve ez az elhatározásom: de másrészt el voltam határozva, kimeriteni a békés kisérletek, a türelem, a rábeszélés, a képviselő urak hazafiui belátásához való *(Felkiáltások jobbról: Az nincs nekik!)* apellálás összes eszközeit. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* Magamra vontam barátaim szemrehányását, magamra vontam a közvélemény gúnyos, kétkedő mosolyát, hogy a sokat emlegetett erély hol késik; de magamra vettem azt szivesen, mert csak ugy tudom az ultima ratio eszközéhez való nyulásért a felelőséget elviselni, hogyha a békés kibontakozásnak igazán minden eszközét már kimeritettem. *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a baloldalon. Elnök többször csenget.)*

De most, t. képviselőház, a döntésnek utolsó pillanata küszöbön áll. Én még egyszer és utoljára: az ország, a haza nevében kérve kérem a képviselő urakat, álljanak meg az őrületnek azon utján, a melyen járnak. *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon.)* Mi tovább a magyar nemzet legszentebb érdekei könnyelmü koczkáztatása nélkül nem várhatunk. A magyar nemzet nem azt kivánja és nem azért létezik, a magyar alkotmány nem azért áll fenn ezer esztendő óta, hogy a képviselő urak itt háboritatlanul folytassák tovább kis játékaikat az ország veszélyére és kárára. *(Zajos helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a baloldalon. Elnök csenget.)* A magyar nemzetnek élni kell, a magyar nemzet élni akar és élni fog, *(Zajos helyeslés és taps jobbfelől. Zaj a baloldalon. Elnök csenget.)* és arra, hogy a magyar nemzet élhessen tovább, ha kell, össze kell tipornunk mindent, a mi ennek utjában áll! *(Szünni nem akaró zajos helyeslés, éljenzés és taps a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Kubik Béla képviselő ur személyes kérdésben kért szót!

Kubik Béla: T. képviselőház! Személyes kérdés czimén kell szót kérnem, mert a miniszterelnök ur ujabban megkisérlette személyemet, a mennyire izlése ezt megengedte, itt a képviselőház szine előtt nevetség tárgyává tenni. *(Nagy zaj és ellenmondások jobbfelől.)* Ha nem reagált volna az igen t. szabadelvü párt olyan hatalmasan arra a jó vicczre, talán nem is szólaltam volna fel, de miután az olyan alkalmas talajra talált, kötelességem személyes kérdésben felszólalni.

Akkor, a mikor a miniszterelnök ur azt mondta magáról, hogy az erőszak, a törvénytelenség terére kell, hogy ragadtassa magát mi általunk, *(Ellenmondás jobbfelől: Egészen mást mondott!)* én azt mondtam, hogy nincs rá semmi szükség, mert ez a vérében van a miniszterelnök urnak. *(Zaj.)* Erre a miniszterelnök ur megkérdezett engem, hogy vajjon én felvettem-e képviselői tiszteletdijamat? Kénytelen vagyok erre álláspontomat itt a képviselőház előtt elmondani, mert eredetileg nekem is az volt a felfogásom, hogy tiszteletdijamat fel

Digitized by Google

nem vehetem. Erre nézve, azt hiszem, elég autentikus tanum gr. Apponyi Albert.

Sréter Alfréd: Kisebb is elég lenne! *(Zaj és felkiáltások balfelől: Vizet neki! Savanyu vizet! Derültség!)*

Kubik Béla: Én magam mondtam a nemes gróf urnak, hogy ha a képviselőház elnöke lennék, nem utalványoznám ezt a tiszteletdijat a képviselőház tagjai részére. Az idők folyamán azonban Beöthy Ákos képviselőtársam — a mikor ő maga is felvette a tiszteletdiját — meggyőzött azzal, hogy nem akar géne-be hozni egyetlenegy képviselőt sem, a kinek arra a pénzre szüksége lenne, és azért felveszi a tiszteletdiját. Azután akkor, a mikor Khuen-Héderváry jött kormányra, én is felvettem a tiszteletdijamat.

Elnök: Az ülést tiz perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur alelnök foglalja el.)

Elnök: T. ház! Az ülést ujból megnyitom. Következik?

Endrey Gyula jegyző: Nessi Pál!

Nessi Pál: T. képviselőház! A párt, a melyhez tartozni szerencsém van, a függetlenségi és 48-as párt . . . *(Felkiáltások a jobboldalon: Hol van a párt!)*

Gabányi Miklós: Itt vagyok én! *(Derültség a jobboldalon.)*

Nessi Pál: . . . a függetlenségi és 48-as párt elhatározta azt, hogy rendkivüli eszközökkel a jelen viszonyok között nem küzd. Ez a párthatározat rám nézve is kötelező. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ez azonban nem vonja maga után azt, hogy tétlenül nézzük azt a rombolást, a mely az országban napról-napra történik, hogy tétlenül nézzük a nemzetnek azt az arczulcsapását, a melyben nap nap után a katonai hatóságok részéről részesül. Ez kötelességemmé teszi, hogy a mikor a törvényhozástól az ujonczmegajánlás kéretik, tekintettel arra, hogy az ujonczmegajánlást a törvény feltételekhez köti, élve ezen törvényadta jogommal, én is megjelöljem azon feltételeket, a melyek teljesitése nélkül ujonczokat megszavazni hajlandók sohasem leszünk. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A függetlenségi és 48-as párt elvi álláspontjánál fogva az önálló magyar nemzeti hadsereget követeli, ettől el nem áll, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de ez ismét nem zárja ki azt, hogy ha lehetséges a mai viszonyok keretében, a mai állapotokban olyan változtatásokat eszközölni, a melyek a magunk elé tüzött ideált megközelitik, azt mi is a magunk teljes erejével ne támogassuk, ne hozzuk közelebb a megvalósulás felé.

Csak egy kérdést volt szándékom szóvá tenni, és ez a három évet kiszolgált szerencsétlen katonák ügye, és illetőleg azok a barbár kegyetlenséggel meghozott itéletek, a melyeket ezen a szolgálat folytán elkeseredett és sokszor öntudatlan állapotban lévő katonák által elkövetett kihágások tárgyában hoztak. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

De természetes, t. képviselőház, hogy ellenzéki álláspontom ellen vétenék, ha néhány szóval nem foglalkoznám a miniszterelnök urnak imént elhangzott beszédével. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

A miniszterelnök ur nagyhangu patetikus frázisokban azzal áll elénk, hogy ő a békét akarja létesiteni, a béke érdekében szólal, ugyanakkor azonban, a midőn ezt a czélt hangoztatja, a legerősebb, mondhatnám, durva támadást intéz az ellenzéki pártok ellen. Én tisztelem és köteles is vagyok tisztelni a meggyőződést; és hogyha valaki ezen meggyőződéséből kifolyólag erősebb eszközökkel küzd, mint az talán az én izlésemnek, az én hitemnek megfelel, tartozom tisztelni azt, ha meggyőződésből teszi.

És a miniszterelnök ur a helyett, hogy ezen álláspontra helyezkednék, az ellenzék küzdelmét tatárjáráshoz hasonlitja, de akkor sem következetesen, mert alig hogy a tatárjárás nagy veszedelméről beszélt, azt mondja, hogy csak kisded játékok ezek. Hát, t. ház, ha valaki kisded játékokat üz ezen képviselőházban, az a miniszterelnök ur maga, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* mert békét hirdetni, és ily módon támadni, ez nem lehet egyéb, mint játék; játék a tüzzel, a mely azonban, remélem, hogy az ő kezét fogja megperzselni. Azt mondja a miniszterelnök ur beszédében, hogy meghatották őt azok a szenvedések és azon szerencsétlen emberek sorsa, a kiket a kihágások következtében a katonai igazságszolgáltatás büntető keze utolért. Hát ha ez igaz volna, és ha a miniszterelnök ur azt érezné is, a mit mondott, akkor elsősorban az lett volna a kötelessége, hogy ezen állapotot ne idézze föl; ne tartsa jog és törvény ellenére vissza ezeket a szegény katonákat; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* de hogyha jog és törvény ellenére visszatartattak, akkor verje is a mellét, és mondja el a szánom-bánomot, mert ha vétkes van ebben az országban, ugy egyedül a kormány vétkes.

Gabányi Miklós: Nem vagyunk negyvenen!

Szederkényi Nándor: Nem vagyunk tanácskozásképesek!

Elnök: Kérem a jegyző urakat, méltóztassanak megszámlálni a ház tagjait. *(Megtörténik. Zaj.)*

Gabányi Miklós: Ha a miniszterelnök itt mindenféle zöldet összebeszél, akkor mindnyájan itt vannak!

Elnök: Csendet kérek, Gabányi képviselő ur!

Gabányi Miklós: De ez igaz, ez igy van!

Elnök: Gabányi képviselő urat nem illeti most a szólás joga!

Digitized by Google

Gabányi Miklós: Ez igaz! *(Derültség.)*

Elnök: Méltóztassék tehát ehhez alkalmazkodni!

Miután a ház nem tanácskozásképes, az ülést 10 perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Csendet kérek, t. ház! Az ülést ujból megnyitom. Nessi Pál képviselő ur folytatja beszédét.

Nessi Pál: T. ház! Azt mondja a miniszterelnök ur imént elhangzott beszédében, hogy meddő a küzdelem, a melyet az ellenzék folytatott és folytat ma is. Az ő felszólalása mutatja épen, és önönmagát czáfolta meg ezzel, hogy igenis vannak eredmények, bár nem kielégitők, de vannak eredmények, vivmányok. Kinek köszönhetők ezek? Nem a szabadelvü párt magatartásának, a mely kezdettől fogva elutasitott magától minden nemzeti követelést, hanem az ellenzék kitartó, szivós küzdelmének.

Önvallomást tett a miniszterelnök ur, a mikor azt mondta, hogy ő mindenkor elismerte azt, hogy a hadsereg kérdésében nagyon sok a tenni való, és beismerte továbbá azt, hogy ezzel szemben is mindig az volt a felfogása, hogy a hadsereg kérdését ne bolygassuk, ő a quieta non movere elvét vallotta, mert e kérdés megbolygatása sok visszavonást szülhet, és veszélyt hozhat az országra. Ime, t. képviselőház, immár egy esztendeje tart a szivós küzdelem, és nem veszélyt hozott, hanem eredményeket, a melyekre a miniszterelnök ur is oly büszkén hivatkozott az imént.

De mily messze vannak ezek az eredmények, ezek a vivmányok nemcsak attól, a mi után mi vágyódunk, nem az önálló magyar nemzeti hadseregtől, hanem attól, a mit önök volnának jogositva az 1867: XII. t.-cz. alapján megkövetelni! És ez legjobban igazolja azt, hogy nem lehet elitélni a testvérpártot azért, mert oly szivósan és erősen küzdött. Mert nem követel egyebet, mint a törvény végrehajtását, és elég szomoru, hogy az ellenzéknek lett ez a kötelességévé, holott a törvény végrehajtását valamennyiünknek, a szabadelvü párt minden egyes tagjának kellett volna követelnie. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)*

Mai beszédemet rövidre akarom szabni. Nem akarok egyébről beszélni, mint arról, hogy azok a szegény harmadévesek, a kik jog, törvény ellenére, mindenkor hangoztatom, vannak visszatartva, és azok a póttartalékosok, a kiket szintén a törvény szelleme ellenére hivtak be, tartottak benn és a kik e jogtalan eljárás következtében elkeseredve, sokszor önkivületi állapotban, mámorosan kihágásokat követnek el, mily kegyetlen, barbár módon bünhődnek az önök hibájából. *(Igaz! a szélsőbaloldalon.)* Csak az utolsó két hónap történetére kell pillantást vetnünk, és látjuk, hogy a kihágások napirenden voltak. Trebinje, Castelnuovo, Komárom, Sopron, Szeged és Debreczen a megállóhelyek, a hol a katonák az igazán jogtalan visszatartás miatt elkeseredésükben felháborodva, kihágásokra ragadtatták el magukat, néhol csak azért, mert hazafias szándékot hordtak keblükben s a hol most, nem az igazságszolgáltatás keze által sujtva — mert ezt annak nevezni nem lehet és nem szabad — hanem a legridegebb katonai önkény alatt kell, hogy szenvedjenek.

A t. miniszter ur Bakonyi igen t. képviselőtársam interpellációjára a debreczeni bakák ügyében válaszolva maga is azon reményének adott kifejezést, hogy ezek a rendkivüli állapotok az itéletek kiszabásánál majdan enyhitőleg fognak figyelembe vétetni. Ime, vessen egy pillantást a t. miniszter ur ezekre az itéletekre, és látja, hogy a legkegyetlenebb módon, mintegy megtorlásképen ezért a nemzeti küzdelemért a boszujokat a tehetetlen katonákon töltik ki. Nem nevezhetem ezt egyébnek, mikor a pozsonyi szegény katonákat majdnem öt esztendei sulyos börtönre itélték el azért, mert mámoros fővel, öntudatlan állapotban kihágást mertek elkövetni.

Mielőtt az itéletek ismertetésére rátérnék, felhivom a t. miniszter ur figyelmét arra, hogy a katonai büntető perrendtartás kérdésében már 1868 óta folytonosan igéretekkel ámitanak bennünket. Még Horváth Boldizsár igazságügyminiszter megigérte 1868-ban, hogy a legrövidebb idő alatt beterjeszti a javaslatot s ime, 36 esztendő után még mindig ott vagyunk, hogy egy remény él keblünkben, de ennek megvalósitását még csak meg sem merik ma már igérni, holott mikor másfél évvel ezelőtt e tárgyban felszólaltam, Fejérváry akkori honvédelmi miniszter egész határozott dátumhoz kötve tett igéretet, a melyet azonban nem teljesitettek.

Fel kell hivnom a t. miniszter ur figyelmét ismételten arra, hogy mindnyájunk erős meggyőződése, hogy az 1888 : XVIII. t.-cz. nem ad jogot önöknek arra, hogy a tartalékosokat és póttartalékosokat ily módon behivják és bentartsák. Sajátságos viszonyok voltak azok 1888-ban, borus felhők környékezték akkor országunk szemhatárát, mikor meghozták ezt a törvényt. De nem azon szándékkal hozták meg, hogy a magyar törvényhozás egyik legsarkalatosabb jogát, az ujonczmegajánlási jogot kijátszszák. És kérdem, hogy 1888-ban volt-e valaki, a ki a kormány padjairól azt mondta volna, hogy ha az ujonczok nem fognak megajánltatni, akkor ily módon lehet kisegitetni magát a kormánynak? Nem, t. miniszter ur, a bizottsági tárgyalások szerint világosan csakis mozgósitás esetére lett provideálva, de semmiesetre sem azért, hogy a mi egyik legfontosabb alkotmányjogunkat ily módon kijátszszák.

Az 1888 : XVIII. t.-cz. ugyanis kapcsolatban volt akkor az 1868 : XL. t.-czikkel, a mely a véderőről szólott és kapcsolatba jött később az 1889 : VI. törvényczikkel. Ezen kapcsolat folytán mit látunk? Azt, hogy világosan benne

Digitized by Google

van az 1889 : VI. törvényczikkben, hogy mik azok a különös körülmények, a melyekre vonatkozólag az 1888. évi törvény intézkedik. Hogy egészen világos legyek, felolvasom a törvénynek erre vonatkozó szövegét. Az 1888 : XVIII. t.-cz. azt mondja, hogy: »az első évfolyambeli tartalék és a három utolsó sorozási évfolyambeli póttartalék legénysége, a mennyiben ezt különös körülmények követelik, az elkerülhetlenség mérve szerint és annak tartamára ő Felsége parancsára tényleges szolgálatra visszatartható, illetőleg behivható.«

A hadsereg kiegészitését az 1889 : VI. t.-cz. körülirja, midőn négy pontban sorolja fel azokat az eszközöket, a melyekkel a hadsereg kiegészitendő lesz. Ezen négy pontban azonban sehol sincs említés arról, hogy a tartalékosok és póttartalékosok ilyen módon behivhatók és fegyver alatt visszatarthatók. Hogy milyen körülmények ezek, megmondja az 1889 : VI. t.-cz. 5. és 12. §-a. Megmondja azt, hogy a hadsereg hadi létszáma részben, vagy teljesen leendő kiegészitésének szüksége a rendes tartalék behivását szükségessé teheti és megmondja, hogy az általános, vagy részletes mozgósitás indokolttá teheti a póttartalék behivását. Tehát, t. miniszter ur, világosan benne van a törvényben, hogy vagy a hadi létszám kiegészitésére, vagy a mozgósitás esetére használhatják ezeket az eszközöket, de semmiesetre sem azért, hogy béke idején, akkor, mikor a törvényhozás megtagadta önöktől az ujonczokat, ilyen módon a törvényhozás jogát megkerülve, azt kijátszva, a katonák ilyen kontingensét behivják, elvonják a kenyérkeresettől, elvonják családjuktól és munkájuktól, kényszeritve őket, hogy otthon hagyják az éhező gyermekeket.

Ne csodálkozzunk tehát azon, hogy ilyen körülmények közt ezen jogtalanul bentartott katonák keblét keserüség töltötte el, és hogy sokan még hozzá távol az országtól, idegen területen, családjaiktól elzárva, el voltak keseredve, és az érzelem által elragadtatva, olyan kihágásokra ragadtatták el magukat, a melyeket helyeselni nem lehet és nem szabad, a melyek azonban olyan megtorlásban részesültek, a mely az afrikai vad barbár csordáknak igazságszolgáltatására emlékeztet. *(Felkiáltások jobbfelől: Ki az oka?)* Én azonban egy lépéssel tovább is mennék. Ha ezeknek az embereknek lelki állapotát tanulmányozni akarjuk, ha azokról helyes itéletet akarunk alkotni, akkor nem szabad figyelmen kivül hagyni azt, hogy a védkötelezettség a törvényben részletesen és határozottan körül van irva és meg van határozva. Már most kérdem, ha az a katona, a ki tudja, hogy törvény szerint őt már tovább szolgálatra kötelezni nem lehet, ennek tudatában, ezen meggyőződésében fellázad, mert ő akkor tulajdonképen jogilag már nem is katona, csak tényleg katona: lehet-e csodálkozni azon, ha érzelmeitől elragadtatva, ilyen kihágásra ragadtatja el magát? *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Ki az oka?)* Mert, t. miniszter ur, az már csak tényleg katona, jogilag már nem katona. Jogilag addig katona, mig a törvény azt rendeli, hogy szolgáljon; mihelyest törvényes kötelezettségének eleget tett, jogilag többé arra nem kényszeritheto és fegyverben nem tartható. És ha önök törvénytelenséget követnek el és azzal a hatalommal és erővel, mely felett rendelkeznek, visszaélve, bentartják az embert, ne csodálkozzanak rajta, ha fellázad benne az emberi érzés és ilyen tettekre ragadtatja magát.

Én biztositom a miniszter urat, hogy ha velem történt volna ez a törvénytelenség, ez a jogtalanság, én sem tettem volna máskép, én is igy cselekedtem volna.

Most nézzük az eseteket. Itt van a trebinjei eset. A t. miniszterelnök ur ugy adta elő az esetet, hogy a katonák engedélyt kértek arra, hogy három liter bort hozassanak maguknak. Ők azonban három helyett 13 litert hozattak, ennélfogva többet sziván be a szeszből, ebben az állapotban megtagadták az engedelmességet. Minden büntetőtörvénykönyv a beszámithatatlan állapotot, ha az olyan mértékü, hogy az illető tettének elhatározására szabad képességgel nem birt, és hogyha nem volt szándékos azért, hogy valami tettet elkövessen a jövőre nézve, figyelembe vesz és ezen állapot mentesiti őt tettének következményei alól. De mindenesetre a beszámithatatlan állapotnak kisebb mértéke mindenkor kell, hogy befolyással legyen a büntetés kiszabásánál, kell, hogy azt enyhitse. És nézzük meg, t. miniszter ur, hogy hogyan bünhődtek ezek a katonák, a kikre vonatkozólag a t. miniszterelnök ur Polónyinak válaszolva, azon reményének adott kifejezést, hogy ezen körülmény enyhitőleg fog hatni az itélet kiszabásánál. Méltóztassék tudomásul venni a miniszterelnök urnak, ha még nem bir róla tudomással, hogy az itélet ugy szól, hogy Pánczél Lajos őrvezetőt, Kuczka Mihály és Molnár Károly közlegényeket 3—3 évi, Pötördi Jánost egyévi, Poór Ferenczet 10 hónapi, Kellner Viktort 10 hónapi, Kiss Imrét 9 hónapi, Klosterbücher Frigyest 8 hónapi, Székely Istvánt három hónapi börtönre itélték; a többieket is kisebb büntetéssel büntették. A mit tehát ők jogos felháborodásukban, elkeseredésükben öntudatlanul elkövettek, azért három évi nehéz börtönnel lettek büntetve. Olyan büntetés ez, hogy még Afrikában sem található ilyen durva, ilyen szigoru büntetés, mert ez minden emberi jogon túlmegy. És tudjuk a katonai büntető perrendtartásból, hogy mit jelent ez a háromévi börtön. Azt mondja, hogy az ilyen elitélt havonta kétszer éheztetéssel és nehéz fekvőhelylyel sujtatik és minden évben három hónapon át magánzárkával sulyosbittatik a büntetés. Hát ezt érdemelték azok a szegény emberek, ilyen büntetést? Hogyha a miniszterelnök ur ezt méltányosnak találja, akkor ezzel szemben több szavam nincsen.

Digitized by Google

De nézzük meg a pozsonyi itéletet, talán ott humánusabbak, felvilágosultabbak, érzékenyebb keblüek az emberek. Nézzük meg ezt az itéletet. A tényállás az, hogy az emberek lerészegedtek és teljesen részeg állapotban a felhivásnak nem tettek eleget és megtagadták az engedelmességet. Hát én nem védem, t. miniszter ur, az engedelmesség megtagadását, tudom, hogy a fegyelem a hadseregben legelső sorban az, a mely az egymás iránti megbecsülésen és szereteten kivül azt összetartja, de, t. miniszter ur, a fegyelem egymagában nem képes egy hadsereget erőssé és harczképessé tenni. Vannak más erkölcsi tényezők is, a melyekről azonban a t. urak meg szoktak feledkezni. Nézzük meg ezt az itéletet. Ezen itélet szerint Lederer Ignácz közhuszár, mint felbujtó, zendülés büntette és fegyelmi kihágás miatt 4 évi és kilencz hónapi börtönre, Vitéz Péter közhuszár 4 évi és 6 hónapi börtönre, Etmar Ferencz 4 évi, Varga Dezső 1 évi, Veres János 10 hónapi, Lalak István 11 hónapi, Német András őrvezető lefokozással egybekötött 10 hónapi, Szijgyártó Ferencz, Laadi Imre, Csakony Ferencz, Lassani István tiz-tiz hónapra lettek elitélve. T. miniszter ur, én nem akarok gyanusitani senkit, de él bennem az a hit és meggyőződés, hogyha ilyen viszonyok és állapotok nem volnának, ezek nem ilyen itéletet kaptak volna. *(Igaz! Ugy van! balfelöl.)* Igy tendencziózusan meg akarták boszulni önök a tehetetlenségüket, a melynek folytán a nemzeti küzdelemmel szemben annak nem tudnak urává lenni. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)* Lelkükre veszik önök, hogy ezek a szegény emberek öntudatlan tettükért igy bünhődjenek? Páriák azok vagy emberek? Én nem hiszem, hogy legyen a kormánypárton olyan elfásult, lelketlen ember, a kit meg nem hatna ezen nyomorult emberek sorsa. És mi a kötelességünk?

A kötelességünk az, hogy ne csak erről az oldalról, hanem a t. túloldalról is szólaljanak fel, emeljük fel kérő szavunkat azoknak a szegény nyomorultaknak érdekében, mert mi lehetne nemesebb kötelessége a törvényhozásnak, mint az, hogy ha látja, hogy az országban igazságtalanság történik, oda járuljon a kegyelem forrásához, ahhoz, a kinek hatalmában áll megkegyelmezni a már meghozott itélet után ezeknek a szegényeknek, hogy igy ne kelljen ilyen túlszigoru, embertelen büntetést szenvedniök.

De nézzük a szegedi esetet. A szegedi katonák, midőn három éven túl jogtalanul és törvénytelenül voltak visszatartva, — ezt mindaddig hangsulyozni fogom, a mig nekem törvényeinkből az ellenkezőt ki nem mutatják, — elhatározták, hogy megkoszoruzzák a szegedi Kossuth-szobrot. Hát ez is bűn, t. képviselőház? Hát az a katona nem állampolgár, nem fia a magyar nemzetnek, nem gyermeke ennek a hazának? Annak nem szabad érezni, nem szabad politizálnia? Hát Beck bárónak Chlopyban szabad volt politizálni, meg Formanek urnak? Meg azoknak a katonáknak, a kik Kolozsvárott a Wacht am Rheint, Nagyszebenben pedig cseh nótákat fütyültek a hazafias ünnepről jövő magyar fiuk füle hallatára? Ha ezek a katonák Haynaunak, Hentzinek szobrát koszoruzzák meg, akkor talán ünnepelték volna őket, de Kossuth Lajos szobrát, a kinek nagysága előtt az egész képviselőház kénytelen volt leborulni, a kit büszkén vall vezérének ez a nagy párt, nem szabad megkoszoruzni? Ez az állapot igazán tarthatatlan, t. képviselőház. Hisz maga az az egy tény, hogy ilyen módon büntetik azokat a fiukat, a kik hazafias érzésüknek adnak kifejezést, elég volna arra, hogy radikálisan, sürgősen változtatni kelljen ezeken az állapotokon, a melyeket tovább türni nem szabad. Mult esztendőben történt ez az eset és ma, 1904. márczius havában, ügyük még nincs elintézve, több mint négy hónap óta vizsgálati fogságban szenvednek ott az aradi vár nedves és nyirkos tömlöczében. Hát vajjon türhető állapot az, hogy ha egy magyar ember hazafias érzésének kifejezést ad, ezért öt hónapon át kell vizsgálati fogságot szenvednie!

De még klasszikusabb a debreczeni katonák esete, a kik egy vendéglőben összejöttek, hogy siralmas helyzetüket megbeszéljék. Ott elhatározzák, hogy nem egy politikai tényben vesznek részt, de a szabadságszobrot meg fogják koszoruzni. Aláirnak valami csekélységet a koszoru költségeire, és mi történik? Ahhoz a hajdusági fiuhoz, a ki egy hangot nem tud németül, kirendelnek német hadbirót, a ki megint egy hangot nem tud magyarul és az vezeti a vizsgálatot. Vezeti pedig lázitásért, holott pedig bennük csak a szándék volt meg, a mely kivitelre nem is került. Az itélet pedig a következő: Biró Sándor káplárt és Kiss Sándor közlegényt, mint felbujtókat nyolcz havi, Császár Samu és Sándor Bernát káplárokat hat havi, Gál Lajos őrvezetőt öt havi, Horog Gyula és Rosenbaum Alajos közlegényt négy havi, Puskás Zsigmond és Kiss Imre közlegényeket pedig három havi börtönre itélték.

És a mikor ilyen barbár, minden emberi érzést nélkülöző módon itélnek el katonákat olyan cselekményekért, a melyekre nézve csak a szándék volt meg, de kivitelre sohasem kerültek, akkor azokat az osztrák tiszteket, a kik 16 magyar fiunak halálát okozták, szabadon hagyják, azoknak egy hajuk szála sem görbült meg és ugy halljuk, el fogják őket itélni, de büntetésük enyhe lészen. No már, ha az az ember, a ki részeg fővel kihágást követ el, négy évi és kilencz havi börtönt érdemel, kiváncsi vagyok, miféle büntetést érdemel meg az a tiszt, a ki 16 komáromi magyar fiunak okozta a halálát és a kinek cselekménye folytán még nem is tudjuk, hány ember kapott olyan betegséget, a melynek egész életére nyomorékja lesz.

Digitized by Google

Ez a mi judikaturánk, és a mikor naprólnapra látjuk az ország elkeseredését és felháborodását e miatt, akkor a kormányférfiaknak nincsen idejük arra, hogy ezeken a bajokon segitsenek, és az a katonai büntető perrendtartás 36 évi vajudás daczára sem tud megszületni.

Ez volt mára kitüzött feladatom; rá akartam mutatni arra, hogy a mai katonai igazságszolgáltatást tovább fentartani nem lehei. Konkrét adatokkal álltam elő és egy kéréssel járulok a honvédelmi miniszter urhoz és általa a kormányhoz. Nem akarok izgatni. A miniszterelnök ur előbbi beszédében azt mondotta, hogy ezek a kihágások nagyrészt az ellenzék állásfoglalásának következményei. Nohát ebben nincsen igaza, nincs pedig azért, mert ne tartották volna vissza ezeket a katonákat jogtalanul, a törvény ellenére, bocsátottak volna őket haza. Ha pedig a kormány nem tudott ujonczokat kapni, hagyta volna el a helyét és engedte volna át olyanoknak, a kik képesek a kérdést megoldani. De az nem eljárás és Magyarországon kivül sehol a világon meg nem történhetnék, hogy egy kormány, a melynek nincsenek meg az eszközei, hónapokig itt üljön a törvényhozás és az ország nyakán a nélkül, hogy valamit tenne. Azt mondják a t. kormányférfiak, hogy az obstrukczió akadályozta meg őket tevékenységükben.

De száz és száz kérdés van, a melynek végére járhattak volna és a melyet megoldhattak volna. Miért nem oldották meg a katonai igazságszolgáltatás égető kérdését? Mi akadályozta őket ebben? Semmi egyéb, mint az, hogy nincs bátorságuk, nincsen merszük arra, hogy komolyan és erélyesen lábra álljanak és követeljék Bécsben, hogy a magyar igazságszolgáltatás csak magyar lehet, és hogy Magyarországon másképen, mint magyar nyelven igazságot mérni nem lehet és nem szabad. Volna, t. képviselőház, e kérdésnek egész konglomerátuma, a melyet meg lehetett volna oldani ezen idő alatt. Mi akadályozta a kormányt és a miniszteriumot abban, hogy a zászlókérdést megoldja? Hisz ott van a mi magyar zászlónk. Nem kell egyebet tenni, csak annyi zászlót kiadatni, a hány ezred van, kicserélni a zászlókat, elvenni a régieket és odaadni az uj zászlókat. Mi akadályozta meg azután a kormányt a jelvénykérdés megoldásában? Meg van az már régóta oldva, megvan a mi magyar állami jelvényünk, tessék odaadni a hadseregnek, hogy ezután azt kövessék.

Ugron Gábor t. képviselőtársam a delegáczióban rámutatott ezekre a kérdésekre és hivatkozott a legelső hadügyi előadóra ebben a képviselőházban, Kerkapoly Károlyra, a ki megmondotta, hogy *(olvassa)*: »A hadsereg közössége nem akadály abban, hogy annak magyar része a magyar szellemet, a magyar öntudatot, a magyar jelleget abban meg ne tartsa; nem akadály abban, hogy a csata veszélyei közt a haza jelvényeinek szemléléséből meritsen lelkesedést és tudja, hogy az a dicsőség, a melyet a harcztéren szerez, egyszersmind hazájának dicsősége«. Az első hadügyi előadó hirdette ezeket az igéket, s ma 36 esztendő után, ha megkérdezem a t. hadügyi előadó urat, azt mondja, hogy ebben a kérdésben választ nem adhat, mert ezek a kérdések még megoldva nincsenek. Tehát 36 esztendőn keresztül nem tudták megoldani ezeket a kérdéseket, holott a megoldásnak egy lehetősége van, hogy t. i. minden állam a maga hadseregének a maga jelvényeit adja. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Én nem tagadom, hogy mi a magunk részéről is — én különösen — szeretnénk, ha ezek a mai állapotok már szanálva volnának, ha már a parlnmentnek nyugodt tárgyalási menete ismét visszatérhetne, ha elővehetnők azokat a javaslatokat, a melyek az ország érdekében égetően szükségesek, de másrészről tudom, hogy annak semmi akadálya nincs, csak adják meg a nemzetnek a mi a nemzeté, a mint megadják a császárnak azt, a mi a császáré. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mihelyt erre a lépésre rászánták magukat, abban a perczben ezek a kérdések meg vannak oldva. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor a delegáczióban megmondotta, hogy végét lehet vehetni ezen közjogi harczoknak azonnal, mihelyt az államiságnak mindazon szervével, jelvényével és hatalmával ruházzák fel az országot, a melylyel egy államnak birnia kell. És, t. ház, midőn igy rámutattak arra, hogy mit kell tenni, midőn tudjuk, hogy sem ebben a házban, sem azon kivül nincs magyar ember, a ki máskép gondolkodnék, a ki más óhajtásokat táplálna: akkor nincs és nem lehet semmi akadálya annak, hogy meg ne valósitsuk ezeket a kivánságokat, a minek egyetlenegy feltétele van, az, hogy önök akarják és merjék kimondani azt, a mit a szivükben éreznek. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Eitner Zsigmond: Ha merték volna, akkor már megvolna!

Nessi Pál: Befejezem beszédemet azzal a kéréssel, hogy a t. miniszter ur kegyeskedjék ezeket a dolgokat szivére venni, kegyeskedjék a három éven túl visszatartott katonák ügyét igazán gondoskodása tárgyává tenni és kegyeskedjék mindent elkövetni, hogy azok az igazán már a mai század szellemének meg nem felelő, de a tényekkel is arányban nem álló szigoru büntetések enyhittessenek és kegyeskedjék felemelni az ő hathatós szavát ott a trón előtt, hogy azok az emberek, kik ilyen módon büntettettek, kegyelmet nyerjenek. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

És, t. miniszter ur, ha valami képes az ország hangulatát megváltoztatni, akkor ez a kegyelmi tény volna az, melyért az egész ország tapsai kisérnék a miniszter urat, a mennyiben érzi az egész ország lakossága, hogy ez az itélet

Digitized by Google

kegyetlen, ez az itélet tarthatatlan, ezen minél előbb változtatni kell. A t. miniszter ur pályafutása alatt megmutatta, hogy van kebelében érző sziv, és azért, midőn ismételten e kéréssel fordulok hozzá, hiszem és remélem, megteszi azt, a mit tőle mindnyájan elvárunk, azt t. i., hogy felemeli hathatós szavát ezen szerencsétlen katonák érdekében. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Szólásra senki sincs feljegyezve. Kérdem: kiván-e még valaki szólani? *(Felkiáltások a baloldalon: Visontai van feljegyezve!)*

Visontai képviselő ur nincs feljegyezve, azért kérdem a házszabályok 213. §-a értelmében, hogy kiván-e még valaki szólani?

Visontai Soma: Én óhajtok szólani.

Elnök: Szólásra jelentkezett Visontai Soma képviselő ur. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)*

Visontai Soma: T. képviselőház! Nessi Pál t. képviselőtársam minden esetre mindnyájunk hálájára tette magát érdemessé, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* hogy azoknak a mi szerencsétlen honfitársainknak az ügyét, a kik ma ott a katonai börtönökben sinylenek és a kik egy régi elavult katonai büntető pernek minden szenvedéseit, minden kinját, minden kinvallatását eltürni kénytelenek, ma itt a képviselőházban napirendre hozta.

Én azt hiszem, hogy talán páratlanul áll ugy a történelem, mint a katonai biráskodás terén az az eset, hogy polgárokat, a kik katonai szolgálatot teljesitenek, de a kiket azzal, hogy katonai szolgálatra kötelezik, a nemzet testétől el nem szakitja, a kik tehát lelküknek minden érzésével, szivüknek minden lüktetésével még össze vannak kötve a nemzettel, e nemzet hagyományaival, reményeivel, vágyódásaival, és a kiknek épen ezen lelkesedésétől várják jövendő harczokban és csatákban a megkivántató bátorságot és lelkesedést, — mondom, t. képviselőház, páratlanul áll, hogy az ilyen katonai szolgálatot teljesitő állampolgárokat csak azért, mert lelkükből nem irtották ki a nemzeti érzést és ezen érzésnek katonai szolgálatban is eleget tesznek, sulyos börtönbe dobják. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

Én értem, t. ház, azt a katonai tilalmat és általában azt a katonai felfogást, mely szerint a katona ember ne avatkozzék a napi politika kérdéseibe. Értem azt is, hogy az ilyen napi politika kérdéseibe való beavatkozás szertehuzást, széttagoltságot és fegyelmezetlenséget idézhet elő egy katonai testületben. Birok ez iránt annyi érzékkel, hogy polgári eszemmel is felfogjam.

De nem tudom felfogni és nem tudom átlátni, hogy a nemzet nagyjai iránti kegyelet, a napi vagy pártpolitikai politizálás keretébe szoritassék bele és hogy az egy katonai biróság fóruma elé vitessék, a mely osztrák szellemben növekedett fel, egy a Mária Terézia-féle Hoch-Noth-Peinliche-Halsgerichtsordnung szellemében alkotott biróság elé állitsanak magyar hazafiakat, hogy azután ez a biróság birálja el, hogy a mikor az a katonai szolgálatot teljesitő magyar honfi nemzete iránti kötelességének eleget tesz, nem vétett-e a legfőbb hadur iránti tisztelet, vagy talán a katonai törvény ellen.

Ilyen ellenmondás egy és ugyanazon szolgálat tekintetében, egy és ugyanazon viszonyban, nem hiszem, hogy a világ bármely czivilizált államában fennállana. Igaz, t. ház, hogy ha az ember mérlegeli azt a bünvádi perrendtartást, a mely még ma is érvényben van, és a mely szégyene a századnak, *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* szégyene a czivilizácziónak, a mely megtagadása mindannak, a mi az emberi önérzetre vonatkozik; *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ha látjuk, hogy milyen az az anyagi büntetőtörvény is, a mely a katonaságnál még uralmon van, és a mely minden modern büntetőjogi elvnek megtagadása; a mely, a mint tudjuk, 1855-ben hozatott be a legrégibb felfogásu büntető elméleteknek alkalmazásával: csak akkor tudjuk felfogni, hogy micsoda gyökérszálai vannak az ilyen katonai itéletnek.

De, a mint emlitettem, ha nemcsak ezen szempontból vizsgáljuk ezen katonai büntőtörvényt, hanem abból, hogy fönnáll Ausztria és Magyarországban egy olyan büntetőtörvénykönyv, a mely a magyar közjogi helyzetet ma sem respektálja; a mely a felségárulás, a felségsértés és a közcsendháboritás legszigorubb szakaszai alá vonja azt, a ki az osztrák-magyar monarchia egyeséges állami kapcsolata ellen követ el valamit; *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* hogy egy ilyen büntető-törvénykönyvvel állunk szemben több mint 30 évvel azután, hogy a kiegyezést megcsinálták: akkor fogjuk csak fel, hogy tulajdonképen micsoda szempontok szerint kell megbirálnunk az olyan itéletet, a melyet sulyos felségárulással, hütlenséggel és lázadással vádolt katonákra nézve hoznak.

Mert kétségtelen, hogy azon szerencsétlen emberek, a kik ma ott a börtönnek dohos odujában szenvednek, két kategóriára oszlanak. Az egyikbe azok tartoznak, a kiket azért büntetnek ilyen sulyosan, és azért vetettek börtönbe, mert jogosnak vélt felháborodásuknak akartak kifejezést adni. Ezekről Nessi Pál t. barátom már itt beszélt.

Ezen szerencsétlen embereknek másik csoportjába azok tartoznak, a kiket azért büntetnek, mert hazafias érzésüknek adtak kifejezést, mert egyik csoportjuk Kossuth Lajos szobrára koszorut tett, másik csoportjuk pedig a nemzet legfényesebb korszakát megtestesitő debreczeni szabadságszoborra akarta letenni koszorját.

T. ház! Én beszédemben már hangsulyoztam, hogy az ember valójában nem tudja elképzelni, hogy vajjon a katonai vezetőség és mindazok, a kiknek a katonai szellemet nevelniök és irányitaniok kell, mit czéloznak, mit terveznek, mit akarnak akkor, a midőn a honfiaknak egy

Digitized by Google

részéből mindenáron ki akarják irtani azt az érzést, a melyre leginkább számitanak akkor, a midőn az ő karjukra, izmaikra, hazafias lelkesedésükre és bátorságukra van szükség. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hiszen tudjuk, hogy a midőn nehéz napokra virrad az ország, a midőn katonai előkészületek folynak, a midőn válság következik be és háboru előtt áll a hadsereg, akkor mit csinál a hadsereg? Látjuk a legfőbb hadurnak proklamációját, a mely akkor igyekszik azokat a húrokat megpenditeni a katonaságnál, a mely húrok az ő nemzeties érzésével vannak összeköttetésben; akkor azt látjuk, hogy azt az akcziót, vagy azt a katonai müveletet szoros összefüggésbe kivánják hozni a nemzeti szempontokkal, csak azért, hogy az a nemzeti lelkesedés hassa át azt a katonát, a mikor harczba kell indulnia. És mégis szégyenszemre kell nekünk magyaroknak azt tapasztalnunk, hogy a mikor azoknak a szobrára koszorut tesz a katonaság, a kik előttünk a legszentebbek, a kiknek emlékével nemzeti nagyságunk és dicsőségünk van összeforrva: akkor a katonai szellem nemcsak irtóháborut indit azok ellen, hanem még a régi elavult katonai büntetőtörvénykönyv intézkedései alá szubszummálva e tettüket, sulyos börtönre veti őket, mely koplalás és kemény fekhelylyel való sulyosbitással, hosszu időre magánzárkával van összekötve. *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nessi Pál: Ez az őrültség.

Visontai Soma: Ne méltóztassanak összetéveszteni a mai modern, progressziv börtönrendszernek magánzárka-intézményét azzal a régi katonai büntetőperrendtartás szerinti magánzárkával, azzal a sötét börtönnel és bőjtöléssel, a melyek ezen régi osztrák büntetőtörvénykönyvben gyökereznek.

Két szempont tehát az, t. ház, a melyből ezen kérdéseket nekünk birálnunk és tárgyalnunk kell. Az egyik az, hogy, a mikor mi azon a ponton vagyunk, hogy egy ujonczjavaslatot tárgyalunk, és mikor nekünk a véderőhöz a mi vérünket kell szolgáltatnunk, mikor mi alkotmányunk és törvényeink szerint fel vagyunk jogositva arra, hogy azt meg is tagadjuk és annak feltételeit meg is szabjuk, *(Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* az a kérdés, hogyha ilyen elitéléseket látunk, a melyek abban gyökereznek, hogy azért, mert egy nagy nemzeti áramlat átcsapott a kaszárnyák ajtóin és megragadta még azokat is, a kik katonai szolgálatban vannak, de még azért mindig honfiak, szolgáltassunk-e még továbbra is ilyen véradót a hadseregnek és ne követeljük-e azt, hogy a miniszter ur az ezen itéletekre vonatkozó aktákat ide a ház asztalára tegye le, hogy mi ezen aktákból világosan lássuk, vajjon meg lesznek-e tartva azon régi katonai osztrák büntető perrendtartásnak feltételei és különösen, hogy melyik törvényszakaszt találta alkalmasnak az osztrák katonai biráskodás arra, hogy a nemzeti érzésnek felbuzdulását, a Kossuth-szoborra való letételét a koszorunak nagy felségsértésnek deklarálja? Ezt mi csak az aktákból vagyunk képesek meglátni, és minthogy mi egy titkos inkvizitórius, homályos az anyagi és alaki védelmet kizáró katonai eljárással állunk szemben, a mely sötétségbe burkolózik, a mely védelem nélkül folyik, nékünk látnunk kell, hogy ezen aktákban nem sokkal nagyobb részt követel-e magának a boszuérzés, mint az igazságszolgáltatás? *(Igaz! Ugy van! Taps a szélsőbaloldalon.)* Ezt nekünk mérlegelnünk kell. *(Zaj a szélsőbaloldalon. Elnök csenget.)* Ezt nekünk látnunk kell, mert ez ellen nekünk nemcsak a nemzeti szabadságjogok, de a mi szenvedő honfitársaink érdekében is fel kell emelnünk tiltakozó szavunkat. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

A másik rész tartozik amaz igéreteknek sorozatába, a melyekkel mi ma szemben állunk és a melyek abból az alkalomból keletkeztek, hogy az ország felemelte szavát, és hogy az ország a törvénykönyvre helyezkedve azon jogokat a hadsereg keretében és a hadszervezet keretében is ki akarja vivni, a melyeket alkotmányunk a jelenben nekünk biztosit. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A miniszterelnök ur ma azt mondta, hogy a mi itt az országban történik, az egyenlő a tatárjárással, *(Mozgás a bal- és a szélsőbaloldalon.)* hogy azt minden áron le fogja törni és hogy azokat, a kik az ország nyugalmát zavarják, le fogja tiporni.

Nem tudom, hogy én a mai felszólalásom folytán szintén azok közé leszek-e sorozva, a kikre ez a letiprás és fenyegetés vonatkozik. Egyet azonban tudok és ez az, hogy nekem elsősorban az a kötelességem, hogy a hatalomnak tényeit ellenőrizzem, hogy itt ebben a házban honfiui kötelességemet teljesitsem tekintet nélkül arra, hogy én is azon romok alá fogok-e jutni, a melyekről ma a t. miniszterelnök ur beszélt és a melyek alá, ha igazán temetni fognak, *(Felkiáltások a baloldalon: Őt fogják temetni!)* és ha igazán arra jut a sor, hogy a romok alá kerül valaki, *(Halljuk! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Magyarország szabadságjogai, nemzeti védelme és nemzeti önállóságának minden reménye is alázuhan. *(Mozgás a jobboldalon. Felkiáltások: Már ott vannak!)*

Épen azért szólalok ma fel, mert az én lelkemet megragadták azok az eszmék, a melyekről imént felszólalt t. képviselőtársam itt előadást tartott. *(Éljenzés a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mert lehetetlen azt eltürnünk, hogy a mikor mi ma mindnyájan azon vagyunk, hogy egy nemzeti ügyet szolgáljunk, akkor szemben álljunk azzal a ténynyel, hogy a katonai jogszolgáltatás ezen nemzeti mozgalommal szemben a legféktelenebb dühöngést viszi véghez. Épen azért ezen második szempont, melyről beszéltem, most már arra vonatkozik, hogy mondja

Digitized by Google

meg nekem a t. miniszter ur, hogy mi tulajdonkép a katonai hatalomnak szándéka ezzel a katonai törvénykezéssel?

Láttuk, hogy most a küzdelem egy pont köré csoportosul, t. i. a nemzeti nyelv köré. Erre nézve sem tudtunk megnyugtatást kapni, ez a kérdés is teljesen elsüppedt, s arról, hogy milyen lesz a perrendtartás nyelve és megfelel-e azon alaptörvénynek, hogy Magyarországon minden jogszolgáltatás csak az állam nyelvén, a magyar nyelven gyakorolható, megnyugtatást most már nem kaphatunk.

De egy másik kérdés is van itt, a mely ezen katonai szolgálatot teljesitő honfiak elitélésével kapcsolatban felmerült, s ez az, hogy mi a t. honvédelmi kormány álláspontja ezen katonai jogszolgáltatás megalkotása körül ugy a büntető perrendet, mint az anyagi jogot illetőleg? Mert hogy áll a kérdés? A kérdés ugy áll, hogy mindeddig itt csak arról beszéltek, hogy egy uj büntető perrendtartást fognak megalkotni a katonai biráskodás terén, a főbb elvekről azonban már sokkal tartózkodóbb nyilatkozatokat hallottunk.

A német birodalomban, a mint méltóztatnak tudni, a katonai jogszolgáltatás egész vonalán a reformált bünpert megteremtették, a védelemnek teljes tért engednek, behozták a nyilvánosságot oly értelemben, hogy nemcsak a perfél-nyilvánosság van meg, vagyis az a nyilvánosság, mikor a peres felek részt vehetnek és ellenőrizhetik az eljárást, hanem a közönség is bebocsáttatik; megteremtették a védelmet olykép, hogy habár különbséget tesz a német törvény a közt, hogy tulajdonképen katonai vétségek forognak-e fenn, vagy u. n. közönséges büntetendő cselekmények, azért helyt ad a védelemnek mindkét faju büncselekménynél olykép, hogy az illető nemcsak maga védekezhet, az iratokat tanulmányozhatja, hanem védőt állit melléje, a kit a fél a polgári védői kar testületéből vehet, s a ki ott minden akadály nélkül teljesitheti védői kötelességét. A német katonai büntető per a vizsgálatot is modern alapra helyezte oly értelemben, hogy a funkcziókat megosztotta és igy nem fordulhat elő az, hogy a ki a vizsgálatot teljesiti, egyszersmind itélőbiró is lehessen és képviselhesse a vádat és védelmet is.

Hogy állunk azonban az osztrák katonai büntető perrel, a mely a mi katonai szolgálatot teljesitő honfiainkra vonatkozik? Ugy, hogy abban a pillanatban, a mint az ujoncz megkezdi a katonai szolgálatot, ki van szolgáltatva nemcsak egy más szellemü hadseregnek, hanem egy egészen más szellemü igazság eszméjének, a melynek kell, hogy magát alávesse, daczára annak, hogy mint magyar honfit az ő élete, az ő alkotmányos felfogása, az ő társadalmi léte is őt a a jogi eszméknek egész más köréhez és csoportjához füzte.

Páratlanul áll ma, mondhatom, a katonai jogszolgáltatásoknak keretében is az, a mit tanusit az osztrák és magyar büntető per. (*Ugy van! balfelől.*) Azt hiszem, csak megdöbbenéssel fog minden európai ember attól elfordulni, ha elmondom neki, hogy nálunk pl. a hadbiró mit csinál? A hadbiró vezeti a vizsgálatot, tehát ő inkvirál és a vizsgálattal már önként is bizonyos álláspontra és szempontra helyezkedik, a melyet minden vizsgálatot vezető biró, a mint tudjuk, kell, hogy kiindulási pontjául vegyen akkor, mikor inkvirál. Ez lélektani dolog. De a katonai hadbiró, mikor be vannak fejezve az akták, a később szereplő ülnökökön kivül az egyetlen, a ki az aktákba betekintést nyer, tehát ő, miután a vizsgálatot vezette, az egyetlen, a ki tájékozva van a vizsgálatról.

És mikor a tárgyalást kitüzik, mit csinál a hadbiró? Ő az, a ki az u. n. informativ előadást tartja, ő maga előadója az ügynek.

Szőts Pál: Az aktákból, és azokat kivánatra felolvashatja!

Visontai Soma: A ki nem korlátolt felfogásu és csak egy kis jogérzékkel bir, nagyon jól tudja, hogy olyanféle előadás vagy referálás, a mely tisztán tárgyilagos és a mely nem bizonyos szempontot képvisel, nem létezik, annál kevésbbé, mert nemcsak a reasszumálást kivánják meg a hadbirótól, hogy megmondja, mi van pro vagy kontra, hanem — és ezt tanusitja a katonai büntető eljárás — hogy a hadbiró utbaigazitó irásbeli előadást, votum informativumot tartson és a leglényegesebb ügyiratokat felolvassa; irásbeli előadásában tartozik az adatokat és bizonyitékokat egybefüggő egészbe állitani össze és a dolog mibenlétét is a saját szempotjából megmagyarázni. Tehát a hadbiró az ügynek az előadója.

Szőts Pál t. képviselőtársam kár, hogy itt is felháborodik . . .

Szőts Pál: Nem háborodom fel!

Visontai Soma: Abban a pillanatban, a mikor elhatározták nálunk, hogy egy modern büntető pert akarnak meghonositani a katonai jogszolgáltatásnál, az első, a mi szembeötlő és a mely intézménynek a nyakát akarják szegni, valószinüleg az volt, hogy az auditor az ügy előadója. De nemcsak előadója, hanem, miután vizsgálóbiró volt, miután referens volt, átveszi a közvádlói tisztet és miután a közvádlói tisztet is teljesitette, akkor ott áll az a szerencsétlen katona sulyos vád alatt, nélkülözve minden védelmet és csak a hadbiró van jogositva, a ki tehát vizsgálóbiró, előadó és vádló volt, hogy az ő érdekében védő szavakat mondjon.

És most, ha meg akarják érteni, hogyan történhetett ez a bileki elitélés, a szegedi, a pozsonyi elitélés, az a sulyos büntetés, a mely igazán felháborit és hogy milyen szemmel nézzük mi, egy modern parlament tagjai, mikor ilyen itéletről nyilatkoznunk kell: akkor méltóztassanak mindehhez még hozzávenni, hogy miután ezeket a funkcziókat az auditor teljesitette, beül az itélőbirák közé és neki is biztosit egy

Digitized by Google

szavazatot a katonai eljárás, miután már az elnöknek is kettős szavazatot biztositott és miután már a Kriegsheer, vagyis az, a ki a vád emelésére jogositott, miután a Kriegsheer a maga szempontjai szerinti előterjesztést azzal a szegény katonával szemben megtette.

Ilyen, t. képviselőház, az a büntetőper, a mely ma dívik és a melynek alapján az ilyen rendkivül sulyos itéletet hoztak azon szegény emberek felett, olyanok felett is, a kiket mitőlünk elszakitanak és a kiknek itélkezési tényeit, a vádat, a melyet ellenük emeltek, ártatlanságuknak netaláni bizonyitékait, mindazon ezer szempontokat, amelyeket kell ismerni egy ilyen büntető pernél, nem ismerhetjük, mert a nyilvános ellenőrzésnek teljes kizárása mellett teljes miszticizmussal és zárkozottsággal hozzák meg ezeket az itéleteket. Ezért kérem a honvédelmi miniszter urtól, hogy ezen aktákat a a ház asztalára letegye. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Szőts Pál: Megmagyarázzák a vádat az aktákból. *(Folytonos közbeszólások a szélsőbaloldalon. Felkiáltások: Ezt nem lehet menteni!)* Én csak az igazságot védelmezem, megmondtam ugy, a hogy van. *(Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, t. képviselőház!

Szőts Pál: Ne mondja, hogy az auditor szavaz, mikor nem szavaz. *(Folytonos közbeszólások a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Ne méltóztassanak a tanácskozást közbeszólásaikkal zavarni.

Visontai Soma: Itt van előttem, t. ház, a katonai büntetőeljárás, még pedig magyar forditásban kerestem ki, hogy ne kellessen mindig németül idézni. Papp Kálmán m. kir. honvédfőhadnagynak könyve ez.

Issekutz Győző: Most már őrnagy!

Visontai Soma: Igen. Itt van tehát az eljárás, a melynek erre vonatkozó szakasza igy szól *(olvassa)*: »A haditörvényszékben minden egyes birónak egy, az elnöknek két és a hadbirónak inditványán kivül, a mely csak javaslatot képez, társbirói minőségben szintén egy szavazata van.« *(Felkiáltások a szelsőbaloldalon: Nohát!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: A hadbiró nem szavaz! *(Ellenmondások a szélsőbaloldalon.)*

Szőts Pál: Én résztvettem ilyen biróságban és igy van!

Visontai Soma: Én az én jogászeszemmel, ha azt olvasom a szabályzatban, hogy ő társbirói minőségben szavaz, nem tudom, hogy mikép érti a t. miniszter ur, hogy nem szavaz.

Szederkényi Nándor: Mint társbiró szavaz! *(Ellenmondások a jobboldalon.)*

Visontai Soma: Talán még egyszer felolvasom. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* *(Olvassa)*: »A haditörvényszékben minden egyes birónak egy, az elnöknek két és a hadbirónak inditványán kivül, a mely csak javaslatot képez, társbirói minőségben szintén egy szavazata van«, és azután végül azt mondja *(olvassa)*: »és e szerint kilencz szavazat számitandó«. Ez csak eléggé világos és a t. miniszter ur tudja, hogy az elnökkel együtt hét tagból áll a biróság. Ha hét tagnak van egy szavazata, az elnöknek kettő, ez nyolcz szavazat és a hadbirónak egy, mint társbirónak, az kilencz. Dicséretére válik különben a t. honvédelmi miniszter urnak, hogy ebben az esetben talán tájékozatlan a ténybeli adatokra nézve, de mégis érzülete, ugy látszik, felháborodik azon gondolat ellen, hogy a hadbiró szavazhat. Igy áll ez az eljárás.

De van egy más kérésem is. A mai napig mindig csak arról hallottam beszélni, hogy uj bünvádi eljárást akarnak alkotni. Pedig talán még fontosabb az, hogy mi van a katonai anyagi büntető joggal. Miért nem mozdul meg senki, hogy ezt a mai katonai büntető jogot — az anyagi büntető jogot értem — a mely a legjobb bünvádi peres eljárás mellett is csak szégyene a katonai jogszolgáltatásnak, végre hatályon kivül helyezzék. Hiszen ha nem az általános igazság és jog szempontjából, de a közjog szempontjából nézzük is ezt a katonai általános büntető jogot, a magyar állam nem türhet meg egy olyan büntető törvénykönyvet, a mely, a midőn a sulyos büntetendő cselekményeket megállapitja, az egységes osztrák-magyar monarchiáról beszél és a régi birodalmi egységnek eszméitől van szaturálva és igy csak gátját képezheti a hadszervezetben a magyar közjog tekintetében helyes és tájékozott szempontok uralomra jutásának. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ez tehát meggondolást igényel és ezért kérésem odairányul, hogy most, midőn ezeket a katonai kérdéseket tárgyaljuk, sziveskedjék az igen t. miniszter ur nekem felvilágositást adni, vajjon a katonai bünvádi perrendtartás mellett történt-e intézkedés az iránt, hogy ez a régi, 1855-ből származó katonai anyagi büntető jog egy modern katonai joggal cseréltessék ki? *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ha az én Nessi Pál barátom azon rendkivül érdekes adatok mellett, a melyekről beszélt, csak némi figyelemre méltatta volna is ezt a katonai anyagi büntető jogot, akkor látta volna csak, hogy tulajdonképen milyen távol esik az minden helyes és igazságos modern büntetési iránytól és hogy sok olyan eszme, a melyet ő, mint mentő körülményt felhozott, a katonai büntető törvénykönyv általános részében egészen másképen mérlegeltetik.

Jól tudom, az anyagi jogot illetőleg a dolog ugy áll, hogy nekünk meg van az 1878-dik évi büntető törvényünk, a mely lehetőleg uj nyomokon haladva, a büntető jog modern eszméit igyekezett felkarolni. Azt is tudom, hogy Ausztriában a polgári büntetőjog is elavult, elkorhadt szellemtől van szaturálva. De ezt nem tarthatom elegendő indoknak arra, hogy a katonai judikatura terén fenntartassék az az elavult anyagi

Digitized by Google

jog, akkor, a mikor modern bűnvádi perrendtartásról hallunk. Már pedig, t. ház, az anyagi büntetőtörvénykönyv dolgában eddig nem hallottunk semmi nyilatkozatot. Azzal senki sem törődik, hanem az mint katonai szervezetünk szégyene, mint örökös csapás és szenvedés azokra nézve, a kik valaha e fórum elé kerülnek, még mindég érvényben van.

Én kötelességemnek tartottam mindezeket a dolgokat felhozni és felhivni a t. képviselőház figyelmét ezekre a dolgokra, hogy lássa, hogy a mikor Bileken, Pozsonyban, Szegeden, Debreczenben sok évi börtönbüntetést szabtak honfitársainkra, ezek a honfitársaink a védelem eszközeit igénybe nem vehették, hanem martalékul voltak odadobva a szoldateszka és a katonai büntető eljárás brutálitásának, igazságtalanságának, félszegségének és középkori felfogásának. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* Ezt kivántam felhozni, és ujabban is kérem a miniszter urat, hogy az idevonatkozó aktákat a ház asztalára tegye le. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)* A napirenden lévő javaslatot nem fogadom el.

Elnök: T. ház! Mielőtt az interpellácziókra áttérnénk, a következő ülés dolgában óhajtok javaslatot tenni. Javaslom a t. háznak, hogy legközelebbi ülését holnap d. e. 10 órakor tartsa és annak napirendjére tüzze ki az 1903. évi ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat és a vele kapcsolatos jelentések tárgyalásának folytatását. Hozzájárul a ház? *(Igen!)* Ezt tehát határozatként kimondom, és most következik Marjay Péter interpellácziója.

Marjay Péter: T. ház! Abból az alkalomból, hogy a tegnapi napon a t. miniszterelnök ur igéreteinek mintegy beváltásaként ugyszólván csőstül hullottak a képviselőház asztalára a szenzácziós jellegű törvényjavaslatok, nekem egy aggodalmam támadt. Bármilyen nagy számmal terjesztettek be törvényjavaslatok, én nagy hiányt látok. Nevezetesen a beterjesztett törvényjavaslatok egyike gondoskodik a jegyzők fizetésének rendezéséről, a másik a segédjegyzők exisztencziájának biztositásáról, a többiek különféle dolgokról.

A magyar protestáns világ nagy érdeklődéssel és várakozással eltelve várja a miniszterelnök ur programmja egyik pontjának megvalósitását, illetőleg az annak megvalósitására vonatkozó törvényjavaslat benyujtását. A miniszterelnök ur, a mikor a kormány programmját előterjesztette, jelezte, hogy a két protestáns egyház anyagi segélyezésére minden lehetőt megtesz a budget határai között az 1848-ik évi XX. t.-cz. szellemében.

Azt tudom, hogy a két protestáns egyház egy-egy bizottságot küldött ki az idevonatkozó elaborátumnak elkészitésére, s ugy tudom, hogy ez a munkálat már el is készült. Nem tudom azonban, mi lehet az oka annak, hogy előbbvalóvá tétetett a különben nem olyan rettenetes sanyaruságban sinlődő községi és körjegyzők fizetése rendezésére vonatkozó javaslat, nem tudom, hogy miért volt ez szükségesebb, mint ez a másik, nagyfontosságu törvényjavaslat. Mert, t. képviselőház, én elhiszem, hogy azok a segédjegyzők és jegyzők hálásan fogják ezt fogadni, mindazonáltal nincsen a jegyző urak hálájának és hálás szolgálatainak semmi tekintetben olyan nagy értéke, mert hiszen a nagy közönség manapság már ugy sem ad rájuk semmit.

Hát, t. ház, a miniszterelnök ur megemlitett két olyan dolgot, a melyre nézve törvényjavaslatot nem terjesztett be, nevezetesen megemlitette a felekezeti iskolákban a magyar nyelv tanitására vonatkozó előzetes intézkedéseknek, az előkészületeknek a napirenden való tartását, megemlitette továbbá a felekezeti tanitók fizetésére vonatkozó előkészületeket, hogy t. i. azok a kultuszminiszteriumban folyamatban vannak; egy dologról azonban teljesen megfeledkezett a miniszterelnök ur: a protestáns egyházaknak állami anyagi segélyezéséről.

Mindenki várja, egy nagy protestáns papság egész tömege várja ennek a kérdésnek megoldását, nemcsak a papság, hanem várja az egész protestáns világ, mert ma már a protestáns egyházaink az adóterhek elviselhetlen súlya alatt annyira kezdenek elgyengülni, hogy ez az elgyengülés, az anyagi elszegényedés és tönkrejutás valósággal veszedelemmel fenyeget. Mert nem a felekezetnélküliségre vonatkozó törvény fenyegeti veszedelemmel a mi protestáns egyházunkat, hanem az anyagi terheknek elhordozhatatlan nagysága.

Nessi Pál: Ez pedig a magyarság kérdése!

Marjay Péter: Égetően sürgős a kérdés és nagy az aggodalom, mert legutóbb épen Bihar vármegyének az érmelléki egyházmegyébe tartozó egyik községében megtörtént az az eset, hogy 235 adófizető közül 210 megtagadta az egyházi adók befizetését; ez oly borzasztó helyzetet teremt, a mely igazán a türhetetlenséggel határos. A pap kap 80 métermázsa gabona fizetést és csak 24 métermázsát fizettek meg önként, a többit erőszakkal, csendőrszuronyokkal kellett behajtatni. Képzelhető, hogy az, a kinek kenyérre való gabonáját csendőrszuronyokkal viszik el, micsoda óriási átok sulyával illeti azt a papot, s annak egyházi szolgálatát. Már pedig az egyházi szolgálat teljes tekintélyben való fentartása a valláserkölcsi élet megszilárditására nélkülözhetetlen kellék, s ha a valláserkölcsi élet a polgárok lelkében eltompul, s becse elvész, akkor százszor nagyobb veszedelemmel, százszor nagyobb erővel támad fel már nem a szocziálizmus, hanem már akkor a teljes anarchia. Ily körülmények között, mivel égető a szükség, a következő kérdést intézem a miniszterelnök urhoz *(olvassa)*:

»A t. miniszterelnök ur azon alkalommal, hogy a kormány programmját itt a képviselőházban előadta, kijelentette, hogy az 1848: XX.

Digitized by Google

t.-cz. értelmében a protestáns egyházak nagyobb mérvü állami segélyezését közmegelégedésre igyekszik elintézni.«

Mivel eddig e tekintetben semmi nem történt, kérdem a t. miniszterelnök urat, mi hátráltatja a törvényjavaslat benyujtását, mikor lehet remélni ezen égetően sürgős kérdés törvényhozás utján való megoldását?

Elnök: A miniszterelnök ur felelni kiván.

Gr. Tisza István miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Mielőtt a beadott interpelláczióra való válaszomat megadnám, csak egy igen rövid megjegyzéssel tartozom a t. képviselő urnak azon kijelentésére, a mely a jegyzőkre vonatkozott. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is tiltakoznom kell az ellen, hogy a kormányt a törvényjavaslat benyujtásánál bárminő olyan — bocsánat a kifejezésért — alacsony rendü szempont vezette volna, mint a minőt a képviselő ur imputált. Azt hiszem, csakugyan közérdek az és elsősorban a közönség érdeke, hogy a jegyzői kar olyan anyagi helyzetbe jusson, a mely a tisztességes megélhetést biztositsa. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Marjay Péter: Van olyan, a melyiknek háromezer forint jövedelme van!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A melyiknek háromezer forint jövedelme van, az nem is kap.

Gajáry Géza: Azokról gondoskodunk, a kiknek nincs!

Gr. Tisza István miniszterelnök: A másik megjegyzés pedig vonatkozott magára a jegyzői karra és az ellen megint a jegyzői kar érdekében és a közigazgatás tekintélyének és a közönség érdekében is tiltakoznom kell, hogy itt a közszolgálat ezen érdemes karáról olyan kicsinylő és lenéző hangon nyilatkozzanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)* A ki ismeri a jegyzői kar működését az életben, az konstatálhatja, hogy a jegyzői kar igen nagyfontosságu közfunkcziót végez; *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* a hivatása magaslatán álló jegyző a népnek valósággal jótevője és tanácsadója az egész vonalon *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és azért, mert esetleg egy ilyen nagyszámu testületben egyes selejtesebb egyének is találhatók, az egész testület felett ily módon pálczát törni nem lehet. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Áttérve már most magára az interpelláczió tárgyára, kijelentem, hogy a kormány álláspontja ebben a kérdésben abszolute nem változott. A tegnapi napon azonban a dolog természeténél fogva nem emlékezhettem meg erről a kérdésről. Tegnap ugyanis — a mint méltóztatik tudni — beadtuk a kész törvényjavaslatokat és megemlékeztem e mellett két olyan ügyről, a melyek közül az egyikről törvényjavaslat beadása, a másikról szóló törvényjavaslatnak ankétszerü tárgyalás alá bocsátása és az uton nyilvánosságra hozatala a legközelebbi jövőben már meg fog történni.

Az 1848:XX. t.-cz. végrehajtása során a protestáns egyházak és az állam között megbeszélendő és megállapitandó akczió a dolog természeténél fogva ma még nem lehet ebben a stádiumban. A mint talán az interpelláló képviselő ur épen olyan jól tudja, mint én, a két protestáns felekezet egy közös bizottságot küldött ki, hogy ez formulázza az egyházaknak erre vonatkozó kivánságait és ezen az alapon a tárgyalást a kormánynyal kezdje meg. Ezen közös bizottsági munkálat elkészült és, a mint a bizottság elnökétől, báró Bánffy Dezsőtől értesültem, ma már a két bizottság abban a helyzetben van, hogy az első bizalmas tanácskozásokat a kormánynyal megkezdheti. Én értesitettem is b. Bánffy Dezsőt, a kit, gondolom, jelenleg — sajnálatomra — gyengélkedése is akadályoz abban, hogy ezt a kérdést ezekben a napokban most már kézbe vegyük, hogy most bármely napon rendelkezésére állok a közös bizottságnak a tárgyalások felvételére. Nagyon természetes, hogy először érintkeznünk kell a kormány részéről a közös bizottsággal, azután állást kell, hogy foglaljanak ebben a kérdésben a reformált egyházak legközelebb összehivandó zsinatai, mert hiszen itt számos olyan kérdés van, a melyben csak a zsinat fog határozhatni, és itt egy kész állami akczió csak akkor indulhat meg, a midőn az ügy mindezeken az előkészitő stádiumokon keresztülment. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ez egyszerü magyarázata annak, hogy tegnap nem voltam abban a helyzetben, hogy itt valami konkrét intézkedést bejelenthessek, különben ismétlem, hogy a kormány álláspontja ebben a tekintetben abszolute nem változott, és semmiféle késedelmet a kormány ezen ügy előkészitésében okozni nem fog, hanem, remélem, el fog az intéztetni abban a tempóban, a mint azt a reformált egyházak szervezeténél fogva maguk az illető egyházak ügyvitele megengedi. Ezt kivántam megyjegyezni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Marjay Péter: T. ház! Kijelentem, hogy a választ tudomásul veszem, de azt hiszem, hogy a t. miniszterelnök ur egy kissé túlbuzgólkodik a jegyző uraknak védelmében. *(Derültség jobbfelől. Mozgás a szélsőbaloldalon.)* Mert én sem szóltam le olyan rettenetesen a jegyzői kart, *(Ugy van! a szélsőbaloldalon. Felkiáltások jobbfelöl: Akkor rendben vagyunk!)* hanem azt mondtam, hogy ne sajnáljuk őket olyan túlságosan, olyan nagyon, mert megélhetnek ám azok. Egyébiránt a választ tudomásul veszem. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, tudomásul veszi-e a miniszterelnök urnak mint belügyminiszternek Marjay Péter képviselő ur interpellácziójára adott válaszát, igen vagy nem? *(Igen!)* A ház a választ tudomásul veszi. Mivel a legközelebbi ülés ideje és napirendje meg van állapitva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 3 órakor.)

Digitized by Google

393. ORSZÁGOS ÜLÉS

1904 márczius 4-én, pénteken,

Perczel Dezső, közben **báró Feilitzsch Arthur** elnöklete alatt.

Tárgyai: A jegyzőkönyv hitelesitése. — Elnöki előterjesztések. — Napirend előtti felszólalás. — Az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat tárgyalása.

A kormány részéről jelen vannak: gróf Tisza István, Lukács László, Nyiri Sándor, Plósz Sándor, Berzeviczy Albert, Tallián Béla, Hieronymi Károly, Cseh Ervin.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Nyegre László jegyző ur fogja vezetni; a javaslatok mellett felszólalókat Hertelendy László, a javaslatok ellen felszólalókat pedig Endrey Gyula jegyző urak fogják jegyezni.

Fel fog olvastatni a tegnapi ülés jegyzőkönyve.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1904. márczius 3-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele a felolvasott jegyzőkönyvre?

Ugron Gábor: Az a megjegyzésem van, hogy a jegyzőkönyvben az foglaltatik, hogy a mai napirendet az elnök tüzte ki, holott az elnök inditványára a ház tüzi ki. Kérem, tessék a jegyzőkönyvet ekként módositani. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Madarász József: Mindig a ház tüzi ki!

Elnök: Kérem, tessék a jegyzőkönyv ezen passzusát ismét felolvasni.

Nyegre László jegyző *(olvassa):* »Tanácskozás közben az idő előrehaladván, elnök javaslatára a ház elhatározza . . .« *(Felkiáltások a jobboldalon: Nohát!)*

Ugron Gábor: Én ott álltam és másként értettem!

Hellebronth Géza: Mindig ugy olvassák fel, hogy nem lehet hallani. *(Zaj a baloldalon.)*

Elnök: A ház határozza el, a ház tüzi ki a napirendet. Teljesen helyes tehát az, a mi a jegyzőkönyvben van.

Felteszem tehát a kérdést: hitelesiteni kivánja a ház a jegyzőkönyvet? *(Felkiáltások: Igen!)* Kimondom, hogy a ház a jegyzőkönyvet hitelesiti.

Bemutatom Temes vármegye közönségének feliratát, a kóbor czigányok telepitése tárgyában;

az »Országos Magyar Gazdasági Egyesület«-nek Rubinek Gyula képviselő által beadott kérvényét, a tartalékosok jelenlegi behivása folytán a gazdasági cselédekre és munkásokra az 1876. évi XIII. törvényczikk következtében háramló különös terhek megszüntetése, és

a kecskeméti 1848/49-es honvédegyesületnek Szeless József képviselő által beadott kérvényét, az 1848/49-es elaggott honvédek nyugdijának felemelése iránt.

Mindezek kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

T. ház! Egyfelől Molnár József és Pichler Győző képviselők elhalálozása, másrészről Baross Károly képviselőnek összeférhetlen helyzetbe jutása, továbbá Kristóffy József és Székely György képviselőknek a mandátumról való lemondása, végül pedig Lengyel Zoltán képviselőnek egy bizottsági tagságról való lemondása folytán a háznak több bizottságában hézag állott elő, s igy szükségesnek látszik, hogy a harmadik biráló-bizottságba, a negyedik biráló-bizottságba és a hatodik biráló-bizottságba egy-egy tag, a közgadasági bizottságba egy, a közigazgatási bizottságba egy, a véderő-bizottságba egy és végre a zárszámadásvizsgáló-bizottságba két tag választassék.

Javaslom tehát a háznak, hogy ezen bizottságok kiegészitése czéljából a holnapi napon az ülés kezdetén tüzze a ház napirendre ezen bizottsági tagsági helyek betöltését. *(Helyeslés.)*

T. ház! Méltóztatott a tegnapelőtti ülésben elhatározni, hogy azon törvényjavaslat tárgyalására, melyet a belügyminiszterium vezetésével

Digitized by Google

megbizott miniszterelnök ur az állami anyakönyvekről szóló törvény módositására nézve beterjesztett, egy ad hoc bizottságot fog a ház kiküldeni.

Erre nézve javaslom a háznak, hogy ugy, mint eddig is divott, ez az ad hoc bizottság 28 tagból alakittassék, és czélszerü lenne ezen ad hoc bizottságot is a holnapi napon az emlitett bizottsági tagok választásával egyidejüleg megválasztani. *(Általános helyeslés.)*

Észrevétel nem lévén, a ház javaslatomat elfogadta. Igy tehát a holnapi ülés kezdetére napirendre tüzetik a bizottságokban lévő hézagoknak választás utján való betöltése, valamint ugyanezen választás alkalmából egyuttal a 28 tagból álló külön szakbizottságnak megválasztása. Szükséges lesz továbbá, hogy az igazoló állandó bizottságba Kristóffy képviselő ur lemondása folytán helyébe egy póttag sorsoltassék ki. *(Általános helyeslés.)*

T. ház! Napirend előtti felszólalásra a házszabályok értelmében Bakonyi Samu képviselő ur kért és nyert tőlem engedélyt, igy tehát neki adom a szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

Bakonyi Samu: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Napirend előtti felszólalásra kértem engedélyt annak a pártnak megbizásából, melyhez tartozni szerencsém van. Teljesitenem kell pártom megbizását azért, mert azok a nyilatkozatok, a melyeket tegnap a t. miniszterelnök ur szájából volt alkalmunk hallani, legkevésbbé sem alkalmasak arra, hogy bennünk a Bécsben legutóbb történtek miatt keletkezett nyugtalanságot eloszlassák, és még kevésbbé alkalmasak arra, hogy a történendők miatti sulyos aggodalmainkat megszüntessék. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Épen azért, habár már több oldalról szóvá tétettek azok a sérelmek, a melyeket a magyar állam szuverénitásának, a magyar állam közjogi önállóságának csak legutóbb is el kellett szenvednie, pártom megbizásához képest ismételten szóba kell azokat hoznom, mert lehetetlennek tartom, hogy azon sérelmek erről az oldalról is a leghatározottabb visszautasitásra ne találjanak. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

T. ház! A miniszterelnök ur tegnapelőtti válaszában, a melyet Holló Lajos t. képviselőtársam azon kifogásaira adott, a melyekkel ő birálat alá vette a t. miniszterelnök urnak és a t. kormánynak azt a tényét, hogy Bécsben tartottak minisztertanácsot, egyfelől preczedenseket emlitett mentségül, másfelől pedig azt állitotta, hogy lehet ám minisztertanácsot tartani Bécsben is, vagy bárhol is a magyar állam közjogi önállóságának minden ebből származható sérelme nélkül, csak arra kell ügyelni, hogy a magyar kormány bármely ténykedése a magyar állam székhelyén történjék meg.

Én is erre az utóbbi álláspontra helyezkedem, és hivatkozom ennek az álláspontnak támogatása czéljából az 1848 : III. t.-cz. 17. §-ára, a mely a minisztertanácsot a magyar állami élet szervezeteként organizálja; már pedig a magyar állam semmiféle orgánumának semmiféle ténykedése más, mint a törvény által rendelt székhelyen nem történhetik. Ime, maga a t. miniszterelnök ur szolgáltat a saját magatartása, a saját ténykedése ellen olyan argumentumot, a melyet én az 1848-as törvényből indokolhatok meg a magunk álláspontja szerint.

De, t. ház, a t. miniszterelnök ur nagyon lekicsinyli ezt a kérdést. Megvallom, hogy ha ez csak egy elszigetelt jelenség volna, akkor a közjogi kötelesség szempontjából ugyan szintén a leghatározottabban kárhoztatnánk, ha ki nem hegyeznők is. Ámde midőn azt tapasztaljuk, hogy ez már egy szimptomatikus jelenség; a midőn azt látjuk, hogy az efféle indiczíumoknak egész lánczolata alkot összetett bizonyitékot arra, hogy igenis sülyedünk lefelé azon a lejtőn, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely előbb-utóbb az 1867-es alapnak is teljes megromlására fog vezetni; hogy a magyar állam közjogi önállóságának tudata elhomályosul itt benn, és még inkább elhomályosul és semmivé lesz odakünn a külföldön, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* — mert hiszen maga a miniszterelnök ur jegyezte meg tegnapi felszólalásában, fájdalom, az igazságnak megfelelően, hogy nem szabad szem elől téveszteniink, milyen kicsiny pont vagyunk mi, Magyarország Európában — *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)* midőn látjuk, hova jutunk a magyar államhatalomnak azon kezelése és a közös ügyes rendszernek ilyen kiterjesztése mellett, mint a minőt nap-nap után kell tapasztalnunk: akkor, t. ház, nekünk is, de azt hiszem, a t. miniszterelnök urnak is kétszeresen aggódó gonddal kellene arra ügyelnie, hogy a külföld előtt a magyar állam önállóságát ne elhomályositsa, hanem minél inkább kidomboritsa. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, nemcsak ez az egyedüli sérelem, a melyet el kell szenvednünk. Nem akarom ismételni azokat, a miket Polónyi Géza t. képviselőtársam ugyancsak pártomnak megbizásából tegnap itt felhozott, de egyre mégis figyelmeztetni kivánom a t. miniszterelnök urat; arra, a mire tegnapi felszólalásában hivatkozott: az 1867-iki mű alapvető gondolatára. Szerintem azonban teljesen helytelenül hivatkozott rá, mert a 67-es törvénynek alapgondolata ugy, a mint azt maga a 67-iki törvény 4. §-a világosan kifejezi, az, hogy a közös ügyek terén semmi egyéb ne történhessék, mint a mi a törvény 4. §-ában meghatározott czél elérésére szükséges, semmi olyan fel ne merülhessen, a mi az ezen czél által megszabott határokon túl megy. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* És itt van a törvénynek 26. §-a, a mely szerint a kiegyezés alapfeltétele a teljes paritás Magyarország és Ausztria közt. És ha tekintetbe veszszük még azt is, hogy a delegációnak hatáskörét milyen szorosan körvonalozta

Digitized by Google

a 87-iki törvény és látjuk azt, hogy a delegáczió a maga működésében ezen hatáskörét csak legutóbb is milyen eklatáns sérelmekkel hágta túl, akkor nekem kötelességem, hogy mindazokhoz, a miket Polónyi Géza t. képviselőtársam felsorolt, még egy általa meg nem emlitett és szerintem a felsoroltakkal teljesen egyenlő sulyu sérelmet is szóvá tegyek. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Ez pedig a delegácziónak az a ténye, hogy a közös kormánynak a közös költségekre vonatkozólag indemnitást engedett. Én a delegácziónak ezt a jogát el nem ismerhetem. Nem ismerhetem el pártállásom szerint sem, nem ismerhetem el még az 1867 : XII. t.-cz. alapján sem. Mert hiszen, hogy a delegáczió az indemnitás megszavazásához joggal nem birhat, az kitünik az 1867 : XII. t.-cz. 41. §-ából, a melyből világosan következik az, hogy a delegáczió költségvetési joggal nem bir, azt budgetjog nem illeti meg, mert költségvetési törvényt nem alkothat, s az általa megállapitott költségvetés törvénynyé csak az országgyülés által való megszavazás utján lehet; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert hiszen a delegáczió bizottsága lévén az országgyülésnek, törvényalkotás jogával egyáltalában nem is birhat. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Világos ez, t. képviselőház, az általános parlamentáris gyakorlatból; mert hiszen senki sem vonhatja kétségbe azt, hogy az indemnitás magában foglalja arra az időre, a melyre kéretik és megadatik, az appropriácziót is, az appropriáczió megadása pedig eminens törvényhozási jog, a melyet a delegáczió semmi szin alatt és semmi körülmények közt sem ragadhat magához. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De, t. ház, szóvá kell tennem még egy másik jelenséget is, mely minden delegácziónális ülésezés alkalmával folyton felmerült. Ez pedig az, hogy világos sérelmével a magyar állam létének, világos sérelmével a magyar államiság egyik alapfeltételének, hogy a magyar állam minden szerve, a magyar törvényhozásnak minden organuma tanácskozásaiban kizárólag a magyar nyelvet köteles használni, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a legutóbbi alkalommal itt Budapesten, de azelőtt is és most Bécsben is elkövette a delegáczió azt a sérelmet, a mit sajnos, épen az ellenzék részéről tapasztaltunk ezuttal, hogy a delegácziónak hadügyi albizottságában a német nyelvet használták.

Ugron Gábor: Mi nem beszéltünk németül!

Bakonyi Samu: Világosan megnevezem, nehogy bárkit bántson, a kit nem illet: Rakovszky képviselő ur volt. Fel kellett ezt hoznom azért, mert nekem magamnak élénk emlékezetemben van az a tény, hogy mikor az 1902. évi költségvetési törvény tárgyalása alkalmával ezt a sérelmet itt szóvá tettem, akkor ezen felszólalásomat egész erejével támogatta a t. néppárt és maga Rakovszky képviselő ur is közbeszólásaival. Akkor az a panaszunk volt nekünk, hogy a delegáczió valamelyik albizottságában, gondolom a külügyi albizottságban, Falk Miksa képviselő ur németül beszélt. Nohát, t. ház, azt a klasszikus igazságot, hogy quod uni iustum, alteri aequum, talán ugy is igaznak kell elfogadnunk, hogy quod uni iniustum, alteri inaequum.

Ennélfogva akkor, a mikor mi itt a magyar nyelv jogaiért küzdünk, nem lehet eléggé elitélni azt az eljárást, hogy fent a delegáczióban a magyar nyelv jogainak világos sérelmével német nyelven perorálnak. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

T. képviselőház! Nem hagyhatok megemlités nélkül egy másik graváment sem. Hiszen hiába vetik szemünkre, hogy graváminális politikát folytatunk, mikor a mi kormányférfiaink közjogi felfogásának lazasága minduntalan gondoskodik arról, hogy a legsulyosabb sérelmek egész özöne boritsa el amugy is fogyatékos alkotmányunk hol egy, hol más terét. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Ilyen gravámen az is, a mit Holló Lajos t. képviselőtársam szóvá tett, hogy t. i. a közös miniszteri tanácskozásokon a közös külügyminiszter elnököl. Nem tudom, mi jogon elnökölhet azokon a közös miniszteri tanácskozásokon épen a közös külügyminiszter. Azért nem mellőzhetem ezt én sem, mert a t. miniszterelnök ur válaszában azzal védekezett, hogy ez a király ő Felsége megbizásából történik. Már pedig ha a törvény külön nem intézkedik arról, hogy az efféle közös miniszteri tanácskozásokon, a melyeket a törvény egyáltalán nem organizál, ki elnököljön, akkor reánk nézve irányadó egyedül a magyar törvény intézkedése lehet, a mely szerint, t. i. az 1848: III. t.-cz. 17. §-a szerint a miniszterelnök vezeti a magyar kormány tanácskozásait, ha nem ő Felsége elnököl, vagy nem az akkor még létezett nádori méltóság viselője. Megbizást tehát akármiféle olyan miniszteri tanácskozások vezetésére, a melyekben a magyar kormány részt vesz, ő Felsége sem adhat másnak, mint annak, a kit helyettesitőjéül a törvény expressis verbis megjelöl, s ha ez a méltóság betöltve nincs, csak ő Felsége elnökölhet. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ennélfogva a miniszterelnök ur védekezése helyet nem foglalhat, és a külügyminiszter szereplése ezen közös miniszteri tanácskozások vezetésében nem vihető vissza másra, mint arra, hogy ő egyuttal a császári ház minisztere. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* »Minister meines Hauses«, a mely intézményt a magyar közjog nem ismeri, és a mely intézménynek igy, per abusum életbeléptetését és fentartását nekünk a függetlenségi párt álláspontjából a leghatározottabban vissza kell utasitanunk. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, mondottam, hogy teljesitenem kell pártom megbizását azért, mert a

Digitized by Google

t. miniszterelnök ur tegnapi nyilatkozatai legkevésbbé sem alkalmasak arra, hogy megnyugvást keltsenek sorainkban. A t. miniszterelnök ur mérleget állitott fel azok közt az eredmények között, a melyeket a maga álláspontjából természetesen minél kedvezőbben kiszinezni igyekezett, s azon sulyos aggodalmak között, a melyek tavaly nyáron a nemzeti küzdelemnek kellő közepette felmerültek. Beszélt a t. miniszterelnök baljóslatu hiresztelésekről, a melyek akkor a nemzet aggódó lelkét nyugtalanitották. Ha ő hivatkozik erre, nekem a történeti igazsághoz képest meg kell kérdeznem a t. miniszterelnök urtól, hogy a baljóslatu hiresztelések vajjon honnan származtak? *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Ki terjesztette azokat? Ki fenyegette a nemzetet abszolutizmussal? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ki beszélt arról a szabadelvü pártnak az értekezletén, választóihoz intézett szózatokban, hogy a küzdelemnek folytatása esetén lángba borul az egész ország és a küzdőkre talán a golyónak, talán a bitónak a mártiriuma vár? Kérdezze meg a miniszterelnök ur önmagát, és akkor ezen baljóslatu hiresztelések forrására rá fog találni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

De én távol állok attól, hogy lekicsinyeljem azokat a kétségtelen eredményeket, a melyek a t. miniszterelnök ur által eddig beterjesztett törvényjavaslatokban konstatálhatók.

Én elismerem, hogy a katonai intézetekben a magyar tiszti helyek számára rendszeresitett alapitványoknak olyan mértékü szaporitásával, mint a mely a benyujtott törvényjavaslatban foglaltatik, a mi czélunk, a mi törekvésünk is előmozdittatik. Ez tagadhatatlan, és az objektiv politikusnak nem szabad magát az ellenzéki hivatás betöltésében odáig ragadtatni, hogy egy kétségtelen eredményt ignoráljon. Azonban a t. miniszterelnök urtól is méltán elvárhattuk volna ugyanezt az objektivitást és megkövetelhetjük tőle, hogy ő se kicsinyelje a mi küzdelmünknek sem lefolyását, sem czélját. Ha vannak eredmények, ugyan kérdem a t. miniszterelnök urtól, állithatná-e jólélekkel, hogy a mi küzdelmünk nélkül az általa hirdetett politikával és a t. többségnek magatartásával ezek az eredmények valaha elérhetők lettek volna? *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Ne menjen a t. miniszterelnök ur a lekicsinylésben odáig, hogy azt állitsa, hogy a magyar vezényszó kérdése abszolute semmit, vagy mindenesetre kevesebbet lenditett volna a hadsereg magyarságán, mint az általa tervbe vett reformok. Mi a magyar vezényszó kérdését soha sem fogtuk fel másképen, mint hogy az a hadsereg teljes magyarságának korollárium, mint az összes előfeltételek megvalósitásának az eredménye, és sohasem követeltük azt a t. kormánytól, a királytól, hogy a magyar vezényszót máról holnapra az előfeltételek létesitése nélkül valósitsa meg. Komoly ellenzékről komoly kormányférfi ilyent elfogulatlanul és jóhiszemüleg nem is állithat. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ime tehát, t. ház, ha van a küzdelemnek eredménye, ennek az eredménynek a tanulsága ránk nézve nem lehet a küzdelemnek abbahagyása, sőt sokkal inkább az a kötelesség háramlik ránk, hogy a harczot minden személyes tekintettől tiszta fegyvereinkkel folytassuk és megvédelmezve minden talpalatnyi tért, a melyet az osztrák szupremácziától elhóditanunk sikerült, viaskodjunk tovább mindaddig, mig a a magunk katonai eszményét, az önálló Magyarország független hadseregét ki nem küzdöttük. Mi tehát a harczot programmunk megtagadása nélkül soha egy pillanatra sem adhatjuk fel, fel nem is adtuk, fel nem is hagyjuk.

És jól vigyázzon a t. miniszterelnök ur, hogy az ellenzék egy része ellen tegnap bejelentett szándékainak keresztülvitelével olyasmire ne vállalkozzék, a mivel a magyar parlamentárizmusnak a végveszedelmét idézhetné fel erre a hazára. Miért is tenné ezt? A hatalom pillanatnyi megtartása érdekében? Ezzel kiszolgáltatná a messze jövendőt épen azoknak, kiket a magyar nemzet halálos ellenségei gyanánt épen ő jelölt meg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mi még bizunk a parlamentárizmusnak ujjáteremtő erejében és hisszük, hogy ha sikerül elérni azt, hogy a magyar törvényhozás a magyar nemzeti akaratnak hamisitatlan kifejezője lesz, akkor ez a nemzeti akarat a maga teljességében is érvényesülni fog. Mikor a miniszterelnök ur kérést intéz a törvényhozás egyik részéhez, talán méltó és talán helyes, hogy ezt a kérést irányában egy másik kéréssel viszonozzuk és pedig azzal, hogy ne kovácsoljon uj békót erre a nemzeti akaratra, a nemzeti akaratnak tiszta és igazlelkü törekvéseire, ne teremtsen preczedenseket arra, hogy a nemzet törvényes követelményei legázoltassanak. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök ur tegnapi beszédében nagy emfázissal és méltó felbuzdulással, hogy: »a magyar nemzetnek élnie kell, a magyar nemzet élni akar és élni fog.« Talán elhiszi nekünk a t. miniszterelnök ur, hogy mi is ilyenformán hiszszük és valljuk. A t. miniszterelnök ur a maga rémlátásai közepett azonban olyan utra téved, a melyen, a mikor szerinte a jövendőt akarja biztositani, épen azt teszi ki a legnagyobb veszélynek azáltal, hogy szem elől téveszti a multnak tanulságait. Mert ha elfogulatlan, tiszta látással nézné meg annak a könynyel és vérrel tele multnak gyászos tanulságait, akkor nem felejthetné el, hogy hol vannak a magyar nemzetnek azon ellenségei, kik a magyar nemzet életének utjában állanak; és ha már a t. miniszterelnök ur a maga tipró kedvében csakugyan össze akarja tiporni mindazokat, a kik a magyar nemzet életének ellenségei, ám jöjjön velünk, tudja ő, ha akarja, nagyon jól, hol laknak azok a hatalmak, hol fenik elle-

Digitized by Google

nünk a maguk ádáz fegyvereit azok, a kik 400 esztendőnek minden tanusága szerint a magyar nemzet életbenmaradásának mindig utjába állottak. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Tiporja el ezt az idegen, ezt az ős ellenséget, ha van rá ereje és van rá bátorsága, álljon az élére ennek a küzdelemnek és legyen nyugodt, mi őt ebben követni fogjuk. De erre bizony nincs ereje és nincs bátorsága; a mi sanyaru állapotaink közt honnan is venné erre az erőt? Ha pedig nincs ereje a t. miniszterelnök urnak és nekünk sincs erőnk arra, hogy letiporjuk a magyar nemzet igazi és mindnyájunk által felismert ellenségeit, akkor én őt arra kérem, hogy ne rontsa meg a magyar alkotmánynak azon legfőbb biztositékát, a melylyel talán a mainál még szomorubb viszonyok között ezen törvényhozás termében egyedül verhetjük vissza a magyar nemzeti állam ellen intézhető és onnan minket minduntalan fenyegető merényleteket. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Ime, állami önállóságunk tudata a közös ügyeknek már megteremtésével, még inkább azoknak már kezelésével és kiterjesztésével, kormányaink közjogi érzékének eltompulásával, a t. többségnek mindemez elevenbe vágó sérelmek iránt fokozódó érzéketlenségével napról-napra elhomályosult. Törjük össze most már az egyetlen épségben maradt garanciát is, akkor azután valóban élni fog a magyar nemzet, és élni fog mint az egységes osztrák birodalomnak többkevesebb helyi szabadsággal megajándékozott néptörzse.

Ez a párt a független magyar államot akarja megvalósitani, és méltán megingathatná a nemzetnek jövőjébe vetett hitét az, hogy ha ez a párt is minden olyan szándék ellen . . . *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* Én tudok várni, t. képviselőház. Hiszen nem éltem tulságosan vissza becses türelmükkel, végére is értem már igénytelen felszólalásomnak. *(Halljuk! Halljuk!)* Mondom, méltán megingathatná a nemzetnek jövőjébe vetett hitét, ha ez a párt nem sietne tiltakozó szavát felemelni minden olyan szándék ellen, a mely az alkotmány biztositékainak romlását czélozza, és annak első hallatára is nem sietne kijelenteni, hogy ha a t. miniszterelnök ur tegnapi beszédében foglalt fenyegetések e ház tanácskozásainak szabadságát veszélyeztetnék, ennek a veszedelemnek elháritására, a 67-es lejtőn való teljes lezuhanásnak meggátlására ez a párt, programmjához hiven, kötelességét minden erejével teljesiteni fogja. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Áttérünk most már napirend szerint az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatására.

Az általános vitában szólásra feljegyezve senki sincs. Ha tehát szólni senki nem kiván, a vitát bezárom.

A honvédelmi miniszter ur kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: T. képviselőház! *(Halljuk!)* A t. miniszterelnök ur tegnapi nagyszabásu beszédében a kormány katonai programmjának legfontosabb részéről, t. i. a katonai nevelés megvalósitásáról beszámolt. Kifejtette, hogy testet fog ölteni a nemzet azon jogos óhajtása, hogy a közös hadseregnek magyar csapatait magyar honos tisztek képezzék ki és ezek vezessék a harczba. Kifejtette azt is, hogy ezen nagy czélok, a melyek a jövőben való kihatásukra nézve az összes katonai kérdések közül valóban a legeredményesebbek lesznek, egyrészt a magyar nyelvnek a magyar állam területén fekvő katonai képző- és nevelőintézetekben mint oktatási és vizsgálati nyelvnek széles körben való kiterjesztése, másrészt pedig az eddigi alapitványoknak 1073 uj alapitványnyal való szaporitása által fognak eléretni. Megvilágitotta továbbá a katonai programm többi pontjainak megoldását és végre azon természetes és minden logikusan gondolkodó elme előtt a tények hatalmával kényszeritő konkluzióra jutott, hogy a kormány becsületesen beváltván igéretét, rövid négy hónap alatt hatalmasan előbbre vivén a magyar nemzet ügyét, és kötelezettséget vállalván egyuttal arra is, hogy a még függőben lévő két katonai kérdést is mihamarább becsületesen meg fogja oldani, *(Helyeslés a jobboldalon.)* megszüntnek kell tekinteni azon ürügyet, a melyet a t. ellenzék egy csekély töredéke magára nézve felállit, *(Mozgás balfelől.)* hogy még ezentul is rendkivüli parlamenti fegyverekkel éljen küzdelmében. *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)*

Én a t. képviselő urak kivánságára ezen katonai kérdésekre nézve bármikor, bármily irányban és a részletekre nézve a legnagyobb készséggel szolgálhatok felvilágositással. Egyelőre azonban ezt most feleslegesnek, sőt részemről egyenesen szerénytelenségnek tartanám. E reformok megvalósitását a t. miniszterelnök ur fáradhatatlan és önfeláldozó, buzgó működésének, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* önzetlen hazafias tevékenységének köszönhetjük. *(Éljenzés jobbfelől.)* Én egyelőre tehát most csak arra szoritkozom, hogy a t. képviselőház becses figyelmét felhivjam azon körülményre, a mely szerint azon czél, hogy a magyar ifjuság a közös hadsereg nevelő intézeteiben és ennek utján a tisztikarban az ő Felsége dicsőséges uralkodása alatt álló mindkét állam által kiállitandó ujonczjutaléknak Magyarországra eső százaléka erejéig foglaljon helyet, ezen czél és ezen óhajtás csak akkor fog teljes mértékben megvalósulhatni, hogyha a magyar társadalom a maga részéről ezt a legbehatóbban, a legszélesebb körökben támogatni fogja. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

Madarász József: Ments meg uram a gonosztól! *(Zaj.)*

Digitized by Google

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Bocsánatot kérek, hogy minő gonoszság van abban, hogy ily nagyszámu alapitványokkal végre meg fogjuk valósitani azt a kivánságot, hogy magyar emberek kellő számban legyenek a tisztikarban, *(Ellenmondás a szélsőbaloldalon. Zaj. Elnök csenget.)* ezt felfogni képes nem vagyok, és ne méltóztassanak ilyeneket olyan könnyelmüen kimondani. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj. Elnök csenget.)* Mert először, hogy magyar emberek, magyar honosok fognak az intézetekbe felvétetni, az garantálva van az által, hogy a honvédelmi miniszternek megvan a megajánlási joga, másodszor azon nagy tömeg által, melyeket az alapitványok biztositanak.

Azt tehát, hogy ezek magyar oktatás mellett hogyan lehetnének osztrák szellemüek, azt én egyáltalán nem értem. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől. Elnök csenget.)* Felszólalásomnak ezen részét azzal a hazafias kéréssel vagyok bátor befejezni, hogy a t. képviselő urak, félretéve minden párttaktikát, méltóztassanak lehetővé tenni, hogy ezen törvényjavaslat, a mely az alapitványok szaporitására nézve be van nyujtva, mielőbb törvényerőre emelkedhessék. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Mert hiszen bárminemü szempontból méltóztatnak is ezen javaslatot megitélni, azt senki sem fogja tagadhatni, hogy ez által mindnyájunknak egy hő óhaja teljesül, *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)* és hogy ennek a teljesitése által a magyar ügy hatalmasan előbbre jutott. *(Igaz! Ugy van! a jobboldalon.)*

De nemcsak erre vagyok bátor a t. képviselő urakat kérni, hanem arra is, hogy befolyásukat, a melylyel, mint magyar képviselők, széles rétegekben rendelkeznek, érvényesitsék oly irányban, hogy a magyar ifjuság lépjen rá azon széles, tágas utra, a melyet felséges királyunk jóakarata számukra kijelölt . . . *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: Felséges királyunk adja meg a magyar vezényleti nyelvet! *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem Gabányi képviselő urat, ne zavarja a szónokot folytonosan közbeszólásaival.

Gabányi Miklós: Igazságot mondtam.

Elnök: Igazságot mondani annak van joga, a kit a szólás joga megillet. A házszabályok rendelkezései szigoruan tiltják, hogy a szónok folytonos közbeszólásokkal zavartassék. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . és a melyet, mondhatom, hazafias buzgósággal és nem csekély fáradsággal elértünk. Foglalja el a magyar ifjuság a közös hadsereg tisztikarában az őt megillető helyet, vigye magával oda hagyományos hazaszeretetét, rajongó király- és dinasztiahűségét, a mely az érzéseket jobban egyesiteni és összeforrasztani egy nemzet sem képes, mint a magyar. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Most a t. ház engedelmével rátérek felszólalásomnak második igen fontos tárgyára, t. i. azon aggasztólag sulyos és bizonyos tekintetben végzetes helyzetnek vázolására, a mely beáll az által, hogyha az ujonczmegajánlási törvény megvalósitását még tovább is késleltetni fogják. A t. háznak előre is kegyes engedelmét kell kérnem, ha az elmondandókban ismétlésekbe bocsátkoznám. Szolgáljon azonban mentségemül ennek az ügynek rendkivüli fontossága. *(Halljuk! Halljuk!)*

Többször volt alkalmam a t. ház előtt kifejteni, hogy a sorozás és az ezzel kapcsolatos munkálatok mintegy három hónapot igényelnek, hogy tehát az ujonczok az általános sorozás kezdetétől fogva csak három hónap mulva vonhatók be a csapatokhoz szolgálattételre. Ezen időpontig a rendkivüli szolgálatra behivott tartalékosokat és póttartalékosokat természetesen bent kell tartani a csapatoknál különféle fontos okokból, a melyeket ismételve bátor voltam alaposan kifejteni a t. ház előtt. Nem törvényellenes ezeknek behivása és visszatartása, a mint ismét és ismét méltóztatnak egyes ellenzéki képviselő urak állitani, mert az 1888. évi XVIII. t.-cz. erre jogot ad, sőt egyenesen kötelezi a kormányt, a mai különös viszonyok közt, a mint a törvény ezt kifejezi.

Mentől később ajánltatnak meg az ujonczok, természetes, hogy annál tovább tolódik azon nap, a midőn a tartalékosok és póttartalékosok hazabocsáttatnak. A tavasz és ezzel kapcsolatosan a tavaszi munka küszöbön áll. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* A kivételesen tényleges szolgálatra behivott póttartalékosoknak túlnyomó része, mintegy 30.000 ember, családos ember és földmiveléssel foglalkozik. Ezek a férfiak el vannak vonva keresetüktől, a családok nélkülözik a kenyérkeresőt, a föld pedig nélkülözi a mivelőt. *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* Nap-nap után ezer és ezer anya csecsemővel a karján könyörög: adjuk vissza férjüket, kenyérkeresőjüket, mentsük meg őket az éhenhalástól! *(Igaz! Ugy van! jobbfelől.)* És azt hiszik a t. képviselő urak, hogy ezzel az egyéni sérelmek sorozata be van fejezve? Nem, további 40—50.000 emberről van még itt szó, a kik véradó-kötelezettségük mielőbbi teljesitése által abba a helyzetbe akarnak jutni, hogy mielőbb családot alapithassanak és megvethessék polgári életük alapját. Mert minél később vonulnak be a csapatokhoz, annál később jutnak abba a helyzetbe, hogy katonai kötelezettségük alól megszabaduljanak. Azok tehát, a kik a szőnyegen lévő törvényjavaslat megvalósulását gátolják, 70—80.000 honfitársuknak legvitálisabb magánérdekeit sértik. *(Igaz! Ugy van! Élénk helyeslés jobbfelől)*

T. képviselőház! Bátor leszek a részletes tárgyalás során olyan módositásokat ajánlani, a melyek, számolva a rendkivüli körülményekkel, rendkivüli módon lehetővé fogják tenni, hogy a sorozás az eddigi eljárástól eltérőleg, két hónap

Digitized by Google

alatt lehetséges legyen. Ezzel két irányban jutunk nagy előnyhöz. Ugyanis az ujonczok egy hónappal előbb vonulván be, ugyancsak egy hónappal előbb tesznek eleget szolgálati kötelezettségüknek.

Egy másik eltérés azzal szemben, a mit korábban itt a t. házban kifejtettem, a mi indokolva is volt ugy a politikai helyzettel, mint a hadsereg harczképessége állapotával, t. i. hogy a tartalékosok és a póttartalékosok csak akkor bocsáthatók el a tényleges szolgálatból, ha az 1903-ik évi ujonczjutalék teljesen ki lesz képezve — mondom, ettől eltérőleg — számba véve azokat a rendkivül nagy sérelmeket, a melyeket ezek a visszatartott emberek szenvednek, azon esetben, ha a politikai helyzet ezt abszolute ki nem zárja, ezen tartalékosokra és póttartalékosokra nézve, abban a szintén rendkivül fontos módozatban állapodtunk meg, hogy ezek nyomban az ujonczok bevonulása után fognak hazabocsáttatni. *(Élénk, megujuló helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)* Ezen körülmény, kapcsolatban az ajánlandó módosításokkal, lehetővé teszi, hogy e tartalékosok és póttártalékosok teljes három hónappal előbb bocsáttassanak haza, mint azelőtt kilátásban volt, és ez a három hónapi időnyerés igen nagy fontossággal bir a mezőgazdaságra is.

Ennek illusztrálására bátor vagyok megemliteni, hogy abban az esetben, ha tényleg sikerül a sorozást azzal a terminussal, a mint jelenleg tervezve van, t. i. márczius 21-ével megkezdeni, akkor legkésőbb május elejére ezen tartalékosok és póttartalékosok hazabocsáttatnak, tehát olyan időben, a mikor a mezei munkák még javában folynak, a mikor tehát még valami nagy mulasztás nem történt. Mentül később lesz a sorozás megkezdhető, természetesen annál később lehet az ujonczokat bevonultatni és annál később lehet a tartalékosokat és póttartalékosokat hazabocsátani. Ez tehát elhuzódhatik esetleg a nyári hónapokig, midőn már az elmulasztott mezei munkákat pótolni abszolute lehetetlen. *(Ugy van! Ugy van! jobbról.)*

Mindezekből kivehető, hogy a kormány felelősségének, de kötelességének is tudatában mindent elkövet arra, hogy ezen emberek sorsát enyhitse. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Gabányi Miklós: A chlopyi parancskor kellett volna . . . *(Nagy zaj a jobboldalon. Az elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Kérem, ne tessék minduntalan közbeszólni.

Gabányi Miklós: Az igazságot csak szabad megmondani. *(Mozgás. Halljuk! Halljuk! jobbról.)*

Elnök: De csak akkor, mikor a képviselő uron van a szólás sora.

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: De kötelességem a jövőt is megvilágitani, a mely elkerülhetetlen konzekvenciával elő fog állani akkor, ha az ujonczok megszavazása késleltetik. Ugyanis időben olyannyira elő vagyunk már haladva, hogy az ujonczoknak a legjobb esetben május elején kilátásba vehető bevonulásával katonai és állami biztonsági okokból eljutottunk azon végső határig, midőn a jelen évben, és pedig a közös hadseregnél a harmadik évet, a honvédségnél a második évet szolgáló legénység a rendes időben, vagyis szeptember hó folyamán még szabadságolható lenne. Azon esetben, ha az 1904. évi ujonczjutalékot nem sikerülne október 1-éig bevonultatni, teljesen lehetetlen helyzet állana be és akkor nemcsak ez a legénység, a mely ebben az évben kiszolgál, nem volna hazabocsátható, de előállana megint az az eshetőség, hogy az 1888 : XVIII. t.-czikk alapján a most kiszolgált legénységet, mint első éves jövő évi tartalékot és a póttartalékot, ismét szolgálattételre be kellene hivni. *(Mozgás.)*

De a most kiszolgált legénységnek őszszel való hazabocsátása szintén igen kérdésessé válnék abban az esetben, ha májusban az 1903. évi ujonczjutalékot nem kaphatnók meg. Mert méltóztassék a helyzetet elképzelni. Ha később, junius, julius vagy augusztusban kapnók meg az 1903. évi ujonczokat, akkor őszszel, szeptemberben, októberben, hogy állanának a viszonyok a közös hadseregnél és a honvédségnél? Akkor rendelkezésre állana pl. a honvédségnél az 1903. évi ujonczjutalék, a mely csak egy-két hónap óta lévén fegyver alatt, majdnem teljesen kiképezetlen; *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* és rendelkezésre állana mint második évfolyam az 1904. évi ujonczjutalék, a mely teljesen kiképezetlen. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* És hasonló viszonyok volnának a közös hadseregben is, azzal a különbséggel, hogy itt egy-egy évig kiképzett évfolyam állana még azon kivül rendelkezésre.

T. képviselőház! Ezek olyan állapotok, a melyekért a felelőséget egy kormány sem vállalhatná el, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás balfelől.)* és pedig nem vállalhatná el sem a hadseregnek harczképessége tekintetéből, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* sem pedig az állam biztonsága tekintetéből. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* Tehát további 78—80.000 embernek ügyéről van itt szó, a kik teljes bizonytalanságban élnek jövőjük iránt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Feltártam tehát, t. képviselőház, ugy a jelenlegi, mint a jövő helyzet képét; feltártam a jelenlegi helyzet sulyos voltát és sulyos következményeit és rámutathatok arra, hogy eltekintve minden más, a nemzeti élet összes ágazatait gyökerében megtámadó hátrányoktól, a melyek az obstrukczió által előállanak, *(Ugy van! Ugy van! jobbfelől.)* csakis ez az egy körülmény, csakis azon körülmény, hogy itt 160.000 honpolgár legvitálisabb magánérdekének megsértéséről van szó, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* ez egymaga is kötelességévé, erkölcsi kötelességévé teszi a t. képviselő uraknak, a kik rendkivüli fegyverekkel élnek, hogy ha már

Digitized by Google

daczára a t. miniszterelnök ur tegnapi nagyszabásu kapaczitációjának . . .

Ugron Gábor: Szidalmának! *(Zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon. Elnök csenget.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Kérem, ilyen rendkivüli helyzetben, méltóztassék megengedni, nem lehet limonádés beszéddel kapaczitálni . . . *(Élénk derültség jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Gabányi Miklós: A nemzetet nem lehet limonádéval kapaczitálni! *(Zaj jobb- és balfelől.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: . . . ha nem álljanak el a harcztól, mondom, ez az egy körülmény is indokolttá teszi, hogy teljesen abbahagyják az obstrukcziót; de ha már erre semmi szin alatt sem hajlandók, hát én bátor vagyok kérni és könyörögni, hagyják ki legalább ezt az egy törvényjavaslatot a párttaktikából. Mert hogyan jut 160.000 polgár ahhoz, hogy az urak párttaktikájának legyen áldozata? *(Hosszantartó élénk helyeslés és taps a jobboldalon. Mozgás és zaj balfelől.)* Kérem, ez által a t. képviselő urak nem veszitenek semmit, mert ha végre is folytatni akarják ezt a küzdelmet, hát számtalan törvényjavaslat van itt, a melyre nézve szabadságukban áll a harczot folytatni. *(Ugy van! Ugy van! Élénk helyeslés jobbról.)*

Olay Lajos: Igaza van! Igaza van! *(Folytonos élénk helyeslés jobbról.)* Igaza van! Igaza van! *(Mozgás balról. Élénk helyeslés jobbról.)*

Kubinyi Géza: Százezer ember nyomoruságán ne tessék gunyosan nevetni! *(Nagy zaj a baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)*

Nyiri Sándor honvédelmi miniszter: Csak azt vagyok bátor még megjegyezni, hogy ennek a küzdelemnek tényleg czélja lehetne akkor, hogy ha a legcsekélyebb kilátás volna arra, hogy azt a kitüzött nagy czélt elérhetik. De hiszen ezt kizártnak tekinthetik; csak nem lehetnek olyan naivok, vagy nem lehetnek olyan politikai Don Ouijotok . . . *(Hosszantartó élénk helyeslés a jobboldalon és felkiáltások: Igen, azok! Nagy zaj a baloldalon.)* . . . hogy azt gondolják, hogy az egész nagy többséggel szemben, a most uralkodó nézetekkel, a nemzet nagy többségének óhajtásával szemben keresztülforszirozza egynéhány ember ezt a czélt. *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)*

Mivel tehát czéltalan a küzdelem és mivel óriási károkkal jár, mert megbénitja a hadsereg harczképességét, 160.000 családot pedig majdnem tönkretesz, *(Ugy van! Ugy van! a jobboldalon.)* ez csak elég indok arra, hogy abbahagyják ezt a küzdelmet. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A többi megjegyzésre, melyek a hosszu vita folyamán felmerültek, valamint egyes konkrét kérdésekre bátor leszek más alkalommal felelni. Most pedig ismételten kérem, hogy mindezt tekintetbe véve, méltóztassék lehetővé tenni, hogy ezen törvényjavaslat mentől előbb törvényerőre emelkedhessék. *(Hosszantartó, többször megujuló zajos éljenzés és taps a jobboldalon és a középen. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: T. ház! A tanácskozás során következnek most a záróbeszédek.

Az első záróbeszéd tartására az előadónak lenne joga, de az előadó ur nem kiván ezen jogával élni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Következik tehát a beadott határozati javaslatok aláirói közül elsőnek Tóth János. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Tóth János: T. képviselőház! Határozati javaslatom benyujtásával — mint ahogy első beszédemben is kifejtettem — czélom az volt, hogy a kormány katonai programmját a törvényhozás minden esztendőben beadandó jelentésekkel ellenőrizni tudja. Azért, minthogy ez tisztán magyar nemzeti szempont, kérem a t. képviselőházat, hogy ezen határozati javaslatomat elfogadni méltóztassék. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Ez a komoly föllépés!)*

Rákosi Viktor: Tessék nyilatkozni ebben a dologban!

Elnök: Következik Szederkényi Nándor. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! jobbolda'on.)*

Szederkényi Nándor: Tegnap a t. miniszterelnök ur . . . *(Zaj a jobboldalon. Felkiáltások a baloldalon: Halljuk! Tessék rendet csinálni!)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, méltóztassanak helyöket elfoglalni.

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbról. Elnök csenget.)* A miniszterelnök ur tegnap, a midőn beszéde közben ezen oldalról izgatott zugás keletkezett, azzal fordult hozzánk, hogy őt beszédében itt erről az oldalról megzavarják, és arra hivatkozott, hogy hát ez a szólásszabadság, a melyet mi tisztelünk? *(Mozgás a jobboldalon. Halljuk! balfelől.)* Ebből a szempontból nézem én is a t. urakat a túloldalon, . . . *(Folytonos mozgás jobbfelől. Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Helyre!)*

Elnök: Csendet kérek! Kérem a szónokot, tessék hangosabban beszélni!

Szederkényi Nándor: . . . és ezen a jogon ismétlem a miniszterelnök ur tegnapi szavait, hogy: önök részéről ez a szólásszabadság? *(Mozgás és zaj a jobboldalon. Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Szederkényi Nándor: Értjük az önök által hangoztatott szólásszabadságnak a jelentőségét. Értjük, hogy önök azt kivánnák, hogy itt némuljon el minden hang, *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)* hogy a közönség ne hallja azokat az érveket, a melyeket a t. miniszterelnök ur és honvédelmi miniszter ur felszólalását semmivé teszik. *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Értjük mi ezt a szólásszabadságot, hiszen azt is tervezik, hogy torkunkra fojtják a szót, hogy

Digitized by Google

többé ne beszéljünk, csak a szavazást engedjük meg önöknek, miután eléggé kitapsolták magukat a miniszterelnök ur kedveért. Mi nem ezt a szólásszabadságot akarjuk, és mi ezt a szólásszabadságot, a melyet önök itt előttünk mutogatnak, követni nem fogjuk. Addig, mig a házszabály a mai keretben mozog, mi a házszabályadta jogunkkal élni fogunk és ettől elállani nem fogunk. *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Mielőtt záróbeszédemre rátérnék, gondolom, indokoltnak fogja találni mindenki, hogy előbb ugy a t. miniszterelnök urnak tegnapi, és a honvédelmi miniszter urnak mai beszéde egyes részeivel foglalkozzam, és azokra a választ megadjam. Hozzánk voltak azok intézve, és erről az oldalról még válasz nem hangzott el azokra. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur jónak látta tegnap ismételni azt a modort, a melyet e házban már több izben mutogatott, hogy t. i. izgató beszédet tart, a melyben nem a nemzet jogait, nem a nemzet igazát és kivánságait tárja elő, hanem előtárja a bécsi politikának a nemzet jogai eltiprására irányzott törekvését, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* hogy t. i. azon eljárással, a melyet a kormányzat különösen a póttartalékosok berendelésével követett, felizgassa a szegény népet, hogy a nép megfeledkezve legszentebb hazafiui kötelességéről és jogáról, megfeledkezve a maga igazáról, azok ellen forduljon, a kik ez irányban a nemzet jogai védelmének szentelik életüket, és a haza igazát megvédelmezni készek és arra el vannak szánva. Ez a modor nem gr. Tisza István találmánya. Ez osztrák modor; *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* ismerjük a történelemből. Azoknak, a kik a mult vagy a régebbi századokban a nemzeti jogok érdekében szavakat felemelni merték, azoknak ugyanaz az osztályrész jutott, a mely osztályrész a miniszterelnök ur tegnapi és a t. honvédelmi miniszter ur mai beszédében kilátásba helyeztetett.

Mintha a hang, a mely tegnap és ma itt elhangzott, a történelem mélyéből jönne fel hozzánk; mintha a XVIII. század 70-es éveiben a Hóra és Kloska idejéből hallottam volna ezt a hangot báró Brückenthal akkori erdélyi kormányzó szájából, hogy szegény oláh nép, elnyomva az urak által, nektek a jogaitokat Bécsben fogják megadni és Bécsből fognak titeket kielégiteni. Ez a hang a Hóra és Kloska eredményeire vezetett. És ugyanez a hang már a mult század 40-es éveiben a lengyel nemzet érdekeiért küzdőket a parasztság fellázitásával, az urak leveretésével, a kastélyok felégetésével büntette és igy fojtotta el a nemzeti érzelmeket. Ugyanezt a lázitó hangot a nép közé dobva, hogy ti nép, tudjátok meg, hogy a póttartalékosokat most törvény ellen, igazság ellen, a törvény értelme és szelleme ellen bekényszeritették a kaszárnyákba, ennek oka azok, a kik küzdenek a nemzeti jogokért, kaszával tehát ellenük. Ez a hang az, a mi a miniszterelnök ur beszédéből és a t. honvédelmi miniszter urnak mai kijelentéseiből kihallatszik. Nem uj hang ez tehát, ismerjük ezt. Ismerjük ezt és tudjuk azt is, hogy azoknak a börtönben sinylődőknek miért kell szenvedniök. Mert azok a börtönök nekünk voltak szánva, de mihozzánk nem férhetnek és igy sujtják azokat *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)* oly modorban, a mely modor ellen ma fellázad a czivilizáczió, a polgárosodás és ellene szól az uj bünvádi eljárásnak minden szakasza.

Tegnap itt két t. képviselőtársam bizonyitotta be, hogy azok az elitélt katonák, a kik részint Szegeden, részint Pozsonyban elitéltettek, mily kegyetlenül sujtattak a régi katonai bünvádi eljárás során. Kimutatták, hogy az a, nevezzük visszaélésnek, vagy fegyelemellenes ténynek, a melyet elkövettek, ekkora következményekkel nem járhatott volna! kimutatták, hogy itt más, mint a boszu fegyvere nem dolgozott. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Mindezt érezzük és tudjuk. Tudjuk, hogy azoknak a katonáknak szenvedniök kell a börtönt; tudjuk, hogy ezt azért szenvedik, mert a vád szerint visszhangra talált keblükben az a hang, a mely a haza érdekei és jogai mellett e padokról, a hazafiak ajkáról elhangzott. Azért kell őket oly kegyetlenül sujtani, hogy a magyar ember torkába fojtsák a szót, ha hazája érdekében ki meri nyitni száját. *(Igaz! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur jónak látta tegnapi beszédében egész csokrot füzni a szótárból, hogy azt nekünk nyujtsa. Keresve sem lehetett volna azt a csokrot jobban összeállitani. *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* Szerinte a mi munkánk rombolás, a nemzet erejének gyengitése, tatárjárás *(Igaz! a jobboldalon.)* és őrület utja az, a melyen mi járunk. Ezek ellenében a t. miniszterelnök ur szerint meg kell ragadni az összetiprás fegyvereit. Össze kell tiporni mindazokat, a kik itt ezentúl a nemzet jogaiért szavukat felemelni merészelnék. Beszédének végén azonban igazat mond, a mikor azt mondja, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* hogy a magyar nemzet élni fog és arra, hogy a nemzet élhessen tovább, ha kell, össze kell tipornunk mindent, a mi ennek utjában áll. Igenis, mi mondjuk azt innen, hogy a magyar nemzetnek élnie kell jogaiban, élnie kell alkotmányában ugy, a mint ez a régi törvényekben, a régi kodexekben meg van irva. Élnie kell és élni is fog, daczára annak, hogy a magyar miniszterelnök azokat a törvényeket végrehajtani vagy nem tudja, vagy nem akarja. *(Igaz! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

A t. honvédelmi miniszter ur ma elmondta nekünk, hogy a póttartalékosok dolgán miképen lehetne segiteni. No lám, talán nem is olyan, a mily sötétre festette még multkori beszédében is a t. honvédelmi miniszter ur a póttartaléko-

Digitized by Google

sok sorsa? Majd a későbbi időben lesz alkalom rá, hogy bebizonyitsák, hogy az, a mit eddig is a póttartalékosokkal elkövettek, világosan a törvény intencziói ellenére történt, mert a póttartalékosok berendelése a törvényben háboru esetére volt tervezve, nem ilyen esetre, midőn a nemzeti küzdelem oly helyzetet idéz elő, hogy a törvényhozás az ujonczmegajánlási jog érvényesitését a kormánynak megengedni nem akarja. Ha tehát elkövették a hibát, ha a törvényt megsértették, azt reparálniok kell, de a későbbi idő igazolni fogja, hogy mind ennek semmi hasznát sem vették még katonai értelemben sem.

Midőn a t. miniszterelnök ur a magyar szótárból ellenünk a képzelhető legridegebb szavakat koszoruba füzve a ház asztalára letette, akkor hozzánk fordult, hogy most már hagyjuk abba a küzdelmet. Ugyan micsoda küzdelmet folytatunk mi és micsoda rendkivüli eszközökkel folytatjuk mi azt? Megsértjük mi a házszabályt? Nem, a házszabályokban adott joggal élünk épen ugy, mint önök élnek akkor, midőn negyvenen jönnek be tanácskozni, de midőn dönteni kell, a legfontosabb kérdésekben, elég, ha százan vannak jelen. Ez az önök eljárása szégyenére válik az egész parlamenti rendszernek. A világ legutolsó szkupcsinájában nincs már az, hogy 40 tanácskozik és 100 dönt, negyed része az egésznek, a legfontosabb törvények felett. Önöknek azonban ez kényelmes, önöknek és a kormánynak ez jó és hasznos, mert mindössze is csak száz egyént kell együtt tartani a 400-ból, hogy biztositva legyen a kormány hatalma és politikája. Ezzel szemben mit csinálunk mi? Igénybe veszszük a szólás jogát, a mit nekünk a házszabályok adnak. A szólási jog a parlamentnek legelső joga, mert ha ez meg van bénitva, akkor a parlament nem áll többé a maga szinvonalán.

Azt mondják, visszaélünk azzal, hogy beszélünk. Az nem visszaélés, hogy önök kivül vannak, itt sincsenek, hanem mikor szavazni kell, a csengetésre bejönnek és szavaznak? Magára veheti az a képviselő, hogy oly kérdésben, melyet nem is ismer, szavaz azért, mert erre a kormány kényszeriti? Nem visszaélés ez a parlament erkölcsi értéke ellen? *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* És önök mégis nekünk tesznek szemrehányást, hogy fáradságos munkát teljesitünk, és miért? Nem mi magunkért, mert magunknak kényelmesebb volna a nyugalom; hanem kifejtjük azért, mert egy veszedelmes politikát látunk megfenekleni a képviselőházban, ennek megfeneklését akarjuk megakadályozni a képviselőház házszabályai által adta szólásjogunkkal, és ezt igénybe veszszük, hogy a nemzet fülébe dörögjük, hogy legyen ébren, mert veszélyben van a haza. *(Igaz! Ugy van! a baloldalon.)*

A t. miniszterelnök ur jónak látta hozzánk fordulva abból a csokorból felénk dobálni a legsértőbb, a legdurvább kifejezéseket, ő, a ki tegnapelőtt sértve érezte magát, hogy egy képviselőtársunk ugy beszélt az ő közjogi tudásáról, hogy az nem áll a szinvonalon. Gorombasággal felelt rá a t. miniszterelnök ur, bennünket pedig tegnap tatárjáróknak, rombolóknak és effélének nevez, s akkor azt mondja, hogy béküljünk ki. Mindig eszembe jut az az egyszerü ember, a ki azt mondotta: mindennap háromszor ütöm pofon feleségemet, még sem akar kibékülni velem.

Nemcsak az elvi kérdés az, a melyet letenni soha nem fogunk, a melyért küzdeni kötelességünk a jövőre is, de ilyen eljárás után, ilyen gorombaságok után, a melyeket fejünkhöz görditek, hogy mi rombolók és tatárjárók vagyunk, még ha csak taktikai kérdés volna ez nálunk, akkor is jogositva vagyunk belenyulni a politikai szótárba és azt mondani, hogy önök és a t. miniszterelnök ur ezen politikával hazaárulást követnek el. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)*

Tudom én azt, hogy sok fontos érdek vár elintézésre a képviselőház részéről. Nem is akarunk mi utjába állani semmiféle olyan kibontakozásnak, mely a nemzeti érdekek hátráltatásával nem jár. Miért volnánk mi ellene annak, hogy az országgyülés hasznos és rendes munkát végezzen. Hiszen épen azért küzdünk, hogy hasznos, rendes munkát végezzünk és hogy azokon a terheken, melyek a nemzet kebelén elodázhatatlanul sulyosodnak, könnyitsünk. A honvédelmi miniszter ur ma is azt mondja: ereszszük keresztül ezt a törvényjavaslatot, azután a küzdelmet vegyük fel ujra. Micsoda beszéd ez? Van annak a beszédnek logikája, hogy mi a küzdelmet itt ne folytassuk, mert felvehetjük más téren. Ha valaki a küzdelmet épen csak passzióból csinálja, annak szólhat ez, de nem szólhat annak, a ki nem passzióból csinálja azt, hanem a ki komolyan veszi, hogy itt békét és nyugalmat kell az országnak szerezni és e békét és nyugalmat azon az alapon kell nyujtani, a melyet maga az ország kiván, hogy nemzeti kulturája, nyelve, jelvényei és czimere ugy, a mint egyéb köztéren, hadseregében is biztositva legyen. Ha ezt a nyugalmat meg nem kaphatja, akkor a felelőség azoké, a kik utjában állanak annak, hogy ez a béke és nyugalom létrejöjjön. *(Ugy van! balfelől.)*

Molnár Jenő: Pedig láthatja, hogy Bécsben nem szeretik. Nem kapta meg a svéd jegesmedve-rendet most sem!

Szederkényi Nándor: Nem vagyok tehát azon helyzetben, hogy ugy a t. miniszterelnök urnak tegnapi, mint a honvédelmi miniszter urnak mai beszédére azt mondhatnám, hogy most tehát elállok a szótól és tessék szavazni. Nem állhatok el, hanem áttérek határozati javaslatom tárgyalására.

Nem állhatok el azért, mert az ujabb időben történtek még sulyosbitják a helyzetet. A helyett, hogy a delegácziók tanácskozásai után valami tisztább, valami üdébb levegő lett volna, sulyosabb, bonyolultabb, gonoszabb idők mutat-

Digitized by Google

koznak, mint voltak eddig. A t. miniszterelnök urnak minden kijelentése itt e padokon csak megdöbbenést okozott és mindezek arra birnak, hogy bele kell mennem mindazon tények vizsgálatába, a melyek eddig is a mi gondolatainknak, nézeteinknek és elveinknek irányt adtak, hogy szembeállitsam azon törekvésekkel, a melyeket ugy önök a tulsó oldalon, mint a kormány és háta mögött az egész katonai párt Bécsben magáévá tett és azokat a nemzet megrontására, közjogunk felforgatására nemcsak érvényben tartani, hanem jövőre is megszilárditani akarja.

Határozati javaslatomban utaltam arra, hogy miután most nincs napirenden az uj véderőtörvény, a mely a védrendszert alapjában tárgyalja és annak egész mivoltában határozni kellene, hanem csak az ujonczjavaslattal állunk szemben, ezen ujonczjavaslattal szemben én nem helyezkedem azon álláspontra, a mely az én elvi nézeteim szempontjából az önálló magyar hadsereg követelését állitja előtérbe, hanem helyezkedem az 1867 : XII. t.-czikk álláspontjára és ennek alapján vizsgálom és nézem meg, hogy ez a törvény ugy, a mint meghozatott és a mint annak világos értelmét a szavak mondják, van-e életbeléptetve?

Kifejtem határozati javaslatomban, hogy az 1723. évi örökösödési törvény semmi szin alatt sem kivánja és követeli azt, hogy mi ebből az örökösödésből származó kötelezettségünket a most életben lévő és folytonosan kiterjeszkedő közös hadrendszerrel teljesitsük. Utaltam rá, hogy e kötelezettségüket a 67-es törvény értelmében ugy is teljesithetjük, hogy az ott megtartott magyar hadsereget tartalommal látjuk el, azt a magyar nyelvvel és zászlóval, magyar szellemmel töltjük meg. Utalok rá határozati javaslatomban, hogy az ősöknek a véleménye sohasem volt az, hogy ilyen közös hadsereg legyen, hogy az ősök a magyar jelvényt, a magyar czimert, a magyar vezényleti és szolgálati nyelvet állandóan követelték, a magyar katonai oktatást pedig kizárólag hazai ügynek tekintették.

És most kötelességem megvizsgálni a 67-es törvényeket. Hogy a 67-es törvényeknek melyik pontjában vagy melyik részében van kifejezve az, hogy mindezen nemzeti követelmények nem érvényesithetők, hol van megmondva, hogy a hadsereg pedig az a magyar hadsereg, a melyet a 67-es törvény kimond, hogy ennek a magyar hadseregnek jelvénye és szolgálati nyelve német vagy osztrák legyen? Én ezt, t. ház, sehol sem találom, nincsen is benne a törvényben. A t. miniszterelnök ur pedig már tovább ment okoskodásával és tegnap a közös hadseregnek egy olyan, hogy ugy fejezzem ki, szofisztikus fogásokon alapuló magyarázatát adta, hogy az 1867 : XII. törvényczikkben a magyar hadsereg kiegészitő része az egész hadseregnek, tehát az egészben benfoglaltatik és miután ennek vezénylete, vezérlete és belszervezete egységes, ennélfogva következik, hogy a közös hadsereg is. Ez az okoskodás, t. ház, olyan hibában szenved, mint az az okoskodás, midőn valaki azt állitja, hogy egy szem nem tesz rakást. Természetes, hogy ezen okoskodásnál fogva száz meg ezer szem sem tesz egy rakást.

Az 1867 : XII. t.-czikkben kifejezett hadsereg még egyéb biztositékokkal is bir. Ott van a 12. §., a melyben ki van fejezve, hogy ujonczokat csak a magyar hadsereg részére lehet megszavazni és hogy a magyar hadseregnek elhelyezési és élelmezési ügyét az ország ugy törvényhozásilag, mint kormányzatilag magának tartja fenn. Ennélfogva, ha a 10. §-ban a magyar hadsereg, mint része is van feltüntetve az egésznek, ez a rész nem semmisül meg az egészben, hanem önálló komplexumot képez az utóbb következő törvények és a régi közjogi felfogás alapján és ennek az önálló résznek kifejezést kell adni az életben is, mert ha nem adunk, akkor odajutunk, a hova a t. miniszterelnök ur, hogy ez a hadsereg olyan közös, hogy tulajdonképen osztrák is, magyar is, de végtére lényegében nem magyar, hanem egészen osztrák.

Az 1867 : XII. törvényczikk, hiven a régi felfogáshoz, a magyar hadsereg eszméjét nemcsak betübe öntötte, hanem az életbe is átvitetni kivánta. Rámutattam az 1867 utáni időkre, midőn az ujonczok mindig a magyar hadcsapatok, tehát a magyar hadsereg részére lettek megszavazva. A mig Deák Ferencz élt, a közös hadseregnek törvénybe iktatását megkisérelni nem is merték. A mint azonban Deák Ferencz 1875-ben meghalt és Tisza Kálmán lett a miniszterelnök, a régi rendszer szerinti ujonczjutaléktörvény megmásittatott és a közös hadsereg kifejezés egészen beleültettetett a törvénybe ugy, hogy az 1889. évi véderőtörvény már egészen a közös hadseregbe fojtja bele a magyar hadsereget. De hogy időnként miféle kifejezések vétettek bele a törvénybe, az az eredeti törvénynek sem intenczióját, sem pedig lényegét nem érinti. Valamint az 1723-iki örökösödési törvény mint alaptörvény áll fenn, a melyet a későbbi magyarázások nem érinthetnek, mert mindig alapul fog szolgálni bármely kérdésnél, ugy a hadseregre vonatkozólag is az 1867. évi XII. törvényczikk lesz az, a melyet nekünk használnunk kell akkor, mikor ez alapból akarjuk valamely törvény helyes értelmét megmagyarázni és helyreállitani. Tudjuk, hogy bizonyos időben helytelen kifejezések csuszhatnak bele a törvénybe. Épen azért kell nekünk óvatosaknak lennünk és épen ezért kell szemrehányást tennünk, a mikor ilyeneken kapjuk a képviselőházat. Azért szólaltak fel képviselőtársaink is tegnap és tegnapelőtt a t. miniszterelnök urnak azon eljárásával szemben, hogy Bécsben hivott össze minisztertanácsot, mert ezzel tért nyitunk arra, hogy ez tovább harapózva, az összbiro-

Digitized by Google

dalom bizonyos alakjára vezessen. A t. miniszterelnök ur azt szokta az ilyenekre mondani, hogy gyerekes dolgok. Akkor igaza van Günther Antal t. képviselőtársamnak, hogy a miniszterelnök ur felfogása a magyar közjog dolgában nem is hézagos, hanem nagyon is fogyatékos. Régente, a mikor még török világ volt Magyarországon, a mikor u. n. hódoltsági területek jelöltettek ki, a vármegyék olyan területen, a mely török hódoltság alatt állott, soha sem megyegyülést, sem törvényszéket nem tartottak. Ezért volt az, hogy három vagy négy vármegye: Pest, Csongrád, Heves a nógrádmegyei Füleken tartották vármegyei székhelyüket, mint a hódoltságtól mentes területen. Ez volt a magyar közjogi felfogás; de ha nem ez lett volna is, már az 1848-iki törvény alapján is kellene, hogy tiltsa a kormánynak közjogi érzéke azt, hogy e haza földjén kivül gyakoroljon kormányzati tényt.

Visszatérve a határozati javaslatomra, rá kell mutatnom arra, hogy az ősök soha el nem ismertek a hadsereg dolgában olyan felfogást, a mely jogot adna arra, hogy a t. túloldal a közös hadseregnek azt a rendszerét fogadta el, a mely Magyarország állami függetlenségét meg akarja semmisiteni. Maga az 1723. évi I., II. t.-cz., a mely a Habsburg-ház nőágának örökösödését megállapitotta, 11. §-ában nyiltan megmondja, hogy ha az uralkodóháznak mindkét, trónra illetékes ága kihalna, akkor visszaszáll a magyar nemzetre királyválasztási joga egész terjedelmében.

Ezt a törvényt az 1867 : XII. t.-czikk ismétli és kijelenti a 2. §-nak 4. pontjában, hogy *(olvassa)*: »Abban az esetben, melyet Isten kegyelme messze távoztasson, ha az ausztriai főherczegek mindkét nemének magvaszakadása következnék be, a királyválasztás és koronázás előjoga az 1723. évi I. és II. t.-czikk rendelete szerint is visszaszáll Magyarországra és társországaira. Ezen országoknál régi szokásaik szerint az sértetlenül megmarad hajdani érvényében és állapotában.«

Hát e törvény értelmében lehet-e most már, szabad-e nekünk intézményeinkben oly kapcsolatot létrehozni, a milyen kapcsolatot önök, a kormány Ausztriával a hadseregre nézve létrehozott már eddig és azt továbbra is fenn akarja tartani? Nem lehet. Ezt a törvény zárja ki, mert azon esetre, ha bekövetkeznék az uralkodóház kihalása, a magyar királyválasztás joga életbe lép s mi akkor teljesen önálló és független jogkörünkbe lépünk; már pedig ha mi oly állapotba jutottunk Ausztriával, a mely bennünket főleg a hadsereg tekintetében egy valóságos reálunióba hoz össze, akkor mi ezt nem cselekedhetjük meg többé, mert le vagyunk kötve és szabadon intézkedni nem vagyunk képesek. De mivel nekünk ezek a törvények a függetlenséget fentartják, világos, hogy az önök politikája, a kormány és a kormánytámogató többség politikája ezen törvények intézkedéseivel világosan ellenkezik. *(Ugy van! Ugy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

De, t. képviselőház, épen az 1867 : XII. törvényczikk 4. §-ában világosan meg van mondva, hogy a közös ügyekre nézve mennyire lehet és szabad menni. E 4. §. azt mondja *(olvassa)*: »Valamint egyrészről kész volt Magyarország a multban s kész leend a jövendőben is mindenkor teljesiteni mindazt, a mit a pragmatika szankczió szerint a közös biztosságnak együttes erővel védelme és fentartása mulhatlanul megkiván: ugy másrészről oly kötelezettségeket, melyek e czélon túlterjednek, s annak elérésére nem elkerülhetlenül szükségesek, magára nem vállalhat.« Meg van vonva tehát az a határ, a melyen belül ezt teljesiteni lehet s a melyet nem szabad túllépni. *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)*

A kérdés tehát az, vajjon ezen törvénynek megfelel-e az az intenczió, az a szándék, az a törekvés, a mely önöket vezeti a hadsereg ügyében? Ezt tagadom én, és ennek kimutatásába még mélyebben is bele kell bocsátkoznom. *(Felkiáltások a baloldalon: Szünetet kérünk!)*

Mielőtt ezt tenném, kérek szünetet.

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

(Az elnöki széket b. Feilitzsch Arthur foglalja el.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Kérem Szederkényi Nándor képviselő urat, folytassa beszédét.

Szederkényi Nándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Rámutattam az 1867 : XII. t.-czikk 4. §-ára, a mely világosan kimondja, hogy a pragmatika szankczió szerint, a mennyit a közös biztosságnak együttes védelme és fentartása mulhatlanul megkiván, csak annyi teljesitendő. Oly kötelezettségeket, a melyek e czélon túlterjeszkednek, az ország magára nem vállal. Az együttes erővel való védelmi kötelezettség tehát az, a melyet az 1867 : XII. törvényczikk ezen pontja világosan előir, kimondván, hogy ezen túl nem lehet és nem szabad terjeszkedni. Ismételni talán nem is szükséges, hogy én az 1867-i törvényeket nem helyeslem, azokat megváltoztatni törekszem, de a midőn az ujonczmegajánlási törvényt tárgyaljuk most, és nem egész rendszerben tárgyaljuk a véderőtörvényt, akkor nekem csak a törvényhez lehet folyamodnom és nem is megyek tovább, mint hogy a 67 es törvény felhasználásával kifejtem azt, hogy az az eljárás, a melyet a túloldalon követnek és a melyet a kormány követ, e törvénynek intenczijába és világos rendelkezéseibe ütközik. Hivatkozhatom régibb törvényeinkre is, mert hiszen Deák Ferencz nem mondta ki egy törvényében sem, hogy ő a régi törvényeket eltörli, és megnézem a 67-es törvényt is, a koronázási diplomát, a melyben ki van fejezve, hogy az országnak minden régibb törvényeit, szokásait és

Digitized by Google

jogait fentartja, természetesen kivéve azokat, a melyek későbbi törvények által módositva, felfüggesztve, vagy eltörölve vannak. E szerint tehát régibb törvényekre is lehet hivatkozni. És kötelességem ismételten előadni az 1791 : X. törvény czikket, a mely világosan megmondja, hogy az ország Karai és Rendei előterjesztésére ő Felsége megismételni méltóztatott, hogy, jóllehet az 1723 : I. és II. t.-czikkben megállapitott, a felséges ausztriai uralkodóháznak nőnemü ágára száll az örökösödés, mindazonáltal Magyarország csatolt részeivel szabad ország, az egész kormányzati formát illetőleg, ideértvén minden kormány székhelyét, független, azaz semmi más országnak vagy népnek alá nem vetett, hanem saját állammal, alkotmánynyal biró, törvényesen koronázott királyától, saját törvényei és szokásai szerint, nem pedig más tartományok módjára igazgatandó és kormányzandó. Ezen törvény ma is egész terjedelmében fennáll, ezen törvény tehát irányadó ma is, ugy törvényhozási, mint kormányzati ügyeinkre nézve.

Ezt kell tehát a kormánynak is szem előtt tartani, intézkedéseit ez alapon teheti meg. Ha ezen túllépett, akkor e törvényeknek nemcsak betüjébe, de szellemébe is ütközik. És minthogy az 1867 : XII. törvényczikk előbb általam idézett szavai világosan mondják, hogy az együttes erővel történő védelem fentartásán túl az ország semmiféle más eszközt és módot nem fogadhat el, most már előáll az, hogy vajjon az a hadügyi politika, a melyet önök folytatnak, a melyet a kormány életbe léptet, a mely szerint ez országnak egész hadserege osztrák, osztrák jelvényében, osztrák szellemében, nyelvében, czimerében, megfelel-e nemcsak az 1790—91., de az 1867-iki törvénynek is? Felolvastam önök előtt, tegyék kezüket szivükre és mondják meg, hogy megfelelőnek találják-e? Nem hiszem, hogy szivükben ezt éreznék.

De máskép kell a politikát folytatni; nem a szerint kell cselekedni, a mint az ember érez. Hiszen ezt diktálják, hirdetik nekünk is, hogy mi sem a szerint cselekedjünk, a mint érzünk. Minden pillanatban azt mondják, hogy nem lehet többet elérni, mint a mennyit a t. miniszterelnök ur saját négy hónapos kormányzatának mintegy dicsőségeül állit fel, mint a mennyit ő hozott le a katonai követelések ügyében. Tehát fel van irva, mint a pokol kapujára, ránk nézve is, hogy mondjunk le minden reményről, álljunk el minden szótól, hasztalan minden, fecsegés az egész, — mert csak ez az értelme az ő felhivásának, — mert többet elérni nem lehet. Azt mondják, hogy csak a szenvedést érjük el, boszut keltünk fel, a mely azok ellen irányul, nemcsak a nemzeti küzdők ellen, de ártatlanok ellen. Azoknak vérét mutogatják nekünk, azoknak könyeit, szenvedéseit, hogy ime törekvéseinkkel, politikánkkal, hazafiui működésünkkel ezt érjük el. Az osztrák boszunak, az osztrák katonai párt boszujának gyümölcseit mutogatják. A helyett, hogy ellentállást fejtenének ki ezen istentelenség ellen, még minket szólitanak fel, hogy adjunk fel mindent, adjunk el mindent és a tál lencséért adjuk el az ország összes jogait, örökségünket, mindenünket.

T. képviselőház! Ezekkel bemutatni és megerősiteni törekedtem azt, hogy ugy a magyar közjog, mint a magyar törvények értelmében, mint az 1867 : XII. t.-czikk értelmében teljesen igazunk van követeléseink felállitásában, és ha igazunk van, akkor kötelességünk annak kivivásáért önökkel szemben, habár önök többségnek állitják magukat, követelni a törvény végrehajtását.

Az 1867 : XII. t.-czikket az önök elődei állitották fel s azt mondták, hogy csak ezen az uton lehet kivivni a jövendő boldogulást, s ime, az idén a kormánypadokról bevallották, hogy az 1867 : XII. t.-cz.-nek főleg a hadügyre vonatkozó részét végre nem hajtották, sőt megtürték, hogy abban az osztrák katonai politika, a bécsi összpontositó politika érvényesüljön; bevallották, hogy az is, a mi eddig történt, ennek a mi hazafias, nemes küzdelmünknek az eredménye. És ha mi látjuk, hogy egy esztendő alatt egy erőteljes lépést képesek voltunk tenni, akkor az önök fejére hamut kell hinteniök, mert önök bűnösök abban, hogy továbbra is nem tartják fenn követeléseiket, azokat bővebben ki nem fejtik, mert ha igaz és törvényes az, a mit eddig elértek, akkor a többi törvényesnek és igaznak is érvényesülnie kell, csak akarni kell. Ha ezt önök nem akarják, akkor bűnt követnek el az ország alkotmánya és törvényei ellen.

T. képviselőház! Nem uj dolgok ezek, a mikben mi most élünk és mozgunk, százados politika ez. Letünik ilyen alakban, ismétlődik más alakban, azután ismét letünik és megint felmerül. Ez a politika járja minálunk a szerint, a milyen a kor és a mint találkoznak férfiak, a kik az ingadozó és megalázkodó kornak a képviselői. Az 1820-as években, midőn a magyar alkotmány és országgyülés felfüggesztésével császári rendeletekkel akarták az ujonczozást keresztülvinni, és ez néhány vármegyének ellentállásán megtört, végtére 1826/27-ben összehivatott az országgyülés, a melynek megnyitó beszédében Ferencz király az ő atyai szivének fájdalmát fejezte ki a történtek felett. Doluit paterno cordi nostro. Szomoru néhány szó, mert én ugy fogom fel, hogy nem a felett kellett a királyi szivnek fájnia, hogy ezt végrehajtani megkisérlette, hanem a felett kellett fájdalmát kifejeznie, hogy ez országban mindig találkoztak és találkoznak olyan emberek, a kik készek ily szolgálatokra felajánlani magukat hazájuk érdekei ellen. *(Ugy van! balfelől.)*

Akkor az erőszak politikája, a mely most is napirendre jön, szünetelt, mert gróf Reviczky Ádám azt ajánlotta az udvarnak, — akkor aztán ezen az alapon kanczellár is lett — hogy meg

Digitized by Google

kell a bécsi politikai irányt változtatni. Hogy miképen történt ez a megváltoztatás, erre nézve Springer Antal porosz irónak történeti fejtegetéseiből idézek, a ki megirta Ausztria történetét a szent szövetségtől, vagy a bécsi békekötéstől 1848—49-ig. Erre a Reviczky Ádám-féle korszakra vonatkozólag, a midőn t. i. megváltozott az uralkodó rend, a következő feljegyzést találom munkájában. Magyarul olvasom, nem az én fordításom, hanem más fordítása, igy tehát hitelesebbnek is találom. »Reviczky Ádám meggyőzte az udvart arról, hogy nem kell ezen külső erőszak politikájához folyamodni, sem nyilt alkotmánysértést nem kell elkövetni, sőt inkább az alkotmányosság betüjéhez szorosan ragaszkodni kell, csak a politikai öntudat eleven belsőségét merev formálizmus által kell aláásni és a nem hajlékony, egészen elavult alkotmányos formák által a konzervativ érdekeket kell előmozditani«, mert akkor lépett életbe a konzervativ kormányzat Magyarországon. Azután azt mondja: »És ezen politika következménye volt, hogy a törekvés odairányozódjék, hogy Magyarország ne alkotmányos intézményei ellen veszitse el szabadságát, hanem épen alkotmányos intézményei által legyen a szabadság megfojtva.«

Ime, semmi nyilt alkotmánysértés, hanem az alkotmánynak belső értékét kell megsemmisiteni, az alkotmány belsejével kell a szabadságot elfojtani és elnyomni. Ez a Reviczky Ádám-féle politika, a mely uralkodó volt 1848-ig, nem szünt meg; uralkodó ma is Bécsben, és ha a t. miniszterelnök ur beszédeit hallom, a midőn az alkotmányosságnak belső értékét és lényegét oly kicsinyléssel veszi, egyszersmind pedig a formák által a szabadságot minden téren megölni készül, ugy az adminisztráczióban, mint most a házszabályok módositásával, akkor ráismerek gróf Tisza Istvánban gróf Reviczky Ádám néhai kanczellárnak méltó örökösére és politikájának érvényesitőjére. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Nem uj a politika, a melyet katonai téren folytat. Ugyanaz a Springer a maga érdekes munkájában nagyon szépen fejtegeti azt is, hogy mi az osztrák politika, mi az az összbirodalom, és rámutat a néphimnuszra, a mely nálunk annyiszor jön szóba és azt mondja, hogy ez a néphimnusz fejezi ki az osztrák birodalomnak az eszméjét és lényegét; az a néphimnusz, a melyben nem a haza hatalma és a nép öntudatos akarata magasztaltatik, *(Zaj balfelől.)* nem is a nagy tettek által kivivott dicsőség énekeltetik meg, hanem kizárólag a császár uralkodása iránti hála kifejezése. Ez az, a mely központ gyanánt, oltárkép gyanánt áll ott, a mely körül azután a néptörzsek, köztük természetesen Magyarország is összesereglenek, és a néphimnuszt ép oly bensőséggel éneklik vagy legalább is kellene énekelniök a Lajtán innen, mint a Lajtán túl. *(Zaj balfelől.)*

Ugyanez a Springer fejtegeti azt a szerencsétlen politikát is, a melyet a XIX. század elején Bécsben az u. n. sulypontnak Bécsből Budára való áthelyezése érdekében követtek. Ez a kérdés a napoleoni háboruk alatt behatóan tárgyaltatott ugy Bécsben, mint Párisban Napoleon udvaránál. Az ulmi csata után Talleyrand, Napoleon minisztere emlékiratban fejtette ki, egyetértve a bécsi publiczistákkal, hogy a sulypontot át kell helyezni Budára, miután Ausztriának csak Keleten van keresni valója; le kell mondania a római szent birodalmi császárságról, mert az érdekek őt Keletre utalják és igy Budára mint központra kell a sulyt helyezni. Ez benfoglaltatik Talleyrand emlékirataiban. De ugyanezt a törekvést Ferencz királynak egy másik minisztere is istápolta, a ki egyenesen felhivta 1820-ban az udvart, hogy ezt az áthelyezési politikát léptesse életbe, mert különben a birodalom egysége veszélyben lesz. Gentz, a hires publiczista egy beható tanulmányt tett közzé e tekintetben, a melyben ugyanezt vallja, azonban odairta fejtegetéseinek végére; »hogyha pedig Bécsben a Prátertől, a Grábentől, Laxenburgtól megválni nem akarnak, akkor ez az egész tervem csak egy üres költemény.«

Ime, t. képviselőház, az a nézet, a melyet mi itt hirdetünk, hogy a magyar védrendszerben Magyarország államisága kifejezést nyerjen, ezen is alapszik. Mert az a politika, a melyet a XIX. század 20-as évbeiben nagynevü államférfiak ápoltak és diplomaták szükségesnek tartottak, ma előttünk is szükségesnek mutatkozik, mert a Balkán-tartományok sorsával ez a kérdés ismét olyan helyzetbe jut, hogy ennek meg kell oldatnia. Magyarország szemben azon balkáni áramlatokkal és az ottani nemzetek szaporodásával és növekedésével nem állhat itt meg többé, mint egy egyszerüen a maga véderejétől megfosztott néptörzs, mert akkor Magyarországnak itt jövendője nincsen. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Mert ha a néptörzs eszméje továbbra is megmarad, akkor Magyarországnak néptörzsekre kell feloszolnia és fel is fog oszolni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

Ránk nézve tehát az a katonai hadügyi politika, a melyet itt folytatunk és a melyért küzdünk és küzdeni fogunk, az országra nézve a lét vagy nem-lét kérdése. Abban a pillanatban, a mint ez az ország megnyugvását adja a mai helyzethez, lemond az ő hadi erejének alkotmányszerü biztositékairól, abban a pillanatban ennek az országnak itten helye és ebben az alakban létjogosultsága nincsen. *(Helyeslések a szélsőbaloldalon.)*

Nem levegőben járás ez, nem elveken való lovagolás, nem hiu kérkedés, a mi bennünket itt e helyen küzdelemre késztet, hanem jól megfontolt hazafias érdek, a történelem tanulságaiból, a törvényekből és alkotmányunkból levont következtetés és igazságérzet az, *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* a mely bennünket arra késztet,

Digitized by Google

hogy az ország mai hadügyi szervezetében meg ne nyugodjék, hogy arra nézve álljunk itt folytonosan kiáltó tiltakozásként, hogy majd jöjjön egy jobb idő, a mely majd ezt a vágyunkat érvényesiteni fogja, hogy a jogfolytonosság fennálljon, a mely jogfolytonosságnak harczosai akarunk lenni és fogunk is maradni. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Önök mehetnek a kisszerü — mert hiszen kisszerü játéknak nevezte a mi harczunkat a t. miniszterelnök ur — mondom, önök mehetnek, a kisszerü opportunizmus lóhátán, nyargalhatnak Bécsbe, és onnan vissza, képzelhetik, hogy most nagy politikát csinálnak, de a komoly áttekintő látja, hogy e politikában az ország végzete rejlik. Mert ismétlem, a mint ez az ország csorbitani engedi jogait, megszünik a jogosultsága, feloszlik, ha nem egy, hát egypár évtized mulva.

Tessék megnézni a nemzetiségi viszonyokat. A szászok mindjárt észrevették, hogy mit akar gróf Tisza István és rögtön beléptek a szabadelvü pártba. A szászok eddig majdnem minden kormánytól távoltartották magukat, de a mostaninak felajánlották támogatásukat, mert tudják, hogy ez a kormány a magyar nemzeti politika letiprására készül, a szászok pedig a magyar állam olyan megerősödését, a milyent mi kivánunk, soha kivánni nem fognak.

A kormány azzal jött haza a delegácziókból, hogy négy hónapos uralkodása gyümölcsét letegye a ház asztalára. Ez pedig a tiszti nevelésre vonatkozó javaslat, a melynek folytán jogunk van néhány alapitványt tenni, fiainkat odaküldeni, és ha azután elsajátitották az ottani katonai közjogi felfogást, akkor felemelkedhetnek az osztrák tisztikar magas légkörébe, együtt diskurálgathatnak azokkal németül és szolgálhatják a magyar hadsereget német szolgálati és vezényleti nyelven. Felszólalás történt már, hogy az a törekvés, hogy mi itt katonai alapitványokat tegyünk és hogy a katonai nevelőintézetekben megengedi nagy kegyesen a hadügyminiszter, hogy néhány tantárgy magyarul tanittassék, helytelen, mert a nevelésügy nem közös ügy, a nevelés ügye tisztán belügy, a 67-es törvények értelmében is, mert a 67-es törvények azt, hogy a magyar katonai intézetek a közös hadügyminiszter rendelkezése alatt állanának, sehol ki nem mondja, régi törvényeink és közjogi felfogásunk értelmében sem állhat meg. A katonai nevelés ügyét Magyarországon a Karok és Rendek mindig mint magyar ügyet fogták fel, eszük ágában sem volt azt valamiképen összevegyiteni az osztrák katonai nevelésügygyel.

Már az 1792-ben alkotott törvényekben érintve van, hogy az ország kivánja, hogy katonai ügyekben magyar ifjak képeztessenek ki; az 1802. IV. t.-czikkben pedig világosan elő van irva, hogy addig is, a mig a magyar nemzeti katonai intézet és akadémia szerveztetni fog, a magyar ifjak részére a pesti egyetemen nyittassék tér a katonai tudományok elsajátitására.

Az 1808. évi VII. t.-czikkben meg is állapitották a magyar ifjak katonai nevelésére szükséges akadémia felállitását, és ennek alapján megkezdték az aláirásokat s egy küldöttséget biztak meg azzal, hogy ezen magyar nemzeti katonai akadémiának egész tanrendszerét összeállitsa, és az országgyülés elé terjeszsze. Azonban az akkori háborus viszonyok között, és később, midőn Ferencz király jónak látta a magyar alkotmányt felfüggeszteni, és az országot pátensekkel és rendeletekkel kormányozni, ez az ügy is abbamaradt.

Az 1826—1827-iki országgyülés pedig nyomban, a mint összeült, elővette ezt az ügyet, tárgyalta, és ismét aláirások történtek az alapitványokra. Az 1836. évi országgyülés az 1808. évben megállapitott és elavulttá vált tanitási rendszer helyébe egy uj tanitási rendszert szerkesztett, a mely szerint az összes tantárgyak magyar nyelven fognak tanittatni. Ez felterjesztetett, mint kész munkálat és mint kész törvényjavaslat, azonban akkor szentesitést nem nyert. De később az 1843—44. országgyülés ujra elővette a kérdést és ujra megállapitotta és a király elé terjesztette szentesités végett egy előterjesztés kapcsán, a mely igy szólt *(olvassa)*:

»A »Ludovika« nevét viselő katonai intézetnek felállitása a magyar nemzet legforróbb óhajtásainak egyike lévén, fájdalommal kell tapasztalnunk, hogy ezen intézet létesitése épen onnét akadályoztatik, a honnét annak elősegélését várni leginkább kellene; akadályoztatik azért, mert törvényes jogaink és nemzetiségünk szent jogához hiven ragaszkodva azt kivánjuk, hogy egyrészről ugyan az intézetbeli nevelési rendszer, mely már az 1808. esztendőben is országgyülésileg dolgoztatott ki, a jelen idők körülményeihez czélirányosan változtassék és tökéletesittessék, másrészről pedig ezen nemzeti intézetben a tudományok ne idegen, hanem nemzeti nyelven tanittassanak.«

Ez volt a Rendek utolsó felirata, mert azután következett az 1848-iki országgyülés, a mely ezt a kérdést az önálló magyar független miniszterium felállitásával alapjában és lényegében megoldotta. *(Ugy van! Ugy van! balfelől.)*

T. képviselőház! Ime, azt akartam ezzel bemutatni, hogy a Rendek azon kivánságuknak, a mely szerint ők magyar nemzeti katonai nevelőintézetet kivántak, folytonosan kifejezést adtak, ahhoz folytonosan ragaszkodtak. *(Zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon. Elnök csenget.)* Ehhez folytonosan ragaszkodtak, ezt soha cserben nem hagyták. Már most azt kérdem én, hogy mi, a népképviselet alapján álló képviselők hagyjuk cserben az ősöknek ezt a hagyományát? *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* S mig ők kifejezést adtak annak, hogy csak magyar nemzeti katonai nevelést akarnak létrehozni, addig most önök alapitványokkal

Digitized by Google

akarják kiszurni a nemzet szemét, hogy osztrák intézetekbe küldhetünk mi a német nyelv tanulása mellett és egy pár tantárgy magyar tanitása mellett a katonai pályára kiképzendő ifjakat?

Igen, olvastam a delegáczió naplójában, hogy a hadügyminiszter helyettesse, a kivel lesz még több szavam, a katonai nevelésre vonatkozólag azt mondotta, hogy az az ő fenhatóságuk alá tartozik, mert a hadsereg a katonai nevelőintézetekből kiegészíti magát, ezen az alapon vonta a katonai vezetőség a katonai nevelőintézeteket hatáskörébe. De ez ellen tiltakozik a mi régi közjogunk és felfogásunk, tiltakozik az 1792-iki és az 1802. évi törvényünk, a melyben ki van mondva, hogy magyar nemzeti katonai nevelőintézetet rendel az országgyülés. Tiltakozik a Rendeknek további eljárása ellen, a mennyiben nyiltan kifejezi, hogy magyar területen magyar nyelven vezetett katonai oktatást kivánnak és követelnek.

Mi tehát ezen felfogást visszautasitjuk és kijelentjük, hogy csak olyan katonai nevelőintézetre szavazhatunk meg összegeket, a mely az alkotmányos felfogás értelmében magyar nemzeti katonai akadémia és nevelőintézet jellegével bir s a melynek nyelve a magyar épen ugy, mint minden tanügyi intézményé Magyarországon, kezdve a műszaki vagy kereskedelmi akadémiáktól végig.

De, t. ház, most megérintettem a hadügyminiszter előadójának — vagy nem tudom milyen czimen szerepelt a delegáczióban Jekelfalussy altábornagy ur — felfogását a katonai nevelőintézetekre vonatkozólag, a melynek ellenében én a régi magyar közjogi szokás szerint ezennel óvásomat jelentem ki, *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* mert ezen felfogás beleütközik a magyar törvényekbe, a magyar alkotmánynak szellemébe és betüjébe. Rátérek most a t. altábornagy urnak a hadseregre vonatkozó egyéb fejtegetéseire is. *(Halljuk! Halljuk!)* Én határozati javaslatomban azt állitom, hogy az együttes birtoklásnak és biztosságnak, a mint az 1867-iki törvény kifejezi, együttes erővel való védelme nem kivánja azt a közös hadsereget, a mely ma fennáll, sőt magyar hadsereggel az jobban teljesithető. De nem föltétele az a mai modern hadszervezetnek, a mai modern stratégiai és taktikai kivánalmaknak sem. Ezt a tételt állitottam fel határozati javaslatomban, és erre térek át. Ez egy bizonyos irányban katonai kérdés. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* A hadügyminiszter ur s az ő nyomán Jekelfalussy altábornagy ur, mint katonai szakférfiak állottak ki a világ elé és állitották fel azt a tételt, hogy Magyarországban és Ausztriában csak a jelenlegi közös hadrendszer állhat fenn egységes szolgálati és vezényleti nyelvvel, mert különben veszély fenyegeti a magyar királyt, sőt Magyarországot is, a mint Jekelfalussy altábornagy ur ezt kifejezni jónak látta, Ezen állitással szemben én ma állást foglalok. Én nem voltam katona, nem mondhatom azt, a mit a falusi csizmadia mondott, midőn a paraszt a rossz csizmát visszavitte hozzá, hogy a csizma rossz. A csizmadia azt mondja neki, hogy tud-e maga csizmát varrni? Apám sem varrt soha! Hát akkor hogy' tudja, hogy rossz? Hát nem mondhatom, nem vagyok szakférfiu oly értelemben, csizmát nem varrtam, drámát sem irtam, és igy nem tudhatom ugy, mint a drámairó, a ki megdorgálta a kritikust, mert ez azt mondta neki, hogy az általa irt dráma rossz, ne adassék elő, ki fognak fütyülni. Kérdezte tőle a drámairó, irtál-e már drámát? Nem irtam soha. Hát hogy tudod, hogy rossz a dráma? Hiszen én szakférfiu, én drámairó vagyok. És mégis megtörtént, hogy midőn drámáját előadták, kifütyülték a darabot.

Nem vagyok én hivatásos katona, hanem laikus vagyok, katonai könyveket néztem át; átnéztem nagyobb részét azon katonai munkáknak, melyek az európai hadviselés rendszerével és az egyes hadviselési dolgokkal foglalkoznak. Átvizsgáltam ezeket hazám szempontjából is és átvizsgáltam egyszersmind az általános hadvezetés szempontjából és arra az eredményre jutottam, hogy a szolgálati és vezényleti nyelvnek egységes kérdése a régi időben soha elő nem fordult. Ennek fejtegetésébe most nem bocsátkozom; de hogy a mai modern hadtudomány csak ilyen feltétel alatt tudna érvényesülni, hát e tekintetben arra a meggyőződésre jutottam, hogy a ki azt állitja, a mit Pitreich és Jekelfalussy állitottak, nohát az olyan falusi csizmadia. Tud varrni csizmát, de az rossz.

Itt mindjárt belemegyek Jekelfalussy ur azon állitásának birálatába, a mit ő történeti dolgokkal is igyekezett bebizonyitani, hogy csakugyan az egységes szolgálati és vezényleti nyelv nélkül nem lehet hadsereget fentartani sem Magyarországon, sem Ausztriában. Én multkori beszédemben Pitreichnak hasonló állitásával foglalkozván, utaltam akkor a waterlooi csatára, miután Pitreich azt mondta, hogy hadseregeket nem lehet a háboru tüzében csak egységes nyelven érvényesiteni. Hát akkor azt mondtam, hogy ez esetben Pitreich ur szerint a waterlooi csatát el kellett volna veszíteni, mert hiszen ott három-négyféle nyelvü hadcsoportok egymás mellett harczolva, u. m.: angolok, németek, belgák és hollandok, mégis legyőzték az egységes nyelven vezényelt franczia hadsereget.

Jekelfalussy altábornagy ur továbbá azt mondja, fentartván Pitreich hadügyminiszter ur azon dogmáját, hogy csak egységes vezérleti és szolgálati nyelven lehet egy birodalmat oly hadsereggel ellátni, a mely megvédi minden bajtól; az ellenében, hogy hiszen akkor a szövetséges hadsereg egyáltalában nem érvényesülhetne, az ellenében hivatkozott az 1796-iki franczia-osztrák háborura, és ebben a hivatkozásban azt mondja, hogy ime, azért vesztették el az osztrákok az ütközetet Napoleonnal szemben, — megjegyzem,

Digitized by Google

hogy akkor még Napoleon nem létezett, csak Bonaparte, — mert olasz és osztrák katonák voltak összevegyülve, és Napoleon egy bátor közbelépésével sikerült az osztrák és olasz hadsereget külön választani egymástól és akkor az egyik a másik után ment haza a maga területét védelmezni.

Ime, itt van a kétnyelvü hadsereg. *(Derültség a baloldalon.)*

A t. delegátus urak abban a pillanatban nem nézhettek utána a hadi leirásoknak és sztratégiai előadásoknak, a melyek a csatákat leirják, de tudni kell, hogy 1796-ban, a mit Jekelfalussy altábornagy ur koronatanuként hozott fel, csak egy része volt az akkori hadviselésnek Olaszországban, mert három hadtestben indult Ausztria felé a franczia támadás. Az egyik Olaszországon keresztül. E hadoszlopok vezetésével az első direktorium, a melynek élén Barras állott, Bonaparte tábornokot bizta meg; a másik hadoszlop az alsó-, a harmadik a felső Rajna vidékén ment Ausztria felé, hogy azután Bécsben összpontosulva, ott diktálják Ausztriának a békét. Az egyik rajnai hadtestnek Moreau volt a vezére, a másiknak Jourdan, és az a hadtest, a mely Bonapartéval állott szemben Ausztria részéről, a melyet Baulieu tábornok vezetett, Colli, szárd tábornokkal együttesen jóformán jobbszárnya volt a hadműveletnek.

Ezt itt egy kitünő hadi munkából olvasom; nem az én találmányom, nem is az én kombinácziom, hivatkozom katonai művekre. Átnéztem a többieket is, körülbelül egyforma nézetben vannak, főleg ezen ügyre nézve, a melyet koronatanuként emlitett fel Jekelfalussy altábornagy ur. Mind abban a nézetben vannak, hogy valóban Bonapartenak, ennek a, — lehet mondani, — tüneményes lángelménck, a milyet az emberiség, nem tudom, századokban, vagy csak ezer évben szokott egyszer szülni, ennek a tüneményes, lángeszü hadvezérnek sikerült, a mint maga Jekelfalussy altábornagy ur is kifejezte, egy bátor, merész, a mint ezt a hadi munka előadja, a stratégiában páratlan oldalmozdulattal közébevágni a két hadtestnek, a mely ellenében állott, és megverte az osztrákokat. De nemcsak megverte, hanem ugy hátravetette őket, hogy mig összeszedhették magukat, ez a lángeszü tábornok hirtelen nekifordult Colli hadtestének és azt is visszavetette. Elmondja ez a munka, hogy ez egy zseniális, merész oldaltámadás volt.

De én most mindjárt megforditom ugyanezt a témát, mert a miről Jekelfalussy altábornagy ur elfeledkezik, ezen hadi irók felemlitik azt is, hogy hasonló zseniálitással Károly főherczeg megverte Jourdan hadtestét, a ki a Rajnán keresztül Moreau-val együtt két hadtestben vonult fel, megverte Ambergnél, és pedig ugyanazon zseniális stratégiával, a melylyel Bonaparte eljárt, pedig Károly főherczeg hadserege nem egységes volt, mert voltak benne osztrákok, németek és más csapatok is, mig Moreau és Jourdan csapatai egynyelvü franczia hadtestek voltak. Hát t. Jekelfalussy altábornagy ur, ha már katonai dolgokat idéz, tessék egész terjedelmében idézni, mert igy én az ő előadását azon czélzattal, azon közjogi finesszel látom előadva, hogy a katonai munkákban utána nem nézőket félrevezesse, és mert egy katona, egy altábornagy mondja, hát akkor annak ugy kell lenni, hogy csakugyan azért vesztettek 1796-ban Bonaparte-val szemben az osztrákok, mert a szárdokkal egyesülve, különkülön hadtestként harczoltak és nem értették egymást, a külön nyelv miatt.

Kérek még öt percz szünetet.

Elnök: Már volt szünet. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)* Kérem, tessék folytatni. Beszéd közben nem lehet ujabb szünetet adni. *(Nagy zaj.)*

Rakovszky István: Zárt ülést kérünk. Majd lesz szünet!

Elnök: Csendet kérek! *(Felkiáltások balfelől: Szünetet!)*

A képviselő ur már egyizben kért szünetet. *(Nagy zaj balfelől.)*

Holló Lajos: Hát hat óráig egyfolytában beszéljen az ember? *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Elnök: Ne méltóztassék az elnök intézkedési körébe beleavatkozni! *(Nagy zaj balfelől.)*

Holló Lajos: De beleavatkozunk! *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Tessék végighallgatni az elnököt. A mig be nem végeztem, ne tessék közbeszólani.

Ha a képviselő ur még hosszasabban kiván beszélni és a zárszó jogával élni, akkor megadom a szünetet. *(Helyeslés balfelől. Zaj.)* Más képviselőnek szünet kérésére nincs joga, csak a szónoknak. *(Nagy zaj balfelől.)*

Szederkényi Nándor: Miután még bővebben kivánok foglalkozni ezen katonai kérdéssel, a mely kissé érdekes és az ország érdekében álló, *(Zaj jobbfelől.)* kérem, méltóztassék szünetet adni. *(Zaj.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést ujból megnyitom. Szederkényi képviselő ur folytatja beszédét.

Szederkényi Nándor: T. képviselőház! Azért kértem szünetet, mert foglalkozni kivánok még Jekelfalussy altábornagy urnak azon dogmaszerü kijelentéseivel, a melyekkel az egységes szolgálati és vezényleti nyelvet a hadsereg harczképességének feltételeként állitja oda, mint katona, mint szakférfiu állitja oda, hangsulyozva, hogy katona más nézetben nem is lehet. A mivel azt hirdeti, hogy ti pedig katonák, a kik ezt a nézetet, ezt a czáfolatlan dogmát — a mely pedig nem létezik, nem áll, — nem osztanátok, fogjátok be a szátokat

Digitized by Google

és ne beszéljetek, mert a katona másként nem beszélhet.

És ekként állitva fel a t. altábornagy ur a dogmáját, a mint kimutattam, egy olyan háborura mutatott rá, a melyre vonatkozólag, a mint az előbb kifejtettem, nem áll, hogy azért veszett volna el, mert ott az olasz és a szárd volt együtt, hanem elveszett azért, mert Bonaparte egy zseniális támadással verte meg az osztrákot és az olaszt. Ép ugy, a mint a katonai munkák elismerik, hogy Károly főherczeg két másik hadoszloppal Aspern-nél ugyanolyan stratégiai fogással verte ketté és tette harczképtelenné az ellenséget, a mi által Ausztria megmentetett egy katasztrófától. Tehát ennek az okoskodásnak katonai szempontból az egységes nyelvre vonatkozólag semmi értéke nincsen, ez csak porhintés, hogy azok, a kik nem néznek utána, azt elhigyjék. Én ezt akartam leleplezni. De most már tovább megyek, mert a t. altábornagy ur hivatkozott arra, hogy 1796-tól 1815-ig a szövetséges háboruknak mindig az volt a baja, hogy nem volt egységes hadvezérlet, nem volt egységes nyelvü vezetés, a mi pedig a franczia hadseregnél megvolt, mert tudjuk azt, hogy akkor Napoleon ellen viseltek a szövetségesek háborut, a ki maga egy nagy, zseniális strategikus, a világnak hallatlan lángesze volt és természetesen egységes franczia erővel nyomult előre. Ez megtörtént. De ez nem bizonyiték arra, hogy azért Magyarország már most ne követelhesse a maga szolgálati és vezényleti nyelvét, mert a szövetséges hadseregeknek voltak fegyvertényei, melyek czáfolatot nyujtanak nekünk arra, hogy három-négy nyelven vezényelt, egymás mellé állitott csapatok győznek, ha eszes és ügyes vezérük van. De hogy franczia példát idézzek Jekelfalussy altábornagynak, annak az ütközetnek, a melyben Bonaparte állott Beaulieu és Colli szárd és osztrák csapataival szemben, épen megforditottja volt a magentai ütközet, a hol a szárd és franczia szövetséges hadsereggel állott szemben az egységes osztrák haderő. Ebben a munkában, mely kezemben van, perczről-perczre le van irva ez az ütközet, a melyben este 8 órakor Fanti olasz tábornok csapatai Napoleon tábornokainak csapataival együtt, tehát a szövetséges franczia és szárd csapatok megnyerték a csatát az egységes osztrák hadsereggel szemben, mert nekik zseniálisabb, lelkesebb vezéreik voltak, tehát az olasz nemzeti vágynak, a lelkesedésnek, a zseniálitásnak köszönhetik a győzelmet. Az altábornagy ur okoskodása tehát nem áll.

De menjünk át az 1807-iki évi auszterliczi csatára, a melyen Sándor czár vezetése alatt a szövetséges orosz, osztrák és német csapatok állottak szemben a franczia haderővel és túlnyomóságuk daczára elveszitették a csatát, de nem azért, mert a francziákat egységes nyelven vezették, ott pedig háromféle nyelven vezényelt csapatok voltak, hanem — a mint a sztratégiai munkák kimutatják — mert Napoleon mindjárt megérkeztekor elfoglalta azokat a magaslatokat, a melyeket lángeszével már előre kijelölt, ott defenzivába helyezkedett, Sándor czár pedig a helyett, hogy oldalmozdulatokkal kimozditotta volna őt, maga intézett támadást Napoleon ellen azokon a pontokon, a hol Napoleont megverni egyáltalában nem lehetett. A sztratégiai munkák előadják ezeket a hibákat, utána nézhetnek az urak ezekben a munkákban, melyek a sztratégiai hibákat felfedezik, de olyant, hogy ezt olasz, ezt német, ezt nem tudom miféle nyelven vezényelték, hogy ebben keresnék a hibákat, azt a világ egyetlenegy sztratégiai munkájában sem fogja soha senki megtalálni. És ha Jekelfalussy altábornagy ur valamelyik hadtudományi munkában megtalálja azt, közölje velünk, hadd tanuljunk belőle. *(Helyeslés balfelől.)*

De én itt a t. házban már előadtam, hogy ha Jekelfalussy altábornagy urnak és a hadügyminiszter urnak ez a dogmaszerü feltevése állana, akkor képtelenség volna minden szövetséges háboru, akkor képtelenség volna szövetkezni az olaszszal, a némettel vagy esetleg az oroszszal, nem tudom kinek ellenében, mert hiszen háboru esetén ezek is más és más nyelven vezényelnék hadseregüket. *(Ugy van! balfelől.)*

De méltóztassanak csak a krimi háborura gondolni, Szebasztopol ostromára, a hol angol, franczia, olasz és török csapatok voltak együtt. Jekelfalussy altábornagy ur dogmája szerint természetesen képtelenségnek fog feltünni. De a tények mást mondanak. Ugyanazon hadtani munkában, de akármelyiket megnézhetjük, le van irva a krimi hadviselés, az egész stratégiai beosztás, az egész taktikai felvonulás, hogy a különféle nemzetek csapatai melyik tábornok vezetése alatt voltak. Igaz, van egy mozzanat, de ez egy szerencsétlen esemény volt, Karabelnája védműnél történt szerencsétlen támadás, a melynél egy franczia és egy angol tábornok elesett. Ez a szerencsétlen esemény azért történt, mert abban állapodtak meg, hogy egy röppentyüt bocsátanak fel és az lesz a jel az indulásra. Véletlenül felrobbant egy röppentyü, a mire a csapatok megindultak, holott akkor még nem kellett volna. Erre aztán olyan fejetlenség támadt, hogy a csapatoknak sulyos veszteségek árán véres fejjel kellett visszavonulniok. De ezt a szerencsétlenséget nem a vezényleti nyelv idézte elő, hanem az, hogy egy röppentyü szállott fel tévesen. Malakoff bevételénél, a hol ugyanezek a csapatok voltak, a francziák, angolok, olaszok és törökök együttmüködve rohantak, még pedig egymást felülmuló bátorsággal, azt határozták el, hogy többé nem igy fogják a támadást jelezni, hanem összeigazitották az illető vezetők az órájukat és kijelölték, hogy pontban 12 órakor, a mint mindenkinek összeigazitott órája tizenkettőt fog mutatni, akkor intézzék a rohamot. S igy történt Malakoff megtámadása déli 12 órakor s dicsőségesen be is vették.

Digitized by Google

Ezeket elő kellett adnom azért, hogy bemutassam, hogy itt olyan szövetséges hadsereg működött együtt, a melynél négy nyelv volt érvényben a csapatoknál; ezek a csapatok egymás mellett működtek, azt lehet mondani, a lajtorjákat egymás alá tolták az olasz a franczián, a franczia az angolnak. És itt a nyelvkülönbségek nem képeztek akadályt? S látom megint más helyütt, a hol szerencsétlenség történt, hogy ezt ismét nem a nyelv, hanem véletlen bombának elpattanása okozta. S ekkor Jekelfalussy altábornagy ur az ő miniszterével előjön és dogmaként azt akarja a világba kiáltani, hogy itt egységes vezérleti nyelv nélkül, a mely természetesen ő szerintük a német, a monarchia veszedelemben van, sőt a mint Jekelfalussy mondja, Magyarország is veszedelemben van, mert Magyarországot Magyarországból meg sem lehet védeni. Ha nekem ilyeneket hirdet többnyelvü szövetséges hadseregeknek győzelmes hadjáratai után, akkor azt mondom erre a szakértő katonára: Köszönöm, tudhat csizmát varrni, de Magyarországnak nem tud.

Azt mondja Jekelfalussy altábornagy ur, hogy »Magyarországból megvédeni az országot nem lehet, csak Magyarország határain túl«. Hát hiszen én nem tudom a közös hadseregnek a stratégiáját, az a vezérkarhoz tartozik, annak titkaiba beleavatva nem vagyok. Megengedem, hogy ők, a mint előadja, négyfelé kimérték, hogy miként kell az országot védelmezni, persze mintha ők diktálnák az ellenségnek, hogy miként jőjjenek s ők azután elosztják négyfelé. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)* Ugy látszik, hogy ezen vezérkari stratégikus munkálatok szerint Magyarország belseje ki van hagyva a védelmi rendszerből. Ennek is megvan a taktikai és politikai része. Ugron Gábor t. képviselőtársam már felemlitette, hogy kell idebenn egy arzenált felállitani, ő azonban azt mondja, hogy nem kell, nem szükséges, hisz Magyarországból az országot ugy sem lehet megvédelmezni.

Én erre a régi török háboru idejére megyek vissza, a hol megvédelmeztük magunkat a törökök ellen. Vajjon Bécsben-e vagy Laibachban vagy Prágában vivtuk-e meg azt az ütközetet, a mely megszabaditott bennünket a Keletről jövő török áramlattól?

Vagy engedelmet kérek, elfeledi a tábornagy ur, hogy 1848-ban mégis csak megvédelmeztük magunkat valamennyire valaki ellen és pedig Magyarországból, és pedig az ország közepén Kápolnán, Isaszegen, Gödöllőn nyert csaták folytán kellett Windischgrätznek kiszaladni Magyarországból. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon. Egy hang jobbfelől: Ez más!)* Tudom, hogy más.

Azt a tételt felállitani, hogy Magyarországot csak külföldről lehet megvédeni, nem lehet, ennek ellentmond a mi történetünk.

Ime, t. képviselőház, én ezeket szükségesnek tartottam elmondani a katonai szaktekintélyekkel szemben is, és e tekintetben kijelentem, hogy ez irányban a kérdést kész vagyok felvenni bármi téren, az irodalomban vagy akárhol, tessék ezeket a dolgokat, a miket én elmondtam, megczáfolni, én kész vagyok a vitát bármely téren felvenni, *(Helyeslés és éljenzés a baloldalon.)* mert mi nem türhetjük azt, hogy Bécsből a katonai tekintély, a katonai auktoritás czime és nagy csizmája alatt világgá hirdessék, hogy a monarchiát csak ezzel a hadsereggel és csak ilyen hadrendszerrel lehet megvédelmezni.

Ezt mi nem türhetjük, mert ez nem áll, ennek igenis ellentmond a mai egész hadtudomány, a mai stratégia, de a mai szövetséges politikának összes ereje, összes értéke is. Hiszen e nélkül, t. képviselőház, szövetségek nem is volnának létesithetők. Ha ez állana, akkor az a német vagy olasz szövetség nevetséges dolog volna, mert hiszen a hadseregek szövetsége akkor semmit sem érne. Tehát az áll, a mit én mondottam határozati javaslatomban, az t. i. hogy sem a modern hadi taktika vagy stratégia, sem a modern haditudománynak feltételei és kellékei nem igénylik azt, hogy Magyarország és Ausztria hadserege egységes nyelvvel, egységes jelvénynyel, egységes czimerrel birjon. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* A katona uraknak ez az állitása tehát egyszerüen egy politikai okoskodás.

De, t. képviselőház, maga a magyar törvény is nevetségessé teszi — hogy igy fejezzem ki magamat — ezt az állitást. A honvédségről alkotott törvény negyedik szakasza azt mondja, hogy háboruban az összes honvédség főparancsnokságával együtt a fővezérnek van alárendelve, a ki azt a körülmények igénylete szerint magasabb rendü külön hadtestekben és vagy külön, vagy a hadsereg csapataival együtt használja.

Hát akkor, t. képviselőház, a mi honvédségünk egy füstbe ment semmi, azt háboruban használni nem lehet, mert hiszen Jekelfalussy altábornagy ur, mint valami rémet meséli, hogy a midőn mozgósitanak, és a midőn első sorba kell állitani a hadtesteket, hogyan mozgósitsanak, ha az egyes csapattestek külön vezényleti és vezérleti nyelvvel birnak? Hát akkor az egész honvédtörvény egy nevetséges, egy értéktelen valami, akkor mi erre a honvédségre egy krajczárt is hasztalan áldozunk, ha áll a katona uraknak emlitett dogmája. De szerencsére nem áll. Hiába, ők politizálnak, *(Ugy van! Ugy van! a baloldalon.)* nem katonai szakbeszéd az, a melyet ők tartanak, hanem politizálás, a magyar közjog, a magyar alkotmány ellen, ők ignorálják Magyarország alkotmányát és az ellen működnek, nehogy a többség kebelében felébredjen az a gondolat, hogy Magyarország önállósága csak ugy menthető meg, Magyarország biztonsága csak ugy létesithető, ha saját jelvényével és nyelvével biró hadserege van. Hogy erre a tudatra ne merészeljenek jönni, előállanak mint szaktekintélyek, mint magasrangu

Digitized by Google

katonák s azt mondják, hogy akkor pedig vége Magyarországnak, mert Magyarországot Magyarországon kivül megvédelmezni nem lehet, Magyarországot csak egységes német vezényleti és vezérleti nyelvvel biró hadsereggel lehet biztositani és fentartani.

Ezt akartam kimutatni és ismétlem, hogy a katona uraknak ezen felfogása beleütközik a modern haditudományba, taktikába és sztratégiába. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)* A haditudományokra, stratégiai fejtegetésekre hivatkozva mutattam ki, hogy ezek meg nem állhatnak és ezt kimutatva, gondolom, joggal kérhetem határozati javaslatom elfogadását. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélsőbaloldalon.)*

Elnök: A zárszó joga Hellebronth Géza képviselő urat illeti!

Hellebronth Géza: T. ház! A legnagyobb figyelemmel hallgattam végig az igen t. honvédelmi miniszter urnak az imént elmondott beszédét és őszintén megvallom, hogy az reám meglehetősen kedvező benyomást tett, nemcsak tárgyilagos tartalmánál, hanem különösen azon parlamentáris és udvarias modornál fogva, a melyet ő kegyes volt beszéde végéig megtartani. Ezt annyival inkább ki kell emelnem, mert hiszen az utóbbi időben épen nem voltunk szokva onnan a miniszteri székekből ezen udvariasságokhoz, különösen épen az igen t. kormányelnök ur kegyeskedik a maga beszédeiben mindenkor nem épen válogatott szavakkal takarni el argumentumai hiányait. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Annál kellemesebben lepett meg tehát az, hogy a t. szakminiszter ur nem követi főnökének példáját, de azért, bocsánatot kérek, mégis kénytelen vagyok a t. miniszter urnak néhány kijelentésére reflektálni, annál is inkább, mert épen én voltam az, a ki egy pár kifejezésére közbeszólással is bátorkodtam élni és igy kötelességem azokat ez alkalommal meg is magyarázni.

A t. honvédelmi miniszter ur mint egy nagy vivmányt és nagy nemzeti engedményt állitja fel és tünteti elénk azon törvényjavaslatot, a melyet a napokban bemutatni szives volt, és a melyben a nemzettől 240 vagy 250 alapitványi hely megszavazása kéretik a katonai tanintézetek számára. Én igenis lelkemnek legbensőbb örömével fogadnám ezen törvényjavaslatot, ha meg volna nekünk az, a mi megvan ezen a világon minden nemzetnek, csak nekünk nincsen meg: az önálló hadsereg. *(Igaz! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* Hogyha azok az alapitványi helyek a magyar nemzettől a magyar hadsereg részére kéretnének, arra nagyon szivesen és örömmel szavaznám meg azokat, igy azonban nagyon jogosult volt azon közbeszólásom, a midőn a multakon és a tapasztaltakon okulva, azt mondtam, hogy ennek eredménye az lesz, hogy magyar pénzen osztrák szellemü tiszteket fogunk nevelni és még az a veszteség is fog belőle származni, hogy a különben születésénél fogva jóérzelmü magyar fiu ott abban a szellemben meg fog romlani és a nemzetre nézve el fog veszni. Appellál a t. honvédelmi miniszter ur a mi hazafiságunkra, a magyar haza iránti szeretetre, de hiszen ezt a mi küzdelmünket épen ez a hazafiság, épen a magyar haza iránti lángoló szeretet eredményezi, ugyanaz a hazaszeretet, a mely a nemzet mártirjait a multban máglyára, vagy vérpadra vitte, ugyanaz, a mely Rákóczi katonáit vezette, a mely az 1848-iki dicső forradalmat eredményezte, ugyanaz a hazafiság lelkesiti a mi szivünket is, csak az eszközök mások, a melyekkel mi harczolunk. Legyen meggyőződve a honvédelmi miniszter ur, hogy ez a hazafiság megvan bennünk, de nincs meg és nem is lesz, de nem is kivánható, hogy meglegyen bennünk az a bizonyos hazafiság és hazaszeretet az összbirodalom iránt, *(Ugy van! Ugy van! a szélsőbaloldalon.)* mert ez iránt mi ugyan sohasem fogunk sem szeretettel, sem tisztelő rajongással viseltetni. *(Ugy van! a szélsőbaloldalon.)*

A t. honvédelmi miniszter ur szemünkre veti és mintegy ránk akarja háritani az odiumot a póttartalékosok behivása miatt. Ezt már az ellenzéki padokról többször visszautasitották. Visszautasitom én is és még csak annyit mondok, hogy legyen meggyőződve a t. honvédelmi miniszter ur, hogy sem ez a párt, sem e párt tagjai közül senki egyetlen póttartalékost be nem hivott, hanem behivta azokat a hadügyi kormány, behivta pedig nem szükségből, mert azt nem tudnák nekem bebizonyitani arról az oldalról, hogy akkor, a mikor 314.000 katonánk van a békelétszámban, a mikor háboru sem ujévkor nem fenyegetett, sem most nem fenyeget, ugyanakkor 14.000 embert nem tud nélkülözni a hadügyi kormány, hanem behivta a hadügyi kormány a póttartalékosokat csak azért, hogy boszut álljon a mi hazafias küzdelmünkért. *(Ugy van! balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Ez gyenge argumentum!)*

Egy igéretet is volt szives tenni a t. honvédelmi miniszter ur nekünk, illetőleg a nemzetnek, midőn azt mondja, hogy a mikor az ujonczok be fognak rukkolni, akkor a hadügyi kormány a visszatartott katonákat haza fogja bocsátani. Ez nem ajándék, ez nem kegy, hanem törvényen alapuló kötelessége a hadügyi kormánynak és azért ne kivánjon semmi különös elismerést és semmi különös ovácziót. *(Ugy van! balfelől.)*

Nagyon sötét szinekkel festi a honvédelmi miniszter ur azoknak a családos embereknek a helyzetét, a kik mint póttartalékosok behivattak a hadseregbe és rémképet fest a jövőről, a mely szerint, ha ez a harcz egyhamar meg nem szünik, körülbelül 160.000 egyén édekéről van szó. Nemcsak megengedem, hanem el is ismerem azt, hogy ez sulyos argumentum, nagyon fontos és megszivlelendő a háznak minden tagja által; de egyet elfelejtett a t. honvédelmi miniszter ur, a mennyiben nem szólt 20 millió

Digitized by Google

embernek érdekéről, nem szólt az egész magyar nemzetnek érdekéről. Hát midőn az egész nemzet jövőjéről, létfentartásáról, nyelvéről van szó, akkor a honvédelmi miniszter ur sötét szinekkel festi állitólag 160.000 embernek jövőjét. Áldozat nélkül, t. ház, ez a nemzet még nem vivott ki soha semmit. Én tehát nem ennek a 160.000 egyénnek állitólagos érdekét tekintem, hanem tekintem mindenkor az egész magyar nemzetnek az érdekét. *(Helyeslés balfelől.)*

Azzal a sötét képpel szemben, a melyet a t. honvédelmi miniszter ur festett, mely állitólag az obstrukczió eredménye lesz, tessék a képnek a fényesebb oldalára is tekinteni. Tessék azt tekinteni, hogyha a t. honvédelmi miniszter ur és a miniszterelnök ur nem ellenezték volna a nemzetnek természetadta jogos kivánságát, hanem azt mondta volna, hogy azt teljesiteni fogja, nyelve érvényesittetni fog, akkor milyen lett volna ennek a képnek a fényes oldala? Erről már nem beszélt a t. miniszter ur.

Már most áttérek határozati javaslatomnak indokolására. Több mint egy éve folyik itt e házban a vita, hol szenvedélyesebben, hol csendesebb mederben a katonai kérdésekről. Csúcspontját képezik e kérdéseknek az u. n. nemzeti aspirácziók, nemzeti követelések, góczpontját pedig képezi a nemzet természetadta jogának érvényesülése iránti az a követelés, hogy t. i. nyelve az államéletnek minden terén, tehát a hadsereg terén is érvényesüljön, vagyis, röviden kifejezve, legyen magyar vezényleti és szolgálati nyelv.

E kérdések fontosságát átérezte az egész nemzet közvéleménye. Behatoltak nemcsak a palotákba, de a legkisebb falu kunyhóiba is, ugyannyira, hogy utat törtek maguknak még a Ferencz József-téri, egyébként eléggé hermeticze elzárt Lloyd-klub termeibe is ugy, hogy az sem zárkózhatott el attól, hogy legalább tárgyalja e kérdéseket és ezért megalakitotta a maga kebelében az u. n. kigondoló bizottságot. Ez a 9-es bizottság megcsinálta az u. n. katonai programmot. Elég sovány volt biz az nekünk, de mégis volt valami nemzeti máza, a melyet azután a t. kormányelnök ur jónak látott alaposan lerántani, hogy azután a programmot a bécsi udvari politika szája ize szerint átgyurva készitse el és tálalja fel programmbeszédében.

Nagyon természetes, hogy ha már a 9-es bizottság által felállitott katonai programm sem elégitette ki a nemzetet, annál kevésbbé elégithette ki az az átvedlett programm, a melyet a kormányelnök ur beterjesztett. Természetes tehát, hogy az ellenzék, különösen pedig annak az a része, a mely kitartó és hű maradt nemcsak a népnek tett igéreteihez, de lelkiismereti kötelességéhez, ezt a harczot folytatja ma is a kormányelnök ur nemzetellenes politikájával szemben. Belevitte az ellenzék e küzdelembe legjobb tudását, akaraterejét, szivósságát és nem érte be egyedül a kormányelnök ur és az őt támogató párt programmjával, hanem kötelességéhez hiven iparkodott minden oly kérdést előtérbe helyezni, a mely e katonai kérdésnek egy-egy fontos és üdvös oldalát volt hivatva tárgyalni. Határozati javaslatokat adott tehát be az ellenzék majdnem minden szónoka, hogy e határozati javaslatokban megvilágittassék e katonai kérdésnek minden oldala, és ut és mód nyujtassék arra nézve, hogy a nemzet követelései legalább néhány lépéssel előbbrevitetvén, megközelittessék a nemzet legszentebb óhajának, legnemesebb kivánságának teljesülése, hogy az önálló hadsereg létesüljön. Azt hiszem, hogy ebben a házban bajosan tudná valaki hirtelenében megmondani, hogy e hosszu vita folyamán, egy esztendő alatt, tulajdonképen hány határozati javaslat adatott be, és mégis bár e határozati javaslatok mind üdvös és hasznos czélok megvalósitása végett adattak be, fájdalom, mindegyiket egy és ugyanazon sors éri, egynek kivételével, hogy a kormány által nem támogatva, illetőleg a kormányelnök ur kezdeményezése folytán a túloldal egyszerüen elveti őket. Csak egyet méltóztatott elfogadni, a melyet Holló Lajos t. képviselőtársam nyujtott be, a miből világra szóló veszedelem, kanapé-pör támadt, pedig tulajdonképen azok az elvek, a melyek abban le vannak fektetve, és a melyeket a ház határozattá emelt, preczize és minden kétséget kizárólag benne foglaltattak a királyi esküvel szentesitett törvényekben.

Mi lehetett annak oka, hogy e határozati javaslatokat a t. többség unisono mind elvetette?

(Az elnöki széket Perczel Dezső elnök foglalja el.)

Engedelmet kérek, erről az oldalról már nem lehet semmi hasznosat, üdvöset fölhozni, csak azért, mert az ellenzéki padokról jő? Avagy a t. túloldal kisajátitott minden hazafiságot, a mint kisajátitotta a tudományt, az észt, a jóakaratot és monopóliumot csinál belőle? Nem ez annak oka, hanem az, hogy ezek a javaslatok mind oda czéloztak, hogy a nemzeti akaratot egy-egy lépéssel közelebb vigyék a megvalósuláshoz és épen azért vettettek el a többség által, mert ezt nem engedte meg önöknek Bécsből a hadügyi kormány és önök a túlhajtott oportunizmus, a túlhajtott lojalitás és a kormányképesség magasztos elve végett mindig alárendelik jobb meggyőződésüket és hűséges zászlóvivőiül szegődnek a bécsi önkényuralomnak. Azért dobták el a határozati javaslatokat, mert önök fáznak és félnek minden oly kérdés megoldásától, a mely a nemzetet előbbre vinné, a mely az államfentartó elemet: a magyart erősitené, a mely az állam függetlenségét legalább a jövőben megteremthetné és alapul szolgálhatna egy erős és független magyar állam kiépitésére. Mivel ezen czélok mind ellentétben állanak a bécsi önkényuralom elvei-

Digitized by Google

vel, tehát önök ennek szolgálatába szegődve, amazokat mindig eldobják.

Látva és ismerve a t. túloldal idegenkedését minden nemzeti aspiráczió iránt, bátor voltam az általános vita alkalmával mondott beszédem után egy oly határozati javaslatot betrejeszteni, a mely semmiféle obstrukcziós szinezettel nem bir, a mely hivatva van egy önmagát túlélt és semmivel sem indokolható régi czopfnak ez alkalommal végét vetni. Nincs annak semmiféle nemzeti köpönyege, nem tartalmaz az semmit, a mi politikai, katonai programm volna, hanem oly czélokat szolgál, a melyek a nép legszegényebb rétegeit minden párt- és felekezeti különbség nélkül legközelebbről érdeklik. Erre nem lehet ráfogni, hogy nemzeti követelés, hogy megingatja a hadsereg szellemét, szervezetét, a dinasztia hatalmát és a nagyhatalmi állást, hanem magán hordja az igazság, a méltányosság, a józan ész és az okosság argumentumait. Ezt a czélt véltem szolgálni és miután a lehetőség most sem szünt meg, hogy a t. ház kegyesen elfogadja, tisztelettel kérem a t. házat, hogy törvényadta jogomnál fogva a zárszó jogával élve, méltóztassék megengedni, hogy ezt a határozati javaslatot még egyszer megindokolhassam, kérve a t. házat, hogy azt nemcsak meghallgatni, hanem jóakaratuan megszivlelni is kegyeskedjék.

Határozati javaslatomnak lényege az, hogy a véderőről szóló 1889: VI. t.-cz. 50. §-a töröltessék és ezzel egyidejüleg töröltessék a házassági jogról szóló 1894: XXXI. t.-cz. 26. §-a, a mely igy szól: »Tilos a házasságkötés a véderőtörvény értelmében szükséges nősülési engedély nélkül.« Határozati javaslatom azt czélozza, hogy ez a tiltó akadály a törvénykönyvből töröltessék.

Ezt a kérdést nem pártpolitikai, nem hatalmi szempontból kell megvizsgálni, ez attól teljesen független, ez azzal semmiféle összefüggésben, kontaktusban nincsen, hanem ez igenis érdekli a legszegényebb néposztályt minden párt-, osztály- vagy felekezeti különbség nélkül és megoldható még a mostani nehéz és sulyos politikai viszonyok mellett is a nélkül, hogy akár a 67-diki kiegyezésen, akár a hadseregnek szellemén, akár annak a hadseregnek szervezetén a legcsekélyebb változtatást vagy ujitást kellene is eszközölni.

A polgári házasságról szóló törvényt magyarázó jegyzetekkel dr. Imling Konrád, a királyi Curia nagytehetségü birája látta el. Ez a tudós biró a tiltó akadályokról szószerint a következőket irja *(olvassa)*: »A tiltó akadályok bizonyos érdekek oltalmára vannak felállitva, a melyek elég fontosak arra, hogy a házasságkötést meg nem engedhetővé tegyék, de még sem oly lényegesek, hogy az akadály ellenére megkötött házasság további fennállását a törvény meg nem engedhetné.« A tiltó házassági akadályok tehát bizonyos érdekek megóvása végett alkottattak és vétettek fel a törvénybe. Én igen sokat gondolkoztam azon, hogy miféle érdekek lehetnek azok, a melyek miatt ez a tiltó akadály a törvénykönyvbe bejött, mert én részemről kétféle érdeket képzelek, a mely megfontolandó a törvényhozó által: első sorban az állam érdekét, másod sorban pedig az egyéni érdeket. Őszintén megvallom, hogy nem tudtam megtalálni sem a a közérdek, sem pedig a magánérdek szempontjából ennek a tiltó akadálynak a mai viszonyok mellett az okát. Hiszen az államnak semmi körülmények között sem lehet érdeke a törvényes házasságok korlátozása, akadályozása, ellenkezőleg inkább az lehet érdeke, hogy minden épkézláb ember, ha fizikailag fejlett, törvényes házasságot kössön, hogy igy az egyedek száma, a mely az államot, a társadalmot alkotja, minél nagyobbra emeltessék.

Tagadhatatlan tény, hogy egy nemzetnek ereje elsősorban az egyedek nagy számától függ és csak másodsorban függhet ezen egyedeknek szellemi müveltségétől és testi fejlettségétől, mert ugy a szellemi müveltséghez, mint a testi fejlettséghez először maga a fizikai médium kell. Hiszen az állam nem egy alkalmi, hogy azt ne mondjam, ad hoc alakult társaság, hanem annak a jövőben is fenn kell állania, fejlődnie és virágoznia. Már most egy nemzetnek jövőjét mi biztositja jobban, mint a népnek szaporodása, a népnek fenmaradása, tehát az egyedeknek minél nagyobb elterjedése és minél nagyobb szaporodása? Egy kevés számból álló nép soha sem biztosithatja ugy nemcsak fenmaradását, de állami intézményeit, nemzeti szokásait, nemzeti kulturáját, mint egy erős, számban is sok millióból álló hatalmas nép.

Az a kis nép, az a pár millióból álló nép bizony valóságosan csak néptörzs, a mely minden pillanatban ki van annak téve, hogy egy másik hatalmasabb, esetleg jobb felszivó tulajdonsággal biró nép által önmagába felszivassék, vagyis ezáltal végkép megsemmisittessék, mig ellenben az egyedeknek nagy száma, egy sok millióból álló nép az ő nemzeti intézményeinek, az ő nemzeti akaratának, az ő nemzeti hagyományainak, alkotmányának, történelmének, szokásainak, egyszóval mindennek sulyt, erőt, hatalmat és tekintélyt is kölcsönöz. Elég példa erre maga Oroszország. Mi teszi az orosz hatalmat világhatalommá? félelmetes nagyhatalommá? Semmi esetre sem kulturája, hiszen e tekintetben Európa nyugoti kulturnépeivel nemcsak hogy ki nem állja a versenyt, sőt a legutolsó helyen áll. Nem lehet alapja az egyénnek testi fejlettsége sem, mert a mint a t. honvédelmi miniszter ur is be fogja ismerni, az orosz kozák semmivel sincsen sem testileg, sem szellemileg jobban kifejlődve, mint pl. a magyar huszár.

Megvan azonban az orosz birodalomnak a hatalma az egyedek óriási nagy számában, tengersokaságában, a mely sulyt, hatalmat és tekintélyt kölcsönöz az autokrata czár hatalmának. Érteném, t. ház, a közérdeket, az állam ér-

Digitized by Google

dekét, hogy ha a megnősült katonáknak a törvény vagy a katonai szabályzat valami különösebb kedvezményt biztositana, ha pl. azt mondaná a törvény, hogy a feleséges katonát fegyvergyakorlatra behivni nem szabad, hogy a családos, gyermekekkel megáldott katonát, mondjuk az ország határán túl, vagy egyáltalában háboruba vinni nem szabad, vagy ha a szolgálat tartama alatt valami különös kedvezményben részesülne. De épen ez nincsen meg, mert semmiféle különbséget vagy kivételt a törvény nem állapit meg és nem is enged a családos katonának többet, mint a mennyivel bir a nem családos, a nőtlen katona, mert maga a törvény világosan azt mondja *(olvassa)*: »a kivételes nősülési engedély a védkötelezettség teljesitése tekintetében kedvezményt nem állapit meg.«

Ez oly világosan szól, hogy itt semmiféle különös kedvezmény annak a katonának, ha nős vagy nem nős, nem adatik. Fegyvergyakorlatra behivják, háboruba elviszik, akár van felesége, akár vannak gyermekei, akár nincsenek. A szolgálatban sem részesül semmiféle megkülönböztetésben. Láttuk, t. ház, Bosznia elfoglalása alkalmával, hogy akkor behivták még azokat a tartalékosokat is a mozgósitott ezredekhez, a kik az utólsó évüket szolgálták a közös hadseregnél, a kiknek tehát már egy pár hónap mulva a honvédséghez kellett átmenniök, tehát tizedik évüket szolgálták, mert az állam érdeke azt ugy kivánta és nem csináltak semmiféle kivételt, nem adtak semmi különösebb kedvezményeket azért, hogy ezeknek a szegény embereknek akkor feleségeik, családjaik és gyermekeik is voltak. E tekintetben tehát az állami érdeket, a közérdeket kimagyarázni egyáltalában nem lehet, mert az állam épen olyan szabadon rendelkezik a feleséges, a családos katonák, mint a nőtlen ujonczok vagy legények felett.

Azt mondhatná valaki, hogy az egyedül álló, vagyis a nőtlen katona — és épen ez az, a mit az igen t. honvédelmi miniszter urnak leszek bátor szives figyelmébe ajánlani — vitézebb, bátrabb, életét a hazáért könnyebben feláldozni kész, mint a nős, családos katona. És itt van, ebben rejlik az állam érdeke és azért tiltja vagy nehezíti meg az állam a házasságkötést, mert neki érdeke, hogy bátor, elszánt, minden körülmények között halált megvető katonája legyen, az tehát természetesen elsőrendü állami érdek.

Én ezzel az állitással szemben azt vagyok bátor mondani az igen t. honvédelmi miniszter urnak, hogy ez nem egészen igy van. Sokkal nagyobb vitézséggel, sokkal nagyobb bátorsággal, de sokkal nagyobb elkeseredettséggel és elszántsággal védi a hazáját az a katona, a ki ugyanakkor egyszersmind védi azokat, a kit az élet legszentebb kötelékei kötöttek hozzá. Igen nagy erkölcsi erő van abban, t. ház és t. honvédelmi miniszter ur, hogyha a katona érzi és tudja, hogy akkor, a midőn hazáját, királyát, alkotmányát vagy szabadságát védi, ugyanakkor védi azokat is, a kiket a legszentebb érzelem, a szeretet érzelme, kapcsol hozzá, védi az egész életre vele egyesült feleségét és azokat, a kiknek ő életet adott, gyermekeit. Épen azért koczkáztatom azt az állitást, hogy a hadseregnek nemhogy hátrányára nem válik, hanem előnyére szolgál az, ha minél több a családos katona.

Látom, hogy a t. miniszter ur ezt a merész állitásomat nem igen fogadja el, azért leszek bátor ezt röviden még jobban indokolni. Hát mihez ragaszkodik ezen a földön az ember legjobban? Első sorban feleségéhez, gyermekeihez, hozzátartozóihoz. Az embernek ezt a vele született nemes tulajdonságát nem irthatja ki semmiféle tudomány, semmiféle szocziálizmus, anarchizmus, vagy nihilizmus. Ez a vele született tulajdonság kiséri az embert életén keresztül, ez rugója minden cselekedetének, minden óhajtásának, minden szenvedélyének, ez képezi alapját legtermészetesebb lét- és fajfentartási ösztönének. Ha valaki megfigyel egy halálra itélt gonosztevőt, azt tapasztalja, hogy abban az elfásult, minden emberi érzésből kivetkezett emberben is felébred lelkiismeretének utolsó paránya, megrendül, sőt megháborodik elméje, mikor az utolsó pillanatban megjelenik a siralomházban kis gyermekével karján felesége. Magam is tapasztaltam, hogy nem az a gondolat őrjitette meg azt az embert, hogy önmagát az akasztófára juttatta, hanem az, hogy büne folytán ártatlan feleségét, gyermekét a gyalázatba, az emberek megvetésébe sodorta. Ha ilyen erkölcstelen, teljesen elzüllött gonosztevők is ilyen érzelemmel ragaszkodnak családjukhoz, mily ragaszkodással kell, hogy viseltessenek becsületesen gondolkodó családapák hozzátartozóikhoz? Mennyire kell érezniök szeretteik megvédelmezésének kötelezettségét a nős katonáknak, mennyire iparkodnak ennek megfeleni ezek, a kik azon vannak, hogy az őket ért támadásokat, ha meg nem előzhették, legalább megtorolják. Már a prehisztórikus korban, a kőkorszakban agyonütötte az ember a medvét, hogy elfoglalhassa annak barlangját családja részére, a melyet aztán kövekkel, növénynyel rakott körül, hogy az erdők vadainak, sőt legnagyobb ellenségeinek: embertársainak támadásai elől megvédelmezhesse hozzátartozóit. A modern ember társaságban él, államot alkot, hadsereget tart fenn, hogy megvédje hazáját, szabadságát, királyát, de elsősorban: családját! Mily óriási erkölcsi erő van abban, hogy ha a hadsereg minden tagja át van hatva attól a tudattól, hogy akkor, a mikor hazáját védi, védi egyszersmind családját is! Ez — azt hiszem, önök is igy gondolkoznak — oly óriási erő, a mely alkalmasabb annál a hazafiságnál is, a mely, fájdalom, az emberek ezreinél már nincsenek meg, mert sokaknál ma haza, alkotmány, szabadság csakngyan másodrendü fogalmakká váltak.

Digitized by Google

De a család fogalma, a feleség, a gyermekek soha, a mig ember lesz a föld hátán, másodrendü, elvont fogalommá nem válik, ez mindig kész lesz a férfit harczba szólitani és mindig lelkesedést fog önteni a férfi szivébe és erőt karjaiba. Ha tehát ilyen tagokból áll az a hadsereg, ez nem válhatik annak semmiesetre sem hátrányára, hanem inkább előnyére. És a mellett még ez az a természeti erő, a mely a lelkesedésen kivül azt a sulyos és nehéz szolgálatot elviselhetővé is teszi, a mely megadja a szülőknek azt a vigasztalást, hogy gyermekeiknek e nemes érdekek miatt kell nehéz szolgálatukat teljesiteni.

De talán azt mondhatná valaki, hogy a nőtlen katona könnyebben fegyelmezhető és hogy ebben rejlik az állami közérdek. Én ennek ellenében is bátor vagyok azt állitani, hogy ez nem igaz. Sokkal fegyelemtartóbb, sokkal engedelmesebb a családos katona, mert hiszen mindig él benne az a tudat, hogy esetleg hibái által nemcsak önmagának szerez bajt, hanem bajba keveri családját is. Az igen t. honvédelmi miniszter ur egész életén át katona volt, ismerheti és ismeri is a katonaélet minden vonatkozását. Én azt hiszem, igazat fog adni nekem, ha azt állitom, hogy azok közt a katonák közt mindig azok voltak a legengedelmesebbek, legtörvénytisztelőbbek, legpéldásabbak és legrendesebbek, a kiknek otthon feleségük, gyermekük volt. Nagyon sok esetet mondhatnék, de ez nem szükséges, hanem azért kettőt elmondok a t. ház kegyes engedelmével, a melyeket én magam személyesen hallottam.

Az egyik egyszerü földmivesfiu volt. Annál az ezrednél, a melynél szolgált, volt egy hadnagy ur, a ki, magyar nem lévén, — nem tudom, osztrák szellemü katonai intézetben nevelkedett-e vagy talán Csaszlau környékén látta-e meg a napvilágot — elég az hozzá, hogy azok közé a ma is szép számmal lévő tiszturak közé tartozott, a kik, kivetkőzve minden emberi érzésből, örömüket és boldogságukat abban találják, ha azt a kényükre-kedvükre bizott magyar fiut minden néven nevezendő módon gyalázzák. Ilyen volt ez a t. hadnagy ur is azzal a magyar fiuval szemben. Azt mondotta az a szegény fiu: uram, sokszor voltam azon a ponton, hogy leszámolok az élettel, leszámolok mindennel és leszurom azt a gyalázó kutyát, de az utolsó pillanatban mindig eszembe jutott, hogy otthon feleségem, gyermekem van, és azokat bajba, veszedelembe, szégyenbe keverem; ez megállitotta a karomat és türtem tovább a gyalázatos vexaturát.

A másik eset egy intelligens gazdatiszttel történt; utolsó gyakorlatára vonult be és mivel mint önkéntes semmiféle sarzsit sem szerzett, közlegénynek kellett berukkolni. Ruhája elromlott és mivel megtelt, nagy emberé lett, a magazinban nem találtak rávaló ruhát. Ezért tehát egyszerü fehér nyári nadrágjában vonult ki. Meglátta a hadnagy ur a nem előirásos öltözetet, rettenetes haragra gyult és kijelentette neki: »Talán azt hiszi, hogy mert maga nagyságos« ur, majd itt is ugy fogunk vele bánni! Takarodjék azonnal a magazinba és vegyen magára kék nadrágot! A szegény embernek el kellett menni, de mivel egy sem volt rávaló, ki kellett hasogatni a nadrágját és ilyen kihasogatott holmival kellett neki ujra a század előtt megjelenni. Nem is kellett több az ügyeletes hadnagynak, ott sétáltatta le és föl a legénység előtt, gyalázta, hogy milyen fess katona, hogy haza mehet ilyen állapotban. Természetesen a legénység ennek a gunyolódásnak örvendett és kaczagott hozzá. Azzal fejezte be az a fiatal gazdatiszt az ő élményeinek elmondását: »Barátom, már csaknem önkivületi állapotba jutottam, a kezem már a bajonethez nyult, hogy leszurjam azt a gyalázó kutyát, de ekkor eszembe jutott, hogy otthon van a feleséged és gyermeked, leesett a kezem és türtem tovább. De ha nem lettem volna családos ember, leszámoltam volna az élettel, mindennel, nem bántam volna, történjék bármi és leszurtam volna.«

Annak a krasznahorkai nagyasszonynak, annak a Serényi Zsófiának története hányszor ismétlődhetett meg az emberek érzelmi világában! Meg kell még itt jegyeznem, t. ház, hogy az a szeretetteljes, csaknem szétszakithatlan kapocs azonban, legtöbbnyire, sőt csaknem kizárólag csakis a törvényes házassági kapcsolat keretén belül szokott fennállani. Mert hiszen a tapasztalásból tudjuk, hogy az u. n. vadházasságoknál, azoknál a konkubinátusoknál bizony ez nem igen van meg, s különösen nincs meg azoknál a gyermekek iránti szeretet. Hiszen azok a szerencsétlenek legtöbbször nélkülözik a szülői ápolást és szeretetet és sorsuk az, hogy vagy lelenczházakba kerülnek, a mi rájuk nézve még a legnagyobb boldogság, vagy pedig az angyalcsinálók műhelyében végzik szomoru életüket.

Már most, engedelmet kérek, ezen áldatlan állapotok fentartása és előidézése az államnak érdeke-e? Nem lehet állami érdek. Igenis, állami érdek az, hogy lehetőleg elősegitsék a törvényes házasságoknak a megkötését. Már pedig a statisztika igazolja, hogy ezeknek a vadházasságoknak kilenczven százaléka ilyen tiltó akadály fentartása miatt áll elő. Mert hiszen méltóztassanak magukat beleképzelni annak a szegény embernek a helyébe. Hogyan jönnek létre ezek a vadházasságok? Kérem, a fiu felnő, eléri a fizikai fejlettség korát és vagyoni vagy más okoknál fogva meg akar nősülni, bejelenti az apjának. Az apa szegény ember, azt mondja: »Fiam nekem nincs annyi pénzem, hogy az engedélyt meg tudjam neked szerezni, várjál addig, a mig vagy túlesel a sorozáson, vagy kiszolgálod katonai kötelezettségedet. Igen, de a fiu mindig sürgetőbben lép fel, lehet, hogy attól fél, hogy addig, a mig visszajön, más viszi

Digitized by Google

el a szive választottját. A szegény ember nem tud kitérni ezen kivánságok elől, s utoljára is azt mondja: »Fiam, nincs pénzem, hogy az engedélyt is meg tudjam szerezni, ha olyan nagyon szeretitek egymást, hozd haza és ellakjuk a lagzit.« *(Derültség.)* Mi ennek a következménye? Az, hogy megtörténik az asszony hazahozatala, de mivel nincs pénz a különleges engedély megszerzésére, beáll a vadházasság. Ez most még csak szórványosan fordul elő, de ki áll jót érte, hogy nem fog-e ez jobban elharapózni és ki fog jótállani azért, hova fog sülyedni a nép erkölcsisége, ha ez általánossá fog válni, micsoda szerencsétlen következmények származhatnak ebből! Megtörténhetik azután az is, hogy, ha azután az a legény hazajön a katonaságtól és pénz vagy más okoknál fogva nem esküdhetnek meg, azt mondja: »Ha eddig megvoltunk együtt, ezután is meglehetünk.« Igy állandósitva lesz ez a szerencsétlen, áldatlan állapot. Hogy ez egy állam érdeke volna, azt velem elhitetni nem sikerül senkinek.

Ha tehát, t. ház, nem államérdekből áll fenn ez a tilalom, talán magánérdekből, az egyén érdekéből áll fenn? Ez meg épen nem lehetséges, mert, engedelmet kérek, itt az egyén csakugyan nem szorul az állam gondozására, az állam gondnokságára, mert hiszen az az egyén legjobban tudja, hogy az a házasság használ-e neki, előnyére válik-e, vagy nem; épen ellenkezőleg, sokszor az egyénnek legvitálisabb, legeminensebb érdekeivel van összefüggésben maga a tiltó akadály.

Lehetett értelme a tiltó akadály felállitásának akkor, a midőn 12 évi szolgálatra hivták be azt a katonát, és azt a 12 évi hosszu szolgálatot is az ország határain kivül, messze a külföldön kellett teljesitenie, a közlekedés rendkivüli nehézsége és költséges volta miatt pedig az egész 12 esztendő alatt sohasem érintkezhetett családjával; akkor természetes, hogy embertelenség lett volna azt a katonát családjától elszakitani. De ma már, a midőn háromévi katonai szolgálat, sőt nagyon valószinü, hogy rövidesen a kétévi szolgálat is behozatik, ma, a midőn azok az ezredek legtöbbnyire az ország határain belül vannak elhelyezve, ma, a midőn a közlekedés olyan olcsó és könnyü, és midőn a szolgálat is könnyebb, mert hiszen szabadságot kap az a katona, sokszor hazamehet, sátoros ünnepkor meglátogathatja családját, és ez is őt a kaszárnyában, mondom, t. képviselőház, ma már az ilyen tiltó akadály fentartása sem a magán, sem a közérdek szempontjából egyáltalában nem igazolható. Engedjen meg a t. miniszter ur, hogy ismételten hangsulyozzam: én eltörlendőnek tartom ezt a tiltó akadályt, először az igazság szempontjából, másodszor erkölcsiség szempontjából és harmadszor pénzügyi szempontból.

Az igazság szempontjából azért, mert hiszen aránylag kevés egyén miatt óriási nagy tömegre terjesztetik ki a tiltó akadály, a mennyiben besoroznak Magyarországon évenkint a közös hadsereghez 42.711 ujonczot, a honvédséghez 12.500 ujonczot, a mi három évet számitva a közös hadseregnél kitesz 128.133 ujonczot, két évet számitva a honvédségnél, kitesz 25.000 ujonczot, vagyis összesen 153.133-at, és e miatt az állam eltiltja nemcsak a hadköteles korban lévőket, hanem eltiltja még ezenfelül a megelőző korban, a 18—20 éves korban lévőket is a házasságkötéstől, ezeknek a száma pedig legalább is még egyszer annyit tesz, mint a tényleges katonáké, tehát 153.133 katona miatt 1,837.596 egyént tiltanak el a házasságkötéstől.

Nohát, engedelmet kérek t. képviselőház, ez nemcsak igazságtalanság, hanem valóságos bűn, valóságos merénylet az állam ellen akkor, a mikor épen a mult évi statisztika azt a szomoru adatot mutatja, hogy 6000 házassággal kevesebb köttetett és 15,000-rel kevesebb gyermek született, mint a megelőző évben. Ilyen viszonyok között az államnak törvénynyel megakadályozni a házasságkötést, valóságos merénylet önmaga ellen.

De fel kell még emlitenem. t. ház, azon esetleg felhozható ellenérvet is, hogy jó ez a tiltó akadály azért, mert megakadályozza a korai, fejletlenebb korban kötendő házasságokat, a mi azután a népnek elcsenevészesedését eredményezi.

Hát, engedelmet kérek, ez nem áll, mert először is nem is a fejletlen korban akadályozza meg a házasságokat, a mennyiben a 18—20 éves korban lévőknek tiltja meg a házasságot vagy gátolja azt; már pedig vagy ki van fejlődve akkor fizikailag az a fiu, vagy nincs; előbbi esetben nincs értelme az akadálynak, utóbbi esetben hiábavaló, mert ha ekkor nincs kifejlődve, nohát akkor 50 éves korában sem fog kifejlődni ebben az árnyékvilágban. De meg azután, t. képviselőház, tényleg nem is akadályozza, mert hiszen legtöbbnyire — nagyon helyesen — meg szokták adni a kivételes nősülési engedélyt; nagyon ritka az az eset, a mikor meg nem adják.

De hogy az elcsenevészesedés bekövetkezése egyáltalán nem áll, az én kerületemben is tudok egy élő példát. Az én kerületemnek igen sok községében divatozik az a szokás, hogy a legény 19—20 éves korában megházasodik. Ott a 20 éves legényre már ujjal mutogatnak a leányok a faluban és gunyolják, hogy vén legény. Ő természetesen folyamodik is a kivételes nősülési engedélyért és megházasodik, de én még sohasem hallottam a 60. gyalogezred vezetősége részéről azt a panaszt, hogy Heves vármegye valami nagyon csenevész, fizikailag fejletlen anyagot szolgáltatna a hadseregnek. Sőt ellenkezőleg, ugy látszik, annyira tetszenek a hadvezetőségnek és olyan jól megtermett legények azok, hogy elviszik a császár városába és ott mutogatják

Digitized by Google

idegen uralkodóknak is, mert hiszen épen az az ezred már évek hosszu sora óta Bécsben van és ott gyönyörködik benne Pitreich ur és a Práter előkelő közönsége. Már engedelmet kérek, ha ezek olyan csenevész fiuk volnának és csak ugy hálni járna beléjük a lélek, akkor nem mutogatnák őket ott a külföldi uraknak.

De eltörlendőnek tartom e tiltó akadályt még erkölcsi szempontból is, magának a hadsereg szolgálatának érdekében. Gondolom, méltóztatnak ismerni a katonai, a kaszárnyabeli életet. Bizony, fájdalom, el kell ismerni, hogy ott az erkölcs nem nagyon dühöng, az erkölcs törvényei ott bizony igen sokszor figyelmen kivül hagyatnak. Azt vagyok bátor kérdezni magától az igen t. miniszter urtól, hogy kik ott a legkicsapongóbbak és kik a legszolidabbak?

Bizonyára el fogja ismerni maga a t. miniszter ur is, hogy igenis a legszolidabbak és a legpéldásabb életüek a feleséges, családos, gyermekes katonák, és ez nagyon természetes is, mert abban a feleséges katonában él a remény, hogy ha ő jól viseli magát, és strófot nem kap, akkor legalább sátoros ünnepeken haza eresztik a családjához; tehát jól viseli magát, iparkodik megóvni az egészségét is és tartózkodik a katonai kórházak vendégszeretetétől is, hogy becsülettel és tisztességgel mehessen haza szeretteihez.

De eltörlendőnek tartom a tiltó akadályt pénzügyi szempontból is. A kérdésnek ezt az oldalát már az általános vita alkalmával elmondott beszédemben eléggé körvonaloztam, de nem győzöm eléggé ismételni, minő óriási anyagi teher ez épen a nép legszegényebb osztályára, arra a szegény paraszt osztályra nézve, mert hiszen méltóztatnak tudni, hogy az ifjuság 99%-ának házassága kivételes nősülési engedély utján történik. Annak az ezer meg ezer szülőnek hányszor kell a jegyzőhöz, a paphoz, az alispánhoz, a főispánhoz, a közigazgatási bizottsághoz, a miniszteriumhoz fordulnia; mennyit kell annak fizetnie orvosi bizonyitványért, családi értesitőért, községi bizonyitványért, kérvény megirásáért, esetleg sürgető kérvények megirásáért, ugy, hogy az a szegény ember sokszor annak a megházasitandó legényfiának a kedvéért odaadja egész évi keresményét is, hogy a házassági engedélyt megkaphassa. Hogy egy ilyen ma már önmagát túlélt, semmivel sem igazolható, csak óriási nagy terhet képező tiltó akadályt miért tart fenn az állam, ennek értelmét én egyáltalán nem tudom. De előnyös volna ezen akadály eltörlése még egy szempontból — már csak erre az egy szempontra kivánom szives figyelmüket nagyon röviden igénybe venni, *(Helyeslés jobbfelől.)* — és ez a közrendészeti szempont. Nagyon jól tudjuk, ismervén a magyar nép virtusait és a fiatalságban pezsgő tüzes vért, és a bünesetek statisztikája is igazolja azt a tapasztalati tényt, hogy a legtöbb kihágás, sőt a legtöbb sulyosabb beszámitás alá eső vétség és büneset inditó oka is a korcsmai duhajkodásban keresendő. Az a falubeli legénység vasárnap délután összegyül a korcsmában, először is egy kis pajzán czivódás, heczczelődés kezdődik, hanem a mikor azután egyik nek vagy másiknak a füle kezd melegedni, elhangzik a jelszó, hogy ki a legény a csárdában, előránt-ják a csizmaszár mellől a kést. Az eredmény azután az, hogy jól beverik egymásnak a fejét, az asszonynép sikoltozva szalad ki a korcsmából, a korcsmáros a kármentőbe menekül, nem hall semmit. A vége pedig belejátszik a törvényszék termébe és legtöbbször a törvény falai közé. Mert az tény, hogy azoknak a duhajkodó legényeknek 99%-a bizonyára nőtlen; mert a nős, feleséges ember, ha el is megy hébe-hóba a korcsmába egy liter borocskára, egy fél liter bort sem ivott meg, a mikor az asszony rákopogtat az ablakra és az ember a jó béke kedveért ott hagyja a korcsmát és hazamegy. Tessék elhinni, az a menyecske oly nagy hatalom, hogy még a legvitézebb Hári János urak is meghunyászkodnak előttük. Hát miért akadályozzuk ezeknek a házasságát. Mi érdeke van ebben a hadseregnek akkor, mikor a hadseregnek sem szellemére, sem egységére, sem belszervezetére ez semmi befolyással nincsen? Ez a régi középkorból fenmaradt czopf, semmi egyéb.

Azt hiszem, a t. háznak becses türelmét már eléggé vettem igénybe. *(Felkiáltások jobbfelől: Bizony eléggé!)* Ezt tudom. Mindannak daczára, hogy ilyen örömriadallal méltóztatnak fogadni beszédem befejezését, mégis arra kérem a t. házat, legyen szives határozati javaslatomat megszivlelni, és azt elfogadni. Ajánlom határozati javaslatomat. *(Helyeslés balfelől.)*

Lengyel Zoltán: A házszabályokhoz kérek szót!

Elnök: Lengyel Zoltán képviselő ur a házszabályokhoz kiván szólni.

Lengyel Zoltán: T. ház! A tegnapelőtti ülésben voltam bátor felszólalni, hogy a 225. §. alapján a mentelmi bizottsághoz utasitott ügyek a ház elé terjesztessenek és az itéletek végre is hajtassanak. A 255. szakasz azt mondja ki, hogy a mentelmi bizottság 24 óra alatt tartozik jelentést tenni; a másik része pedig azt mondja, hogy a mentelmi bizottság jelentését a ház közvetlenül tárgyalás alá veszi és a bizottság többségi, esetleg kisebbségi előadóját is meghallgatván, az előterjesztett javaslat fölött vita nélkül, egyszerü szavazással határoz. Szóval az áll a házszabályok szerint, hogy az ilyen itéletet a következő napon elő kell terjeszteni, és a jelentés értelmében azonnal még abban az ülésben a háznak határoznia is kell. Már most velem szemben ugyanezt az eljárást két izben követte a mentelmi bizottság, még pedig valósággal statáriális módon, mert még beszédem folyama alatt kézbesitették nekem a meghivót, és 24 óra alatt, a mint tegnapelőtt is mondtam, a legnagyobb örö-

Digitized by Google

mömre végre is hajtották az itéletet. Azonban annak daczára, hogy a mostani elnök ur volt annak idején a mentelmi bizottság elnöke, még 1903. évi julius 30-án, tehát ezelőtt nyolcz hónappal a mentelmi bizottságban ügyek tárgyaltattak, az itélet is meghozatott; a másik eset szeptember 10-én intéztetett el, a legutolsó pedig november 27-én, és mégis mindezek a dolgok a ház elé sem kerültek és a jelentések még be sem terjesztettek a szeptember 21-iki esetre vonatkozólag. Ráth Endre képviselőtársam esetére nézve a jelentés be van terjesztve, a 255. §. második részének megfelelőleg napirendre nem tüzetett, holott a határozatot azonnal meg kellett volna hozni. Hát ezennel bejelentem, hogy a mennyiben ez ügyek tárgyalása a házszabályok szerint meg nem történik a lehető legrövidebb idő alatt, mindennap meg fogom ezen követelésemet ismételni, *(Mozgás a jobboldalon.)* mert nem fogom engedni, hogy önök, t. képviselő urak és az elnökség is velem szemben alkalmazzák a házszabályt, hét képviselő társamra pedig rásüssék a bélyeget, hogy paktumot kötött az elnökséggel, és igy jó ellenzéki hirnevükön csorba essék.

Elnök: Az idő előrehaladván, javaslom, hogy a t. ház a tanácskozást most ne folytassa. A legközelebbi ülés idejére és napirendjére vonatkozólag javaslom, hogy a t. ház legközelebbi ülését holnap, szombaton délelőtt tiz órakor tartsa; napirendjére tüzze ki az 1903. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról szóló törvényjavaslat általános tárgyalásának folytatását, kapcsolatban a háromrendbeli jelentéssel, a melyek e törvényjavaslattal együtt tárgyalandók. *(Felkiáltások: Választások!)* Természetes, hogy, mivel az ülés elején a t. ház ma már elhatározta, hogy a holnapi ülés elején a választásokat fogja megejteni a bizottságokban beállott hézagok kitöltésére, és az uj ad hoc bizottság megválasztását, ez szintén a napirend tárgyát fogja képezni. A mennyiben a t. ház ehhez hozzájárul, ezt határozatképen kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 3 óra 15 perczkor.)

Digitized by Google

NÉVMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Perczel Dezső 379—382, 384—393.
Feilitzsch Arthur b. 378, 380, 381, 383, 387—389, 391—393.
Jakabffy Imre 378, 379, 381—386, 391.

Jegyzők:

Daróczy Aladár 378—389.
Dedovics György 378—383.
Hertelendy László 384—393.
Endrey Gyula 384—393.
Nyegre László 390—393.
Trubinyi János 378—383.

Előadók:

Belitska Béni
Draskóczy László igazolása 380.
Károlyi György gr. igazolása 380.
Katona Mór igazolása 380.
Sándor János igazolása 380.

Maróthy László
Lengyel Zoltán ment. ügye 382.

Münnich Aurél
Ujonczjutalék mennyiségének 1904. év végéig való fentartása 385.
Ujonczozás 1904-re 385.
Tiszti vizsgák eredménye 1902/3-ban 385.
Öngyilkos katonák 1902/3-ban 385.
Tiszti áthelyezések 1902/3-ban 385.

Szónokok:

Artim Mihály
1889 : VI. t.-cz. 33. §-a, interp. 234.

Bakonyi Samu
Minisztertanács tartása Bécsben 375.

Baross Jusztin
Beszéd másnapra halasztásának kérése 106.

Barta Ödön
Személyes ügy Sághy Gyulával 93.

Batthyány Tivadar gr.
Ujonczozás 1903-ra 273.

Bedőházy János
Ujonczozás 1903-ra 152.

Belitska Béni
Draskóczy László igazolása *(előadó)* 45.
Károlyi György gr. igazolása *(előadó)* 45.
Katona Mór igazolása *(előadó)* 45.
Sándor János igazolása *(előadó)* 45.
Beszéd másnapra halasztásának kérése 105.
Krajcsovics Ottó igazolása *(előadó)* 288.
Makfalvay Géza igazolása *(előadó)* 288.
Tellecsky Kristóf igazolása *(előadó)* 288.

Benedek János
Személyes ügy Sághy Gyulával 118.

Berzeviczy Albert
Szederkényi Nándor interpellációjára: királyi katholikus gimnáziumi tanárok pótléka tárgyában 235.

Digitized by Google

Buzáth Ferencz
Ujonczozás 1903-ban 3.

Csávolszky Lajos
Ujonczozás 1903-ra 261.

Csávosy Béla
Karzati jegyek kezelési módja 236.

Daróczy Aladár, *mint jegyző:* **378—389.**

Dedovics György, *mint jegyző:* **378—383.**

Eitner Zsigmond
Ujonczozás 1903-ra 142.

Endrey Gyula, *mint jegyző:* **384—393.**

Eötvös Károly
Ujonczozás 1903-ra 243, 248.

Feilitzsch Arthur b., *mint elnök:* **378, 380, 381, 383, 387—389, 391—393.**
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 29.

Gabányi Miklós
Szükségtelenül berendelt póttartalékosok, interp. 68.

Gajáry Géza
Interpellácziók megtételének ideje 207.

Günther Antal
Minisztertanács tartása Bécsben 333.
Személyes ügy gr. Tisza Istvánnal 334.

Hellebronth Géza
Ujonczozás 1903-ra 393.

Hertelendy László, *mint jegyző:* **384—393.**

Hieronymi Károly
Molnár Jenő interpellácziójára: posta és távirda tisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgős kiutalványozása tárgyában 26.
Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése, Smialovszky Valér indtv. 206.
Német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyoknak rendezése czéljából megindítandó tárgyalások 320.
Statisztikai — központi — hivatal 1903. évi munkatervének kiegészitése 320.
Statisztikai — központi — hivatal munkaterve 1904-re 320.
Pozsony szab. kir. város területén a vasárnapokon való elárusitás szabályozása 320.
Kaba—nádudvari h. é. vasut engedélyokirata némely határozmányainak módositása 320.

Holló Lajos
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 31.
Zárt ülés kérése szavazás közben 116.
Véderő javaslatok beterjesztése 175.
Polónyi Géza—Zboray Miklós-féle személyes ügy 285.
Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése, Smialovszky Valér indtv. 207.
Interpellácziók megtételének ideje 208.
Karzati jegyek kezelésének módja 217, 237.
Ujonczozás 1903-ra 267, 300.
Minisztertanács tartása Bécsben 323, 331.

Jakabffy Imre, *mint elnök:* **378, 379, 381—386, 391.**
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 28.

Kaas Ivor b.
Ujonczozás 1903-ban 7, 202.
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 27, 29.

Kecskeméthy Ferencz
Ujonczozás 1903-ra 286, 297.

Kovács Pál
Interpellácziók megtételének ideje 46.
Földalatti villamosban és a fővárosi társaskocsikban még meg nem szüntetett állóhelyek, interp. 67.
Beszéd másnapra halasztásának kérése 95.
Ujonczozás 1903-ra 176, 202.

Krasznay Ferencz
Miniszter távolléte miatt interpellácziő elhalasztása 339.
Választási reform, interp. 342, 344.

Kubik Béla
Beszéd másnapra halasztásának kérése 107.
Zárt ülés kérése szavazás közben 117.
Személyes ügy gr. Tisza Istvánnal 335.
Tiszteletdij felvétele ex-lexben 362.

Lendl Adolf
Kiszetói vizimalmok és a gyertyámosi patak szabályozása, interp. 312.

Lengyel Zoltán
Beszéd másnapra halasztásának kérése 96, 97, 99, 138.
Személyes ügy gr. Károlyi Györgygyel 118.
Felszólalások beszéd közben 222, 223.
Ujonczozás 1903-ra 248.
Mentelmi bizottság itéletének végrehajtása 336, 399.

Digitized by Google

Lovászy Márton
Beszéd másnapra halasztásának kérése 105.
Ujonczozás 1903-ra 174, 203, 208, 218.
Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése, Smialovszky Valér indtv. 205.
Behivott póttartalékosokkal való bánásmód, interp. 286, 287.

Madarász József
Karzati jegyek kezelésének módja 217.
»Korona« szó használata 270.

Marjay Péter
1848:XX. t.-cz. szellemében a protestans egyház nagyobb mérvü segélyezése, interp. 372, 373.

Maróthy László
Lengyel Zoltán ment. ügye *(előadó)* 115.

Molnár János
Ujonczozás 1903-ra 149.

Molnár Jenő
Posta- és távirda tisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgős kiutalványozása, terp. 26.
Ujonczozás 1903-ra 56.

Mukits Simon
Ujonczozás 1903-ra 279.

Münnich Aurél
Ujonczjutalék mennyiségének 1903. év végéig való fentartása *(előadó)* 175.
Ujonczozás 1904-re *(előadó)* 175.
Tiszti vizsgák eredménye 1902/3-ban *(előadó)* 175.
Öngyilkos katonák 1902/3-ban *(előadó)* 175.
Tiszti áthelyezések 1902/3-ban *(előadó)* 175.

Nessi Pál
Ujonczozás 1903-ra 363, 364.

Novák József
Személyes ügy Rakovszky Istvánnal 218.

Nyegre László, *mint jegyző:* **390—393.**

Nyiri Sándor
Lovászy Márton interpellácziójára: behivott póttartalékosokkal való bánásmód tárgyában 286.
Közös hadsereg katonai nevelő- és képző intézeteinél magyar honos ifjak részére 250 állami alapitványi helyről szóló 1897:XXII. t.-cz. módositása 321.
Ujonczozás 1903-ra 378.

Okolicsányi László
Zárt ülés kérése szavazás közben 117.
Jászkiséri dohánybeváltó hivatalnál előfordult adóbehajtás, interp. 148.

Olay Lajos
Gr. Khuen-Héderváry Károly ellen mentelmi bejelentés 337.

Perczel Dezső, *mint elnök:* **379—382, 384—393.**

Plósz Sándor
Főudvarnagyi biráskodás 321.

Polónyi Géza
Ujonczozás 1903-ra 120, 192, 200.
Személyes ügy Zboray Miklóssal 192, 200, 285.
Személyes ügy Ugron Gáborral 200.
Megvesztegetési ügyben hozott bizottsági jelentés napirendre tüzése 318, 319.
Delegáczió hatásköre 345.

Rákosi Viktor
Kolozsvári nemzeti szinház épitése 313, 340, 342.
Miniszter távolléte miatt interpellácziő elhalasztása 338, 339.

Rakovszky István
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 34.
Ujonczozás 1903-ra 47, 82.
Karzati jegyek kezelésének módja 216.
Személyes ügy Novák Józseffel 216.

Sághy Gyula
Ujonczozás 1903-ra 84.
Személyes ügy Barta Ödönnel 84, 94.
Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése, Smialovszky Valér inditv. 268.

Smialovszky Valér
Ujonczozás 1903-ra 192.
Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése, inditv. 192, 289.

Szederkényi Nándor
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 30.
Interpellácziók megtételének ideje 46.
Beszéd másnapra halasztásának kérése 95, 96, 97.
Ujonczozás 1903-ra 174, 270, 381.
Ház tanácskozásképessége 189.
Királyi katholikus gimnáziumi tanárok pótléka, interp. 234, 235.
Királyi bánya- és erdőkincstári tanitók fizetési pótléka, interp. 315.
Bácsmonostoriak panasza szabályozási ügyben, interp. 339, 340.

Digitized by Google

Szivák Imre
Beszéd másnapra halasztásának kérése, Lengyel Zoltán mentelmi ügye 101.

Szluha István
Ujonczozás 1903-ra 237.

Tallián Béla
1882:XXVI. t.-cz. 5. §-ban elrendelt tervezési munkálatok és azok kivitele 108.
Polgárositott magyar határőrvidéki tanulmányi alap birtokügyeinek rendezése 321.
Szederkényi Nándor interpellációjára: bácsmonostoriak panasza tárgyában szabályozási ügyből 339.

Tisza István gr.
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 29, 31.
Ujonczozás 1903-ra 77, 83, 202, 240, 247, 355.
Beszéd másnapra halasztásának kérése 98, 106, 141.
Zárt ülés kérése szavazás közben 117.
Zichy Aladár gr. interpellációjára a népgyülésekre vonatkozólag kiadott belügyminiszteri rendelet tárgyában 145, 148.
Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése, Smialovszky Valér indtv. 269, 295.
Megvesztegetési ügyben hozott bizottsági jelentés napirendre tüzése 319.
Községi és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozása 321.
Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása 321.
Állami anyakönyvekről szóló 1894:XXXIII. t.-cz. módositása 321.
Miniszteriantanács tartása Bécsben 328, 334.
Személyes ügy Günther Antallal 334, 335.
Személyes ügy Kubik Bélával 335.
Rákosi Viktor interpellációjára: a kolozsvári nemzeti szinház épitése tárgyában 341.
Krasznay Ferencz interpellációjára: a választási reform tárgyában 344.
Delegáczió hatásköre 355.
Marjay Péter interpellációjára: 1848:XX. t.-cz. szellemében a protestáns egyház nagyobb mérvü segélyezése tárgyában 373.

Tóth János
Ujonczozás 1903-ra 381.

Trubinyi János, *mint jegyző:* 378—383.

Udvary Ferencz
Ujonczozás 1903-ra 36.
Gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása, interp. 232.

Ugron Gábor
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 33.
Állami alkalmazottaknak engedélyezendő fizetési pótlék 69.
Beszéd másnapra halasztásának kérése 101, 103.
Ujonczozás 1903-ra 200, 223.
Személyes ügy Polónyi Gézával 200.
Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése, Smialovszky Valér indtv. 204, 205, 206.
Jegyzőkönyv hitelesitése 374.

Uray Imre
Ujonczozás 1903-ra 69.

Várady Károly
Ujonczozás 1903-ra 19.
Cselédtörvény reformja, interp. 315.

Vázsonyi Vilmos
Szombathelyi üzletvezetőnek a vasutasok mozgalma tárgyában tanusitott helytelen eljárása, interp. 338.

Visontai Soma
Gyülekezési és választói jog 108.
Ujonczozás 1903-ra 368.

Zboray Miklós
Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása 34.
Ujonczozás 1903-ra 160, 199.
Személyes ügy Polónyi Gézával 160, 199.

Zichy Aladár gr.
Beszéd másnapra halasztásának kérése 97.
Népgyülésekre vonatkozólag kiadott belügyminiszteri rendelet, interp. 145, 148.

Digitized by Google

TÁRGYMUTATÓ

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordulnak.)

Bizottsági jelentések:

Igazoló állandó bizottság jelentései:

Draskóczy László igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **380.**

Károlyi György gr. igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **380.**

Katona Mór igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **380.**

Krajcsovics Ottó igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **389.**

Makfalvay Géza igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **389.**

Sándor János igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **380.**

Tellecsky Kristóf igazolása *(Előadó:* Belitska Béni) **389.**

Véderő-bizottság jelentései:

Az 1889. évi VI. törvényczikk 14, valamint az 1890. évi V. törvényczikk 3. szakasza rendelkezésének, illetőleg a közös hadsereg és haditengerészet, valamint a honvédség számára megállapitott ujonczjutalék mennyiségének az 1904. év végéig való fentartásáról a honvédelmi miniszter törvényjavaslata *(Előadó:* Münnich Aurél) **385.**

Az 1904. évben kiállitandó ujonczok megajánlásáról a honvédelmi miniszter törvényjavaslata *(Előadó:* Münnich Aurél) **385.**

Honvédelmi miniszter jelentése, az 1902/3. évben tényleges szolgálatban állott közös hadseregbeli és honvéd egyévi önkéntesek tiszti vizsgájának eredményéről *(Előadó:* Münnich Aurél) **385.**

Honvédelmi miniszter jelentése, az 1902/3. szolgálati év folyamán a közös hadsereg magyarországi ezredeiben és a m. kir. honvédségnél előfordult öngyilkossági esetekről *(Előadó:* Münnich Aurél) **385.**

Honvédelmi miniszter jelentése, az 1902. évi november 1-től 1903. évi október 31-ig a cs. és kir. közös hadseregtől a m. kir. honvédség tényleges állományába történt tiszti áthelyezésekről *(Előadó:* Münnich Aurél) **385.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek:

Alapitványi helyek szaporitása (l. Közös hadsereg) **391.**

Állami alkalmazottaknak engedélyezendő fizetési pótlék (Irom. 473, 475) **381, 390.**

Hozzászólt:
Ugron Gábor 69.

Állami anyakönyvekről szóló 1894: XXXIII. t.-cz. módositása (Irom. 504) **391.**

Hozzászólt:
Tisza István gr. 321.

Állóhelyek megszüntetése (l. Földalatti villamos) **380.**

Anyakönyvekről szóló törvény módositása (l. Állami) **391.**

Bácsmonostoriak panasza szabályozási ügyben (l. Interp. Szederkényi Nándor) **391.**

Bánya- és erdőkincstári tanitók fizetési pótléka (l. Királyi) **389.**

Barta Ödön—Sághy Gyula-féle személyes ügy (Barta Ödön 93. — Sághy Gyula 84, 94.) **381.**

Behivott póttartalékosokkal való bánásmód (l. Interp. Lovászy Márton) **388.**

Digitized by Google

Benedek János—Sághy Gyula-féle személyes ügy (Benedek János 118) **382.**

Beszéd közben felszólalások (l. Felszólalások) **386.**

Beszéd másnapra halasztásának kérése, Lengyel Zoltán ment. ügye. **381—383.**

Hozzászóltak:

Baross Jusztin 106. Belitska Béni 105. Kovács Pál 95. Kubik Béla 107. Lengyel Zoltán 96, 97, 99, 138. Lovássy Márton 105. Szederkényi Nándor 95, 96, 97. Szivák Imre 101. Tisza István gr. 98, 106, 141. Ugron Gábor 101, 103. Zichy Aladár gr. 97.

Bileki és szegedi katonák bebörtönözése (l. Ujonczozás 1903-ra; Visontai Soma 368) **392.**

Biráló-bizottsági tagságról lemondás (Lengyel Zoltán lemondása) **382.**

Cselédtörvény reformja (l. Interp. Várady Károly) **389.**

Delegáczió hatásköre, napirend előtt **392.**

Hozzászóltak:

Polónyi Géza 345. Tisza István gr. 355.

1848 : XX. t.-cz. szellemében a protestáns egyház nagyobb mérvü segélyezése (l. Interp. Marjay Péter) **392.**

1882 : XXVI. t.-cz. 5. §-ban elrendelt tervezési munkálatok és azok kivitele (Irom. 486) **382.**

Hozzászólt:

Tallián Béla 108.

1889 : VI. t.-cz. 33. §-a (l. Interp. Artim Mihály) **386.**

1894 : XXXIII. t.-cz. módositása (l. Állami anyakönyvek) **391.**

1897 : XXII. t.-cz. módositása (l. Közös hadsereg) **391.**

Falragaszok útján való közzététel (l. Jegyzőkönyvi megrovás) **382.**

Felszólalások beszéd közben **386.**

Hozzászólt:

Lengyel Zoltán 222, 223.

Fizetésrendezés, l. Posta **378.** — Vármegyei alkalmazottak **391.** — Községi és körjegyzők **391.**

Földalatti villamosban és a fővárosi társaskocsikban még meg nem szüntetett állóhelyek (l. Interp. Kovács Pál) **380.**

Föudvarnagyi biráskodás (Irom. 499) **391**

Hozzászólt:

Plósz Sándor 321.

Gazdák kiirtott lovainak a kincstár részéről leendő kártalanitása (l. Interp. Udvary Ferencz) **386.**

Günther Antal — gr. Tisza István-féle személyes ügy (Günther Antal 334. — Gr. Tisza István 334, 335) **391.**

Gyülekezési és választói jog; napirend előtt **382.**

Hozzászólt:

Visontai Soma 108.

Halálozások, képviselők elhalálozásának bejelentése:

Molnár József **384.**
Pichler Győző **387.**

Határőrvidéki tanulmányi alap (l. Polgárositott) **391.**

Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása; zárt ülés **379.**

Hozzászóltak:

Feilitzsch Arthur b. 29. Holló Lajos 31. Jakabffy Imre 28. Kaas Ivor b. 27, 29. Rakovszky István 34. Szederkényi Nándor 30. Tisza István gr. 29, 31. Ugron Gábor 33. Zboray Miklós 34.

Ház felosztalása ex-lexben (Barta Ödön 93. — Sághy Gyula 94) **381.**

Ház tanácskozásképessége **385.**

Hozzászólt:

Szederkényi Nándor 189.

Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése, Smialovszky Valér inditványa (Irom. 492) **385, 386, 388, 389.**

Hozzászóltak:

Hieronymi Károly 206. Holló Lajos 207. Lovászy Márton 205. Sághy Gyula 268. Smialovszky Valér 192, 289. Tisza István gr. 269, 295. Ugron Gábor 204, 205, 206.

Igazolási ügyek:

Benyovszky Rezső gr. igazolása **390.**

Draskóczy László igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 45) **380, 390.**

Györgypál Domokos igazolása **390.**

Károlyi György gr. igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 45) **380, 390.**

Katona Mór igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 45) **380, 390.**

Krajcsovics Ottó igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 288) **383, 389.**

Digitized by Google

Makfalvay Géza igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 288) **382, 389, 390.**
Sándor János igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 45) **380, 390.**
Tellecsky Kristóf igazolása *(Előadó:* Belitska Béni 288) **387, 389, 390.**

Interpellációk megtételének ideje **380, 386.**
Hozzászóltak:
Gajáry Géza 207. Kovács Pál 46.
Holló Lajos 208. Szederkényi Nándor 46.

Jászkiséri dohánybeváltó hivatalnál előfordult adóbehajtás (l. Interp. Okolicsányi László) **383.**

Jegyzőkönyv hitelesítése (l. Határozati javaslat utólagos beterjesztése) **379.**

Jegyzőkönyv hitelesítése **393.**
Hozzászólt:
Ugron Gábor 374.

Jegyzőkönyvi megrovás falragaszok utján való közzététele (l. Lengyel Zoltán mentelmi ügye) **382.**

Kaba—nádudvari h. é. vasut épitésére és üzemére vonatkozólag kiadott engedélyokirat némely határozmányainak módositása (Irom. 498) **391.**
Hozzászólt:
Hieronymi Károly 320.

Károlyi György gr. — Lengyel Zoltán-féle személyes ügy (Lengyel Zoltán 118) **382.**

Karzati jegyek kezelésének módja **386, 387.**
Hozzászóltak:
Csávosy Béla 236. Madarász József 217.
Holló Lajos 217, 237. Rakovszky István 216.

Katonák bebörtönözése, l. Pozsonyi **392.** — Bileki **392.**

Khuen-Héderváry Károly gr. ellen mentelmi bejelentés **391.**
Hozzászólt:
Olay Lajos 337.

Királyi bánya- és erdőkincstári tanitók fizetési pótléka (l. Interp. Szederkényi Nándor) **389.**

Királyi katholikus gimnáziumi tanárok pótléka (l. Interp. Szederkényi Nándor) **386.**

Kiszetói vizimalmok és a gyertyámosi patak szabályozása (l. Interp. Lendl Adolf) **389.**

Kolozsvári nemzeti szinház épitése (l. Interp. Rákosi Viktor) **389.**

»Korona« szó használata **388.**
Hozzászólt:
Madarász József 270.

Közös hadsereg katonai nevelő- és képzőintézeteinél magyar honos ifjak részére 250 állami alapitványi helyről szóló 1897: XXII. t.-cz. módositása (Irom. 501) **391.**
Hozzászólt:
Nyiri Sándor 321.

Községi- és körjegyzők, valamint a segédjegyzők illetményeinek szabályozása (Irom. 503) **391.**
Hozzászólt:
Tisza István gr. 321.

Központi statisztikai hivatal (l. Statisztikai) **391.**

Kristóffy József kineveztetése főispánná **390.**

Kubik Béla—gr. Tisza István-féle személyes ügy (Kubik Béla 335. — Tisza István gr. 335) **391.**

Lemondások a képviselőségről:
Korodi Lajos **390.**
Kristóffy József **390.**
Székely György **390.**

Lengyel Zoltán—gr. Károlyi György-féle személyes ügy (Lengyel Zoltán 118) **382.**

Megvesztegetési ügyben hozott bizottsági jelentés napirendre tüzése (Elnöki kijelentés 318, 323) **390, 391.**
Hozzászóltak:
Polónyi Géza 318, 319. Tisza István gr. 319.

Mentelmi bizottság itéletének végrehajtása **391, 393.**
Hozzászólt:
Lengyel Zoltán 336, 399.

Mentelmi ügy:
Lengyel Zoltán (Irom. 493) **382.**
Hozzászólt:
Maróthy László *(előadó)* 115.

Miniszteriumtanács tartása Bécsben; napirend előtt (zárt ülés) **391.**
Hozzászóltak:
Bakonyi Samu 375. Holló Lajos 323, 331.
Günther Antal 333. Tisza István gr. 328, 334.

Miniszter távolléte miatt interpelláczió elhalasztása **391.**
Hozzászóltak:
Krasznay Ferencz 339. Rákosi Viktor 338, 339.

Nádudvari vasut (l. Kaba) **391.**

Digitized by Google

Napirend előtt, l. Gyülekezési és választói jog **382.** — Minisztertanács tartása Bécsben **391.** — Delegáczió hatásköre **392.**

Német birodalommal és Olaszországgal kereskedelmi viszonyainknak rendezése czéljából megindítandó tárgyalások (Irom. 494) **391.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 320.

Nemzeti szinház épitése (l. Kolozsvári) **389.**

Népgyülésekre vonatkozólag kiadott belügyminiszteri rendelet (l. Interp. gr. Zichy Aladár) **383.**

Novák József — Rakovszky István-féle személyes ügy (Novák József 218. — Rakovszky István 216) **386.**

Öngyilkos katonák, a közös hadsereg magyarországi ezredeiben és a m. kir. honvédségnél előfordult öngyilkossági esetek 1902/3-ban (Irom. 468, 490) **385.**

Hozzászólt:
Münnich Aurél *(előadó)* 175.

Összeférhetlenségi ügyek:

Gr. Khuen-Héderváry Károly **390.**
Wolfner Tivadar **390.**

Pártközi bizottság kiküldése (l. Helyzet) **385.**

Polgárositott magyar határőrvidéki tanulmányi alap birtokügyeinek rendezése (Irom. 500) **391.**

Hozzászólt:
Tallián Béla 321.

Polónyi Géza—Ugron Gábor-féle személyes ügy (Polónyi Géza 200. — Ugron Gábor 200) **385.**

Polónyi Géza—Zboray Miklós-féle személyes ügy (Holló Lajos 285. — Polónyi Géza 192, 200, 285. — Zboray Miklós 160, 199) **383—385, 388.**

Posta- és távirda-tisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgös kiutalványozása (l. Interp. Molnár Jenő) **378.**

Pozsonyi és trebinjei katonák bebörtönözése (l. Ujonczozás 1903-ra; Nessi Pál 364) **392.**

Pozsony szab. kir. város területén a vasárnapokon való elárusitás szabályozása. (Irom. 497) **391.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 320.

Protestans egyház segélyezése (l. 1848: XX. t.-czikk) **392.**

Rakovszky István — Novák József-féle személyes ügy (Novák József 218. — Rakovszky István 216) **386.**

Sághy Gyula—Barta Ödön-féle személyes ügy (Barta Ödön 93. — Sághy Gyula 84, 94) **381.**

Sághy Gyula—Benedek János-féle személyes ügy (Benedek János 118) **382.**

Statisztikai — központi — hivatal 1903. évi munkatervének kiegészitése. (Irom. 495) **391.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 320.

Statisztikai — központi — hivatal munkaterve 1904-re (Irom. 496) **391.**

Hozzászólt:
Hieronymi Károly 320.

Szabadságolás:

Fernbach Péter **390.**
Heltai Ferencz **384.**
Khuen-Héderváry Károly gr. **379.**
Kobek István **392.**

Szavazás közben zárt ülés kérése (l. Zárt ülés kérése) **382.**

Székely György kineveztetése főispánná **390.**

Szó elvonása Lengyel Zoltántól és Szederkényi Nándortól (l. Beszéd másnapra halasztásának kérése) **381.**

Szombathelyi üzletvezetőnek a vasutasok mozgalma tárgyában tanusitott helytelen eljárása (l. Interp. Vázsonyi Vilmos) **391.**

Szükségtelenül berendelt póttartalékosok (l. Interp. Gabányi Miklós) **380.**

Tanulmányi alap (l. Polgárositott magyar határőrvidék) **391.**

Tisza István gr.—Günther Antal-féle személyes ügy (Günther Antal 334. — Tisza István gr. 334, 335) **391.**

Tisza István gr.—Kubik Béla-féle személyes ügy (Kubik Béla 335. — Tisza István gr. 335.) **391.**

Tiszteletdij felvétele ex-lexben **392.**

Hozzászólt:
Kubik Béla 362.

Digitized by Google

Tiszti áthelyezések a közös hadseregtől a honvédség állományába 1902|3-ban (Irom. 469, 491) **385.**

Hozzászólt:
Münnich Aurél *(előadó)* 175.

Tiszti vizsgák, közös hadseregbeli és honvéd egyévi önkéntesek tiszti vizsgájának eredménye 1902|3-ban (Irom. 467, 489) **385.**

Hozzászólt:
Münnich Aurél *(előadó)* 175.

Törvényczikk; szentesitése bejelentése:

1904: I. t.-cz. Állami alkalmazottaknak engedélyezendő fizetési pótlék **390.**

Ugron Gábor—Polónyi Géza-féle személyes ügy (Polónyi Géza 200. — Ugron Gábor 200) **385.**

Ujonczjutalék mennyiségének 1904. év végéig való fentartása (Irom. 465, 487) **385.**

Hozzászólt:
Münnich Aurél *(előadó)* 175.

Ujonczozás 1903-ra (Irom. 405, 411) **378—393.**

Hozzászóltak:

Batthyány Tivadar gr. 273.
Bedőházy János 152.
Buzáth Ferencz 3.
Csávolszky Lajos 261.
Eitner Zsigmond 142.
Eötvös Károly 243, 249.
Holló Lajos 267, 300.
Hellebronth Géza 393.
Kaas Ivor b. 7, 202.
Kecskeméthy Ferencz 286, 297.
Kovács Pál 176, 202.
Lengyel Zoltán 248.
Lovászy Márton 174, 203, 208, 218.
Molnár János 149.
Molnár Jenő 56.
Mukits Simon 279.
Nessi Pál 363, 364.
Nyiri Sándor 378.
Polónyi Géza 120, 192, 200.
Rakovszky István 47, 82.
Sághy Gyula 84.
Smialovszky Valér 192.
Szederényi Nándor 174, 270, 381.
Szluha István 237.
Tisza István gr. 77, 83, 202, 240, 247, 355.
Tóth János 381.
Udvary Ferencz 36.
Ugron Gábor 200, 223.
Uray Imre 69.
Várady Károly 19.
Visontai Soma 368.
Zboray Miklós 160, 199.

Ujonczozás 1904-re (Irom. 466, 488) **385.**

Hozzászólt:
Münnich Aurél *(előadó)* 175.

Választási reform (l. Interp. Krasznay Ferencz) **391.**

Választói jog (l. Gyülekezési) **382.**

Vármegyei alkalmazottak illetményeinek szabályozása (Irom. 502) **391.**

Hozzászólt:
Tisza István gr. 321.

Vasutasok mozgalma (l. Szombathelyi) **391.**

Véderő javaslatok beterjesztése **385.**

Hozzászólt:
Holló Lajos 175.

Zárt ülés 1904. január 19-én (l. Határozati javaslat utólagos beterjesztésének visszautasitása) **379.**

Zárt ülés 1904. január 22-én (l. Beszéd másnapra halasztásának kérése) **382.**

Zárt ülés 1904. márczius 2-án (l. Miniszteriánács tartása Bécsben) **391.**

Zárt ülés kérése szavazás közben; elnöki kijelentés (116) **382.**

Hozzászóltak:
Holló Lajos 116. Okolicsányi László 117.
Kubik Béla 117. Tisza István gr. 117.

Zboray Miklós—Polónyi Géza-féle személyes ügy (Holló Lajos 285. — Polónyi Géza 192, 200, 285. — Zboray Miklós 160, 199) **383—385, 388.**

Inditvány:

Smialovszky Valér: Helyzet orvoslása czéljából pártközi bizottság kiküldése iránt **386.**

Interpellácziók:

Artim Mihály: 1889: VI. t.-cz. 33. §-a tárgyában, a honvédelmi miniszterhez **386.**

Gabányi Miklós: Szükségtelenül berendelt póttartalékosok érdekében, a honvédelmi miniszterhez **380.**

Kovács Pál: Földalatti villamosban és a fővárosi társaskocsikban még meg nem szüntetett állóhelyek tárgyában, a kereskedelmügyi miniszterhez **380.**

Krasznay Ferencz: Választási reform tárgyában, a miniszterelnökhöz **391.**

Lendl Adolf: Kiszetói vizimalmok és a gyertyámosi patak szabályozása tárgyában, a földmivelésügyi miniszterhez **389.**

Lovászy Márton: Behivott póttartalékosokkal való bánásmód tárgyában, a honvédelmi miniszterhez **388.**

Marjay Péter: 1848: XX. t.-cz. szellemében e protestáns egyház nagyobbmérvű segélyezésa tárgyában, a miniszterelnökhöz **392.**

Molnár Jenő: Posta- és távirda-tisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgős kiutalványozása tárgyában, a kereskedelemügyi miniszterhez **378.**

Digitized by Google

Okolicsányi László: Jászkiséri dohánybeváltó hivatalnál előfordult adóbehajtás tárgyában, a pénzügyminiszterhez **383.**

Rákosi Viktor: Kolozsvári nemzeti szinház épitése tárgyában, a belügyminiszterhez **389, 391.**

Szederkényi Nándor: Királyi katholikus gimnáziumi tanárok pótléka tárgyában, a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez **386.**

Szederkényi Nándor: Királyi bánya- és erdőkincstári tanitók fizetési pótléka tárgyában, a pénzügyi és földmivelésügyi miniszterekhez **389.**

Szederkényi Nándor: Bácsmonostoriak panasza tárgyában szabályozási ügyből, a földmivelésügyi miniszterhez **391.**

Udvary Ferencz: Gazdák kiirtott lovainak a kincstár reszéről leendő kártalanitása tárgyában, a földmivelésügyi miniszterhez **386.**

Várady Károly: Cselédtörvény reformja tárgyában, a belügyi és igazságügyi miniszterekhez **389.**

Vázsonyi Vilmos: Szombathelyi üzletvezetőnek a vasutasok mozgalma tárgyában tanusitott helytelen eljárása miatt, a kereskedelemügyi miniszterhez **391.**

Zichy Aladár gr. Népgyülésekre vonatkozólag kiadott belügyminiszteri rendelet tárgyában, a belügyminiszterhez **383.**

Interpellácziókra adott miniszteri válaszok:

Belügyminiszter (Tisza István gr.) válaszai, l. Miniszterelnök válaszai.

Földmivelésügyi miniszter (Tallián Béla) válasza

Szederkényi Nándornak: Bácsmonostoriak panasza tárgyában szabályozási ügyből **391.**

Honvédelmi miniszter (Nyiri Sándor) válasza:

Lovászy Mártonnak: Behivott póttartalékosokkal való bánásmód tárgyában **388.**

Kereskedelemügyi miniszter (Hieronymi Károly) válasza:

Molnár Jenőnek: Posta- és távirda-tisztviselők és alkalmazottak fizetési pótlékának sürgős kiutalványozása tárgyában **378.**

Miniszterelnök (Tisza István gr.) válaszai:

Krasznay Ferenczne: Választási reform tárgyában **391.**

Marjay Péternek: 1848 : XX. t.-cz. szellemében a protestáns egyház nagyobb mérvü segélyezése tárgyában **392.**

Rákosi Viktornak: Kolozsvári nemzeti szinház épitése tárgyában **391.**

Zichy Aladár grófnak: Népgyülésekre vonatkozólag kiadott belügyminiszteri rendelet tárgyában **383.**

Vallás- és közoktatásügyi miniszter (Berzeviczy Albert) válasza:

Szederkényi Nándornak: Királyi katholikus gimnáziumi tanárok pótléka tárgyában **386.**

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor.*

SAJTÓHIBA.

A 312. oldal első hasábjának alulról számított 27. sorában 1901 : XVI. t.-cz. h. olv. *1791 : XVI. t.-cz.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05672 8903

Digitized by Google